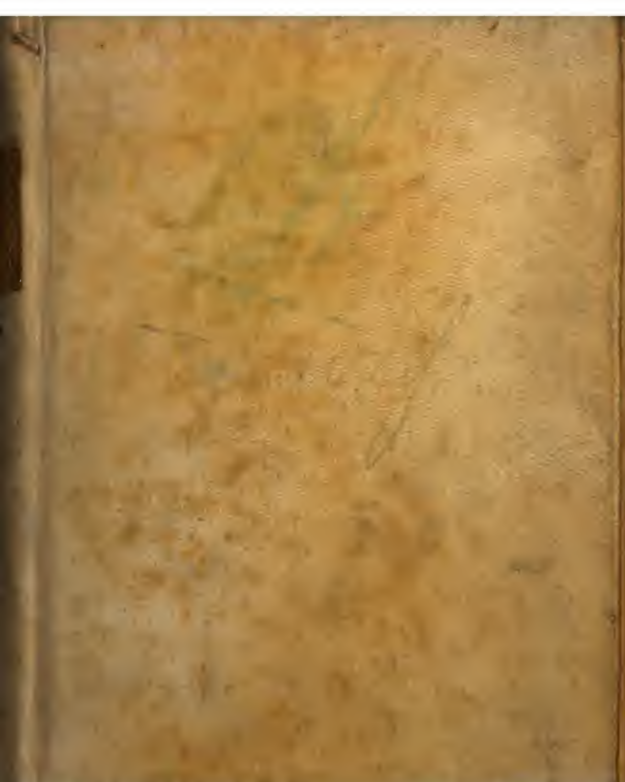

NAZIONALE
13
18 C
32
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE

DE IVRE STATVS
SIVE
DE IVRE DIVINO
ET NATVRALI
ECCLESIASTICAE LIBERTATIS
ET POTESTATIS

AVCTORE
THOMA BOZIO EVGVBINO
Presbytero Congregationis Oratorij.

ROMAE, Typis Bartholomæi Bonfadini. M D C.

SVPERIORVM PERMISSV.

Reuerendissimo P. F. Ioanni Mariæ à Brisichella Sacri Palatij Magistro.

Legi diligenter Libros, quibus Titulus DE IVRE STATVS, siue de Iure Diuino, & Naturali Ecclesiasticæ libertatis, & potestatis, apprime Reuerendi Thomæ Bozij, &c. Nihilque in ijs deprehendi, aut cum fide catholica pugnans, aut Christianæ Reipub. bonisque moribus aduersum, noxiumue, sed quin maxime conforme, consentiensque. Quin ita in hoc opere copiosè orthodoxè, ac solidè omnia explicantur, vt libertatis, & immunitatis Ecclesiasticæ propugnaculum non immerito dici posset. Quare eruditum imprimis, doctumque, a c omnibus partibus absolutum opus studiosis perutile censeo, dignũque cum his, tum aliis de causis, vt publice edatur, existimo. Hanc autem contestationem manu propria scripsi, subscripsique. Romæ Anno Salu. 1600.

Antonius Persius Materanus V. I. art. & S. Theologiæ D. inter omnes minimus.

Imprimatur, si videbitur Reuerendissimo M. S. P.

P. Episcopus Isernien. Vicesg.

Imprimatur

F. Gregorius Seruantius Mag. & Soc. Reuerendiss. P. M. Sac. Pal.

SANCTISSIMO PATRI ET D. N. CLEMENTI VIII. PONT. MAX.

Thomas Bozius Congregat. Oratorij Presbyter Sempiternam Felicitatem.

NATVRA humana tota omni in re, atque omni momento sic appetit Deo coniungi, vt hoc inseparabiliter essentiæ ipsius ingenitum, fluensq; ab illa eidem iugiter dominetur; neq; fingi possit pũctum, resve, quo possit velle in eu m non ferri: contra semetipsam pugnat, si quando nolit eo ferri: somno vacat, vt obediat eius iussis, vegetior ad illa explenda exurgat. Verum non potest hoc assequi, nisi eodem iure, omni in re, omni mométo velit parere Ecclesiæ Sãctæ, siue esse è populo Dei, ac veluti illius Ciuem quælibet agere. *Neque enim potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrẽ.* Quocircà hæc toti humanæ naturæ omni in re, atq; omni mométo similiter eodẽ iure naturali, ac diuino nobis ingenito dominatur: Quod Sãcti oẽs, ac Doctores omnium maximi perpetua doctrinæ successione tradunt. Hinc, siquãdo illi vlla in re nõ obeditur, turbata humana natura necessariò nascũtur turbæ, iniuriæ, rapinæ, seditiones, bella, vastationes, & omnium ruinæ. Stare enim nequit, nisi in loco cõcupitæ quie-

Cap. 1. Ex quo Ecclesia Sancta est totius Mundi Regina iure naturali, ac diuino.

Cypr. de vnit. Eccle.

tis vltimo, qui est Deus, aut in semita ad illum ducente, q̃ sola Ecclesia monstrat. Ac licet cæca, sentit tamē intimè, quæ sibi repugnant. Hoc scilicet ius vehemētissimę propensionis, à Deo ingenitum, non modo cū genere humano, quod ait Caius, processit, sed illi est coessentiale. aliud adhuc secundo loco, ius naturale intimè fluēs ab ipsis rerū naturis, ipsisq; à Deo ingenitum est, vt homini seruiāt tendenti ad Deum. nihil namq; est creatum, quod ex tota essentia sua nō ad hunc vniuersalem finem sit factum, fiatve; neq; est punctū, quo possit vllo iure seruire in alium finē, qui non seruiat omnino huic omnium finium fini; sit contra omnium rerum naturā, sit cōtra ius illis immutabiliter innatū, cui sunt ineuitabiliter illæ subiectæ; ac proinde Ecclesiæ Sanctæ mundi Reginæ eodē iure subiectæ, cum nihil seruiat in Deum tendenti, nisi aperiant aditum ad illum claues regni cælestis, quæ datæ sunt Petri successoribus Ecclesiæ Pastoribus supremis. Hinc legimus, *Omnia vestra sunt*, *omnia cū illo nobis donauit*, Iure quidē. nam tertio loco veluti quarumlibet rerū diuinitus insito, ac naturali iure sunt diuersi gradus, sic hominum quoque, ad explicandā potentiā, sapiētiam, bonitatemq; diuinam. Hinc necessario sunt ex hominibus sciētes, nescientes, potentes, ac non potentes; ac proinde qui possunt, ac sciunt infallibiliter homines perducere ad Deū, singulasq; res eodem modo ordinare. Ab initio quidem Deus Adamo, Noe, posterisq; eorum delectis ingenuit supernaturalem scientiā, potestatemq; ab æterna sapiētia, siue æterno potentiæ paternæ charactere, qui singula quæq; ordinat, participatam. Deinde eamdem Clericis, Sacerdotibus, Episcopis, Episcoporūq; Epi

scopo

L. 1. de acq. rer. dom.

Cap. II.

1. Cor. 3.
Rom. 8.
Cap. III.

ſcopo indelebiliter ingenerat, ac ſupra intellectus, potentięq; naturalis mætas attollit illos, *Quos Spiritus Sanctus poſuit regere Eccleſiam Dei viui, quæ eſt colũna, & firmamentũ veritatis*; Idcirco excidunt, & corruunt in tenebras viri quavis rerum ſcientia præpollentes, qui Dæmonas rerum naturalium cognitione excellētiſſimos imitati, nō ſubijciunt hanc Eccleſiæ Sanctæ; *In captiuitatē redigentes omnem intellectum* (πᾶν νόημα omne intellectum, & omnem intellectum,) *in obſequiũ Christi, qui eſt ſplendor paternæ gloriæ, figura* (Græcè character, vnde noſter participatur) *Subſtantiæ eius portās omnia verbo virtutis ſuæ*. Ordinatiſſimè vniuerſa. Nam quarto loco Deus, vt homines ad ipſum perueniāt intime cuncta naturalia mouet, Angeli ſingulis rebus præſidentes ad hunc finem lege ſempiterna quibuslibet creatis pręſunt, & Christo homine (vt Sācti Dionyſius, Iuſtinus, Irenæus, Clemens, alijq; omnes tradunt) iubente, ſingula quæq; ordinant, dant, tollunt humanarũ rerum varia viciſſitudine, vt hoc iure perducant homines ad Deum; ad quem ſemper illi aſpirant, ad quem cuncta tendunt, & ad quem ſola ſcit, ac poteſt Eccleſia Regina euehere mortales. Nō enim ſatis quasvis doctrinas, & artes callere, ſed ijs vti eſt neceſſe eo modo, quem ſola ſcit in tempore Eccleſiæ Sāctæ clauis, & character, qui vel ſolo aſpectu Dæmonas fugat, mentes purgat, & occultorũ notitia licet reluctātes, quod ſuo loco dicetur, illuſtrat. Hinc legimus, *Vniuerſa, propter ſemetipſum operatus eſt Dominus*, & *Pater vſque modo operatur, & ego operor*. Cum Deus itaq; cūcta efficiat, ac moueat intime, Angeliq; ordinent immutabili, atq; interna lege rebus præſidente, vt homines ad Deum perducant, eodem

Act. 20.
1. Tim. 3.
2. Cor. 10.
Cap. IV.
Prou. 16
Ioan. 5.

iure,

iure,ac lege præſides eis ſola ad illũ perduces mundi Regina, cuius Paſtori eſt dictũ, diciturq; quotidie, *Super te ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, & tibi dabo claues* (quæ ſunt eædem cũ charactere) *regni cælorũ, & dabo illi poteſtatem*, (ἐξουσίαν dominium deſpoticũ) *ſuper gentes, & reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli cõfringentur, ſicut & ego accepi à Patre meo.* Quocirca ad inferorũ portas pertinet, quodcumq; non ſubiicitur Chriſti Sponſæ. ab illa ſe abiungens, qua parte ſe abiungit, eſt in Dæmonis, & omnium malorum poteſtate. Atqui *non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei, qui factus eſt, vt nullũ timeret, omne ſublime videt, ipſe eſt Rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ.* Sola tãtæ Reginæ ſupernaturalis poteſtas illi imperat efficiens, ne ſterilitates, morbos, peſtes, terræmotus, turbines portẽtoſos, inundationes, incẽdiaq; immittat; immittuntur, ea contẽpta. & quãdo non poteſt poteſtas naturalis hominum vitã tueri aduerſus illum, ſingulos, vbi libitum fuerit, occiſurũ ſecumq; ad infera perducturum, poteſtas ſupernaturalis Eccleſiæ Sanctæ per merita, & preces vim deſumentes à Chriſti corpore oblato, ac per Angelos adminiſtros, charactereq; participatum penetrãs totius Orbis creaturas (ait S. Cyrillus) eam tuetur, atq; hoc primum bonum, ac poteſtas in humanũ genus ab Eccleſia Sancta. Huic ſecundum ſuccedit, nõ poteſt poteſtas naturalis homines tueri aduerſus dæmonem, ne adducat illos in perpetua Nabuchodonoſori ſeſe in beſtiã mutatum verè credentis deliria, vel in Saulis, aliorũve huiuſmodi furores, quod exoptat hoſtis ille, & efficere valet veneficijs adhibitis, & humoribus corporum perturbatis, Eccleſia Sancta Orbẽ ter-

Matth. 16. *Apoc. 2.* *Iob. 4.* I. *Bonum, & poteſtas in homines deriuata per Eccleſiam Sanctam.* II.

ræ cōplectēs supernaturali potestate, potestati naturali opem fert, ne in hæc mala corruat. Tertiū sequitur. non potest se cōtra illum tueri, nè præcipitetur p humorum concitationem; maleficia, præstigiaq; in facinora Neronis, Domitiani, Læstrygonum, Cyclopum. Sola Ecclesię Sanctæ potestas efficit ne id cōtingat. Quartum vero est. Cum iugi coessentialiq; appetitu homo quærat Deum cognoscere, illi assimilari, in quibus est finis naturæ, nō potest hoc. neq; est punctum, quo cōtrarius ei non sit, affirmetq; absurda de illo contra lumen naturæ absq; infallibili doctrina & potestate supernaturali Ecclesię Sanctę, seu gratia Dei. Quamobrē nullibi conquiescit, nūquā suæ naturæ, iuriq; ab hac iugiter fluēti satisfacit, nisi in omni re, atq; omni momento supernaturalem finem, viaq; in illum nanciscatur; necessarioq; hanc licet ignara vult, sine qua finem naturalē, quem videt, non habet: quod si illā sciret, eliceret appetitionis actum. bonū namq; semper vult, maximè autem maximum, quale est supernaturale; quod solum totā capacitatem naturæ explet, à cuius fine finis naturalis diuidi ab appetentibus non potest; sed vt noscens appetat, habeatq; illud, Quinto loco habet à Mundi Regina, quæ vel inuitis, ac remotissimis opem fert, ac proinde dimouet oīa mala, affert oīa bona, potestatemq; ad illa, ob id huius res, loca, personas, iussaq; spernens totius Orbis bona, ordinem, compagemq; impugnat; aditum facit ad omnia mala: quod probè sciens S. Petrus non tēporalia, quæ nihili faciebat, spectans Ananiæ, Saphirę q; mortē immisit; Deus verò, vt alia taceamus, omnes, vt videbimus, clades inducit: tanti est vlla in re Christi, & Ecclesiæ sponsæ lædere maiestatē. quas

III.

IV.

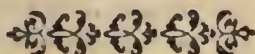
V.

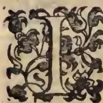
ob

ob causas non potui non occurrere vna cum pueris Hebræorum Christo Regum Regi descendenti vna cum suis è monte Oliuarum, secumq; deferenti potestatis, ac sapiētiæ supernaturalis oleum, (quod aiunt S. Augustinus, Arator, Amenus, & Beda) neque potui non clamare. *Benedictus qui venit Rex in nomine Domini.* Nec fuit cor saxo durius videnti quot mala oriantur, nisi dicamus Christum, vel Ecclesiam Sanctam omnibus naturę humanæ bonis diuino, ac naturali iure dominari. Nam dicentibus Christo. *Magister increpa discipulos tuos,* Hic respondit. *Si hi tacuerint, lapides clamabunt.* Ad summam nil boni potest potestas humana sine Ecclesiæ Sanctæ potestate. Omnis humana ad bonum potestas nō est immediatè a Deo; sed intermedia potestate Sponsæ Christi. Ab hac sunt omnia bona in terris; cui cum præsideāt Sacerdotes, merito cum sapientibus cunctis dixit S. Ignatius, *Sacerdotium est summa omnium bonorum, quæ in hominibus consistunt.* Tanti autē Sacerdotij, tantæq; Reginæ cum S. V. teneat eminentissimam Sedē, quæ vocatur fons, apex, caput, Solque totius Regiæ & Sacerdotalis potestatis, eique omne bonum debeatur, ob id à me minimo libellus hæc explicans defertur ad B. V. collocatam in altissimo culmine actionis, contemplationis, & virtutum, quibus Ruthenos ad Boreā, Ægyptios ad Austrum in sinum matris Ecclesiæ reduxit; Reges Occidentis maximos pacē deuinciens feralissima bella extinxit; Turcas ab Ortu, Ancto, Notho irrumpentes auxiliari ope repressit; vndiq; hoc anno Iubilæi ad omnium bonorum fontem mortales ab Orbe ad Vrbem trahit. Inde humilia respiciens mihi benedicere, ac præcari ne dedignetur.

SVMMÆ CAPITVM ET RATIO ORDINIS TOTIVS.

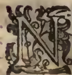

VS status est vnum fieri cum Deo. Christus Ecclesiaque vna cum Deo sunt. Huic eadem cum Christo in omnia mundi temporalia propter Sacerdotium corona, & Regia potestas. à qua sint quælibet humani generis bona, ac pendeat omnis omnium mortalium legitima potestas. Epist.

LIBER PRIMVS

Inquiruntur, ac traduntur descriptiones iuris naturalis ac diuini, Ecclesiæ, potestatis, ac libertatis, generatimque explicatur perpetuitas doctrinæ perpetuis simul euentibus, & actibus confirmatæ.

Atura humana appetitu coessentiali, quod est ipsius ius naturale, ita fertur in Deum, vt stare haud possit, nisi in eum tendat. Atque hoc ius status. bellua est Aristoteli, qui ab hac via reccedit. non potuit affirmare ille, vt Philosophus naturalis supernaturalem beatitudinem. videtur eam cum gentibus alijs nouisse ex narrationibus

nibus antiquorum traditis à posteritate Noe. sine supernaturali directione, neque naturalis, neque supernaturalis fælicitas, seu finis potest obtineri ex primæua natura humana institutione. Cap. I.

In Ecclesiasticis solis est Potestas supernaturalis ordinandi humanam naturam in finem, vel fœlicitatem tam naturalem, quam supernaturalem. hi soli habent clauim potestatis, scientiæque hanc laici quamuis baptizati non habent. quid sit Ecclesia, & Ecclesiastica potestas. Cap. II.

Cum finis det medijs amabilitatem, mensuram, & ordinem potestas Ecclesiastica, quæ scientiæ, potestatisque diuinæ habet clauim, præscribit omnibus medijs, quatenus appetenda, & habenda sint, vel fugienda. Cap. III.

Naturali iure externa magis sunt, vt seruiant humanæ naturæ, quam sibi, humana natura magis est, vt seruiat humanæ naturæ supernaturali, quam sibi, ac proinde naturali iure omnia seruiunt Ecclesiasticæ potestati. nam cuncta ordinem volunt. Cap. IV.

Iure diuino, naturali, non est nisi vna Resp. optima secundum naturam toto orbe terrarum: quod Aristoteles aiebat, ac proinde humana natura naturali appetitu vult ex hac esse. non intelligitur perfectus cœtus humanus populusve esse absque Ecclesiastica potestate. vna est ciuitas. Ecclesiastici sunt partes eius supereminentes essentiales. cuncta temporalia sunt Christo directissime iure naturali, ac diuino subiecta. Cap. V.

Directe ordinat Ecclesiastica potestas, licet per alios ordinet, sintque verè Imperatoribus, Regibus, ac Principibus iura sua, potestates distinctæ, actus, ac leges, & Pontifex habeat duntaxat ius in ordine ad Deū, & aliquid boni verique sciant, agantve quicumque ei non parent. obligatus est Episcopus inspicere sæcularia, &, cum opus est, iudicare. Describitur libertas, ac potestas Ecclesiastica. per eàm dantur virtutes, amplioraque & stabiliora bona. Cap. VI.

Is maximè facit, quod vult; qui facit, quod Deus vult. posse deficere à dominio, defectus est dominij quid sit dominium. Cap. VII.

Ecclesia iure diuino, ac naturali directè imperat vsibus omnium rerum, atque omnem potestatem, dominiumque omnium rerum gubernandarum iustum continet. Respondetur obiectis quibusdam. & auctoritate Sancti Augustini omnia comprobantur. Cap. VIII.

Quam

Quam sanctus sit ordo Ecclesiasticus, & quomodo non erret, in suis decretis. sæcularis ab ordine Ecclesiastico præcisus est corrupta natura. distinguuntur aliquot quæstiones, ac medium formale opinionis nostræ operitur. Cap. IX.

Referuntur sex tempora ab exordio mundi, creationeque Angelorum; è quibus constat supernaturalem potestatem cunctis naturalibus, ac temporalibus dominari, liberamq; esse quoad personas, loca, & res suas. Cap. X.

Argumenta è diuinis scripturis summatim collecta, quibus probatur temporalia cuncta, temporaliamque Principes in omnibus esse Ecclesiasticæ potestati subiectos. Cap. XI.

Recensentur Sancti Patres, ac Doctores, qui ab ipsa Christi ætate vsque ad S. Bernardum perenni, atque è manu in manum tradita doctrina scripserunt Episcopis, ac Pontifici summo esse in omnia temporalia regiam, ac supremam potestatem. Cap. XII.

Recensentur Doctores scholastici, qui vsque ad ætatem nostram è manu in manum tradiderunt eadem doctrinam. Cap. XIII.

Vsus Ecclesiasticæ potestatis in omnia terrena, temporalia, Regna que & imperia mundi totius, ab ipsius mundi ortum summatim notatus, qua ostenditur Christum, sponsamque ipsius Ecclesiã, cum Pontificibus, & Præsulibus suis iure summo omnibus temporalibus dominatos, ac dominari. Cap. XIV.

LIBER SECVNDVS

Speciatim referuntur modi, quibus Christus est omnium creaturarum tam spiritualium, quam tẽporalium Rex supremus in singulis quibusque ordinandis, & quibus modis imperium tantũ tradatur Ecclesiasticis à Christo, & Deo.

Vanta sit Dæmonum potestas in humanam naturam nisi Christus Dominus noster obsisteret, huic ob Dæmonum potestatem nulla esset bona cogitatio, nullus actus bonus, nullus dominy bonus vsus. ac quomodo id efficere ij queant, ac per Christum cuncta in terris ordinentur. Cap. I.

Ecclesia Sancta mundi Regina per Exorcistæ charačterem, sacramentaliaque Dæmonas fugat, ne bonos animorum impulsus impediant, malos immittant, aut aliquid hominibus noceant; per donum virtutis, vel potestatis idem efficit, punitque contumaces ad alios à criminibus obsterrendos. Per sacramenta Dei filios efficit, bonos impulsus infundit, per merita preces, & oblationem corporis Christi omne in terras bonum deriuat, malum fugat. Cap. II.

Argumenta ad comprobationem superiorum desumpta è Sanctis Patribus, ac Doctoribus supra allatis. Cap. III.

Argumenta ab Ethicis, & Politicis, principijs deducta. Cap. IV.

Argumenta Theologica idem probantia. Cap. V.

Iure naturali, ac diuino est vnus totius orbis supremus Monarcha. Cap. VI.

Cum velint entia bene disponi, idcirco necesse est, vt sit in qualibet vniuersitate vnus Princeps, ac multa ad vnum reducantur, secularesque potestates ad vnam, auctoritatesque afferuntur id probantes. Cap. VII.

Multis probatur testimonijs diuinæ scripturæ, sanctorum, & Gentium, Sybillarum, Christum, simul atque est conceptus, & natus, fuisse omnium supremum Regem. Cap. VIII.

Multis probatur testimonijs diuinæ scripturæ, & sanctorum, Christum priusquam nasceretur, fuisse omnium supremum Regem. Cap. IX.

Plurimis diuinæ scripturæ, sanctorumque testimonijs explicatur nihil fieri ab vlla creatura, nisi Christo homine singillatim sic ordinante, cum sit omnium rerum, veluti homo speciosus forma præ filijs hominum Rex, & Dominus post Deum supremus. Cap. X.

Inter omnes gentes celebres ab ortu mundi publica semper testimonia fuerunt, hominem cælo demissum fore omnium creaturarũ Regem summum SS. Patrum, Bernardi, ac Thomæ noua ad id testimonia proferuntur. Cap. XI.

Probatur multis Christum dum vixit exercuisse Regiam potestatem, & quinque obiecta confutantur. Cap. XII.

Multis probatur à Christo Ecclesiae, Ecclesiasticisque communicatam fuisse eandem, quam ipsae habet, regiam potestatem. Cap. XIII.

Explicatur modus eminentior, quo communicatur, ac deriuatur à

Deo, Christoque Regia potestas inordinatos, testimoniaque multa ad hoc afferuntur. Cap. XIV.
In quanta, & quot mala corruerit humanum genus à superna tutela ductus recedens; atque vt maxima pernicie sua in Dæmonum potestatem miserrime deuenerit. Cap. XV.
A characteris impressi aspectu solo Dæmones aufugiunt: hic seipso purgat, & illuminat. Clerici sunt Reges potestati summæ configurati. quantus Ecclesiasticis honos debeatur. Eorum potestas imperitis nota. Cap. XVI.
Afferuntur testimonia consilij Neapolitani, Vasquij Hispani, Rebuffi Galli, & Sacræ Rotæ Romanæ diffinientia, Clericos non posse Laicis subijci ab ipso Pontifice summo, quod iuris diuini sit ipsorum libertas. Cap. XVII

LIBER TERTIVS

Explicantur speciatim modi, quibus Ecclesiastici bona omnia deriuarunt, deriuant, ac deriuabunt in omnem temporalem, ac spiritualem creaturam.

CHristus venit, vt recapitularet cuncta in antiquum statum, quo idem simul erat omniu Pater Sacerdos & Rex veluti fuere Adamus & Noe; lateq; ostenditur ob actus, fidem, doctrinamque suam clericos Christianos siue Ecclesiasticos ab ortu mundi ac multo magis post Christum natum Patres, Sacerdotes, ac Reges. Cap. I.
Explicatur latè Clericos Christianos esse per administrationem sacramentorum Parentes, Reges, ac participata diuinitatis potestate admirabiliter Deos & Datores omnium bonorum animi, corporis, atque externorum. Cap. II.
Summatim recensentur bona animi corporis atq; externa quæ adfuere cunctis supra tractus Rheni Danubijq; positis & insulis adiacentibus, Greciæ, Galliæ, Hispaniæq; ipsi Pontificum summorum Episcoporũ & Sacerdotum studio & laboribus è quibus fit hos esse participata diuinitate admirabiliter Deos, sapientiæ magistros

 gistros

gistros, parentes, & Reges. Cap. III.

Cum spectet ad parentes; Regesq; optimos, ac vere Reges alere filios, qui se alere haud queunt, eandem potestatem dignitatem bonaq; ijs relinquere, tueri bona animi corporis atque externa; idque præstiterint, ac præ cunctis præstent Pontifices summi, Episcopi, Sacerdotes, & Clerici, hinc fit hos reuere esse parentes ac Reges. Cap. IV.

Cum Sacerdotes conficiant Christi corpus in terris, eiq; clerici seruiant, à quo in terris sunt omnia bona naturalia & supernaturalia, maximèq; hæc per illud stabũt glorificata, hinc fit sacerdotes & clericos esse participata diuinitate Deos, parentes maxime, & vere Reges, quibus omnia subijcientur. Cap. V.

Cum legis antiquae omnia fuerint vmbrae eorum, quæ sunt in Euangelica lege; & antiquis Sacerdotibus fuerit amplissima olim potestas data supra omnem sæcularẽ multo maximè nostris aderit. Cap. VI.

Bona Sacerdotum, & Clericorum quæcumque sint, magis sunt pauperum, quam bona sæcularium, magisque seruant id quod dicitur vende omnia quae habes & da pauperibus, ideo praecunctis maxime omnium domini ac Reges, minimèque omnium in malum maximè in bonum & Deum omnium Reges. Cap. VII.

Christus adhibuit, adhibendamque duxit, ac iussit à suis vim compulsiuam. Cap. VIII.

Argumenta quibus ostenditur iure naturali. suoq; adesse Ecclesiasticis vim compulsiuam, qua valeant supra omnem potestatem positam in terris, compellere alios ad officium suum faciendum. Cap. IX.

LIBER

LIBER QVARTVS

Examinantur, atque afferuntur externa testimonia probantia speciatim, quoad diuinæ Scriptu ræ loca Ecclesiasticam libertatem, quoad alia tùm hanc in primis, tùm potestatem.

Potestas naturalis, seu temporalis, sine ope supernaturalis est nulla, neque est immediatè à Deo. quid haereticum dicatur esse in hac controuersia, licet possit, ob scandalum tamen Ecclesia non aufert infidelibus dominia sua, & quodnam sit scandalum tale. Cap. I.

Iure antiquo diuino templa erant exempta, ac multo magis, nostra maxime vero personae. Cap. II.

E Psalmo 104. SS. Hieronymi, & Gregorij auctoritate probatur Ecclesiastica libertas, personarum, rerum, seruorum. Cap. III.

Cum sanctificati sint Ecclesiastici Ecclesiasticaq; & his seruientia ad actus publicos religionis: Ideo nefas est alijs non sanctificatis ad illos actus eorum delicta vel Ecclesiastica, & his seruientia cognoscere iudicare. Cap. IV.

E facto Pharaonis, & Iosephi confirmatur Ecclesiasticam libertatem iuris esse diuini. Cap. V.

E Leuitici verbis, conciliorum, Pontificumq; interpretatione aperitur liberas esse res sacras iure diuino, ac proinde etiam personas, & quaecumque pertinent ad has personas, quamuis alioquin sacrae haud essent. Cap. VI.

Cum iure diuino sint alendae è publico Ecclesiasticae personae quidquid ad hoc consecratur, iure diuino est ab omni alio iure liberum atq; exemptum, ex interpretatione conciliorum, Origenis, SS. Pauli, Cypriani, Augustini, Hieronymi, Chrysostomi, Epiphanij, Thomae, Alexandri Halensis, ac Caietani. Cap. VII.

E verbis ac factis Christi, cum tributum soluit cap. 17. Matth. comprobatur Ecclesiastica libertas generatim quoad omnia ex interpretatione SS. Hieronymi, Gregorij, Augustini, Procopij, Bedae, Anselmi, Hugonis, Dionysij, Caietani, sanctorum Thomae, Bona-

nauenturae; Richardi. *Cap. VIII.*

Probatur idem ex illis Christi verbis, reddite, quae sunt Caesaris Caesari, & quae sunt Dei Deo, atque ex interpretatione sanctorum Augustini, Hieronymi, Anselmi, Bedae, Prosperi, Hugonis, & Dionysij. *Cap. IX.*

Argumenta desumpta ex argumēto ab aduersarijs adducto cap. 13 Epistolae ad Rom. ex interpretatione SS. Nazianzeni, Bernardi, Primasij, Augustini, Symmachi, Anselmi, Hormisdae, Nicolai primi, Leonis primi, Gregorij vij. Basilij, Chrysostomi, Graecorum, Dionysij Carthusiani, & aliorum. *Cap. X.*

Argumenta deducta ab Ecclesiasticae potestatis natura, ortu, atq; ipsa ordinatione ex adducto capite. *Cap. XI.*

Argumenta è testimonio SS. Pauli, Ambrosij, Dionysij Areopagitae, Costantini magni, Nazianzeni, Gregorij magni, & arca dignitate, & exemplo Noe, è quibus concluditur, non licere saecularibus vlla de re, & actione Ecclesiasticorum cognoscere. *Cap. XII.*

Argumenta desumpta ex argumento aduersariorum ab Epistola 1. cap. [illegible] S. Petri, ex interpretatione SS. Iustini, Ambrosij, Augustini, Bernardi, Thomae, Dionysij, & aliorum. *Cap. XIII.*

LIBER QVINTVS

Afferuntur adhuc multa externa testimonia, simulque. Refelluntur multa obiecta, & in aduersarios retorquentur.

Argumenta deducta, ex illustrissimis exemplis antiquorum patrum SS. Babylae, Chrysostomi, Ambrosij, Synesij, è quibus probatur Ecclesiastica libertas, ac potestas supra omnem Imperatoriam potestatem, quoad personas templa, ac res etiam saeculares. *Cap. I.*

Argumenta desumpta è constitutionibus Conciliorum, Ephesini, Romanorum, Lateranensium, & Tridentini. *Cap. II.*

Argumenta desumpta è Pontificum Romanorum testificatione. *Cap. III.*

Argu-

Argumenta desumpta è testimonijs Imperatorum Constantini patris, & filij, Theodosij iunioris, Iustiniani, & Caroli Magni, & omnium iurisconsultorum sibi repugnantium, si velint aliquid contra Ecclesiasticam potestatem sentire in rebus vllis alioquin prophanis, quae ad clericos vllo modo spectent. Cap. IV.
Argumenta desumpta ex confessione Imperatorum Gentilium & Haereticorum, cum sanae mentis fuerint. Cap. V.
Argumenta desumpta ex eo, quod aduersarij dicunt, non esse legem diuinam, quae asserat hanc libertatem, ex eo quod S. Paulo contigit. Cap. VI.
Argumenta desumpta ab eo, quod aduersarij dicunt, in Ecclesia primitiua non fuisse Ecclesiasticam libertatem, atq; ex ijs, quae Iustinianus decreuit. Cap. VII.
Argumenta desumpta ab argumentis aduersariorum dicentium à sanctis praestita tributa saeculari potestati, dictisque sanctorum Ambrosij, & Vrbani Papae. Cap. VIII.
Argumenta desumpta ex eo, quod aduersarij citant sancti Thomae, Gregorijque auctoritatem. Cap. IX.
Recensentur Theologi, & Canonistae, qui tradunt Ecclesiasticam, potestatem saecularem, rerumque Ecclesiasticarum libertatē, sanciri iuri diuino. Cap. X.
Argumenta desumpta & collecta è multis quibus seruos, & patrimonialia clericorum bona probantur esse immunia diuino, ac naturali iure. Cap. XI.
Argumenta aduersus eos qui tollunt Ecclesiasticam libertatem, quod asserunt Iudices Ecclesiasticos esse suspectos in causis proprijs, ac posse compelli, vt à laicis Iudicibus permittant iudicia propria cognosci. Cap. XII.
Argumenta, quibus ostenditur, peius agi cum laicis quoad ipsa saecularia, cum subijciuntur saecularibus, quoad ipsa saecularia, quàm cum subijciuntur Ecclesiasticae potestati. Cap. XIII.
Cum laici manus inijciunt in sacra, vt ex his aliquod crimen aboleant, tunc incurritur in crimina maiora Deo sic permittente, quod ordo ab ipso positus fuerit euersus, atque illinc etiam gentium ruinae regnorumque oboriuntur. Cap. XIV.
Argumenta deducta ex Epistola S. Gregorij, quae ab aduersarijs citatur, & qua sanctus Ecclesiasticae libertatis oppugnatores haereticos, schismaticos, Ecclesiae persecutores, similes Neroni, & Diocletiano, portas inferi, destructores Imperij, multisque huiusmodi vocabulis appellat. Cap. XV.

LIBER

LIBER SEXTVS

Confirmatur eadem libertas, ac poteſtas relatis atque examinatis omnium gentium moribus, ac legibus ab ipſarum gentium diſperſione repetitis, & ruinis eorum qui oppugnarunt illã. & quinam Martyres eam ſuo ſanguine conſignarint.

Vs naturale eſt triplex, commune cum naturis omnibus, commune cum animantibus, commune cum omnibus gentibus. Ab hoc vltimo proficitur humana natura. Duplex eſt perfectio naturalis, & ſupernaturalis, cum ratio humana non poſſit comprehendere ſingularia contingentia, diuinitus homini datur donum ſcientiae conſilijque & ad alios regendos ſapientiae gratis datum. principium practicum primum actionum humanarum per ſe notum eſt illud, Deus eſt colendus prae cunctis: hinc ſacerdotum, qui pertinentia ad hoc principium ſciunt, poteſtas ſumma, ac libertas perſonarum ſacrarum, locorum rerumq; ijs ſeruientium ſancita iure gentium coæuo hominibus, quod eſt ipſis propriè, maximeque naturale. Cap. I.

Poteſtas ſumma, & libertas ſacrarum perſonarum, quoad ipſas, quoad loca, & res perſonis ſacris ſeruientes, eſt ante omne humanum genus. & coæua generis humano, quod exemplis Angelorum, Adami, Caini, poſterorum Seth, Noe, Semique comprobatur. caſtitas, & manſuetudo maxime exigitur à ſacris viris, & mira in hanc rem de elephanto. Cap. II.

Recenſentur ſingulae totius orbis gentes palamque fit è primæuo tempore penes earum ſacerdotes fuiſſe omniũ ſummam, regiamq; in omnia tam ſaecularia, quàm ſacra poteſtatem. E quibus fit iure gentium primæuo, quod eſt homini proprie, & maxime naturale, ſacerdoti eſſe in omnia ſummam, regiamque poteſtatem. Cap. III.

Recenſentur omnium gentium toto orbe terdarum iura, è quibus oſten-

ostenditur fuisse illis immutabili lege templa libera, tutaque ad illa confugientium, vel in his depositorum perfugia, ac de aris, lucis, montibus sacris, & Asylis, è quibus colligitur, haec esse iuris maximè naturalis gentium primaeui, & diuini. Cap. IV.

Latè aperitur, ac singillatim probatur ex institutis omnium gentium primitias, decimas, & optima quaeque omnium rerum, praeterea vero primos honores deberi sacerdotibus ex omnium gentium primaeuo, ac maxime naturali iure neque quidquam transigi olim consueuisse, nisi de voluntate sacerdotum, quae lex maxime à Christianis obseruanda probatur: obseruatio, quid egerit Daemon Christo concepto inter gentes. Cap. V.

Latè probatur Hebraeorum sacerdotibus ab Abrahamo vsque ad Christum fuisse a plerisque omnibus Regibus inimicissimarum gentium conseruatam suam libertatem, regiamque in suos potestatem, ab Amorrhaeis scilicet, Philistaeis, Aegyptijs, Syris, Idumeis, Babylonijs, Persis, Graecis, Romanis, atque innumeris horum potestati subiectis populis admirabili quadam prouidentia Dei, è quibus conficitur esse aeterni, immutabilis, ac naturalis iuris Ecclesiasticorum praesulum in suos Regiam potestatem, libertatemque quoad personas, loca, & res sacras, neque imminui iure ordinario posse per ipsum Pontificem summum. Cap. VI.

Ostenditur post obitum Christi late amplificatam Ecclesiasticam potestatem, cumque fuerint nonaginta tres, tum legitimi, tum non legitimi Imperatores Romanorum praeter Decem, qui conati sunt ausi Episcoporum potestatem in Christianos minuere vllo modo, sed multi conseruarunt, ac tutati sunt multis modis. Cap VII.

Libertas & potestas Ecclesiastica est iuris gentium maximè hominibus naturalis, ac primaeui deducti per euidètem necessariumque consequentiam à primo principio actionum humanarum practico, ac proinde est ac fuit impertissimis gentibus notissima. ac retorquetur argumentum, quo saeculares vtuntur, dicentes esse iuris naturalis iura sua conseruare ac tutari. Cap. VIII.

Aristoteles maxima quaeque Sacerdotibus danda in Rep. decreuit, & quales voluit esse in Repub. qui illam moderantur, talemque esse vniuersitatem sacerdotum comprobatur. Cap. IX.

Quicumque ab Ecclesiastica potestate maximè recedunt ij maximè Daemonibus appropinquant, & inferorum portas aperiunt, quod scriptura diuina, auctoritatibus & euentibus comprobatur. Cap. X.

Quicum-

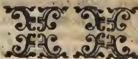
Quicumque Principes infensi fuerunt Ecclesiasticae *potestati, ac libertati pro modo culpae exciderũt à statu felicitatis quoad quinque quoad se, quoad liberos, quoad agnationem, quoad nobilitatem subiectorum, quoad populos subiectos. ac primo de imperio occidentali* Romanorum. Cap. XI.

Orientales Imperatores quicumque vsque ad Carolum magnum violarunt Ecclesiastica *iura, in easdem calamitates cum superioribus incurrerunt; & idem contigit Longobardorum* Regibus *quoad se, liberos, agnationem, nobiles, ac populos subiectos. tum nonnulla obseruanda in euentibus horum* Regum *memorantur.* Cap. XII.

Referuntur summatiũ cuncta euenta Imperatorum Occidentaliũ quoad se, filios, agnatos, nobiles, ac populos subiectos. Cap. XIII.

Referuntur cuncta euenta Hispanicae cladis, causaeque illorum, cum fuere ab Arabibus occupatae, & cur ex alijs in alias agnationes germinaue illarum regna transferantur. Cap. XIV.

Recensentur Martyres, qui pro tuenda Ecclesiastica potestate & libertate occubuerunt. & quid spectarunt illi, spectandumue est cum pro illa certamen subitur. Cap. XV.

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO
S. R. E. CARDINALI
PETRO ALDOBRANDINO

Ius status est vnum fieri cum Deo. Christus Ecclesiaq; vna cum Deo sunt. Huic eadem cum Christo in omnia mundi temporalia propter Sacerdotium corona, & Regia potestas: à qua sint qualibet humani generis bona, ac pendeat omnis omnium mortalium legitima potestas.

BOnorum temporalium statum, iuraq; illius non aliunde esse, & pendere diuino, ac naturali iure directius, quàm à statu ecclesiasticæ libertatis, & potestatis cuncta propè euenta ab exordio mundi repetita, naturaliumq; rerum cursus apertissimè ostendunt. Suffragantur huic veritati argumenta vndecunq; conquisita. Illud nanq; gentes crediderunt; à Deo deriuari bona cuncta in humanum genus non potissimum per aliarum rerum studia, vel artes, aut eos, qui diligenter his operam suam darent, sed per illos, quos addictos rebus diuinis sciendis procurandis tradẽdis antiqui Sacerdotes, hos passim solemus ecclesiasticos vocare. Adhuc enim finem Deus naturalia cuncta, nosmetipsos est fabricatus, ad hoc ille, ad hoc natura nos nostra impellit, vt Deũ colamus, illi quã maxime coniũgamur. hic omniũ finis: hic omniũ rerũ Status: hic firmissima & imperturbata omninò quies. Ad hunc finem quam directissimè dantur à Deo, naturaq; illius ancilla, & ab hominibus, qui Deum Naturamq; insitam sequuntur, quæcunq; sunt naturalia, vel temporalia bona, quæcunq; est temporalis potestas; vt Deo coniungamur. Sed quoniam Deo cõiungimur, quoties Ecclesiasticæ, ac Sacerdotali potestati, ac doctrinæ obedimus, hinc. fit,

ab Ecclesiastica potestate, Sacerdotioq; cuncta in humanũ genus bona dimanare, ipsamq; temporaliũ bonorum copiã, temporaliũ potestatẽ, qđ vt intelligamus ita cõmodè videtur explicari posse.

Altissimus naturæ totius Artifex (PETRE ALDOBRANDINE Card. amplissime) est maximè sibi vnus, ac maximè stat, licet in eo distinctissimæ sint tres personæ. Post Deũ Christus (quem non modò Hebræi, sed etiã cunctæ gentes, vti secundo libro est explicatum, fore totius orbis, Vniuersitatisq; rerum siue temporalium, siue æternarũ directissimum Regem prædicauerunt) est maximè Deo, sibiq; vnus, maximè stat, quãuis in eo sint duæ Naturæ distin ctissimæ diuina & humana in vna persona diuina subsistẽtes. Post hos Ecclesia Sancta maximè Deo Christo, sibiq; vna & coniuncta maximè omniũ stat in suos ordines triplici Hierarchia Trinitati respondentes distincta militans in terris, triumphãs in Cœlo; quæ quidem primum diuinitatis vno eodemque Spiritu ob animi bona admirabiliter, & maximè connexa cum Deo, Christoq; consistit; Nec spiritu solum quoad animi bona; sed etiam corpore cum Christo Deoq; quoad eius bona Deo, Christo, naturæq; recto appetitui, quæ ad finem suum naturalem peruenire haud potest absque supernaturali, seruitura mirabilius coniungitur per Eucharistiæ Sacramentum. Quamobrem Christus non modo caput Ecclesiæ, sed etiam corpus esse asseueratur. *Nam sumus mem bra eius*, ait Paulus, *de carne eius, & de ossibus eius*. Hoc proprijs libris cõfirmãt Algerius, Paschasius, Guitmũdus; tradunt Irenæus lib. 3. Cyrillus Hierosolymitanus cathechesis 5. Alexandrinus cap. 15. Ioannis lib. 10. Hilarius lib. 8. de Trinitate. Atq; huc referũt verba illa Ioannis cap. 15. *Ego sum vitis, & vos palmites*, & alia apud eumdem c. 17. *Rogo Pater vt omnes* (Apostoli ac Discipuli) *sint vnum sicut tu Pater in me, & ipsi in nobis, vnum sint, vt credat mundus, quia tu me misisti, & claritatem, quam dedisti mi hi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus, ego in eis, & tu in me, vt sint consumati in vnum*. Propter hanc igitur Ecclesiæ cum Deo Christoq; coniunctionem quoad animam, & corpus sponsa est illa, Ita, *vt non possit habere Deum Patrem, qui non ha bet Ecclesiam Matrem*. Cyprianus ait libro de vnitate Ecclesiæ subijciens huius potestatẽ esse vt in fonte, ac sole in Pontifice Sũmo, penes quem clauis est infallibilis veritatis perducens hoĩes ad vltimũ suũ finẽ. Cum sit igitur Ecclesiæ non aliud caput quam Christus, rursusq; huius, & Ecclesiæ sit idẽ corpus per Eucharistiæ Sacramentum necessario sequetur, vt vtriq; eadem corona Regiæ potestatis imponatur, & eadem sint bona corpori seruientia distribuenda pro diuersitate membrorum corporis, eorumq; functio-

ctio-

ctionibus. Nam quibus idem corpus, eadem sunt etiam bona. Quod si Christus est Rex Regum, Dominus Dominantium, simili modo Regina, ac Domina erit Ecclesia, ac si ille est Dominus omnium temporalium, Domina similiter hæc erit non tollens, sed continens, ac perficiens instar Dei temporalia, naturaliaq; simul aliorum dominia. Hæc apertè Isaias cecinit. nam cum capite 60. dixisset, fore, vt ad Ecclesiam gentium fortitudo afferatur cum Regibus suis, & adorentur vestigia pedum eius, & quidquid pulchri est, ac pretiosi, ei detur, ponatur in superbia seculorum, sugat lac gentium, Mamilla Regum lactetur: & sequenti, fore, vt eius Sacerdotes fortitudinem gentium comedant, & in gloria eorum superbiant, quæ singula ad temporalem fœlicitatem spectare, S. Cyrillus, Procopius Gazeus, Thomas, alijque omnes tradunt, subijcit deinde idem Propheta. *Gaudens, gaudebo in Domino, & exultauit anima mea in Deo meo, quia induit me vestimentis salutis, & indumentis Iustitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis.* Hæc Isaias quæ Origenes in c. 26. Geneseos, ac Tertullianus aduersus Marcionem lib. 4. ad Christum referunt, Eusebius Cæsariensis lib. x. c. 4. ad Ecclesiam, S. Augustinus ad vtrumque ait spectare, quia caput Ecclesiæ Christus, & Christi igitur corona est Ecclesiæ corona, rursus Ecclesiæ, Christiq; est idem corpus, idcirco ambobus est eadem non modò Regiæ Potestatis corona, sed etiam sunt eadem seruientia bona, quæ scilicet eo modo, quo degimus in terris, participari ab humana natura possunt, sic ille in Psal. 30. & 1. ad Cor. c. 12. ad Honoratum ep. 120. de vnitate Ecclesiæ Catholicæ lib. 1. cap. 7. de doctrina Christiana lib. 3. c. 31. Hinc in expositione Epistolæ Ioannis tract. primo. *Sponsus,* inquit, *verbum est, & sponsa eius caro. Vnde scriptum est, erunt duo in carne vna, & Dominus in Euangelio: Igitur non duo, sed vna caro: & Esaias optimè docet vnum esse hos duos, loquitur enim ex persona Christi, & dicit, sicut sponso imposuit mihi mitram, & sicut sponsam ornauit me ornamento. vnus videtur loqui, & sponsum se sponsamque facit, quia non duo sed vna caro, quia verbum caro factum est, illi carni adiungitur Ecclesia, & fit Christus totus caput & corpus.* Hæc Sanctus, quin ex Hebraico vertunt alij. *Induit me Deus Iesus pro vestimento, sicut sponsum fecit me Sacerdotem cum diademate*, En vt apertè signentur in Ecclesia, quicumque vnguntur Sacerdotes coronati eadem qua Christus corona pro modo, (vt dicetur) suo. Nam & clericos primæ Tonsuræ post alios, Patres volunt esse participes Regiæ dignitatis Rabanus Maurus, & S. Thom. vt infra dicetur, Ex his fit Ec-

clesiam Sanctam esse omnium temporalium veluti à se dependentium Reginam, per eamque in homines cunctos, (vt iure aliquo, quod sit consonum coessentiali iuri, & appetitioni ipsius humanæ naturæ, habeant) deriuari bona ista temporalia propter eiusdem corporis cum Christo coniunctionem, quin eo, qui dicetur, modo bona etiam naturæ.

Apertè hoc etiam dixit Sanctus Cyrillus lib. Thesauri, ita scribens, *Pedes Christi humanitas est, scilicet ipse homo, cui tota Trinitas plenissimam dedit potestatem, quem vnus trium assumpsit in vnitatem personæ transuexit ad Patrem super omnẽ Principatum & Potestatem, vt adorent eum omnes Angeli eius, quem Principatum totum, & Potestatem dimisit per Sacramentum Petro, & Ecclesiæ eius*. Hæc Sanctus volens totum Principatum, potestatemq; quam Christus habet à Deo super omnem Principatum, & Potestatem, vt adorent eum omnes Angeli eius, datam Petro, Ecclesiæque eius à Christo, vt sicut illam Christus habet per hypostasticam coniunctionem, sic Petrus Ecclesiaq; per coniunctionem Sacramenti corporis Christi cum corpore Ecclesiæ Sanctæ. Huc etiam respexit S. Bernardus cum scribit Epistola 243. ad Conradum Romanorum Regem, *Nec dulcius, nec amicabilius, sed nec arctius omnino Regnum, Sacerdotiumq; coniungi potuerunt, quam vt in persona Domini ambo hæc pariter conuenirent, vt pote qui factus est nobis ex vtraque Tribu secundum carnem Summus & Sacerdos, & Rex, non solum autem sed & commiscuit ea nihilominus, ac consociauit in suo corpore, quod est Populus Christianus, ipse caput illius, ita vt hoc genus humanum Apostolica voce genus electum Regale Sacerdotium appelletur*, Et mox, *nonne vt Apostolica Sedes, ita & Roma caput Imperij est?* Sic igitur S. Bernardus vult Regnum pertinere ad Ecclesiam, non modo quia Christus est eius caput, sed etiam quia corpus. Hinc Christus Apocalypsis c. 12. alloquens Angelos, siue Episcopos Ecclesiæ non hoĩes priuatos vel sæculares, vt aliqui possent opinari ait, *Qui vincit, & qui seruat opera mea vsq; in finem, dabo illi potestatem*, Græce ἐξουσίαν *super gentes, & pascet eas in virga ferrea, & vt vas figuli comminuentur, sicut & ego accepi à Patre meo*. Quæ verba S. Augustinus homil. 2. in Genesim, sic interpretatur, vt eamdem potestatem, dempta excellentiæ, quam Christus habet, Ecclesiæ detur in omnes gentes tamquam Sponsæ. Augustinum sequitur Anselmus, Andreas Cretensis, ac postremò, ibidem Dionysius Carthusianus ita scribens *potestatem hãc sanctã* (Christus habet) *acceptione æterna, secundum quod Deus, & acceptione temporali secundum quod homo. Omnia enim filius habet à Patre iuxta illud,*

omnia

omnia mea ab te sunt, & in ipso Incarnationis instanti prælata est humanitas Christi omni Creaturæ, & data est ei omnis potestas in cœlo & in terra videlicet Potestas Iudiciaria Sacerdotalis ac Regia, miraculorumque operatiua, auctoritas quoque iubendi Angelis bonis, & malis propter hypostaticam vnionem suam cum verbo, sed quantum ad manifestationem dicitur illa potestas in resurrectione collata, vnde ipse tunc dixit, data est mihi omnis potestas in Cœlo & in terra. Porrò hæc verba in psalmo de Christo ad litteram scripta sunt, vbi Pater, ait ad filium, postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, quæ secundum hanc eorum introductionem de membris eius exponuntur. Hæc ille post memoratos Sanctos, & Doctores volens ad Ecclesiam pertinere, quod Christo ipsi est datũ, quia corpus est ipsius, vt S. Augustinus Cyrillusque, & alij superiores eminenter contemplantur, propter adiunctionem veram veri corporis cum vero corpore Christi. Recte vero in oraculo adducto Isaiæ dicitur Ecclesiam Sanctam Iesu indutam pro vestimento, datumq; illi Sacerdotium cum diademate. Natura namq; humana prudens sciensq; in Deum veluti naturalem finem tendens, neq; in hoc tanquam fine naturali quietem suam reperiens, impetu coessentiali, ac naturali, quo motori supernaturali haud resistens, sed obediens (quando ex se nõ habet, vt eo perueniat) fertur in Deũ, vti supernaturalẽ finem, neq; enim naturalem sine hoc assequi potest; ab hoc appetitu libera non est, dominatur illi adeo ius hoc naturale ipsius essentiæ innatũ, nulla vt maior sit dñatio. Sed sine Ecclesia Sancta neq; ad naturalẽ, quẽ noscit, neq; ad supernaturalẽ; quem neq; ex se nouit, neq; obtinere potest, peruenire vllo modo valet, quod ita sit ab initio mũdi creata: non potest autem peruenire sine Ecclesia Sancta, quod huic soli sit infallibilis doctrina eo perducens, quin sola det vires perueniendi ad vtrunque finẽ, neq; *possit habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem.* Idcirco cogitur coessentiali iure in omnibus & habendis, & vtendis se se Ecclesiæ Sanctæ matri omnino subijcere: in omnibus inquam, habendis, & vtendis, iure namque illo coessentialiter illi infixo in omnibus, vel temporalibus, vel spiritualibus, adigitur ad quærendum finem quem ex se, neque scire certo, neque obtinere valet, neq; ei quies, nisi in ijs in illum, quasi magnes in polum suum, rectæ lineæ directione insistens respiciat, quod sola Ecclesia *columna & firmamentum veritatis* nouit, ac proinde, vti dicemus, naturæ toti humanæ quam maxime vti amãtissima mater, ac mundi Regina dominatur. Quocirca ab ipso mũdi initio se se Angeli coniunxerunt cum Christi humanitate, ac sunt assecuti æternã beatitudinem

nem

nem,cælestiū,terrenorumq; dominiū.Nam cum se se illi totos om nino supernaturali omniū creatori Deo côiunxerūt,fuit eis Incar nationis mysterium reuelatum,quod scribūt SS.Augustinus lib.5. Geneseos ad litteram cap.19. Bernardus sermo 27. in Cantica. Rupertus lib.8.in Ioannem,Thomas 1.q.64. art.4. ad 1. quin ait Fulgentius gratia Christi effecit,ne caderent Angeli, sic ille lib.5. ad Trasamundum cap.3.Gregorius lib.2.Registri cap. 3. Laurentius Iustinianus sermone de Ascensione,hinc in eos omnis gratia, & gloria, Albertus in 3.distin.13.art.2. quos sequuntur Ricardus art.2.circa principium,& 8.Catherinus de eximia Christi prædestinatione, Galatinus lib.3.de arcanis Catholicæ veritatis cap.4. Arboreus lib.3.Theosophiæ cap.13. Viguerius Inst.c.20. §.1.vers. 4.Naclantus ad Ephes.1.Melchior lib. de regno Christi, Iacobus de Valentia in Psal.102.ac proinde Christo,eiusque humanitati se se subiecere,ac de plenitudine eius acceperūt,ait post alios.S.Thomas in cap.1.Ioannis. Placet itaque esse omnium creaturarum finem Christū,*Propter quem omnia*;scribit Apostolus Heb.1. hinc idem 1.Corinth.3.*Omnia vestra sunt,vos autem Christi,Christus autem Dei*.ita Rupertus de gloria,& honore filij hominis lib.3. & de Trinit.cap.20.Cyrillus lib.5.Thesaur.cap.8.Irinæus lib. 3.c.33. Augustinus de nuptiis lib.1.cap.21.Chrysostomus homil. 71. fuerit itaq; Adæ peccatum causa quædam materialis,vt Christus fieret homo,sed finalis fuit ipsius Christi gloria, præcipua sit hæc & & prima,sed propositam veritatem distinctius examinemus.

Deus Pater, cui potentiæ summæ fons attribuitur, cuncta efficit per filiū,cui sapientiā solemus attribuere, quod aliquo modo nouerant Platonici,Pythagorici,Ægyptij,Chaldæi.In persona filij substitit humana natura primum proximū coniunctumque altissimè, & maxime diuinitati cuncta efficienti instrumentum, Quocirca Christi vt hominis anima prima excipit à persona diuina, in qua subsistit,potestatem scientiam voluntatemq; agendi, quicquid extra trinitatem fit, demimus creare, & ad nihilum redigere, vti dicemus. non tamen influit in damnatos, ac dæmonas. Tantum coercet hos, ac subijcit sibi Imperio suo: ita vt, quamuis naturaliter adeo possint, haud valeant tamen exercere suam potestatem in homines maxime, ac supra terram, nisi quantum permiserit ipse. igitur prima excipit vt in humanum genus profundat. Verùm cum sit Ecclesia sic Christo coniuncta quoad Spiritum, Corpusq; Idcirco prima excipit ipsa (quoad meritum, meritamq;, & in omnia iustam potestatem, cui cuncta humana subijciantur) quidquid boni est à Deo generi humano elargiendum,quod apertè S.Paulus 1. Cor.12.& Ephes.4.Dionysius cap.8.

de

de Ecclesiastica Hierarchia tradunt, temporalis itaq; potestas, Regiaque omnis primum residet in anima Christi, Deinde verò in Ecclesia sponsa ipsius mundi Regina, ab hac in alios vel fideles vel infideles vti à fonte deriuatur. Est enim Christus fidelium caput, atq; infidelium tam quoad animam, quam quoad corpus. Et infidelium quidem, quod illos disponat in Deum finem bonas immittens cogitationes, placans illis iratum Deum, bona quæ habent, cum sit hæres vniuersorum, quod supra tetigimus, elargiens, & conseruans deriuata in illos per Ecclesiæ sponsæ preces, fidemque in Christum, cuius corpus Patri cum Christo offert, *Pro totius Mundi salute*, semper infallibiliter aliquid impetrans a Deo. Hinc dictum legimus ad Coloss. 2. *In quo* (Christo) *habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*, id est, vt omnes interpretantur in corpore Christi est omnis plenitudo diuinitatis in alia dimanantis. Et de Ecclesia ad Ephes. 3. *Quæ est corpus eius*, (Christi) *& plenitudo eius*, atque ita recipit à Christo quod in corpore, & plenitudine eius est. Rursusque de illo, *De plenitudine eius nos omnes accepimus*. Nos homines haud sumus plenitudo vt Ecclesia vel Christus, verum sumimus de plenitudine illorum. En igitur, vt diuinitatis plenitudo sit Christus, Ecclesia sit corpus, & plenitudo Christi. Per hanc illumq; de plenitudine tanta accipiunt mortales. Præclarè, hæc quæ diximus, videtur expressisse Clemens Alexandrinus stromatum lib. 6. *Non est*, ait, *absurdum, datam quoq; esse Philosophiam à Diuina Prouidentia prius erudientem ad eam, quæ est per Christum, perfectionem, si non erubescat à barbara cognitione discere Philosophia profectum ad veritatem. Sed tunc pili quidem numerati, & viles motiones. Philosophia autem quomodo non est in verbo? Atqui Sampsoni quoque data est vis in pilis, vt etiam reiectitiæ artes eorum, quæ sunt in vita, quæ iacent, & humi manent post excessum animæ, cogitari non possint absq; diuina potestate. Iam verò diuina prouidētia desuper ex ijs, quæ sunt principalias tāquā ex capite peruadit ad omnes. Sicut vnguentum, inquit, quod descendit in Barbam Aaron, & in oram vestimenti eius, hoc est magni Sacerdotis, per quem omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil, non in mundum corporis. Extrinsecus autem Philosophia Populi est tamquā vestis*, & paulo post. *Pastor, itaque & singularum ouium curam gerit, eos maximè prouidendi & visendi tenet studium, qui sunt & præclaro ingenio, & populo multum prodesse possunt, ij autem sunt qui, & ad regendum, & docendum sunt apti, per quos prouidentiæ euidentia apertè ostenditur, quando vel per doctrinam, vel per magistratum aliquem & administrationē vult Deus prodesse*

desse hominibus. vult autem semper, & ideò mouet eos, qui sunt apti ad ea vtiliter efficienda, quæ pertinent ad pacem, & virtutem & beneficentiam, hæc ille volens apertè per Christum summum Sacerdotem, membraq; illi principaliter adnexa distribui cuncta hominibus bona, siue ad animũ pertineant, siue ad corpus, nam ad hæc cuncta ordinanda in Deum patrẽ subordinat preces, merita, suique corporis oblationem quæ fit ab Ecclesia Sancta. Probãtur hæc ex illo. Natura namq; humana, vt diximus in oĩbus seu tpalibus, seu spiritualibus Deum finem suum quærit, nulla ei quies vlla in re, nisi ita insistat in ea, vt in finem suũ tendat, dominatur ei coessentiale hoc ius, ab huius iuris potestate nõ est exempta, insistere non potest in vlla rerum suarum, neque in semetipsa conquiescere, nisi subijciat se se potestati Sanctæ Matris Ecclesiæ, infallibilique eius directioni, ac veritati, Hæc enim sola tradit quomodo insistendum sit in singulis rebus, vt recta in Deum feratur, hæc sola tradit vires. adigitur itaque ab illo iure coessentiali ad omnia sua subijcienda illius potestati. Hæc vt naturæ humanæ desideriis occurrat, illãq; infallibili veritate illustret, ac supernaturali potestate confirmet perducens hoĩes in vltimum suum finem, preces, ac merita Christo, patriq; summo offert, qui per filium suum *illuminat omnẽ hominem venientem in hunc mundum*, vt ad eius sponsam naturamq; illam humanam ei adiunctã cuncta perducens eis, sibiq; subiiciat iuxta illud, *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Sic itaq; vniuersitas rerũ colligatur, ac reducitur in Deum luminum Patrem, a quo omnis paternitas, quæ in cœlo est, & in terra nominatur. Progrediamur adhuc tamen, & aliud à Theologis audiamus, quod illustrabit clarissime quidquid diximus ac dicturi sumus.

Christus dici potest verè omnipotens ob idiomatum communicationem. Nam cum diuina, & humana natura subsistat in vna, eademque persona diuina, ac personæ sit agere, quidquid persona illa agit, Naturæ attribuitur illius personæ ratione. Atq; idcirco homo ille dici potest creare, & ad nihilum redigere, non quatenus homo est, sed quatenus persona diuina, in qua humanitas subsistit. Verum præter hæc Christus, vt homo, inquit S.Tho. 3.q. 13. art. 2. Potest immutare quælibet creata omnibus ijs modis ac multo potẽtioribus, quibus cunctæ creaturæ simul possunt vel viribus naturæ, vel ex gratia diuina. Nam sic ille Matthæi c. vltimo, *Data est mihi omnis potestas in Cælo & in terra*. Amplius vt instrumentum proximum primum coniunctumq; diuinitati potest omnia miracula efficere, ad quæ creatura vlla concurrere aliquo

quo

quo modo posſit. Ideò nihil illi denegatur, vt inſtrumentō huiuſmodi niſi creare, & ad nihilum redigere. Chriſtus itaque vt homo poſſet integras nationes internecioni dare, eiuſdemq; anima cum fuerit ab inſtanti ſuæ creationis omnium donorum naturalium gratiarumq; pleniſsima, & cognouerit quidquid eſt agendum, cum tempus eſt prima ipſa illuminat Angelos, alioſve, quos voluerit, iiſque & aliis præſcribit atq; imperat, quid agendum ſit in tota vniuerſitate rerum, cuius eſt Dominus directiſsimus à Deo conſtitutus, tam quoad temporalia, quam quoad ſpiritualia, ita vt nihil niſi ex eius præſcripto ne minimum quidem moueatur. Hæc fuſius è SS. Dionyſio, Irenæo, Thoma, & aliis lib. 2. & 3. Cum verò Eccleſia militans ſit, q̃ maximè Chriſto Deoque vt diximus cōiuncta, & quo magis aliquod agens eſt alicui coniunctum, magis iure naturali, ac diuino, quatenus tale eſt, ex eius poteſtate participet, Eccleſia participabit hanc eius poteſtatē præcunctis, cũ ſit præcunctis vna cum Chriſto ſponſa ipſius ad ſpiritus corporiſq; cōiunctionē mirabiliter euecta, geſtans eādem cum ſuo ſponſo coronā inquit S. Auguſtinus, Atq; ita poterit quæcũq; vlli hoīes poſſunt iure vllo ac poteſtate legitima, nam quatenus tales tendunt ad finem ſuum, ac proinde impulſu illo coeſſentiali, ac naturali feruntur ad hoc, vt ſubiiciant ſe Sanctæ Matris Eccleſiæ poteſtati, ſine qua non poſſunt peruenire ad finem, ad quem tendunt, quoties aliquid boni agunt, ac proinde etiam neceſſario tendunt, vt ſubiiciant ſe poteſtati illi, ſine qua ad finem naturalem peruenire haud poſſunt, in ipſa nanq; ſola eſt infallibilis veritas, quæ cunctis dominatur, quod hoīes perducat efficaciter in vltimū ſuum finem.

Præterea verò illi eſt datum, vt ſemper in ipſa ſint gratiæ Miraculorum, Nam ſic Apoſtolus 1 Cor. 12. *Vos eſtis corpus Chriſti & membra de membro, & quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia, primum Apoſtolos, 2. Prophetas, 3. Doctores. Deinde virtutes, exinde gratias curationem opitulationes, gubernationes* quod ait virtutes Græcè eſt δυνάμεις poteſtates quod pertinere ad homines puniendos tradunt eo loco Sancti Ambroſius, Chryſoſtomus, Theodoretus. Cum verò natura inſita propenſionis coeſſentialis lege impellat omnes homines, vt aſſequantur finem ſuum domineturque illi ſemper huiuſmodi appetitus lex, Deuſque ita inſtituerit ab initio humanam naturam, vt non poſsit ſit aſſequi hunc ſuum naturalem ſine ordinatione ſupernaturali. Hæc verò ſint in ſola Eccleſiaſtica poteſtate atque in Pontifice Romano vt in fonte ſole que ait S. Cyprianus libro de unitate Eccleſiæ, ſiue vt in apice ac fōte Sacerdotis, quod Iuſtinianus aiebat in authenticis ſuis, idcirco iure naturali velit nolit ex primæva

** ipſius

ipſius creatione natura humana, cum facere non poſsit, quin lege coeſſentiali in omnibus appetat Deum ſaltem tamquam finem naturalem, ſubijcitur Eccleſiæ Sanctæ cum ſuis omnibus rebus directè ordinanda in Deum. Nam cuncta facta ſunt, vt magis, quàm ſibi aut aliis ſeruiant fini ſupernaturali ab hominibus aſſequendo, neque in alium finem dantur a Deo, quocirca cuncti homines. Primo ex parte finis. Secundo ex parte naturæ ſuæ. Tertio ex parte ipſius Sanctæ Eccleſiæ. Quarto denique omniũ mediorum ſubiiciuntur Eccleſiæ Sanctæ Matris poteſtati, cũ nihil haberi poſsit niſi in finem Deum. ſed hæc fuſius infra. nunc aliud adducamus à Theologis conſtitutum.

Peccator ex rigore diuinæ Iuſtitiæ meretur ad nihilum redigi vt inter alios optimè tradit S. Tho. 2. diſt. 46. q. 4. ar. 2. & Caietanus 1. 2. q. 86. art. 4. Tamen Deus ex miſericordia damnatis quidem permittit eſſe ſatis habens eis imponere infiniti temporis pœnam, licet autem nolimus mereri hominem, vt ad nihilum redigatur ob peccatum, non negabimus mereri, vt moriatur ſimul atq; in Deum peccat, quod omnes admittunt, ac propterea qui naſcitur in originali peccato deſtitutus ab ea gratia, in qua Deus Adamum crearat, atq; à ſupernaturali ordinatione, protinus mortem meretur, ac priuari omnibus bonis vitæ huius. Ne hoc contingeret homini, ac diuinæ Iuſtitiæ ſatisfieret, ab æterno Deus ordinauit, vt Chriſtus rigori diuinæ Iuſtitiæ ſatisfaceret, & humanã naturã ab ordinatione ſupernaturali auerſam redimeret per ſe obnoxiam pœnæ mortiſve, & priuationis omnium bonorum. Factuſque eſt directiſsimus Dominus tum totius humani generis, tũ verò omnium mediorum ſiue naturalium ſiue ſupernaturaliũ, quæ ſunt à Deo facta magis ad hunc, q̃ alium finem, vt homini ſeruiant ad aſſequendum finem ſuum naturalẽ, qui non poteſt eſſentialiter diſtingui à ſupernaturali in aſſecutione vſq; aſſecutionis. Verum ſimul etiam Deus ordinauit, vt inter homines eſſent, qui totam ſpem ſuam ſecundum Deum collocarent in hoc Chriſto, atque hæc fides Chriſto innixa, per quam credimus fore, vt Deus nobis placetur, ſeruauit ſeruatq; adhuc humanum genus, ne deleretur, ac deleatur è terris. Huic fidei debetur incolumitas mortalium, cunctorumq; ad eos pertinentium bonorum, quod S. Iuſtinus in Apologia ad Senatum tradit: & habetur Sap. c. 18. idcirco inſtituta ſunt ſacrificia cruenta, quibus Chriſti paſsio, cui fidimus atque innitimur, ſignificaretur. Hæc autem fides eſt in ſola Eccleſia Dei, ſicut itaque Deus conſtituit ex æterno, vt naturalia forent, atque eo, quo progrediuntur modo, progrederetur; Sic etiam conſtituit, vt interuentu ſummi mediatoris, & eorum qui crederent in ipſum

cuncta, quæ generantur, ac fiunt in terris bona conseruarentur iuxta ordinem naturalium causarum. Quamobrem cum maxime fuerit imminuta Christi fides in terris, atque infallibili veritati vix erit locus, tunc omnia flammis comburentur, vt habemus ex illis Euangelii verbis. *Cum venerit filius hominis putas inueniet fidem in terra?* & illa Apostoli ad Thessalonicenses capite 11. *Nisi venerit discessio primum & reuelatus fuit homo peccati* referunt ad tempus, quo maxime humanum genus deficiet ab obedientia Pontificis Romani. Ita S. Ioannes Chrysostomus,& Theodoretus, quos sequuntur Theophylactus, Oecumenius,& alii S. August. lib. 20. de Ciuitate Dei c. 16. Quocirca Hyppolitus libello de cōsummatione mūdi vult fore, vt per impios in fine seculorū ponantur impedimenta, ne Christi corpus offeratur.

Comprobantur hæc omnia. Nam peccator est in dæmonum potestate, dæmonesq; id solum volunt, ac maxime volunt, vt ille ad omnem nequitiam flagitiaq; omnia summa perducatur. Ne id possint impedit Ecclesia Dei; quæ offert Christi corpus, ac precatur pro totius mundi salute, ad quam magis minusue aliquis disponitur, vt magis minusue à bonis moribus recedit. Idcirco Angeli ex præscripto Christi applicantis Ecclesiæ preces ad eos, quos ipse delegerit (vim namq; desumunt à meritis ipsius) arcēt dæmones, ne quicquid volunt, ad exitium perducant,& bonas cogitationes immittūt, ob quas Theologi volūt infideles aliquod cōgruum mereri à meritis Ecclesiæ deriuatum. Quin ijdem dæmones cuncta naturalia vastarent, & ad squallorem perducerent ob voluntatem peruersam, ni ipsorum crudelitatem boni Angeli Ecclesiæ precibus concurrentibus cohiberent. Ita SS. Basilius hom. 22. Inter varias Chrysostomus homil. 6. in Epistola ad Ephesios, Hieronymus in cap. 1. Habacuch, Augustinus lib. de Agone Christiano,& in ps. 77. Gregorius lib. 33. moralium c. 2. Origenes homil. 12. in c. 1. Exodi. Hinc S. Augustinus *in filijs diffidentiæ, tamquam in suis mancipijs operatur diabolus, quemadmodum homines in pecoribus suis*, & mox enumeratis Ægyptiorum cladibus. *Ab hac potestate malorum Angelorum non liberat nos nisi gratia Dei*, & Basilius *per illum* (diabolum) *sentes & tribuli, per illū sudor,& exilij principium*,& demum, *illius sunt, quasi germina, crudelitas, asperitas, auaritia, contumelia.* Quæ sanè omnia complexus est Dauid ijs verbis, *Angelis enim suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. In manibus portabunt te ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Super aspidem,& Basiliscum ambulabis,& conculcabis leonem,& draconem.* Regium verò dominatum esse Angelis in cūctas rerum sensibilium species

in homines Regna & nationes tradunt S. Augustinus lib.83.q.76. Damascenus lib. 2.c.4. Origenes numerorum cap. 2. Quemadmodum verò boni Angeli dæmonas coërcent, sic præter memorata per exorcismos Sacramentaliaque ipsi Sacerdotes Christiani, vel quicumque eis maximè subijciuntur, cohibent illos, licet enim natura nos longè inferiores dæmonibus simus, ac possent illi cunctos homines occidere, omnia vastare, Potestate tamen supernaturali superiores ijs sumus & imperamus, timorique ijs vel sola præsentia sumus. Præclarè hæc omnia complexus est Clemens Alexandrinus stromatum lib. 6. *Omnis vtilitas quæ ad vitam pertinet suprema quidem ratione à Deo omnipotente, qui præest omnibus, Patre perficitur per filium, qui etiam propterea est seruator omnium inquit Apostolus, maximè autem fidelium, proximè autem ab ijs, quæ sunt proxima singulis per iussum & præceptum eius, qui est propinquus primæ caussæ*, & post, *subiecta est vniuersa militia Angelorū & Deorū verbo* Paterno, *quod sanctā suscepit œconomiā ac dispensationem, propter eum qui subiecit, per quæ sunt etiam omnes eius homines*. Et mox *hic est, qui dat Græcis per inferiores Angelos sapientiam, sunt etiam iussu diuino, & antiquo pergentes distributi Angeli, sed pars Domini est opinio credentium*. Hæc ille. Cur autem pars Domini opinio credentium, quod infallibili veritate nitantur, ac supernaturali naturalem confirmante, & illustrante.

Nouerunt & gentes à dæmonibus cuncta ad vastitatem perduci, malaq; per eos in humanū genus inuehi; Sacerdotumq; ritibus nos ab horum malorum reatu liberari, & expiari. Quocirca Aristoteles lib. de Diuinatione somnia magis à dæmone, quam à Deo vult esse, quod malis quoque hominibus contingant, & Hippocrates lib. de morbo sacro negat hunc esse à Deo, quod hic liberet à malis, expietque, nam sic ille. *Non tamen ego puto hominis corpus à Deo inquinari sordidissimum scilicet à purissimo. verum etiā si contigat ab alio inquinatum, aut quid passum esse, vtique à Deo purgabitur magis quam inquinetur. Deus itaque est, qui maxima, ac sceleratissima peccata purgat, & purificat, & liberatio nostra existit. ipsiq; terminos templorum ac delubrorum Dijs assignamus vt nullus qui non purus sit eos transcēdat, & ingressi respergimur, non vt inquinemur. Sed si quod prius scelus habemus, purificemur.* Hæc ille sacris ritibus mala expelli volens, a Deoq; non immitti. per bonos tamen Angelos aliquem puniri forsan iure dici potest, sed ad propositum nostrum maxime facit, quod narrat Plutarchus de Iside, & Osiride. Nam sic ille, *hæc quidem plerisque, & ijsdem, sapientissimis probatur: existimant enim alij duos esse Deos, quasi*

con-

contrarijs deditos artibus, vt bona alter, alter mala opera conficiat. Alij eum, qui est melior, Deum, qui deterior dæmonem dicunt. Is ergo Zoroastres Magus, quem narrant bis mille annis antiquiorem bello Troiano extitisse, melioris nomen Oromazen, peioris Arimanium perhibuit, addiditque hoc enunciatum, de rebus sub sensum cadentibus, illum maximè similem esse luci, hunc tenebris & ignorationi, medium horum esse mitram; quæ causa est, quod mitram Persæ mesytem seu mediatorem nuncupant. Hæc ille. qui si mediatorem vult esse ex doctrina a Noè tradita (Nam viuenre adhuc Noe regnauit Zoroastres) qui nos liberet à dæmonum crudelitate, Deoque conciliet, ac bona in nos ab eo deriuet rectè, & veritati haud dissimilia tradit, cui consona esse cuncta apparet. plurà post hos Ægyptij, Chaldei, Pythagorici, Platonici, quantum pertinet ad dæmonum nocumenta hominibus inferenda. hinc illæ inferorum furiæ Græcis, ac Latinis vatibus decantatæ. Hinc à Gentibus Diuini cultus dæmonibus dati, ne officerent, quos adhuc ob huiusmodi metum dari illis à Sinensibus, & Iaponiis tradunt.

Ad summam supernaturalis ordo gratiæ imperat ordini naturalium, moraliumq; bonorum; qui sanè ordo gratiæ deriuatur à Deo, per Christum sponsamq; ipsius Ecclesiam in terras. Atque hoc est quod S. Ignatius ait. *Sacerdotium est omnium bonorum summa, quæ in hominibus consistunt*, & S. Ioannes Chrysostomus hom. 5. in cap. 6. Isaiæ. *Medius est sacerdos inter Deum, & naturam humanam, illinc venientia beneficia ad nos defert, & nostras petitiones illuc perferens. Dominum iratum reconcilians vtriq; naturæ. Nos qui offendimus eripiens ex eius manibus, eoque Deus ipsum Regale caput Sacerdotum manibus subijcit. Nos erudiens quod hic Princeps est illo maior.* Rursus idem, *Columna est orbis Ecclesia.* Et Clemens, *Ecclesiæ constructio ex vnitate est omnia alia superans, & nihil habens sibi simile vel æquale.* Hoc verò similiter, & gentes ipsæ nouerunt, sic enim Diogenes, Laertius initio lib. 1. *Theopompus 8. Philippicorum libro reuicturos homines iuxta magorum sententiam dicit, immortalesq; futuros & vniuersa illorum precationibus consistere.* Hæc ille de magis, qui Ægyptijs Persis, & orientalibus propè cunctis erãt Sacerdotes, & Plutarchus in lib. de Iside, & Osyride cum dixisset fore, vt mala superarent bonis, ac pijs depressis ait, *appetere porro fatale tempus, quo necesse sit peste, & fame ab his adducta, Arimaniũ omnino perdi atq; aboleri terraq; æquabili, & plana facta vnam vitam vnamq; ciuitatẽ beatorum hominum vniuersorum vnaq; lingua vtentium fore.*

Quamobrem mirabilis est inter homines connexio gratiæ, per

quam

quam veritas infallibilis efficaciter perducens homines in vltimũ suum finẽ naturæq; ac similiter bonorũ naturæ,& gratiæ,q̃ S. Dionysius explicat cap. 8. Ecclesiasticæ Hierarchiæ, & S. Ambr. in illa Apostoli verba Ephes. 4. *Augeamur in illo per omnia, qui est caput Christus, hanc dicit esse veritatẽ, vt amorẽ Christi respicientes quo dilexit nos & tradidit semetipsum pro nobis omnia subijciamus ei, scientes, quia omniũ auctor est vita, vt quasi capiti membra subdãtur, vt si alij errore, vel maleuolẽtia, & si volentes non fatentur omnia caput habere Christũ, quia ab ipso facta sunt voluntate Patris. Nos tamen, qui Catholicæ fidei adhæremus hoc omni deuotione, & cura agere debemus, & huic fidei non damnũ, sed lucrũ afferamus.* Et mox, *ex ipso enim Christo totũ corpus idest Chorus Archãgelorũ, & Potentiarum, & Principatuum, & Potestatuũ subsistit.* Et deinde, *hoc laboretur, vt ad vnũ sensum creatura redigatur, & in sensu vnum sit corpus, dum vna professio est, ut concordet in charitate creatoris ad suum profectum. Reedificans enim se creatura, quæ destructa fuerat dementia, & furore diaboli.* Et paulo ante *Quædam concatenatio fit ad firmamẽtum ordinata descendens, ut totum sanctum sit, & meritis tamen discernatur, meritis dico non solum officiorum sed etiam naturarum.* Hæc Sanctus. E superioribus veste ita colligi potest.

Omnis potestas, cuius efficientia iugi, & eminenti est omnis à Deo potestas, est huius causa efficiẽs, & essentialis, vt nempe vt sit, ac duret: Sed Ecclesiastica potestas est ea, cuius efficientia iugi, & eminenti est omnis potestas humana a Deo, est igitur Ecclesiastica potestas causa efficiens, essentialisque omnis humanæ potestatis, quæ assumpsimus patent. Nam per merita, fidẽq; Ecclesiæ, in Christum, corporisq; eius oblationem stetit, ac durat humanum genus. Hinc S. Iustinus Apologia ad Senatum, *Deus differt totius mundi consumationem, atq; interitum, quando mali Angeli, & genij, hominesq; delebuntur, vt parcat Christianorum semini, quod scit esse causam rerum naturæ incolumitatis.* Idcirco etiam tunc desinet mundus, cum numerus electorum fuerit absolutus. Cœli namq; motus non est a forma intima, alioquin aliquo loco finiret. cum natura quæuis appetat finem, fugiat infinitum motum; stare velit aliquo loco: mouetur ab intelligentiis cœlum quandiu Christus ex Patris voluntate edixerit, vt cessent a motu, ita S. Thomas q. 5. art. 5. de potẽtia Dei, in disputatis. Propter electos igitur cælũ mouetur, cuncta gignuntur. Ad eorum preces dæmonum potestas coercetur, ne perdat humanum genus; & iuste agant, quidquid agunt homines, ac iusta sit eorum potestas. Rursus recte ita concludemus.

Omnis

Omnis poteſtas,quæ eſt cauſa eminẽs, perpetuaq; vt alia ſtet huic diuino,ac naturali iure dñatur, Eccleſiaſtica poteſtas eſt cauſa eminens,perpetuaq; vt quæuis hoĩm poteſtas ſtet. Naturali igitur iure,ac diuino ei dñatur.Sic enim dicimus elementis cœlũ,corpori aĩam dñari,quod per eam quãuis alio modo ſtet. Hinc Iſaias cap.60.*Gens,& regnũ,quod non ſeruierit ſibi peribit.* Quod ſi dicas per Eccleſiæ merita,oblationemq; corporis Chriſti ſtant bona generis humani,non per Pontificis poteſtatẽ. Reſpondemus. Nullius Chriſtiani eſſet vllum meritum, niſi paratus eſſet obedire Pontifici ſummo edicenti, quoties expediret, vt gladium nudaret, ac ſtringeret,vel in hoſtes omium Chriſti, vel in ſacrilegos, qui Saphiræ, Ananiæq; exemplo multo maiora prædantur, quam iſti, quos Petrus ex poteſtate occidit, ait S. Gregorius dialogi ſecundi cap.3.Primaſius cap. 13. ad Romanos, Ambroſius, Chryſoſtomus, Theodoretus,aliiq; 1.ad Corinth.12.Nihil igitur vllus Chriſtianus mereri poſſet, niſi ita iubenti Vicario Chriſti obedire paratus eſſet. Merentur Chriſtiani,quia membra ſunt corporis illius,cuius Vicarium caput in terris eſt Pontifex ſummus. Quod huius poteſtati ſubiecti ſumus meremur. Huic debetur ob eos, qui obediũt ipſi,obedientium regnorum ſtatus, membriq; cuiuſlibet meritum,& poteſtas. Ac proinde omni iure omnibus dominabitur animo paterno, quamuis cogatur aliquando illud obſeruare,quod legitur, *Qui parcit Virgæ odit filium ſuum.* Cum vero Chriſti ſint oues ipſi quoq; infideles (Nam paſcit eas,ac per merità Eccleſiæ ad bona opera impellit) & infideles etiam ſunt oues Pontificis ſummi non intra Eccleſiam poſiti, & caulas proprij gregis; Pertinentq; ad eum,qui foris ſunt,vt lupos ab eis expellat, eaſq; intra ouile perducat. Ad eccleſiaſticum non pertinent ij, qui foris ſunt, vt eos excommunicet,ſic enim loquitur Apoſtolus, cum dicit, *quid ad me de ÿs,qui foris ſunt?* vt omnes antiqui interpretantur, & apertiſsime conſtat ex eius verbis; ſed pertinent ad eum,vt quibuſlibet modis ad bonum perducat, quibus ipſe iudicauerit expedire, & quamuis aliter,atq; aliter,eſt omnium tamen Paſtor ſummus.ſic igitur primo loco reſpondetur ad eos, qui citãt illud Apoſtoli, vt aſſerant Eccleſiæ nullã eſſe cõtra infideles poteſtatem. Quamquam poterat recte Apoſtolus dicere, *Quid ad me, de ÿs,qui foris ſunt,* quod non tanti faceret, ac prope nihili Chriſtianis eſſe conſuetudinem cum gentibus, ſed maximi faciebat non eſſe iis conſuetudinem cum Chriſtianis excommunicatis,aut facinoroſis. & ideo cum vetuiſſet, verſari ſuos cum facinoroſis excõmunicatis;interrogatus, an vetuiſſet verſari cum gentilibus eodem crimine inuolutis, Reſpondit, *quid ad me de ÿs, qui foris*

ſunt?

ſunt? ideſt nihil ad me,neq; me tangit,ſi cum iſtis verſemini,modo non cum excommunicatis. Sic etiam Chriſtus dixit *quid mihi, & tibi mulier?* non quod nihil ad ipſum pertineret, quod aiebat mater, ſed quod non pertineret illa hora. eodem modo arma Eccleſiaſticorum non ſunt præcipue carnalia, vel bellica, ſi reſpiciamus ſpiritualia, quod hæc propria, potiſsimaq;, ſed illa præ his nulla. Eodem modo Chriſtus dixit, *non ſum miſſus, niſi ad oues, quæ perierunt de domo Iſrael*, & nihilominus,erat *lux mundi*, datus in lucem gentium, vt eſſet eius ſalus *vſque ad extremum terræ*, & venerat,vt inueniret ouem, quæ perdita erat, naturam ſcilicet humanam, ſicut interpretantur Gregorius homil. 34. in Euangel. Hilarius, & Beda, in c. 18. Matthæi.

DD

DE IVRE STATVS SIVE DE IVRE DIVINO ET NATVRALI ECCLESIASTICÆ LIBERTATIS ET POTESTATIS

LIBER PRIMVS.

Natura humana appetitu coessentiali, quod est ipsius ius naturale, ita fertur in Deum, ut stare haud possit, nisi in eum tendat. Atque hoc ius status. bellua est Aristoteli, qui ab hac via recedit. non potuit affirmare ille vt Philosophus naturalis supernaturalē beatitudinē. videtur eam cum gentibus alijs nouisse ex narrationibus antiquorum traditis à posteritate Noe. sine supernaturali directione, neq; naturalis, neq; supernaturalis fælicitas, seu finis potest obtineri ex primæua naturæ humanæ institutione. Cap. I.

Vo sunt à nobis hoc opere explicanda. Primum quidem supernaturalem, siue Ecclesiæ Sanctæ potestatem iure naturali, ac diuino humanæ naturæ, rebusque temporalibus coessentiali subordinatione cōnato, & ineuitabili ab ortu mundi, hominibus cunctis, ac temporalibus quibuslibet regendis præesse, ac dominari dominio non tollente aliorū dominia, sed essentialiter continente; liberosque esse Ecclesiasticos eodem iure ab ortu mundi, quoad personas, loca, & res, & his seruientia. constareque id perenni doctrina è manu in manum tradita, similiterque omni actuum pu-

blicorum,legitimorumq; perpetua contestatione. Secundum Principatuum bonorumq; omnium ruinam nasci hinc, quod hæc libertas, & potestas oppugnetur; idque constare omni euentuum publica,& iugi successione. confirmabuntur hæc omni argumentorum genere, loca tamen scripturæ singula ad potestatem pertinentia plene ac solide examinanda, similiter omnia Sanctorum Patrum, Doctorumque testimonia discutienda hinc inde cum singulis ad hæc pertinentibus quæstionibus fratri nostro relinquemus satishabentes iugem Sanctorum Doctorumque è manu in manum traditam veritatem protulisse. Ad hæc vero illustranda necesse est in primis id, de quo disputetur, describamus.

Constat hoībus cunctis esse vltimū finem Deum. propter hunc expetimus, habemus molimur, atque efficimus cuncta; quin adeò fertur humana in illum natura, vt facere non possit, quin in eum coessentiali impetū feratur, neque est illi quies, nisi recta in singulis quibusque tendat, atque ordinetur in ipsum, libera non est ab appetendo fine. Appetitus hic illi dominatur. hoc primum, summumque ius naturale, ac diuinum, à quo, omnia deriuantur; in hoc solo quies; status omnis inde sumitur. Ac veluti inclusus ignis quiescere non potest, sed omnes vias inquirit, quibus quàm citissimè ad locum suum feratur, obstantia quæque disrumpit; sic anima humana semper in omnibus Deum quærit, nisi id sit, inquieta est, & quibus in rebus in Deum non tendit, perturbatur, si vehemens sit appetitus, quasi ignis obstantia quæque eodem modo disrumpit, ac disijcit. hinc bona oīa, & imperia cadētia. Hinc magis, minusve pro maiori minorive, naturalis huius appetitus impulsu naturaliter homines scire desiderant, ac perfectissimis virtutibus Deo similes esse, ac scire nō modo per effectus, sed etiā per causas, effectuumq; & causarū mirabilē connexionē tenere, vsque ad omniū primā causam, totiusq; naturæ auctorē Deū, ac deniq; suo principio per omnium virtutum consecutionem maximè coniungi. Quocirca placuit acutissimis Theologis Scoto, & aliis pondere ipso naturæ homines ferri ad intelligendum per essentiā Deum, nolunt actu elicito, vel efficaci, id desiderari. Sed quādo perfectum dicitur illud, quod suum finem, suamque perfectionem consequitur, vt habetur Metaphysi. 5. tex. 39. & Physi. 3. tex. 64. finisq; naturalis, vt dicemus, non potest haberi absq; ordinatione supernaturali, idcirco aīæ quærenti suum finem, suamq; perfectionē nulla quies, nullus status, sine ordinatione supernaturali; tritū namq; illud S. Augustini: ***Fecisti nos Domine ad te, inquietum***

est

est cor nostrum, donec requiescat in te, Quamobrem S. Thom. cum libri tertij contra Gentes cap. 24. probasset ab omnibus rebus appeti bonum, & sequ. Intelligere Deum esse omnis intellectualis creaturæ finem, dein verò aliis, non esse actum voluntatis, non in corporis, aut externis vllis bonis. cap. 39. decernit non esse naturæ humanæ fœlicitatem in cognitione, quæ habetur ex demonstratione, & 40. non in cognitione quæ ex fide, sequentibus autem non in contemplatione substantiarum separatarum, quod Auempaces, Alexander, & Auerroes suis modis posuerunt, tandem concludit cap. 50. non conquiescere naturale nostrum desiderium, nisi Deum per essentiam videat. Quocirca sic argumento secundo: *Ex cognitione effectuum incitatur desiderium ad cognoscendum causam, vnde & homines philosophari cœperunt causas rerum inquirentes. non quiescit igitur sciendi desiderium naturaliter omnibus substantijs intellectualibus inditum, etiam cognitis substantijs effectuum, nisi substantiam causæ cognoscant. Per hoc igitur, quod substantiæ separatæ cognoscunt omnium rerum, quarum substantias vident, esse Deum causam, nō quiescit naturale desiderium in ipsis, nisi etiam ipsius Dei substantiam videant.* & quarto, *Nihil finitum desiderium intellectus quietare potest, quod exinde ostenditur, quod intellectus quolibet finito dato, aliquid vltra molitur apprehendere, vnde qualibet linea finita data aliquam maiorem molitur apprehendere, & similiter in numeris. & hæc est ratio infinitæ additionis in numeris & lineis mathematicis, Altitudo autem & virtus est finita cuiuslibet substantiæ creatæ. non igitur intellectus Substantiæ separatæ quiescit per hoc, quod cognoscit substantias creatas quantumcumq; eminentes, sed adhuc naturali desiderio tendit ad videndam substantiam, quæ est Altitudinis infinitæ.* Rursus idem cap. seq. *Cum autem impossibile sit naturale desiderium esse inane, quod quidem esset, si non esset possibile peruenire ad diuinam substantiam intelligendam, quod naturaliter omnes mentes desiderant, necesse est dicere, quod possibile est substantiam Dei videri per intellectum, & à substantijs intellectualibus separatis, & animabus nostris.* Hæc Sanctus de naturali appetitu omnium bonorum Beatitudinisq; consequendæ, de qua S. Augustinus lib. 3. de Trinitate cap. 5. *Verum est quod omnes homines Beati esse velint, idq; vnum ardentissimo amore appetant*, & lib. 4. contra Iulianum cap. 3. agens de Beatitudine, quæ Christi beneficio ab hominibus acquiri potest, ait, *omnes naturali instinctu volunt esse Beati*

ti. Quantus autem sit Amor hic explicat Scotus in 4. dist. 49. art. 10. inquiens. *de illo appetitu naturali, patet, quod voluntas necessariò, & perpetuò, ac summè appetit Beatitudinem, & hoc in particulari. quod necessitate, patet, quia natura nō potest remanere natura, quin inclinetur ad suam perfectionem, quia si tollis illam inclinationem tollis naturam, sed appetitus naturalis non est, nisi inclinatio talis, ergò vt sic, necessario appetit Beatitudinem, quia illa est maxima perfectio. quod summè appetat, probo, quia summa inclinatio naturæ est ad summam perfectionem, sic enim arguit Philosophus primo Metaphys. Si omnes homines natura scire desiderant, ergo maximam scientiam maximè desiderant, sed summa perfectio voluntatis est beatitudo, ergo, &c. Præterea in cuius potestate non est tendere, vel non tendere, in eius potestate non est remisse tendere, ergo si voluntas, vt natura determinatur necessario ad appetendam beatitudinem, ergo summe.* Hæc subtilis Doctor. Sed quomodo natura humana Deum quærit per essentiam videre, viamque inire, qua directè in eum pergat, cum, nisi aliunde cognoscat, naturali ratione fieri id posse non percipiat, neque obtineri à se posse, atque ita non habeat ex se vt sciat, aut obtineat tantum bonum? Quia nullibi scilicet, quod aiebat S. Thom. possit conquiescere, quietemque appetitam participare, quousq; non insistat in directione supernaturali euolās quasi ignis citatissimus in Spheram suam, in qua immobiliter stabit, cum per essentiam videbit Deum, quo fertur quasi lapis in centrum. Nunc tanti status aliquid degustat, cum non auertit se ab illa ordinatione supernaturali, creaturæq; affigitur, sed in linea directionis Ecclesiæ Sanctæ insistens nullā in partem dimouetur, in ea firmiter cōsistit.

Nam cum sit omnium bonorum dator Deus, à quo, *Alijs communicatum est, his quidem exactius, his autem obscurius esse & viuere*, Philosophus ait 1. Cœli text. 110. Idcirco contendit homo intelligens, ac naturæ impulsum secutus ei per virtutes assimilari, coniungi, & ab intellectu per illius coniunctionem rectè ordinato gubernari, *Nam qui* (ait idem cap. pen. Eth. vltimi) *ex intellectu operatur, huncq; excolit, atq; optimè afficit, is esse Deo charissimus videtur. Nam si aliquam humanarū rerum curam Dij habent, sicut videtur, consentaneum est ipsos illa re, quæ optima est, atq; ipsis maximè cognata delectari, qui est intellectus, eosque qui maximè eam amant, & honorant remunerari.* Quamobrem sic ibidem. *Si igitur intellectus diuinum quid est, si ad hominem respiciat, sic vita, quæ ex intellectu traducitur, si humana vita com*

pa-

paretur, diuina etiam ipsa est, neque verò oportet quemadmodum nonnulli monent, vnumquemq; cum sit homo humana, & cùm sit mortalis mortalia curare. Sed quantum licet immortalem se reddere, omniaq; efficere, vt ex præstanti omnium, quæ in ipso sunt, vitam traducat, nam licet id mole sit paruum, vi tamen, & honoris gradu longe omnibus antecellit. Et verò pars hæc vnusquisq; nostrum esse videtur, siquidem id quod Principatum obtinet, etiã melius est: absurdum igitur fuerit, si non suam vnusquisque, sed alterius vitam expeteret. Præterea, quod à nobis antea dictum est, huic etiam loco conueniet. Nam quod cuiusq; proprium est natura, idem optimum cuiusque est, & iocundissimum. Ergò & homini optima ea vita est; quæ menti conuenienter traducitur. Si quidem hæc pars homo maximè est. Hæc ille humanam vitam, quæ sit hominis propria, in hoc ponens, vt virtutibus diuinis excultus totus sit in Deo contemplando & colendo. Atq; hic hominis est proprius finis, atq; vltimus, propter quem cuncta expetuntur, habentur, fiunt, & in quibus nulla est quies, nullus est hominis status; qui homini, qua parte est propriè homo, cõuenire posit, rectæ scilicet ipsius naturæ. Hinc Philosophus Metaphys. 12. tex. 51. Bestijs & mancipijs facit similes, qui non ordinant cuncta ad Deum contemplandum & colendum, siue excidunt ab ordine diuino. *Perscrutandum autem est*, ait, *hoc, quonammodo natura vniuersi habeat ipsum bonum & ipsum optimum, vtrum separatum quiddam, & ipsum per se, an ipso ordine, vel vtroque modo, quemadmodum exercitus, etenim bene esse in eius ordine, & Dux ipse est, & magis ipse, non enim ipse propter ordinem, Verum ordo propter ipsum est. Cuncta autem ordinata quodammodo sunt. Verùm non similiter, & natantia & volatilia & planta, neque ità se habent, vt sint nulli alteri ad alterum, sed sunt ad quidpiam, ad vnum namque ordinata sunt omnia. Verùm quemadmodum in domo liberis quidem minimè datur quodcumq; facere, sed ea omnia aut plurima, quæ ordinata sunt, mancipijs verò & bestijs parum quod ad commune conferat, sed vt plurimum quodcumq; contingit.* Hæc ille, Bestias vocans eos, qui sua nõ ordinant iuxta ordinem diuinum, totiusq; vniuersi bonum, siue diuinas, ac naturales Dei leges non obseruant, iure diuino, ac naturali non obsecundant.

Hinc rectè Theologi concludunt illud, dari sane actus humanos in specie indifferentes, non tamen in indiuiduo, qui à deliberata ratione procedant: ij namq; reuera humani. Hinc scriptum

legi-

legimus Matth. c. 12. *Omne verbum otiosum, quod loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij* & 1. ad Cor. x. *omnia in gloriam Dei facite*. Ità SS. Hilarius in c. 12. Matthæi Hieronymus, Remigius ibidem, Gregorius homil. 6. in Euang. Basilius in quest. in Compendio explicatis q. 23. Augustinus lib. 9. de Trinitate c. 9. S. Thom. 1. 2. q. 18. art. 9. Albert. Magn. 2. sent. dist. 40. art. 4. Richardus art. 1. q. 3. non tamen est necesse, vt omnis actus expresse in Deũ referatur, siue vt sit magis perfectus adhoc, ne excidat à fine agens, quod rectè alioquin Scotus considerabat. Vtcunq; sit, natura humana suopte pondere fertur in illum finem, in quo conquiescat.

Sed cum Deus duobus vt apparet modis sit hominum finis, vt naturalis, atq; vt supernaturalis. Primo modo cognoscitur naturæ viribus per effectus naturales, alio modo supernaturali directione, ac potestate fruendus per essentiam suam, vel per ipsum met Deum. Deum cognosci, ac posse à nobis haberi hoc vltimo modo ostendi non potest per effectus naturales, cum non sit vllus effectus adæquatus, vel proprius naturalis, ex quo possit id demõstrari, Sed tamen posse fieri, idestnon cõtinere vllo modo repugnãtiam logicam, si fieret id, apparet: Quin credibile hoc esse videmus. An vllo modo cognouerit, vel crediderit Aristoteles, id nobis incertum. Multa suadent, eum vel ex antiquorum passim vulgatis narrationibus, vt dicemus, vel è Iudæorum scriptis, quæ volunt ab eo lecta, nouisse & posse fieri, & credibile esse, quippe qui nihil reliquerit, quod curiose non indagaret, ac discuteret. nam vult Ethico 7. esse Heroas, qui ex hominibus efficiãtur Dij, siue Angelici, vt Auerroes interpretatur, vel, vt ait ibi. S. Thom. qui summo suo attingant diuinam naturã, eamque participent. Sic idem Philosophus, ait, istos supra humanã naturã positos. sancitq; Politico 10. templa illis construi filios Dei, similiter constituit in ciuitate esse oraculum, bonos à Deo remunerari, precibus ab ipso, quæ desiderantur, expetenda. Quocirca Auerroistæ, & Græci aliquot dicunt, in his eum locutum ad Populi captum, neq; animam intellectiuã singulis quibusq; immortalẽ credidisse, aut aeternæ vitæ statum. Verũtamẽ, sicut ex eius principijs demõstratur Deus independẽs, liber, infinitus, Omnipotens, sic quæ vidit ille non posse à se demonstrari, non potuit, aut voluit asserere veluti à se certo demonstrata: neque tamen sequitur illa non credenda. Plurima namque sunt certò credenda, quæ demonstrari haud possunt, siue in naturalibus, siue in Politicis. Veluti certum est mihi Parenren-

rentes esse, id per demonstrationem scire non possum, Credendum mihi, ac reliquis filijs est hoc; alioquin impii reddentur mortales. Quocirca idem Philosophus, aiebat, Ethici 6. c. xj. *peritorum hominum, & Seniorum, seu Prudentum Pronunciationibus, & opinionibus, non minus, quā demonstrationibus est attendendum*, & 1. c. 3. *est enim eruditi eatenus exactam in vno quoq; genere explicationem requirere, quatenus pati rei ipsius natura potest*, & c. 4. ex Hesiodo tradit duos esse sapientum gradus,

Optimus ille, potest qui ex se cognoscere cuncta
Ad finem vsque videns, quæ semper sunt meliora.
Ille bonus, monitis qui aliorum obtemperat. At qui
Ex se nec nouit, nec, quæ benè consulit alter
Percipit, admittitq; animo, nihil vtilis ille est.

Sic igitur humanæ naturæ est aliqua potentia, procliuitasque, vt se in plerisq; mancam dignoscens indigentem consilio Sapientiorum, quales sunt Heroes, & siqui cognoscuntur, quocumque cognosci modo possunt, supernaturales directores, velit subijci illis & in speculatiuis, & in actiuis, quod infallibili directione nitantur, ac titubet ipsa in omnibus suis. Fertur tamen illa semper ad Deum sine vllo intellectus errore cognoscendum, summeque contemplandum, cum sit proprie ad hoc facta, neque se perfecte scire perspicit, nisi huc omnia referat, ac resoluat. hinc idem Philosophus Physici primi initio, *Tunc enim putamus cognoscere vnumquodq;, cum causas primas cognouerimus, & principia prima, & vsq; ad elementa*, quorum sane verborum sensus est ille, vt mens humana appetat causarum connexionem scire vsq; ad Deum, ita post Theophrastum, Eudemum, Alexandrum Simplicius, eumq; cæteri secuti. Idcirco illud hic satis erit adnotasse ad euidentiam clariorem dicendorum. Primum quidem decreuisse Philosophum, quod ex adductis apparet humanam beatitudinem consistere essentialiter in actione immanente in nobis, non ad alia transeunte. Sic ille Metaphy. 9. tex. 16. Quocirca eam sic ille definiuit Ethici primi 7. *Vt sit actio perfecta in vita perfecta secundum perfectam virtutem*. Actionem porrò perfectam vocat mentis Deum contemplantis, quoties exculta est virtute perfecta, non hac duntaxat, vel illa, sed omni; maximè verò maxima, quæ est sapientia diuinorum veritatem cognoscens. Hanc verò & eius instrumenta nimirum bona externa corporis, atque animi haberi à Deo, ac singulari Dei munere. Sic ille primi Ethici c. 9. *Si tamen aliquid aliud est à Dijs hominibus exhibitum*

donum

donum verisimile est fœlicitatem quoque à Dijs exhiberi. Et mox. *ex diuinissimis rebus fœlicitas est*, & Politici vlt.cap.vlt.loquēs de bonis naturæ, *quod ad naturā quidem attinet, in nobis non esse* (bona naturæ) *manifestum est, sed ex quadam diuina causa ijs, qui reuera fortunati sunt.* At Physici 2. text. 58. loquens de fœlicitate actiua, quæ seruit contemplatiuæ, *necesse est*, ait, *circa agenda esse fortunam. Signum autem est, quoniam videtur vel idem esse cum fœlicitate prospera fortuna, aut propè. Fœlicitas autem actio quædam est, est enim bona actio.* Hucusque Philosophus. Verùm, quando id, quod dicimus accidere fortuna, nobis id accidit prouidentia diuina, Mox adiicit, tum de vniuersi fabricatione, tum de reliquis, quæ dicuntur à fortuna esse. *Cum secundum accidens est prius ijs, quæ per se sunt, manifestum est, quod neque causa per accidens prior est ea quæ est per se. posterior itaq; casus, & fortuna, & intellectu, & natura. quare si quam maximè Cœli ea est causa, necesse est prius intellectum & naturam esse & aliorum multorum, & huius vniuersi causam.* Hæc ille. rursus diuinitus immitti sapientibus impulsus intimos, qui sunt omnino supra humanam rationem, impelluntq; eos ad cognoscenda ea, quæ perducunt ad fœlicitatem, tum multis in locis lib. 6. per nos allatis, tum verò in Eudemiis tradit ita inquiēs. *Patet autem sic esse, quemadmodum in vniuerso Deus est, & vicissim omnia in illo, mouentur autem omnia ab inexistente in nobis numine. Rationis autem non est ratio, sed præstantius quiddam est principiū, quid autem scientia præstantius est nisi Deus? Virtus enim organum intellectus est.* Et mox. *patet, quod species fœlicitatis duæ sint. humana altera, altera diuina. Ideoque, qui felix est, numine adiutum aliquid fecisse dicunt. Is autem est, qui aliquid iuxta diuinum impetum facit.* Hactenus ille, asserens singulari opus esse auxilio Dei ad assequendam fœlicitatē, quam vult essentialiter consistere in habenda diuinorum veritate, Deoque contemplando. hinc Philosophus idem Metaphysici primi cap. 2. de diuina scientia, *non humana eius possessio putanda est. Natura enim hominum in plerisque serua est.* Idque apertissimè constat è contrariis Philosophorum sentētiis de natura Deorum, quas Cicero, plurimique è nostris collegerunt. Multæ tamen gentes olim, earumq; sapientiores maiorum traditionibus, ac narrationibus, quæ à liberis Noè transmissæ ad omnes fuerant, vt initio Panarij S. Epiphanius refert, insistentes non modo humanam fœlicitatem posuere in Deo per effectus, speciemque intelligendo, &

contemplando, sed in eo perfectè eodem modo, quo semetipsum videt, quantum datur post obitum videndo, ac licet hoc non ita exactè, vt nos tenerent, tamen aliquo modo a Noè, liberisq; eius traditã doctrinam retinuerunt, hinc dixere iustos euehi ad Cœlum, ciboque vti eodem cum Deo Deorum, cui nullus alius cibus est, nisi intellectio sui metipsius. hinc fabulosum veritatem tamen adumbrans nectar, & ambrosia. Cicero Tusculanarum quæst. 1. *Authoribus quidem ad istam sententiam, quam vis obtineri, vti optimis possumus: quod in omnibus causis, & debet, & solet valere plurimum: & primum quidem omni antiquitate, quæ quo proprius aberat ab ortu, & Deorum progenie, hoc melius ea fortasse, quæ erant vera, cernebat. itaque illud vnum erat insitum priscis illis, quos Cascos appellat Ennius, esse in morte sensum.* Et mox, *mortem non esse interitum omnia tollentem, atque delentem, sed quamdam quasi migrationem commutationemq; vitæ, quæ in claris viris, & fœminis dux in Cœlum soleret esse, in cæteris humi retinerentur, & permanerent: tamen ex hac & nostrorum opinione.*

Romulus in Cœlo cum Dijs agit aeuum
Vt fama assentiente dixit Ennius, & apud Græcos, indeq; vsque ad nos Oceanumq; prolapsus Hercules tantus, & tam potẽs habetur Deus, Hæc ille. huiusmodi sunt plena Homeri omnia, plena Hesiodi, vatumq; Græcorum: quid Trimegisti, vel Chaldæorum testimonia multa producam? quid Pythagoricorum, vel Platonicorum, quos paucis immutatis nonnulli volunt esse Christianos? Aristoteles omnium rerum sententiarumq; diligentissimus inuestigator, haud videtur hæc ignorasse. An aliquando crediderit ignoramus, demonstratio non datur, consona illi sunt multa, Cũctæ Gentes fieri crediderunt, & aliquo modo etiam nunc credunt, sed enim *quod omnes aut plures existimant fidem præstat*, ait idẽ lib. de diuinatione. Volunt certè quidem Sancti multos è Gentibus, etiamsi Iudæi non essent, neq; circumciderentur, supernaturalem beatitudinem consequutos. id tradunt Dionysius, Iustinus Apol. 11. Chrysostomus, Thomas, & Apostolus initio Epistolæ ad Romanos, vt suo loco dicemus. Quocirca necesse est istos supernaturalem directionem cognouisse aliquo modo, sicut & Magi, qui ab Oriente venerunt orto Christo. Certè S. Iustinus adducto loco vult Heraclito, Socrati rectam Dei fidem fuisse. Ægidius in secundo senten. vul idem. At multa, inquies, perperam vel credidisse, vel egisse scribuntur. Socrates, Æsculapio

propè mortem Gallum litauit. Concedet Sanctus, ſicut etiam Chriſtianorum multi aberrarunt credendo & agendo, quæ non obſtinatis animis credidere, & egere. Sic illi vnum Deum crediderunt diligentibus remuneratorem, ſpemque in illo ſuam poſuerunt omnem, lapſi ſunt aliquando, pœnituit eos. Sic reſponderet S. Iuſtinus.

Sed vt mittamus, quatenus gentes cognouerint, aut non cognouerint finem naturalem non poſſe haberi ſine ſupernaturali, aut hunc eſſe hominis ſummum finem: illud nobis eſt certum tum ex diuina ſcriptura, tum ex ipſa experientia notitiaque rerum, quæ contigere humano generi, & contingunt, naturalem finem (cuius appetitus humanæ naturæ dominatur ita, vt illa facere non poſsit, quin in eum feratur ſingulis quibuſque in rebus) non poſſe à nobis haberi ſine ſupernaturali, quemcumque ſtatum naturæ demus. Nam ſupernaturalis ordinatio in ſtatu Innocentiæ, ſicut & nunc duo præſtabat. primo ipſam naturam rectam tuebatur, ſecundo attollebat eam ſupra ſeipſam. Quamobrem ſimulatque natura humana abiungit ſe ab ordinatione ſupernaturali, protinus à fine ſuo proprio, directioneque in illum, ac proinde à quiete ſua, tranquillitate, ac naturalis impulſus rectitudine, & à recta natura, & integra decidit, ac vulneratur, quod habemus è SS. Ioanne Chryſoſtomo homil. 15. in Geneſ. & tom. 3. de cruce Dominica, Cyrillo lib. 1. in Ioannē cap. 9. Ambroſio libro de Iſaac, & Abraam, Auguſtino de littera & ſpiritu in Geneſ. ad litteram cap. 31. qui omnes aſſerunt non aliunde eſſe animam male ordinatam, niſi quod deſtituta eſt ſupernaturali ordinatione, hinc Pſal. 84. ſupernaturalis ordinatio comparatur honori extrinſecus in animam aduenienti, ***Homo cum in honore eſſet, non intellexit***, & Eccleſ. cap. 17. Veſtibus, cum dicitur de Deo, qui Adamum creauit, ***veſtiuit illum virtute***, Eſt itaque integritas naturæ in quodam dirigente extrinſeco, qui non fluat è principijs naturæ, ſed cui nos adhereamus, vt corpus veſtimentis, licet gratia charitaſque intimè ac penitus animam peruadant. Hinc Apoſtolus Epheſ. 4. vocat hominem nouum, quæ diximus ſunt de ſententia S. Thomæ 1.2.q.85. art. 1. Scot. in 2. diſt. 29. q. vnica, Driedoni lib. 2. de gratia, cap. 3. Hoc cum ſit Theologis compertiſsimum, poſt alios optimè videtur noſtræ ætatis ſcriptor explicaſſe in 1. 2. q. 85. art. 3. Afferam verba eius. ***Inter hominem*** (inquit ille) ***poſt lapſum nihilo differt (excepta culpa) quam inter hominem nudum, qui nunquam fuit veſtitus, & inter***

ter hominem expoliatum vestibus, quibus vestitus fuerat: ambo manent æquè nudi. Et mox, *quantum ad sufficientiam naturæ humanæ ad opera naturæ proportionata, idem est iudicium de ea in puris naturalibus, & post lapsum*, & deinde. *Hæc est vera diuinaque Theologia, quam docent vniuersi Theologi, nominatim Caietanus hoc in loco, vt infra q. 109. art. 1. Marsil. in 2, q. 18. art. 3. Doctissimus Pater* Soto *in libro de natura, & gratia, cap. 13.* & post, *eadem est inclinatio hominis in puris naturalibus, & in peccato originali. ergo propter peccatum originale inclinatio naturalis ad bonum non est diminuta, alias esset minor in homine in peccato originali existente*. Rursus, *quinta conclusio appetitus sensitiuus post lapsum non intensius fertur in bona sensibilia, quàm si esset conditus in puris, merisque naturalibus. denique ex sententia*, ait, *omnium Theologorum, naturalia manserunt integra post peccatum, tum in Angelis tùm in hominibus. At natura humana post lapsum, non habet istam integritatem, & perfectionem, vt experientia demonstrat, & Doctrina diuina ostendit. Ergò hæc præstantissima perfectio non inueniretur in homine, si in puris naturalibus conderetur.* Deinde. *homo, vt ex Philosophia naturali euidens est, constituitur ex corpore, & anima, ex carne, & spiritu. Caro verò de se contradicit spiritui. Homo igitur in puris naturalibus constitutus ex necessitate haberet pugnam inter carnem, & spiritum, quæ illum ad peccãdum pertraheret.* Hæc ille, è quibus habemus ex omnium Theologorum sentẽtia, illud quod solet dici, vulneratam naturam per hominis primi peccatum, sic esse intelligendũ, non quod amiserit aliquid essentiæ naturalis, vel naturaliũ potentiarum; verũ quod supernaturali ordinatione gratiaque fuerit destituta, sese ab hac disiunxerit; vulnerariq; & corrumpi illã quoad rectam propẽsionem, scientiã, moresq; naturales, siue naturali lumine cõformes, nihil aliud esse, nisi magis, minusve abesse, ac recedere à supernaturali directione. sic igitur finis, vel fœlicitas naturalis essentialiter depẽdet à supernaturali, neq; naturalis perfecte, & infallibiliter cognoscere naturalia potest absq; directione supernaturali. hinc Aristoteles putauit a se multa demõstrari, quæ reuera non sunt demonstrata. titubat igitur natura in cunctis, nisi in linea directionis supnaturalis cõsistat. Hæc oĩa ꝑter ea, q̃ supra diximus, cõfirmantur. Nam si secus asseramus, non esset, quod ab Ecclesiastica potestatẽ vetarẽtur cõtraria lumini naturali. ex quo oĩa Concilia destruimus, quibus vetantur oĩa tam supernaturali quàm naturali lumini repugnantia. quin eò redigeretur Ecclesia

 Christi

Christi sponsa, vt non nisi de supernaturalibus loqui, ac tractare posset: diceret enim naturalis hæc ad se pertinere, quod est dæmonis regnum stabilire. deniq; tum Meleuitani, tùm Auriscani Concilij can.vlt.legimus Pelagium damnatū, quod certò crederet à nobis tum naturalem, tum supernaturalem finem comparari absq; gratia diuina posse:& vtraq; sententia condēnata est S. Aug. hæresi 88. Corroborantur hæc ex cōi adhuc sententia Theologorum, qua volunt absq; gratia diuina haud posse omne verum sciri, aut omne bonum mentis cōparari. S. Aug. de spi.& littera c. 14. 19. de gratia,& lib. arb. cap. 19. S. Thom. 1.2.q.109.art.4. Albertus, Bonauentura,& alij in 2.dist.28. Hinc si qua Respublica, vel potestas erit absq; directione supernaturali, non assequetur illa finem suū naturalem, neq; in illa esse poterunt omnes virtutes simul iunctæ perfectæ lumini ipsi naturali conformes, licet aliquæ poterūt esse, si quosdam sequamur, in suo genere perfectæ. Et homines illius Reipublicæ erunt in iugi dæmonum peccatiq; seruitute. quin nō erit in ea vita hominis propria, cuius propriè est in Deum secundum omnes virtutes tendere, Deum sine vllo intellectus errore contemplari: atque homines illius Reipublicæ erunt tamquam mancipia, vel Belluæ, vt Aristoteles quamuis hæc ita, vt nos scimus, ignorans aiebat. quod scilicet finis naturalis essentialiter dependeat à supernaturali. Ac licet Deus aliter potuisset instituere humanam naturam; tamen sic ab initio illam creauit. & secundum quidem considerationem Logicam fieri potest, vt finis naturalis sit absque supernaturali, ac per absolutam Dei potentiam: verùm iuxta ordinem naturæ, vt instituit eam Deus ab exordio mundi, non potest. Atque ità hæc dependentia est hominibus, quoad assequendum finem naturalem, coessentialis; vt in alio simili ordine coessentiale est ipsis vegetatiuam sensitiuamque haud esse in ipsis absque intellectiua, ni velint esse Belluæ. Quin, vt humanus intellectus Deum perfectè cognosceret, ac participaret, oportuit ita institui genus humanum. Nam si Deus egisset tantū, quæ ex ordine naturaliū causarum dependent, neq; ipsum vel eius prima attributa perfectè homo cognouisset, nèque participasset. Non enim cognouisset illum, saltem respectu humanæ naturæ, esse bonitate independenti, infinita omnipotentiæ, quique sit semper super quemlibet ordinem, vel effectum, vel causarum, possitq; humanæ naturæ dare aliquid, & non dare supra ipsius vires, ac supra id, quod è naturalibus effectis viribusque haberi, & colligi potest. Sic itaque quantum videri posset, necesse

fuit

fuit sic institui genus humanum, vt Deum perfectè cognosceret, ac participaret, vel eius attributa potissima, & maximè diuina, ac proinde à se homo diuulsus sibique diffidens totum se proijceret in Deum, totus in Deum transferretur. igitur non esset humanus intellectus assequutus perfectionem suam, nisi cognouisset in ordine intellectuali, atque intellectum creatorum perfectione Deum independentem infinitum liberum non alligatum naturalibus causis. Quod si dicas poterat Deus efficere, vt humanus intellectus, simul atque creabatur, immediatè & immobiliter Deo coniungeretur; poterat: sed non explicasset Deus in effectu potentiam, sapientiamque suam, qua potest, ac scit plures entium gradus creare. ac sicut primò voluit esse Christum, qui sua natura, ac per se deficere non potest inter intellectuales creaturas; sic etiam secundo creauit aliquas intellectuales creaturas, quæ vno motu deficerent omnino à Deo, vel illi omninò coniungerentur: talesque sunt intelligentiæ abstractæ boni aut mali Angeli: tertiò denique creauit humanam naturam, quæ pluribus ad ipsum motibus pertingeret, eique immobiliter coniungeretur. Sic igitur apparent cuncta rectissimè, & conuenientissimè ordinata. Recteque S. Augustinus lib. 6. de Ciuitate Dei, cap. 25. *quamlibet enim videatur animus corpori, & ratio vitijs laudabiliter imperare. Si tamen Deo anima, & ratio ipsa non seruit, sicut sibi seruiendum esse ipse Deus præcepit, nullo modo corpori & vitijs rectè imperat. Nam qualiter corporis, atque vitiorum potest esse mens Domina, veri nescia neque eius Imperio subiugata, sed vitiosissimis dæmonibus corrumpentibus prostituta? Proinde virtutes, quas sibi habere videtur, per quas imperat corpori, ac vitijs ad quodlibet adipiscendum, vel tenendum, nisi ad Deum retulerit, etiam ipsa vitia sunt potius, quàm virtutes. nam licet à quibusdã veræ, & honestæ putentur esse virtutes, cum ad ipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatæ, & superbæ sunt. Et ideò non virtutes, sed vitia iudicanda sunt*, & lib. 2. cap. 2. *Vera autem iustitia non est, nisi in ea Republica, cuius conditor Rectorque Christus est, si & ipsam Rempublicam placet dicere, quoniam eam rem Populi negare non possimus*. Hucusq; Sanctus, Quæ sic interpretamur. Regnis etiam, principatibusq; non Christianis esse multa iusta bona, ac vera, ob quæ sint illis regnis, ac principatibus ex ea parte iustæ, veræ, ac bonæ potestates. Sed tamen non possunt perducere hoĩes subiectos vllo momento ad oẽs virtutes perfectas simul iunctas, ac proinde neq; ad finem ipsorum

rum naturalem, cum sit hic indiuisus a supernaturali in assecutione, & vsu assecutionis; ac sine supernaturali directione haberi non potest. hinc nulla ijs potestas, sicut nulla est manuum potestas, quæ non possunt corpori necessaria perficere; nulla equi potestas, quæ non potest inire viam, quam natura appetit. Deum vero appetit natura humana semper, & omnibus in rebus. Secudo, nulla est ijs potestas, quia cũcta facta sunt, vt magis nos perducãt ad Deum, quam propter semetipsa, aut vllum finem, vel propriũ, vel cuiusvis, quocirca potestas illa est nulla, quia non assequitur id, propter quod tota est, quanta quanta est, vti dicemus. Ad summam liquet humanam naturam sic esse ab exordio mundi à Deo factam, vt sine ordinatione supernaturali nequeat assequi finẽ suũ naturalem, vel supernaturalẽ propter quem cuncta habet, ac vult, qui sic illi dominatur, vt non sit vllo modo quoad hoc libera, sed in omnibus illum quærit non quiescẽs, nisi in singulis quibusque, quod fieri sine ordinatione supernaturali haud potest, ordinetur in illum: sicut lapis Herculæus non quiescit, nisi recta in Polum dirigatur, consistat semper, atque omnino in linea Polum respiciẽte. Atque hoc est ius naturale, ac diuinum, mortalibus inseparabiliter, & coessentialiter innatum; de quo sumus acturi. propensio nimirum coessentialis in Deum, quæ prima omnium cum genere humano processit, vt aliis de rebus loquens aiebat Caius leg. 1. de acquis. rer. dom. quamuis Deum naturali appetitu velle, & maxime velle, sit homini commune cum Belluis, cũ quibuslibet rebus creatis; alio tamen, atq; alio modo, vt mox è S. Thom. dicemus.

In Ecclesiasticis solis est Potestas supernaturalis ordinandi humanam naturam in finem, vel fœlicitatẽ tam naturalem, quàm supernaturalem. hi soli habent clauim potestatis, scientiæq; huius. Laici quamuis baptizati non habent. quid sit Ecclesia, & Ecclesiastica potestas. Cap. II.

Secundo loco videndum nobis est, in quibusnam vel hominibus, vel intellectualibus creaturis sit hæc potestas supernaturalis dirigendi alios in finem, vel fœlicitatem tum naturalem, tum supernaturalem, ita vt humanam naturam perficiat in genere suo quantũ ad finem proprium; Præterea verò, attollat illam. Et quidem nemo

mo eſt, qui neget hanc poteſtatem ſupernaturalem eſſe in Eccleſia Dei, Eccleſiaſticisque primis Eccleſiæ membris. ac nemo poteſt negare propter ſupernaturales eius effectus. Neceſſe eſt autem, ſit iure naturali, ac diuino in hominibus, licet enim Deus poſsit per ſeipſum, vel per intelligentias abſtractas regere humanum genus, ac perducere ad finem ſuum naturalem, cognoſcamusque per abſtractionem logicam diſtingui poſſe eſſentialiter finem naturalem a ſupernaturali. Tamen inſtituit ita ſapientiſsimus omnium gubernator ipſas res, vt eas regat per aliquod ſuæ naturæ, veluti homines per homines, elephantos per elephantos, apes per apes, oues per arietes. Rurſus voluit in humana natura eſſe ordinem; diſtinguique diuerſos hominum gradus imperfectos, perfectos, perficientes. talia namque ſunt hæc inferiora in terris collocata, ob cauſas ſupra adductas; vt ſapientia, potentia, bonitasque diuina in effectis eluceſceret, ac participaretur.

Et hoc igitur erit iuris naturalis, ac diuini, vt ſint homines, quicumque illi ſint, quibus doctrina ſit, ac directio ſupernaturalis. ab exordio mundi ſupernaturalis director quantum ad homines per fidem Chriſto innitens in primis fuit Adamus, vt habemus è Sap. cap. 10. Deinde Caini progenie tanquam ſæculari in vltimum locum reiecta, conſedit hæc poteſtas in Seth, liberis eius, ac demum Noe quamdiu vixit, cæteriſq; de quibus eſt dictum lib. 6. At Chriſto Eccleſiam perficiente, & attollente ſupra cœlos, quos aperuit, altiſsimeque triumphanti coniungente militantem, conſentiunt omnes Theologi, hoc pertinere ad Eccleſiaſticos Sacerdotes, eiſq; tradi ob id diuinitus poteſtatis altiſsimæ in ipſa ordinatione duplicem clauim poteſtatis, ac ſcientiæ, (quæ ratione finis alioquin eis conueniret) per impreſsionem characteris intimi, vt lib. 2. latè habetur. Ita è diuinis ſcriptis poſt alios, quos ibi citamus Dionyſium, Ignatium, Irenæum, Cyprianum, Athanaſium, Cyrillumque S. Auguſtinus in Ioan. cap. 20. Hinc Alex. Alenſis 1. par. q. 20. mēb. 3. art. 1. *Ordo*, inquit, *eſt ſignaculum ſpirituale, quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato. huiuſmodi autem poteſtas diſcernendi inter lepram & lepram eſt eſſentialiter clauis.* Et membro 5. in reſolutione, *Actus aperiendi eſt in relatione ad finem vltimum*. Et membr. 8. in reſolutione, *Clauis enim habet duplex officium, eſt enim ſoluere & ligare in foro pænitentiæ, & hoc conuenit Presbyteris tantum: eſt iterum ſoluere & ligare in foro iudiciali, & ſic habentium dignitatem, & primo Epiſcoporum.* At S. Tho. in 4. diſt. 15. q. 1. art. 1. q. 2. ad primum. *Eadem poteſtas eſſe videtur per eſſen*

tiā,qua Sacerdos corpus Christi conficere potest,& qua potest ligare & soluere,si iurisdictio adsit, Et in 3.q.2. *Clauis,qua dicitur potestas,ligandi,& soluendi est,qua immediatè aperit seram peccati, sed clauis, quæ dicitur scientia,ostēdit,cui aperienda sit clauis illa.* Eadem Scotus,& Antonius Andræas dist. 19.q.1.art.3. S. Bonauentura,ibidem q.1.in resolutione testans hanc esse sententiam Sanctorum.è quibus habemus potestatem,qua Clericus exorcista dæmones fugat contineri ordinum superiorum characteribus, ac potestate, qua iam cōsecratus Episcopus excommunicare potest, & coercere delinquentes,sed illam ab hac veluti particula quædā totius,vt aiunt,potentialis deriuari. similiter habemus ex iisdem esse essentialiter eandem potestatem, qua Sacerdos, vt publica persona offerens, vel orans aliquid meretur, & qua puniuntur ab Episcopo criminum rei: quod scilicet à charactere procedant,quo Clericus ad officia minora insignitur, & Episcopus potentiæ paternæ,vt aiebat S.Athanasius epistola ad Serapionem configuratur,ex qua S.Ignatius, inquit Episcopos habere principatum secundum Deum, Sacerdotium vero secundum Christum. Deriuatur autem clauis hæc per Christū, de quo habetur Hebr.1. *Cum sit splendor paternæ gloriæ,& figura substantiæ eius.* & Isa. cap.22.*Dabo clauim domus Dauid super humerum eius*, Quo loco Theodoretus,Procopius,Cyrillus, & alij volunt Christo homini datam Regiam simul,& Sacerdotalem potestatem,quam Petro Apostolis,ac Discipulis suis communicauit, cum Petro dixit, *Tibi dabo claues regni Cœlorum.*& Ioan.cap.20. *Quæcunque ligaueris super terram,erunt ligata & in cœlis.* Ideoque S.Thom. in 4. dist.24.q.3.art.1.aiebat Clericos omnes ex eo, quod ministeriis diuinis applicātur, adipisci regiam dignitatem.quod ante ipsum dixere inter alios tum Rabanus, tum Dionysius Areopagita.

Quocirca non est in Laicis vel sæcularibus licet Baptizatis & Confirmatis hæc potestas ordinandi alios in finem vel naturalē, quoad scientiā moresve,vel supernaturalē,nisi ob participationē spiritus vnius,quo regitur Ecclesia; & quo vt ministri tātæ Reginæ sese eidem subiiciunt,nil aliud volētes,nisi quod illa decreuit, aut decretura est.Natura nāq; licet ipsis,quoad assequēdū finē suū sana,& integra;adhuc tū supernaturali directioni cohærens est,ac subiecta,quoad leges ab Ecclesiasticis ferēdas: quibus primo quidem solis datæ sunt claues. Secundo ad solos Ecclesiasticos pertinent illa tria perficere,illuminare,ac purgare, vt benè post alios ex Dionysio, cæterisq; tradit S.Thomas,qui ob id 1.2.q.45.art.5.

ad secundum scripsit tertio loco ad propositum nostrum, solis Prælatis dari sapientiam gratis datam, quo iudicare possint actus humanos, quod apparet ex Epistola 1. ad Cor. cap. 12. & confirmatur quarto omnium Patrum testimonio quod lib. 2. cum de charactere disputatur, est explicatum. Hinc quinto ad Ecclesiasticos solos est dictũ, *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Sexto, si secus diceremus, non esset ordo in rebus humanis; esset sicut populus, sic Sacerdos. Septimo frustra characteris ordines imprimerẽtur. Octauo, frustra ab actibus sæcularibus alioqn licitis Ecclesiastici separarentur. Nono, ob id in Conciliis votum laici non dant, etiamsi agatur de ijs, quæ vetita sunt lumine naturali vt habet Concil. Chalced. act. 1. Cyprianus epist. ad Iulianum, Ambrosius 32. Augustinus 119. & ex omnibus Conciliis con stat. Decimo, ob eandem causam quotidie videmus ab Episcopis prohiberi apposita pœna, quod lumine tantum naturali vetatur. Postremò non est eis regula infallibilis intellectus, idcirco non possunt alios ordinare, vt infra dicetur, neque enim potest obliquum mensura esse, vel sumetipsius, vel aliorum; sed necesse est essentialiter dependeat à recta Ecclesiasticorum mensura. Neque verò ad rem facit, si quis aduersus id, quo asserimus Ecclesiasticis esse hanc potestatem iure diuino ac naturali, dicat, ex beneplacito diuino esse, vt Christus potestatis supernaturalis post Deum caput, Ecclesiasticique hæc possint, non naturali, ac diuino iure. nam respondemus primo non sequi, est ex beneplacito diuino, non est ergo iuris naturalis. satis est ab initio ob causas ordini vniuersitatis conuenientes, proportionatas, aut necessarias sic institutũ fuisse humanum genus ex intima natura sua, vt naturalis mortalium finis penderet essentialiter à supernaturali, quoad assequendam veritatem, & bonitatem vel naturalem, vel supernaturalẽ ex omni parte perfectam. Quamobrem primo cũ ex parte hominum natura humana iure coessentiali naturali ac diuino appetat Deũ, veluti finem suum naturalem, quin etiam naturali appetitu supernaturalem quærat non stans in suo fine; neque libera sit ab hoc appetitu finis, dominetur illi hic appetitus & finis, neque possit vllo modo peruenire ad illum fine supernaturali directione ab ipsa sua institutione, similiter eodem iure coessentiali naturali, ac diuino subiicitur supernaturali directioni, in quibuscunque illa sit. Secundo ex parte Ecclesiasticorum non sequitur; est ex beneplacito diuino eis hæc potestas, non igitur est iure naturali; alioquin nihil esset iuris naturalis, nam tota natura est, ac fuit à beneplaci-

to diuino. Quicumque igitur diuinitus hanc potestatem perducendi homines ad hunc finem sortietur purgandique illuminādi, aut perficiēdi eos, illi erit naturali, ac diuino iure humana natura subiecta. Tertio probatur hoc. necesse est, sit singulis quibusq; suus pater, & tamen Deus poterat homines creare, vti Adamum creauit; & cuiuis poterat, ac potest alius, atque alius pater esse ex eodem beneplacito diuino: sed qualiscunque sit, illi erit obediendum iure naturali, ac diuino. Simili modo in naturalibus possum nutriri quocumque cibo; si afferatur, quem Deus ipse instituit ab ortu mundi iure naturali appeto illum, moriar sine illo, non nutriar cibo, qui in me non ingredietur, ex beneplacito diuino fuit, vt humana natura cibo indigens institueretur, fieri non potest, vt sine illo viuat, afferatur panis, vel caro, vel quicūque alius cibus, vt poma, legumina, herbæ comedi ab hominibus solitæ, & conditæ, An non iure naturali, ac diuino hæc nutriunt, aut horum quod libuerit appeto? & tamen est ex beneplacito diuino, vt nutriar cibo, appetam cibum, cibus sit in diuersis rebus, quarum possum, quæ magis mihi placuerint, eligere.

Igitur eodem modo fuit ab initio sic humanum genus institutum, vt ab hominibus ordinarentur homines in finem tam naturalem, quam supernaturalem, perfectique & imperfecti homines essent, vt elucesceret in humana etiam natura splendor potentiæ, sapientiæ, bonitatisque diuinæ, non vnas res vno modo volentis scientis, ac potentis efficere, sed multis ac diuersis. Potestasq; hæc supernaturalis non apud quoslibet resideret, & naturalibus cunctis, quæ ad hominem pertinerent, dominaretur, quod lib. 1. 6. & initio quarti habetur. Quocirca cum iure coessentiali naturali, ac diuino appetat humana natura Deum veluti finem suum, neq; vlla in re, vel vllo momento libera sit ab hoc appetitu, & fine; dominetur illi hic appetitus & finis: non potest peruenire ad eum sine directione supernaturali, quæ est in Ecclesia sancta; similiter itaque dominabitur illi eodem iure naturali, ac diuino Ecclesia Sancta Mater nostra; cuius potestas, & directio supernaturalis residet in Sacerdotibus, Episcopis, atque, vt in fonte, sole, & apice Pontifice summo.

Quod si dicas per accidens, ob peccatum scilicet, Christus est factus homo, ac proinde Ecclesiastici ab ipso habentes potestatē non iure naturali congenito humanæ naturæ habent directionem supernaturalem. Respondemus nihil concludi, quod è superioribus patet. Post obitum namque Adami, necessario danda erat hæc dire-

directio posteris eius,neque singulis erat.& si qui excidissent à veritate,danda erat ijs qui perstitissent in veritate.Ecclesia vero sola per fidei Petram, stat, stetit, stabitque infallibiliter in veritate. Et Christus,nosque sumus è posteris Adami . & quamuis vterque illorum sit homo verus,non tamen eodem,quo cæteri, modo facti sunt. Ac licet hominum ministerio supernaturalis hæc potestas ingeneretur indelebiliter per characteres,vti dicetur,naturali tamē iure,ac diuino dominatur.Sic ignis p accidēs ligno iniectus opera humana, naturali tamen & coessentiali iure lucet, ardet, calfacit, vrit. Arbori siluestri per accidens ex beneplacito humano inseritur alterius naturæ surculus,iure naturali,ac diuino poma illa nutriunt . Homines inuenere artificium sericarum vestium, iure naturali,ac diuino operiunt fouent humana membra. Quamuis negetur adhuc Christi orituri fuisse primariam causam peccatū;fuit hæc materialis;sed gloria ipsius fuit finalis,vt supra est dictum.

Confirmantur hæc. Rex eligitur ex beneplacito prorsus humano , sed electo cuicumque post illud humanum placitum iure naturali , ac diuino est obediendum ; igitur longe maxime Ecclesiasticæ potestati est obediēdum iure naturali,ac diuino ab hominibus.nam Primo eligentes Regem non ingenerant illi indelebilem potestatem characteris, ex quo nanciscantur infallibilem veritatem dirigendi homines infallibiliter in finem , vel naturalē, vel supernaturalem;vel dandi eis vires ad hoc.Secundo non appetit humana natura coessentiali iure illud bonum , ad quod dirigit Rex.Tertio ad quodcunque dirigit Rex essentialiter dependet à bono,ad quod dirigit Ecclesiastica potestas,vt ostendimus,& ideo ius, quo illi obeditur essentialiter dependet à iure Ecclesiasticæ potestatis. Quarto potestas ipsa sæcularis intima & inseparabili natura sua diuinitus subiicitur Ecclesiasticæ potestati,ni velit homo abnegare humanā naturam,quæ facere nō potest,quin feratur in suum finem, viasque oēs instar ignis inclusi, ac tendentis ad locum suum inquirat,quibus consequatur illum.Sic igitur princeps sæcularis,vt priuata atque vt publica persona facere non potest, quin iure diuino,ac naturali subiiciatur Ecclesiasticæ potestati. Quinto,sic est Princeps sæcularis ex humano beneplacito , vt homines commodè possent consequi omnem finem,sine illo distincto ab Ecclesiastica potestate.Sed sine hac, neque suum finem propriū modo vllo,propter quem cuncta quærit,neq; tam commodè , tam copiosè,tam firmiter omnes alios fines huic intrinseco , ac naturali seruientes . Atque ita humanæ naturæ nullam perfectionem

ne-

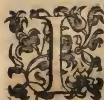
necessario largitur sæcularis, sed Ecclesiasticus essentialem perfectionem semper, ac solus; oēs verò alios fines optimè omnium, nisi renuant homines, largiri potest, atque ita ab initio Deus instituit humanam naturam, vt Ecclesiastica ac sæcularis potestas conuenirent in eandem personam, sed sæcularis à supernaturali potestate diuisus, est ex mero beneplacito humano.

E superioribus apparet, quæ nā Ecclesia, vel Ecclesiastici sint, de quibus est sermo, vt rectè S.Thom.3.q.8.art,3.dixerit. *Dicitur vna(*Ecclesia*) multitudo ordinata in vnum secundum distinctos actus, siue officia. manifestum est autem, quod ad vnum finem, qui est gloria diuinæ fruitionis, ordinantur, & homines, & Angeli. Vnde corpus mysticum Ecclesiæ non solum consistit ex hominibus, sed etiam Angelis. Totius autem huius multitudinis Christus est caput; quia propinquius se habet ad Deum, & perfectius participat dona ipsius non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius, & ideo Christus non solum est caput hominum, sed etiam Angelorum*. Eadem cum S.Thoma Apostolus Ephes.2, *Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues Sanctorum domestici Dei, superædificati supra fundamentum Apostolorum, & Prophetarum ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* Et ad Heb.12 *Accessistis ad montem Syon, & ciuitatem Dei viuentis Hierusalem cælestem, & multorum millium Angelorum frequentiam; & Ecclesiam primitiuorum qui conscripti sunt in cælo, & Iudicem omnium Deum*, Sic igitur vna est Ecclesia, duæ partes integrātes illam Triumphans ac militans: vtriusque est caput Rex Regū Christus; sed Angeli, qui & ipsi fuerunt aliquando in via, militaruntque pro seipsis, ac supernaturali ordinationi sese subiecerunt sunt omnes ait Apostolus Hebr.1. *Administratorij spiritus in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.* Atque hos vidit Iacob è terra ascendentes, ac descendentes. hi nobiscum versantur, nobiscum militant adhuc, non pro seipsis, nisi quantum ad accidentale gaudium, sed pro nobis aduersus dæmones; præsuntque Regio dominatu naturalibus cunctis. Ordinibus horū sunt in Ecclesia sancta respondentes ordines: quod è Dionysio, Ignatio, totaque antiquitate habemus; ac secundo libro aperietur.

Arg.III. Sic igitur omnia colligentes dicemus: Omnis potestas, à qua iure diuino, ac naturali directè in omnibus est essentialis perfectio totius naturæ humanæ, dominatur directè in omnibus iure diuino, ac naturali humanæ naturæ. sed Ecclesiæ sanctæ potestas est illa,

la, à qua iure diuin o, ac naturali directè in omnibus est essentialis perfectio totius humanæ naturæ. Dominatur itaq; directè in omnibus iure diuino ac naturali toti humanæ naturæ. Vtraque propositio probata est è superioribus. Natura namq; humana facere non potest, quin semper omni momento naturali impetu suo singulis quibusq; in rebus appetat Deũ, qui est perfectio naturæ humanæ, neq; hæc libera est ab hoc iure & lege. Coessentialis est ipsi hæc lex, hæc procliuitas; ideo dominatur illi omni momento in oĩbus semper. Perfectionem hanc ineuitabiliter ac semper appetit humana natura, nõ potest vllo modo assequi sine potestate S. Matris Ecclesiæ. Igitur Ecclesiæ Sanctæ potestas humanæ naturæ omni momẽto semper, atq; ita in potestate Regia, tẽporali, bellica, & compulsiua dominatur. essentialem vocamus perfectionem, quod perficiat humanam naturam, siue essentiã; non quod homo non sit homo sine illa; sed quod homo lege, ac procliuitate æterna essentiali sibi inherente, & ab essentia sua fluente appetat intimè ingenerandam, coniungendamque ipsi essentiæ perfectionem. Vtimur hoc verbo dominatur, quia potestatis Ecclesiæ Sanctæ reuera est Dominatio. Et si qua est, quæ dominetur mortalibus mortalium dominatio, hæc est. Cum natura humana nihil magis appetat quam suam essentialem perfectionem; quæ est in ordinatione, & coniunctione cum Deo: neque per ordinariam Dei potentiam potest habere hanc, nisi obediat Ecclesiæ Matri, sit filius Ecclesiæ Matris: cuius potestas est in Sacerdotibus, Episcopis, & Pontifice summo, vt in fonte. sed tamen Ecclesia Sancta quantum potest, non dominatur despoticè, sed ciuiliter, sed paternè, cum scriptum sit, *non dominantes in clero, non dominamur fidei vestræ, Reges Gentium dominantur earum*. Necesse est tamen aliquãdo vtatur despotici dominij potestate extrinsecus, ob aliorum præfractos & obstinatos mores, extrinsecus inquàm; nam paternus animus debet esse Ecclesiastico viro, ac despotico vtetur inuitus, vt ad ciuile, ac paternum reducat. Diximus autem directè respectu cuiuscumque humanæ potestatis, vel Angelicæ etiam, nõ respectu Christi & Dei, qui directissimè dant hanc perfectionem. Atque hæc quæ diximus de his verbis directè, ac dominari, volumus toto hoc opere repetita.

Cum finis det mediјs amabilitatem, mensuram, & ordinem potestas Ecclesiastica, quæ scientiæ, potestatisque diuinæ habet clauim, præscribit omnibus mediјs, quatenus appetenda, & habenda sint, vel fugienda. *Cap. III.*

Llud prætereà nobis est considerandum, quod nemo diffitetur à fine tria mediis dari amabilitatem, mensuram, & ordinem. Hinc amamus medicinam, quia perducit ad sanitatem, quæ finis est medicinæ. Atque idcircò illi suo modo imperat inquit Philosophus Ethici sexti capite vltimo. Secundo finis dat mediis mensuram: non enim volumus medicinam, nisi tantam, quanta opus est ad sanitatem, neque cibum, siquidem sanitas sit nobis finis, nisi quatenus facit ad eamdem. Tertio finis dat ordinem rebus, nam sumitur medicina, & cibus cũ singulis quibusque circumstantiis, quæ exiguntur ad assequendum propositum finem. Quãobrem cũ finis vltimus homini sit supernaturalis, quantum pertinet ad appetitum naturalem, supernaturalisque sit sine fine amandus cõtinens omne verum, & bonum, prout est in se, atque à nobis participari potest, sit Deus iure diuino ac naturali, non poterit homo habere aliquid, vel suimet ipsius, vel externorum, nisi quatenus finis assequendus imperabit, sicuti & tendẽs in portum non potest, vti tendens in portum, amare aliam viam, vel alia mensura & ordine, nisi quatenus ad portum perducit; qui portus naturæ humanæ est Deus, in eo namq; solo est perfecte quidquid quærit, ac sitit, est eius sanitas ac vita æterna. secundo propositũ probatur ex eo, quod ait Philosophus in Eudemiorum fine. *Quæ igitur electio possessioq; natura bonorum, aut corporis, vel amicorum, vel reliquorum considerare maxime Deum facit, præstantissima est, atque hic terminus est pulcherrimus; quæ verò vel ob defectum, vel ob excessum considerare colereque Deum minimè permittit, ea est pessima, Atque sic quidem res habet animæ, & is terminus eius præstantissimus est, minimum inquam alteram irrationalemq; animæ partem sentire, quatenus talis est.* Tertio probatur, nam homo quilibet

libet magis Deum vult, quam se. Hinc S. Thom. 1. 2. q. 26. art. 3. *Non solum homo in sua integritate natura super omnia diligit Deum, & plusquàm seipsum, sed etiam quælibet creatura suo modo id est vel intellectuali, vel rationali, vel animali, vel saltem naturali amore sicut lapides, & alia qua cognitione carent, quia vnaquaeq; pars naturaliter plus amat cõmune bonum totius, quam participare bonum proprium.* Hucusq; Sanctus. Rectè autem dixit Sãctus in suæ integritate naturæ, nã vti homo est deprauatæ naturæ, ac deflectit à proprio fine degenerans in Belluinũ, nisi appetat rationali, appetet inferiori, ac degeneri. Nobis autẽ considerandа est humana natura recta. Sic enim Philosophus Polyt. 1. cap. 3. *Oportet autem considerare naturam, non in corruptis, sed in his, quæ magis se habent secundum naturam.* Igitur ex his, necessario sequitur ab homine magis, ac prius appeti Deum iure naturali quam semetipsum, vel rem quamlibet; atque idcirco in re qualibet, ac semetipso appetita appeti magis, ac prius Deum; cætera verò appeti, quia perducunt ad Deum, qua mensura, & ordine ad illum perducunt; cògnoscit namque humana natura nihili esse omnia præ illo summo bono, ac vero; quod continet omnia vera & bona, nullumque habet finem, temporis nulla meta circũscribitur: nihili facit cuncta præ illo, tacite dicens, *Anima mea, quid quæris multa bona? quære vnũ bonũ, in quo sunt omnia bona.* Quarto patet hoc etiam; nam cuncta creata non explent hominis desideriũ naturale perueniendi ad Deum, quocirca vult ille amare, metiri, & singula ordinare, ita vt per ea perueniat ad finem suũ summum, alioquin quoties extra ordinationis, mensuræ, & amabilitatis istius regulam ponetur in vlla re, non conquiescet, veluti Magnes positus extra lineam, vel piscis extra aquam, dicetque *Sitiuit anima mea ad fontẽ viuũ, quando veniã, & apparebo ante faciẽ Dei?* Postremò vel appetitur aliquid, vt medium, vel vt finis, sed vt finis vltimus vltimas omnes alios fines naturæ, solus Deus appetitur, ergò cætera appetuntur, vt media perducentia ad hunc finem; sed nulla perducunt, nisi amentur, mensurentur, & ordinentur prout perducunt ad eum finem, alioquin creatura non Deus esset finis; in creatura, non in Deo ponerem finem; magis creaturam, quam Deum amarem. Stet igitur à fine medijs ad ipsum perducentibus dari amabilitatem, mensuram, & ordinem. Diximus autem supra, ac probauimus humanam naturam, non posse ad finem suum naturalem peruenire absque supernaturali dire-

directione, Et huius directionis tàm ſcientiam quàm poteſtatem reſidere in Eccleſiaſticis; igitur hi ſoli ſcient, ac poterunt ſcire qui nam homines, & quæ media perducant, aut non perducant humanam naturam ad ipſius finem Deum, quæ menſura ſit cuique adhibenda in illis habendis, dimittendis, dandis, vtendis; ac denique qui ordo reſpectu noſtri, aliorum hominum, mediorum quorum libet, ac totius denique vniuerſitatis.

Sic itaque eſt neceſſe vt Eccleſiaſtica poteſtas nobis in nobiſmet ipſis amandis, & cunctis medijs præſcribat amabilitatem, ordinem, menſuram, ac proinde naturalibus, & temporalibus cunctis, quibus vtitur humana natura; atque adeo formaliter, & indiuidualiter cunctis temporalibus, ac naturalibus, quæ veniunt in humanos vſus, Eccleſiaſtica poteſtas amabilitatem, menſuram, & ordinem, quatenus media ſunt ad hoīs propriū finē conſequendū, præſcribet, ſiue appetant homines voluptatē, ſiue quæſtum, ſiue honores; quibus ſanè tribus finibus cæteri omnes continentur. Alioquin homo iuri ſuo naturali ac diuino, ſuæ met naturæ, ſibi ipſi, coeſſentialitati, vt ita loquamur, ſuæ reluctaretur; qua impellitur intimè ſemper in ſingulis quibuſque ad Deum naturaliter conſequendū: quod fieri nō poteſt, niſi obediatur Eccleſiaſticæ poteſtati. Cōfirmantur hæc. Nam ſubordinatus eſt eſſentialiter inter ſe vſus trium bonorū, quibus humana fœlicitas completur, externorū corporis atq; animi, diuinoque, ac naturali iure externa ſunt ex intrinſeco principio magis ob corpus, quam ſemetipſa; corpus ob animum magis eſt, quam ob ſe; animus, cunctaque hæc omnino ob Deum. Quamobrem ſingula appetunt ineuitabili iure ex intrinſeco principio ordinari in Deum. Sed inanimata neſciunt ſe ordinare, neque ſcire poſſunt. Homo ſcit, ac ſcire poteſt ſemperque, atque omni in re appetit Deo coniungi, ac propterea maximè appetit ordinari in illum. è quibus apparet fieri non poſſe, vt vel horum, vel quorumuis temporalium Gubernator, aut Dominus aliquid agat temporale, quod conforme ſit naturali iuri penitus naturæ ipſius ingenito, ac rebus ipſis Deum ſuo modo volentibus, niſi mediante menſura ordineq; Eccleſiaſticæ poteſtatis, non modò vniuerſali, ſed ſingula quæque penitus atque omnino ſigillatim peruadente, menſurante, & ordinante; & ideo quantum pertinet ad quaſlibet actiones humanas, tam internas, quam externas agente, ita vt homo neque mente neque corpore aliquid appetat, vel moliatur ſine ipſa, ipſaq; agat tàm immediatione virtutis, quā

inme-

immediatione (quando aliquibus ita loqui placet) suppositi agentis. ipsum namque suppositum si mente est sana id est, non præscindit se à supernaturali directione sanante, & sanam tuente naturam agit, vt Ecclesiæ membrum. quin quanto eminentior, vniuersaliorque est finis, eo potentius, immediatius, prius, ac principalius aget per causam particularem, quam causa ipsa particularis agit, vt habetur in libello de caus. propositione. i. Ex his liquet itaque fieri nunquam posse, vt diuidatur temporale sæculare naturale à spirituali diuino Ecclesiastico ac supernaturali. ac nihil faciunt ad propositum nostrum distinctiones, & responsiones illæ, quæ afferri solent, Ecclesiasticæ potestati non esse essentialiter subiecta, nisi supernaturalia spiritualia diuina moralia, vel huiusmodi. neque I. enim diuidi potest homo ab impulsu intimo in suum finem, proptereaque neq; diuidi possunt à fine media facta ob illum finem, quorũ II. nihil est, quatenus media sunt, quod non sit ob illum finem magis, vt dicetur, quam propter semetipsum, propriũve vllum finem; neque III. possunt à nobis haberi, nisi vt media respectu vltimi finis; si IIII. velimus agere hoĩs intellectu præditi propriam vitam, quod aiebat Aristoteles, neq; V. poni, quasi moribundos pisces extra aquã, quam mens nostra semper sitit, Deum scilicet, diuináq; ordinationem in Deum, vel VI. in belluæ naturam degenerare, & VII. contra nostram naturã luctari, quæ tamquam magnes cõquiescere haud potest, nisi in linea polum suum respiciente. Quamobrem quoties voluntas humana ponitur in vllo temporali, aut naturali bono extra ordinationis Ecclesiasticæ lineam, facit contra ius sibi coessentiale, nullus ei status, & pax. Nam *Pax*, ait S. Augustinus libro de ordine, *est tranquillitas ordinis*, idest ordine imperturbato in omnibus ferri in Deum, siue ab eo non detorqueri. Quod si dicas Ecclesiasticus ignorat, quomodo instruendæ sint acies, ædificãdæ domus, aliaque huiusmodi, non est igitur illi in hæc potestas directa. Resp. Primo non sequi ex præmissis, quod concluditur, nam plerique omnes Principes temporales ignorant mechanicas artes, & tamen his directe imperant. Secundo ignorant homines; quomodo mel fiat ab apibus, neque ipsi sciunt vllo modo illud efficere, & tamen habent in illud, illasq; dominium directum, sicut cætera huiusmodi, quæ nimis longum foret, enumerare. & quamuis Christi exemplo Ecclesiasticum non dedeceat cuncta scire, quantum datur homini; ac solum dedeceat aliqua exercere, etiamsi iure posit, idcirco hac in re Aristotelis distinctio nobis est assumẽ-

da, quam tradit ille Physici secundi textu 24. Artium namque aliquæ præscribunt formam, aliæ materiam. Respectu huius illæ imperant, & architectonicæ sunt. Verbi gratia, gubernator nauis formam præscribit, qua temo, & vnumquodque instrumentum sit faciendum, vt sit aptior nauigationi; faber lignarius, quod lignũ sit vnicuique instrumento nautico, nauique aptum docet, imperiumque exequitur eius, qui naui gubernandæ præest, ac scit, quomodo nauis sit cum quibuslibet suis partibus construenda, atque ita ex huius imperio dat ligno formam præscriptam. Sic, vt ait idem Philosophus Ethici primi cap. 1. Ars equestris imperat arti efficienti fræna ordinans quomodo sit efficiendum frænum, regendo equo aptum; artifexque efficit, & quodnam sit ferrum, materiave apta efficiendo fræno ostendit. Sic itaque sæculares tractant ista omnia temporalia, sciuntque artificia, quibus fiant, vt artifices memorati, sed ignorant quo ordine, qua mensura, & quatenus his vtendũ sit, vt oĩno, & adamussim quæritur à natura humana, Deũ sitiente, præ quo nihili fiunt omnia; spectatq; ad eos omnia referre ad Ecclesiasticos, vt hi decernat, quid agendum sit. sic in singularibus, & contingentibus iidem certiores faciendi, vt quid facto opus sit, designẽt. cum facta etiam prudentissimos fallant, ait Neratius l. 2. de ignorantia iure & facti. Sic etiam Iurisconsulti ostendent vtilissima generi humano, necessaria, nobilissimaque iura sua Ecclesiasticis, Ecclesiastici videbunt, an conueniant fini, tum naturali, tum supernaturali hominis. Hinc aiebat Henricus Gandauensis à Principe sæculari nullas leges admittendas, quæ non essent à Pontifice summo, vel Ecclesiastica potestate approbatæ: ac sæpius repetit Iustinianus illud, *Nostræ leges non dedignantur sacros Canones sequi.* E superioribus etiam colligitur non dedecere, vt Ecclesiastici exquirant vel à sæcularibus Principibus, vel aliis quomodo se res habeant, de quibus ferendæ sunt leges, priusquam promulgent illas; atque ita pacifice colligentur cum illis. Quocirca sic è superioribus colligimus.

Arg. IV. Omnis potestas directè dominans naturali, ac diuino iure toti humanæ naturæ in quolibet bono naturali habendo, aut vtendo, directe eodem iure dominatur cuilibet bono naturali, ac temporali totius humanæ naturæ habendo, aut vtendo, ac proinde potestati compulsiuæ, bellicæ, & dominio cuiuis. Sed Ecclesiæ Sanctæ potestas est huiusmodi. Diuino ergo, ac naturali iure dominatur directè cuilibet bono naturali, ac temporali totius humanæ naturæ habendo, aut vtendo, at proinde potestatì compulsiuæ, belli-

eæ,& dominio cuilibet. vtrumque assumptum patet è superioribus. Natura namque humana iure ineuitabili, & coessentiali momentoque omni,& omni in re vult Deum, siue non vult ab eo detorqueri,*ardentissimo*, ait S. Augustinus, *appetitu* in illum fertur,neque potest esse libera ab hoc appetitu, dominatur hæc illi lex; nulla in re,nullo momento potest assequi illum, nisi subiiciat se obedientiæ sanctæ Matris Ecclesiæ,neque enim vel naturalis finis,vel supernaturalis potest obtineri absque illa, neque habere *Deum Patrem potest,qui non habet Ecclesiam Matrem*, cuius potestas,vt in fonte,sole,ac trunco est in Pontifice summo, inquit S. Cyprianus,aut in apice,ac fonte scribit Iustinianus.

Naturali iure externa magis sunt, vt seruiat humanæ naturæ, quam sibi; humana natura magis est, vt seruiat humanæ naturæ supernaturali, quàm sibi, ac proinde naturali iure omnia seruiunt Ecclesiasticæ potestati. nam cuncta ordinem volunt. Cap. IIII.

Tque hæc sanè ita se habet ex parte humanæ naturæ. Sed aliud est caput,quod secundum ponetur à nobis, ex quo probari potest Ecclesiam sanctam Christi Sponsam mundi Reginam domi nari diuino, ac naturali iure omnibus rebus temporalibus, aliorum dominia non tollentem,sed continentem. Atque hoc est ex parte ipsarum rerum. Nam cuncta externa bona, quatenus veniunt in vsus hominum, sunt ad hæc essentialiter ordinata, vt corpori, sed animæ imprimis; cuncta vero hæc bona externa,corpus,& anima cum quibuslibet suis bonis,vt omnino seruiant Deo,mentis apex illi immediate coniungatur, quod late explicant SS. Basilius,Nyssenus,Theodoretus,Chrysostomus in illa Geneseos verba,*Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, & tum ipsi,tum alij in illud Psalmi, *Omnia subiecisti sub pedibus eius*. Quamobrem vocatur homo finis harum rerum à Philosopho Physici secundi tex. 24. & à Iurisconsultis l. in pecudum de vsuris l. iustissimè de ædilitio edicto. ita vt essentialis sit subordinatio bo-

norum externorum, corporisque ad animam, quod tum Sancti adducti, tum Philosophus latè explicat Politici primi cap. 3. Cuncta verò hæc essentialiter ordinata sunt in Deum, nẽpe, vt homo per illa Deum cognoscat, cõtempletur, quam maxime præ cunctis amet. Sic enim Sapiẽtiæ primo habetur *Spiritus Domini repleuit orbẽ terrarum*, & *hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis.* Quin ipsa totius humani corporis fabricatio facta in primis ad hoc ipsum videtur, vt homo Deum superaque cõtempletur, quod late persequitur. S. Basilius hom. 10. in Hexameron, Cicero libris de natura Deorum. notumque illud:

Sanctius his animal, mentesque capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset,
Factus homo, &c.
Os homini sublime dedit, cælumque videre
Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus.

Licet itaque cuncta habeant (hic attẽde, hic est essentialis subordinatio) essentiam suam propriam, bonitatem suam propriam, finem suum proprium, singula tamen essentialiter ordinata sunt ab auctore naturæ Deo generatim, speciatim, singillatimque in omnibus, omnino, omni momento, vt hominem perducant ad Deum, quãuis hoc ignorent, neq; appetere possint. essentialiter, inquã; sunt ordinata ad hoc, quia magis sunt ad huuc finẽ, quam propter seipsa, propriũve finem, magisque, & essentialius sunt ab hoc fine per auctorẽ naturæ Deũ, q̃ sint a semetipsis, vel a proprio fine. illum namque prius iuxta ordinem rerum Deus vult, quam res illas, & eorum finem proprium. Sic tota natura humana, potestas eius, ac finis naturalis, si consideretur diuisa à supernaturali, facta est ob humanam naturam, potestatem, finemque supernaturalem, magisque est ob hanc, quam propter semetipsam. Nam propter hanc Deus illam fecit, ac vult. magis itaque, & essentialius est ab hac, quam à semetipsa per auctorem naturæ Deum, quamuis natura humana ex se neque appetat, vt assequi possit, neque cognoscat, neque obtineat finem supernaturalem; licet pon dere naturæ ad illum eo, quo diximus, modo impellatur. Sic etiã domus habet essentiam suam propriam, finem proprium, siue hunc velimus esse formã domus, siue habitationem, nihilominus magis facta est, vt homini non modo habitationẽ qualẽcumque, vt dolium, vel spelunca, sed etiam multiplices eius vsus commodi tates, & voluptates præstet. Sic frænum habet essentiam suam

pro-

propriam finem suum proprium, qui est frænare equum. Sed hic finis cum fræno, & essentia sua magis, essentialiusque est ordinatus ad vehendum commode dominũ, quam quidvis aliud. Quocirca ad propositum nostrum natura humana cum quibuslibet suis temporalibus, naturalibus, potestate, fine, essentia sua magis, & essentialius ordinata est (sciat, nesciat, fugiat, refugiat) ad humanam naturam supernaturalem, potestatem supernaturalem, finem supernaturalem, quam ad semetipsam, & sua. Scriptum nãque est, Prouer. 16. *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus.* & 1. Timo. 2. *Deus vult omnis homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Singulis igitur rebus præter essentiã suam propriam, finemque proprium coessentialiter ineuitabili, æternaque subordinatione est adnatus hic finis supernaturalis, magisque ob hunc sunt, quam propter semetipsa, ac magis ad hunc mouentur a primo motore, quam ad suum finem proprium. licet assecutio, & quantum spectat ad hominem cognitio, non sit ex naturali potestate. finis igitur hic, & potestas in terris dñatur singulis quibusq; rebus: neq; liberari illæ possũt ab hac seruitute. Exemplum ponatur in Naui. Antennæ finis est sustinere vela, mali antennam, velorum ventos excipere, funium circunducere vela & antennã, remorum propellere nauim, temonis cursum dirigere, nauis ferre vectores ac merces, nautæ perducere ad portum; finis hic & potestas complectitur omnium fines & potestates. Ni seruiant huic, nihil efficiunt quantumuis laborent. Qui pugnant aduersus illum, pugnant aduersus semetipsos, aduersus omnes, suaque & omnium bona. Eodem modo finis ac potestas supernaturalis imperat omnibus omnium rerum potestatibus & finibus, præest omnibus: pugnans aduersus illum, pugnat aduersus semetipsum, aduersus omnes, suaque, & omnium bona. Atque vt planius rem percipiamus, cogitandum nobis est illud. Deus intime mouet singula quæque ad effectus suos concurrens cum quibuslibet quarumlibet rerum formis, non auferens eis efficacitatem suam, suumque finem naturalem, sed semper, atque in omnibus ista vult seruire fini supernaturali inanima, animata, intellectu prædita, eoque carentia. Quod intime moueat præclare vates expressit.

Principio cœlum, ac terram, camposque liquentes
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra
Spiritus intus alit; totamque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

 Hine

Hinc hominum, pecudumque simul, genus omne volantum
Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas.

Hæc ille, quod siquid Christiani habuisset, diceremus ab eo notari voci illis, *spiritus intus alit*, Spiritũ Sanctum, sed illis *mens agitat molem*, filium, qui per modum intellectus procedit. Verum, quidquid ille dixerit sciens insciens Deo & ipsum mouente, illud certum singula moueri a Deo in finem supernaturalem, qui continet omnium rerum fines proprios factos ob humanam naturam supernaturalem. filius porro, *Splendor paternæ gloriæ, lux vera, lux mundi*, mouet intellectus humanos ad opera bona, quibus tendant in finem supernaturalem, subiiciantque se naturæ supernaturali, mouet naturalia cuncta ad fines suos, quibus seruiant totius naturæ vniuersali, ac supernaturali fini, seruiant humanæ naturæ supernaturali, supernaturali eius directori. Natura humana, vt diximus supra, cò fertur pondere suo. Eodem diriguntur cuncta naturalia. filius quippe, per quem cũcta mouentur, ac fiunt, vult exaltari humanitatem sibi altissimè coniunctam, proximum, primumque diuinitatis singula quæquè efficientis instrumentum. Quamobrem diuinissima illa Christi anima à momento suæ conceptionis illuminat in quibuslibet agendis Angelos cœlorum motores, vt eorum motus, stellarumque varias altitudines, declinationes, progressiones moderentur in eundem finem supernaturalem, quod secundo libro è SS. Irenæo, Dionysio, Thoma, cæterisque omnibus Theologis aperietur, illuminat Angelos quarumlibet specierum sensibilium Reges, vt ex Origene, S. Augustino, Theodoreto, & aliis infra dicetur, vt indiuidua quælibet sensibilia dirigant in eorum finibus, actibusque naturalibus, vt asinam Balaam, leones Samariæ ad eundem finem supernaturalẽ, vt directius, quã sibimetipsis & finibus suis, seruiãt humanæ naturæ supernaturali, & directoribus illius, *Nam sunt omnes administratorij spiritus, in ministeriũ missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis*, ait Apostolus Heb. cap. 1. Idem porro filius, eademque anima coniuncta eidem, cum sit ille, *Splendor paternæ gloriæ, figura substantiæ eius*, Græcè character, illuminat eiusdem characteris participatione insignitos Ecclesiasticos edocens, quid in singulis quibusque agendum sit, descenditque illud lumen per eos in alios homines ad quælibet administrãda iuxta voluntatem Dei. Nam sicut ille dixit: *Ego sum lux mundi*, Sic de Apostolis, eorumque successoribus, *Vos estis lux mundi, & qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit*, Quæ verba ad rerũ

ſæcularium iudicia, refert S.Cyprianus epiſt.*69.* ad Pupianum. Natura denique humana pondere ſuo fertur ad eundem finem, naturamque ſupernaturalem. Sic igitur, vt apparet, coeſſentiali iure immutabili,æternoq; ſingulis quibusq; rebus inexiſtente, & adſiſtente,ac præſidēte ſingulæ quæq; res ſubiiciūtur directoribus ſupernaturalis poteſtatis,eòq; dirigūtur omni momento a primo ordinante,vt ſeruiant ſupernaturali poteſtati,ac directioni ſingulis quibusque momentis,neque ab hoc ſpiritu dirigente illas vnquā deſeri poſſunt,hoc ius,hæc lex, hic impulſus ſemper ijs adeſt, vt ſubiiciantur hominum poteſtati,ac directioni ſupernaturali,ac veluti nautica inſtrumenta proprios habent fines, eſſentiam propriam, diriguntur que illa ab hominibus ea mouentibus; ij vero, & illa ſeruiunt vni nautæ,qui nauim dirigit in portum,quò per ſe illa haud mouetur,ſic quælibet naturalia perpetuo ſapientiæ ſpiritu adſiſtente,& inexiſtente mouentur in finem ſupernaturalem, ſingulisque naturalibus ſpeciebus adſunt proprij motores Angeli ad eundem finem,iugiter id vnum quærentes, vt homines eodē ſpiritu ijs vtantur,ſubiiciantque directioni ſupernaturali. Quāobrem, qui nolunt Eccleſiaſticam poteſtatem, vel ſupernaturalē, nolunt Deum dominari. hæc nempe eſt illa, quam S. Ambroſius aiebat,concatenatio à firmamento ordinata deſcendens, hoc eſt, quod S.Ignatius,aiebat,*Vnitas per omnia ſeruetur.* Quod ſi quoties aliqui renituntur ſupernaturali lumini,ac directori, iuſte à ſe id fieri poſſe contendunt,iuſtumque id ſit,quod diuinæ voluntati eſt conforme,neceſſario dicent duas inter ſe contrarias Dei voluntates,ac neceſſario duos Deos. En igitur, vt dominium Sanctæ Eccleſiæ,ſit dominium Dei, quoad humana, ac terrena omnia regenda.En vt,qui repugnet Eccleſiaſticæ poteſtati, toti rerum naturæ repugnet. En vt abiungens ſe à ſupernaturali directione,ac fine indiſtincto à naturali humanæ naturæ fine quoad conſecutionem,conſecutionisq; vſum deordinet cuncta,mancipiumq; ſit,ac bellua, quod Philoſophus ex alio capite aiebat: ac proinde inde ſe auertens magis ſubiiciatur,vt infra è SS.Thoma, & Boetio dicemus Eccleſiaſticæ poteſtati,nam tamquam bellua, mancipiūq; ſubiicitur, qui filius obediens eſſe tantæ Matri,Reginæ mundi, & Chriſti ſponſæ recuſat.En vt rerum quarumlibet temporalium finis diuidi haud poſsint a fine ſupernaturali;quin hic præſit,inexiſtat & ſingulis momentis ſingula quæque moderetur, ſibi ſubijciat, atque ineuitabili iure omnia gubernet, vt ſicut à Deo,Chriſtoque ex Angelis in Angelos, deriuatur ad naturalia regenda,

ſic ab eodem deriuatur ex hominibus in homines ad eadẽ gubernanda:ad quem ſic facta ſunt, vt nihil ſit in illis, quod totum non ſit inſeparabili,& æterno iure ad hunc finem, poteſtatemque hanc factum,vt ei ſeruiat,ac ſubiiciatur.confirmantur ſuperiora.

Primo igitur Rectè Apoſtolus. Rom.cap.8. *Expectatio creaturæ reuelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura ſubiecta eſt,non volens; ſed propter eum, qui ſubiecit eam in ſpe, quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim, quod omnis creatura ingemiſcit,& parturit vſque adhuc.* Quæ verba ita interpretantur Sancti Chryſoſtomus, Ambroſius, Theodoretus, Thomas aliique, vt quælibet creata moueantur in hunc finem; quo ſubiiciantur. Omnino ſupernaturali poteſtati.

Hinc ſecundo non multo poſt idem ſubiicit, *Qui etiam proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro omnibus nobis tradidit illum,quomodo non cum illo omnia nobis donauit?* E quibus verbis,S. Auguſtinus homilia 2. in Apocalypſim S. Ambroſius, ac Theodoretus in explicatione capitis illius volunt ſupernaturali, & Eccleſiaſticæ poteſtati omnia temporalia ſubiecta eſſe.

Tertio,Comprobantur hæc ex illo, quia quod in intentione eſt primum,eſt vltimum in perfecta executione. Quamobrem cum numerus electorum fuerit expletus, vti dicemus, omnia renouabuntur,ac ſubiiceretur Eccleſiaſticæ, ac ſupernaturali poteſtati, ac tunc,*Erit omnia in omnibus Chriſtus.*

Quartò, Amplius apparuit hoc; cum Deus toties, vti videbimus infra,reuocauit omnium rerum gubernationem,dominiumque ad ſupernaturalem poteſtatem,& directionem deturbatis ex omnium rerum dominio dæmonibus, traditoq; illo Angelis permanentibus in ſupernaturali directione. Rurſusque cum fuit Adamo illud idem commiſſum permanenti in obedientia ſupernaturali. A qua cum diſceſsiſſet, & mox reuerſus eſſet, iterum nactus eſt orbis imperium.Quod ob eandem cauſam Caino, poſteritatique eius ablatum;Seth,liberisque ipſius eſt creditum;donec & his ſupernaturalem directionem deſerentibus Noe totius orbis Rex, & Pontifex ſummus effectus diſtribuit orbis eiuſdem regiones filiis, ac nepotibus ſuis.Idem conſtitit,cum Moyſes eduxit ex Ægypto Hebræos, Remp.ſtabiliuit; ac denique cum Chriſto eſt,*Data omnis poteſtas in cœlo,& in terra,* Et, *Omne quod nominatur in cœlo,& in terra.* E quibus aperte colligimus cuncta terrena & humana ſubiicienda naturali, ac diuino iure ſingulis

qui-

quibusque rebus ineuitabiliter affixo, & inseparabiliter præsiden te supernaturali potestati, cuius solius intelligentia spirituque totam naturam permeante, & singulas quasque res per Angelos gubernante naturalia cuncta ad eundem finem reguntur.

Quinto, Sicut autem diuinus intellectus, ac spiritus cuncta regit, eadem natura humana, & intellectus, nec spiritus participatione, & imitatione regere ea debet. Nam recte ordinata natura, Deusque nobis est imitandus, vt infra dicetur.

Sexto, Ex hac porro totius naturæ concathenatione, vt S. Ambrosius vocabat, & admirabili in eundem finem gubernatione, ac directione contigit, aut quoties oppressa est, ac vexata supernaturalium directorum, siue Ecclesiæ sanctæ potestas, quasi dissoluta, & perturbata totius orbis compage, extiterint prodigia cladesq; portentosæ; terræmotibus, ac procellis omnia conquassata, vt late nos ostendimus libris vltimis de Signis Ecclesiæ Dei. Hinc illa vt Psalmi 81. verba, *Mouebuntur omnia fundamenta terræ.* referunt Theodoretus, aliique ad illud tempus, quo propter impia scelestorum iudicia variis modis concutitur, & commouetur orbis ipse terrarum, depressa supernaturali directione, idcirco adijcitur in fine, *Surge Deus, iudica terra, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus*, quibus verbis illa Psalmi secundi signantur ad Christum dicta, *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Iure igitur ponitur à nobis verum ius status in hoc, vt Ecclesiasticæ potestati in omnibus obediatur, & eius libertas propugnetur.

Septimo, Apparet vero ex his, quæ diximus in proposito, finem, causamq; efficientẽ simul in vnum cõuenire. Deus enim supernaturaliter fruendus est idem, qui cuncta in eundem finem subordinat, cuius altissima potestas est in Christo, & Ecclesia spiritus eiusdẽ consorte, cui seruire est Deo per gratiam, vel gloriam frui, ita vt merito huic naturæ incolumitas attribuatur à S. Iustino. facit ad hæc, quod dixere Iurisconsulti, factum, datumve alterius contemplatione potissima esse istius, non eius, qui datur, aut cui datur, aut cui fit. l. & si quid. l. in profectitia. de iur. dot. Iason, l. cum oportet. C. de boni quæ liberis. Sed hoc cum sit humanæ voluntatis est mutabile, illud nequaquam, cum sit diuini, & æterni iuris.

Ad summam temporalia, terrena, humanaq; singula directius, essentialiusque iure naturali, ac diuino ijs inseparabiliter affixo, & Præsidente facta sunt, ac fiunt, vt seruiant, ac subiiciantur naturæ

ræ ſupernaturali,ſiue Eccleſiæ Sanctæ, quàm vt ſeruiant, ac ſubijciantur ſibimetipſis,ac finibus ſuis proprijs,& naturalibus. Ideoque iure naturali,ac diuino directius, & eſſentialius ſunt Eccleſiæ Sanctæ non tollentis obedientium dominia, ſed dirigentis, & amplificantis,quam dominorum ſuorum.ab ipſo namque omnium Domino adhoc facta ſunt,fiunt, & conſeruantur. Sic enim colligimus ex adductis.

Arg.VII Omne quod naturali, ac diuino iure ipſi inſeparabiliter præſidente directius eſt, vt alij ſeruiat, quam ſibimetipſi, directius ei ſubiicitur eodem iure,quam ſibimetipſi. Sed omne terrenum,naturale,humanumque directius eſt iure naturali,ac diuino inſeparabiliter ſemperque illi affixo, vt ſeruiat Eccleſiæ Sanctæ,vel Deo ſupernaturaliter per gratiam, gloriamve fruendo, *Neque enim poteſt habere Deum Patrem,qui non habet Eccleſiam Matrem,* Quam ſibimetipſi: ergo omne terrenum,naturale,humanumq; iure naturali, ac diuino inſeparabiliter, ſemperque ei præſidente directius eſt,vt ſeruiat Eccleſiæ Sanctæ, cuius poteſtas vt in fonte,apice,& ſole reſidet in Pōtifice ſūmo, ab eoq; in Epos, ac Sacerdotes deriuatur, vt S. Cyprianus, ac Iuſtinianus aiunt.

Quæcumque iure diuino, ac naturali ex tota eſſentia ſua ſunt ordinanda in aliquem finem, directe eodem iure ex tota eſſentia ſua ſubiiciuntur poteſtati ordinanti in illum finem; ſed omnia temporalia,terrena,& humana,ſunt iure diuino, ac naturali directe ordinanda in finem, tam naturalem,quam ſupernaturalem, qui ſunt indiuiſi quoad aſſecutionem, ſicuti eſt dictum ſubiiciuntur ergo diuino,ac naturali iure ex tota eſſentia ſua ſanctæ matris Eccleſiæ poteſtati.

Quod ſi dicamus,Ergo omnia fræna quæ fiunt ab artificibus in ciuitate,erunt eorum,qui ſoli habent equos. Reſpondemus,Primo vt fræna fiant, non eſt iuris naturalis,ac diuini. Secundo,non eſt totum ob illos equos,ſed ob artificium lucra,atque hoc in primis. Tertio non directe vel Deus ac natura, vel Reſpublica vult fieri fræna, vt ſine pretio ſint eorum, quorum ſunt equi. Quarto,neque eſt igitur artificium frænorum ex ineuitabili ordine naturæ, ac Primi ordinantis ineuitabili voluntate, ſicuti vt omnia naturalia, temporaliaque ſint ob ſupernaturalem ſtatum, naturaque humana ſeiuncta à ſupernaturali natura, ſit omnino ob ſupernaturalem naturam,ſupernaturaliſque inferioris ordinis, ob ſupernaturalem ſuperioris. Idem reſpondebimus, ſi dicamus, herbas medicas naturali, ac diuino iure magis eſſe ob ægrotos, quàm

quid-

quiduis simile & tamen pharmacopolæ sibi illas habēt. Non enim factæ sunt, aut habemur ob illos ægrotos, ac sine pretio. Res vero creatas nemo potest eximere à seruitute, creatori debetur ex æterna ipsius mente, ac lege, atque à potestate quæ ordinat ex mente, ac lege in terris. Sed mittamus istas nugasve dicemus, an ipsorū Principatuum ruinas? An Ecclesiæ Sanctæ læsam maiestatē? An Christi, & Dei? Quod si dicamus esse ordinem naturæ hunc, nō actionū, legūve humanarū? Respōdemus ordinē naturæ diuinitus institutæ & ordinatæ sequemur, vel dæmonum? Secundo, Nonne actiones humanæ, ac leges ordinem rectum naturæ sequuntur, & eatenus sunt leges, & actiones hominum non bestiarum? Tertio, Nonne actionibus nostris humanis, legibusque addenda & supernaturalitas illa, ad quam Deus cuncta ordinauit, eique cūcta sunt omnia, velimus nolimus, subiicienda? Oportet itaque exuere humanam naturam, rerum ordinem, ac totius vniuersitatis immutare. Ex his autem, quæ diximus constat ius naturale, ac diuinum esse ordinem naturæ, Deique rebus ipsis innatum.

Iure diuino, ac naturali non est nisi vna Resp. optima secundum naturā toto orbe terrarū: quod Aristoteles aiebat, ac proinde humana natura naturali appetitu vult ex hac esse. non intelligitur perfectus cœtus humanus populusve esse absq; Ecclesiastica potestate. vna est ciuitas. Ecclesiastici sūt partes eius supereminētes essentiales cūcta tēporalia sunt Christo directissime iure naturali, ac diuino subiecta. Cap. V.

Ertium caput in hac materia considerandum post humanam naturam, mediaque, est ipsa Sancta Ecclesia mater nostra, Christi sponsa, ac mundi Regina. E superioribus vero constat; Primo Ecclesiam esse illam, propter quam cœli, quod aiebat S. Thomas, circumuoluntur, donec fuerit electorum numerus expletus. Quin secundo, sancti Angeli, qui cœlos circumuoluunt, sunt eius partes, ipsi vnius spiritus eodem tendentis, & omnia gubernantis vinculo conne-

xx, ac licet ipsa militet in terris, circumcursant tamen Angeli, ascendunt,& descendunt pro ipsa militātes, quamuis ipsi in fine sint, non in via; sic Angeli ijdem cunctas rerum sensibilium species custodiunt, non sibi, sed Ecclesiæ Sanctæ, ad quam cūctos homines ipsis in custodiam datos alliciunt, inuitant; à dæmonibus tutantur omnia vastare, ac perdere conantibus, vti est dictum. Tertio. Propter ipsam, merita, preces, in Christum fidem, corporisque ipsius oblationem, fiunt in primis hæc temporalia, magis quam propter seipsa,& alios. Sic igitur ipsa est causa efficiens modo suo, finalisque omnium rerum. Natura humana per ipsam tot modis est cum suis rebus, conseruatur, atque ob ipsam veluti eminentissime omnia continentem, perficientemque facta est. Quarto considerandum nobis est, homines, vt homines, non congregari inter se præcipue, ob aliquod externum bonum, vel corporis, sed ob optimum mentis ipsius bonum: natura namque modis omnibus hoc quærit, vtiturque istis externis, vt incitamentis & instrumentis. Hoc patet. nam Primo propter alia bona sensibilia congregantur etiam simul bestiæ, veluti apes, formicæ, grues, elephantes, aliaque huiusmodi. Sic igitur homines, vt homines, congregabuntur simul, vt ex illa societate infallibiliter, immobiliterque Deo coniungantur, quantum fieri potest: & ad hoc impelluntur coessentiali illa lege cordibus humanis insculpta, & inseparabili, per quam natura humana non reperiens in quo stet, & conquiescat, sui suorumque in Deo statum cæca conquirit. Hoc secundo dixit Philosophus ipso Politici primi initio, ita scribēs, *Quoniam videmus omnem ciuitatem esse societatem quandam, & omnem societatem boni alicuius gratia constitutam (nam eius gratia, quod bonum videtur, omnia omnes agunt) patet, quod bonū est, quod omnes conquirunt maxime vero principalissimum omnium, quæ est principalissima, & cæteras oēs complectitur: est autem hæc illa, quæ ciuitas appellatur, & ciuilis societas.* Hæc ille, primi libri primi verbis, principalissimum bonum vocans, coniunctionem mentis cum Deô. Idem tertio, probatur ex omnium gentium consuetudine. Vt enim Cicero, ait libro de Legibus, vrbs illa definitur, quæ constat ex plurium domorum coniunctione cum templo. Non itaque prius est Vrbs, quam sit templum. Confirmatur quarto ex ipsis Iurisconsultis, qui dicunt, ius publicum, siue Reipubl. statum idest populi consistere primum in Sacris,& Sacerdotibus. Sic Vlpianus l. 1. §. huius studij. de iustitia, & iure. Eodem modo primum iuris gentium præceptum est pietas

tas in Deum, quod ait Pomponius l. veluti, de iustitia & iure, quia scilicet ob hoc primum conueniunt homines in vnum, gentemq; & populum constituunt. Similiter si disputetur an locus, aut res sit sacra, in ambiguo sacra esse definitur, quod inquit Papinianus l. sunt personæ, de Religiosis, & sumptibus funerum, quia nimirum conueniunt homines in vnum cœtum, vt habeant locum, resque sacras, quarum commodo vsu, possint Deo commodius, ac facilius, sed infallibiliter omnino coniungi; hoc enim semper in omni loco, & re appetit natura humana, & propter hoc omnia iure diuino, ac naturali sunt facta. Corroboratur quinto hoc ipsa Christianorum lege. Apud eos namque Ecclesia non est, nisi in Episcopo, vt habet Cyprianus epist. 69. ad Pupianum. quod nimirum Christianorum quorumlibet ciuitas sit in Episcopo, vt in fundamento, & capite quod habet Apostolus 1. Corin. 12. Ephes. 4. & Ephes. 2. vocat Apostolos, quibus Episcopi successere, fundamenta Ecclesiarum, siue cœtus cuiuslibet Christiani, quod in plures per loca varia diuisus, in vnum vinculo vnius spiritus congregatur. Sexto comprobatur ex omniũ Christianorum communi consensu. Siquidem ob eãdem causam nõ solemus ciuitates vocare, nisi quibus sit Episcopus. Septimo, quemadmodũ homines, tunc hominũ vitam degunt quod supra è Philosopho dicebamus, cum Deo contemplando absque vllo intellectus errore, atque animi vitio penitus inhærent, & ob id homines congregantur, sic ciuitas humana eo, quo diximus, modo humana constituitur ex participatione societatis diuinæ, ciuitatisque illius, quæ triumphat in cœlis, ac proinde ex eo, quod Ecclesiasticis paret. Octauo S. Augustinus duas tantum Ciuitates constituit in terris Hierusalem, & Babylona. Augustinum sequuntur Theologi omnes. Quamobrem si asseramus Ecclesiasticos non esse partes ciuitatis supereminentes, & essentiales loquemur contra naturale ius, contra Philosophos, Iurisconsultos, omnium gentium iura, totius populi Christiani consuetudinem, sanctos Patres, Theologos, eoque redigemus populum Christianum, vt eius ciuitas sit Babylon. Ad summam, cum populus in vnum congregatus naturali lege in primis ob assequendam cum Deo coniunctionem congregetur, naturaque humana velit illi infallibiliter, & immobiliter, quantum potest, adhærere, cogitur, nisi exuere semetipsam velit, subiicere se se Ecclesiæ Sanctæ suauissimo imperio, subiicere se suaque omnia potestati illius, alioquin nullibi quietem, nullibi suum, rerumque suarum statum reperire vllo modo potest. Adigitur ad hæc

omnium

omnium virtutum ſplendore, de quibus tomo primo de Signis Eccleſiæ Dei, maxime vero, quod in ipſa ſola comperiat eandem ſemper extitiſſe diuinorum veritatem, neque vllo vnquam modo ab ortu mundo immutatam, quamuis nihil non conſpirarit ad eã labefactandam, potiſsimumque ad euertendam Pontificiam poteſtatem, Quamobrem nulla ſedes tot Sanctos, ac Martyres dedit, quot Romana, vt mox dicetur. Tantum vero ab fuit, vt hæc euerſa fuerit, vt contra acciderit. quicunque oppugnauit illam, cum ſuis omnibus miſerrime concidit, vt libro ſeſto aperitur. è conuerſo autem quicunque illi adhærent, omnium bonorum copia circunfluunt, quod naſci à virtutibus per Eccleſiasticæ poteſtatis miniſterium, magiſteriumque inſertis tertio libro oſtendetur. Nono confirmantur ſuperiora ex eo, quod Philoſophus dixit Ethici quinti capite ſeptimo, *Vnam duntaxat eſſe toto Orbe Rempublicam eamque vbique optimam ſecundum naturam*. Ad ſummam ſicut quilibet homo naturali, & coeſſentiali iure appetit Deum, neque vllo momento vlla in re pati poteſt eius natura ab eo diuilli, niſi exuat ſemetipſam; ſic eodem modo appetit eius tantum Reip. ciuis eſſe, per quam ſolam Deo coniungitur, eoque fruitur, & in qua quatenus non eſt, eatenus diuellitur ab eo. ſic igitur ex adductis colligi poteſt.

Arg.VII. Quicumque diuino, ac naturali iure appetunt directe ſemper in omnibus ſuis Deo coniungi, directe eodem iure ſemper in omnibus ſuis appetunt ſubijci Reip. ac poteſtati ſupernaturali. Sed omnis homo directe naturali, ac diuino iure ſemper appetit in omnibus ſuis Deo coniungi; directe igitur ſemper appetit in omnibus ſuis iure naturali, ac diuino ſubijci Reip. ac poteſtati ſupernaturali. Quod niſi appetat, quatenus non appetit, Primo facit contra ius illud coeſſentiale, inſeparabile, æternum ſibique innatum, quo fertur naturæ pondere in finem ſupernaturalem. Secundo facit, contra ordinem coeſſentialem rebus externis, corporibus animiſque humanis adnatum, per quem magis ex intrinſeco principio ſunt finis ſupernaturalis, quam ſui.

Ar.VIII. Rurſus. Omnis Reſpublica ac poteſtas, propter quam directè diuino, ac naturali iure facta ſunt, ac fiunt omnia directe eodem iure omnibus dominatur. Sed Reſp. ac poteſtas ſupernaturalis eſt illa, ob quam directius naturali, ac diuino iure facta ſunt, ac fiunt omnia, quam propter ſemetipſa, aut aliud quiduis; Reſpublica igitur ac poteſtas ſupernaturalis directe eodem iure dominatur omnibus: intelligas, quibus homines dominari poſſunt, ne-

quis

quis argutus noſtra aucupetur. Quod niſi dominetur eſt contra ius naturale, ac diuinum. patent aſſumpta ex ijs, quæ ſupra ſunt a nobis allata. Nam Deus Pater per filium in Spiritu ſancto cuncta agit, ac ſibi ſubijcit. filius per humanitatem ſibi adiunctam cuncta diſponit. Hæc per Eccleſiam Sanctam, cuius poteſtas, vt in fonte ſole & apice eſt in Pontifice ſummo. Ad Dei coniunctionem tendit iure naturali, & inſeparabili omnis homo, neque liber eſt ab hoc appetitu, ac lege, qua naturaliter in hanc ordinationem fertur; propter hunc finem iure diuino, & naturali magis omnia facta ſunt, quam propter ſemetipſa, & hominem quemuis; ad hunc finem concathenatione ineuitabili ferantur: hanc ordinationem contathenationis, quam nihil poteſt effugere, ſcit poſt Deum ſola anima Chriſti; ſcit eius ſponſa. Hæc præeſt huic ineuitabili concathenationi vniuerſitatem rerum, naturamque vniuerſam complectenti: homo relictus *in manu conſilij ſui*, ſi ex agit ex vna parte, vt aiebat Boethius, incidit infœliciter in aliam. fitque, vt aiebt Philoſophus hæc tractans, quamuis non exactè perſpiciens, beſtia, mancipiumque è filio Dei, ſic igitur omnia ſubiecta ſunt naturali, ac diuino iure Eccleſiaſticæ poteſtati per quam ſolam, filioſque ipſi obedientes quælibet in Deum Patrem reducuntur, cui gloria per filium in Spiritu ſancto, ac per Eccleſiam Chriſto filio coniunctam Mundi Reginam.

QVARTVM caput eſt in hac materia Deus ipſe ſupernaturaliter fruendus, & cuncta in ſupernaturalem finem mouens, & ordinans. Ita vt magis ſingula quæque ad hunc finem moueantur, atque ordinentur, quam ad quemuis finem. Sed Eccleſia Sancta ſola poteſt ordinare temporalia terrenaque ſingula ad hunc finem. Sic igitur æterna, inuiolabilique, & cunctis rebus inſidente, & inexiſtente lege, ac iure omnia ſubijciuntur Eccleſiaſticæ poteſtati. ita namque è ſupra allatis argumentamur.

Omnis poteſtas ſupernaturalis inter homines iure diuino, ac naturali directe dominatur omnibus humanæ naturæ bonis; ſed omnis Eccleſiaſtica poteſtas eſt ſupernaturalis inter homines. Ergo diuino, ac naturali iure inter homines omnibus humanæ naturæ bonis directè dominatur. Vtraque propoſito clariſsime probatur. Deus Pater mouet per Filium ſingula quæque, vt æterna, perpetuaque lege ijs inexiſtente, & affixa ſeruiant fini ſupernaturali magis, quàm ſibimetipſis, finique ſuo (ad quem ſolum iuxta vires intimæ formæ mouentur) vel aliis. Ad finem namque ſupernaturalem magis facta ſunt, fiunt, atque vti huic Arg.IX.

ſeruiant

seruiant conseruantur ab ipso Deo lege ineuitabili, perpetua, ac per totam rerum naturam diffusa, quam cuilibet fini, ac domino. A potestate supernaturali, vt à capite omnium sunt ab initio singula creata, & omnia mirabili modo terminabuntur in illam quasi recapitulata, ac circulo perfecto, cum moueat, atque ordinet cuncta in semetipsam. Neque vlla res est, quæ non ordinetur ineuitabili, ac perpetuo iure naturis insidente, ad hunc finē singulos quosque naturales continentem, & singulis quibusq; dominantem; finis hic omnibus dominatur coessentiali lege ijs insidente. Sola Christi anima, & cui reuelat illa, scit quonam modo seruiant huic fini creata quælibet rationis expertia. Soli hoc Ecclesiæ sponsæ suæ reuelat, ac proinde est Mundi totius Reginæ, potestas huius sponsæ, scientiaque per claues cœlorum residet in Sacerdotibus Episcopis ac Pontifice summo. Quamobrem, qui non vult huic vti Pontifici rite procedenti, ac Sacerdotibus eodem modo obedire, pugnat contra totius vniuersi colligationem, & complexum, ac mundi compagem dissoluit. ordinem rerum, quibus abutitur in alium finem, quam quo diriguntur, & quo cuncta coniunguntur, dissipat dilacerat. Hinc bona omnia & imperia cadentia.

Homo rursus lege intimi, & coessentialis impulsus ineuitabili mouetur ad hunc finē. anima namq; illius ab initio particeps potestatis supernaturalis est creata, & ad eam reuocatur; quin neque naturalē finem consequi sine illa potest, non enim satiat iste ipsius appetitum, ac disiungens se ab ordinatione supernaturali neutrū cōsequitur; quocirca cogitur, nisi velit ꝑpetuo contra semetipsum pugnare, huic obedire; neque vmquam stat, vti magnes, nisi insistat lineæ dirigenti in suum polum Deū supernaturaliter fruendū. Sic neque erit quies rebus naturalibus ratione carentibus; donec assecutæ fuerint statum supernaturalem; Materia namque non satiatur vlla forma, neque satiabitur nisi illa supernaturali. Sed ratione carentia non immediate Deo, a quo habent esse, coniunguntur. intellectus namque est ille eminentissimus. Homo intellectu præditus immediate coniugi potest per lumen gloriæ supra se euectus merito Christi, atque vti filius Ecclesiæ Matris. Cum vero hic finis homini dominetur in omni re loco & tempore, neque ad eum possit absque Ecclesia Sancta peruenire, vt obediens, obediturusque illi, necessario veluti singulis rebus, ita & ipsi dominatur Ecclesia Mundi Regina. Quod si homo huic repugnet, & intimæ legi naturali repugnat, sibi ipsi, ac toti vniuersitati

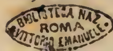
rerum,

rerum, toti naturæ.

Infidelis porrò obedit Filio, per quem cuncta in se supernaturalemq; potestatem, quasi in caput suum Pater reducit, quoties aliquid boni agit, neque illud contaminat apposito malæ voluntatis actu (vt si eleemosinam daret aditum sibi volens hic aperire ad adulterium perpetrandum, vel occidendum Christianum) sed non satis est hoc egisse, necesse est obediat impelle͂ti ad omne bonum, quod est ad Deum per essentiam videndum, modosque peruenien di ad hunc finem tradenti, ac proinde Ecclesiæ Sanctæ. Hinc inter infideles tot contraria lumini naturali tamquam bona admittuntur, ac iubentur, quod impulsui, iurique naturali nõ obsecundent. Dominatur tamen illis Ecclesia Sancta tum naturali illo iure eorum cordibus indebiliter insculpto, tum supernaturali, a quo essentialiter illud continetur, quia scilicet ad finem suum peruenire haud possunt, ac perfici in genere suo, nisi obediant Mundi Reginæ, ac sponsæ Christi Dei, quæ dominatur illis, quod liberi non sint ab appetendo illo fine, ac lege coessentiali appetitionis huius, dominetur illis hæc lex coessentialis velint, nolint. ac nisi parati sint obedire in omnibus omni tempore Ecclesiæ Sanctæ, ad finem suum, quò semper impelluntur, peruenire haud possunt.

Dæmones omnium maximè pugnant contra hoc ius naturale. Etsi enim sciant omnia bona naturalia, veraque; Amplius etiamsi dicant plurima vera naturalia, agant multa bona naturalia, Tamen singula quæque huiusmodi agentes contaminant hoc actu singulis quibusque apposito, & adiecto, quod nolunt Christo, Ecclesiæ Sanctæ, ac supernaturali ordinationi in illis, eorumque vsibus obedire, quamuis ob notitiam supernaturalis ordinationis, potestatis, beatitudinisque iis indelibiliter impressam moueantur ad illam desiderandam, sed huic repugnant, omnia bona sua peruertentes; & ideo contra semetipsos pugnant, sua peruertunt, ac semetipsos torquent. Ac licet per eos, qui Ecclesiam Sanctam mundi Reginam non agnoscunt, & colunt, supernaturali ordinationi repugnent; inuiti tamen repellentur in huius mundi conflictu, vincenturque ab Ecclesia Sancta, atque ab omni terrenorum dominio, quod iniuste sibi vsurpabant, detrudentur ad infera, subiecti velint nolint supernaturali ordinationi, ac potestati, cum Christus cordis nostri amor, Cui sancta Ecclesia sponsa, adsistet *Regina a dextris in vestitu deaurato circundata varietate euacuauerit omnem principatũ, & tradiderit regnum Deo, & Patri nostro.*

Ex his clarissime patet Ecclesiam Sanctam iure diuino, ac naturali

turali directè dominari omnibus humanæ naturæ, ac temporalibus bonis non dominio, quod alia tollat, sed quo veluti diuino reliqua obedientia contineantur, confirmentur, amplificentur: sin minus a suo se principio supernaturali, scilicet fine, ac potestate, vnde prodeunt, ac prodierunt præscindentia miserrime corruant, concidant, ad nihilum veniant.

Directe ordinat Ecclesiastica potestas, licet per alios ordinet, sintque verè Imperatoribus, Regibus, ac Principibus iura sua, potestates distinctæ, actus, ac leges, & Pontifex habeat duntaxat ius in ordine ad Deũ, & aliquid boni verique sciant, agantve quicunq; ei non parent. obligatus est Episcopus inspicere sæcularia, & cũ opus est iudicare. Describitur libertas, ac potestas Ecclesiastica. per eam dantur virtutes, ampliorá q; & stabiliora bona. Cap. V I.

ET quamuis loco suo multa obiecta latius confutentur, bene est tamen aliqua hic breuiter saltem diluere. illud vero imprimis admonebimus. directum dominium non accipi hic ea significatione, qua Iurisconsulti tradunt, apud duos esse non posse dominium directum; sed alia. Verum namque est, quod illi dicunt, cum duo forent æqualiter Domini: sed in proposito nostro, dicũtur Ecclesiæ sanctæ dominio contineri, non tolli aliorum dñia, participationeq; illud esse diuini, quo perficiuntur obedientiũ dominia, non auferuntur.

Igitur non obest, si dicamus, Ecclesiam Sanctam directè, & immediate haud dominari; quia Principes, ac Reges, & Imperatores tractant sua temporalia, summusq; Pontifex asserit. cap. per venerabilem, extra qui filij sint legitimi. non se immiscere eorũ gubernationi nisi in casu. Nam primo dicimus è S. Thoma opusculi 20. lib. 3. cap. 19. Pontificem esse in mundo, vti in eodem mũdo Deũ vel animam in corpore, Deus vero est omnium Dominus, immediate concurrit cum omnibus agẽtibus; & tamen paucissima per semetipsum solũ, pauca per extraordinarias causas, pleraque per ordina-

ordinarias agit. atq; ita in aliquo tantum casu, vt de se Pontifex ait eo capite, agit per extraordinarias causas. Eodem modo Ecclesia Sancta, seu Pontifex summus habet Principes temporalium immediatè, ait Hěricus Gādauensis, subiectos, per eos, vti secūdas causas, semper sua virtute concurrens cū eis, agit, ijs vtitur veluti membris, raro amouet eos, nisi in aliquo casu, vt per se temporale aliquid in eorum Principatibus contingens agat, contentus habere actum, vel vsum temporalis regiminis per eos, vti membra à se essentialiter dependentia, ratione vltimi finis. Non est tamen alligatus Pontifex summus in administrandis temporalibus, (quorū nihil est quod non omni iure factū sit magis ob spirituale, q̄ ob semetipsum) Prīcipi vlli; veluti intellectus externis agēdis, qui nō potest efficere, nisi vtatur hoc, illove mēbro corporis ad officiū suum, neque aliud substituere potest, quasi alligatus illis. Ecclesia namque sancta est corpus per similitudinem. Pontificisque est videre, & statuere quodnam membrum sit huic, illive actui aptum, diuinitusq; destinatū, vnūq; pro alio substituere in aliquo casu potest. Sed hæc pro quolibet arbitrio non sunt agenda, vti dicemus, sed pro diuina voluntate, cuius est interpres, atque executor, & quæ per ordinarias causas plerumq; agit, vt infra è S. Aug. dicetur.

Quoad immutādos pro arbitrio ministros in tēporalibus sunt Pontifici, in Ecclesiastico statu suæ iurisdictiones; quorum populi, quo ad hoc, dicuntur ipsi immediate subiecti. Ad clariorem probationem secundo subijcimus, Principibus temporalium dari directam in suos potestatem. Neque tamen possunt amouere a gubernandis suis temporalibus Dominos rerum priuatarum, neque similiter multos, quos vocant feudatarios, aut publicos Vrbium Magistratus; denique ferunt innumeras leges ad artificia spectantes, vel ad alia quæuis; earumque obseruatio, & executio tota necessario pendet à priuatis. Eo casu se ipsi admiscēt, quo vidēt eas non obseruari: nunquid igitur non est dominus directus? Sicut ciuile ipsius directum dñium non tollit aliorum, vel priuata, vel publica, vniuersitatisq; alicuius dominia, sic neque directius Ecclesiæ Sanctæ, & Pontificis summi dominiū tollit aliorum dñia, cum sit illud altioris ordinis continens alia dñia quoad humana, ac terrena omnia regenda: Ad supernaturalē namq; finem & potestatē cūcta sunt diuino, ac naturali iure magis ordinata, quam ad semetipsa, & alios fines, & eò naturaliter impellitur humana natura. non obest itaque, quin Imperator dici posit, quoad Orbem suum, totius Orbis Dominus iuxta. l. deprecatio. ad. l. Rhodiā. l.

 bene

bene a Zenone. C. de quadrienij præscriptione cum similibus; ac Reges, Principesque sunt Domini, ac directi Domini, sed quatenus iusti sunt, non possunt esse, nisi ex vna iustitia, cui declarandæ, præcipiendæ, & quibuslibet tuendæ præest Pontifex summus Vicarius Christi, Regum Regis, ac Dominantium Domini, qui factus est nobis, *Iustitia, & Virus*. Potestas vero vlla publica non potest esse iuxta omnes virtutes humanæ naturæ necessarias ad assequendum suũ finem perfecta sine supernaturali ordinatione, vt supra est dictum.

Quod si afferatur cap. nouit. de iudicijs cap. tua. de ordine cognitionum cap. causam quæstɔ. qui filij sint legitimi cap. si duobus §. denique de appellat. vel huiusmodi alia, in quibus asseritur spectare ad Principes, ac Reges ius cognoscendi quasdam causas, non ad Pontificem summum. Respondet Ægydius Columna tractatu de Ecclesiastica potestate loqui eos canones de iure consueto, atque humano, ex quo placet etiam Pontifici, vt ex aliquibus fundis pendatur solitum tributum: de quibus late libro quarto.

Quod ita, vt supra diximus, videtur intelligendum, iura esse illis essentialiter dependentia a primo iure, quod residet in Pontifice summo, neque tollit aliorum dominia iusta, sed confirmat, ac tuetur. Sic enim Deus agit, qui & dæmoni vult esse in damnatos suum Dominum, quod suo modo dicitur iustum, iure enim torquet, ac torquetur. Sic Magni Reges sapienter nolunt ad se deferri Appellationum causas, recursum non tollunt, ne scilicet impediant ordinem rectum in litibus, & causis expediendis. & nihilominus directa est ipsis in omnia potestas, & ius ad omnia regenda non auferens, minuensve aliorum iura.

Quod si dicamus, Ecclesiasticus negotijs ne se implicet sæcularibus. Respondemus, primo non posse ipsum, nisi iure dispẽsetur, se implicare in cæde vllius, vel mẽbro trũcando, Non quæstus exercẽdo, non se alicui subijciendo & obligando in administrãdis eius rebus, procurãdo, aduocãdo, aut publicis oneribus se submittẽdo, vt habetur titulo, ne clerici, vel monachi. Alioquin semꝑ potest, cũ fini vltimo expedit; ad quem sunt oĩa facta, & ad quẽ sæcularia sunt ordinãda iure diuino, ac naturali, & an ordinata sint, obligatus est inspicere (hinc Epŝ græcè dictus) & iudicare, qđ solus ipse habeat infallibilem doctrinam, clauimq; Regiam Dauid a Christo datam scientiæ, & potestatis. Hinc S. Paulus 1. Cor. 6. *Si Angelos iudicabimus, quanto magis sæcularia?* ex quo loco Epĩs est ius iudicandi omnia sæcularia, sicut definit Concilium Chartaginense

tertium,& S. Auguſtinus libro de opere monachorum. Ne tamen à maioribus Eccleſiaſtici auocentur, bene eſt iſta reijcere ad iudices ab ipſis delectos, non quia non omni iure poſsint,ſed quia Regem non decet ſtabulariam, ſtercorariamve artes exercere. & ideo Pontifex ſummus licet cogatur audire aliorum quærelas, nunquam tamen fert ipſe ſententias, mandat hæc alijs diligenter videnda,& difinienda,vel audit, cùm diſcutiantur,in grauioribus, & publicis occupatus. Sic Epiſcopi, Vicariis ea ſuis committunt.

Neque dici poteſt Eccleſiaſticæ poteſtati non eſſe vim compulſiuam, quod nemo poſsit cogi, vt credat, vel vt agat ex virtute. Nam primo Reſpondetur ex hoc ſequi nulli iure eſſe compulſiuam, non enim poteſt eſſe vlli iure niſi in bonum. nemoque cogi poteſt, vt agat bonum. Secundo Reſpondetur, vt alia ſuis locis dicenda mittamus, dari Eccleſiæ virgam ferream, quod ex Apocalypſis cap. 2. vult S. Auguſtinus, Anſelmus, Andreas Cretenſis, Dionyſius Carthuſianus ad oues Chriſti,& res Chriſti tuendas aduerſus lupos,& prædones. Tertio datur ad alios terrendos,ne male agant, quando bene agere nolunt. Quarto datur ad infligendam pœnam, ex qua redeant ſceleſti ad ſemetipſos, ſicut aiebat Apoſtolus, *Vultis in virga veniam ad vos?* & Chriſtus *compelle intrare.*

Quod itaque adiicitur, non eſſe Eccleſiaſticam poteſtatem directe dominam,niſi in ordine ad Deum, manifeſtiſsime hinc concluditur eſſe omnium dominam,nihil alicui tollentem, ſed ſingula quæque ordinantem. Cum non ſit,niſi vnus ordo ab vno fine ſupernaturali dependens, vnusq; ordinans ad illum, qui dominatur toti naturæ humanæ appetitus coeſſentialis naturali lege in eundem tendenti, cui fini magis terrena, & humana ſeruiunt ex natura ſua, quam ſibimetipſis,ac finibus ſuis, vti eſt dictum, quod ſi aliter dicamus incidimus in duos Deos, duos ordines duos fines, quod in hac materia notarunt Scholaſtici multi,ac Doctores; deduciturque, vti oſtendetur, ex Irenæo, & aliis Patribus antiquis. Ac Pontifex eſt, vt in mundo Deus, ait S. Thomas opuſculo 20. lib. 10. cap. 19.

At diſtinctæ ſunt poteſtates, vt habetur in cap. cum ad verum. & cap. duo ſunt 96. diſtinctione. Vera omnia ſunt. Nam temporalis eſſentialiter dependet ab Eccleſiaſtica, & ſupernaturali, quæ vt aiebat Bacconus, omnia ſub ſe trahit. differunt itaque, ac diſtinguntur vt continens à contento, independens à dependente, Dux exercitus à tribuno, centurione, equite, pedite: eſt namque

horum concathenatio, ſicut Clemens Alexandrinus ſtromatum 6. & Ambroſius ſupra allatus aiunt.

Quod ſi dicas, artifex vt artifex, politicus vt politicus, cogitat di recte de arte, ac politia ſua, non de aliis. Reſpondemus; hunc eſſe prius hominē, quàm politicum, & directius, ac prius naturali iure coeſſentialis appetitus ferri in omni re, ac tempore in Deum, q̃ in alia. ſecundo, immo eatenus in alia, quatenus per illa in Deũ fertur. tertio, quælibet magis facta ſunt ob finem ſupernaturalem, quàm ob ſeipſa, idcirco à quolibet eſt huic ſeruiendum, quod ſupra eſt explicatum.

Dices. Etiamſi Reſp. Principatuſve vllus non aſſequatur ſuum finē, tamen non videtur eſſentialiter pendere ab Eccleſiaſtica poteſtate, atq; eſſentialiter ei ſubordinari, vt temo naui, frenum equo, nauis nautæ. horum namque nullus vſus, niſi ſeruiant fini ſuo; ſed ſæcularis poteſtatis eſt aliquis vſus bonus, etiamſi non ſeruiat Eccleſiaſticæ poteſtati. Reſp. eſſentialiter pendere aliud ab alio dicitur, cum finem, propter quem omnium maxime eſt factum, vel ſuæ naturæ finem non aſſequitur, Metaphyſici quinti textu trigeſimonono, Phyſici tertij tex. 64. ſic nulla eſt nauis poteſtas, quæ non poteſt viæ perducenti ad portum inſiſtere; nulla pedis poteſtas, quæ non fert corpus, quò eſt neceſſe; nulla cibi poteſtas, quæ non poteſt nutrire, etiamſi alioquin bonum voluptatis, vel quid vis aliud ex his capi poſsit. Secundo ad explicationem dicimus è naui, temone, & equo maiora commoda, & bona capi, etiamſi haud ſeruiant fini ſuo naturali, quã è tēporalibus poteſtatibus in ordine ſuo: illa enim paruã ſecũ ducunt deprauationē, nauis pro domo ſeruire poteſt, vt dolium Diogeni; frænum ad boues trahendos; temo ad currus; at temporalis poteſtas abſque ſupernaturali deſinit in Caligulas, Nerones, Domitianos, Commodos, Heliogabalos, Maximinos, Maxentios, & monſtra infanda; efficit, vt homo ſit omnium ferarum fera efferatiſsima, deſinet Græcia nobiliſsima in Turcogræciã. Tertio dicimus ad comprobationem, non ſatis eſſe, vt aliqua ſit Reſp. perfecta in genere ſuo, ſiue in genere humanæ naturæ, ab illa haberi vnam pluresve virtutes in ſuo genere perfectas, ſi velimus eas dari (neque enim pugno) ſed neceſſe eſt vt oẽs ſimul iunctas habeat. Homo enim non dicitur, vt aiunt, virtuoſus, quod vnam pluresve virtutes in ſuo genere perfectas habeat, ſed neceſſe eſt habeat omnes, quod poſt Scotum reliquoſque omnes recte aiebat Antonius Andreas in 3. diſt. 36. quæſt. 1. quarto dicimus nullum poſſe haberi à poteſtate tem-

temporali absque Ecclesiastica potestate finē. Nam finis externorū debet esse conueniens fini corporū, finis corporū fini animi tū naturali, tum supernaturali. quod sola Ecclesiastica potestas tradit.

Natura, inquies, humana, ac proinde homo naturali lumine potest scire multa vera, & iusta absque Ecclesiastica potestate, non est igitur illi opus hac in istis, neque Ecclesiastica potestas potest dominari in istis naturali potestati. Respondetur, non satis est scire plurima vera, & iusta. Nam dæmon scit omnia vera, & iusta, quæ naturaliter sciri possunt; nūquid igitur illi hominum committenda imperia? Hoc responso id cōcluditur. Opus est nō modo scire iusta, & vera; sed etiam primo qūo iis vtendū, & secūdo posse rectè vti. id efficit sola Ecclesiæ Sāctæ potestas in Sacerdotibus, & Episcopi configurata potentiæ Patris fontis Trinitatis, & omniū, quod aiunt. SS. Dionysius, Ignatius, Cyprianus, Athanasins Alexander Halensis, aliique multi: fruimur sola Trinitate; cæteris vtimur per Christum, sponsamque eius, ait S. August. lib. de doctr. Christiana, quem sequuntur omnes; naturaq; humana, nisi ijs vtatur ita vt, per illa insistat viis tendentibus in Deum non conquiescit. Nulla enim bonitate, iustitia, veritateque frui potest, cogitur impulsu, ac iure coessentiali cunctis rebus creatis vti ita, vt per illas ordinetur in Deum, Deoque in ijs fruatur.

Secundo adijcimus, licit habeant cuncta bonitatem suam, tamen magis facta sunt, vt homo per illa adducatur ad suum finem, quam propter suam bonitatem. deprauatur itaque bonitas eorum, nisi ordinent homines, ordinenturque in Deum.

Tertio dicimus ad maiorem probationem, quò bonitas est præstantior, eò deprauatior est, ac peior ex corruptione vsus. Cuncta autem naturalia, quin creata sunt facta, vt subijciantur supernaturali directioni; vti illis, non frui possumus; ordinanda sunt in Deum supernaturaliter fruendum, quò naturali pondere impellitur natura intellectualis. Atque ita, vt diximus tam ex parte rerum, quam naturæ humanæ sunt subiicienda Ecclesiasticæ potestati: alioquin bonitas præstantissima propter vsum fit pessima: optimi namque pessima corruptio, sicut contigit in Angelica natura.

Quarto ad maiorem probationem dicimus, cum natura humana experimento cognoscat, se in plerisque seruam, quod Metaphysico primo aiebat Philosophus, ac sæpius existimare à se demōstratum certissimo, quod non est demonstratum, propterea titubat in cunctis, nisi infallibili veritate corroboretur, qualis est su-

pernaturalis.faciunt ad hoc omnia principia Metaphysica. Natura namque in omni progressu suo vult inniti immobili, & omne quod est secundum aliquid reducitur ad id, quod est per se, ac tūc scire nos arbitramur, cum reducimus ea, quæ scimus, ad primam causam, vt ex Theophrasto, Eudemo, Alexandro, & omnibus Simplicius interpretatur illa Philosophi verba, *Tunc putamus cognoscere vnumquodque, cum causas primas cognouerimus, & principia prima.* Tum vero maxime reducimus ad Deum, cum per lumen ipsius cognoscimus, quod est fidei lumen per os Ecclesiæ Sanctæ. Denique etiamsi sciamus aliquid per ipsum Deum certissimo reuelantem, tamen Deus vult nos illud Ecclesiasticæ approbationi subijcere Exemplo Apostoli, qui reuelata ab ipso Deo contulit cum Petro, *Ne in vacuum currerem, aut cucurrissem*, ait 1, & 2. ad Galathas, *Quia os Apostolorum erat Petrus, & vertex ipsius cœtus*, ait S. Chrysostomus hom. 87. in Ioannem, *ex officio, & iure eiusdem fidei, & prædicationis*, inquit Tertullianus lib. de præscriptio. & *Principi Apostolorum, quem par erat honorem tribuit.* scribit Theodoretus cap. 5. Epistolæ ad Galathas. Comprobantur hæc ijs, quæ à nobis capite tertio sunt dicta. natura namque humana vult esse in eo cœtu, in quo est infallibilis cum Deo coniunctio animorum & mentium. Necesse est igitur illi se se cœtui subijciat in assecuta veritate, quem credit infallibilem. Deus vero ita decreuit, vt a Christo, & Ecclesia, quidquid boni habemus in terris, agnoscamus, vt initio fuit a nobis dictum.

Tantum igitur abest, vt aliquis sciens bonum, iustumue ex hoc non subijciatur Ecclesiasticæ potestati, vt ex hoc ipso maxime subijciatur, quo maximum est bonum, ne deprauatus vsus efficiat, pessimum, quod alioquin optimum foret. Omne namque ex parte infallibile reducitur ad illud, quod est omnino infallibile ex natura sua tota, quale est supernaturale; quod continet, ac signat omne iustum, bonum, verum. Sed sciens aut efficiens aliquid iustum, bonum, verum, est ex ista parte infallibile. Ergo reducitur ad illud, quod in omnibus est ex natura sua omnino infallibile. Quale est Ecclesia, *Columna, & firmamentum veritatis*, in omnibus veris, iustis, bonisque vtendis, atque, vbi opus est, sanciendis.

Ex his conficitur fieri posse, vt homo sit malus, idemque vt Rex sit bonus, sibi malus, bonusque vt Rex legibus Ecclesiasticæ voluntati conformibus in gubernando regno vtatur. Atque ita duplici de causa subiiciatur Ecclesiasticæ potestati, vti priuata, atque

que, vti publica persona. primo modo, vti materia subordinabitur; secundo, vt instrumentum sic enim Philosophus Politici septimi, capite quinto. *Primum igitur dubitabit aliquis, vtrum illa disciplina, quæ ad acquirendum spectat, idem sit, quod facultas rei familiaris, vel pars aliqua eius, vel ministra; ac si ministra, vtrum quemadmodum pectinaria textoriæ, aut quemadmodum æraria statuariæ. non enim eodem modo ministrant; sed altera quidem organa præbet, altera materiam.*

Neque vero obest, si quis dicat, perfectioni conuenire, vt Ecclesiasticus sit pauper. Nam paupertas illa debet esse interna, iuxta illud, *Beati pauperes spiritu*, vt interpretantur SS. Hieronymus, Ambrosius, perfectioque est in charitate, hæc est *Vinculum perfectionis*, Ideoque ijs, qui sunt in statu perfectionis exercendæ, conuenit habere, tum propria, tum communia bona, quod est definitum per Extrauagantem, cum inter nonnullos. de verb. signifi. & late ostendimus tertio libro, vt habet S. Thom. 2.2.q.186.art.3.

Ex his apparet, quæ nam sit Ecclesiastica libertas, ac potestas. liberum namque est, ait Philosophus initio Metaphysici primi, quod non est alterius gratia, sed alia propter ipsum, vel quod consequi sine illis finem suum potest, alia non possunt sine ipso, ait idem Metaphysici noni tex. 16. Apparet enim sine Ecclesiastica potestate humanam naturam consequi finem suum non posse cuius appetitus cum legi coessentiali, & inseparabili subiiciatur, neque ab eius ordinatione in illum quærenda potest esse libera in vllis rebus suis. Hinc fit, vt iure coessentiali subiiciat se sua, sibique & suis seruientia potestati Ecclesiasticæ ordinanti in Deũ finem suum naturalem, qui sine supernaturali esse, & conseruari haud potest. Ac proinde non modo Ecclesiastici omnes, sed etiã res, eorum loca, seruientiaque ipsis, & ipsorum rebus eximuntur iure coëssentiali ab omni Principum naturalium temporaliumq; potestate. nõ enim potest vllus ordinare illius potestatis vllas res, cuius ordinationi cuncta sua sunt subiecta. Quin ex ipsa ordinatione rerum diuinitus à primo ordinante rebus affixa supernaturalis potestas omnibus dominatur: ab illa namque habetur omne bonum, sed præcipuè, quod explet humanam naturam. Igitur Ecclesia Christi Deique sponsa, ac potestas eius residens in Sacerdotibus, Episcopis, ac veluti in fonte, ac Sole, ait S. Cyprianus Pontifice summo cuncta in terris ordinabit, & quando potestates distinguntur per actus, & actus per obiecta, vt est primo de anima tex. 27. Constat è superioribus obiectum materiale, &

adæ-

adæquatũ Ecclesiasticæ potestatis esse, quidquid ordinari in Deũ potest ab hominibus. Primo enim iure diuino, ac naturali coessentialiter inhærente cogitur homo, nisi abnegat suam naturam, in cunctis tẽdere in Deũ. Secũdo, ex natura sua res essentialiter inter se sunt subordinatæ altera ad alterã, quousq; ad primã causam perueniatur, ac Trinitatẽ. Formale obiectũ est, quatenus in eũ potest ab hominibus vllo modo ordinari. Principale obiectũ est humana natura, hæc namque appetit Deum veluti finem suum, cunctaque quatenus ad eum perducunt. Hic finis complectitur omnes humanæ naturæ fines, ac sine fine amatur, infinitusque est ex parte sua, consecutioque illius æterna continens omne verum ac bonum, ac proinde summo iure Ecclesia Sancta, Christi sponsa, ac mundi Regina dominatur humanæ naturæ. Ecclesiæque potestas erit illa, quæ inter homines cuncta ordinabit in Deum; in quem nihil est, quod ex tota essentia sua non sit directè ordinandũ; vel erit ea, quæ continebit essentialiter omnium potestatum humanarum fines, imperabit omnibus actiuis & speculatiuis scientiis, & artibus præscribens vsibus earum, quid agendum, & à quibus abstinendum, quæ descriptio desumitur ex Ethici primi cap. 2. nam nisi humana natura subiiciat vsus artium suarum, vel scientiarum potestatis Ecclesiasticæ ordinationibus, hisque insistat, nõ perueniet ad finem naturalem suum Deum, quem sitibunda in omnibus quærit, vt satiet ipsis intellectum quærentis omne verum, satiet voluntatem quærentis omne bonum, neque potest diuertere ab hoc coessentiali appetitu, ac iure illius ipsi dominante aliquando, non conquiescet, non stabit, quousque dirigatur quasi magnes in polum suum. Neq; enim S. Cyprianus ait, *Habet Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam matrẽ.* E superioribus adhuc alia concathenatio mirabilis sequetur. Diximus fieri posse, si quosdã sequamur, vt absque directione supernaturali, quæ mentem firmat, ne carnis sensuumque illecebris delinita effœminetur, atque ab ordine diuino, ac semetipsa recedat, habeantur aliquæ virtutes in genere suo perfectæ, quod fieri posse Scotus cum suis probat, non tamen, vt omnes simul perfectæ in genere humanæ naturæ habeantur. Atque ideo sine Ecclesiastica directione nullus est simpliciter virtuosus, vt aiebat Antonius Andreas in 3. distin. 36. quæst. 1. Hinc fit absque supernaturali directione, neque tot, neque tanta, neque tam stabilia corporis animi, atque externorum bona acquiri, aut acquisita conseruari posse. probat hoc Philosophus cap. 1. septimi Politici. Quatuor enim sunt præcipuæ virtutes

tutes dictæ Cardinales. Tẽperantia, Fortitudo, Iustitia, Prudẽtia, verùm, nisi aliquis sit tẽperatus, sed crapulæ deditus, in morbos plurimos incidet, quibus oppressus doloribus excruciabitur ac breui morietur, & Respublica iacturam illius faciet, idem cuncta dissipabit in parandis Epulis, Veneris œstro percitus corporis vires perdet, Zelotypia torquebitur, nihili faciet omnia propter amoris impotentiam. Necesse est igitur homo sit temperatus. Verum, nisi sit etiam fortis, ad omnem rem metu examinabitur, numquam sibi constabit; nemo erit, qui timore illum nõ quouis impellat, excidet ab omnis boni possessione ob pauorem. Quid autem de Iustitia dicemus? quam nisi quis amplectatur, sed malis & immerentibus sua donet, vel bonis ac merentibus neget, agminibus flagitiosorum circumuentus in præceps breuissimo temporis spatio dabitur. Quid? nisi sit prudens, ac mala pro bonis, bona pro malis accipiat, non ordinabit, vti debet, res suas, omnia sua subruet. Necesse est igitur homo virtutes omnes habeat perfectas in statu, atque ordine suo, vt bona animi, corporis, atque externa acquirat, ac tueatur, in ordine, inquam, suo, Monachum namque & Eremitam multa non decent; Ciuem, Principem, Præsulem decent. Atqui ostendimus absque spirituali directione, omnes virtutes simul perfectas in humana natura haud dari. Neque igitur in Republica ex hisce hominibus conflata poterunt esse tot, tanta, ac tam stabilia bona animi corporis atque externa, vt apparet, atque, vt aiunt, à priori est probatum. Probatur vero adhuc distinctius à priori. Prudentia, cum sit vniuersalis virtus, dirigit omnes artes, & actiones, vt propositum consequantur. Quamobrem cum supernaturalis directio corroboret Prudentiam, ne ob voluptates, aliave effrænia desideria deprauetur, hinc fiet, vt ob supernaturalem potestatis Ecclesiasticæ directionem, firmius ac tutius congruos honores, lucra, & relaxamenta animi honesta potiri valeamus. Vera esse hæc latè ab effectis probauimus vltimis libris de Signis Ecclesiæ Dei, de Gentium ruinis, & aliqua attingimus tertio, quarto, & vltimo operis huius. Quocirca inter exteras gentes, neque Regum, neque nobilium prosapiæ, neque Regna Vrbes & populi tamdiu steterunt, vt in Republica Dei, cui præsidet Christi amoris nostri Vicarius Pontifex summus. Sic itaque Ecclesiastica potestas non modo efficit, vt homines à Deo bona mereantur, sed efficit præterea directè, vt acquirãt, ac tueãtur bona corporis, atque externa. Vt autem magis ad singularia descendamus, illa vult, ac tenetur

netur velle & procurare, vt vel artifices ipsi sint solertes, industrijque, nemo sit deses atque ignauus. Idcirco per Confessarios Sacerdotes exigit ab omnibus eorum quæ agunt, exactam quamdam rationem, tum quoad Deum, tum quoad homines, quos proximos vocamus, neminem patitur ocio corpore, *sed suæ domui benè propositum*, ait Apost. 1. Timot. 3. Studiisque operam diligentem nauare, castigat contumaces, inertes pro modo culparum, vires intimas per Sacramenta inspirat, quibus natura perficiatur, Confessariis leges optimas præscribit. Atque hæc quidem secretò abditissimè & intimè. Circumspicit deinde omnia quæcumque oculis patere possunt, atque ex altissima diuinitatis specula orbem terrarum, mortaliumque vniuersitatem contemplans, *Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter*, vt Sapientia cap. 8. habetur. En igitur inter mortales alia naturalis, ac supernaturalis ordinis externum regimen interno coniungentis concathenatio miranda, per quam cunctis eueniat, quod est Sap. cap. 7. *Datus est spiritus Sapientiæ, & omnia bona pariter venerant cum illa*.

Is maximè facit, quod vult, qui facit, quod Deus vult. posse deficere à dominio, defectus est dominij, quid sit dominium. Cap. VII.

Erùm Dominus inquiet aliquis potest facere, quodlibet. At Sacerdos Episcopus Pontifex Summus non possunt facere quodlibet. Nam suam potestatem non habent, nisi in ordine ad Deum, non itaque Domini sunt, ac Reges directi. Respondetur, Primo apparet esse falsum, quod asseritur in maiori propositione, si de iusta potestate, ac rectæ naturæ nostræ in finem proprium tendenti adæquata loquamur. Alioquin (hoc maximè aduertas) sequeretur dæmones, ac flagitiosissimos quosque esse omniũ maximè Dominos. Videamus itaque, qui sit sensus illius propositionis.

Secundò itaque respondemus eos qui subordinat in Deum, vel habent aliquid in ordine ad Deum maximè omnium facere quod eis libet, atque omnia, quæ volunt. Animæ enim nostræ, ac voluntatis maior est procliuitas in Deum, quam in quodlibet; imò

quia

quia magis fertur in Deum quam in semetipsam, maximè in semetipsam fertur, ac vult semetipsam. Nam etiamsi ipsa non esset in semetipsa, & esse indiuiduali, ac materiali (detur nobis ita loqui) tamen esset in esse Ideali diuino, in generica, ac specifica natura. at si Deus non esset, neque Idea, neque genus, neque species eius vel esset, vel esse posset. igitur quia vult semetipsam, propterea magis ista vult, quam semetipsam. Quamobrem lege naturali magis Dei voluntatem volumus, quam quoduis aliud, voluntasque animæ est hæc prima, & maxima, hoc ille vult, ac propterea qui hanc sequitur, maximè Dominus est, ac maximè omnium liber. Multipliciter hoc apparet, & vndique comprobatur (nam verò omnia consonant) ex eo, quod S. Thomas aiebat q. 69. art. 8. ad 4. & 12. q. 88. art. 4. ad primum. *Posse velle malum, neque esse libertatem, neque partem libertatis*. Addimus hoc. libertati liberoque nihil magis esse contrarium, quam violentia & violentum. Violentum est, quod extrinsecus adueniens nos ad se trahit, liberum quod intrinsecus immanens sibi coniungit: quoties obiectum extrinsecum dimouet me ab illa libera, prima, maximaque in Deum voluntate, & impetu; per quam meo esse, meæque vnitati coniungor à memetipso me diuellit, è libero seruum facit, libertatem, potentiam, dominiumque meum mihi aufert, & quò longius à Deo fuerit illud obiectum, eo magis à memetipso abducor, magis efficior seruus, impotens, captiuus. Hinc idem Sanctus 1. q. 117. art. 4. *Hoc est quod Boethius dicit, quod ea quæ sunt diuinitati propinquiora stabiliter fixa fatalis ordinem mobilitatis excedunt, ex quo etiam patet, quod quanto aliquid longius à prima mente discedit, nexibus fati maioribus implicatur, quia magis subijcitur necessitatibus secundarum causarum*. Hæc Sanctus, sic itaque quoties, ago aliquid contra mentem, & voluntatem diuinam, ago contra mentem voluntatemque meam. Atque est illud inuoluntarium secundam optimam, maximamque mei partem, secundum aliquid, licet simpliciter loquendo voluntarium sit illud ac dicatur. Nam nisi facto adfuisset voluntas inferiorū partiū mearū trahēs me non fuisset illud factum, sic igitur est in se factum voluntarium, sed inuoluntarium iuxta id, quod facto non omnino adfuit, ac facto obsistebat, ac proinde facto non omnino inest, vt inuoluntarium dici possit.

Rectè igitur Aristoteles Metaphisici 5. cap. 8. aiebat efficere mala esse defectum potentiæ, quia scilicet efficiens abripitur extra Deum, extra se, extra suam potestatem, dominiū, libertatem, hæc

omnia diminuit, atque infringit eo ipso, qui malè agit, *Aliquando enim eos inquit, qui solū ambularunt, aut dixerunt, sed nō bene, neque vt elegerunt, Dicimus non posse dicere, vel ambulare, similiter quoque, si patiantur impotentiæ dicuntur, quicumque habitus, secundum quos aliqua impoßibilia omnino vel immutabilia sunt, aut difficulter in deterius mouentur. nam franguntur, & conteruntur, & flectuntur, & omnino corrumpuntur, non quia possunt, sed quia non possunt, & aliqua in re deficiunt, verum non patiuntur ab alijs, quæ propter potentiam, & quia valent, vel aliquo modo ita dispoſita sunt, ut uix, aut parum non patiuntur.*

Hæc Aristoteles, quocirca idem repetit in Ethicis, & Politicis fieri non posse, quod iuste fieri non potest.

Videre hoc etiam iurisconsulti, legumque externarum latores. Hinc Proculus L. nepos de verb. sign. fieri non posse decreuit, quod decenter haud fieri potest. Contra Pomponius l. quod te ff. si cert. pet. dixit illud in potestate nostra esse cum iusta causa ad est, ex qua intelligamus fieri à nobis aliquid oportere, ac per nos contigit ne fieret, aut fieri nequeat.

Hinc etiam loco eodem reputari solet turpe esse, aut impoſsibile esse, vt apparet apud Martianum l. non solum de act. & oblig. apud Vlpianum l. generalia, de verb. oblig. Quin lex statuit aliqua omnino esse nulla, quoties in maximum Reipublicæ detrimentum vergunt, quasi nulla ijs adfuerit potestas. Non omnia decernit, quia non possunt omnia probari. Non potest omnibus afferri suum remedium. & conari afferre est Rempublicam totam conturbare: atque ideo satius est quædam vitia permittere. Ac veluti Christus Dominus noster dixit zizania relinquenda, ne omnino sata extirparentur; eodem modo legum latores, quædam mala, quamuis mala & rescindenda, exitum tamen suum sortiri permisere, quod humana prouidentia consulere omnibus non poſsit. Prouidentiæ diuinæ omnino relinquenda, penes quam non rectè acta rescindi debent, atque in integrum restitui. Sic etiam quilibet est omnino Dominus membrorum suorum, quæ enim mihi magis seruiunt, quàm membra mea, quid magis animæ est subiectum, quàm corporis quodlibet membrum? Despoticum vocat huiusmodi dominium Philosophus Politici primi cap. 3. Totum namque, quod corpus molitur, est animæ, atque animæ seruire debet, neque corpori quidquam, quod suum sit, est relinquēdum, nisi vt istud ipsum seruiat animæ eidem. Quamobrem, neque in consilium vocatur corpus ab anima, nisi quantum despicit anima è

re

re sua esse. Et tamen homo corporis adeò Dominus, nullum sibi membrum præscindere potest, neque adhoc, quod nullo modo potest esse commodo publico, est vllo modo Dominus. Quod vlpianus dixit l. liber homo ad l. Aquiliam, sic eædem leges irritos, ac nullos esse contractus volunt, qui ab impuberibus contra vtilitatem ipsorum fiunt,& qui à puberibus minoribus eodem modo facti fuerint, dat aduersus hos contractus in integrum restitutionem,quasi nulla eis adsit potestas, Adeò potestas omnis communi bono est, & illa tantum potestas est, quæ iusta est potestas. sic etiam prodigis interdicit ad ministrationem bonorum l. is cum bonis de verb. oblig. Ac donationes factæ meretricibus per milites,Iurisconsultos, & Clericos rescinduntur.

Diuinior verò ac potentior Sacerdotum potestas obligat ad restitutionem,quacumque in re factum fuerit contra iustitiam, vel distributiuam,vel cõmutatiuã suis vnumquemque modis;vel alia nulla quoad Deũ declarat.Hinc despensatio sine causa nõ excusat, cum sit dissipatio; quod aiebat S.Bernardus libro despensatione.

Diuinissima autem Dei continens omnium potestates potestas ex omni peccato, (quod Rempubl. genusq; humanum lædat) exigit satisfactionem, refici vult ac restaurari, quod malè actum fuerit, atque euersum, quasi à nulla potestate transactum.nam fecit hominem liberum ad eligenda opposita, non vt amitteret libertatem, potestatem, dominium; sed quando ad vniuersitatis complementum requirebantur mutabiles etiam creaturæ, vt actu elucesceret amplissima Dei potestas, liberum fecit hominẽ, qui deligens melius magis, ac magis liber, sui potens, suique ac suarum rerum Dominus fieret,donec Christo Domino nostro omnium creaturarum post Deum fini, Deoque essentialiter Domino immobiliter per essentiam coniungeretur, quod fit subordinando singula quæque in ipsum.

Rectè igitur Aristoteles conspiciens ea, quæ subordinationẽ nõ tenebant inter se, atque meliora, esse omnium maximè imperfecta,dixit eos,qui minus in Deum subordinabãt,esse similes bestijs, ac seruis. Ità Philosophus ille Metaphysici 12. tex. 52. Adeò falsum constat esse eos,qui possunt absumere sua in malos, aut inutiles vsus,vel quomodolibet alienare,aut non ordinare in bonũ,vel Deum, directos esse dominos. alioquin Deus non esset Dominus directus. neque enim potest absumere in vsus inutiles, sicuti neque vllus bonus. Ex his porrò constat enunciatum hoc esse verum: primo illud tantum fieri posse, quod iure fieri potest,

ac iure fieri, quod ordinatur in Deũ, iustũq; secũdo esse illud, quod iuri illi naturalis appetitus Deum quærentis, Deoque appetito est conforme, & adæquatum, nosque diuinæ voluntati volentes, & appetentes adæquat; aut Deo, ac rectæ nostræ naturæ.

Neque verò sequitur ex his, eum qui peccat in alicuius rei Administratione, idcirco rei Dominio priuari, vel Regem Regno, ac Regia potestate, nam in eo quod male agit, non est iure Dominus, neque habet potestatem; sed in reliquis remanet adhuc ei, quoad reliqua omnia libertas potestas dominiumq; iustũ subordinãdi in Deum; neque est peccator, cui non remaneat huiusmodi libertas & voluntas flexibilis ad bonum non obdurata in aeternum, qualis est in damnatis, qui singulos actus contaminant, & in singulis actu sese auertunt à fine summo; in quem facta est recta ipsorum natura, impelliturque irrito conatu, ex quo est pœna acerbissima damni aeterni.

Infideles itaque & peccatores sunt iusti, ac veri Domini, neque iusto, ac vero Dominio priuantur. alioquin & dæmones veri sunt Domini, iustumque est ipsorum dominium, non quod rectæ ipsorũ naturæ sit adæquatũ, vel quod in eo vt explente ipsis naturale desiderium, vel eò tendente illa cõquiescat, siue quod ordinetur ab ipsis in finem summum; non quod actus eius vllus sit, qui non peruertatur ab ipsis; sed quod ipsis inuitis ordinetur à Deo in gloriam iustitiæ, potentiæ, sapientiæ, bonitatisque supernaturalis, ac proinde ad gloriam Christi, & Ecclesiæ suæ, iusteque dæmones se se inuicem torqueant, ac torqueantur. Sed dæmones, ac damnati in aeternum priuati sunt illo semetipsius, ac rerum suarum dominio, vel potestate, ex quibus recta natura impulsus coessentialis lege ad appetendam coniunctionem cũ Deo, consequi illam, & conquiescere in vltimo suo fine potest. Huiusmodi dominio potestateque haud priuãtur infideles. Ab his enim multi actus prodeunt ex natura sua boni, in quibus non est peccatum. veluti cum pauperum miserentur, & eis opem ferunt, humanitatis pietate ducti, puniunt flagitiosos, vt reliqui pœnis deterreantur ab omni scelere admittendo. Ob has causas est ipsorum potestas iusta, dominium iustum. Huiusmodi actus semetipsis, siue ex actuum natura ordinantur in Deum à possuntque, ac volunt sæpe ordinare in Deum dispositione aliqua, quamuis non perfectè, secundum voluntatem illam, quà dirigantur rectà in Deum, veluti magnes in polum suum, secundum quam dispositionem non ordinat, qui veniale aliquod crimen admittit, hoc namque dispo-

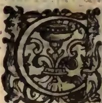
 nit

nit ad mortale, & ad dæmones, ac Belluas. Ita vt verè dici videatur, formalisque sit consequentia, quidquid non ordinatur in Deum, ordinatur in diabolum, & contra, qua parte scilicet non ordinatur, vel ex parte agentis, vel ex parte actus, operisve ipsius. Et verissimum sit quod ait Christus Lucæ cap. 11. *Qui non est mecum contra me est, & qui non colligit mecum dispergit*, simulque illud etiam sit verissimum, dominio potestateq; abuti esse potestatis, ac dominij defectum, quod cõprobabitur infra è S. August.

Ex his apparet distinctio dominij iusti & iniusti in proposito nostro, & qua parte sit huiusmodi. Dominium namque est, vt ait S. Thom. q. 7. de simplicitate diuinæ essentiæ, potestas coercens subditos, ordinansque, & terminans eos in Dominum. diuiditur nãque dominium in iustum, diuinum, Regium, & in Diabolicum, Tyrannicum. Iustum est potestas coercens subditos, ordinans terminansque eos in Deum. Potestas Ecclesiæ sola infallibiliter, & efficaciter hoc facit, ac facere potest, aliæ quatenus ab ea dependent, eique sunt conformes. Illa igitur sola, dũtaxat omnibus eminẽter, ac per se inter homines iure naturali ac diuino dominatur aliorum dominia non tollens, sed confirmans, vti est dictum.

Ecclesia iure diuino, ac naturali directe imperat vsibus omnium rerum atq; omnẽ potestatẽ, dominiumq; omnium rerum gubernandarũ iustum continet. Respondetur obiectis quibusdam. & auctoritate Sancti Augustini omnia comprobantur.

Cap. VIII.

Olligentes igitur omnia, quæ hucusq; dicta sunt, ita argumentamur. Omnis potestas naturali, ac diuino iure directè imperans omnibus omnium rerum vsibus, quatenus in humanam naturam cadunt, eodem iure, ac directe imperat omnibus rebus, quæ in vsus humanos cadunt; sed Ecclesiæ Sanctæ põtas est huiusmodi, naturali igitur, ac diuino iure directè imperat oĩbus rebus, quæ in vsus humanos cadunt. Maior probatur. excepto enim Deo, natura hu- Arg. X.

mana iure naturali, ac diuino non potest vlla re frui; singulis quibusque rebus, siue naturalibus, siue supernaturalibus ac temporalibus vtitur dirigens illas in Deum, siue ordinans, vt per illas coniungatur Deo, vel iuxta Dei voluntatem; nam se se hæc inuicem consequuntur. Ita S. Augustinus lib. 1. de doctrina Christiana cap. 3. *Res aliæ sunt, quibus fruendū est, aliæ quibus vtendum. Illa quibus fruendum est, beatos nos faciunt; illis, quibus vtendum est, tendentes ad beatitudinem adiuuamur, & quasi adminiculamur, vt ad illas, quæ nos beatos faciunt, peruenire, atque his adhærere possimus. Nos vero, qui fruimur, & vtimur, inter vtrasque constituti, si eis, quibus vtendum est, frui voluerimus, impeditur cursus noster, & aliquando etiam deflectitur, vt ab his rebus, quibus fruendum est, obtinendis, vel retardemur, vel etiam reuocemur inferiorum amore præpediti: frui enim est amore alicui rei inhærere propter seipsam. Vti autem, quod in vsum venerit, ad id, quod amas, obtinendum referre, si tamen amandum est. Nam vsus illicitus, abusus potius nominandus est.* Et mox: *in huius mortalitatis via peregrinantes à Domino, si redire in patriam volumus, vbi beati esse possimus, vtendum est hoc mundo, non fruendum, vt inuisibilia Dei, per ea, quæ facta sunt, intellectu conspiciantur.* Et deinde *in his igitur omnibus rebus, illa tantum sunt, quibus fruendum est, quas æternas, & incommutabiles commemoramus, scilicet Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum. Cæteris autē vtēdum est, vt ad illarum perfruitionem venire possimus.* Et post. Exponens illud, quod de Philemone dixerat Paulus, *ita frater ego te fruar in Domino,* ait, *si non addidisset in Domino, & te fruar, tātū dixisset, in eo constituisset spem beatitudinis suæ.* Et tandem. *totius Sacræ scripturæ hæc summa, vt vtamur vtendis, & fruamur fruendis, vt ea, quibus ferimur, qualia sunt temporalia, propter illud, ad quod ferimur, diligamus,* & libro 83. quæst. 30. quæst. *Omnis itaque humana peruersio est, fruendis vti velle, atque vtendis frui. Et, omnis ordinatio, quæ virtus nominatur est fruendis frui, & vtendis vti, & vti autem aliqua re, non potest, nisi homo. Scire namque, quò quidque referendum sit, non datum est rationis expertibus, sed neque ipsis rationalibus stultis, quare abuti rectius dici solent, qui non bene vtuntur. Perfecta igitur hominis ratio vtitur primo seipsa ad intelligendum Deum, vt eo fruatur, à quo etiam facta est. Vtitur autem cæteris animalibus ratiocinantibus ad societatem, irrationabilibus ad eminentiam, vitam etiam suam ad id refert, vt fruatur Deo, ita enim beata est. Deo autem non vtitur, sed frui-*

 tur

tur, neque enim ad aliquod aliud Deus referendus est. Eadem Sanctus lib. 1. de ciuitate Dei, cap. 25. & in Psalm. 147 lib. Meditationum, & in Manuali libro de doctrina Christiana, & de Trinitate, lib. 8. cap. 19. Augustinum sequuntur Theologi omnes in 1. distin. 1. quæst. 1. Sic igitur potestas, quæ directè imperat vsibus, imperat rebus. Nihil namque est vlla in re, excepto Deo, quod non cadat in humanos, siue illud sit directum, siue indirectum. cum verò potentiæ passiuæ respõdeat actiua, si iure naturali ac diuino directè aliqua potestas imperat vsibus, directè imperat eodẽ iure rebus.

Quod verò Ecclesiastica potestas directè imperet iure naturali, ac diuino vsibus rerum, patet è superioribus. Natura namque humana coessentialis appetitus ineuitabili, & coessentiali lege, appetit Deum, dominatur illi hæc lex inseparabilis, atque æterna, neq; potest ad eum peruenire, & satisfacere appetitui suo, legique iure naturali absque sponsa Christi, & Dei, ac nisi sit ei filius obediens omni in re paratus omni momẽto obedire, *Nec potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem.* Quod scilicet hæc habeat clauim scientiæ, potestatisque infallibilem, ac sola infallibiliter sciat, quid nos Deo coniungat, quomodo sit vtendum rebus, vt Deo per eas coniugamur, simus voluntati ipsius conformes, ordinemur ad illum. Cæteri non habent, vt supra est dictum. Ac licet aliquis aliquid sciat, non potest tamen esse ita ex se certus, quomodo sit re cognita vtendum, ita vt aliter esse non possit. Et quamuis adhuc certus esse posset, tamẽ vult conferre, ac tenetur conferre cum Ecclesia quæ nec falli, nec fallere potest, ne decipiatur in grauibus exemplo Pauli dicentis, *Ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem,* ob eas quas attulimus causas.

Quod si dicas. Ecclesiæ potestas non imperat gratiæ, vel charitati. Respondemus, imperat præscribens, quomodo sit illa vtendum, quomodo conseruanda, quomodo comparanda. si Vrgeas charitas est finis, illa ergo imperat Ecclesiasticæ potestati, non contra. Respondemus hoc argumento, non aliud concludi, nisi, vt quidquid agit Ecclesiasticus, agat ex charitate, iuxta illud, *Petre amas me, Pasce oues meas.* Atque vt agat ad ingenerandam charitatem vel in eo, quem corrigit, aut re aliqua priuat decernẽs illa non esse alicui modo vllo vnquam vtendum, atque ita vtendũ, vt se omnino ea priuet, vel in aliis, qui malo alicuius exemplo à virtutis via auertuntur: Quod si adiicias, aliquis Deo per charitatem fruitur, non est ergo opus illi vlla Ecclesiæ potestate. Respondemus: opus esse, vt ab ea dirigatur ad conseruandam, vel

 exercen-

exercendam charitatem. Nam charitatis est coniungere; sed ordinare, ac dirigere pertinet ad infallibilem sapientiam; quam nemo
Arg. XI. quãtumuis perfectus habet, sola Ecclesia Sancta id habet per Pontificem Summum. quocirca sic argumentamur.

Omnis potestas humana fallibiliter, & secundum aliquam partem iusta directe naturali ac diuino iure est ab infallibiliter, & secundum omnem partem iusta. Sed omnis humana potestas est fallibiliter, & secundum aliquam partem iusta, ergo naturali, ac diuino iure est directe ab infallibiliter, & secundum omnem partem iusta. Patent assumpta. Toto namque hoc opere nos agimus de potestate iusta, diuina, ciuili, Regia, non de tyrannica, iniusta, diabolica, & belluina. Maior est clara è principiis Metaphysicis, quibus asseritur omne fallibile ab infallibili esse, omne quod est, ex parte, ac per aliud esse ab eo, quod est per se, atque omnino tale; Et in proposito probatur Secundo, quia quodlibet temporale, ac naturale magis est ob infallibile, & optimum supernaturale, quam ob semetipsum; magis vt illis, quam sibi subiiciatur. Tertio quia natura humana in omnibus Deum semper quærit, & quoties impellitur ad aliquod bonum iustúve agendum, quærit in illo, ac per illud coniungi Deo. Quamobrẽ si ex hoc vellet aliquis recedere ab illa potestate, per quam vero Deo coniungitur, sibi ipsi in eo ipso, quod eius natura agit, quo semper impellit ipsum, dissideret. Atque hic erit damnatorum perpetuus cruciatus: intimo namque bello torquebuntur. Nulla vero in re humana natura, quantumuis illa sit iusta, ac bona Deo coniungi potest, nisi obediat mundi Reginæ infallibiliter tradenti, quid bonum, verumque adeo sit, vt nos Deo coniungat, quod supra est explicatum. Quocirca, qui nollent Ecclesiæ subiici, atque in omnibus ei parere, quia faciunt, sciuntve aliquid boni, & iusti, perinde est, ac si oculus nollet esse corpori coniunctus, quia videt aliquid; aut homo nollet in omnibus ab intellectu regi, quia belluæ aliquid boni agunt; aut esse Cyclops, quia Cyclopes aliquid boni agebant. Cumque anima sensitiua, & vegetatiua boni aliquid agit, nolit ab intellectu regi, sed ab anima sensitiua præcisa ab intellectu. Quod si dicas sensitiua, & vegetatiua habent opus proprium; concedo, sed intellectus est videre non modo ne quid male agant in opere suo, sed vt optime agant, ita vt per illud perueniat ad Deum. Quocirca morti se obiicit homo, nil vegetatiuam, sensitiuamve curans ob Deum.

Quod si dicas nemo cogitur esse perfectus. Respondemus non

hic agere de perfectione Religioſorum, ſed de perfectione, quæ conuenit cuilibet homini, & quam cuiuslibet natura inſeparabili iure in omnibus quærit, ſed neque temporalium, neque naturalium rerum gubernator poteſt infallibiliter ſcire, quomodo ſit vtendum re vlla abſque regula infallibili intellectus, quæ ſola eſt in Eccleſiæ poteſtate, *Quæ eſt columna & firmamentum veritatis.* Ac ſine illa Eccleſia ſupra petram fundata, aduerſus quã *Portæ inferi non præualebunt.*

Quamobrem tertiò probatur maior. In Eccleſia namque eſt omne bonum, verum, iuſtumque, quod appetit infallibiliter humana natura, & quod aliquis habet, & quod præterea quærit per illud, quod habet. Hinc ſanctus Auguſtinus in Enchiridio. *Cur ergo vagaris pro multa homuncio, quærendo bona animæ tuæ & corporis tui? Ama vnum bonum, in quo ſunt omnia bona, & ſufficit. deſidera ſimplex bonum, quod eſt omne bonum, & ſatis eſt.* Et meditationum lib. 9. *Dilige in bonis illius, quæ data ſunt ab illo, illum tibi, & te illi.* Sic igitur in eo ipſo, quod agimus, oportet agere, vt Eccleſiæ filium obedientem, obediturumque illi omni in re, ac tempore omni.

Quæcumque poteſtas iure diuino, ac naturali directè continet omnem dominij iuſti rationem ad naturalia, temporaliaque omnia regenda, directe iure diuino, ac naturali, omni ratione iuſti dominij dominatur omnibus naturalibus, ac temporalibus regendis. Sed Eccleſiæ Sanctæ poteſtas continet directè iure diuino, ac naturali omnem dominij iuſti rationem ad omnia naturalia, temporaliaque regenda. Igitur directe iure diuino, ac naturali omni ratione iuſti dominij dominatur omnibus naturalibus ac temporalibus regendis. Maior eſt clariſsima. Minor eſt ſupra abunde probata. Primo namque ex eo ipſo, quod aliquis homo boni & iuſti aliquid agit iure naturali, ac diuino directe impellitur ad Dei coniunctionẽ, quicum coniungi non poteſt in eo ipſo, quod boni agit, niſi ſubiiciat ſe Eccleſiæ Sanctæ mundi Reginæ, *Quæ eſt plenitudo corporis Chriſti*, in quo habitat, *corporaliter omnis plenitudo diuinitatis*, vt ab initio diximus. Secundo, in eo ipſo, quod aliquis boni aliquid agit, aut ſcit, impellitur diuino, ac naturali iure ad hoc, vt ſit ex iis hominibus, qui perfecte Deo coniũgũtur, ſiue Eccleſiæ Sanctæ. Tertio, in eo ipſo impellitur, vt ſe ſubiiciat ſupernaturali poteſtati, propter q̃ magis eſt factũ, ſitq; illud bonum, q̃ propter ſeipſum (natura quærente ſuã pfectionẽ) alioquin ab eo ſe diſiungens natura humana in eo bono, quod agit, illud corrũpit, Arg. XII

fit corruptæ naturæ exẽplo dæmonis, vt dicebamus, ad nihilum mi- serrime properat, ac se disiungens perinde est, ac si quis Florentiã maxime cupiẽs, viæque ad illam ducenti insistens, aut non procul aberrans, nolit audire infallibiliter eò ducenti, sine quo, vel in- fallibiliter scit, se non posse eò peruenire, vel scire omninò debet; nolit vero audire illi, quia non procul aberrat, vel illi iam viæ insistit. Audiamus Augustinum Sanctum pulcherrimè hæc ex- plicantem, clarissimèque, vbi sit verum ius status, aperientem. *Deficiunt autem omnia per corruptionem ab eo, quod erant; & nõ permanere coguntur non esse. esse enim ad manendum refertur. Itaque, quod summè, & maximè esse dicitur, permanendo in se dicitur. nam quod mutatur in melius, non quia manebat muta- tur, sed quia peruertebatur in peius, id est ab essentia deficiebat: cuius defectionis auctor non est, qui est auctor essentiæ. mutantur ergo quædam in meliora, & propterea tendunt ad esse: nec dicun- tur illa mutatione peruerti, sed reuerti, atque conuerti. peruersi- tas enim contraria est dominationi. Hæc vero, quæ tendunt ad es- se, ad ordinem tendunt: quem cum fuerint consecuta, ipsum esse consequuntur, quantum id creatura consequi potest. Ordo enim ad conuenientiam quandam, quod ordinat, redigit. nihil est autem esse, quam vnum esse. Itaque inquantum quodque vnitatem adipi- scitur, in tantum est. Vnitatis est enim operatio, conuenientia, & concordia; quæ sunt, inquantum sunt ea, quæ composita sunt. nam simplicia per se sunt, quia vna sunt. quæ autem non sunt simplicia, concordia partium imitantur vnitatem, & intantum sunt, inquan tum assequuntur: quare ordinatio esse cogit, inordinatio vero non esse, quæ peruersio etiam nominatur, atque corruptio. quidquid igitur corrumpitur, eò tendit, vt non sit. Iam vestrum est consi- derare, quò cogat corruptio, vt possitis inuenire summum malum: nam id est, quo corruptio perducere nititur. Sed ò Dei bonitas eò rem perduci non sinit; & omnia deficientia sic ordinat, vt ibi sint, vbi congruentissime possunt esse, donec ordinatis motibus ad id re- currant, vnde defecerunt. Itaque etiam animas rationales, in quibus est potissimum liberum arbitrium, deficientes a se, in infe- rioribus creaturæ gradibus ordinat, vbi tales esse decet. fiunt ergo miseræ diuino iudicio dum conuenienter pro meritis ordinantur.* Hæc Sanctus lib. 2. cap. 6. aduersus Manichæos concludens non dari nisi vnum finem, vnum ordinem, qui cunctos ordines essen- tialiter contineat. Ita vt temporalem, naturalemve finem con- sequi non possimus, vel naturali, vel supernaturali lumini conue- nientem,

nientem, sine supernaturali directione, quod si secus dicamus, incidimus in duos Deos, quod acutissime in proposito nostro viderunt Franciscus Mayronis, Bacchonus, Augustinus Triumphus, & alij multi. Audiamus igitur eumdemmet Augustinum pulcherrime idem concludentem contra eosdem Manichæos libro de vtilitate credendi. Ac Primo ostendit multa à nobis credenda, quamuis certissimo argumento probari non possint, vt ferè cuncta sunt contingentia. Sic igitur ait capite duodecimo. *Quæro enim si quod nescitur, credendum non est; quomodo seruiant parentibus liberi, eosque mutua pietate diligant, quos parentes esse suos non credant. non enim ratione vllo pacto sciri potest. Sed interposita matris auctoritate de Patre creditur. de ipsa vero matre plerumque nec matri, sed obstetricibus, nutricibus, famulis. Nam cui furari filius potest, aliusque supponi, nonne potest decepta dicipere? credimus tamen, & sine vlla dubitatione credimus, quod scire non posse confitemur. quis enim non videat pietatem, Sanctissimum generis humani vinculum, nisi ita sit, superbissimo scelere violari?* Secundo ostendit, non ingeniosos, & cordatos esse sapientes, sed qui ita viuunt, vt non peccent in suis administrandis, vel temporalibus, vel naturalibus. Talis vero est ex natura sua supernaturalis ordo vti est probatum, comprobabiturque infra & rationibus, & euentis; & addit ingeniosos, & cordatos alios esse instrumenta, ministros, ac seruos sapientum, quibus est infallibilis sapientia perducens ad Deum, nosque coniungens in omnibus rebus Deo, & ait, *Nemini dubium est omnes homines aut stultos, aut sapientes esse. Nunc autem sapientes voco, non cordatos & ingeniosos homines; sed eos, quibus inest, quantà inesse homini potest, ipsius hominis, Deique firmissimè percepta cognitio, atque huic cognitioni vita, moresque congruentes: cæteros autem cuiusque modi artibus, inertijsq; affecti sint, stultorum in numero deputauerim.* Et mox, *Nec, vt ita dicam, Dominus sui facti stultus est existimandus, cum est tanquam instrumentum, ministeriumque sapientis. quare si omnibus hominibus non peccare, quam peccare melius est, melius profecto omnes stulti viuerent* (licet ingeniosi, & cordati, vt supra dixit) *si serui possent esse sapientum. Atque hoc, si in rebus minoribus, vt in mercando, & colendo agro, in vxore ducenda, in suscipiendis, educandisque liberis, in ipsa denique re familiari administranda.* (En dicit in quibuslibet obediendum infallibiliter sapientibus) *expedire nemo ambigit, multo magis in religione.* (En

 dicit

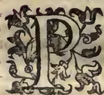
dicit & in hoc illis obediendum) *Nam & res humanæ promptiores ad dignoscendum sunt, quam diuinæ: & in quibuscunque sanctioribus, & præstantioribus, quò maius obsequium, cultumque debemus, eò sceleratius, periculosiusque erratur.* Hæc Sanctus peccare nos asserens, nisi obediamus sapientibus in qualibet re administranda, ac multo magis in religione, quæ sibi omnium rerum, scientiarum, artiumque vsus subordinat.

Tertio scribit, qui sit infallibiliter sapiens, qui nos omni in re Deo coniungat, & inquit hunc esse Christum hominem ita scribens, *Quid potuit indulgentius, & liberalius diuinitus fieri, quàm vt ipsa Dei sincera, æterna, incommutabilisque sapientia, cui nos hærere oporteret, suscipere hominem dignaretur?* Tandem concludit hanc sapientiam, quoad cuncta humana regenda Ecclesiæ, & Apostolicæ Sedi communicatum, Et inquit. *Cum igitur tantum Dei auxilium, tantum profectum, fructumque videamus, nos eius Ecclesiæ condere gremio, quæ vsque ad confessionem generis humani ab Apostolica Sede, per successiones Episcoporum frustra hæreticis circumlatrantibus, & partim plebis ipsius iudicio, partim conciliorum grauitate, partim etiam miraculorum maiestate damnatis, culmen auctoritatis obtinuit? cui nolle primas dare, vel summæ profecto impietatis est, vel præcipitis arrogantiæ.* Hinc idem lib. 1. de Moribus Ecclesiæ, singula quæque enumerans naturali lumini conformia, temporaliumq; administrationem iuxta Ecclesiæ præcepta ordinatam sic ait, alloquens ipsam cap. 30. *Merito Ecclesia Catholica mater Christianorum verissima non solum ipsum Deum, cuius adeptio vita est beatissima purissime, atque castissime colendum prædicas.* Et mox. *Sed etiam proximi dilectionem atque charitatem ita complecteris, vt variorum morborum, quibus pro peccatis suis animæ ægrotant, omnis apud te medicina præpolleat. Tu pueriliter pueros, fortiter iuuenes, quiete senes, prout cuiusque non corporis tantum, sed & animi ætas est, exerces, ac doces: Tu fœminas viris suis non ad explendam libidinem, sed ad propagandam prolem, & ad rei familiaris societatem casta, & fideli obedientia subijcis? Tu viros coniugibus non ad illudendum imbecilliorem sexum, sed sinceri amoris legibus præficis. Tu parentibus filios libera quadam seruitute subiungis, patres filijs pia dominatione præponis; tu fratribus fratres, religionis vinculo firmiore, atque arctiore, quam sanguinis nectis; tu omnem generis propinquitatem, & affinitatis necessitudinem seruatis naturæ, voluntatisque nexibus mutua caritate constringis. Tu Dominis ser-*

uos

uos non tam conditionis necessitate, quam officij delectatione doces adhærere. Tu Dominos seruis summi Dei, scilicet communis Domini consideratione placabiles, & ad consulendum, quam coercendum propensiores facis; Tu ciues ciuibus, gentes gentibus, & prorsus hominibus homines non tantum primorum parentum recordatione societate, sed quadam etiam fraternitate coniungis. Doces Reges prospicere populis, mones populos se subdere Regibus, quibus honor debeatur, quibus affectus, quibus reuerentia, quibus timor, quibus consolatio, quibus admonitio, quibus cohortatio, quibus disciplina, quibus obiurgatio, quibus supplicium sedulo doces, ostendens quemadmodum non omnibus omnia, & omnibus caritas, & nulli debeatur iniuria. Hæc Sanctus omnium naturalium, temporaliumque regimen ab Ecclesia pendere decernens.

Quam sanctus sit ordo Ecclesiasticus, & quomodo non erret, in suis decretis. Sæcularis ab ordine Ecclesiastico præcisus est corruptæ naturæ. distinguuntur aliquot quæstiones, ac medium formale opinionis nostræ aperitur. Cap. IX.

Ostremò illud addemus; in omni quæstione, & proinde in hac etiam considerari ea, de quibus agitur, iuxta naturam suam. quod si aliter in aliquibus, aut aliquando contingat, per accidens est, neque in considerationem venit, id apud omnes peritos est in confesso. Quocirca Ecclesiastica potestas, quæ est supernaturalis, ex natura sua secum ducit omnem bonitatem, scientiam, potestatemque, quæ dari hominibus posit, quin immediatã cum Deo coniunctionem. atque Ecclesiasticus, vt Ecclesiasticus, non errat, veluti neq; medicus vt medicus, artifex vt artifex. Per accidens est, vt isti errent, quatenus artifices, medicive non sunt, artificium medicinamq; ignorãt. Sed temporalis vt temporalis, sæcularis vt sæcularis, naturalis vt naturalis, si disiungitur a supernaturali, protinus est corruptæ, ac vulneratæ naturæ, vt supra est demonstratum.

Ne

Ne verò posſit Eccleſiaſticus errare (licet aliquis erret) multis modis Deus cauit: Poſſentque hic innumera euenta proferri, è quibus colligeremus Deum prouidere, ne erretur ab aliquo, ac mirabiliter afferre, ſi quando erratum fuit, non modo remedia, quæ corrigant erratum, ſed afferant præſtantiora his, quibus aliquid imminutum videbatur, & attingimus aliqua libro 5. Ob id 1. Eccleſiaſticus ordo ſanctiſsimos, prudentiſsimos, ac doctiſsimos in omni doctrinam genere ſemper habuit atque habet. Etenim cum toto Orbe terrarum tot fuerint Reges, & Imperatores à mundi exordio, ſintque adhuc, mirabiliſsimum tamen ſit illud, ex iſtis neque fuiſſe, neque idcirco numerari tot ſanctos, quot è Pontificibus Romanis, cum tamen ſit vnus dumtaxat Pontifex Romanus in terris. Reges verò toto orbe terrarum termille pro vno Pontifice Romano. Quì fieri potuit igitur, vt per tot ſæcula, neque viginti Reges fuerint Sancti, cum tamen è Pontificibus Romanis fuerint ſeptuaginta, & plures poſt aſcenſionem Chriſti? Ex his porrò aſſerunt martyres 24. alij plures volunt. ex quo patet, nulli Epiſcoporum ſucceſsioni in vlla ciuitate tot Sanctos diuinitus datos, vt Sedi Romanæ, & tamen innumeræ ſunt Sedes. Sic igitur meritò cunctis illa præcellit. Eodem modo in qualibet Vrbe innumeri extiterunt Principes & Iudices; neque tamen ex his tot Sancti extiterunt, vt ex Epiſcoporum ſerie, cum nulla ſit paulo antiquior Epiſcoporum ſeries, quæ non oſtendat duos, tresve, aut multò plures Epiſcopos Sanctos: numerus porrò Epiſcoporum, qui Sancti fuerunt, eſt maior numero Sacerdotum, vel aliorum, qui ſpeciatim Religioni ſeſe addixerunt: nam pro vno Epiſcopo in vna vrbe plurimi ſunt Religioſi, ac Sacerdotes, ſeruata igitur numeri proportione in ſingulis Ciuitatibus comperiemus multo plures eſſe ex Epiſcopis Sanctos, quam è quolibet ordine. præſtiterunt autem ſingulis tum Pontifices ſummi, tum Epiſcopi charitate diuina in omnes, conſtantia tuendæ veritatis, prudentia, iuſtitia, fortitudine, temperātia (ſine quibus neque hominum cœtus, neque vlla bona ſtare poſſunt,) quin omnium rerum peritia, vt ſigno de religione oſtendimus. reliqua conſtant è Martyrologijs Bedæ Angli, Vſuardi Galli, Adonis Germani, & alijs. & modo quinam gentes efferas ad humanitatem perducunt, niſi miſsi à Pontifice? qui inuicti aduerſus tot hæreſes, niſi ſucceſſores Petri? Vt igitur minus digni aliquando tantam Sedem tenuerint, meritò tamen hæc cunctis imperabit. Secundo datum eſt Eccleſiaſticis

ne

ne posint errare in vniuersalibus fidei, morumque decretis, hinc 1.Timot.3. *Ecclesia Dei viui columna & firmamentum veritatis.* Id verò maximè proprium est Pontificis summi. Ad ipsum namque solum est dictum, *Pasce oues meas,* Matth. cap.vlt. ad nullos alios hoc vti singulos est dictum, sed vt ad vniuersos simul coniunctos cum ipso. *Super ipsum ædificata est illa* Ecclesia, aduersus quam *Portæ inferi non præualebunt,* Matth. cap.16. pro ipso solo eumque sequentibus Christus rogauit, ne vnquam deficeret fides eius Luc.cap. 22. Hinc SS. Cyprianus lib.3. Ep. 3. *Ad Romanam fidem perfidia non habet accessum,* & Hieronymus cap. 5. contra Ruffinum, *Præstigias non admittit,* & Augustinus psalm. contra partem Donati, *Neque illam vincunt inferorum portæ,* & Episcopi Africani ad Bonifacium Papam, *In ea semper extra maculam est Catholica seruata religio,* Et Bernardus ad Innocentium Papam, *Neque ibi potest fides sentire defectum.* Hinc Apostolica Sedes vocatur *Immobilis fidei petra.* Tertullianus lib. 4. aduersus Marcionem, & lib. de præscriptionibus S.Basilius homilia de pœnitentia. Ambrosius lib.2.cap. 2. in Lucam. S. Thoma. opusculo 20. lib.10. cap. 3. S. Leo Ser mone tertio de assumptione. Hinc Concilium Chalcedonen. Epistola ad Leonem vocat eum *Caput Ecclesiæ,* & in Constantiensi damnatus est Ioannes Hus. cap.15. qui Papã negabat esse Ecclesiæ caput, sed latè hoc lib. 2. cap.7. è S. Dionysio, Ignatio, Irenæo, Cypriano, & aliis, hinc sepè concilia, quæ alioquin vniuersalia erant, errarunt; tredecim nos enumeramus lib.5. de Sign.Eccl. Dei cap.8. instar omnium sit Ephesinum Concilium Prædatorium dictum ab ipso summo Pótifice conuocatum, cui tres Orientes Patriarchæ adfuerunt, innumerique Episcopi, & assensere omnes paucis exceptis, ac legatis Pontificiis, qui restitere, restitit ac rescidit omnia S. Leo, Leonemque est sequuta Synodus Chalcedonensis. Tertiũ, ne Ecclesiasti per accidens errent, eis dati sunt impulsus diuini à charactere procedentes, quibus impelluntur ad cognoscenda, & perficienda quæcunque sunt iusta. Quartũ pollicitus est Christus in medio se ipsorum futurum, cum fuerint in nomine ipsius congregati, ne errent in rebus transigendus, vt colligimus è Matth. cap. 18. ijs verbis, *Vbi fuerunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum,* vt declarant eo loco. SS. Chrysostomus. Hilarius, Hieronymus, Cyprianus de vnitate Ecclesiæ, Gregorius lib.7. Registri cap.110. Concilium Chalcedonenses epistola ad Leonem in fine

fine tertiæ actionis Sexta Synodus act. 17. Celestinus Epistola ad Ephesin. Concilium Toletan. 11. non procul ab initio, Cyrillus in expositione Symboli Nicæni circa principium Innoc. apud Gratianum dist. 20. cap. de quibus.

Est igitur temporalis, ac naturalis proponere quomodo sint res, naturalis scit ita esse, cum facta etiam prudentissimos fallant aiebat Neratius Iurisconsultus l. 2. ff. de igno. Iur. Ecclesiasticus verò ex altissima causa, ac sensu Domini, ex altissimis causis reuelatis decernet quid ageñ. leges bonas confirmabit, ac malas reijciet, quod egit in Gentilium Romanorumque legibus, alias pro varietate gentium decernet, easque Iurisconsultis exequendas tradet, atque ab ipsius fine, ac potestate essentiali quoad actiones quaslibet, vsumque, & dominiũ iustũ quarumlibet rerum pendebunt. primo quidem, quod ex essentia sua tota quælibet magis facta sint ob finem supernaturalem, quam propter se ipsa, atque ita potestas temporalis est ex sua natura magis facta cum rebus suis omnibus, vt seruiat supernaturali, quam sibi ipsi. Secundo natura humana coessentiali iure, & impetu sic illum quærit, vt nullibi conquiescat, nisi ordinata ad illum, quasi ignis in Sphærã suam tendens, & quoties impeditur omnia concutiens, ac disrũpens, vt eo dirigatur. Formalitas itaque, ex qua Ecclesia, ac per illam quilibet in ordine suo Ecclesiasticus quoad personas, loca, & res, atque his seruientia, liberi sunt, simulque omnibus humanis, terrenisque eo, quo dictum est modo, dominantur, est, quia sunt supernaturales. supernaturalitas namque ex se ipsa habet, vt cunctis naturalibus, atque hinc dependentibus dominetur, quod acute Ioannes Bacconus considerabat, vti suo loco dicetur, sic locus supernaturalis, aut supernaturali seruiens, eodemque modo res, libera sunt. Nam supernaturalis secum ducit omne bonum, potentiam, sapientiamque, idcirco omnia dependent essentialiter ab illo, essentialiter ei subiiciuntur, libera sunt cuncta illi seruientia vsque ad primum principium totam rem retexendo. Nam primò Deus elargitur humanæ naturæ quidquid boni habet ob merita Christi, & Ecclesiæ, fons omnium meritorũ Christus, à quo per Ecclesiã dimanat omne meritũ, vel condigni, vel congrui, ex quo vel tpale vel naturale aliquid bonum, dñiumve iustũ habemus, sicut enim per filium omnia *facta sunt, & sine ipso factũ est nihil*, sic per Christum hominẽ in secunda filij persona subsistentẽ, fidemque in illum stant cuncta, & conseruantur ab interitu, ac

perdi-

perditione vindicata sunt, vindicantur, ac proteguntur. Fides hæc in Ecclesia Sancta est; in eius precibus, meritis & oblatione diuinissimi corporis, *De cuius plenitudine* nos indignissimi; beneficiorum tantorum, ac tot immemores, accipimus. secundo ratione essentialis subordinationis ex determinatione æterna, perpetuaque, & immobiliter affixa innataque vniuersitati rerum, ex qua externa bona magis sunt ob humanum corpus, quam propter se ipsa; sed corpus, & bona corporis magis sunt ob animum, quam propter se ipsa. Rursus animus in statu naturali consideratus cum suis naturalibus bonis, est magis propter statum animi supernaturalem, bonaque supernaturalia, quam propter seipsum, sicut scriptum est, *Omnia vestra sunt, vos Christi, Christus autem Dei*. Supernaturalis porrò infimi characteris essentialiter subordinatur supernaturali superioris characteris, quod vt benè aiebat S. Thomas, continet eminēter inferiores; & altius attollitur, vt magis dominetur. tertio subordinatur essentialiter naturalis ob infallibilem diuinitatem veritatemque, quam Sancta Ecclesia dilargitur, & quam natura humana appetit, neque consequi illam potest appetens sine Ecclesia Sancta Matre nostra, ac mundi Regina. Quarto denique ob appetitum non quemlibet naturæ humanæ, sed coessentialem, ex quo numquam quiescit, nisi vtcumque d[illegible]atur in polum suum parturiens vnà cum tota vniuersitate rerum, secumque tacitè gemitibus inenarrabilibus illud repetens, *Anima mea sicut terra sine aqua tibi, sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum*. Iugis est hic appetitus ineuitabilis. Sic igitur bona est hæc consequentia, supernaturalis est, ergò est liber; supernaturalis est, ergò omnibus naturalibus dominatur, si loquamur de his, quibus est potestas iurisdictionis. Seruit hæc res; aut persona supernaturali, ergò non subiicitur naturali, aut supernaturali inferioris characteris. Et vicissim liber est ab omni naturali potestate humana, ergò est supernaturalis. Ratio deducta à SS. Dionysio Areopagita, Clemente Alexandrino, Thoma, Ægidioque, & aliis est. Nam sicut tota natura, regimenque naturale cum suis naturalibus dependet per intermedias causas à supernaturali potestate Dei, & ab illa regitur, mouetque omnia, per suam liberam, independentem, supernaturalemque potestatem, & voluntatem in finem supernaturalem. Sic in regimine intellectuali, regimen intellectuale per intermedias causas dependet à supernaturali; ita tamen, vt natura humana recipiat influxum à Christo capite, damnati nullum recipiant

in-

influxum, sed tamen coerceantur à supernaturali potestate, nam sicut habent esse naturale à Deo, sic eis remanet. Quamobrem sic
Ar. XIII argumentamur. Omne naturale quod suis rebus essentialiter dependet à supernaturali in regimine humano, quod quatuor ijs modis est explicatum, sed omnis humana potestas est naturalis, ergo essentialiter dependet à supernaturali in regimine humano. quod vero essentialiter dependet, essentialiter subiicitur, atque ita, tum quilibet priuatus in quauis re agenda, tum Princeps obedire Ecclesiastico est obligatus, in ipsa etiam vi compulsiua. Quocirca optime & acutissime aiebat S. Thom. Ecclesia posset eximere ab omni Infidelium potestate Christianos, non hoc agit ob scandalum. Similiter vult, vt multae temporalium causae deferantur ad Iudices saeculares, quod idem Sanctus scripsit, quod suo loco dicetur, tum vt saecularis potestas filiorum non diminuatur, sed augeatur, gaudeantque ij benignitate Matris, tum vt Ecclesiastici minus occupentur istis tricis; nihilominus vult aditum apertum cuilibet saeculari ad Ecclesiastica Tribunalia iuxta l. Episcopale C. de Episcopali audientia. Idcirco Euangelicae denunciationi locus datur in multis, vt notatur, cap. nouit. de iudic. Stat igitur, quod diximus haec consequentia. Supernaturalis est res, aut supernaturali speciatim seruiens, ergo libera est à naturalium potestate, si secus fuerit decretum, per accidens est, quod est ad regulam suam, naturamque suam reuocandum, & ei subiiciendum. Atque hoc solo responso supernaturalitatis cuncta obiecta diluuntur, quae fiunt aduersus Ecclesiasticam libertatem, & potestatem, vt supra est explicatum.

Verum, quo clariora fiant omnia distinguendae sunt à nobis aliquorum sententiae, illudque in primis: Pontifici pro libito non licet Imperia, Regna, Principatusve saeculares auferre, aut Magistratus ab eis positos deiicere, vel saecularium causas, quae ad eos pertinent ad se aduocare, ac multo minus Episcopis quorum iurisdictio tota est ab apice Pontificiae iurisdictionis; & propterea non sunt aliorum temporalia subiecta eodem modo Pontificiae potestati, quo loca immediate subiecta Apostolicae Sedi, sicuti non eodem modo subiecta est Deo terra, & coelum. Nam proprius hoc à Deo influxum recipit, atque, vt ita dicamus, immediatius, quam terra, quod haec scilicet in suis rebus generandis dependeat à pluribus causis.

Secundo à Pontificali, & Ecclesiastico dominio non tollitur dominium Regale, ciuile, & oeconomicum, & proprium cuiusli-

bet priuati, aut Principis alicuius, sed continentur vnum quodque secundum suam naturam vti à constituente, & perficiente illud, sic ab anima intellectiua perficitur sensitiua, & vegetatiua, quæ tamen in Belluinam degenerant quatenus non seruiunt illi. Quamobrem Respublicæ, Regna, Principatusq; perficiuntur, ac promouentur in sua natura eo ipso, quod continentur ab Ecclesiastica potestate.

Hoc itaque contendunt meritò nostræ ætate Theologi multi, & scriptores, & in his doctrina, & pietate Illustrissimus Cardinalis Bellarminus, cum quibus nos sentimus. Veruntamen, quoad alios, in aliis quibusdam secus dicendum nobis videtur cum sanctis omnibus, olim maximis Theologis, & tota antiquitate.

Primo. Respublica humana non potest ad finem suum naturalem, qui est Deus, peruenire absque Ecclesiastica supernaturali potestate, ità vt finis naturalis essentialiter dependeat à supernaturali ordinatione, potestasque à potestate, alioquin erit Belluina non humana, quod secundo libro explicatur. Quocirca nulla est potestas recta naturalis iis, qui distinguuntur à supernaturali directione, natura enim vel numquam, vel rarò frustratur suo fine 2. Cœli tex. 59. 1. Cœli text. 32. 3. de anima tex. 45. ac naturale est illud, quod inest semper, aut plerumque 2. Physici tex. 77.

Secundo. Imperia temporaliaque omnia dominia iusta dependent essentialiter ait Sanctus Thomas opusc. 20. lib. 3. cap. 10. ab Ecclesiæ Sanctæ potestate ratione finis humani, qui est Deus, & ratione meriti, & Christi, cui data est omnis potestas, vtrique illa dantis.

Tertio. Ecclesia Sancta Mater nostra Christi sponsa, ac mundi Regina dominium directè, atque eminenter, absque imperfectione continet omnium dominia, tamquam dependentia, firmatque, non tollit illa. Nam decet esse in Ecclesia Dei Principes, Imperatores cum potestatibus suis ei seruituros, ipsamque esse Reginam circumdatam varietate. Hanc opinionem videntur aliqui nostræ ætatis Theologi aliquo modo amplexati, cum dixerint ab Ecclesiastico Dominio contineri eminenter aliorum dominia. Quod si eo sensu absque imperfectione contineri dicitur hoc directè, vt ab intellectiua anima continentur sensitiua, & vegetatiua, & à denario continetur quinarius, quaternarius, similiter à tetragono trigonum, directè autem continebuntur, quia potestas Ecclesiastica vult actu quodlibet bonum temporale

finem-

finemque illius, vt conueniens fini supremo iubetque adesse iuxta statum cuilibet conuenientem, voluntatemque diuinam.

Quarto. Ecclesia Sancta, Mater nostra, Christi sponsa, ac mundi Regina, cuius potestas vt in fonte est in Pontifice summo, potest quoties ordo vniuersi, siue eius bonum, vel Dei suprema voluntas, bonumque diuinum, quod est omnium maxima causa, exigit, propria iura alterius in alterum transferre sicuti Princeps sæcularis domus priuatorum deiicere ad vrbis ornatum, vel tributa imponere ob causam publicam, quæ in proposito nostro tradit Sanctus Thomas, vt eius verba referimus lib. 2. cap. 7.

Quinto. Potest hoc ex iusta causa, licet nihil errarit is, à quo in alium iura transferuntur: Alioquin cum dederit Pontifex ius acquirendi Indias Castellanis, & Lusitanis, quod ius commune erat ijs cum qualibet natione, male egissent, (quod nemo potest dicere) Castellani, cum classes exterorum, vel loca ab iis occupata in Occidentalibus Indiis debellarunt non alio iure, nisi quod Pontifex eis assignarat ea seclusis aliis, atque omni iure priuatis, neque possent vetare aliis, cum vellent illa occupare; similiter malè Franci Gallias, Visigothi Hispanias, Angli Britanias Imperio Romano contra omne fas ereptas retinuissent, & Rodulphus malè fuisset electus Imperator seclusis, qui iure dilecti erant. Alphonso decimo Castellæ Rege, & Ricardo Cornubiæ comite, Sed veluti Rex, cum propter bonum commune aliquid aufert alicui, debet procurare, vt illi tantumdem, si fieri potest, è communi rependatur, quod Iurisconsulti dixere l. venditor §. si contra ff. comm. præd. l. 2. C. pro quib. cau. seru. liber. Bart. Bald. l. omnes Populi de Iust. & Iur. Rol. cons. 71. lib. 3. sic, vbi fieri posset, ijs refundendum foret, quibus aliquid ablatum fuisset; sin minus cuncta seruiunt bono diuino. Quin si aliquando ob crimen alicui regnũ auferretur, cõuenit, vt ad alios propinquos benemeritæ cognationis merentes deferatur. sicuti legimus regnum Dauidis ob merita ipsius Dauidis non fuisse ablatum posteris eius, tandemque translatum fuisse in Christum videmus. neque tamen dici potest, hæc posse Pontificem summum, siue Ecclesiam Sanctam, Episcoposque eius ad vitanda maiora mala, vel ad conseruandam quietem. Sic enim liceret absoluere quemuis latronem, quoties timeretur maius malum, vel perturbatio quietis. Quin maiores prædones magis essent absoluendi, ac magis essent venia digni, quam minores; hi namque maiora mala efficere, & magis quietem perturbari possunt. Amplius remitteretur in terris, quod non remit-

titur

titur in cælo, & clauis Ecclesiæ, non esset clauis cœli. Quamobrem tunc videntur summi Pontifices hæc egisse, quoties illi, qui occuparunt, re vera subditos populos magis ordinaturi erant in Deũ, quod natura humana in omnibus appetit, & ad quod cunctæ res ex intrinseco principio naturæ habent, vt ordinentur; quod vt inanimata facere queant, ipsa ex intrinseco principio non habeant; habent tamen ex illo, vt eorum natura id requirat, quod tota ad hoc sint facta; & aliud agere, est totius vniuersi compagem diruere, res ipsas suas disperdere, quod est contra iura status. Quod si occupantes non ordinarent magis in Deum, non video quomodo possent esse tuti in conscientia. Sed quando hæc potestas à solo Pontifice Summo deriuatur, idcirco eius est ordinare, quomodo possint, & quatenus huiusmodi regna, & Principatus haberi.

Sexto. Supernaturalis potestas, ac libertas Ecclesiastica, quoad personas, loca, & res, incœpit cum mundo ipso, cum Angelis, Adamo, Seth, posteris eius, Noeque, & sequentibus, & continuata est semper vsque ad nos, quamuis eam portæ inferi, vt vocant SS. Gregorius, ac Thomas expugnare sint conati, vt ostendimus latè libro 6. coæua est igitur mundo, ac rebus ipsis innata; nam magis ob illam, quam se facta sunt.

Septimo. Reges, & Principes sæculares non sunt immediatè à Deo, sed interuentu Ecclesiæ Sanctæ, Pontificumque eius ob easdem causas. Ideo non legimus à Deo Reges institutos, nisi per Imperium, manumque Sacerdotis, qualis fuit Adamus, Noe cum posteris, cæterisque, de quibus libro 6. Rectè enim post alios Doctor irrefragabilis Alexander Halensis Anglus, & Hugo cognomento Magister Saxo post omnes alios dixerunt; *Spiritualis potestas terrenam habet instituere, vt sit & iudicare vtrum bona sit.*

Octauo. Libertas locorum, rerum, seruientiumq; cultui diuino ex rei natura sunt libera ab omni temporali potestate, idque iure naturali, ac primæuo, similiter & libertas omnium seruientium personis cultui diuino dedicatis, vt sexto libro habetur. Quamobrem neque Pontifex ipse summus iure ordinario potest Clericos subiicere Tribunalibus, & iurisdictioni laicorum, quod suo loco dicetur.

Nono. Non licet sæcularibus vllis Principibus iure naturali primæuo, ac diuino cognoscere, aut diiudicare causas, & actiones vllas Ecclesiasticorum, vel eis quidpiam præcipere, aut statuere de vllis eorum rebus, licet per accidens aliter aliquando veluti

ab Ecclesiasticæ potestatis exequutoribus, id ab illis fieri contingat, vt libro quarto cap. 12. est dictum; euenire enim solet, vt Ecclesiastici obligentur ad bonum commune temporale, sed ex vi rationis ab Ecclesiasticis consideratæ, vt cõsiderat Grazias tract. de vltimo fine 13. illatio num. 158. & 160. Purpurat. consi. 335. num. 2. & 3. Vasquius de successionum creatione leg. 1. §. 10. num. 651. Bald. l. nemo. C. de sent. & inter loq. Quamobrem, cum clericus ex natura sua sit euectus ob diuinum characterem dispositionemue ad illum supra potestatem secularem, non potest ex vi potestatis huius ad aliquid cogi, similiter cum sit intellectus eiusdẽ ob eumdem characterem, dispositionemue ad illum euectus supra intellectum laicalis potestatis, non potest cogi ex vi rationis per eam consideratæ ad aliquid cogi, canones tamen dant aliquando Laicali potestati, vt cogat, cum potestatis Ecclesiasticæ copia non adest, attolluntq; ad vniuersitatis ordinẽ conseruandũ Laicalem potestatem supra seipsam; veluti aqua quandoque attollitur in altum, ne vacuum detur; sed veluti hæc residet, cum vacui causa cessat, eodem modo potestas laicalis ad semetipsam reuertitur; cum præsta fuerit Ecclesiastica potestas.

Decimo. Supernaturalis Ecclesiastica potestas, quoad temporalia cuncta, ac libertas quoad personas, loca, & res est iure naturali, ac diuino notissima, vel imperitis veris, vt ser. 6. libro cap. 8. & infra confirmabitur.

Decimoprimo. Non licet vllo modo vel directè vel indirectè sæcularibus Principibus vetare, aut efficere ne seculares ad Ecclesiastica Tribunalia, cum litigant etiam de rebus sæcularibus accedant. Ex natura enim sua potestas Ecclesiastica iudicat de omnibus, quod Arcadius, & Honorius viderant l. Episcopale C. de Episcopali audientia, definitumque est in Concilio Carthaginensi 3. cap. 5. & habet S. Augustinus libell. de opere Monachorum, & S. Paolo 4. ad Cor 6.

Decimosecundo. Non potest vllo iure sæcularis Potestas prohibere Episcopis, ne satellites armatos habeant ad coercendos contumaces, puniendos Reos, quod adeò verum credidit Hieronymus Albanus, vt libro de potestate Ecclesiastica dixerit opinionem contrariam esse hæreticam. per accidens tamen statui potest à Pontifice summo ad libitum, ne aliquis Episcopus habeat ad tempus.

Referuntur sex tempora ab exordio mundi, creationeque Angelorum, è quibus constat supernaturalem potestatem cunctis naturalibus, ac temporalibus dominari, liberumque esse quoad personas, loca, & res suas. Cap. X.

Cum supremus omnium conditor, ac gubernator Deus cõstituisset ex æterno singulis rebus largiri, vt essent, cõstituit simul filium suũ, per quem cuncta agit disponit ac regit, hominem futurum esse omnium Dominum, Regemq; summũ, vti hoĩem, à quo oĩa penderent, ac regerentur, qui occasione ab Adami peccato sumpta nasceretur alioquin nasciturus, omniaque ad perfectionem non modo naturalem, sed etiam supernaturalem perduceret, atque in altissimo statu collocaret. Sic enim Prouerbiorum cap. 10. habetur, *Dominus possedit me in initio viarum suarum*, Siue vt septuaginta verterunt, *Dominus creauit me in initio viarũ suarũ*, Quæ verba referri ad filium hominem factum volunt Latini, & Græci, SS. Clemens Romanus lib. 5. Constitutionum cap. 19. Irenæus lib. 3, cap. 33. Athanasius serm. 3, aduersus Arianos, Gregorius Nazianzenus orat. 36. Cæsareus dialogo 2. Ambrosius primo de fide cap. 1. Nyssenus de fide ad Simpliciũ, Hilarius 12. de Trinitate, Hieronymus lib. 2. in Michæam, & ad Ephesios cap. 2. Chrysostomus serm. de sancta Trinitate. Epiphanius in Ancorato, & hæresi 69. Cyrillus Alexandrinus lib. 5. Thesauri, cap. 4. & 8. Augustinus serm. 58. de verbis Domini, & lib. 1. de Trinitate cap. 12. & lib. 1. de nuptiis cap. 21. Concilium Hispalense ij. cap. 13. Fulgentius lib. ad obiectiones Arianorum in responsione ad tertiam. Idacius Clarus lib. contra Varimanum tom. 5. Bibliothecæ Sanctæ, Iustinianus ad Ioannem Papam citans Basilium lib. 4. contra Eunomium, Damascenus libro quarto cap. 19. Rupertus libro 3. de gloria & honore filij hominis in Matthæum, & lib. 13. de gloria Trinitatis cap. 20. vbi inter alia scribit. *Religiose est dicendum, reuerenterque est audiendum, quia propter hunc hominem gloria, & honore coronandum, Deus omnia creauit.* Et infra,

Rectius dicitur non hominem pp Angelos, sed Angelos quoque pp hūc hominē factos esse, vt cætera omnia, & S. August. adducto ca. 22. de Trinitate lib. 1. *Secūdum formam*, inquit, *Dei ante omnes colles genuit me, secūdum formā serui Dominus creauit me initiū viarū suarum*. Quamobrem Galatinus lib. 7. de arcanis Religionis Christianæ cap. 1. & 4. tradit communem esse Rabinorum sententiam fuisse omnia creata à Deo ob amorem Mesiæ; ac propterea Isaiæ cap. 4. vocari *Germen*, & Psal. 67. vocari *Fructū* terræ, quia quemadmodum sunt ista finis, ac pulchritudo arboris; ita Mesias vniuersi totius: sic ille. Hæc vero omnia cum sæpius alibi Apostolus indicauit, tum vero ad Colossenses cap. 1. inquiens de Christo, *Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ*, imago pertinet ad diuinitatem, primogenitus ad hominem, vt interpretatur Concilium Sardicense Epistola ad omnes fideles; & desumitur è Concilio Ephesino tomo primo cap. 4. & 5. & tomo quarto cap. 26. Sic etiam verba illa Apostoli exponunt SS. Hieronymus, & Anselmus ibidem, Chrysostomus hom. 15. ad Romanos cap. 8. Nazianzenus orat. 43. Augustinus contra Epistolam fundamenti cap. 37. Quocirca idem Chrysostomus hom. 61. in Ioannem scribit à Patre cuncta effici ob gloriam filij. Hinc Irenæus adducto loco, *Propter hoc Lucas genealogiā, quæ est à generatione Domini nostri vsque ad Adam texens, septuaginta duas generationes habere ostendit finem coniungens initio, & significans, quoniam ipse est, qui omnes gentes exinde ab Adam dispersas, & vniuersas linguas, & generationes hominum cum ipso Adam in semetipso recapitulatus est. Vnde & à Paulo typus futuri dictus est ipse Adam, quoniam futuram circa filium Dei humani generis dispositionem in semetipsum fabricator omnium verbum præformauerat prædestinante Deo primum animalem hominem, videlicet, vt à spirituali saluarentur, cum præexisteret saluans, oportebat, & quod saluaretur fieri, vti non vacuum sit saluans.* Hæc Sanctus, qui & capite 30. *De ventre Dauid suscitatur Rex æternus, qui recapitulat omnia in se*. Et sequenti. *Et antiquam plasmationem in se recapitulatus est.* Sic itaque Pater quæcumque agit, ac regit per filium; per eumdem filium hominem factum omnia recapitulat in se, qui deinde filius homo per humanitatem suam nobis in Eucharistia coniunctam fide spirituque omnia conglutinante in se, Patremque omnia recapitulat ministerio Clericorum, Sacerdotum, Episcoporum, Pontificis summi, qui est Ecclesiæ militantis caput in terris. Atq; hoc est, quod Christus dixit. Ioan. c. 13.

Nunc clarificatus est filius hominis, & Deus clarificatus est in eo, si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso. Quæ declarans S. Ioannes Chrysostomus, ait, *Quomodo autem clarificauit per seipsum? omnia ad filij gloriam operatus. Atque omnia filius fecit.* Rursus idem Christus, Ioan. cap. 17. *Pater venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te, sicut dedisti ei potestatem omnis carnis.* Et mox. *Ego te clarificaui super terram, opus consumaui, quod dedisti mihi.* Et post. *Et ego claritatem, quam dedisti mihi dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.* Hæc Christus dicens Apostolis à se eamdem claritatem datam, quam dedit ei Pater, potestatem omnis carnis, ob coniunctionem veram fidei, charitatisque interuentu cum vero corpore ipsius, vt operis initio dicebamus. Est igitur Christus mediator, per quem cuncta perficiuntur, ac modo suo diuinitati coniunguntur, Patrique, & sibi, atque Ecclesiæ subiiciuntur.

Quocirca Ecclesiasticæ potestatis, vel supernaturalis est immediate & infallibiliter nos coniungere cum Deo, ac proinde cum Christo, seu Christi corpore, *De cuius plenitudine nos omnes accipimus.* Et ideo vel implicite, vel explicite tam Angeli, quam homines Christo futuro homini se se subiecerunt, cum se se per gratiam Deo coniunxere, siue immobiliter, vt beati per essentiam videntes illum, siue mobiliter. Implicitè inquam, quia parati erant quibuslibet se se subijcere, quibus Deus voluisset quacumq; in re. Sex autem temporibus constitit maxime supernaturalem; siue Ecclesiasticam potestatem dominari omnibus tam temporalibus, quam naturalibus rebus, atque esse liberam quoad personas, loca, ac res, in omnibus ab omni alia potestate.

Primum tempus est in ipso mundi exordio, eodem quo creatus est, momento. Nam cum Deus Angelos in gratia creasset, siue in supernaturali statu, ordinibus nouem distinctos, ex his aliqui perstiterunt in supernaturali directione, ei se se subiecerunt, cum sicuti sunt, immobiliterque Deo sunt coniuncti eum per essentiam videntes, id assecutos ex fide Christi supra diximus e SS. Augustino, Fulgentio, Gregorio, Bernardo, Thoma, Ruperto, Laurentio, Iustiniano, Alberto Magno, & aliis.

Quidam vero in ordinatione supernaturali haud perstiterunt; sed conuersi ad naturalia sunt eiecti è cœlo, dominijque vsu omni in temporalia, detrusi ad infera, cap. 2. Petr. 2. Luc. cap. 10. S. Thomas. 1. q. 107. art. 16. & q. 109. art. 1. q. 62. art. 4. & 5.

Angelis vero qui supernaturalem directionem secuti sunt, da-

tum est Regium in omnes sensibilium rerum species dominium, simulque dati sunt Orbes cœlorum mouendi, atque hoc Angelis infimi ordinis: Sic enim S. Augustinus lib. 83. quæstionum 76. q. *Vnaquaque res visibilis in hoc mundo habet Angelicam potestatem sibi præpositam*: Et Damascenus lib. 2. cap. 4. *Diabolus erat ex his Angelicis virtutibus, quæ præerant terrestri ordini*. Origenes in illud numerorum cap. 20. *Cum vidisset asina Angelum*, ait, *opus est mundo Angelis, qui præsunt super bestias, & præsunt animalium natiuitati, & virgultorum, & plantationum, & cæterarum rerum incrementis*.

Ex his constat ab ipso mundi initio Ecclesiasticam, vel supernaturalem potestatem cunctis temporalibus, ac naturalibus Dominari, liberamque quoad personas, loca, & res: Angeli namq; sunt Ecclesiæ partes, & fuere in via, militantque adhuc pro nobis, vt est supra dictum, Christusque est eorum caput, ac licet ex his aliqui sint, quantum ad naturam inferiores potentia, scientiaque proueniente à principijs naturæ, tamen imperant apostatis Angelis; sed hi nullo vmquam modo, aut tempore imperant, aut imperarunt illis; ijdem rerum temporalium dominium consecuti sunt, quo vtuntur ad finem supernaturalem semper, hic namque est vniuersalissimus omnia complectens; ordinando siquidem temporalia mortales inuitant ad bonum, vel deterrent à malo, puniunt, remunerant in illis homines, vt inducant ad gratiæ motus excipiendos, vel ne longius ab illa abscedant, quod Caietanus bene aduertit 1. quæst. 110. art. 1. Quocirca interdum sinunt ea vastari à dæmonibus, & occupari; quoties homines, quibus ea seruiunt, id merentur, aut conuenit fini supernaturali, vt enim Iob percussus est ab illo, ignis è cœlo, ventusque in eius bona immissus: Quin Christus ipse asportatus, sic ipso volente, ac permittente, supra montem, ac supra pinnaculum templi.

Loca tamen Angelorum propria cœli dicuntur, eo nullus est aditus dæmonibus. ea vocari templa ostendimus libro sexto. Templa enim sunt loca, in quibus extraordinariæ, vel supernaturalis potentiæ, sapientiæ, bonitatisque diuinæ, effecta eduntur, non sunt illa in parietibus, ac tecto. Idcirco, quoties Deus aliquo in loco alicui loquebatur, vel aliquid huiusmodi extraordinarium Dei opus apparebat, habebatur pro Dei domo, ac templo. Hinc Genesis cap. 8. Cum locutus esset Deus ad Noe, eo in loco Noe fabricatus est altare, & obtulit holocaustum; simile egit Abraham cap. 12. & Iacob cap. 28. cum Deus illi dormienti apparuisset

set, ac locutus esset in somnis, dixit, *Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam, quam terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cœli,* Et mox vncto lapide, quem capiti supposuerat dormiturus, ait, *Erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste, quem erexi in titulum vocabitur domus Dei, cunctorumque quæ dederis mihi decimas offeram tibi.* Et cum Deus Moysi apparuisset in rubo Exodi cap.3. *Ne appropries,* inquit, *huc solue calciamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra Sancta est.* Similiter cum Deus loqueretur in monte Sinai, iussi sunt Hebræi procul stare, & ne montem tangerent, ne morerentur, Exodi cap.19. *Cauete ne ascendatis in montem nec tangatis fines illius, omnis qui tetigerit montem morte morietur.* Et Iosue cap.5. dictum Iosue in loco, quo Deus illi apparuit, *Solue calciamentum tuum de pedibus tuis. locus in quo stas terra Sancta est.* Sic etiam Dauid templum Domino ædificauit, in quo illi Angelus apparuerat, vt habemus 1. Reg. vlt. Hoc verò & gentibus fuit commune, vt locum pro sacro haberent, ac templo, in quo putassent Deum constitisse non solito modo. Virgilius lib.8.

Iam tum Religio pauidos terrebat agrestos
Dira loci, iam tum syluam, saxumque tremebant
Hoc nemus, hunc, inquit, frondoso vertice collem
Quis Deus incertum est, habitat Deus.

Quin adhuc videmus homines ad ea loca colenda duci, in quibus effectum fuerit aliquod diuinæ potentiæ miraculum. Cœli sunt igitur templa; quod in eis beatæ mentes, Deusque, vt libris de cœlo ait Philosophus, ab omnibus gentibus habitare dicatur, & maxime suæ potestatis opera efficere ibi constet. Respondent illa templis nostris ob ambas causas. Quin tertio loco, in nostris templis Angeli dicuntur habitare, & vnicuique altari adesse Angelus suus, hinc Dauid, *In conspectu Angelorum psallam tibi, & adorabo ad templum sanctum tuum.* Et constat ex illo Iacobi visu Geneseos. cap. 28. Quarto apparet hoc quia Christus, ac tota scriptura sacra appellat templum *Domum Dei*. Quinto, sicut Christi corpus est supra omnes cœlos, illique Angelorum nouem chori ministrant, sic templa nostra referunt cœlum, verumque in ijs est Christi corpus per Eucharistiam, nouemque illi ordines clericorum ducto à prima tonsura vsque ad Episcopum initio ministrantes assistunt; ac veluti per hos, & per illos Ecclesia spiritu vno coniuncta vere repræsentatur sub vno capite, ac Rege Christo, Sic per templa nostra cœli referuntur, illaque cœlorum tem-

pla his nostris, ordinesque ordinibus eodem modo respondent; quin ipsa templa nostra referunt ipsam Christi Ecclesiam, quæ ex hominibus, & Angelis constat, vt habemus e 1. Petri. cap. 2. S. Augustino in anniuersario dedicationis inter sermones de tempore ser. 251. & in psalmum 121. Quocirca quemadmodum cœli sunt liberi ab omni temporalium, naturaliumque potestatum viribus, sic templa hæc nostra, si de iusta potestate, iustoque dominio, non de potestate tenebrarum, dominioque dæmoniaco, ac belluino agatur. Ac sicut illa corporibus cunctis præferuntur, dominantur; Ita hæc cunctis locis, ac domicilijs, vt ex omnium gentium consensu tum supra, tum sexto libro constat, ac ratio persuadet. Eodem modo, veluti cunctæ in terris rerum species sunt sub Angelorum Regio Dominio, neque in eas vel dæmon, vel vllus potest, nisi quatenus Angeli volunt, ac permittunt iuxta Dei leges, atque ordinationes æternas, quod scilicet illi supernaturali potestate præditi ac supernaturali ordinationi præsidentes eas regant, ita neque vlla vel naturalis, vel temporalis potestas aliquid iure potest in res & homines Ecclesiasticæ, ac supernaturalis potestatis, quin nullas in res, nisi quatenus iuxta Dei leges, & ordinationes æternas Ecclesiastica, & supernaturalis potestas illarum interpres & promulgatrix permittit. A potestate enim supernaturali hoc descendit, non ab vlla alia potestate, alioquin dæmon iuxta vires naturæ est potentior Angelis inferioris ordinis, quibus horum gubernatio est commissa. Omnis namque supernaturalis potestas omnibus dominatur. Omnis Ecclesiastica est supernaturalis, omnibus itaque dominatur, vt aiebat Bacchonus, ac supra est deductum. Sunt porro Angeli partes Ecclesiæ Sanctæ, militant pro nobis, ministrant nobis, vt diximus, eorum caput Christus. Ex hoc itaque tempore cœpit Ecclesiastica ac supernaturalis libertas, ac potestas esse libera, & omnibus dominari. atque ita creaturæ intellectuali est coæua. Comprobantur hæc omnia. Angeli namque participant Sacerdotium nostrum. Primo, quia purgant, illuminant, ac perficiunt, vt habemus è S. Dionysio, quem sequuntur omnes. Secundo dicuntur idcirco Græcè ἱερεῖς Sacri, aut Sacerdotes. Hinc Hierarchiæ tam cœlestes, quā nostræ. Tertio, propter ordinationē supernaturalē steterunt, ac regnant. Quarto quodcumque est illorum Sacerdotium continetur, ac superexceditur à nostro, veluti prima tonsura ab ordine Episcopali. Ideoque & nos Angeli vocamur iuxta illud Malachiæ. *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem de ore eius requirent*

rent Angelus enim Domini exercituum est. Sic igitur Ecclesiastica potestas, ordoque ipse Ecclesiasticus, ipso mundi initio dominari omnibus per Angelos cœpit. Nostra autem multo magis inter homines iure dominabitur, quia multo maior est nobis potestas supernaturalis, sacerdotiumq; perfectius, ob quæ illi dominãtur, nam iusti dominij causa eminẽs est supernaturalis potestas.

Secundo; idcirco autem supernaturalis, atque Ecclesiastica potestas dominari cœpit per Angelos, quia vel implicite, vel explicite, vt multi Sanctorum Patrum volunt, (licet idem sit quoad nostrum propositum) se se Christo summo omnium Pontifici, ac Regi subiecerunt. Hinc sequitur secundo, vt assecuti sint hoc dominium supernaturale in omnia, tamquam Christi membra, ac partes Ecclesiæ Sanctæ. Ex quo fit tertio loco, vt nati fuerint, tamquam participantes sacerdotium Christi, Ac proinde vltimo, vti participantes influxum sacerdotij Christiani, quod defluit à Christo totius Ecclesiæ capite hinc S. Thomas. in illud Ioannis. *De plenitudine eius nos omnes accepimus, scilicet,* inquit, *omnes Apostoli, Patriarchæ, Prophetæ, & iusti, qui fuerunt, & erunt & etiam omnes Angeli*, Et infra. *quia plenitudo gratiæ, quæ est in Christo Iesu est causa omnium gratiarum, quæ sunt in omnibus intellectualibus creaturis.* & 3. quæst. 7. art. 9. ait Christo datam gratiam, *vt vniuersali principio, & vt eam ad alios transmittat*. & art. 11. inquit datam, *vt vniuersali principio gratificationis in humana natura*. Quia scilicet humana eius natura est vniuersale principium gratiarum. ob id S. Fulgentius lib. 2. ad Thrasamundum cap. 3. *Vna*, ait, *in vtroque* (homine, & Angelo) *gratia operata est; in hoc, vt surgeret; in illo, ne caderet*. hos vero sequuntur alij, quos operis initio recẽsebimus. Verum quando nos sumus eiusdẽ cũ Christo naturæ maiori modo nobis est eius potestas cõicata, patet hoc, nam Christi corpus cõficimus, gratiãq; per sacramenta infundimus quod Angelis non datur. Quidquid tñ sit hac in re, militarunt Angeli, vt Ecclesiæ miltantis partes, Sacerdotiumq; Christi, & eius influxũ participantes, ob ordinationẽ, potestatemq; supernaturalem, fidemq; in Christũ cunctis tẽporalibus, ac naturalibus dñantur dominio iusto: q̃uis Deo permittente, atq; Angelis, Christoq; iniustũ sibi dominiũ, vel eius vsum sibi Dæmon in terris, abusumve potius per suos, quatenus abutuntur (cũ detur ad finem potestatemque, & statum supernaturalem) vsurpat.

Secundum tempus est, cum fuit creatus Adamus eadem supernaturali potestate, siue gratia, & ordinatione ornatus, ita vt pri-

mo

mo mentis actu totum se se cum rebus omnibus suis, suaque posteritate Deo deuouerit ad omnia iussa ipsius paratissimus, & Imperium quodlibet, ex quo alteri subiiceretur, excipiendum promptus, atque adeo Christi nasciturи, quod multi volunt hoc ipso momento fuisse illi diuinitus apertum, sicuti fuit illi explicatum fore, vt ex ipsius corpore gloriam supernaturalem genus humanum consequeretur, & Ecclesia construeretur. Sic itaque duo diuersis temporibus illi mysteria volunt clarè patefacta. Primum momento eodem, quo se se cum suis omnibus Deo, Christoque homini ex se nasciturо subiecit, quod ab ipso distinctè cognitum scribunt explicitèque, non implicite dumtaxat præstitam fuisse Christo orituro obedientiam. Secundum, cum nouit ab eiusdem Christi corpore corpora omnia gloriam supernaturalem consecutura, illudque corporibus humanis in eumdem finem mirabiliter adiungendum. Ita Suarez Illustrissimæ Societatis Iesu scriptor egregius multis probat in tertiam sancti Thomæ partem, quæst. 1. art. 3. Verum siue explicitè, siue implicitè Christo homini se se primo illo mentis actu subiecerit; conuenit inter omnes omnino se se subiecisse; & quod naturali iure ei debebatur Orbis Imperium non in effectu sibi acquisiuisse, nisi post hunc actum. Sic enim Primo legimus Ecclesiastici cap. decimotertio. *Deus creauit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum; & conuertit illum in ipsum, & secundum se vestiuit illum virtute. Numerum dierum, & tempus dedit illi, & dedit illi potestatem eorum, quæ sunt super terram posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est bestiarum, & volatilium.* Constat porrò è cap. 2. Geneseos post hunc primum mentis actum fuisse adducta animalia, ad ipsum quasi omnium Dominum, simulque ab eo nomina singulis imposita fuisse. Neque prius vel illi soli; vel illi, & Euæ simul fuisse à Deo dictum, *Replete terram, subiicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram,* Nisi post hunc actum. sic igitur ordinationem, potestatem, actumque supernaturalem sequitur naturalis in omnia potestas. Hæc ab illa pendet; quod sit omnino, vt diximus, ob illam facta, magis quàm ob semetipsam. Quod autem Secundo tum ex hoc actu, tum verò simul ex fide Christi datum fuerit, Adamo in effectu orbis Imperium, tum è dictis liquet, tum vero ex illis Psalmi 8. verbis: *Domine, quid est homo, quia memor es eius, aut filius hominis quia visitas eum? minuisti eum paulo minus ab*

Angelis gloria & honore coronaſti eum, omnia ſubieciſti ſub pedibus eius oues, & boues vniuerſas, inſuper & pecora campi. Quæ verba cum de Adamo & vniuerſa humana natura ſint dicta à Dauide, in primis tamen ad Chriſtum ſpectant humanæ naturæ caput, vniuerſorum Dominum, & hæredem, ex cuius fide ſiue explicita, ſiue implicita Deus actum dominij naturalis Adamo in omnia dedit, ea porrò verba ad Chriſtum pertinere vult Apoſtolus ad Hebræos cap. 2. & Epheſ. 1. & 1. Corinth. 15. Tertio deinde hinc conſtat, quia conuenit inter omnes Theologos omnem gratiam, ſupernaturalemque ordinationem, & poteſtatem deriuari à plenitudine Chriſti, vt ſupra eſt dictum, Atque ab ipſo veluti capite cuncta dimanare, darique temporalia non ad alium finem niſi, vt gratiam nobis diuinam conciliemus, ſiue Deo coniungamur. Quarto inde etiam conſtat, ob huiuſmodi actum fuiſſe illi actum dominij naturalis datum, maximamque in omnia poteſtatem, quod ſimulatque ab hac ordinatione ſupernaturali receſsit, excidit ab illo ampliſsimi dominij iure, reusq; mortis eſt factus. quod apertè ait S. Auguſt. lib. 1. de Geneſ. contra Manich. cap. 18. hinc vates Pſalm. 48. *Homo cum in bonore eſſet non intellexit; comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Quinto liquet etiam propoſitum. Non enim pœnam mortis cum tota ſua poſteritate potuit alio modo effugere, veniamque perpetrati delicti obtinere, niſi ex fide Chriſti, ac ſupernaturali in ipſum ſpe; vti dicemus. Non enim ſolummodo cognouit omnem ſpem beatitudinis adipiſcendæ in Chriſto collocandam, quod eo momento, quo creata eſt ipſius anima; multi Theologorum volunt ipſi clarè, ac diſtinctè fuiſſe patefactum, ſed poſt Euam fabricatam vidit etiam lumine ſupernaturali fore, vt Chriſtus ex ipſo naſceretur Dei filius; è cuius corpore, coniunctioneque humanorum corporum cum illo, animorumque cum animo (alioquin dixit Chriſtus, Ioannis capite ſexto; *Caro non prodeſt quidquam, ſpiritus eſt, qui viuificat.*) Tum noſtra, tum cuncta corpora; quæ ſeruierint illi immortalem, ſupernaturalemq; gloriam conſequerentur, quod colligimus, ex Apoſtolo ad Epheſ. cap. 5. vt exponunt SS. Ambroſius, Hieronymus, Chryſoſtomus, hom. 10. Anſelmus aliiq; eo loco, Auguſtinus ſerm. de Natiu. & lib. 9. in Geneſim ad litteram, cap. 19. Tho. 2. 2. q. 2. art. 7. Epiphanius hæreſi 48. Leo Papa epiſt. 22. Proſper lib. 1. de promiſs. par. 1. cap. 1. Bernardus ſerm. 6. in Vigilia Natiuitatis Domini, Tertullianus lib. 5. contra Marcionē cap. 18. & 5. & de anima cap. 11. & 21.

Sciens

Sciens itaque Adamus in Christo venturo omnem spem collocandam, pendere illinc omne humani generis bonum, tota mentis deuotione ad illum confugit, seque, ac posteros suos ab interitu, ac perditione seruauit; quod etiam discimus è Sap. cap. 10. Ad summam non alia de causa Adamus in omnia consecutus est actum Regalis, & apertissimi dominij, nisi quod Christo supernaturali ordinatione adhæsit.

. Iam vero Adamum fuisse in statu innocentiæ summum totius posteritatis Sacerdotem colligimus è multis. Ac Primo, ait Apostolus Hebr. cap. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in ijs, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis.* Adamus autem poterat pro cunctis hominibus iure suo, ac potestate diuinitus tradita esse in ijs, quæ sunt ad Deum; quin si qui peccassent offerre pro his dona, atque, vti videbimus, sacrificia, summus itaque Pontifex erat. Secundo, vt dicemus, reuera instituit post admissum peccatum sacrificia. Tertio. Sacerdotis est homines Deo, Christoque homini, siue eius corpori per fidem, gratiamque coniungere; quod poterat Adamus non solum docendo, sed iustitiam simul originalem transmittendo ad liberos; quæ nihil aliud erat, nisi maxima, supernaturalisque hominum coniunctio cum Deo, & Christo. Quarto reuera instituisset Adamus, etiamsi nemo peccasset, modos, quibus non animo tantum, sed etiam corpore, gestibus, & compositione illius homines Deo seruissent, quique communes essent cunctis in vnum conuenientibus, non quod externis signis illi indiguissent, sed quia necesse est hominem Deo seruire non mente tantum, sed etiam corpore, ex vtroque enim constat, Deoque est ex totis viribus seruiendum; societasque communis exigit, vt in idem consentiant homines maximèque in maximis & humanam societatem colligantibus; qualis est Dei cultus vt ait S. Augustinus contra Faustum lib. 19. cap. 11. Quinto verisimile est, in statu innocentiæ fuisse aliqua dona offerenda, quibus homines cultum debitum Deo præstarent omnibus in rebus, quas ab illo habebant. Nam quamdiu sumus in via, in omnibus est obedientia Deo præstanda; & cuncta, quibus vtimur ad cõparandam nobis Dei coniunctionẽ, speciatim sunt ab illo agnoscenda, vt Domino; illiq; idcirco offerẽda, quod in æterna patria non erit agendum. nulla enim tunc re vtemur, vt Deo coniungamur. Hæc namque est ratio, causaque oblationum, quod ait sanctus Thomas 2. 2. quæst. 85. art. 1. hinc 1. Paralip. 29. *Tua sunt omnia,*

omnia, vt de his, quæ de sua manu, accepimus, reddimus sibi. Quod si volumus futura in eo statu sacramenta, vt placet Alberto 4. par. 1. memb. 2. art. 1. & non displicet Durando 1. quæst. 1. art. 9. & Scoto q. 3. art. 3. multo magis dicetur summus Sacerdos Adamus.

Sed enim prius ab Adamo est editus actus Religioni, supernaturalique ordinationi ac potestati attributus, quam virtuti vlli pertinenti ad alia disponenda, ac proinde argumenta illa, è quibus conclusimus supra ab Angelis participatum fuisse Christi, nostrumque Sacerdotium, concludunt etiam fuisse ab Adamo idem participatum. quocirca non repetentur à nobis.

Loca porro Adami fuisse ab omni potestatis alterius iure libera constat. Nam liberum dicimus locum, è quo non potest aliquis educi, aut abstrahi absque eius, qui Dominus est loci illius, licentia, & maxime ad supplicium, & mortem. Sed è paradiso nō poterat vllo modo expelli Adamus, nisi à Deo, neque inde auelli ad vllum malum, neq; ingredi eò quidquam luctuosum. fuisse vero locum sacrum, templique instar dedicatum Deo, liquet ex ijs, quæ supra dicta sunt, ea loca sacra habita, in quibus Deus loqueretur, ac supernaturalia opera speciatim conficerentur.

Tertium tempus est, ex quo Adamus est expulsus ob admissum crimen è Paradiso. Ac tunc instituit Adamus cruenta sacrificia, quibus Christi passio significaretur, delerentur peccata, & Deus hominibus conciliaretur, quod docet S. Ioannes Chrysostomus in 4. caput Geneseos, Cassianus collatione 8. cap. 23. Hugo è S. Victore. S. Thomas 2. 2. quæst. 85. art. 1. & 2. ac necesse est ita dicamus, cum legantur Abel, & Cain obtulisse Deo sacrificia, quod non nisi à parente edocti effecisse creduntur. Cunctique Patres, ac Theologi volunt ijs significatum fuisse Christi sacrificium in Cruce, ob quod seruatus est Adamus. Hinc S. Thomas adducto loco ad secundum, ait, *Dicendum est, quod Adam, & Isaac, sicut & alij iusti Deo sacrificium obtulerunt, secundum sui temporis congruentiam, vt patet per Gregorium lib. 4. Moralium cap. 2. qui dicit, quod apud antiquos per sacrificiorum oblationes remittebatur pueris peccatum originale, non tamen de omnibus iustorum sacrificijs fit mentio in scriptura, sed solum de illis, circa quæ accidit aliquid speciale, potest tamen esse ratio, quare Adā non legitur sacrificium obtulisse, ne, quæ in ipso notatur origo peccati, simul etiam in eo origo sanctificationis significaretur.* Secundo autem loco ob easdem causas, quas supra commemorauimus, dicendus est idem fuisse generis humani summus Sacerdos; quas

quan-

quando superuacaneum foret, non repetemus.

Verum rerum naturaliũ, & tpalium dominiam, illorũq; vsum pendere oĩno à supernaturali ordinatione hinc patet. Primo nãq; lex data est Adamo supernaturalis, idest, nil habens, quod lumen naturale vetaret, ne pomum ederet, adiecta interitus pœna; ob eam violatam, pulsus est è paradiso, consuetamq; illi obedientiam cuncta denegarunt, quasi detorta à fine in quem facta erant. Secundo tamẽ, ob fidẽ in Christũ meruit ab interitu protinus merito liberari. Tertio ob eãdẽ supernaturalẽ fidẽ meruit retinere totius orbis Imperiũ per annos nongẽtos triginta, hinc Sap. cap. 10. *Hæc illum, qui primus formatus est à Deo Pater orbis terrarũ, cum solus esset creatus, custodiuit & eduxit illum è delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia*. Græcè est, ἰσχὺν ἰσχὺν ἁπάντων, idest, sapientia filij, qui futurus erat homo, & cui fidit Adamus ipsum liberauit à delicto, & morte, vim dans imperãdi oĩbus. Quarto cum naturalia, temporaliaq; tota facta sint omnino, ac directissime ob finẽ supernaturalẽ; quin perpetuo gubernationis tenore à sapientia diuina, & Angelis disponantur in eũdem, retinuit Adamus eatenus in illa vsum dominij, quatenus fidem in Christum, directionemq; supernaturalẽ; sed quatenus non retinuit, cuncta se ab illo abiunxerunt, quasi rupto illo ordine; de quo supra S. Augustinus; vel rupta, ac debilitata concathenatione, de qua S. Ambrosius, & Clemens Alexandrinus, vel dominij attenuato defluxu per fidem Christi cælitus in nos delabente, vt loquuntur SS. Dionysius, Clemens Alexandrinus, Thomas, Aegidius, aliique multi, idq; ob superbiam, qua noluit Adam subesse supernaturali legi, vt volunt SS. Augustinus, Chrysostomus, Gregorius, Damascenus, Bernardus, Thomas 2.2. quæst. 163. Quinto, cum Cain primogenitus occidis Abel & fratrem suum, reiectus est à Sacerdotij Principatu, qui alioquin ad eum veluti primogenitum pertinuisset. Nam sacrificia in lege naturæ offerre pro tota familia, vel ad parentem familiæ spectabat, vel ad primogenitum, sic pro toto populo ad eum, qui totius populi hac in re Princeps erat, (fuisse autem semper eundem summum Sacerdotem simul, & Regem mox aperiemus) veruntamen excludebantur, vel tota vita sua; vel aliquo tempore, duo genera hominum vel cæde aliqua polluti, vel libidine, vt sexto libro aperietur. Quocirca Cain ob fratricidium commissum, neque totius generis humani sacerdos, neque Rex fuit post Adami parentis obitum. Principatum summum Sacerdotiumque tenuit tertio loco genitus Seth, vt è Sancti Au-

gustini

gustini, Chrysostomi, Theodoreti, Casſiani auctoritate, Chaldaica, Hæbraicaque interpretatione docemur libri ſexto capite ſecundo. E quibus habemus annexam ſemper fuiſſe poteſtati ſupernaturali, vel Sacerdotio vero, ac diuino omnem Regiam poteſtatem. Nam Cain excluſus à ſummo Sacerdotio, ſimul etiam fuit à ſummo temporalium Principatu excluſus. quin ob hoc tota eius poſteritas vſque ad Noe, qui genus duxit a Seth, vt deducimus adducti libri capite eodem. Quamobrem poſt annos nongentos, ac triginta quibus Adam ſummus omnium Sacerdos, Rex, & parens omnia tam temporalia, quam ſpiritualia gubernauit, hi ſummam rerum omnium poſt eius obitum tenuerunt, Seth, Enos, Cainam, Malaleel, Iared, Enoch, Mathuſala, Lamech, per annos ab ortu mundi mille ſexcentos quinquaginta ſex. tot enim rectè a noſtris numeratur vſq; ad obitum Lamech, qui Noe pater fuit. Hoc defuncto contigit diluuium. Sic igitur ſupernaturalem poteſtatem ſemper eſt ſecuta omnium temporalium Regia poteſtas; penes Eccleſiam Sanctam, Mundi Reginam, Chriſtique ſponſam reſidens; à Chriſti fide incipiens Adamo impreſſa vſque ad Noe. quamobrem ſic Epiphanius initio Panarij ſui. *Vbi vixiſſet (*Adam*) annos nongentos triginta naturæ debitum exoluit. Huius filius fuit Seth, huius vero Enos, & per ſucceſsionem Cainan, Malalael, Iared. (*Hic eſt ab Adamo ſextus*) Quemadmodum autem traditio habet, quæ ad nos deuenit, hinc incepit fraus in mundo fieri, & ab initio quidem per inobedientiam ipſius Adam, deinde per ipſum Cain parricidium. Nunc autem in temporibus Iared & vltra, veneficium, incantatio, petulantia, adulterium, & iniuſtitia. Non opinio aliqua alia, non doctrina immutata, ſed vna lingua, vnum genus in terra illo tempore diſperſum. Huic Iared naſcitur filius nomine Enoch, qui complacuit Deo, & non reperiebatur: tranſtulit enim ipſum Deus, & non vidit mortem; Enoch autem genuit Mathuſala, Mathuſala Lamech, Lamech Noe.* Et mox. *Sicut nunc eſt fides, quæ in ſancta Catholica Eccleſia verſatur, quæ ab initio fuit, & poſtea reuelata eſt: Si quis enim pro veritatis ſtudio expendere velit, Sancta, & Catholica Eccleſia principium omnium eſt (*nota hæc verba.*) Ex hoc nimirum ſcopo. Adam protoplaſtus formatus eſt, non circumciſus, ſed carne præputium habens. Non autem erat Idololatra, & nouit Patrem, Deum, & Filium, & Spiritum ſanctum, Propheta enim erat. Itaque cum non haberet circumciſionem, non erat Iudæus: & cum ſimulacra non adoraret, aut aliquid aliud,*

non

non erat Idololatra Propheta enim erat Adam, & nouit, quod Pater dixit Filio, faciamus hominem, quid igitur erat neque circumcisionem habens, neque simulacra colens, sed Christianismi formã ostendens. Sic etiam de Abel, & de Seth, & de Enos, & de Enoch, & de Mathusala, & de Noe, & Heber vsque ad Abraham accipiendum est. Hæc Sanctus asserens Ecclesiam Sanctam Christianismi ob Christi scilicet fidem toti humano generi imperasse vsq; ad Abrahamum. Sed in hac Ecclesia Sancta posteritas Seth, quæ seruata est in Noe, tum Sacerdotium summum, tum vero Regiã potestatem semper obtinuit, vt libri sexti capite secundo aperimus, atque ex his quæ disserimus hic, ac mox disseremus facile colligi potest. Declarat autem sanctus Epiphanius libri secundi, tomo secundo aduersus hæresim sexagesimam sextam, cum disputat aduersus dogmata Manichæorum non longe post medium, Christi fidem fuisse in causa, vt posteritas Seth, ac Noe regnarẽt, à quo deinde Noe diuisus est filiis totus orbis terrarum, quod mox ex eodem cõstabit; & ait, *Quandoquidem ab origine prima erat lux lucens (Dei filius, splendor paternæ gloriæ, homo futurus) velut scintilla in lege naturæ, quam vbi conspexit Enoch, complacuit Domino; per quam deductus Abel complacuit Domino; per quam inuenit Noe gratiam coram Deo cognita via, per quã Abraham credidit Deo.* Hæc ille.

Ad summam vixit, ac regnauit Adam per annos nongentos triginta summus per fidem Christi Sacerdos, ac totius orbis Rex, quod è Sapientiæ cap. 11. habemus. Ab eius obitu ad diluuium numerantur anni septingenti viginti sex, quibus ex ordine imperarunt Seth, eiusque liberi vsque ad Lamech ab Adamo nonum, quo defuncto Diluuium terras, & omne hominum genus vastauit superstite ipsius filio Noe, qui ab Adamo est decimus supernaturalis fidei, directionisque hæres.

Iam vero, vt superiora adhuc clariora fiant, constant ex hoc etiam tempore loca etiam sacra, & seruientia supernaturali potestati fuisse libera. neque illhinc quisquam licet mortis reus potuisse abripi ad supplicium, nisi ipso Deo volente, atque edicente. Nam Deus ipse expulit è loco in quo habitabat Adamus homicidam Cain, qui videns se inde expelli, cum sciret se ibi lumine naturali dictante securum dixit, *Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero vagus, & profugus in terra, omnis igitur, qui inuenerit me, occidet me.* Probauimus autem supra late loca, in quibus aliquem Deus alloquebatur habita pro

templis

têplis fuisse. Atq; ita locus, in quo tunc habitabat Adã cum suis, & in quo Deus est allocutus Cain, dicêtê, *Omnis, qui inuenerit me, occidit me*, vt diximus, erat loco têpli. extrususq; inde Cain protinus agnouit se è loco tuto extrudi ad suppliciũ, cuius erat reus, in quê nulli erat potestas, nisi supernaturaliũ Directori. hinc à solo Deo pulsus. comprobantur hæc ex interpretatione Hebraica, Chaldaicaque, & auctoritate Sanctorum, quæ libri sexti cap. 2. habentur. Quin ipsum nullo loco futurum, neque vllibi certas habiturum sedes, edixit Deus inquiens, *Maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua, cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos, vagus, & profugus eris super terram.* Hæc Deus omnibus prope temporalibus bonis Cainum primogenitum nudans, quem & multi volunt à Lamech abnepote fuisse occisum. Sic enim Hieronymus epist. 125. ad Damasum. *Maiorum*, inquit, *nostrorum ista sententia est, quod putent in septima generatione à Lamech interfectum Cain.* Cui subscribit S. Ambrosius lib. 2. cap. 10. *Longæuitas vitæ indulta, vindicta est, eo quod vixit in metu, & prolixum spatium multo cucurrit, & infructuoso labore, qua pœna nihil grauius, quàm vt ipse sibi maiorum causa pœnarum sit.* Posteritatem porro Lamech, Cainique ipsius mechanicis artibus externisque addictam fuisse cognoscimus è cap. 4. Geneseos. Sicuti è sexto habemus posteritatê Seth dominatam, cum dicitur *Filij Dei, filias hominum*. Nam filios Dei volunt esse eo loco liberos, ac nepotes Seth, eosdemq; Principes, Sacerdotes, ac Iudices, vt eius libri loco adducto ostendimus è SS. Chrysostomo, Augustino, Theodoreto, Cassiano, hinc Tho. 1. quæst. 51. art. 3. ad sextum argumentum, *Per filios Dei intelliguntur filij Seth, qui boni erant, filias autem hominum nominat scriptura eas, quæ natæ erant de stirpe Cain.*

Ex his itaque apparet ab ipsius mundi creatione vsque ad ipsum Diluuium fuisse eumdem summum Sacerdotem, & Regem, hunc autem supernaturali potestate præditum, atque ex Ecclesia Dei, Christique, locaque huic seruientia fuisse libera ab omni omnium potestate, & dominio; si de legitima, & iusta potestate, legitimoque est iusto dominio, agamus. neque enim potest, vt diximus, lumen naturale actiones nostras, leges nostras, potestatem nostram perficere in genere suo, licet aliquid in genere suo perficere de aliquorum sententia possit. Natura quippe humana semetipsam suis viribus perficere haud potest in actionibus, legibus, ac potestate sua, nisi subiiciat se supernaturali potestati, ac

directioni, quò Deus naturæ auctor, ac motor illam mouet, vt eam per hominem subsistentem in secunda persona reducat in semetipsum, reducat ad potentiam paternam, ad patrem fontem Trinitatis finemque, & potestatem supernaturalem, cuius inter creaturas caput est Christus, cui potētiæ Episcopos S. Athanasius configurari ait & S. Ignatius formam tenere patris omnium, quibus idem dicentes multi subscribunt, vti apparebit.

Quintum tempus est, cum Noe distribuit orbem terrarum liberis suis, ac septuaginta duabus eorum familiis adiecto iureiurando, vt puram religionem seruarent, terminosque sortium, & diuisionis haud violarent. Hinc S. Epiphanius adducto loco disputans aduersus Manichæos, ait, *Qui dicit, Deus, non concupisces, quomodo dedit ipsis* (Iudæis) *aliena? & nouit idiota ille* (Manes) *quod propriam suam terram* (Iudæi prognati & stirpe Seth) *receperunt abreptam ab ipsis, & punita sunt, quæ facta sunt inter ipsos mutuo constituto termino veritatis, & iureiurando. Noe enim seruatus à Diluuio, eiusque coniux cum tribus filijs, totidemque filiabus, solus diuidens totum mūdum tribus filijs suis Sem, Cham, & Iaphet diuisit iacta sorte in Rhinocoturis, velut etiam consequentia habet; & nihil est vanum, neque adulteratum. Rhinocotura enim interpretari queas Neel; & sic natura indigenæ ipsam vocant. Ex Hebraica vero lingua significat sortes. quandoquidem Noe illic misit sortes tribus filijs suis.* Hæc Sanctus, E quibus apparet, Noe, qui summus tunc erat Sacerdos, tanquam totius Orbis monarcham liberis suis orbem terrarum diuisisse. immissum porro fuisse diluuium, quod supernaturali potestati non obediretur, fides illi non haberetur, cum potestas omnis, ac dominium, potestasque omnium naturalium, temporaliumque in hunc finem detur, vt potestati, ac dominio supernaturali in singulis quibusq; seruiat, ac subiiciatur; ostendit idem Sanctus initio Panarij sic scribens, vt supra etiam protulimus eius verba, *Sancta, & Catholica Ecclesia principium omnium est, ex hoc nimirum scopo. Adam protoplastus formatus est, non circumcisus, sed carne præputium habens: non autem erat Idololatra, & nouit Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Propheta enim erat*, Et mox de eodem Adamo loquens, *erat Christianismi formam ostendens. Sic etiam de Abel, & Seth, & de Enos, & de Enoch, & de Mathusala, & de Noe, & Heber vsque ad Abraham accipiendum est. operabatur autem tunc & pietas, & impietas, fides, & incredulitas: fides quidem Christianismi imaginem obtinens, incredulitas autem impietatis,*

pietatis, & iniquitatis formam exhibens contraria legi naturæ, vsque ad præiudicatum tempus. Hæc Sanctus. Quæ oportuit repetiisse, vt sciamus idcirco ereptum fuisse per aquas diluuij dominium, potestatemq; in omnia naturalia, temporaliaq; viuentibus; quod non ordinarent illa in finem supernaturalem, non subiicerent supernaturali ordinationi, cuius est princeps Christus, & eius sponsa Ecclesia Sancta mundi Regina: sicuti etiam Dæmonibus fuit vsus eorum ereptus, dataque omnium Regia potestas Angelis Sanctis ob eamdem causam; atque, vti in tertio tempore est dictum, fuit Adami imminuta potestas, dominiumque in omnia, quod ab eadem supernaturali ordinatione abscessit supernaturale præceptum violans, faciens contra propriam fidem, præceptumque ei à Deo datum. Sed probemus adhuc testimoniis diuinæ Scripturæ idcirco fuisse mortalibus vitam, temporaliumque vsum per aquas diluuij ablatum, quod supernaturali ordinationi non audirent. Sic enim Sanctus Petrus 1. cap. 3. *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est iustus pro iniustis, vt nos offerret Deo mortificatos quidem carne, viuificatos autem Spiritu. In quo & his, qui in carcere erant spiritu prædicauit, qui increduli fuerunt aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe.* Hæc S. Petrus. Idcirco immissas aquas explicans, quod obeditum non fuerit Noe supernaturali directori, ob quam causam vult à Christo, cùm descendit ad inferos, exprobatam fuisse damnatis incredulitatem, tum quia supernaturale erat, quod prædicabat, nempe aquas vniuersalis diluuij futuras, tum quia supernaturalis ipse erat director, & summus omnium Sacerdos, neque ad præcepta solummodo lumini naturali conformia genus humanum reuocabat, sed imprimis ad supernaturalia, supernaturalisque potestatis, & Christi venturi obedientiam; nam propterea speciatim Christus his prædicauit. Confirmantur hæc aperte ab ipso Baruch cap. 3. loquente de multis nationibus, quæ sapientiã naturali lumine acquisitã profitebantur. *Viam autem sapientiæ nescierunt, neque commemorati sunt semitas eius.* Mox ostendens hanc esse supernaturalem subiicit. *O Israel, quæ magna est domus Domini, & quam ingens locus possessionis eius, magnus & non habet finem; excelsus, & immensus.* Deinde ostendit gigantes illos, submersos aquis diluuij, de quibus habetur Genesis cap. 6. *Gigantes autem erant super terram in diebus illis, postquã enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, isti sunt potentes à sæculo, viri famosi,*

 Addit

Additq; idem vates, *Ibi fuerunt gigantes nominati, qui ab initio fuerunt, statura magna, scientes bellum. non hos elegit Dominus, neque viam disciplinæ inuenerunt, propterea perierunt, & quia non habuerunt sapientiam* (supernaturalem) *interierunt propter suam insipientiam. quis ascendit in cœlum, & accepit eam?* Postremo vt concludat eam sitam in Deo, qui factus est homo ait. *Hic est Deus noster & non æstimabitur alius aduersus eum. Hic adinuenit omnem viam disciplinæ.* (neque igitur excipitur naturalis, quòd hæc essentialiter pendeat ab illa) *& tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo.* Sed quinam Deus iste? *Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* En igitur, vt ob abiectam, vel aliquo modo reiectam sapientiam Christi hominis supernaturalem, ordinationem, potestatemque immissum fuerit diluuium, cunctis hominibus ablata omnis oĩum naturaliũ potestas, quæ essentialiter à supernaturali (modo supra dicto) pendet, neque diuidi ab ea potest. Eodem respexit Iob, cum dixit cap. 26. *Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui non habet sapientiam? quem docere voluisti? nonne eum, qui fecit spiramen tum? ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis.* Hæc Iob aperte asserens non alia de causa fuisse à diluuio mersum genus humanũ, cũcta vastata, nisi quod ab illo supernaturali sapiẽtia fuisset contempta; illa, inquam, quæ, vt ait Baruch, *post hæc*, cũ induit hominem verum, *In terris visus est, & cum hominibus conuersatus est*; illo, inquam, Christo, qui idcirco descendens ad infera, *Prædicauit ijs, qui in carcere erant*, exprobans illis incredulitatem. Sic igitur, vt apparet, iterum post Adami casum, temporalium, naturaliumque bonorum, vel dominium, vel eius vsum mortales amisere diluuio submersi. Nam cum tota omnino, ac directissimè facta sint, vti diximus, ob finem supernaturalem, perpetuoque ordinationis iure ijs inexistente, ac præsidente à sapientia diuina, & Angelis ad illum dirigantur, quoties homo ab eo se fine disiungit, ab eo fine vsum, dominiumve temporalium, vel naturalium abiungit, protinus rumpit ordinem illum, à quo disputans aduersus Manichæos aiebat S. Augustinus supra adductus est esse, percutit essentiam rerũ, frangit illam totius vniuersi concathenationem à firmamẽto, inquit S. Ambrosius, vt diximus operis initio, descẽdentem, de qua Clemens, vt videbimus Stromatum lib. 6. extenuat illum dominij diuini, diuinæque largitatis, vt loquuntur SS. Dionysius, Thomas, Ægidius, aliique multi defluxũ cælitus promanantem à Christo hærede vniuersorum, cuius

ias pedibus omnia sunt subiecta, propter quem omnia, à Christo, inquam, sic enim Pater constituit ex æterno, promanantem, per Ecclesiam sponsam, mundi Reginam, cuius tunc in terris Princeps erat Noe. Quocirca ad eum veluti supernaturalis ordinationis Pontificem summum, Regemque orbis ab eadem diuina prouidentia nihil non temporale in terris bonum post aquas diluuij reuocatum fuit. Is orbem terrarum Pontifex, ac Rex supremus liberis suis est partitus. Hinc ad eum, liberosque ipsius eum secutos dixit Deus, ex quo Christum respiciens, ex arca egressus attigens terras, obtulit sacrificia cruenta, *Terror vester, ac tremor sit super cuncta animalia terræ, & super omnes volucres cæli cum vniuersis, quæ mouentur super terram; omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt; & omne, quod mouetur, & viuit.*

Igitur cum Noe distribuisset orbem terrarum liberis suis, venturique Christi doctrinam, ritus, ac fidem ijs tradidisset, quod è multis Sybillarum prædictionibus, Zoroastris, aliorumque libris, & traditione apparet, id obseruatum fuit apud omnes gentes, vt idem Sacerdos summus, ac Rex foret. Ad tantum vero Principatum non nisi Heroes deligebantur, idest, qui supernaturalibus impulsibus à Deo mouerentur, vt supra diximus, ac libro sexto repetetur, ita vt nemini dubium posit esse, apud omnes gentes confusam quandam supernaturalium notitiam permansisse, quando & Patres, & reliqui omnes Theologi velint, sine circumcisione eas æternam beatitudinem potuisse adipisci, ac re vera ex ijs aliqui sint adepti. Quod vero gentes summum Sacerdotium, regnumque ad Heroas, quos supernaturalium participes existimabant ob accepta ab ijs beneficia deferrent, testis est grauissimus auctor Peripateticæ Philosophiæ Princeps, qui sic Politico tertio. *Quarta species regni est, qualis erat Heroicis temporibus spontanea secundum morem, & legem. propter beneficia enim à Principibus collata in populis, vel per artes, vel per bellum, vel per congregationem in vnum, vel propter acquisitionem regionis delatum fuit de populorum voluntate Regnum eis, & successoribus; id erat secundum morem. Hi & Imperium habebant belli, & rei diuinæ cultum exhibebant, nisi talia essent sacrificia, quæ Sacerdotium solum requirerent; Præterea de controuersijs iudicabant; & hoc faciebant alij iureiurando præstito, alij sine iureiurando. erat autem illis iusiurandum per sceptri eleuationem. Veteres igitur illi Reges antiquis temporibus ciuitates, & gentes, & nationes exter-*

nas continuo gubernabant: postea vero partim ipsis Regibus admittentibus, partim multitudine detrectante illud solum in quibusdam ciuitatibus relictum est Regibus, vt ceremoniarum erga Deos haberent facultatem, & belli duces in externis essent. Hæc ille. E quibus constat post gentium despersionem priscis temporibus ad Heroas ob accepta eorum virtutibus, expectataue beneficia fuisse delata regna, & eumdem fuisse apud gentes summum Pontificem simul & Regem. Sed hæc, aliaque eodem spectantia, quatenus attingunt potestatem, libertatemque, & immunitatem rerum sacrarum, latius libro sexto.

Habemus porro è diuina Scriptura, vt supra attulimus, tantam fuisse & locis, & rebus sacris habitam reuerentiam, vt ad illa accedere, vel ea tangere sæcularibus nefas esset, nisi de licentia Sacerdotis quasi diuinæ voluntatis interpretis, atque executoris, quod ex actis Abraham, Iacob, Moysis, Iosueque est à nobis supra explicatum.

Quintum tempus est à Moyse, vsque ad Christum. Nam dispersis gentibus Deus prouidens futurum, vt gentes à supernaturali directione lumen naturale disiungerent, ac propterea, maximè post obitum Semi, vt dicetur, obscuraretur, & in maximā veri caliginem miserrimè præcipitarentur, & tam quoad rerum diuinarum veritatem, quam quoad mores lumini naturali conformes longissime aberrarent, paulo post obitum Noe seuocauit Abrahamum ex Hur Chaldæorum, deligens illum, posteritatemque ipsius, è qua Christus nasceretur, ac supernaturalium veritas in ea conseruaretur, quæ fusius explicantur libro sexto. Verum cum consedisset illa in Ægypto, ac non modo Principes eius propriæ genti, sed toti propè Orbi ob supernaturalium scientiam præsiderent, post aliquot annos maxima est in eam commota à Pharaone tempestas, & ad internecionem penè adducta. Quocirca Deus Moysem misit, eique virgam dedit, qua cunctis elementis, ac rebus naturalibus, & temporalibus imperabat, quod Exodi liber clarissime testatur. Virga illa Christum, potentiamque ipsius in omnia temporalia significatam, quin cuncta Christi ipsius virtute, ac fidei fuisse acta, cuncti Patres testantur, vt apertissimum cūctis sit, à Christi hominis potestate, ac virtute omnia directissime administrari. Hinc Irenæus libri tertij aduersus hæreses cap. 29. *Propter hoc autem & Moyses ostendens typum proiecit virgam in terram, vt ea incarnata omnem Aegyptiorum prauaricationem, qua insurgebat aduersus Dei dispositionem, argueret,*

gueret, & absorberet, vt & ipsi Aegyptij testificarentur, quoniam digitus est Dei, qui salutem operatur populo. Ita Sanctus Irinæus. At S. Ambrosius libro de Salomone. *Moses virgam proiecit in terram, quæ & ipsa imago erat corporis Domini, ideo omnium Aegyptiorum potestatem absorbuit*. Et de officijs lib. 3. cap. 14. *proiecta virga, & serpens facta est, qui deuorauit serpentes Aegyptiorum, significans, quod verbum caro fieret. & Virga est verbum directum, Regale, plenum potestatis, insigne imperij. Virga serpens factus est, quoniam qui erat filius Dei ex Deo Patre natus, filius hominis factus est natus ex Virgine*. S. Augustinus serm. 86. de tempore, *Virga proiecta in terram versa est in serpentem, quid significet videamus. serpens pro sapientia reputatur, sicut Dominus in Euangelio, estote, inquit prudentes, sicut serpentes. Virgam crucem diximus figurasse. crux ergo, quæ infidelibus stultitia esse creditur, sicut dicit Apostolus gētibus stultitia, posteaquam in terram Missa est, id est ad passionem Domini præparata, versa est in serpentem, hoc est in sapientiam, & in tantam sapientiam, quæ omnē istius mundi sapientiam deuoraret; denique omnes serpentes, quos Magi incantationibus suis fecerant, deglutiuit. Per Virgam ergo Aegyptus flagellatus, & per crucem mundus vincitur*. Eadem Gregorius Nyssenus libro de vita Moysis, Gregorius Magnus, Prosper, Beda. Iam vero operæpretium est scire eodem tempore, quo Pharao conatus est opprimere Ecclesiam Dei, & Christi, in qua speciatim residebat supernaturalis potestas, ordinatio, fidesque in Christum futurum, ac propterea tum Rex ipse, tum populus est omnium prope temporalium bonorum, naturaliumque magna ex parte priuatus, eodem tēpore, inquam, contigisse Deucalionis diluuium, simulque omnia prope mundi regna euersa, gentesque in maximas omnium rerum clades perductas, vt libri quarti cap. 8. de ruinis gentium late ex antiquis historicis aperimus. Quid ita? quia primo, vti diximus, ac sæpius repetendum nobis est, singula quæq; temporalia, naturaliaq; facta sunt, fiunt, & conseruātur ex sua natura ordinanda in finem supernaturalē, reducēda in Christum, subijcienda illi. quoties discessio fit ab illo fine, concathenatio, quod aiebat S. Ambrosius, rerum temporalium, naturaliumque a firmamento descendens dissoluitur, & omnium rerum sequitur conturbatio. Nam reguntur illa semper ab æterna sapientia singulis quibusque rebus inexistente, ab Angelis supremis omnium rerum sensibilium Regibus, ordinantur, & ineuitabili iure disponuntur in eundem finem supernaturalem. quo-

ties igitur inde abstrahuntur, deficiunt, aiebat S. Augustinus, ab essentia sua; ad nihilum vocatur defluxus ille, de quo SS. Dionysius, Thomas, Ægydius, aliique, qui deriuatur a Deo per Christũ sponsamque ipsius Mundi Reginam, & quo participatur tum Dominium potestasque iusta temporalium rerum, & naturalium, tum rectus vsus, quo ducimur ad fruendum cum Christo, Ecclesiaq; eius per eundem Christum sponsamque ipsius Ecclesiam, Deo summo.

Oppresso igitur Dei populo, ac supernaturalis ordinationis apice, parum propè abfuit, vt cæteras clades omittamus, quin non modo Ægyptus, sed etiam totus prope orbis rursus diluuio nouo, quem Deucalionis vocauit antiquitas, obrueretur, eodem namq; tempore illud obtigit, quo & Ægyptii sunt mari rubro submersi, vt Eusebius in chronico notat; ne id contingeret cum multa obstitere, tum pactum, quo Deus Noe promisit, non amplius hæc euẽrtura. promisit vero interuentu sacrificij cruenti vim desumentis à Christi naturalium, supernaturaliumque Rectoris supremi sacrificio, quo se pro nobis ingratissimis obtulit Deo Patri, ex quo sic ad Noe Deus, *Nequaquam vltra maledicam terræ propter hominẽ, sensus enim, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua, non igitur vltra percutiam omnem animam viuentem sicut feci.*

Sed quomodo Deus Hebræorum Remp. constituerit, eiquam, ac supernaturali Ecclesiasticæ, & Sacerdotali potestati in omnibus deferri, ac primas dari constituerit, abundè est dictum lib. 3. capite sexto. & quomodo rursus eam protexerit inter gentes, & quò magis alii deprimere eam conabatur, ipse multo magis amplificarit, quamuis & hæ quamdam supernaturalium confusam notitiam haberent, dictum similiter est libro sexto. Rursus quomodo cuncta regna subuerterit quoquo modo illi aduersantia, late explicauimus libro tertio, quarto, & quinto de Ruinis gentium, & regnorum. quamuis autẽ pigeat me respondere ineptiis quibusdã, respondendum tamen videtur, quando cunctis debitores sumus, *Sapientibus & insipientibus*, Nam quidã scripsit Adamum, Noe, reliquosque huiusmodi haud fuisse veros Sacerdotes, quia fuerunt vmbra Christi, & Christiani Sacerdotij. Id si est, quæcumque contigere antiquis, vera haud fuerunt, neque Dauid figura, & vmbra Christi verus Rex fuit. mittamus tamẽ nugas istas. Sed illud omittendum non videtur, Moysemque & Aaron fuisse ambos Sacerdotes, vti scriptum legimus Psal. 98. *Moyses, & Aaron in Sacerdotibus*

tibus eius, Sed hic fuit illi petenti datus coadiutor à Deo, quod habemus Exodi cap.4. in quo ait ad Moysem Deus, *Ipse (Aaron) loquetur pro te ad populum, & erit os tuum; tu autem eris ei in his, quæ ad Deum pertinent.*

Sextum tempus est, quo Christus Dei sapientia summa factus est homo, eodemque momento, quo ipsius anima est à Deo creata, protinus illi est omnis omnium rerum temporalium, naturaliumque potestas data, ita vt, quæcumque data est creaturæ rationali, & humanæ ex vi ipsius naturæ, eadē data sit vnius Christi animæ, atque innumeris partibus amplior. Præterea vero, quæcumque potestas data est supernaturalis omnibus creaturis simul coniunctis eadem data sit vnius Christi animæ, atque innumeris partibus amplior, tum quatenus illa est *Plena gratia & veritatis*, tū quatenus est instrumentum diuinitatis. quocirca, quod Christus dixit Matthæi cap. vlt. *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.* id interpretantur plerique omnes, *Data est*, quantum ad externam manifestationem. Nam re vera alioquin ipsius anima, simulatque est creata, cœpit singula quæque exequenda in cælo per Angelos, quos in agendis rebus illuminabat, administrare in tota vniuersitate rerum creatarum, quod abunde libro secundo, tertioque aperitur. Hinc S. Iustinus in Apologia ad Senatum, *Christus quidem, eò quod vnctus sit, & per ipsum Deus disponat, ordinetque omnia, vocatur non vulgaris significationis nomine.* Hanc esse omnium Theologorum sententiam constat. asserunt enim præterea, quod supra operis initio dicebamus, esse illi, vt instrumento diuinitati coniuncto omnipotentiam datam, ita vt duo tantum negentur illi, creare, & ad nihilum redigere, hæc enim non potest, nisi vt Deus est. cætera sunt communicata; ac potest, vt homo, atque vt is, cuius natura sit diuinæ adiuncta, & in persona diuina subsistat, quod habet S. Thomas 3. quæst. 13. art. 2. SS. Anselmus, Rhemigius, Thomas, alijque, capite vltimo Matthæi adducto, S. Cyprianus lib. 2. contra Iudæos cap. 26. Athanasius contra Arianos sermone, *Ex Deo Deum verbum.* Nyssenus de cognitione verbi, S. Vigilius libro contra Euthycem. Quamobrem, qui volunt Christo non esse in temporalia directam potestatem, non possunt intelligere, vt aliqd Christo quod potestatis sit, siue significet maiorem potestatem, fuerit denegatum. Quod si dicant non posse quidquā fieri ab ipso, quamuis possit omnino, nisi quod Pater velit. Respondemus posse aliquid agere, aut agere præter ordinem,

seu

seu voluntatem Dei esse, vt supra dicebamus, impotentiam, vel vt loquitur S. Augustinus, essentiæ defectum, potentiæ defectum. Nullum quippe ens fingi potest quod Christo non sit subiectum. Sic enim legimus Ephes. cap. 1. *Constituens(*Deus hominem Christum*)ad dexteram suam in cœlestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomē, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius.* Quibus innumera multa sequenti capite à nobis dicenda consentiunt, aut igitur istud directum est ens, aut non est. Quod si erit, necessario Christo subiicitur. Verum quando apparet è superioribus, passimque apparebit, Christo omnem fuisse in omnia potestatem subiectam, concludimus Ecclesiæ communicatā quamcumque habet quoad homines regendos, (excepta excellentiæ potestate, per quam potest, solus ipse instituere sacramenta, & absque illis infundere gratiam) præcipue vero Regiam in cuncta temporalia mundi totius, ac naturalia regenda, quæ resideat in Sacerdotibus, Episcopis, atq; sicut in Fonte, ac Sole Pontifice summo. Id vero apparebit maxime in septimo tempore, idest die iudicij, cum Christus vna cum sponsa sua, *Euacuauerit omnem principatum, & potestatem, & tradiderit regnum Deo, & Patri,* ac tunc, *erit omnia in omnibus Christus.* Cuius quidem iudicij sunt imagines quædam tempora illa, quibus Ecclesiā Tyranni persequuntur, ac totus orbis concutitur innumeris cladibus, & prodigiis, de quibus vltimo libro de signis Ecclesiæ Dei. Quemadmodum vero Christus cuncta sibi subiecerit, & quæcumque Ecclesiæ sponsæ suæ, omnino se se subiecerunt, amplificauerit, ornauerit, tum multa libro tertio, tum libris vltimis de Signis Ecclesiæ Dei, ac septimo, & octauo de Ruinis gentium, contra autem quemadmodum sponsæ suæ, mundique Reginæ aduersantia subuerterit & libris adductis, & vltimo operis huius aperitur. Imperatores namque omnes Romani pessime omnes, qui Ecclesiæ sanctæ aduersati sunt, obierunt; translatumque est è gente in gentem Romanum Imperium, nullusque ad nepotes agnationis suæ trāsmisit, cumq; per tot bella, tot ac tantas hoīum strages vrbiū, gentiumq; ruinas intra annos mille, ac septuaginta quatuor ad amplitudinem summam peruenisset, qualis numquā fuerat, breui, idest intra annos ab obitu Christi, Ecclesiaq; per illa ipsum Spiritus Sancti constituta ducentos septuaginta nouē, Christo, Ecclesiæq; ipsius imperante Constantino est subiectum, quod

eate-

eatenus stetit, ac cum reliquis aliorũ regnis stat, quatenus Ecclesiæ, Christoque seruit; scriptum namque est, *Gens, & regnum; quod non seruierit tibi peribit, & gentes solitudine vastabuntur.* Sic igitur Primo vidimus Angelos bonos stetisse, omniumque imperium nactos, per obedientiam Christo vel implicitè, vel explicite exhibitam. Sic Secundo Adamus omnibus mirabiliter dominabatur. Sic Tertio, cum defecisset ab obedientia per fidem Christi retinuit vitam, terræque imperium & ad posteros Seth transmisit, Pontifex, ac Rex omnium summus. Sic Quarto Noe similiter Pontifex, & Rex totius orbis ab ordinatione supernaturali descisceutibus cunctis, diluuioq; submersis, vniuersæ terræ imperiũ tenuit, ac suis est partitus. Sic Quinto eumdem Moyses elementis imperauit, & omnibus aduersariis prostratis Hebræorum Rempublicam constituit, cui Pontifex summus summo iure præsideret. Steterũt omnes, atq; imperium nacti sunt in omnia naturalia, temporaliaq; ob fidem Christi, præstitãq; illi obedientiã, vel implicitam, quod nemo diffitetur, vel explicitam, quod plerique omnes hac de re agentes tradunt, illi igitur omnia in omnibus, ne subruant, sunt subiicienda ex æterno Dei consilio, cuius regnum, *Non est de hoc mundo,* quod omnia mundana perducat ad Deum Patrem, *Non est de hoc mundo,* quia à Patre accepit illud non à mundo: non est de hoc mundo, *Quia mundus eum non cognoscit.* Sic enim Sancti interpretantur illa verba. nos Christum nouimus omnium Dominum. Quocirca à Deo Patre petimus, tam spiritualia, quam temporalia bona. *Per Dominum nostrum Iesum Christum*, Cui non obedit, qui non obedit ipsius sponsæ Ecclesiæ, neque enim *potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem*, ait S. Cyprianus de vnitate Ecclesiæ, *Et habere caput Christum nemo poterit, nisi qui in eius corpore fuerit, quod est Ecclesia*, ait eiusdem tituli libro sanctus Augustinus. Sed videamus è diuinis litteris tantæ sponsæ esse in omnia Regiam, supremamque potestatem nil vlli aũferentem.

Argumenta è diuinis scripturis summatim collecta, quibus probatur temporalia cuncta, temporaliumque Principes in omnibus esse Ecclesiasticæ potestati subiectos. Cap. XI.

IAm vero nihil æquè est in diuinis litteris illustre, quam fore, vt Ecclesiasticæ potestati terrena, téporaliaque omnia subijcerentur, Episcopis esset Regia potestas, quæ veluti ex apice, fonte, & capite dimanaret in eos à Pontifice summo. cũ verò sint innumera diuinæ scripturæ loca id clarissime significantia plurimis modis, quo scilicet id testatissimum cunctis foret, redigemus illa in modos ipsos, quibus id Spiritus Sanctus voluit apertissime explicari.

Primus modus est, cum dicitur fore, vt Ecclesia sit Regina, eamdemque cum Christo Deoque coronam gestet, sedeat ipsa & ipsius filii sedeant in throno Dauidis, sint Reges, regnent, habeant Regnum: multa autem sunt loca id significantia. primus est Isaiæ cap. 61. in quo loquitur Ecclesia dicens, *Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo, quia induit me vestimentis salutis, & indumentis iustitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis,* Ex his verbis ait Sanctus Augustinus Ecclesiam vocari sponsum Christũ, quæ gestet eamdem cum Christo coronam. Pertinere verò hæc ad temporalem Ecclesiæ fœlicitatem tradunt eo loco, & capite superiori Sancti Cyrillus, Procopius Gazeus, Thomas, & alii.

Secundus locus est ibidem, cùm dicit; *Stabunt alieni, & pascent pecora vestra, & filij peregrinorum agricolæ, vinitores vestri erunt, vos autem Sacerdotes mei vocabiminis*. Tertius est ibi cum protinus subiicitur, *fortitudinem gentium commedetis, & in gloria eorum superbietis* Pro his verbis. Vertit Aquila *purpura, vestiemini*. Addit ibi S. Hieronymus, *vt insigne regij decoris ostenderet*. Ipse verò vertit, *& in diuitijs earum eritis admirabiles.* Quartus locus est capitis superioris, cum dicitur ad Ecclesiam. *Aperientur portæ tuæ iugiter die ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo gentium, & Reges earum adducantur*. Quintus est paulopost. *Ponam te in superbiam sæculorum, gaudium*

dium in generatione & generationem, & suges lac gentium, & mamilla Regum lactaberis, vel vt alij vertunt, *Diuitias Regem comedes*, quæ cuncta ad temporalem potestatis Ecclesiasticæ potentiam pertinere aperte constat, & volunt memorati Doctores, ac Sancti. Ita vt Regum temporalia sint ipsi Ecclesiæ subiecta, veluti cibus comedenti. Sextus locus complectitur plurima oracula, quibus prædicitur fore, vt Christus sedeat in Throno, domo, aut sede Dauidis. Thronus autem Dauidis fuit in terris, ac rerum temporalium vt psalm. 88. *Si Dauid mentiar, semen eius in aeternum manebit*, & *Thronus eius, sicut sol in conspectu meo*. & Luc. cap. 1. *Et dabit ei Dominus Deus sedem Dauid Patris eius, & regnabit in domo Iacob in aeternum*, quæ verba pertinere ad Episcopos sessuros cum potestate Regia in Diœcesibus suis, volũt SS. Paulinus ad Cytherium, & Epiphanius heref. 29. eodem spectant illa psal. 131. *De fructu ventris tui ponam super sedem tuã*. Septimus est psal. 44. cum de Ecclesia dicitur. *Adstitit Regina à Dextris tuis*, & mox, *filia Tyri in muneribus, vultum tuum deprecabuntur omnes Diuites plebis*, quæ verba ad Ecclesiam pertinere cuncti interpretes tradunt. filias Tyri Chaldæus intellexit Pronincias, munera sunt tẽporalia, quæ à prouinciis ad eã veluti Reginã deferãtur. Octauus est eodẽ psal. Cum dicitur ad Christũ. *Sedes tua Deus in sæculum sæculi virga directionis virga Regni tui. Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*. Hæc vltima verba referunt omnes ad Episcopos, qui tamquam Reges vngantur, vt ex Iustino Dialogo cum Triphone apparet, & patet è superioribus, Cum Christus Rex semper appellatur, Nonus est cum Hieremias de Hierusalem, vel de Ecclesia antiqua threno primo ait *Domina Gẽtium Princeps Prouinciarum*, quæ verba non possunt illi eo tempore conuenire, cum neque Gentium Domina, neque Princeps vmquam re ipsa Prouinciarum foret actu ipso, dici aliquo modo poterat, sed multò verius, ac iustius respiciunt tempora Ecclesiæ Christianæ, cuius illa vmbra erit, vt interpretatur S. Gregorius psal. 4. penit. cuius verba citamus ad finem libri 5. Decimus, est 1. Petri 2. *Vos estis regale Sacerdotium*, vt S. Ambrosius, Bernardus, S. Thom. opusc. 20. & Henricus Gandauensis exponunt. Vndecimus continet multa loca, quibus Epi, aut Sacerdotes nuncupantur Pastores, & dicuntur pascere, quæ nomina significant potestatem Regiam in temporalia, quod tradunt Origenes, Lucifer Calaritanus, Arnobius. Sic Christus dixit ad

Petrum

Petrum *Pasce oues meas*, huc pertinent illa Ieremiæ cap. 3. *Dabo vobis Pastores iuxta cor meum*, quæ verba pertinere ad Episcopos & Sacerdotes, qui instar Moysis, & Samuelis iudicent omnia, vult Ireneus lib. 4. cap. 44. vt citamus lib. 2. cap. 7. & Ezechielis cap. 34. *Suscitabo Pastorem vnum.* & 37. *Dauid rex super eos Pastor erit*, quibus apertè Pontifex summus temporalium Rex significatur, nam Dauid temporalium Rex erat, hinc Christus, *fiet vnum ouile, & vnus Pastor* Ioannis cap. 10. Duodecimus est Apocalypsis cap. 2. Vbi Christus alloquitur his verbis Episcopos vel Angelos Ecclesiarum, *Qui vicerit & custodierit opera mea vsque in finem dabo illi potestatem (Græcè ἐξουσίαν) super Gentes, & reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à Patre meo*, vt interpretantur eo loco SS. Augustinus, Anselmus, Andreas Cretensis, Dionysius Carthusianus.

Secundus modus continet loca omnia, quibus *omnis potestas*, Christo dicitur data vt Matth. cap. vlt. Cum sit igitur à Deo data Christo omnis potestas in Cœlo & in terra, Nulli alii potest esse potestas, nisi à Christo dependens, siue à Christo data. Quamobrem Christus vult esse infidelibus Regiam, quæcumq; est iis, vt libro secundo, tertioque aperitur. Sed quando Ecclesiæ soli, ac Petro, vt Ecclesiæ capiti, apertè communicata est in terris hæc potestas (dempta excellentiæ potestate) idcirco cuncti Reges habent ab Ecclesia dependentem.

Secundus locus est, Rom. cap. 13. cum dicitur, *Omnis anima sublimioribus potestatibus subiecta est.* Supernaturalis autem sublimior, vt ex SS. Nazianzeno, Bernardo, Primasio, Augustino, Basilio, Chrysostomo aperimus lib. 4. Tertius locus est sancti Petri initio secundæ, *Gratia vobis, & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Christi Iesu Domini nostri, quomodo omnia nobis diuinæ virtutis suæ.* (Græcè est δυνάμεως potestatis,) *Quæ ad vitam, & pietatem, donata sunt.*

Tertius locus est, cum dicitur datum à Patre ipsi Christo, vt homini, omne iudiciũ, vt Ioan. cap. 5. *Pater omne iudiciũ dedit Filio*, Et mox, *Dedit ei iudiciũ facere, quia filius hominis est*, At Christus Ecclesiæ soli hoc iudiciũ cõicauit in omni re pertinẽte ad iustitiã, Mat. c. 18. *Si Ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus*, & soli Petro, Io. vlt, *pasce oues meas.* Quicũq; igitur iudicant habent iudicandi potestatem à Christo, & Ecclesia dependentem, Huic enim soli Christus iudicij potestatem legitur communicasse. Secundus locus est, cum Lucæ cap. 18. dicitur, *Qui audit vos, audit*

dit me, vt interpretatur S. Cyprianus epist. 69. Tertius Malachiæ cap. 2. *Labia Sacerdotis custodiant scientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Angelus enim Domini exercituum est*, vt eodem loco interpretatur S. Cyprianus, & ibidem s. Hieronymus. Quartus locus est 1. Corinth. 2. *Spiritualis homo omnia iudicat, & à nemine iudicatur*, quod non modo ad iudicium discretionis in homine spirituali, sed ad iudicium potestatis pertinere in Episcopis. Volunt rectè S. August. de vera Religione cap. 31. Vgo, Alexander Halensis, Ægidius Columna, & Mayro q. 11. in Quolibetis. Quintus est Deuteronomij cap. 17. cũ dicitur, *Si difficile & ambiguum*. & quæ sequuntur, è quo loco S. Cyprianus ep. 69. & alibi vult iudicium rerũ quarumlibet ad Episcopos pertinere. Sextus 1. Cor. 6. *Si Angelos iudicabimus, quantò magis sæcularia*, quod patet è Cõcilio iij. Carthaginensi. S. Augustino de opere Monachorũ, vt diximus lib. 4. cap. 10. lib. quinto cap. 12.

Quartus modus continet loca, quibus ostenditur data Ecclesiæ potestas bellica militaris compulsiua in homines, Reges, Principes, nobiles, munitiones, gladios, sunt vero loca hæc multa, quæ expendit inter alios, S. Augustinus epist. 48. & 50. Primus est Lucæ cap. 14. cum dicitur, *Compelle intrare*, ex quo loco sæpè in Epistolis suis, S. Gregorius vult infidelibus beneficia quædam neganda, aut seuerius eos puniendos, vt Christo obediant. Secundus locus est Isaiæ cap. 60. Cum Deus alloquens Ecclesiæ dicit, *Gens, & Regnum, quòd non seruierit tibi peribit*. Tertius est Psalmi 149. *Gladij ancipites in manibus eorum. Ad faciendam vindictam in nationibus increpationes in Populis, ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, vt faciant in eis iudicium conscriptum*, vti considerat S. Bernardus, cuius verba lib. 4. referimus, de consideratione ad Eugenium lib. 3. Quartus est Apostoli 2. Corin. 10. Cum scribit, *Arma nostra non sunt carnalia, sed Deo potentia, ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus Deum*, vt declarat adductis Epistolis S. Augustinus. Quintus ac Sextus essent, qui pertinent ad vim bellicam, gentes, regna, ac res simul de quibus infra agetur. Quintus itaque sit Psalmi 2. cum dicitur *Reges eos in virga ferrea*, vt idem Sanctus interpretatur, qui multa præterea ad idem propositum rectè expendit, quæ licèt ad spiritualia potissimum spectent, tamen ad temporalia spectare, quæ facta sunt ob spiritualem finem, dubitari non potest. Sextus est *Sunt duo gladij hic*, Luc. 22. vt è SS. Ambrosio, Chrysostomo, Beda,

Euthimio, Bernardo, libro 2. cap. 10. explicamus, ac ſubtiliter hæc verba expendit Mayro quæſt. 11. in Quodlibetis ſeptimus Pſalmus 44. *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſsime & ſagittæ tuæ acutæ populi ſub te cadent in corde inimicorũ Regis*, quibus apparet occidendos, ac perdẽdos temporaliũ Dños malos à Chriſto Rege in Regno ſponſæ, & in terris degentes. Octauus eſt Sap. 3. *Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent, iudicabunt nationes, & dominabantur populis*, vt interpretatur Sanctus Bernardus ſermone ad Patres in Synodo congregatos.

Quintus modus cõprehendit loca, quibus res generatim ſubiectæ dicũtur Eccleſiaſticæ poteſtati. Ac Primus eſt cap. 16. Matthæi cum dicitur, *Quodcũque ligaueris ſuper terram, & quæcumque ligaueritis, & quæcumque ſolueritis*, non tantum quoſcumque, vt expendunt S. Thom. opuſc. 20. lib. 3. cap. 10. Bacconus in Prologo in quarto ſententiarum, Mayro quæſt. 11. in Quodlibetis, & alij multi. Secundus eſt Matthæi cap. 24. *Super omnia bona ſua conſtituet eum.* ideſt Petrum, & Sacerdotes, vt interpretatur S. Irenæus lib. 4. cap. 14. Chryſoſtomus libro 2. de Sacerdotio. Tertius eſt *Tamquam nihil habentes, & omnia poſsidentes*, quantum eſt de iure, licet de facto, non ita ſit. Ita S. Auguſtinus in Pſal. 102. Quartus eſt, *Omnia cum illo nobis donauit.* ad Rom. cap. 8. vt S. Auguſt. hom. 2. in Apocalypſim, & S. Ambroſius, ac Theodoretus illa verba referunt ad temporalia bona. Quintus eſt 1. Corin. 3. *Omnia veſtra ſunt, vos Chriſti, Chriſtus autem Dei*, ſed quomodo veſtra ſunt? ſunt veſtris legibus, ac poteſtati legitimæ ſubiecta, igitur Petrus, ac Paulus erant Chorinthiis, vel Eccleſiaſticæ poteſtati ſubiecti? erant in priuatis actionibus ſuis ſubiecti & ipſi publicæ, quam gerebant ac ſuæ poteſtati. Veluti homo ſubiectus eſt intellectui ſuo directioni ac poteſtati illius. Huc pertinere etiam videtur locus Tertius S. Petri ſupra modo ſecundo adductus.

Sextus modus complectitur loca, quibus ipſi homines gentesve dicuntur generatim ſubiectæ, vt è multis locis ſupra etiam conſtat in primo, & quarto modo huius verò modi ſpeciatim locus eſt Pſalmi 41. *Subiecit populos nobis, & gentes ſub pedibus noſtris.* Vt ibi interpretatur S. Auguſtinus.

Septimus eſt continens loca, quibus ipſa terra dicitur ſubiecta, vt Pſalmus 44. de Eccleſia conſtituente Epiſcopos dicitur, & omnes interpretantur. *Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram.*

Secun-

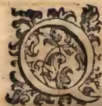
Secundus est, cum Princeps prouinciarum vocatur à Ieremia, vti supra, è S. Gregorio expendimus.

Octauus modus est, cum declarãtur Ecclesiasticæ potestati gentes subiectæ, ac regna, vt destruantur, & ædificentur, hoc apparet cum dicitur ad Hieremiam. *Ecce constitui te hodie super gentes, & super Regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes*, Quæ verba pertinere ad Christum, & Ecclesiam vult S. Hieronymus: neque enim potest asseri primò Ieremiæ conuenire nisi, vt homini ex Ecclesia. Secundò nisi ob preces, & merita ipsius, vt clarè ostendimus libro sexto. Tertiò multò igitur magis hæc pertinent ad Ecclesiam, potestatemque eius.

Nonus modus, quo significatur ab Ecclesia conteri, contineri regna, occupari omnem terram vi, siue propria Religionis, siue militari, quod constat è lapide Danielis. nam volũt omnes à Christo communicatam Petro non modo petræ significationem, & dignitatem, sed etiam potentiam. Tertull. lib. 4. aduersus Marcionẽ, S. Basilius homil. de pæniten. Ambros. lib. 2. cap. 2. in Lucam, quæ libro 6, cap. 15. referimus, & in hoc ipso proposito nostro, Otho Frisingen. libro 6. cap. 36. S. Thom. opusc. 20. lib. 3. cap. 10. cuius verba referuntur lib. 1. cap. 11. Necesse est verò omnes meminisse in Diuina scriptura esse semper duos sensus spiritus, ac litteræ. Quocirca cum legunt in sacris Interpretibus aliquando afferri ad superiora loca sensum spiritualem, meminerint inesse ijs prius litteralem, qui est adductus; neque vnum tolli ab alio posse, & maximè in proposito nostro; temporalia namque cuncta sunt facta ob spiritualia; naturaque humana iure coessentiali semper ad hæc tendit; Ac Deus, Christus, Angeli, ac iusti omnes ad hæc gubernant. Ex his verò omnibus, quæ supra à nobis allata sunt, constat temporalia cuncta, temporaliumque Principes esse omnibus modis vsquequaque Ecclesiasticæ potestati, & gubernationi subiectos, quot enim modis, vt inspicienti apparet, aliquid ab aliquo haberi, aut obtineri potest, tot modis à Deo dari temporalia dicuntur Ecclesiæ sanctæ, Episcopis eius, Sacerdotibus, & Pontifici summo, vt gubernent; quos modo frustra explicatos dici non potest.

Recensentur sancti Patres, ac Doctores, qui ab ipsa Christi ætate vsq; ad S. Bernardum perenni, atq; è manu in manum tradita doctrina scripserunt Episcopis, ac Pontifici summo esse in omnia temporalia Regiã, ac supremam potestatem.

Cap. XII.

QVamuis Romani Imperatores omnia tenerent, ijdemq; nullo modo pati possent aliquid dici, ex quo Imperij iura minui viderentur, haud tamen Christiani scripto destiterunt memoriæ prodere Episcopis esse omnia subiecta, eorum gubernationi in omnibus obediendum, siue iuxta ipsorum leges omnia transigenda, dominiumque ijs ciuile, ac regale eminens esse, à quo reliqua essentialiter penderẽt. Hoc igitur initio ducto ab Apostolicis temporibus ex ætate in ætate perennem testium successionem texentes eam sub oculos legentium ponemus, plurimos tamen relinquemus à fratre nostro colligendos, & diligenter examinandos. vt omittamus itaque in Apostolicis constitutionibus scripta. Sanctus Dionysins epistola ad Demophilum. *Nefas est*, inquit, *Sacerdotem à ministris, qui te superiores sunt, aut à tui monachis ordinis corrigi & reprehẽdi, siue aliqd impiũ in diuina facere videãtur, siue aliquid aliud eorũ, quæ vetãt leges, fecisse arguatur*, ex his habeamus à prĩcipibus sæcu lariũ, qui & ipsi Dei sunt ministri, vt habeamus. c. 13. ad Romanos argui non posse iure ordinario Sacerdotes, cum quid egerint eorũ, quæ leges vetant, etiam si ad diuina haud spectẽt, sed ad sæcularia. Ac ne dicas à Sacerdotibus Principes sæculares in sæcularibus nõ esse iudicãdos, audi eundẽ. *Si Dei est, vt scripta diuina loquuntur, iudicium, Sacerdotes autem nuncij atque interpretes post pontifices sunt diuinorum iudiciorum, ab eis rectè, & ordine tu per medios interiectosque ministros, cum tempus postulabit, diuina disce.* Hæc ille asserens iudicia Dei, qui tum sæcularium, tum spiritualiũ iudex est, primò ab Episcopis, deinde Sacerdotibus haberi: per hos iudiciumq; eorum deriuari in alios iudicandi potestatẽ. Hinc idẽ

cap.

cap. 8. de Ecclesiastica est Hierarchia. *Mos quidem hic est diuinitatis verissimus per prima deducere secunda, & inferiora ad diuinissimũ lucem suam. An non videmus elementorum naturam, quæ sensibus percipiuntur, primum ad ea, quæ magis eis cognata sunt, venire, deinde per illa in alia suam tradere vim, & actionum? Iure igitur ac merito omnis descriptionis, & quæ videtur, & quæ non videtur (*Nota hic*) principium, & sedes primum ad eos qui maxime diuinitatem imitantur, vult diuinos radios peruenire deinde per illos, quod sint clariores ipsis, aptique ad accipiendum lumen, alijsq; tradendum in inferiores pro eorum captu diffundit.* Hæc Sanctus. E quibus colligit etiam post alios Aegidius libro de Ecclesiastica potestate, omnem potestatem humanam pendere, & esse essentialiter ab Ecclesiastica potestate, quia scilicet omne fallibile dependet ab infallibili, ac proinde a Petri infallibili claui, & supernaturali, & S. Thomas ex eadem doctrina tradit in humana natura necessariò dandos superiores, quibus obediamus, ita scribens 2.2. quæst. 104. art. 1. *Sicut actiones rerum naturalium procedunt ex potentijs naturalibus, ita etiam operationes humanæ procedunt ex humana voluntate. oportuit autem in rebus naturalibus, vt superiora mouerent inferiora ad suas actiones per excellentiam naturalis virtutis collatæ diuinitus, vnde etiam oportet in rebus humanis, quod superiores moueant inferiores per suã voluntatem ex vi auctoritatis diuinitus ordinatæ. mouere autem per rationem, & voluntatem est præcipere. & ideo sicut ex ordine ipso naturali diuinitus instituto inferiora in rebus naturalibus necesse habent subijci motioni superiorum; Ita etiam in rebus humanis ex ordine iuris naturalis, ac diuini tenentur inferiores suis superioribus obedire.* Hæc Sanctus. E quibus habemus tunc, quãlibet Rempublicam generatimque humanam rectè esse institutã, cum sequitur ordinem vniuersi, in quo ab vno deriuatur ex aliis in alios potestas & imperiũ. Quod si dicas ergo primum mouens, ac prima potestas, qualis est Pontificia non mouebit alias immediatè, sed mediantibus aliis. Resp. Primo mouebit immediatius immediatione virtutis, quàm moueat secunda in subiectas causas, vt habetur in prima propositione libelli de causis, qua asseritur primam causam magis influere in subiectas, quàm secundæ influant. Nam secundæ non influunt nisi per primam, vt brachium non influit in manum, nisi per influxum capitis. Secundo respondemus, Ecclesiasticam potestatem, quæ residet vt in capite in Pontifice summo, non esse similem primo mobili naturaliter

moto, sed esse supernaturalem similem Deo posito supra naturam, qui quidem Deus non modo inest rebus per suam potestatē, sed per essentiam, & præsentiam. Quamobrem quidquid Christianus operatur, aut homo perfectæ, ac non deordinatæ naturæ operatur, vt Ecclesiæ membrum; ac proinde Ecclesiastica potestas operatur in illo tam virtutis immediatione, quam suppositi, veluti dicitur homo agere, quidquid ex eius imperio manus agit.

Sanctus Ignatius fuit ipsa ætate Apostolorum, sic vero ille epistola ad Philadelphienses, *Omnis Clerus simul cum omni populo, & militibus, atque Principibus, sed & Cesare obediant Episcopo. Episcopus vero Christo, sicut Patri Christus, & ita vnitas per omnia seruatur.* In quibus duo notanda. Primum à militibus, Principibus, & Cesare obedientiā præstandam Episcopo, sicut Christus obedit Patri; at Christus obedit, tam in tēporalibus, quàm spiritualibus regendis, Nihil vt ab eius obedientia recedat, vlla in re. Secundo, vult vnitatem seruari per omnia. Sic igitur, quod aiebat S. Dionysius, tēporalia reducēda sunt in Deum per Episcopos, siue iuxta canonas eorū sunt administranda. Rursus idem epistola ad Smyrnenses scribit. *Honora,* inquit, *fili Deum, ac Regem: ego autem dico honorare quidem Deum, vt authorem omnium, ac Dominum, Episcopum, vero tamquam Principem Sacerdotum imaginem Dei ferentem, principatum quidem secundum Deum, Sacerdotium vero secundum Christum, Et post hunc honorare oportet etiam Regem. Nemo enim potior est Deo, neque similis ei; neque Episcopo in Ecclesia, Sacerdotium Dei gerenti pro mundi salute; neque Regi, quis similis eorum in exercitu pacem, & beneuolentiam omnibus Principibus cogitanti. qui enim honorat Episcopum bonorabitur à Deo; & qui inhonorauerit eum, à Deo inhonorabitur. si enim quis contra Regem insurgens damnatione dignus est, vt pote qui tranquillitatem, & pacem communem dissoluat, quomodo vltionem euadere poterit, qui præter Episcopum aliquid egerit? Sacerdotium enim summa est omnium bonorum quæ in hominibus consistunt.* Ex his multa obseruanda. Primo distingui in Episcopo Principatum, & Sacerdotium, quoad illum similis est Deo, quoad hunc similis Christo. Secundo Episcopum similem Deo ob principatum, vt auctor est omnium. Ratio est quia Deus ordinat cuncta per Christum; Reducitq; illa in se, atque, vt ait Apostolus, *Deus est in Christo mundum reconcilians sibi,* sic itaq; Deus est in Episcopo mundum sibi reconcilians, ideo dicitur ab eodem sancto, Episcopus forma Patris omnium, Patrique adaptari per vnctionem

ctionem Episcopalem, quod ait S. Athanasius epistola ad Serapionem. Et post alios considerauit Alexander Halensis, neque dici potest ipsum Principem, quia Princeps est Sacerdotum, dumtaxat. Sic enim non distingueretur in eo principatus à Sacerdotio, neque esset forma Patris authoris omnium, neque esset in hoc nisi Christo similis, qui & ipse non modo est Princeps Sacerdotum, sed etiam Princeps Regum terræ, ac Dominus Dominantium. Tertiò vult honorari, Primò Epm, deindè Regem, affert ratioñe: quia nõ modo est Sacerdos, sed etiã Princeps similis authori oĩum. Quarto peius esse aliquid agere præter Epi voluntatẽ, quam inhonorare in effectu Regẽ. Postremò rursus adhuc cõcludit, nihil boni esse in terris, nisi per Sacerdotiũ. idem sanctus epist. ad Trallianos. *Quid est enim Episcopus, nisi omnem principatum, & potestatem omnium illorum tenens, secundum quæ deceat hominem tenere imitationem Dei factum secũdum virtutem.* ex his notamus illud, cum lege coessentiali homo in omnibus quæ tractat, siue temporalibus, siue spiritualibus, Deum velit imitari, saltem vti est causa naturalium, neque possit ad hoc peruenire, nisi iuxta ordinationem supernaturalem, iure asserit S. Ignatius omnium tam tẽporalium, quam spiritualium principatum potestatemque esse poenes Episcopum. S. Irenæus, S. Polycarpi discipulus tempora S. Ignatij excepit: qui sic lib. 4. cap. 44. *Quemadmodum Moyses, cui tantus Ducatus est creditus, bona conscientia fretus purgabat se apud Dominum dicens, Non concupiscens alicuius illorum quid accepi, neque malè feci alicuĩ eorum; quemadmodum Samuel tot annis iudicans populum, & sine vlla elatione ducatum gerens super Israel in fine purgabat se dicens, Ego conuersatus sum in conspectu vestro à prima aetate mea vsque nũc, respondete mihi in conspectu Dei, & in cõspectu Christi eius, cuius vestrum vitulum accepi, aut asinum, super quem potentatus sum, aut quem oppressi, aut si de alicuius manu accepi propitiationem vel calciamentum, dicite aduersus me; & reddam vobis. Cum dixisset autem populus ad eum neque potentatus es, neque pressisti nos, neque accepisti de manu cuiusquam aliquid, testificatus est dominum dicens, testis est Dominus, & testis Christus eius in die hac quoniam non inuenistis in manu mea nihil; & dixerunt ei, testis; quemadmodum & Paulus Apostolus cum esset bonæ conscientiæ dicebat ad Corinthios, non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur nemini nocuimus, neminem corrupimus, neminem circumuenimus, Tales pres-* S. Irenæus.

 byteros

byteros nutrit Ecclesia; de quibus & propheta ait, & dabo Principes tuos in pace, & Episcopos tuos in iustitia, de quibus, & Dominus dicebat, quis igitur erit fidelis actor bonus, & sapiens, quem praeponit Dominus super familiam suam, ad danda eis cibaria in tempore? Beatus ille seruus, quem veniens Dominus inuenerit sic facientem, Hæc Sanctus. è quibus colligimus Presbyteros Ecclesiæ (sic ille sæpè Episcopos vocat nomine communi) esse instar Samuelis, ac Moysis in Ecclesia Dei, Ac ne dicas similes esse quoad integritatem, vel quoad regimen potestatis tantum spiritualis Respondemus ab Irenæo cõparari Episcopos, quoad ipsa iudicia, & speciatim temporalium: & ad maiorem comprobationem Secundo colligimus esse illos, de quibus Isaias ait loquens de iudicibus prauis, & iniustis quoad temporalia iudicanda cap. 1. *Et restituam iudices, tuos vt prius, & consiliarios tuos, sicut antiquitus*, quo loco loquitur Isaias de iudicibus temporalium rerum, & 32. *Ecce in iustitia regnabit Rex, & Principes in iudicio praerunt*. Et mox, *Erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ, silentium*, quo similiter loco agit de temporaliũ iudicio. Ex his verbis texit illa, quæ citat sanctus, alibi nãq; ipsa illa non inueniũtur, quæ tamen vndecunque sint sumpta, non aliud significant nisi principatum temporalium. Clemens Alexandrinus attigit Irenæi tempora qui sic libro stromatũ septimo, *Maximæ autem, vt arbitror, potestatis est omnium partium, etiam vsque ad minimam, accurata examinatio peruadens ad primum vniuersorum administratorem, qui ex voluntate patris gubernat omnium salutem alijs ordinatis, qui ad alios praefectos respiciũt, donec perueniamus, ad magnum Pontificem. ab vno enim desuper principio, quod conuenienter voluntati operatur, dependent prima, secunda, & tertia. Deinde in summo fine eius, quod apparet, beati positi sunt Angeli, atque adeò vsque ad nos ipsos alij, sub alijs sunt collocati, qui ex vno, & per vnum, & seruantur, & seruant. quomodo ergo vel minima pars ferri vno mouetur spiritu lapidis Magnetis extensa per multos anulos ferreos, Ita etiam, qui sunt virtute prediti diuino spiritu attracti, cum prima mansione coniunguntur, Deinceps autem alij vsque ad postremam, qui autem sunt mali ex imbecillitate eum propter iniustam imbecillitatem in malum habitum inciderint, vt qui nec teneant nec teneantur, circumeunt circumacti animi perturbationibus, humique decidunt. quocirca praecepta quoque quæ in lege, & ante legem erant, non legibus*, (iusto enim non est lex lata) *statuerunt*. Hæc Clemens apertè volens primo potesta-

Clem. Alexandrinus

testatem, scientiamque, qua possit aliquis cum Deo coniungi, & stabiliri, à Deo deriuari in Christum Pontificem magnum, ab hoc in ordines suos, veluti vis magnetis in summo annulo constituti, ex alijs in alios annulos dependentes; Et quoniam natura humana Deo saltem naturaliter noto vult in omnibus coniungi, & assimiliari, neque vlla prorsus in re potest ad hoc peruenire, vt finē scilicet attingat absq; ordinatione supernaturali, idcirco omni in re vult illi potestati, subesse quæ residet in Ecclesia Catholica atque, vt in sole, & fonte (aiebat S. Cyprianus in Pōtifice) summo. Rursus idē lib. 6. *Vt semel dicam, omnis vtilitas, quæ ad vitam pertinet suprema, quadam ratione à Deo omnipotente, qui præest omnibus, potestate perficitur per filium, qui etiam propterea est seruator omnium, inquit Apostolus, maximè autem fidelium, proximè autem ijs, quæ sunt proxima singulis, per iussionem, & præceptū eius, qui est propinquior primae causæ, nempè Domino.* Hæc Clemens apertè volens quicquid est vtile ad vitam deriuari à Deo per eos, qui singulis sunt propinquiores, At sæcularis potestas est vitæ vtilis; deriuatur itaque in alios per eos, qui sunt Deo proprinquiores, ait ex natura status propinquior est Pontifex summus. Hinc idem sexto. *Ad vniuersi enim salutem ab vniuersorum Domino omnia sunt ordinata, & vniuersè, & sigillatim. est ergo officium iustitiæ salutaris, vnumquodque semper deducere ad id, quod est melius, prout contingit, & conceditur. ad salutem enim, & permansionem eius, quod est præstantius, conuenienter suorum morum proportioni administrantur etiam, quæ sunt minora;* Hæc ille assererens tam maiora, & vniuersalia, quam minora, & singularia administrari per eos, quibus mādatur, vt humanam naturam perducant ad Deum. Nam quando cuncta ad hunc finem facta sunt, neque iure naturali, ac diuino possunt dirigi, trāctari, & haberi in alium finem. Clemente adhuc viuente erat S. Cyprianus. Sic igitur ille Epistola 69. ad Pupianum, qui a Christianis electus Index cœperat inquirere aduersus Cypriantū, S. Cyprianus. *Ego te frater credideram tandem iam ad pænitentiam conuerti, quod in præteritum tam infanda, tam turpia, tam etiam gentilibus execranda, aut audisses de nobis temerè, aut credidisses. porrò autem etiam nunc in litteris tuis animaduerti eumdem te ad huc esse, qui prius fueras, eadem te de nobis credere, & in eo quod credideris, perseuerare, & ne forte charitatis, & martyrij tui dignitas nostra communicatione commaculetur, in mores nostros diligenter inquirere.* & post. *Dei iudicem, qui Sacerdotes facit, te velle,*

 non

non dicam de me (quam enim ego sum) sed de Deo, & Christi iudicio iudicare. Hoc est in Deum non credere; hoc est rebellem aduersus Christum, & aduersus Euangelium eius existere. Et mox, *Persecutio enim veniens te ad summam martyrij sublimitatẽ prouexit, me autem proscriptionis onere depressit, cum publicè legeretur, si quis tenet, vel possidet de bonis Cæcilij Cypriani Episcopi Christianorum, vt etiam, qui non crederet Deo Episcopum constituenti, vel Diabolo crederet Episcopum proscribenti, Nec hæc iacto, sed dolens profero, cum te Iudicem Dei constituas, & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes Præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt, qui audit vos, me audit, qui me audit, audit eum, qui me misit.* Hæc sanctus vocans Diabolos, in Deum non credentes, rebelles aduersus Christum, qui inquirunt in Sacerdotes. Dices hoc pertinere ad libertatem, non potestatẽ. Atqui sanctus affert, quod pertinet ad potestatem nempe, *Qui vos audit me audit*, & ea pertinere vult, ad omnia. nam tẽpalia magis facta sunt ob spiritualia, q̃ propter seipsa; caroq; cum bonis externis facta est, vt seruiat spiritui cũ bonis illis. Audiamus igitur eundẽ libello de vnctione chrismatis. *Hoc oleo antiquitus Sacerdotes sacrabantur, & Reges, & ipsi altarium lapides delibuti spiritualem intelligi volebãt sacris mysterijs inesse pinguidinem, & sicut oleum fluitat, & humidis quibuslibet superfertur, ita excellentia sacerdotalis, & Regiae dignitatis secundum formam Dei, & Christi, sub se omnia continens regimen & munimentũ, tã actiuae, quam contemplatiuae vitæ obtinet, & ex hoc humore constat descendere omnes gratiarum diuisiones, quas Spiritus Sanctus prout vult, singulis distribuit, & largitur.* Hucusque sanctus, è quibus primo habemus agi hoc loco de vnctione sacerdotali; quod patet; ait enim ex hoc humore constat, descendere omnes gratiarum diuisiones, quas Spiritus sanctus, prout vult, singulis distribuit, & largitur, agit itaque de supernaturali effectu vnctionis, qui est in solo Sacerdote, siue ordine clericali: Secundò attribuit duo Sacerdoti, siue Episcopo (idem namq; ambobus character, sed Episcopo dilatatus, quo ad iurisdictionẽ fori exterioris) formam tenere eũ Dei, & Christi; vt videamus doctrinam, quæ à Christo deriuata per manus tradita est singulis: cognouimus namque Dionysium, Ignatium, & Clementem, eadem tradidisse, Nempe Episcopo formam Patris attribui, sicut etiam videbimus, attribui eidem ab Athanasio potentiam Patris. Tertio, vult ab excellentia Sacerdotalis, ac Regiæ dignitatis omnia contineri. Quarto vult contineri

neri secundum formam Dei, ex qua diximus attribui à patribus Episcopo potentiam. Pater namque, vti Pater, origo est omnium. Nam communicatur Episcopo omnis potestas, quæ communicatur cuilibet humanæ potestati naturali ad humanam naturam regendam, sed & præterea multo amplior. Postremò, vult sub Episcopo esse regimen, & munimen tam actiuæ, quam contemplatiuæ vitæ. Cum vero hic actiua intelligatur, vti complectitur omnes actiuæ vitæ partes; Episcopusq; est in statu perfectionis exercēdæ in alios, necesse est; igitur habeat ex hoc ipso etiā quæcumq; alios munire possunt, atque idcirco vim militarem. Arnobius sæculo Cypriani adhuc viuentis successit. Sic igitur in Psalm. 139. *Apostolo pœnitenti succurritur, qui est Episcopus Episcoporum, & maior gradus redditur ploranti, quàm sublatus est deneganti, quod vt doceam, illud ostendo, quia nullus Apostolorum nomen pastoris accepit, solus enim dominus Iesus Christus dicebat, Ego sum pastor bonus,* Et iterum, *Me,* inquit, *sequuntur oues meæ, hoc ergò nomen Sanctum, & ipsius nominis potestatem, post Resurrectionem suam Petro pœnitenti concessit, & negatus negatori suo, hanc, quam solus habuit, potestatem, vt non solum recuperasse, quod amiserat, probaretur; verum etiam multo amplius pœnitendo, quàm negando perdiderat, acquisisse.* Hæc Arnobius volens Primò datum Petro soli, non solum Pastoris nomen, & dignitatem, sed etiam potestatem. sed in sacris Scripturis nomen, hoc præcipuē refertur ad Regiam potestatem, quod habetur 1. Reg. 25. 1. Paralipom. 2. & 27. & 2. Paralip. 10. Item Psal. 77. Ieremiæ 3. & 23. Ezechielis 34. Oseæ 4. Micheæ 5. & 7. Sophoniæ 2. & 3. & notant Lucifer Caralitanus libro de non parcendo in Deum delinquētes, Origenes hom. 21. in Genesim. Secundò probatur, quia dicit soli Petro datam potestatem, quam solus Christus habet. At Christus non modo spiritualium, sed etiam temporalium supremam potestatem solus habet. si quid ergo conuenit soli Christo, quoad potestatem, concessum Petro censebitur, nisi probetur negatum. Arnobius.

Arnobij tempora excepit S. Athanasius, qui sic Oratione secunda in Arianos de Christo inuncto loquens, ait, *Thronus tuus Deus in sæcula sæculorum, virga rectitudinis, virga regni tui: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus tuus, oleo exultationis præ participatoribus tuis. Videte Ariani, & saltem vel hinc cognoscite participatores Domini, cæteros omnes Psalmistam appellasse,* Et mox ostendens Episcopos, ac Sacerdotes fieri Reges, ait, *Et hic quidem (Christus) vngitur, non vt Deus* S. Athanasius.

fiat,

fiat, nam id erat: neque vt Rex efficiatur, cum iam ab aeterno regnaret, quippe qui erat imago Patris, quemadmodum ex hoc elogio ostenditur, sed pro nobis (hoc nota) *quoque hoc inter caetera scriptum est. Nam reges Israelitae inungendo Reges fiebant, cum antea priuati homines essent, vt Dauid, Ezechias, vt Iosias, caeterique alij.* Hæc Sanctus volens Christum, vt hominẽ fuisse inunctũ, tamquam Regem, vt nos efficeret, tam quoad spiritualia potissimum, quàm quoad temporalia Reges, vti fuerant Dauid, Ezechias, & alij, *pro nobis* inquit. Rursus idem ad Serapionem Epm, *Sigillum porrò formam Christi sigillantis habet, eiusque participes efficiuntur, qui signantur secundum eam speciem conformati dicente Apostolo, filioli mei, quos iterum parturio, donec in vobis Christus formetur, ita porro signati consortes efficimur*, Et mox. *Constat igitur vnguentum, quo imbuti sumus, & sigillum, quo signati sumus, non esse naturae rerum conditarum, sed filij, ob spiritum, qui in eo est, qui nos coaptat Patri.* Hæc ille. Primo volens Christum, vt hominem per admirabilem inunctionem esse omnium, tam spiritualium, quam temporalium Regem. Secundo nos participare eamdem vnctionem Regiam, veluti Dauid, & Ezechias. Tertio per illam coaptari Patri, cui potentia summa attribuitur. Nam licet vngantur alij, tamen per ordinis vnctionem soli sacerdotes, atque Episcopi vnguntur, atque vti diximus, non solum bonitatis, ac scientiæ, sed etiam potentiæ diuinæ, quoad omnia regenda, cum datus fuerit vsus, ex natura diuinitus insita participes efficiuntur, ex quibus etiam videas quid sibi velint alij patres, cum scribunt Episcopos formam Patris auctoris omnium tenere.

Gregorius Naziãzenus. Athanasio succedit eadem, ætate viuens Gregorius Nazianzenus qui sic in oratione decima octaua ad ciues trepidantes alloquens Principes, ac præfectos sæculares in causa sæculari ad ipsummet Imperatorem pertinente. *Quid vero vos Principes, & præfecti? Ad vos enim iam nostra se conuertit oratio.* Et mox, *Nam vos quoque meæ potestati, meoque tribunali lex Christi subijcit. Imperium enim ipsi quoque gerimus, Addo etiam præstantius, ac perfectius, nisi oporteat spiritum carni cedere, & terrenis cælestia.* Hæc sanctus asserens ipsos Imperatores ipsius Imperio subiectos in causa sæculari. obseruemus enim sanctum vocabulis vti quæ spectant maxime ad sæcularia, nempe tribunalis, & Imperij. Secundo asserere in ipsa re sæculari esse Imperium Sacerdotis præstantius, ac perfectius. Nam de illa agebatur. Tertio Imperium Sacerdotis respectu sæcularis esse, vt spiritũ respectu corporis. ex

quo

quo sequitur Primo, vt quemadmodum si quid agit corpus præter Imperium spiritus, malè agit, ita & sæcularis. Secundo spiritum non modo exigere à carne, ne erret, sed præterea, vt ad culmē virtutis ascendenti seruiat. quod igitur quidam dixit spiritum carni non imperare, nisi quoties errat, viam virtutibus, ac maximè supernaturalibus interclusit, & habet inumera absurda. Sic enim ieiunia non essent obseruanda, nisi cum libido vrgeret. Tertio carnis non est, vlla in re imperare, sed exequi Imperium rationis in singulis quibusque actibus suis quantumuis naturalibus, ideòque spiritus corpori imperat, vt morti se se obijciat. quod si dicas corpus habet officium distinctum, videndi, audiendi, sentiendi, vegetandi, quod non potest, neque debet impediri à spiritu. Concedimus, verum spiritus exigit, vt quam maxime hæc ipsius Imperio subijciantur: quamobrem potest spiritus iubere, ne videam, nisi quod erit ex ipsius præscripto, subtrahit alimenta ne caro sit nimium vegeta, ac potius mortem subiri volet, quàm comedi in opprobriū diuinæ legis idolis immolata, vel aliud perpetrari indignum Christiano, sic igitur, auferet vim vegetatiuam. Quarto obseruemus ab eodem sancto comparari sæculare Imperium terrenis, spirituale & Ecclesiasticum cœlestibus. Sed omnia terrena, quæ generantur, ac mouentur essentialiter dependent, quo ad potestatem motus ac generationis à cœlesti motu, qui si cessaret, nihil in terris posset moueri, aut gigni. Sic igitur potestas sæcularis nihil potest mouere, aut efficere absque Ecclesiastica potestate, & re vera ita est; nihil enim iure naturali, ac diuino fieri potest, nisi ordinetur in Deum, & quatenus in hunc, vel ex virtute actus, vel agentis particularis, vel vniuersalis, ordinatur catenus iure naturali, ac diuino fieri aliquid potest. Ordinare autem pertinet ad patrem luminum per Filium splendorem paternæ gloriæ, humanitatemque illi in eadem hypostasi, ex qua Filius est, coninnctam, configuratosque eidem potentiæ paternæ supernaturaliter ab eodem Filio Sacerdotes. Nazianzeni seculo vixit S. Ambrosius, qui in epistola prima ad Corinthios cap. 3. ita scribit, *Omnia namque vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia vestra, vos autem Christi, Christus autem Dei*, *postquam dixit Paulū, & Capham esse Christianorum, quia ministri sunt in Christo, sicut & Christus de se dixit*, Lucæ 22. *Sum in medio vestrum, non vt minister, sed vt ministrē, adijcit mundus vtique noster est, sed vt de illo secundum Dei voluntatem sentiamus.* Et mox S. Ambrosius.

explicat quomodo intelligantur omnia vestra, *Quomodo hæc*, ait, *iudicio nostro concessa sunt, & subiecta, ita & nos Christo subijciamur.* Hæc Sanctus. Volens omnia subiecta Ecclesiæ (Nam velut vniuersos Christianos alloquitur Corinthios) sicut Ecclesia Christo, & Christus Patri. Rursus idem 1. Corin. 6. explicans illa, si Angelos iudicabimus, quanto magis sæcularia, *Hoc est*, ait, *non vtique indigni ij, qui ipsum mundum iudicaturi sunt, ea iudicare, quæ mundi.* Et post, *Quia ergo sunt*, inquit, *sapientes fratres, aliqui horum eligantur ad iudicandum; quorum iudicio iudicetur mundus, magnus enim pudor est, si inter eos, qui dicuntur Deum cognouisse, non inueniatur, qui examinare possit negocia iuxta ius Euangelicum. Ideò autem fratrem eligendum Iudicem dicit, quia adhuc Rector Ecclesiæ illorum non erat ordinatus.* Ita Sanctus. E quibus primo colligimus mundum, cunctaque Ecclesiæ subiecta esse, vt Christus Patri, neque potest dici, asseri mundum subiectū Ecclesiæ, sicut & quibuslibet hominibus, neque enim conueniret interpretatio verbis Apostoli, qui supra dixit humanam sapientiam despici à Deo, deinde subijcit; omnia namque vestra sunt, idest Ecclesiastico iudicio subiecta, potestatique illius iuridicæ; quod falli non possit. Secundo habemus idcirco ab Ecclesiasticis Rectoribus Ecclesiarum, siue Episcopis Apostolorum successoribus cuncta iudicanda, quia iudicabunt Angelos. Non est igitur alia ratio, ex qua Paulus necessariò concludat, & concludi pateat, ab Episcopis omnia iudicanda, nisi illa, quod ipsi ex natura sui status Apostolici Dæmonas iudicabunt, atque ita iudicabunt, vt ab omni terrenorum dominatu pellant, vt sciamus terrena cuncta Ecclesiasticæ potestati subiecta. Tertio vult Sanctus omnia iudicanda iuxtà ius Euāgelicum, idest leges ab Ecclesiasticis iudicatas esse Euangelio conformes; iuxtà quas Iurisconsulti decernunt. Quarto, tum demum vult eligendos esse à Christianis iudices sæcularium rerum, cum deest ijs Rector, siue Episcopus: nullus namq; tunc Corinthiis erat Rector. Hæc sanctus cætera lib. 5.

S. Hieronymus. S. Hieronymus S. Ambrosium sequitur, qui sic in Isaiæ cap. 60. In illud *gens enim, & regnum, quod non seruierit tibi peribit, gentes autem & Reges earum, qui seruire Ecclesiæ noluerint bonam, & vtilem seruitutem, vt in Apostolicam transferantur dignitatem, peribunt.* Et mox, explicans illa Isaiæ, qui iam dixerat Reges perituros, & alios eorum loco substituendos, & indicans, qui futuri sint, *Ponam visitationem tuam pacem, & Præpositos tuos iustitiam, scriptura Sancta, ait, admiranda maiestas, quod Principes futuros*

Eccle-

Ecclesiæ nominauit Episcopos, nam sic transtulere etiam septuaginta. Et sequenti capite interpretans alia, *Vos autem Sacerdotes Dei vocabimini ministri Dei nostri, dicetur vobis; fortitudinem gentium comedetis, in gloria earum superbietis, non ea, inquit, superbia, quæ in vitio est, cui Deus resistit, vt humilibus det gratiam, sed ea, quæ pro potentia, & gloria accipitur, vnde & Moysi cornuta facies erat, qui dicere poterat, in te inimicos nostros ventilabimus cornu, & pro superbia gloria interpretatus est Aquila, purpura vestiemini, vt insigne regij decoris ostenderet.* Hæc ille. Primo volens, ita seruituros Ecclesiæ Reges, ex Isaiæ prædictionibus, vt in Apostolicam transferantur dignitatem, idest Episcopis Apostolorum successoribus sint seruorũ loco. Secundo Episcopos fore Ecclesiarum Principes loco Regum, qui ob contumaciã peribunt, & ita locum hunc Irenæus, vt supra vidimus, interpretatur, vt Episcopi iudicent cuncta exemplo Moysis, & Samuelis. Tertio, vult fortitudinem gentium, siue potentiam dãdam Sacerdotibus. Quarto Regia purpura simul cum potestate Regia vestiendos, consentiunt hæc cum ijs, quæ supra adduximus de Corona communi sponsæ, & sponsi. Successit his inter alios Chrysostomus, qui sic lib. 3. de Sacerdotio, *Sacerdotium ipsum in terra quidem peragitur, sed in rerum cælestium classem ordinemque referendum est, atque id perquam meritò, quippe non mortalis quispiam, non Angelus, non Archangelus, non alia quævis creata potentia, sed Deus ipse ordinem huiusmodi disposuit.* Et mox. *Etenim, qui terram incolunt, atque in ea versantur, ijs cõmissum est, vt ea, quae in cœlis sunt, dispensent, ijs datum est, vt potestatem habeant, quam Deus optimus, neque Angelis, neque Archãgelis datam esse voluit.* Et dein. *Pater omnifariam Filio potestatem dedit. Ceterum video ipsam eamdem omnifariam à Filio illis* (Sacerdotibus) *traditam. Nam quasi in caelum translati, ac supra humanam naturam positi, atque nostris ab affectibus exempti, sic illi ad principatum istum perducti sunt.* Hæc Sanctus. E quibus notamus. Primo illam eamdem omnifariam potestatem, quam Pater Filio dedit, datam fuisse à Filio Sacerdotibus. At Deus dedit Filio omnem potestatem in Cœlo & in terra, in temporalibus, ac spiritualibus. Ita vt nihil in terris fieri possit absque eius vel iussu, vel permissu. Secundo Sacerdotes esse supra humanam naturam positos, atque in cœlum translatos, quibus, & superioribus verbis indicat Sanctus diem, quo Christus Ascensurus in Cœlum dixit Matthæi cap. vltimo. *Data est mihi omnis potestas in Cœlo, & in terra.*

S. Chrysostomus.

terra. Euntes ergo docete omnes gentes. Rursus idem plenius libro aduersus Gentiles, explicans factum sancti Babyle aduersus Philippum Imperatorem; vt fusius à nobis aperitur libro quinto. *Futurorum enim posthac, & Sacerdotum, & Regum animos, horum, quidem demisit, illorum autem extulit planum faciens, terrae, & eorum, quae in terra fiunt, curam, & praefecturam verius residere penes Sacerdotem, quam penes eum, qui paludamento ornatus, ac purpura indutus est; necnon oportere de potestatis huius amplitudine Sacerdotem nihil detrahere, sed hominem potius exuere, quam auctoritatem huic principatui supernè à Deo attributam deponere.* Huculque Sanctus. E quibus colligimus. Primo terræ, & eorum, quæ in terra fiunt, curam, & præfecturam verius residere penès Sacerdotem, quàm Imperatorem. Secundo non agi ab ipso de rebus spiritualibus, ait enim terræ tum curã, tum præfecturam. Tertio constat hoc; nam spiritualium cura nulla est penes Imperatorem, & tamen ait, curam terræ penès Imperatorem residere, sed verius penès Sacerdotem. Similiter alibi Sanctus ait, Petrum constiturum super omnia Dei bona.. Chrysostomo æqualis fuit sanctus Epiphanius, qui sic hæres. 29, *Thronus igitur David, & regia sedes est Sacerdotium in sancta Ecclesia, quam dignitatem Regiam, simulque Pontificiam simul coniunctam largitus est Dominus sanctae Ecclesiae suae, translato in eam throno Dauid non deficiente in aeternum, illic enim per successionem durauit thronus David, vsque ad ipsum Christum non deficientibus Principibus ex Iuda; donec venit, cui restabant, quae reseruabantur ipsi, & ipse expectatio gentium. desiuerunt enim in Christi aduentu Principes per successionem ex Iuda, qui vsque ad Christum praesiderunt. intercidit enim ordo, & cessauit, quando ipse natus est in Bethleem Iuda tempore Alexandri, qui erat de genere Sacerdotali & Regio; à quo Alexandro intercidit haec sors à temporibus ipsius, & Salome, quam etiam Alexandram appellant in temporibus Herodis Regis, & Augusti Romanorum Imperatoris. Hic Alexander vnus ex vnctis, & Praesidibus existens etiam diadema sibi ipsi imposuit. coniunctis enim duobus tribubus, Regia, ac Sacerdotali Iuda, inquam, & Aaron, & tota tribu Leui, sic Reges, & Sacerdotes fiebant. nihil enim ex verbis Sanctae Scripturae aberrauit. Tunc vero Rex alienigena, & non amplius Herodes, & non amplius successores David diadema imponebant, translapsa Regia sede in Christo ad Ecclesiam.* Et mox. *Non enim venit* (Christus) *vt Regni progressum acciperet, qui semper*

S. Epiphanius.

regnat

regnat. largitus est autem sub se constitutis regnum, vt ne diceretur à paruis ad maiora procedere. Manet autem thronus eius, & regni eius non erit finis, & sedet supra thronum Dauid, ita vt regnum Dauid vnà cum Pontificatu transtulerit, ac largitus sit seruis suis, hoc est Pontificibus Catholicæ Ecclesiæ. Ita Epiphanius primò, nos docens in Christum fuisse translatum thronum Dauidis, de quo prædictum fuerat, vt imperaret toti orbi, vt psal. 2. & alibi passim; translatum vero fuisse à Deo ex diuina promissione, quod esset è semine Dauid, licet non propinquior ijs, qui regium ius ex hæreditate habebant, hunc vero translatum fuisse, vna cum sacerdotali potestate in Episcopos Ecclesiæ Sanctæ. Mes S. Epiphanij nihil habet dubitationis, vel potius, nihil non clarissimi habet. Epiphanium sequetur Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, qui sic in libro Thesauri: *Sicut Christus accepit à patre sceptrum Ecclesiæ gentium Dux ex Israel egrediens super omnem principatum, & potestatem, super omne quodcumque est, vt ei cuncta curuentur; sic & Petro, & eius successoribus plenissime commisit, & nulli alij, quàm Petro Christus, quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit.* Et rursus. *Pedes Christi humanitas est, scilicet ipse homo, cui tota Trinitas plenissimam dedit potestatem, quem vnus trium assumpsit in vnitatem personæ, transuexit ad potestatem super omnem Principatum, & potestatem, vt adorent eum omnes Angeli Dei, quem principatum totum, & potestatem dimisit per Sacramentum Petro & Ecclesiæ eius.* Hactenus Patriarcha Alexandrinus. Primò asserens Christo datum sceptrum Ecclesiæ gentium, veluti egresso Iudici ex Israel super omnem principatum, potestatem, & quodcumque est, vt ei nō modo homines, sed etiam cuncta curuentur. Manifeste aperiens se loqui ex illo Iacob oraculo pertinente ad tribum Iuda, *Non auferatur sceptrum de Iuda, & Dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*, quod apparet ex ijs verbis. *Sceptrum gentium Duci ex Israel*, quod sanè oraculum totū pertinet ad Regiam potestatem, seiunctam à sacerdotali. Secundò, vt clarius aperiat, ait, *Datam Christo potestatem super omne, quodcumque est, vt ei cuncta curuentur*: atque, ita, non modo spiritualia, sed etiam temporalia, quæcunque, *Omne quodcunque est*, inquit, & mox, *cuncta curuentur*. Tertio vult hoc totum plenum, plenissime datum Petro, ac successoribus eius, neque satis igitur habuit dixisse, *Totum*. Sed adijcit primo, *plenum*, secundo adijcit *plenissime*. Quarto, vult Sanctus, Christum trans-

S. Cyrillus

uectum, propter coniunctionem hypostaticam; *Super omnem principatum, & potestatem, vt adorent eum omnes Angeli*, Vultque *hunc principatum, & potestatem totam*, dimissam Petro, & Ecclesiæ eius per Sacramentum, propter coniunctionem scilicet corporis Ecclesiæ cum corpore Christi per Eucharistiæ Sacramentum, quod supra est à nobis commemoratum. Cyrillum sequitur

S. Augustinus. S. Augustinus homilia secunda in Apocalypsim prope finem in illa verba, *Qui vincit, & qui seruat opera mea vsque in finem. Dabo ei potestatem super gentes, & pascet eas in virga ferrea, & vt vas figuli comminuentur, sicut, & ego accepi à Patre meo*, Quo loco spiritus alloquitur Angelos, vel Episcopos Ecclesiarum, quocirca non pertinent illa verba ad priuatos, vt recte interpretatur, idem Sanctus, ac subiicit, *In Christo habet Ecclesia hanc potestatem, sicut dicit Apostolus, cum illo omnia nobis donauit. virgam ferream, dicit propter iustitiæ rigorem, & de ipsa virga corriguntur boni, confringuntur mali.* Ex his habemus primò, à Christo ipso dici, a se dari virgam ferream ad regendas gẽtes illi Ecclesiæ, quæ seruat verba Christi, dariq; eodem modo, quo accepit ipse à Patre. Igitur, dempta excellentiæ potestate, habet Ecclesia hãc potestatem, Nam seruat ipsa Christi verba, quod si qua singularis non seruat, vt in Oriente videmus, nil prorsus habebit. Secundo, *omnia cum Christo donata*, fuisse Ecclesiæ à Deo. Sic igitur, & *virga ferrea*, qua gẽtes regũtur, & ipsa vis cõpulsiua est data. probantur hæc è manifestissimis euẽtis, de quibus libris de Ruinis gẽtiũ, & ad finẽ sexti huius. semper enim quæcũq; gens maximè pia fuit, maximè sub Imperiũ suum misit alias gentes: contra accidit, repugnantibus Ecclesiasticæ potestati. Rursus idem homilia 50. de vtilitate credendi, *Vnctus erat Dauid vnctione venerabili, qua regale Sacerdotium præfigurabatur Ecclesiæ*, & psal. 103. *Petrus, vt sequeretur Dominum, cum piscator esset, quid potuit dimittere? vel frater eius Andreas, Iacobus, & Ioannes filij Zebedæi, etiam ipsi piscatores? & tamen quid dixerunt? Ecce reliquimus omnia, & secuti sumus te. Non eis, dixit dominus, oblitus es paupertatem tuam, quid dimisisti, vt totum mundum acciperes? multum dimisit fratres mei, multum dimisit. quid? non solum dimisit, quidquid habebat, sed etiã quidquid habere cupiebat. quis enim pauper non turgescit in spe sæculi huius? quis non quotidie cupit augere quod habet? ibat in immensum, accepit modum, & nihil dimissum est. prorsus totum mundum accepit Petrus, quasi nihil habentes, & omnia possidentes*, Hæc Sanctus docens nos Primò dimissa

à Pe-

à Petro cuncta temporalia mundi, quatenus ab ipso priuatam personam gerente posſideri, & haberi poterant, data illi fuiſſe à Christo omnia temporalia mundi, quatenus ab ipso publicam gerente posſideri, & haberi, ſi ius ipſum naturale, ac diuinum ſpectemus, poterant. Secundo reddita fuiſſe Petro illa ipſa, quæ demiſerat ideſt eamdem functionem recipientia in genere ſuo, ſiue eiuſdem generis, ac functionis. Nam quàcumque piſcator ille pergebat, deducebatur cum magno honore alienis impenſis, ac veluti Deus honorabatur, ita vt Hieroſolymis ex præſcripto ipſius, & opibus ad pedes eius proiectis hominum multa millia paſcerentur, & verè ad ipſum cuncta ſpectarent dominij cuiuſdam Regij, ac paterni iure. Auguſtinum ſequitur S. Paulinus, qui poſt S. Auguſtini obitum captiuus in Africa fuit. Sic igitur ille ad Cytherium ſcribens. S. Paulin.

Habes & illud, ventris è fructu tui,
In ſedibus ponam tuis;
Qui ſermo Dauid quamlibet Chriſtum ſonet:
In Chriſto & illis concinit,
Qui Chriſtiani corporis collegio
In ſede ponuntur Dei.

Hæc S. Paulinus, volens Regiam Dauidis poteſtatem pertinere ad Epiſcopos, vt ſupra è S. Epiphanio latè expendebamus. ætatem horum excepit Caſsiodorus Senator quod è quarta Epiſtola libri primi variarum ac certis hiſtoriarum monumentis, quæ non eſt opus, afferre, conſtat. Sic verò hic, cùm creatus eſſet Præfectus prætorio lib. 11. ad Ioannem Papam. Caſsiodorus.
Nolite in me tantum reÿcere ciuitatis illius curam, quæ potius veſtra laude ſecura eſt. Vos enim ſpeculatores Chriſtiano populo præſidetis; vos Patris nomine vniuerſa diligitis. ſecuritas ergo plebis ad veſtram reſpicit famam, cui diuinitus commiſſa eſt cuſtodia. quapropter nos decet cuſtodire aliqua, ſed vos omnia. paſcitis quidem ſpiritualiter commiſſum vobis gregem; Tamen nec iſta poteſtis negligere, quæ corporis videntur ſubſtantiam continere. Nam ſicut homo conſtat ex dualitate; Ita boni patris eſt, vtraque re fouere, Et mox. *Sum quidem Iudex palatinus, ſed veſter non deſino eſſe diſcipulus, Nam tunc iſta rectè gerimus, ſi à veſtris regulis minime recedamus.* Hæc Senator. è quibus colligimus, primo, Pontificis eſſe, non ſpiritualia modo, ſed etiam temporalia cuſtodire; de temporalibus loquitur ſuis verbis Caſsiodorus, na

enim dicit, à se custodiri aliqua, à Pontifice omnia, Necesse est verbum (omnia) referatur ad temporalia, sicut & aliqua. Alioquin inepte loqueretur. Secundo Pontificem non posse, etiam si velit, negligere temporalia. Tertio sequi hoc necessario, ex ipsa humana natura. Homo enim per se est vnum, qui recte consulit igitur animæ, necessariò consulit corpori, & vicissim. Postremò tum recte administrari sæcularia, cum iuxta Ecclesiasticas regulas, vel leges ab ipsis approbatas administrantur.

Viuente adhuc Cassiodoro, viuebat Gregorius Magnus, qui sic in Psalm. 4. Pœnitentialem vers. *Vigilaui, & factus sum sicut passer solitarius in tecto*, Exclamans aduersus Imperatorem Mauritium, ac cæteros libertatis Ecclesiasticæ violatores, *Sponsam Christi captiuam cupit adducere, & passionis Dominicae Sacramentum ausu temerario contendit euacuare: Ecclesiam quippe quam suis sanguinis precio redemptam, Saluator noster voluit esse liberam, hanc iste potestatis Regiae iura transcendens facere conatur ancillam. quanto melius foret, sibi Dominam suam esse agnoscere; eique religiosorum Principum exemplo deuotionis obsequium exhibere, nec contra Deum fastum extendere dominationis, à quo suae dominium accepit potestatis. ipse enim est, qui ait, per me Reges regnant.* Et mox. *In tantum autem suae temeritatem extendit vesaniae, vt caput omnium Ecclesiarum Romanam Ecclesiam, sibi vendicet, & in dominam gentium terrenae iui potestatis exerceat.* Hæc Sanctus. è quibus Primo colligimus Ecclesiam esse Imperatorum dominam, neq; dicas esse in Episcopalibus, vt enim cætera mittamus, eò loco agit Gregorius de Imperatore, vt Imperatore, qui tamquam talis Ecclesiæ sibi iura vendicare audebat, Imperator verò, vti Imperator, non habet nisi Imperium, cuius domina Ecclesia esse possit: & Mauritius haud negabat se Ecclesiæ in spiritualibus subiectum, Catholicusque maximè erat, neque item dicas Imperium subiici Ecclesiæ, cum pro tuenda Christi fide, aut virtutibus militatur, Mauritius namque, & pro Christi fide, & virtutibus alloquin militabat, neque adhuc dicas, in hoc non agnoscebant dominam, quod eius iura vsurpabat; Gregorius enim dicit, non modo Ecclesiam liberam agnoscendam, sed prætereà Dominam. Secundo colligimus Ecclesiæ dominium non aliud esse, nisi Dei dominium, à quo sunt omnia dominia. Clarè enim S. Gregorius ait, extendere in Ecclesiam suum dominium, nihil aliud esse nisi extendere dominium in Deum, à quo sunt omnium dominia. Tertio scribit Ec-

clesiam

ſiam eſſe dominam gentium; ſed Eccleſia non poteſt dici domina ſpiritualium, ſed miniſtra, ac diſpenſatrix. quod ſi dicas eſſe dominam diſpenſationis. Reſpondemus, tunc non erat domina gentium. Rurſus patet, vnde hoc deſumptum ſit à Sancto, nempè è threnis. Ieremiæ, in quibus agitur de regno temporali Hieruſalem ſubuerſo.

Poſt hæc, in multis Toletanis, & Hiſpanicis Conciliis apparet, omnia tam Regiæ, quàm cuiuslibet ſæcularis poteſtatis, omnino diſponenda ex auctoritate Epiſcoporum, recitamus illa libro ſexto cap. 14. Toletana.

Cum verò de auctoritate Pontificis Hormiſdæ ab Archiepiſcopo Rhemenſi cõferretur vnicuique Francorum Regum Galliæ regnum, quod eodem capite aperitur; Zacharias miſſo Bonifacio Archiepiſcopo Maguntino, & coacto Epiſcoporum Concilio, re tota maturè perpenſa, & examinata, tranſtulit illud à Chilperico ſtupido viuente in Pipinum Caroli Martelli filium. de qua actione ſuo loco dicetur. Archiepiſcopi Rhemenſis.

Angelomus vixit hoc ſæculo, qui ſic libri Regum primi cap. 2. *Per Imperium, quod à Patre Filius accepit, ſpecialiter Eccleſia, tantummodo deſignatur, de quo per Pſalmiſtam Pater loquitur dicens: Poſtula à me, & dabo tibi gentes in haereditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terrae; cuius terminos indicat, ſicut ſuperius dictum eſt, Dominus iudicabit fines terrae. Pater non iudicat quemquam, inquit, in Euangelio, ſed omne iudicium dedit Filio, & illud, poteſtatem dedit ei facere iudicium quia Filius hominis eſt; de quo etiam alibi ipſe Filius dicit, ego autem conſtitutus ſum ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, de quo etiam Imperio ſubnectit dicens, & ſublimabit cornu Chriſti ſui, hoc ad corpus eius, quod eſt Eccleſia referri omnes volunt, omnes quippe vnctos eius Chriſmate, rectè Chriſtos poſſumus dicere; quod tamen totum cum ſuo capite, corpus vnus eſt Chriſtus: cuius Chriſti regnum, ideſt corporis ſui, ipſe Filius ſublimauit, quando vbique dilatauit, & in fide firmiter ſtabiliuit, & regna mundi confregit, & ſuperari ea fecit, iuxta quod per Pſalmiſtam ait, & omnia cornua peccatorum confringam, ideſt regna, & exultabuntur cornua iuſti, ideſt populi electi.* Ex his Angelomi verbis colligimus, illud ipſum Imperium, quod Chriſto Deus dedit, eſſe ipſamet Eccleſiam. Secundo cornu Chriſti, eſſe ipſius corpus, ideſt, Eccleſiam. Tertio propterea Chriſtianos, omnes eſſe Chriſtos, ideſt vnctos, ac Reges, quia participant cuncti Chriſtiani, hanc Angelomus.

Regiam poteſtatem in Eccleſia pro modo ſuo. Idcircò, aiebat S. Gregorius epiſtola ad Phocam Chriſtianis imperari, vt liberis modo conſultiuo, & ciuili, cæteris modo deſpotico, & herili. Quocirca, qui in Eccleſia Dei primas tenent, vt Clerici, Sacerdotes, Epiſcopi, Pontifex ſummus omnium maximè participant hanc poteſtatem. Quarto, extrà hanc poteſtatem non eſſe aliā: poteſtas namque omnis, & iudicium, gentes, ac termini totius terræ, cuncta hæc Filio, vt homini data ſunt. Gentes igitur exteræ iura habent, quia Chriſtus, & Eccleſia volunt eas habere. Poſtremo eſſe idem Chriſti regnum, quod Eccleſiæ regnum, vel populi electi, à quo cuncta regna aduerſantia conterantur, ſuffragatur Angelomo, & his, quæ dicta ſunt.

Rabanus. Rabanus Maurus de inſtitutione Clericorum capite tertio. *Quod vero detonſo ſuperius capite, inferius circuli corona deſcribitur, Sacerdotium, regnūq; Eccleſiæ in eis, vt exiſtimo, figuratur. Tiara enim apud veteres conſtituebatur in capite Sacerdotum, hæc ex byſſo confecta rotunda erat, & hoc ſignificatur in parte capitis, tonſura: corona autem aurea latitudo eſt circuli, quae Regum capita cingit. Vtrumque ſignum exprimitur in capite Clericorum, vt impleatur etiam corporis quadam ſimilitudine, quod ſcriptum eſt, Petro Apoſtolo dicente, vos eſtis regale Sacerdotiū.*

Anſelmus. Sæculum Rabani ſecutus eſt S. Anſelmus, qui 1. ad Corinth. 3. Interpretans illa Apoſtoli verba omnia veſtra ſunt, vos Chriſti, Chriſtus autem Dei, *Omnia enim*, inquit, *Quaecumque ſunt, veſtra ſunt ad poſsidendum, ſed vos eſtis Chriſti poſſeſsio, non hominis: vt quomodo omnia iudicio veſtro conceſſa ſunt, & ſubiecta, ſic & vos Chriſto ſubijciamini.* Et mox. *Cur ergo ad iniuriam Chriſti de hominibus ſperatis, cum ipſe vobis, & homines, & omnia ſubiecerit, vt illi ſubijciamini?* Hæc Sanctus. Primo volens Eccleſiæ data & ſubiecta. (Nam tamquam membra Eccleſiæ Corinthios alloquitur) quæcumque ſunt in terris ad poſsidendum, & iudicandum. Secundo ſubiectos eſſe illi homines. eadem tradit Sanctus cap. 2. Apocalypſis, prope finem.

Otho Friſingēſis. Anſelmi ætate Otho Friſingenſis excepit, qui ſic libri 6. cap. 36. *Romanum Imperium ferro in Daniele comparatum pedes ex parte ferreos, ex parte fictiles habuit, donec à lapide praeciſo de monte ſine manibus eſt exciſum, quē Eccleſiam capitis ſui corpus ſine carnali commixtione ex Spiritu Sancto conceptum ex Virgine natum, ipſam quoque ſine humana operatione, & ex Spiritu, & aqua regeneratum dixerim; quae Virgo ſpecioſa, quia ſine macula in*

nouum

nouum hominem, tamquam iuuencula regenerata, ideoque sine ruga, sic quotidie virgo manens nouum, ac speciosum parit populum; sicut mater eius virgo manens, contra legem naturae nouum, ac speciosum edidit partum, sic de virginitate gaudens, vt tamen sterilis non maneat. Hoc nimirum regnum circa finem suum, quem pedes significant, ferreum propter Martem, fictile propter conditionem, in ea parte, quae infirmior fuit percussit, dum Regem orbis, non tamquam orbis Dominum vereri, sed tamquam de limo per humanam conditionem factum fictilem gladio anathematis (signat Henricum Tertium) ferire decuit: ipsa vero, qua antea parua fuit, & humilis, in quantum montem exereuerit, ab omnibus iam videri potest. Hæc Otho volens Ecclesiam significatam lapide illo Danielis, qui totam terram regnaque complectens, & continens occupauit.

Concludet antiquorum Patrum, Doctorumq; dicta ab Apostolicis temporibus temporũ seruato ordine deducta S. Bernardus, lib. 3. cap. 8. ad Eug. cuius verba referimus eò reiicimus lectorẽ: ex iis certè habemus: Primò gladium bellicum ex ipsius Christi verbis esse Ecclesiæ, Pontificisque summi. Secundò, sic esse huius magis, quam Imperatoris, vt è vagina educendus sit simul atque annuerit Pontifex: sed cũ vult Imperator educi, sit huius expectanda iussio. Tertio, nisi gladius sic Ecclesiæ foret, Ecclesia non haberet, quod ipsi est satis, siue sibi sufficiens. Postremo quoties est educendus, Primò Sacerdotis, deinde militis est manu educendus. Alia verba eiusdem Sancti, adducuntur initio tertij libri, quibus ita alloquitur Eugenium *Tu es primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctione Christus.* Alia sunt eiusdem epist. 243. ad Conradum Romanorum Regem, *Nonne vt Apostolica Sedes, Ita & Roma caput Imperij est?* sed omnium pulcherrimum, simulque euidentissimum sancti Bernardi est illud testimonium sermone ad Pastores in synodo congregatos in fine. *Si tantum faceretis iudicium, neque aliquod haberetis dominium, iudices tantum essetis, non iustificatores; & ideo iustitiam facere non possetis, propter hoc, qui dedit vobis iudicium, dedit & dominium, vt praedixit Propheta, iudicabunt nationes, & dominabuntur populis. duplex est dominium Prelatorum; habent enim claues Ecclesiae, quibus claudunt, & nemo aperit; aperiunt, & nemo claudit; habent & regalia, quia Domini sunt vrbium, & oppidorum; nec solum Episcopatus, sed & consula-*

S. Bernardus.

tus habent; vt meritò eis dicatur, *quid vltra debui facere, & non feci?* Hæc sanctus Bernardus, quem citant contrariæ sententiæ assertores, quasi sentiat cum ipsis. An id verum sit, iudicent lectores. & aduertamus. Nam S. Bernardus hac de causa Episcopis ait esse hanc potestatem, quia scriptum sit à Propheta, Sap. cap. 3. *Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis*. Secundo, quia datum sit hoc eis à Christo, idcirco subiicit. Primo, *Quid vltra debui facere*. Secundò, *Qui dedit iudiciũ*. Tertiò, *Habent claues quibus claudũt*. Hæc dico, ne quis existimet verba sancti Bernardi id velle, quasi aliunde habeant epi vlla Regalia, quam iure naturali, ac diuino.

Recensentur Doctores Scholastici, qui vsque ad ætatem nostram è manu in manum tradiderunt eamdem doctrinam. Cap. XIII.

QVEMADMODVM sæpè aperimus supernaturalem potestatem, quæ in sola est Ecclesia, fuitque semper ab ortu mundi, Angelorumque creatione, cunctis temporalibus dominatam, vidimusque omnium Sanctorum Theologorumque vsque ad sanctum Bernardum ab ipsa ætate Apostolorum deductam perenni successione in idem consentientem sententiam, sic reliquum videtur esse, vt inspiciamus, quæ nam sit Scholasticorum, Canonistarum, Iurisconsultorumque doctrina. viuente Sancto Bernardo floruit Hugo de Sancto Victore cognomento Magister ex ordine Canonicorum Regularium, natione Saxo, cuius ætate Scholastici maxime florere cœperunt. Sic igitur ille, in 3. parte operum lib. 2. de Sacramẽtis, parte 2. cap. 4. *Quantò autem vita spiritualis dignior est, quàm terrena; & spiritus, quàm corpus; tanto spiritualis potestas terrenam, siue secularem potestatem, honore, ac dignitate præcedit. Nam spiritualis potestas terrenam potestatem, & instituere habet, vt sit, & iudicare habet, si bona non fuerit; ipsa vero à Deo primum instituta est, & cum deuiat, à Solo Deo iudicari potest, sicut scriptum est, spiritualis dÿudicat omnia, & ipse à nemine diiudicatur. Quod autem spiritualis potestas, (quantum ad diuinam institutionem) & prior sit tempore, ac maior dignitate, in illo antiquo veteris instrumenti populo manifestè*

ſtè declaratur: vbi primum à Deo Sacerdotium inſtitutum eſt, poſteà vero per ſacerdotium (iubente Deo) Regalis poteſtas ordinata. Sequitur Hugonis ætatem Alexander Halenſis ex ordine Sancti Franciſci Anglus cognomento irrefragabilis, qui ſic parte 3. Summæ q. 48. membro 1. art. 3. §. 2. in reſolutione. *Reſpondeo,* inquit, *ſecundum Hugonem de Sancto Victore, ſpiritualis poteſtas terrenam poteſtatem inſtituere habet, vt ſit, & iudicare habet, ſi bona non fuerit. Ipſa vero à Deo primum inſtituta eſt, & cum deuiat, à ſolo Deo iudicari poteſt, ſicut ſcriptum eſt, ſpiritualis dijudicat omnia, & à nemine iudicatur. Inde eſt, quod ſumma poteſtas Sacerdotalis, qualis eſt in ſummo Pontifice, non poteſt ab homine iudicari; ſed habet de omnibus iudicare, & de perſonis, quæ vitæ ſpirituali deputatæ ſunt, ut uniuerſaliter ſunt omnes perſonæ Eccleſiaſticæ, & de perſonis, quæ ad uitam terrenam deputatæ ſunt,* Hæc illi, apertè decernentes temporalium poteſtatem pendere eſſentialiter ab Eccleſiaſtica poteſtate; *ſpiritualis,* inquiunt poteſtas, *terrenam habet inſtituere, vt ſit.* Hos S. Thomas ſequitur ex ordine S. Dominici doctor Angelicus, qui ſic libro de regimine Principum 3. cap. 8. opus. 20. *Recipit,* ait S. Thomas *diuiſionem dominium quadrimembrē ex eadem cauſa, & ratione, quia quoddam eſt Sacerdotale, & Regale ſimiliter, aliud eſt Regale ſolū, ſub quo Imperiale ſumitur, & ſic de alijs, vt infra patebit. Tertium vero Politicum; quartum autem œconomicum. Primum autem cæteris antefertur multiplici via, ſed præcipua ſumitur ex inſtitutione diuina, videlicet Chriſti* (Audi hoc eſſe iuris diuini) *cum enim eidem ſecundum ſuam humanitatem omnis ſit collata poteſtas, patet in Matthæi cap. 16. Dictam poteſtatem ſuo communicauit Vicario, cum dixit, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram, ædificabo Eccleſiam meam; & tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis. vbi quatuor ponuntur clauſulæ omnes ſignificatiuæ dominij Petri, ſuorumque ſucceſſorum ſuper omnes fideles, & propter quas merito ſummus Pontifex Romanus, Epiſcopus dici poteſt, Rex, & Sacerdos. Si enim Dominus Noſter Ieſus Chriſtus ſic appellatur, vt Auguſtinus probat 17. de ciuitate Dei, non videtur incongruum, ſuum ſic vocare ſucceſſorem circunſcriptis rationibus, quæ poſſent adduci, quia ſatis eſt clarum, ſed redeundum eſt ad clauſulas iam dictas. Quarum vna ſumitur ex nominis iam dicti magnitudine; Secunda vero ex dominij fortitudine; Tertia autem ex dominij amplitudine; Quarta ex dominij*

plenitudine. Primam igitur partem præfatam, accipimus cum Dominus dicit, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram, ædificabo Ecclesiam meam. In hoc nomine, vt Sacri exponunt Doctores, sicut Hilarius, & Augustinus, Dominus potentiam Petri insinuauit, quia petra, quæ est Christus, vt dicit Apostolus, cuius confessionem Petrus præmiserat, Petrus est appellatur, vt secundum etiam quandam participationem nomen acquirat, & potestatem, & audire mereatur, & super hanc petram, ædificabo Ecclesiam meam, quasi totum dominium inter fideles ex Petro dependeat, & eius successore. Secunda vero clausula dominij importat fortitudinem, quod significat verbum, quod sequitur. Et portæ inferi non praualebunt aduersus eam; quae sunt curiae Tyrannorum, & persecutorum Ecclesiae, vt doctores sacri, ibidem tradunt, sic dictae, quod sunt causae omnium peccatorum intra Ecclesiam militantem. Ad tales enim Principes omnes scelarati recurrunt, vt accidit in curia Federici, & Corradini, & Manfredi; sed tales non praeualuerunt aduersus Ecclesiam Romanam, Immo omnes mala morte extirpati sunt, vt dicitur in libro Sapientiæ 3. capite. Nationes iniquae datae sunt consummationi. Dominij vero amplitudo ostenditur, cum subiungit Dominus, & tibi dabo claues regni cœlorum, In hoc enim insinuatur nobis potestas Petri, & successorum suorum, quae se extendit ad totam Ecclesiam Sanctam militantem, & triumphantem, quae per regnum cœlorum designantur, & quae clauduntur clauibus Petri. Sed dominij plenitudo ostenditur, cum vltimo dicitur, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum in cœlis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum, & in cœlis. Cum enim summus Pontifex sit caput in corpore mystico omnium fidelium Christi, & à capite sit omnis motus & sensus in corpore vero, Sic erit in proposito, propter quod oportet dicere, in summo Pontifice, esse plenitudinem omnium gratiarum, quia ipse solus confert plenam Indulgentiam omnium peccatorum, vt competat sibi, quod de primo Principe ad nos dicimus, quia de plenitudine eius nos omnes accepimus, Quod si dicatur, ad solam referri spiritualem potestatem, hoc esse non potest, quia corporale, & temporale, ex spirituali, & perpetuo dependet; sicut corporis operatio ex virtute animae: sicut ergo corpus per animam habet esse, uirtutem, & operationem, ut ex uerbis Philosophi, & Augustini de immortalitate animae patet, ita & temporalium iurisdictio Principum, per spiritualem Petri, & successorum eius. Rursus idem 2, 2. q. 40. art.

2. ad 3. *Omnis potentia, uel ars, uel uirtus ad quam pertinet finis, habet disponere de ijs, quæ sunt ad finem, bella autem carnalia in populo fideli sunt referenda, sicut ad finem, ad bonum spirituale diuinum, cui Clerici deputantur; & ideo ad Ecclesiasticos pertinet disponere, & indicare alios ad bellanda bella iusta. Nam non interdicitur eis bellare, quia peccatum, sed quia tale exercitium personae eorum non congruit.* Hæc sanctus, volens in vniuersum pertinere ad Ecclesiasticos decernere, an sit bellandum. veruntamen tota potestas legitima, vt in fonte, est in Pontifice summo, qui ad vitandas perplexitates sanxit ea, quæ sunt mere temporalia à sæcularibus administrari. Ecclesiasticis tantum reliquit immunitatem, quoad omnia sua, tam beneficialia, quàm patrimonialia, demptis oneribus ante impositis: reliquit eamdem, quoad personas, seruos, & colonos; Episcopis vero præter immunitatem superiorem, vt ipsorum tribunalia possint adiri à sæcularibus, neque prohibeantur, ac sententiæ ipsorum retractari à sæcularibus haud queat, quod habetur etiam l. Episcopale. C. de Episcopali audientia, atque, vt satellites armatos habeant iure suo, quod suo loco cognoscemus, per extrauagantem. vnam sanctã. de maioritate, & obedientia: Propterea scribit idem Sanctus 2. dist. 44. ~~q. 9. art. 2.~~ *Potestas spiritualis, & sæcularis vtraque deducitur à potestate diuina, & ideo in tantum sæcularis potestas est sub spirituali, inquantum est ei à Deo supposita, scilicet in his, quæ ad salutem animæ pertinent. Et ideo, in his magis est obediendum potestati spirituali, quam sæculari. In his autem quæ ad bonum ciuile pertinent est magis obediendum potestati sæculari, quàm spirituali, secundum illud Matthæi cap. 32. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo, nisi forte spirituali potestati etiam sæcularis potestas coniungatur, Sicut in Papa, qui vtriusque potestatis apicem tenet, scilicet spiritualis, & sæcularis, hoc illo disponente, qui est Sacerdos, & Rex in aeternum secundum ordinem Melchisedech, Rex Regum, & Dominus Dominãtium, cuius potestas non auferetur, & Regnum non corrumpetur in sæcula saeculorum Amen.* Hæc sanctus, qui tamen sicut dixit in Summa ad Clericos in vniuersum, nedum ad Pontificem spectare decernere de bellis, sic etiam scripsit ad Prælatos pertinere iudicia de actibus humanis, sic enim 2. 2. q. 45. art. 5. *Quidam autem altiori gradu perficiuntur sapientiae dono, & quantum ad contemplationem diuinorum, quantum scilicet altiora quaedam mysteria, & cognoscunt, & alijs manifestare possunt, & etiam quãtum*

tum ad directionem humanorum secundum regulas diuinas, in quantum possunt secundum eas non solum seipsos, sed etiam alios ordinare. Et iste gradus sapientiae non est communis omnibus habentibus gratiam gratum facientem, sed magis pertinet ad gratias gratis datas, quas Spiritus Sanctus distribuit, prout vult, secūdum illud 1. Cor. 12. alij datur per spiritum sermo Sapientiae, & ad 3. *Quamuis ordinare alios homines, & de eis iudicare pertineat ad solos Praelatos, tamen ordinare proprios actus, & de eis iudicare pertinet ad vnum quemque*. Hæc sanctus, neque dici potest, ibi agi de iudicio in ordine ad supernaturalia. Diximus enim, iam naturalia pendere essentialiter a supernaturalibus, id est humanæ naturæ finem naturalem non esse in Vniuerso sine supernaturali potestate, ac tpalia omnia necesse est disponātur, atq; ordinentur ad istos fines. Amplius idem sanctus 2. 2. q. 10. art. 10. *Dominium, & Praelatio introducta sunt ex iure humano, distinctio autem fidelium, & infidelium est ex iure diuino. Ius autem diuinum, quod est ex gratia, non tollit ius humanum, quod est ex naturali ratione, ideo distinctio fidelium, & infidelium, secundum se considerata non tollit dominium, & praelationem infideliū super fideles. Potest tamen iuste per potentiam, vel ordinationem Ecclesiae auctoritatem Dei habentis, tale ius dominij, vel praelationis tolli, quia infideles merito suae infidelitatis merentur potestatem amittere super fideles, qui transferuntur in filios Dei*. Et mox. *praedictum ius Ecclesia non statuit, licet posset instituere de iure, & hoc facit ad scandalum vitandum, sicut etiam Dominus, Matth. cap. 17. Ostendit, quod poterat se a tributis excusare, quia liberi sunt filij, tamen mandauit tributum solui, ad scandalū vitandum*. Hæc sanctus. Volens ab Ecclesia posse infidelium dominia tolli; & hanc illi potestatem esse ex auctoritate, quam habet à Deo in infideles. Duplicem affert causam, Prima est, quia merentur infideles priuari ob infidelitatē. Secunda, quia Christiani sunt filij Dei. ait, non statui hæc ab Ecclesia, ob scandalum non actiuū, sed passiuū, de quo Matth. cap. 17. nascēs ab ignorantia, qua sublata, non est scandalū curandū, vt habetur Matth. 15. Neque dici potest esse indirectam potestatem huiusmodi. Nam ob primam causam cōtingit, ne infidelis posit assequi finem suum naturalem, quem lege coessentiali inseparabili naturali ac diuina tenetur inquirere, iisque insistere, quibus ad eum perueniatur. Quas sola ecclesiastica potestas docere, ac vires dare, ad eas ineundas valet. Quamobrem ius est ecclesiasticae potestati naturale, ac diuinum

uinum in omne humanum genus, à quo quidem iure omnia iura naturalia nascuntur, ac pendent; ac proinde nullum ius naturale humanumve illam potest impedire, quominus recte exerceat suã potestatem, cum potest, ac videt expedire, vti est dictum. Hinc idem Sanctus, vigesimi opusculi lib. 3. cap. 10. vult Pontificem summum locum tenere illius Petræ, quæ præcisa est sine manibus, & occupauit omnem terram, vt adducimus eius verba lib. 2. cap. 11. & rursus idem Sanctus inter alia lib. 3. cap. 19. opusculi 20. *Videtur Christi Vicarius, habere plenitudinem potestatis, cui competit dicta prouisio, ex triplici genere. Primo quidem diuino, quia sic videtur voluisse Christus ex verbis superius introductis, vt infra etiam ostendetur. Secundo iam ex iure naturali, quia supposito ipsum primum locum tenere in principatu; oportet eum dici caput, a quo est omnis motus, & sensus in corpore mystico, per quod habemus, quod omnis influentia regiminis, ab ipso dependet in cõmunitate & oportet attendere ad conseruationem ipsius, quia hoc natura requirit humana, quae sine societate viuere non potest, conseruari autem nequit nisi per dirigentem primum in quolibet gradu hominum, & hic est in actibus hominum primus Hierarcha, qui est Christus, vnde est primum dirigens, & consulens, & mouens, cuius vices Pontifex tenet.*

S. Bonauentura cognomento Seraphicus in 4. dist. 37. in declaratione litteræ dubio 4. *Bernardus dicit ad Eugenium, quod Ecclesia habet vtrumque gladium, & vterque gladius tam materialis, quàm spiritualis est Ecclesiæ, & hoc probat, per illud Lucæ cap. 21. Sunt gladij duo, & Dominus, satis est. Respondeo dicendum quod vterque, vt dicit Bernardus, est Ecclesiæ. Sed differenter, quia spiritualis extrahendus est manu Ecclesiæ, sed materialis non manu, sed tantum nutu.* Hæc Sanctus; Decernens bellicam potestatem esse Ecclesiæ, sed manu Ecclesiasticorum non exercendam, sed eorum, quos ipsa delegerit, & quibus gladium dederit, vt ei seruiant ad nutum.

Ægidius Columna Dux scholæ Augustinianæ, cognomento fundamentarius lib. de potestate Papæ cap. 1. *Duplicem esse perfectionem, personalem, & secundum statum, dicta Sanctorum, & Doctorum communiter protestantur.* Et mox, *qui autem secundum statum est spiritualis, & perfectus in summo, hic secundum iurisdictionem, & plenitudinem potestatis erit ille spiritualis homo, qui omnia iudicabit, & ipse à nemine poterit iudicari.* Et in fine, *Qui est perfectus, & spiritualis secundum statum, & potissime*

sime secundum statum prælationis, ille est eleuatus secundum iurisdictionem, & secundum plenitudinem potentiæ; & ille omnia iudicabit, id est, omnibus dominabitur, & à nemine poterit iudicari, id est, nullus poterit ei dominari. Talis autem est summus Pontifex, cuius status est sanctissimus, & spiritualissimus, & 3. *Hugo de Sancto Victore in libro de Sacramentis fidei Christianæ par. 7. cap. 4. ait, spiritualis potestas terrenam potestatem habet instituere, vt sit, & iudicare, si bona non fuerit. Igitur de Ecclesia, & de potestate Ecclesiastica verificatur illud vaticinium Hieremiæ, Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, & dissipes, & disperdas, & ædifices, & plantes.* Et mox, *Si ergo sunt duo gladij, vnus spiritualis, & alter temporalis, vt potest patere ex sententia Euangelij, Ecce duo gladij hic, vbi statim subiungit Dominus, satis est, id est, hi duo gladij sufficiunt, In Ecclesia oportet hos duos gladios, id est, has duas auctoritates, & potestates à Deo esse, quia vt dictum est, non est potestas nisi à Deo: Similiter etiam oportet hæc ordinata esse, quia, vt tangebamus, quæ sunt à Deo, oportet ordinata esse. Non essent autem ordinata, nisi vnus gladius reduceretur per alterum, & nisi vnus esset sub alio, quia vt dictum est per Dionysium, hoc requirit lex diuinitatis, quam Deus dedit vniuersis rebus creatis, vt non omnia æque immediate reducantur in suprema, sed infima per media, & inferiora per superiora; gladius ergo temporalis tamquam inferior reducendus est per spiritualem, tamquam per superiorem, & vnus ordinandus est sub alio, tamquam inferior sub superiori; sed diceret aliquis, quod Reges, & Principes, debent esse subiecti spiritualiter, non temporaliter.* Et mox, *Sed hoc dicentes vim argumenti non capiunt, Nam si solum spiritualiter Reges, & Principes subessent Ecclesiæ, non esset gladius sub gladio, non essent tẽporalia sub spiritualibus. Et oportet Christi Vicarium super ipsis temporalibus habere dominium. Quod si aliqua iura videntur dicere, quod de facto, non de iure à sæculari curia ad Ecclesiam appellatur; Exponenda sunt talia verba, de iure consueto*, & lib. 2. cap. 4. *In rebus temporalibus non est ponenda fœlicitas.* Et mox. *Imo cum sint bona extrinseca, & non possint animã satiare in talibus bonis beatitudo nostra esse non potest*, Et deinde, *Finis, & bonum idem, & qui tollit finem, tollit omne bonum. oportet ergo, quod quicumq; habet rationem boni, hoc habeat ex fine.* Et mox, *Si ergo non est ponendus finis, & beatitudo nostra in bonis temporalibus, oportet, quod non aliter bona sint, nisi prout ad spiritualia ordinantur*, &

post,

post, *Et si sint bona in se, non sunt bona nobis; denique temporalia, quia secundum se ordinentur ad spiritualia, debent obsequi spiritualibus, & ancillari eis. summus itaque Pontifex, qui in corpore mystico vniuersaliter dominatur, oportet, vt sit dominus temporalium, vt temporalia sunt: cum temporalia etiam secundum quod huiusmodi sunt, spiritualibus famulentur.* Rursus idem. *Potestas summi Pontificis dominatur animabus; animæ dominantur, vel de iure dominari debent super corpora, vel malè ordinatum est corpus quantum ad illam partem, secundum quam non obedit animæ, & menti, & rationi, ipsæ autem res temporales nostræ corporibus famulantur. conueniens est itaq; quod Sacerdotalis potestas, quæ dominatur animabus, corporibus, & rebus temporalibus principetur. Postremò non viuentia sunt imperfectiora viuentibus, ideò sunt in eorum obsequium ordinata, & sicut non sentientia sunt imperfectiora sentientibus; Ideò sunt in eorum obsequium ordinata, & sicut non intelligentia, & quæ non sunt facta ad imaginem Dei, sunt imperfectiora intelligentibus, Ideò sunt sub eorum dominio stabilita, si vniuersaliter omnia imperfectiora debent obsequi perfectioribus, & sunt in eorum obsequium constituta; & quia nullus dubitat, quin diuina sint perfectiora humanis, & cælestia terrenis & spiritualia corporalibus, ergo nihil conuenientius, quàm quod potestas Regia, quæ est potestas humana & terrena, & super corporalia, subsit, & sit ordinata in obsequium Sacerdotalis potestatis.* Idem parte secunda capite quinto ostendens potestatem sæcularem non esse immediatè à Deo. *Si Deus æque immediatè faceret corpus humanum, & animam humanam, numquam ex illo corpore, & illa anima, constitueretur homo; nisi corpus esset in potestate animæ illius, & anima esset actus, & perfectio corporis, numquam enim ex duobus in actu, fit vnum per se.* Et mox. *Cum sic se habeant animæ, & corpora; ad quorum regimen ordinantur hi duo gladij, quod habeant ad inuicem hanc vnionem, & coniunctionem, quod ex his fit vnum aliquid, & corpora sint sub animabus; & famulentur eisdem; oportet; quod hi duo gladij ordinem teneant, quod vnus sit sub alio, & alteri famuletur*, & postremò. *habet ergo Ecclesiastica potestas directam auctoritatem super animabus, vt sunt coniunctæ corporibus, & præsunt corporibus, & vt ad nutum earum moueantur corpora. Consequens ergo est, quod sicut auctoritas spiritualis est super animabus, vt præsint corporibus, & vt ad nutum earum moueantur corpora; sic huiusmodi potestas, hoc modo*

est

est super animabus, vt ei subsit corporalis & terrena. Hæc Princeps Augustinianæ Scholæ.

Ioannes Bacconus Princeps Scholæ Carmelitanæ, Prologo in quartū, quæstione vndecima, art. 4. *Christus omnia iura prædicta temporalia transtulit in Petrum, vbi causa subest, nam in Euangelio dicitur, Quodcumque solueris super terram, &c. Sed, quodcumque, est signum vniuersale distributiuum, non super animam sed super corpora.* Et mox. *Tertiò hoc probatur ratione naturali, quod est supra, & præter naturam, ac cuius lex est supra naturam debet sub se trahere omnia, quæ subsunt naturæ, sed Dei incarnatio, Passio, Resurrectio, &c. Et eius lex diuinitus data, per quam Papa potest, est supra omnem naturalem naturam & rationem, in qua fundatur omnis lex temporalis, ergo trahere debet ad se omnem iurisdictionem temporalem. Confirmatur. quia sicut Filius, Patri naturaliter assimiletur: sic lex diuinitus data debet Deo assimilari. Nam lex quasi per natiuitatem à legislatore oritur, sed Deus est Dominus vnus omnium, tam in temporalibus, quam spiritualibus: ergo lex Christi est dominatiua super omnibus, &c. Et addit Hostiensis 24. quæst. 6. cap. 8. Quod sicut ponere plura principia mundi est hæreticum, sic ponere duos Vicarios generales in terra, & essentiales, credo esse* (Nota hæc) *hæreticum.*

Henricus Gandauensis cognomento Solemnis Doctor Sorbonicus, quodlibeto sexto quæst. 23. *Christus secundum quod homo caput est, & monarcha, non tantum in spiritualibus, sed etiam in temporalibus, secundum quod dixit ei Deus pater, in psalmo secundo. Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. propter quod dixit Apostolis suis, data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra, vnde, & de ipso dicit Dionysius cap. 5. Ecclesi. Hierar. in ipso perficitur, & completur omnis naturæ nostræ Hierarchiæ dispositio. Ipse autem tamquam homo peregrè proficiscens in altum, non absque regimine, & ordine in terris relinquere nos voluit, Ne tumultuaret iuuenis contra senem, & contra sapientem fatuus, sed inferiores in donis, & naturalibus* (nota hæc) *& gratuitis per superiores in ordine debito custodiret.* Et mox de Pontifice summo loquens, *Talis ergo Hierarcha, sicut vir spiritualis omnia iudicat, & ipse à nemine iudicatur, vt dicit Apostolus 1. ad Corint. 2. Iudicat autem non solum in spiritualibus, sed etiam in temporalibus, quia temporalia non* (nota hæc) *Nisi secundum spiritualia iudicari debent,* (nota hæc) *& Regulari*

lari, dicente Apostolo 1. Cor. 6. Si Angelos iudicabimus quantò magis secularia, Glossa prima, de rebus sæculis, semper enim qui iudicat de maiori, ad ipsum sicut ad primum iudicem debet reduci omne iudicium de minori, iuxtà illud extrà qui filij sint legitimi, cap. per venerabilem, vbi dicitur cum maior in spiritualibus, tam prouidentia, quam auctoritas, & idoneitas requiratur, quod in maiori conceditur, licitũ esse videtur, & in maiori. Iste Hierarcha primus post Christum super vniuersalem Ecclesiam Petrus erat, cui ambas claues tradidit, & duos gladios commisit, sic vt regimen vniuersalis Ecclesiæ, tam in spiritualibus, quam temporalibus ad ipsum pertineret, iuxtà illud, quod dicitur dist. 22. cap. omnes Romanam Ecclesiam solus ipse fundauit, & supra petram fidei mox nascentis erexit, qui beato Petro æternæ vitæ clauigero terreni simul & cælestis Imperij iura commisit, vbi dicit Glossa argumentum, quod Papa habet vtrumque gladium spiritualem, & temporalem. Hæc Henricus Gandauensis Collegij Sorbonici Doctor, cuius alia dicta ad propositum maximè facientia lib. 4. initio referimus. nos hic breuitati cõsulẽtes haud referimus. Ac licet in dubiũ reuocet, an possit immediatè appellari ad Papam, tamen vult. Primo posse appellari in casu delicti, vel commissionis, cap. nouit, extra de iudiciis vel omissionis, cap. licet, extra de foro competenti. Secundo vult posse appellari vacante Imperio. Tertio, quem primũ ponit inquiens, *Est autem vnus casus, secundum quem ibidem ostenditur auctoritate Deuteronomij, cum aliquid fuerit difficile, vel ambiguum, tunc ad iudicium est Sedis Apostolicæ recurrendum, & secundum hoc Sacerdos Apostolicus se habet ad Reges, & Præsides, tamquam Architecti ad artifices, Illi enim propter quid, & regulas iudicandi sciunt; mechanici vera tamquam experti in multis ipsum quia sciunt, propter quid autem ignorant, propter quod debent illis leges dare secundum quas debent iurisdictionem suam exequi, & populum regere, nec aliorum leges recipere, nisi per ipsum prius fuerint approbatæ.* Et mox. *Sic ergo de iure naturali & diuino Sacerdotium supereminet Imperio, & paenes ipsum residet de iure diuino, & naturali vtraque iurisdictio, & super spiritualia, & super temporalia, & similiter eius immediata executio,* Et post dicens executionem sæcularium relinquendam Imperatori, & reliquis Principibus, remanente apud Pontificem, prima auctoritate ait, *Agentibus Regibus, & Principibus temporalia negocia, qui tamquam minores, & inferiores occupati sunt circa inferiora, sicut famuli in remedium dominorum,* Et in fine loquens

quens de distinctione harũ potestatũ, *Ad argumẽtum in oppositũ, quod dignitates distinctæ sunt, dicendum est, quod verũ est. propter diuinam dispositionem. Sed non ex natura rei, vt dictum est.* Hæc doctor Sorbonicus, Primò volens iure naturali ac diuino, ex natura rei, siue ipsius potestatis vtramque tam spiritualium quàm temporalium iurisdictionem esse penes Pontificem summum. Secundò cuncta difficilia & ambigua temporalia deferenda ad ipsum. Tertiò nullas leges à Regibus, & Principibus recipiendas, nisi à Pontifice approbatas. Quartò hos esse instar artificum mechanicorum, vel famulorum respectu dominorum suorum, qui dati sunt ex dispositione diuina, vt seruiant Sacerdotibus ad maiora intentis. Hæc tamen cum dicat, citatur à contrariæ opinionis assertoribus, quasi faueat ipsis.

Petrus è Tarentasia, qui fuit Innocentius Quintus, hac ætate vixit, & citatur à Dionysio Carthusiano libro de auctoritate Papæ eiusdem sententiæ propugnator.

Franciscus Mayro cognomento Illuminatus è primoribus Scotistis Henrici ætatem secutus est. Ita vero ille in quartum distinctione 19. quæstione quarta. *In humana mundi politia est dare, aliquid vnum principium totius vniuersi. Ratio philosophorum fuit, quod entia in mundo, meliori modo, quo possunt, disponuntur, sed hoc requirit, quod ordinentur ad aliquod vnum primum; tunc sic politia qualibet de iure naturali, meliori modo, quo potest, debet ordinari, sed melior modus est, quod sit vnum primum ergo &c. Secundò sic, tunc est vna quaque politia optimè ordinata, & disposita, quando assimilatur optimæ politicæ, sed optima politia est cœlestis, quæ sic est disposita, igitur &c. Tertiò iure naturali ille, qui est maximè virtuosus, debet maximè principari, sed natura non producit homines pares in omnibus. vndè est dare optimum hominem secundum Philosophos &c. Sed optimo debetur Principatus maximus. Quarto Christus dixit omne regnum in seipsum diuisum desolabitur, politia debet sic disponi, quod est maior vtilitas, & maior conformitas, seu confœderatio. Si enim sunt duo non subordinati, orientur dissensiones, vbi enim est diuisio regnorum, Regnũ est ibi dissensio, & lites; Ergo, si sit vna politia, est pax. Tertia conclusio est, quod Princeps temporalis debet esse subiectus illi, qui est primus Hierarcha in spiritualibus, hoc probatur quadrupliciter. Primo quandocumque aliquæ sunt potestates ordinatæ inter se, illa, quae est de fine, præest, ac debet praeesse & principari illi, quæ est circa ea, quae sunt ad finem, sicut patet de architecto-*

*tectonica respectu aliarum, & de militari respectu franesactiua, sed directio morum & actuum circa actus politicos ordinatur ad virtutes supernaturales (aduerte à nobis supra probatum fuisse hanc ordinationem esse essentialem.) Cum igitur temporalia ordinentur ad spiritualia, Papa autem praeest spiritualibus, sequitur,&c.*Et mox. *Quarta ratio.videamus rationem,quare non debent plures Principes esse. Primo in temporalibus hoc asseritur sic, quia si essent plures Principes, & vnus non subordinaretur alteri,oriretur dissensio, ita in proposito orietur contrarietas. Ergo ad hoc,quod tranquillitas politiae seruetur, oportet, quod sit vnus supremus omnium quoad omnia. Quarta conclusio,quod plenitudo potestatis secundum vtramque iurisdictionem cōcurrit in eandem personam,hoc patet auctoritate Christi dicentis, Quodcumque ligaueris,&c.* Rursus idem in Quodlibetis quaestione vndecima, particula secunda,versiculo,*Secunda solutio*, refellens quamdam responsionem argumenti illius, quo asseritur tota facultas rerum temporalium est propter spiritualia; Quamobrem qui Princeps est spiritualium subiicit sibi per omnia Principem temporalium; ea vero est, quod temporalia sint distincta, ac disparata à spiritualibus. Ait ad hoc ille, *Secunda solutio est contra fidem, quia illi, qui ponunt temporalia non esse propter spiritualia, ponunt esse temporalia sui gratia appetenda, & sic ponunt in diuitijs faelicitatem.* Haec ille. dein reijcit aliud responsum nempè esse Principem temporalium subiectum in spiritualibus. Ait enim non posse esse subiectum, nisi quoad temporalia,quae tota facta sunt, vt ex tota essentia sua ordinentur in Deum. Sic igitur vult contra fidem loqui, qui volunt temporalia iure appeti, aut haberi posse, nisi ob Deum. Quocirca afferunt alias alij responsiones, quae suis locis confutantur, nullius enim sunt momenti.

Ricardus de Media villa Anglus vel hac aetate, vel forsan superiori fuit, sequitur eandem sententiam, vt infra verba ipsius referimus.

Beatus Augustinus Triumphus eamdem sententiam latè amplexatus est opere de potestate Ecclesiastica par.1.q.5.art.1.& sequen. vt eius verba adducimus lib.3. cap. 5.

Dionysius Carthusianus post hos vixit;qui 2.dist.44. q. 5. recitans verba S. Thomae suprà à nobis allata ex eodem libro, ac distinctione,eamdem sententiam sequēs,ait, *Quibus per omnia concordant Alexander, Bonauentura, Petrus, Richardus, alijque*

 commu-

communiter. Hæc ille.

Petrus Tartaretus excepit hos, qui sic in 4. distinct. 18. quæst. vnica. *Potestas Ecclesiae diuiditur in potestatem ordinis, & iurisdictionis. iurisdictionis potestas est duplex scilicet in foro interiori, & exteriori; in foro interiori est potestas absoluendi à peccatis, ista est iurisdictionis. vndè sacramentum pænitentiae, ex natura sua est sacramentum iurisdictionis. Et ideò potestas, & auctoritas absoluendi vocatur potestas iurisdictionis in foro interiori, sed potestas iurisdictionis in foro exteriori est duplex, quaedam est data Ecclesiae Principibus à Regibus, sicut quod Ecclesia habet auctoritatem suspendere faciendi, vsus forsan datus est, sed omnem auctoritatem habet Ecclesia à Christo, etiam in bonis temporalibus, Duos enim gladios habet. sed satis est adnotasse.* vixit Tartaretus Iulio Secundo sedente.

Franciscus de Syluestris Ferrariensis hoc ipso nostro sæculo vixit. Hic autem sic in libro quarto cap. 76. contra gentes, *Considerandum est*, inquit, *Ex doctrina, S. Thomæ, secundo sententiarum dist. vltima in expositione litterae, quod summus* Pontifex *habet in Ecclesia apicem, & excellentiam vtriusque potestatis, non solum spiritualis, sed etiam saecularis. Ideò illi prae omnibus obediendum est, & in ijs, quae ad salutem animae pertinent, & in ijs quae ad bonum ciuile. similiter, vt dicit idem met S. Thomas libro de regimine principum 3. cap. 10. & 19. potest ratione huius supremæ potestatis, vnumquemque ratione delicti punire, & taleas, atque collectas pro Reip. Christianae cōseruatione imponere, sicut & Rex in suo regno potest.*

Præter hos verò plurimi Theologi, hanc opinionem secuti sunt in his, Raynerius Pisanus in summa, verbo dominium, capite quinto. B. Ioannes è Capistrano tractatu de auctoritate Papæ, parte prima, secundæ partis, num. 4. & 5. & S. Antoninus parte tertia summæ, tit. 22. cap. 5. §. 1. & §. 11. Alexander è S. Elpidio, Iacobus Viterbiensis, Guglielmus Cremonensis propriis huius argumenti libris, Aluarus Pelagius libro primo de planctu Ecclesiæ, cap. 27. Syluester Prieras in summa, verbo Papa, §. 10. & 11. Ioannes Selastediensis in quadriuio, parte prima tractatu de potestate Papæ, Celsus Mancinus de iuribus Principatuū, Rodericus Sancius Zamorensis proprio in hanc rem libro. Sunt & alij multi, quos haud curauimus congerere satis habentes hos produxisse, quantum faciebant ad propositum nostrum.

Postremo autem pietatis, ac doctrinæ Ecclesiasticæ lumen Illu-

Illustrissimus Cardinalis Baronius Annalium tomo primo sub Christi 57. exponens illud Pauli, *Nescitis, quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis sæcularia,* latè in hanc rem multa collegit, è quibus omnibus multa sunt obseruanda.

Primo non modo Sanctos omnes, post Christum perenni successione ex ætate, in ætatem traditam, per manus hanc doctrinam seruasse, vsque ad S. Bernardum, sed qui eadē Bernardi ætate scholas aperuerunt, è quibus scholastici prodiere, ita, vt omnium scholarum Principes, eorumque præcipui signiferi hanc sententiam firmarint, verbi gratia Scholæ Regularium, Dux Magister Hugo, Scholæ Franciscanæ Alexander Halensis, Sanctus Bonauentura, Richardus de Media villa, & quando Scotus nihil hac de re egit, inter Scotistas præcipuus Franciscus Mayro, Ioannes è Capistrano, Aluarus Pelagius, Petrus Tartaretus, Scholæ Dominicanæ Princeps S. Thomas, quem sequuntur Rainerius, Petrus de Tarantasia, S. Antoninus. Franciscus de Syluestris, Syluester Prieras, Scholæ Augustinianæ Antesignanus Ægidius, & post eum B. Augustinus Triumphus, Carmelitanæ Dux Ioannes Bacconus, Carthusianorum Præcipuus Doctor Dionysius, Collegij denique Sorbonici Præclarum germen Henricus Gandauensis. Sic igitur omnium religionum, quæ sunt Catholicæ fidei primaria fundamēta, Primi doctores hanc sententiam constituerunt.

Secundo cuncti, qui ob eminentiam doctrinæ cognomen aliquod assecuti sunt verbi gratia, Hugo cognomento Magister, Alexander Halensis Irrefragabilis, S. Thomas Angelicus, S. Bonauentura Seraphicus, Ægidius Fundamentarius, Franciscus Mayro Illuminatus, Henricus Gandauensis Solemnis, Bacconus Resolutus.

Tertiò multi ex his partim in numerum Sanctorum relati, partim beatorū nomine insigniti sunt. Sancti, Thomas, Bonauentura, Antoninus; sed Beati Augustinus Triūphus, Ioānes è Capistrano.

Quarto è qualibet celebri natione ex Hispanica Aluarus Pelagius, Rodericus Sancius; ex Anglica Alexāder Alensis, Richardus è Media villa, Bacconus; è Gallica Franciscus Mayro, Hēricus Gādauensis, Durandus; è Germanica Hugo de Sancto Victore, Dionysius Carthusianus; ex Italica SS. Thomas, Bonauentura, Antoninus, ac reliqui omnes. Ita vt ad hanc sententiam stabiliendam nihil omninò deesse videatur.

Vsus Ecclesiasticæ potestatis in omnia terrena, temporalia, Regnaque, & Imperia mundi totius, ab ipsius mundi ortu summatim notatus, quo ostenditur Christum, Sponsamque ipsius Ecclesiam, cum Pontificibus, & Præsulibus suis, iure summo, omnibus temporalibus, dominatos, ac dominari. Cap. XIIII.

Ostendimus ab Angelis, Christi fidem, vel implicitè, vel explicitè supernaturalemque ductum sequutis fuisse ex Imperio deturbatos Angelos, qui dæmones dicti sunt, supernaturali potestati repugnantes, à cælo autem prorsus exclusos, licet horum multi natura sunt illis superiores, ac tantæ potestatis, vt ad nutum possint quodlibet corpus mouere, nisi obsisteret Angelorum supernaturalis potestas, & hos esse Hierarchas, in his Ecclesiam dominari cœpisse & dominari adhuc omnibus creatis. ostendimus ea de causa imperium totius orbis fuisse à Deo speciatim datum primo homini Adamo, quod ductum similiter supernaturalem fuerit sequutus, Ecclesiæ Sanctæ membrum fuerit, & humani generis summus Sacerdos. At Caino licet primogenito, posterisque eius adeptã fuisse, in aliosq; Regiã potestatem quasi irregulari ob fratricidiũ, translatam cum Sacerdotali, & Ecclesiastica in Christi, & Ecclesiæ mẽbra Seth, ac posteros eius vsq; diluuium, quod contigit Anno mundi 1556. Post hoc Noe rursus omnium Pontifex Summus, & Rex distribuit orbem totum terrarum liberis suis, vixitque annis post diluuium tercentum quinquaginta, mundi bis mille & sex, sed Abrahami, vt Eusebio placet, sexaginta nouem, vel, vt aliis quinquaginta sex. Atque ita, vt Christi membrum, Sponsæq; ipsius Ecclesiæ, ac Pontifex summus toti Orbi est dominatus. Verumtamen, quamdiu Sem primogenitus, Noe vixit, tamquam primogenitus, & REX, & Pontifex summus, omnibus præsedit. ad primogenitos enim Sacerdotium pertinuisse omnes volunt. speciatim verò ad Sem spectasse colligimus ex eo, quod Noe soli illi dixit, *Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaam seruus eius,* Chamo haud legitur benedisse Noe Pater, Iapheto autem sic, *Dilatet Deus tentoria Iaphet, sit Chanaam seruus eius,*

Sic

Sic itaque soli Semo data est Dei, diuinorumque benedictio, atque ex eius liberis ortus est Christus, ipse autem summus Pontifex fuit, quamdiu vixit, tum quia primogenitus, tum quia sic ei Noe pater speciatim benedixit, vti apparet, quoad Deum, & diuina. Vixit Sem vsque ad annum Iacobi quadragesimum octauum, Isaaci centesimum octauum, quantum colligitur ex Eusebij Chronico, & recta annorum numeratione. Ex illo maximè diuisa sunt Orbis terrarum regna, bellaque feralissima exorta; ac Dæmon obscurare est conatus Christi venturi oracula, & regnum, prædictionésq; ad eum pertinētes, atq; ad alios auertere. Nam tunc fertur Iuppiter exortus, qui Dei filius, ac summus omnium Rex credi à nonnullis cœpit; quin eius quoque filiis idem tributum, cum scilicet non esset amplius, qui summo iure mortalibus cunctis præsidere posset. Hinc S.Iustinus in Apologia secunda pro Christianis inquit, *Qui iuuentuti tradunt poetarum fabulas nullis argumentis nituntur probabilibus. Hæ namque (vt docuimus) à malis genijs inuentæ sunt ad decipiendos, seducendosque homines. Docti enim Prophetarum oraculis de Christo venturo, deque igne cruciaturo sceleslos, curarunt spargi quādam dē pluribus Iouis filijs, sperantes fore, vt qui hac nugarum portenta audirent, de Christo quoque non plus credant, quàm figmentis poeticis. Atqui auditus est & Græcis, & cæteris gentibus, quæ magis obsecutæ sunt Prophetis ob fiduciam suam erga Christum olim ab eis praenunciatum. quod autem Daemones non ignari praedictionum Prophetarum, eas parum intellectas per errorem conati sunt à nostro Christo, ad suā figmenta detorquere, iam declarabimus*. Hæc ille, prosequens institutum. Eadem Firmicus ad Constantium, Lactantius, aliique. Verumtamen ex oraculis Sybillarum, cæterisq; aliis veritas est conseruata. ex eo fuit apud omnes gentes obseruatum, vt qui summus esset Sacerdos, Rex etiā foret. Minores autē Sacerdotes fuerunt ab omni sæcularium potestate exempti, liberaq; eorū loca, res, seruentiaq; his cuncta quod 6.lib. apparet. Idemq; inter Hebræos fuit diuinitus institutū: ita vt licet hi Regem petierint, Deusque se se accommodauerit illorum voluntati, tamen hunc voluerit à Sacerdotali potestate pendere, ab hac recipere potestatem. Quamobrem sæpe deiectis, aut reiectis per Dei Sacerdotes aliis, alij creati sunt Reges, liberosque vidimus cum suis rebus, locis ac seruis fuisse Sacerdotes, ac sacris ministeriis addictos ordinario iure, licet per accidens aliquando secus contingebat, vt ostendimus libro tertio cap. sexto. Donec venit Christus; post

quem ſimiliter oſtendimus tùm ſexto, tum quinto libro Epiſcopis noſtris ab ortu Chriſtianæ Eccleſiæ (quæ eſt eadem cum prima ab ortu mundi creata)fuiſſe in Chriſtianos iudicialem ſæcularium rerum poteſtatem, liberosque omnino fuiſſe Eccleſiaſticos omnes & Clericos ab omni Chriſtianorum ſæcularium poteſtate. Quamobrem neque Alexander Mammeæ, vel Aurelianus Imperator eſt auſus hanc Epiſcopis poteſtatem in res Eccleſiaſticas,Chriſtianorumque auferre. Quin exceptis ijs Imperatoribus, qui funditus euertere Chriſtianam religionem ſunt conati, reliqui voluerunt eſſe liberos, neque eis vmquam placuit edicere, vt ſiue magnũ quid agerent,ſiue paruũ,non poſſent exequi illud, aut tractare, niſi eorum decretis ipſi aſſentirentur, aut apponerẽt, *Placet,exequatur*,vel aliquid huiuſmodi. At Babylas Patriarcha Antiochenus iniquiſsimis Eccleſiæ temporibus ſummam in Imperatorẽ Philippum poteſtatẽ exercuit. Interim vero Chriſtus primo per inuiſibilem *Virgæ ferreæ* poteſtatem ſingulos quoſque Imperatores Eccleſiæ mundi Reginæ aduerſantes male perdebat, Secũdo neq; eorum quiſquam tranſmiſit ad nepotes Imperiũ ſuũ. Tertio tranſlatũq; eſt illud è gente in gentẽ, quod lib.6. apparet, donec Cõſtãtinus viſu mirabili Crucis excitatus illud acquiſiuit, dictumq; eſt illi, *In hoc Signo vinces*,Quocirca Crucis vexillũ præferens exercitui Maxentium vicit, Italiam, Romamq, cœpit,per Chriſtũ victor;hinc Prudentius non longè ab hoc ſæclo ad Romã,

Agnoſcas Regina libens mea ſigna neceſſe eſt,
In quibus effigies Crucis,aut gemmata refulget
Aut longis ſolido ex auro praefertur in haſtis.
Hoc ſigno inuictus tranſmiſsis Alpibus vltor
Seruitium ſoluit miſerabile Conſtantinus;
Cum te peſtifera premeret Maxentius aula.

Hæc ille alloquens *Romam*.

Quamobrem Conſtantinus,Sacerdotibus, Epiſcopis, ac Pontifici ſummo in omnia ſæcularia ſummã ſuam voluit eſſe poteſtatẽ vt lib.5.oſtendemus.Quam cum ſequentes Imperatores imminuerẽt contra omne ius,ob id Occidentale Imperium miſerrimè corruit, quod multis argumentis aliqui probant à Conſtantino fuiſſe Pontifici Romano donatum,licet hic quoad bellica, cæteraque ad regendos gentiles,& coercendos ſpectantia reliquerit Imperatoribus adminiſtrandum. verum ſiue donarit,ſiue non donarit,maxima erat Epiſcopis, cum videbatur his expedire, in omnia poteſtas. Ita vt poſſent ab omni parte iudicij quaſlibet ad ſe cauſas

auo-

auocare, definire, neque vlla in his ad laicos appellatio daretur, quod libro quinto apparet.

Quin receptum fuit multo antè Occidentalis Imperij ruinam, ne intelligeretur esse Orientalis Imperator, nisi qui coronaretur à Patriarcha, quod à S. Pulcheria fuisse institutum coniicimus, vt signo de admirāda Ecclesiasticæ potestatis progressione cōstat. Quocirca in vita Anastasij refert Zonaras Euthymium Patriarcham noluisse imponere Imperij coronam Anastasio, priusquam scripto hic polliceretur, se in fide Catholica futurum.

Ex alia parte, cum Franci Gallias occupassent, Imperioque Romano abstulissent, Clodoueus eorum Rex factus est Christianus collatumque illi est Regnum de auctoritate Romani Pontificis, & Episcoporum. Quocirca quoties Rex vngebatur à Rhemensi Archiepiscopo, hic asserebat conceptis verbis se illi Regnum conferre de auctoritate data Rhemigio ab Hormisda Papa, quæ nos referimus libro 6. alioquin quæro, quo iure poterant Franci retinere aliena contra omne ius occupata? Quidquid afferas est nullū, nisi hoc; Episcopis, ac Pontifici summo ius esse Regna, & Imperia bene alioquin merentibus sinere toto iure administranda, licet omninò ad alios ea pertinere videantur. iam vero Episcopi ipsi iudicia cuncta administrabant, vt è legibus, gestisque Francorum constat. Quod de Francis dicimus, idem dicendum de Visigotis, qui in Hispania regnabāt, neque enim poterāt vllo iure contra omne ius occupatas Hispanias habere, nisi quia Rex ille intelligebatur, quem creassent Episcopi, & vnxissent, quod ex Isidoro, & Roderico apparet. Quocirca Suintillā, & Rechemirum deiecere Sisenaudumque aliquando crearunt, neque erat aliquid in aula Regni Hispanici, quandiu floruit illud Aphricæ, Galliæque non ignobilem partem tenens, quod Episcoporum consilio decretisq; non administraretur, quod libro sexto constat. quod de Galiis, & Hispaniis dicimus, idem de Anglis dicendum. hoc item tempore cum Romæ Senatus, aut omninò, aut propè nullus esset; ei, qualiscumque esset, Pontifex vnà cum clero præsidebat, & Occidentalis Imperij nihil non maximum, cum videbat expedire, administrabat, quod ex Epistolis Gregorij Magni apparet, quas dicto signo collegimus. Illud verò præcipuum fuit, electo Imperatore in Oriente, Romam transmittebatur imago ipsius ad Pontificem, qui Clerum, Senatumque conuocans efficiebat, vt ille tamquam legitimus approbaretur, quod è libro vndecimo epistolarum sancti Gregorii capite primo apparet. Quocirca Anno 7.2. Con-

ſtantinus Papa noluit Philippici Imperatoris Iconomachi imaginem, nomenvè recipi, aut pro Imperatore in Occidente haberi, quod Beda, & Paulus Diaconus lib. 6. cap. 10. tradunt. Quin Gregorius ſecundus *Romam, & Italiam, (*hæc ſunt eiuſdem verba libri eiuſdē cap. 14.*) necnon & omnia tam Reipubl. quam Eccleſiaſtica iura in Heſperijs, ab obedientia Leonis, & Imperij ſub ipſo conſtituti auertit.* Ex hoc Italia pertinuit oīno ad Pontifices Romanos, ijs exceptis, quæ Longobardi tenebant, quibus volunt à Gregorio Magno datum, vt Rege defuncto Archiepiſcopus Mediolanenſis aduocato ſuffraganeorum ſuorum Concilio Regem crearet, ferrea corona redimeret. Ita poſt alios Sigonius. quocirca anno 770. Thomas Archiepiſcopus Carolum Magnum coronauit Italiæ Regem, ſiue Longobardiæ, & 813. Petrus Bernardum Pipini filium. & 822. Anſelmus Lotharium, Ludouici Pij filium. & 876. Anſpertus Carolum Caluum. & 880. Carolum Craſſum. cumque hic priuatus fuiſſet in Concilio Triburienſi, Anſelmus ſecundus Anno 894. Berēgarium Regem creauit, & Lambertus Rodulfum Burgundiæ, mox Hugonem Arelatenſem Reges coronauit. & Anno 947. Ardericus Berengarium II. donec anno 961. Valpertus accitum è Germania Othonem I. coronauit. Sed antè hæc, cum Longobardi olim Reges dulcedine Imperij abriperentur, neque deſinerent loca Eccleſiaſticæ ditionis vexare, coacti ſunt Pontifices Romani aduocare Pipinum, mox eius filium Carolum Magnum, ijque Longobardico euerſo maxima Vrbium Italicarum libertate Regnum conſtituerunt. falluntur autem, qui volunt Pontificibus Romanis aliquid Italiæ à Pipino, vel à Carolo Magno, quaſi prius illud eorum non fuerit, donatum. Longobardi eripuerant Franci recuperarunt, *per paginam donationis reſtituerunt*, hæc ſunt verba Ludouici, qui poſt Carolum patrem confirmauit acta ipſius, ſic etiam ſcribit Eghinartus Caroli Magni ſcriba in ipſius vita, Paulus Diaconus libro 6. cap. 13. Ademarus lib. 4. cap. 63.

Multo antè contigerat, vt Zacharias Papa miſſo Bonifacio Archiepiſcopo Moguntino Chilpericum ſtupidum à Regni gubernaculo remoueret, Pipinūq; Regem rectè Francis petētibus daret cum tamen Regno, ac Regi curator dari poſſet, vt egit Innocentius quartus cum Rege Portugalliæ, quod habetur cap. grandi de ſupplenda negligentia Prælatorum. re vera autem fuiſſe Romani Pontificis auctoritate actum, quidquid Chilperico ſtupido euenit libro 6. probatur. Poſt hæc Leo Tertius Occidentis Imperatorem creauit Carolum Magnum, Si Eghinarto, qui videtur his

omnibus

omnibus interfuisse, credimus, inscium; quod ideo dicimus, quod aliqui velint à Romanis per Pontificem fuisse Carolo Magno Imperium collatum, cum nihil à Romanis, hac in re legamus apud antiquos, actum Ex hoc tempore nemo est habitus Imperator, nisi quem manu sua coronasset Pontifex summus. supremis temporibus est inductum, vt vocetur Imperator electus, etiamsi à Pontifice non sit coronatus. Ideò semper legimus, Regni, Imperiique annos distingui ab iis, qui Imperatores erant, quod patet ex innumeris Priuilegiorum tabulis; idemque obseruatum constat Eodem modo per longum tempus Imperio ad Germanos translato. Sic enim Leo Tertius anno 801. Carolum creauit Occidentis Imperatorem, sic cum fuisset abdicatus Imperio Carolus Crassus anno 887. Mox annò 891. Italici sunt creati Imperatores à Stephano quinto, Vvido Spoleti Dux. & 895. à Stephano Sexto, Lambertus filius eius. & 900. Ludouicus Prouinciæ Rex à Benedicto quarto, & ante hunc à Formoso euocatus Arnulphus Germaniæ Rex anno *896*. Post hos Berengarius Italiæ Rex 915. à Ioanne Decimo, donec anno 963. Otho Germaniæ Rex à Ioanne Duodecimo est creatus Imperator, quæ Rhegino, & Luithprandus eorum temporum Scriptores tradunt.

Sub Annum 887. deiectus est in Concilio Triburiensi ex Imperio Carolus Crassus, atque illi substitutus Arnulphus, quem Formosus coronauit, atque hic primus Occidentalium Imperatorum, qui fuerit Ecclesiasticæ auctoritatis interuentu ex Imperio depulsus, similiter in Anglia Rex Eduinus ob iniuriam Dunstano Abbati illatam regno ab Episcopis est exutus, atque Edgarus creatus. Fulco autem Rhemēsis Archiepiscopus Carolo Francorum Regi puero adlegit alium Regem Odonem, quem mox ob insolentiam priuauit de auctoritate Formosi Papæ, cumque Adolphus Angliæ Rex Insulam Romano Pontifici tributariam fecisset nummi in singulas domos annua præstatione, Aluredus Romam profectus coronam Regni ab Hadriano Tertio suscipere voluit, atque ex illo Rex ille est habitus Angliæ, qui ab Archiepiscopo Cantuariensi coronaretur. similiter Spitigneus Bohemiæ Dux argenti libras annuas census Sedi Romanæ soluendas iussit. iam scimus Germaniæ Reges, Hungariæ, Bohemiæ, Poloniæque haud creari, nisi Ecclesiasticæ potissimum potestatis accedente auctoritate, neque haberi Regem, nisi quem delectus Archiepiscopus, vt dicetur, ex antiquo adhoc tēpus vnxerit, coronarit, Speciatim verò à Gregorio Septimo priuatum Im-

perio

perio Henricum Tertium, Imperatorem, Sed Germaniæ Regem Quartum, ab Innocentio Tertio Othonem Quartum, ab Innocentio Quarto Fridericum Secundum, quæ latè suis temporibus prosequuntur Lambertus Schafnaburgeñ, Dodechinus, Helmoldus, Sigisbertus, Vrspergensis, ac post alios, Crantzius Germani scriptores. ex alia parte, Stephanus Hungariæ Rex à Pontifice Romano impetrauit nomẽ coronãq; Regiã, quòd Cartuisius in eius vita & Bonfinius tradũt, & Anno 1076. Idem tributum Demetrio Rhuscorum, Dalmatiæ, Croatiæque Regi, & 1098. Edgaro Scotorum Regi ab Vrbano Secundo, quod Leslæus refert, & 1112. Alphonso Portugalliæ Regi ab Eugenio Tertio, cum regnum tributarium Sedi Apostolicæ illud fecisset, quod scribit Rodericus Toletanus, & 1320. Venceslao Poloniæ, Danieli Russorum, Mindaco Lithuanorum, quod Cromerius tradit, Et quamuis sæcularium ditiones, & principatus, neque feuda sint Pontificum, neque tributum, censumue ordinario iure soluant; anno tamen 1059. Robertus Guiscardus Regna Siciliæ, Calabriæ, Apuliæ, infeudauit, similiter Gottifredus Hierosolymitanum Regnum Bohemundusq; Antiochenum Principatum, quod Tyrius lib. 6. cap. 15. tradit. Brennus deinde ab Innocentio Tertio Rex Hierosolymitarum creatus tributarium Sedi Apostolicæ constituit Regnum iuramento apposito; nequis Regem se diceret, nisi quem Papa designasset; vt idem scribit. Steuchus libello de donatione Constantini, tradit Paschali Secundo Sedente Daniæ, Noruegiæque regna Apostolicæ Sedi tributaria facta, id Rege Canuto viuente videtur euenisse. Dubrauius lib. 10. & Cromerius lib. 4. scribunt impositum fuisse Poloniæ ob Casimirum voto solutum denarii S. Petro soluendi annuam pensionem de Polonorum consensu. Anno 1212. Ioannes Angliæ Rex ab Innocentio Tertio ob cõtumaciam excommunicatus è capite coronam detrahens, Pandulpho Legato tradidit, addens se suosque hæredes non nisi è manu Papæ illam recepturos, precarioque regnaturos. Tum Pandulphus coronam rursus illi imposuit nomine Pontificis summi, quæ Æmilius lib. 6. Blondus decad. 2. Nangiacus, Massonus Annaliũ 3. lib. in vita Philippi Augusti tradunt. Gregorius Decimus, quamuis electi essent Alphonsus Decimus Castellæ Rex, & Ricardus Cornubiæ Dux Germanorum Reges, & Imperatores, & ad alterum iure spectaret Imperium, neutrum voluit; creari iussit alium nulla habita ratione iuris, quod alteri eorum competebat. Idem Michael Paleologo confirmauit Orientale Imperium, li-

cet

cet contra leges illud occupasset, iureque ad Balduinum secundũ, tunc viuentem pertineret. quod Villaneus lib. 7. cap. 44. refert. Inde Adolphus Imperator de auctoritate Bonifacij Octaui (quod Dubrauius lib. 18. refert) Imperio priuatus: Pisani ab eodẽ Sardiniæ regno exclusi, quod Aragoniæ regi est attributũ, quod narrat Villaneus lib. 8. sub idem tempus Pontificis decreto est ablatum regnum Castellæ Petro crudeli, adiudicatumq; Henrico fratri ipsius, quod flagitiosus foret, non hæreticus, quod quidam scripsere, sed comperimus esse falsum. inde regnum Insularum Canarearum Ludouico Hispano datum à Clemente Sexto, vt Petrarcha libro 3. de solitaria vita refert. Idem vero Bonifacius Octauus cæteris Hungariæ regno exclusis, ac priuatis Carolum regem declarauit, quod Bonifinius Decadis 2. libro 9. tradit. Martinus Quintus Ioanni Primo Lusitaniæ regi concessit, ne cui fas esset in Africanis oris Oceanũ versus quidquam occupare; sed id totum spectaret ad Lusitaniæ reges: tradit hoc Maffæius historiæ Indicæ lib. 1. Anno 1400. Venceslaus Imperator est Imperio priuatus, sententiam tulit in eum Ioannes Archiepiscopus Moguntinus, quæ legitur adhuc Typijs excusa. Post hæc Paulus Secundus regnum Bohemiæ Gregorio Podebrachio abstulit in hæresim lapso. At Alexander Sextus, quidquid locorum detegeretur à Promontorio viridi, vt vocant, Orientem versus Lusitanis acquirendum; quidquid inde Occidentem versus Castellanis, cæteras nationes excludens, adiudicauit. Nostra ætate Pius Quintus Elisabettam Angliæ reginam regno priuauit, quod illa nisi excisa propè omni nobilitate à se teneri nõ posse iudicauit. Quod vero fuerat à Pontificibus prioribus ablatum Galliæ Regnum Henrico Quarto, mox eidem Regi Catholicæ fidei restituto, rursus addixit affixus obtutui diuino Clemens Octauus, ob illud prætereà, quod ingentem cuncti opinionem spemque conceperint, atque alant fore, vt generosissimi pectoris amplissimus rex heroicis virtutibus, quarum fructus indies non mediocres elucescere gaudemus, viam sibi posteris, ac nobilissimo regno sternat ad restituendum Maiestatis, & amplitudinis antiquæ splendorem maximo totius Christianæ Reip. bono.

E superioribus porrò constat Pontificem, & Episcopos posse aliquibus auferre aliquando iura eis competentia, licet nihil culpæ admiserint. sed hoc raròcum vident illi, ita cõuenire ordini diuino, atq; vniuersi. Nam quo iure potuit Imperio Romano auferri Hispaniarũ, Galliarũ, Britanniæ, & Galliæ Regnum? quo iure potuerunt

fuerunt Visigothi Hispanias, Franci Gallias, Angli Britanniam retinere? Notissimum namque est cunctis, & nemo historicorũ dissentit contra omne ius, quin per summam perfidiam fuisse occupata illa regna, & quò diutius ea possiderunt, eò maiori, & grauiori scelere detinebant. Idem dico cum fuit Rodulphus Austriacæ familiæ parens electus Imperator, ac reiecti Alphonsus Decimus Castellæ Rex, & Richardus Cornubiæ Dux, quorum alteri ius Imperij necessario conueniebat. Idem dicimus cum Michael Paleologus est Orientis Imperator confirmatus, quid autem de Indiarum, siue Orientalium, siue Occidentalium concessione dicemus? Nonne eodem iure, quo Castellani, & Lusitani aditum sibi aperuerunt, & aperiunt ad tot Regna acquirenda, eodem iure prorsus Angli, Galli, Flandri, Itali possunt, ac potuerunt sibi aperire? Nonne idem ius est omnibus? Cur abstulit ijs suum ius, largitus est illis Pontifex summus? quid culpæ admiserunt hi, ob quam priuantur hoc iure? Nam licet ea loca acquisita non essent, sed acquirenda; ius tamen erat acquisitum ex æquo, atque est alioquin ad illa acquirenda. Certum namque est, Si qui horum mitterent armatas classes ad noua loca acquirenda finitima acquisitis, fore, vt Hispani protinus eas adoriantur dissipent perdant, nullo certè alio iure, quàm Pontificio. quid mali perpetrauit Veneta Respublica de Christiano nomine tam benemerita, tam iustè suos populos regens, tam Catholicæ Religionis tenax, vt ex illa admiranda vrbe non fuerit vmquam nominis alicuius vir hæreticus, vt hoc iure ab Apostolica Sede expoliaretur? Et maximè, quod si qua natio maritimas expeditiones adornauit aduersus Christianæ pietatis hostes, Veneta fuit. quin Nicolaus Mustus fuit è primis, qui extremas Africæ oras explorauit. Age vero an non eadem de Rep. Genuensi dicemus? & maximè, quod Christophorus Columbus ipsius ciuis omnium primus Occidentales Indias detexit? Idem conquerentur Florentini. Americus enim Vespuccius omnium primus Indiarum continentem terram nobis aperuit. atque vt videas Pontifices summos in publicis actionibus agi à Deo, Alexander Sextus ignorabat tempora illa turbulentissima, quibus inuaserunt hæreses Angliã, Germaniam, Galliamq;, quæ sanè Indiarum quoq; statũ perturbassent, si ex vlla parte Anglis, Germanis, Gallis ea loca occupanda dedisset. Cauit Deus, vt Hispanis solis daret, ad quos hæresum turbæ peruadere non potuerunt, Regnantibus omnibus Catholicæ pietatis laudibus, ac virtutum genere præstantissimis Carolo Quinto, &

Philippo

Philippo Secundo, quibus eminentia Religionis, earumdemque virtutum nullo modo cessurum spem fecit à puero, maioremq; in dies facturũ speramus, Philippũ III. qui modo fœlicissimè regnat Necesse est itaque dicamus omninò, ius dominiumque esse Pontifici Summo in omnem terram, regna omnia supremum, cui temporalia cuncta directè sint subiecta: Intelligimus vel Pontifici summo cuncta ex voluntate diuina administranti, non pro libito hominis. Atque ita ipsius voluntas sequitur omninò semper diuinam. His itaque comprobatis, quomodo dici ab vllo potest Papam non interponere in temporalibus auctoritatem suam, seu potestatem, nisi cum Princeps aliquis errat? Aut etiam quomodo dici potest Ecclesiasticis non esse in omnia regna Imperia temporaliaque potestatem, quæ vel imperitissimis sit omnino nota? Non enim gesta sunt hæc in angulis, sed in amplissimo totius orbis Theatro, ab ipso mundi totius ortu. Ideoque vel in minimis videmus, quoties vlla lex fertur à Principe Sæculari, Sæculares quærere, à Sacerdotibus, quatenus obligati sint illi obedire, quod scilicet hi clauim Scientiæ potestatisque habeant, qua sciant, ac possint decernere, quid conueniat vltimo fini Deo, cui necesse est, omnia subijci, & conuenire eiusdem voluntati, quique hoc studium profitentur, & quibus ad eum sciendum diuinum lumen præ cæteris datur.

Illud præter hæc, est obseruandum in cunctis fere Catholicis regnis, id esse in more positum, vt ab aliquo Archiepiscopo, Rex vngatur, coronetur, gladiumque è vagina eductum de manu illius accipiat, sed antea Rex iuret in eius manibus supra Euangelium se fidei Catholicæ defensorem futurum, iura Ecclesiastica tuiturum, quæ habentur in Pontificali. Verbi gratia Rex Franciæ ab Archiepiscopo Rhemensi ex institutione Hormisdæ, Rex Angliæ ab Archiepiscopo Cãtuariensi ex priuilegio Hadriani Tertij, Rex Scotiæ ab Archiepiscopo Sancti Andreæ de concessione Vrbani Secundi, Rex Germaniæ à Maguntino ex inueterata consuetudine, Bohemiæ à Pragensi, vt ait Dubrauius; Poloniæ à Gnesnensi teste Cromerio, Hungariæ ab Episcopo Albæ Regalis auctore Bonfinio; Sueniæ ab Vpsalensi, vt tradit Ioannes Magnus, Daniæ à Lundensi, Nauarræ olim Rex à Pampilonensi, Aragonensium à Tarraconensi, quod Innocentius Tertius cõcessit. Castellæ rex antequam rex fiat iuramento speciali subijcit se Sanctissimo seuerissimæ Inquisitionis tribunali. in omnibus præterea Catholicorum Regnis tres sunt ordines, qui ad statuendas Respublicas conuocan-

cantur, Ecclesiasticorum, Nobilium, Popularium. Primus ordo Ecclesiasticus tenet.in Polonico sanè, quod nūc cūctis Borealibus regnis præstat,Ecclesiastici,maximè omniū si iure agatur possunt. Ita vt ab ipsis tota propè pendeat Regia potestas, Amplius vero multis locis Ecclesiastici primo loco,Deinde alij regē creant,vt in Germania, Bohemia, Hungaria, Polonia. Quid plura?non modo Regios titulos,ac dignitatem Regiam conferre est Pontificis summi,sed etiam quoslibet titulos iustas ob causas. quocirca Pius V. Cosmo illi Mediceo ob præclara tum familiæ nobilissimæ, tum verò ipsius propria merita,in Catholicam religionem, Sedemque Apostolicam Magni Ducis Hetruriæ cognomentum largitus est, quo nunc maiorum vestigijs insistens, & omni virtutum splendore effulgens illustratur eius filius Ferdinandus. Quæ sanè omnia notissimam faciunt cunctis in temporalia quæuis Ecclesiasticorum potestatem, vel ab ipsius mundi exordio repetitam. libris porrò vltimis de signis Ecclesiæ Dei palàm fecimus, quo maiori in Ecclesiam Sanctam pietate floruit aliquod regnum, vel aliqua gens, eo maiori etiam fœlicitate temporalium floruisse,quæ attingimus, quantum breuitas operis patiebatur, libro sexto. Quod si quis superiora aduertat comperiet,nullum Regnum, vel Imperium esse, in quo dando, aut auferendo,vbi opus fuit, non modo Pontifex Romanus, in quo est apex omnium potestatum, Sed Episcopi quoque non exercuerint naturali, ac diuino iure sibi traditam potestatem, quæ,à Christi venturi fide, ac potestate ob præordinationem summi omnium Patris in Angelos bonos, in Adamum, Noe, liberos eius, e quibus omnibus Ecclesia conflatur,deriuata, mox eo suprà cœlos ascendente, Ecclesiamque que suam diuinitus,ac potentius formāte,consedit in Petro,ac Petri successoribus(quorū cuilibet semper dicitur *Pasces oues meas)* in Apostolis, eorumque successoribus Episcopis, *Quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei.* & ad quos est dictum. *Quaecumque ligaueritis super terram,erunt ligata & in Cœlis, & quae cumque solueritis super terram; erunt soluta & in cœlis.* Atque ità nō homines modo, sed omnia,sed aliter,atque aliter ligare,ac soluere possunt,vt variis est oraculis prædictum, ac promissum, omni id iure exposcente. Videre autem simul è superioribus cuilibet volenti licebit,ea regna,& imperia minus stetisse, in quæ minus potuere Pontifex, & Episcopi Ecclesiæ Sanctæ, & quæ minus eorum potestati, & correctioni subiecta fuerunt; ita vt,idcircò quorundam infidelium regna, & imperia persistant, vt hæretico-

rum

rum,(qui maximè omnium Christi rectæ fidei, Sponsæq; ipsius Ecclesiæ mundi Reginæ aduersantur,& quos maximè omnium Deus Christusque auersatur,) regna & potestatem contundant, & conterant,vt verũ sit illud,quod Christus de se primaria Petra, Petro, & successore quolibet eius Vicaria Petra legimus Matth.cap. 24. *Qui ceciderit super lapidem istum confringetur, super quem verò ceciderit, conteret eum.* Hinc apparet verùm ius status.

Ex his igitur apertè,quidquid supra proposuimus,cõstat; Christum,Sponsamque ipsius Ecclesiam cum suis Hierarchis dominatos,ac dominari iugiter,à prima Angelorũ creatione,qui vt Christi,& Ecclesiæ membra,Hierarchæ,ac suo modo Sacerdotes regũt singula quæque naturalia,temporaliaque , horum nacti Imperium per fidem Christi,tamquam milites eius, & Ecclesiæ sponsæ,mundi Reginæ. neque eis fas esse reluctari, nisi contrà naturale, ac diuinum ius,libera esse illorum loca. Apertè item constat Adamum, posteros Seth, ac Noe totius Orbis Imperium gubernasse tamquam membra Christi, Sponsæ ipsius Ecclesiæ, ac Pontifices summos,atque ex eo tempore libera fuisse loca Sacra ab omnium sæcularium potestate.Et quando tum cuncti Patres, tum Theologi volunt multos è gentibus saluatos absque circumcisione, conuenit inter omnes ob fidem Christi implicitam saluatos, atque in his quicumque veri Heroes antiqui fuere, qui gentium tum Reges, tum summi Sacerdotes erant,ob implicitam fidem, vel explicitam(qualis erat in Iob)Christi membra,& Ecclesiæ Sanctæ:quorum doctrinam,lumenque naturale antiqui omnes secuti,omnem Regiam potestatem committebant Sacerdotibus summis, minoribus immunitatem,sacris locis libertatẽ, vt libro sexto aperitur. Posteritas porrò Abrahami per fidem Christi apertam tot, ac tanta effecit;& quidquid temporalis boni habuit,est nacta,ac tutata; donec Rex Regum Christus, *In propria venit, & sui eum non receperunt*, Sed magis alieni, cuius anima tamen protinus inuisibiliter singula quæque naturalia, temporaliaque per Angelos à se in agendis illuminatos regere cœpit, atque administrare *Virga ferrea confringens, & conterens aduersantia sponsae suae*, Visibiliter autem per eos, qui sunt ex Ecclesia sua Sancta, quam propterea patet mundi esse Reginam. Nam sic illam doctrina ab ortu Mundi accepta,ac tradita per manus vocauit Dauid Psalmo 44. canens. *Adstitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato circundata varietate*. Vt ibi exponunt Basilius, Chrysostomus, Theodoretus,Augustinus, Græci, Latinique omnes ; sic illam vocauit Salomon in Canticis suis,inquiẽs, *Sexaginta sunt Reginae,*

& octo-

& octoginta Concubinae, & adolescentularum non est numerus, Vna est Columba mea, Perfecta mea, vna est matri suae electa genetrici suae. Viderunt eam filiae, & beatissimam praedicauerũt Reginae, & concubinae, & laudauerunt eam, quae est ista, quae progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, Terribilis vt castrorum acies ordinata? Vt omnes interpretantur. Sic eam vocauit Isaias cap. 60. vt optimè S. Augustinus, quem cæteri sequuntur, explanat. Sic Ieremias threno primo, quòd præclarè interpretantur S. Gregorius psalmo Pœniten. 4. sic illã præuidit Adamus cum visa Eua dixit, *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea:* Ecclesia namque verè omnium viuentium mater, vt Tertullianus dixit aduersus Marcionem.

Haec populi vera est viuentis Ecclesia mater.

Tertullianum sequuntur Eucherius, Rabanus, Rupertus in cap. 2. Geneseos, S. Augustinus aduersus Faustũ, Hanc Angeli viderunt, cum pro illa, Christoque, aduersus apostatas Angelos militarunt, cũ, quo habetur Apocalyp. cap. 12. *Signũ magnũ apparuit in cœlo. Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius Corona stellarũ duodecim,* vt exponit S. Methodius, Andreas Cretẽsis, S. August. homil. 10. in Apoc. quos plerique oẽs sequũtur. Verè itaq; Apost. ad Heb. c. 13. *Christus heri, & hodie ipse & in saecula.* Ab initio scilicet mundi cum sua Spõsa Ecclesia regnauit cũ potestate lucis, alij quatenus ab eo se auerterũt, cũ potestate tenebrarũ. Sic illa, & ille ab Initio mũdi sunt. Hinc pulchrè, S. Aug. de Catechizãdis rud. c. 19. *Ecclesiae mẽbra erãt ẽt Sãcti illi, quãuis in hac vita fuerint antequã secũdũ carnẽ Christus Dominus nasceretur. Ipse enim vnigenitus Dei filius, Verbũ Patris, aequale & coaeternũ Patri, p quẽ facta sunt omnia, homo pp nos factus est, vt totius Ecclesiae, tãquã totius corporis, caput esset. Sed sicut totus homo, dũ nascitur, ẽt si in nascẽdo manũ praemittat, tamẽ vniuerso corpori sub capite coniũcta, & cõpacta est: quẽadmodũ ẽt nõnulli ex ipsis Patriarchis, ad huius ipsius rei signũ praemissa manu nati sunt, tamẽ vniuerso corpori, cuius ille caput est, sub capite cohaeserũt.* Hæc Sãctus. eadẽ Origenes lib. 2. cõtra Celsũ. Euseb. Histor. lib. 1. c. 2. Naziãzenus oratione de Machabæis. ad eãdẽ pertinuere multi gentiles, vt ex Apostolo cap. 1. ad Rom. Chrysostomo, Theodoreto, Iustino Apol. 2. Epiphanio, & aliis est dictũ, & de Iob loquẽs ait Augustinus idem lib. 10. de Ciuitate Dei, cap. 25. *Diuinitus autem preuisum fuisse nõ dubito, vt ex hoc vno* (Iob) *Sciremus etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundum Deum vixerunt, eique placuerunt, pertinentes ad cælestem Hierusalem.*

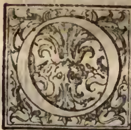
FINIS LIBRI PRIMI.

DE IVRE STATVS SIVE DE IVRE DIVINO ET NATVRALI ECCLESIASTICÆ LIBERTATIS ET POTESTATIS

LIBER SECVNDVS.

ILLVSTRISS. ET REVEREN. S. R. E. CARDINALI
BENEDICTO IVSTINIANO,

Quanta sit Dæmonum potestas in humanam naturam. Nisi Christus Dominus noster obsisteret, huic ob Dæmonum potestatem nulla esset bona cogitatio, nullus actus bonus, nullus dominij bonus vsus. ac quomodo id efficere ij queant, ac per Christum cuncta in terris ordinentur. *Cap.* I.

Stendendum nobis est, BENEDICTE IVSTINIANE Cardinalis Amplissime, non generatim vt supra, sed singillatim quoad singulos homines, & gentes omnia mala tolli, & omnia bona adduci à Christo, & Ecclesia Sancta; illudq; repetemus. ob fidē Christi, vel implicitam, vel explicitam nacti sunt Angeli sancti tamquam membra Ecclesiæ Sanctæ, Hierarchæ, ac suo modo Sacerdotes omnium naturalium, temporaliumque Regiam potestatem, deturbati vero ex illius vsu Dæmones mali, quamuis ad eum reuocentur ab hominibus impiis à Christi fide, & obedientia alienis, vel omninq, vel aliqua ex parte, Per eamdem similiter veluti Ecclesiæ membrum, Sacerdosque summus, consecutus est Adamus extraordinariam quamdam & supernaturalem

 pote-

potestatem, qua naturalis continebatur, in cuncta animalia; deficiens ab illa, ab hac defecit; hanc retinuit, quatenus ab illa non abscessit, quod præclarè S. Augustinus tradit de Genesi ad litteram cap. 17. 18. ob similem causam priuatus est ea Cain cum suis; data est Seth, ac posteris eius; Inde tradita est decimo à mundi creatione Noe, submersis omnibus, qui ab eadem fide, & obedientia se se abiunxerunt. Noe solus post Adamum summus omnium Pontifex, ac Rex in terris fuit, Orbemque vti Ecclesiæ Sanctæ Præfectus liberis suis est partitus. Per illam met fidem tot, ac tanta effecit Moyses, quia nimirum Primo cuncta facta sunt ob finem supernaturalem. Secundo natura hunc appetit finem. Tertio Deus, Angelique ordinant cuncta adhuc finem. Quarto natura appetit hanc supernaturalem ciuitatem, ciuitatisque huius participationē quæ quatuor supra à nobis considerata sunt. Quocirca tandem Christus venit *Primogenitus omnis creaturæ, expectatio gentium*, quem natura humana tanti boni ignara, *Gemitibus inenarrabilibus*, ac tacitis exposcebat. Hic nimirum totius ordinis supernaturalis Princeps, ac supremus in omnibus moderator, iustitiæ totius, virtutumque, ac propterea cuiuslibet iustæ potestatis, dominiique iusti est fons, atque origo; hic omnium meritorum caput; *Qui factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia*, ait Paulus 1. Cor. 1. hinc idem vocat eumdem, *Dei virtutem* (δύναμιν potestatem) *Dei sapientiam*. Nos itaque hoc opere agimus de potestate iusta, ac dominio iusto, siue perfecte iustum sit, siue imperfecte, siue iustus sit, qui hæc habet, siue iusta sint, quæ habet, iusteque habeat. Totum namque hoc, vt iuste habeat, iusteq; aut omnino, aut ex parte vtatur, est à Christo Illud tamen est verum. Siquis non iuste vtatur potestate, dominioque, hoc ab eo denique aufertur, vsus eius tollitur; licet illi sit naturale, vt in Dæmonibus appa ret, quod mox dicemus. Hinc namque est omne ius status. Hinc S. Bernardus serm. 13. in Cantica. *Quidquid sapientiæ, quidquid virtutis te habere confidis, Dei virtuti, Dei sapientiæ deputa Christo: origo fontium, & fluminum mare est; virtutum, & scientiarum Dominus Iesus Christus*. Et mox. *Continentia carnis, cordis industria, voluntatis rectitudo ex illo fonte manant. non solum autem, sed & siquis pollet ingenio, siquis nitet eloquio, siquis moribus placet, inde est*. Et S. Ioannes Chrysostomus hom. 13. in Ioannem, exponens illud, *Lex per Moysem data est, gratia, & veritas per Iesum Christum facta est*, ait, *non habet donum participabile, sed ipse fons est, & radix omnium bonorum*. Et mox.

Con-

Constituamus nobis igneum fontem, à quo innumeræ accendantur lucernæ, & bis totidem, & ter totidem; nonne huiusmodi fons, ita plenus est ignis, quemadmodum antequam ex eo quidquam sumeretur? Et dein. *Idcirco Ioannes inquit, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia, quia lex per Moysem data est, gratia, & veritas per Iesum Christum. Quocirca, inquit, gratiam pro gratia. Verum, quæ legis fuerunt, fuerunt, & gratiæ, etiam ipsa formatio hominis ex nihilo. non enim nostris præcedentibus meritis hanc accepimus remunerationem. quomodo enim, cũ nihil essemus? sed gratia Dei, quæ semper in beneficiis priores sibi partes vendicat. nec solum, quod facti sumus ex nihilo: sed quod facti, & facienda, & vitanda didicerimus, & horum à natura legem acceperimus, & conscientiæ iudicium incorruptum nobis ab opifice Deo tributum sit.* Hactenus Sãctus à Christi hominis gratia statuens esse, vt fuerimus ex nihilo creati, sed quõ? quia Christus homo est, vt supra diximus, *propter quem omnia sunt, seruantur.* Sic igitur ob Christũ natura est omnis, & naturalia cuncta; ab ipsius gratia deriuatur hoc modo quidquid naturale est. Aperit deinde, & temporalia per eamdem Christi gratiam deriuari, & ait, *Animaduerte præterea, quam honestam facit comparationem etiã apud imbecilliores, non enim ratione excellentiam confirmat, sed nudis nominibus differentiam ostendit, gratiam & veritatem legi, & hanc particulam, facta est, huic, data est, opponens. maxima autem vtrorumque differentia: dare enim ministri est. nam qui dat, is aliunde accipit, & dat, cui dari præcipitur. fieri autem, & gratiam, & veritatem Regis est cum potestate omnia dimittentis peccata, & benignitatis suæ dona confirmantis, quare, inquit, dimittuntur tibi peccata tua: & iterum, vt autem sciatis, quoniã potestatem habet filius hominis in terra dimittendi peccata, dicit paralytico, surge tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. Vides quomodo gratia per eum facta sit?* Hæc Sanctus explicans, tam bonum gratiæ gratum facientis, quam temporale, & corporale esse à Christo, ac potestate ipsius. Rursus ostendit in veteri testamento ex virtute Christi hæc fuisse, & ait, *Veritatem autem manifestius intelligemus, si figuras didicerimus.* Et dein. *quid dicit figura? tollite agnum per familias, & sacrificate, vt instituit Dominus. Christus autem nihil eiusmodi præcipit, sed ipse factus est sacrificium, & oblationem seipsum Patri offerens. vides quo pacto figura data est per Moysem, veritas facta est per Iesum Christum? Item in monte Sina, vt Amalecbitæ in pugna profligarentur,*

tur, manus Moysi ab Aaron, & Hur vtrinque sublimes tenebantur. Christus vero adueniens ipse suas manus extendit in Cruce. Animaduertis quomodo nobis figura dabatur, veritas facta est? Hæc Sanctus, volens verè Christum dedisse illam virtutem agno figuræ, ne occiderentur Hebræi, ac manibus extensis per Moysem, vt Hebræi vincerent Amalechitas, Præclare hæc omnia verbo vno expresit Isaias. Nam cum Deus præuidisset Christum Cruci affligendum, præordinauit ex hoc, cuncta, quæ fiunt in terris, ab ipso Christo, ac fide ipsius ab ortu mundi ordinari, ac regi, itaque vates ait, *Si posuerit pro peccato,* (Christus) *animam suam, videbit semen longæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur.* Et mox. *Ideo dispertiam ei plurimos, & fortium diuidet spolia.* Hæc propheta ostendens fore, vt quæcumque Deus velit, siue illud pertineat ad gratiam, siue ad aliud bonum, non exequatur, nisi per manum Christi, Idcirco, S. Hieronymus eo loco, *Et voluntas Domini in manu eius dirigetur, vt quidquid Pater voluit, illius virtutibus impleatur dicentis ad Patrem, ego seruaui eos in nomine suo, quos dedisti mihi, custodiui, & nemo ex ijs perijt, nisi filius perditionis.* Hucusque Sanctus ob Iudam, cuius & spirituale, & temporale omne in nihilum recidit. Hinc idem declarans illud, *Videbit semen longæuum, semen eius in æternum permanet, & thronus eius sicut Sol in conspectu meo. & iterum ponam in sæculum sæculi semen eius, & thronum illius sicut dies cœli. Quod alijs verbis ad Virginem Gabriel loquitur, Ecce concipies in vtero, & paries, qui filius altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus thronum Dauid Patris sui, & regnabit super domum Iacob in sempiternum, & regni eius non erit finis.* Et post interpretans illud, *Dispertiam ei plurimos,* (ait) *Impleto illo, quod scriptum est, postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ; de quo & in hoc eodem propheta legitur, erit radix Iesse, & qui resurget, vt principetur gentium, in ipso gentes sperabunt. Isti autem plurimi quondam a fortibus tenebantur, & sub specie asini, & pulli multos habebant Dominos, quibus dixerunt Apostoli, Dominus eos necessarios habet. qui fortes erant, antequam Christus humanum corpus assumeret, ac fortè superãs diriperet domum eius.* Egregie rursus hæc omnia paraphrasis Chaldaica expresit, ita exponens. *Videbunt regnum Christi sui, multiplicabunt filios, & filias, prolongabuntur dies eorum, & facientes legem Domini in voluntate eius dirigentur. A subiectione populorum liberabit*

rabit animas eorum, videbit vltionem de inimicis suis, saturabuntur præda Regum eorum. Et mox. *Ideo diuidet sibi prædam populorum multorum, & diuitias ciuitatum fortium.* Hæc ibi, vt sciamus nullibi non in scriptura Sancta aperiri omnia tam temporalia, quam naturalia bona pendere à Christo vt homine, *Propter quem omnia* sunt facta. Simulque illud sciamus, quidquid est vsquam boni operis siue imperfecti, siue perfecti esse à Christo homine, quod ab illo sit omnis gratia, gratiæque inchoatio, siue dispositio quantumuis remota inter homines, ex qua hi boni aliquid efficiant, benèque vtantur vlla re, aut aliquid ex congruo mereantur, quod ex Apostoli, Ioannis, Isaiæ, Bernardi, Chrysostomi, & Hieronymi dictis est probatum. Idem sentit S. Augustinus tractatu 3. in Ioannem declarans illud, *De plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia*, ait enim dari gratiam ante fidem, & post fidem pro assequenda gratia, quæ nos efficiat iustos. Idem videntur sentire Concilium Mileuitanum, cap. 3. & 4. Arausicanum secundum cap. 5. 6. 7. 19. 22. 24. Innocentius Primus ad Concilium Mileuitanum, cap. 26. & 93. inter Epistolas Augustini, Cælestinus Primus ad Episcopos Galliæ, a quibus asseritur vel quamuis remotam dispositionem ad gratiam esse à Deo per Christum. Idem tradit S. Augustinus lib. de prædestinatione sanctorum, cap. 2. & lib. 1. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 9. & ep. 10. eandem sententiam sequitur, S. Thomas. 3. q. 7. art. 9. quo vult Christum esse vniuersale Principium gratiarum, quòd repetit art. 10. 11. & q. 8. art. 3. ad 2. Scotus in 3. dist. 11. q. vnica. eamdem tuetur Vega toto libro in Concilium Tridentinum, & lib. 15. cap. 9. & 10. Hosius in confessione fidei, cap. 41. & 43. Lindanus lib. 3. Panopliæ, cap. 39.

Probantur vero hæc quoque ex ipsis principijs Metaphysicis, quibus asseritur, omne, quod est ex aliqua parte, esse ab eo, quod est ex omni parte tale, Imperfecta à perfectis. Quocirca cum sit in Christo omnis gratiarum plenitudo, tam quæ in nobis est ex condigno, quam quæ in nobis est ex congruo, & tam quæ proxima, quam quæ remota est, quælibet ab illo erit.

Similiter ex eo: quia cuius est inducere formam, eiusdem est inducere omnes præcedentes, & subsequentes dispositiones ad illam; Christi autem merita sunt, ex quibus gratiæ dantur, igitur omnis bona cogitatio, bona actio, bona potestas, quæ sunt dispositiones ad gratiam, sunt a gratia Christi, & proinde omne impedimentum quod tollitur, tollitur à Christo. confirmantur hæc.

Nam Deus naturæ auctor intime, ac solus animæ essentiam peruadit, mouetque ad intelligendum bonum, simulque appetendum, mouet tamen, vt hominem Christo subijciat cum suis omnibus; inserat illi Christi fidem vel implicitam, vel explicitam, nam sic ipse Ioannis 17. ad Patrem, *Pater venit hora clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, vt omne, quod dedisti ei, det et vitam æternam*, vt ibi interpretantur Cyrillus, Theodoretus, Chrysostomus, Leontius, Rupertus, Augustinus tract. 105. ac supra late est explicatum. Sed quando nihil potest mens cogitare absq; corporeis instrumentis, Idcirco hæc denique comprobantur. duo namque extra animæ essentiam fieri a Christo possunt, atq; in his videtur proprius esse Christi influxus. Primum quidem remouere Dæmonas, nequid impediant boni intellectionem, & appetitionem; Secundum vero accomodare omnia, quæ seruiunt intellectui, appetitionique ad hunc finem. Nam Dæmoni corpora, corporeaque ad nutum seruiunt, ita vt ex naturæ suæ potentia, Dominioque posit montes ex alijs in alia loca transferre, mortales occidere, & quiduis huiusmodi efficere: quod S. Augustinus 3. de Trinitate, cap. 8. & 9. S. Thom. 1. q. 111. art. 3. probant. vere enim Iob cap. 41. *Non est potestas, quæ comparetur ei super terram*. Quocirca potest, Primo ex vi naturæ suæ ita commouere humores cuiuslibet hominis, vt fiat furiosus, impellatur ad omnẽ libidinem, cædem, rapacitatem, secundo potest appingere, & infigere cogitationi quæuis simulacra, quin oculis ipsis quaslibet imagines, ita vt ijs obsessus homo, non posit aliquid aliud cogitare, ac videre, *Intelligentem namque oportet phantasmata speculari*, ait philosophus. Christus, ne Dæmon id posit, sua merita, potestatemque datam diuinitus interponit fugans illum, nequid maleficijs, ac præstigiis suis moliri queat, & gratiæ dispositiones tollat. Contra autem primò per Angelos corporis humores componit, secundo bona simulacra menti offert, aut opponit oblatis à Dæmone, ne vincat: atque hæc sunt propria Christi. Id nisi fieret, actum de genere humano foret. En igitur apertissimum fit, nulli hominum esse vllam bonam cogitationem sine Christo, ac proinde neq; vllum actum bonum, quicũq; ille sit, siue vt est remota, siue vt est proxima dispositio ad gratiam, simulque neque vllam potestatem iustam, dominium iustum sine Christo. En, vt quiuis naturæ impulsus sit nullus absque potestate, & gratia Christi: cuius fides, Ecclesiaque ab initio mundi regnat: ad maiorem declarationem subiicimus,

Chri-

Christum esse Angelorum Principẽ, & Regem, vt habetur. Ephes. cap. 1. & Coloss. 2. & vnicuique hominum dari, simulat nascitur, Angelum custodem, quod ex Psal. 90. & Matthæi cap. 18. Christus itaque, vti Rex assignat Angelum cuilibet, qui sit eius custos, singillatim præscribens quid agendum. Rursus Christus est caput omnium hominum tam fidelium, quàm infidelium, & quo ad animam, & quoad corpus, influit itàque singulis in vtrumq; vt habet, S. Thomas, 3. q. 8. art. 2. & 3. Ac propterea prouidet omnia bona tam corpori, quam animæ eo, quo diximus, modo. En igitur, vt tota natura omnino seruiat naturæ positæ in statu supernaturali. Hoc igitur est, quod Christus dixit, *Sine me nihil potestis facere*, Hæc illa pugna, de qua Ephes. cap. 6. Apostolus, *Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus Principes, & potestates, aduersus mundi Rectores tenebrarum harum; contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus*, Sed & ipse Petrus Apostolorum Princeps. *Aduersarius vester Diabolus, tamquam Leo rugiens circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide*. Sic itaque essentiam mouens diuinitas cum Christi virtute coniungitur, sic intelligibile lumen infundens luminum Pater per filium suum, *Qui est splendor paternæ gloriæ, qui illuminat oẽm hominẽ venientem in hunc mundum*. Subiicit homines, filio, vt homini; atque hic vt homo per imperium suum subiicit Patri, naturalia, temporaliaque cuncta ordinans, ac disponens, vt supra est probatum; Sic regitur mundus totus, *Secundum mensuram donationis Christi*, Nam quibus minus de suo donat Christus, minus Deo coniunguntur, ita vt aliqui longissime absint, quibus minimum donatur; ac magis, minusve sit alicui potestas iusta, ac dominium iustum, prout minus, magisue Christus ei prouidet, eum tutatur ab ipsorum Dæmonum potestate, arcens eas, de quibus ait Dauid Psal. 77. *Immissiones per Angelos malos*, Ac ne dicas per accidens euenire, vt Christus liberet è Diaboli seruitute, quasi tãtum remoueat prohibens. Respondemus necessario, stante totius vniuersi ordinatione, alterum sequi è duobus, vel vt natura recta rectos impulsus sequens Christo se se in omnibus subiiciat, vt peruenire ad finem suum possit, quem nõ potest assequi sine directione supernaturali, vel rectos impulsus haud sequens incidat in Dæmonum potestatem. Satisque est nobis, si hoc modo per Christum stent boni motus naturales, vt hominum potestas sit iusta.

Ecclesia Sancta Mundi Regina per Exorcistæ characterem, sacramentaliaque Dæmonas fugat, ne bonos animorum impulsus impediant, malos immittant, aut aliquid hominibus noceant; per donum virtutis, vel potestatis idem efficit; punitque contumaces ad alios à criminibus absterrendos. Per sacramenta Dei filios efficit, bonos impulsus infundit, per merita, preces, & oblationem corporis Christi omne in terras bonum deriuat; malum fugat. Cap. II.

Oc stabilito totus iustitiæ, bonitatisque defluxus in humanum genus deriuandæ excipitur in Ecclesia Sancta Christi sponsa; vt operis initio perstrinximus, hic latius explicatur. Nam quidquid efficit Christus in terris, efficit per sui corporis membra. Quamobrem dedit in Ecclesia minores ordines Exorcistarum, quibus immobiliter est impressa aduersus Dæmonas, vt hos coerceant, atque expellant, supernaturalis potestas. Hæc multo eminentior est in Sacerdotibus, Episcopis, ac Pontifice summo, in Ecclesia tota, ac Pontifice summo simul. Nam quidquid Christus caput efficit inter homines in terris, efficit per Ecclesiam, quæ est ipsius corpus, in qua sunt membra ipsius, quibus impressa est immobiliter hæc aduersus Dæmonum potestatem supernaturalis potestas, idcirco non semper pertinent ad quemlibet; sed semper, atque ex immobiliter impressa potestate ad aliquem ex Ecclesiæ Sanctæ Christi sponsa, præcipuisque ipsius membris illæ assertiones, *Super aspidem, & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconem*, Et Matthæi cap. vltimo. *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur, in nomine meo Dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si quid mortiferum biberint, non eis nocebit*. & Luc. 19. *Dedit illis virtutem, & potestatem super omnia Dæmonia, & vt languores curarent*. Amplissime vero hanc Ecclesiæ Sanctæ sponsæ suæ à Christo ductam potestatem disertissime affirmat S. Paulus ad Ephesios capite 4.

Vni-

Vnicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi, propter quod dicit ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. &c. *qui ascendit super omnes cœlos, vt impleret omnia* (sua virtute) & 1. ad Corinthios cap. 12. *Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro. & quosdam posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes* (Græcè δυνάμεις potestates) *exinde gratiarum curationes, opitulationes, gubernationes.* Et dictum membris eius, Genes. cap. 11. *Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi.* & ad eam pertinet illud Apocal. cap. 2. *Dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi a Patre meo.* & in dictū c. 12. S. Ambrosius. *Caput itaque Ecclesiæ Apostolos posuit, qui legati Christi sunt, sicut dicit idem Apostolos, pro quo legatione fungimur. ipsi sunt Episcopi, firmante istud Petro Apostolo, & dicente inter cætera de Iuda, & Episcopatum eius accipiat alter.* Et mox. *Prophetas duplici genere intelligimus, & futura dicentes, & scripturas reuelantes. quamuis sint & Apostoli Prophetæ, quia primus gradus omnia subiecta habet.* & ad Ephes. cap. 4. *Apostoli Episcopi sunt; Prophetæ vero explanatores sunt scripturarum.* Et mox. *Inter istas post Episcopum plus esse intelligitur, qui propter reseratum occultum scripturarum sensum prophetare dicitur, præsertim quia futuræ spei verba depromit, qui ordo nunc potest esse præsbyterii. Nam in Episcopo omnes ordines sunt, quia Primus Sacerdos est, hoc est Princeps est Sacerdotum, & Propheta, & Euangelista, & cætera adimplenda officia Ecclesiæ in ministerio fidelium.* Hucusque Ambrosius volens omnium potestatem, & virtutem contineri ordine Episcoporū, qui & Apostolorum est ordo. quid vero sint virtutes, declarat Theodoretus. 1. Cor. 12. *Hoc donum sæpe etiam intulit supplicium, quemadmodum Elimæ lucis priuationem, & Ananiæ, & Saphiræ mortem præmaturam,* & S. Chrysostomus, *Diuidit, ac separat* (Apostolus) *Curationes à virtute: quod prius quoque fecit. qui habet quidem virtutem, & castigat, & Medetur; qui habet autem donum curationum, solum medetur.* Et mox ostendens donum virtutis, aut potestatis extendi aduersus Dæmonas ait. *Isaias differebat cum Iudæis, & Dei virtutis praebebat ostensionem, & de vilitate Daemonum in medium adducebat argumentum.* Et rursus citat illud; *Domine nonne in tuo nomine prophetauimus, & virtutes multas fecimus?*

Con-

Cōstat igitur Ecclesiæ esse immobiliter inhærentē potestatē per charactere exorcistæ ordinati, qui potentior est in Sacerdotibus, & Episcopis, vt posit expellere, ac fugare Dæmonas, ne efficiāt aduersus hoīes ea duo mala, quæ supra ostendimus, & omne vastitatis genus in terras adducant. & similiter esse Ecclesiæ potestatē ac donum virtutis supernaturalis, tum aduersus Dæmonas, tum ad efficienda miracula quæuis magna contra contumaces, atque hæc etiam perpetuo data est Ecclesiæ Sanctæ ad eumdem finem.

Secundo Ecclesiæ largitus est Christus, vt sicut expellere potest efficaciter omne, quod bonos motus naturales potest impedire, sic etiam posit omnes bonos motus efficaciter, & infallibiliter inducere, a quibus naturales boni motus adiuuentur, euehantur supra se, vt ad finē supernaturalem peruenire posint, siue gratiæ, & gloriæ statum, sine qua neque naturalis potest haberi, id est fieri non potest, vt aliquis sit sine peccato mortali contrario rationi naturali. licet enim Christus tolleret omne impedimentum, tamē humana natura ex se non habet, vt perueniat ad finem suum, nisi Christo capiti coniūgatur, vt supra est probatum cap. 1. & 2. Quamobrem certum est primò per Sacramenta, quæ administrantur ab Ecclesiasticis infundi gratiam cunctis, nisi obex ponatur, ita vt animæ essentiam vi sua peruadant, diuinaq; gratia mirabiliter ornatam, sequentemque flectant in finem supernaturalem, motusq; animæ eiusdem naturales perficiant, secum ducant, atque attollant; etiamsi homo nihil addat de suo. Hæc sunt Dei solius; Deus namque solus permeare, & inflectere animæ essentiam potest. Quamobrem veluti Deus naturæ auctor concurrit cum naturis ipsis ad agendum, naturamque humanam mouet motu bono, ac naturali ad finem suum, sic Ecclesiastici vitæ ministri dicuntur, quod ingenerent intimos, ac vitales diuinæ gratiæ, naturæque diuinæ motus in anima, ob quos Ecclesia Mater dicitur, ac parere filios Deo. Ac propter hoc dicuntur Ecclesiastici potentiæ Paternæ configurari, quia scilicet efficiūt per Sacramēta, quod est Dei solius, vti est dictum. Secundo diuinitus datur Ecclesiæ Sanctæ, vt per oblationem Corporis Christi semper aliquid impetrare efficaciter, simulquē efficaciter Deum reddere propitium posit, nisi impedimentum ponatur. Atque ita Ecclesiastici ordines habent immobiliter annexam potestatem, qua tollant omne malū naturæ humanæ quoquo modo contrarium, simulque adducant omne in terras bonū. Recte enim definiuit S. Concilium Tridentinum sesione 22. cap. 1. *Hanc esse Hostiam, quae per varias sacrificio-*

ficiorum naturæ, & legis tempore similitudines figurabatur, vt pote quae bona omnia per illa significata, veluti illorum omnium consumatio, & perfectio complectatur. Eadem tradunt SS. Augustinus epist. 53. & 59. & contra Cresconium cap. 25. & serm. 31. de verbo Apostoli, Cyprianus lib. 1. epist. 9. Ambrosius primo de officiis cap. 48. Chrysostomus in Psalm. 95. & hom. 77. in Ioannem. *Pro vniuersi*, inquit, *orbis fructibus sacrificamus*. Leo Papa serm. 7. de Passione. Tertullianus aduersus Scapulam cap. 3. Arnobius lib. 4. contra gentes. Prosper libro de vocatione gentium cap. 4.

Tertio largitus est Ecclesiæ Sanctæ, ac sponsæ suæ Christus, vt Ecclesiastici, quidquid malæ est doctrinæ expurgent, veris illuminent hominum mentes. ad eos namque pertinet illud, *Spiritualis homo omnia iudicat, & à nemine iudicatur*, &, *Vos estis lux mundi*. Huius autem potestatis claues datæ Petro soli, ac Petri potestatem tenenti, ipse est fons, & apex Sacerdotij, scribit Iustinianus, ipse est Sol, fons, ac truncus Ecclesiasticæ potestatis, ait Cyprianus, penès illum residet infallibilis scientiæ clauis, vt supra est dictum.

Quarto denique, largitus est Deus Ecclesiastico, vt omnes ipsius preces ex Ecclesiasticis officiis recitatæ, licet ipse peccato mortali sit irretitus, mereantur, & impetrent, nam recitat illas ex Ecclesiæ Sanctæ persona. ita S. Thomas 3. q. 82. art. 6. Qui vero in gratia Dei est, alteri ex congruo primos gratiæ motus meretur.

Quocirca oblationes singulæ vel spirituales, & internæ tantum, Deoque vni manifestæ, vel simul etiam manifestæ alijs, & quouis modo propter actus, donaue externæ, vel per implicitam fidem, vel explicitam Christi corpus respexere, illique adhærserunt, Deusque per illum hominem sibi offerri voluit, idcirco vocatur, *Sacerdos in æternum*, nosque ex ipsius persona illud offerimus, ita vt sit vna oblatio, sit vnus offerens, à quo pendeant cuncta, quibus Deo placeamus, coniungamur, appropinquemus, & habeamus quodcumque est nobis boni. vt habetur ad Hebræos. cap. 9. ac tradunt SS. Chrysostomus hom. 17. ad Hebræos. Haymo. cap. 6. Anselmus 10. Irenæus lib. 4. contra Hæreses. cap. 32. 34. Cyprianus Ep. 63. Augustinus 4. de Trinitate, cap. 7. & 14. & de Ciuit. 20. cap. 20. Ambrosius 1. de officijs, cap. 48. Chrysostomus hom. 83. in Matthæum, & 60. ad populum Antiochenum.

Præclarè hæc omnia, ne multa coaceruemus, expressit Tertullianus ad Scapulam. *Sacrificamus* (en primum, à quo omnia) *pro salute Imperatoris; sed Deo nostro, & ipsius; sed quomodo præcipit*

Deus

Deus pura prece (id est non cruenta, sic enim purum vocant latini, cum de sacrificiis agunt) *non enim Deus eget conditor vniuersitatis odoris, aut sanguinis alicuius. Hæc enim Dæmoniorum pabula sunt. Dæmones autem non tantùm respuimus, verum & reuincimus; & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus, sicut plurimis notum est.* Et mox. *Doleamus necesse est, quod nulla ciuitas latura sit impunè sanguinis nostri effusionem; sicut & sub Hilariano Præside, cum de areis sepulturarum nostrarum declamassent, areæ non sint, areæ ipsorum non fuerunt. messes enim suas non egerunt. cæterum & imbre anni praeteriti, quid commeruerit genus humanum, apparuit, cataclysmum scilicet, & retro fuisse propter incredulitates, & iniquitates hominum; & ignes, qui super mœnia Carthaginis proxime pependerunt, per noctem quid minati sint, sciunt, qui viderunt; & pristina tonitrua, quid sonauerint, sciunt, qui obsurduerunt* (ita legendum puto, non obduruerunt) *Omnia hæc signa sunt imminentis irae Dei, quam necesse est quoquomodo possumus, vt & annunciemus, & praedicemus, & deprecemur interim localem esse. vniuersalem enim & supremam suo tempore sentient, qui exempla eius aliter interpretantur. Nam & Sol ille in Conuentu Vticensi, extincto pene lumine, adeo portentum fuit, vt non potuerit ex ordinario deliquio hoc pati positus in suo hypsomate, & domicilio. habetis Astrologos. Possumus aeque, & exitus quorundam praesidum tibi proponere, qui in fine vitae suae recordati sunt deliquisse, quod vexassent Christianos. Vigellius Saturninus, qui primus hic gladium in nos egit, lumina amisit. Claudius Herminianus in Cappadocia, cum indigne ferens vxorem suam, ad hanc sectam transisse Christianos crudeliter tractasset, solusque in Praetorio suo vastatus peste, cum viuus vermibus ebullisset nemo sciat, aiebat, ne spe gaudeant Christiani.* & post. *Haec omnia tibi & de officio suggeri possunt, & ab eisdem aduocatis. qui & ipsi beneficia habent Christianorum, licet acclament, quae volunt. Nam & cuiusdam notarius, cum a Daemone praecipitaretur, liberatus est.* (notemus hæc) *& quorundam propinquus, & puerulus. & quanti honesti viri (de vulgaribus enim non dicimus) à Daemonijs* (iterum notemus) *aut valetudinibus remediati sunt. Ipse etiam Seuerus Pater Antonini Christianorum memor fuit. Nam & Proculum Christianorum, qui Torpacion cognominabatur, Euthodeae procuratorem, qui eum per oleum,* (En virtus olei Sacri) *aliquando curauerat, requisiuit, & in palatio suo habuit vsque ad*

mortem

mortem eius, quem & Antoninus optimè nouerat lacte Christiano educatus. & dein. *Marcus quoque Aurelius in Germanica expeditione Christianorum militum orationibus ad Deum factis imbres in siti illa impetrauit. quando non geniculationibus, & ieiunationibus nostris, etiam siccitates depulsae sunt?* Hæc ille asserens à Dæmonibus immitti has clades, repelli precibus Ecclesiæ, has vero initium sumere à sacrificio incruento, vt ab hoc appareat pendere omnia bona temporalia, naturaliaque alioquin vastanda à Dæmonibus, qui & corporibus impiorum insidentes efficere possunt ex vi naturæ, ac potestatis suæ, nequis sit vllus bonus actus naturalis, vlla potestas bona naturalis, vllum Dominium iustum, iuxta appetitum naturalem naturæ humanæ omni in re, loco, ac tempore Deum suum quærentis, seu nolentis ab illo auerti. Sic igitur constat, quod initio dicebamus, omnem Regiam potestatem residere in Christo primum, deinde in Ecclesia Sancta, ac denique per hanc in alios dimanare. Nam Regiã potestatem vocamus, quæcumque est potestas iusta.

Eadem cum Tertulliano Cyprianus. Sic enim libro de Idolorum vanitate, *Spiritus insinceri, & vagi, qui posteaquam terrenis vitijs immersi sunt, & à vigore cœlesti, terreno contagio recesserunt, non desinunt perditi perdere, & deprauati errorem prauitatis infundere. Hos & poetae Daemonas norunt* (vt Homerus Iliados 1. & 3. Hesiodus in Theogonia) *& Socrates instruisse, & regi ad arbitrium Daemonis praedicabat,* (apud Platonem in Apologia, Xenophontem de dictis, & factis Socratis, Maximum Tyrium de Socratis Dæmone, Apuleium de Deo Socratis) *& Magis inde est ad perniciosas, vel ludrica potentatus. quorum tamen praecipuus Hostanes, & formam veri Dei negat conspici posse, & Angelos veros sedi eius dicit adsistere. In quo & Plato pari ratione consentit, & vnum Deum seruans pari ratione consensit, caeteros Angelos, vel Daemonas dicit.* & deinde. *Sic ergo spiritus falluntur, & fallunt, vitam turbant, somnos inquietant, irrepentes etiam in corporibus occulte mentes terrent, membra distorquent, valetudinem frangunt, morbos lacessunt, vt ad cultum sui cogant.* & post. *Sed tamen adiurati per Deum verum à nobis, statim cedunt, & fatentur, & de obsessis corporibus exire coguntur.* Ostendit vero hoc nasci ab Eucharistia Sancta idem lib. de Natiuitate Christi. *In paruuli,* inquit, *huius nomine cum hoste antiquo congredimur, & fortis armatus superueniente fortiore de atrio antiquitus possesso potenter expellitur, & praesumptae*

inse

infestationis audaciae silentium imperatur. defectui carnis nostrae, quae à primitiuis fœcibus originalis mali infecta languerat, ex Christi carne redditur fortitudo, & Sacramentorum communicatio, per quam illius corpori sinceritati vnimur nos, in tantum corroborat. Hæc Sanctus, è quibus apparet, vt alios omittamus, quidquid boni, quod naturali lumini sit conforme, fit, à nobis fieri gratia, & potestate ipsius Christi Dæmonum potestatem coercentis, ac proinde nullam potestatem, dominiumque posse esse vllo modo iustum, sine ipso, Ecclesiaque ipsius sponsa, ac Mundi Regina; cuius Sacerdotes referentes personam Christi, *Qui est Sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech*, offerunt, *Pro totius mundi salute*, eiusdem Christi corpus cui dictum, *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* psal. 109. & quando est, *Sacerdos in aeternũ secundum ordinem Melchisedech*, idcirco, *Dominus à dextris* eius, *confregit in die irae suae Reges, iudicabit in nationibus, implebit ruinas, conquassabit capita in terra multorum*, Quæ verba referuntur à Sanctis, tum ad Dæmonas, de quibus est dictum, *Ipsa conteret caput tuum*, Gen. 2. tum ad eos, qui nolunt subijci humanitati Christi, cum scriptum sit de Dæmone, ipse est, *Rex super vniuersos filios superbiae*, Iob. 41. Idcirco & Dæmonis potestas in omnes orbis totius homines ob hoc sacrificium coercetur, vt bonos actus naturales edere queant, ac non contaminentur à Dæmonibus, iustæ sint hominum potestates, iusta dominia, Primo iuxta appetitum naturalem naturæ humanæ desiderantis omni in re, omni in loco Deum suum, vel nolentis ab illo auerti, quo cum non tendit, quiescere haud potest, vel appetitam quietem participare. Sic igitur iusta est potestas humana in nobis, quia recto appetitui nostro in Deum tendenti est adæquata, vt verò in Deum tendat, vel ab illo non auocetur, est a precibus meritisque Ecclesiæ Sanctæ, & Christi. Secundo iuxta ordinem rerum, quæ sumpto ab externis initio magis factæ sunt, vt perducant nos in Deũ, maxime nos Deo coniungant, ordinent homines in Deum, ordinentur ab hominibus in Deum, quam in quemlibet alium finem, quem non tollit, cum bonus est, sed perficit, confirmatque Ecclesiastica potestas, Tertio, quod ad hunc finem constituantur ciuitates, vt scilicet homines in primis diuina edoceantur, Deo coniungantur, participent cælestem ciuitatem Deo, superisque similes euadant, atque ita nos, ac nostra adaequentur humanæ vniuersitati iustè, rectèque ordinatæ. Atque ipsa potestas, dominumque

niumque nostrum sit iustum, siue adæquatum rectæ subordinationi omnium rerum in Deum, ac nullis rebus fruamur, sed vtamur, illis vtentes ob Deum, ordinantesque illas in Deum, vt ex natura sua sunt ordinandæ. Quarto quod ad hunc finem cuncta à Deo, ab Angelis ipsis, lege, omnibus rebus, perpetuò semperq; adnata, ac Præsidente, vt primis operis capitibus est deductum, regantur, atque ordinentur, Cui nos adæquantes nostram voluntatem, nostras actiones, vsum rerum; potestatem, dominia, sunt illa iusta, Deo, superisque, vniuersitati humanæ, rebus ipsis recte ordinatis, ac denique nobismetipsis adæquata. vt vero huiusmodi sint, atque esse possint habemus à Dei gratia per Christum, Sponsamque ipsius Ecclesiam Reginam Mundi, Primò, quod remouent Dæmonas, qui concitatione humorum corporis, ac spectris, & immissionibus malis efficere possunt, ne bonos actus naturales edere possimus, cum simus obnoxij peccato. pecora, mancipiaque illorum, inquit S. Augustinus, quamuis cogere voluntatem non queant. Secundo efficiunt Christus, ac dono Christi Ecclesia Sancta, vt bonos motus naturales, & edere possimus, falsæ doctrinæ fugentur, bonæ tradantur, gratiaq; in nos humanam naturā perficiens, ac largiens diuinam deriuetur: atque ita adæquemur, & conformemur cum rebus omnibus nostris Deo, superis, vniuersitati humanæ, rebus omnibus, ac nobismetipsis. Cum vero à vitijs omnia perdantur, vt libro primo est conclusum, fit tertiò loco, vt omnia nostra per Ecclesiam, Christumque stent, atque ad nihilum non redigantur. Quarto autem ne vastentur, à Dæmonibus, quod SS. Basilius, & Augustinus aiebant. Denique ne moriamur, atque occidamur. vbi vult enim, Dæmon id potest ex viribus naturæ, & peccati reus, simul etiam mortis est reus, Per Dei misericordiam, superis intima, diuinis humana; supernaturalibus naturalia mirabiliter subordinantis, atque vt aiebat S. Ambrosius concathenantis, per gratiam Christi, preces, meritaque sponsæ ipsius, ac Reginæ Mundi fit, vt appareat hinc esse omnium bonorum statum, siue essentialiter omnia pendere à supernaturali, siue Ecclesiastica, quæ & spiritualis, atque æterna est, Christi, & Ecclesiæ potestate. Possemus verò afferre huc innumera euenta, quibus probaretur omnia mala arceri, & omnia bona adduci ab Eucharistia, corporeque Christi in terris existente, & oblato, è multis, vt S. Gregorio, Beda, Petro venerabili, Syluestro libro de Strigi magis, Hieronymo Magno de arte Exorcistica, Ioanne Pico Mirandulæ Comite libro de Lamiis,

miis,quorum nonnulla collegimus lib.5.de Signis Ecclesiæ Dei,illud sit satis quod testatur Ouiedus ca.10.de Indiis Occidētalibus portētosissimas clades,ac tempestates horrendas, quas ille refert à Dæmonibus immitti solitas,cessasse,ex quo est Christi corpus in illis locis, ac tum mundus ruet,cum iuge sacrificium cessabit, ait S.Hyppolitus lib.de consumatione.

Argumenta ad comprobationem superiorum desumpta è Sanctis Patribus, ac Doctoribus supra allatis. Cap. III.

Pparet itaque supernaturalem potestatem præesse inter homines omnibus rebus ordinaudis, vt vltimo argumento, tertioque concludebamus, ob primam causam, quæ primo cap. lib. 1. est adducta. Quæ comprobamus plurimis argumentis, quæ Sancti Patres, ac Doctores supra allati producunt. Nam sic Hugo è S. Victore, Alexander Halensis, Franciscus Mayro, Henricus Gandauensis, S, Thomas,quin Apostolus ipse, atque ex ipso SS. Augustinus, & Hieronymus. Quæcumque est Spiritualis potestas, inter homines,diuino, ac naturali iure omnia diiudicat, & a nemine iudicatur, 1. Cor. 2. Sed quæcumque Ecclesiastica potestas est spiritualis, Ergo quæcumque Ecclesiastica potestas iudicat omnia,& a nemine iudicatur. intelligimus quæcumque, & quatenus dependet ab apice Ecclesiasticæ potestatis Pontifice summo. Spiritualis vero est potestas, aut ex vi potestatis, aut aliunde. Hic accipitur,vt post alios distinguit Ægidius,ex vi potestatis. Ratio clara est vtriusque propositionis, è superioribus. Dominatur enim naturæ humanæ in omnibus omni momento lex illa appetitus inseparabilis coniungendi se cum Deo, quod cum non possit assequi sine Ecclesiæ Sanctæ potestate, quæ spiritualis est,seu supernaturalis,idcirco omni in re,momento ei dominatur, Ecclesia Sancta,iudicatque cuncta illius acta,& res.Comprobātur hæc è S. Augustino, qui sic confessionum lib. 3. cap. 22. & 23. *Reformamini,* inquit, *in nouitate sensus mentis vestrae,ad probandum homo renouatur in agnitionem Dei secundum imaginem eius, qui creauit eum. & spiritualis effectus iudicat omnia, quae vtique iudicanda sunt, & ipse à nemine iudicatur. quod autem iudicat omnia, hoc est, quod habet potestatem piscium maris, & volatilium*

latilium cœli, & omnium pecorum, & ferarum, & omnis terræ, & omnium reptilium, quae sunt super terram, & hoc agit per mentis intellectum, per quem percipit, quae sunt Spiritus Dei. alioquin homo in honore positus comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est eis. Et mox. *Iudicat etiam spiritualis approbando, quod rectum; improbando autem, quod perperam inuenerit in operibus, moribusque fidelium, & eleemosinis tamquam terra fructifera, & de anima viua mansuefactis affectionibus, in castitate, in ieiunijs, in cogitationibus pijs, & de his, quae per sensum corporis percipiuntur. De his enim iudicare nunc dicitur, in quibus & corrigendi potestatem,* (hoc est, de quo agimus) *Habet.* At S. Hieronymus eo loco Apostoli. *Omnia dicit, quae sunt spiritualia* (id est, quæ in animam cadant) *non enim artes, & disciplinas huius mundi animalis homo, nisi spiritualiter intelligat, scire potest.* Ita Sanctus volens non intelligi à nobis vllas artes, ac scientias, nisi spirituales simus, id est, vt nos interpretamur, nisi simus spirituales, ac spirituali potestati subiecti errabimus in artibus, & scientijs, vel percipiendis, vel vtendis. Sic igitur, cum spiritualis potestas sit eadem, quæ & supernaturalis iudicabit omnia tam naturalia, quam temporalia. Quod si iudicabit ab aliis transferenda in alios vel arma, vel regna non poterit ab alio iudicari malene, an bene fuerit actum, alioquin non iudicaret omnia, & ab aliquo iudicaretur. Confirmatur tum hoc, tum principale argumentum.

Primo. Omnis potestas iudicans ex prima causa quodlibet agendum, iure naturali, ac diuino iudicat omnia, sed Ecclesiastica potestas iudicat ex prima causa quodlibet agendum, Ecclesiastica igitur potestas naturali, ac diuino iure iudicat omnia. Maior est Philosophi Metaphysici 1. cap. 1. & 2. & probatur, quia natura humana coessentiali procliuitate omni in re semper Deum vult. non potest assequi, nisi ordinetur in illum, ex ipsius voluntate, quæ voluntas est prima omnium causa. Hanc Dei voluntatem in omnibus scit sola Ecclesiastica potestas, igitur iudicat cuncta ab hominibus quibuslibet agenda. neque duo possunt in terris independenter omnia iudicare, nam nisi vnus iudicet alium, non potest omnia iudicare: sola igitur illa iudicabit. Scit autem sola Ecclesiastica potestas Dei voluntatem, quæ est prima omniũ causa. Primo, ob characterem, siue intelligendi potestatem eminentissimam; secundo ob donum consilij, quod licet aliquibus Christianis detur ad semetipsos ordinandos; solis Sacerdotibus,

 & Epi-

& Episcopis datur,& eminētius datur ad alios ordinādos,vt infra dicetur. Atque ita minor etiam probatur. quæ & tertio confirmatur,ex ipso Apostolo dicente, *Nos autem sensum Christi habemus*, id est, nos Apostoli,quibus Episcopi successerunt,sentimus, quid velit Christus, ob diuinos impulsus, donumque consilij ad alios ordinandos, ac regendos datum; Christus vero ordinat cunćta in mundo, vt est probatum supra; *Et Pater omne iudicium dedit filio*.

Secundo, Corroboratur tum superius, tum principalia nostra Argumenta. Omnis potestas iudicans ex altissimis causis, naturali ac diuino iure iudicat omnia. Sed omnis Ecclesiastica potestas iudicat ex altissimis causis, Iure itaque naturali, ac diuino iudicat omnia. Maior est eiusdem philosophi adducto loco, ac probatur eisdem rationibus, tum maior, tum minor. Sed hoc argumentum differt à superiori. Multa enim sunt reuelata in diuinis scripturis, ex quibus omnia tam supernaturali lumini, quàm naturali conuenientia iudicantur; ex ijs deducere infallibiliter veras conclusiones pertinet ad Ecclesiasticam solam potestatem. Quocirca recte aiebat Iustinianus, nostræ leges haud dedignantur Sacros Canones sequi; & Henricus Gaudauensis aiebat, nullas à Principe sæculari leges promulgandas, nisi prius ab Ecclesiastica potestate approbatas.

Tertio, Confirmantur tum superius, tum principalia nostra argumenta. Omnis potestas habens regulam dominandi directe naturæ humanæ, & omnibus eius rebus,naturali,ac diuino iure directe dominatur naturæ humanæ,& omnibus eius rebus; Ecclesiastica potestas habet regulam dominandi directe naturæ humanæ,& omnibus eius rebus; Iure igitur diuino,ac naturali dominatur directe naturæ humanæ,& omnibus eius rebus. Totius argumenti est illa ratio, quia naturæ humanæ dominatur directè omni momento, omnique in re lex illa appetitus coessentialis, qua vult Deum; Quamobrem dominatur illi potestas, quæ hanc habet regulam perducendi illam omni in re ad Deum, Siue vt naturalis,siue vt spiritualis est finis. Alter namquam sine altero non potest haberi. Similiter secundo, cunctæ res magis factæ sunt in eumdem finem,quam in quemuis alium,siue suum intimum,& ab essentia sua fluentem, siue extrinsecum, directè itaque ordinari semper debent in ipsis habendis, & vtendis à potestate habente hanc regulam. Tertio itidem, Cœtus humani, (vt humani, ac recti) directe ad hoc constituuntur, ac directius ob hoc, quàm

quiduis

quiduis aliud propter illud ius coessentiale. Quarto denique tota rerũ natura ad hoc mouetur à Deo, Christo, & Angelis, vt supra est dictum, præsidetque, & adnascitur singulis quibusq; rebus hæc lex dirigens, & ordinans illas præter proprios, ac naturales fines. Sola vero Ecclesiastica potestas habet hanc regulam; quod patet ex tribus Regulæ conditionibus. Ac prima est, vt regula sit recta; quod habetur primo de anima tex. 85. *Rectum namque sui ipsius, & obliqui est mensura*. Sed natura diuulsa à supernaturali potestate est corrupta, obliqua; non potest itaque ordinare actus suos, regulamque ijs dare. At supernaturalis naturalem continens, atq; omogeneam naturæ, rectam facit naturam, atq; attollit ad diuinitatem, *Ecclesia namque est columna, & firmamentum veritatis*. Secundum regulæ est necessarium, vt sit prima, quod philosophus tradit Metaphysici. 12. tex. 3. Verum regula hominũ separata à potestate supernaturali, non est prima; Quin si adhuc huic subiiciatur, & coniungatur, non est prima. Prima est, quæ habet ipsam clauim scientiæ, potestatisque diuinæ, siue voluntatis, sensus, ac spiritus Dei, & Christi, quod soli Ecclesiasticæ potestati est datum. Tertium, quod conuenit regulæ est, vt simplicissima sit, nihilque illi addi possit. At regula naturalis non extenditur in speculatiuis ad ea regulanda, & mensuranda, quæ sunt supra humanam naturam. Sed in agendis prorsus est plenissima dubitationis, ob id Deus per Christũ dat Ecclesiasticis supra omnes ob characterem, gradumque eminentiorem consilij donum, hinc S. Thomas. 2.2. q. 52. art. 1. ad 1. *Quia humana natura non potest comprabendere singularia, & contingentia, quae occurere possunt, fit, quod cogitationes mortalium sint timidae, & incertae prouidentiae nostræ, vt dicitur Sapientiæ cap. 9. ideo eget in inquisitione consilij dirigi à Deo, qui omnia compraehendit, quod fit per donum consilij, per quod homo dirigitur, quasi consilio à Deo accepto, sicut etiam in rebus humanis, qui sibi ipsis non sufficiunt in inquisitione consilij, à sapientioribus consilium requirunt.* Hæc Sanctus, neque ad rem facit, si dicamus agi ibi de fine supernaturali: Vt enim diximus indistincti sunt fines quoad assecutionem, vsumque assecutiones, & qui ab vno auertitur, aut deflectit, ab vtroq; diuertit. Confirmatur hoc primo. Natura namque humana vult conuenientia toti vniuersitati rerum, quod solus Deus scit, vt aiebat S. Thomas, similiter & singulæ res ad hoc factæ sunt, & ideo naturali iure appetunt, vt idem scribit supra lib. 1. cap. 3. allatus, hanc Dei ordinationem, quocirca videmus aquam sursum ferri, vt

ordo vniuersi seruetur; Nos autem quotidie experimur in agendis esse aliqua in quibus nullo modo, quid sit melius, apparet. Natura verò humana è duobus possibilibus iure coessentiali vult semper melius, Physici 8. tex.59. neque vult aliquid fieri, vtcumque contingit. 2. cœli. tex.50.& 2.Physici tex. 46. & de partibus animalium. cap. 1. neque satisfacit eum non peccare, qui quodlibet illorum deligit. Nam peccat, si potest id scire à sapientiori, ac nō vult subijci illi. Hoc enim superbi est, atque arrogantis. Hinc aiebat idem Philosophus, duos esse gradus sapientiæ, vt supra retulimus, Primus eorum, qui ex se sciunt, secundus eorum, qui discere à sapientiori haud dedignantur.

Confirmantur adhuc superiora ex doctrina S. Thomæ 1. 2. q. 74. art.7. *In omni*, ait Sanctus, *iudicio vltima sententia pertinet ad supremum iudicatorium, sicut videmus in speculatiuis, quod vltima sententia de aliqua propositione datur per resolutionem ad prima principia. quamdiu enim remanet aliquod principium altius, adhuc per ipsum potest examinari id, de quo quæritur; vnde adhuc est suspensum iudicium, quasi nondum lata finali sententia. manifestum est autem, quod actus humani regulari possunt, & regula rationis humanæ, quae sumitur in rebus creatis, quas naturaliter homo cognoscit, & vlterius ex regula legis diuinæ, vt dictū est. Vnde cum regula legis diuinæ sit superior, consequens est, vt vltima sententia, per quam iudicium finaliter determinatur, pertineat ad rationem superiorem, quae intendit rationibus aeternis.* Hæc Sanctus manifeste loquens de regula supernaturali, sine qua nihil posse iudicari ait, sine ipsa remanere suspensum iudicium, non posse dari finalem sententiam. Rationes, quas affert ad hoc comprobandum necessario concludunt in omni re indaganda, & cognoscenda, quæ per humanam rationē sciri, & indagari potest. Idcirco volunt aliqui Aristotelem, licet magni iudicij virum errasse, ac putasse à se æternitatem mundi certo demonstratam, quippe qui non consuluit æternam regulam, vix est igitur, vt sciri possit, an aliquid narurali lumine sit demonstratum, nisi per regulam supernaturalem. Quamquam, quod supra est dictum, debeā, quod certò cognouerim subiicere Ecclesiasticæ potestati exēplo Pauli dicentis, *Ne forte in vacuum aut cucurrissem.* Præclare hæc omnia, rationemque eorum S. Augustinus expressit libro de verā Religione inquiens cap. 31. *Conditor tamen legum temporalium, si vir bonus est, & sapiens, illam ipsam consulit aeternā* (legem) *de qua nulli animae iudicare datum est, vt secundum*

eius

eius incommutabiles regulas, quid sit pro tempore iubendum, vetandumque discernat. Et ante, adducens assertionis huius, omniumq; rationem, simulque scribens hanc legem, regulam, veritatemque esse filium, qui à Patre procedit, quod in eo sit omne iudicium. *Vt enim nos,* ait, *& omnes animae rationales secundum veritatem de inferioribus recte iudicamus, sic de nobis, (quando ipsi cohaeremus) sola ipsa veritas iudicat. de ipsa vero nec pater. (non enim minor est, quam ipse) & ideo, quae pater iudicat, per ipsam iudicat. Omnia enim, quae appetunt vnitatem, hanc habent regulã, vel formam, vel exemplum, vel si quo alio verbo dici se sinit, quia sola eius similitudinem, à quo esse accepit, impleuit. si tamen, accipit, non incongrue dicitur pro ea significatione, qua filius appellatur: quia non de seipso est, sed de primo, summoque principio, qui Pater dicitur, ex quo omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur. Pater ergo non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio, & spiritalis homo iudicat omnia, ipse autem à nemine iudicatur, id est, à nullo homine, sed à sola ipsa lege, secundum quam iudicat omnia.* Hæc Sanctus. idcirco esse vera, & iusta singula volens, quod appetant vnitatem, quæ in summo Patre est; ad quem filius omnia reducit; sicut ille ad filium, sanctißimamque eius humanitatem; quæ in omnibus est diuinæ voluntati, ac sapientiæ conformis, ideoque & eius potentiæ configuratur, cui dicuntur, & Sacerdotes, & Episcopi per ordinis characterem configurari, quod omnium maxime impellantur ad scienda omnia, quæ conueniunt diuinitati, quam natura humana semper, atque in omnibus appetit, (non actu elicito, ac rationis deliberatæ, sed naturali) & ideo cum summo illo principio maxime vni configurentur, rebus examinatis, ac perspectis de omnibus maxime omniũ iudicare possunt, omnia namque appetunt vnitatem, quod illinc habeant esse, illinc stent. Ob id cap. 32. quærens cur pulchra delectent, *Sine dubitatione,* ait, *respondebitur, ideo delectare, quia pulchra sunt, & si titubabitur, subijciam, vtrum ideo, quia similes sibi partes sunt, & aliqua copulatione ad vnam conuenientiam rediguntur. quod cum ita esse compererit, interrogabo, vtrum hanc ipsam vnitatem quam conuincuntur appetere, summe impleant, an longe infra iaceant.* Et mox. cap. 34. *Propterea nos fallit rerum visibilium pulchritudo, quia vnitate continetur, & non implet vnitatem. intelligamus, si possumus, non ex eo, quod est, nos falli, sed ex eo, quod non est. Omne quippe corpus verum corpus est, sed falsa vnitas. non enim summe vnum est, aut intantum imitatur, vt impleat*

pleat,& tamen,nec corpus ipsum esset, nisi vtcumque vnum esset. Porrò vtcumque vnum esse non posset, nisi ab eo, quod summè vnum est, id haberet. Ad summam Regula est vna iudicandi, quam sola habet Ecclesiæ Sanctæ potestas, ab illa omnes regulæ, omnes leges dependent, omnes potestates, quæ iustæ, ac veræ sint examinandæ, ac iudicandæ sunt, vt vni potentiæ paternæ, à qua cuncta habent esse, reddantur, configureutnr, atque ad illam reducantur, vndè prodierunt. Hinc verum ius status, in hoc publici status iura consistunt fundata supra firmam petram.

Secundo Principaliter, Oĩs potestas ordinans iure naturali ac diuino humanã naturã,potestatesq; alias in vltimũ suum finẽ iure naturali, ac diuino dominatur directè oĩbus factis eodem iure in eumdẽ finẽ; sed Ecclesiæ Sanctæ potestas ordinat iure naturali, ac diuino humanam naturam,omnesq; humanas potestates in vltimum suum finem siue naturalem,siue supernaturalem, cum sine hoc ille haberi haud queat. Directe igitur eodem iure dominatur omnibus factis ob eum finem. Deducitur hoc argumentũ primo ex Apostolo Rom.cap.8. *Quomodo non cum illo, omnia nobis donauit?* & 1.Corinth.2. *Omnia vestra sunt.* Atque ex omnibus ijs locis,quae suprà cap.11.lib.1. sunt allata. Secundò est S.Thomae, Ægydii, Mayronis, & aliorum, vt supra ex eorum testimoniis constat. Tertiò probatur apertè, Medicus enim numquam poterit ordinare homines ad sanitatem, nisi dentur ei perducentia ad sanitatem,neque Nauta ad portum, neque Dux exercitus ad victoriam.nam nisi his detur potestas ordinandi media, numquã peruenietur ad finem. hinc aiunt Iurisconsulti commisso vno com missa quoq; esse cõmoda ad illud l.2.de iurisdictione omnium iudicum. Quarto,quia cuncta iure naturali, ac diuino facta sunt magis ob hunc finem, vt homo perducatur ad Deum, quam ad quẽuis alium finem,vel ad semetipsa,ac suum finem,quod cap.4.lib.1. est dictum. Quinto quia dominatur humanae naturae omni in re, ac semper hoc ius coessentiale naturalis appetitus, vt Deum velit, extrà hunc finem,neque semper,neque omni in re iure naturali est appetitus coessentialis.Idcircò nõn est necesse,vt qui ordinat ad alium finem ità potenter, ac directè iure naturali ac diuino dominetur factis ad eum finem.Quamobrem,quae nonnulli obiiciebant aduersus hoc argumentum,nihil sunt, vt suprà lib.1.cap.4. apparet. Secundo ad alios plerosque fines homo potest peruenire absque aliis, potest ex se,sed ad Deum non potest ex se. ineuitabiliter enim iure diuino,ac naturali est necesse, vt sit ex eo populo,

qui

qui cum Deo coniungitur, ac proindè pars illius, illique, vt toti vniuersitati pars seruiens, & cohaerens, hinc dicebat Philosophus Ethici quinti cap. 7. *Vna est vbique in toto orbe terrarũ*, Resp. *optima secundum naturam*, sed cum natura humana haud possit peruenire ad Deum, vel vti est finis supernaturalis, vel vti est naturalis absque Ecclesia Sancta, necesse est vt omnibus eius rebus internis, atque externis iure illo coessentiali, atque inseparabiliter illi innato dominetur Ecclesia mundi Regina, non auferens aliquid alicui (nisi ordo vniuersi ad id cogat) sed ordinans, & confirmans, vt supra est dictum. dices non dominatur, nisi in eum finem. concedo. Nam, neque vllus est iure naturali, ac diuino Dominus, nisi in eum finẽ, deflectens ab eo, quatenus deflectit contra Dominum Dominorum Dominus iustus non est. Sic quoque Princeps temporalis, non est Dominus directè, nisi in finem temporalem, qui ex tota essentia sua, factus est ob spiritualem, quod aiebant in hoc proposito S. Thomas, Mayro, Ægydius.

Confirmatur superius argumentum, Primo. Omne temporale iure diuino, ac naturali directè pendet ab æterno quoad essentiã potentiam, & actionem; omnium Principum potestas est temporalis; pendet itaque iure naturali, ac diuino directè ab æterna, quoad essentiam potentiam, & actionem. Hoc argumentum est, S. Thomæ in hoc ipso proposito lib. 3. cap. 10. opus 20. Est Ægydij dicentis, ex hoc ipso, quod temporalia sunt, ob id esse subiecta Ecclesiæ Sanctæ Reginæ mundi, est Mayronis scribentis ordinanda temporalia in finem vltimum Deum, est Henrici Gandauensis qui scripsit temporalia iudicanda à spirituali, quod supra dicebamus. Maior probatione non eget, & vtraque propositio probatur è dictis libro primo cap. 2. & 3. Natura humana omni iu re, seu temporali, seu naturali, & omni momento naturali & coessentiali appetitionis æternæ iure vult Deum, dominatur illi ineuitabiliter hæc lex inseparabiliter innata, non potest assequi hunc, siue vt naturalis est finis, siue vt supernaturalis, nisi omni in re temporali ac naturali omni momento obediat Ecclesiæ mundi Reginæ, idest obedire sit paratus. *Neque enim potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam matrem*. Tanta igitur mater, Christi sponsa eodem iure ei dominatur. Secundo cuncta temporalia magis facta sunt, quin omnino facta sunt, vt ordinentur in Deum, Nos Deo coniungant; corpus nostrũ, nos ipsi ad hoc facti sumus, clauim scientiæ potestatisque ordinandi in Deum sola habet Ec-

clesia Sancta mundi Regina, vt adducto loco est probatum. Tertio quilibet idcirco appetit esse ex eo populo, in quo possit assequi suam cum Deo coniunctionem, rectèque omnia gerantur. Quarto natura humana appetitu inseparabili appetit adæquari in omnibus voluntati diuinæ ac supernæ. In quibus quatuor adæquationibus consistit omnium pulchritudo, omnium rerum status, vt Primo sit aliquis sibi ipsi. Secundo externis. Tertio humanæ vniuersitati. Quarto Deo, superque postrema adæquatio complectitur omnes, omnia perficit, ac per illam stant; in ea status omnium rerum.

Ex hoc Argumento sequitur, nemini aliquid esse naturali, ac diuino iure, neminem posse aliquid, neminem iure eodem efficere nisi vt aliquo modo ab Ecclesia Sancta dependentem, huc tendunt omnes boni motus naturales, omnes bonæ cogitationes, & actiones, vt è populo Dei simus, ex Ecclesia Sancta, quod supra tertio loco asserebamus, neque sine Christo, & sponsa ipsius hæc possent haberi, vt supra est deductum, hoc argumento confirmatur quartum, quintum, sextum.

Secundo, Quæcumque directe omni iure, ex tota essentia sua, sunt ordinanda in Deum subiiciuntur ex omni iure, ex tota essentia sua directe potestati ordinanti in Deum, potestas temporalis directa, & omnia temporalia directe omni iure ex tota essentia sua sunt ordinanda in Deum; subiiciuntur itaque directe omni iure, ex tota essentia sua potestati ordinanti in Deum. Diximus supra ab homine magis appeti Deum naturali impulsu, quam semetipsum, vel aliquid essentiæ suæ, non ita ordinatum, vt perueniat ad Deum, neque alio modo posse hominem conquiescere, & satiari, nisi in Deo ordinationeque in ipsum: quod scilicet in eo, sint omnia bona, neque homo potest a se auellere hunc appetitum, legemque coessentialem. Nullus est ab hac lege liber. ordinatur vero in Deum, quoties ordinatur, quomodo vult Deus. Diximus præterea humanam naturam non posse peruenire, quò tendit siue ad finem suum naturalem (quod sic ab initio instituta fuerit humana natura) absque ordinatione supernaturali Ecclesiæ Sanctæ, quod illa sola habet infallibilem doctrinam ordinandi, solaque dat vires perueniendi ad illum finem, neque possit *Habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam matrem.* Diximusq; assecutionē finis naturalis esse indistinctū, à supernaturalis finis assequutione, similiterq; vsum indistinctū ab vsu. Igitur iure naturali ac diuino, tota humana natura, cū rebus suis tēporalibus to-

tis, cum iure diuino ac naturali, facere non possit quin appetat Deum, sunt ex tota essentia directe subiecta Ecclesiasticæ potestati. Qui volunt itaque directam potestatem hominum in temporalibus, non esse potestati directe omni iure subiectam, volunt aliquo iure esse aliquid, nempe illud directũ potestatis nostræ, quod non sit ordinandum in Deum, siue eo modo, quo vult Deus Christus & Ecclesiæ potestas, vt ad eum perueniamus.

Tertio. Omne medium secundum dependet à primo, sed omnia temporalia, naturaliaque bona sunt media secunda, quæ perducunt ad Deum, non enim possunt vllo iure esse fines, ergo dependent à primo medio, quod nos cum Deo coniungit. *Sed vnus est mediator Dei, & hominum Iesus Christus,* ab illo igitur omnia dependent, sed non dependerent, nisi ab ipsius sponsa Mundi Regina dependerent, *Neque potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem.*

Quarto. Omne instrumentum separatum dependet à coniuncto, neque enim baculus mouet, quod volo, nisi manui coniungatur. Omnia temporalia, naturaliaque bona sunt instrumenta separata, quibus Deo coniungamur. Dependent ergo ab instrumento coniuncto, quod est humanitas Christi sanctissima; si ab hac, ergo ab Ecclesia ipsius indiuidua sponsa, neque enim membrum potest esse aliquis corporis illius, qui capiti illius non subiicitur, neque capiti subiici, nisi sit membrum Sanctæ Ecclesiæ mundi Reginæ, cuius in terris Vicarium caput, vt appellat Concilium Chalcedonense, est Pontifex summus. Hic itaque cuncta ordinabit, cunctis dominabitur dominio ciuili, Regio, Paterno, quoad omnia præsidebit, & iuxta ipsius canonas, ac præscriptum iure eodem simul Episcoporum quilibet in sua Diœcesi.

Tertio Principaliter argumẽtamur. Oĩs participatio superioris potestatis est naturali, ac diuino iure directè à naturis ordinũ inferiorũ, in naturis ordinũ inferiorũ. Oĩs humana potestas ad hoĩes regẽdos est participatio superioris potestatis, idest diuinæ, vt habetur Rom. c. 13. & ideo tam sacri, quã prophani Scriptores aiunt Principes locũ Dei tenere. Est itaq; oĩs potestas humana iure naturali, ac diuino à naturis ordinũ superiorũ, i. supernaturaliũ ĩ naturas inferiorũ. Hoc argumentũ, licet aliter atq; aliter soleat colligi, ac proponi, est SS. Dionysij, Thomæ, Clementis, Ægydij, Mayronis, & aliorum, quorum dicta sunt supra à nobis adducta. Nam sicut se habent, inquiunt illi, effectus, & actiones naturales ad potentias naturales, ita humanæ ad humanas. Homo enim sequitur

naturam rectam, sed illæ deriuantur ab aliis in alias per intermedias causas naturales, ergo & humanæ. probantur assumpta. Primò ex iis, quæ supra proximis capitibus dicta sunt, quibus ostendimus omnia benignitati summæ Dei, meritis Christi, & Ecclesiæ Sanctæ à nobis attribuenda. Secundò ex eo, quia natura humana ineuitabili appetitus lege, quæ semper omni in re ipsi dominatur, appetit Deum, siuè vt naturalem, siuè vt supernaturalem finem, neutrum consequi potest nisi Ecclesiæ mundi Reginæ, siuè ordini supernaturali se se subiiciat, quod scilicet in ea sola sit summum bonum naturale, ac supernaturale à nobis expetitum, indè igitur emanat hic appetitus, hæc potestas appetendi iure naturali, ac diuino, sine iustè aliquid, quia fertur hinc à recto naturæ impulsu. Cum vero hic appetitus Deo se se coniungendi dominetur humanæ naturæ, neq; expleri possit absque Ecclesia Sancta, hinc fit eam dominari omni in re, loco, ac tempore humanæ naturæ. Tertiò, quia cuncta externa inseparabili iure ijs naturaliter præsidente, & adnato sunt ordinata ad animum nostrum, hic verò ad Deum; sic itaque potestas iusta adæquanda est ordini harum rerum, quem natura humana in Deum tendens inquirit eodem coessentiali appetitu. Quartò, quia similiter appetit humanam societatem, sine qua non potest esse, appetitque esse ex illa, in qua cum Deo coniungatur. Denique appetit esse conformis, ac similis Deo, superisque, & eorum voluntati, ac rectæ ordinationi. Hæc verò inseparabili appetitu omni in re, omni in loco, omni momento quærit, quò cum peruenire absque Ecclesia non possit, ac dominetur illi hic appetitus, dominatur & illi mundi Regina. Ad probationem clariorem superiorum dicimus, in rerum natura idcircò tot esse differentias rerum, quod influxus naturalis à superioribus per intermedias causas, ordinemque causarum deducatur. Quod si dicas, essentia, naturaque inferiores causas à superioribus differre, vt terram ab aqua, aquam ab aere. Respondemus verè dictum. Nam supernaturalis, vt supernaturalis, humana non est, sed participatio naturæ diuinæ, ait S. Petrus 2. cap. 1. Hinc videmus per agens superius naturas ordinis inferioris consequi finem suum, simulque attolli eiusdem speciei præstantiora ad participandam naturam superiorem. Hinc philosophus lib. 8. de natura animalium cap. 1. ait, *Naturam sensim, paulatimque de inanimatis ad animata procedere, vt continuatione ipsa lateat eorum confinium, mediumque cuiusnam sit extremorum*. Et Simplicius 1. de anima. tex. 9. *Esse arduum di-*

ſpicere cuiuſnam ſint illa naturæ ſuperioris, an auferioris. Eadem Themiſtius 1. de anima cap. 5. hoc argumento confirmantur duo prima argumenta operis initio collocata.

Confirmantur verò hæc Primò. Quæcumque poteſtas ordinat homines ad optimum, ſimul etiam ſingulos quoſque ordinat iure naturali, ac diuino ad bonum ſuum, ſed Eccleſiaſtica ordinat homines ad optimũ, ſiue naturale, ſiue ſupernaturale, illius enim finis ab hoc eſſentialiter dependet, ergo ſingulos quoſque ad ſuum bonum. Maior eſt Philoſophi initio politici quarti. *In omnibus,* ait ille, *Artibus, & ſcientiis, quæ non in aliqua tantum parte, ſed in ipſo genere verſantur, illæ perfectæ ſunt, atque abſolutæ, Ad vnamque, & eamdem pertinet, quod cuique generis illius conueniat, videre*. Hæc ille. Secundò probatur ipſa ratione. Nam cum naturaliter homines appetant bonum, magis appetunt, quod eſt magis bonum, maxime, quod eſt maximum; ſic igitur ordinationem ad maximum; ſed maximum non habetur, niſi inferiora ad illud ordinentur, ſiue ita ordinentur, vt ad illud perducant, quod ſcit poteſtas ordinans ad primum. ſed in ſingulis etiam quibuſcumque hoc apparet. Nam Tertio Medicus ordinans ad perfectam ſanitatem ſcit, quid ægroto, quid conualeſcenti, quid infirmis viribus homini, quid robuſto ſit ſanum, atque ita ordinat. Quarto rurſus. nam ſicut in ſingulis quibuslibet, ita in tota quoque humana natura, quæ è ſingulis quibusque conſlatur. At in ſingulis quibusque, quod eſt optimum naturaliter in ipſo cauſa eſt cuiuslibet inferioris boni. Sic optima perfectio cauſa eſt minorum perfectionum. ſed Eccleſiaſtica poteſtas ordinat ad optimam perfectionem totum genus humanum, nempè naturalem, quam magis appetit natura, quam ſemetipſam; quocircà ordinabit quoque ad minores perfectiones, ac remotas diſpoſitiones. in ſingulis namque omni momento natura humana appetit Deũ, qui appetitus cum dominetur illi omni in re, & omni momento dominatur idcircò illi Eccleſiæ Sanctæ poteſtas omni in re, & omni momento, quod ad optimum peruenire, ac diſponi abſque illa haud poſsit.

Secundò, Confirmatur. Omne imperfectum naturali, ac diuino iure tendit ad ſuam perfectionem naturalem. Sed omnis poteſtas naturalis, ac temporalis eo ipſo, quod aliquid boni agit, aut ſcit, eſt imperfecta (neque enim totum, quod quærit, habet) Ergo omnis naturalis, ac temporalis poteſtas eo ipſo, quod aliquid boni agit, aut ſcit iure naturali, ac diuino tendit ad ſuam perfectionẽ,

quam

quam cum nō posit assequi in proposito nostro, sine Ecclesiastica potestate in eo bono, quod agit, quia in eo Deum quærit, necessariò subiicitur Ecclesiasticæ potestati. & ideo, quod dicitur, aliquid boni sciri, aut agi à naturali, & temporali potestate, retorquetur.

Tertio. Omnis potestas, quæ necesse habet directè naturali, ac diuino iure ab alia perduci ad suum finem, iure eodem directè est illi, atque essentialiter iure naturali, ac diuino subiecta, sed omnis humana potestas necesse habet directè naturali, ac diuino iure ab alio perduci, nempe Ecclesiæ Sanctæ supernaturali potestate in finem suum, siue temporalem, siue naturalem. Est igitur huic essentialiter, ac directe eodem iure subiecta. Assumptum patet Primo inductione nulla est nauigantibus eius nauis potestas, quæ neque potest eos ad portum perducere, neque insistere viis ad eum dirigentibus: nulla est manus eius potestas, quæ neque potest necessaria corpori perficere, neque ad ea paranda se mouere; nulla est cibi potestas, quæ neque potest nutrire, neque vtilitatem suo nutrimento afferre. Idem probatur Secundo ipsa ratione. ***Natura nihil agit frustra***, tertio de Anima tex. 45. & primo Cœli 32. & secundo Cœli tex. 50. 59. ***Ac frustra est potestas, quæ non perducit ad finem.*** Cumque natura humana omni in re, semperque appetat iure diuino, ac naturali inseparabiliter innato suam perfectionem Deum, perfectumque dicitur, qui assequitur suum finem, quinto Metaphysico tex. 29. Potestas. quæ nulla in re, neque vllo momento dat illi eam perfectionem, quam quærit omni in re, & omni momento, est naturæ humanæ nulla, quamuis assequatur proprios, & intrinsecos fines omnium artium, disciplinarum, potestatumque temporalium, & naturalium, non enim quærit in illis, nisi Deum suũ, suam requiem, iuxta illud, ***In omnibus requiem quæsiui, & in hæreditate Domini morabor.*** Sic igitur temporalis quarumuis artium, disciplinarumq; potestas est essentialiter, ac directè subiecta omni in re, atque omni momento potestati Ecclesiæ Reginæ mundi, cum sine hac humana natura perduci haud posit ad Deum, vel vt naturalem finem, vel vt supernaturalem, neque viis insistere perducentibus ad illum, quod illa adeo quærit, vt à se auellere essentiale hoc desiderium non posit vlla in re, vel vllo momento, sed ei dominetur. Secundo est illi essentialiter subiecta, quod tota sit ob hunc finem magis cum rebus omnibus facta, quam propter quoduis aliud, ac propter semet ipsam. hoc argumento comprobatur vndecimum.

Quarto

Quarto, Quæcumque potestas est magis abstracta, atque ob eminentiam suam distincta ab aliis, magis iure naturali ac diuino dominatur aliis, easque ad obedientiam suam cōpellit; Ecclesiastica potestas est magis abstracta, distinctaque ab aliis potestatibus humanis, distinctaque ob eminentem diuinitatem, quam summo Dei, Christique munere habet, maxime igitur naturali, ac diuino iure dominabitur aliis, vti dependentibus, easque ad obedientiam suam compellet, vt in bonum suum, reliquorumque mortalium despoticè, ni velint paternè subiiciantur. Argumentum assumptum est S. Thomæ 1. quæst. 76. art. 1. ac probamus latè libri tertij cap. 9. Nam si exordiamur ab vltimis infimarum rerum formis, vt terra, ac procedamus ad mixta, vegetabilia, sentientia, rationalia, perueniamusque ad Angelos, ac Deum videbimus, quò forma est abstractior, ac distinctior, eo maiorem potestatem vimque esse illi ad ceteras in suam potestatem compellendas. Ita vt Angelus ad nutum corpora quælibet moueat, Deus totam naturam. Potestas porro Ecclesiastica est abstractissima, & distinctissima. Primo quia sine vllo medio coniungit intellectum, voluntatemque cum Deo per Theologicas virtutes, & sacramenta, gratiamque diuinam, & idcirco immediatè est à Deo. Nam licet Deus immediatè concurrat cum omnibus agentibus, quæ tamen magis participant eius diuinitatem, dantque aliis eius participationem; hæc immediatius ab eo sunt, ita vt alia pendeant ab his. Vt in proposito nostro. Natura humana non potest assequi suum finem naturalem. Amplius nisi habeat supernaturalem, pendeatque omnino ab Ecclesiastica potestate, & hanc ab illa diuinitatem recipiat, corruit in omnia pessima. Ob has igitur tres causas, vt alias interim mittamus, potestas temporalis naturalisque ad alios regendos non est immediate à Deo; primo, quia non potest non ruere in pessima. secundo, nō potest ad suū finem peruenire. tertio, non potest ad eum, in quo solo natura conquiescit. quarto, adde, non potest non cadere in Dæmonum potestatem. quinto, vt omnino sit, nam tota est ob hunc finem facta, & seruata toties a supernaturali potestate. Has igitur quinque essentiales potestates potestas temporalis, naturalisq; ex se non habet à Deo; sed mediante supernaturali potestate, quas natura quærit lege, & appetitu ineuitabili, & essentiali omni in re, & momēto. Sic itaq; quoad essentiam, potentiam, & actionem, quod aiebat S. Thomas, est illa ab Ecclesiastica supernaturali potestate. Propter hāc eminentiam fit, vt sola Ecclesiastica potestas possit conficere Sacramen-

menta, per quæ abstrahitur ab affectione inordinata omnium rerum creatarum ex natura status, vt supra ostendimus, Clericisque sunt interdicti illiciti quæstus, neque possunt membrum vitamve alicui tollere quamuis in bello iusto, vel se oneri vlli, ex quo laicis obligentur, subiicere. Quod si dicas Angelus directè non extendit vires potētiæ suæ, nisi in corpora proximè subiecta, sed in alia per aliorū interuentū. Respondemus, Ecclesiasticæ potestati esse humanam naturam totam subiectam iure diuino naturali immediatè ob finem naturalē, quem iure diuino, ac naturali directè actu elicito cognitionis illa appetit, & à cuius appetitus dominio non potest se vllo modo eximere, ac proinde neque à dominio immediato Ecclesiasticæ potestatis dantis humanæ naturæ id, in quo solo conquiescit, neque iure diuino, & naturali vlla media rerum naturalium, temporaliumque adhiberi possunt, nisi ad istum finem, ac proinde neque bellica, quæ S. Bernardus, non modo dixit esse Ecclesiasticæ potestatis, sed eiusdem manu in primis educenda, & ad eius nutum, vt immediatione suppositi agat. Quamobrem siquid maximè est Ecclesiasticæ potestati subiectum, est bellicum robur. neq; valet consequentia. Pontifex non potest sine maxima causa deturbare ex Episcopatu Episcopum, qui est maxime subiectus, ergo multo minus militem de gradu suo. Nam Deus ex ordinaria potentia non potest ab aspectu diuinæ essentiæ, gratia sua, bonisque naturalibus à se amouere mentes beatas quam maxime sibi subiectas, & tamen potest amouere infideles, & quo fuerint deteriores eo magis, eodem modo pater non potest à se ablegare obedientissimum filium, sed seruum contumacē potest. Postremo est adeo potestas tēporalis, ac naturalis ab Ecclesiastica potestate, tanquā eminentiori, vt nisi hæc foret, præcipitarentur hoīes in omnia pessima, humana vniuersitas rueret, vt supra est dictum. Sic tantæ est eminentiæ supernaturalis, potestas, vt, quod aliqui dicunt esse distinctas potestates, in eos retorqueatur, nam vel vt filij, vel vt serui omnes ei subiiciuntur.

Quinto, Omnis potestas, quæ potest esse sine alia, sed alia nō potest esse sine illa, est causa essentialis eius; Omnis Ecclesiastica potestas potest esse sine temporali, ac bellica, quæ ab Ecclesiastica sit præcisa, vt apparet in terris immediatè Ecclesiæ quoad vsum arbitrarium subiectis. Igitur Ecclesiastica potestas est causa essentialis bellicæ, temporalisq; potestatis. Maior patet, ex philosopho Metaphysici 1. c. 3. secūdo patet quoad res naturales, anima enim potest esse sine corpore, non hoc sine illa; Deus absque nobis, non

con-

contra. Quoad mores patet ex ijs, quæ lib. 1. cap. 2. & 3. dicta sunt, ac probata, horum namque finis est, vt nos Deo coniungant omni in re, ac momento omni; quamobrem, quæcumque id potestas efficere non potest vlla in re, vel vllo momento, non potest esse sine illa, quæ semper id efficere valet. Minor probatur, primo, quia sine supernaturali, & Ecclesiastica, ac spirituali potestate, neque, vitam neque vllum bonum, vel naturale, vel morale possumus tueri aduersus maleficam, vt Aristoteles vocabat libro de diuinatione, Dæmonum naturam. Secundo idcirco Respublica nulla humana potest efficere aliquid, ex quo sine errore intellectus, aut voluntatis assequi possim, quod lumini naturali est conforme nedum supernaturali, vt lib. 1. cap. 1. & 2. ac proxime etiam est probatum. Quamobrem cum dominetur hic ineuitabilis, & coessentialis appetitus, quod est naturale ius diuinumque humanæ naturæ omni in re, & momento habendi Deum, neque vmquam possit id assequi absque Ecclesiastica potestate, dominatur iure naturali, ac diuino hominibus inseparabiliter innato toti humanæ naturæ Ecclesiastica, ac spiritualis potestas, vitæ ministra, ac viuentium Mater. Omni autem momento dominatur hic appetitus humanæ naturæ, quod etiamsi somno vacet, tamen ideo vult vacare, vt viuens, Deo conformis, quoad se, suaque Deo frui possit; iuxta illud, *Somnus Sanctorum non vacat à merito.* Omni momento similiter dominatur, quia coessentialis, ac naturalis est appetitus, qui expleri haud potest, nisi immediate Deo coniungatur, vel Deum cognoscamus, vel non cognoscamus, siue cogitemus, siue non cogitemus de illo, vt ex ijs, quæ hucusque diximus, constat. Quod si dicamus, si potest Ecclesiastica potestas esse absque bellica, & temporali, non est ergo necesse, vt ei subiiciatur, ei detur, profecto ridicule loquemur. Perinde est enim ac si dicamus, quoniam potest esse anima sine corpore, aut Deus sine mundo, non est ergo necesse, vt hæc ipsi, & istud illi subiiciatur. Necesse est omni iure bellicam, temporalemque potestatem subiici Ecclesiasticæ, & spirituali in finem naturæ conuenientem, nisi homo velit abnegare semetipsum, qui coessentiali propensione eo fertur. Necesse est inquam subiiciatur, ne incidat in Dæmonum potestatem per quam cuncta redigantur ad vastitatem, sicut accidit Ægyptijs. Nam; *Ab hac potestate malorum Angelorum non liberat nos, nisi gratia Dei.* ait S. Augustinus in proposito nostro loquens, vt operis initio dicebamus, alioquin ait idem, *In filiis diffidentiæ tam*

quam

& ineuitabilis omnino lex, à qua sese eximere nullo modo datur, quæ sunt primis operis capitibus probata. sic itaque argumentamur ex Henrico Gandauensi.

Primo. Omnis potestas humana tendens in finem suum prius, principalius, immediatius, ac directius diuino, ac naturali iure eum vult, mediumque illi semper, ac necessario cohærens, quam suam potestatem, vel quidlibet aliud suum, sed omnis potestas humana tendit in finem suum, qui est Deus saltem naturaliter cognitus, alioquin belluina esset non humana, idque iure, ac lege inseparabiliter innata, Ergo hunc prius, immediatius, ac principalius, & directius vult, ac medium semper, necessariòque illi cohærens, quam suam potestatem, vel quidvis aliud suum., Ac proinde Ecclesiæ Sanctæ potestatem, sine qua ad finem peruenire haud potest. Maior est clara percurrentibus omnes fines. Nam prius volo sanitatem, roburque, & bene compositos humores, quam medicinam; prius portum, & nauim; quam vel equum, vel rhedam, seu simile quiduis, hinc illud vulgatum, *Finis est prior in intẽtione, ac desiderio,* & quo eminẽtior est finis, eo magis, prima propositione de causis. & pars pro toto moritur. S.Thom.2.2.q.26.art.3. igitur homo naturali, ac diuino iure, directius, & immediatius est Ecclesiasticæ potestati omni in re, semperq; subiectus, q̃ sibi, & cuilibet aliæ potestati iure illo naturali.

Secundo, Ad explicationem dicendorum, nobis est illud repetendum. Naturam velle in vniuersum, quod est perfectius. Contingit interdum secus esse. Ac proinde eam velle, vt in Repub. virtus dominetur. Potest fieri tamen, vt expediat puerum, vel fœminam dominari, ac regnare, vel indoctum, & malum. Quocirca ijs, quatenus à Deo non auertunt, est omniuo obtemperandum. Verum quando necne expediat, & quatenus à Deo non auertant scit Ecclesia Christi sponsa, Mundi Regina, in qua habitat Deus, *Quæ est domus Dei, columna, & firmamentum veritatis.* Scit ille, cui datæ sunt *Claues regni Cœlorum,* cui dictum, *Pasce oues meas,* qui quærit ouem, *Quæ perijt,* cui dicitur, *Super te fundabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non praualebunt aduersus eam,* ad eos pertinet, quibus Christus dixit, *Ero vobiscum, vsque ad consummationem sæculi, vos estis lux mundi,* Et *Quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei.* Sic itaque argumentamur ex Ægidio Columna.

Tertio. Omnis poteſtas, à cuius virtute pendent, ac ſunt eſſentialiter omnium mortalium virtutes, naturali, ac diuino iure directè omnibus mortalibus dominatur, ſed Eccleſiæ Sanctæ poteſtas eſt illa, à cuius virtute pendent, ac ſunt omnium mortalium virtutes, directè igitur naturali, ac diuino iure omnibus dominatur. Maior probatur libri primi, & ſecundi, cap. 1. & 2. vel 19. & 20. fieri autem nullo modo poteſt, vt ſtet vllus cœtus ac Reſp. ſit vllus populi vllius ſtatus abſque aliqua virtute, & idcirco neceſſe eſt eam dominari. Flagitioſi enim diu ſimul ſtare haud queunt. Ac licet Deus ob merita, preceſque Eccleſiæ velit infidelibus eſſe aliquas virtutes imperfectas, vt ſupra libro primo cap. 1. & 2. eſt dictum, Tamen hæ iure naturali, ac diuino tendunt ad perfectum, ac proinde eò feruntur, vt ſe ſe ſubiiciant Reginæ Mundi. Secundo. omne medium iure naturali, ac diuino eſt ſubiectum fini, ac poteſtati ad finem perducenti, ac proinde quidquid boni aliquis agit, aut veri ſcit, ſubiicitur poteſtati ad finem perducenti. Tertio firmum ſtat illud argumentum ſupra adductum; probatumque abundè. Omnis poteſtas ordinans in finem dominatur naturali, ac diuino iure mediis ad finem factis.

Ad inferiorum declarationem repetimus illud, quod ſupra eſt dictum. fieri non poſſe, vt bona temporalia, naturaliaque acquirantur, aut eorum ſit vllus ſtatus abſque virtute aliqua, & maximè ipſa pax. Quocirca ſic argumentamur.

Quarto. Omnis poteſtas, quæ maximè adducit inter homines pacem virtuti coniunctam, maximè inter homines iure naturali, ac diuino dominatur, ſed Eccleſiæ Sanctæ poteſtas eſt huiuſmodi, iure igitur naturali, ac diuino maximè inter homines dominatur. Maior eſt in confeſſo apud omnes. Nam *finis Belli eſt pax*, & inter alios fines Reipub: præcipuos eſt ipſa pax. Atque hæc ſine virtutibus haberi haud poteſt. flagitioſi enim quieti eſſe haud poſſunt. Ac videmus turbas, & ſeditiones non niſi ab illis naſci. Virtutes autem perfectas ſimul iunctas ſola elargitur ſancta Eccleſia Chriſti ſponſa. hinc S. Auguſtinus in Pſalm. 84. *Iuſtitia, & pax oſculatæ ſunt. fac iuſtitiam, & habebis pacem, vt oſculentur ſe iuſtitia & pax. Si enim non amaueris iuſtitiam, pacem non habebis, amant enim ſe duo iſta, iuſtitia, & pax, & oſculantur ſe, vt qui fecerit iuſtitiam, inueniat pacem oſculantem iuſtitiam. Duæ amicæ ſunt, tu fortè vnam vis, & alteram non facis. Nemo eſt enim, qui non vult pacem, ſed non omnes volunt operari iu-*

stitiam. Si ergo vis pacem, ama iustitiam, quia duæ amicæ sunt iustitia, & pax. Si amicam pacis non amaueris, non te amabit ipsa pax, nec veniet ad te. fur es, adulter, & inimicus es amicæ meæ, dicit tibi pax, quid me quæris? Hæc Sanctus de iustitia vniuersali complectente omnes virtutes. Ab Ecclesia porrò adduci inter suos maximam pacem constat, tomo primo de Signis Ecclesiæ Dei signo de pace. hinc illud, *Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis.*

Quinto. Omnis potestas, quæ dat omnibus hominibus, (quicumque scilicet illi obediunt) perfectas virtutes, ex quibus præ cunctis illi efficienter, nedum meritoriè, vt supra diximus, acquirunt, & conseruant bona temporalia conuenientia statui ipsorum iure naturali, ac diuino directè imperare debet temporalium bonorum potestati, sed Ecclesiæ Sanctæ potestas dat hominibus cunctis perfectas virtutes, quibus, vt diximus supra, efficiēter, nedum meritoriè acquirāt bona temporalia conuenientia statui ipsorū, iure igitur naturali ac diuino Ecclesiæ Sanctæ potestas directè imperare debet omnium temporalium potestati. Hinc sequitur bona temporalia decentia maximè inter populos Christianos acquiri, ac stare, quod constat ex ijs quæ tertio, & vltimo libro operis huius, & latè vltimis de Signis Ecclesiæ Dei, quod non euenit aliūdè, nisi ob virtutes perfectias Ecclesiæ Sāctæ ministerio catholicis insertas: vtraq; propositio est clara, & supra probata.

Sexto. Omnis potestas, cui quicūq; Imperatores, & Reges oīum maximè in temporalibus ipsis obedierunt, omnium fœlicissimi in ijs fuerunt, diuino, ac naturali iure omnibus imperiis, ac regnis directè in temporalibus ipsis præesse debet. Ecclesiæ Sanctæ potestas est huiusmodi. Iure igitur naturali, ac diuino omnibus Imperiis, ac Regnis directè in temporalibus ipsis præesse debet. Maior patet, quia naturaliter, vt Ethici primi primis capitibus, & vltimi vltimis habetur, omnes homines appetunt fœlicitatem suo statui conuenientem Rex Regi, Monachus Monacho (qui pauperiem vitæque duritiem quærit, ac profitetur, atque in istis fœlicitatem ponit) conuenientem. consequentia primæ Propositionis patet, quia quilibet naturaliter appetit bonum, fœlicitatemque omnia bona continentem, hinc illa à Boethio definitur vt sit: *Status omnium bonorum aggregatione perfectus.* En igitur, qua de causa tres Imperatores cognomento Magni fuerint omnium fœlicissimi Constantinus, Theodosius, Carolus. & in quolibet Regno videas plerosque omnes fuisse omnibus pensatis,

quæ ad humanam fœlicitatem constituendam requiruntur, fœliciores, qui magis Ecclesiæ Sanctæ Sacerdotibus, Episcopis, & Pontifici summo obedierunt. Siquid alicui viuenti defuit. post obitum magis est datum. Quocirca Regibus multis Sanctis dantur honores cœlestes post mortem, qui honores sunt omnium maximi inter temporalia bona. Et quod minima ex parte defuit inter homines degentibus humano more in terris, reddatur inter eosdem diuino more cultis, ac viuentibus, regnantibusque in cœlo, ac terris. Quocirca rectè è Sybillinis versibus cecinit ille de Christi pace in terras adducenda, simulque virtutibus, per quas orbis regeretur ab Episcopis diuina, ac supernaturali virtute ornatis, atque à Regibus, qui forent his obedientes.

Pacatumque reget patris virtutibus Orbem.

Pacatum dixit, & *patrijs virtutibus* nimirũ paternæ potentiæ reget autem per delectos Heroas, quibus viuere vitam diuinã largietur, idest Deum rectè contemplari, ob id præmisit.

Ille Deùm vitam accipiet, Diuisque videbit
Permixtos Heroas, & ipse videbitur illis,

Futurum vero, vt à vitiis homines opera eorumdem, meritisque Christi abducerentur, subiecit.

Te Duce si qua manent sceleris vestigia nostri
Irrita perpetua soluent formidine terras.

Septimo. Igitur ita colligimus. Omnis potestas, quæ gentes omnes sibi obedientes à moribus generi humano exitialissimis abducit, & abduxit, illa iure diuino, ac naturali plus iuris sibi vendicat in iis regendis. Ecclesiæ Sanctæ potestas est huiusmodi, quod signo de exteris gentibus ad humanitatem perductis, ac signo de fœlicitate gentium Catholicarum constat, & attigimus aliquid tertio libro. Ergo Ecclesiæ Sanctæ potestati plus iuris est in aliis regendis. Maior probatur, quia plus iuris est eis, qui plus dant, hinc Philosophus Politico tertio. *Finis est igitur ciuitatis bene viuere, illa vero est huius finis gratia. Ciuitas autem est generum, pagorumque societas vitæ perfectæ, ac per se sufficientis, vt diximus, Bene, ac beate viuere. bene igitur agendi gratia ponendum est esse ciuilem societatem, non autem gratia simul viuendi. quapropter quicumque plus conferunt ad huiusmodi ciuitatem, his plus iuris competit in ciuitate, quam ijs, qui nobilitate, ac genere pares sunt, vel maiores, sed ciuili virtute sunt impares, & quam ÿ, qui diuitÿs superant, & virtute superantur,* Quod si dicas, ex hoc sequi, neque infantem, neque indoctum posse

poſſe eſſe Regem, neque fœminam ſimiliter, atque eodem modo poſſe aduerſus hos arma ſumi, ac deiici è regno, eodem modo, & alios è Magiſtratibus minus doctos, aut bonos. Reſpondemus, vt ſupra, per accidens euenire re ipſa, vt aliquando iſtis regnantibus, aut regentibus ſit melius regimen, & ideo nullo iure poteſt in eos quidquam tentari; nam verè id aliquando cōtingit. ſed ſi lex fieret vt pueri tantum, vel fœminæ regnarent, improbanda, ac nulla eſſet huiuſmodi. non ita ſi ediceretur, vt ſapientes, ac ſenes, virive tantum ſummo iure, vt in propoſito noſtro eſt, regnarent. In optima enim Repub. qualis eſt Chriſtiana, & qualis eſt, quæ eſt ſecundum naturam, regnare hi tantum ſupremo iure debent ex natura ſua, cæteri per accidens; & quando ſupernaturalis poteſtas ex natura eſt huiuſmodi, vt ſupernaturali poteſtate, ſapientia, bonitateque præcellentes viros ſemper habeat; idcirco hi regnant ex natura ſua. ſemperque regnare debēt.

Argumenta Theologica idem probantia Cap. V.

DIximus ſupra, ac latè libro ſecundo Sacerdotibus, atque Epiſcopis imprimi indelebilē characterem, ex quo natura ipſorum ſupra ſe altiſſime tollitur, ac particeps illa fit potentiæ paternæ, Deo patri omnium luminum, ait S. Iacobus cap. 1. potentiæ paternæ, quod SS. Ignatius, Cyprianus, & Athanaſius tradunt, configurata. Nam ſicut Chriſtus à patre eſt miſſus; ſic Apoſtoli, & diſcipuli ſunt à Chriſto miſsi participes potentiæ paternæ, dempta excellentiæ poteſtate, vt habetur Ioannis cap. 20. Ob id per doctrinam, ſacramentaque illuminãt hominum mentes, vt ſciant, quid naturæ ipſorum conueniat, vt eorum natura aſſequatur vltimum ſuum finem, quod explet omne deſiderium, & propter quod omnia deſiderantur. Talis eſt itaque ex natura ſua diuinitus inſita Sacerdos, quam ob rem ſic argumentamur.

Primo, Quæcumque poteſtas ex natura ſua dat ſcientiam, vireſque humanæ naturæ, vt habeat, vel adminiſtret quodcumque temporale, ac naturale, vt exigit vltimus finis, ſiue eo modo, quo poſsit haberi vltimus finis explens omne deſiderium naturæ iure

re

rè naturali, ac diuino directè humanæ naturæ dominatur; sed Ecclesiastica per doctrinam suam, sacramentaque hoc infallibiliter largitur, nisi obex ponatur, ac repugnetur. toti igitur humanæ naturæ dominatur in omni re temporali, ac naturali habenda, & administranda. Quod si dicas humanam naturam seiunctam à supernaturali scire quomodo sit habendum, vel administrandum naturale, vt exigit vltimus finis, dices illam peruenire suis viribus ad vltimum finem, quod est contra Theologorum doctrinã, vt supra ostendimus. Cum nihil aliud sit administrare, & habere aliquid, quemadmodum finis vltimus requirit, nisi per illud peruenire ad vltimum finem. sed numquid potestas Ecclesiastica dat homini, vel humanæ naturæ bonum temporale, vt illud habeat, nisi prius habeatur? Respondeo. dat, quia Christo capiti cõiungit, qui est dominus directus omnium temporalium, datque vnicuiq; tantum temporalium bonorum, quantum perduci possit ad Deũ, qui vt naturalis finis non potest haberi, nisi simul habeatur, vt supernaturalis, vt post alios rectè explicat S. Thomas 1.2.q. vltima. art. vltimo. Ita dicens, *Si temporalia bona considerantur, prout sunt vtilia ad opera virtutum, quibus perducimur in vitam æternam secundum hoc directè*, (nota hoc) *ac simpliciter cadunt sub merito*. Sic itaque Deus per manum Christi dat Imperatoribus, ac Regibus obedientibus Ecclesiasticæ potestati bona condigna ad exercendas Regias, & Imperatorias virtutes vltimo fini.

Secundo, Potestas, quæ præest religioni, directè naturali, ac diuino iure imperat omnibus actibus virtutum S. Thom. 2.2. q 81. art. 1. Potestas Ecclesiastica præest religioni, ergo directè naturali, ac diuino iure imperat omnibus actibus virtutum. Cum vero homo omnis, ac Princeps iure naturali, ac diuino sit obligatus ordinare ex virtute actus suos, necesse est in omni actu intimo, & externo obediat Ecclesiasticæ potestati. Recta enim natura directè in Deum tendit, atque in virtutes, vt neque sit aliquid directum, vel indirectum in potestate humana, quod non sit ordinandum in Deum. Quod si dicas Principibus sæcularibus esse religionem virtutem moralem, Respondemus, hanc non posse perducere homines ad finem naturalem, nisi sit subiecta supernaturali ordinationi.

Tertio, Potestas, quæ est in culmine vitæ humanæ actiuæ, & contemplatiuæ directè naturali iure, ac diuino habet omnem Regiam simul ac sacerdotalem potestatem connexam. Sed Ecclesia-

stica

stica est huiusmodi; ergo habet omnem regiam simul, ac sacerdotalem potestatem connexam. totum hoc argumentum est Sancti Cypriani, vel authoris illi equalis libello de Chrismate, vt eius verba referimus libro primo. Maior probatur. Nam quælibet vita actiua habet potestatem aliquam temporalem; culmen verò illius necessario habebit culmen potestatis temporalis. Nam sic Philosophus Ethici primi cap. 7. *Perfectum enim bonum esse sufficiens apparet. sufficiens autem dicimus, non ipsi soli, qui vitam solitariam agit, sed parentibus, sed filijs, sed vxori, amicis denique, & ciuibus, quandoquidem homo ciuilis natura est.* Hæc ille de vita actiua ciuili in qua sunt Clerici omnes, sed Episcopi in culmine illius non quo ad cognatos, sed quo ad subiectos sibi homines, qui sunt ipsis instar filiorum, & quibus tamq; patres etiam prouidere debent ea, quæ pertinent ad victum, quantum fieri potest, vt libro tertio est dictum.

Quarto, Potestas, cuius est perfectè exercere omnes virtutes ad homines in obedientia Dei continendos necesse est omni iure, ac directè habeat necessaria ad has virtutes exercendas. Ecclesiastica est talis: Necesse est ergo omni iure, ac directè habeat necessaria ad has virtutes exercendas. Maior probatur. Episcopus nāque est in statu perfectionis exercendæ, id est perfectæ charitatis exercendæ in vita actiua erga alios, quæ pro suo modo habet secum perfectas virtutes huiusmodi actiuæ vitæ, vt liberalitatem, magnificentiam, prudentiamque, Ethicam, politicam, bellicam, iudicialem, vel per se, vel per alios exercendam. Cum Deus itaq; iusserit Pontifici, vt omnes mortales ad obedientiā Dei perducat, vel perductos in ea contineat, Episcopis subiectos suos, Sacerdotibus, Clericisque vt in hoc seruiāt, necessario voluit ex natura sua sufficienter adesse ijs cuncta instrumenta ad hoc, vti facta sunt omnia. Natura enim cui dat facultatem, dat & instrumentum. Arist. 4. de gen. anim. cap. 1, ac proinde si bella ad hoc sint vtilia aduersus hostes veritatis, si magnificētia Regia, debent adesse ijs ex natura sua huiusmodi omnia. Hoc argumentum est Francisci Mayronis in quodlibetis q. 11. at Christus hæc non habuit; verum sed ei debebantur. culpa hominum, vitioque euenit, ne haberet. & qui hæc obiicit, perinde est omnino ac si dicat, ante Christum Deo vero non est obeditū; ergo neq; modo est obediendum: actus obedientiæ Deo non est redditus, neque igitur nunc reddendus. ad probationem maiorem dicimus, si Pontifex arma habuisset, qui-

bus

bus aliquot Græcorum perfidiam cohibuisset, nunc haud lugeremus Græciã perditam, neque lapsa esset in hæreses, ob quas Deus illam tradidit immanissimis hostibus. Quocirca & Christo dati fuerunt honores triumphales, cùm sub pedibus asinæ, cui insidebat, vestimenta sternebantur, quod si modo fieret, attribueretur prodigalitati, luxuique à prudentibus mundi huius, acclamatumque est illi. *Benedictus qui venit in nomine Domini Rex Israel*, & monentibus Pharisæis, vt silentium indiceret acclamantibus dixit. *Si isti tacebunt, lapides clamabunt*. Eiusdem capiti est inspersum vnguentum, quod triginta aureis æstimabatur, quod officium si admitteret aliquis Ecclesiasticus, pessime audiret, ac merito. Hæc tamen Christus excepit, vt omnes cognoscerent sibi deberi maxima quæque, sic habuit loculos, exercuitq; in plurimis Regiam potestatem, se Regem professus est, vti libro tertio, & quarto dicemus.

Quinto, Potestas illa, cui quicumque obsistunt, ad extremum cum sua naturali potestate, ac suis omnibus miserrimè concidunt, directe naturali, ac diuino iure imperat omni potestati temporali, ac temporalibus rebus. Ecclesiastica est huiusmodi, directè itaque imperat naturali, ac diuino iure temporalibus cunctis. Maioris consequentia patet. Nam diuino, ac naturali iure potestas imperat alicui, per quam stant eius bona, aut cadunt. quin erit necesse hæc sola ad extremum stet. Minor patet è superioribus atque è libro sexto. rectè igitur dixit Vulpianus ius publici status primum consistere, *In sacris, & Sacerdotibus*, Deinde in *Magistratibus*, quod si gentilibus hæc eueniebant, vt aliquo modo, quia qualitercumque diuinitatem colebant, eorum publicus status consisteret in Sacerdotibus; ipsis veræ diuinitatis veris cultoribus, perfectissimè oĩum rerũ status consistet, si in omnibus pareãt Ecclesiasticæ potestati. Hinc S. Ioannes Chrysostomus in Eutropium. *Nihil est, quod ex æquo respondeat Ecclesiasticæ libertati, ne mihi commemores muros, & arma. muri quidem temporis prolixitudine veterascunt, Ecclesia verò numquam senescit, muros barbari demoliuntur, Ecclesiam ne dæmones quidem vincũt. res gestæ hoc suo comprobant testimonio, quot quantique oppugnarunt Ecclesiam, & inter oppugnandum disperierunt? quin eadem transcendit cœlos. talem Ecclesia obtinet amplitudinem, oppugnatur euincit, appetita insidijs euadit superior; iniurijs contumelijsque lacessita illustrior constituitur*.

Sexto

Sexto. Potestas, quæ magis perficit intellectum humanum ad intelligenda naturalia, Deoque coniungit ad intelligenda supernaturalia, magis iure in homines potest. Ecclesiastica est huiusmodi propter doctrinam supernaturalem, & Sacramenta, communis namque est Theologorum doctrina, quod gratia perficit naturam, magis itaque in homines potest. Minor est clara, nam per Sacramenta ipsius animæ essentiam peruadit, ac diuinitati non aduertentem coniungit, quod apparet in pueris, ac lethargo oppressis. Consequentia maioris patet. Nam natura recta appetit perfectionem suam, ac diuinitatis participationem. Ad probationem dicimus idcirco multos errores fuisse à nobis deprehensos in omnium Philosophorum doctrina. & quando Aristoteles cunctis visus est, præcellere, cæterique ob id reiecti sunt. Et in eo tamen, siue in practicis, siue in speculatiuis multi sunt errores inuenti. Quod si dicas inueniri Christianos, qui in naturalium rerum notitia, vel rebus tractandis sunt inferiores alienis à catholica doctrina. Respondemus comparationem cum paribus faciendam. Si enim duo sunt in omnibus pares, sed tamen alter sit præterea donis supernaturalibus instructus, erit longè alio, qui non sit his instructus, excellentior.

Septimo. Sacerdotium, cui tamquam imagini multò plura in ipsis temporalibus debentur, quam Sacerdotio antiquo vmbræ huius, directè temporalia, sacraque omnia, tam Sacerdotali, quam Regia potestate reget. Sacerdotium Sanctæ Matris Ecclesiæ est huiusmodi, igitur tam Regiam, quam Sacerdotalem potestatem cõtinebit. Maioris consequentia ipsius latè probatur libro tertio cap. 6.

Hoc verò satis erit ad aliquam probationem dixisse in lege naturæ Sacerdotio subnexam fuisse semper Regiam potestatem, à Moyse fuisse electos Iudices, vt subleuarêt eum laboribus, quod habemus Numeri cap. 10. & 11. Iosue cap. 14. Iudicum primo. Quocirca si quid ambiguum, aut difficile erat à Iudicibus ad Pontificem summum lis deferebatur, vt est Deuteronomij cap. 17. Rex deinde electus fuit contra primariam Dei voluntatem. quod habetur primo Regum cap. 8. & 9. ac propterea dicitur à Deo datus in furore, & fuisse exitium Reipubl. Hebræorum, vt refert Oseas cap. penult. Et tamen hic eligebatur, ac potestas ab electo in alios transferebatur per ipsos Sacerdotes, vt à Saule in Dauidem 1. Regum cap. 16. à Ioram in Iehu per Elisæum quarto

to Regum cap.9. Neque poterat iudicare nisi iuxta leges à Sacerdotibus præscriptas, vt est cap.17. Deuteronomij. Rursus Sacerdotes iudicabant, an esset aliquis homicidij voluntarij reus, quod legimus Numeri cap.36. Rex ipse erat subiectus collegio septuaginta duorum, quod scribit Iosephus Antiquitatum libro 14. cap.17.

Ad Confirmationem subiicimus Primo. Cui diuinitus, & à quo diuinitus datur eadem potestas, quæ Moysi; in illo est amplissima tam in omnia temporalia, quam spiritualia potestas. Sed Pontifici Romano datur diuinitus eadem, quæ Moysi potestas, ergo est illi amplissima tam in omnia temporalia, quam spiritualia potestas. totum argumentum est Apostolorum. SS. Irenæi libro quarto cap.44. Cypriani epist.69. Macarij Senioris homil.16. Bernardi lib.2. de Consideratione ad finem, Henrici Gandauensis quodlibeto sexto quæst.43. Richardi è Media villa in 4. distin.24. quæst.3. ad quintum.

Secundo subiicimus. Cui diuinitus, & à quo diuinitus datur eadem potestas quæ Moysi, & Samueli, Dauidi, & Aaron directè omnia tam temporalia, quam sacra regit. Episcopalis est huiusmodi, directè itaque tam temporalia, quam sacra regit. Minor probatur, quia cum consecrantur Episcopi, sic ad eos dicitur. *Vngantur manus istæ de oleo sanctificato, & Chrismate sanctificationis, sicut vnxit Samuel Dauid Regem, & Prophetam, ita vngantur, & confirmentur*. Similiter induuntur eodem modo, *quo Aaron*, qui vestibus orbem terræ gestabat, vt est Sap. cap.18. qui verò vngit, ac vestit est Episcopus, atque ita Moysen, & Samuelem refert, qui simul & spiritualia, & temporalia iudicabant ob hæc in Constitutionibus Apostolicis legimus Episcopos esse Reges, ac SS. Paulinus, & Epiphanius dixere Episcopos in throno Dauidis sedere cum Regia potestate.

Intelligas verò Episcopos esse instar Moysis, Aaron, & Samuelis, ac Dauidis in sua Diœcesi, quod si dicas vngi Episcopos ad similitudinem istorum, non tamen perfectam esse similitudinem. Respondeo, Moysen, Aaron, Samuelem, Dauidemque esse respectu Episcoporum nostrorum, veluti vmbram informem respectu imaginis perfectæ, quoad dominium regendorum temporalium; quod habemus è S. Paulo 2. Corinth. cap.3. ad Hebræos 10. Augustino in Psalm. 146. Sancto Thoma secunda secundæ quæst. 87. artic. 1. nam quemadmodum spiritualis potestas à Christo est præ-

præstantior facta, sic maior illi in temporalia virtus accreuit. Cum verò verba illa significent Regiam potestatem dari, alioquin ociosa, ac ridenda essent, neque dent, nisi quod verbis significatur, sequetur eam dari, eo, quo diximus modo: idque eò magis, quod nihil aliud omnino ijs verbis significari potest. Qui sensus comprobandus est omninò ex omnibus, quæ relata sunt. Quod si dicamus, Episcopos ex hac vnctione esse Reges ob beneplacitum diuinum, non iure naturali, ac diuino, ridendi erimus. Nam si volumus esse obediendum Regibus naturali iure, quia constituuntur ab hominibus, non erit obediendum ijs, qui & ab hominibus, & à Deo, (vngunt namque Episcopi Episcopum ex persona Dei) multo amplius eodem iure? Secundò, nonne istis, quibus tanta diuinitatis potestas indelebilis intimè ingeneratur, qua possint euehere humanum genus ad consortium diuinæ naturæ, & configurentur, potentiæ paternæ, vt parturiant Deo filios consubstantialis cum Patre, Filij cohæredes, eique conformes? Tertiò nonne istis, quibus est infallibilis sapientiæ clauis? Quartò nonne istis, qui dant, vnde expleatur naturale desiderium generis humani, ac propterea dominantur humanæ naturæ, cui sic illud desiderium dominatur, vt se ab illo eximere numquam possit?

Iure naturali ac diuino est vnus totius orbis supremus Monarcha. Cap. VI.

Væ maximè omnium volunt iure naturali ac diuino ordinari inter se in finem suum, ac stare, maximè omnium volunt in singulis quibusque vnum ordinantem, iuxta illud, quod ab Homero desumptum refert Philosophus Metaphy sici duodecimi vltimo. *Entia volunt bene gubernari, non est bonum pluralitas principatuum, vnus ergo Princeps*, sed iure naturali ac diuino omnes homines maximè ac directè volunt in quibuslibet benè ordinari in Deum finem suum. Volunt itaque similiter vnum ordinantem in Deum. Hoc argumentum est omnium propè Theologorum quod ostendimus libro primo. Speciatim verò est Francisci Mayronis Galli cognomento Illuminati in quartũ distinctione 19.

quæst. 4. Quod si dicas non esse necessarium, vt inter se ordinentur. Contra quia sicut in quolibet homine, in qualibet vrbe, in qualibet gente, sic in toto genere humano debent esse partes inter se optimè ordinatæ ad totum, & ad finem; alioquin non inter se essent proportionatæ; natura nollet mundum pulchrum, κόσμος non esset, quod dici non potest. Nam quilibet homo, quælibet ciuitas, quælibet gens, prout minus magisve accedit ad finem Deum, Sic iure naturali, ac diuino, si in vniuersum loquamur, magis minusve honoris, diuitiarum potestatisque habere debet. Et quoniam Ecclesiastica potestas ex natura sua, talis est, magis accedit ad Deum (licet in aliquo aliquando secus contingat, quod neque debet, neque potest attendi.) Idcirco hæc orbem mortalium totum, summusque in ea Pontifex cuncta ordinabit: ideòque ad maiorem comprobationem diuinitus est illi datum, vt neque per accidens posit errare in iubendis vniuersali lege ijs, quæ pertinent ad æternam veritatem, siue fidei, siue morum, Pontificiæque similiter sedi & illud datum, ne sit vlla Principum sæcularium, vel Præsulum successio, quæ tot Sanctis effulgeat, aut etiam doctrina rerumque omnium peritia præstantibus viris, vt ipsa. quod primo libro est dictum. Patet autem primo humanam naturam indigere ordinante, vti quidem videmus illam fuisse institutam. Necesse autem fuit ita institui, vt entium diuersitas, potentiaque Dei multiplex actu eluceret. Quin Secundo egere ordinatione supernaturali, vt agnosceretur Deus libere agens, omnipotens independens & infinitus, quod supra est à nobis dictum.

Confirmantur superiora Primo. Quæ maximè volunt vnionē, partiumque vnitarum pulchritudinem, vel proportionem, maximè volunt unum ordinantem in finem suum; sed homines omniū maximè amant societatem, partiumque inter se coniunctarum pulchritudinem, uel proportionem, quod usu, ac sensu cognoscimus, maxime uero in maximis, & in ordine ad maximum, uel supremum finem, quod tradit Philosophus Politici primi cap. 3. & 6. & lib. 7. cap. 1. 2. 3. & Ethici sexti in fine, ac noni cap. 9. Quocirca æque uolunt unum ordinantem, qui est Pontifex summus.

Quod siquis respondeat ad hoc, à Philosophi auctoritate desumpta è Metaphysicis propositum non iuuari, quod ille dicat in toto mundo oportet esse unum ordinantem, qui est Deus, nec sequi, oportere ut sit inter mortales, constat esse falsum. Nam primo humana mens Deo quam simillima, ac diuinis uult in terris

esse

esse,ac proinde inter homines seruari ordinem eumdem rerum uni subiiciendarum. Deinde Philosophi auctoritas desumitur ex ipsius ratione,quæ est,entia uolunt bene disponi, siue ordinari, è qua concludit ille, unus ergo Princeps, quæ ratio maximè in hominibus viget. Amplius desumit Homeri versiculum,quo declaret idem esse in hominibus,ille enim versiculus pertinet ad homines regendos, ac de illis est ab Homero prolatus. Hinc,vti dicemus, idem Philosophus vult vnam tantum Remp. toto orbe.

Secundo stabilitur idem, Quæcumque visibilia Deus,ac natura in omnibus vult maximè ordinata in finem suum, dat eis vnum primum regens visibile, sed inter omnia visibilia Deus, ac natura (vel quoad propositum nostrum naturale ius, ac diuinum) maximè omnium volunt in omnibus maximè homines ordinatos in finem suum, id est Deum naturaliter, ac supernaturaliter participandum, Dat eis igitur maximè vnum primum regens visibile. Quocirca si Deus dat apibus, dat Elephantis, dat gruibus vnum Regem,ducemve visibilem, multo maximè hominibus,siue fidelibus, siue infidelibus dabit vnum primum visibile regens; vel si dat corporibus cœlestibus vnum primum mobile, multo magis corporibus humanis animatis. At inquies animalibus illis dat varios Duces, ac Reges, suntque in eis varij cœtus, qui non coeunt in vnum. Respondemus è similitudine allata haberi duo, primum quidem in quolibet hominum cœtu dandum vnum Ducem, qui cuncta ordinet, ac proinde in vnaquaque ciuitate, ac populo: Secundo verò, cum sint homines omnium maximè sociabiles, & maximè eos Deus velit coniunctos ad pulchritudinem totius vniuersitatis humanæ atque intellectualis, idcirco non modo vnum dabit cuilibet hominum cœtui, (sic enim non esset magis sociabilis, quàm sint animalia, neque Deus eum vellet magis sociabilem) sed toti humano generi dabit vnum primum regens visibilia;ac videtur huius alia ratio, Obiectum namque animalium est particulare bonum sensibile, Sed hominum est vniuersale verum,ac bonū,vniuersale ens,vt habemus 3. de anima textu 17. & 37. Quocirca ijs omnibus vnus ordinans est dandus.

Tertio corroboratur.plures hominum cœtus non possunt bene ordinari distingui, ac stare nisi per aliquam potestatem maximam, ac distinctam stantem; Sed hominum cœtus sunt plures, non possunt itaque bene ordinari,distingui,ac stare,nisi per vnam potestatem maximè distinctam stantem; qualis est Pontificia,atque Ecclesiastica potestas, quæ non potest excidere in iis sanciendis

dis vniuersali lege, quæ ad æternam veritatem, siue fidei, siue morum spectat, vno spiritu diuinitatis, fidei, charitatisque regitur, ac distinguitur indelibilium signorum potestate, & cœlestium simul terrestriumque claui.

Quarto confirmatur ex auctoritate Philosophi Ethico quinto, cap. 7. Dicentis. *Neque Respublica apud omnes est eadem, sed vna tantum vbique ea est secundum naturam, quæ optima est,* Hæc ille volens esse vnam tantum Rempublicam toto orbe terrarum, quæ sit optima secundum naturam. Sed humana natura, vt constat, vult optimum sibi lib. 2. Cœli textu 36. Physico octauo tex. 56. de partibus animalium. libro secundo cap. 4. & de generatione libri secundi tex. 59.

Quinto comprobatur ex omnium consensu, quæ vnius principatum per se optimum statuerunt, Aristotiles Ethici octaui cap. 10. Cum numerasset tres publicæ gubernationis formas, inquit, *Harum optima regnum.* Quod verò id maximè Resp. Christianæ conueniat, diximus libro sexto. Plato in Politico vltra medium, *Vnius dominatio bonis instructa legibus illarum omnium optima est, Gubernationem vero eam, in qua non multi imperant, mediam censere debemus, cæterum multorum administrationem omnibus in rebus debilem, atque infimam*, Seneca inter Stoicos non ignobilis, *Optimus*, ait, *Ciuitatis status sub Rege iusto est.* Plutarchus lib. de Monarchia, & in vita Solonis, Isocrates in Nicocle Stobeus sermone 45. cui titulus, *optima est Monarchia*, referens Hesiodi, Euripidis, Sorini, & aliorum sententias, Herodotus lib. 3. referens Persarum consilium in idem conuenientium. Philo libro de Confusione linguarum. SS. Iustinus in exhortatoria ad gentes Athanasius in oratione aduersus Idola, S. Cyprianus de idolorum vanitate, & de vnitate Ecclesiæ, Hieronymus Epist. ad Rusticum monachum S. Thomas 1. par. q. 103. art. 3. & lib. 4. contra gentes, cap. 76.

Sexto corroboratur ex institutione diuina in lege scripta vt latè explicamus lib. 3. cap. 6. quo differimus, quæ Iudicibus, quæ Regibus olim potestas foret in Rep. Iudæorum.

Septimo Deus ita ab initio, cum sola esset lex naturalis, instituit. Idcirco ab Adamo, vsque ad diluuium per annos mille sexcentos, quinquaginta & sex vnus humano generi præfuit, Deinde post diluuium, Noè per annos trecentum quinquaginta, vt libro sexto aperimus. Post quem filius eius primogenitus Sem vitam produxit vsque ad annum Isaac Filij Abraham Centesimum

simum octauum, si Eusebij Chronicon sequamur. Ad eum veluti primogenitum spectabat tum Monarchia totius orbis, tum vero Pontificatus summus, Eo defuncto humanarum rerum facta est maxima conturbatio. Nam paulatim natura in deprauationem tendente, non amplius agnitus est vnus totius humani generis Pontifex, ac Rex summus. Cumque gentiles saluari absque Circuncisione possent, vt diximus supra, Hebræi vero multo efficacius, totius humani generis status erat eo loco, quo vacante pontificia sede solet esse Resp. Christiana, verumtamen apud gentiles iidem Sacerdotes summi erant, ac Reges apud Hebræos. eodem modo sanxit Deus, quamuis voluerit sæcularibus Iudices esse, qui sæcularia iudicarent, sed omnia transigerent iuxta leges à sacerdotibus latas, horumque responsa. habitabant enim leuitæ à Laicis separati, quæ fusius prosequimur lib.3.cap.6.

Octauo fieri non potest, vt homines duobus Dominis seruiant, qui non sint inter se essentialiter subordinati, cum tamen pacem maximè velint, dissensiones vitent. scriptum namque est, *Nemo pôtest duobus Dominis seruire*. Ioannis 21. quod si inter Christianos maxima pax esse debet, & huic stabiliendæ præsidet ex præcepto diuino Pontifex summus; ac vix. potest seruari. multo minus seruabitur Inter infideles, & Christianos, etiamsi bellum suscipiatur ad eam confirmandam; nisi iure vnus cunctis mortalibus præsit. Ad quem spectat efficere, ne mortalium laniena sint inter mortales siue infideles, siue fideles.

Nono propositum confirmatur è S. Thomas 1.q.11. art. 3. *Omnia enim, quæ sunt*, ait, *inueniũtur ordinata ad inuicem, dum quædam quibusdam deseruiunt. quæ autem diuersa sunt, non conuenirent, nisi ab aliquo vno ordinarentur. melius enim multa reducuntur in vnum ordinem per vnum, quàm per multos, quia per se vnius vnum est causa, & plures non sunt causa vnius, nisi per accidens, nisi inquantum scilicet sunt aliquo modo vnum*. Hæc Sanctus. E quo habemus iuxta hanc doctrinam, nisi omnes humanæ potestates dependeant ab vna per se, & essentialiter, quod natura humana vult, fore vt natura humana per accidens velit inter homines pacem, & coniunctionem. sed quando humana natura recta per se vult hanc pacem, per se vult vnam potestatem; quocirca ad supernaturalem deueniendum. recta enim dependet essentialiter à supernaturali, vti est dictum.

Hanc cunctis gentibus Deus testatum voluit esse, ex antiquissimis

ſimis monumentis fore, vt è cœlo mitteretur, qui cœli, ac terræ Dominus eſſet, ac per Heroas à ſe datos regeret omne humanum genus, non vnam partem, vt ſupra ſybillinorum verſuum prædictiones afferebamus, adducens pacem, coniunctionem.

Ille Deùm vitam accipiet, diuiſque videbit
Permixtos Heroas, & ipſe videbitur illis
Pacatumque reget patrÿs virtutibus orbem.

En diuinis virtutibus *Patrÿs virtutibus*, à potentia diriuatis *paterna*, cuius charactere geſtant Sacerdotes, vt ſupra eſt explicatum, pacandusq; & regendus vnius Dei vita, vna poteſtate à Chriſto orbis per Heroas, de quibus Pſalm. 44. *Conſtitues eos Principes ſuper omnem terrã.* Ex his itaque apparet naturalis, ac diuini iuris eſſe. vt vnus præſit mortalibus cunctis eminentiori poteſtate, ac ſecus eſſe, eſt ex deprauatione naturæ, quod ſi dicas fieri non poſſe, vt vnus cuncta adminiſtret. Ita profecto eſt. Idcirco dicimus cunctis ſua regna, & relinqui, & conſeruari. Sed grauiſſimæ quæque temporaliũ rerũ cauſæ ad hunc ſupremum deferentur veluti filiorum cauſæ ad omnium diuinitus datum tum Regem, tum Patrem quæ libro tertio fuſius aperiuntur.

Confirmari poſſunt hæc omnia, tum è multis tum ex eo, quod Chriſtus dicit, *Fiet vnum ouile, & vnus Paſtor.* quod non poteſt intelligi de inuiſibili paſtore. Nam prius erat ille vnus inuiſibilis paſtor ſaluans tam gentes, quam Iudæos, neceſſe eſt intelligatur de viſibili Paſtore, vel Deum nullum dediſſe humanæ naturæ Paſtorem.

Poſtremò corroborantur hæc ex ijs principiis, omne mobile pẽdet ab immobili. de Petri autem poteſtate dictũ, *Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Fallibile ab infallibili. hinc dictum, *Non deficiet fides tua,* Temporale ab æterno. hinc *Ero vobiſcum vſque ad conſummationem ſæculi, veritas Domini manet in æternum, regnum immobile ſuſcipiẽtes.* Naturalis vero, ac temporalis hominum poteſtas non poteſt ex ſe quinque, vt eſt dictum. Primo non eſſe ex ſe, ob ſupernaturalem namque eſt facta, & ab ea conſeruatur. Secundo non poteſt non cadere in Dæmonum poteſtatem. Tertio non poteſt non ruere in omnia peſsima. Quarto non poteſt aſſequi finem ſuum naturalem. Quinto neque ſupernaturalẽ naturæ põdere appetitũ, niſi depẽdeat à Pontifice ſummo, in quo vt in Sole, ac fonte eſt illa. Igitur tenetur ex iuſtitia tam hic, quam Princeps temporalis efficere, vt naturalis, ac temporalis poteſtas ſit

actu

actu subnexa, & subiecta supernaturali; obligati namque sunt ex iustitia subiectis prouidere, ac præparare quæcumq; pertinent ad æternam salutem, quæ non potest haberi, nisi naturalia cũcta, ac supernaturalia sint omnino ex ordine subiecta super naturali fini, ac potestati, vt supra abũde est conclusum, capite primo libri huius. tenentur inquam ex iustitia. Nam cæteri tenentur ex charitate, qua iubentur amare proximos, qui subiecti nõ sunt ipsis. At Pontifex summus tenetur ex iustitia præparare, atque imperare, ne quid obsit omnino religioni. Princeps autem sæcularis triplici iustitiæ vinculo tenetur obedire Pontifici summo imperanti, vt remoueat obstantia. Ex parte potestatis temporalis; ex parte habentis illam; ex parte subiectorum illi. Nam cuncta hæc separatim considerata naturali, ac diuino iure subiecta sunt supernaturali potestati.

Primo ex parte ipsius potestatis, quia potestas omnis temporalis omnium principum temporalium præsertim posita fide, aut etiam cognitione sufficienti, est subiecta potestati supernaturali, ac temporali Pontificis Romani, in minimis quibusque præcipienti. Nihil enim creatum datur, quod supernaturali fini, ac potestati non sit subordinatum, vt supra cap. primo est conclusum. si cupit igitur esse saluus Princeps sæcularis, necesse est id agat. Idcirco licet ante iudicij diem perturbetur hæc subiectio; permittantur eam dæmones, & impij perturbare, tamen in extremo iudicij die, quando libentes noluerunt, violenter cogentur obseruare, ac retrusi intra centrũ terræ tam dæmones, quàm flagitiosi punientur, atque hi suis corporibus iterum supernaturali potestate vestientur, vt in quibus supernaturali potestati quoad naturalia, sæculariaque, nõ obedierunt; in illis, quoad eadem castigentur. Datam vero hanc potestatem temporalem Pontifici Romano, sicuti Adamo, Noe, Moysique ostendimus toto hoc libro, speciatim vero libri primi cap. 10. & magis adhuc infra illustrabitur.

Secundo ex parte habentis potestatem. Nam Princeps sæcularis tenetur ex alio iustitiæ capite, quia licet omnis potestas temporalis ex se non esset subiecta, tamen subiectus esse debet ipse Rex cum suis omnibus rebus sacerdoti summo, & idcirco cum sua temporali potestate.

Tertio ex parte subiectorum. Nam Princeps tenetur semetipsum totum subordinare, nisi velit esse tyrannus, ad bonum subiectorum diuinum; atque idcirco temporalem totam po-

testatem sic obligare Pontifici summo, vt etiam si vellet ipse, aut vellent ipsi populi, non possent vnquam recedere ab ijs, quæ vniuersali lege iubentur à Pontifice summo. Aut non magis eos subiicere ad conseruationem regni sibi, ac suis confirmandam per temporalem potestatem, quam Pontifici summo ad conseruationẽ religionis, & omnium virtutum confirmandam per eandem potestatem. Quod est, vt Pontifex summus in suo regno magis temporaliter posśit, quam subditi omnes, ac Rex ipse ad religionem, virtutesque conseruandas. Nam regna virtuti, Deoque debentur.

Cum velint entia bene disponi, idcirco necesse est, vt sit in qualibet vniuersitate vnus Princeps. ac multa ad vnum reducantur, sæcularesque potestates ad vnam. auctoritatesque afferuntur id probantes.

Cap. VII.

Vncta, quæ attulimus hucusque argumenta, ad illud vnum reducuntur: Entia bene disponi volunt: vnus ergo Princeps. Ac proinde potestates etiam bene disponi volunt; vna ergo omnium tam sæcularium, quàm ecclesiasticarũ Princeps. Et quando Ecclesia CHRISTI est optima, maxime in illa vnus erit principatus, omniumque principatuum cõuentio, conglutinatioque in eundem, cum maxima singulorum distinctione, vt ad finem libri primi ex iure naturæ totius, ita statuendum conclusimus. sicut in homine optime ordinato secundum Deum tota corporis potestas seruit potestati mentis; mens potestati diuinæ. Idcirco Sancti Patres, ac maximi omnium Doctores sæculares quaslibet potestates ad ecclesiasticas, ecclesiasticas ad vnam reduxere, quam Iustinianus ecclesiarum caput, apicem, fontemque sacerdotij vocauit, Sanctus Cyprianus, fontẽ, solem, truncumque. S. Paulus indicat esse columnam, prædicationis Apostolicæ probationem, sine qua in vacuum curratur, quæ daret Apostolicam dextram. CHRISTVS & vocauit, &

statuit

statuit esse fundamentalem petram, pastoremque ouium suarum, Doctores alij nominibus alijs, vt S. Thomas, cap. 1. regimen, instar Dei in terris, Ephesinum Cōcilium στήριγμα, stabilimentum ecclesiarum. Audiamus ipsos loquentes.

S. Paulus ad Galatas incredulos, atque à fide descifcentes scribens, vt eis commendaret, ac notissimam faceret doctrinæ, Apostolatusque sui doctrinam, Primo inquit Euangelium se accepisse ab ipso CHRISTO, ac protinus subijcit se accepto Euangelio post annos tres, antequam missus esset ad hoc disseminandum inter gentes, ascendisse Hierosolymam *videre Petrum*, Græce est θεωρῆσαι, contemplari, vt ibi notat Theophylactus, quasi admirabile quiddam, contemplationisque euangelicæ theatrum, & spectaculum. Mox addit, se peragrasse Syriā, Ciliciamque, & ait, *Deinde post annos quatuordecim iterum ascēdi Hierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito, ascendi autem secūdum reuelationem, & contuli cum illis Euāgelium, quòd prædico in gentibus, seorsum autem ijs, qui videbantur aliquid esse, ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem*, (& tamen dixit sese illud à CHRISTO accepisse) ac demum ait sibi dextras datas, siue Apostolicæ potestatis executionem, presbyteros, & Episcopos ordinandi, cum prius haberet Euangelium à Deo; ac propterea non legitur in Actibus Apostolicis exercuisse episcopalia, nisi post hoc tempus, vt signo de Petri cathedra adnotauimus; & ait, *Iacobus, Cephas, & Ioannes, qui videbuntur columnæ esse dextras dederunt mihi, & Barnabæ societatis*, Cur Cephas? Quod is præcipue Iudæis, qui tunc omnium soli presbyteri, episcopique fieri solebant, ac propterea Paulo ipsi, Ioanni, & Iacobo præcessit. Hos autem dicit aliquid in Ecclesia fuisse; perinde ac si reliqui præ illis nihil forent. Sic itaque commendat, & consignat potestatem suam Paulus, ac reuocat ad ipsum Petrum, qui & ad Romanos capite octauo scribit, *quomodo non cū illo omnia nobis donauit?* quid sit hoc interpretatur S. Augustinus homilia secūda, asserens Episcopis esse omnium rerum tam sæcularium, quàm spiritualium regiam potestatem, & inquiens. *In* CHRISTO, *habet Ecclesia hanc potestatem, sicut dixit Apostolus ad* Romanos, *cum illo nobis omnia donata fuisse; sic virgam ferream dixit Ioannes propter iustitiam, & propter rigorem, cum virga corrigantur boni, mali vero confringantur*. Hæc Sanctus. Quamuis, vt suo loco videbimus, Idem Paulus velit sibi ius esse iudicandi omnia sæcularia.

2. ad Corinthios cap. 6. & vltimo ad Romanos. non absque causa, cum dixisset annunciari ipsorum fidem in vniuerso mundo, precatur, vt Deus conterat velociter sub pedibus eorum Satanã: quo videtur significare ad ipsos in primis pertinere, quod de Virgine, & Ecclesia sancta prædictum fuerat à Deo contra serpentem, *& ipsa conteret caput tuum*, & a CHRISTO dictũ Petro Lucæ 22. *Simon expetiuit Satan, vt cribraret vos sicut triticum, ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua*.

S. Ignatius porro, cum sæpius omnium agendorum facultatem referat ad Sacerdotes, & Episcopos, horum deinde refert ad Ecclesiam Romanorũ. Sic itaque is ad Trallianos. *Necessarium est enim vos nihil præter Episcopum facere, neque aliquid agere*. Et ad Magnesianos. *Sicuti ergo Dominus sine Patre nihil facit (non enim possum, inquit, à me ipso facere quidquam.) sic etiam & vos sine Episcopo, siue Presbyter, siue Diaconi, siue Laicus. Non ergo vobis aliquid rationabile videatur extra ipsius sententiam*. Et ad Smyrnenses. *Ego autem dico honorare quidem Deum, & auctorem omnium, & dominum: Episcopum autem tamquam principem sacerdotum, qui imaginẽ Dei fert, principatumque secundum Deum, sacerdotium vero secundum Christum*. Et mox. *Si enim quis contra Regem insurgens, damnatione dignus est, vt pote tranquillitatẽ, & pacem communem dissoluat, quomodo vltionẽ euadere poterit, qui præter Episcopũ egerit?*

Idem vero agnoscit omnem ab Ecclesia Romana potestatem. Nam sic ad illam scribens, cum sedes, quantum constat vel vacaret, vel existimaretur vacare. *Ecclesiæ sanctificatæ, & illuminatæ in voluntate Dei, quæ fecit omnia, quæ sunt secundum finẽ, & dilectionẽ* IESV CHRISTI, *& Saluatoris nostri, qua & præsidet in loco religionis* Romanorũ, *Deo dignæ, eminentia dignæ, memoria dignæ, beatitudine dignæ, laude dignæ fundatæ in dilectione, & fide* CHRISTI, *paternum nomen habenti, spiritiferæ, quam & saluto*. Hæc S. Ignatius, qui cum scribat ad Trallianos, Magnesianos, Tarsenses, Philipenses, Philadelphienses, Smyrnenses, Antiochenos, Ephesios, & Ecclesias eorum multis nominibus laudet; nullam tamen vocat illuminatã in voluntate Dei, nullam dicit præsidere, nullam appellat eminentia dignam, nullam scribit paternum nomen habere. soli hæc tribuit Ecclesiæ Romanæ. Illa igitur, vt vult Ignatius, præsidet, eminet, ac paternum nomen habet. Si illa præsidet, ergo sunt aliæ subiectæ; si eminet, subsunt; si paternum nomen habet, filiæ sunt.

sunt, alioquin neque emineret, neque præsideret, neque paternum nomen haberet, ac falso Ignatius ea scripsisset. Sed illud præterea obseruandum. Nam quod quidam verterunt, eminentia dignæ, in Greco est ἀξιοπιστώκλη, idest dignæ super quā ædificetur. Sic enim respicit illud: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiā meam*. veluti, & illud, beatitudine dignæ, verba CHRISTI ad Petrum. *Beatus es Simon Bariona.*

Ex his apparet cuncta agenda à laicis deferenda ad Sacerdotes, & Episcopos; cuncta agenda ab his grauia ad Pontificē Romanum. de sententia S. Ignatij Patriarchalæ Antiocheni.

S. Irinæus libro quarto, capite quadragesimo quarto, cum dixisset, Moysi, & Samueli fuisse datum populi regendi, & omnium iudicandorum munus, siue illa spiritualia forent, siue sæcularia, eosque in iudicando, & regendo iustos fuisse adiicit. *Tales presbyteros nutrit Ecclesia, de quibus & Propheta ait: & dabo principes tuos in pace, & Episcopos tuos in iustitia. de quibus & Dominus dicebat: quis igitur erit fidelis actor, bonus, & sapiens quem præponit Dominus super familiam suam ad danda eis cibaria in tempore? beatus ille seruus, quem veniens Dominus inuenerit vigilantem.* Hæc ille Moysis, & Samuelis loco in Ecclesia ponens presbyteros, ac de eis vult prædictum, quod pertinet ad Iudices. Oraculum namque illud est desumptum ex Isaiæ cap. 32. quod explicans Cyrillus in Ioannis Euangelium libro tertio, capite trigesimo, inquit. *Principes, id est Sancti discipuli omnia gubernaturi fuisse scribūtur*, & quod Christus, ait Luc. 12.

Idem vero S. Irinæus omnem aliorum sacerdotum potestatem reuocat ad Pontificem Romanū libri tertij, capite tertio. *Maximæ*, inquit, *& antiquissimæ, & omnibus cognitæ à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo fundatæ & constitutæ Ecclesiæ eā quā habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum venientes vsque ad nos, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem, & malam sententiam, præterquam oportet colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnium conuenire Ecclesiam, hoc est eos, qui sunt vndique fideles.* Hæc Sanctus. apertè decernens necessarium, cunctos fideles conuenire ad Ecclesiam Romanam, quod maximè antiquissima sit, ac potentiorem teneat principalitatem, non ob alias, quas alij confingunt, causas.

Ex his

Ex his constat cuncta à sacerdotibus, siue spiritualia, siue sæcularia gubernanda, veluti olim gubernabantur à Moyse, & Samuele; hos autem necessario conuenire ad Ecclesiam Romanam.

Attulimus testimonia duorum sanctissimorum Martyrum, quorum alter præsedit in Oriente, alter vero in Occidente, doctissimique, & antiquissimi sunt præ cunctis antiquis. Afferamus alterius etiam Martyris doctissimi, qui in Meridie præsedit, & Africæ terras illustrauit. Sanctus Cyprianus epistola 69 vel 10. lib. 4. scribens ostendit Episcopos, & Sacerdotes non posse ab vllo sæcularium iudicari. Sic ad Pupianum, qui asserebat iudicandos ob crimina admissa: ideoque aduersus Cyprianum, veluti reum tamquam Iudex instituerat inquisitionem adijciens inter alia, sic fieri debere, ac posse, cum foret à Christianis ad alios iudicandos promotus, & asseueraret in Episcopos sibi ius esse, quando humilitas erat ab eis custodiéda. ad quem sic Sanctus. *Quod vero dixisti*, ait, *sacerdotes humiles esse debere, quia Dominus, & Apostoli eius humiles fuerunt, humilitatem meam, & fratres omnes, & gentiles quoque optime norunt, & diligunt; & tu quoque noueras, & diligebas, cum adhuc in Ecclesia esses, & mecum communicares. Quis autem nostrum longe est ab humilitate? vtrumne ego, qui quotidie fratribus seruio, & venientes ad Ecclesiam singulos benignè, & cum voto, & gaudio suscipio? An tu, qui te Episcopum Episcopi, & Iudicem Iudicis ad tempus à Deo dati constituis? Cum Dominus Deus in Deuteronomio dicat, & homo, quicumq. fecerit in superbia, vt non exaudiat Sacerdotem, aut Iudicem, qui fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & non agent impie etiam nunc. Et iterum ad Samuelem loquitur, & dicit. Non te spreuerunt.* & mox. *Nisi si Sacerdos tibi fui ante persecutionem, quando mecum communicabas post persecutionem* Sacerdos *esse desiui. persecutio enim veniens te ad summam martyrij sublimitatem prouexit; me autem præscriptionis onere depressit, cum publice legeretur. Si quis tenet, vel possidet de bonis Cacilij Cypriani Episcopi Christianorum, vt etiã qui non credebant Deo Episcopum constituenti, vel diabolo crederent Episcopum proscribenti.* (audi vocari diabolum, qui Episcopi crimina tamquam iudex inquirit.) *Nec hæc iacto, sed dolens profero, cũ te iudicem Dei constituas, &* CHRISTI, *qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt. Qui audit vos, audit me, & qui me audit,*

audit

audit eum, qui me misit: & qui reijcit vos, me reijcit, & eum, qui me misit. Et dein: *quis enim hic est superbiæ tumor, quæ arrogantia animi, quæ mentis inflatio ad cognitionem suam præpositos, & sacerdotes vocare, ac nisi apud te purgati fuerimus, & sententia tua absoluti. Ecce iam sex annis nec fraternitas habuerit Episcopum, nec plebs præpositum, nec grex pastorem, nec Ecclesia gubernatorem, nec* CHRISTVS *antistitem, nec Deus sacerdotem.*

Hæc Sanctus aduersus Pupianum, qui Carthagine remanens, cum S. Cyprianus persecutionem declinasset, reliquorum Christianorum, qui & ipsi Carthagine substiterant, gubernacula regebat; inquisitionemque in Sanctum Cyprianum ex multorum dictis instituerat, cui Sanctus nihil aliud obiecit, nisi se sacerdotem, neque illi fas esse de sacerdotibus iudicare. Additque ad finem pulcherrimam rationem, non esse illum de Ecclesia, qui de sacerdotibus iudicat, cum sine illis esse Ecclesia non possit, quocirca ab illis se diuellens, aut in eos inquirens veluti reos, à sacerdotio ex ea parte sese cum suis diuellere, ac proinde ab Ecclesia, quæ sine illo consistere non potest; quæ ratio militat aduersus laicos quosuis, quamuis Reges, & Imperatores summos. *Vnde scire debes,* inquit, *Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo, & si quis cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse.* Ob id istos diabolos appellat, qui cum laici sint, audent etiamsi ab Ecclesia præseferant accepisse potestatem de sacerdotibus cognoscere, quibus est mandatum de populo, aut laicis cognoscere.

Videamus itaque à quo potestatem sacerdotum desumi decernat. S. Cyprianus. *Loquitur,* ait, *Dominus ad Petrum: Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam, & tibi dabo claues regni cælorum, & quæ ligaueris super terram, erunt ligata, & in cælis. Et quæcumque solueris super terram, erunt soluta, & in cælis. & iterum eidem post Resurrectionem suam dicit, Pasce oues meas. Super illum vnum ædificat Ecclesiam suam, & illi pascendas mandat oues suas. & quamuis Apostolis omnibus post Resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat. sicut misit me Pater, & ego mitto vos; accipite Spiritum sanctum, si cui remiseritis peccata, remittuntur illi, si cui retinueritis, retinebuntur: tamen, vt vnitatem manifestaret, vnam cathedram constituit, & vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua authoritate disposuit. Hoc erant* (non sunt, aut fuere postea) *vtique*

que & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi (anteq; Petro diceretur, pasce oues meas) *& honoris, & potestatis, sed exordium ab vnitate proficiscitur. Primatus Petro datur* (cũ dicitur illi, pasce oues meas) *vt vna* CHRISTI *Ecclesia, & Cathedra vna monstretur, & pastores sunt omnes; sed grex vnus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus vnanimi consensione pascatur, quam vnam Ecclesiam etiam in Cantico Canticorum Spiritus sanctus ex persona Domini designat, & dicit: vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ electa genitrici suæ. Hanc Ecclesiæ vnitatem, qui non tenet, tenere se fidem credit? qui Ecclesiæ renititur, & resistit, qui Cathedram Petri, super qua fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit? quando & Apostolus Paulus idem doceat, & sacramentum vnitatis ostendat dicens; vnum corpus, & vnus spiritus, vna spes vocationis vestræ, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, & vnus Deus. quam vnitatem firmiter tenere, & vindicare debemus, maxime Episcopi, qui in Ecclesia præsidemus, vt Episcopatum quoque ipsum vnum, atq; indiuisum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat; nemo fidei veritatem perfida præuaricatione confundat, Episcopatus vnus est, cuius à singulis in solidũ* (cũ Petro, ac Petri successore) *pars tenetur. Ecclesia quoque vna est quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur: quomodo Solis multi radij, lumen vnum; & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum: & cum de fonte vno riui plurimi defluunt. Numerositas licet diffusa videatur exundantis copiæ largitate, vnitas tamen seruatur in origine. auelle radios Solis à corpore, diuisionem lucis vnitas non capit; de arbore frange ramum, fructus germinare non poterit; à fonte præcide riuos, præcisus arescet; sic & Ecclesia Domini luce perfusa per Orbem totum, radios suos porrigit, vnũ tamen lumen est, quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis separatur, ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis extendit, profluentes largiter riuos latius expandit, vnum tamen caput est, & origo vna, & vna mater fœcunditatis successibus copiosa. illius fœtu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur. Habere iam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Si potuit euadere quisquam, qui extra arcam Noe fuit, & qui extra Ecclesiam foris fuerit, euadit. Monet Dominus, & dicit: Qui non est mecum, aduersus me est; & qui non mecum colligit, spargit. qui pacem* CHRISTI, *& concordiam rumpit, aduersus* CHRISTVM *facit. qui alibi præter Ecclesiam colligit,*

CHRI-

CHRISTI *Ecclesiam spargit. Dicit Dominus: Ego, & Pater vnum sumus. Et iterum de Patre, & Filio, & Spiritu sancto scriptum est: & hi tres vnum sunt. & quisquam credit hanc vnitatē de diuina firmitate venientem sacramentis cœlestibus cohærentem scindi in Ecclesia posse, & voluntatem collidentium diuortio separari? Hanc vnitatem qui non tenet, Dei legem non tenet, non tenet Patris, & Filij fidem, vitam non tenet, & salutem.* Hucusque Sanctus.

Apparet itaque nulli esse in sacerdotes potestatem, nisi maiori sacerdoti; hanc vero potestatem deriuari à Petri successore, veluti à Sole radios, à fonte riuos, à trunco ramos.

Vidimus, quæ dicant antiquissimi, doctissimi, ac sanctissimi Patres, Martyresque altissimi Dei ex Oriente, Occidente, & Austro. e Septentrione remotiori non habemus vllos scriptores antiquos. Quod si Athenæ magis in Septentrionem vergunt, quā Roma; cōstat ex epistola Sancti Dionysij Atheniensis Areopagitæ, laicis omnino nullam dari in sacerdotes potestatem, quod liquet ex epistola ad Demophilum, quam infra adducemus, totaque ecclesiastica hierarchia; vniuersamque reduci ad sacerdotes, & Apostolorum successores: horum vero potestatem reducit ad Petrum verbis ijs, quæ reliquit scripta cap. 3. de diuinis nominibus, ita ipsum nominans, πέτρος ἡ κορυφαία, καὶ πρεσβυτάτη τῶν θεολόγων ἀκρότης. idest *Petrus eminens, & presbyterorum summus apex*. ita vertendum illud πρεσβυτάτη, alioquin si vertas, vt multi verterunt, antiquissimus, & falsum dicetur, Apostolorum namque aliqui maiores natu Petro, vt Andreas, & ecclesiastici verbi proprietatem non temere à Sācto appositam non retinebis, inferioris ætatis aliqui suo loco adducentur. Ex his porro allatis propositum constat, nullam laicis in clericos, & sacerdotes datā potestatem; hanc vero ad vnam reuocari, quæ in Cathedra Sancti Petri sedet ob eā causam, quod ad vnum sint omnia redigenda, ne pereant; sed bene disponantur, veluti Pater, Filius, ac Spiritus sanctus vnum sunt, & à Patre vno est initium indissolubile, atque æternum, à quo omnis paternitas nominatur, & cuius nomen, inquit sanctus Ignatius, Petri Cathedræ est datum, & cui filium reuelauit, vt CHRISTVS dixit.

Nunc inspiciamus, quid nostri sæculi, aut inferiorum scriptores dicant. Primus autem sit S. Thomas, qui continuans verba à nobis libro primo allata de vtraque potestate spiri-

tuali,& temporali. *Videtur*,ait, CHRISTI *Vicarius habere plenitudinem potestatis. cui competit dicta prouisio ex triplici genere. Primo quidem diuino, quia videtur voluisse* CHRISTVS *ex verbis superius introductis. & infra etiã ostendetur. Secundo ex iure naturali, quia supposito ipsum primum locum tenere in principatu, oportet eum dici caput, à quo est omnis motus, & sensus in corpore mystico, per quod habetur, quod omnis influẽtia regiminis ab ipso dependet. Amplius autem in communitate oportet attendere ad conseruationem ipsius, quia hoc natura requirit humana, quæ sine societate viuere non potest; conseruari autem nequit, nisi per dirigentem primum in quolibet genere hominum: & hoc est in actibus humanis hominum Primus hierarcha, qui est* CHRISTVS; *vnde est primum dirigens, & consulens, & mouens; cuius vices summus Pontifex tenet. Rursus autem dictum supra in primo libro, quod Princeps est in regno; sicut Deus in mundo, & anima in corpore. Constat autem, quod omnis operatio naturæ ex Deo dependet, sicut gubernante, mouente, & conseruante, quia in ipso mouemur, & sumus, vt dicitur in Actibus Apostolorum, & Propheta Isaia cap. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine: similiter & de anima dici potest, quia omnis actio naturæ in corpore ex triplici causæ genere dependet ex anima. Hoc autem videmus in Deo, qui gubernando, & dirigendo mundum permittit corruptionem particularis entis pro conseruatione totius; sic & natura facit pro conseruatione corporis humani ex virtute animæ. Simile contingit in principe totius regni, quia pro conseruatione regiminis super subditos ampliatur eius potestas imponendo taleas, destruendo ciuitates, & Castra pro conseruatione totius regni. Igitur magis* (nota hoc verbum magis) *hoc conuenit summo, & supremo Principi, idest Papæ ad bonum totius Christianitatis.*

Audiuimus Italum, nunc Gallo aures demus. Sic autem Richardus de media villa in 4.distin.24.quæst.3.artic.3. *In omni*, ait, *re vna ex diuersis rebus integrata. oportet esse aliquid præeminens, quo diuersæ partes teneantur in vnum, sicut est anima in corpore humano, & corpus super contrarietatem eleuatum; quod est cælum in machina mundi, per virtutem enim cælestem conciliantur elementa, quæ contraria sunt. Vnde cum Ecclesia sit vnũ corpus Christi mysticum ex diuersis statibus, & membris constitutum, ad conseruationem huius vnitatis oportet esse vnum caput omnium statuum cum Ecclesiæ, & membrorum vniuersitate re-*

te regitiuum. Sub quo diuersi status Ecclesiæ, & membra diuersa conueniunt secundum debitam proportionem in vnum. & sic conformetur Ecclesia militans suo exemplari in cælo. Hæc Richardus naturalem rationem secutus.

Eandem sententiam pluribus est complexus post Italos, & Gallos Sancius Episcopus Zamorensis libro de origine, & differētia principatus parte prima, ac primo præmittit dicens: *Nemo nisi* CHRISTVS, *vel eius Vicarius in terris post dicere illud, quod Propheta de* CHRISTO *dixereat: mihi, inquit, alienigenæ subditi sunt. nam propter vniuersale dominium nullus mortalium est ei alienus, & non subditus, quia scriptum est de eo: Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.* Et rursus. *Romanus Pontifex vice* CHRISTI *principatur in vniuerso Orbe in spiritualibus, & temporalibus, & de illo loquuntur iura, auctoritates, & rationes supra allegatæ* Et prope finē primæ partis concludit: *Est vero naturaliter, moraliter, & diuino iure, cum recta fide tenendum, principatum* Romani *Pontificis esse verum, & vnicum immediatum principatum totius orbis, nedum quo ad spiritualia, sed quo ad temporalia; & principatum imperialem esse ab ipso dependentem, & mediatum, ministerialem, & instrumentalem eidem subministrantem, & deseruientem, foreque ab eo ordinatum, & institutum, & ad iussum Principatus Papalis mobilē, reuocabilē, corrigibilē, & punibilē.* Et mox: *resoluēdo igitur istū articulū, diximus, quod in tota machina mundi non est nisi vnus principatus; ideo non debet esse nisi vnus vniuersalis, & supremus princeps, & monarcha. Nam vltra prædicta illud natura ipsa docet. Vt enim, inquit Philosophus in xij. Methaphysicorū. Entia nolunt male disponi, ideo vnus est principatus, & vnus Princeps supremus totius orbis, qui est* CHRISTI *Vicarius; iuxta illud Danielis cap. 8. Dedit ei potestatem, & honorem, & Regnum; & omnes populi, & linguæ seruient ei. In illo igitur est fons, & origo omnis principatus, & ab eo cæteræ potestates defluunt.* Hæc ille Hispanus.

His omnibus consensit Dionysius Carthusianus natione Germanus, libro secundo sententiarum, distin. 44. quæstione 5. Nam cum recitasset ipsa S. Thomæ verba ipsius sententiæ subscribens, à nobis relata ad finem primi libri, quibus asserit in Pontifice summo esse apicem sæcularis, & spiritualis potestatis ita concludit. *Quibus per omnia concordant Alexander, Bonauentura, Petrus, Richardus, alijq. communiter.* Hæc ille attestans hanc esse communem Theologorum conclusionem. Sic itaque, vt apparet è toto Orbe terrarū tam veteris, quam

nostræ ætatis Theologi, & Sancti ita definiuerunt, vt iam peruicacissimi sit ingenij audere aliter opinari. Ad vnam vero omnes rationem singulas quasque reduxerunt, vt optime sic singulis, oportere vnum præsidere, & ad illius potestatem rite pro finis ratione nihil non ordinantem cuncta reuocanda. Hinc Pontificem summum dixere Patrem, Pastorem, Columnam, Fundamentum, Apicem, Fontem, Truncum, Caput, Formam, Animam, Cælum, Solem, ac pro suo modo Deum. Nunc igitur ad altiora, & secretiora transeamus.

Multis probatur testimonijs diuinæ scripturæ, Sanctorum, Gentium, Sybillarum, Christum simul, atq; est conceptus, & natus, fuisse omnium supremum Regem. Cap. VIII.

Vamuis, quæ dicta sunt hucusque à nobis, cuilibet sane mentis satis esse possint, maiora tamen, clariora, ac diuiniora restant explicanda: igitur sciendum nobis est CHRISTVM simulatq. est conceptus, perfectissime omnino meruisse, inquit S. Thomas 3. distin. 13. art. 3. & in 3. dist. 18. quæst. vnica. art. 3. & ibi S. Bonauentura, Richardus, Scotus, alijque omnes, primo actu mentis, & protinus ex merito actus illius procedentis ab hypostasi diuina, ac proinde inter creata infinito, & immenso, cui nihil addi posset, assecutum fuisse omnẽ supernaturalem potestatẽ, regaleque in omnia dominium, quamuis ex diuina preordinatione volens ipse neque illud manifestaret, neque omnino, & in omnibus extrinsecus exerceret, etiam si iure posset. Nam simulatque CHRISTVS est conceptus, eodem momento, fuit sacerdos, & hostia; ac semetipsum, suumque corpus obtulit Deo in odorẽ suauitatis expiationem pro delictis omnibus, & creaturæ vniuersæ visibilis, & inuisibilis supernaturalem glorificationem, sicut à supernaturali persona hic actus procedebat, quod scriptum est Psa. 39. *Sacrificium, & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi.* (vel vt verti potest ex Hebræo, corpus aptasti mihi.) *In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Hæc CHRISTVS, vt interpretatur Sanctus Paulus ad Hebræos cap. decimo de seipso ad patrem, cum corpus est

Ipsi aptatum, continuans, vt ita dicamus, illa sanctissimæ Virginis verba, de sua humanitate loquens. *Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum.* Hinc S. Paulus ait ad Hebræos cap. I. CHRISTVM fuisse adoratum ab Angelis, simulatque est introductus in orbem terrarum, siue factus est homo, & conceptus; proinde cuncta illi fuere subiecta. Nam per Angelos cuncta administrantur, Eodem respiciens Isaias dixit cap. 2. *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet.* Virga hæc est CHRISTVS, vt interpretatur Procopius, Gazæus, Cyrillus, eodem loco Origenes Numerorum cap. 2. homilia 6. Athanasius de fide vnitatis, Dionysius, Clemens Alexandrinus Pædagog. lib. I. cap 7. SS. Ambrosius officiorum lib. 3. cap. 14. Augustinus sermone de temp. 3. & 8. tomo decimo, & Chrysostomus homil. 30. in cap. 12. Matthæi, & homil. de sancto, & adorando spiritu,

Hæc autem virga rursus significat regiam, sacerdotalemq. CHRISTI potestatem, vt ijdem late interpretantur. Hinc Procopius. *Dicitur,* ait, CHRISTVS *virga propter dignitatem Regiam, & quod Pastor est, & quod* Rex *Regum, quod Propheta, quod Iudex, quod est præsignificatus virga illa Aaron, quæ refloruit.* Et mox. *Hæc est illa virga oritura ex radice Iesse, qua Moses edebat miracula in Aegypto* CHRISTVS *enim illa faciebat in Aegypto miracula, vt infra dicendum latius. Hæc est virga, quæ liberauit populum suum Moses ab Aegyptiaca seruitute.* Hucusque Gazæus.

Igitur CHRISTVS, simulatque egressus est *E diebus æternitatis,* quod inquit Micheas cap. 5. vt esset in tempore in ipso vtero sanctissime Virginis, quæ & ipsa erat virga modo suo, idem CHRISTVS eodem momento virga erat recturus gentes *In virga ferrea,* vt habetur Psal. 2. daturus hanc virgam quoad humana regenda Petro, successoribus, ac pro modo singulorum sacerdotibus, clericisque.

Cum vero natus est, Angeli rursus adorauerunt illum manifestius canentes: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax.* Ac tunc, ait, Isaias cap. 9. *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis; multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis; super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iuditio, & iustitia amodo, & vsque*

in sem-

in sempiternum. Hæc Propheta sanctus. E quibus habemus, tunc vere monarchiam CHRISTI incœpisse inter homines, cum nemo dicatur inter eos in terris regnare, nisi natus. Quamobrem non modo ab Angelis, sed à parentibus & pastoribus est adoratus, vt cognoscimus è Lucæ cap. 2. ac tradit Doctor sanctus libro de regimine principum 3. cap. 13.

Quinetiam gentium Reges adorauerunt ipsum, veluti Deũ, Sacerdotẽ, ac Regem. Nam Magi ab Oriente venerunt quærentes, ac dicentes: *Vbi est, qui natus est* Rex *Iudæorum*; *& procidentes adorauerunt eum*, *& apertis thesauris suis obtulerunt ei munera aurum, thus, & myrrham*. Quod est Matthæi cap. 2. Aurum quippe vti Regi est datum, thus vti Deo, myrrha vti homini; quod tradunt SS. Ambrosius lib. 2. in Lucam, Hieronymus in cap. 2. Matthæi. Gregorius hom. 10. hinc illud Iuueci presbyteri Hispani. quod à S. Hieronymo citatur.

Thus, aurum, myrrham, Regique, *Hominique, Deoque*
Dona ferunt.

Amplius agnouerunt ipsum vti verum Regem plurimi. In his Nathanael cum dixit, Ioannis cap. 1. *Tu es filius Dei, tu es* Rex *Israel*. Quin cuncti Iudæi fatebantur CHRISTVM Messiam, reuera futurum Regem: sic enim Lucæ cap. 23. Iudæi accusant illum. *Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari, & dicentem se Christum* Regem *esse*. Hæc illi. In confesso namque erat apud omnes, Christum reuera futurum totius mundi Regem. ideoque Apostoli existimabant fore, vt Christus viuẽs exerceret oĩno in oĩbus suam potestatẽ regiam; quod apparet ex innumeris Euangelij locis. Quin ex oraculis Sybillinis cunctæ gentes, etsi idem omnes certo non crederent, tamen & multi certissimũ putabãt, & pleriq; doctorum opinabantur, ac propterea vocatur à Iacob *expectatio gentium* Geneseos cap. 49. quod apparet ex Ecloga Virgilij quarta, canentis illa:

Iam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna,
Iam noua progenies cælo demittitur alto.

Mox fabulis veritatem contexens.

Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo.
Et mox.
Ille Deum vitam accipiet, Diuisque videbit

Per-

Permixtas Heroas, & ipse videbitur illis,
Pacatumque reget patrijs virtutibus orbem.

Hæc vates Latinus apertè canens fore, vt in Latio, veluti alter Saturnus deorum pater: Christus ob Romanam sedem regnet. & quando Christus est dictus Sol, & Oriens; similiter etiam thronus eius Soli comparatur; sæcularis autem potestas Lunæ, hæc ille nesciens quasi impellente spiritu fudit.

Casta fauo Lucina tuus iam regnat Apollo.

Persuasissimum vero fuisse Iudæa profectum Romæ regnaturum, quem quicumque haud excepissent, perirent, tradit Cicero libro secundo de Diuinatione: cognoscimusq. ex eodem Philipica secunda; Lucij Flori lib.4.cap.1. Taciti annalium lib.21. Suetonio in Vespasiano cap.4. Dione Romanæ historiæ lib.37.

Neque Christus negauit se Regem, Nathanaeli id asserẽti. Quin cum descenderet ipse de monte insidens asino, occurrerunt ei turbæ, cum palmarum, oliuarumque ramis, tamquam triumphanti, ac subter asini pedes vestimenta sua sternebant clamantes, vt habet S. Marcus cap.11. *Osanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, benedictum, quod venit regnum patris nostri Dauid.* Atque etiam, quod habet S.Lucas cap.19. *Benedictus, qui venit* Rex *in nomine Domini, pax in cælo, & gloria in excelsis.* Hæc Euangelista, qui subijcit. *Et quidam pharisæorum de turbis dixerunt ad illum: Magister increpa discipulos tuos. Quibus ille ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.* Hucusque S.Lucas, qui deinde ait Christum fleuisse, quod non agnosceretur à Ciuitate, & idcirco ait fore, vt omnino euerteretur. quod scilicet hoc etiam præsignificetur fore, vt quicumque ipsius regnum non agnoscunt, Apostolicæ sedi, ac per eam sacerdotibus, clericisque suo modo inhærens, funditus ruant, vt ostendimus libro de ruinis gentium latisimè.

Quid plura? neque Pilato Christus Regem se esse denegauit, Ioannis cap. 18. & Pilatus ipse confessus est, cum dixit: *Regem vestrum crucifigam?* Ac petentibus pharisæis, vt tituli inscriptio deleretur, dixit: *Quod scripsi scripsi.* vt capite sequenti habetur, licet eum voluntati eorum tradidisset.

Nunquid ergo Christi regiam potestatem negabunt vlli, & erunt infidelibus deteriores, pharisæis peiores, ipsi enim Regem negabant, quod Christum non crederent, at illi inficiantur

tur esse Regem, cum Christum fateantur, Amplius lapidibus duriores, deniq; ipso Pilato, qui crucifigendm dedit flagitiosiores. Certe Sanctus Gregorius, & Ioannes à Turre Cremata hæreticos esse hos dicunt.

Multis probatur testimonijs diuinæ scripturæ, & Sanctorum, Christum priusquam nasceretur, fuisse omnium supremum Regem. Cap. IX.

Idebimur aliquid forsan dixisse de CHRISTI regno, sed certè nihil hucusque est dictum. Sciendum nobis est itaque fuisse inter alias causas; idcirco à clementissimo omnium parente Deo hominem creatum, vt sedes Angelorum vacuas ob Angelorum casum repleret. quod tradunt S. Augustinus l.3.de Trinitate cap.17.S. Anselmus opusculo, cur Deus homo.

Verum, postquam corruit ille vna cum coniuge Eua in crimen, subijt protinus sententiam mortis, ac natura humana est corrupta, vt clare disputat primis epistolæ ad Romanos capitibus S.Paulus. Ex hac corruptione fiebat, vt illa tenderet in dies ad peiora, nam talis est corruptionis conatus. Cum vero sit homo finis omniũ rerum sensibilium, quod etiam Iurisconsultus vidit l.in pecudũ.ff.de vsuris, & Philosophus primo physicorum; idcirco sensibilia cuncta, & vniuersitas rerum tota incidit in multa detrimenta. Ac primo Angeli quodammodo frustrati sunt desiderio, & expectatione sua; neque enim poterant amplius eorum vacuæ sedes repleri, deinde cum vitiato hominis statu, perturbatus est etiam status omnium rerum sensibilium, qui tranquillissimo ordine seruiebat homini. Hinc ad eum fuit à Deo dictum: *In sudore vultus tui, vesceris pane tuo; maledicta terra in opere tuo, spinas, & tribulos germinabit tibi.* Sic itaque elementa tota quodammodo concussa, & labefactata, atque vt ait Dauid: *Commota sunt omnia fundamenta terræ.* Hinc etiam factum est, vt quælibet rerum sensibiliũ species aliquod fuerit detrimentum passa, ac proinde Angelorum regnum fuerit imminutum. Diximus enim supra, quamlibet

libet rerum sensibilium speciem fuisse alicui ex Angelis vltimi ordinis traditam in gubernationem. Perturbato itaque cuiuslibet sensibilium speciei statu, simul quoque Angelorũ propria regna sunt conturbata. Iam cum fuisset consilio diuino constitutum, vt quilibet homo traderetur Angelo alicui gubernandus, atque ille inimicitias cum Deo contraxisset, iræ filius factus, quod ait Apostolus: quomodo non inflictum fuerat Angelorum regno nescio quod, vt ita loquamur, vulnus? Idq; eo magis, quod illud etiam fuerat à diuina prouidentia constitutum, vt cuilibet regno, populoque regendo assignaretur Archangelus aliquis tamquam Rex inuisibilis inter mortales.

Quod autem maxime erat lugendum. Non erat è creaturis vlla, quæ tanto malo opem ferre posset, casumq. Adami, & mortalium subleuare. Peccarat namque ille aduersus infinitam Dei bonitatem, peccatumq. erat ex parte obiecti pœna infinita dignum, merebaturque homo redigi ad nihilum cum rebus omnibus suis. Quamobrem nulla erat creatura, cui tanta esset potestas, vt infinitum rependeret, atque vt exigebat iustitia, tantum redderet, quantum fuerat ablatum, pariaque paribus retribuerentur. Amplius appetierat homo esse, vt Deus, quo nihil excelsius potest esse, vt iustitiæ lanx ad æqualitatem reduceretur, descendendum fuerat tantundem, quantum superbia sese extulerat. Nihil autem creatum datur, quod ex altera parte possit adeo descendere, quantum sublimitas diuinæ maiestatis sese attollit, quæ latè explicat S. Athanasius libro de incarnatione, & Anselmus opusculo, cur Deus homo. Redigendus itaque ad nihilum videbatur homo ob admissum crimen, quod vt diuina scriptura ostendat, narrat aliquando illud de clementissimo patre, Geneseos cap. 6. *Videns autem Deus, quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pænituit eum, quod hominem fecisset in terra, & præcauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus: delebo, inquit, hominem, quem creaui à facie terræ ab homine vsque ad animantia, à reptili vsque ad volucres cæli, pænitet enim me fecisse eos.*

Tantis ex omni parte malis opem tulit Sapientia diuina, potentiæ, bonitatiq. infinitæ coniuncta. Verbum Dei summi, filius altissimi omnium creatoris, per quem facta sunt omnia, statutumque est ex æterno Dei consilio, vt Dei filius fieret homo, naturaque humana diuinę adiungeretur in vna hypostasi

diuina, seu persona Trinitatis secunda, atque ita foret Deus, & homo, & quando actiones sunt subsistentium, & suppositorum, quidquid ab illo ageretur per humanitatis instrumentum diuinitati coniunctum, subsistensque in diuina persona, à Deo re- uera procederet, ac fieri diceretur, meritiq. infiniti esset, atq; infinita quodammodo valeret. Hoc decreto reuelauit Deus tanti consilij mysterium non modo Angelis, quibus ob dæmonum fuerat in rebus eorũ gubernationi cõmissis iniuria facta; sed homini quoque. (Nã sic dicitur eductus è delicto, Sapientiæ cap. 10.) illud edicens, vt omnes crederent certissimo fore, vt per hunc nasciturum ex Virgine cuncta restaurarentur, atque in longe nobilissimam formam restituerentur, totam in hoc homine spem collocarent, ad eum confugerent cuncti, ne in deteriora laberentur, animi deuotione illius aduentum desiderarent, precibus expeterent, illi cuncta, quæ habebant, subijcerent, ac destinarent. Ita S. Augustinus lib. 4. in Genesim ad literam c. 19. & lib. 9. de ciuit. Dei. cap. 10. S. Thomas 1. quæst. 64. art. 1. S. Bernardus sermone 27. in Cantica. Rupertus lib. 8. in Ioannem circa finem. Hinc Angeli quaslibet rerum species ad hunc finem, quælibet regna, quoslibet populos, quascumque res ita moderabantur, atque orbes ipsos cælestes, vt hunc Regem suo modo venerarentur, illi seruirent. Mortalibus vero ipsis idem palam faciebant multis oraculis latè per orbem disseminatis, similiterque homines religiosi & pij prædicabãt; sic igitur huic Regi venturo, necdum nato, ab ipsa mundi origine nihil non creatum suo modo seruiebat. Angeli porro cognouerant hunc omnium rerum creatarum Regem fore eminentissimum, singulisque ipsorum accidentalem gloriam mirabiliter, immensumque in modum diuinitus in cælo, atque in terris augendam. Iusti eodem modo videbãt aperiendum cælum, transferendos se in cælitum sedes, & infinita beatitudine potituros. Hinc illæ voces, desideriaque ardentiũ, & clamantium. *Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet* Saluatorem. Hinc Isaias similitudinibus rerum sensibilium, quotidianarumque totam rem late explicans, mortales consolaturus, præcipue vero electos. & religiosos cap. 33. *Respice* Sion *ciuitatem solemnitatis nostræ, oculi tui videbunt Hierusalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur claui eius in sempiternum, & omnes funiculi eius non rumpentur, quia solum-*

modo

modo ibi magnificus est Dominus noster: locus fluuiorum, riui latissimi, & patentes, non transibit per eam nauis remigum, neque trieis magna transgredietur eum. Dominus enim Iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster, ipse saluabit nos. & cap. 60. *Surge illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est, quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos; super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur.* Et mox. *Videbis, & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi, & locum pedum meorum glorificabo, & venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt se, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi, & vocabunt te ciuitatem Domini, & non occidet vltra Sol tuus, & Luna tua non minuetur.* & cap. 62. *Propter Sion non tacebo, & propter Hierusalem non quiescam, donec egrediatur, vt splendor iustus eius, & saluator eius, vt lampas accendatur, & videbunt gentes iustum suum, & cuncti Reges inclytum tuum.* Et Zacharias cap. 9. *Exulta satis filia Sion, & iubila filia Hierusalem, ecce Rex tuus veniet tibi iustus, & saluator.*

Hæc est igitur, *expectatio gentium, desiderium collium æternorum*, quod Iacob dixit Genesеos cap. 49. *Hic est desideratus cunctis gentibus*, vt Aggæi cap. 2. habetur.

Quocirca, & Vates Latinus ex oraculis Sybillinis palam cecinit & ipse, Per hunc omnia quæcumque essent cælestia, terrestriaque in meliorem statum reformanda; idcirco quælibet ipsius aduentum desiderare, & cum multa dixisset ab illo in terris longe reddita pacatiora, pulchriora, & fœcundiora, subijcit adhuc longe præstantissima futura, cum prius omnia ruinam minarentur.

Aspice connexo nutantem pondere mundum,
Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum,
Aspice venturo lætentur vt omnia sæclo.

Angeli quippe præsidentes mutis rebus, & inanimis, ac ratione expertibus ad venturi Regis gloriam quocumque id fieri posset modo singula impellebant, expectantes & ipsi aduentum supremi omnium rerum Regis, atq; ita CHRISTVS per fidem, & charitatē in singulis quibusque rebus creatis antequam conciperetur vbique regnabat, ac pro fide, & charitate cuiusque aliter, atque aliter ipsæ res creatæ in minimis qui-

busque disponebantur, ac pro imperio ipsius ita erat quarumlibet rerum generatio, progressio status, interitus, actio, passio. Vide & admirare amplitudinem tanti Regis.

Plurimis diuinæ scripturæ, sanctorumq. testimonijs explicatur nihil fieri ab vlla creatura, nisi CHRISTO *homine singillatim sic ordinante, cum sit omnium rerum, veluti homo speciosus forma præ filijs hominum Rex, & Dominus post Deum supremus.*

Cap. IX.

Sublimiora nobis restant explicanda (Dei benignitas ineffabilis, pro qua pugnamus aduersus illos, qui obscurare eam nituntur amplissime elargiatur, vt tanta, quamuis nullo loco simus, effari possimus.) In primis igitur considerandum nobis est, animam Christi, simulatque est creata, ac substitit in hypostasi diuina fuisse non modo exaltatam supra omnem creaturam propter vnionem, simulq. meruisse protinus omnem beatitudinem longe supra omnes creaturas, sed etiam cognouisse quidquid vmquam fuit, oritur, & quatenus potentia creaturæ omnis sese extendit. Vt vnus ipse magis sciat, quam cunctæ simul mentes, quæ late explicat Doctor sanctus in 3. quæst. 10. 11. 12. Atque ita quantum pertinet ad animæ supremam partem, fuisse perfectissimam, neque addi ad illam quidquam potuisse. tradit hoc Isaias cap. 11. Ioannes cap. 1.

Deinde considerandum nobis est Angelis quibusque cælitibus hoc esse commune, vt per semetipsos diuinę essentiæ fruendæ, & contemplandæ coniungantur absque alterius interuentu; sed quantū ad res creatas cognoscendas, ac præcipue pertinentes ad mundi dispositionem, gubernationemque hominum Angeli inferiores illuminantur à superioribus per species, ac rerum simulacra, vt è sacra scriptura, S. Dionysio, ac ratione ipsa tradit Angelicus Doctor 1. quæst. 106. art. 4. Quāuis enim singuli beati intelligant rerum quarumlibet natu-

ras,

ras, tamen haud curant scire quot sint cuiuscumque speciei indiuidua, vel quid vnumquodque indiuiduum vel agat, vel patiatur. sicuti neque ego curo scire, quot formicæ sint in hoc, illoue foramine, & quid vnaquæque agat, aut nihili facio scire adhuc viliora. non enim spectant hæc, horumque cognitio ad intellectus perfectionem, quamuis ad Angelũ quemlibet pertineat scire singula quæque pertinentia ad speciem sibi commissam, commissumque gubernationi suæ hominem, regnum, populum, simulq. scire, quæ sit voluntas diuina in minimis quibusque circa res moderationi suæ creditas agendis.

His positis anima CHRISTI hominis, & humana supra omnes Angelos ob hypostasim diuinam, in qua subsistit eminentissimè exaltata, illuminat Angelos, docetq. illos singula quæque agenda in quibusuis, vel minimis eorum curæ traditis, vti tradita sunt cuncta corpora, cælorumque orbes, & quæcumque ab eorum motu dependent, leges ijs præscribit, ita vt nihil sit, quod ipsius imperio ex omni parte non subijciatur in tota vniuersitate, rerum creatarum specie, & quouis cuiuscumque speciei indiuiduo, quod habemus è S. Dionysio, & pulcherrime tradit Doctor Sanctus in 3. dist. 13. quæst. 2. art. 2. quæst. 3. & in opusculo de incarnatione art. 3. Alexander Halens. in 3. quæst. 12. in 2. art. 3. §. 5. Sic igitur CHRISTVS, vt homo, est Angelorum caput, ac Rex, idemque omnium rerum naturalium moderator supremus, sine cuius auctoritate, & norma nihil prorsus mouetur; atque ita, vt homo, est omnium Rex. Audi S. Paulum primo ad Colossenses. *Qui* (Deus) *dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem, & remissionem peccatorum, qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipso condita sunt vniuersa in cælis, & in terra visibilia, & inuisibilia, siue Throni, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constat, & ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principiũ, primogenitus:* (en loquitur aperte de humana natura) *ex mortuis, vt sit in omnibus* (en nihil excipit) *ipse primatum tenens, quia in ipso complacuit omnem* (nihil igitur deest) *plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificãs per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt.*

Au-

Audiamus nunc S.Dionysium cap.7.cælestis Hierarchiæ. *Eodemque modo*, inquit, *eas* (Angelicas mentes) *dignas habitas, quæ Iesu participes fierent existimare debemus, non quod in sacrosanctis imaginibus, quæ ficta, factaque sint, diuinam similitudinem specie adumbrent, & exprimant; sed quod reuera ad eum vt primum scientia diuinorum eius luminum prædita sunt, proxime accedant, quod eis summæ concessa sit Dei imitandi (in disponendis inferioribus) potestas, & participes sint pro captu suo prima vi diuinarum eius, humanarumque virtutum. Perfecta etiam intelligenda sunt, non quod illustrata sint scientia, quæ varia sacræ scripturæ loca explicet; sed quod eas prima, atque præstanti gratia, qua cum Deo coniunguntur, summa vt in Angelis diuinorum operum scientia compleuerit. Non enim alijs sanctis essentijs, sed Deo ipsi parent, vt principi dum ad eum nullius interuentu contendunt, & nituntur vi, qua nulla est præstantior, & ordine, atque in summa puritate, perfectaque stabilitate corroborantur, & ad pulchritudinem, quæ materiæ expers est, rationeque intelligitur, vt fas est, contemplandam accedunt, diuinorumque operum rationes, quæ scientiam gignunt, vt primæ, & quæ Deo præsto sunt, discunt à Deo ipso, cui diuino eximio modo parent. Hoc enim Theologi plane tradunt inferiores cælestium naturarum ordines à superioribus rite diuinas sciẽtias discere, summos autem à Deo ipso pro suo captu doceri mysteria; quasdam enim earum inducunt, rite à prioribus hoc discere, Dominum esse virtutum cælestium,* Regemq. *gloriæ eum, qui in cælos, vt hominem docuit elatus est. Alias autem ad ipsum Iesu aspectum hæsitantes, diuinique eius pro nobis surrepti operis scientiam discentes, Iesumque ipsum eas per se docentem, ac primum eis suam in homines benignitatem explicantem: ego enim inquit, qui loquor iustitiam, & iudicium Saluatoris.* Hæc Sanctus Dionysius, volens, & scientiam cunctorum, quæ aguntur, & potestatem communicari Angelis cuncta administrantibus, tam naturalia, quàm supernaturalia, tam cælestia, quàm terrena pro modo cuiusque, & munere, adducitque ad hoc Psalmum 23. qui incipit. *Domine est terra,* quo CHRISTO sunt omnium rerum, siue entium portæ apertæ, anima namque eius elata erat supra omnes cælos, in hypostasi diuina subsistens; extollendum deinde erat & corpus, vt sicut anima CHRISTI regnabat in gloria; sic etiam corpus regnaret, atque ita quoad animam, & corpus

pus esset Rex gloriæ. habet enim CHRISTVS, simulatque est conceptus. *Clauem* Dauid, ac solus est *dignus aperire librum* totius scientiæ, potentiæque diuinæ. Affert & illud ex Isaiæ cap. 63. *Ego sum, qui loquor iustitiam*, quo loco inducitur CHRISTVS à die conceptionis suæ vadens ad Patrem, sicut ab illo exiens, neque solummodo rediens, ac regressus in cælum, peracta passione, resurrectione, & ascensione, sed etiam describitur operās adhuc in hoc mundo per veram sui corporis præsentiam regna confringens, & conterens, non seruientia supernaturali fini, ac potestati, donec regnum suū Patri tradat omnibus omnino subiectis, cum CHRISTVS *erit omnia in omnibus*, inquit Apostolus ad Coloss. cap. 3. Cum *Deus erit omnia in omnibus*, quod idem tradit ad Romanos cap. 15. Obseruandum vero in Psalmo, qui adducitur à S. Dionysio bis dici, vt aperiantur portæ omnium rerum CHRISTO. Nam primum fuerunt apertæ cum conceptus est, animaque ipsius inter intellectuales naturas facta est gloriæ Regina, imperans illis; secundum, cū corpus ipsius etiam gloriam suam recepit, quam continebat anima, miraculumque erit, ait S. Ioannes Chrysostomus, atque alij quod in corpus non sese effunderet, effundenda, ac participanda suo tempore non modo in corpora sanctorum, sed in ipsas etiam terras, vt penetret vi sua supernaturali, vsq; ad centrum, circa quod erunt dæmones, & immortalia corpora damnatorum in istorum, de decus sempiternum, gloriamque sanctorum, Christi, & Dei.

Iam vero, sicut anima CHRISTI cœpit illuminare Angelos posita eminentissime supra omnes intellectuales naturas, & adepta insensiue omnem scientiam, potentiam, & bonitatem extendendam suis temporibus in omnia supernaturali fini, ac potestati omnino subijcienda, sic eisdem maiorem communicauit in omnia potestatem, similiter etiam bonitatis participationem paulatim deducendam in actum, & executionem vsque ad vltimum iudicij diem.

Quamobrem, dicitur in Christo habitare omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, vt habetur ad Colossenses capite secundo. Ab instanti enim conceptionis in corpore Christi fuit omnis potestas, scientia, bonitasque creata, neque quantum ad animam quidquam profecit, sed vti diximus, quantum ad corpus ipsius, aliasque res externas erat explicanda, atque ex absconditis penetralibus sapientiæ, scientiæque Dei palam

pro-

proferenda in corpus eius, in animas, corpora aliorum, resque omnis eius bonitas, sapientia, potestasque regalis.

Ob eandem causam Christus nō modo est caput hominum, quoad animam, verum etiam quoad corpus, tam fideliū, quàm infidelium, quod concludunt omnes scholastici in 3. distin. 13. vbi S. Thomas quæst. 2. art. 1. 2. quæst. 1. 2. 3. & idem 3. quæst. 8. & seq. & in 4. quæst. 48.

Igitur CHRISTVS simulatque est natus, *specie sua*, vt loquitur Dauid Psal. 44. *& pulchritudine* animæ suæ cœpit actu regnare, ac splendore illius animæ illuminare Angelos, sicut illuminabat non existens ab origine mundi per cognitionem diuinitus infusam, obedientiamq. Angelorum ab initio promissam, redditamque, & præstitam semper, cum sit *Agnus occisus ab origine mundi*, atque ita incœperat normam præscribere, legesque in singulis quibusque creaturis regendis, quod vsque ad extremum iudicij diem durabit. Quamobrem veluti iurant aliquando subditi obedientiam præstare tum regi, tum filiis eius; sic Angeli tum, si volumus modo nostro loqui, iurarūt obedientiam Christo Regi futuro sed multiplex est discrimē inter humanā, & Angelicam promissionē in proposito. Primo enim sciebant certissimo Angeli nasciturum, & regnaturum. Secundo regnaturo illi cuncta præparabantur. Tertio, quæ maxima erāt illius ortui reseruabantur, illi actu regnaturo. Hinc sequitur esse Regem supremum, & eminentissimum supra omnes res creatas. Hæc apertissime explicemus.

In primis igitur cæli mouentur, sicut ipse ostendit mouendos, quod si motus illorum sunt immutati, ipse hoc præscripsit, veluti cum Luna in ipsius passione retrocessit, cū Soli ex diametro esset opposita, ac sese Soli subiecit, inter oculos nostros, & illum sese interponens, splendoremque illius abscondens, quod S. Dionysius epistola ad Polycarpum Pontificem tradit; quod si Sol est nobis vicinior, ac terris, vt aliqui tradunt, declinationesque ipsius variantur, aut aliarum stellarum motus, & octauæ sphæræ: quin si Gaurici obseruationes veræ sunt, syderum, quæ sunt infixa octauæ sphæræ, sic faciendum Christi anima ostendit illuminans ex ordine intelligentias motrices; sed & cum tempore Iosue, & Ezechiæ Sol retrocessit, Angeli ita faciendum cognouerunt ex illa obedientia, qua sese deuouerunt ab initio mundi Christo imperatori omnium futuro, vel virtualiter, vel actualiter. Quamobrem cum motus cælo-

rum

rum cessabunt, id Angelis aperietur ab anima Christi. Quod si modo ille ediceret ita faciendum, parerent illi, & cuncta interirent, & quatenus mouẽdi sint orbes, leges ijdem accipiunt, ac semper acceperunt.

Dictum porro est, ac probatum corpora obedire Angelis ad nutum. Quocirca Christi anima iubente, mouebunt illi elementa, & quò voluerint propellent, aut Angelis malis illa impellenda permittent, & quæ volent tuebuntur ab impetu, rabieque istorum, quod accidit in Aegyptiorum cladibus, Sennacheribi, Madianitarumque sæculis antiquis: at post ortum Christi cõtigit in victorijs multis per nostros partis, quæ collegimus signo de auxilio cælitum in bellis, veluti cum M. Antoninus debellauit Marcomannos, Constantinus Maxentium, Sarmatas, & alios Boreales; Theodosius senior Eugenium, iunior Persas, & Scythas; Hispanorum multi Reges copias innumeras Arabum, Principesq. alij Christiani, Mahometanorum plurimos exercitus aliis in locis.

Et quoniam singulis rerum speciebus præsident Angeli, Christus ostendit his, quidnam sit ex illis tuendum, quid dæmonum crudelitati ad vastationem relinquendũ, & cum sublimissima Christi mens omnium prima post Deum dignoscat hominum cogitationes, ac merita, sicuti, & singula aut gignenda, aut creanda, aut agenda posita ante oculos habet, suis temporibus illa aperit Angelis, ac signacula libri occlusi reserat, vt habetur in Apocalypsi, atque illis veluti ministris suis imperat. Primo quod sit à rabie dæmonum defendendum. Secundo quid illi permittendum. Tertio quid boni amplius alicui, vel indiuiduo, vel speciei, vel loco adijciendum. Quarto quænam è naturalibus actiua sint applicanda, vt loquuntur, passiuis, vt naturali modo producatur aliquid, quamuis interuenerit supernaturalis potestas, quæ residens in anima Christi, quoad creata, toti naturæ omnino his modis extrinsecus quoque imperat, ac dominatur. Quinto quoties ita faciendum, quomodo cooperandum sit aliquibus miraculis superantibus totius naturæ vires. Hæc vero omnia fiunt, vt homines, quantum datur, ad amorem, cognitionemque supernaturalium perducantur, sin minus ab hac propius absint, minusque à naturalium perfectione abducantur. Atque ita Christus, vt homo, tam supernaturalia, quàm naturalia gubernat.

Quocirca veluti extrinsecus hæc fiunt ex imperio Christi,

ſic intimæ cogitationes, ac rerum ſimulacra, vel ab Angelis bonis ad virtutes perfectiores, imperfectioresque inſerendas immittuntur, vel ne peius impiis, & iniquis dæmonum ſeruituti, imperioq. ob peccata addictis eueniat, illud ſaltem fit, ne dæmones quiduis intrinſecus, & extrinſecus in illos moliantur, valeant, atque exequantur.

En vt imperium Chriſti, regnumque cuncta peruadat, nulla res creata ſubterfugere poſsit eius ampliſsimam poteſtatem. Quamobrem neque Imperator Turcarum, neque vllus alius exercitum mouere, niſi de Chriſti permiſſu poteſt, neque gigni herbula, aut moueri quidquam, niſi accedente ipſius conſenſu, non modo vt Dei, ſed vt hominis quoque, regitque vti Rex ſpiritualis intrinſeca, atque vti temporalis extrinſeca cuncta, tam potenter vtrumque regnum gubernans, vt omnia ſubijciantur ipſius poteſtati, neq; vlla fuerit, ſit, aut futura ſit creatura, quæ vtrumque regnum tam extrinſecum, & temporale, quàm intrinſecum, & ſpirituale tanta cum potentia moderata, moderaturaue ſit vllo vnquam tempore, aut modo. Atque hæc omnia conueniunt illi, ac data ſunt vt homini.

Nam diſtinctus eſt intellectus, & intellectio Chriſti, vt Dei, ab intellectione illius, intellectuq; vt hominis, ac ſecus aſſerere, & opinari eſſet hæreſis Apollinaris condemnata in Concilio primo Conſtantinopolitano.

Diſtincta ſimiliter eſt eius voluntas humana à diuina, ac ſecus aſſeuerare, ac ſentire, eſt hæreſis Monothelitarum damnata in Concilio ſexto Conſtantinopolitano.

Sic itaque eſt humana operatio diſtincta à diuina in Chriſto; ſed illa huic ſeruit in omnibus, & hæc per illam primã cuncta externa, ideſt, quæ extra Trinitatem ſunt, operatur, quatenus creatura vlla poteſt operari; ſimiliter etiam cuncta externa hominum, mentiumque, & interna ſpiritualia, & temporalia.

Quamobrem neceſſe eſt dicamus, ipſum tamquam hominẽ præſidere cunctis creatis, atque illa ex omni parte moderari intrinſecus, vti diximus, atque extrinſecus. Veriſsimè igitur atque eminentiſsime Chriſtus eſt omnium rerum creatarum Rex ſublimiſsimus, atque agnus terræ dominator, vt eum vocat Iſaias cap. 16. ac præterea vero eſt ſacerdos.

Probatur, quia plurimis in locis diuinæ ſcripturæ appellatur Rex terræ, Rex hominum, Rex omnium, Rex Regum, Do-

minus, Dominator, Princeps, primatū tenens in oĩbus. Rursus nomine á regia potestate diuiso appellatur Sacerdos, Pontifex, vel similibus: attribuunturq; hæc illi, vt homini: ac distinguũtur in ipso Sacerdotalia, & regalia. sed omnibus missis pauca è nouo testamento repetemus. Matth. c. vlt. *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.* Omnis ergo Regia, Sacerdotalis, directa, ĩdirecta vt hoĩ data; nam prius vt Deus habebat. Ioãnis cap. 1. *In propria venit, & sui eum non receperunt.* In *Propria*, inquit S. Gregorius, *Non natura, neque gratia, vel religione, sed*, ait ille, *Potestate.* Christus ergo, *Venit in sua*, *Non natura*, vt Deus, qui ex natura sua est essentialiter Dominus, *Non gratia, & religione*, vt summus Sacerdos, *sed potestate* Regis. venit itaq; vt Rex homo. Cap. 12. *Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Exaltatur vt homo, trahit vt homo; si vt homo trahit oĩa, ergo regalia, Sacerdotalia, directa indirecta, Cap. 15. *Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deũ vadit.* Vt homo exiuit, vt homo vadit, data vt homini sunt omnia. Apostolus ad Eph. cap. 1. de Deo patre loquẽs ait: *Operatus est in Christo, suscitans eũ à mortuis, & constituens ad dexteram suã in cælestibus supra oẽm* (ergo & directũ) *Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationẽ.* Rursus, *Et omne nomen, quod nominatus, nõ solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius.* si directa, itaq; potestas in tpalia noĩatur in hoc sæculo, subiecta est homini Christo. Ad Colos. 1. *In omnibus ipse primatum tenens.* Ad Philipp. 1. *Deus exaltauit illũ, & dedit illi nomẽ, quod est super oẽ nomen, vt in nomine Iesu oẽ genuflectatur, cælestiũ, terrestriũ,* (ergo & tpaliũ) *& infernorũ.* Ad Corin. 15. c. 15. *Deinde finis, eum tradiderit regnũ Deo, & Patri, cũ euacuauerit oẽm Principatum,* (igitur & directũ in tpalia) *& Potestatẽ, & Virtutem; oportet aũt illum regnare, donec ponat oẽs inimicos sub pedibus eius: nouissimè aũt inimica destruetur mors, omnia enim subiecit sub pedibus eius; cum autẽ dicat omnia subiecta sunt ei, sine dubio præter eum, qui subiecit ei omnia,* (idcirco, aut tpaliũ potestas directa est Christo subiecta, aũt illa est Deus, ac duo Dei) *vt sit Deus omnia in omnibus.* Ad Heb. c. 1. *Quem constituit* (Deus Christum) *hæredẽ vniuersorũ.* & cap. 2. *Non enim Angelis Deus subiecit orbem terræ futurũ, de quo loquitur. testatus est aũt in quodam loco quis dicẽs. Quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quoniã visitas eum? minoratus est paulominus ab Angelis, gloria, & honore coronasti eũ, et cõstituisti eũ sup opera manuũ tuarũ.* aut igitur directa potestas in tpalia, Dei opus est, & Christo subiecta, aut Deus, ac duo Dei.

Ob hæc igitur cuncti Patres tradiderũt à Magis Christũ fuisse cultum thure vt Deũ, myrrha vt hominem, auro vt Regẽ temporalium, significatumq; donis his, omnia temporalia deferenda ad ipsum veluti Regũ Regẽ, sibique hunc vindicaturũ ab ijs, qui non deferrent. Hinc S. Iustinus, cum Tryphone, in illa Isaiæ verba, *Priusquam sciat puer vocare patrem, aut matrem, occupabit Damasci copias, & spolia Samariæ.* (sic ille vertit) subiicitq;, spoliis, & copiis temporalia Regum; Damasco, & Samaria gentes quaslibet à viciniori, & opulentiori tum gente significari. *Magi enim,* inquit, *quos Dæmon sibi vendicarat ad omnia maleficia, postquam venerunt, vt adorarent Christum, videntur ab illo* (Dæmone) *defecisse redacti in huius* (Christi) *potestatem, scriptura mysticè designante Damascum esse illius domicilium; quia hæ copiæ sunt iniustorum, peccatorumque, & pulchra similitudine vocat eas Samariæ,* S. Irinæus lib. 3. cap. 10. *myrrha quidem, quod ipse erat, qui pro mortali humano genere moreretur, & sepeliretur: aurum vero, quoniam Rex, cuius regni finis non est: Thus vero, quoniam Deus.* Tertulianus lib. de Idololatria. *Thus illud, & myrrham, & aurũ ideo infanti tunc Domino obtulerunt, quasi clausulam sacrificationis, & gloriæ sæcularis, quam Christus erat adempturus,* S. Cyprianus de Stella, & Magis. *Alienigenæ à fluminibus Aethiopiae ad paruulum Christum supplices venilit.* &c. *in loco humili, & suppellectili vili Rex Regum, & Dominus Dominantium inuenitur, cognoscitur, & adoratur.* &c. *in auro Regem, in thure Sacerdotem, in myrrha incorruptibilem, quamuis passibilem profitentur.* S. Ambrosius de fide l. 1. cap. 2. *Vnum Deum Magi crediderunt, & aurum, thus, & myrrham supplices ad Christi cunabula detulerunt. Auro Regem fatentes, vt Deum thure venerãtes. Thesaurus enim regni, sacrificiũ Dei, myrrha est sepulturæ.* Hæc isti, è quibus cecinit Ecclesia semper, Christum fuisse auro Regem tpalium directè cultum. Sic igitur omnia colligentes argumentamur. Quicumq; directè ordinat cuncta bona agenda, quæ per naturales causas directè ordinari ab vlla creatura possunt in omni re naturali, aut temporali, est omnium tpalium naturaliũq; Rex directè. Hic Christus est, Rex itaq; directus oĩum. Maior est clara. Regis namq; est ordinare oĩa bona agẽda. Tyranni mala. Minor est probata initio lib. & cap. 8. & hoc. II. quicũque directè, vt instrumẽtum diuinitatis ordinat quodcumq; supernaturale potest agi à creatura vt instrumento Dei in omne tpale, ac naturale, est Dominus horum omnium directè. Talis est, vt ijsdem locis est dictum, Christus, *In cuius corpore, habitat omnis*

(non

(non aliqua tantum) *plenitudo diuinitatis.&c, de cuius plenitudine nos oēs accepimus.* Nam si quid supernaturale, vt instrumenta Dei efficimus, est ex fide, ac merito Christi. Est igitur Christus oīum Rex directus, vel agens per causas naturales, quatenus creatura ex donis naturæ aut gratiæ potest agere, vel vt instrumentum supernaturale diuinitatis per supernaturales causas. III. Omnis homo efficacissimè, ac directissime supra omnes potens, ac volens ordinare omnia iusta inter homines, vbi expedit totius vniuersitatis ordini, vt homo hæc potens, & volens directissime ordinat. Sed Christus est homo ita potens, ac volens. Ergo vt homo ita potens directissime ordinat. non modo igitur, vt Deus, sed vt homo quoque diuinam potestatē participans egit, quæcumq; egit Christus. Veluti & nos cum Sacramenta cōficimus, & administramus, vt hoīes diuinæ potestatis participes hæc, supnaturalia licet, agimus. Nam *Deus dedit talem potestatem hominibus*. Si dicamus itaq; cum Christus venit in propria, cum Dæmonas in porcos immisit, cum de templo eiecit homines, non egisse vt hominem, vel incidimus in hæresim Monothelitarum, vel mentis humanæ actu Christum priuamus. IV. Quicumque est iure agnoscendus, & colendus directè à cunctis gentibus, vti Rex Regum summus temporalium naturaliumque bonorum, quæ habemus, ille est Regum Rex iure directus inter omnes gentes, sed (vt ex figura Magorum, & aliis semper Ecclesia canit) hic est Christus, est ergo Rex Regum directus inter omnes gentes. Comprobatur I. quia Deus ad hoc omnia mouet. II. Christus diripiet omnium spolia, ni dent, vt omnes tradunt. V. Quicumque iure est, *In omnibus* quantum creaturæ datur *omnia*, (hinc dicitur *Omnia traham, omnia dedit, omnia subiecit sub pedibus eius, in omnibus primatum tenēs, supra omne, quod nominatur in hoc sæculo, & futuro, data est omnis potestas in cœlo, & in terra, super opera manuum tuarum, erit omnia in omnibus,*) Is oībus modis est Rex, Dominusq; omnium, nihilque addi ad eius regnum potest. Sed talis est Christus, Modis igitur oībus est Rex Regum, Dominumque omnium, nihilque addi ad eius regnum potest quamobrem cuncti Patres tū è superioribus, tum vero è donis Magorum dixere ad Christum spectare omnia temporalia, createque tamquam supremo iure omnium Regem. Comprobaturque in Concilio Ephesino vt fidei catholicæ assertio Theodosij Ancyrani Episcopi decernentis Christum Regem, ac tamquam Regi oblatum fuisse illi aurum, tamquam Deo thus à Magis. ita habetur tomo 6. appendicis 5. cap. 2. Ioannesq; è Turre Cremata in sua summa lib. 1. cap. 7. ac S. Gregorius

gorius homilia decima, loquens de auro oblato à Magis; dicunt esse hæreticos, qui Christum Regem temporalium negant.

Inter omnes gentes celebres ab ortu mundi publica semper testimonia fuerunt. hominem cælo demissum fore omnium creaturarum Regem summum, SS. Patrum, Bernardi, ac Thomæ noua ad id testimonia proferuntur. *Cap. XI.*

QVidam Theologus dixit esse constantem Patrum sententiam, Christum non esse temporalium Regem. contra hunc Primo noua adhuc, perpetuaque Patrum testimonia producemus. Secundo, Quin ab ortu mundi fuisse inter gentes publica testimonia cælo dimissum hominem Virgine natum fore omnium creaturarum Regem. Tertio, Speciatim, vero, quod ille omnino negauit, id asseruerunt SS. Bernardus, ac Thomas. quorum noua dicta præter superiora adducentur, primo itaque libro sexto aperiemus è cœlo ignem solitum delabi in sacrificia, qui Christum Deum simul hominemq; è Virgine nasciturum signaret. Nam *Deus ignis consumens est*. Hinc prisci omnes obscurata mysterij veritate Persæ, Chaldæi, Asiatici, Ægyptij, Græci, Romanique, ignem, *æternum*, cœlo demissum colebant, eo solo in sacris vsi, qui à Virginibus custodiebatur. Balaam numerorum cap. 3. fuit è Mesopotamia, Magos ab illo nonnulli ortos volunt, alij è Cethura & Abrahamo, nonnulli Persas: cum plures fuerint, quin inita iampridem, quod accidit inter veritatis studiosos, amicitia fuerint ex omnibus istis gentibus, nil obest. finitimæ enim sunt. Igitur & hæ memoriam tanti mysterij seruarunt. Sybilla Erythrea Noe nurus, Iapheto superstes fuit, eius carmina Christi aduentum prædicantia sic in Ægypto, Asia, Græcia, ac denique in ipsa totius Orbis Theatro Vrbe Christi omnium creaturarum Regis aduentum prædicantia adeo palàm diuulgata erant, vt vates inducat rusticos in syluis ea canentes. Hæc fusius libro sexto.

Primo igitur dilucidissime, oracula Sybillina Christum prædixere venturum, veluti omnium creaturarum Regē, & instauratorē, quod rusticos, quasi notissimum, decantantes inter syluas Virgilius inducit, vt supra est explicatum.

Secun-

Secundo rumor inter gentes disseminatus, vti è Cicerone, Suetonio, Dione, Tacitoque retulimus, erat, Christum venturum, veluti temporalium Regem.

Tertio Magi inquisierunt vti Regem, coluerunt, vti supremum temporalium Regem.

Quarto Balaam vaticinatus est de illo, vti Rege. Nihilque de Sacerdote ab istis est dictum. Communis itaque gentium consensus fuit venturum, veluti temporalium Regem. Quid ita? quoniam disseminata est hæc prædictio, veritasque ab ipsis Noe temporibus, ab ipso Adamo, cum sacerdotiũ, regnumque coniuncta erant, disiunctioque facta est, vt ostendimus libro primo, propter illustrandam sacerdotis maiestatem, commodumque ipsius maius, vt temporalium Rex esset minister sacerdotis, esset minister non seruilis, aut non rationalis, sed præstantissimus, atque intellectualis, qui scilicet mentis intima obedientia, deuotioneque amantissima sacerdoti coniungeretur. An non hoc etiam dicit Isaias? *Erunt Reges nutrici sui, vultu in terram demisso adorabunt se, puluerem pedum tuorum lingent, vestigia pedum tuorum adorabunt, ad genua blandientur sibi*. Annon idem canit Dauid, cum toties meminit CHRISTI vti Regis, neque vllam mentionem facit eius vt sacerdotis?

Certe in cunctis promissionibus, quæ Abrahæ, Iacobo, ac Dauidi factæ sunt de Christo, nusquam fere mentio fit ipsum futurum sacerdotem. Mentio semper fit de regia potestate ipsius. obserua, quæ Iacob prædicit, vt sceptrum diuinum, regiumque dandum Christo ait, prius remouendum de reliquis è tribu Iuda. sic Dauidi semper promittitur fore, vt sedeat in throno ipsius. Atqui thronus Dauidis proprie sacerdotalis non fuit; vt Psal. 88. & 131. Sed inquit ille, asseritur aliquando istum Regem prædicaturum Dei præcepta. Ita sane, quia cunctis regibus est hoc cõmune, vt diuinæ legis ministri sint, ac suo modo præconés. Quin Philosophus ipse, vti ostendimus, vult esse hunc finem regis, vt ad rectos mores, atq; ex his ad veram Dei cognitionem, contemplationẽm iugem, & cum illo coniunctionem ciues adducat. Sed hoc interest inter reges sæculares, & CHRISTVM, Vicariosque ipsius, quod hi prædicant à se desumptam cognitionem, legesque. At mere sæculares reges ab his desumptas, & deductas; alioquin vt seculares in secularium tractatione conquiescunt, & ad illa ad-

mini-

ministranda tantum directe habent potestatem.

Quocirca Iudæi credebant Christum Regem venturum, sed credebant protinus venturum cum regia maiestate omnium apertissima, protinusque ipsis, vel inuitis, ac dormientibus præmia dispartiturum, quasi inuitatis, & adductis ad epulas otiosorum, desidum, voluptatibusq. marcescentium; sed venerat Christus Rex temporalium cunctorum reuera, & omnino continens omnium Regum potestatem à se dependentem, & participatam, quam tamen in apertum paulatim proferret, suisque communicaret, eo, quo dicemus modo.

Hucusque vidimus omnium gentium fuisse hunc cōsensum fore, vt adueniret Rex, qui toti orbi cunctis temporalibus plenissime dominaretur, hunc eundem fuisse Hebræorum consensum deducta ab Abrahamo successione, videamus hanc Angelorum fuisse sententiam, quando Angeli sunt ex eadem cum nobis Ecclesia Dei. Sic itaque Angelus ad Mariam Lucæ cap. 1. *Dabit ei Dominus Deus sedem Dauid Patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Hæc Angelus, quibus ostendit Christum fore temporalium Regem neque enim Dauid sacerdos fuit. Quamobrem cuncti Patres hæc verba retulerunt ad regiam Christi in sæcularia directissimam potestatem, directissimam non eo modo, quo sæculares habent directam, vt tamquam sæculares in ea conquiscant ex sua natura. Sed quomodo Christus sedit, aut sedet in sede Dauid Patris sui? Primo quia plurimi ex Hebræis, eum secuti sunt, cum suis rebus temporalibus omnibus, sedit itaque *eligens*, aiunt Apostoli, *speciem Iacob, quem dilexit subÿciens populos eis, & gentes sub pedibus eorum*. quod habetur Psal. 49. Secundo, quia Petri Hebræi, Apostolorumque Hebræorum sedes episcopales cunctis dominantur, non tamquā gentium Reges tyrannorum more, quod vetuit Christus, vt suo loco dicetur, sed parentum. quod mox aperietur. Tertio, quia post obitum Christi vsque ad hanc diem, tot Hebræi iam conuersi sunt, ac Christianis admixti, vt vere asseri posit, plures esse conuersos quàm si quid, vel fęcis, vel vini remāsit. Quarto, quod omnes ad extremum conuertentur. Quinto, quod per carnem suam regnat, per humanitatem suam, quod tum hic, tum alibi, quomodo contingit, explicauimus.

Constat itaque hucusque hanc fuisse omnium gentium, omnium Hebræorum, denique Angelorum, siue Ecclesiæ totius senten-

sententiam constantissimam Christum esse omnium temporalium Regem, neque factam mentionem sacerdotalis potestatis.

Videamus, quid Christus senserit. Atqui ipse primo haud se negauit, vt supra conclusimus. Secundo dixit nisi acclamaretur à populo Rex, fore, vt lapides clamarent. Tertio asseruit se iudicialiter à Pilato examinatus (si quod poterat in ipsum de facto, nimirum, quod aiunt, exerceri iudicium) Regem, quin ait Cyrillus, Regem Regum. Quarto exercuit hanc, vt dicetur, maxime omnium potestatem.

Restat vt inspiciamus hanc esse omnium sanctorum sententiam, deducto initio ab obitu Christi ad nos, Christum scilicet Dominum nostrum esse omnium temporalium Regem supremum, neque solummodo sacerdotem.

Ac primo Euangelistarũ testimonia protulimus, qui hæc in Euangelio dixere ex ore Angelorum, Prophetarum, Magorũ, Natanaelis, Puerorum, Christi, Pilati, lapidum denique, vt aiebat Christus ipse, si cæteri conticescant.

Petri & Pauli suo loco proferentur.

S. Ioannes Euangelista in Apocalypsi cap. 19. de Christo loquens ait. *Habebat in vestimẽto, & in femore suo scriptum Rex Regum, & Dominus dominantium*. Hæc Apostolus dilectus multa decernens. Primo esse Christum Regem Regum temporalium. Secundo nullam fecit mentionem de sacerdotio Christi. Tertio intelligit Christum Regem, vti hominem, in femore inquit, & vestimento. Quarto extrinsecam, & intrinsecam demonstrat hanc esse Christo potestatem, intrinsecã in femore, extrinsecam in vestimento. Quinto demonstrat Reges esse ab ipso intrinsecus, & extrinsecus, in femore designans generationem, in vestimento magis remotam concessionem. Hæc Sanctus, cuius verba latius ab adducendis per nos sanctis exponentur.

S. Dionysius Areopagita, vt ostendemus non modo Christum temporalium Regem facit, sed clericum quemuis.

S. Ignatius fuit cum Apostolis, & Apostolos vidit, atque ipsum Christum, non modo Christum facit omnium Regem, sed etiam facit Episcopos Reges, regnumque ijs à sacerdotio distinctum attribuit.

Sanctus Iustinus Martyr in colloquio cum Triphone, Christus ait, *est Rex, Sacerdos, Deus, Dominus, Angelus, Homo,*

Imperator, & post aliquot *scriptura dicente, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. etenim Regibus omnibus, christisque ex huius consortio Reges, christoque vocari contigit, quemadmodum, & ipse à patre accepit, vt esset Rex, Christus, Sacerdos, & quidquid simile habet, vel habuit*. Hæc sanctus, non modo Christum Regem faciens, sed Reges temporalium dicens esse Reges ex ipsius consortio.

S. Irinæus attigit S. Iustini tempora, nam citat ipsum libro 4. cap. 14. aduersus hæreses, atque ita scriptum reliquit libri quarti cap. 37. *Patris verbum, vt pote diues, & multus existens non in vna figura, nec in vno charactere videbitur videntibus eum, sed secundum dispensationum eius causas, siue efficaciam, sicut in Daniele scriptum est: aliquando enim cum his, qui erant circa Ananiam, Azariam, Misaelem, videbatur assistens eis in fornace ignis, & in camino, & liberans eos de igne, & visio inquit quarti similis filio Dei; aliquando autē lapis à monte abscissus sine manibus, & percutiens temporalia regna, & ventilans ea, & ipse replens vniuersam terram*, & mox afferens visionem Ioannis ex Apocalypsi, *de ore eius*, inquit, *procedit romphæa acuta, vt in ea percutiat gentes, & ipse pascet eos in virga ferrea, & ipse calcat lacum vini furioris iræ Dei omnipotentis, & habet super vestitum, & super femur suum nomen scriptum Rex Regum, & Dominus dominantium*. Hæc sanctus apertè volens Christo subijci regna omnia temporalia præsignificata in statua Danielis, eorumque loca occupari per vniuersam terram à Christo domino, eumque esse, cuius in femore scriptum sit, Rex regum, Dominus dominantium.

S. Hippolytus sub eadē tempora fuit, sic igitur hic libello de consummatione mundi. *Nam per omnia seductor ille* (Antichristus) *vult imitari filium Dei. Leo Christus, Leo quoque Antichristus, Christus Rex cælestium, atque terrestrium*, Rex *quoque super terram nascetur Antichristus*.

S. Cyprianus epistola 65. vel nona lib. 3. CHRISTVS, inquit, *Rex, & Iudex, & Deus noster*. Rursus idem latissime lib. 2. testimoniorum aduersus Iudæos testimonio 29. & 30. multa profert loca ex testamento nouo, & veteri, quibus confirmat Christum Regem. Et tamen idem libri primi testimonio decimo septimo ostenderat Christum futurum sacerdotem; sic itaque manifeste ostendit in Christo distingui sacerdotium, & regnum, distinctaque esse hæc; & quamuis alicui ex his alterum

con-

conueniet, Christo tamen conuenit vtrumque.

Sanctus Athanasius sermone 3. contra Arianos, *Christus natura Dominus & Rex æternus, non, quando mittitur magis fit Dominus, neque tunc initium sumit, vt sit Dominus, & Rex, sed quod & semper est, hoc ipsius, cum secundum carnem gignitur, omnibus liberatis gignitur, atque ita fit viuorum, & mortuorum Dominus, eo quod illi deinceps omnia seruiant.* Et rursus. *nos homines postquam noluimus per verbum eius cognoscere Deum, & seruire naturali nostro verbo Dei; placitum est Deo in homine ostendere dominicam suam potestatem, & omnia trahere ad se.* Hæc Sanctus à quo habemus Primo. Christum ex hoc ipso, quod secundum carnem gignitur, non ex eo, quod est Deus, fieri Dominum viuorum, & mortuorum. Secundo Christo, ex hoc ipso, quod secundum carnem gignitur, deinceps omnia seruire. Tertio Deum in homine Christo ostendere suam dominicam potestatem. Quarto in eodẽ trahere omnia ad se, non itaque ad Deũ trahitur, quod in Christo per Ecclesiam non trahitur, quod si aliquis ad Deum se trahere dicat, non erit Deus Christi, sed alius, ac duo Dei.

Hos autem sanctos, qui vsque ad Constantinum fuere, sit satis adduxisse. Ex hoc habemus Ecclesiæ totius consensum prædicantis publicè Christum Regem, in Epiphania ob hymnum Prudentij, quo canitur in festo Innocentum.

Audit tyrannus anxius
Adesse Regum principem,
Qui nomen Israel regat,
Teneatque Dauid regiam.

Illud vero secundum, quod eidem Theologo in mentem venit asserere, est magis admirabile; numquam dici à S. Bernardo Christum temporalium Regem. Videamus an ita sit. Hæc sunt verba S. Bernardi sermone secundo in Epiphania Domini. *Egredimini (filiæ Sion) & videte Regem Salomonem; nam vbique* REX *est* (ergo in temporalibus etiam) *licet enim regnum eius non sit de hoc mundo. Tamen* REX *est etiam in hoc mundo* (en igitur temporalium Rex) *Interrogatus siquidem* REX *es tu? ego, inquit, in hoc natus sum, & in hoc veni in mundum. Hic ergo rector est morum, in iudicio discretor meritorum, in regno distributor præmiorum.* Hæc Sanctus volens in hoc mundo esse Regem Christum, regere mores, quibus homines regunt, ac tractant omnia temporalia, discernere merita, ac distribuere vbique præmia; nam vult esse vbique Regem, sed aliis alia præmia distribuit; hic non di-

stribuit finalia, sed post mortem. Rursus idem serm. 19. in Cantica, vult à Christo homine ordinari cuncta agenda ab Angelis; vt supra est dictum, & libro tertio dicemus, ab eodem similiter Thronis insidenti ordinari cuncta ab hominibus agenda bona, vel quia cohibet Dæmonas, ne impediat bonos naturæ impulsus, vel quia lumine supernaturali adiuuat, vt ad finem naturæ perueniatur. sic enim scribit, *Quod si sessio significat magisterium, puto illum, qui vnus est nobis magister in cœlo, & in terra Dei sapientia Christum, cum aliàs quidem attingat propter munditiam suam, specialius tamen illos,* (Thronos) *atque principalius, tamquam propriam sedem sua illustrare præsentia, & inde tamquam de solenni adiutorio docere Angelum, docere hominem scientiam. Inde Angelis diuinorum notitia iudiciorum, inde consilium Archangelis; ibi Virtutes audiunt quando, & vbi, & qualia proferant signa. ibi denique vniuersi, siue sint Potestates, siue Principatus, siue Dominationes, discunt profecto, quid ex officio debeant, quid pro dignitate præsumant (& quod præcipuè cautum est omnibus) accepta potestate ad propriam voluntatem, seu gloriam non abuti.* Hæc Sãctus, de Christo, cuius anima Thronis insidẽs docet Angelos, & homines simul singula quæque agẽda bona. mox idem Sanctus, docet beatos Deo frui, distinguens inter essentialem beatitudinem, & accidentalẽ, quæ est in singularibus creatis sciẽdis, & ordinãdis, & apertè docens immediatè à Deo illam dari, hanc à Christo esse vti reuelante, reliqua ex eodem suis locis.

Tertium vult Theologus ille à S. Thoma non asseri, Christum temporalium Regem. Videamus an ita sit, Sanctus itaque opusculo 20. cap. 10. sic ait. *Supposito, quod pro vtilitate* (non ait necessitate) *gregis agatur, sicut Christus intendit, omne supergreditur dominium* (Pontificis) *vt ex dictis apparet, quod ex visione prima Nabuchodonosor satis est manifestum de statua, videlicet, quam vidit, cuius caput aureum, pectus, & brachia de argento, venter & femora de ære, tibiæ vero ferreæ, pedum autem quædam pars ferrea, quædam fictilis. sed dictam statuam dum contemplatur, abscissus est lapis de monte sine manibus, & omnia prædicta comminuit. Hic autem lapis factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram, quam quidem visionem Daniel propheta, vt Hieronymus & Augustinus exponunt, ad quatuor monarchias adaptat Assyriorum videlicet pro aureo capite; Medorum, & Persarum pro argenteo in brachijs, & pectore; Græcorum vero monarchiam, pro æreo ventre, & femore; sed Romano-*

norum vltimo pro tibijs ferreis, & pedibus partim ferreis, partim vero fictilibus. sed post hæc suscitabit, ait Propheta, Dominus Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius populo alteri non tradetur, comminuetque vniuersa regna, & ipsum stabit in æternum, quod totum ad Christum referimus, sed vice eius ad Romanam Ecclesiam. & cap. 13. *& hæc quinta monarchia, quæ successit Romanis secundum veritatem, omnibus præcellit.* Et mox. *quas quidem vices monarchiæ post Christi veri Domini natiuitatem gessit Augustus.* & paulo ante. *ille natus erat, qui verus erat mundi dominus, & monarcha, cuius vices gerebat Augustus, licet non intelligens, sed nutu Dei, sicut Caiphas prophetauit*, Et mox. *quam quidem describit Isaias, quantum ad virtutem temporalem Christi. vnde ipsum monarcham appellamus: Paruulus, inquit, natus est nobis*, & cap. 14. *Sed tunc oritur quæstio de isto domini principatu quando incœpit*; & deinde. *ad hanc autem quæstionem est responsio, quia principatus Christi incœpit statim in ipsa sui natiuitate temporali*, & cap. 15. *quamuis enim temporaliter esset dominus orbis directe, tamen ad spiritualem vitam vt habeant, & abundantius habeant. Hinc etiam verificatur suum verbum superius allegatum. Regnum meum non est de hoc mundo.* Hucusque sanctus explicans etiam, quod Christus dixit; vt regnum suum non esset de hoc mundo, quia non dirigeret ad hunc mundum, sed dirigeret in Deum, non conquiescens in mundo. Atque ita apparet, non aduertisse, vel non meminisse ea, quæ à S. Thoma scripta fuerant. E quibus habemus cunctos temporalium Reges ipsius Christi vices tenere, non quod sint ab ipso Vicarij constituti, veluti ab Episcopis Vicarij sui; nam quia ita præpostere interpretetur contra sancti mentem? Sed quod loco suo constituat, videns ita exigere sapientiam, pulcherrimumque totius vniuersitatis ordinem diuinitus præfixum ad illustrandam bonitatem, sapientiam, potentiamque Christi, & Dei, tum naturalem, tum supernaturalem, qui mansuetissime agit cum infidelibus ipsis, non auferens eis sæcularia, remunerans illos, ob ea, quæ agunt bona, & aliquem Dei cultum.

Ex ijs etiam, quæ Sanctus tradit, habemus, Christum fuisse temporaliter omnium rerum Dominum, quia directe in Deum cuncta ordinabat, atque ita directe temporalium Dominus erat. A causa enim simili similis est effectus: est Dominus, quia directè ordinat: ergo est directè Dominus, dominium namque ab

ordine vult nasci. Recte. idcirco enim directè homo dominus est externorum bonorum, quia sunt ordinata ad ipsius corpus, & anima hominis est directè domina, siue despotice δεσποτικῶς, ait Philosophus in politicis, bonorum corporis, ac Deus, & Christus est animæ Dominus.

Quamobrem non loquuntur ex mente Angelici Doctoris, qui statuunt Christum Dominum indirecte temporalium rerum, maxime cum velint earundem directè dominos esse sæculares.

Ex his porro omnibus supra memoratis apparet, Ecclesiasticum directissimè esse dominum ciuilem sæcularium respectu sæcularium, quia ex ineuitabili humanæ naturæ appetitu, ineuitabili omnium creaturarum subordinatione in Deum semper, vel actu, vel virtute in Deum sunt omnia subordinanda. Idcirco cum sæcularis directè subordinat in Deum, non interturbat illum modo vllo Ecclesiasticus, cui cõicatus est à Pontifice potestatis actus, siue assignati sunt, in quos exerceatur. Nam quid impediat obedientem filium, paratumque ad omnia subordinanda in Deũ? Concludimus igitur Ecclesiasticũ quoties agitur de respectu Dei, (agitur autem semper, quamuis non semper consideretur, aut cõsiderari possit, & ideo sæpe dicimus, non agi de respectu Dei, vel de peccato aliquando, quia non semper de illo disceptatur) esse omnium directissime Dominum respectu actus illius tàm interni, quam externi, qui Deum respicit, atque in Deum est ordinandus. Quamobrem semper spectat ad ipsum rectè examinare circunstantias illo versiculo compræhensas.

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando. Quæ singulis actibus semper necessario insunt, ac nisi omnes rectæ adsint, actus depravatur, cuius bonitas ex integritate cõsistit, neque rectæ naturæ, & coessentiali ipsius legi, vel rectæ ordinationi rerum, vel Reip. vel Deo est adæquatus. quamobrem peccat Princeps, & ad restitutionem tenetur si eligat indignum. Doct. l. si seruus §. proculus. ad l. Aquiliam. Innocentius, & alij. c. cum in cunctis. de election. Scot. in 4. distin. 14. q. 2. artic. 4. S. Thomas. 2. 2. quæst. 65. art. 2. Philosophus. Eth. v. Quin peccat mortaliter, qui digniori omisso, dignum licet eligit, ita S. Thomas ibidem. & in quodlib. 9. 6. & 8. Alexan. Alen. 2. par. q. 136. mem. 2. Richardus, Maior, & alij, in 4. dist. 15. S. Leo. ep. 82. Concil. Triden. sess. 24. de refor. cap. 1. & quamuis Ecclesiastico sit principaliter animæ regimen commissum, tamen quoties agitur de respectu Dei, æque principaliter illi est cõmissum regimen

men omnium. Primo enim, principaliterque est illi creditum regimen omnium, quæ quomodo respiciunt Deum, quamuis vbi veniunt in comparationem, quæ tractat, siue interna, siue externa, & in omnibus agitur de causa Dei, magis dabit ijs, operam, quæ maiora sunt, qualia sunt interna. similiter quoties ecclesiasticus venit in comparationē cum potestate sæculari de regimine externarum rerum, si Dei respectus interuenire afferatur, necesse est cædat Ecclesiastico sæcularis, vel minima in re. Primo quia quiduis minimum diuini respectus præponderat sua natura, cunctis rebus absque illo respectu. Secundo quia Sacerdos non interuenit, vt homo, sed veluti Deus, personam Dei gerens, eumque repræsentans. Credendumque ecclesiastico, quatenus sit vtrinque respectus, cui scientia potestasque iudicandi de rebus diuinis est affixa. Neque obest, quod externorum cura pertineat ad sæcularem principaliter. Primo enim cuncta, quæ spectant ad Deū, commissa sunt omnino ecclesiasticis, & quoties agitur de re, quæ aliquo modo in Dei cultū, vel contemptum venire potest, Ecclesiasticus id tractat: Secundo ideo tractat sæcularis externa, vt hæc omnino internis seruiant, idcirco seruiet omni ex parte ecclesiastico propter subordinationem, quoties agitur de internis. Tertio sequerentur, nisi ita foret, absurda superius considerata, verbi gratia, Deus principaliter vult honorem Christi, vult animarum salutem, principaliterque ipse hæc gubernat, idem tamen dat sæcularia sæcularibus principaliter administranda. Quis vero hanc euomat blasphemiam, dicatque ad Deum, non spectare hæc magis, quam ad sæculares, vel non omnino omnia spectare ad Deum? eodem modo Rex aliquis principaliter curat magna, quędā dat alicui principaliter gubernanda, equos, iumenta, quoduis aliud, quis autem dicat isthæc minus ad Regem spectare? Ad summam, quod constat ex his, An, a quo, quo in loco, quibus auxiliis, quo fine, quomodo, quando ordinandū sit aliquid sæculare, vel quodvis in Deum, solus potest Ecclesiasticus inter homines iudicare, & imperare, quia soli ecclesiastico est impressa hæc potestas actiua, intima, ac supernaturalis per characterem, siue imaginem indelebilem potestatis Christi, & Dei cuncta ordinantis, quod infra dicetur.

Proba-

Probatur multis CHRISTVM *dum vixit exercuisse Regiam potestatem, & quinque obiecta confutantur.* Cap. XII.

T inquiunt CHRISTVS non exercuit hanc Regiam potestatem: confitemur, non exercuit, quia non agnouerunt, neque exceperunt illum, qui fuerunt ob id exterminati, vt apparet è cap. Lucæ 19. Sic enim S. Ioannes cap. 1. *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Audistine Christum venisse in propria. Nunquid igitur non volent illum, vel agnoscere, vel excipere? profecto, quicunque huiusmodi sunt, neque Christiani sunt, neque filij Dei, subiicit enim sanctus Euangelista, *Quicumque autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.*

Secundo respondemus, exercuisse illam tamen, & quidem in reluctantes, & non agnoscentes ipsius auctoritatem, quòd aperietur loco suo, cum de potestate compulsiua agemus libro 3.

Tertio exercuit illam inter discipulos, agnoscentesque ipsius auctoritatem, quod enim patet ex Euangelio, quæcumque erant expedientia imperabat eis, atque à populo regium nomen, regios honores, ac triumphales recepit. Sic itaque clerici agent inter fideles, laicis imperabunt, Regium nomen, regios honores, ac triumphales recipient.

Quarto exercuit, increpans eos, qui nolebant ipsi Regios honores dare, Regiosque titulos, atque edicens illis esse ipsos lapidibus duriores, & infantibus insipientiores. Vt enim vidimus, cum Pharisæi dixissent, vt pueros compesceret, ne vocarent ipsum regem, respondit, lapides clamaturos, ni clamarent illi, adiecitque *Ex ore infantium laudem diuinam perfici.* Sic itaque clerici, qui regiam Christi potestatem participant intimè, increpabunt eos, qui nolent ipsis dari honores regios, atque ex ore Christi dicēt, eos lapidibus duriores, infantibus insipientiores, vt enim videbimus clerici sunt filij regum, participantes, administrationē regiam, vt proinde ipsis honores regij debeantur quod apparebit lib. hoc, & seq.

Quinto exercuit, declarans se alienarum rerum Dominum,

iusque

iusque sibi esse alienis rebus vti non requisitis, etiam Dominis, ad excipiendos publicè in regiis ciuitatibus Regios honores inuitis impiis. Nam cum ingressus est Regiis honoribus, & acclamantibus Regiam ciuitatem Hierusalem, misit discipulos suos dicens Lucæ 19. *Ite in Castellum, quòd contra vos est, in quod introeuntes inuenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo vnquàm hominum sedit: soluite illum, & adducite, & si quis vos interrogauerit; quare soluitis? dicite ei, quia Dominus operam eius desiderat.* Hæc ibi. Patet autem CHRISTVM opera asinorum vsum, vti hominem, ac proinde, vt hominem desiderasse (nam, vti Deus, neque egebat, neque desiderabat) atque asseruisse aperte se esse Dominum, è quibus constat licere ei, qui locum CHRISTI tenet, vti rebus alienis, ac satis esse si dicat, *Dominus operam eius desiderat,* vbi Regios honores est publice in regiis ciuitatibus excepturus. Amplius fas esse eidem declarare se Dominum, ac Dominum reuera esse in huiusmodi finem. Quoties igitur doctissimi viri, ac potentissimi exigent à sacerdotibus ratione͂, cur ipsorum rebus vtantur, vbi expedit ob honore͂ CHRISTI, satis erit, si dicant Dominis istis pote͂tissimis, ac doctissimis, *Dominus opera͂ eius desiderat.*

Sexto exercuit edicens ijs ipsis, qui non agnoscebant ipsius auctoritatem, quin etiam profecti erant armata manu, vt ipsum caperent ad mortem ducturi, vt sinerent discipulos ipsius, quod habetur Ioannis cap. 18. Ius est itaq; eis, qui locum CHRISTI tenent, imperare omnibus, vel inimicissimis, & imperatorio nomine, ac iure venientibus, vt sinant discipulos ipsius; atque illi obedire debent, etiam si auctoritate Imperatoria veniant, vt homo enim quærebatur, respondit, iussit.

Septimo exercuit, imperans Apostolis suis, vt arma haberent parata, quoties venturi erant hostes Christi, quin pro ijs parandis vestes venderent, vt habetur Lucæ cap. 22. Vetuit tamen Apostolis, & clericis arma stringere manibus propriis in alios, ea tamen parare, quibus vterentur alij contra hostes ipsorum non modo non vetuit, vt imperarit, aut voluerit emi, ac tunicas pro ijs emendis vendi, quod adnotauit eo loco S. Ioannes Chrysostomus, & Euthymius. Hinc S. Ambrosius, ibi sic ait: *O Domine, cur emere me iubes gladium, qui ferire me prohibes? Cur haberi præcipis, quem vetas promi? Nisi forte, vt sit parata defensio non vltro necessaria, & videar potuisse vindicari, sed noluisse.* & Beda: *Gladium iubet sumere, vt sciant legentes non fa-*

cultatem resistendi deesse discipulis, sed Magistro amorem potius inesse patiendi. Hæc Beda, aperte volens iussum discipulis, vt gladios emerent, facultatemque eis esse resistendi, At S. Ambrosius clarè, inquit, potuisse de sententia Christi vindicare illos, quamuis non fuerit necessarium: vterque autem vult tam S. Ambrosius quam Beda, ex voluntate ipsorum, vel amore patiendi, quo CHRISTVS ardebat contigisse, ne conuocarentur alij ad illa stringenda. Cum scilicet iam CHRISTI potestas non esset publicis decretis agnita, & recepta, neque adessent, qui abrogata lege antiqua, & penitus abolita palam Sacerdotij potestate, publicis, & iam solemnibus legum, vel diuinarum, vel humanarum iussionibus, Christum veluti Deum, Regemque venerarentur, vti nunc innumeri adsunt.

Octauo exercuit excipiens honores, ac delicias quasdam, quæ maximis omnium Regibus, & omnium maximo honore cultis tantummodo datæ sunt, ac dantur excipiens, eosque rectissime sibi datos, licet contradiceret aliquis, asserens, ac decernens. cumq. Magdalena effudisset super caput eius vnguentum, quod nonnulli colligunt valuisse aureis triginta, ac pedes eius oscularetur, quod nonnulli scriptores profani Imperatoribus Romanis datum vitio dixerunt; Christus tamen iure defendit factum, quo sciremus ipsum vere omnium Regum Regem; qua de re egimus signo de summa Regum reuerentia.

Nono exercuit hanc regiam, supremamque potestatē Marci cap. 5. & Lucæ 9. cum permisit dæmonibus, vt in porcorum gregem ingrederentur, isq. in lacum præceps ab illis est actus; quod tamen Christus euenturum sciebat, ac poterat non eis permittere, & dæmonas tamen e corporibus obsessis effugare. Permisit tamen vt palam faceret ius esse sibi, ac suam potestatem participantibus, in quæuis aliena, quoties expedit, palam facere potentiam suam ad alios exterrendos. Ab Euangelistis enim scribitur iussum fuisse illi obsesso, ac liberato, vt publice, quid euenisset, prædicaret, ac maximo terrore correptos incolas ciuitatis, ac loci illius.

Decimo regiam potestatem exercuit, cum mulieri adulteræ ad se adductæ à Iudicibus, vt de ipsius sententia condemnaretur, ijs discedentibus dixit: *Nemo te condemnauit?* Cumque illa respondisset, *Nemo Domine*. Subiecit: *Nec ego te condemnabo. Vade, & iam amplius noli peccare*. Quibus verbis palam

fecit,

fecit, sibi esse supremam potestatem condemnandi, & absoluendi, quod adnotauit Sanctus Augustinus tractatu 33. in Ioannem.

Vndecimo respondemus, idcirco Christum non exercuisse in aliis regiam potestatem, quamuis ostēderit in omnibus sibi ius fuisse, ac suis illa vtendi, vt implerentur scripturæ, à quibus prædictum fuerat fore omnino, vt ab impiis, ac reprobis occideretur, vt aperte Christus Petro dixit, cum Malchum percussit Matthæi cap. 26. *Quomodo ergo implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri?* Quamobrem duobus casibus, non decebit, vt aliquis clericus arma haud capiat, vel armatos educat aduersus hostes. Primus est, cum constat e diuina scriptura illum ipsum nominatim occidendum. Secundus est, cum constabit è diuina scriptura illos ipsos, qui occidere nituntur, esse è numero reproborum, vel his fauentium. Videant ergo boni viri, qui regiam Christo, Vicarijsque eius auferunt potestatem, qui velint esse.

Duodecimo respondemus, si velint isti boni viri impleri scripturas, necessario prædictum fuisse, vt post obitum Christi inesset hæc regia potestas Episcopis, & clericis, ac subiecta omnino esset omnis potentia sæcularis, quamuis illa Christus vti noluerit, vt toto hoc opere apparet, & clarissime canit Isaias cap. 60. & ibi late SS. Cyrillus Alexandrinus, Thomas, & Procopius Gazæus, & rursus idem S. Thomas 1.2. quæst. 162. art. 1. hinc idem Propheta cap. 61. de sacerdotibus nostris inquit. *Sacerdotes Dei vocabimini, ministri Dei nostri dicetur vobis, fortitudinem gentium comedetis, & in gloria eorum superbietis.*

Iure autem post obitum Christi, resurrectionemque exerceri poterit hæc potestas, ac debet. Nam sacrilegum nimis esset post tot sæcula non subijci omnino sacerdotibus.

At inquiunt adhuc aliqui, Christus fugit, cum turbæ voluerunt eum Regem creare, quod legimus Ioannis cap. 6.

Respondemus primo, vt xj. responsione.

Secundo respondemus, noluisse Christum fieri hæc in secessibus, & occulto, sed palam; veluti contigit in Hierusalem, ne quis eum factiosum vocaret, qui clanculum moliretur bella aduersus imperium Romanum, cum non esset adhuc declaratus Rex publico populi consensu.

Tertio, volebant eum Regem facere, non ad honorem Dei, sed ab bonum temporale, quia pauerat eos. Manifeste enim

Christus hanc attulit causam, dicens: *Amen, amen dico vobis, quæritis me, quia vidistis signa; sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis, operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis; hunc enim Pater signauit Deus*. Hæc ipse Christus, vt ostendat ideo Reges esse sacerdotes, vt homines ad Deum perducant, neq; in alium finem Regiam potestatem posse ab ipsis exerceri, nisi in honorem Dei, & hac de causa illis eam dandam, prout ipsimet sacerdotes iudicarunt, sicut etiã Christus iudicauit. Ob id Christus dixit, signauit, idest vnxit, quod habetur Psal. 44. & exponunt Cyrillus, & Ammonius in cathena, quo sane verbo character sacerdotalis indicatur.

Obijciunt adhuc illud, quod legimus Lucæ cap. 12. nam cum quidam Christo dixisset: *Magister dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem*. CHRISTVS respondit: *Homo, quis me constituit iudicem, aut diuisorem super vos? dixitque ad illos: videte, & cauete ab omni auaritia*. En igitur inquiunt, Christus iudicem se temporalium negat.

Respondemus primo, haud negare Christum se iudicem, sed negare ab vllo constitutum, ita vt cogi posset, aut exigi ab ipso ista deberent.

Secundo respondetur, ideo iudicium suum petenti, quamuis illud iure interponere posset, negauit, quia laudabile est fratres simul habitare, ac vituperandum disiungi, ac dissentire, quod homini isti eueniebat, quod S. Augustinus, & Beda eo loco adnotarunt.

Tertio, denegauit idcirco iudiciũ suum Christus huic, quod ad illud implorandum moueretur auaritia, quod Christus ipse aperte tradit.

Quarto à se Christus amouit hoc iudicium, quoniam nolebat multo maiora dimittere ob isthæc minora, vt adnotant ibi S. Ambrosius, Euthymius, & Theophylactus.

Illud etiam præterea adducunt, à Christo dictum Pilato. *Regnum meum non est de hoc mundo; si ex hoc mundo esset regnũ meum, ministri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis: nunc autem regnum meum non est hinc*. Hæc Christus ipse Ioannis cap. 18.

Respondetur primo, Christum clare asserere sibi esse regnũ, sed non hinc, siue à mortalibus datum, sed ab ipso Deo. ob id interrogans post hæc eum Pilatus: *Ergo Rex es tu? Respondit*

Iesus.

Iesus. Tu dicis, quia Rex sum ego. Ita interpretantur hunc locũ S.Io.Chrysostomus hom.25. Theophilactus, & alij Græci, & S. Augustinus tractatu 115.in Ioannem.

Secundo respondetur. Christum respondere regnum suum non esse de hoc mundo, ideſt de impijs, & flagitiosis: sic enim S. Ioannes intelligit cum dicit aliquid esse de mundo, vt cap. 1. 8.15.17.ita sentit S.Augustinus tractatu 115.in Ioannem.

Tertio Christus addit, quanam in re ipsius regnum non esset de hoc mundo, quia nõ aderant ei milites armati, qui prçliarentur, ostendens sibi non esse armis acquirendum regnum, ad confinia duntaxat imperij dilatanda, quod est iniquorum, siue eorum, qui sunt de mundo, sed esse suum regnum diuinitus datum ad veritatem stabiliendam, vt hic explicat Cyrillus lib. 12.cap.12.

Quarto regnum Christi non est de hoc mundo, ideſt, potissimum de hoc mundo: veluti si dicamus Hispaniæ regnum non esse de solitudinibus, aut locis siluestribus, sed de populis, ac ciuitatibus. Verum significauit his verbis, Christus cæli, terræ, cæterarumque rerum omnium esse suum principatum. Ita Cyrillus lib.12.in Ioannem cap.10. *A quo Cæsaris principatus penderet*, inquit idem cap.23.& cap.30.

Quinto non erat de hoc mundo, quia parum regnaturus erat in terris, parumque in terris boni Reges regnant: & ideo vere quiuis Rex dicere potest appetens cælestia, iugiterque ad illa spirans, regnum meum non est de hoc mundo, quæ est explicatio S.Augustini loco adducto.

Quocirca ex hoc loco Sancti Patres, ac Doctores concludũt, Christum perfectissime esse omnium regnorum, quæcumque sint, Regem: hinc Cyrillus lib.12.in Ioannẽ interpretans Christi verba. *Regem se esse non negat: sed regni Cæsaris se non esse hostem ostendit, quia eius regnum terrenum non est, sed cæli, & terræ, cæterarumque rerum omnium.* Eadem Chrysostomus homil.82.in Ioannem, & S.Augustinus tractatu 14. *erat quidem Rex*, inquit, *non talis, qualis ab hominibus fit, sed talis, vt homines Reges faceret.*

Denique obijciunt; Christus dixit suis: *Exemplum dedi vobis vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.* Si Christus ergo non exercuit regiam potestatem, nisi raro quamuis omnium maxime haberet, habeatque; ergo & sacerdotes, clericique participantes pro suo modo illam.

Re-

Reſpondetur ad hoc, Chriſtum maxime exercuiſſe regiam poteſtatem cum ſuis; nam ſimulatque ijs edicebat, vt omnia pauperibus darent, ij dabant. Amplius eum ſequebantur, quocumque ibat: denique nihil non ijs exequendum mandabat, ijque obediebant. Quis itaque dicat, Chriſtum non exercuiſſe hanc poteſtatem? Non in ſola templa ſuos Chriſtus ducebat, non in ſola ſacra, & pure ſpiritualia, non ad explicandos duntaxat actus pure, aut etiam mixte ſpirituales. ſed quosuis, modo non ſua natura malos, per campos, per montes, per maria, neque illis imperabat? quis hoc dicet? Imperabat illis, vt cibos appararent, aſinos deducerent, turbis præeſſent, eas locis ſuis diſponerent, alimenta miniſtrarẽt, miniſtrata colligerent; naues deducerent, gubernarent, piſcarentur, & multa huiuſmodi: & aliquis aſſeret CHRISTVM non exercuiſſe in pauculos illos maximam poteſtatem? Quod autem magis ad rem noſtram facit. Iſti non erant adhuc vel clerici, vel religioſi, niſi ex quo ſeſe penitus CHRISTO addixerunt, ordinatique ſunt ab ipſo CHRISTO vel clerici, vel ſacerdotes: ſimiliter viuente Chriſto nullum votum ſolemne, publicumque emiſerãt, tantum profitebantur, ex animo ſeſe paratos ad omnia iuſſa facienda; ac reuera parati erant.

Secundo. CHRISTVS nondum veteri abrogata, nouam legem promulgauerat, ritusque vllos ſanxerat, quibus cœtum conſtitueret, cui præeſſet. Nunc autem lege veteri antiquata, ritibus innouatis, cœtuque conſtituto, ac regno CHRISTI in terris firmato, per ſuos miniſtros à ſe delectos, ac ritibus ab ipſo conſtitutis ordinatos ſi quam non exercuit, poteſt exercere, aut ipſius nomine poſſunt ipſius miniſtri exercere; multo magis, quam prius exercuerit in credentes.

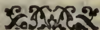
Tertio, baptizatis exceptis, quicumque erant obligati Chriſto obedire, obligati erant propter inſtructionem ſufficientem duntaxat; quos à ſe in cælis regnante immiſsis exercitibus perdendos idem CHRISTVS prædixit, vt habetur Matthæi cap. 22. idque, quoniam nullas adhuc ſuorum militum copias conſcribere, & cogere ſui valebant, cum nondum tot, vel ſufficienter inſtruxiſſent, vel baptizaſſent, qui bella adminiſtrare poſſent.

Quarto. Iuſsit ſuis CHRISTVS vt exercerent, quam non exercuit ipſe regiam poteſtatem, compellerentque homines Chriſtianos ad imperata facienda, poſtquam ſufficienter ip-

sius lex promulgata, ac recepta esset; ita vt sui possent exercitus educere aduersus Christianos impios, reluctãtes, contumaces, & in alios oppugnantes catholicam religionem, & pios, aut alioquin pœnis iure naturali exsoluendis ob peccata subiectos, vt è superioribus deduci apertissime potest, atque infra suo loco dicetur.

Quinto, humilitatem CHRISTVS Agnus, & Leo, exercuit maximam cum suis, qui maxime omnium fuerunt, erantq; illi obedientes; ac paratissimi erant abiectis omnibus ad extrema, quælibet amore ipsius adeunda, veluti cum Petro, & Apostolis cum lauit eorum pedes, neque volebãt Christum sic humilem cum ipsis esse. Igitur ecclesiastici exercebant humilitatem externam cum suis ita reuera affectis. cum reliquis non ita, maxime vero non cum ijs, qui volunt eos spinea corona exornare, ac dicere, auete Reges Iudæorum, nimirum cum ijs, qui volunt speciosissimis quibusque verbis, & gestibus honorare ecclesiasticos. reuera autem potestate omni exuere, ac viam parare Antichristo. Quos quidem talia conantes, & agentes aduersus ecclesiasticam libertatem, & potestatem diabolos. S. Cyprianus epistola ad Pupianum, tenebrarum portas Hæreticos, Simoniacos, Tyrannos, imperiorũ destructores S. Gregorius de Imperatore Mauritio, & alijs loquens Psal. 4. pænitentiali. S. Paulus Leones, & mysterium iniquitatis.

Stet itaque CHRISTVM Regem fuisse omnium rerum creatarum, simulatque est conceptus. Asserimus autem non modo esse Regem vti Deum, sed vti hominẽ, ac recte ab Ecclesia cantari illud ipsi, *Tu solus Dominus, Tu solus Altissimus Iesu Christe.* Nam Christus est primum, vt homo, atque ita canitur illi, vt homini toto orbe surdis non audientibus. *Tu solus Dominus.* nullus itaque est Dominus, nisi Deus, & post Deum Christus homo, quod, cum sit modo, ac fuerit semper maxime apparebit omnibus extremo iudicij die.

Multis

Multis probatur à CHRISTO Ecclesiæ, ecclesiasticisque communicatam fuisse eandem quam ipse habet regiam potestatem. Cap. XIII.

VM CHRISTVS itaque factus excelsior cælis,& in omnibus primatum tenens mortales secum plurimos in cælum perduxisset, Angelorumq. ordinibus ascripsisset, qui tum Deo, tum vero ipsi Deo simul, & homini cuncta moderaturo asiderent, ac seruirent, nequaquam destituit terras. Ipse nãq; idẽ propter corpus, quod cõficitur à sacerdotibus, vero corpe, adest in terris, totidemq; ordines mortalium in terris degentium seruiũt ipsi eidem, qui respondent ordinibus Angelorum. Recte igitur Ecclesia toties regnum cælorum vocatur Matthæi cap. 13. & 15. & Christiani vocantur, vt primi libri capite secundo dicebamus ciues Sanctorum, Deique ipsius domestici, ab Apostolo Paulo.

Primo igitur, si regnũm cælorum est Ecclesia, vt volunt Origenes, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, Gregorius, necesse est similis quantum fieri potest sit cælesti, non quomodolibet, sed in regnando; ita vt quemadmodum sunt in cælo regantium cum Christo ordines nouem (ipse enim, sanctissimaq. ipsius Virgo nõ rediguntur in ordinem, sed supra omnes sunt ordines) eodem modo totidem sint in terris ordines regnantium cum CHRISTO, alioquin cur cælum vocetur, ac regnum cælorum?

Secundo, si Christiani sunt Sanctorum ciues, ac domestici Dei, sine dubio necesse est, vt alicui ordini ascribantur; omniũ namque est ordinatissima Christi Ecclesia: spectatque ad illam quod habetur Canticorum, cap. 6, *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis, vt castrorum acies ordinata.* Sed nullus pulchrior est ordo, quam qui cælesti est conformis. Ergo conformis est ordo Ecclesiæ ordini cælorum; ac sicut hic in nouem choros, eodem modo, & ille distinguetur.

Tertio

Tertio, S. Dionysius in vniuersum tradit hoc. Nam sic Ecclesiasticæ Hierarchiæ. cap. 10. *Hierarchia nostra ordinibus, qui à Deo traditi sunt, Sanctè digesta, cœlestibus Hierarchijs est similis, si suas Deum imitantes, quantum hominibus fas est, diuinasq; figuras* (Græcè χαρακτῆρας characteres) *& notas obtinent*. Et primo cap. narrat, ac numerat nouem diuinitus institutos à Christo ordines, missosque ait Apostolos ab eodem, vt instituerent hos ordines, quibus in locis possent, & ait. *Cum primi Hierarchiæ nostræ Duces, ac Principes, & ipsi à diuina bonitate plene, cumulateque Sanctum hoc munus accepissent, & a diuina benignitate eius apud posteros propagandi, prorogandique causa missi essent*. Nouem vero numerat, quod primæ tonsuræ clericum, quem monachum vocat, Episcopumque ijs ascribat; siue proprio charactere hic insigniatur, siue Sacerdotalis in eo dilatetur, haud curamus. Nouem sanè esse ordines Angelorum notissimum cunctis est. De Angelis namque passim mentio fit in literis diuinis, atque hoc nomen est etiam cõmune omnibus. De Archangelis loquitur Apostolus 1. ad Thessalonicenses 4. *In voce Archangeli*, Et Iudæ, cap. 1. *Cum Michael Archangelus, cum Diabolo disputans altercaretur.* De Thronis, Dominationibus, Principatibus, & Potestatibus, S. Paulus ad Coloss. cap. 1. *Est imago* (Christus) *Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipso condita sunt vniuersa in cœlis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, siue Throni, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates.* & ad Romanos cap. 8. *Neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes*. De Cherubim mentio fit. Exodi, cap. 25. 37. & 3. Reg. 6. Ezechielis 9. 16. 28. De Seraphim. Isaiæ. cap. 6. sic itaq; ordines Angelorum sunt nouem, Seraphim, Cherubim, Throni, Dominationes, Virtutes, Potestates, Principatus, Archangeli, Angeli. Quæ sanè doctrina priscis adeo nota fuit, vt Proclus, Psellus, Damascius, Hermias vna cum Chaldæis, & Ægyptijs eadem memoriæ mandarint.

Quarto; manifestè suis nominibus ordines hos nouem distinguit S. Ignatius, quæ deinde sunt à nobis retenta; Vt enim sæpe contingit, in Ecclesiæ nascentis exordio varie poterant appellari, vbi erant: cum propter Christiani cleri paucitatem, non possent omnibus in locis omnes esse. Apostolus quidem nouem numerat gradus eorum, quæ Christus ascendens hoïbus dedit, nõ recensens illa ordine suo, nisi quæ prima sunt, quibus primis hi nouẽ præcipuè continentur, & ait 1. Cor. 12. *Quosdam quidem posuit Deus in*

 Eccle-

Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas (hos, vt vidimus, vult esse presbyteros. S. Ambrosius, & his contineri reliquos ordines inferiores) *Tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum*, Et mox adiicit, *Interpretationes*, at & ad Ephes. cap. 4. non seruans ordinem nisi in primis, ait, *Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Et mox, *dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam Euangelistas, alios autem pastores, & doctores*. Sic Apostolus multa relinquens, & ordinem non seruãs. Ignatius autem clare, quod non erat opus ab Apostolo explicari, affert ordinum nomina, quæ retinuit sequens ætas Epistola ad Antiochenos, & inquit, *Saluto Subdiaconos, Lectores, Cãtores, Ostiarios, Laborantes, Exorcistas, atque confessores*. Tertullianus lib. de corona militis lectorum meminit, S. Cyprianus. ep. 63. vel 22. lib. 3. ait, *Fecisse me autem sciatis lectorem Saturum, & Hypodiaconum Optatum Cõfessorem, quos iampridem communi consilio Clero proximos feceramus*. Hæc ille ostendens ante lectorem esse aliquẽ ordinis clericalis gradum, quo fit aliqui clero proximus, neque tamen laicus sit, ac talis est, qui prima tonsura initiatur, *Clero proximos*, ait, *feceramus*. Idem ep. 55. meminit Acolythi. *Nactus tamen occasionem familiarissimi hominis, & clerici per Felicianum Acoluthum, quem cum Perseo collega nostro miseras, inter cætera, quæ in notitiam tuam perferenda tibi fuerant, etiam de Fortunato isto tibi scripsi*. At Cypriano equalis Cornelius epistola ad Fabium Antiochenum Patriarcham libri sexti cap. 35. apud Eusebium, de Romana Ecclesia loquens inquit, *In qua* (Ecclesia Romana) *tamen non ignorabat (quomodo enim poterat?) præsbyteros esse quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolythos quadraginta duos, Exorcistas, & lectores vna cum Ostiarijs quinquaginta duos*. Hæc ille, vt sciamus ex institutione diuina esse ordines omnes, exordiumque eorum sumi ab Ecclesia nascente, ab ipso Christo, quod etiam ex ipsis Apostolicis constitutionibus apparet, a quibus commemorandis, quod in promptu sint, supersedemus.

Quinto fuerunt adumbrati hi in antiquo testamento, sicut & reliqua omnia, ait enim, S. Paulus, *Omnia in figura contingebant illis*, &, *Vmbram habens lex futurarum, non ipsam imaginem rerum*. Igitur Hugo è S. Victore lib. 1. de Sacramentis, cap. 32, & sequentibus vult adumbratos è nostris ordines septem in antiquo templo. in quo erant æditui respondentes Ostiariis, Cantores

res

res, Lectoribus; Exorcistæ exorcistis; Acolythi nostri iis, qui lumina accendebant; Nathinæi Subdiaconis; Leuitæ Diaconis; Clerici primæ tonsuræ Nazaræis, vel oblatis comparati, quos aliqui ordinibus non ascribunt. Episcopos quidem quod præsint ordinibus, & omnia sacramenta conficiant; Clericos vero, quod subiiciantur omnino, neque vllo munere speciali fungantur, quo Christi corpori seruiant. Idem vero Hugo libri de speculo Ecclesiæ, cap. 1. ostendit omnes huiusmodi ordinum functiones à Christo expletas, additque, cum septem Diaconi fuerint diuino monitu electi ab Apostolis, qui corpori conficiendo adsisterent, ac ministrarent eidem distribuendo, idcirco significari illos septem cādelabris aureis in templo collocatis, septem tonitruis e throno Dei procedentibus, septem spiritibus, & oculis adsistentibus dominatori vniuersæ terræ: nisi magis placeat alicui istis ipsos septem ordines repræsentari.

Postremo aperte definiuit Sanctum Concilium Tridentinum, esse in Ecclesia huiusmodi septem ordines, ab ipsius initio diuinitus institutos, sic enim sessione 23. cap. 2. *Ab ipso Ecclesiæ initio sequentium ordinum nomina, atque vniuscuiusque eorum propria ministeria Subdiaconi scilicet, Acolythi, exorcistæ, lectoris, & Ostiarij in vsu fuisse cognoscuntur, quamuis non pari gradu.* & can. 6. *Siquis dixerit in Ecclesia catholica, non esse Hierarchiam diuina ordinatione institutam, quæ constat Episcopis, præsbyteris, & ministris anathema sit.*

Rursus. ordinibus hisce imprimi in anima indelebilem characterem definiuit idem concilium: sic enim sessione eadem, cap. 4. *In Sacramento ordinis, sicut & in baptismo, & confirmatione character imprimitur, qui nec deleri, nec auferri potest.* Ita Sanctum concilium, quod omni genere testimoniorum comprobatur præter id, quod ab ipso est decretum. Primo in vniuersum deinde speciatim, quoad ordines minores.

Primo in vniuersum. Sic Dauid psal. 44. ad Christum. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus Deus tuus, oleo lætitiæ præ cōsortibus tuis.* Quod ait, *præ consortibus tuis*, significat eos, qui participant eius vnctionem, siue indelebilem figurā, & characterem Sacerdotalis, ac Regiæ potestatis, ita S. Iustinus in dialogo cum Tryphone. *Oleum quoduis tam ex oleo, quàm è stacte, aliove odoramento compositum huius vnctionem figurabat, æquè demonstrauimus scriptura dicente, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis, etenim*

Regibus omnibus, Christisque (idest vnctis) ex huius consortio Reges, Christosque vocari contingit, quemadmodum & ipse à Patre accepit, vt esset Rex, Christus, Sacerdos, Angelus, & quidquid habet, vel habuit virga Aaronis germinans Pontificem eum designauit. Hæc Sanctus volens ex consortio Christi, ob vnctionem ipsius participatam dari potestatem Regiam Angelis, Sacerdotibus, Christis, Regibusque, atque à Christo hæc omnia dimanare, veluti à virga efflorescēte Aaronis datus est Aaroni summus Pontificatus, & S. Augustinus in illum psalmi versiculum. *Vnctus est Deus à Deo. Vnctum audis, Christum intellige. Etenim Christus à chrismate. hoc nomen, quod appellatur Christus vnctionis est: nec in aliquo alibi vngebantur Reges, & Sacerdotes, nisi in illo Regno, vbi Christus prophetabatur, & vngebatur, & vnde venturus erat. Christi nomen numquam est alibi omnino in vlla gente, in vllo regno. Vnctus est ergo Deus à Deo. quo oleo, nisi spirituali? oleum enim visibile in signo est, oleum inuisibile in Sacramento est. Oleum spirituale intus est, oleum visibile exterius est.* Et mox, vt ostendat in Ecclesia esse hanc vnctionē Regiam propter ipsos Sacerdotes, ait. *Hoc figurabatur in eo. dormierat Iacob patriarcha, lapidem sibi ad caput posuerat; dormiens autem illo lapide ad caput posito, vidit apertis cœlis scalam à cœlo in terram, & Angelos ascendentes, & descendentes. hoc voto euigilauit, vnxit lapidem, & discessit. In illo lapide intellexit Christum, & ideo vnxit.* Et mox. *Lapis ad caput, quia caput viri Christus, & vnctus lapis, quia à chrismate dictus est Christus; & videntur scala reuelante Christo à terra in cœlum, vel à cœlo in terram, & ascendentes, & descendentes Angelos.* Et mox. *Lapis ille, ad caput est. Amen dico vobis, videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes super filium hominis. Angeli Dei ascendant, & descendant per scalas illas, fiat hoc in Ecclesia. Angeli Dei sunt annunciatores veritatis. ascendant, & videant: in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. descendant, & videant, quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. ascendant, vt erigant magnos: descendant, vt nutriant paruulos. vide ascendentem Paulum, siue mente excessimus, Deo. Vide descendentes, siue temperantes sumus, vobis. Vide ascendentem, sapientiam loquimur inter perfectos. Vide descendentem, lac vobis potum dedi non escam. Hoc fit in Ecclesia. Ascendunt, & descendunt Angeli Dei super filiū hominis: quia sursum est filius hominis, ad quem ascendunt cor-*

de, id est caput eius: & deorsum filius hominis, id est corpus eius. membra eius hic sunt, caput sursum est. Ascenditur ad caput, descenditur ad membra. Christus ibi; Christus hic. Hæc Sanctus explicãs Christũ esse, qui præcipuè sit vnctus, sub hoc Sacerdotes veluti Angeli, ascendentes, ac descendentes, vnguntur caput ad & ipsi intime à Deo, vt descẽdant, ac descendãt. Atq; hæc Sanctus volens à primo charactere Christi, à prima vnctione Christi indelebili imprimi intime indelebilem charactarẽ, indelebilem vnctionem in participes, & consortes eius, ac descendentes. Hinc Sanctus Ioannes Chrysostomus, In illa verba Epistolæ primæ ad Corinthios. *Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & filius ipse subijcitur ei, qui subiecit ei.* Et quæ sequuntur, ait, Primo à gratia, seu statu, ordinatione, ipsa supernaturali orbem regendum scribens, *Demonstratum est regnum Christi nullo fine consumari, & quod tradit regnum Deo, & Patri, hoc est Orbem; in quo eum regnauit olim peccatum, postea idem à gratia regi cœpit.* Secundo ostendit regnum Christi hominis esse idem prorsus, quod Dei, & ait. *Declarauimus enim, vt memores sunt auditores studiosi, quod idem sermo, qui Patris dignitatem adstruit, is verbo, & syllabis ijsdem Christi quoque dignitatem prædicat. & sicut ibi dixit, vt sit Deus omnia in omnibus, sit & de vnigenito ait, sed omnia in omnibus Christus.* Tertio decernit, quæcumque tum Dei, tum Christi regno attribuuntur eadem pertinere ad Ecclesiam, & ait. *Proinde hinc disce, quæcumque huiusmodi dicta Christo tribuuntur, ea ad Ecclesiam Christi pertinent, cuius rei testem ipsummet dominum Ecclesiæ producam.* Et mox. *Vides vt ipsius faciat, quæcumque sunt Ecclesiae, siue passiones, siue honores. Veneratus es Ecclesiam, veneratus es Christum, insectatus es Ecclesiam, insectatus es Christum.* Et dein. *Declaratum est itaque fratres, & omnia, quae in Ecclesia considerantur, in Christum referri possunt.* Quarto aperit Ecclesiasticam potestatem residere in Sacerdotibus, & ait. *Cogita quantum periculum eorum, qui Ecclesiam mœrore afficiunt, quanta corona eorum, qui Ecclesiam venerantur, qui vos spernit, me spernit, inquit Saluator.* Hæc ille dicta ad Apostolos, ac proinde ad eorum successores Episcopos, vt S. Cyprianus epist. 69. & libro de vnitate Ecclesiæ vnà cum alijs interpretatur, volens ad Ecclesiam pertinere. quod pluribus declarat. Quinto in fine homiliæ statuit, quæ sit potestas in Christum, Ecclesiam, Christique

Vica-

Vicarios translata, & inquit. *Populo Priori tres erant ordines Sacerdotium, Regnum, & Prophetia. praeter tres illos non videbatur alius apud Iudaeos principatus. Cornu item erat olei sanctificationis, & vna fuit vnctio,* (notentur hæc ad propositum quoque veritatis.) *Tria vero dona. Vnum cornu, tria charismata. inungebantur enim Sacerdotes, Reges, & Prophetae. Caeterum quia aliqui argumenti huius ignari sunt, ne incassum sermo currat seipsum quidem absumens, lectori vero inutilis, audi breuiter, seruabatur à Prophetis cornu. è cornu autem inungebantur Reges, Prophetae, & Sacerdotes nulla quidem charismatis variatione; nam per idem cornu gratia adhibebatur. Inungebantur Reges, inungebantur Prophetae, inungebantur Sacerdotes. vna vnctio, tria dona. quare autem in cornu erant vnctio? quia imaginem gerebat Christi. Annon in argenteo vase? annon in aureo? annon in aliqua pretiosiori materia tantum donum esse potuit? sed non fuit in alio, quam in cornu. siquidē, vt dicendo praemisi, imaginem gerit Christi. etenim dicit, excitabo cornu Dauid qui est Dominus Sacerdotij, & Regni, & Prophetiae. ille sit cum omnibus nobis. quia cum caput nostrum accipit regnum, contritis tribus illis* (notemus hæc) *in eius cornu omnis dignitas, & gloria resedit.* Hæc Sanctus apertum faciens, hæc tria residere omnino in Christo, & Christi dono in Ecclesiæ sanctæ Præsulibus, Sacerdotium, Prophetiam, Regnum. Rursus idem declarans vnitatem, Trinitatemque contineri vnctionis mysterio, scribit à numero ternario, qui vno ductu in se ductus fuerit, cōfici nouenarium, cui si vnus addatur, qui significat virgam Regiæ, Sacerdotalisque potestatis in vno residentem, denarius numerus absoluitur, vt videamus & hac consideratione significari ordines nouem triplici Hierarchia distinctos, ac Trinitati configuratos potestatis Ecclesiasticæ residentis in vno Pontifice summo, ac per vnctionem deriuatæ Christi dono, & institutione in ordines subiectos. ait igitur Sanctus. Tres tantum Patriarchas, tres tantum Sacerdotes, tres tantum Reges in diuinis litteris celebrari, ita vt simul iuncti sint nouem, singuli vero vncti vna vnctione dicuntur. nam de Patriarchis est illud Psalmi dictum, *Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* Ait itaque *Multi sunt Patriarchae, & Deus seipsum Patriarcharum vocat Deum, Ego Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob.* (Exodi 3.) *Numquid non est etiam Deus Moysis, & Deus Iosephi? Omnium enim Deus est, qui se inuocant in veritate. Sed celebrat sicut*

in

in imagine, in terrenis cœlestia. Tres Patriarchae sunt in honorem Trinitatis. Hæc de tribus tantum Patriarchis, ita autem de tribus Sacerdotibus. *Et sicut, licet multi sint Patriarchæ, vt prædicetur gloria viuentis spiritus sufficit ternarius; ita cum multi sint Sacerdotes trias tamen Sacerdotum electa est, nempe Moysis, Aaron, qui in Sacerdotibus eius.(*Psalm.98.*)* & *Samuelis.* subiicit deinde de tribus Regibus, & inquit, *Multi Reges, & multi Sacerdotes, & tamen celebris est memoria trium. Dauid scilicet, Ezechiae, & Iosiae.* Atque hæc ille de tribus Patriarchis Prophetis, tribus Regibus, tribus Sacerdotibus, qui sunt nouem, Sacerdotalem, Regalem, Propheticamque potestatem continentes, atque ordinum Ecclesiasticorum triplicem Hierarchiam designantes vna vnctione absolutam; & in vno, vt in apice, Christi dono residentem. Quocirca recte idem. *Quare lex ponit decem mandata, gratia autem nouem beatitudines? nempe decem mandatorum numerus respondet numero plagarum Aegypti. Decem plagae Aegypti impietatem castigarunt, & decem mandata populum erudiunt insensatum. Id quod & littera Iota indicat, qua denarius numerus scribi solet. Virgulae enim formam, & figuram praefert. & virga erudiebat Aegyptios, atque populum. Iesus vero Dominus noster dat nouem beatitudines triplici ternario, triplicem plectens coronam, quandoquidem fratres, admirabilis illa trias, Regalis illa dignitas, immaculata natura, indominabilis dominatio, in ternario gloriam habet.* Hæc Sanctus de virga Sacerdotali, Prophetica, Regia in vnum per vnctionem reducta, nouemque ordines sub se continens triplici numero in se per vnum suimetipsius ductum reducto Trinitatemque, & vnitatem simul Vnctionis vnius designans, de quibus est sermo. Iota vero est minima litterarum, ac prima nominis Iesu, nominisque ineffabilis significans humilitatis Christianæ, ac diuinæ altissimam potestatem, ex qua Pontifex summus, vt priuata persona est seruus seruorũ Dei, vt publica, est Vicarius Christi, ac Dei. Atq; hæc quidem Chrysostomus.

Secundo igitur loco principaliter, Clericis imprimi characterem, constarique eorum naturam in ordinem, seu potestatem Sacerdotalem, qua possint offerre sacrificia pura ostendit Malachias cap.3. loquens de Christo, & dicens, *Ipse enim (*Christus*) quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum, & sedebit conflans, & emundans filios Leui, & colabit eos, quasi aurum, & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia, & placebit Domino sacrificium Iuda, & Ierusalem sicut dies sæculi, &*

sicut

ficut anni antiqui. Hæc vates, quæ nonnulli tamquam generalia referunt ad extremum iudicij diem. Sed quoniam tunc non erunt amplius, qui offerāt ſacrificia, neceſſe eſt in primis ad ordinationē Sacerdotalem referamus; ac maxime, quod loquitur tantum de Leuitis, & ait eos conflandos, vti argentum, & aurum. Sic itaque ſpeciatim referenda ſunt ad Clericos, qui ſunt à Chriſto ita conflandi, vt offerant ſacrificia ſemper munda, ſemper Deo placentia. ſignari autem verbis illis indelebilem, ſimulque intime inhærentem poteſtatem conſtat. Primo, quia dicit eos ita conflandos, vt eorum poteſtas, ex qua offerant ſacrificia, non commaculet ſacrificium. Pura eſt igitur illa, atque à Deo prorſus dependens, quam nemo poteſt abradere. Secundo quod ait conflandos non modo vt argentum, ſed vt aurum, ex quo neque ignis omnia conſumans aliquid abſumere, & auellere poteſt. Sic igitur explicant illum locum SS. Hieronymus, & Theodoretus, quos alij multi ſequuntur. Sic enim S. Hieronymus, *In filijs Leui omnem Sacerdotalem intellige dignitatem.* Et mox. *Hæc & iuxta hiſtoriam, & iuxta tropologiam intelligimus, & quod eo tempore dicebatur ad Principes Iudæorum, nunc dicitur ad principes Eccleſiarum.* eadem Theodoretus.

Tertio probatur propoſitum principale ex illo S. Pauli loco 2. ad Corinthios cap. 1. *Qui autem confirmat nos vobiſcum in Chriſto, & qui vnxit nos Deus; qui & ſignauit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.* Hæc Apoſtolus. vbi ſe in primis confirmatum, vnctum, ſignatum, cordeque ipſo, quaſi pugno, pignus ſpiritus habentem in corde teſtatur. Quo loco S. Ioannes Chryſoſtomus. *Hoc eſt, qui ſpiritum dedit, per quem vtrumque horum effecit, nimirum ſimul & Prophetas, & Sacerdotes, & Reges effecit. Siquidem hæc hominum genera olim vngebantur. At nos non vnam, ſed tres iſtas dignitates praſtantiori conditione obtinemus.* Hæc ille, quod autem dixit Apoſtolus ſignauit, ſignat immobiliter impreſſam diuinorum imaginem, & notitiam, quod dixit pignus, oſtendit poſſeſſam à nobis poteſtatem corde ipſo, vnctio denique oſtendit omnem poteſtatem. Hinc Ambroſius Sanctus in eumdem locum, Sancti Pauli ita ait, *Dominus ergo confirmat, & Deus, qui vnxit nos, ideſt, qui dedit Regiam* (notemus hoc) *Honorificentiam, ſicut dicit Petrus Apoſtolus; quia ſumus, inquit, genus Regale per vnctionem Sacerdotalem, cuius typus fuit in Regibus* (& hoc aduertamus) *Iudæorū, qui & ſignauit nos dando ſpiritum ſuum nobis pignus, vt non ambigamus,*

bigamus de promissis eius. Si enim adhuc mortalibus Spiritum suum credidit, dubium non est, quin immortalibus addat gloriam. Vnum tamen opus dicit Patris, & Filij, quia & Christus dicit, confirmat, & Deus. quem enim confirmat Filius, confirmat & Pater: & cum dat Spiritum Pater, dat & Filius: quia vtriusque est Spiritus Sanctus; sicut dicit ad Romanos: siquis autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius. quoniam ergo de perfectione hominis locutus est, Trinitatis hoc loco fecit mentionem. omnis enim summa perfectionis in Trinitate consistit. Hæc Sanctus, volens non modo honorificentiã Regiam per characterem dari, sed & tãtam potestatem, vt Reges antiqui sint typus, & vmbra comparati Episcopis nostris.

Quarto comprobatur propositum ex illis Apostoli verbis 1. ad Timothæum, cap. 4. *Noli negligere gratiam, quæ in te est: quæ data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum presbyterij.* Quod ait, *Quæ in te est,* ostendit inhærentem potestatem quod, *Data est,* explicat potestatem tradentis inhærentem, quod, *Per Prophetiam,* signat potestatem intelligendi, & interpretandi Scripturas, in quibus futura explicantur ait S. Ambrosius, quod, *Cum impositione manuum,* demonstrat è manu Episcoporum defluere intimè huiusmodi potestatem. Hinc S. Augustinus, quæstione 93. ex nouo Testamento. *Quod insufflasse in discipulos Dominus legitur post dies paucos Resurrectionis suæ, & dixisse; accipite Spiritum Sanctum, Ecclesiastica potestas collata intelligitur esse. quia enim omnia in traditione Dominica per Spiritum Sanctum aguntur, idcirco cum regula eis, & forma traditur huius disciplinæ, dicitur eis: Accipite Spiritum Sanctum. Et quia verè ad ius Ecclesiasticum pertinet, statum subiecit dicens: Cuius tenueritis peccata tenebuntur: & cuius remiseritis, remittuntur ei. Inspiratio ergo hæc, gratia quædam est, quæ per traditionem infunditur ordinatis, per quam commendatiores habeantur. Vnde Apostolus dicit ad Timotheum: Noli inquit negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est tibi per impositionem manuum Presbyterij.* Atque hæc quidem S. Augustinus, vel si quis alius quæstiones illas scripsit.

Ex his in vniuersum patet ordinis Sacramento signatis esse Regiam potestatem diuinitus impressam, quamuis eius actus nõ sit, nisi quibus voluerit Pontifex summus iustis de causis, cum sit ille apex, quod necessario sæpius est repetendum, totius Ecclesiasticæ potestatis. Ipsam tamen potestatem conferri in minoribus

ordinibus constat vna cum charactere ipso, quamuis in prima tonsura tantum dispositio detur, ita vt prima tonsura initiatus sit medius quodammodo inter Laicum, & Clericum. Constat inquã tum è superioribus, tum è Concilij Tridentini decretis.

Secundo liquet ex illo. Nam datur Exorcistæ potestas inhærens immobiliter infixa, supernaturalis, ex qua Dæmonas fugare possit; quocirca multo magis superioribus ordinibus datur.

Tertio, patet in Ostiario, qui est primus ordo, cui datur potestas inuisibilis. Nam quod in ordinandis Clericis agitur, quamuis designet actus externos ab ipsis reuera exercendos, oculis tamen spiritualibus designat spiritualia, quæ adumbrantur istis externis, vt liquet è Dionysio libro de Ecclesiastica Hierarchia, & omnibus, qui de his rebus agunt. ideo dicitur Ostiariis ab Episcopo ordinante cum protinus est claues daturus. *Sicut materialibus clauibus Ecclesiam visibilem aperitis, & clauditis; sic & inuisibilem Dei domum corda scilicet fidelium dictis, & exemplis vestris claudatis Diabolo, & aperiatis Deo; vt diuina verba quæ audierint, corde retineant, & opere compleant, quod in vobis Dominus perficiat per misericordiam suam.*

Quarto, patet hoc ex ipso etiam S. Dionysio, qui tribuit postremis ordinibus vim purgandi, & illuminandi alios, quia scilicet ipsi intime recipiant inhærentem, & indelebilem qualitatem, potentiamque actiuam, qua diuinitus ipsi purgati, & illuminati à Deo possint alios purgare. Purgant autem tum remouendo Dæmonas, potestatemque eorum coercendo, tum vero intime propensiores facti ad sciendum, quid nos auocet à coniunctione cum Deo, siue à gratia diuina, quam coniunctionem cum Deo, gratiamque sic natura humana appetit, sic illa huic omni in re atque momento dominatur, vt numquam velle possit, vlla in re vllo momento contrarium. Quocirca dominatur illi hoc ius ineuitabile, atque æternum. Sed naturali potestate simul dominatur illi Dæmon; nam, *Non est potestas super terram, quæ comparetur ei.* Quamobrem, nisi supernaturali potestati se se subijciat humana natura, idest habentibus in terra hanc potestatem, quales sunt Clerici ordinum minorum vsque ad ordinantem supremum, protinus aperit portas Dæmoni, ob id SS. Gregorius, & Thomas dixerunt, Ecclesiasticæ potestatis & libertatis violatores esse inferorum portas. Atq; hoc est ex quo, vti sæpè repetimus, non *Potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem.* Nam Dæmon, *Factus est vt nullum timeret omne subli-*

me, videt, ipse est Rex super vniuersos filios superbiæ. ait Iob cap.41. Cum dominetur itaque humanæ naturæ lex illa coessentialis ineuitabili, & immobiliter inhærente appetitu coniungendi se cum Deo, imitandi Deum, momento omni, omnique in re, Dæmonque illi sit natura superior, ac possit ita humores ipsius conturbare, ac miscere, impellere in vesaniam,& furorem,vt longissime ponatur ab hac coniunctione, cogitur ineuitabili iure,vel in Dæmonum cadere potestatem non sese humilians potestati supernaturali, vel huic sese humiliare ac subiicere, ac proinde Clericis ordinum minorum. Diximus enim iam naturalem, temporalemq; potestatem non posse ex se quinque illa,& quinque à Deo non recipere immediate, sed mediante supernaturali potestate. Primũ nõ potest facere, quin sit facta,& seruetur omni in re,omni momento ob supernaturalem statum, & ordinem. Secundo non potest ex se non cadere in Dæmonum potestatem, natura namque ipsa est his inferior. Tertio non potest ex se facere, quin ruat in omnia pessima. Quarto non potest peruenire ad finem suum naturalem. Quinto neque ad supernaturalem, quo pondere naturæ semper ferru, neque potest conquiescere, nisi consistat in linea dirigente ad illum. Naturalis itaque, ac temporalis potestas non potest ex se hæc, vt possit,recipit à supernaturali potestate,quæ in Clericis residet vsque ad primum supernaturalis, & Ecclesiasticæ potestatis Solem,vt vocat S.Cyprianus;qui tenebris disiectis,ac Rectoribus tenebrarum purgat, illuminat, ac perficit omnes humanas potestates in temporalibus habendis,& vtendis.

Quinto igitur merito omnes Scholastici concludunt,per ordines minores imprimi characterem, seu potestatem indelebilem, ac supernaturalem efficacem, qua vel fugetur Dæmon ex occupatis locis, quod inest Exorcistis, vel arceatur, ne possit occupare fugatus Ecclesiastica claui, seu potentia, quæ Ostiario datur. Ita SS.Thomas in quarto quæst.25.artic.4. Bonauentura quæst.1. Richard.3,quæst.3. Scotus quæst.vnica. Albertus Magnus, ac cæteri plerique omnes.

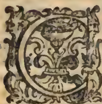
Sexto, ad confirmationem dicimus. Idcirco in singulis ordinibus manu accipi à Clericis instrumentum externum potestatis exercendæ significans, quid spiritualiter etiam possit, accipi de manibus Episcoporum, quod significet communicationem potestatis Episcopalis, Sacerdotalisque actiuæ in eamdem materiam coniunctæ. manus namque actiuam potestatem significant efficiendi aliquid. Cum dantur itaque manibus Episcopi

claues Ostiario datur potestas actiua supernaturalis, & efficiens, vt Dæmonis potestas coerceatur, ne posit aliquo ingredi, ac clericus simul sit aptior ad intelligendam diuinam voluntatem singulis quibusque in rebus agendis aut habendis, atque ab ignorantia posit alios purgare.

Sic atque fit à Deo, Christo, & Pontifice summo potestatis supernaturalis quædam continuatio per illam clauium traditionem deriuandæ in clericum ostiarium. Quod ita explicamus. Ait Deus de Eliachim, qui Christum figurabat cap. 22. Isaiæ. *Dabo clauem domus Dauid super humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudat; & claudet, & non erit, qui aperiat. & figam illum paxillum in loco fideli, & erit in solium gloriæ domus Patris sui. & suspendent super eum omnem gloriam domus Patris sui.* Hæc verba principaliter, ad Christum pertinere declarat, S. Ioannes Apocalypsis cap. 3. inquiens. *Hæc dicit Sanctus, & verus, qui habet clauim Dauid, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. scio opera sua. Ecce dedi coram te ostium apertum.* Hinc Cyrillus in illa verba Isaiæ. *Interiori, ac penitiori intelligentia Christi nobis mysterium videtur subindicare.* Et mox. *Deus enim natura, & vniuersitatis Dominus, & cultum ab omnibus recipiens, cum esset homo factus vocatus est etiam noster Pontifex, & Dauidis gloriam accipere dictus est, id est potentiam, & regnum.* Et Theodoretus. *His verbis Pontificia dignitas, & Regalis datur Christo.* Et Procopius. *Dictus est Christus accipere gloriam Dauid, quod acceperit regnum*, Has claues dedit Christus Petro dicens, *Tibi dabo claues regni cœlorum.* ad quod sicut oculus corporis ad visibile, sic mentis ad inuisibile fertur, vt naturalis appetitus non acquiescat, nisi in illud dirigatur. dedit autem Christus Petro cum dixit, *Pasce oues meas.* Hæ claues Episcopis per manum successorum Petri communicantur, ac per Episcopos communicantur Ostiariis, hoc, vti diximus, modo. In collatione vero primæ tonsuræ, neque aliquod instrumentum Potestatis actiuæ traditur de manu Episcopi in manus ordinandi, neque traditur tamquam instrumentum, quo posit clericus aliquod in alios efficere, atque idcirco pasiue tantum clericus ordinatur, vt seruiat aliis clericis maioribus potentibus aliquid efficere, alios purgare, aut illuminare. tantum dicitur illi. *Induat te Dominus nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.* Accipit itaque pasiuam duntaxat dispositionem, & impresionem, quod est initium charac-

racteris, & ordinis, qua supra aliós constituitur, atque extollitur, *Nouum hominem*, induit, *Qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.* Sic itaque clericus primæ tonsuræ. extollitur supra naturalem potestatem, & sæcularem, nequid hæc omnino in ipsum posit. Sed non datur illi potestas vlla actiua, qua posit purgare, & illuminare alios; idcirco à S. Dionysio dicitur consistere in statione. Nihilominus vocatur & ipse Rex, ac particeps Regiæ dignitatis supernaturalis supra alios homines, & Christianos, ita vt quemadmodum veneramur ex hominum placito infantem Regem, diciturque illi obedientia deberi, nedum liber atque exemptus ab aliorum vel Principum potestate, sic primæ tonsuræ clericus sit liber, atque exemptus ab inferiorum quorumuis potestate, quod eius natura sit altius euecta, ac Regiæ, supernaturalisque potestatis non extrinsecus dumtaxat vti Rex puer, atque infans, sed intime particeps effectus, vt Sancti omnes tradunt, atque infra apertius ostendetur, altiorque deriuationis tantæ modus tradetur. simulque rationes afferentur, cur imprimatur indelebilis character, & conuenienter sit, imprimendus. Rectè igitur S. Ignatius epistola ad Smyrnenses. *Vbi Episcopus præsens fuerit, illhuc & plebs congregetur. Sicut vbi Christus est, omnis cœlestis militia adest, tamquam Principi militiæ, virtutis Domini, & ipse est dispensator totius*, (notemus hæc verba) *totius intelligibilis naturæ*, Hæc ille apertè decernens à Christo regi omnem intelligibilem creaturam, quod per ipsum tenebræ intellectus humani expurgentur, Dæmones arceantur interuentu ministrorum ipsius, eo modo, quo supra est dictum; simulque immittantur bonæ cogitationes, boni impulsus confirmentur, vt posint omni in re peruenire tum ad finem naturalem, tum ad supernaturalem, ad quos omni in re, & omni momento vel appetitu naturali, vel elicito fertur ineuitabili procliuitatis iure, ac pondere humana natura neque assequi potest sine Christo, ac sponsa ipsius Ecclesia Sancta Mundi Regina, ac ministris eius. nunc eminentior modus, quo Regia potestas in omnia, modo, quo dicetur communicatur ordinatis indelebili charactere est explicandus.

Multis probatur à CHRISTO Ecclesiæ, ecclesiasticisque communicatam fuisse eandem quam ipse habet regiam potestatem. Cap. XIII.

CVm CHRISTVS itaque factus excelsior cælis, & in omnibus primatum tenens mortales secum plurimos in cælum perduxisset, Angelorumq. ordinibus ascripsisset, qui tum Deo, tum vero ipsi Deo simul, & homini cuncta moderaturo assiderent, ac seruirent, nequaquam destituit terras. Ipse nãq; idẽ propter corpus, quod cõficitur à sacerdotibus, vero corpe, adest in terris, totidemq; ordines mortalium in terris degentium seruiũt ipsi eidem, qui respondent ordinibus Angelorum. Recte igitur Ecclesia toties regnum cælorum vocatur Matthæi cap. 13. & 25. & Christiani vocantur, vt primi libri capite secundo dicebamus ciues Sanctorum, Deique ipsius domestici, ab Apostolo Paulo.

Primo igitur, si regnum cælorum est Ecclesia, vt volunt Origenes, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, Gregorius, necesse est similis quantum fieri potest sit cælesti, non quomodolibet, sed in regnando; ita vt quemadmodum sunt in cælo regantium cum Christo ordines nouem (ipse enim, sanctissimaq. ipsius Virgo nõ rediguntur in ordinem, sed supra omnes sunt ordines) eodem modo totidem sint in terris ordines regnantium cum CHRISTO, alioquin cur cælum vocetur, ac regnum cælorum?

Secundo, si Christiani sunt Sanctorum ciues, ac domestici Dei, sine dubio necesse est, vt alicui ordini ascribantur; omniũ namque est ordinatissima Christi Ecclesia: spectatque ad illam quod habetur Canticorum, cap. 6, *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis, vt castrorum acies ordinata.* Sed nullus pulchrior est ordo, quam qui cælesti est conformis. Ergo conformis est ordo Ecclesiæ ordini cælorum; ac sicut hic in nouem choros, eodem modo, & ille distinguetur.

Tertio

Tertio, S. Dionysius in vniuersum tradit hoc. Nam sic Ecclesiasticæ Hierarchiæ. cap. 10. *Hierarchia nostra ordinibus, qui à Deo traditi sunt, Sanctè digesta, cœlestibus Hierarchijs est similis, si suas Deum imitantes, quantum hominibus fas est, diuinasq; figuras* (Græcè χαρακτῆρας characteres) *& notas obtinent*. Et primo cap. narrat, ac numerat nouem diuinitus institutos à Christo ordines, missosque ait Apostolos ab eodem, vt instituerent hos ordines, quibus in locis possent, & ait. *Cum primi Hierarchiæ nostræ Duces, ac Principes, & ipsi à diuina bonitate plene, cumulateque Sanctum hoc munus accepissent, & a diuina benignitate eius apud posteros propagandi, prorogandique causa missi essent*. Nouem vero numerat, quod primæ tonsuræ clericum, quem monachum vocat, Episcopumque ijs ascribat; siue proprio charactere hic insigniatur, siue Sacerdotalis in eo dilatetur, haud curamus. Nouem sanè esse ordines Angelorum notissimum cunctis est. De Angelis namque passim mentio fit in literis diuinis, atque hoc nomen est etiam cõmune omnibus. De Archangelis loquitur Apostolus 1. ad Thessalonicenses 4. *In voce Archangeli*, Et Iudæ, cap. 1. *Cum Michael Archangelus, cum Diabolo disputans altercaretur*. De Thronis, Dominationibus, Principatibus, & Potestatibus, S. Paulus ad Coloss. cap. 1. *Est imago* (Christus) *Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipso condita sunt vniuersa in cœlis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, siue Throni, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates*. & ad Romanos cap. 8. *Neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes*. De Cherubim mentio fit. Exodi, cap. 25. 37. & 3. Reg. 6. Ezechielis 9. 16. 28. De Seraphim. Isaiæ. cap. 6. sic itaq; ordines Angelorum sunt nouem, Seraphim; Cherubim, Throni, Dominanationes, Virtutes, Potestates, Principatus, Archangeli, Angeli. Quæ sanè doctrina priscis adeo nota fuit, vt Proclus, Psellus, Damascius, Hermias vna cum Chaldæis, & Ægyptijs eadem memoriæ mandarint.

Quarto; manifestè suis nominibus ordines hos nouem distinguit S. Ignatius, quæ deinde sunt à nobis retenta; Vt enim sæpe contingit, in Ecclesiæ nascentis exordio varie poterant appellari, vbi erant: cum propter Christiani cleri paucitatem, non possent omnibus in locis omnes esse. Apostolus quidem nouem numerat gradus eorum, quæ Christus ascendens hoībus dedit, nō recensens illa ordine suo, nisi quæ prima sunt, quibus primis hi nouē præcipuè continentur, & ait 1. Cor. 12. *Quosdam quidem posuit Deus in*

Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas (hos, vt vidimus, vult esse presbyteros. S. Ambrosius, & his contineri reliquos ordines inferiores *) Tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum,* Et mox adiicit, *Interpretationes,* at & ad Ephes. cap. 4. non seruans ordinem nisi in primis, ait, *Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Et mox, *dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam Euangelistas, alios autem pastores, & doctores.* Sic Apostolus multa relinquens, & ordinem non seruãs. Ignatius autem clare, quod non erat opus ab Apostolo explicari, affert ordinum nomina, quæ retinuit sequens ætas Epistola ad Antiochenos, & inquit, *Saluto Subdiaconos, Lectores, Cãtores, Ostiarios, Laborantes, Exorcistas, atque confessores.* Tertullianus lib. de corona militis lectorum meminit, S. Cyprianus. ep. 63. vel 22. lib. 3. ait, *Fecisse me autem sciatis lectorem Saturum, & Hypodiaconum Optatum Cõfessorem, quos iampridem communi consilio Clero proximos feceramus.* Hæc ille ostendens ante lectorem esse aliquẽ ordinis clericalis gradum, quo fit aliqui clero proximus, neque tamen laicus sit, ac talis est, qui prima tonsura initiatur, *Clero proximos,* ait, *feceramus.* Idem ep. 55. meminit Acolythi. *Nactus tamen occasionem familiarissimi hominis, & clerici per Feliciạnum Acoluthum, quem cum Perseo collega nostro miseras, inter cætera, quæ in notitiam tuam perferenda tibi fuerant, etiam de Fortunato isto tibi scripsi.* At Cypriano equalis Cornelius epistola ad Fabium Antiochenum Patriarcham libri sexti cap. 35. apud Eusebium, de Romana Ecclesia loquens inquit, *In qua (* Ecclesia Romana *) tamen non ignorabat (quomodo enim poterat?) præsbyteros esse quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolythos quadraginta duos, Exorcistas, & lectores vna cum Ostiarijs quinquaginta duos.* Hæc ille, vt sciamus ex institutione diuina esse ordines omnes, exordiumque eorum sumi ab Ecclesia nascente, ab ipso Christo, quod etiam ex ipsis Apostolicis constitutionibus apparet, a quibus commemorandis, quod in promptu sint, supersedemus.

Quinto fuerunt adumbrati hi in antiquo testamento, sicut & reliqua omnia, ait enim, S. Paulus, *Omnia in figura contingebant illis,* &, *Vmbram habens lex futurarum, non ipsam imaginem rerum.* Igitur Hugo è S. Victore lib. 1. de Sacramentis, cap. 32, & sequentibus vult adumbratos è nostris ordines septem in antiquo templo. in quo erant æditui respondentes Ostiariis, Canto-

res

res, Lectoribus; Exorcistæ exorcistis; Acolythi nostri iis, qui lumina accendebant; Nathinæi Subdiaconis; Leuitæ Diaconis; Clerici primæ tonsuræ Nazaræis, vel oblatis comparati, quos aliqui ordinibus non ascribunt. Episcopos quidem quod præsint ordinibus, & omnia sacramenta conficiant; Clericos vero, quod subiiciantur omnino, neque vllo munere speciali fungantur, quo Christi corpori seruiant. Idem vero Hugo libri de speculo Ecclesiæ, cap. 1. ostendit omnes huiusmodi ordinum functiones à Christo expletas, additque, cum septem Diaconi fuerint diuino monitu electi ab Apostolis, qui corpori conficiendo adsisterent, ac ministrarent eidem distribuendo, idcirco significari illos septem cādelabris aureis in templo collocatis, septem tonitruis e throno Dei procedentibus, septem spiritibus, & oculis adsistentibus dominatori vniuersæ terræ: nisi magis placeat alicui istis ipsos septem ordines repræsentari.

Postremo aperte definiuit Sanctum Concilium Tridentinum, esse in Ecclesia huiusmodi septem ordines, ab ipsius initio diuinitus institutos, sic enim sessione 23. cap. 2. *Ab ipso Ecclesiæ initio sequentium ordinum nomina, atque vniuscuiusque eorum propria ministeria Subdiaconi scilicet, Acolythi, exorcistæ, lectoris, & Ostiarij in vsu fuisse cognoscuntur, quamuis non pari gradu.* & can. 6. *Siquis dixerit in Ecclesia catholica, non esse Hierarchiam diuina ordinatione institutam, quæ constat Episcopis, præsbyteris, & ministris anathema sit.*

Rursus. ordinibus hisce imprimi in anima indelebilem characterem definiuit idem concilium: sic enim sessione eadem, cap. 4. *In Sacramento ordinis, sicut & in baptismo, & confirmatione character imprimitur, qui nec deleri, nec auferri potest.* Ita Sanctum concilium, quod omni genere testimoniorum comprobatur præter id, quod ab ipso est decretum. Primo in vniuersum deinde speciatim, quoad ordines minores.

Primo in vniuersum. Sic Dauid psal. 44. ad Christum. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus Deus tuus, oleo lætitiæ præ cōsortibus tuis.* Quod ait, *præ consortibus tuis*, significat eos, qui participant eius vnctionem, siue indelebilem figurā, & characterem Sacerdotalis, ac Regiæ potestatis, ita S. Iustinus in dialogo cum Tryphone. *Oleum quoduis tam ex oleo, quàm è stacte, aliove odoramento compositum huius vnctionem figurabat, æquè demonstrauimus scriptura dicente, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis, etenim*

Regibus omnibus, Christisque (idest vnctis) ex huius consortio Reges, Christosque vocari contingit, quemadmodum & ipse à Patre accepit, vt esset Rex, Christus, Sacerdos, Angelus, & quidquid habet, vel habuit virga Aaronis germinans Pontificem eum designauit. Hæc Sanctus volens ex consortio Christi, ob vnctionem ipsius participatam dari potestatem Regiam Angelis, Sacerdotibus; Christis, Regibusque, atque à Christo hæc omnia dimanare, veluti à virga efflorescēte Aaronis datus est Aaroni summus Pontificatus, & S. Augustinus in illum psalmi versiculum. *Vnctus est Deus à Deo. Vnctum audis, Christum intellige. Etenim Christus à chrismate. hoc nomen, quod appellatur Christus vnctionis est: nec in aliquo alibi vngebantur Reges, & Sacerdotes, nisi in illo Regno, vbi Christus prophetabatur, & vngebatur, & vnde venturus erat. Christi nomen numquam est alibi omnino in vlla gente, in vllo regno. Vnctus est ergo Deus à Deo. quo oleo, nisi spirituali? oleum enim visibile in signo est, oleum inuisibile in Sacramento est. Oleum spirituale intus est, oleum visibile exterius est.* Et mox, vt ostendat in Ecclesia esse hanc vnctionē Regiam propter ipsos Sacerdotes, ait. *Hoc figurabatur in eo. dormierat Iacob patriarcha, lapidem sibi ad caput posuerat; dormiens autem illo lapide ad caput posito, vidit apertis cœlis scalam à cœlo in terram, & Angelos ascendentes, & descendentes. hoc voto euigilauit, vnxit lapidem, & discessit. In illo lapide intellexit Christum, & ideo vnxit.* Et mox. *Lapis ad caput, quia caput viri Christus, & vnctus lapis, quia à chrismate dictus est Christus; & videntur scalæ reuelante Christo à terra in cœlum, vel à cœlo in terram, & ascendentes, & descendentes Angelos.* Et mox. *Lapis ille, ad caput est. Amen dico vobis, videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes super filium hominis. Angeli Dei ascendant, & descendant per scalas illas, fiat hoc in Ecclesia. Angeli Dei sunt annunciatores veritatis. ascendant, & videant: in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. descendant, & videant, quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. ascendant, vt erigant magnos: descendant, vt nutriant paruulos. vide ascendentem Paulum, siue mente excessimus, Deo. Vide descendentes, siue temperantes sumus, vobis. Vide ascendentem, sapientiam loquimur inter perfectos. Vide descendentem, lac vobis potum dedi non escam. Hoc fit in Ecclesia. Ascendunt, & descendunt Angeli Dei super filiū hominis: quia sursum est filius hominis, ad quem ascendunt cor-*

de, id est caput eius: & deorsum filius hominis, id est corpus eius. membra eius hic sunt, caput sursum est. Ascenditur ad caput, descenditur ad membra. Christus ibi; Christus hic. Hæc Sanctus explicās Christū esse, qui præcipuè sit vnctus, sub hoc Sacerdotes veluti Angeli, ascendentes, ac descendentes, vnguntur caput ad & ipsi intime à Deo, vt descēdant, ac descendāt. Atq; hæc Sanctus volens à primo charactere Christi, à prima vnctione Christi indelebili imprimi intime indelebilem charactarē, indelebilem vnctionem in participes, & consortes eius, ac descendentes. Hinc Sanctus Ioannes Chrysostomus, In illa verba Epistolæ primæ ad Corinthios. *Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & filius ipse subÿcitur ei, qui subiecit ei.* Et quæ sequuntur, ait, Primo à gratia, seu statu, ordinatione, ipsa supernaturali orbem regendum scribens, *Demonstratum est regnum Christi nullo fine consumari, & quod tradit regnum Deo, & Patri, hoc est Orbem; in quo eum regnauit olim peccatum, postea idem à gratia regi cœpit.* Secundo ostendit regnum Christi hominis esse idem prorsus, quod Dei, & ait. *Declarauimus enim, vt memores sunt auditores studiosi, quod idem sermo, qui Patris dignitatem adstruit, is verbo, & syllabis ÿsdem Christi quoque dignitatem prædicat. & sicut ibi dixit, vt sit Deus omnia in omnibus, sit & de vnigenito ait, sed omnia in omnibus Christus.* Tertio decernit, quæcumque tum Dei, tum Christi regno attribuuntur eadem pertinere ad Ecclesiam, & ait. *Proinde hinc disce, quæcumque huiusmodi dicta Christo tribuuntur, ea ad Ecclesiam Christi pertinent, cuius rei testem ipsummet dominum Ecclesiæ producam.* Et mox. *Vides vt ipsius faciat, quæcumque sunt Ecclesiae, siue passiones, siue honores. Veneratus es Ecclesiam, veneratus es Christum, insectatus es Ecclesiam, insectatus es Christum.* Et dein. *Declaratum est itaque fratres, & omnia, quae in Ecclesia considerantur, in Christum referri possunt.* Quarto aperit Ecclesiasticam potestatem residere in Sacerdotibus, & ait. *Cogita quantum periculum eorum, qui Ecclesiam mœrore afficiunt, quanta corona eorum, qui Ecclesiam venerantur, qui vos spernit, me spernit, inquit Saluator.* Hæc ille dicta ad Apostolos, ac proinde ad eorum successores Episcopos, vt S. Cyprianus epist. 69. & libro de vnitate Ecclesiæ vnà cum alijs interpretatur, volens ad Ecclesiam pertinere. quod pluribus declarat. Quinto in fine homiliæ statuit, quæ sit potestas in Christum, Ecclesiam, Christique

Vica-

in imagine, in terrenis cœleſtia. Tres Patriarchae ſunt in honorem Trinitatis. Hæc de tribus tantum Patriarchis, ita autem de tribus Sacerdotibus. *Et ſicut, licet multi ſint Patriarchæ, vt prædicetur gloria viuentis ſpiritus ſufficit ternarius; ita cum multi ſint Sacerdotes trias tamen Sacerdotum electa eſt, nempe Moyſis, Aaron; qui in Sacerdotibus eius.*(Pſalm.98.) & *Samuelis.* ſubiicit deinde de tribus Regibus, & inquit, *Multi Reges, & multi Sacerdotes, & tamen celebris eſt memoria trium. Dauid ſcilicet, Ezechiae, & Ioſiae.* Atque hæc ille de tribus Patriarchis Prophetis, tribus Regibus, tribus Sacerdotibus, qui ſunt nouem, Sacerdotalem, Regalem, Propheticamque poteſtatem continentes, atque ordinum Eccleſiaſticorum triplicem Hierarchiam deſignantes vna vnctione abſolutam; & in vno, vt in apice, Chriſti dono reſidentem. Quocirca recte idem. *Quare lex ponit decem mandata, gratia autem nouem beatitudines? nempe decem mandatorum numerus reſpondet numero plagarum Aegypti. Decem plagae Aegypti impietatem caſtigarunt, & decem mandata populum erudiunt inſenſatum. Id quod & littera Iota indicat, qua denarius numerus ſcribi ſolet. Virgulae enim formam, & figuram praefert. & virga erudiebat Aegyptios, atque populum. Ieſus vero Dominus noſter dat nouem beatitudines triplici ternario, triplicem plectens coronam, quandoquidem fratres, admirabilis illa trias, Regalis illa dignitas, immaculata natura, indominabilis dominatio, in ternario gloriam habet.* Hæc Sanctus de virga Sacerdotali, Prophetica, Regia in vnum per vnctionem reducta, nouemque ordines ſub ſe continens triplici numero in ſe per vnum ſuimetipſius ductum reducto Trinitatemque, & vnitatem ſimul Vnctionis vnius deſignans, de quibus eſt ſermo. Iota vero eſt minima litterarum, ac prima nominis Ieſu, nominiſque ineffabilis ſignificans humilitatis Chriſtianæ, ac diuinæ altiſsimam poteſtatem, ex qua Pontifex ſummus, vt priuata perſona eſt ſeruus ſeruorũ Dei, vt publica, eſt Vicarius Chriſti, ac Dei. Atq; hæc quidem Chryſoſtomus.

Secundo igitur loco principaliter, Clericis imprimi characterem, conflarique eorum naturam in ordinem, ſeu poteſtatem Sacerdotalem, qua poſsint offerre ſacrificia pura oſtendit Malachias cap.3. loquens de Chriſto, & dicens, *Ipſe enim* (Chriſtus) *quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum, & ſedebit conflans, & emundans filios Leui, & colabit eos, quaſi aurum, & quaſi argentum, & erunt Domino offerentes ſacrificia in iuſtitia, & placebit Domino ſacrificium Iuda, & Ieruſalem ſicut dies ſeculi, &*

ſicut

ficut anni antiqui. Hæc vates, quæ nonnulli tamquam generalia referunt ad extremum iudicij diem. Sed quoniam tunc non erunt amplius, qui offerãt sacrificia, necesse est in primis ad ordinationẽ Sacerdotalem referamus; ac maxime, quod loquitur tantum de Leuitis, & ait eos conflandos, vti argentum, & aurum. Sic itaque speciatim referenda sunt ad Clericos, qui sunt à Christo ita conflandi, vt offerant sacrificia semper munda, semper Deo placentia. signari autem verbis illis indelebilem, simulque intime inhærentem potestatem constat. Primo, quia dicit eos ita conflandos, vt eorum potestas, ex qua offerant sacrificia, non commaculet sacrificium. Pura est igitur illa, atque à Deo prorsus dependens, quam nemo potest abradere. Secundo quod ait conflandos non modo vt argentum, sed vt aurum, ex quo neque ignis omnia consumans aliquid absumere, & auellere potest. Sic igitur explicant illum locum SS. Hieronymus, & Theodoretus, quos alij multi sequuntur. Sic enim S. Hieronymus, *In filijs Leui omnem Sacerdotalem intellige dignitatem.* Et mox. *Hæc & iuxta historiam, & iuxta tropologiam intelligimus, & quod eo tempore dicebatur ad Principes Iudæorum, nunc dicitur ad principes Ecclesiarum:* eadem Theodoretus.

Tertio probatur propositum principale ex illo S. Pauli loco 2. ad Corinthios cap. 1. *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus; qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Hæc Apostolus. vbi se in primis confirmatum, vnctum, signatum, cordeque ipso, quasi pugno, pignus spiritus habentem in corde testatur. Quo loco S. Ioannes Chrysostomus. *Hoc est, qui spiritum dedit, per quem vtrumque horum effecit, nimirum simul & Prophetas, & Sacerdotes, & Reges effecit. Siquidem hæc hominum genera olim vngebantur. At nos non vnam, sed tres istas dignitates præstantiori conditione obtinemus.* Hæc ille, quod autem dixit Apostolus signauit, signat immobiliter impressam diuinorum imaginem, & notitiam, quod dixit pignus, ostendit possessam à nobis potestatem corde ipso, vnctio denique ostendit omnem potestatem. Hinc Ambrosius Sanctus in eumdem locum, Sancti Pauli ita ait, *Dominus ergo confirmat, & Deus, qui vnxit nos, idest, qui dedit Regiam* (notemus hoc) *Honorificentiam, sicut dicit Petrus Apostolus; quia sumus, inquit, genus Regale per vnctionem Sacerdotalem, cuius typus fuit in Regibus* (& hoc aduertamus) *Iudæorũ, qui & signauit nos dando Spiritum suum nobis pignus, vt non ambigamus,*

pigamus de promissis eius. Si enim adhuc mortalibus Spiritum suum credidit, dubium non est, quin immortalibus addat gloriam. Vnum tamen opus dicit Patris, & Filij, quia & Christus dicit, confirmat, & Deus. quem enim confirmat Filius, confirmat & Pater: & cum dat Spiritum Pater, dat & Filius: quia vtriusque est Spiritus Sanctus; sicut dicit ad Romanos: si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius. quoniam ergo de perfectione hominis locutus est, Trinitatis hoc loco fecit mentionem. omnis enim summa perfectionis in Trinitate consistit. Hæc Sanctus, volens non modo honorificentiã Regiam per characterem dari, sed & tãtam potestatem, vt Reges antiqui sint typus, & vmbra comparati Episcopis nostris.

Quarto comprobatur propositum ex illis Apostoli verbis 1. ad Timothæum, cap. 4. *Noli negligere gratiam, quæ in te est: quæ data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum presbyterij.* Quod ait, *Quæ in te est*, ostendit inhærentem potestatem quod, *Data est*, explicat potestatem tradent's inhærentem, quod, *Per Prophetiam*, signat potestatem intelligendi, & interpretandi Scripturas, in quibus futura explicantur ait S. Ambrosius, quod, *Cum impositione manuum*, demonstrat è manu Episcoporum defluere intimè huiusmodi potestatem. Hinc S. Augustinus, quæstione 93. ex nouo Testamento. *Quod insufflasse in discipulos Dominus legitur post dies paucos Resurrectionis suæ, & dixisse; accipite Spiritum Sanctum, Ecclesiastica potestas collata intelligitur esse. quia enim omnia in traditione Dominica per Spiritum Sanctum aguntur, idcirco cum regula eis, & forma traditur huius disciplinæ, dicitur eis: Accipite Spiritum Sanctum. Et quia verè ad ius Ecclesiasticum pertinet, statum subiecit dicens: Cuius tenueritis peccata tenebuntur: & cuius remiseritis, remittuntur ei. Inspiratio ergo hæc, gratia quædam est, quæ per traditionem infunditur ordinatis, per quam commendatiores habeantur. Vnde Apostolus dicit ad Timotheum: Noli inquit negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est tibi per impositionem manuum Presbyterij.* Atque hæc quidem S. Augustinus, vel si quis alius quæstiones illas scripsit.

Ex his in vniuersum patet ordinis Sacramento signatis esse Regiam potestatem diuinitus impressam, quamuis eius actus nõ sit, nisi quibus voluerit Pontifex summus iustis de causis, cum sit ille apex, quod necessario sæpius est repetendum, totius Ecclesiasticæ potestatis. Ipsam tamen potestatem conferri in minoribus

ordinibus constat vna cum charactere ipso, quamuis in prima tonsura tantum dispositio detur, ita vt prima tonsura initiatus sit medius quodammodo inter Laicum, & Clericum. Constat inquã tum è superioribus, tum è Concilij Tridentini decretis.

Secundo liquet ex illo. Nam datur Exorcistæ potestas inhærens immobiliter infixa, supernaturalis, ex qua Dæmonas fugare possit; quocirca multo magis superioribus ordinibus datur.

Tertio, patet in Ostiario, qui est primus ordo, cui datur potestas inuisibilis. Nam quod in ordinandis Clericis agitur, quamuis designet actus externos ab ipsis reuera exercendos, oculis tamen spiritualibus designat spiritualia, quæ adumbrantur istis externis, vt liquet è Dionysio libro de Ecclesiastica Hierarchia, & omnibus, qui de his rebus agunt. ideo dicitur Ostiariis ab Episcopo ordinante cum protinus est claues daturus. *Sicut materialibus clauibus Ecclesiam visibilem aperitis, & clauditis; sic & inuisibilem Dei domum corda scilicet fidelium dictis, & exemplis vestris claudatis Diabolo, & aperiatis Deo; vt diuina verba quæ audierint, corde retineant, & opere compleant, quod in vobis Dominus perficiat per misericordiam suam.*

Quarto, patet hoc ex ipso etiam S. Dionysio, qui tribuit postremis ordinibus vim purgandi, & illuminandi alios, quia scilicet ipsi intime recipiant inhærentem, & indelebilem qualitatem, potentiamque actiuam, qua diuinitus ipsi purgati, & illuminati à Deo possint alios purgare. Purgant autem tum remouendo Dæmonas, potestatemque eorum coercendo, tum vero intime propensiores facti ad sciendum, quid nos auocet à coniunctione cum Deo, siue à gratia diuina, quam coniunctionem cum Deo, gratiamque sic natura humana appetit, sic illa huic omni in re atque momento dominatur, vt numquam velle possit, vlla in re vllo momento contrarium. Quocirca dominatur illi hoc ius ineuitabile, atque æternum. Sed naturali potestate simul dominatur illi Dæmon; nam, *Non est potestas super terram, quæ comparetur ei.* Quamobrem, nisi supernaturali potestati se se subijciat humana natura, idest habentibus in terra hanc potestatem, quales sunt Clerici ordinum minorum vsque ad ordinantem supremum, protinus aperit portas Dæmoni, ob id SS. Gregorius, & Thomas dixerunt, Ecclesiasticæ potestatis & libertatis violatores esse inferorum portas. Atq; hoc est ex quo, vti sæpè repetimus, non *Potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem.* Nam Dæmon, *Factus est vt nullum timeret omne subli-*

me

me, videt, ipse est Rex super vniuersos filios superbiæ. ait Iob cap.41. Cum dominetur itaque humanæ naturæ lex illa coessentialis ineuitabili, & immobiliter inhærente appetitu coniungendi se cum Deo, imitandi Deum, momento omni, omnique in re, Dæmonque illi sit natura superior, ac possit ita humores ipsius conturbare, ac miscere, impellere in vesaniam,& furorem,vt longissime ponatur ab hac coniunctione, cogitur ineuitabili iure,vel in Dæmonum cadere potestatem non sese humilians potestati supernaturali, vel huic sese humiliare ac subiicere, ac proinde Clericis ordinum minorum. Diximus enim iam naturalem, temporalemq; potestatem non posse ex se quinque illa,& quinque à Deo non recipere immediate, sed mediante supernaturali potestate. Primũ nõ potest facere, quin sit facta,& seruetur omni in re,omni momento ob supernaturalem statum, & ordinem. Secundo non potest ex se non cadere in Dæmonum potestatem, natura namque ipsa est his inferior. Tertio non potest ex se facere, quin ruat in omnia pessima. Quarto non potest peruenire ad finem suum naturalem. Quinto neque ad supernaturalem, quo pondere naturæ semper ferru, neque potest conquiescere, nisi consistat in linea dirigente ad illum. Naturalis itaque, ac temporalis potestas non potest ex se hæc, vt possit,recipit à supernaturali potestate,quæ in Clericis residet vsque ad primum supernaturalis, & Ecclesiasticæ potestatis Solem,vt vocat S.Cyprianus;qui tenebris disiectis,ac Rectoribus tenebrarum purgat, illuminat, ac perficit omnes humanas potestates in temporalibus habendis,& vtendis.

Quinto igitur merito omnes Scholastici concludunt,per ordines minores imprimi characterem, seu potestatem indelebilem, ac supernaturalem efficacem, qua vel fugetur Dæmon ex occupatis locis, quod inest Exorcistis, vel arceatur, ne possit occupare fugatus Ecclesiastica claui, seu potentia, quæ Ostiario datur. Ita SS.Thomas in quarto quæst.25.artic.4. Bonauentura quæst.1. Richard.3,quæst.3. Scotus quæst.vnica. Albertus Magnus, ac cæteri plerique omnes.

Sexto, ad confirmationem dicimus. Idcirco in singulis ordinibus manu accipi à Clericis instrumentum externum potestatis exercendæ significans, quid spiritualiter etiam possit, accipi de manibus Episcoporum, quod significet communicationem potestatis Episcopalis, Sacerdotalisque actiuæ in eandem materiam coniunctæ. manus namque actiuam potestatem significant efficiendi aliquid. Cum dantur itaque manibus Episcopi

claues Ostiario datur potestas actiua supernaturalis, & efficiens, vt Dæmonis potestas coerceatur, ne possit aliquo ingredi, ac clericus simul sit aptior ad intelligendam diuinam voluntatem singulis quibusque in rebus agendis aut habendis, atque ab ignorantia possit alios purgare.

Sic atque fit à Deo, Christo, & Pontifice summo potestatis supernaturalis quædam continuatio per illam clauium traditionem deriuandæ in clericum ostiarium. Quod ita explicamus. Ait Deus de Eliachim, qui Christum figurabat cap. 22. Isaiæ. *Dabo clauem domus Dauid super humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudat; & claudet, & non erit, qui aperiat. & figam illum paxillum in loco fideli, & erit in solium gloriæ domus Patris sui. & suspendent super eum omnem gloriam domus Patris sui.* Hæc verba principaliter, ad Christum pertinere declarat, S. Ioannes Apocalypsis cap. 3. inquiens. *Hæc dicit Sanctus, & verus, qui habet clauim Dauid, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. scio opera sua. Ecce dedi coram te ostium apertum.* Hinc Cyrillus in illa verba Isaiæ. *Interiori, ac penitiori intelligentia Christi nobis mysterium videtur subindicare.* Et mox. *Deus enim natura, & vniuersitatis Dominus, & cultum ab omnibus recipiens, cum esset homo factus, vocatus est etiam noster Pontifex, & Dauidis gloriam accipere dictus est, id est potentiam, & regnum.* Et Theodoretus. *His verbis Pontificia dignitas, & Regalis datur Christo.* Et Procopius. *Dictus est Christus accipere gloriam Dauid, quod acceperit regnum*, Has claues dedit Christus Petro dicens, *Tibi dabo claues regni cœlorum.* ad quod sicut oculus corporis ad visibile, sic mentis ad inuisibile fertur, vt naturalis appetitus non acquiescat, nisi in illud dirigatur. dedit autem Christus Petro cum dixit, *Pasce oues meas.* Hæ claues Episcopis per manum successorum Petri communicantur, ac per Episcopos communicantur Ostiariis, hoc, vti diximus, modo. In collatione vero primæ tonsuræ, neque aliquod instrumentum Potestatis actiuæ traditur de manu Episcopi in manus ordinandi, neque traditur tamqnam instrumentum, quo possit clericus aliquod in alios efficere, atque idcirco passiue tantum clericus ordinatur, vt seruiat aliis clericis maioribus potentibus aliquid efficere, alios purgare, aut illuminare. tantum dicitur illi. *Induat te Dominus nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.* Accipit itaque passiuam duntaxat dispositionem, & impressionem, quod est initium chara-

racte-

racteris, & ordinis, qua supra aliós constituitur, atque extollitur, *Nouum hominem*, induit, *Qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.* Sic itaque clericus primæ tonsuræ. extollitur supra naturalem potestatem, & sæcularem, nequid hæc omnino in ipsum possit. Sed non datur illi potestas vlla actiua, qua possit purgure, & illuminare alios; idcirco à S. Dionysio dicitur consistere in statione. Nihilominus vocatur & ipse Rex, ac particeps Regiæ dignitatis supernaturalis supra alios homines, & Christianos, ita vt quemadmodum veneramur ex hominum placito infantem Regem, diciturque illi obedientia deberi, nedum liber atque exemptus ab aliorum vel Principum potestate, sic primæ tonsuræ clericus sit liber, atque exemptus ab inferiorum quorumuis potestate, quod eius natura sit altius euecta, ac Regiæ, supernaturalisque potestatis non extrinsecus dumtaxat vti Rex puer, atque infans, sed intime particeps effectus, vt Sancti omnes tradunt, atque infra apertius ostendetur, altiorque deriuationis tantæ modus tradetur. simulque rationes afferentur, cur imprimatur indelebilis character, & conuenienter sit, imprimendus. Rectè igitur S. Ignatius epistola ad Smyrnenses. *Vbi Episcopus præsens fuerit, illhuc & plebs congregetur. Sicut vbi Christus est, omnis cœlestis militia adest, tamquam Principi militiæ, virtutis Domini, & ipse est dispensator totius*, (notemus hæc verba) *totius intelligibilis naturæ*, Hæc ille apertè decernens à Christo regi omnem intelligibilem creaturam, quod per ipsum tenebræ intellectus humani expurgentur, Dæmones arceantur interuentu ministrorum ipsius, eo modo, quo supra est dictum; simulque immittantur bonæ cogitationes, boni impulsus confirmentur, vt possint omni in re peruenire tum ad finem naturalem, tum ad supernaturalem, ad quos omni in re, & omni momento vel appetitu naturali, vel elicito fertur ineuitabili procliuitatis iure, ac pondere humana natura neque assequi potest sine Christo, ac sponsa ipsius Ecclesia Sancta Mundi Regina, ac ministris eius. nunc eminentior modus, quo Regia potestas in omnia, modo, quo dicetur communicatur ordinatis indelebili charactere est explicandus.

Explicatur modus eminentior, quo communicatur, ac deriuatur à Deo, Christoque Regia potestas in ordinatos, testimoniaque multa ad hoc afferuntur.

Cap. XIIII.

DEVS, inquit Sanctus Thomas in quartū distinctione 24.quæst.5. art.1. quæst. 1. *Sua opera in sui similitudinem perducere voluit, quantum possibile fuit, vt perfecta essent, & per ea cognosci posset: & ideo, vt in suis operibus repræsentaretur, non solum quod in se est, sed etiam secundum quod alijs influit, hanc legem naturalem posuit omnibus, vt vltima per media perficerentur, & media per prima, vt Dionysius dicit. Et ideo, vt sua pulchritudo Ecclesiæ non deesset, posuit ordinem in ea, vt quidem alijs sacramenta traderent, suo modo in hoc assimilati quasi Deo cooperantes, Sicut etiam in corpore naturali quædam membra alijs influunt.* Hæc Sanctus. Primo volens iuris esse naturalis non modo vt sint res, sed vt alias quoque res producant, idque ob tria, vt perfectæ sint, Deus per eas repræsentetur, & cognoscatur. Secundo hinc fieri, vt lege naturali, siue iure naturali sint ordines in Ecclesia, per quos ministerio Sacramentorum deriuaretur in alios si quid diuini habent, aut habere possunt. Hinc vt vidimus sine supernaturali potestate, quælibet naturalis ac temporalis potestas omnino nulla est, sed instituenda est ab Ecclesiastica, *vt sit*, inquiunt Hugo, Alexander, Ægydius, Mayro, ac S. Thomas, recipitque illa ab hac quinque illa nobis superius explicata, & comprobata, vt sit, conseruetur, non cadat in Dæmonū potestatē, non ruat in omnia pessima, perueniat ad finem suum naturalem, perueniat ad supernaturalem, quò semper oī in re naturæ intimo impulsu, legeq; ineuitabili fertur. Ad quorum clariorem adhuc explicationem considerandum nobis est, quomodo imprimatur animæ Clericorum diuinitatis altissimæ, Trinitatis, ac potentiæ character, figura, imago, effigies, pulchritudo indelebilis influēs in alios naturam diuinam. In Deo sunt tres personæ, vna essentia. Patri attribuitur potestas, Filio sapientia, Spiritui Sancto bonitas.

tas. Pater est *Fons vitæ, à quo omnis paternitas, quæ in cœlo, & quæ in terra nominatur.* Sed, *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit filio vitam habere in semetipso*, Atque hic suis dedit, vt esset, *Ministratio vitæ, fons vitæ salientis in vitam.* Filius itaque est æterni Patris sapientia, perfectissimaque imago exemplaria continens omnium, quæ à Patre produci possunt, Atque ipse illa fabricatur. hinc *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Nam sicut artifex peritus omnium, quæ agit simulacra quædam prius mente delineat, & describit, ac per eas in agendis dirigitur ab intellectu suo: sic opifex ille rerum summus filium genuit ideas omnium, quæcumque sunt, aut esse possunt, essentialiter habentem, per quem cuncta agit. Hinc dicitur *Splendor paternæ gloriæ, figura substantiæ eius.* Hebr. 1. Cum vero Dæmon à principio Dei pulcherrima opificia deturpasset supernaturali potestati inimicus, hominemque similiter ab altissimo supernaturalium statu deturbasset, constituit ex æterno decreto Deus omnia reuocare in multo nobiliorem formam per eumdemmet, per quem cuncta condit. Sic igitur amore voluntario permotus voluit, vt amatissimus ille filius naturæ diuinæ humanam in ipsa propria ipsius persona subsistentem coniungeret, ac per hanc humanitatem cuncta restauraret, attolleret ad sublimissimum supernaturalis potentiæ gradū. Hinc eo ipso, quo Deus eam coniunxit secundæ personæ, coniunxit characteri, quæ est ipsa filij persona Patris character, qui Ecclesiæ sponsæ, corporisque sui mēbris, & ordinibus eūdē participatū suo modo impressit ad eūdem potestatis, eiusdē finem, pellendūq; ex oī dñio Dæmona, attollendā in supernaturalis gradus altissimū statum humanam naturam, quo fertur illa pondere suo. sicut itaque hic character, quo Pater humanitatē signauit, est sapientia, qua regit omnia, est potestas, qua facit omnia, sic character, quem Christus ordinibus impressum reliquit, est participatio eiusdem characteris, ac sapientiæ, quo medio in eumdem finem reguntur cuncta in terris, est participatio potestatis eiusdem, qua in finē suum perducitur humana natura, Dæmoneque cum suis expulso, attollitur in eminentissimum statum. Tanto enim Regi in cœlis quidem triumphanti, sed adhuc in terris militanti, & in terris consimiles dandi erant milites, tanto artifici cuncta restauraturo consignandi eiusdem Potentiæ, Sapientiæ, Bonitatisque consortes artifices ad idem consecrati, in quibus esset immobiliter, *Fons vitæ,* potestatis, sapientiæ, bonitatisque omnis in alios deriuandæ. Ac

veluti

veluti supernaturalis Dei potestas Christi corpus confecit, sic ipsi conficerent corpus Christi, à quo est omnis potestas, sapientiaque omnis.

Secundo, sicut Deus supernaturali potestate illabitur essentiæ nostræ, eique dat bonos impulsus naturales, vt aspirent, ac tendant ad suum finem, suam perfectionem vitali illo motu, sic his esset indelebiliter ex potestate participata, *Ministratio vitæ non litteris deformata in lapidibus, sed scripta in cordibus*, Sacramentorum ministerio peruaderent essentiā mentium nostrarum, vitā, lumen, optimosque ijs impulsus impartirentur, per eos esset in hominibus, *Fons aquæ salientis in vitam*. gignerent, & ipsi filios Dei, dicerentque cum Paulo, *Per euangelium ego vos genui.* &c. *filioli mei, quos iterum parturio, donec in vobis formetur Christus.*

Tertio sicut, *Omne donum optimum, & datum perfectum desursum est descendens à patre luminum*, sic per eos *esset Ecclesia, domus Dei, columna, & firmamentum veritatis, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam*, essent, *lux mundi*.

Quarto. Sanctitas præcipua foret in ordine ipsorum, quam reuera esse supra est explicatum.

Denique militarent, *aduersus mundi Rectores, tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus*, tanta essent potestate, vt fugarent cum suis illum, de quo est dictum. *Non est potestas, quæ comparetur ei super terram, qui factus est, vt nullum timeret, omne sublime videt, ipse est Rex super omnes filios superbiæ*, Ordini horum darentur, *Claues regni cœlorum, claudit, ac nemo aperit, aperit ac nemo claudit*: Sed hæc, quæ dicta sunt consignemus Christi testimonio, Patrumq; Sanctorum verba ipsius explicantium; Nimirum per ordinis Sacramentum viris Ecclesiasticis imprimi indelebilem characterem, siue effigiem potentiæ paternæ, a qua deriuetur omnis inter homines potestas, in omnia temporalia, naturaliaque habenda, & regenda. Primo enim, cum potestas Ecclesiæ Sanctæ in ordinibus Ecclesiasticis extollatur eminentissime, iurisque sit naturalis, quod post Dionysium, Clementemque aiebant Thomas, Ægidius, aliique in hac materia, vt eminentior potestas causa sit aliarum, necessario potestas Ecclesiastica causa erit inferiorum. Secundo id aperte dixerunt, vt vidimus in hoc ipso proposito de Episcopali, & Sacerdotali charactere loquentes SS. Ignatius, Cyprianus, Athanasius. Tertio constat hoc, quia propter hos ordines assequitur Ecclesiæ

San-

Sanctæ potestas, vt temporalis, ac naturalis potestas potestas nulla sit sine supernaturali; ob ea quinque à nobis supra enumerata. Postremo ex his fit, inter homines nullam prorsus esse potestatem, quæ sine hac possit à se expellere vllum malum, habere vllum bonum. Contra vero subiecta huic potest expellere omne malum, & assequi omne bonum naturale, temporale, ac supernaturale. quia scilicet Ecclesia Sancta formam teneat, *Patris auctoris omnium*, dono Dei, & Christi. hinc ipse Ioannis cap. 5. inquit, sicut enim, *Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso, & potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est.* Hæc Christus de se, vt Deo, qui tamen, vt homo, habet etiam vitam in semetipso, non vt homo simpliciter, sed vt in diuina hypostasi subsistens, & habens adiunctam diuinæ humanam naturam; vt exponunt eo loco. SS. Chrysostomus, Augustinus, & Cyrillus. & mox. *Sicut misit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem, & qui manducat me, & ipse viuit propter me.* &. *nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis.* Hæc Christus idcirco volẽs sibi datum iudiciũ, vt homini, quia habet vitam in semetipso, & potestatem dandi vitam. Ergo Ecclesia habet idem iudicium quando habet in se vitam per Eucharistiam, & potestatem dandi eandem vitam, quæ potestas est in charactere. Hæc vero omnia conclusit ipse eodem loco ijs verbis, *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dedit vobis. hunc enim Pater signauit Deus.* En Christus habet vitam, & dat, quia signatus est. ac proinde Ecclesia, quando habet, ac dat eamdem, signata est. quam vitam cum pondere naturæ omni in re, & omni mométo oẽs quærãt, Ecclesiæ potestati subiiciũtur, & characteri hinc edicit Christus, vt quæramus cibũ, quo cõsequamur omnẽ finẽ nostrum, possimus consequi quodcumque humana natura consequi potest, ac sine quo non potest consequi vllum bonum, vel expellere vllum malum. Quem cibum vitæ esse ait, à charactere, siue signo paternæ potentiæ, à qua sola expellitur omne malum, bonumque omne adducitur, quocumque oculos vertamus. Ita exponunt ea verba Sancti omnes, & ob illa tradunt esse Ecclesiasticis in omnia potestatem. Sic enim Cyrillus. *Signatur ergo à Patre, qui ex substantia eius est filius, ad similitudinem nudã, nec absque carne, sed potius in carne, vt per eum qui ad similitudinem Dei per gratiam conscendunt, signentur. hoc enim modo illud etiam intelligimus. signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Vultus enim Dei Patris filium appellat, id est, Patris*

 cha-

characterem: lumen vero illius gratiam spiritus, quæ ad omnes (aduertamus hæc) *Penetrat creaturas, per quam ad Deum fide conformamur tamquam sigillo quodam ad filium conformati, qui Patris imago est, & sic rectè in nobis seruetur id scilicet ad similitudinem, & imaginem esse creatos. quoniam igitur vultus Dei Patris Filius est, ipse quoque character erit, in quo Deus signat.* En eadem gratia, qua conformamur Christo per characterem penetrat ad omnes creaturas. hæc sola in terris ab Ecclesiasticis administratur ex eodem charactere participato, ac proinde per eos solos penetrat ad omnes creaturas hinc idem. *Isaias quoque hoc ipsum demonstrat clamans; ecce Rex tuus iustus regnabit, & Principes cum iudicio principabuntur, & erit homo occultans sermones suos. illum regnaturum prænunciabat, qui dicit, Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem Sanctum eius, prædicans præceptum Domini. Iudicio autem, idest rectitudine Principes, idest Sancti discipuli omnia gubernaturi* (notemus hæc) *Fuisse scribuntur.* Hæc ille, adiiciens ideo gubernaturos, rectitudine iudicij, quam rectitudinem, iudiciumque non nisi ex charactere participato habent in actiua, & contemplatiua vita, vt idem exponens ea verba. *Panis quem ego dabo caro mea est, pro mundi vita*, ait; *Sicut ex area primus manipulus Deo Patri offerri solebat, & quemadmodum, cum ipse sit vera lux hanc rem discipulis quoque gratia attribuit. vos enim, inquit, estis lux mundi. sic cum ipse sit panis viuus, qui omnia viuificat, continetque* (notemus hæc verba) *vt sint, similitudineq; atque vmbra legali per duodecim panes sacrum Apostolorum præfigurauit consortium.* Et mox, referens, & exponens ad idem propositum Leuitici verba. *Facietis* (inquit) *panes duodecim, qui singuli habebunt duas decimas. solet scriptura denarium numerum, quasi plenum semper accipere: numerorum enim omnium deinceps ordo anfractum quendam, & reuolutionem denarij numeri continet. duabus igitur decimis vnumquemque panem constare iubet* (Deus) *vt perfectionem duabus rebus eorum consideres, in actiua scilicet virtute, & contemplatiua.* Deinde. *Vt autem discamus Christi eos odorem factos, ac Deo Patri oblatos, vt Paulus ait, thus imponi super panes imperauit, sale autem spargi, quia ipsi sunt sal terræ.* Denique. *Vt panis igitur in lege Saluator figurabatur, panes autem rursus etiam discipuli similitudine ipsius dicuntur. Panis enim verus Christus est. similitudinem autem ipsius, per gratiam etiam in discipulos, atque in discipulorum successores appellatio ista transit.*

Ex

Ex his igitur omnibus patet à charactere æterno, quem Pater dat Filio, excipitur ab eius anima, deriuatur indelebiliter impressus in ordines Ecclesiæ Sanctæ Reginæ Mundi esse, vt omnis potentia, sapientia, Bonitasque appetita, & participata ab humana natura sit in terris, ac propterea supremo iure cuncta ab illis gubernanda. Audiamus modo Hilarium Sanctum. Sic igitur ille lib. 8. de Trinitate. *Signaculorum ea natura est, vt omnem impressa in se speciei explicent formam, & nihil minus ex eo in se habeant, vnde signentur: & dum totum accipitur, quod imprimitur, totum ex se præferunt, quicquid impressum.* Hucusque Hilarius de charactere æterno. Mox de charactere ordinibus Ecclesiasticis impresso, cui quidquid non subiicitur, Deo non placet, nam per huius duntaxat characteris potestatem reconciliatur. *Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est initium primogenitus ex mortuis, vt fieret in omnibus ipse primatum tenens, quia in ipso complacuit omnem plenitudinem habitare, & per ipsum reconciliare omnia in eum; Per horum igitur operum virtutem imago Dei est.* Et mox, explicans S. Pauli verba 2. Cor. 5. ait. *Omnia autem a Deo, qui reconciliauit nos sibi per Christum, & dedit nobis ministerium reconciliationis, quoniam ipse quidem Deus erat in Christo mundũ reconcilians sibi. Confer cum his omne Euangelicæ fidei Sacramentum. qui enim videtur in viso, qui operatur in operante, qui loquitur in loquente, idem in reconciliante reconciliat: & ideirco in eo, & per eum reconciliatio est, quia per indifferentem naturam Pater in eo manens mundum sibi ipsi per eum, & in eo reconciliatum reddebat.* En Christus, quia reconciliet est imago, seu character. Ecclesiastici soli inter homines reconciliant. ergo per hunc participatum, nam per illum solum reconciliatur. cuncta autem reconcilianda. cuncta igitur subiiciuntur ex omni parte tãto characteri. Hinc idem Psal. 51. *Confessa ergo secundum præcedentẽ psalmum peccatorum remissionę, verbum caro factũ habitat in nobis, qui & fratres, & domus spiritualis, & Regale genus sumus.*

Præclarè hæc omnia videtur expressisse S. Irenæus latissimam characteris significationem ab altissimis ad infima deducens, lib. 3. cap. 12. *Quoniam, inquit, quatuor mundi regiones sunt, & quatuor principales spiritus, & disseminata est Ecclesia super omnem terram, columna autem, & firmamentum Ecclesiae est Euangelium, & spiritus vitae, consequens est quatuor habere eam Columnas vndique flantes incorruptibilitatẽ, & viuificantes homines. ex quibus manifestum est, quoniam qui est omnium artifex,*

verbum, qui sedet super Cherubim, & continet omnia, & declaratus hominibus, Dedit nobis quadriforme Euangelium, quod in vno spiritu continetur. Hæc ille. enumerat deinde quatuor animalia, quatuor Euangelistis assignata, & illorum mysteria declarat. Mox ostendit in Ecclesia tres esse characteres Sacerdotalem, Regium, Propheticum, & ait De Leone, qui assignatur, S. Marco. *Primum enim animal inquit simile Leoni efficabile eius, & principale, & Regale significans, id vero quod est secundū Matthaeum* (cui vitulus) *quoniam quidem Sacerdotalis characteris est.* Et deinde de Euangelio, quod est secundum *Lucam,* (cui Angelus) *Marcus à prophetico spiritu.* Et mox, *Propheticus enim character est hic.* Postremo adiicit. *Qualis igitur dispositio filij Dei, talis & animaliū forma; & qualis animaliū forma, talis & character Euāgelij: quadriformia autē animalia, & quadriforme Euangeliū; & quadriformis dispositio Domini. & propter hoc quatuor data sunt testamēta humano generi, vnū quidē ante cataclysmū sub Adamo, secūdū vero post cataclysmū sub Noe, tertiū vero legislatio sub Moyse, quartū vero, quod renouat hominē, & omnia recapitulat in se, quod est p Euāgeliū eleuans, & pēnigerās homines in cœleste regnū.* Hæc ille, volens à Deo per Euāgelij characterē Sacerdotalem, Regium, Propheticū instar Aquilæ, quæ Ioanni attribuitur, pennigeratū ad cœlū reduci, & recapitulari omnia, siue subiici capiti suo potētiæ Paternæ, sapientiæ filij, qui vt homo est caput omnium potestatum, vel influens vt in humanam naturam, vel coercens, quod aiebat S. Hieronymus, Dœmonas, ac spiritus malos, per Euangelij characterem, ministerium scilicet clericorum. Nam Pater Filio, Filius Patri subiicit omnia, vt sit *Omnia in omnibus Christus, omnia in omnibus Deus.* Hinc idem, cap. 18. *Verbum homo vniuersa in semetipsum recapitulans, vti sicut in super cœlestibus, & spiritualibus, & inuisibilibus Princeps est verbum Dei, sic & in visibilibus, & corporalibus Principatum habeat in semetipsum primatum assumens, & apponens semetipsum caput Ecclesiæ, vniuersa attrahit ad semetipsum apto in tempore.* Hæc Sanctus afferens Christi esse Principatum, tam in spiritualibus, quam in corporalibus, & semetipsum constituisse ipsius Ecclesiæ caput, vt per illam vniuersa corporalia sibi subiiciat. Sed veluti Deo Patri, non sponte omnes obediunt, volūtati tamē eius; *Non est qui possit resistere,* atque ideo coguntur oēs illi obedire; sed tamen non habet inter ipsos actum obedientiæ respondentem actui potestatis imperantis, sic nec Christus inter aliquos actum obedientiæ habet

respon

respondentem actui potestatis datæ, quam deinde exeret suo tẽpore aduersus iniquos, & maximè qui compulsiuam, bellicamque omnem vim subiicere nollent Ecclesiæ, Christoque, cum his enim procedet Antichristus aduersus Ecclesiam, Christum, Dominumque eius. Interim, *peregre profectus*, vt ait ille Sanctus, permittit quosdam non obedire. Sed *apto in tempore*, ait Irenæus attrahentur ad Christi Dominium. Sic igitur Christus recapitulat cuncta in Ecclesiam, & per Ecclesiam in se, & per se in Deum, & Patrem, tamquam capitibus suis omnia subiiciens, vnde prodierunt iuxta æterni Patris ordinationem, in charactere æterno relucentem, qui est, *Splendor aeternae gloriae portans omnia verbo virtutis suae*, seu potestatis suæ.

Eodem spectat, quod ait S. Augustinus lib. octuagintatrium quæstionum cap. 61. asserens Christum tum Regem, tum Sacerdotem ex tribu Leui, atque offerre sacrificium per Ecclesiam, & in illo ipso agere, & Regem, & Sacerdotem; Nam cum Rex non sit, nisi qui domitis vitijs regit cum virtute, alioquin Tyrannus est, per sacrificium dat vim naturæ humanæ, vt bene regat, sint iusti Reges, sint Reges. Nam sic ille. *Dua personae*, Regis, & Sacerdotis, *Dominum nostrum praefigurabant. ambas enim solus ille sustinuit, & non figuratè, sed propriè solus impleuit. ad quas*, suprà ait, *Sacrosancta illa vnctio pertinebat*. Dein. postquam declarauit ab ipso oblatum fuisse proprium corpus hostiam veluti à Sacerdote, ac proinde influere in humanum genus iustitiam, qua tum cuncti sint iusti eo modo, quo diximus supra, tum Reges sint Reges, non Tyranni ait, *Holocausti eius imaginem ad memoriam suae passionis in Ecclesia celebrandam dedit, vt esset Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Hæc Sanctus volẽs Christũ solum Regẽ propriè, Sacerdotemq; in æternũ secundum ordinem Melchisedech, quod inter gentes offeratur semper ex ipsius persona ipsius corpus ab Ecclesiasticis Deo Patri. Hinc Reges à solo propriè Rege sunt Reges. idẽ Epistola 50. *In hoc ergo seruiunt Domino Reges, inquantum sunt Reges, cum ea faciunt ad seruiendum illi, quæ non possunt facere nisi Reges.* En Reges à solo propriè Reges. En per vnctionem, quæ est in Ecclesiã propriè Reges. En per Eucharistiã Reges. adhuc idẽ Psal. 48. *Videtis sic exaltari in nomine Christi Ecclesiam Christi, vt omnes nondum credentes in Christo, sub pedibus iaceant Christianorum. Quanti enim modò currunt ad Ecclesiam nondum Christiani, rogant auxilium Ecclesiæ: subueniri sibi temporaliter nolunt, etiam*

si in æternum nobiscum regnare adhuc volunt. Cum omnes quærũt auxilium Ecclesiæ, & qui nondum sunt in Ecclesia, nonne subiecit plebes & gentes sub pedibus nostris? Hæc Sanctus volens Ecclesiæ pedibus infideles subiectos, & homilia 50. in fine. *Intuere Dauid Regem, iam vtique & ipse illius temporis sacramenta perceperat, iam circumcisus erat vtique, quod Patres nostri pro baptismo habebant, nam ad hoc dicit Apostolus, sanctum Abraham signaculum iustitiæ fidei recepisse. Iam etiam vnctus erat vnctione venerabili, qua Regale Sacerdotium præfigurabatur Ecclesiæ.* Hæc ille volens vnctionem Dauidis, qua regnum temporale dabatur esse figuram Sacramenti, quo Regale Ecclesiæ Sacerdotium signabatur. Ergo hoc magis temporale. audi eumdem cum scribit ad Proculeianum Episcopum Donatistam, narrans seque, & illum sæpe adiri in litibus tẽporalium, & hæreditatibus adiudicandis illum quidem à Catholicis in Vrbe sua, se verò ab hæreticis Hippone. Sic igitur epist. 147. *Honorant nos vestri, honorant vos nostri. Per coronam nostram, nos adiurant vestri, per coronam vestram uos adiurari nostri. Omnium verba suscepimus, neminem offendere volumus. quid nos solus Christus offendit, cuius membra laniamus? & homines quidem causas sæculares suas apud nos finire cupientes, quando eis necessarij fuerimus, sic nos Sanctos, & seruos Dei appellant, vt negotia sua peragant.* Hæc Sanctus apertè volens ab hæreticis agnitam, cultamque in Episcopis Regiam coronam, cum adirentur, vt eorum causas sæculares definirent. Ad ipsos enim spectat ex natura sua eas definire ex 6. cap. epistola 5. ad Corinthios, vt idem scribit libro de opere Monachorum, & habet Concilium tertium Carthaginense cap. 5. Rogabant per *Coronam*, quæ essentialiter est in charactere, & quæ in capite vngitur à tribus Episcopis Trinitatem referentibus Episcopo consecrando, ac recepturo vel characterem, vel dilatationem characteriis Regij, vt configurentur potentiæ paternæ, à quo eminentissime, *Omnis paternitas, quæ in cœlo, & in terra nominatur* est, omnis potestas. hinc ait idem signatos charactere subiectos esse signanti, tamquam militum Duci in hac Ecclesia militante sub eodem Rege Christo. Sic enim contra Cresconium Grammaticum libri primi cap. 30. *Neque enim propterea immutandus, vel improbandus est Regius character in homine, si erroris sui licentiam, & militandi ordinem à Rege impetrauerit, quia eumdem characterem, quo sibi satellites congregaret, desertor infixit.* eadem sermone de gestis cum Emerito.

Nunc

Nunc videamus, quid S. Ioannes Chryſoſtomus dicat. Sic igitur ille in Pſalm.44. *Chriſtus numquam vnctus eſt oleo, ſed Spiritu Sancto. & ideo adiecit præ conſortibus tuis: hoc ipſum ſignificans neminem vnctum fuiſſe, vt ipſe. multi enim fuerunt vncti ante ipſum Chriſti, ideſt vncti; ſed nemo ſic. ſicut etiam agni multi, ſed ipſe vnigenitus.* Hæc Sanctus, qui dixit ſupra hanc vnctionem Chriſti communem cum participibus ſuis eſſe à Patre per attributionem, ſic enim ſcribit. *Non conturberis, dum audis, quod hæc Patri attribuat non enim id facit, vt eum priuet* (Dauid Pſalmiſta) *rectè factis, ſed vt ea, quæ ſunt filij Patri aſcribat.* Vult ergo S. Ioannes Chryſoſtomus, & colligit ex eo loco Epiſcopos eſſe vnctos Reges cum Rege Chriſto ſolos. Vnctio namque ſola horum, Clericorumque ſpeciatim potentiæ paternæ aſcribitur ita vt, ab hac ſint omnes Regiæ poteſtates coronæque, ac ſit eadem quæ Chriſti, dempta excellentiæ poteſtate. Hinc idem, de Dauid loquens.

Primo Eccleſiam Reginam Regum Regis, ac Domini Dominantium Chriſti ſponſam decernit. *In imagine, ac ſimilitudine Eccleſiam deſcribens, & quæ poſtea dixerunt Apoſtoli, hic quidem dicens deſpondi vos vni viro Virginem caſtam exhibere Chriſto: ille autem, qui habet ſponſam ſponſus eſt: alius vero, ſimile eſt regnum cœlorum homini, qui fecit nuptias filio ſuo, eam quoque hic deſcribit introducens ſimul ſponſam, & Reginam, & ideo dicit adſtitit regina.* En dicit hanc ſponſam Reginam cum ſuo ſponſo eſſe in ſuis membris Reginam per Apoſtolos, quibus Epiſcopi ſuccedunt. hinc adducit illud Apoſtoli, *Deſpondi vos vni viro Virginem caſtam exhibere Chriſto*, Dicit eſſe per Chriſtum adducens illud, *Qui habet ſponſam ſponſus eſt*, eſſe per Patrẽ ſummum eminenter, à potentia paterna, *Qui fecit nuptias filio ſuo.*

Secundo oſtendit huius Eccleſiæ coronam, poteſtatemque Regiam numquam deiiciendam ex Apoſtolorum capite, & Eccleſiaſticorum Præſulum, & inquit. *Adſtitit Regina à dextris tuis, ſtabilita eſt, hoc eſt firmiter ſtetit immobiliter, quod alibi dicit Chriſtus: Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.*

Tertio oſtendit hanc Eccleſiæ coronam reſidentem immobiliter, atque eminenter in Eccleſiaſticis viris eſſe eamdem cum Chriſti, ſi demas excellentiam, corona ſedentis ad dexteram Patris, ſicuti etiam dicitur de hac, *A dextris tuis*, & inquit, *cognouiſti, quæ erat captiua, alienata, meretrix, ſcelerata, & execranda ad quantam dignitatem aſcenderit cum miniſtratorijs poteſtatibus adſi-*

adsistit. quamuis enim Regina, est tamen creatæ substantiae. Mox adiicit & ipsam sedere cum corona aurea, aurique optimi, & esse hoc à potestate, & ait. *Quomodo ergo dicit Paulus, conresuscitauit, & sedere nos fecit(* Deus Pater *) in cœlestibus in Christo Iesu? Sed attende, quàm exactè loquatur, non dixit solummodo conresuscitauit, & sedere nos fecit, sed in Christo, hoc est per Christum. quoniam enim, inquit, caput nostrum est supra nos, nos autem corpus, cum superius sedeat nostrum caput, nos quoque honoris participes fuimus, & stetimus in vestitu deaurato circundata varietate alius in diademate auri ex Ophir.*

Quarto ostendit hanc coronã dominari Orbi terrarũ, & impiis & in tpalibus, & p vim declarãs ea verba, *Filij Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur*, & inquit. *Volens autem Propheta dicere Orbem terrarum, dicit propinquam ciuitatem; quæ morbo impietatis tunc maxime laborabat, & erat arx Diaboli, & de cuius opibus, & magnificentia fama erat maxima, ex parte totum significans.* Et mox. *Ita hic etiam eos qui impiè, & libidinosè vixerunt, Tyrios appellauit. sed etiam eos, inquit, superabo, & in eos dominatum obtinebo, ut ipsi me adorent & non solummodo adorent, sed munera etiam, & primitias offerant quod est maximum genus adorationis, & signum summa obedientia.*

Quinto, illud nobis est aduertendum character Ecclesiasticis ordinibus impressus expellit summa Patris potentia ex animis omnia vitia, simulque inserit expellendi potestatem, nec modo expellendi vitia potestatem, sed habendi etiam diuersissimas virtutes, ac præterea dandi aliis eamdem potestatem, quæ secum ducit omnem animæ, virtutumque splendorem, ex quo fit, vt Ecclesiastici in vuiuersum præcellant aliis oĩum virtutũ corona, & quamuis talis non sit hic, ille ve, retinet tamẽ pulchritudinis, ac potestatis coronã deductã ab eminentissima Patris potestate ad participans Christi Filij, Sacerdotisque supremi characterem, qui & vultus nominatur. Idcirco, inquit, *Vultum tuum, hoc est gloriam tuam, formam, & pulchritudinem tuam.* Deinde, *quoniam vultus meminit, & vestium, & pulchritudinis nequis crassior sentiret aliquid sensibile subiunxit dicens, omnis gloria filiæ Regis ab intus, mentem inquit ingredere, edisce pulchritudinem animæ, de istis tecum loquor.* Hæc ille de pulchritudine, ac forma coronæ regiæ interna non modo quantum ad potestatem, sed etiam quantum ad virtutes simul, quæ semper sunt in ordine Ecclesiasticorum multo eminentius, quàm in reliquis,

quam-

quamuis potestas, ex qua sunt illæ, insit ipsi regiæ coronæ, ipsi characteri Sacerdotali, à quo sunt alij characteres, effectus, legesque inde profluentes, quibus vel bonæ aliorum comprobantur, vel malæ reprobantur. Hinc idem declarans versiculum. *Constitues eos Principes super omnem terram,* Principes ait esse Apostolos inquiens, *Vniuersum enim Orbem terrarum peruaserunt Apostoli, & omnibus Principibus fuerunt magis proprie* (notemus hæc) *Principes, & Regibus potentiores.*

Ob id Theodoretus reipsa non dissentiens à S. Ioanne Chrysostomo in psal. eumdem 44. *Vultum* interpretatur Sacerdotes, & Christũ; quod hic sit character, figura Patris; & eodem modo participantes idem regnum Sacerdotes. & ait. *Vultus autem Ecclesiæ proprie quidem ipse Dominus est, etenim caput est corporis: siquidem ipsum, ait, dedit caput super omnia Ecclesiæ. Deinde* (notemus hoc) *secundo loco Sacerdotum ordo, veluti quædam facies est Ecclesiæ tamquam maiori spiritus dignitate exornatus. Cæterum licet videre huius vaticinationis euentum: quandoquidem homines diuitijs affluentes, & maximarum dignitatum prærogatiuam habentes honorant Ecclesiæ, faciem.* Rursus idem declarans versiculum, *Pro patribus nati sunt tibi filij*, ait, *diuini autem Apostoli cum Patres habuerint Patriarchas, terra marique etiam post mortem dominantur, veluti quidam Principes, & Duces à Christo omnium Rege constituti, & qui post illos secuti sunt. quos qui vellet Ecclesiæ filios nominare, non erraret, illi inquam triumphatores Præfecti sunt, vt idem imperium gubernent, & omnes homines habeant subditos, hos quidem amore hoc vltro facientes, illos vero timore coactos.* Hæc ille volens Apostolos dominari terræ, ac mari, imperiumque gubernare, & omnes homines, ac proinde Imperatores, & Reges subditos habere per suos successores. ex his igitur abunde est probatum a nobis, per Ecclesiasticum characterem nos configurari potentiæ paternæ relucenti in filio, exceptæ eminentissime ab anima Christi, atque in nos deriuatæ, quo Sacerdotium Christi participantes participamus & regnum in omnia naturalia, & temporalia simul, atque ita, *Principatum secundum Deum*, vti loquebatur, S. Ignatius habemus, *Sacerdotium secundum Christum*. Episcopatusque est, *Forma patris omnium. ex quo excellentia Sacerdotalis, ac Regiæ dignitatis secundum formam Dei, & Christi sub se omnia continens regimen, & munimentum tam actiuæ, quam contemplatiuæ vitæ obtinet,* ait, S. Cyprianus. &, *Formam Christi sigillantis*

habet, qui est imago Patris, & nos coaptat Patri, ait, S. Athanasius.

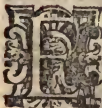
Ad quorum comprobationem. Primo Paulus aiebat. *Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur, & legitur ab omnibus hominibus, manifestata, quod epistola estis Christi ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei viui non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus*. En Apostolus primo ait, homines Christianos esse epistolam scriptã, in corde ipsius, Secundo esse scriptam eamdem in cordibus Christianorum. Tertio esse ministratam ab ipso, & Episcopis eius successoribus, *à nobis* ait. Quarto esse epistolam Christi. Quinto scriptam, *Spiritu Dei viui*. Si est scripta, *In cordibus nostris*, quomodo, *In cordibus vestris?* hæc scilicet ab illa deriuatur. si est *Epistola nostra*, quomodo *Christi?* & hæc & illa est à summo illo charactere, *Qui est splendor paternæ gloriæ, & figura substantiæ eius portans omnia verbo virtutis suæ*. *Scripta spiritu Dei viui loquitur*. *Vt qui*, ait ibi, S. Ioannes Chrysostomus, *Dei legem inscriptam haberent*. *Nam quæ Deus cum omnibus alijs, tum etiam nota, & perspicua esse volebat, hæc in cordibus vestris scripta sunt*. Hæc Apostolus è quibus tantam gloriam deberi subiicit Ecclesiæ Sanctæ, ac Præsulibus ab omni mortalium cœtu, vt neque hi digni sint aspicere ipsos, cum Christo, & ijs ob participationem sit idem vultus, & character. hinc illud, *Vultu in terram demisso adorabunt te*, ac Moyse sint maiores, qui temporalium, & spiritualiũ Rex erat, ait enim. *Sufficientia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros noui testamẽti non littera, sed spiritu, littera enim occidit, spiritus autem viuificat. quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria, ita vt non possent filij Israel intẽdere in faciẽ Moysis propter gloriã vultus eius, quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria?*

Secundo hæc confirmantur ex eo, quod ait S. Ioannes 1. cap. 2. *Vos vnctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis, & non necesse habetis, vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. & sicut docuit vos manete in eo*. Hæc Apostolus de vnctione, quæ à capite Episcoporum descendit in omnes, qui tum demum docentur omnia si maneant in Christo, ac Deo tam in spiritualibus, quam temporalibus regendis, sed in eo non manent, qui Ecclesiæ Sanctæ Christi sponsæ non obediunt, *Neque enim potest habere Deum Patrẽ, qui nõ habet Ecclesiam matrẽ*. Neq; obedit Christo, & Deo, qui Sacerdotibus eumdem characterẽ participãtibus, quo cuncta regun-

reguntur, ac vultum gerunt illius non audit, cum ſcriptum ſit, *Qui vos audit, me audit; & qui ſpernit vos, ſpernit me; & qui ſpernit me, ſpernit eum, qui miſit me*. Vt aduerſus Iudices ſæculares interpretatur S. Cyprianus, Ep. 69. & de vnitate Eccleſiæ. qui autem miſit Chriſtum, eſt Pater, cuius potentiæ cõfigurantur Eccleſiaſtici, vt ſupra eſt dictum. Hoc eſt igitur, quod ſubtiliter argumentabatur Ioannes Bacconus Anglus. *Sicut filius Patri naturaliter aſſimilatur, ſic lex diuinitus data debet Deo aſſimilari. nam lex quaſi per natiuitatem à legislatore oritur. Sed Deus eſt Dominus vnus omnium tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus, ergo lex Chriſti eſt dominatiua ſuper omnibus*. Recte, vt enim vidimus, à Patre procedit poteſtas omnis in filium, *Qui eſt figura ſubſtantiæ eius*, à filio datur omnis humanitati in perſona ipſius ſubſiſtenti, quæcumque dari creaturæ poteſt, *Data eſt mihi*, inquit inter alia quæ ſupra recenſuimus, *Omnis poteſtas in cœlo, & in terra*, hæc Sponſæ ſuæ, Sanctæ Eccleſiæ, Mundi Reginæ per eminentes characteres potentiæ paternæ configurantes à primo illo omnipotentiæ diuinæ charactere, mirabiliter deductos, ac ſpiritu Dei viui impreſſos.

In quanta, & quot mala corruerit humanum genus à ſupernaturali ductæ recedens; atque vt maxima pernicie ſua in Dæmonum poteſtatem miſerrimè deuenerit.

Cap. XV.

EX his videmus factum ſemper, ac quotidie fieri lugemus, vt quicumque abſcedunt à ſupernaturali ductu in omnia mala miſerrimè corruant contrariaque lumini naturali, vel quoad ipſa temporalia, naturaliaque bona habenda, aut vtenda ſanciant. Quod vt planiſsimum fiat quamuis hoc latiſsime libris vltimis, ac primis Eccleſiæ Dei, ſit à nobis tractatum, tamen hic aliqua breuiſsime perſtringemus. Reſpublica Romana viſa eſt omnium maxime virtutibus florere & optimis eſſe legibus, moribusque inſtructa ad omne bonum. Videamus tamen in ea fuiſſe leges execrandas lumini naturali contrarias & exitialiſſimas tum toti generi huma-

no, tum temporalibus ciuium bonis. ac Prima fit illa duodecim tabularum. ſiquis ex debitoribus die dicta non ſoluiſſet, creditoribus vinctus addicebatur, idē plābatis cædebatur, atque, vt Gellius l. 10. c. 1. poſt alios verba legis referens ait, creditoribus pmittebatur poſt tertias nundinas hoīem diſſecare in fruſta, ac pro rata debiti vnuſquiſq; partem dilaniati corporis domum referebat. Dionyſius lib. 6. ſcribit debitorū filios idē paſſos. En admirandæ Romanorū leges, à quibus nos Chriſtus liberauit, aſcitæ ex intimo Sapientiæ Græcæ Aſylo. Secunda lex erat. Nam licitæ erant vſuræ centeſimæ, binæ, ternæ, quaternæ, vt è Verrinis, & Epiſtolis ad Atticum patet. Quocirca, vt teſtantur Plutarchus in Coriolano, Dionyſius lib. 5. Tacitus 3. Salluſtius in Catilina. Ex his eueniebat Primum, vt nullum prope eſſet luſtrum, quo non maximæ in vrbe ſeditiones orirentur, quod è Liuio patet. Secundo hinc euenere ciuilia bella feraliſſima, ciuiumque proſcriptiones horrendæ. Tertio agri Italici ſæpius prioribus dominis ablati, licet nihil omnino male meritis, diuiſique contrariarū factionum militibus. Hinc quarto Romani, miſerique Itali omnibus bonis nudati in remotiſſimas oras eiecti. quod ille apud vates deplorat.

At nos hinc alij ſitientes ibimus Afros
Pars Scythiam, & rapidum Creta veniemus Oaxim
Et penitus toto diuiſos Orbe Britannos
Impius haec tam culta noualia miles habebit?
Barbarus has ſegetes? en quò diſcordia ciues
Perduxit miſeros? en queis conſeuimus agros?

Quarto hinc Vrbs miſerrime in Tyrannos diriſſimos cecidit. Nā quis non horret animo audiens facinora immaniſſima Tiberij, Caligulæ, Claudij, Neronis, cui ludus fuit incēdere Vrbem, Galbæ, Othonis, Vitellij, Domitiani, Hadriani, Commodi, Septimij, Caracallæ, Macrini, Heliogabali, Maximini, Decij, Aureliani, Carini, triginta Tyrannorum, Diocletiani, Maximiani, Maxentij? Sed monſtra iſta mittamus.

Tertia lex erat Romanis, aut mos laudabilis lege comprobatus, vt gladiatores theatris includerent, qui ſe mutuis vulneribus conciderent ad oblectationem populi, neque erat prope vllus magiſtratus, qui non quolibet anno eorum ſpectacula exhiberet. Laudi Traiano datur, quod vno munere decem millia eorum dederit. Ob hæc ſæpe euenit, vt hi aufugerent, arma ſumerent, multas Italiæ, Romaniſque clades afferrent. Inter hos Spartacus fuit

fuit insignis, qui septem prælijs cõmissis Romanorum septem duces cum maximis exercitibus fudit, & omnia vastitatibus repleuit. quæ Florus recitat lib. 95. Plutarchus in Crasso. nihil ab illius rapina intactum fuit, vt quasi mirum referat ille.

Spartaeum siquà posuit vagantem
——— fallere testa.

Ad tantam vero atrocitatem deuentum est in his spectaculis, vt cæsorum calidus sanguis biberetur, quod Plinius refert. lib. 28. cap. 1. ac Virgo vestalis adsideret imperans, ne vitæ aliquid victo relinqueretur. Sic enim Prudentius libro aduersus Symmachum secundo.

Et quoties victor ferrum iugulo inserit, illa
Delicias ait esse suas, pectusque iacentis
Virgo modesta iubet conuerso pollice rumpi
Ne lateat pars vlla animi vitalibus imis
Altius impresso dum palpitat ense.

Quarta lex, ac mos lege comprobatus Romanis fuit, vt liceret seruos impune occidere, quod iurisgentium fuisse tradit Caius l. 1. de ijs, qui sunt sui, vel alieni iuris. l. si Dominus. C. eodẽ tit. tantaque erat aliquorum diritas, vt eos occiderent, quò carnibus ipsorum murenas piscinis inclusas saginarent, quod Tacitus refert. Rursus fuit in Dominorum potestate caueis publicis eos includere, vt cum ferocissimis bestijs ad oblectandum populum depugnarent, à quibus illi atrocissimum in modum discerpebantur. & quamuis hæc fuerint temperata postquam Christus, *Expectatio gentium, lumen ad reuelationem gentium natus* est anno ab ortu 163. per leges Antoninorum, quod testantur Martianus, ac Modestinus, l. Domini. de contrah. empt. l. circum. ad l. Corneliam, tamen non fuisse eam legem receptam constat ex eo, quod Constantinus eam renouauit, vt habetur in Codice Iustiniani tit. de emendatione seruorum. hinc eueniebant seruorum proditiones, rapinæ, fugæ, demumque illud, vt sæpe arma arripuerint, ac bella periculosissima concitarint seruilia dicta, de quibus Florus, Appianus, alijque omnes.

Quinta lex fuit Romanis. Nam parentibus licebat proprios filios impune occidere arbitrio suo, quod Paulus refert. l. in suis. de liberis, & posthumis. Dionysius lib. 2. quamobrem cum lege à Pompeio lata puniantur plurimi, qui suos propinquos occidunt; non recensetur in his Pater, cum Filium morti tradit, quod habetur in Digestis, Primus Hadrianus Imperator, quod Martianus testa-

testatur, l. diuus. ad l. Pompeiam, tantæ diritati modum aliquem præscripsit anno ab ortu Christi 163. Quocirca abortus procurare, partus necare, exponere nullo erat loco ante ortum Christi inter plurimas gentes. Quid ergo ad hæc dicemus? Resp. Romana erat optimis legibus quoad moralia temporaliaque respectu aliarum, quocirca eam vocat Ammianus, *Virtutum latem*. Nihilominus serui erant pessimo loco, nam quo possunt peiori esse? Annon peiori, quo bestiæ, quibus deuorandi, ac laniandi dabantur? Ciues num bono loco erant, qui ob vltimum bonorum gradũ, nam talis est temporalium, tanta atrocitate cũ filiis dilacerabantur? Quid itaque filij, si poterant abigi abortu, nati recens suffocari, aut proiici in flumen, aut adultiores facti pro cuiuscuis arbitrio necari? Hinc, quo loco essent exteri apud istos tam bonos, tam laudabiles, coniici à nobis potest; & hi scilicet bonis moribus, bonis legibus mortalium populos omnes exsuperabãt. Quod si seruorum, si ciuium, si filiorum vita eo loco erat, vt peiori esse haud posset, quo loco bona alia quæso erant per istorum leges, nam legibus hæc aut sanciebantur, aut comprobabantur? Post bona, vitamque reliqua inspiciamus.

Sexta lex erat, vt seruis ad omne impudicitiæ genus abuti licceret, Pudet referre hæc. eo ventum, vt Nero legem tulerit, quà viro virum nubere, ac nuptias publicas celebrare fas erat. Ipse in publico theatro cum Sporo eas Romæ celebrauit, ac toto Orbe Romano festa ad extollendam tanti facinoris celebritatem sunt indicta. Quid Hadrianus vir ingenio, doctrinisque liberalibus excultus? Antinoum retulit in Deos, ac pro Deo coli toto orbe iussit, nolentes colere occidi mandauit. Anne hæc leges consonæ lumini naturali? Imperatores ista, inquies, egerunt; haud Romani illi prisci. Itane? Annon illi ludos publicos in honorem Floræ meretricis instituerunt, eamque pro Dea coli mandarunt, quod illa quidquid boni quæstu turpi acquisierat hæreditatis nomine populo Romano reliquisset? In ijs Sacris corpora meretrices in publico nudabant, atque obscenis motibus aspectantes ad libidinem prouocabant. quæ Lactantius lib. 1. cap. 10. narrat. Quid in lupercalibus? nudi iuuenes circuncursabant, matronæ honestiones certabant occurrere, vt loris cæsæ fœcundiores essent. quæ refert. Liuius lib. 1. Ouidius Fastorum 2. Virg. 8. Plinius. 7. cap. 2. Macrobius 1. cap, 22. Quid hinc? Romæ passim publica obsoletorum loca. sed pudet plura. Nam turpissimos omnium gẽtium progressus in omne exitialium generi humano malorum genus

nus gradibus suis distinctos è tempore in tempus recensuimus lib. 12. cap. 19. de signis Ecclesiæ Dei. Huc scilicet mortales impellit Dæmon, nisi ordinatione supernaturali adiuuetur.

Philosophi inquies non huiusmodi fuerunt; in quibus Aristoteles primas tenet, quod è Rep. ipsius licet videre. Quam male colligimus? quàm male grati vel potius ingratissimi Christo sumus, si talia proferre audemus? Cognoscamus quæso, quid ille inter alia politici septimi cap. 16. scribat. *Circa expositionem autem, vel educationem filiorum lex sit, nihil orbatum natura fore educandum. In alijs vero, si mores, institutioque ciuitatis prohibeant natos exponere, ac multitudo tantæ prolis alicui cõtigerit, vt duplicatus sit filiorum numerus (nam is definitus esse debet) ad multitudinem nimiam euitandam anteuertere oportet, vt non concipiantur. nam postquam concepti sunt, & sensum, aut vitam acceperint, nefas est attingere eos.* Hæc ille, e quibus Primo habemus occidendos partus omnes, qui membro aliquo careant, Idne forsan conuenit lumini naturæ? An igitur claudi? An altero oculo orbati? An qui ita ægroti corpore, quacumque id naturali è causa contingat, vt superesse omnibus omnino negocijs haud possint? Si vellemus naturæ deprauatum lumen in Aristotele emendare, dicendum sana expositione esset. illi mẽtem fuisse, vt non ita diligenter educarentur. Atqui hoc non ait, quin longe contra. ad vitandam namque multitudinem Reip. non expedientem vult id fieri. Quocirca neque partus exponere secundo loco videtur ille improbare, modo ciuitatis vel institutio, vel mos non repugnet. Tertio sane loco non damnat, efficere nequid concipiatur; quod multa absurda continet rectæ rationi contraria, quæ S. Thomas libro contra gentes persequitur, cum de fornicatione simplici tractat. Iam quid de Platone Deo philosophorum, qui tanti est, vt abierit in prouerbium Respublica Platonis, dicemus? quot illa, quantasque absurditates habet? colligit ac refutat illas Aristoteles discipulus in Politicis suis.

Verum quidquid senserint gentium sapientes. Illa nobis certa sunt. Primo haud posse naturam consistere in percepta veritate. Secundo, neque assequi moribus eamdem. Tertio denique ruere vt diximus in omnia pessima, & in Dæmonum potestatem perniciosissimam, nisi gratia diuina adiuuetur. Sciant enim mortales, quidquid naturaliter sciri potest, Atqui & istud Dæmonibus datur, & illi tamen sapientia naturali abutuntur ad infanda, sceleraque omnia. Vsus itaque sapientiæ naturalis omnino subiicitur

guber-

gubernationi supernaturali:ductorq; supernaturalis probe callet omnes,quoties expedit ,agendarum rerum circunstantias ,vt bonum bene agentes Deo fruamur, neq; vtamur fruendis , aut fruamur vtendis . alioquin paulatim continget hominibus idē , quod Sauli . de cuius innocentia testatur illud scriptura , *Filius vnius anni erat Saul, cum regnare cœpisset*. Mox tamen Samueli non obediens in ijs , quæ facienda ab ipso esse , aliter quam Samuel iussisset , ob noua euenta , aut cogitata videbatur ipsa ratio recta dictare,cœpit adeo non meritos honores ambire, vt petierit se honorari à Samuele coram populo,Deinde haud ferens Dauidi honorem dari maiorem , quam sibi , arreptus Dæmone sæpius ipsum conatus est occidere . Inde interfecit ipse tot Sacerdotes,Dæmonas consuluit , atque ad extremum victus à Philistæis gladio se proprio transfixit , seque , ac posteritatem suam totam perdidit. ducuntur itaquæ eodem,quicumque abscedunt ab obedientia supernaturalis potestatis , Nam sic aperiuntur inferorum portæ , paulatimque tacita societas cum Dæmonibus initur,quod libro sexto explicatur . Hinc a priscis fere omnibus dabantur illis diuini honores,a Chaldæis,Ægyptiis , Græcis, Romanis , & nunc ita dantur à Sinensibus , & Iaponiis , vt eos inuadant , obsessos crucient , neque a cruciandis absistant , nisi ijs promittatur ab obsessis chirographo , quod proprio sanguine describant, vt ipsos quotidie fœdissime depictos diuino cultu honorent , ac supplices ipsis thus adoleant, quasi Deo summo , quin aliis persuadent,vt se è rupibus dent in præceps , aliis , vt se in flammas , aut vndas proiiciant.quæ constant tum è litteris Sacerdotū Sanctæ illius Societatis Iesu, cuius tanta est laus in Euangelio , tum vero è multis aliorum scriptis . In Occidentalibus porrò Indiis tanto erant in honore Dæmones, vt hominum multa millia quotannis, præsertim in Mexico , Sacerdotes iis sacrificarent , quod ab innumeris olim gentibus factitatum nos adducto signo latè explicamus . Sic olim gentes alioquin sapientissimas adduxit , vt animalia colerent;atque, vt ait ille , *Omnigenum Deum monstra* , quæ & Romani supremis temporibus receperunt ; sic Deus *Stultam facit* , nisi se supernaturali subiiciat, *Sapientiam sæculi huius*. Cum scriptum sit, *Perdam sapientiam sapientium , & prudentiam prudentium reprobabo* . Ad summam naturalis, ac temporalis hominum Potestas,nisi se se subiiciat supernaturali , vel est hominum stolidissimorum , truculentissimorumque , quales erant , ac multi sunt adhuc in occidentalibus Indiis , vel etiamsi naturalium scientia

maximè

maximè videatur pollere, quin potestate amplissima, est Dæmonũ potestati subiecta, quod si supernaturali est hoïum potestas subiecta, & coiũcta maximè imperat dæmonũ potestati, eam profligat, illam fugat ex humana natura, ac rebus eius, stolidissimosq; illos, ac dirissimos Indos ad oēm scientiam, virtutesq; omnes adducit, quod faciunt Hispani Heroicis virtutibus exculti, quibus & innumeros populos vincunt, & paucissimos, vt apparet, pares habent. Naturalis enim supernaturali subiectus maximè extollitur ad eminentissimam celsitudinem diuinitatis, ad potestatem characteris æterni, ad fontem Trinitatis; contra, quamtumuis videatur sibi posse, ac sapere, maximè deiicitur, ad infima, infera, ad Dæmonum tenebras, abiens in nihilum.

A characteris impressi aspectu solo Dæmones aufugiũt. hic seipso purgat, & illuminat. Clerici sunt Reges potestati summæ configurati. quantus Ecclesiasticis honos debeatur. Eorum potestas imperitis nota. Cap. XVI.

Dictum est, hominum naturalem potestatem posse nihil ex se in terris, nam Dæmoni est subiecta, huius potestate inferior, ac proinde hic hominem potest occidere, vertere in furorem, vesaniamque, adigere, vt se perimat, instar eorũ, quorum exempla adduximus, instar Saulis, Neronis, Diocletiani, omnia sua præcipitet; nisi supernaturalis potestate sua, precibus suis obsistat. Hinc fit quod asserit cum multis aliis Hugo, & Alexander, *Potestas spiritualis terrenam potestatem & instituere habet, vt sit & iudicare habet, si bona non fuerit.* Eadẽ potestate supernaturali, ac meritis eius fit, ne oïno illa eueniãt ceteris hominibus, quæ superioribus eorũq; similibus magis, minusve euenerũt, vt Christus omniũ Dominus, ac Rex noster, Ecclesiæ suæ Mundi Reginæ preces, meritaque respiciens magis, minusve ordinarit. Atque hæc oriuntur ab æterni illius characteris, in cuius persona humanitas Christi sanctissima subsistit, participatione nobis impressa, siue intellectui, siue voluntati, siue vtrique, seu vero essentiæ ipsius animæ

matur, nil refert. ſeipſo efficax eſt. mouetque intimè ad ſcienda, amanda, & efficienda optima quæque, ac diuina. Solo aſpectu, ſeipſo Dæmonas fugat, mentes hominum purgat, atque illuminat, tenebras ex ijs diſiicit. Audiamus Prudentium, qui refert, quod ſe puero accidit Iuliano Imperatori, cùm Dæmoni ſacra faceret, & aſtaret Chriſtianus cum Regia poteſtate Characteris participati ab æterno Charactere, qui cuncta creata ordinat, ac regit. ſic igitur ille.

Tum ſubito exclamat media inter Sacra Sacerdos
Pallidus, en quid ago? maius Rex optime maius
Numen neſcio quod, noſtris interuenit aris.
Quam ſufferre queant ſpumantia cymbia lactè
Cæſarum ſanguis pecudum, verbena, coronæ
Accitas video longè diſpergier vmbras.

En vt purgetur hic Sacerdos, atque illuminetur, niſi obſiſtat. Et mox. Sacerdos vbi narrauit omnia turbata, & collapſa.

Neſcio quis certè ſubrepſit Chriſticolarum
Huc iuuenum. tremit hoc hominum genus infula, & omne
Puluinar Diuùm. lotus procul abſit, & vnctus.

En vnctio Regij characteris.

Pulchra reformatis redeat Proſerpina ſacris.
Dixit & exanguis collabitur, ac velut ipſo
Cerneret exerto minitantem fulmine Chriſtum.
Ipſe quoque exanimis poſito diademate Princeps
Pallet, & adſtantes circumſpicit, ecquis alumnus
Chriſmatis inſcripto ſignaret tempora ſigno
Qui Zoroaſtraos turbaſſet fronte ſuſurros
Armiger e cuneo puerorum flammicomantum
Purpurei cuſtos lateris deprenditur vnus;
Nec negat, & gemino gemmata haſtilia ferro
Proijcit, ac Chriſti ſignum ſe ferre fatetur.
Proſilijt pauidus deiecto Antiſtite Princeps
Marmoreum fugiens nullo comitante ſacellum.
Dum tremefacta cohors, Dominique oblita ſupinas
Erigit ad cœlum facies, atque inuocat Ieſum.

Hæc Prudentius Hiſpanicæ nationis decus. è quibus habemus ab æterno Chriſti charactere, à quo omnia reguntur, participatũ characterem, per ſe illuminare, ac purgare, niſi obex ponatur. Audiſti Dæmonas fugatos, Sacerdotemque, & Imperatorem veritatem cognoſcentes, fatentes, expertos; huius militis characte-

ris

ris lumine cœlitus defluente ab illo, *Qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum* purgatos, ac reuera illuminatos. Innumera huc afferre huiusmodi exempla possem, quibus idem probaretur, integra volumina conficerem. Satis hoc vnum. vt sciamus, clericum, simul atque aliquo accedit, nisi obex ponatur, solo aspectu purgare, & illuminare animos, tanta eius Regia potestas; quod nulli Regum datur, si sola naturali potestate nitantur. Cum verò exemplum sit laici confirmationis characterem gestantis, multo ampliora efficit clericalis, qui attolitur, atque ampliatur supra confirmationis characterem, & proprie cõfiguratur potentiæ Paternæ, a qua *Omnis paternitas, & potestas*. Rectè igitur, S. Paulus, *Si Angelos iudicabimus, quanto magis sæcularia?* Nam diuisa hæc à supernaturali sunt subiecta Dæmoni, qui subiectus est cum suis rebus oĩbus potestati supernaturali Regiæ Clericalis characteris cõfigurati potentiæ paternæ, ac proinde sæcularia Dæmoni subiecta sũt subiecta Ecclesiasticæ potestati. Hinc Sanctorũ Patrũ secutus dicta Alexander Halensis par. 4. q. 8. art. 1. mẽbro 8. *Penes repræsentationẽ summæ potentiæ, quæ est in Patre, sumitur character ordinis*. At S. Thomas in 4. dist. 24. q. 1. art. 1. q. 2. ad tertium loquens de potestate characteris clericalis, & superiorum characterum. *Potestas autem proprie nominat potentiam actiuam cum aliqua præeminentia, & ideo hæc diffinitio potestatis non conuenit baptismo*. & q. 3. art. 1. in responsione ad primam quæstionem; *Illi autem, qui diuinis ministerijs applicantur adipiscuntur Regiam dignitatem*. Et ad tertium de clerico primæ tonsuræ, *Dicendum, quod non solum debet significari temporalium abiectio* (capillis detonsis) *sed Regalis dignitas in forma coronæ, & ideo non debet totaliter coma tolli*. & ad tertium secundæ quæstionis. *Ex hoc, quod aliquis est clericus, est in altiori statu quàm laicus*. Eadem Rabanus cum aliis, vt supra vidimus, ac recitauimus tum illius verba libro primo, tum reliquorum passim. Sed & S. Dionysius lib. de diuinis nominibus cap. 8. *Sanctos vero, & Reges, Dominosque, ac Deos scripta diuina appellant gradus, & ordines, qui in singulis primas obtinent, quorum opera secundi, siue inferiores munera, quæ à Deo proficiscuntur accipientes tributionis, diuisionisque illorum simplicitatem in suis distinctionibus multiplicant, eorumque varietates primi ordines vtiliter, & diuinè, ad vnitatem suam contrahunt*. Hæc ille singulis ordinibus, gradibusque attribuens nomen, dignitatem, potestatemque Dei, Domini, Regis, ac Sancti, ita tamen vt vltimi

 redu-

reducantur per suos propinquos ad primum, in quo coniunguntur omnes veluti continente omnium nomen, dignitatem, potestatemque Sanctam, Regiam, Dominantem, diuinam. loquitur autem loco illo Sanctus tam de Angelis, quam de hominibus; quod è multis, atque ex ipsa ratione apparet. Hinc Sanctus Thomas in commentariis suis explicans ea verba, *Primas obtinent*, *id est illos, qui sortiuntur primos gradus in singulis ordinibus, sicut inter Angelos supremi Angeli, & inter homines supremi homines, & hoc ideo, quia supremi in singulis ordinibus accipiunt Dei dona in maiori simplicitate, quia magis assimilātur Deo.* Hæc Sanctus de ordinibus ob lumē, quod participatur ab his, *Descendens à Patre luminum*, per eum, *qui est splendor paternæ gloriæ, figura substātiæ eius, & illuminat omnem hominem venientem in hunc mundū* Disijciens Dæmonum tenebras, in quibus est luminis priuatio, ac diminutio non pertingens ad finem suum, quod lumen per cōicati characteris potestatem, vel solo aspectu purgat, illuminatque hominum mentes, magis minusue prout eminentius est lumen ob eminentionem characterem, maiusue, aut minus obiicitur impedimentum; quod nulli Naturalium, temporaliumve potestatum contingit. Quid vero sit esse Sanctum, Regem, Dominū, Deum declarat idem Sanctus initio capitis, ita dicens, *Sanctitas quidem est vt nostra ratione dicam, & sententia, ab omni scelere libera, perfectaque, atque omni ex parte incontaminata potestas. Regnum autem omnis terminus ornatus iuris, ordinumque Tributio. Dominatus vero non solum inferiorum præstantia; sed omnis etiam & pulchrorum, & bonorum perfecta possessio, veraque, ac certa constantia. Itaq; κυριότης παρὰ τὸν κυρὸς, καὶ τὸ κύριον, καὶ κυριεύειν, id est Dominator ab eo, quod est ratum, & Dominus, & quod dominatur, dicitur. diuinitas autem est prima contemplans prouidentia, atque id perfecta bonitate & vndique omnia lustrans, suoque complexu continens, seque complens, vsque omnibus, quæ ipsius prouidentia fruuntur, antecellens.* Hæc Sancts E quibus habemus. Primo Ecclesiasticorū quemlibet esse Regem: nam clare asserit tales vocari ordines. Secundo non modo ordines, sed etiam gradus. Tertio neque hos duntaxat, sed qui in singulis primas obtinent in Ecclesiastica hierarchia, siue in Ecclesia militante respectu inferiorum.

Secundo profitetur Ecclesiasticos, quibus scilicet est actus potestatis à Pōtifice communicatus, esse distributores rerum quatuor, Primum termini omnis, quousque scilicet aliquis laicorum,

vel inferiorum progredi debeat in suis rebus. Secundum, ornatum quòd omnis dignitas de Ecclesiasticorũ manu sit assumenda à laicis. Tertium, iuris, quòd potestas omnis in omnes res ab Ecclesiasticis in laicos, & inferiores deriuanda sit. Quartum ordinis, quod omnis ordo inter ipsos sæculares sit ab ipsis constituendus.

Tertio profitetur Ecclesiasticos, siue gradus omnes, & ordines Ecclesiasticæ hierarchiæ, non modo Reges, sed etiã Sanctos, Dominos, ac Deos. Quarto ait sic appellari à scriptis diuinis, quod ita esse apparet ex ijs, quæ adduximus, & adducentur. Ne quis verò sciolus reuocet in dubium scripta Sancti Dionysii Areopagitæ, cognoscat ille, scripta tanti Patris scholiis fuisse illustrata à S. Dionysio Alexandrino, qui fuit eadem, qua S. Cyprianus, ætate, quod tradit Maximus monachus. & à S. Ioanne Chrysostomo vocatur idem. S. Dionysius πετεινὸς οὐρανοῦ Cœli volucris, quod refert Anastasius Bibliothecarius epistola ad Carolum. Vult etiã Liberatus in breuiario citari eiusdem scripta à Cyrillo Alexandrino aduersus Dioscorum, & Theodorum, & libro de incarnatione verbi; eadem citantur ab auctore Homiliæ secundæ in diuersis inter opera Origenis. Hos sequuntur SS. Anastasius Sinaita Patriarcha Antiochenus, qui vixit tempore Gregorij Sancti, Gregorius ipse magnus homilia 34. in Ezechielem, Martinus Papa, Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus, vt habetur in sexta synodo, Agatho Pontifex, Damascenus, aliique multi.

Neque verò mirum, si passim non erant libri Areopagitici in manibus omnium. ipse enim Dionysius multis in locis edicit, ne scripta ipsius, cum gentiles adhuc maximè imperarent, ac profani omnia replerent, euulgarentur. Eusebius verò non apposuit in catalogo Ecclesiasticorum scriptorum, sicuti etiam multos alios, quod esset Arianus, & scripta Areopagitica valde aduersentur hæresi Arianorum, S. verò Hieronymus, cum texuit catalogum, potius fuit interpres Eusebij, quam de suo quidquam adiecerit eius catalogo.

Confirmantur superiora ex eo, quod Halcut, & Rabbi Isaac Abarbanel tradunt in Exodi trigesimum caput, olim Reges sic vngi solitos, vt circumduceretur eorum crinibus digitus oleo tinctus, eoque describeretur corona. Sacerdotes summi vngebantur oleo producto in formam Crucis, cuius duæ lineæ extremæ, desinerent supra supercilia. Ambobus porrò effundebantur supra caput olei guttæ. vtriusque consuetudinis nũc in-

signia clerici gestant. Nam & pileus illis in similitudinem Crucis est conformatus, & crines principio in vertice facto in modũ coronæ, quam semper gestant, abraduntur, vt Reges esse intelligas, & Sacerdotes. Sed quando antiqua erant vmbra nostrarum rerum, illaque erant tota propè in externis, Nostra, autem licet externa maxime habeant, primo tamen, & maxime interna: idcirco altiora simul, ac maiora, & efficaciora sunt nobis diuinitus elargita.

Superiora verò omnia respiciens Prudentius inducens Theodosium nobilissimæ gentis Hispanicæ ornamentum Maxentio, & Eugenio deuictis, ita canit.

Cætibus aut Magnis Laterani currit ad ædes
Vnde sacrum referat Regali Chrismate signum.
Et dubitamus adhuc Romam tibi Christe dicatam
In leges transisse tuas? omnique volentem
Cum populo, & summis cum ciuibus, ardua Magni
Iam super astra poli terrenum extendere Regnum?

Hæc ille apertè volens ob vnctionem characteris à Pontifice summo habitante in Palatio Lateranensi, quod Constantinus donarat Ecclesiæ Romanæ, cum prius Imperatorum sedes esset, acceptũ esse in Ecclesia Sacerdotium Regale à Pontifice summo dependens, ex quo infert ille. Primò Romam, simulque Imperium Romanum, (nam de illo est sermo) Christo esse dedicatum; quod autem Christo dicatur, non pertinet amplius ad sæculares, nisi quantum Pontifex decernit? Secundo transisse in leges Christi, at Christi leges ordinant cuncta temporalia, naturaliaque, vel vsus horum. Tertio propterea subiicit Regnum terrenum super astra poli extendi pennigeratum, quod aiebat Sanctus Irenæus, charactere Euangelij Sacerdotali, Prophetico, Regali, qui ab æterno charactere impressus Petro (cui datæ sunt claues omniũ cælorum, quæ claues essentialiter sunt character) communicatur ab illo, successoribusque ipsius cuilibet Christiano, ita tamen, vt attollatur ex ordine in ordinem, donec à minori ad maiorem, maximumque fuerit deuentum, qui refert formam *Patris omnium, continetque omnem sub se potestatem vitæ actiuæ, & contemplatiuæ.* Quod vero est super astra Poli, clauditur, atque aperitur clauibus Petri, est in potestate ipsius, ac successorum. Quarto, nisi ita dicamus, cur meminit potius signi Regalis, quã

bap-

baptismatis, fidei, vel Religionis? cur ex hoc signo Regali concludit Romam Christo dicatam?

Hinc etiam constat, quantus Ecclesiasticis, & Sacerdotibus Christianis honos debeatur; quantus, scilicet nulli sæcularium principum reddendus est, quod aperte habemus ex oraculo Isaiæ. cap. 49. quod supra attulimus. Idcirco Sanctus Ignatius epist. ad Smyrnenses aiebat primo loco Episcopos honorandos deinde Reges. Eadem S. Basilius monasticarum constitutionum vigesima tertia, cuius verba recitamus libro quarto cap. decimo. Multo his ampliora S. Cyprianus epist. 55. ad Cornelium. Sed & præter illa, quæ supra attulimus ita S. Ioannes Chrysostomus lib. 3. de Sacerdotio. *Sacerdotes*, ait, *merito non modo plus vereri debemus, quam vel Principes, vel Reges, verum etiam maiori honore, quam parentes proprios honestare.* S. Ambrosius libro de dignitate Sacerdotis cap. 2. *Honor igitur patris, & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari, si Regum fulgori compares, & Principum diademati, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares.*

Notum est factum Constantini in Concilio Nicæno, quem Eusebius ita describit ingressum in Episcoporum consessum libri secundi de vita ipsius cap. 10. *Simul ac vero ad summum locum venit, primum in medio conuentu erectus constitit, ac cum parua quadam sella ex auro fabricata illi esset eo in loco posita non prius cõsedit, quam Episcopi ad id annuissent.* En Constantinus in parua sella in medio Episcoporum stans, nec prius considens, quam illi annuissent.

De Leontio sic Suidas verbo, *Leontius*, ait, *Tripolis Lydiæ Episcopus natione Mysius ex ijs, qui istrum accolunt, & ab Homero* ἀγχέμαχοι, *quod cominus pugnent, dicuntur. Hunc Leontium sibi adiungit vecors Philostorgius in libro suo, vt approbatorem Arianæ suæ vecordiæ. Hic* Leontius *cum filium vnum haberet non optimæ spei puerum, precibus, vt aiunt, impetrauit, vt adolescentulus moreretur, optimum ratus, eum ante susceptum aliquod dedecus defungi, lubricis vitæ casibus ereptum. Hanc regulam Ecclesiæ vocabant. Animo fuit ingenuo aduersus omnes, & ore libero. & quodam tempore Concilio indicto, cum Eusebia Constantij vxor superbia elata ab Episcopis adoraretur, solus eam adulationem aspernatus domi mansit. At illa irritata, & animo inflammata mittit ad eum expostulatum, pollicitationibus*

etiam hominem alliciens, se Ecclesiam illi maximam extructuram esse, & affatim pecuniã præbituram, si ipsam conueniret. cui ille hoc modo respondet. Istorum quidem, si quid Imperatrix exequi volueris, non tam mihi se scito, quam animæ tuæ gratum facturam. Si vero me ad te venire volueris debitam Episcopis reuerentiam conseruato, vt ego quidem ingrediar, tu autem statim de sublimi isto solio descendens reuerenter mihi obuiam procedas, & caput meis manibus supponas benedictionem acceptura; ac deinde ego sedeam; tu verecunde astes, cum iussero signo dato sessura, si hæ inquam tibi conditiones placuerint, ad te veniam, sin alio modo, non tam multa dabis, tam magna non poteris, vt nos honore Episcopis conueniente neglecto, diuinum Sacerdotij institutum violemus. quæ cum renunciata essent, exarsit iracundia mulier, non ferendum rata Leontij responsum, & vehementer commota, & multum conquesta, multumque muliebri bile, & leui ingenio minitata, rem marito exponit, cumque ad supplicium de illo sumendum instigat. Is verò ingenuum Leontij animum magis laudat; placatamque ira vxorem in gynecæum ablegat. Hæc de Leontio Suidas.

Nunc intelligant, qui excommunicationes Episcoporum contemnunt, vel Clericos minores despiciunt, quid egerit Maximus, ac sapientissimus totius Orientis Imperator Theodosius secũdus Magni nepos. Nam sic de illo Nicephorus Ecclesiasticæ Historiæ lib. 14. cap. 3. *Vir quidem (* Monachus *) asperiorem, duriorem que virtutis vitam consectans, præfracto eum adijt animo, vt ab eo nescio quid peteret. Atque* vbi *id sæpius expertus non impetrauit, vinculis Ecclesiasticis Imperatorem à communione arcens subdidit. postquam autem Imperator in Regiam suam venit & & epulæ appositæ sunt, conuiuaque omnes adfuerunt, non ille prius cibum sumendum esse, quam vinculis sibi iniectis solutus esset, censuit. Quapropter ad Episcopum Constantinopolitanum famulum quendam misit, petens, vt eum ipsum soluere se, qui ligasset, iuberet. Cum id Episcopus recusaret; & pro vinculo habendum non esse, quod à quocumque ligatum esset, significaret; solutumque iam adeo esse diceret. nondum calculo eius acquiescendum esse dixit. multo verò labore is, qui ipsum ligauerat, inquisitus eum absoluit.* Hæc Theodosius Imperatorum maximus. quid ad hæc nostri dicent? Eant nunc aliqui nostrorum, dicantque iuris esse naturalis, vt populi gubernentur à Principibus licet excommuni

municatis. An non iuris erat naturalis, vt Imperator Theodosius cibo sumpto vitam tueretur? inspiciamus adhuc, quid egerit S. Martinus. Sic autem Seuerus de illo in vita cap. 23. *Cum ad Imperatorem Maximum ferocis ingenij virum, & bellorum ciuilium victoria elatum plures è diuersis partibus Episcopi conuenissent, & fœda circa principem omnium adulatio notaretur; seque degeneri inconstantia clientelæ Sacerdotalis dignitas subdidisset. in solo Martino Apostolica auctoritas permanebat. Nam etsi pro aliquibus supplicandū Regi fuit imperauit potius, quam rogauit; & à conuiuio eius frequenter rogatus abstinuit, dicens se mensæ eius participem esse non posse, qui duos Imperatores vnum Regno, alterum vita exuisset, postremo cum Maximus se non sponte sumpsisse Imperium affirmaret, sed impositam sibi à militibus diuino nutu regni necessitatem armis defendisse; & non alienam ab eo Dei voluntatem videri, penes quem tam incredibili euentu victoria fuisset; nullumque ex aduersarijs nisi in acie occubisse, tandem victus, vel ratione, vel precibus ad conuiuium venit, mirum in modum gaudente Rege, quod id impetrasset. conuiuio autem aderant, velut ad diem festum euocati, summi, atque illustres viri, Præfectus idemque consul Euodius vir, quo nihil vnquam iustius fuit, Comites duo summa potestate præditi, Frater Regis, & Patruus, medius inter hos Martini presbyter accubuerat, ipse autem sellula iuxta Regem posita consederat. ad medium fere conuiuium (vt moris est) pateram Regi minister obtulit, ille Sancto Episcopo dari admodum iubet expectans, atque ambiens, vt ab illius dextera poculum sumeret. Sed Martinus, vbi ebibit, pateram presbytero suo tradidit, nullum scilicet existimans digniorem, qui post se biberet; nec integrum sibi fore, si aut Regem ipsum, aut eos, qui à rege erant proximi, presbytero prætulisset. quod factum Imperator, omnesque, qui tunc aderant, ita admirati sunt, vt hoc ipsum eis, in quo contempti fuerant, placeret.* Hæc Sulpitius. Libro operis huius vltimo ostendimus, quam reueriti fuerunt olim Reges Hispanici Episcopos, ita vt illi ingressi in Concilia prosternerent se humi, & confirmari ab ipsis leges rogarent. Tomo primo de Signis Ecclesiæ Dei, signo de summa Regum reuerentia, ostendimus quantopere antiqui Imperatores, ac Reges coluerint semper Pontificem Romanum; non est opus, illa huc transferre: eò reiicimus lectorem.

Vulgatissimum est illud S. Francisci dictum, se astantibus An-

gelo, ac Sacerdote, prius huic deosculaturum manus omnemque reuerentiam præbiturum, deinde Angelo; quæ consona sunt ijs, quæ è SS. Ignatio, Ioanne Chrysostomo, Cyrillo, & aliis supra attulimus, quin iis, quæ scribit S. Ioannes Euangelista Apocalypsis cap. vltimo. Nam cum vellet Apostolus Angelum adorare, seu venerari ad terram accidens, vetitus est ab illo dicente. *Vide ne feceris. conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum.* Quod si Angeli haud patiuntur se honorari ab Apostolis, quomodo Principes sæculares patientur se coli ab Episcopis, qui Apostolis successere, vt habemus, ex Epistolis SS. Ignatii ad Smyrnenses, Trallianos, Philadelphienses, S. Dionysio libris de Ecclesiastica Hierarchia, & Epistola ad Demophylum, Cypriano epist. 69. ad Puppianum, & aliis? Placet hic ascribere, quæ refert Abbas Stadensis Anno millesimo ducentesimo quadragesimo sexto scripta fuisse ad Innocentium Quartum, à potentissimo Mahometanorum Sultano, vt vocat, qui Imperatoris Friderici Secundi vires fregerat, eumque ad fœdas conditiones pacis adduxerat, sic igitur ille ad Pontificem, *Præsentiæ Papæ nobilis, magni, spiritualis, affectuosi, Sancti, Tertijdecimi Apostolorum vniuersalis loquelæ Christianorum, manutenentis adoratores Crucis, iudicis populi Christiani, ductoris filiorum baptismatis.* Et mox. *Nuncius venit ad nos, quem misit sanctus Papa, & ipsum præuenimus cum honore, & dilectione, cum deuotione, & reuerentia, ipsumque vocauimus ad conspectum nostrum sibi inclinantes.* Hæc hostis Christi, & Christianorum, cuius quam latè pateret Imperium colligimus ex inscriptione, in qua sic habetur. *A Rege regionis Aegypti, & Syriæ, & Mesopotamiæ, & Mediæ, & Idumeæ?* Hic itaque occurrit Nuncio Pontificio, prior illum voluit honorare, ac sese illi, vt ait, cum deuotione reuerentiaque inclinare. ac Reges nostri non hoc agent? Quomodo poterunt igitur stare in horribili die Iudicij ante Christi tribunal, astante & hoc ipsius Christi hoste, ipsius Christi inquam dicentis, *Qui vos audit, audit me, & qui vos spernit spernit me?* En dicet iste, aut dexteram Regni Cælestis sibi deberi à Christo, aut multis nostrorum dandam sinistram, locaque infera longè infra ipsum posita, quando minus coluerint nuncios Pontificis summi, quam coluerit ipse. Verum cum sit diuini iuris hic honor, quomodo laicis permitti potest, ne clericis eum præstent. An ad duritiam cordis aliquorum? An vt agnoscant laici humilitatem Clericorum, qui debitos

sibi,

sibi honores remittant, quando ipsi eos laicis elargiantur, quamuis nullum ius his acquiri posit? Dicent laici aliqui, honorandos Clericos, cum spiritualia distribuunt, sed hæc nullius est momenti responsio.

Primo namque semper in est humanæ naturæ appetus ille ineuitabilis, quo nullo momento nulla in re potest velle à Deo disiungi, aut non ordinari in illum, cumque appitus hic ipsi dominetur, dominatur & ipsi in suis membris nobilioribus, & ordinibus Ecclesia Sancta, sine qua non potest ad Deum peruenire, & ordinari in illum.

Secundo dicemus adeò distribui ab ordine Clericali spiritualia quibuslibet horis, vt nisi preces, oblationesque ipsorum iuges essent, Dæmonum potestas quid non ageret in humanum genus?

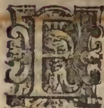
Tertio respondemus, non posse laicos aliquid intimè, ac scienter cogitare, vel extrinsecum tantillum agere, quod non subiiciatur Ecclesiasticæ potestati, quæ statuit delectationem morosam criminis alicuius mortalis, esse mortale crimen: non reiectam vero, simulatque aliquis aduerterit, ac potuerit, per quandam negligentiam leuem esse veniale. ac licèt hæc sint conformia lumini naturali, tamen neque hoc sufficit, vel ad singula peccata cognoscenda, vel ad repellenda, nisi subijciat se quilibet supernaturali potestati, ab illa spiritus diuini deriuationem recipiens, vt supra dicebamus, & habemus ab Apostolo Ephes. cap. 4. & 1. Corinth. 12. sic igitur Ecclesiastica potestas hominem totum semper intrinsecus, atque extrinsecus complectitur. Temporalis vero nihil intrinsecus, sed extrinsecus aliquid, ac raro. cum dandùs sit itaque honor pro modo dignitatis, ac potestatis, quantus Ecclesiastico dari poterit à sæculari, qui non sit debito longè minor?

Quin sic argumentamur. Tanto maiora à veri Dei cultoribus debentur ministris veri Dei, quàm dederint falsorum deorum cultores ministris falsorum deorum, quanto præstat verus Deus diis falsis. ob illam regulam topicam, quod efficit propositum in proposito, idem efficit oppositum in opposito, sed vti vidimus, ac fusius enarratur libro Sexto, maximus honor sacerdotibus falsorum deorum exibitus est ab illis falsorum deorum cultoribus: ergo multo maximus, ac multo maxima Dei veri Sacerdotibus exhibenda erunt à nostris veri Dei cultoribus: hoc argumento est vsus S. Gregorius in epist. ad Mauritium, quæ suo loco adducitur. Supra vero ostendimus è Sancto Paulo tantum splendoris esse

in

in participato charactere Ecclesiasticis impresso, vt alij digni haud sint intendere oculos in Episcoporum, Sacerdotumque faciem iuxta illud prophetæ, *Vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* quod cap. 49. Isaiæ habetur, lumini porro naturali notissima hæc esse latè constat, ex ijs, quæ libro sexto fusius explicamus, ac facillimè, è superioribus deduci possunt. & maximè, cum ponendum sit subiectum, (de quo disputamus, an insit illi aliquid) quo posito, & cognito, protinus apparet esse diuinissimum, supra omnem naturam eminens, imperans illi omni in re, & omni momento, vt supra est latè deductum. Nam cum finis sit actionum nostrarum principiũ. finis vero sit humanarum mentium Deus. hic est primum principium, quod practicum vocant, siue actionũn nostrarum, quod singulas moderatur. Quocirca naturale lumen natura impellente protinus concludit ijs hominibus omni momento, & omni in re obediendum, qui infallibili scientia possunt omni in re, atque omni momento ad Deum perducere, neque infallibili scientia solum, sed etiam virium subministratione. quod supernaturalibus, siue Ecclesiasticis ordinibus diuino munere est concessum.

Afferuntur testimonia Consilij Neapolitani, Vasquij Hispani, Rebuffi Galli, & Sacræ Rotæ Romanæ deffinientia, Clericos non posse Laicis subijci ab ipso Pontifice summo, quod iuris diuini sit ipsorum libertas. Cap. XVII.

X his patet non modo Clericos esse liberos, atque exemptos iure diuino ab omni potestate sæculari in omnibus, sed omnem potestatem sæcularem in omnibus pendere, atque esse à potestate Clericorum: idque iure ipso diuinissimo, hinc fit ipsum summum Pontificem non posse efficere, vt potestati sæculari subiiciantur, nisi in casibus nonnullis iurisdictionis exercendæ sæcularis Princeps, aut Iudex substituatur executor ob necessitatem. Atque hæc est omnium Doctorum sententia communis. Audiamus quid Thomas de Grammaticis, dicat deci-

decisione sacri Concilij Neapolitani sexagesima prima, qui multa in hanc rem deducta, ex eo, quod conclusimus, dicit, sic igitur ille num. 10.

Quinimmo, & plus, etiam Papa minime id facere posset, vt Clerici conueniantur coram Iudice sæculari: & etiam si hoc faceret, non ex hoc posset Iudex sæcularis de Clericis ipsis cognoscere: vt dicunt Card. & Abb. in cap. perpendimus. in repet. extra de senten. excommu. refert, & sequitur Rom. in singul. suo. in verbo Papa. in versicul. quæro nunquid. ex quo clerici sunt exempti à legibus temporalibus: & sic à Iudicibus, cap. cum ecclesia, extra de constit. secundum Bald. in cap. Clericus de pace tenen. & ideo, ne dum Iudex, immo nec Princeps, nec Imperator vllam habet iurisdictionem in personas ecclesiasticas, quia lege diuina cautum est: Noli tangere Christos meos, idest, Clericos, sicque est exemptus penitus, ne dum à potestate Iudicis sæcularis; verum etiam à potestate Imperatoris, immo si consentiret Clericus in Iudicem sæcularem, & passus fuerit ab eo cognosci, non posset hoc facere: & sic suo Priuilegio Clericali renuntiaret. per tex. in d. cap. si diligenti in ea significasti. & de foro competenti, & in cap. contingit. extra de senten. excommun. Et in tantum est hoc verum, quod Clericus litigando coram Iudice laico, nec tacite, nec expresse posset in ipsum consentire: vt legitur, & not. in d. cap. si diligenti. & firmat Specul. in tit. de cit. §, versic. sed pone. & ibi subdit, quod si Clericus citatus per Iudicem sæcularem coram eo non comparuerit, & fuerit contumax, seu bannitus, bannum non tenet, & idem sequitur Bal. in dict. l. generaliter. C. de episcop. & cleric. & propterea voluit pulchre dominus Aegid. de Mandalbertis antiquus Doctor in sua disputatione incipiẽte. Quæstio talis est, quæ reperitur inter disputationes Pauli de Leaza. respondendo ad Bartho. in l. non videtur, de iudi. quod clericis coram iudice sæculari non est licita comparitio, nec possibilis prorogatio, & per dict. cap. si diligenti. & idem in Regno videtur expresse tenuisse Andr. de Isern. in constitutione de personis, sub rubrica, vbi cleric. in maleficijs conuen. debe. vbi dicit fuisse conuentum inter Romanam Ecclesiam, & Regem Regni, in inuestitura, quod Rex nullam aliquo casu habeat iurisdictionem in clericos, nisi ratione feudi, & tenet etiã Abb. in cap. cum non ab homine, extra de iudic. circa princ. & ita de côuentione præfata in particulari docet cap. Regni. itẽ

ſtatnimus, quod clerici ſub rubrica de non trahen. cleric. ad iudi. ſæcular. niſi pro bonis feudalibus, & dictum cap. fuit Caroli Principis Salerni primogeniti Regis: & ſubdit id fuiſſe ex conuentione habita inter Sanctam Romanam Eccleſiam, & dominum patrem noſtrum. Imo & plus, ſi clericus Ioan. ipſe non declinaſſet forum, & in S. Concilium cōnſenſiſſet, expreſſe deberet puniri per iudicem eccleſiaſticum pœna extraordinaria, quaſi fuiſſet tranſgreſſor canonis. ſecundum Bald. in l. 1. in fin. C. de indi. iud. tollen. qui ſubdit hoc procedere, etiam ſi ſtatutum prohiberet declinare, forum ſub pœna, ex quo tale ſtatutum non valeret. Idem refert, & ſequitur Bertran. in ſuo tractat. de epiſco. in 5. parte quarti libri, in verſ. xlix. quæro in fin. dicti verſic. in verbo, iuxta præmiſſa ſciendum eſt. Et licet fuerit per S. Conſilium ad relationem Regij Conſiliarij, & Commiſſarij cauſæ certo modo proceſſum ad ſententiam contra ipſum clericum, & ſucceſsiue ad eius executionem, inſtante ſemper clerico in remiſsione ad iudicem eccleſiaſticum, allegando ſententiam, proceſſum, & omnia acta nulla: attamen dato, quod à ſententia non fuiſſet reclamatum, nec de nullitate dictum, ſi demum poſt ſententiam comparet clericus cum inſtrumento clericatus, dicendo de eius nullitate, eſt omnino audiendus, & ſententiam, & executionem annullabit, ac proceſſum. Ita punctualiter voluit Bald. in præallegata l. generaliter. C. de epiſco. & cleri. & idem Bald. in l. 1. C. ſi à non compet. iudi. & hoc ob defectum iuriſdictionis, quæ ſemper opponi poteſt, & reddit iudicium retro nullum, vt dicit Bald. ibi. & maxime quando deficit ipſo iure iuriſdictio, ſemper opponi poteſt, etiam ſi ſtatutum, vel cōſtitutio dictaret generaliter, quod non poſsit opponi de nullitate ſententiæ: vt not. in cap. 1. de ſequeſtratio. poſſeſ. & fructu. & ibi per Gloſ. ſingul. & idem conſulnit Bart. in ſuo conſil. 12. clericus ſub nomine, & idem poſt ipſum Deci. nullam mentionem faciens de Bart. in ſuo conſil. cclxj. ſcripſi alias breuiter. 11. volu. & plene Felyn. in cap. cum ordinem, extra de reſcript. Ex quibus dixi executionem ſententiæ diu iam executæ retractandam, quo vſque aliter per S. Concilium prouiſum fuiſſet. Et hoc fuit dictum, vt deferretur honori commiſſarij cauſæ; qui proculdubio inaduertenter ad id proceſsit, & nihil detrahitur parti, quin ius ſuum non integre conſequatur; maxime cum ita votauerit totum S. Concilium, nemine diſcrepante, & ita executum fuit.

Poſt

Post hunc ab vltima Europa incipientes, audiamus Hispanos. Sic igitur Vasquius de successionum creatione lib.2.§.22. limitatione 28. postquam conclusit iure diuino clericos esse exemptos.

Stat ergo clericos gaudere priuilegio fori, vt non subsint laicis legibus, aut principibus. est tamen verum, quod Papa potest committere iudicibus, aut principibus laicis causas clericorum, quia tunc illi iudicabant, non tam ex propria, & laica iurisdictione, quam ex iurisdictione Ecclesiæ sibi demandata. Ita ex communi opinione resoluunt Ias. in dict. rubr. de officio eius, idem Ias. in dict. l. est receptum, colum. 2. & Felyn. in dict. cap. 2. num. 3. de maioritate, & obedien. per text. in cap. officium. 31. distinctio. Nam & vni laico potest Papa dare potestatem conferendi beneficia. glos. 1. in fin. in cap. imperium. 10. distinctione, & in cap. in summa. 15. quæstione 7. Ioan. Andr. ad specul. de legato. §. nunc tractemus, versi. sed numquid legatus. Innoc. Ioan. An. Ant. Abba. Anna. Anchar. & Dominicus in cap. 1. de præben. in 6. Felyn. in cap. dilect. de testib. idem in cap. causam, de præscript. idem in cap. 2. num. 3. de maioritate, & obedien. quia firmat, quod præscriptione, vel consuetudine id ius non posset acquirere princeps laicus, quod tenet Cardi. consil. 68. Ioan. And. & Dominicus in dict. cap. 1. de præben. in 6. quod intellige, vt per Ias. num. 8. in rub. de officio eius, & per eundem in dict. l. est receptum, num. 3. & 4. Ex quibus apparet communem esse opin. quod Papa non potest conferre iurisdictionem ordinariam principibus laicis in clericos, licet delegatam possit, nec laici possunt tempore, vel consuetudine talem iurisdictionem acquirere. Quæ nota ad leges regias in quibus refertur vsus Regum Hispanorum circa iurisdictionem in res & beneficia, & personas ecclesiasticas.

Amplia, & etiam clericus minoris ordinis, seu primæ tonsuræ non subsit principibus sæcularibus. Ista est vera, & communis opinio, vt per Ant. & alios in dict. cap. cum non ab homine. Abb. Felyn. & Dec. colum. 1. & Alciat. num. 8. Alex. consi. 8. videtur super primo. lib. 1. idem Alex. 149. in causa inquisitionis lib. 6. idem Alexan. consi. 61. lib. 4. Dec. consi. 150. dubitatur num. 4. per tex. in cap. de foro competen. & in cap. cum non ab homine supra alle. quod vltimum procedit etiam si is clericus esset vxoratus, vel bis matrimonium contraxisset secundum Alex. vtrobique, per cap. vnicum. de clericis coniugatis lib. 6.

Amplia secundo. etiam si clericus non incedat cum habitu clericali, Imol. in cap. Ioannes de cler. coniugatis, per text. ibi Alex. in tribus consilijs supra alleg. Alciat. vbi supra num. 8. quod limita, nisi admonitus esset a iudice competente, & adhuc noluisset incedere cum habitu clericali; nam tunc priuilegio fori non gauderet is clericus minoris ordinis. Habitum autem clericalem quemlibet accipere debemus, dummodo honestus sit, quia nullo iure cautum est qualis esse debeat habitus clericalis, glos. not. in Clem. 1. de electione. quę singularis est secundum Alex. in dict. consi. 149. colum. fin. glos. & Doctor. in cap. penult. de vita, & honestate cleri. Laudensis, & Cardin. in Clement. 2. eodem tit., Innocent. in dict. cap. penult. gloss. 30. distinct. cap. si quis virorum Alexand. dict. consil. 8. colum. fina. lib. 1.

Amplia tertio, vt gaudeat priuilegio fori, etiam clericus minoris ordinis, licet immisceat se negotijs sæcularibus, & etiam enormibus secundum Alciatum, vbi supra Alex. in dict. consil. 149. idem in dict. conf. 8. Hostiens. & Anchar. in cap. 1. de appostatis, Abb. in cap. perpendimus, de sententia excommunicationis, & est communis sententia per d. cap. Ioannes, quæ communiter limitatur, nisi à iudice competente ab enormibus, & vetitis, profanisque negotijs, vt abstineret admonitus, parere voluisset; tunc enim etiam priuilegio fori non gauderet secundum Alex. & Alciat. in locis supra citatis. idem Alex. conf. 61. lib. 4. Cardin. & Abbas in d. cap. perpendimus. Hostien. & Anchar. in cap. 1. de apostatis.

Amplia quarto, vt procedat etiamsi cum clericus ille minoris ordinis captus esset à iudice laico, nihilque allegaret, & condemnatus esset; nam adhuc processus non valeret, quasi per hanc dissimulationem fori priuilegio renuntiare non posset, argumen. text. in cap. si diligenti, de foro competent. ita tenet, & firmat communiter teneri Alexand. in d. conf. 149. lib. 6. colum. fina. num. 13. Archidiaconus 15. quæst. 4. in cap. placita, Speculat. de cit. §. 1. vers. sed pone Ioan. Andr. de reg. scienti. in Mercuria. Cin. in l. generaliter, Bald. & Ang. in l. 2. C. si quis in ius citra non ierit, Ang. & Imol. in l. quidam consulebant. ff. de re iudi. tradunt omnes Doctor. in d. c. si diligenti, Anchar. in c. ea quæ. 24. quæst. de reg. iur. in 6.

Amplia quinto, etiam si is clericus minoris ordinis expressim renuntiasset priuilegio fori, vt tradunt omnes per text. ibi.

d. cap

d.cap.si diligenti,per nouiss.in l.penul.C.de pact.etiam si interfuisset iuramentum,vt tradit Bart.in l. si quis pro eo.ff. de fideiussor.Alexand. in dict.cons.8.& in dict.cons.149.nisi fuisset publicus histrio,seu buso,aut parasitus,& in exercitio illius artis ignominiosæ, & turpis per annum perseuerasset, ita Alexand. in dict.consi.194.per cap.vniuersitatis,de sententia excommunicationis. iuncto cap. 1.de clericis coniugatis lib.6.in simili, per Felyn.in cap.2.colum.1.de maior.& obed.

Amplia sexto, vt procedat etiam si testator dispensaret, vt clericus cum hæredem instituebat, possit conueniri à iudice laico, ita Bald.in l. 2. C. vt in possessionem legatorum.Decius consil.150. num.4. quod satis dubium est, argument.tex.in l.2. §.ex his.ff.de verbor. obligat. vbi qualitas obligationis ex persona successoris,non potest immutari, aut deterior fieri; præsertim cum is clericus sponte adierit hæreditatem. l.nec emere.C.de iur. deliberand. Nisi dicas,quod vt actor tenetur sequi forum rei.l.2.C.de iurisd.omn.iud. non multum interest vtrum adeat iudicem ecclesiasticum, an vero iudicem sæcularem. Adde Dec.in c.quia gu.nu.10.de iud.& infra latius differam.

Amplia septimo, vt procedat, & si is clericus, & expresim renuntiasset priuilegio fori, & propterea esset consuetudo, quod posset conueniri coram iudice laico. Ista est communis opinio, quam resoluunt Hostiens.in cap. 1. de apostatis. Alexand.d.cons.149.lib.6.num.10.idem cons.8.lib.1.sentit Dec. d.cons.150. num.4. Felyn.in d.cap.2.& l.1. ad finem. de maioritate,& obedientia.

Amplia octauo, vt procedat etiam si iudex ecclesiasticus esset negligens in huius clerici punitione, ita Alex.col.2.cons.8. lib.1.per cap.quanto,de iud.& ibi late per eum.

Amplia nono, vt huius controuersiæ, an ille clericus esset necne, iudex competens, sit iudex Ecclesiæ, non iudex laicus. Ista videtur communis opinio, vt per Alexand. dict. cons.149. lib.6.Cynus,& Bald.in l.si qua per calumniam,C.de epis.& cleri. Dominicus de Sancto Geminiano in d. cap. vni. de clericis coniugatis.in 6.Rota decisione 197. incipien. Item si clericus coniugatus, Ant. Abb. & Imol. in cap.tuam, de ordin. cognit. Lapus alleg.56.Alex. cons.8.lib.1. num.4. Denique licet is clericus minoris ordinis admonitus à iudice noluerit incedere cum habitu clericali, id sibi non nocet si postea sine fraude,& sponte illum habitum reassumpsit. Ita est communis opinio secun-

secundum Alex. conf. 149.nu.6. Ioan. Monach.Ioan.And. Ioan. de Lig. Dom. & Archid. in d.cap.vni.de cleri.coniugatis, num. 6.Paul.de Liaz.in Clem.1.de vita & honestate cler.per text.ibi verb. quandiu iuncto intellectu 1.glo. ibi.verb. omnimodo, qui intellectu communiter appr.secundum Alex.d.conf.149. idem conf.8.lib.colum.fin. Hæc Hispanus Doctor.

Audiamus modo Gallum. sic autem Rebuffus in rub.de protectione concordatorum.

Et quod Papa posit subijcere clericos vnius terræ, ciuitatis, vel diœcesis iurisdictioni laicorum, in vno casu est text. in cap.vbi periculum, in §.præterea, de electione in 6. Cardinal.in repet.cap.perpendimus. coll.7. vers. oppono ad eandem lecturam, de sententia excommunicationis. Felyn. sequitur in cap. 2.colum.1.& cap.fin.in fin.de maioritate & obedientia. Potest etiam delegare causas aliquorum clericorum laicis, cap. præter.32. distin. vbi commisit causam clericorum simoniacorum duobus ducibus, dando eisdem potestatem deponendi eos.cap. mennam. 2. quæst. 5. vbi in subscriptione apparet commisisse clericorum causam Reginæ Franciæ, facit cap. solitæ, de maioritate, & obedientia. cap. verum.de foro competen.Felyn.& alij in cap. ecclesia, de constitut. Sed totum Clerum, non posset subijcere iudici laico, cum priuilegium fori clericorũ sit de iure diuino introductum, glo.in cap. si Imperator.96. distinct. & Num. cap.3. Ego tuli leuitas à filiis Israel, eruntque leuitæ mei. meum est enim primogenitum, & cap.18. & Iosue cap.17. in fin. *Tribui Leui non dedi possessionem; quoniam Deus Israel ipse possessio eius.* Et alibi. *Nolite tangere Christos meos.* glos. in verbo degenerari, in authen.de non alter.reb. eccle.colum.2.& Beatus Gregorius in cap.sacerdotibus.11.quæst. 1. dicit Imperatorem Constantinum retulisse, cum Episcoporum accusatio eidem proposita fuisset: *Ite, & inter vos causas vestras disponite, quia dignum non est, vt nos iudicemus deos, id est, clericos.* Immo dicit Baptista Fulg.lib.1.de religionis cultu, Constantinum in Concilio Chalcedonensi, cum vltimus inter sacerdotes sederet, accusationes clericorum ad se ex scripto delatas combusisse dicentem sacerdotes, seu numina ad hominum regendam constituta esse, & propterea in tantum se Deo eorum iudicium reseruare velle, quod non faciunt quidam sæculares iudices, in suarũ animarum perniciem, & hi clerici aliquando in sacra scriptura dij vocantur Exodi cap.22. *Dijs non detra-*

detrahes.cap.cum ex iniunctio de hæret. Et aliquando Angeli· Malachiæ 6.cap. *Quia Angelus Domini exercituum est*. Item alibi is Constantinus in sancta Synodo Nicæna præsidens cum querelam quorundam clericorum ad se conferendam conspiceret,ait. *Vos à nemine dijudicari potestis, quia ad Dei solius iudicium reseruamini*. cap. satis.96. distin.& caput continua.11. quæst.1. facit tex.in cap.1. de immun.eccle.lib.6.& cap.penult. de censibus,eodem lib.& l. proxime ibi vos habetis iudices vestros.ff.de his,qui in testamen. delen. Roman. singula. 414. sed an potest, &c. Item licet Pharao suapte natura malus,omnem subiecisset Ægypti terram, & cunctos populos, tamen sacerdotes, & terram illorum reliquit liberam, vt patet Gen.47.cap.

Immo etiam Clericum iudicari à laico, videtur contra rationem naturalem,quæ est quod inferior non iudicat superiorem.cap.cum inferior,& è solitæ. vbi Felyn. de maioritate, & obedientia,& naturaliter inferior, exhibet honorē superiori in l.1.§. sicut,& ibi glos. ff. de aqua pluuia arcen.glo.in summa 93.dist.l.2.ff.de alien.Iud.mutan.causa fact.& Clerici sunt maiores laicis,etiam Principibus,cap.1.in fin.17.dist. & cap. quis dubitet.96.dist.& cap.duo sunt.12.q.1.nec valet consuetudo & inferior habet iurisdictionem in superiorē tex.in cap.inferior. & ibi Propositi o.21.dist.& inimicis se committere est contra rationem naturalem,sed laici sunt communiter Clericorū inimici,& infesti,cap.laicos.2.q.7.Clericos de immun.Eccle.in 6. Ergo Papa non potest committere totum Clerum laicis, quia peruerteretur vniuersalis status Ecclesiæ, quod non potest Papa facere glosa,& Doctores in cap.proposuit de concef.præbē Bened.in cap.Raynutius,in verbo & vxorem.num.427. & seq. & in verbo si absque in 2.num.47. de substit. de fideicommiss. de testamen.

Immo Anno 1431.Die 5.Aprilis,ante Pascha fuit arresto huius Senatus remissum cadauer Goffridij Clouet Presbyteri, qui se suspenderat Parisijs in vico S. Germani Altissidiorem. Ex quo patet,quod Iudex Ecclesiasticus cognoscit contra Clericos viuos,& mortuos,quia character est impressus animæ,& ossibus. Ideo non euellitur,vt scribunt Doct.in cap. degradatio de pœnis.in 6.Auffre in stylo parlamenti arresto 109. Item nota.Nec obstat falsa,& damnata opinio Petri de Ferra.

Confirmentur hæc omnia sacræ Romanæ Rotæ, ad quam secun-

cuncta ex orbe toto deferuntur, decisione, quæ est decima in antiquis, aliâs 839.

Vtrum valeat consuetudo Anglicana. quod possit cognoscere, & habere iurisdictionem in Clericos so utos, in actionibus ciuilibus, etiã personalibus mere, vel criminalibus. vbi agitur ciuiliter. & videtur quod non per ea, quæ notat Innocen. de foro compet. cap. postulasti vltra medium. per Archidiaconũ. in cap. Romana. in secund. glo. eod. tit. lib. 6. præsertim, qnia est contra libertatem ecclesiasticam, & sanctorum Patrum instituta: ergo. &c. Argumentum, extra de his quæ fiunt à maiori parte capituli, cap. 1. cuncto. cap. 11. extra de foro competenti. Item quia talis consuetudo est contra præceptum prohibitiuum, & negatiuum vt d. cap. 2. cui renunciare expresse non potest. vt ibi not. & probatur eod. tit cap. si diligenti. & argumento notatorum. C. ne fideiussores dotium dentur. l. 2. in fin. ergo multo fortius, nec tacite; præcepta enim negatiua obligant semper & semper, sed nõ ad semper secundũ Theologos. Item quia talis consuetudo est contra generale statutum Ecclesiæ præsertim introductum in honorem totius ordinis clericalis, ne dum Clerici Anglicani. Immo & vniuersalis: ergo clericus Anglicanus, tacite consentiendo, aut assentiendo, tali abusui, non poterit prætextu talis consuetudinis ei derogare argumento. 15. q. 2. sunt quidam. & argumento. nota. per Innocentium de consuetud. super Rubrica, circa medium. Item, quia talis consuetudo est contra legem diuinam, per quam exempti sunt Clerici à iurisdictione Principũ secularium iuxta ea, quæ notat Innocentius de maioritate, & obedientia. ca. si quis. Item quia est contra institutionem ecclesiæ: ergo, &c. Argumentum extra de temporibus ordinãdorum. cap. 2. Item pro hoc bene faciunt notat. per Archidiaconum de clericis coniugatis è primo libro Sexto. super verbo condemnari. et per Hostiensem & Ioannem And. in Nouella extra de obligatis ad ratios. cap. 1. Item contra præcepta non potest induci consuetudo præsertim per eum, qui non potest contrariam legem, vel præceptum statuere. vt notat. Innocen. de consuetudine in Rubrica circa. Nec obstat si dicatur quod ecclesia Anglicana, nec tex. obseruauerũt illud statutũm, & sic non videtur ligari, Nec ex hoc transgressores illius argumento, 4. distin. leges iũcta notata de treuga, & pace. cap. 1. in fine. in glo. Item quia Papa hoc sciuit & semper tolerauit, quia cum fuerit Ius prohibi-

hibitiuum. Et ab exemptione diuina procedens, vt not. Innoc. de maioritate, & obed. cap. si quis; & per consequens contrarium esset peccatum, non possent dici ex hoc esse excusati, quantocumque etiam tempore in contrarium sint abusi, quia tanto sunt grauiora peccata, &c. vt extra de consuetudine, cap. fin. cum concordantijs. Nec hoc casu videtur sufficere tolerantia Papæ argumento notatorum per Innocentium in Rubrica de consuetudine, & dato quod propter scandalum, quia aliàs prohiberi poterat, tolerauit; non propter hoc approbasse censetur, nec consuetudinem voluisse introduci argumento notatorum per Innocentium, in Rubrica de consuetudine, & de præscriptione. cap. nihil. Nec obstat etiam si dicatur, quod Papa non potuit Clerum Anglicanum priuilegiare in præiudicium Regis Angliȩ. cui, omnis antequam CHRISTVS veniret, iurisdictio cõpetebat; quia istud priuilegium, & hȩc libertas concessa est clericis à CHRISTO, in quem omne imperium fuit transmissum, & in temporalibus, & spiritualibus, iuxta notata in cap. nouit, de iudiciis. & per Innocentium de voto, & voti redemptione, cap. quod super his, & de foro competenti, cap. licet: & quia sunt spirituales, & in spiritualibus Papam solum, seu iudices ecclesiasticos posse intromittere, priuilegium generale fuit datum à Deo, iuxta cap. quãdo de iud. & notat per Innocentium de sentent. excommunicationis, cap. nouerit, circa principium.

Nec per consequens obstat, quod dicebatur per allegantem pro parte ista, quod Papa expresse protestatur in iure, quod non vult derogare iurisdictioni Regis Angliæ. extra, qui filij sint legitimi. cap. causam, cum similibus. quia vt in præmissis patet in clericos nullam iurisdictionem habet, nec habere potest.

Finis Libri Secundi.

DE IVRE NATVRALI ET DIVINO ECCLESIASTICAE LIBERTATIS ET POTESTATIS.

LIBER TERTIVS.

CHRISTVS venit, vt recapitularet cuncta in antiquum statum, quo idem simul erat omnium Pater, Sacerdos, & Rex; veluti fuere Adamus, & Noe, lateq. ostenditur ob actus, fidem, doctrinamq. suam clericos Christianos, siue ecclesiasticos ab ortu mundi, ac multo magis post CHRISTVM *natum, Patres esse, Sacerdotes, ac Reges. Cap. I.*

AM vero, si recte meminimus, aduertimusque omnia, quæ hucusque dicta sunt, maxime autem libro primo, constat à Deo nullos ab initio fuisse institutos Reges, nisi, qui simul parentes, ac sacerdotes essent. Ita vt hæc tria conuenirent in vnam personam, sacerdotium, generatio, regnum. Non enim prius Adamus Euam Deo fabricante protulit, quam sacerdos foret: ac propterea, neque habuit, quibus vlla regia potestate imperaret. Prius itaque, vti ostendimus, fuit sacerdos, quam genitor, aut Rex.

Rex: ac proinde etiam prius genitor; idemq; apparet in Noe, qui sacerdos, parens, ac denique Rex fuit.

Venit itaque CHRISTVS in terras ille ipse, per quem facta sunt omnia, restauraturus omnia, nouus Adamus, alter Noe, qui Sacerdos, Pater, & Rex fuit, Agnus dominator vniuersæ terræ: ac sacerdotes constituit, qui non modo Sacerdotes, sed etiam Parentes, ac Reges essent: Pontificemq; Romanũ cõstituit, qui loco ipsius in terris Sacerdos Sacerdotum, Pater Patrum, Rexq; omnium Regum foret. atque vti fuit sub Adamo, ac Noe fieret vnum ouile, & vnus in omnibus pastor. Videre hoc Sancti, ac Docti viri. Audi S. Bernardum: quem libentissime adduco testem, quod oppugnatores ecclesiasticæ potestatis nimis, ac supra modum nimis in tanta re hallucinati, ne dicam fascinati, quasi contrarium senserit, ausi sunt asseuerare. sic itaque Sanctus, qui nihil timebat Pontifices, hosque & Imperatores ipsos duris aliquando verbis increpare solitus erat, alloquens Eugenium Papam prope finem secundi libri de consideratione. *Age, inquit, indagemus adhuc, qui sis, quam geras, videlicet pro tempore, personam in Ecclesia Dei. Quis es? Sacerdos Magnus, summus Pontifex. Tu princeps Episcoporum, tu heres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctione Christus.* Hæc Sanctus: eodem modo etiam S. Hieronymus Ecclesiam comparans arcæ, Pontificem summum Noe vocabulo designat epistola ad Damasum Papam. *Ego*, ait, *nullum primum, nisi* CHRISTVM *sequens Beatitudini tuæ, id est cathedræ Petri communione consocior. super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuio.* Eadem tempora spectans Henricus Gandauensis Doctor Sorbonicus ita scriptum reliquit quodlibeto sexto, quæst. 23. *De iure diuino, & naturali sacerdotium supereminet imperio, & penes ipsum residet vtraque iurisdictio, & super spiritualia.* (Audi hæc sacrosanctæ potestatis impugnator.) *Et super temporalia, & similiter eius immediata.* (Audi hoc rursus argutule). *Executio. vnde in tempore legis naturæ simul currebant regnum, & sacerdotium, & omnes primogeniti Regum sacerdotes erant, & Reges, & iurisdictionem in temporalibus exercebant. nec debebant distingui illo tempore; quia nondum erant sacerdotes vocati*

ad spiritualis vitæ exercitium, sicut tempore gratiæ; sicut etiam ambo currere debebant propter eandem rationem in lege Mosaica, sicut & cucurrerunt vsq; ad Samuelem, sub quo populus petijt sibi Regem, quem, quantum erat ex parte populi, dominus concessit in onus propter peccata eorum. Vnde dixit Dominus Samueli, non abiecerunt te, sed me, ne regnem super eos. disponente tamen æterna prouidentia, quæ mala nostra, & quæ concedit; & ea, quæ concedit pro peccatis nostris, in bonum conuertit, hoc factum est in præsagium eius, quod futurum erat Deo ordinante in noua lege, & vt sacerdotes expediti à iudicijs temporalium assuescerent, imminente tempore aduentus CHRISTI *vacare spiritualibus, qui veniens Rex, & sacerdos simul secũdum ordinem Melchisedech, qui simul erat Rex, & sacerdos Dei, sacerdotium, quod per accidens secundum prædicta seruile factum erat in lege Mosaica, in qua sacerdotes subiecti erant Regibus, ad libertatem sacerdotij legis naturæ reduxit, in qua in eadem persona vtraq; dignitas iuxta cursum legis naturæ debuit residere, qui Rex, & sacerdos debuit esse ordinarius suæ gentis, & hoc principalius ratione, qua sacerdos super spiritualia principaliter, quam ratione, quia Rex super temporalia principaliter.* (Audi Vicarium CHRISTI principaliter esse sacerdotem super spiritualia, & principaliter esse Regem super temporalia,) *Vnde etsi fuissent Reges alij ab institutione, qui non essent sacerdotes, sub quibus essent sacerdotes non ordinarij, sed instituti, illi subesse debuerant illi, qui simul Rex esset, ac sacerdos ordinarius; & hoc non tam ratione, qua Rex erat; sed ratione, qua sacerdos erat.* Hæc Theologus ille, qui paulo ante præmisit Reges, ac Principes in legibus ferendis esse, respectu Pontificis summi, tamquam artifices respectu alicuius architecti, neq; ab illis vllas leges ferendas, nisi quas Pontifex præscribat, aut ab eo præscriptis sint concordes, vt supra libri secundi, capite sexto retulimus.

Quocirca, cum CHRISTVS reipsa sit Sacerdos, Pater, ac Rex, suosque ad primæuum statum, institutum diuinum, voluntatemque æterni patris, cum scilicet Adamus, & Noe fuerunt sacerdotes, patres, ac Reges, reduxerit; duo sequentur necessario ex ijs, quæ sunt hucusque commemorata.

Primum. reipsa Christiano populo fuisse exhibita, & exhiberi à Clericis, Sacerdotibus, Episcopis, & Pontificibus summis officia sacerdotum, patrum, & Regum.

Secundum, quoad fieri potest exhibita, & exhiberi hæc quantum

tum ad animum, corpus, & externa.

Conuenienter enim dicemus fieri, exhiberiq; per ipsos Reges illud, vt conseruentur nobis externa bona; per Parentes, vt corpus habeamus; ac propterea corporis, & externa bona simul; per Sacerdotes, vt à superis hæc omnia nobis ipsorũ ministerio donentur, sintque hi Reges, & Parentes, & per eos humanum genus consistat. E quibus necessario fiet, vt sacerdotibus Christianis, cum sint etiam Reges, mirabilique, quod ostendemus, modo parẽtes, æqualia nullo modo reddi possint; & ab eorum meritis omnino superetur, quidquid ab vllo dari potest animi deuotione, & obediẽtia, corporis ministerio, cultu, omnium denique rerum externarum dilargitione. Notum quippe est illud Philosophi dictum, Ethici octaui capite decimo quarto, & noni primo. *Dijs, parentibus, & sapientiæ magistris æqualia reddere non possumus.* Nam cum iure omni simus obligati reddere æqualia ijs, à quibus aliqua accepimus, neque aliter dissolui hæc obligatio possit, quam redditione eorundẽ: cum nihil tam naturale sit, quam dissolui vnumquodque eo genere vinculi, quo colligatum fuit, l. nihil tam naturale, ff. de regulis iuris, naturamque vniuersam cognoscamus paria paribus, æqualia æqualibus assignare; quid poterimus Deo restituere, à quo sunt omnia? quid parentibus, per quos vt simus, accepimus? quid sapientiæ, magistris cum sine aliqua sapientiæ parte nihil cõsistere possit? tales autem probabimus esse Christianos Sacerdotes.

Primo igitur initium dandis hisce tribus animi, corporis, atq; externis bonis, & humano generi elargiendis faciunt ipsi clerici primæ tonsuræ. Nam tria Deo consecrant obligatione propria, quæ quidem consecratio confert humano generi tum natura sua, tum quia Deum propitium reddunt, atque ad eadem multipliciter pro sua benignitate mortalibus reddenda inuitant.

Primum, quod clerici quilibet Deo consecrant est illud ad externa pertinens, quod propter Deum se continent à duobus; ab administratione munerum sæcularium, & ab omni quæstuosa negotiatione. Quamobrem sæculares maiores hinc fuerũt quæstus, & habent plures, quos adipiscantur, sæculares magistratus. Cum vero hoc agant clerici propter Deum, quo scilicet liberius ipsi seruiant, Deus irremuneratum nullo modo id relinquit; sed ampliora multo tum clericis, tum sæcularibus

bus clericos honorantibus reponit.

Secundum, quod offerunt clerici, spectans ad corpus, tria continet. Primum neque alicui vitam, neque membrum possunt auferre. id duobus modis est vtile tum sæcularibus, tum mortalibus cunctis. Primo namque ijs tum vitam, tum munia membrorum conseruāt. Secundo inuitat omnes ad pacem, mutuumque amorem. Secundum vero, quod offerunt Deo, fit illud. Nam clericus non permittitur nisi vni, Virginique adiungi; quod habetur titulo de clericis coniugatis. Hoc est singulare exemplum continentiæ, simulque ostendit quemlibet clericum nouæ legis esse quodammodo ęqualem Pontifici summo antiquæ legis, cui non licebat, nisi vnam, Virginemque habere, Deum vero id propitium reddit ob tanti muneris oblationem. Tertium denique Deo dicant, quod habitu decenti, honestoque vtuntur.

Tertium Clericorum munus diuinitati consecratum pertinens ad animum duo complectitur. Primum, quod diuinæ sapientiæ, diuinisque percipiendis, & administrandis operam dant. Secundū, quod corpori CHRISTI diuinitatis altissimæ inexhausto thesauro in terris conficiendo, cōmunicandoq; ministrant. Hinc omne in omnes creaturas, speciatimque in ipsos mortales est bonum.

Secundo post hæc diximus supra, esse inferiorū ad superiora essentialem subordinationem, externarum rerum ad corpus humanum, corporis ad animam, animæ ad Deum: similiter esse essentialem subordinationem bonorum externorum ad corporis bona, bonorum corporis ad animi bona, animi bonorū ad bona Dei. Ita vt licet superius possit esse sine inferiori, non tamen inferius vllo modo valeat esse sine superiori. Nam nisi sit Deus, non poterit esse anima, corpus, aut vlla res. eodē modo nisi sit anima, non erit vllo modo corpus humanum, vel aliquid ad ipsum spectans: quamuis enim sit aliquid, nisi ipsum corpus sit, quomodo ad ipsum corpus pertinebit? Sic igitur, si corpus humanum non sit, neque poterit aliquid esse illi bonum, quamtumuis illud per se subsistat, vel saltem totum prorsus sit creatum propter illud. Rursus quantum ad bona, etiamsi corpus subsistat, nisi tamen habeat sua bona, sibique inhærentia, & ab ipso profecta, nulla erunt illi bona externa. quid enim surdo musica? quid cæco colores? quid palato penitus corrupto, aut inquinato cibi? quid carēti odoratu

odo-

odores prorsunt? igitur pro ea parte desût corpori bona externa, pro qua parte desunt ipsi corpori propria bona respondentia bono externo. hinc ex omni parte omnibus morbis oppresso nullum potest esse prorsus externum bonum. Ac veluti id verum constat esse in bonis corporis, id etiam patet in animi bonis. Nam nisi hæc illi sint, nulla erunt etiam bona corporis, atque externa. fac esse aliquem stultum, furiosum; quid eum iuuant, quæcumque ad ipsum pertinere possunt? idemque de virtutibus loco suo supra ex ipso Philosopho est probatum, sine Prudentia, scilicet Iustitia, Fortitudine, ac Temperantia non posse, vel corporis, vel externa bona consistere. Nam fac intimis animi curis aliquem penitus excruciari timore cupidineque, an bona externa, an corporis illum iuuant illi iucunda esse, ac bona queunt? Denique nisi Deus bona sua communicet animo, nempe intelligendi efficaciam, voluntatisque bonum cupientis appetitum, neque vllus habitus Prudentiæ, Iustitiæ, Fortitudinis, Temperantiæque poterit acquiri, neque acquisitus poterit retineri, neque retentus poterit operari, & in obiecto firmari: omnia namque mouentur ab inexistente in nobis numine aiebat, Philosophus Eudemiorum septimo cap. 8. Sic igitur ab ipso Deo sunt cuncta, eademque nobis bona sunt. Ac recte idem Philosophus Ethica exorsus est ab illa propositione: omnia appetunt bonum; conclusitque à Deo recte, per animum virtutibus excultum contemplatû esse, & haberi omne bonum. Atqui cum dixerimus Clericos operam dare ex officio suo, vt diuina bona, à quibus essentialiter alia pendent ipsi percipiant, ac tradant sæcularibus, apparet ab ipsis esse omnia in humanum genus bona. Quid igitur æquale ijs reddi potest? An non igitur est verum, quod à principio nobis propositum fuerat probandum, Sacerdotes esse Reges, per quos externa bona conseruentur? esse instar parentum, quod per illos corporis bona habeamus, ac retineamus? esse quodammodo nobis deos, cum per sua diuina, diuinorum scientiam, largitionemque diuinorum Deo coniugamur?

Tertio constat igitur adhuc illud, quod sæpius repeti est necesse, nulla posse humanum cætum, vel consortium stare absque Sacerdotibus. Vt igitur sint coniuges, & parentes, id totum Sacerdotibus, eorumque officio est attribuendum. sic itaque, vt apparet, nisi fuissent hi, numquam nati essemus; periisset omne humanum genus, omnis vniuersitas populorum, cætus

omnis,

omnis,omne consortium. Deteriori loco essemus, quam fuerint illi Indi,qui non modo corpora exterorum comedebant, sed etiam filios ex ancillis susceptos alebant, vt pinguiores deinde effectos fercula parentibus proprij corporis,membrorumque appararent. En igitur,vt alio modo sint parentes,ac Reges.Reges,quod vniuersitas vlla absque ipsis stare vllo modo, haud queat; parentes,quod neque vlli absque iisdem possint consistere parentes. Recte igitur Iurisconsulti dixerunt, publicum,siue populi totius statum consistere in sacris, & Sacerdotibus, siue populum per istos stare, vt operis initio dicebamus. Nonne igitur illi sunt Reges,ac parentes?

Quarto, dicet aliquis forsan communia sunt Christianis, hæc cum qualibet gente. Audiamus itaq; propria Cleri ipsius Christiani,& noscamus per ipsius religionẽ regi omnia, stare omnia quæcumq; sunt in terris, ac nisi ipsorũ diuina doctrina & regimen stetisset,nihil in terris foret, & cum ruet illa,ruent humana omnia. Quod si reguntur omnia propter ipsorũ regimen, ac doctrinam gignuntur, stant, nonne ipsi merito sunt Reges,parentes,ac dominatores? Atqui diximus futurum fuisse ab initio mundi,vt omne humanum genus interiret, nisi omnem suam spem collocasset Adamus in CHRISTO Rege venturo,in illo Agno dominatore vniuersæ terræ,quin in omnibus,ait Apostolus,primatum tenens. Deductas ab illius Agni fide, ac doctrina disciplinas, cultumque illius religiosior Adami posteritas seruauit amplificauit; excepit Noe, progeniesque ipsius. cum prorsus obscurata, obliterata, ac deleta esset ex hominum memoria. Prædicarunt tanti agni,vt diximus, regnum non modo Hebræi, sed etiam cunctæ gentes Orientis,atque Occidentis,vt supra à capite septimo vsque ad finem Libri secundi est dictum. Per cultum tanto agno exhibitum veluti omnium non cælestium duntaxat,& spiritualium Regi stetit humanum genus, stetere omnia bona externa,quæ moderantur temporalium Reges; stetere corporalia, quæ parentibus debentur; stetere animi bona, quæ Deo. Sic igitur Agnus hic omnia bona,nos ipsos nobis, ac parentes parentibus dedit. Nonne igitur est REX, ac parens? Nonne item Reges, ac parentes illi, qui nisi fuissent, huius Agni regnum non haberemus, neque vlla externa corporis, & animi bona? Hic igitur est Agnus ille ab origine Mundi occisus, qui totius potentiæ, scientię, benignitatisque diuinę signacula aperit.

clauim,

clauim Dauid, principatumque humeris gestat, vt ex Isaia, & Ioanne habemus. Hic est ille, propter quem veluti causam finalem cuncta subordinantur, quem Deus ex æterno tempore primum voluit; atque idcirco ex ipsius fine, gloriaque nihil non in terris, cæloque subordinauit bona externa ad corporis bona; bona corporis ad animum, animi bona ad semetipsum per hunc, vti aperietur, mirabilissime reducens, atque inter se essentialiter connectens; ita vt cuncta corpora seruiant corpori ipsius CHRISTI glorificãdo, cunctæ mentes animæ eiusdem CHRISTI glorificandæ. *Et omnis lingua confiteatur, quia* CHRISTVS *in gloria est Dei patris*. vt habetur ad Philippenses cap. 2. ipse autem cuncta omnino subijciat patri, quod est 1. Cor. 15.

Sic igitur Christiani sacerdotes, & clerici dum CHRISTI doctrinam, cultumque siue diuina docent, sunt Reges, parentes, ac sacerdotes.

Quinto maxime à clericis, (quo nomine continentur etiam Pontifices summi, cuncti enim Pontifices clerici, non contra, CHRISTI doctrinam, cultumque amplificatum, & stabilitum fuisse, & in dies amplificari, ac stabiliri constat è multis.

Primo è perenni Martyrum serie, qui plerumque religiosi sunt, clericique, & vitam quotidie pro vna CHRISTI fide sarta, tectaque tuenda ponunt.

Secundo, è perpetua gentium conuersione, quæ fit per eosdem.

Tertio, è perpetua sanctorum, qui CHRISTO addictissimi sunt, successione, qui plerique omnes clerici sunt, ac religiosi.

Quarto, è monasterijs arctissimæ vitæ, nihil aliud meditantium, quam quomodo CHRISTI cultus latissime extollatur.

Quinto, è varijs religionum institutis, quæ Deus quolibet prope sæculo excitat in Ecclesia catholica.

Sexto, è varijs ecclesijs, parochijs, collegijsque clericorum magis, minusne Christi cultum, doctrinamque profitentium, referentium, docentium.

Septimo, ex innumeris libris ad pietatem, doctrinam, cultumque Christi spectantibus, qui per sacerdotes, & religiosos quotidie prodeunt in lucem.

Octauo, è Synodis diœcesanis, prouincialibus, vniuersalibusque è toto orbe ad vnanimem consensum in eandem fidem conuocatis, quæ sane omnia, si bene examinentur, vti tomo

primo de Signis Ecclesiæ Dei sunt à nobis examinata, quilibet videbit apertissime nullo loco esse omnia, quæ à reliquis, vel pro vlla religione, vel pro catholica fiunt, si supra memoratis comparentur: nam si qua sunt aliorum, sunt per istorum labores, ac doctrinam, vt merito propter clericos, & sacerdotes, (quæ summa est ex omni parte amantissimi omnium genitoris, & Christi benignitas) stet in terris Christi cultus, id est stent omnia bona externa, corporis, & animi: ac merito propter hæc sint non modo sacerdotes, sed etiam Reges, & parentes. Per istos enim diuinitus euenit; Primo, vt è terris exterminarentur cunctæ impietates; veluti inter Ægyptios cultus omnigenum monstrorum, cæparum, & alliorum; inter Romanos cultus Floræ, cloacinæ, sterquilinij, febris, aliorumque huiusmodi. Inter Græcos spurcissimorum simul, & crudelissimorum deûm. Inter omnes gentes exterminaretur cultus ipsorum dæmonum, quos aperte cuncti adorabant, sicuti etiam nunc inter Indos adorãtur; vt propterea nostri sint in admiratione, quod illos torquent, ac fugant, ne quid obsessis, & eorum rebus mali adducant. Secundo per nostros sacerdotes profligatæ sunt variæ philosophorum sectæ, quæ pro luce densissimas tenebras mentibus humanis offuderant, ita vt nobilissima secta esset Academicorum statuentium cum Socrate, vt ipsi asserebant, & Platone, illud vnum sciri, quod nihil sciretur.

Tertio profligatis huiusmodi sectis, delecta Philosophia minus aberrans à veritate, & quidquid in illa poterit esse erroris illud est emendatum. Visa est hæc peripatetica, quoad ea, quæ lumine naturali cognosci possunt, quæ nos omnia late explicauimus vltimis libris primi tomi de Signis Ecclesiæ Dei.

Quarto, cum plurima gentes ipsæ crederent à maioribus per manus accepta, & tradita, quæ pertinebãt ad lumen supernaturale, neque naturali bene percipi possent, collecta sunt illa à nostris, ad maiorem veritatis testificationem, talia sunt plurima dicta à Sybillis, Hystaspe, Zoroastre, Mercurio Trimegisto, & alijs quæ habentur apud Iustinũ, Tertullianũ, Athenagoram, Arnobium, & alios nostrorum multos, Lactantium, SS. Augustinum, Gregorium, Nyssenum, Nazianzenũ, quæ speciatim proprio libro collegit, & in ordinem digessit Steuchus libris de perenni philosophia.

Quinto, eloquia diuina explicata, dilatata, illustrata, lumen-

menque supernaturale per sacerdotes diuinitus est animis hominum mirabiliter omnia sanans ingeneratum.

Sexto denique, cum multa iniquissima, intemperantissima, & contra veræ fortitudinis iura à gentibus cunctis laudarentur, ea per nostros sunt ablata, & veræ iustitiæ, temperantiæ, fortitudinisque iura sancita, quæ sigillatim nos explicauimus primo tomo de Signis Ecclesiæ Dei. Quamobrem mirabiliora adhuc inspiciamus, è quibus apparebit diuinissimis modis esse istos, & Reges, & parentes.

Explicatur latè clericos Christianos esse per administrationem sacramentorum parentes, Reges, ac participata diuinitatis potestate admirabiliter deos, & datores omnium bonorum animi, corporis, atque externorum. Cap. II.

Dmirabilissimum prorsus est illud, quod Deus Christianis sacerdotibus elargiri est dignatus, vt ipsi regenerent homines, quoad animam, & quoad corpus, id fit per sacramentũ tum baptismi, tum reliqua, quæ sane regeneratio corporali generatione tanto est prę- stantior, quanto est præstantior vita morte. Nam corporis parentes generãt filios irę, ac propterea dãnationis æternæ; sacerdotes vitæ, beatitudinisq. æternæ. Secundo corporales parentes generant filios subiectos peccato, destructioniq. omniũ bonorũ, (peccati nãq; est hæc natura) sacerdotes virtuti, consecutioniq. omniũ bonorũ. Quocirca reuera hi sunt parentes, ac Reges. Tertio cũ per superiora, q̃ attulimus, id tantum fiat, vt veritas extrinsecus hominibus tradatur, non autem detur intime vis intelligendi, neq; vllus magister, quin neque vllus Angelus id queat homini elargiri, vt intellectus eius intimam perspicaciã consequatur, sacerdotes id elargiri possunt per sacramenta. Quarto non modo hoc valent, sed etiam vim donant, qua valeat homo consequi bonum, quod appetit, neque illud ipsi contingat, quod dicitur.

-video meliora, proboque.

Deteriora sequor.
En igitur vt mirabilissimi sint sapientiæ magistri.
Quinto, licet aliquis, quantum ad se, quod datum fuerit ipsi per sacerdotes, vitaliaque hæc dona, intimeque insita sepeliat, atque obruat, sacerdos tamen ad vitam reuocare millies, ac millies valet, quod corporis parentes haud possunt. Sexto, cum possint hæc Angelis ipsis denegata, quantam dicemus esse sacerdotum potestatem? nonne propter diuinissimam potestatem, qua id valent; scientiam, qua id cognoscunt, & credunt; Bonitatem, qua id volunt ad humani generis bonum, sacerdotes erunt dij, neque Reges dumtaxat, aut parentes? Septimo sacerdotes conficiunt illud idem Christi corpus, ac repræsentant in terris, quod sedet ad dexteram Patris omnia, quæcumque sunt, mouens, vti supra diximus, ac regens, vt omnia corpora glorificet, omnes animas glorificet; cunctis corporibus donet omnia, quæcumque habere naturaliter, ac supernaturaliter bona possunt; cunctis mentibus omnia, quæcumque eodem modo assequi bona valent. Certissimo autem donabit propter hoc corpus in terris confectum, traditum per sacerdotes, acceptum, cultumque ab alijs, quod ex parte contingit modo; ne omnino contingat, euenit per peccata, & potestatem tenebrarum: plenissime continget in extremo iudicij die. En itaque, vt sacerdotes non modo Reges, sapientiæ magistri, parentesque sint; sed etiam mirabilissimo modo dij, largitoresque idcirco ob essentialem subordinationem, necessariamque præterea consecutionem omnium bonorum, quæ vel externa sunt, vel ad corpus, animamque pertinent; En vt vere dixerit Sanctus Ignatius epistola ad Smyrnenses. *Ego autem dico honorare, quidem Deum, & auctorem omnium & dominum; Episcopum autem tamquam principem sacerdotum, imaginem Dei ferentem, principatum quidem secundum Deum* (nota, vt distinguat in Episcopo principatum, & sacerdotium) *Sacerdotium vero secundum* CHRISTVM, *& post hunc honorare oportet* (en post Episcopum Rex honorandus) *etiam Regem. Nemo enim potior est Deo, neque similis ei, neque Episcopo honorabilior in Ecclesia sacerdotium Dei gerente, pro mundi salute, neque Regi quis similis est in exercitu, pacem, & beneuolentiam omnibus principibus cogitanti. Qui enim honorat Episcopum, honorabitur à Deo; vt qui inhonorauerit eum, à Deo inhonorabitur. Si enim quis contra Regem insurgens damnatione dignus*

est,

est, vt pote qui tranquillitatem, & pacem communem dissoluit, quomodo vltionem euadere poterit, qui præter Episcopum (non ait contra) *aliquid egerit? Sacerdotium enim summa est omnium bonorum* (nota hæc verba) *quæ in hominibus consistunt, quod si quis inhonorauerit Deum, inhonorat, & Dominum Iesum Christum primogenitum totius creaturæ, & solum natura principem sacerdotem Dei*. Hæc Sanctus.

Primo volens sacerdotium esse omnium bonorum summã.

Secundo, sacerdotes non modo sacerdotes esse, sed etiam principes, distinguique hæc in ipsis.

Tertio, quantum ad sacerdotium, Christi imaginem ferre, quantum ad principatum, ferre imaginem Dei, ita vt sacerdos Deus quidam sit, ob admirabilem, quam diximus, potestatem supra Angelos collocatus.

Quarto, nihil agi posse præter episcopum, quia sacerdotiũ sit omnium bonorum summa, sit princeps imaginem Dei ferens, sit sacerdotiũ Christi imaginem gerens, qui primatum tenet in omni creatura, vt suo modo primatum teneat etiam sacerdos.

Verum probemus ea, quæ à nobis supra proposita fuerunt. Ac primo regenerari homines per sacerdotium: per baptismum quilibet renascitur, quod CHRISTVS dixit, Ioannis cap. 3. & 5. & 1. Petri cap. 1. renascimur autem, quia qualitas intima menti nostræ imprimitur illuminans hanc, simulque flectens per inspirationem sancti Spiritus ad intelligenda diuina, & credenda, nec modo illa, quæ lumine naturali percipi possunt, sed etiam, quæ supernaturali cognoscuntur. Idemque fit, quoad propria quædam in quibuslibet sacramentis. baptismus tamen, confirmatio, & ordo dicuntur insculpere signum quoddam, siue characterem, vel imaginem potentiæ diuinæ à nobis per amorem nostrum Christum participatæ, quæ iugiter impellit nos ad cognoscenda, & tenenda, quæ dicimus, neque abradi potest potestas illa, qualitas, & forma accidentalis impellens ad naturalia sana, & supernaturalia, ac propterea vocatur character indelebilis, ac dicitur creari, quod scilicet Deus solus hæc efficere possit, quod efficit per medios sacerdotes, & ecclesiasticos, qui tamen id velint efficere, ac solemnia verba, materiamque adhibeant. Idcirco SS. Paulus 2. Cor. 5. Gal. 1. Ephes. 2. & Iacobus 1. appellant Christianos nouam creaturam. sed vt diximus, baptismi character imprimitur

intel-

intellectui ad intelligenda, & appetenda, quæ sunt generatim necessaria ad beatitudinem suam tantum,confirmationis autem character ad maiora,vtilia,& specialia pro sua felicitate tantum, sed sacerdotalis pro beatitudine hominibus alijs potestati suæ commissis comparanda.

Sic itaque ecclesiastici sunt parentes aliorum,regenerantes mirabiliter animam,diuinitatemq́. illi impartientes. Hinc dicuntur Christiani participes effecti diuinæ naturæ. 2. Petri cap.1.& initium substantiæ diuinæ habere. Hebræorum cap. 1. neque ex sanguinibus, sed ex Deo nasci. Ioannis cap.1. Quid ita? quod insculptam,indelebilemq́ue, vti diximus, imaginem Dei,ac potestatem gerant, insculptam inquam,per sacerdotis voluntatem,& admirabilissimam potestatem.

Quod si dicas non deriuari proxime à sacerdote hanc vim, qua regeneretur homo. Nam causa efficiens gratiæ solus est Deus, & Christus per eccellentiam potestatis, instrumentumq́ue humanitatis diuinitati coniunctum; & ab ecclesiasticis tantum proferri verba formalia, quibus conficiuntur sacramenta,voluntatemq́ue applicari duntaxat, & ministerium, vt velint efficere,quod Ecclesia,Christus,& Deus volunt.Respondemus nihil hæc, quæ dicuntur obesse, quominus ipsi sacerdotes sint renatorum parentes. Nam neque parentes corporales animam rationalem creant, per quam sumus homines in statu naturali,& tamen vere sunt hominum parentes. Satis est itaque,si ambo tam carnales,quàm spirituales parentes,quam proxime fieri potest,attingant ad hoc actionibus suis,vt quod Deus creat, intime nobis insit ab anteriori, vt aiunt, ac dicetur, parte procedens, non à posteriori, intime insit, inquam, indelebiliterq́ue sicut intime anima corpori adhæret; intimeq́ue, & indelebiliter character animæ adhæret. Quin hoc amplius fit per sacerdotem. Nam character indelebiliter adhæret animæ, sed anima non adhæret indelebiliter corpori.

Secundum nobis est probandum, quod in confesso est, parentes carnales generare filios iræ, ac propterea mortis, & peccati; sed spirituales gratiæ, vitæ, beatitudinisq́ue æternæ. Id in confesso est apud omnes catholicos. in Concilio namque Mileuitano est definitum, non nisi per baptismum nos regenerari; natura enim nascimur filij iræ diuinæ. Ephes. cap. 2.

Quod

Quod si quis dicat. à Sacerdotibus posse generari filios iræ, ob leges, quas ferunt, cum scriptum sit, Quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis. Respondemus, à præcepto non generari filios iræ, sed ab inobedientia animi. Neque præcepto esse adnexam semper inobedientiam. Generationi autem carnali (de qua agimus) esse adnexã semper iram Dei, nisi adsit baptismus. Quod si adhuc dicatur, in statu innocentiæ parentes carnales non generassent filios iræ, refellitur hoc, nos enim loquimur, & agimus toto hoc opere de statu, in quo sumus, naturæ lapsæ; neque possumus aliter loqui, nisi forsan aliquis, velit non curari ægrotum, quia sanus est natus ab initio. At possunt à parentibus filij baptizari. Respondemus hoc esse iniunctum Sacerdotibus Matthæi, cap. vltimo. Deusq; vult eis deberi hanc generationem. Quod si parens carnalis baptizat, non vt carnalis hoc agit, sed vt spiritualis parens, à Sacerdote, vel hoc mutuatus, vel furatus; mutuatus si ex necessitate hoc agat, furatus, si præter necessitatem; quod est sacrilegij genus. Quin speciatim prohibetur parentibus carnalibus baptizare. Ac si adsint duo, pater, atque alter laicus, hic non ille baptizabit. Nam vult Deus diuersos esse, vt melius infanti caueatur, ac pro vno duos habeat, atque vt recte singula fiant ex ordine naturæ perfectæ, quæ in perfectis, vni officio vnum præponit, vt oculũ visui, (quod non est in ostreis quibus est vnus pro quinque sensibus tactus) aurẽ auditui; sacraq; à profanis distinguerentur, ac sacerdotio Christum repræsentanti, & quod à Christo diuinitus est institutũ, cuncta deberentur, quia scilicet Christum proprie repræsentat, & à Christo est institutum, Christusque vt homo est post Deum magis, quam creaturæ omnes simul, quæcumque sunt, aut esse possunt glorificandus. Idcirco administratio sacramentorum, doctrinæque infallibilitas solis Sacerdotibus est à Christo Deo commissa, & de quibus præcipuè Christus dixit Ioannis cap 17. ad Patrem, *Claritatem, quàm dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum.*

Tertium porro est diuinissimum. Nam magister exterior potest explicatione quadam facili, inductione, argumento, exemplo, similitudineque aliquid mihi declarare. Similiter Angelus potest menti intellectuique obiicere varias imagines rerum, cogitationique, seu phantasiæ appingere illas; Neuter tamen potest efficere, vt intimum lumen ingeneretur intellectui ad veritatem percipiendam, vel intime eius inseratur vo-

luntati ad appetenda,quæ cognoſcuntur: naturalem vim tantummodo intellectus, ac voluntatis excitabunt. At Sacerdotes per ſacramenta,eo,quo diximus ,modo ingenerant intime non ponentibus obicem vim menti noſtræ , ac voluntati infixam poteſtatem,qua percipiant naturalia , ac ſupernaturalia vera,& conſequantur æternam felicitatem,corroboratis animæ viribus per diuinitatem infuſam à ſacramentis. Atque hoc apparet eſſe,quod toties S.Paulus, ait, nos eſſe miniſtros vitę,ac ſpiritus,1.Corinthium epiſtola cap,3.Rom.cap.8. Galatar.3.Epheſ.1. Philipp.2. 2.Timothei 1. Titi 3. Nam vitam, ſpiritumque illi habere dicuntur, quibus intime eſt motus,atque impulſus , naturę ipſi inſertus per aliquam formam inhęrentem maxime vero indelebilem;qualis eſt character, ſiue ſignum,figuraque,& imago participata diuinitatis , ac potentiæ paternæ.

Quintum nobis eſt probandum . Nam ſæpe contingit , vt actus imaginis diuinæ,ſeu poteſtatis impreſſæ , & characteris inſculpti,obruatur ſepeliatur,& quodammodo ligetur,ob mortale peccatum, in quod incurrunt Chriſtiani . Quocirca impulſus characteris eſt inefficax,languet,iacet . Sacerdos ad vitam,efficacitatemque illum, niſi obex ponatur,per ſacramenta pænitentiæ,Euchariſtiæ,& extremæ Vnctionis rite adminiſtrata reuocare poteſt. At ſæpe fit, vt aliquem peccati admiſſi pæniteat non tamen principaliter ob Deum,ſed ob aliquam rem creatam, quod peccator non aduertit . Si ſacramentum percipit à Sacerdote.haurit vim , qua mens intime conuertitur in Deum,licet hoc ignoret , vt accidit in lethargicis ſomnove oppreſsis,qui vnguntur. Quamobrem,qui prius obiecta aliqua re creata paratus fuiſſet , inſcienter tamen, Deo terga omnino vertere, percepto Sacramento paratus eſt omnino, Deo ſeſe applicare , ſicuti prius non ſatis paratus , neque intime vim tantam habebat, qua poſſet obſiſtere obiectæ rei, quam amabat , & quæ illum non aduertentem à Deo auertebat .

Sextum ,nemo eſt; qui neget Angelis non eſſe poteſtatem conficiendi, & adminiſtrandi ſacramenta, ac tanta efficiendi, quanta per adminiſtrationem confectionemque Sacramentorum Sacerdotes efficere queunt . quod S. Ioan. Chryſoſtomus admiratur lib.2.de Sacerdotio , & S. Ambroſius lib. de ſacerdotali dignitate.

Septi-

Septimum, quod per Sacerdotes habemus est, quod Christi corpus conficiunt. id à nobis perceptum, dat suo modo corporibus nostris, non modo vt ipsa resurgant in æternã gloriam si permanserimus in obedientia; sed etiam resurgant cuncta corpora, quin tellus ipsa, atque elementa glorificentur gloriosis corporibus subiecta sint, deriuatione scilicet facta à corpore Christi in animas, & corpora propinquarum mentiũ beatarum, ac subinde in alia, atque alia, vsque ad infimas terræ partes, quibus damnatorum corpora includentur resurgentia propter eandem vim, sed in dedecus, ac pœnam sempiternam, quod noluerint obedire supernaturali, dum viuerent, potestati. Audiamus S. Irinæum lib. 5. *Quemadmodum,* ait, *lignũ vitis depositum in terra suo fructificat tempore, & granum tritici decidens in terram, & dissolutum multiplex surgit per spiritum Dei, qui continet omnia, quæ deinde per sapientiam in vsum hominum veniunt, & percipientia verbum Dei fiunt Eucharistia, quod est corpus, & sanguis Christi: sic & nostra corpora ex ea nutrita, & reposita in terra, & resoluta in eam, resurgent in suo tempore, verbo Dei resurrectionem donante in gloriam Dei Patris.* Hæc sanctus, volens cuncta semina corrumpi, atq; è corruptis multiplices fructus nasci; sic etiam corpora nostra corrumpi, atque ex ijs resurgere tum ipsa, tum alia partim in gloriam, veluti plura grana complexu eiusdem spicæ contenta, partim vero in pœnam, & dedecus, veluti paleas, glumos, aristas. Alia similitudine id explicat S. Cyrillus Alexandrinus libro quarto in Ioannem, capite decimo quinto. *Sicut enim,* inquit, *scintilla ignis in fenum, vel paleam immissa totam inflammat, sic verbum Dei per Eucharistiam naturæ nostræ corruptibili coniunctum totam resurgere faciet immortalem, & gloriosam.* Hucusque S. Cyrillus.

Ex his itaque constat, quod ab initio proposueramus, sacerdotes esse parentes, per quos regeneremur in veram fœlicitatẽ, in perfectas virtutes, per quas bona corporis, atq; externa habemus, vt supra est explicatum. sic quoque hac parte sunt etiam Reges, cum parentes carnis nos generent naturæ corruptæ; proptereaque ad infelicitatem, virtutesq; deficientes, & ad corruptionẽ sua natura tendentes. Rursus verius parentes ac sapientiæ magistri sunt sacerdotes, quod intime ingenerent potestatẽ, qua intellectus verum, voluntas bonum consequi valeat, quod nullus magister sapientiæ potest efficere. Resuscitet

tent sæpius hanc potestatem, quod Angelis ipsis est denegatũ; quocirca hac parte Dij sunt, participata, atque admirabili potestate, quod multo magis apparet, quod corpus Christi Dei conficiunt in terris, à quo est omne in cælo inter Angelos, atque in terris inter mortales bonum.

Summatim recensentur bona animi, corporis, atque externa, quæ adfuere cunctis supra tractus Rheni, Danubijque positis, & insulis adiacentibus, Græciæ, Galliæ, Hispaniæ, studio, & laboribus Pontificum summorum, Episcoporum, & Sacerdotum: è quibus fit hos esse participata diuinitate admirabiliter deos sapientiæ magistros, parentes, & Reges. Cap. III.

AC ne quis hæc asseuerari putet à nobis absque euentuum certissimorum fide, & cognitione, ostendimus libro decimo quinto de Signis Ecclesiæ Dei, signo septuagesimo primo, incredibiles terrarum vastitates, quæ acciderunt ante ortum Christum ex inundationibus immensis, quæ regiones amplissimas deleuerint, ex incendijs, quæ loca latissima vastarint, è terremotibus, bestijs, fulminibusque. Ita vt clarissimum fiat, Christo nato vniuersitatem totam corporalium rerum melius habere; ac longe felicius vna cum genere humano: quamuis renouentur hæ clades, non tamen ita magnæ, quoties in Ecclesiam, sacerdotes, ac præsules ipsius acerbiores per impiorum factionem, Regesque iniquos renouatæ sunt persecutiones, quod centesimo signo tomi secundi explicamus. Ideoque cum veniet Antichristus, tunc futura est euersio rerum cunctarum, succedente omnium felicissima per Christum renouatione. Hinc testatur Ganzalus Ouetensis cap. 10. & Lopezius libro sexto capite tertio historiæ generalis Indiarum, seuissimas in Indiis occidentalibus tempestates, ac terræmotus excitari olim solitos, verum cohibitos, ex quo Eucharistiæ sacramen-

tum, per sacerdotes ijs in locis conficitur, confectumque asseruatur. Rursus signo septuagesimo tertio clarissimum fecimus, amplissimos orbis terrarum tractus habitabiles effectos, ex quo in illos est illata per sacerdotes nostros religio Christiana, quod futurum libro septimo apud Lactantium Sybilla prædicit. Idcirco Tertullianus in Apologetico, Arnobius libro primo S. Augustinus libro tertio de ciuitate Dei, capite vltimo, Orosius initio historiæ suæ, Constantinus Imperator in vita per Eusebium scripta testantur orbi terrarum fuisse infelicius ante natum Christum, postea multo felicissime facta antiquorum collatione.

Sic etiam signô octuagesimo octauo aperuimus loca, quæ ab ipsa mundi origine per tot sæcula fuerunt horrentia, squallidaque postquam Christiani sacerdotes intulere in illa Christi cultum, cultissima, atque omni bonorum genere ornatissima esse effecta, speciatimque, quidquid est supra Danubium, & Rhenum, quod est Europæ duplum.

Contra vero aperuimus loca illa, quæ desciuerūt ab obediētia nostrorum sacerdotum, doctrinaque excidisse ab antiqua dignitate, decore, cultu, fœcunditate, salubritate, veluti quidquid Africæ, Aegypti, Syriæ, Asiæ, & Europæ Mahometani tenent, ita vt antiqui splendoris pulchritudinis, ac bonitatis parum retineant illa loca, & regiones, ac paulatim cuncta redigantur ad vastitatem, squalloremque lugubrem, quæ nos vltimo libro, tomi secundi de Signis Ecclesiæ Dei late complexi sumus.

En igitur, vt per sacerdotium toto orbe terrarum stent omnia bona humana externa generatim. En igitur, vt vere sint externorū, quæ ad homines pertinent, bonorum suo modo parentes, ac Reges, nec solummodo sacerdotes. En igitur, vt verum sit, quod Isaias de catholicâ Ecclesia propter ecclesiasticos sacerdotes prædixit. Primo quantum ad cultum regionum. cap. 58. *Aedificabuntur in te deserta sæculorum fundamenta generationis, & generationis suscitabis, & vocaberis ædificator sepium, auertens semitam in quietem.* Et cap. 61. *Et ædificabunt deserta à sæculo, & ruinas antiquas erigent, & instaurabunt ciuitates desertas, dissipatas in generatione, & generationem.* Contra autem de ijs, qui sacerdotibus Ecclesiæ catholicæ repugnant, sic idem cap. 60. *Gens enim, & regnum, quod non seruierit tibi peribit, & gentes solitudine vastabuntur.* Quid ita?

quia cum per sacerdotes, eorumq; doctrinam naturalia sanantem, perficientem, promouentem habeantur, conseruentur, amplificenturque externa bona, sunt reuera ipsi Reges, ac parentes. idcirco hæc ipsis omnino debentur. Hinc idem subijcit alloquens ecclesiasticos sacerdotes. *Gloria Libani ad te veniet, abies, & buxus, & pinus simul, ad ornandum locum sanctificationis tuæ, & locum pedum meorum glorificabo, & venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum, omnes, qui detrahebant tibi, & vocabunt te ciuitatem Domini Sion, sancti Israel.*

Sed vt illustrissima hæc fiant, euidentissimeque elucescat, quod asserimus, transferemus huc paucis immutatis, quæ libri de antiquo, & nouo Italiæ statu quarti capite quinto explicauimus, ostendentes omnia bona externa, & interna esse à sacerdotio Christi in Christianos, & mortales, vt ob id temporalium, siue externorum regnum sit ipsius totum, sit verum magisterium, meritoque illi debeantur omnia bona externa, & in primis ipsi Apostolicæ sedi. Videamus, reuera vt à Dei bonis supernaturalibus tradita per Christianorum sacerdotum doctrinam, sacramẽtorum supernaturalium administrationem, quibus docemur, regeneramur, viuimus, aut etiã mortui reuiuiscimus sint, ac stent animi bona, nimirum prudentiã, iustitia, fortitudo, temperantia; ab his sint, ac stent corporis bona; à corporis bonis sint, ac stent externa ob essentialẽ subordinationem inferiorum ad superiora, vt duobus capitibus superioribus est explicatum, tetigimus libri primi, ac secundi initio. Hoc namque est verissimum ius status, per quod stant omnia bona ab amore nostro Christo naturalium Rege, supernaturalium datore, deriuata per ministeriũ Romani Pontificis, Episcoporum, sacerdotumque eius, cui mortales cuncti obedire tenentur, cum quodlibet à iure naturali impellatur, vt sit, bene sit, ac stet, vt operis initio dicebamus.

Igitur, vt à Septentrionis regionibus initiũ capiamus, multis est monumentis testatum, in Britanniam fuisse ab Eleutherio Papa missos Fugatium, & Damianum anno 182. qui Lucium Regem, plurimosque Britannorum dicuntur Christo adiunxisse. Verum Christiana religio in ijs oris maxime prostrata est, ac prope euersa, imperante Diocletiano, quod Gildas conqueritur, neque postea bene restituta vmquam. Quin anno, vt quidam numerant. 432. cum Pelagius Britanus hæ-

resi sua gentiles suos corrupisset, Palladius Romanæ Ecclesiæ, Diaconus effecit, vt Cælestinus Pontifex eo mitteret Germanum Episcopum Antisiodorensem, qui suo nomine illos ad fidẽ Catholicã reduceret, & 434. idẽ Palladius ab eodem Cælestino est ordinatus Episcopus, ac missus ad Scotos, credentes, inquit Prosper, qui his tẽporibus vixit, in Chronico suo, cui Beda cõsentit lib. 1. cap. 13. historiæ Anglicæ, & libro de sex ætatibus mundi, siue de temporum ratione, in Theodosij minoris vita. ex quo apparet, falli, qui vitam Sancti Patricij scripsit, affirmantem Scotos Deo nomen haud dedisse Palladio Episcopo viuente, cum tam Prosper, quàm Beda testentur eos iam credidisse, cum primus est illis Episcopus datus Palladius; & nihilominus à Pontifice Romano Patricius Britannus est ad idẽ munus delectus, qui tamen Episcopus non est consecratus, nisi post obitum Palladij, discipulis huius petentibus per Amatorem Episcopum, vt vult, qui scripsit eius vitam. Tum vero Scoti Hiberniam tenebant, & in eam Britanniæ partem irruperant, quam de suo nomine Scotiam vocarunt. Commaculatus porro est, ac fere excisus in Britannia verus Christi cultus hæresibus Pelagij, & aliorum, vt Gildas conqueritur, quo tẽpore Angli è Saxonia à Britannis aduersus ingruentes Pictos, & Scotos aucti, non modo insulæ loca cuncta occupauerunt; sed cuncta vastitatibus repleuerunt, ac viginti octo, inquit Beda, nobilissimas ciuitates euerterunt; ita, vt imperante Iustiniano, Iornandes sub annum 558. scripserit libro de rebus Geticis. *Britanniæ Reges in virgeis casis, cæteros autem cum pecoribus simul in stabulis habitasse*, Sic autem pura, quæ & catholica Christi doctrina est ab hæresibus exterminata, vt Beda in vita Augustini referat, quo tempore ille ad insulam venit eos, qui superfuerant, Britannos omnes hæreticos fuisse.

Igitur annò 603. centum quinquaginta annis post aduentũ Anglorum Augustinus, alijque Itali à Gregorio Magno missi populos Britanniæ, quæ ab Anglis est Anglia vocata, ad Christum perducere ceperunt, atque ex eo sic insula est omnibus bonis amplificata, quod aperiemus, vt nulli vlla in re insulæ, quæcumque illa sit, cedat, plerasque omnes post se longissimo interuallo relinquat; cum prius, vt è Iornande diximus, ipsi *Reges in virgeis casis habitarent*. Et, quamuis Beda dicat, in illa fuisse 28. ciuitates nobilissimas antequam diruerentur ab

An-

Anglis,anno ſcilicet 453. tamen intelligo nobiliſsimas, vt illa a tempora in huiuſmodi locis ferebant, quin eas colonias Romanorum fuiſſe,non Britannorum ſedes: vt videtur Gildas aſſerere. Certiſsimum namque eſt,anno Chriſti 220. hunc fuiſſe inſulæ ſtatum, quem deſcribit his verbis Dio in vita Seueri. *Britannorum duo ſunt genera,Caledonij, & Mœatæ,nam cæterorum nomina ad hos fere referuntur. incolunt Maeatæ iuxta eum murum, qui inſulam in duas partes diuidit: Caledonij poſt illos ſunt,poſsident vtrique montes aſperrimos,& ſine aqua, itemque campos deſertos,plerosque paludibus; quodque mœnia non habent, nec vrbes; agros nullos colunt,de præda, & venatione, baccisque arborum viuunt: nam piſces, quorum ibi maxima eſt & innumerabilis copia,non guſtant: degunt in tentorijs nudi, & ſine calceis.vtuntur communibus vxoribus,liberosque omnes alunt; apud hos populus magno ex parte principatum tenet: latrocinantur libentiſsime: militant de curribus: equos habent paruos, & celeres, pedites currunt celerrime: dum ſtant,firmiſsimi ſunt, horum arma ſunt ſcutum, & haſta breuis: in cuius inferiore parte pomum eſt ex ære,vt,dum concurritur,hoſtes ſonitu perterrefaciant: pugiones quoq; habent,ſed in primis famem,frigusque,ac labores omnes perferunt: nam merſi in paludibus capite tenus, per multos dies inediam ſuſtinent: in ſiluis autem, corticibus, atque radicibus arborum aluntur.* Hæc Dio: E quibus,vt inſulæ ſqualorem, incolarumque feritatem diſcimus, ſic mendacia illorum deteguntur,qui Reges quoſdam Britannorum proferunt, eorumq. longiſsimas ſucceſsiones: cum Dio teſtetur inter eos plerumque fuiſſe gubernationem popularem. Quocirca è Porphyrio docet nos ipſe Gildas, Britannos, ſi qui fuerunt in Britannia Reges, pleroſque omnes tyrannos fuiſſe; ita, vt ille ſcripſerit. *Britannia fertilis prouincia tyrannorum.* Ac, reuera ita eſſe, docet nos, multis editis querelis, idem Gildas, cum facta deſcribit atrociſsima Conſtantini, Aurelij, Conani, Vortipotaris, Cuneglaſi, Magocluni tyrannorum. Talis itaque ſtatus Angliæ fuit ab ortu mundi vſque ad Auguſtini aduentum,per annos, vt quidam numerant, quater mille ſexcentos nonaginta duos.

Auguſtinus autem miſſus à Gregorio primo Papa Cantuariam ſtatuit ſedem,quæ toti inſulæ in ſacris tradēdis præeſſet: in eaque ſeptem ſibi ex ordine ſuccedentes Archiepiſcopi fuerunt,omnes Clerici Itali, vt poſt Bedam notauit Polydorus hi-

ſtoriæ

ſtoriæ Anglicæ libro 4. Miſsi ſunt etiam poſt illum ab eodem Gregorio Mellitus, Iuſtus, Paulinus, Ruffinianus: Romæ præterea eſt inſtituta Anglorum ſchola, multique ad Vrbem non modo priuati viri, ex Anglis, ſed, & ipſi Reges religionis cauſa ventitabant, vt ex eodem Beda, & Polydoro habemus.

Ex Anglia per Italos Sacerdotes ad CHRISTI cultum perducta prodiit eorum doctrina excultus Bonifacius Anglus, qui de mandato Gregorij ſecundi anno Chriſti 720. in Germania Chriſti doctrinam cæpit diſſeminare, & ab eodem mox Epiſcopus ordinatus Anno 724. deinde à Zacharia Papa patentibus Carolo Magno, & Pipino Francorum Regibus ante annum 750. Archiepiſcopus Moguntinus plurimos epiſcopatus in intimis Germaniæ locis, ac plurima Monaſteria erexit, ex illo Germania prius horrida, & nihil culti habens, ad tantam, quam cuncti ſuſpiciunt, & mox attingemus, felicitatem peruenit, poſt annos quater mille octingentos tredecim ab orbis fabricatione.

Nicolaus primus, ſedere cæpit Anno 858. ab eo miſsi in Bohemiã terram ſquallentem, ac nihil habentem dignitatis Cyrillus, & Methodius, qui Romæ in Monaſterio, quod in cliuo Scauri extruxit Gregorius Magnus, vt nos alibi docuimus, commorabantur, ab his ad humanitatem, moresque ciuiles, & Chriſtianos expoliti Bohemi, cum ſua regione ad hanc, quam nemo non miratur, omnium bonorum affluentiam perducti.

Idem Nicolaus Eccleſiam Bremenſem, Hamburgenſemque coniunxit, ab Epiſcopo Colonienſi exemit, eique præficiens Anſcharium, & mox eo defuncto, Rhembertum, dedit in mandatis, vt inter aquilonares gentes Chriſti cultum propagarent: quin cum Froto Danorum Rex, ad Agapetum Pontificem legatos miſiſſet petens, vt ad eius regna mitteret, qui Chriſti doctrinam diſſeminarent, quod Saxo lib. 9. ſcribit, adijcit Crantzius, ab eodem Agapeto conceſſum fuiſſe Adalgago Archiepiſcopo Hamburgenſi, vt Romanæ ſedis nomine in Dania Epiſcopos crearet.

Poſtea tamen, quod tempora ita exigerent, cum Rex Daniæ Ericus Romam petiſſet, obtinuit à Pontifice Romano, vt Laudenſis Epiſcopus Daniæ, Suetiæ, Noruegiæque præeſſet, & Romanæ ſedis nomine mitteret, qui in ijs locis latè doctrinam Chriſti amplificarent. Id tanti fuit, vt Danicus ſcriptor

Saxo

Saxo libro 12.ſcriptum reliquerit. *Nec parum Dania Romana benignitati debet, qua non ſolum libertatis ius, ſed etiam exterarum rerum dominium aſſecuta eſt.* ſequenti deinde tempore Nicolaus Cardinalis multos populos Noruagienſium Chriſto adiunxit, eiſque Archiepiſcopum ſuum conſtituit, quod Saxo libro 13.& Crantzius in Metropoli ſua tradunt.

Adalbertus Epiſcopus Pragēſis à Bohemis eiectus Romam veniens, & à Pontifice Romano exceptus, de ipſius iuſſu rediens, acceptoque ab ipſo, inquit Cromerus libro 3.commeatu, in Hungariam profectus, Hungarorum Regem Geyſam Stephanumque Chriſto adiunxit, quod & Drubauius ſcribit hiſtoriæ Bohemicæ libro ſexto, qui & addit, ab eo ſex Monachos Romanos in Hungariam, Poloniamque adductos illi auxilio maximo fuiſſe in promouendis rebus Chriſtianis: e quibus aliqui inter Hungaros Epiſcopi creati, Gaudentiusque illorum vnus Gneſnæ primus Epiſcopus factus, qui eſt Metropolita Poloniæ.

Aegidius ſimiliter Cardinalis Romanus in Poloniam miſſus à Pontifice, Regi, qui iam tum Chriſto nomen dederat, animum dedit in amplificando Chriſti cultu, cunctoſque Italici ſanguinis Epiſcopos Poloniæ dedit, quòd Cromerus lib.3. refert.

Denique, vt finem faciamus, oſtendimus nos late libro 4.de Signis eccleſiæ Dei, Signo ſexto, non alio, quàm Romanorum Pontificum ſtudio cultum Chriſti diſſeminatum in Anglia, Scotia, locisque omnibus ſupra Danubium, Rhenumque poſitis: quin pleroque omnes, qui huic rei dederunt operam, fuiſſe Monachos ex ordine, & inſtitutis Sancti Benedicti Itali, aperuimus ſigno 12.cap.3.lib.5.Populos porro illarum regionum maximę feritatis fuiſſe, nullis litteris, nulla diſciplina, ſigno 28.lib.7. & libro 22. cap.9. ad finem; loca horrentia, ac nullo cultu ex antiquiſsimo tempore ſemper extitiſſe docuimus ſigno 88. de cultu deſertorum locorum libro 20.ſigillatim vero, quantum malorum terris, ac populis illis antea fuerit, quantum bonorum ſit acquiſitum, recenſuimus libro vigeſimo ſecundo, certiſsimis omnium teſtimoniis in medium productis, rurſus, quantum præ cunctis Regibus, Angliæ, Scotiæ, Germaniæ, Bohemiæ, Hungariæ, Poloniæ, Daniæ, Suetięq; Reges fuerint diuinitus amplificati, ex quo Pontifici Romano obedientiam pręſtant, explicauimus libro 21.

Mira-

Mirabile sit igitur post tot annorum millia, tantos terrarum tractus, qui duplo sunt Europa reliqua maiores, tot bonis auctos, tot malis liberatos, tam breui, (si respicias antea acta saecula) tempore, ex quo amplexatae sunt eorum nationes Pontificis Romani praecepta, ac disciplinam. Prius enim nullae illis certae sedes, indigentia omnium cibariorum, foeditas turpis, in conuictu nullae vrbes, nullae domus: nunc vrbes, & quidē munitissimae, frequentissimae, plurimae, mirabili decore, amplitudine, situ, emporia nobilissima, nundinae, mercatura opulentissima; pro sterili olim tellure subijt foecunda; & cum nulla ijs esset agricultura, nunc singularis sit; multis in locis etiam vineta, viuaria, nemora exculta; pro dumetis villae insignes; pecorum, & equorum species vtilior; innumerae porro auri, argenti, ferri, aeris, cupri, omniumque metallorum fodinae, machinaeque adhaec ingeniosissimae, quarum sanè fodinarum prius, aut nullus, aut tenuis erat vsus. Quid hic memorem gemmas, thermas, lina, lanificium, aulaea, sericeas artes; artificiaque omnis generis infinita; quae sane prius aut nulla erant ijs, aut obscura?

An referemus externarum gentium inundationes in ista loca repressas? tot indigenarum millia prius occisa, capta? nullus erat antea publicarum rerum status, nulla familiarum nobilitas, nulla Regiarum cognationum satis diuturna successio, nulla ijs facta egregia, & quae laudem, gloriamue honestam suis auctoribus inter exteras, ac remotas gentes adsciscerent: postea vero nobilitas singularis, Regiarum cognationum longissimae successiones; cum maximis, & Regibus, & Imperatoribus Orientis, & Occidentis affinitates, gesta immortalia, & laudabilissima, ad laudem nominis, celebritatemque sempiternam vsque ad remotissimos populos comparatam.

Pudet me hic repetere superstitiones diras, stolidas, ac magicas, quae olim populis istis erant, eas adductis locis aperuimus.

Non tamen silentio praeteribimus in vnius Dei cultum conuenisse tot, ac tantas nationes, tam dissimiles, tam discrepantes, & belluinas coijsse in incredibilem mentium coniunctionem, extitisse iis innumeram sanctissimorum virorum, foeminarum, virginum multitudinem, & ex ijs aliquas linguarū multiplicium doctrinis liberalibus, dono prophetiae admirabiles: praeterea vero Reginas, aut Regum sorores, & quidem religio-

sarum sodalitatum institutrices, plurimas adhuc, quæ intrepido pectore pro virtutis officio tuendo, aut religione vitam libentissime profuderunt, & in his Reginas clarissimas, ac præter has innumeros exercitus Martyrũ, Reges ipsos Martyres, aut alioquin sanctissimos, quorum memoria cultu anniuersario toto orbe Catholico coletur. Vt omittamus Pontifices, Archiepiscopos, Episcopos, Sacerdotes, Abbates, & cuiusuis conditionis, ætatisque, sanctimonia, vitaque cælesti admirabiles, ordinum religiosorum auctores, cultus Christiani amplificatores.

Quid hic recitabimus Episcoporum, Abbatum, Canonicorumque nobilissimos consessus, illustrissima monasteria, innumera, ditissima, templa magnificentissima, plurimaque ornamenta eorum, opes ecclesiasticas, Theologos, & Philosophos eminentissimos? tot eorum scripta, concionatores sacros, præclarissimos omnium literarum, linguarum, disciplinarum cognitionem profundam, scholas frequentes, gymnasia omniũ doctrinarum publica, tot, ac tanta? Astrologos, Arithmeticos, Geographos, Dioptras, Meteoroscopos, Geometras, Mathematicos summos, omniumque istorum scripta, & inuenta singularia? Historicos, Medicos, Musicos, Pictores, Plastas, Statuarios, Architectos, Artifices, inuentoresq. horologiorum, Typographicæque artis admirabiles?

Hæc vero omnia tot, ac tanta, cum nihil eorum Angliæ, Scotiæ, Germaniæ, Bohemiæ, Hungariæ, Poloniæ, Suetiæ, Prusiæ, Liuoniæ, Lituaniæ, Noruegiæ, duodecim latissimis regionibus adfuisset ex omni æuo per tot annorum millia, quamuis populi pugnacissimi forent, & istorum quædã sibi comparare viribus possent, postquam Romani Pontificis auctoritatem secuti sunt, eorumque, quos ipse misit, ac delegauit, doctrinam sunt amplexati, breui tempore sic assecuti sunt, vt protinus ad eorum summum peruenerint; cum prius neque somnio per tanta temporum spatia potuerint illa attingere, aut adumbrare. An vero tempore exiguo, tot, ac tam cælestia dona possederunt? Per multa sæcula sunt consecuti, & adhuc potiuntur; cum tamen videant innumeras gentes eodem cæli tractu cõsistentes ad Aquilonem squallere cum suis terris, neque minimam tantæ beatitudinis partem comparasse, quæ nos omnia clarissime aperuimus adductis locis. En igitur, vt à Dei Christi donis supernaturalibus traditis per Christianorum sacerdotum

doctri-

doctrinam, sacramentorumque supernaturalium administrationem, ex qua doctrina, & administratione docemur, regeneramur, viuimus, ac mortui reuiuiscimus, sint, ac stent animi bona, nimirũ prudentia, iustitia, & fortitudo, temperantia. Ab his sint, ac stent corporis bona, à corporis bonis sint, ac stent externa ob essentialem subordinationem inferiorum ad superiora, vt duobus primis capitibus libri huius est explicatum, tetigimusque libri primi, ac secundi initio. Hoc namque est verum ius status per quem sunt, ac stant omnia bona ab amore nostro Christo naturalium supernaturaliumque Rege, deriuata per ministerium Romani Pontificis, Episcoporum, Sacerdotumque eius, cui mortales cuncti obedire tenentur, cum quodlibet naturali iure impellatur, vt sit, bene sit, stet, quod operis initio dicebamus.

Sed an Pontifex Romanus, & qui illius doctrinam secuti, intra hos angustissimos fines exundantia suæ beatitudinis è cælo dimissæ flumina continuerunt? An non in reliquas Europæ partes, & loca se effuderunt? Audi, an ita sit. Quid Græcia felicius olim poterat existimari? Quid si illi ostendemus adiectum plurimũ, ex quo Pontifici Romano obedijt, ac perstitit in eius obedientia? & quidem per eos maxime, qui maxime Pontificem Romanum coluerunt? Enimuero, quantum Pontifex Romanus iuuerit Græcos, quantũ ruentes sustentarit, ostendimus signo de confirmata vndique fide lib.5.cap.iv. Nunc aliud aperiamus. est in confesso apud plerosque omnes Græcorum scriptores, Constantinum fuisse à Siluestro Papa baptizatum, sic Photius in Nomocanone, Glycas, Zonaras, Cedrenus in annalibus suis, Nicephorus: ita Hadrianus Papa in septima Synodo, Concilium Romanum Constantino imperante habitum, Gregorius Turonensis tradiderunt. illa vero in re nemo dubitauit eum fuisse in omnibus, quæ pertinent ad religionem Christianã, maxime edoctum Romæ à Siluestro Papa. Romæque Christianæ penitus se religioni addixisse. Cum vero, vt ait Zosimus libro 2. ad finem, contenderet, vt à Senatoribus cunctis Christiana religio admitteretur, plurimique ex illis obsisterent, is largissimis Pontificem Romanum donis amplificans, relicto illius sedi palatio Lateranensi omnium nobilissimo, quin occidentalis imperij potissima ditione, vt optime ostendimus è Codicis Theodosiani lege, monumentisq. alijs signo 76. libro 17. cap. 3. de Signis Ecclesiæ Dei. Nouam Ro-

mam condere in animum induxit, Constantinopolimque Romæ parem fere extruxit, & consecrauit anno 330. imperijque orientalis caput esse sanxit.

Romanorum vero Senatorum nobilitate præ cæteris illustrium, Christianæque fidei addictissimorum, duodecim cum suis familijs Constantinopolim duxit, Olybrium, Verum, Vrbicium, Zoticum, Eugenium, Eubulum, Studium, Florentiū, Callistratum, Maurianum, Seuerum, Isidorum, quod Glycas testatur annalium quarta parte. Ab his non modo Constantinopolis, quod in ea sedem posuerint, est illustrata, sed etiam magnificis ædificijs, optimis institutis, quæ perpetuo durarent, aucta. Nam Zoticus presbyter factus, amplissimum, vt Græci vocant, orphanotrophium in illa vrbe excitauit, vt est in Codice Iustiniani, ac Menologio vltima Decembris die. Studius vero monasterium nobilissimum construxit, in quo erat locupletissima bibliotheca, atque in eo monachos omnium doctissimos commorari voluit: quibus tantum fuit semper auctoritatis, vt eorum Præfectus oecumenicus magister vocaretur; ipsi ad omnia grauissima ab Imperatoribus adhiberentur. Meminit eorum Zonaras in vita Leonis Isauri, Nicephori generalis, Michaelis Rangabis. atque hæc hi duo clerici Romani egerunt spectantia ad animi, & corporis bona. Denique Glycas inquit: omnes hi Constantinopoli domos, templa, hospitium, ædes extruxerunt. Quin ipse Constantinus, ait Zosimus lib. 2. quibusdam Roma eum secutis Senatoribus domos ædificauit. Tantæ porro dignitatis, & amplitudinis Constātinopolis euasit, vt post Romam prima esset in orbe terrarum; quod Ausonius post Zosimum, cæterosque testatur. In ea mansit imperij omnium maximi sedes, quæcumque ab orbe condito vmquam fuerit, vsque ad Constantinum Palæologum cum capta est à Turcis anno 1453. per annos mille centum viginti tres. Atqui numquam Græciæ contigit, vt vllus in ea foret Imperator, cui tot regiones parerent, tantum foret imperij, quantum pluribus eius Imperatoribus. Licet enim Constantipolis esset in Thraciæ confinibus, & Græciæ, huic tamen est illa adiuncta, & adnumerata: similiter nulla in orbe terrarum fuit vmquam regio, cui tam magnum simul, ac diuturnum foret imperium, Latio excepto, ob Romam veterem. Sed hoc interest, quod vsque ad annos 400. Romanis fuit angusta ditio, at Imperatoribus Constantinopolis à principio maxima omnium,

nium, & raro ad illas angustias est redacta, in quibus Romanorum perstitit annos 400. ita, vt vere asseri possit illud imperium latius fuisse, nisi facta fuisset disiunctio orientalis, & occidentalis; & nihilominus hoc in vno non perstitit, nisi ab Augusto vsque ad Constantinum per annos 394. vt quidam numerant, sæpè tamen aut à tyrannis discerptum, aut à rebellibus populis, & orientale adhuc occidentali coniunctum perstitit aliquando in vno, vt Constantino, Constantio, Iuliano, Iouiniano, Valentiniano, Theodosio seniore, & iuniore, & aliquot aliis per aliquod tempus. Iam vero vsque ad vltimas irruptiones Turcarum, quæ contigere, ex quo Andronicus Palæologus ab obedientia Pontificis Romani discessit anno millesimo ducentesimo octuagesimo tertio, tanta plerumque pax in intima Græcia fuit, nimirum Peloponneso, Achaia, & Attica, Thessalia, Macedonia vsque ad fines Thraciæ, & Epyrij, per annos 971. vt nihil illa tranquillius vmquam fuerit experta, licet in finibus Thraciæ, & Epyri olim Gothorum, Hunnorũ, Slauinorum, Bulgarorum, & Hungarorum sit aliquid perpessa simile antiquis populationibus, cladibusque, ac vastitatibus, de quibus Thucydides initio operis sui; nullum tamen habuit è suis Alexandro in bellicis rebus æqualem, vel Aristoteli in naturalium scientia, Euclidi in Mathematicis, Hippocrati, & Galeno in medicina. De rerum vero diuinarum doctrina, & sanctitudine, virtutibusq. solidis non est, quod loquamur: cum Christianis nulli sint comparandi, & prisci illi nihili sint præ Græcis Christianis. fuerit Alexander, aut si quis alius Græcorum militari peritia nobilior; cum tamen post consecrationem Constantinopolis Græci sint tutati potentius, latius, ac diuturnius imperium, quam vel Alexander, Seleucidæ, Ptolomæiue Reges, illud est in causa, quod catholica gubernandi doctrina (Catholicum vocamus, quod Pontificiis decretis est consonum) cunctis præstat, Deoque ipsi innititur ob essentialem, de qua diximus, subordinationem. Quocirca, ne Græci attribuerent arti militari hanc tanti imperij diuturnitatem, permisit, ac prouidit Deus, vt eorum maiores, copiarum duces maximi, à Pontificia doctrina alieni, neque adipisci imperium tantum, neque adeptum quodlibet magnum diu tutari possent, aut saltem non ita diu, vt post Constantinum sunt tutati. quod signo de infelici posteritate alienorum constat libro 23. cap. 8. Hinc etiã, quicumq; Imperatores Græci ab alie-

nauerunt se à Pontificis Romani obedientia, ijdem passi sunt insigne imperij detrimentum, quod non euenit illis, qui Pontificis Romani fidem sunt secuti. Denique ijs imperantibus illud est euersum, qui diutius, ac maxime omnium se ab ipso abiunxerunt.

Rursus, ne humanæ ascriberent peritiæ tanti imperij diuturnam conseruationem, voluit in ea Græcos Christianos quodammodo superari à maioribus suis, cum tamen his præstiterint illi in diuinarum rerum cognitione, ac sanctitate morum.

Sed quando constant homines ex animo, & corpore, animi vero felicitas, & beatitudo sit, vbi ille à vitiis, & perturbationibus vacuus in diuinæ veritatis contemplatione iugiter defixus, quantum fieri potest, occupatur, & hac parte Græci catholici infinito interuallo superent antiquos, colligitur necessario, esse animi bonis abundantiores.

Hinc post Constantinum vsq; ad Basilium Macedonem sunt habita octo Concilia generalia in Græcorum terris, ad quæ ex omni prope cogniti orbis regione doctissimi viri aduenerunt, & in vnam fidem consensere; habemusque plurimorum scripta eruditissima. Idem colligitur ex innumeris virorum, fœminarumq. sanctitudine illustrium vitis, quas Methaphrastes, aliique collegerunt. instar sit omnium Pulcheria Augusta, quæ tamdiu tamque prudenter imperium orientale administrauit, cui nullam tota antiquitas parem nominare potest: vt signo de prudentia politica est explicatum. Ab hac porro diuinarũ rerum notitia Græci excesserunt; ac proinde ab intima mentis beatitudine, cum Pontificis Romani obedientiam simul abiecerunt, vt ostendimus toto libro 12. atque ita ob essentialem subordinationem quatuor illorum bonorum facta est ab illis omnium iactura.

Ad corporis beatitatem facit non modo decus, sanitas, ac robur eius, sed affluentia externorum bonorum, quæ Græcis catholicis adfuit magis, quam maioribus à vero Dei cultu auersis, ob imperii quo sunt potiti, amplitudinem, & diuturnitatem, ad hæc autem plurimum confert tanta, ac tam diuturna tranquillitas, qua per tot sæcula abundarunt, maxime in mediterraneis locis. Ex quo fit, vt vita magis in tuto fuerit Græcis post Constantinum, quam prius; ac propterea, quoad corpus fuerint magis fœlices; corporis enim primũ, po-

tissi-

tissimumque aliorum omnium bonum vita. Hinc nullas in Græcia legimus, quantum recordor, vrbes excisas post illum, vsque ad Andronicum Palæologum, cum prius multas nemo non sciat euersas. Hac igitur sint satis, quantum spectat ad Græciam.

Quod si Galliam respiciamus, ac tempora illius antiqua conferamus cum illis, quæ post Constantinum fuere, quot, quæso, ac quantis illa post Romani Pontificis auctoritatem auctam, & à Gallis, Francisque cultam, bonis est amplificata, aucta vrbibus nouis, antiquæ vrbes nouis, & admirandis, siue decoribus, siue incrementis, agri exculti non modo ad fructus terræ vberrimæ producendos, sed ad habitationem mortalium commodissimam? Quid hic Regum potentissimorum longissimas successiones, affinitatesque cum omnibus totius orbis Regibus, & Imperatoribus iunctas familias, Principum nobilitate, vetustate, ac rebus præclare actis illustrissimas, Reges amplissimos tot regionibus datos in Africa, Europa, atque Asia, Imperatores Orienti, atque Occidenti datos, bella gesta, victoriasque relatas è bellicosissimis, ac remotissimis gentibus, præstantissimos in omni doctrinarum genere viros editos, atque alia bona priscis Gallis ignota recensebimus? ea complexi sumus Signo 32. de prudentia politica, cap. 1. tomo 1. & de felici posteritate Catholicorum 92. tomo 2. cap. 4.

Iam vero, nemo potest negare, cum tot bona Gallis euenerint, postquam Romani Pontificis auctoritatem colunt, ab eodem Christi cultum, per eos quos ille misit, accepisse; id enim clarissime fatentur Episcopi ipsorum in literis, quas ad Leonem primum dedere: plurimos autem eorum, quos ad doctrinam Christi in Galliis disseminandam Pontifices Romani destinauerunt, Italos Sacerdotes, atque etiam Romanos fuisse, colligi potest ex ijs quæ signo de Fidei propagatione libro 3. diximus. non est opus eadem repetere, sed habemus adhuc alia, quibus ostendere possumus, quantum Romani Pontifices euexerint Gallos, seu Francos: ijdem namque nunc quidem sunt Galli, & Franci; quantum dignitatis, ac potentiæ fuerint ijs largiti, consilioque, & ope; tantum certe quidem, quantum numquam leguntur antea consecuti.

In primis igitur, cum Desiderius Longobardorum Rex inua-

inuaderet in ditiones Pontificias, Ecclesiæque Romanæ vrbes conaretur occupare, Hadrianus Papa, idemque ciuis Romanus Carolum Magnum postea dictum, consilio, monitisque impulit, vt in Italiam veniret, Regnum Longobardorum sibi armis compararet, eiusque auctoritate, & opibus, quantis posset, effectum, vt in Italia tantum ditionis acquireret, quantum Galli nunquam potiti fuerant vnquam. Huic consilio, monitisque Papæ reluctati sunt omnes Gallorum proceres, vt ait Eginarthus Caroli Magni scriba, in ipsius vita: Carolus tamen Pontificis fidem secutus est: venit in Italiam, latissimumque in illa imperium sibi, ac posteris suis, magno tamen Italorum bono, acquisiuit Anno 774. Rursusque Anno 801. à Leone III. Romani sanguinis viro coronatus est Occidentis Imperator, quod illi, ac nepotibus eius, apud omnes auctoritatem maximam, potentiamque adauxit. Hæc post Eginarthum, Ademarū, Aimoinum, Rheginonemque, & alios multos latè prosequitur Paulus Æmilius.* Quantum porro conati sunt ijdem Romani Pontifices posterorum Caroli Magni dignitatem, & Imperium tueri, diximus signo 8. de cura Pontificis Romani in Catholicis tuendis libro 19. cap. 4.

Rursus Anno 1095. Vrbanus secundus Pontifex Maximus Italici sanguinis: cū in Gallias se contulisset, & indicto ad Claramontem concilio Regem Philippum, ob illicitas nuptias excommunicasset, vt cunctis notum fieret, Gallorum decus, ac maiestatē, ab vnius Papæ consilio multo magis pendere, quā ab ipsius Regis, quem à se Pontifex ab alienauerat, potentia; & viribus, Gallos in primis, atque alias deinde nationes impulit, vt expeditione facta in Orientem contenderent. quod illi Consilium secuti Turcos nobilissimis victoriis relatis profligarunt, Asiam, quam Constantinopolitano Imperatori concessere, Ciliciam, Syriamque, quæ Gallici sanguinis Regibus, ac Principibus, vna cum Cypro diu paruere, ceperunt: tantumque nominis sibi, ac celebritatis adepti sunt, vt Occidentales omnes ab Orientalibus Franci, ab egregia ipsorum facta appellentur, quæ referunt Robertus Monachus, & Gulielmus Tyrius proprijs libris.

At post Annum 1201. cum rursus vrgētibus Cælestino III. & Innocentio III. Pontificibus Romanis, & è gente Romana ortis, Galli in Græciam profecti essent, vt inde Orientem peterent,

terent,contigit, vt Conſtantinopolis fuerit ab eis capta, Imperatorque Græciæ creatus Balduinus Galliæ Belgicæ, quæ tum Regi Francorum ſubiecta erat, Comes è ſanguine Gallicano,atq; ita Galli conſilia Romani Pontificis ſecuti diu Conſtantinopolitano imperio ſunt potiti, quod numquam contigerat vlli Gallorum Principi ab orbis ipſius conſtitutione. Refert hiſtoriam Vuilardinus Gallicus ſcriptor, Villanæus lib.5. cap.27. Extat epiſtola Balduini Imperatoris, qua rei geſtæ ſeries explanatur apud Elmodum libro 6.cap. 20. in qua aſſeritur, ab Epiſcoporum militibus primum captam Conſtantinopolim, delectumque Imperatorem tum à Proceribus ſex, tum ab Epiſcopis, in quibus erat & Apoſtolicæ ſedis Legatus Epiſcopus Bethlehemiticus.

Anno deinde 1265. cum Papa Vrbanus Quartus natione Gallus,& Clemens Quartus Prouincialis elegiſſent Regē Neapolis, ac Siciliæ Carolum aduerſus Manfredum tyrannum, is electioni acquieſcens,ac multas Francorum copias ſecum ducens, multoque maiores Italorum, Romanorumque,à quibus Senator vrbis eſt electus, & adhuc ipſius ſtatua viſitur in Capitolio rem totam teſtificans, Romæ coronatus eſt à duobus Cardinalibus Legatis, atque his opibus aſſecutus eſt regnum Neapolis, ac Siciliæ,Tunetenſem Regem in Africa ſibi tributarium fecit,multaque in Epyro,Poloponneſo, & continentibus terris,oppida,& loca, adeptusque eſt iura regni Hieroſolymitani dono Mariæ filiæ Bohemundi principis Antiocheni. cumque hac de re lis eſſet inter eam,Regemque Cypri Hugonem Luſinianum; Carolus pro ſe retulit ſententiam à Pontifice Romano, à quo & obtinuit, vt Imperij Vicarius eſſet in Italia: quod maximas ipſi,ac poſteris vires comparauit: Hæc late Villaneus illorum temporum ſcriptor libro 7.cap.6.& hiſtorici rerum Neapolitanarum. Carolo filius fuit Carolus ſecundus. cui cum nupta eſſet Maria nata è Stephano Quinto Hungariæ Rege,illud eſt regnum conſecutus,& quamuis multi proceres Hungariæ reluctarentur, Rex tamen Hungariæ declaratus eſt Carolus à Bonifacio Octauo, tandemque regnum ſibi illud acquiſiuit. Ex hoc ortus Carolus Martellus ſuſcepit Carolum Robertum, atque hic Ludouicum, qui Hungariæ regnum Polonicum adiecit. Hæc tum Villanæus, qui temporibus his viuebat,ſeptimo,& octauo,tum Bonfinius ſcribunt. tenuit poſteritas Caroli Neapolitani regnum vſque ad annum

1442.per annos centum septuaginta septem.

Sic igitur Galli, consilio, atque ope Romanorum Pontificū, atque Italorum sacerdotum consecuti sunt tam magnas ditiones in Italia, Hungaria, ac mox etiam Polonia, Africa, & Græcia, quas nulli è maioribus ipsorum fuerant adepti vllo tempore, aut etiam tanto. En effecta essentialis subordinationis quatuor illorum bonorum, per sacerdotes à cordis nostri amore Christo omnium creatorum Rege deriuata, vt proinde sacerdotes sint parentes, ac Reges.

Reliqua est Europæ extrema regio Hispania. Hæc ex antiquo tempore post gentium dispersionem primos, & antiquissimos habuit incolas, qui in Thartesso à Tharsis Iapheti filio, quod in vniuersali historia antiquitatum latè ostendimus, siue in Betica consedere, ac Turditani, Turduliue sunt appellati, vt ait Strabo: dein vero sic est ab Iberis Asiaticis occupata, vt nomen ab illis acceperit, quod post alios Dionysius Alexandrinus tradit; postea vero ex magna parte adducta est in potestatem ab Afris, è quibus Gerion dicitur fuisse, inde à Græcis, Troianis, Tyriis, quin & ab ipso Nabuchodonosoro, Chaldæisque, vt vult Iosephus libro contra Apionem: mox autem Celtis, vnde Celtiberi, Carthaginensibus, & Romanis: sed & variis tēporibus occupatæ illius regiones fuere à Lydis, Thracibus, Rhodiis, Phrygibus, Cypriis, Ægyptiis, Milesiis, Caribus, Lesbiis, Phocensibus, qui Hispanias occuparūt: habemus Herodotum testem, libro 1. à quo discimus circiter ætatē Cyri id accidisse sub initia Romanæ vrbis, quantum colligimus è Iustini libro 43. atque ita decem, & nouem nationes exteras illa habuit, à quibus ante imperium Romanum detenta fuerit; necesse est autem, maximas clades subierit, tot exteris in illam irrumpentibus, ac priores incolas, vt mos erat antiquus, exturbantibus, aut in seruitutem rapientibus per annos mille quingentos, tot enim numerant plus minus aliqui ab irruptione Iberorum vsque ad imperium Romanum. Vnus porro inferiori tempore Tiberius Gracchus dictus est à quibusdam subuertisse in Hispania trecentas vrbes, vt è Polybio narrat Strabo, quod quamuis ipse irrideat libro Geographiæ tertio, Florus tamen in epitome ait, in Celtiberia sola dirutas vrbes à Tiberio centū quinquaginta, illudq. certum, Traiano Imperatore à Romanis euersam nobilissimam Lemacenorum vrbē Emporiumque, vt aliqui volunt, Norbæam: præterea in Pompeia-

peianis, Illyturgium, Castulonem, Carthaginem veterē à Scipione Africano, Numantiā, Iberiam, Bilbilimque ab ijsdem romanis, & Saguntum à Carthaginensibus, præclarissimas ciuitates solo æquatas, quæ refert post alios Ioannes Gerundensis Paralipomenon lib. 1. cap. vlt. Atque vt omittamus bella à Carthaginensibus aduersus Hispanos in Hispaniæ medio gesta, Romani eos variis præliis cōciderunt per annos ducentos quinquaginta, vt Paterculus testatur: atque ita non immerito cecinit Horatius, carm. lib. 3. ad 8.

Seruit Hispanæ vetus hostis oræ.

Cum vero per annos mille quingentos tot in illam nationes exteræ irruperint, ac tandem romani illam sub imperium miserint, & colonijs inductis antiquos fundorum dominos pluribus in locis spoliarint; Mauri post hæc, imperāte M. Antonino, Hispanias prope omnes, inquit Capitolinus, vastarint, quos & Bæticam populatos scribit Lampridius in vita Seueri Imperatoris; Germaniq. Gallieno imperante easdem diripuerint, quod Eutropius refert: quin illæ sæpius ab Imperatoribus romanis vario modo sint vexatæ, & spoliatæ, vt à caligula, & galba, qui multas vrbes Hispanicas mœnibus priuauit; imperante tandem Constantino ab anno 312. vsque ad 414. in maxima tranquillitate steterunt, quo scilicet Osius ille Cordubensis romanæ sedis studiosissimus, in Niceno, ac mox etiam Sardicensi Concilio Pontificiam potestatem decretis clarissimis maxime stabiliuit, donec in Hispania Priscillianistæ hæretici cuncta, teste Seuero Sulpitio, conturbarunt, atque eo tempore, vt notauimus signo de interitu fidei 16. lib. 5. in illam se effuderunt Sueui, Alani, Vandali; ac postremo Visigothi, qui tamen, si superiora tempora spectēmus, exigua Hispanis damna intulerunt, & quod aliqui de fame nescio qua ingenti scripta retulere, à quonam ex antiquis scriptore id acceperint ignoramus: excitarunt autem Visigothi nobilissimum in Hispaniis regnum, quod adhuc durat in eorum cognatione, vt aperuimus signo de felici posteritate regum catholicorum 92. lib. 2. c. 3. Cumq; Visigothi omnes Ariani forent, anno 586. richaredus eorum rex amplexatus est religionem catholicā, quæ vna cum regno, & Hispania tota floruit vsque ad annum 709. per annos centum viginti tres, quibus Hispania pacatissima fuit. post hos Vitiza desciuit à fide romani Pontificis, fecitque potestatem cuilibet sacerdoti, vt plures habere vxo-

res eodem tempore posset; iussit ne quis ad Romanum Pontificem appellaret. Successit illi Rodericus, eisdem moribus; quo imperante, Arabes Hispanias concisa Visigothorũ nobilitate, anno 716. occuparunt, ac multas illis grauissimasq; clades attulere; expulsi vero sunt prorsus ex illis anno 1492. Atq; ita per annos septingentos prope, & septuaginta sex non dissimili statu Hispaniæ fuerunt, quo vel ante Constantinum, vel, quod veritati propius est, ante Augustum: ante hunc enim semper Hispaniæ coloni priores ab exteris bello fatigati sunt, eorumque regiones prædationibus, & vastationibus patuerunt, quod tum ex ijs, quæ diximus, tum ex Strabonis libro tertio liquet, cum latrocinia domestica, feritatem maximam, prœliaque Hispanis inter se, & cum exteris plerumque continentia in medijs terris fuisse scribit, per quæ contingebat, vt incolæ priores à posterioribus eijcerentur e sedibus suis, aut bonis omnibus priuarentur.

Igitur post imperium Constantini bis Hispaniæ fuerunt ab exteris oppressæ, priuatæque fructibus optatæ pacis, cum bis à fide Romani Pontificis se abiunxerunt: sed quod vltimo loco euenit, luctuosissimum fuit, maxime diuturnum, ac simile ijs, quæ accidere solebant ante Augustum. Videamus autem, quid quantumue boni contulerit Hispaniæ Pontifex Romanus, Itali sacerdotes, aut alijs sedis Romanæ studiosi.

Satis autem constat, Hispaniam concessisse ad cultum Christi illorum labore in primis, quos Romani Pontifices Roma misere; vt signo 6. de fidei propagatione libro 4. explicauimus. Tria porro illi tempora præ cunctis felicia fuere, qualia numquam contigere ab orbis fabricatione. Primum, à Constantino imperate vsque ad irruptiones Sueuorum; secundum, à Rechardo ad Vitzam; tertium, ab expulsis omnino Saracenis, quod adhuc persistit. Semper autem tribus istis temporibus fuere in Hispania, qui studiosissimi forent auctoritatis pontificiæ, ijdemque auctores præcipui felicitatis, qua posita est Hispania. Nam primo floruit Osius Episcopus Cordubensis, qui Romani Pontificis nomine præsedit vniuersali Concilio Nicæno, & Sardicensi, quo decreuit vna cum cæteris Episcopis, maxima in honorem sedis Apostolicæ, quæ habentur cap. 7. & 10. Tempore autem secundo floruit Leander Pontifici Romano addictissimus, vt apparet è Gregorij Magni epist. 41. li-

bro

bro 4.ep.115.libro 7.& dialogorum libro 3.cap.31.Moraliumque præfatione; is autem fuit Leander, cuius opera Recharedus,& Visigothi ad fidem Catholicam redierunt, & quem Romanæ Ecclesiæ Legatum fuisse, eo tempore scribit Lucas Tudensis,vt notat Vasæus anno 589.Tertio præter alios ipse Rex Ferdinandus, qui tribunal inquisitionis instituit, cui se, regiamque potestatem subiecit, quod nos signo de admiranda progressione sacræ potestatis ostendimus libro 17. Atque ita, veluti cum maximis est Hispania calamitatibus afflictata,tum recesserant eius Reges, aut plerique è populo ab obedientia Pontificis Romani; sic cum maxime est euecta ad fęlicitatem, maxime obedientiam Romani Pontificis est amplexata.

Est autem iucundissimæ contemplationis intueri Hispanias Primo tempore ad amplissimam felicitatem prouectam tribus sanctionibus in honorem Dei,ac Pontificæ sedis, quasi tribus gradibus factis per Osium Cordubensem sedis Apostolicæ Legatum,in Concilio Nicæno,ac Sardicensi.contra autẽ corruisse in. acerbissimas ærumnas euersis à Vitiza, Gothicaque natione, tribus illis sanctionibus, quasi tribus gradibus deieitis.

Prima est in Concilio Nicæno can. 3. qua vetantur clericis cuiusuis mulieris cõtubernia,nisi sit mater, auia, soror,matertera,amita,atque ita, quod explicant docti, coniugia prohibita clericis apparent; vt alibi ostendimus.

Secunda est, vt appellare cuiuis liceret ad Pontificem Romanum, quod quamuis in more positum foret,ac diuini iuris habeatur,Concilij tamen auctoritas clarior accessit.

Tertia denique erat in vtroque Concilio stabilita,qua filius Patri consubstantialis asserebatur. Hæ tres leges euersæ sunt, cum Saraceni Hispanias occuparunt. Vt enim Marinæus notat lib.7. Alfonsus Primus, cognomento Catholicus, Castellæ Rex,qui regnum iniuit anno 737.curauit,celebrato Concilio, vt omnes Gothi,qui hæresi Ariana infecti erant,quasi in illam relapsi, amplecterentur veram doctrinam. sic igitur euersa erat sanctio Concilij Nicæni,pertinens ad filij consubstantialitatem.

Vitiza vero,cuius mores imitatus est Rodericus,duas alias sanctiones euertit, ac vetuit appellari ad Pontificem Romanum, clericisque, & sacerdotibus potestatem fecit, vel plures vxores ducendi, atque ita tres præcipuæ sanctiones

per

per Osiam Romani Pontificis in Concilio Nicæno Legati stabilitæ, per Vitizam, Rudericum, gentilesque ipsorum prostratæ sunt, ac simul etiam omnia bona Hispanorum Saracenis Hispanias occupantibus.

Nacta vero est Hispania primo tempore, non modo fructuosissimam pacem, sed & per clericos Romanos, vt haberet è sua natione Pontificem summum Damasum Papam; quo viuente est habitum Concilium secundum vniuersale Constantinopoli, ac Romæ, inquit Ammianus Marcellinus lib. xiij. erat Pompiliani securitas temporis, & qui virtutum, laudumque omni genere excelluit. Amplius, vt orbi daret optimũ, fortissimũque Imperatorem Theodosium Magnum, cuius posteritas per multos annos est imperium Romanum moderata, succedentibus illi filiis Honorio, & Arcadio, ac mox istorum progenie Theodosio iuniore, cui substituta est Pulcheria soror, & Eudoxia Imperatrix Valentiniani vxor, cuius liberi è Vandalicis Regibus suscepti, Africam diu tenuerunt, vt Procopius eorum temporum scriptor libris de bello Vandalico narrat. Atque ita Hispani Theodosij consanguinitas diutius imperauit in orbe Romano, quam Imperatoris vllius, qui fuerit ante ipsum; Hispaniæque contigit, vt eodem tempore nancisceretur electum à clerico Romano Damasum Pontificem summũ, simulque Imperatorem summũ Theodosium, quem Gratianus Romæ, & Occidentis Imperator Orienti dedit, vt nobilissima regio gloriari posit tantæ prosperitatis euentu, quanto nulla in orbe terrarum toto omnium sæculorum decursu. Id vero per clericos, & Pontifices Romanos, ob essentialem quatuor illorum bonorum subordinationem ministerio sacerdotum, à Christo omnium Rege stabilitum.

Videamus autem, quid Itali clerici, ac Romanus Pontifex Hispaniç contulerit in assequenda, qua nunc fruitur, fęlicitate. vt vero antiquiora mittamus, maxime Hispanos iuuerunt illæ expeditiones indictæ aduersus Saracenos ab Vrbano II. cum cruce primus signare cępit eos, qui in ea bella nomen darent. ex quo factũ, vt Hericus Comes Bisuntinus nepos ex fratre Gulielmo Lotharingię Duce Godifredi Regis Hierosolymitani Pôtificũ Romanorũ cunctos aduersus Mahometē mouētiũ cõsilia, & hortationes secutus, cũ militibus suis ad Hispanias appellens, iunctus sit affinitate Regibus Castellæ, & varie Saracenos in Hispanijs fatigans, ac frangens nobilissimũ regnũ Portugal-

liæ

liæ constituerit, viresque Saracenorum distraxerit, quominus posset aduersus alios Hispaniæ Reges, ac populos. Idem consilium secuti Genuenses, ac Pisani, sed maxime illi Classibus comparatis multas in Hispania ciuitates Saracenis abstulere, multis eos victoriis relatis contudere, ne tanta in Hispanos molirentur, ac possent. Anno enim 1117. Pisani Maioricam ceperunt, quod Villanæus testatur lib. 5. cap. 30. quam cum deinde Saraceni iterum tenerent, Genuenses diripuere Anno 1146: & seq. profligatis in littore Granatensi ad Almeriam Saracenis, ingentem predam fecerunt: posteroque in ora Barchinonensi Tortosam aggressi, eam Saraceni eripuerunt; quod post Othonem Frisingensem, notauit Sigonius libris de regno Italiæ. sed maxime Hispanorum vires auxit illud, quod his verbis de equ tibus S. Iacobi, illorumque ordine recitat Antonius Nebrissensis: *Extat in monumentis Alexandri Quarti Poutificis Maximi, Anno Pontificatus sui xvij. salutis vero Christianæ sexto, & septuagesimo, supra millesimum centesimum, in fauorem ordinis Priuilegium, in quo refertur, fuisse in Hispania temporibus illis viros quosdam nobiles ordinis equestris, qui seipsos, omniaque bona sua Christi militiæ deuouerunt professi, quoad viuerent, se gesturos bellum contra Christiani nominis hostes Saracenos, qui totam prope Bæticam, magnamque Tarraconensis Prouinciæ partem occupauerant, tenuerantq. per annos 400. fuerunt autem ea tempestate Equitum illorum facultates, perquam tenues, quippe qui non multo plura, quam viginti Castella, & ea quidem munitissima, possiderent, quæ sub obscuris nominibus in ipso Priuilegio nominantur. Per idem tempus Magister ipse, cui Petro Ferdinandi nomen erat, cum plerisque sui ordinis Equitibus Romæ profectus, suo, atque suorum omnium Fratrum nomine rem omnem cum personis Apostolicæ sedis, subiecit, supplicauitque, vt ab eadem in proprios, ac peculiares filios admitterentur, traderetque illis viuendi normam, id quod est à Pontifiee factum. nam, & illos in filiorum suscepit locum, & bona omnia sub Apostolicæ sedis patrimonio reposuit normamque viuendi tradidit, quam deinceps in ordinem cum monitorio pænali Magister Albertus S. R. E. Cardinalis vir plane optimus, atque eiusdem militiæ admodum studiosus redegit, quæ nostra quoque ætate recensuit, confirmauitque Iulius Secundus Pont. Max. anno Christianæ salutis, septimo supra millesimum quingentesimum. Ex paruo itaque illo principio, per* quos-

quosdam incrementi gradus eo potentiæ hic Equester ordo peruenit, vt nostro sæculo mille cataphractos equites bello armare possit, quas copias beneficio Principum acquisiuit, ob insignis res gestas in bello, quod sine intermissione contra Mauros Baticæ iniustos possessores ad hæc tempora gessimus. Nam & pugna illa memorabili, qua Miramolinum superauimus, sub Petro Ario eiusdem ordinis Magistro singularem operam nauauit: qua victoria parta, est Anno salutis duodecimo supra millesimum ducentesimum, Hispanorum Rege Alphonso nono. Atque deinceps Ferdinando Rege in oppugnatione vrbe, & Cordubæ per quam strenue hic ordo militauit, sed præcipue in obsidione Hispalensi, vbi Pelagius Corrigia cognomento Ensiferorum Equitum Magister firmissimumque tenuit præsiduum: fuere deinde huius ordinis Magistri viri splendidissimi, quorum insigni opera in bellis Reges vsi sunt, quæ contra nominis Christiani hostes Mahometis cultores gesta sunt. Hæc ille libro 2. decadis primæ cap. 9. Hispanarum rerũ de militia S. Iacobi instituta exemplo aliarum, quas Romani Pontifices excitarunt aduersus Christianæ religionis hostes, vt ostendimus signo de cura Pontificis Romani in tuendis Catholicis, sicut hanc etiam maximo Hispanicarum ditionum bono. Post hæc aliud incrementum Romani Pontifices adiecerunt illis, & quidem maximum. Anno enim 1296. Bonifacius Octauus constituit Iacobum Admirantem, vt vocant, Vexilliferumque S. R. E. toto mari, Regemque Sardiniæ creauit, Sardos adhortans decretis, ac litteris promulgatis, vt à Pisanis Ecclesiæ Romanæ aduersantibus se abiungentes, Iacobi sese potestati subiicerent. Cuius decreti auctoritate perfectum est, vt aucta potentia Iacobus Sardiniæ Regnum sibi, ac Regibus Aragoniæ parauerit, quod memoriæ prodidit æqualis eorum temporum Villanæus libr. 8. cap. 18.

Rursus aliud Romani Pontifices Hispanicis regnis robur addidere. Ioannes enim vigesimus secundus instituit in Portugallia ordinem militiæ CHRISTI, cuius præfecto sedes est in Marino Siluensis diœcesis oppido: ac mox bona Templariorum, qui deleti sunt malis artibus Philippi regis Francorum ac nimia Clementis V. indulgentia, fuerunt Equitibus eius ordinis à Pontifice Romano attributa, quod testatur Franciscus Tharapha lib. de Regibus Hispaniæ, cap. 11. Horum porro fortitudo singularis extitit non modo in Hispaniensi-

bus

bus locis; sed in Africæ plurimis, ac munitissimis oppidis expugnandis, imperioque Lusitanico adijciendis, quod historias illius legentibus apparet. Henricus, Ioannis Primi Portugalliæ Regis filius fuit istorum equitum magnus Magister, nisi me fallit, continenterq́. operam dedit in explorandis, & acquirendis Africæ maritimis terris ad Austrum protensis: cumque magnos faceret progressus, impetrauit à Martino Quinto, vt quæcumque Lusitani loca detegerent, eorum forent, neq; posset vllus Christianus sibi illorum conquirendorum facultatem modo vllo vsurpare, quod Ioannes Petrus Maffeius initio historiarum testatur. Aloysius deinde Mustus Venetus patritius Lusitanicarum nauium dux ob summā peritiam factus, vsque ad æquinoctialē circulum maritimas Africæ plagas detexit. Atque ita tum Pontifex Romanus, res Hispanicas maxime amplificauit. Testis est Petrarcha libro 2. de vita solitaria, Fortunatas insulas ab armata Genuēsium classe detectas, acquisitas; quę Castellanorum deinde imperio sunt adiectæ: sed illud maxime auxit Hispanica imperia, quod à Pontificibus Romanis est prouectum, confirmatumque, & ab Italis sacerdotibus studio religionis est inuentum. Anno enim 1492. Christophorus Columbus natione Genuēsis, acceptatrium nauium classe ab Isabella Castellæ Regina, nouas in Occidente Indias detexit: votis tamen multis nuncupatis, propter quæ clarissime apparuit religioni in primis Indiarum acquisitionem deberi, vt apparet è relationibus ipsius: & post annos quinque Americus Vespuccius Florentinus, similibus Deo votis conceptis, continentem terram latissimis spatiis protensam. Cumque post hæc Lusitani Emanuele Rege in Oriente nouos & ipsi, amplissimosq́. terrarum tractus aperuissent, Alexander VI. Papa partitus est tamquam Vicarius Christi, cui data est omnis potestas in cælo, & in terra, inter Castellanos, & Lusitanos, quæcumque illi ignota loca inuenissent in Occidente, & Oriēte; ita vt Castellanorum foret quidquid occidentem versus incognitum foret vsq; ad dimidium totius telluris; vicissim Lusitanorum quodcumque Orientem versus incompertū prius occurreret, neq; vllus posset interturbare acquirendas ab ipsis terras, sibiq́. vllo modo parare. Cumque ob Moluchas insulas opulentissimas à Lusitanis subactas quæstio foret. ad summum Pontificem delata est controuersia, lataque in Auditorio Rotę Romanæ pro altera parte est sententia, à qua rursus ad eundē

Pontificem fuisset appellatum transactione quæstio finem sortita est, vt est in historia generali Indiæ lib. 2. cap. 8. Meminit eius rei Petrus Martyr in operis sui medio: sed enim nisi etiā religiosi viri incolas earum regionum traduxissent ad virtutes, ab efferatissimis moribus frustra tot conceptis votis Indiæ detectæ fuissent, frustra nauigantibus ad illas apertissime Deus adstitisset.

Sic itaque religiosi sunt in causa ob eam, quam diximus subordinationem quatuor illorum bonorum, gratiamq. diuinam à Christo in homines per sacramenta deriuatam, vt stent omnia bona externa, & humana, ac merito sint, quod S. Dionysius aiebat cap. 12. de diuinis nominibus, clerici, Reges, Dominique, & quando, vt supra è S. Ignatio referebamus epistola ad Smyrnenses, sacerdotium est summa omnium bonorum; propterea vult idem Sanctus, ipsos non modo sacerdotes esse, ac propter sacerdotium Christi locum tenere, sed etiam principes esse, ac propter principatum locum Dei, domini vniuersorum sibi summo Dei dono vendicare. Recte enim S. Thomas in compendio Theologiæ cap. 242. *Non est dubitandum etiam hoc iudicium, quo in mundo reguntur homines, ad Christi iudiciariam potestatem pertinere, vnde etiam ad ipsum introducuntur in psal. centesimo nono verba Patris dicentis, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum: assidet à dextris Dei secundum humanam naturam, in quantum ab eo recipit iudiciariam potestatem, quam quidem etiam nunc exercet* (aduerte hæc) *antequam manifeste appareat, & omnes inimici pedibus eius subiecti sunt. Vnde & ipse statim post resurrectionem dixit Matthæi cap. vlt. Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra: est autem, & aliud Dei iudicium, quo vnicuique in exitu mortis suæ retribuitur, quantum ad animam, secundum quod meruit.* Hucusque Sanctus, volens omnia temporalia distribui viuentibus à Christo pro merito, cuiusque ex illa quatuor bonorum deriuatione, sicuti debent etiam distribui à quolibet rege, ne sit tyrannus, ac diabolicus, nō legitima, sed diaboli potestate vtens; illud est tamen verum, Christum mansuetissime agere, ac nullum relinquere irremuneratum bonum, quod nō modo à Christianis, sed etiam infidelibus fiat, quod illis aliqua sit diuinorum cognitio, & persuasio, cultusq. diuinitatis, à quo in animum corpus, & externa deriuatur cōmunicatio supernæ bonitatis, cui communicationi Christus in omnibus præest,

eius-

eiusque ministerium, quoad homines dirigendos in terris Vicario suo Pontifici Romano, ac clericis per hunc ex ordine cōmisit; sic itaque temporalium cunctorum Rex est Christus.

Sic Pontifex summus, Christique sacerdotium pertinet ad omnem terram, ac totius terræ regna sunt illi subiecta, quod à petra Danielis in Petro designatum scribit S. Augustinus contra Iudæos, & Arianos, & tractatu nono in cap. 2. Ioannis, & S. Hieronymus in cap. 2. Isaiæ Hesychius psal. 2. Giutmūdus Auersanus lib. 3. de sacramentis. sed adhuc tamen propriora inspiciamus è quibus apertissimum fiet adhuc clericos esse reuera in temporalibus parentes, ac Reges.

En igitur, vt à Dei donis supernaturalibus traditis per Christianorum sacerdotum doctrinam, sacramentorumque supernaturalium administrationem, quibus regeneramur, viuimus, aut etiam mortui reuiuiscimus, sint ac stent animi bona, nimirum charitas, prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia. Ab his sint, ac stent corporis bona; à corporis bonis sint, ac stent externa ob essentialem subordinationem inferiorum ad superiora; inter hæc quatuor Deum, animam, corpus, externa, vt duobus primis capitibus libri huius est explicatū, tetigimusque libi primi, & secundi initio. Ita vt sit hoc verum ius status, quo stant omnia bona, per quem statum Pontifices summi, Episcopi, Sacerdotes, Clericique ex ordine sunt participata diuinitate Dei, sapientiæ magistri, parentes, ac Reges, vt S. Dionysius vna cum S. Petro, quod infra aperiemus, aiebat, & in his, quod iurisconsultus dixit, ius status consistat.

Cum spectet ad parentes, Regesque optimos, ac vere Reges alere filios, qui se alere haud queunt, eandem potestatem, dignitatem, bonaque ijs relinquere, tueri bona animi, corporis, atque externa, idque præstiterint, ac præ cunctis præstent Pontifices summi, Episcopi, Sacerdotes, & Clerici; hinc fit hos reuera esse parentes, ac Reges. Cap. IV.

Lericos, Sacerdotes, Episcopos, Pontificesque summos esse quoad temporalia, parentes reuera ac Reges est adhuc aliis argumentis probandum.

Primo igitur spectat ad parentes alere filios suos, nisi habeāt ipsi vnde se alant e proprijs bonis. Idemque spectat ad Regem, si quidem velit officio veri Regis fungi. hoc vero totum referri debet ad virtutes, ac Deum, quod Philosophus vltimo Ethico, & Politico, ac septimi Politici primis capitibus docet. Atqui ecclesiastici præsules, & ij quibus est animarum cura commissa, aut beneficia possident, tenentur quantum possunt, pauperum, miserabiliumque personarum curam gerere; si quid superest ijs dare. Qua in re, modo nimij ne sint, suorum domesticorum iure habere rationem possunt, ac debent, cum dicat Apostolus 1. Timothei cap. 5. *Qui suorum maxime autem domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.* Tenentur itaque ecclesiastici efficere, ne quid ad pauperes alendos desit, quod ex omni memoria temporū constat. Ita vt hæc ipsis præcipua semper cura fuerit, quod cunctos nimirum sæculares loco filiorum ducerent. Hinc Sanctus Iacobus cap. 1. *Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem, hæc est, visitare viduas, & pupillos in tribulatione eorum.* Et Concilio Tridentino ita cauetur sessione 23. cap. 1. *Cum præcepto diuino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oues suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique diuini prædicatione, sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo facere, pauperum, aliarumque miserabilium*

lium personarum curam paternam gerere. Hæc Concilium. Fuit hic mos ab initio nascentis Ecclesiæ, quod ex Actis Apostolicis apparet. Quamobrem Paulo eunti ad gentium prædicationem, fuit inter alia mandatum à Petro, vt eleemosinas colligeret, quibus ali pauperes possent, quod ipse tradit ad Galathas cap. 2. Romanos cap. 15. & 2. Corint. 9. Hinc Sanctus Gregorius pastoralis parte secunda cap. 7. *Sunt nonnulli, qui gregis quidem curam suscipiunt, sed sic sibimet vacare ad spiritualia appetunt, vt rebus exterioribus nullatenus occupentur. qui cum curare temporalia funditus negligunt, subditorum necessitatibus minime succurrunt, quorum nimirum prædicatio plerumque dispicitur, quia dum delinquentium facta corripiunt, sed tamen eis necessaria vitæ non tribuunt nequaquam libenter audiuntur*. Multa in hoc argumentum referuntur à Gratiano distinctione 85. Iuone parte 6. cap. 257. S. Ambrosio lib. 2. de officiis, cap. 21. & seq. Hinc ad Damasum S. Hieronymus. *Quidquid habet clerici pauperum est, & domus illorum omnibus debent esse communes, susceptioni peregrinorum, & hospitum inuigilare debent: maxime curandum est illis, & de decimis, & oblationibus cœnobijs, & xenodochijs, qualem voluerint, & potuerint sustentationem impendant*. Eadem S. Augustinus ep. 50. ad Bonifacium, S. Ambrosius ep. 33. ad Marcellinum.

Affert ad hoc probandum pulcherrimam rationem Cassiodorus vrbis præfectus ad Ioannem Papam scribens, cum refugeret hic sæcularia tractare. *Nolite, ait, in me tantam reycere ciuitatis illius curam, quæ potius vestra laude secura est. Vos enim speculatores Christiano populo præsidetis. vos Patris nomine vniuersa diligitis: securitas ergo plebis ad vestram respicit famam, cui diuinitus est commissa custodia. qua propter vos decet custodire aliqua, vos omnia. pascitis quidem spiritualiter commissum vobis gregem; tamen nec ista potestis negligere, quæ corporis substantiam videntur continere. Nam sicut homo constat ex dualitate, ita boni patris est vtraque refouere*. Hæc ille, ostendens ad sacerdotem pertinere curam corporis, & animæ.

Probatur hoc, & alia ratione. Nam Christus ob hoc etiam præcipuè venit, vt egentium subleuaret inopiam, pauperesque solaretur omnibus modis: vt habetur psalmo 9. 11. 21. 34. 68. 73. 112. 131. Isaiæ cap. 11. 14. 25. 49. quin Christus ait Lucæ 4. & 7. hæc missum euangelizare pauperibus, atque hoc esse signũ se esse Christum. Cum sacerdotes itaque sint Christi, tenentur

pau-

pauperes omnibus modis adiuuare. Cumque clerici Christo in terris reuera per sacramentum existenti seruiant, huic etiam legationi seruire debent, quæ pertinet ad corpus, ac bona externa.

Quamobrem Romanis Pontificibus hic mos semper fuit, vt miserabilium, pauperumque indicē haberent, quod nunc per ipsos parochos fieri curant; quin eleemosynas erogarent ad pauperes alibi degentes alendos, vt Dionysius Episcopus Corinthiorum, Eusebiusque eius epistolam referens testatur lib. 4, cap. 22. historiæ ecclesiasticæ. Hinc Romæ cunctis nationibus Armenis, Indis, Aethiopibusque extremis videmus ædificata hospitalia. Quin Leo Quartus vrbem condidit in Vaticano Corsis ex Insula per Saracenos eiectis. Gregorius XIII. nostra ætate Romæ septuaginta aureorum millia quotannis distribui curabat pauperibus alendis; præter ea, quæ expulsis per Turcas, & hæreticos elargiebatur hinc tot inter Christianos hospitalia, quæ, vti supra diximus, à Zotico sacerdote Romano primo inuenta, atque ædificata sunt.

Recte igitur Franciscus de Siluestris Ferrariensis in caput 67. lib. 4. considerandum est, inquit, ex doctrina Sancti Thomæ secundo sententiarum distinctione vltima in expositione literæ, *quod summus Pontifex habet in Ecclesia apicem, & excellentiam vtriusque potestatis, non solum spiritualis, sed etiam sæcularis. Ideo illi præ omnibus obediendum est, & in ijs, quæ ad salutem animæ pertinent, & in ijs, quæ pertinent ad bonum ciuile. Similiter, vt dicit idem Sanctus Thomas libro de regimine principum 1. 9. cap. 10. & 19. potest ratione supremæ huius potestatis vnumquemque ratione delicti punire, & taleas, atque collectas pro reipublicæ Christianæ conseruatione imponere, sicut & Rex in suo regno potest.* Hucusq. Franciscus è Sancto Thoma. Recte. nam Christus est caput hominum quoad corpus, & quoad animam, suumque corpus corpori nostro adiungit, idque ipsi sacerdotes conficiunt, & Christianis tradunt.

Secundo loco pertinet ad parentem relinquere omnia bona sua filiis. eodem quo ipse habuit modo, quantum fieri potest; ita vt ipsi sint, eodem quo fuit ipse, in omnibus loco. Quamobrem Pontifex summus, Episcopi, Sacerdotes, Clericique, & dignitatem, & potestatem, & bona omnia cunctis Christianis patere voluerunt. Nam quilibet, dummodo ob crimen longe non arceatur, potest esse Pontifex, Episcopus, Sacerdos, Clericus,

cus,& bona Ecclesiastica possidere. Non ita Principes sæculares; nam Regiam principalemque potestatem suis liberis relinquere volunt, ac relinquunt. Neque eorum potestas, vel dignitas vna cum redditibus cuilibet virtutibus licet prædito, communicatur. Non enim paternus est illi ita amor in cunctos Christianos non in virtutem, sicut Ecclesiasticis, qui licet aliquando à charitatis paternæ, quæ exigitur ab eis, perfectione aberrent, non ita tamen, vt sæculares aberrant. Ex hoc etiã capite fit, Ecclesiasticos magis esse Reges in populo Christiano, quam sæculares. Hoc enim discrimen est inter Tyrannum, & regem, quod Rex commune subiectorum bonum quærit, & procurat, Tyrannus vero suum & suorum. Rursus nihil sibi arrogat Rex, nisi pro modo virtutis, qua præcellit & quatenus est illa, eatenus potestatem sibi adsumit. Apparet itaque, Ecclesiasticos bonum commune præ oculis habere, & idcirco totam suam potestatem, totam suam dignitatem, tota & omnia sua bona in communi ponunt, cunctis volunt patere. Non ita reges, & Principes sæculares hæreditaria regna, quantum valent, filiis cognatisve suis propria, & hæreditaria volunt, efficiunt, relinquunt.

Atque hic multipliciter apparet, Pontifici summo præ cunctis aliis commune subiectorum bonum cordi semper fuisse.

Primo enim videbis admitti, & procurari Episcopatuum, beneficiorumque resignationes efflagitantibus, & importuna prece impetrantibus id ijs, qui Episcopi sunt, vel beneficia dignitatesque obtinent. Numquam tamen Pontificatus summi resignatio fuit in alicuius fauorem, commodumve admissa. quod nimirum Pontificia sedes commune bonum magis respiciat, quam sedes vlla, & in communi semper pateat eligendis.

Secundo videbis multis in locis ad multa Ecclesiastica non admitti, nisi ex eadem gente, quod licet vsque ad aliquem terminum laudabile posit esse; tamen non admittere vllum exterum vnquam, quamuis polleat virtutibus, indicat commune bonum non esse, vti debet, præ oculis, vti est in Pontificia sede, ad quam quilibet è quavis gente admitti potest, modo aditum virtutibus aperire diuinitus concedatur.

Tertio, multis locis, non nisi nobiles euehuntur ad aliquas vel dignitates, vel beneficiorum titulos. Ad Pontificatum

sum-

summum cuilibet aditus. Atque ita cuncti filiorum loco habentur.

Quarto, quæ diximus de Pontificatu summo, eadem de Cardinalatu asseruntur. Atque ita, tam Pontifex summus, quam Cardinales magis, quam quilibet sæculares Reges, & Parentes; magis quam quilibet ecclesiastici, Parentum, Regumque vera munera, propriaque explent, vt sint re vera præ cunctis maxime Reges, ac maxime Parentes, si rationem sequi, idest, si homines esse re vera velimus.

Aduertendum vero quemlibet in pari amoris diuini, siue virtutis causa magis debere suis, quam exteris, vt habetur, 1.Timoth.5. sed quando fieri nullo modo potest, vt toto orbe Christiano sit nullus, qui maiori sit virtute, quam quicumque in vna regione, ac natione sunt, idcirco inuiolabili lege sancire, vt nemo exterus assumatur ad aliquam dignitatem, vel id inuiolabiliter obseruare, quod est idem cum lege, est contra illud Apostoli, ac Dei ad Colossenses, cap.3. *Apud Deum neque barbarus. neque Scytha, neque seruus, neque liber, sed omnia, & in omnibus Christus.* Quamobrem Pontificia sedes, collegiumque sacrosanctum Cardinalium maxime Christianum, quod voluit haberi omnium rationem, modo Christus in illis esset, qui venit glorificaturus omnes homines in omnibus suis, præcipue tamen aliquos. Hinc sponsa Christi Ecclesia catholica nuncupatur, quod orbem totum complectatur exẽplo amatissimi, Amantissimique sponsi sui Christi amplexu amoris, & communicationis suæ. Cumque Christus sit dominator vniuersæ terræ, rex & hæres vniuersorum merito Pontificia sedes, & Cardinales omnium maxime participant præ Regibus cunctis, vniuersæ terræ, vniuersorumque dominium, & Regnum, quatenus ab hominibus aliquid dirigi potest: excepit autem Christus ordinario iure, ac sibi solam reseruauit excellentiæ potestatem.

Rursus aduertendum nobis est, Parentis esse, vt diximus, communicare omnia sua filiis suis, eodem, quo ipse habet, modo, quantum fieri potest; atq; hoc esse ab ipso Deo, à quo omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur, inquit Apostolus ad Ephesios cap.3. Pater enim communicat omnia filio suo, quæ communicari possunt. Idemque communicauit omnia animæ Christi, excepta annihilatione, & creatione, quæ simpliciter cõmunicari non possunt, vt alia, quod omnes Theo

logi

logi concludunt. S. Thomas 3.q.13.art.2. Scotus in 4. distin. 48. Idcirco etiam Christus sponsæ suæ communicauit in terris, omnia, quę corporaliter sunt, & quæ communicari ad homines dirigendos possunt, cum sit eadem caro, idem corpus; nihilque corporale externum potest esse, quod quatenus refertur, ac referri potest ad corpus humanum suis modis, non fuerit Ecclesiæ, capitique ipsius conspicuo in terris communicatum. Quamobrem bene dixit Apostolus ad Romanos cap. 3. *Quomodo non cum illo omnia nobis donauit?* Vt enim diximus, ac sæpius repetemus, est essentialis subordinatio inferiorum ad superiora, inter hęc quatuor externa corporalia, quatenus referri possunt ad corpus humanum; corpus humanum, animam, Deum. Eodem modo igitur Pontificia sedes, eiusq. consessus, quatenus huiusmodi referens hierarchiam cælestem, communicat omnia sua, quãtum fieri potest paterno amore filijs suis. ac propterea maxime diuina, simulque omnibus dominans, omnia regens exemplo Dei. Ac simul etiam maxime locũ Dei tenet in terris Pontifex Romanus, maxime in terris participata diuinitate dij cum Pontifice Cardinales. En igitur, vt hoc modo Christus effecerit, atque obtinuerit illud, quod ait Ioannis cap. 17. *Rogo Pater, vt hi vnum sint, sicut ego, & tu vnum sumus.* En igitur, vt hi sint parentes, Reges, sacerdotes, dijque, exemplo Adami, & Noe. En vt nihil ijs æquale retribui possit; en vt omnia debeantur ipsis tanto iustitiæ iure, vt superet cuncta: quod à principio nobis proposueramus probandum.

Tertio pertinet ad parentes corporales, nõ modo filios suos corporaliter alere, simulque eis communicare cuncta externa corporalia, referibilia ad corpus, quæ habeant ipsi parentes, vt eodem modo habeant ipsi filij quantum datur; non enim filius, qua filius est, potest esse pater, qua pater. Ideoque æternus Pater haud potest cõmunicare filio, vt sit Pater Patris. hæc enim repugnant inter se. Ac Pontifex summus nemini potest sese subijcere, quamdiu Pontifex est, vt omnes Theologi concludunt. sed pertinet ad parentes quoque corpora filiorum, corporaliaque illorum, vel ad corpora illorum pertinentia per Deum bona defendere, ac tueri, quantum fieri humano modo, ac sapientia potest. Nam belluæ quoque suos fœtus defendũt. Ideo Christus dixit. *Sinite hos abire.* Ioannis cap. 18. & hostes ad terram prostrauit. Ac Sanctus Petrus Saphyram, &

Ananiam sola denunciatione morti dedit. Act.cap.5. Quamobrem Pontifex Romanus duo maxime prouidit, vt catholicis maxima pax esset, quod esse perfectum constat è signo de summa pace nonagesimo tomi secundi. Idemque inquietos, omnino contumaces, internam, & externam pacem conturbantes, neque resipiscentes, diu, multumque commonitos, omni potestate externa exuendos procurauit, ne quid filijs noceret; sic enim pater filium conijcit aliquando in vincula, carcere includit. Quin idem Pontifex aduersus vel excommunicatos, vel omnino alienos hostes arma expediuit. Amplius arma semper haberi voluit prompta, & expedita: sic etiã Christus eiecit è templo vendentes, & ementes; idemque gladios parari iussit. Perfectum fuisse hoc studiosissime simul, ac peramantissime supra omnes, quicumque vmquam fuerint homines, constat è signo de confirmata vndique fide duodecimo tomi primi, & signo de cura Papæ in catholicis tuendis octuagesimo primo tomi secundi. Quamobrem duo, quoad propositum, Pontifici summo conueniunt. Primum nullus vmquam fuit, qui magis inter se colligare omnes Christianos Principes indissolubili pace interna, & externa sit conatus. Secundum nullus vmquam fuit, qui magis aduersus communes hostes, Christique, & Christianarum rerum coniungere sit enixus. Hinc illud tertium proferemus, ex quo apparebit, omnium maxime parentem hac parte Pontificem summum. Nam veluti, quia pater est, numquam legitur vllus Pontificum Romanorum, vel fideli, vel infideli membrum truncasse; sic idem post multas expeditiones sacras instituit religiones militares, eorum, qui nihil aliud agerent, nisi vt armis tutarentur Christi fidem, Christianorum corpora, & bona; seque huic vni studio propter Deum præcipue deuouerent. capta à nostris Hierosolyma sub annum 1099. Ex illo Hierosolymitani equites ab Amalphitanis instituti, vt scribit Gulielmus Tyrius libro primo, tutari haud abstiterunt pugnando. à Paschali autem Secundo approbata est ipsorum religio, regulaque, atque in ipsius Pontificiæ sedis tutelam recepti tamquam religiosi, Deoque dedicati. Post hos instituti sunt Templarij à Gallis, Theutonici à Germanis, Christi, Sancti Iacobi, aliorumque ordinum ab Hispanis. Quod autem sit à nobis obseruandum maxime, illud est: Templarij in Gallia confidentes, malis, vt volunt scriptores, & in his Villanæus, Philippi Pulchri artibus deleti sunt. Theutonici

nici in Prussia propter hæreses ordinem totum fere exstinxerunt, ita vt nullæ sint ijs vires. Soli restant Hispani; sed hi non retinuerunt eadem vota, quæ prius. Nam ducunt vxores: antea quippe à nuptiis abstinebant, ne amore coniugum, vel filiorum possent auocari à bellicis, aut effeminari. Præterea nullas expeditiones solent annuas facere aduersus hostes fidei, religionisque Christianæ.

Hierosolymitani soli, qui semper in ipsius Pontificiæ sedis proxima tutela fuere, & perstiterunt in eadem regula semper, & annuas expeditiones aduersus apertos Christi inimicos quotannis adornant. Necesse est igitur cuncti cædant in amore paterno hac parte Pontificibus summis, vt apparet. En igitur, vt maxime sit omnium pater Pontifex summus, ac vere Papa ob tres, quas attulimus causas.

Quartum pertinet ad parentes, quo ad filios temporalibus bonis honestandos, efficere, vt bona temporalia rectè administrentur, non à socordibus, & inertibus; sed prudentibus, & prouidis ad subiectorum bona temporalia tuenda, & amplificanda. Quocirca amouit è regno Galliarum Chilpericum Stupidum, non quod hæreticus foret, non quod flagitiosus, non quod omnino amens, vel furiosus; non quod periculum Galliæ regno, tum præsens foret ab vllis hostibus Christianæ religionis, cui nō posset occurri, nisi amoto Chilperico, quod quidam falsâ multa somniantes, vt imminuant sacrosanctā potestatem, sunt ausi absq; vllo antiquitatis teste scriptis mandare. Sed quoniam Chilpericus stupidus erat, vt deceret, eum magis agere vltimo loco monachum, quam Regem. Audi Ademarum, qui sic inter scripta Aymoini lib. 4. cap. 61. *Richardus Vuiziburgensis Episcopus, & Fuldradus Capellanus missi sunt Romam ad Zachariam Papam, vt consulerent Pontificem de causa Regum, qui in illo tempore fuerunt in Francia; qui nomen tantum Regis, sed nullam potestatem regiam habebant: per quos prædictus Pontifex mandauit, melius esse illum vocari Regem, apud quem summa potestas consisteret; dataque auctoritate sua* (nota hæc verba) *iussit Pipinum Regem institui. Hoc anno secundum Romani Pontificis sanctionem, Pipinus Rex Francorum appellatus est, & ad huius dignitatem bonoris vnctus sacra Vnctione, manu sanctæ memoriæ Bonifacij Archiepiscopi, & Martyris: & more Francorum eleuatus in solium regni Suessionis ciuitate. Hildericus ve-*

 ro,

ro, qui falso Regis nomine fungebatur, tonso capite in Monasterium missus est. Hæc Ademarus, qui vixit eo tempore, vt è fine libri quarti apparet, vocans Chilpericum falso nomine regem, non quod Rex non esset, sed quod facta Regis nomini non responderent, ac rex nomine, non potestate, ac factis esset, licet reuera ius vtendæ potestatis esset penes Chilpericum. Eadem Rhegino non longe ab his temporibus anno 749. *Burchardus,* inquit, *Vuiziburgensis Ecclesiæ Episcopus, & Floradus Capellanus missi sunt Romam ad Zachariam Papam, vt interrogaret de Regibus in Francia, qui illis temporibus non habentes regiam potestatem* (facto) *Reges tamen vocabantur, si bene essent Reges: & præfatus Papa mandauit Pipino, melius sibi videri illum Regem vocari, qui potestatem haberet, quam illum, qui sine regali potestate manebat, & ne perturbaretur Christianitatis ordo per auctoritatem Apostolicam* (nota hæc verba) *mandauit Pipinum Regem creari, & sanctæ Vnctionis oleo inungi.*

Neque solummodo Pontifex Romanus hac vsus est potestate in simili casu, sed Episcopis ipsis est idem ius, quoties agitur de rege suarum ciuitatum, prouinciæque, & in vnum conueniunt idem sentientes. Idcirco Carolus Crassus Imperator est imperio spoliatus in Cõcilio Triburiensi, non ob aliam causam, nisi quod iners esset.

Eandem ob causam Venceslaus, & Athaulphus Imperatores ab Episcopis, & Proceribus imperio deiecti.

Sed & si nulla adsit huiusmodi causa; sitque aliquis rex iure, solers, industrius, potens, catholicus, pius, tamen Pontifex summus, Episcopiq; Pontifice approbante, iure naturali diuino in diuinis scripturis expresso, ac tradito per Christum, & Apostolos, ac naturali ob essentialem subordinationem quatuor illorum, quæ diximus, nempe externorum, corporis humani, animæ humanæ, ac Dei, similiterque ob paternam regenerationem, & sacram potestatem valent huic auferre Imperia, regna, alterique nullum ius alioquin habenti adiudicare, vbi iudicauerint id esse, non modo necessarium, sed expediens. Id vero duobus exemplis maximis, & illustrissimis clarissime patet.

Balduinus Secundus erat legitimus Orientalis imperij successor; Michael Palæologus, veluti per scelus inuaserat Asiæ regna, sic armis eiecit Constantinopoli Balduinum, qui ad

Caro-

Carolum Neapolis, & Siciliæ Regem confugiens poterat illud recuperare. Et nihilominus placuit Gregorio Decimo adiudicare Orientale imperium Michaeli Palæologo, & auferre illud Balduino, quod testatur Villanæus lib.7.cap.44. Nauclerus generatione 43. licet enim nulla esset in culpa omnino Balduinus; nihilominus vix fieri posse videbatur, vt imperium recipi posset absque magnis bellis. Michael autem pollicebatur se fore in fide Ecclesiæ Catholicæ, vna cum Græcis. quod pro virili præstitit ille quoad vixit. Atque ita Gregorius Decimus abstulit iura Orientalis imperij Balduino vero, & iusto, alioquin domino; & Michaeli, qui nihil iuris habebat, est largitus.

Similiter, cũ delecti fuissent à Germanicis proceribus ex vna parte Richardus Anglus Cornubiæ Dux; ex alia vero Alfonsus Decimus Castellæ rex, ac necessario ad vnũ ex istis Germaniæ regnum pertineret; nihilominus placuit Gregorio Decimo illorum neminem confirmare, atque admittere, vel ad imperium, vel ad regnum; sed iussit electoribus, vt alium crearent. Ac tunc factus est rex, & Imperator Rodulphus Austriacæ familiæ parens, ne quidquam reclamante Alfonso. Sic igitur vtrique ex his ablatum ius Occidentalis imperij, quod habebant ad rem, datumque Rodulpho. quæ scribunt Nauclerus generatione 43. Villanæus lib.7.cap.44. Polydorus Virgilius libro 16. sub annum 1757.

Neque id inter Christianos duntaxat possunt, sed etiam, & multo magis inter infideles. Alexander VI. Indias Occidentales, & Orientales æquis partibus diuisit inter Castellæ, & Lusitaniæ Reges, nulla habita ratione, quod eas iusto, ac legitimo titulo dominij reges multi possiderent, neq; adesset alia causa transferendi, aut omnino, aut ex parte potissima huiusmodi dominium in reges nostros, nisi publicum bonum, vel maius bonum. Nam Christus est omnium rerum creatarum rex supremus à Deo constitutus, atque excepta excellentiæ potestate, quæcumque in terris pertinere possunt ad corpus, animamque hominum, commisit regendum ex omni parte Pontifici Romano, dicens; *Pasce oues meas, & quodcumque*, non solum quemcumque, *ligaueris in terra, erit ligatum, & in cælis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum, & in cælis*: vt interpretantur ad hoc propositum Sancti supra adducti Thomas, & Antoninus.

Patet itaque propositum, quod initio libri probandum sumpsimus, à Christo supremo omnium rerum creatarum rege diuinitus constituto, ex quo ipsius anima creata est, atque ipse conceptus, reuocata fuisse nostra tempora ad illud, cum fuerunt Adamus, & Noe, non modo summi in toto orbe sacerdotes, sed etiam parentes, ac reges. Ac tales esse in ipsis etiam temporalibus, Christianos sacerdotes, quoad res, & homines ipsorum potestati commissos, aut quoquomodo subiectos in ordine ad superiores, initio ducto à clericis, quos merito Sanctus Dionysius, vocat vna cum reliquis sacerdotibus ob participatam pro infinita Dei bonitate diuinitatem, deos, dominos, reges, Sanctos. Ac proinde, cum dijs, parentibus, ac sapientiæ magistris æqualia reddi haud possint, & omnem iustitiæ metam superet, quod sæcularibus traditur, deberi illis omnia, multoque, si fieri posset ampliora.

Recte igitur Sanctus Petrus alloquens omnes Christianos, illa verba pronunciauit 1. cap. 2. *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta.* En vocat Christianos, sanctos, sacerdotes, reges, electos, idest, participata diuinitate deos, vt dicitur. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Et. *Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes.* Quæ singula Sanctus Dionysius clericorum singulis attribuebat cap. 12. de diuinis nominibus, asserens ipsos, deos, dominos, Reges, sanctos respectu inferiorum, ac proinde respectu sæcularium in omni iure, ac potestate, quoad ea scilicet, quæ ad ipsos pertinent, vt bona tam ecclesiastica, quàm patrimonialia, seruos, colonos.

Recte etiam, quod attulimus, vocat Sanctus Bernardus libro 2. de consideratione Pontificem summum *gubernatu Noe, ordine Melchisedec, auctoritate Moysem, potestate Petrum, vnctione Christum.* Hoc ipse Sanctus Petrus indicauit, Ecclesiæ militanti, cui præsidet Pontifex summus, comparās arcam, cui præsidebat Noe, aquas diluuij aquis baptismi, inquiens. *In diebus Noë, cum fabricaretur arca, in qua pauci, idest octo animæ saluæ factæ sunt per aquam, quod est, vos nunc similis formæ facit baptisma.* Hinc Sanctus Ambrosius in cap. 3. Lucæ, Arcam Noe gratiæ CHRISTI comparauit, cuius dispensator primus in terris per sacramenta est Pontifex summus. Eodem modo sanctus Cyprianus, libro de vnitate Ecclesiæ, sic argumentatur, *Si potuit euadere quisquam, qui extra arcam Noe*

fuit,

fuit, & qui extra Ecclesiam foris fuerit, euadet. & sanctus Hieronymus in cap. 11. Isaiæ. *Quòd Arca, ait, in diluuio, hoc Ecclesia præstat in mundo.* Eadem in Ezechielis cap. 47. Clarius his omnibus sanctus Augustinus in Psalm. 132. *Noe significat rectores Ecclesiæ, quia arcam ipse in diluuio gubernauit.* Atque ita sunt Parentes, Reges, non etiam tantum, Sacerdotes mundi totius.

Sic etiam sanctus Paulus Christum vocat Adamum secundum, suæque Ecclesiam comparat 1. Corinht. 13. & Ephes. ca. 5. *Nemo enim, ait, vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam; quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius, propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est, Ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Rursus idem 1. Corinth. 15. *Factus est primus homo Adam in animam viuentem, Nouissimus Adam in spiritum viuificantem: sed non prius, quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis, qualis terrenus, tales & terreni. qualis cælestis, tales, & cælestes: igitur sicut portauimus imaginem terreni, portemus imaginem cælestis.* Hucusque Apostolus. Quamobrem sic argumentamur.

Quibus datur potestas regenerandi filios Adami, ijs datur potestas imperandi illis, & eorum rebus. At Sacerdotibus per doctrinam, Sacramentaque datur potestas regenerandi filios Adami; ergo ijs datur potestas imperandi illis, & eorum rebus. Assumptum patet. Ideoque namque Adamo erat potestas in suam, & filios, eorumque res, quod producti, ac nati essent ex Ipso, sicut quilibet Christianus natus est, ac nascitur, è doctrina, & sacramentis per Sacerdotes administrãtes. Confirmatur, quia è nobiliori, potentiori, & ampliori causa nascitur nobilior, potentior, & amplior effectus. Atqui talis est regeneratio facta per Sacerdotes. Nobilior quidem, quod incipiat à spiritu, atque è spiritu tendat in corpus, & corporalia; quodque sit supernaturalis: potentior est etiam, quia per hanc regenerationem renouabitur corpus, vt sit longè diuinius tempore suo, quàm fuerit habitum ab Adamo, aut fuerit Adami corpus. Amplior, quod glorificatio corporis humani glorificabit omnia corpora suo modo pro cuiusque dispositione ad Christum.

 Pro-

Probatur adhuc principale propositum. Quibus est idem spiritus, & idem corpus participata diuinitus potestate, & coniunctione, ijs est necessario eadem potestas in exteriora cuncta. Nam si ego Regis animum corpusque idem habeam, necessario rex idem ero. At Sacerdotibus, propter characterem Christique imaginem impressam est idem spiritus à Christo participatus ad regendos homines sibi commissos, est similiter, idem corpus ex potestate participata, quia conficiunt idem Christi corpus, quod sedet ad dexteram Patris, eidemq; coniunguntur. Primo ipsi reuera illud sumentes; rursusque tradunt illud tamquam filiis, & membris in vnum Christi corpus mysticum verumque coniunctis sæcularibus, vt in regeneratione stabiliantur; & quòd ait Apostolus, *Initium diuinæ substantiæ*, quod acceperunt, retineant. ergo Sacerdotibus est idem in cuncta exteriora regnum, quod Christo dominatori vniuersæ terræ. Sed tanti argumenti altissimum mysteriũ magis infra explicabitur, & pro Dei summa benignitate dilucidius aperietur.

Præterea, quibus est idem regni effectus participatus in exteriora, est eadem Regni potestas participata. At Sacerdotibus excepta excellentiæ potestate, est idem regni effectus à Christo Deo, & homine participatus in exteriora. ergo est eadem potestas. Assumptum probatur. Nam primo Sacerdotes per doctrinam sacramentaque inserunt gratiam, virtutesque in animis, ac proinde iustitiam, quæ est in externis rebus, & cum reliquis hominibus seruatur. similiter temperantiam, qua corpus nostrum bene moderamur, & quæcumque externa pertinent propinquius ad nostrum corpus. Denique fortitudinem aduersus aduersa, extrinsecus aduenientia. Sic igitur est Sacerdotibus idem regni effectus in externa cum Christo, & Parente optimo. Amplius ijdem Sacerdotes, veluti pacificant inferiorem partem hominis sibi, siue ipsimet homini per temperantiam, & fortitudinem; sic simul pacificant homines inter se non modo illuminando per doctrinam exteriorem, sed etiam illuminando, vt supra diximus, per intimam vim Sacramentorum, simulque infundendo vim, roburque ad exequenda virtutum munia; pacificant autem per insitionem iustitiæ, quæ versatur in tribuendis vnicuique iuribus suis. ex quo redditur Respublica tranquilla. Quamobrem nulla vnquam Respublica, vel natio, tot virtuti-

tutibus floruit, vt Christiana. quod apparet è primo tomo de Signis Ecclesiæ Dei; præsertim vero signis de summa sanctitate, de religione, de turpissimis alienorum progressibus, de sanctitate Ecclesiæ nunc militantis. Apparet item tomo secundo, & maxime primis, & vltimis libris.

Præterea vero est idem regni effectus in exteriora, quod sacerdotes arceant, & coërceant sacrificio iugi, iugique precatione potestatem, rabiemque, dæmonum malignorum ne furant in cuncta humana & corporalia seruientia generi humano. Idcirco, quamuis Ecclesia militans constet è sæcularibus, & clericis; tamen clerici speciatim Deo militare dicuntur, non laici, 1. Corint. 10. 1. Timo. 1. hinc 2. Timothei cap. 2. *Nemo militans Deo negotijs se implicet sæcularibus*. Hinc fit, ne & dæmones adeo possint in impios, & malos, quos in potestate habent, & è quibus instruunt militiam suam, concitare in pios, & bonos. Est etiam regni idem effectus in exteriora; ecclesiastici enim ponunt ecclesiasticas dignitates, bona, ac reditus in communi, quippe, quæ Dei sint, qui cunctis sese externis communicat. Idcirco speciatim pauperum, miserabiliumque personarum cura est illis commissa, patrocinium similiter oppressorum; quod etiam ciuilia iura cauerunt, ne dum diuina, vt supra est explicatum. Verum diuiniora adhuc, & longe sublimiora Dei summa benignitate aspirante contemplemur.

Cum ſacerdotes conficiant CHRISTI *corpus in terris, eique clerici ſeruiant, à quo in terris ſunt omnia bona naturalia, & ſupernaturalia, maximeque hæc per illud ſtabunt glorificata, hinc fit ſacerdotes, & clericos eſſe participata diuinitate deos, parentes maxime, & vere Reges, quibus omnia ſubijciantur.*

Cap. V.

QVamuis nonnulli Theologi ſint opinati Angelos ante vniuerſitatẽ rerum creatos eſſe, tamen id ita intelligendum recte ſentiunt, & declarant doctiſsimi ſimul, & ſanctiſsimi ex illis, creatos antea ſanè illos; verum nihil omnino temporis, aut potius momenti fuiſſe inter creationem ipſorum, rerumque aliarum, continuatamque, & connexam fuiſſe creationem totius vniuerſitatis; ac propterea eodem momento, quo cæli mouendi, ac protinus moti ſunt conditi, ſimul etiam conditi fuere Angeli, Sed intelliguntur, hi prius tamquam nobiliores, tamquã motores eorum. Quæ latius explicantur à nobis in hiſtoria vniuerſali antiquitatum. Creati porro Angeli in natura perfecta, & gratia primo actu mentis, & voluntatis, vel æternam, ſupernaturalemque beatitudinem ſunt adrpti, vt diximus, vel ab illa exciderunt, quicumque ad infera ſunt detruſi. ſexta deinde ab initio rerum creandarum die Deus eſt hominem fabricatus, & priuſquam fabricaretur ex eius coſta Euam, dedit homini omnium rerum dominium δεσποτικὸν, vt vocant Græci, ſiue abſolutum, & herile, effecitque, quomodocumq; id fuerit, vt cuncta animalia mirabiliter adducta ante eius conſpectum, reciperent ab ipſo quaſi hero proprium nomen, & naturæ ipſorum conueniens. Mox immiſſo ſopore ex eius coſta Euam Deus fecit, ſecutusque eſt vetiti pomi eſus, exturbatio primorum parentum è Paradiſo, totius humani generis deiectio; quin orbis totius, pulcherrimæque, & admirandæ tranquillitatis perturbatio.

Ex æterni deinde conſilij, infinitæque clementiæ decretis, placuit

placuit amantissimo omnium genitori, vt inquit Apostolus Ephesiorum cap. 1. *In dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quæ in cælo, & quæ in terra sunt in ipso.* Græce est ἀνακεφαλαιῶσαι, idest recapitulare, vt verterunt Sancti Irenæus, & Hieronymus. sic enim decebat, vt per sapientiam, per quam sunt omnia condita, recapitularentur, idest à capite, qui est Christus, exordium restaurationis desumeretur. Nam sic Sanctus Irenaus libri tertij cap. 30. & sequenti. *Secundum repromissionem Dei de ventre Dauid suscitatur Rex æternus, qui recapitulat omnia in se. & antiquam plasmationem in se recapitulatus est. Quia quemadmodum per inobedientiam vnius hominis introitum peccatum habuit, & per peccatum mors obtinuit: Sic & per obedientiam vnius hominis iustitia introducta vitam fructificet his, qui olim mortui erant hominibus. & quemadmodum protoplastus ille Adam de rudi terra, & de adhuc virgine, nondum enim pluerat Deus, & homo non erat operatus terram, habuit substantiam, & plasmatus est manu Dei, id est verbo Dei. omnia enim per ipsum facta sunt: & sumpsit Dominus limum à terra, & plasmauit hominem. Ita recapitulans in se ipse, verbum existens ex Maria, quæ adhuc erat virgo, recte accipiebat generationem Adæ recapitulationis. Si igitur primus Adam habuit patrem hominem, & ex semine viri natus est, merito dicerent, & secundum Adam ex Ioseph esse generatum. Si autem ille de terra quidem sumptus est, & verbo Dei plasmatus est, oportebat id ipsum verbum recapitulationem Adæ in semetipsum faciens, eiusdem generationis habere similitudinem. Quare igitur non iterum sumpsit limum Deus, sed ex Maria operatus est plasmationem fieri? vt non alia plasmatio fieret, neque alia esset plasmatio, quæ saluaretur, sed eadem ipsa recapitularetur seruata similitudine.* Hæc Sanctus. His expositis ostendemus adhuc quando res ita postulat plenissime, animam Christi totius mundi amorem, & decus, simulatque est creata, quod supra diximus, protinus assecutam fuisse omnium rerum creatarum regium dominium vna cum actibus regijs dominij, qui tamen non omnes in apertum prodiere, non enim prodibunt omnes in apertum, siue executionem plenam quoad omnia, nisi extremo iudicij die, atque hoc est, quod plurimos fallit, & Iudæos ipsos fefellit.

Primo igitur, idem Sanctus Irenæus altissimus sublimium contemplator ita libri quarti capite 37. *Dominus omnia*, in-

quit, *tradita sunt à Patre meo: manifestè ab eo, qui omnia fecit: non enim aliena, sed sua tradidit ei. In omnibus autem nihil subtractum est, & propter hoc idem est iudex viuentium, & mortuorum, habens clauem Dauid, aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Nemo enim alius poterat, nec in cælo, nec in terra, nec sub terra aperire paternum librum, nec videre eum, nisi agnus, qui occisus est, & sanguine suo redemit nos: ab eodem, qui omnia verbo fecit, & sapientia adornauit, accipiens omnium potestatem, quando Verbum caro factum est.* (en simulatque anima Christi est creata, accepit omnium regiam potestatem) *vt quemadmodum in cælis habuit principatum verbum Dei, sic & in terra haberet* (Nam in cælis habuit quoad omnia, quæ extrinsecus agebantur, vt supra conclusimus, & docet hic Sanctus) *principatum: quoniam homo iustus, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Principatum autem habeat eorum, quæ sub terra sunt, ipse primogenitus mortuorum factus, & vt viderent omnia, quemadmodum prædiximus, suum Regem:* (Audi nomen regium! Audi ab omnibus cognoscendum propter actus omnes regios in omnibus executioni mandatos?) *& vt in carnem Domini occurrat paterna lux, & à carne eius rutila veniat in nos.* Hucusque Sanctus. aperte tradens Christo fuisse omnium traditam à Patre potestatem, cum verbum caro factum est; siue cum creata est anima ipsius, ex tunc Angelos cœpit illuminare, vt supra è Sanctis Dionysio, Thoma, Alexandroque Halensi asserebamus, & illis ordinare, quæcumque agenda essent in creaturis; vt sicut in mundo inuisibili, angelico, & intellectuali inuisibiliter habebat omnium potestatem, inuisibilesque imperij, & illuminationis actus; sic hos actus prodiens ex vtero, rediensq. in cælum paulatim visibiles, & omnibus conspicuos efficeret, quod plene continget in die iudicij.

Secundo idem patet ex eo. Nam Christus recapitulaturus est omnia, vti diximus: ergo necesse est, simulatque est anima ipsius creata, illuminaret Angelos in omnibus agendis; & quid facto opus esset in singulis ediceret. Alioquin non à capite exorsus esset: ruina namque omnium cœpit à defectu illuminationis supernæ, potestatisque supernæ, à qua rebellis angelus oculos mentis auertit. Ideo dæmones dicuntur fuisse *rebelles lumini*. Iob cap. 28. Sicut itaq; angeli rebelles haud exceperunt sua culpa lumen supernaturale, neque illo infor-

ma-

marunt actus suos, ac semetipsos, & inferiores illo non illuminarunt. Sic anima Christi recapitulans omnia secus omnino fecit.

Tertio. sicuti primo actu suo malus angelus est omnium rerum dominio deturbatus in centrum terræ, ac potestate est omni spoliatus, & actu in naturalia visibilia, & in bonos Angelos, & cælestes orbes mouendos; sic contra Christus primo actu mentis omnia recepit, omnia recapitulaturus.

Quarto. quemadmodum boni Angeli primo actu mentis sunt assecuti, non modo omnium potestatem, sed actus etiam; sic anima Christi, & multo magis. Efficacior namq; in Christo fuit ille intimus mentis actus, quo sese obtulit Deo, vt supra est assertum.

Quinto, sic itaque protinus verum fuit, quod Sanctus Petrus de anima Christi, ait, & illuminationibus eius. 1. cap. 1. *Quibus* (Prophetis) *reuelatum est, quia non sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nunciata sunt vobis per eos, qui euangelizauerunt vobis Spiritu sancto misso de cælo, in quem desiderant Angeli prospicere*. Græcè est *in qua* explicans illud. Nam simulatque illa creaturarum Regina Christi anima supereminentissimam suam pulchritudinem detexit in in mundo angelico, Angeli amore illius post Deum maximo inflammati sunt, desiderantes in illius vultu prospicere, quid agendum foret aduersus malos dæmones, qui rursus inuaserant orbem terrarum, cuius erat ipsis à Deo regnum commissum; sed fraude dæmonum circumuentus Adamus visibilium, corporaliumque mutabilis, & corporalis monarcha illud imminuerat, ac prostrarat.

Sexto. ac sicut Adamus omnium rerum dominium consecutus est, antequam sibi Euam corporalem è costa haberet diuinitus immisso sopore factam, cunctisque animantibus nomen dedit, exercuitque actu in cuncta imperium: sic etiam Christus nouus Adamus omnia recapitulaturus, antequam sibi Euam nouam, siue Ecclesiam corpore suo renouatam, factamque haberet per admirabile Sacramentum, quod mox aperietur, omnium rerum dominium consecutus est, actuque exercuit in cuncta imperium; non omni actu, sed actu inuisibili potestatis, illuminationisque circa agenda in visibilibus creaturis, nomina conuenientia singulis ante oculos suæ mentis admirabiliter collocatis imponens.

Septi-

dixit ore, quæ Cantico illo est elocuta, *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes*, & *Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles, Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.* En vt Virgo nobilissima recapitulationem factam iam dicat, quia scilicet in mundo Angelico, iam Rex erat actu Christus, quo ad agenda per ipsos.

Vndecimo, placetque admodum, quod Sanctis, ac doctis viris placuit per vocem sanctissimæ Virginis Christum mentium Regem gestantis in vtero, spirantemque, & inspirantem corporaliter vna cum matre fuisse Ioanni acceleratum liberi arbitrij vsum. Sic itaque Christus adhuc magis, & magis in apertum visibilis apparebat exercens, non modo in mentes Angelicas, & per has in corpora, sed adhuc propius per spiritum suum corporeum, corpusque suum materno coniunctum in ipsa corpora Regiam potestatem. Per hunc enim modum fuit acceleratus Ioanni vsus liberi arbitrij, & exiliit, non quasi hædulus irrationalis, neque gaudens vti bellua, sed intelligens, quod volunt sancti Irenæus lib. 3. cap. 18. Cyrillus catechesi 3. in communi, Ambrosius lib. 4. cap. 4. & in commentariis cap. 1. in Lucam. Hieronymus dialogo aduersus Luciferianos, Chrysostomus homilia de sancto Ioanne Baptista, Chrysologus sermone 84. Bernardus in sermone de Natiuitate sancti Ioannis Baptistæ, Origenes hom. 10. in Lucam, Græcique omnes Chrysostomum secuti.

Duodecimo igitur, iam natus vti Rex agnosci voluit ipsorum temporalium Rex regum temporalium. Recte enim sanctus Augustinus sermone secundo de Epiphania: *In Præsepio, tunc iacebat* (Christus homo) *& Magos ab Oriente ducebat.* Hæc Sanctus. quid vero Magi? Aurum, Thus, Myrrhamque obtulere. *In Auro*, canit Ecclesia in Responsoriis, primi nocturni, *vt ostendatur Regis potentia; in Thure Sacerdotem magnum considera: in Myrrha Dominicam sepulturam.* Hæc ibi. En itaque ex parte Christi, actus efficax ducentis Reges, ex parte Regum actus agnoscentium regiam temporalium potestatem, distinguentiumque inter Sacerdotem, & Regem, munera debita Sacerdoti, & Regi; quod eodem modo in Magis interpretantur, vti diximus. Sanctus Gregorius homilia 10. Sancti Hieronymus in cap. 2. Matthæi. Ambrosius libro secundo in Lucam. Irinæus libro tertio cap. 10. Cyprianus

ſermone de ſtella,& Magis. Baſilius homilia de humana Chriſti generatione, Nyſſenus homilia de Natiuitate. Chryſoſtomus homilia prima in varios Euangeliſtas. Auguſtinus ſermone primo de Epiphania. & ſermone 37. Hinc Sedulius.

Aurea naſcenti fuderunt munera Regi
Thura dedere Deo, Myrrham tribuere ſepulchro.

Hinc quoque ex Prudentio canit Eccleſia.

Regem, Deumque annunciant
Theſaurus, & fragrans odor
Thuris Sabæi, ac Myrrheus
Puluis ſepulchrum prædocet.

Sed enim probauimus ſupra à Chriſto, dum viueret, multos actus Regiæ poteſtatis emanaſſe. Quod ſic eſſe neceſſario confitendum nobis eſt è deductis. Præterea vero ex illo. Nam poſito agente, poſitis mediis, & obiecto, neceſſe eſt actus, qui prodit in obiectum, non modo prodeat à Deo cuncta in omnibus operante, non modo, quo ad Chriſtum, prodeat ab hypoſtaſi diuina, vt quæ agat, ſed etiam prodeat ab anima, vt qua hypoſtaſis diuina agebat; & cui regia poteſtas inſita erat in omnia creata.

Secundo etiam patet hoc. Anima Chriſti ſciebat omnia, quæcumque pertinere poſſent ad creaturas, volebatque agere, quidquid Deus volebat agi in illis. Poterat ex illo ampliſſimo dominio; quidquid volebat. qui fieri poteſt igitur, vt quæ egit, non egerit ex illo dominio Regali?

Sic igitur Chriſtus nouus homo, cæleſtis Adam, mirabilis ab exordio, cuncta recapitulare cœpit. Sed quomodo ſacerdotes tantæ recapitulationis, ac Regiæ poteſtatis participes erunt, vt ipſi etiam, ſint noui Adami, ſint ſuo modo ob participatam diuinitatem Chriſti? Adamus fuit à Deo formatus è terra, atque ex Adamo Eua: Chriſtus fuit à Deo formatus è Sanctiſſimæ Virginis puriſſimis ſanguinibus, idemque Chriſtus ſibi Eccleſiam formauit ex humana, vt aperiemus, natura ſua, ſibique illam coniunxit in vnum corpus, & carnem.

Chriſti Sacerdotes conficiunt Chriſti corpus, è pane, ac vino, illique adiungunt reuera, & corporaliter fidelium corpora, recapitulantes cum Chriſto, & in Chriſtum caput omnia reducentes.

Sed intueamur adhuc diuina aſpirante Dei ſummi Chriſtique

stique omnium Regis gratia, quæ dicta sunt hucusque à nobis propius, & distinctius. ac primo loco afferamus, quæ Sanctus Methodius Martyr in sympolio decem virginum pulcherrime tradit. Sic igitur ille. *Vnde recte Apostolus retulit ad Christum de Adamo, sic enim congruit ex ossibus eius; & ex carne eius Ecclesiam esse factam; propter quam relicto Patre in cælo descendit verbum, vt exhibeat sibi Ecclesiam gloriosam, & omnis maculæ expertem, emundans eam lauacro ad excipiendum spiritum, & beatum semen: quod ipse intonat, & inserit in profundo mentis; excipit autem illud semen Ecclesia, & format instar vxoris ad generandum virtutem, & alendam. Hac enim ratione impletur illud: crescite, & multiplicamini, capiente Ecclesia incrementum per congressum, & communionem verbi, quod adhuc ad nos se demittit, & soporem capit secundum commemorationem passionis. Non enim potest Ecclesia aliter concipere credentes, & regenerare per lauacrum regenerationis, nisi & Christus propter eos se exinaniens, vt capi possit secundum commemorationem passionis, vt dixi, iterum moriatur descendens de cælo, adhærensque vxori suæ præbeat virtutem quandam lateris sui, vt augeantur, qui in eo ædificati sunt omnes per lauacrum regenerationis*. Hæc Sanctus. è quo multa habemus.

Primum, sicut ex Adami diuinitus immisso sopore dormientis costa ædificata est Eua, sic è Christi crucifixi latere ædificata est, siue recapitulata Ecclesia Christi sponsa. Eadem Tertulianus aduersus Marcionem. Eadem cum Tertulliano SS. Augustinus aduersus Faustum, Prosper libro de prædictionibus, Eucherius, Rabanus, Rupertus in Genesim tradunt. Nam simulatque Christus est mortuus, aperti sunt cæli, eductis è limbo Patribus diuina beatitudo, contemplantibus illis Deum per essentiam, communicata est, sublata sunt veteris testamenti sacrificia, noua sacramenta sancita, ac reipsa cœperunt omnia recapitulari in cælo, & in terra, reparante Angelorum ruinas Christo, cælumque terræ, & cælestibus terrena coniungens.

Secundum. quoties Christi corpus in terra cōficitur, idem quoad similes effectus renouari, quod egit Christus in cruce offerens semetipsum Deo Patri, ac restaurans, siue recapitulans vniuersa. In eius namque commemorationem conficitur, & offertur illud idem corpus, eandem cum Christo continuantibus nobis oblationem, licet nihil illud patiatur. Eodem

tempore existens in terra, & in cælo, quamuis diuerso modo. Idcirco est vna oblatio cunctorum sacerdotum, de qua Sanctus Paulus ad Hebræos, & Malachias cap. 2. nam tamquam Christus, atque ex Christi persona, inquit sacerdos, hoc est corpus meum. & quando necesse est, vt adsit sacerdoti potestas,& voluntas, quas necessario comitatur scientia: propterea sacerdos tam magna omnipotenti Deo reseruata, potens, ac patris potentiæ similis, sciens, ac scientiæ filij similis; volens, ac Spiritus sancti bonitati similis Trinitatem referens altissime est instar,& Christi amoris nostri,& Dei summi.

Tertium. per hoc corpus in terris confectum, & oblatum Deo regenerari fideles, augeri, doceri intime, carnemque nostram Christi carni adhærere,& coniungi, quod *reipsa*, inquit Sanctus Ioannes Chrysostomus hom. 83. in Matthæum, *nos efficiat corpus suum, carnesque nostræ illius carni coniungantur*. Eadem Sancti Augustinus psal. 142. Irenæus, Dionysius de ecclesiastica hierarchia par. 3. cap. 3. Hilarius libro 8. de Trinitate, Cyrillus Hierosolymitanus in cathechesibus, & Alexandrinus lib. xj. cap. 26. ac proprio libro Algerius multa colligens, Guitmundus Auersanus, Paschasius Corbeiensis, quorum dicta lib. 13.& 14. de Signis Ecclesiæ Dei recitauimus. & in his oracula quædam Sybillę à libro quinto, in quibus vocat Ecclesiam Christi domum Dei, templum è Sanctis constructum, è corpore ipsius Dei: rursus eodem libro tradit esse vrbem, ædem, turrim, carne vna conditam pulchriorem Luna, Sole, Stellis, ad nubes pertingentem. Quamobrem sexto ita concludit.

Ἐκ δὲ μιῆς ῥίζης ἄρτου κορὸς ἔασεται ἀνδρῶν
Οἶκος ὅταν δάβιδ φύη φυκὸν, ἐν χερσὶ δ᾽ αὐτοῦ
Κόσμος ὅλος καὶ γαῖα, καὶ οὐρανὸς, ἠδὲ θάλασσα.

Idest.

Ex vna autem radice panis nouellum germen erit virorum
Domus cū Dauid germinabit germen, in manibus vero eius
Mundus totus, & terra, & cælum, & mare.

Quartum. per idem corpus, à quo regeneramur, augemur ad bona animi, docemurq; omnia bona, vt retulimus supra renouanda nostra corpora, glorificanda, vna cum tota vniuersitate rerum. Nam corpus illud animatum, glorificatum diuinitatis templum, subsistens in hypostasi diuina, firmat omnia nostra ab bonum, connectens in se ipso, Deoque artissime ani-

animam, corpusque nostrum simul per virtutes, spiritumque diuinum, bona animi, & corporis nostri, cum bonis animæ, & corporis illius, Deique summi. Nam sicuti à prudentia nascuntur, ordinantur, ac reguntur omnes virtutes ad omne bonum morale; sic à gratia defluente per illud sanctissimum corpus nos afficiente, & in se, nisi obex ponatur, infallibiliter conuertente nascuntur, ordinantur, ac reguntur, non modo omnes virtutes morales, & diuinæ; sed dona etiam Spiritus sancti ad bonum supernaturale; ita vt maior sit, firmior, ac potentior essentialis subordinatio illorum quatuor, quæ retulimus. Inferioris nempe ad superius. ea sunt externa pertinentia ad corpus humanum, corpus humanum, anima, Deus. Rursus externa bona pertinentia ad corpus humanum, bona corporis humani, bona Dei. In ordinatione enim quatuor istorum sublato superiori tolluntur omnia inferiora. Quocirca totus inferioris status, ac fœlicitas pendet à superiori, & quanto magis inferius subijcitur, coniungiturque superiori, eo magis stabit inferius, ac fœlix erit (atque hoc verum ius status.) Recte enim Philosophus Eudemiorum septimi capite octauo. *Patet autem sic esse, quemadmodum in vniuerso est Deus, & vicissim cuncta in illo: mouentur enim omnia ab inexistente in nobis numine. Rationis autem non est ratio, sed præstantius quiddam est principium. quid autem scientia præstantius est, nisi Deus? Nam virtus est intellectus nostri instrumentum.*

Hæc ille supra virtutem, & intellectum ponens Deum, qui moueat infallibiliter ad intelligendum, consequendam virtutem, dirigendas intimas actiones per illam, per prudentiam, actiones intellectus, per iustitiam actiones voluntatis, per temperantiam actiones cócupiscibilis, per fortitudinem irascibilis. Ex his bona corporis, atque è corporis bonis correspondentia bona externa, fructusue illorum. Sicuti autem tres prudentiæ sunt subiectæ virtutes Græce εὐβουλία, σύνεσις, γνώμη, bene consiliari, bene iudicare, ac bene sentire. vt habetur in sexto Ethicorum. Atque ad hanc vltimam pertinet iudicare, quid agendum sit altius præter ordinarias, & vsitatas regulas, vt declarat optime Sanctus Thomas 1. 2. quæst. 57. art. 6. & 2. 2. quæst. 51. artic. 3. Sic Christus Deus per suummet corpus nostro coniunctum reipsa, vel animi deuotione, ac desiderio, vel infusa diuinitus per sacramentum propensione animæ bene dispositæ intellectum gratia sua perficiens, nouam-

uamque in ea gratiam creans, & cum gratia virtutes, & dona infundens, maxime vero ad altissima, infallibiliter mouet, quatuorque illa, & eorum bona coordinans excellentissime, & connectens ad mundi totius glorificationem, nobis ministerio sacerdotali, vt explicauimus. adiungitur & quandiu species permanserint, adhæret. Hinc tandem nostra corpora resurgentia supra cælos extollentur, & Christi corpori, (cum nullum sit circumfusum supra cælos corpus,) sine vllo corpore intermedio mirabiliter, cum distinctissima sint, coniunctissime in idem, quod supra diximus, copulabuntur.

Sic itaque è superioribus argumentamur. Quicumque vna cum Christo ex participata ipsius potestate actiua, licet instrumentali; sed tamen sciente, & volente (non enim conficit corpus Christi sacerdos, nisi volens.) recapitulant omnia simul cum Christo, ij sunt noui Adami cum Christo renouantes humanum genus, quoad animam, & corpus, & quæcumq; sunt in terra, & in cælis, quod Angelorum loca, & ordines ob dæmonum ruinam desertos, & vacuos restaurent. Atqui sacerdotes huiusmodi sunt, vt à nobis est explicatum. Ergo sunt noui Adami cum Christo efficienter simul, & instrumentaliter; ac proinde, vt supra asserebamus, multo nobilius, potentius, & amplius, quam Adamus, Sacerdotes, Parentes, ac Reges, sunt quoad animam, corpus humanum, corporaliaque, & terrena cuncta.

Recte etiam conclusit B. Augustinus Triumphus quæstione prima de potestate ecclesiastica par. 1. quæst. 1. art. 1. *Potestas iurisdictionis spiritualium, & temporalium immediata est in solo Papa; deriuata vero est in omnibus Episcopis, & Prælatis; sed in omnibus sæcularibus, & principibus est in ministerium data.* Et articulo 3. *Dignitate quidem maior est potestas Papæ omni alia, quia sicut dicit Beatus Ambrosius, & ponitur 96. distinctione cap. duo sunt quippe. Aurum non tam preciosius plumbo, quam regia potestate est altior ordo sacerdotalis.* Et mox. *Secundo potestas Papæ est maior omni alia maioritate causalitatis, quia eius potestas causat omnem aliam potestatem examinando, confirmando, iudicando.* Et dein. *Tertio potestas Papæ est maior omni alia maioritate auctoritatis, quia nullius Imperatoris, Regis, vel alterius principis leges, seu statuta alicuius roboris, vel firmitatis esse censentur, nisi quatenus sunt per auctoritatem Papæ confirmatæ, & approbatæ.* Et articulo 7. *Papa gerit vicem*

Chri-

Christi saltem quantum ad potestatem, & iurisdictionem officij. in Christo autem planum est fuisse potestatem Regalem, & sacerdotalem, quod ostensum est. Primo in eius incarnatione, secundo in eius conuersatione, tertio in eius passione, & in eius resurrectione. Et art.8. *Bona temporalia, & spiritualia ad tria possunt comparari. Primo ad eorum productionem; secundo ad eorum ordinationem; tertio ad eorum motionem, vel actionem. & secundum ista tria tribus rationibus ostendi potest in Papa esse potentiam super omnia.*

Primo quidem propter eorum productionem; quia non ab alio producta sunt temporalia, & ab alio spiritualia, vt Manichæi putauerunt: sed ab eodem Deo, à quo producta sunt spiritualia, ab eodem etiam producta sunt corporalia, & temporalia: Papa ergo qui gerit vicem Dei in terris, ex quo habet potestatem spiritualium, habebit similiter potestatem temporalium, & corporalium.

Secundo, hoc patet propter eorum ordinationem: ordinantur enim ipsa bona temporalia, & corporalia ad bona spiritualia tamquam organa, & tamquam instrumenta. Vnde philosophi posuerunt, quod sine exterioribus bonis, quorum fortuna putabatur domina, non contingit esse felicem, & virtuosè operari. Componitur enim homo ex anima, & corpore. Vnde sicut ipsum corpus ordinatur ad animam, & est instrumentum eius mediante quo exercet operationes suas: sic ipsa bona temporalia ad bona spiritualia, ordinantur mediante Papa. Papa ergo, qui habet prouidere suis fidelibus de spiritualibus, habet eodem modo prouidere de temporalibus, & corporalibus, sine quibus spiritualia in vita ista politica exerceri non possunt. Vnde Apostolis dicentibus: Dimitte turbas, vt sibi emant escas, dictum est: Non habent necesse ire, date vos illis manducare.

Tertio, hoc patet propter eorum motionem, & operationem. Videmus enim, quod temporalia, & corporalia mouentur, & regulantur in eorum operationibus per ipsas intelligentias in tantum, vt Philosophi secundum numerum mobilium corporum posuerunt numerum motorum, sicut patet 12. Methaphysicæ. Istos etiam motores posuerunt omnes regulari, & moueri ab vno motore primo, qui est Deus. Augustinus etiam dicit, omnem substãtiã tẽporalem, & corporalem administrari per Angelos. Papa ergo in quo est potestas spiritualis, habebit per ipsam potestatem spiritualem; similiter disponere, & ordinare de temporalibus.

Abunde igitur est probatum Clericos, Sacerdotes, & Episco-

ſcopos eſſe Parentes, ſapientiæ Magiſtros, ac participata diuinitus poteſtate admirabiliter Deos, omniaq; eis deberi, neque adhuc iuſtitiæ diuinæ, ac naturali ſatisfactum, qua iubetur, vt æqualibus æqualia, paribus paria reddantur. Recte hoc Sanctus Paulus expreſsit, cum detinuiſſet apud ſe ſeruum Philemonis Oneſimum, peteretque ei remitti, ſi quid nocuiſſet inquiens. *Ego volueram mecum detinere, vt pro te mihi miniſtraret in vinculis euangelij; ſine conſilio autem ſuo nihil volui facere, vti ne veluti ex neceſsitate bonum tuum eſſet, ſed voluntarium.* En oſtendit ius ſibi fuiſſe illum retinere, neceſsitatemque imponere ſine conſenſu domini. Et mox illum remittens addit. *Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi imputa. Ego Paulus ſcripſi mea manu, ego reddam, vt non dicam tibi, quod & teipſum mihi debes.* Vide non modo Philemonem debuiſſe Paulo ſeruum, ſed & ſeipſum, neque obligatum fuiſſe Philemoni Paulum quidquam reddere. Idcirco, & Irenæus. *Offerre igitur* ait lib. 4. cap. 34. *oportet Deo primitias eius creaturæ, ſicut & Moyſes ait: non apparebis vacuus ante conſpectum domini Dei tui; vt in quibus gratus extitit homo, in his gratus ei deputatus, cum, qui eſt ab eo, percipiat honorem, & non genus oblationem reprobatum eſt: oblationes enim, & illic, oblationes autem & hic ſacrificia in populo (* Hebræo *) ſacrificia & in Eccleſia: ſed ſpecies immutata eſt tantum. quippe cum iam non à ſeruis, ſed à liberis offeratur. Vnus enim & idem Dominus, proprium autem characterer ſeruilis oblationis, & proprium liberorum, vt & per oblationes oſtendatur iudicium libertatis. nihil enim otioſum, neque ſine ſigno, & ſine argumento apud eum, & propterea illi quidem decimas ſuorum habebant conſecratas. qui autem perceperat libertatem, omnia, quæ ſunt ipſorum ad dominicos decernunt vſus hilariter, & libere dantes ea, non quæ ſunt minora, vt pote maiorem ſpem habentes, vidua illa & paupere, hic totum victum ſuum mittere in gazophylacium Dei.* Hæc Sanctus, à Chriſtianis omnia libere data, & data olim tradens in dominicos vſus, loco decimarum, quæ erant in antiqua lege.

Sic etiam Aquiſgranenſe Concilium dicit, idcirco ad Apoſtolorum pedes omnia fuiſſe proiecta, quod ab eis cuncta recte ſint adminiſtranda, & diſtribuenda, & ad ipſos omniũ pertineret adminiſtratio, & diſtributio.

Quin audet aſſerere Beatus Auguſtinus Triumphus illud parte 1. quæſt. 1. art. 1. *Si inueniatur quandoque aliquos Imperatores*

tores dedisse aliqua temporalia summis Pontificibus, sicut Constantinus dedit Siluestro, hoc non est intelligendum eos dare, quod suum est, sed restituere, quod iniustè, & tyrannicè ablatum est. Hæc Beatus Augustinus.

Eadem Franciscus Mayronis, cognomento Illuminatus. in quartam distin. 19. quæst. 4. ad finem, *Canonistæ dicunt, quod in spiritualibus præsidet Papa, Imperator vero in temporalibus; probo, quia Imperatores dederũt bona temporalia Papæ, & Ecclesiæ, sed hic dicitur, quod de facto sic fuit, sed de iure Papa debet dare imperium Imperatori, & alia bona temporalia.* Hæc Franciscus.

Quin ea S. Pauli, verba ad Romanos, cap. 8. *Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illum, quomodo non cum illo omnia nobis donauit?* Et referuntur à S. Augustino, & multis, vt omnia sint Apostolis eorumque successoribus donata in honorem Dei scilicet, & 1. ad Corinth. cap. 3. *Omnia vestra sunt*, & mox, *Vos autem Christi, Christus autem Dei.* Quorum sane verborum cum multiplex sit sensus, neque hic est alienus, vt Ecclesiæ Christianæ sint omnia subiecta, ac Sacerdotibus eius, non vti singulis, sed vniuersis, aut singulis, vti parti vniuersitatis inquemlibet honorem Christi, & Dei.

Ob has igitur causas felicissimi quique, & optimi Reges, & Imperatores imperia regnaque Ecclesiasticis subiecerunt, Regum, & Imperatorum electionem eis dantes, censum è regnis, ac tributum solui constituentes, vt aperuimus signis de summa Regum reuerentia, & amplissimis donis, tomo secundo, quod accidit in Occidente. secus in Oriente. Quocirca in Occidentibus regna, imperia, familiæ nobiles antiquissimæ, cunctaque temporalia bona Deus maxime prouexit. contra autem miserrime ad barbariem, feritatem, vastitatem, squalloremque Orientalia deduxit; omnem familiarum priscam nobilitatem sustulit; ciuile, atque humanum regnandi genus euertit, artium doctrinarum, & omnium denique temporalium bonorum copiam, iucundumque vsum remouit, quod vltimis libris de signis Ecclesiæ Dei, & de ruinis gentium, satis est explicatum. Quod scilicet essentialis sit, subordinatio inferiorum ad superiora, inter hæc quatuor, Deum, animam, corpus, externa, quatenus hæc referuntur ad corpus. Rursus, bona Dei, bona animi, bona corporis, bona externa: & quoniam Christiani Sacerdotes corpus Christi fontem

gratiæ totius, reipsa conficiunt pro totius mundi salute, offerunt, illudque, & sacramenta administrãt, vt oblatione totius mundi casum retineant, regenerent humanum genus, vim dent, intermortuam vim resuscitent ad vitam, propterea participata diuinitate Dij sunt, Parentes, ac Reges, cum tradunt animæ regeneratæ bona Dei, bona animi, ac propterea, bona corporis, ac bona externa, vt supra certissimis est euentis comprobatum.

Cum legis antiquæ omnia fuerint vmbræ eorum quæ sunt in Euangelica lege, & antiquis Sacerdotibus fuerit amplissima olim potestas data supra omnem sæcularem. multo maxime nostris aderit.

Cap. VI.

QVantum potestatis, honoris, rerumque omnium sit adhuc Clericis nouæ legis iure diuino dandum, possumus colligere ex iis, quæ dabantur antiquæ legis ministris; differentiaque inter hos, atque illos. de hac primum videamus. aperte enim S. Paulus Rom. 7. antiquæ legis ministros vocat ministros vitæ, quod scilicet illi pœna mortis æternæ apposita legem præscriberent; ad obseruandam verò legem, vires aut nullas, aut exiguas darent. At Euangelij minister per sacramenta Baptismi, Confirmationis, & alia, quæ sæpius iterari possunt, vt Confessionis, Eucharistiæ, extremæ Vnctionis, vires intime immittit vitales impulsus, quibus valeamus præscriptæ legi obedire. quod si quid magnum dabatur, ob ministerium suum primis, multo maiora præstabuntur Euangelij ministris. Quis enim soluat aliquid ei, qui occidit? ei certe, qui vitam largitur. Nihil est tanti, quod retribui possit.

Rursus idem S. Paulus, scribit antiquam legem fuisse vmbram, sed Euangelium imaginem. Denique illam tradit fuisse figuram, sed hoc ipsum Corpus. Heb. 10. 1. Cor. 10. Si quid igitur magnum præstabatur figuræ, & vmbræ, multo maius erit præstan-

præstandum corpori, & imagini. Quocirca S. Thomas cum verba faceret de decimis 2.2. quæst. 87. art. 1. sic aiebat, *Determinatio decimæ partis soluendæ, est autho ritate Ecclesiæ tempore noua legis instituta, secundum quandam humanitatem, vt scilicet non minus populus noua legis ministris noui Testamenti exhiberet, quã populus veteris testamenti exhibebat, cũ tamen populus noua legis ad maiora obligetur secundũ illud Matthæi 5. Nisi abundauerit iustitia vestra plusquã Scribarum, & Pharisæoum, non intrabitis in regnum cælorum. & cum ministri noui testamenti sint maioris dignitatis, quam ministri veteris testamenti, vt probat Apostolus 2. ad Corinth. 3.* Hæc Sanctus, duas ob causas plura danda volens Euangelij ministris, & quod ipsi sint digni maioribus, & quod populus Christianus ad maiora sit obligatus. quæ S. Thomas dixit, ante ipsum dixerat S. Augustinus ijsdem prope verbis in Psalm. 146. dixeratque aliis Sanctus Paulus epistola ad Hebræos cap. 10.

In primis igitur Principes, & Iudices sæculares rerum sæcularium deligebantur à sacerdotibus, ac nihil agebant nisi consulto sacerdote: legimus enim Numerorum cap. 20. sic Moysem precantem. *Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis hominem, qui sit super multitudinem hanc, vt possit exire, & intrare ante eos, & introducere ne sit populus Domini, sicut oues absque pastore. dixitque Dominus ad eum: Tolle Iosue filiũ Nun, virum in quo est spiritus Dei, & pone manum tuam super eum, qui stabit coram Eleazaro sacerdote;* (hic successerat Aaroni) *& omni multitudine, & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloria tuæ, vt audiat eum omnis Synagoga filiorũ Israel. pro hoc, si quid agendum erit, Eleazar sacerdos consulet Dominum, ad verbum eius egredietur, & omnes filij Israel cum eo, & cætera multitudo.* Hæc ibi rursus, cum diuidenda esset terra. Sic legimus Iosue cap. 14. *Hoc est quod possederunt filij Israel in terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun, & principes familiarũ pro tribubus Israel, sorte omnia diuidentes.* Hucusque scriptor Sanctus. Post Iosue fuit electus Iudas iudex consulto per sacerdotes Domino, vt habetur Iudic. cap. 1.

Sic itaque principes sæculares eligebantur ab ijs, qui diuino ministerio consecrati erant, neque illi expediebant quidquam graue sine voluntate sacerdotis.

Rursus Moyses delegit inferiores iudices septuaginta ex

ordine sæculari sex è qualibet Tribu, vt quemadmodum cuilibet tribui erant sex loca sacerdotibus assignata, & propria, sic etiam cuilibet tribui essent etiam sex supremi principes præter illum primum, cuius locum tenebat Iosue, vt habetur Numerorum cap. 11. & Pontificem summum. Amplius in omni oppido iussit Deus eligi iudices, ac ministros, quod legimus Deuteronomij, cap. 16.

Subijcit autem Deus cap. seq. *Si difficile, & ambiguũ apud te iudiciũ esse prospexeris inter sanguinem, & sanguinẽ causam & causam, lepram, & lepram, & iudicium inter portas tuas videris verba variari, surge, & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem, & facies, quodcumque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te, iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, vel ad sinistram; qui autem superbierit nolens superbire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo suo, ex decreto iudicis morietur homo ille.* Hæc ibi.

E quibus multa habemus præter ea, quæ supra considerauimus de iudicibus primis Iosue, & Iuda. Ac primo iudices cũctos fuisse à sacerdotibus delectos, vel omnino, vel de ipsorũ consilio. Deinde causas Leuitici generis à solis iudicibus ex ordine ipsorum iudicatas, cum Leuitæ separati habitarent à reliquis laicis, & proprias vrbes haberent. Amplius causas inferiorum iudicum dubias delatas ad summum sacerdotem, & iudicem simul, ad sacerdotem, vt ipse definiret, ac sententiã ferret; ad iudicem, vt non obedientem sententiæ sacerdotali morte mulctaret: atque ita, qui vocabatur Iudex, erat exequutor. Postremo idem statutum fuisse apparet in omni ambiguitate, siue rerum sæcularium, siue spiritualium; licet enim lepræ cognitio videri posset spiritualis; tamen sanguinis cognitio spiritualis non erat, neque causæ nomen pertinet ad sola spiritualia; nam causæ nomine lis quælibet continetur, & patet hoc etiam. Nam spirituales causæ à solis Leuitici generis viris cognoscebantur in vrbibus ipsorum. manifeste itaq; loquitur eo loco Deus, de quacumque sæculari causa.

Aliud præterea iudicium Deus voluit pertinere ad sacerdotes, & sæculares simul. Nam licet sæcularia vellet à sæcularibus definiri in vrbibus ipsorum, neque ipsorum iudicia

defer-

deferri ad sacerdotes, nisi cum iudices inter se dissentiebant; tamen calumniantium iudicia volebat primo loco ad sacerdotes deferri, & secundo ad saeculares: sic enim Deuteronomij cap. 19. *Si steterit testis mendax contra hominem, accusans eum praeuaricationis, stabunt ambo quorum causa est ante Dominum in conspectu sacerdotum, & iudicum, qui fuerint in diebus illis; cumque diligentissime perseuerantes, inuenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium, reddent ei, sicut fratri suo facere cogitauit.* Haec ibi.

Apparet itaque, quid iure diuino quantum ad potestatem in saecularia sacerdotibus deberetur in veteri testamento; sed aliquando vtraque potestas in vnam conueniebat, veluti accidit in Heli, ac Samuele. Hi namque & sacerdotes erant, & simul etiam iudices primarij rerum saecularium, quod constat è primo Regum.

Quamobrem si tanta erat potestas antiquis sacerdotibus, ac tanta exemptio, multo maior debet esse Euāgelij ministris. Neque dicat aliquis correctam in his antiquam legem. Nam multipliciter à nobis respondetur.

Primo in istis, quae pertinēt ad ius vnicuique tribuendum, non esse antiquam legem correctam, sed amplificatam, vt constat è Matthaei cap. 5. At iudicia sacerdotibus iure attribuuntur ob causas superius allatas.

Secundo quantum ad potestatem, dignitatemque ecclesiasticorum respectu singularium pertinet; dicimus adeo non esse antiquam correctam, vt maxime fuerit amplificata: nam sicuti potestas in spiritualibus tradendis est aucta, sic in saecularibus moderandis quoties agitur de peccato. Haec enim mutuo se respiciunt; quod constat ex ijs, quae tradit Sanctus Paulus 1. Corinthios 6. vti infra aperietur, & ad Hebraeos cap. 7.

Tertio in ijs, quae reducuntur ad decalogum, non est correcta antiqua lex, vt ex adducto cap. 5. Matthaei liquet, ac post alios tradit Sanctus Thom. 2. quaest. 100. art. 3. & opusculo de praeceptis. At obedientia debita sacerdotibus imperantibus pertinet ad primum praeceptum secundae tabulae. Nam sacerdotes sunt parentes, vt supra vidimus, ac multo nobiliores, quam corporis patres, vt idem tradit opusculo eodem. Sanctus Bonauentura in tertia distinctione 37. in expositione litterae.

Quarto in ijs, quæ sunt iuris naturalis, non est correcta lex antiqua. Sanctus Thomas 1.2. quæst. 100. art. 1. esse autem iuris naturalis, vt sacerdotes in omnibus vel iudicent, vel legi ipsorum consona lex, ac sententia feratur. sintque ipsi liberi, istud est iuris naturalis, vt supra vidimus, ac fusius proprio libro aperietur.

Quinto non esse abrogatum caput illud, tradit inter alios Sanctus Cyprianus ep. 6. vel 11. lib. 1. & 7. vel nono lib. 3. aliisque, quos infra adducemus.

Mox tamen Deus ad cordis duritiam concessit Iudæis regem, per quem licet admodum fuerit imminuta ecclesiastica potestas in sæcularia, plurimaque sæcularia deferentur ad Regem, magisque hic ob bellicam potentiam honoraretur, timeretur, adiretur, vbi de actibus sacerdotum propriis non agebatur: tamen in maximis quibusque erat sacerdoti subiectus Rex iure diuino; atque ideo non efficitur è Regis creatione, quin ecclesiastica libertas, ac potestas in cuncta sæcularia sit iuris diuini in nouo testamento multis de causis.

Ac primo loco, Rex ille olim, qua parte imminuebat ecclesiasticam potestatem, datus fuit Hebræis ad duritiam cordis, repugnante, vt ita dicamus, & inuito Deo. quod constat è cap. octauo Regum primi, & infra deducemus quantum fuerit hoc peccatum populi. In testamento autem nouo si diuinum ius velimus, & Euangelium sequi, neque esse Hebræis deteriores non admittitur duritia cordis, vt habetur Matthæi cap. 19. Ezech. 11.

Secundo respondetur. huiusmodi Regem fuisse electum semper à Deo per os ipsius sacerdotis, atque illum fuisse habitum Regem, quem sacerdos, aut Deo consecratus ipse Regem pronunciasset, atque vnxisset; neque aliter licebat ipsi populo eligere Regem, nisi audita Dei voluntate per os eius, qui Deo consecratus esset, & ab ipso vnctus: alioquin populus faciebat contra diuinum mandatum. Sic enim Deus ipse cap. 17. Deuteronomij alloquens Hebræum populum: *Cum ingressus fueris*, ait, *terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitaueris que in illam, & dixeris, constituam super me Regem. sicut habent omnes per circuitum nationes, eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum suorum.* Hæc Deus, qui eligebat non ipse proxime absque alicuius interuentu, vel solo populi interuentu,

sed intermedio sacerdote, non modo declarans suam voluntatem; sed etiã per eundẽ conferens interueniente ipsius vnctione potestatem, quæ clarissime è libris Regum patent, innumeraque extant eius,quod dicimus exempla, quod scilicet adhuc, quo ad ortum suum Regia potestas à sacerdotali penderet, ac pullularet, ac patet præcipuè in Regibus Samariæ, quorum plurimi regia potestate, ac vita ipsa priuati sunt non alio iure, nisi quod Deo consecrati viri ius Regiæ potestatis in alios,quos vngebant,transtulissent. quod certe nullo modo fieri licuisset priuatis alioquin hominibus, ac subiectis ipsi Regi tum viuenti, vt eam necarent, nisi ius è manu sacerdotis, & sacrati iuri accepissent, ac sacratis viris hæc auctoritas adfuisset. Neque dicat aliquis Deum,per illos Prophetas, qui nouos Reges vnxerunt,suam tantum significasse voluntatem, quam palam fiebat à se reijci primos Reges, ac dari potestatem regiam nouis. Non enim tãtum significabatur. hæc Dei voluntas per istos Prophetas; sed etiam per eos dabatur potestas Regia ex antiquo iure,quo consecrati Deo viri solebant Reges creare. Qua in re noui duntaxat eueniebat,vt hic,aut ille eligeretur à Deo ex ijs,quæ sibi cõsecrati erant,vt hanc Regiam potestatem conferrent,quod multis probatur.

Primo, quoniam si Prophetæ isti diuinam tantum voluntatem pronunciassent non erat, quod ipsi semper vngerent electos Reges.satis fuisset,si quis vnxisset, aut etiam satis erat, vt non vncti regnarent, atqui Dauid vnctus est à Samuele, ac Dauidi per hanc vnctionem fuit adiudicatum regnum.

Secundo Salomon fuit vnctus à Sadoc,ac regnum fuit attributum Salomoni, non vlli è fratribus ipsius maioribus. Tertio Iehu fuit vnctus de mandato Elisei. 4. Reg. 9. ac protinus ille,cum miles esset, ac subiectus Regi Ioram, sumpsit arma in suum Regem, necauit ipsum cum fratribus septuaginta.

Tertio, licet electus esset Rex, accepta per manum sacerdotis à Deo potestate, ita vt non proxime à Deo potestas hæc in electum Regem deriuaretur, ac licet Rex aduocare ad se potuisset quódcumque iudicium; nisi tamen aduocasset certo, & expresse certas aliquas causas, singulæ tamen eo modo, quo prius cognoscendæ, ac decidendæ pertinebant ad ipsos sacerdotes, neque poterat in vniuersum Rex auferre

sacer-

sacerdotibus iudicandi legitimam, iustamque potestatem.

Quarto, licet Rex posset aliquas causas, & quascumque sæculares cognoscere, neque ipsi liceret in vniuersum sæcularium cognitionem, quantum prius sacerdotibus dabat lex, auferre, tamen adhuc in ijs quas iudicabat, & in cunctis agendis cogebatur sequi interpretationes ipsorum sacerdotum, quas afferebant ad leges iudiciales, ac morales in diuinis libris descriptas, atque ita quodammodo simplex executor erat eorum, quæ sentiebant ipsi sacerdotes. Probatur hoc primo è cap. 17. Deuteronomij, in quo sic ait Deus. *Postquam autem sederit in solio Regni sui describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba, & ceremonias eius, quæ in lege scripta sunt.* Hucusque Deus E quo multa colligimus, ac primum mandari Regibus, vt leges diuinas, & quid nam sit præceptum Dei, non possint aliunde accipere, quam è manibus sacerdotum; secundum non licuisse Regi auferre causarum sæcularium vel cognitionem, vel definitionem, quascumque eis dabat diuina lex, aut ipsis sacerdotibus, aut sæcularibus inuitis. Tantum licebat, & cognoscere, ac definire ad se delatas causas, vel vltro accedentium, vel non repugnantium sæcularium; nam præcipitur ei, vt Deuteronomium seruet, eius præcepta custodiat, at in Deuteronomio cauetur, vt penes ipsum sacerdotem foret difficilium causarum cognitio, cum cæteri iudices dissentiebant, & calumniarum definitio, & reliqua de quibus supra. Secundo probatur non licuisse Regi abscedere ab interpretationibus legis, quas dedissent ipsi sacerdotes. sic enim Malachias capite secundo. *Labia enim sacerdotum custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est.* Hæc vates, qui cum primo capite ostendisset ad sacerdotes pertinere, vt spiritualia, sacraque administrent; secundo adiungit ad eosdem spectare, ne quod sit crimen, delictumque in moribus populi, additque hanc causam, quod eius sit in primis munus interpretari leges, scire illas, ac sæcularibus tradere.

Quinto, adhuc asserimus remansisse omnium supremam potestatem in Sacerdotibus, quoties iustitiæ defuissent ipsi Reges,

ges, quod non modo colligimus, quia poterant eis auferre ipsum Regnum; sed etiam quod iure eis liceret alios ipsa vita spoliare. Sic enim legimus à Samuele ablatā vitā Regi Agag, ab Elia quingentis Prophetis Baal, quæ quidem Deus per horū manus haud permisisset fieri, sed alios elegisset, qui id exequerentur, nisi voluisset palam facere iure ad eos hoc spectare, vbi defuerint Principes sæculares.

Sexto adhuc rex erat subiectus, ex alia ratione Sacerdotibus. Hi namque præsidebant collegio septuaginta duorum, in quod cum bini è qualibet tribu deligerentur Pontifex summus è tribu Leui, præerat omnibus, ac regem poterat sibi suoque iudicio subiicere, vt refert Ioseph. antiq. lib. 14. cap. 17.

Septimo adhuc remanebat penes ipsos Sacerdotes cognitio lepræ, e quo scilicet morbo corporis contagioso pellendus esset aliquis è cœtu humano, vt habetur Lucæ cap. 5. Leuitici cap. 14.

Octauo, num foret aliquis homicidij voluntarij reus, & num plectendus esset, huiusmodi cognitio, spectabat ad Sacerdotes, qui soli habitabant in vrbibus refugij, vt apertissime habetur, Numerorum cap. 36.

Nono tanta est potestas in omnibus ipsius Sacerdotis quo ad oues sibi creditas, vt reuocare in dubium potestatem hanc quamuis ob causam, vel illi aliam parem facere maxime criminis loco duxerit Deus. sic enim Deuteronomij cap. 28. *Obserua diligenter, ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcumque docuerint te Sacerdotes Leuitici generis iuxta id, quod præcepi eis, & imple sollicite, memento, quæ fecerit Dominus Deus vester Mariæ.* Hæc Deus, quid autem criminis admisit Maria. Audi, quod scriptum est Numer. 12. *Locutaque est Maria & Aaron contra Moysen, propter vxorem eius Aethiopissam, & dixerunt, num per solum Moysen locutus est Dominus, nonne, & nobis similiter est locutus?* Hęc ibi mox describitur indignatio Dei, lepramque Mariæ inflictam. E quibus constat non aliud Mariam locutam, quam & sibi Deum locutum. & tamen hoc adeo Deus vetat, vt idem fieri aduersus vllum Sacerdotem præcipientem vetet, ac lepræ pœna similive dignum ducat.

Sic itaque contra primariam Dei mentem Sacerdos in aliquibus olim Regi subiectus erat, ac postpositus, vt multi

Theo-

Theologi volunt,sed in ſpiritualibus,& maximis quibuſcumq; omnino ſuperior in rebus ſæcularibus,vt Regia poteſtate tradenda,auferenda, legum moralium declaratione, ambiguarum litium,quæ ad Sacerdotes differentur,definitione, calumniantibus iudicandis,liber ab ipſius poteſtate, quo ad perſonam ſuam,quo ad res Deo conſecratas, aut conſecrandas,inferior præter illa,quę dicta ſunt in his,quod Rex poterat imperare laicis quælibet tributa,bella adminiſtranda. Amplius Rex extra templum,ſacris actionibus exceptis,honorabatur à Sacerdote;ſic enim legimus Saulem quaſi debitum quiddam petiiſſe à Samuele, vt coram populo honoraret eum. Denique cum clariſsime patebat aliquem de templo à miniſteriis ſacerdotalibus amouendum de voluntate Dei, poterat Rex illi imperare vt recederet à templo; ſic enim iuſsit Abiatar Sacerdoti cum certiſsimum foret amouendum ex diuina voluntate,quod habetur 3.Reg.2. Cum iure alioquin directo miniſterium templi,Sacerdotiumque ſummum pertineret ad Sadoc,qui euectus eſt eiecto Abiatar,quod diſcimus è par.1.cap. 6.& Reg.3.cap.1.

Poſt annos tamen ſeptuaginta à ſeruitute Babylonica, rediit omnium tam ſpiritualium,quam ſæcularium poteſtas ad ſacerdotium, maxime vero viuentibus Aſſamonæis, vſque ad illud tempus,quo Herodes Aſcalonita Idumæus per ſummum ſcelus inuaſit regnum, quod late deſcribit Ioſephus; nos autem ſummatim retulimus libro tertio de Ruinis gentium,

His expoſitis colligimus,cum noſtris Sacerdotibus iure diuino innumeris partibus plura, ac maiora debeantur, quam legis antiquæ Sacerdotibus, multa certo concludi poſſe.

Ac primo loco cauſas omnes ambiguas rerum ſæcularium cum fuerint iudicia ſæcularium diſſentientia,diuino iure pertinere ad Sacerdotes,quibus fuerit iuriſdictio communicata, vti Epiſcopos,Archiepiſcopos.Pontificem Romanum, vel multo his maiora,& plura.

Secundo calumniantium ſimiliter iudicia, aut his longe grauiora.

Tertio iuſtam regiæ poteſtatis,legitimamque collationem quæ fiebat per vnctionem,ſimulque huius abdicationem, ſiue multo amplius,

Quarto, An aliquid ſit ob morbum contagioſum corporis expellen-

expellendum, vel an homicidij voluntarij sit aliquis reus id cognoscere, & iudicare, pertinebit ad sacerdotes, aut his ampliora. quin eis assignanda erunt domicilia perfugij.

Quinto. cum maxime Deo placuerit, vt vtraque potestas maxime foret in summo sacerdote, vti accidit tempore Moysis, Heli, Samuelis, Assamonæorum, fueritque aliquando, qui inter Hebræos omnia tam sæcularia, quàm spiritualia plenissimo iure administraret: concludi ex hoc videtur, deberi iure diuino hæc semper Pontifici Romano inter omnes Christianos, vt vberiora ei demus, non sane, vt deijciat Reges, vel pro libito potestatis aliquid eis auferat, sed vt hi sint summo sacerdoti, & obedientissimi, & omnimodo subiecti, nisi cor Christianum velint exuere, & induere Hebræum, ruereque in miserrimam seruitutem alienigenarum, efferatarumque gentium, sicuti ob Regis postulationem corruisse Hebræos ex persona ipsius Dei clamat Oseas cap. pen.

Sexto hæc, quæ hucusque diximus, pertinent ad Aaronem, successoresque ipsius. At Pontifex Romanus Moysen refert, vt è superioribus liquet, atque è SS. Irenæo, Cypriano, Bernardo. Macario, Richardo è media Villa, Henrico Gandauensi, & Apostolicis constitutionibus apparebit. qui quidem Moyses cōsecrauit omnes sacerdotes, ac templi ministros, delegit omnes bellicos duces, omnes iudices, tractauit omnia bella, totamque Remp. formauit. Hæc igitur omnia multo magis agere poterit Pontifex summus Vicarius Christi.

Denique igitur si opinari vllam potestatem potestati antiquæ sacerdotali parem Deus criminis magni loco duxit, sacerdotumque nouæ legis longe augustior cunctis potestas est existimanda, ac iure diuino præcipitur nobis à S. Paulo illam esse vmbram nostræ; an non hæresis erit imminui vlla in re à potestate sæculari Pontificiam potestatem?

Sic igitur est verissimum, quod S. Macarius senior homilia decima sexta scripsit his verbis: *Quondam Moyses, & Aaron, cum obtinerent sacerdotium, multa pertulerunt. Caiphas autem eorum cathedram tenens, persecutus est, & condemnauit Dominum. Dominus tamen habens in honore sacerdotium, hoc fieri permisit. Ibidem Prophetæ passi sunt à Moyse persecutionem. Postea Mosi successit Petrus, qui nouam Ecclesiam Christo, nouumque sacerdotium creauit.* Hucusque vir Sanctus, volens eandem Petro datam potestatem in Ecclesiam, quæ Moysi fuit, qui & iu-

dices,& duces eligebat,omniaque tam spiritualia,quàm sæcularia moderabatur. Et Richardus de media Villa in 4.dist. 24. quæst.3.ad 5. *Moyses inquit, expressius quam Aaron figurauit Christum,qui fuit summus Rex,& summus Pontifex, & ex consequenti Vicarium eius in terris, in quo simul sub Christo est vtraque potestas.* Eadem Henricus Gandauensis quodlibeto sexto quæst. 23. Simili modo S. Bernardus lib. 2. de consideratione ad finem tradit in Pontifice summo esse Moysis auctoritem. Sed & S.Irenæus ante omnes istos,ac Sanctus Cyprianus, quorum verba adduximus ad finem secundi libri.Quocirca sic è constitutionibus Apostolicis, Græce scriptis lib. 2. cap. 39. quorum bina exemplaria vetustissima Antonius Augustinus Episcopus Ilerdensis in sua bibliotheca seruauit, aliaque alibi habentur concludemus.

Hos (Episcopos) *existimate vestros præsides, hos putate Reges,his quasi Regibus vectigalia offerte; eos enim,eorumque domesticos bonis vestris alere debetis. vt enim Samuel in primo de Regibus libro de Rege alendo sanxit populo, & Moyses de sacerdotibus in Leuitico. sic nos* (Apostoli) *vobis de Episcopo sancimus. Nam si illic populus tanti Regis proportione ea, quæ dicuntur seruitia præstabat, annon multo magis debet nunc Episcopus accipere à vobis, quæ sunt ei à Deo constituta ad alendum eũ, & clericos eius? Imo si quid amplius dicendum est, plus hic accipiat,quam ille olim accipiebat. Siquidem ille militaria tantum administrabat bello,& pace ad custodiam corporis susceptis; hic vero sacerdotium ad Dei honorem administrat, vt pericula ab animo, & corpore propulset. quanto ergo anima corpore præstantior est,tanto est sacerdotium regno excellentius.Ligat enim,aut soluit supplicia, vel remissione dignos. Quocirca Episcopum oportet vt patrem diligere, vt Regem metuere, vt dominum honorare, offerendo ei in benedictionem vestram fructus vestros,& opera manuum vestrarum, tribuendo inquam, vt sacerdoti primitias vestras, & decimas vestras primitias frumenti, vini, & olei,pomorum,lanæ,& quidquid Dominus Deus vobis suppeditat.*

Bona

Bona sacerdotum, & clericorum, quacumque sint, magis sunt pauperum, quam bona sacularium, magisque seruant id, quod dicitur, vende omnia, qua habes, & da pauperibus. ideo pra cunctis maxime omnium domini, ac Reges, minimeque omnium in malum, maxime in bonum, & Deum omnium Regem. Cap. VII.

Erum videtur his obesse illud, quod legimus in Euangelio Matthæi cap. 19. *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, qua habes, & da pauperibus, & veni, & sequere me.* & multa huiusmodi similia, quæ maxime omnium faciunt contra ecclesiasticæ potestatis oppugnatores.

Primo enim, cum finis vendendi sit inter alios, vt detur pauperibus, de quo loquitur Christus, quidquid ecclesiasticis, & ecclesiasticæ potestati datur, id patet omnibus pauperibus, ac maxime semper patuit; siquidem sæcularia respicias, ac supra est probatum, gradatimque explicauimus Pontificatum summum, cum toto omnium temporalium, sæculariumq. splendore, & circumfluentia patuisse pauperrimis; & videmus adhuc patere, modo merita ac virtutes adsint. Sic etiam Cardinalium dignitas, potestas Episcoporum, Sacerdotum, Clericorumque cum temporalibus bonis.

Secundo. dicimus, reditus ecclesiasticorum bonorum pauperibus magis distribui, quam sæcularium, quod etiam legibus cautum videmus, vti supra est probatum. Quin videas apertissime religiosorum monasteria pauperibus, siue nobilibus, siue ignobilibus esse plena. ac raros è diuitibus respectu inopum, monasterijs sese includere. ibi aluntur, ibi docentur, ibi ad cælestia perducuntur sumptibus ecclesiasticorum bonorum. Quæ sane haud conspicies inter sæculares, quod scilicet magis quærunt, quæ sua sunt, quam Iesu Christi.

Tertio. hinc prædictum fuit ad Ecclesiā, capitaque, & principes ecclesiarum deferendas amplissimas opes, dignitates,

poteſtates,omnium denique temporalium bonorum ſuper exceſſum,quod habetur cap. 60. Iſaiæ, vt interpretantur Sancti Cyrillus Alexandrinus, Hieronymus, Procopius,Gazæus, & Angelicus Doctor 2.2.quæſt. 162. artic.1.ad 1. Id vero multis de cauſis fieri decet,atque oportet. Primo,quod omnia Chriſto debeantur omni iure, ac proinde etiam miniſtris ipſius. Secundo,vt externarum rerum ſplendore imperfecti alliciantur,neque aliquid deſit ad omnes in Deum perducendos; omnia namque illi ſeruire debent. Tertio,vt etiam modis omnibus cuncti in fide conſeruētur,atque obedientia Dei,non modo internis, qui non deſunt in Eccleſia Dei, propter tot inſtituta,variaq; religioſorum,ſed etiam externis. Quarto,vt cōmuni bono temporali magis per omnia prouideatur;eccleſiaſtica namque, vti diximus, magis communia ſunt cuilibet è qualibet conditione; ac proinde etiam pauperibus. Quinto, vt magis omnia conſeruentur ad bonum commune tam temporale,quàm diuinum, tam externum, quàm internum,ignobilium, nobilium, pauperum, diuitum cuiuslibet nationis, ac gentis, quod ſemper omnibus magis procurarunt, ac procurant eccleſiaſtici, & Pontifex ſummus, vt ſupra eſt deductum. Quamobrem conqueruntur in Saxonia, Germaniæque multis locis extinctas eccleſiaſticas dignitates, & bona, quoniã conferebantur ſæpe nobilioribus, qui ad pauperiem deuenerant; qui dein poterant ſubleuare auxilio virtutis accedente inopiam ſuorum, tuerique in bonum auitam dignitatem, conſecuti eccleſiaſticas poteſtates. Cumque prius Imperator ex conceſsione Papæ amplisſimas decimas aliquando exigeret aduerſus Turcas ex eccleſiaſticis bonis, modo vix aliquid ſubſidij poteſt habere. Et in Anglia dolent extincta nobilitatis inſignia,nomina, titulos, & iura oppreſſa. Per has enim vias paulatim deuenitur, ac placide, non præſentientibus minus acutis,ad tyrannidem,qualis eſt Turcarum, & Mahometanorum,qui iuxta Mahometis legem iura ponunt in ferro, ſeu feritate belluina ſerpentum, ſenſim cuncta dæmonum more ad horrorem producente, ac præcipitante. Talis namque erit Antichriſtus, vt optime Sanctus Hippolytus libello de conſummatione mundi deſcribit, ac tales tyranni omnes,qui cuncta ita ad ſe reducunt, vt alijs, & communitati ſint prorſus occluſa.

Quarto,vt appareat alius, & vltimus finis, ob quem Chriſtus vult

vult vendi sua, est quod subijcit, *veni, & sequere me*. quocirca in Ecclesia Christi ad hoc, quantum fieri potest, tenditur, vt nemo sit vllius rei Dominus, nisi Deus, qui essentialiter est Dominus, neque facere potest, quin sit Dominus. Atque eatenus domini sint perfecte, aut imperfecte singuli, quatenus in Deū sua referunt, suaque habent. Idcirco maxime domini sunt ecclesiastici, siue vniuersitas ecclesiasticorum, & minime omniū domini in malum. Hoc namque est deficere à dominio, bonoque omni tam diuino, quàm temporali, tam interno, quàm externo. sicut enim posse non esse, est minus esse; ita posse deficere, est minus effici, & esse dominum. Quocirca primo loco ecclesiastica bona non sunt hæreditaria; secundo non possunt referri, & expendi reditus eorum, nisi in vsus natura sua pios; tertio propter hoc clerico cuilibet imprimitur diuinitus imago Christi, Sacerdotis, ac Regis, vel dispositio, id est, vel initiū characteris substantiæ, naturæue diuinæ participatæ, qua cognoscit, ac vult ex intima propensione bonum diuinum, penitusque impellitur, aut disponitur ad omnia sua, siue ecclesiastica, & ecclesiastici tituli, siue sæcularia referenda in vsus diuinos, aut alioquin pios, & sua natura bonos, quod Christus exegit ab illo, cui dixit: *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus:* Quem quidem S. Matthæus indicat addictum fuisse temporalibus. Subijcit enim. *Cum audisset autem adolescens verbum, abijt tristis: erat enim habens multas possessiones*. Quin à SS. notatur adolescens ille tamquā præfidens, quippe, qui dixerit de mandatis diuinis. *Omnia hæc custodiui à iuuentute, quid adhuc mihi deest?* Sic enim S. Hieronymus. *Iste, qui interrogat, & adolescens, & diues erat, & superbus*. S. Chrysostomus quoque auarum dicit. Sic itaque, vt ex animo adolescentis auaritiam penitus extirparet, edixit illi, vt venderet, ac daret pauperibus. Essentialiter enim perfectio consistit in charitate intima animi, qua quis Deo, diuinis, pijsque operibus dedicans semeptipsum, cum suis omnibus, abiungitur ab omni vsu rerum non ordinato in Deum; ac tales fuere Noe, Abrahā, Iob, multi testamēti veteris, ac plurimi præterea noui. Christus porro, & Apostoli omniū statuū formā perfectā tradiderūt, ac seruauerunt, siue tanquam proprium, siue tamquam cōmune aliquid habuissent, supereminentissime autem Christus. quippe qui omnium Dominus erat, nec poterat non referre in Deum, vel secus vllo modo velle. Sic itaque

perfe-

perfectio consistit in affectu interiori charitatis in Deum, & proximum, à qua pendent omnia, quod habetur Matthæi cap. 22. & quæ *est vinculum perfectionis*, ait S.Paulus ad Colossenses cap.3. non in exteriori abdicatione, vti declarat optime ex his, alijsque SS. Augustinus libro de opere monachorũ cap.29. Abbas Moyses in collationibus Cassiani, Sanctus Tho. 2.2.quæst.184.art.1.& 3. Hieronymus in illud Matthæi, *sequere me*. Ambrosius in Lucæ cap.5.

Siue igitur clericus habeat aliquid tamquam proprium, siue tamquam commune, non efficit, quominus possit esse perfectus, atque esse ardentissimæ charitatis. In vniuersum vero minus ex natura clericus abest à perfectione, ac statu perfectionis, quam laicus; & cum sit in vita actiua, indiget externis. Quocirca damnata est in Clementina. Cum inter nonnullos. de verb. significatione. hæresis, dicentium Christum, atq; Apostolos nihil habuisse vmquam, vel in speciali, vel in communi. diuersis enim temporibus habuerunt, ac non habuerunt; sed quomodocumque haberent, id habebant, non veluti suum, & proprium, sed Dei; neque volebant aliter habere, largiri, aut esse: publice enim se cum suis omnibus Deo deuouerant, vti extrauagantes Nicolai IV. & Ioannis XXII. declarant ac tradunt. S.Antoninus par.4.tit.12.cap.4.§.14. Ioannes è Turrecremata lib.2. summæ.cap.112. in solutione ad decimum, late in extrauagan.cum inter nonnullos. verbo asserit, & verbo declaramus, de verb. significatione. Pauperies igitur externa est instrumentum, quo perueniant homines ad perfectionem. Instrumenti autem quantitas, & magnitudo sumitur ex proportione finis acquirendi, sicut medicinæ magnitudo tanta esse debet, quanta ad sanitatem perducit. Idcirco eatenus bona est pauperies, quatenus conuenit fini, cui præponitur aliquis à Deo. In sæculo autem degentes, licet sæculares non sint, indigent bonis externis.

Quinto igitur dicimus esse necessarium, habere ampliora externa ijs, qui sunt in culmine actiuæ, & contemplatiuæ vitę, vti sunt Episcopi. quod aiebat S.Cyprianus libro de Chrismate, quos proinde aiebat esse Reges, & Sacerdotes simul, non propter se, sed propter alios, vt in eos exerceant charitatem, suamque perfectionem communicent, & adducant omnibus modis illos ad Deum, sintque, quod ait Apostolus 2.Corint.6. *Tamquam nihil habentes & omnia possidentes.* Hinc 1.Corin.7. mo-

monet, vt sint, *qui possident tamquam non possidentes*. Idcirco Episcopi dicuntur esse in statu perfectionis exercendæ, vt optime definit S. Thomas, post alios 2. 2. quæst. 184. articulo 6. In omnibus enim debent exercere perfectionem, interne, atque externe, instar Dei, Christique omnium temporalium Domini, ac distributoris. Non poterunt autem perfectionem, charitatemque exercere externe in temporalibus externis, nisi habeant externa, per quæ ijs, quos diximus, modis alios adducant ad Deum; quod ipsis quidem non nocet, sed ouibus ipsorum, quibus ex præcepto iustitiæ, pro virili tenentur prouidere, tamquam filijs; nocet etiam communi, tam temporali, quam diuino bono, vt tertio loco respondebamus. constat vero ijs, qui sunt in vita actiua, quales sunt Clerici, esse necessaria bona externa, quæ Clerici tenentur ordinare in Deum, magisque ordinant, quam sæculares. sic enim S. Thom. 2. 2. q. 186. art. 3. ad quartum. *Ad felicitatem autem vitæ actiuæ, quæ consistit in exterioribus operationibus instrumentaliter diuitiæ coadiuuant, quia vt Philosophus dicit in 10. Ethicorū*, (cap. 7. & 8.) *multa operamur per amicos, & diuitias, & per ciuilem potentiam, sicut per quædam organa. & ad 5. dicendum, quòd status Episcopalis non ordinatur ad perfectionem adipiscendam, sed potius, vt ex perfectione, quam quis habet, alios gubernet non solum ministrando spiritualia, sed etiam temporalia, quod pertinet ad vitam actiuam, in qua multa operanda occurrunt instrumentaliter per diuitias, vt dictum est. & ideo ab Episcopis, qui profitentur gubernationem gregis Christi, non exigitur, vt proprio careant.* Enimuero ob hæc, quæ diximus, Clericus in sæculo degēs, adeo non tenetur stabilia bona non habere, vt siquidem fieri Subdiaconus velit, necesse est, habeat, quantum conuenit dignitati ipsius, reliqua, si placet, modo ordinet in Deum. recte autem propter allatas causas est hoc prouisum, ne & simul, aut cum dedecore cogatur mendicare, aut alioquin exercere quæstus. Beatius est autem scribit S. Paulus, magis dare, quàm accipere: in primitiua Ecclesia bene erat, ne multa stabilia Clerici haberent, ad persecutiones vitandas, quæ commonebantur ab impiis prætextu Religionis, vt bona fisco applicarent, sicut egit Iulianus apostata, & nostra ætate protestantes hæretici egerunt. nunc, nisi Christiani sæculares velint imitari hæreticos, apostatas, & idololatras Imperatores, conuenit Clericis esse, vnde Templis, Pauperibus, Religioniquе illustrandæ ac tuendæ,

tuendæ, sibique suppeditetur, & quando Christi corpori vero, ac mystico seruiunt, effundant Magdalenæ exemplo vnguenta in caput sanctissimi corporis Christi, nisi quis velit quoque vna cum Iuda scandalizari, id est rapere, Christum prodere ligandum spoliandum, crucifigendum; exemploque facinorosissimi Lutheri tradere, ac semetipsum præfocare. Idcirco multi obseruarunt diuinitus consultum fuisse, vt à primis Christianis omnia venderentur, quoniam Romani omnia vastaturi, & ablaturi erant. Cum vero ponamus Clericum vocari à Deo, id est ea de causa initiari ordinibus, vt seruiat Deo, cum non ingrediatur religionem, virtuti conuenit, ac rationi, esse ipsi, vnde viuere decenter possit. Ac recte S. Thomas 2.2.q.32. art.6. *Necessarium,* inquit, *dupliciter dicitur. Vno modo, sine quo aliquid esse non potest, & de tali necessario omnino eleemosyna dari non debet, puta si aliquis in articulo necessitatis constitutus haberet solum, vnde posset sustentari, & filij sui, vel alij ad eum pertinentes, de hoc enim necessario eleemosynam dare, est sibi, & suis vitam subtrahere. sed hoc dico, nisi forte talis casus immineret, vt subtrahendo sibi daret alicui magnæ personæ, per quam Ecclesia, vel Respublica sustentaretur, quia pro talis personæ liberatione, se ipsum, & suos laudabiliter periculo mortis exponeret, cum bonum commune sit proprio præferendum. alio modo dicitur aliquod necessarium, sine quo non potest conuenienter vita transigi secundum conditionem, & statum propriæ personæ & aliarum personarum, quarum cura ei incumbit. Huiusmodi necessarij terminus non est in indiuisibili constitutus, sed multis additis non potest dijudicari esse vltra tale necessarium, & multis substractis adhuc remanet, vnde possit conuenienter aliquis vitam transigere secundum proprium statum. De huiusmodi ergo eleemosynam dare est bonum, & non cadit sub præcepto, sed sub consilio. Inordinatum esse autem, si aliquis tantum, sibi de bonis proprijs subtraheret. vt alijs largiretur, quod de residuo non posset vitam transigere conuenienter secundum proprium statum, & negotia occurrentia: nullus enim inconuenienter viuere debet.*

Ex his itaque abunde est satisfactum propositæ obiectioni.

Sexto igitur cum Clerici sint quoad sua Reges, vti appellandos ex diuina scriptura, ait Sanctus Dionysius cap. 12. de

diuinis nominibus, ac magis tendant ad perfectionem, charitatem, communicandaque in bonum, vel diuinum, vel temporale cõmune tendens ad diuinũ sua bona, qui nolunt esse illis ipsa, sed sæcularibus alijs, tendũt tam contra bonũ temporale cõmune, quàm contra bonum diuinum similiter commune; ac proinde contra charitatem proximi, & Dei: atque vti superiori libro dicebamus constat ab hoc effici rerum dominum diabolum magis, quam Deum. In causa vero pari, magis mereri clericum, qui seruit hominibus ad amorem Dei conuertendis per prædicationes, sermones, & sacramenta, & esse maioris charitatis post alios tradunt SS. Gregorius homilia 12. in Ezechielem lib. 1. his verbis. *Nullum sacrificium est Deo magis acceptum, quam regimen animarum.* Et Thomas 3. dist. 35. quæst. 1. art. 4. quæst. 2. in conclusione. *Quantum, inquit, ad intensionem meriti videtur contemplatiua iterum maioris meriti illa parte actiua, quæ circa sui moderationem studet; minoris autem quantum ad illam partem, quæ profectui aliorum inuigilat, quia hoc ipsum videtur esse fortioris charitatis secundum genus, quod homo præter missa consolatione, qua in Dei contemplatione reficitur, gloriam Dei in aliorum conuersione quærat; quia etiam in humana amicitia verus amicus quærit magis bonum amici, quàm de eius præsentia delectari.*

Christus adhibuit, adhibendamque duxit, ac iussit à suis vim compulsiuam.
Cap. VIII.

QVod si quis dicat à Christo neminem compulsum vi ad aliquod bonum faciẽdum, ad quod aliquis obligetur; nec propterea licere clericis aliquem vi compellere, quod videtur esse Regum bellicorum munus ad aliquod bonũ faciendum, manifeste loquitur contra Euangelium, contra Christum, contra Apostolos, contra Sanctos, contra eorum dicta, & facta, contra totam naturam.

Primo enim Christus, vt habetur Ioannis cap. 2. aliquando, inuenit in tẽplo vendentes boues, & oues, & columbas, & numPp mu-

mularios sedentes: *Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoque, & boues, & nummulariorum effudit æs, & mensas subuertit; & his, qui columbas vendebant dixit: auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.* Hæc igitur Christus. quomodo itaque Christus non compulit vi ad bonum? Nonne hæc vis est? Nonne hæc non modo vti Deus, sed vti homo egit potestate diuinitus ipsi vt homini participata? Nam sciebat anima illius, quid agebat, volebat agere, imperauit corpori agendum. Nonne itaque compulit? subuertit mensas, effudit æs, omnes eiecit de templo, neque vnum reliquit. Quod vero ait, quidam scriptor, id à Christo factum ex magno zelo, sicut Phinees occidit fornicarios, Elias sacerdotes Baal, indigna Theologo est responsio; sic enim cuilibet ex zelo liceret occidere capitalis pœnæ reos. & quod egerunt Phinees, & Elias, egerunt ex potestate diuinitus data, cum sacerdotes, ac prophetæ essent.

Secundo. Christus mandauit Apostolis, vt gladios emerent, quod supra dicebamus, non vt ipsi illos stringerent, verũ stringendos, & educendos alijs darent, ad homines, vbi opus fuerit, occidendos, vt supra è Sanctorum verbis explicauimus.

Tertio, cum Iudæi vellent, vt habetur Act. cap. 23. occidere S. Paulum, pararentque illi insidias, Lysias Tribunus, id Paulo procurante, resciens, ex vrbe Hierosolyma Cæsaream misit, honorifice ipsum tractans, deditque illi ducentos milites, totidem lancearios, & septuaginta equites, vt ipsum tuerentur ab insidijs Iudæorum, vique hos cogerent ad bonum faciendũ, remouerentque à scelere admittendo. Si fecere hoc infideles S. Paulo, quod Romanus esset, idque Paulus ipse procurauit, & infideles voluit habere, qui tutarentur ipsum, ne à suis Hebræis læderetur; non licebit Episcopis, sacerdotibusque Christianos milites habere, vt Christianos à sceleribus abducant, à faucibus inferorum eripiant, cogant ad iustitiæ leges, id est, arceant lupos ab oui sua, siue dæmones ab anima?

Quarto nonne ipse Christus iussit, vt aliqui compellerentur ad bonum, cum similitudine inuitantis ad nuptias, in Euangelio capite 14. dixit. *Compelle intrare, vt impleatur domus mea?* Nam sic explicuit sanctus Augustinus sermone 33. de verbis Domini, quem cæteri sequuntur.

Quinto nonne S. Tho. dixit ad clericos ipsos speciatim pertinere bella iusta decernere, sic ille 2.2. q. 40. art. 2. ad tertiũ.

Quo-

Quocirca tantum abest, vt hoc illicitum sit clericis, vt maxime ad ipsos, quod grauissimum sit, in primis pertineat. Idcirco legimus Carolum Magnum numquam bella mouisse, nisi Synodo aduocata, & consulta, quod apparet è Rheginone. Et sane ita faciendum à principibus, cauendumque à Pontificibus esset, ne aliter fieret, ac ne Christianorum sanguis, nisi ob iustissimas causas, effunderetur.

Sexto. annon sanctissimus vir Babylas Patriarcha Antiochenus ipso Ecclesiæ nascentis initio Imperatorem Philippũ vi de tẽplo expulit, manibus proprijs in pectus ipsius adactis? quod refert sanctus Ioannes Chrysostomus, vt infra recitabimus. Addens Episcopo licuisse non modo id agere aduersus Imperatorem totius orbis maximum; sed præterea fas fuisse. Epõ illum colaphis percutere, cum tamen scriptum sit ab Apostolo ad Titum cap. 1. oportere esse epm, *non percussorem*? Quid? nonne Babylas sanctissimi Martyris loco habetur, vti reuera est, & innumeris miraculis esse ipsum Deus ipse declarauit, quod ob hanc causam fuerit in vincula coniectus, & in ijs obierit, ac primus pro ecclesiastica libertate, ac potestate vitam posuerit?

Septimo. nonne licuit S. Ioanni Eleemosynario Patriarchæ Alexandrino satellites habere, à quibus criminum rei ducerẽtur in custodiam, quod in vita ipsius refert Sophronius? Annon idem licuit S. Ioanni Chrysostomo Patriarchæ Constantinopolitano, quod infra narrabimus, idque præter alia fuit in causa, vt Eudoxia procurauerit ipsum mitti in exilium, in quo & obiit, non immerito Martyr & ipse appellandus pro ecclesiastica libertate, ac potestate? En tres Patriarchæ sanctissimi, en duo Martyres aduersus ecclesiasticæ libertatis oppugnatores.

Octauo. annon ex quo sese Constantinus Christo addixit, arma in Imperatorem Licinium mouit, & Constantini filius fratri suo Constantio minatus est arma se moturum aduersus ipsum, ni Paulum Constantinopolitanæ, Athanasium Alexandrinæ restitueret, Pontificibus id Romanis sanctissimis Syluestro, & Iulio poscentibus? Ex illo bella gesta prope semper aduersus infideles, procurantibus id Episcopis, atque in primis Pontifice summo, vt signo secundo tomi primi de Signis Ecclesiæ Dei est explicatum.

Nono. & S. Bernardus lib. 4. de consideratione, nõne aperte

dixit esse in Ecclesia Christi de iussu ipsius Christi gladiũ, non modo spũalẽ, sed etiã materialẽ, qui nõ modo ad iussum, sed ad nutũ Pontificis sit educẽdus. Audi ipsum loquentẽ lib. 2. prope finẽ; nam sic ad Eugenium. *Si cor mouisti, mouenda iam lingua, mouenda est & manus. accingere gladio tuo gladio spiritus, quod est verbum Dei. glorifica manum, & brachium dextrum in faciendo vindictam in nationibus, increpationes in populis, in alligando Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Si haec fecisti, honorificasti ministerium tuum, & ministerium te. Non mediocris iste principatus. exturbare est hoc malas bestias à terminis tuis, quod greges tui securi in pascua deducãtur; Domabis lupos, sed quibus non dominaberis.* Hæc sanctus ad Eugenium. quod litteris, verbis, cõcionibus populos accendisset ab bellum sacrum pro recuperandis Hierosolymis aduersus lupos, & infideles nationes. At quarto loquens de Christianis ouibus contumacibus bello ad officium redigendis, & inducens Eugenium dicentem. *Dracones*, inquit, *me mones pascere, & scorpiones, non oues. Propter hoc, inquam, magis aggredere eos, sed verbo, non ferro. Quid denuo vsurpare gladium tentes, quem semel iussus es ponere in vaginam? quem tamen qui tuũ negat, non satis mihi videtur attendere verbum Domini dicentis sic: conuerte gladium tuum in vaginam. Tuus ergo & ipse, tuo forsitan nutu, etsi non tua manu euaginandus. Alioquin si nullo modo pertineret ad te & is, dicentibus Apostolis, ecce duo gladij hic, non respondisset Dominus, satis est, sed nimis est. Vterque ergo Ecclesia* (Audi Sanctum, qui propositam quæstionem definit) *& spiritualis scilicet gladius, & materialis; sed is quidem pro Ecclesia, ille vero & ab Ecclesia exercendus est. Ille sacerdotis, & militis manu; sed sane ad nutum sacerdotis, & iussum Imperatoris.* Hæc Sanctus, aperte volens iure diuino gladium materialem magis esse Pontificis, quam Imperatoris, quod ad educendum illum sit opus iussu Imperatoris, cum vult bella Imperator mouere. At cum Pontifex vult, satis est, si annuat, non est expectandus iussus; cumque gladium dicit esse Pontificis, non alterius. neque dicendum, non conuenire hunc gladium Pontifici; dixisset enim Christus, nimis est. Atqui non dixit nimis, sed satis. Ergo ita conuenit Pontificiæ potestati gladius, vt illi quod satis esse debet, non adsit, si gladius hic absit. qui tamen haud euaginandus est manu Pontificis, sed nutu.

Deci-

Decimo. quid plura quærimus? Bonifacius VIII. id apertissime declarauit in cap. vnam sanctam, de maioritate, & obedientia in Sexto, ita vt secus asserere sit hæreticum. Cum vero quilibet Episcopus in sua diœcesi sit veluti Pontifex summus, nisi hic restringat ipsius potestatem, cum sit apex, fons, & sol sacerdotij, potestatisque sacerdotalis, & Ecclesiarũ caput, vt necessario toties è S. Cypriano, & Iustiniano repetimus, idẽ potest in sua diœcesi Episcopus, quod Pontifex in toto orbe, vt apparet ex argumentis supra deductis.

Vndecimo. in Concilio Triburiensi cap. 9. decretum fuit, vt si princeps sæcularis, seu Comes aliquid iuberet, contrarium vero Episcopus, omnes Episcopo obedirent, Comite destituto, quamuis hic armis, ac rei militari potissimum præesset; idque non ideo statuitur, quasi noui detur aliquid Episcopo; sed quia magis ad Episcopum pertinet arma adhibere, vbi opus est pro diuinis rebus, quam sæculari pro sæcularibus iure naturali, ac diuino. Natura enim cogit in omnibus, vt brachium gladio imminenti sese opponat, ac sui iacturam faciat, præscindendũ se offerens, ne caput lædatur, sed hoc saluum sit, ipsum brachiũ pereat. Sic etiam sæcularis haud curare debet iure naturali astringente, potestatis propriæ facere detrimentum, quo potestas ecclesiastica sit salua: Episcopus enim est instar capitis, vel animæ in corpore. Nam si caput saluum sit, est semper aliquid brachij saluum, non contra, vt operis initio diximus. Idcirco brachium facit aliquam sui iacturam ne faciat omnem, publice porrò statuta iura in sacerdotio consistunt.

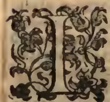
Recte itaque respondet Rolandus à Valle, qui quasi inter hæreticos, aut Turcas essemus, consultus fuit, an Episcopo liceret armatam familiam habere, licere id asseuerans, ac decernens cons. 37. lib. quarto, ac citat eiusdem sententiæ assertores Baldum l. nam salutem. §. vltimo, ff. de officio præfecti, inter alios Barbaciam, Decium cap. significasti, de offic. deleg. cap. cum nõ ab homine, de iudicijs. Stephanum Aufrerium Gallum tractat. de immunit. ecclesiastica num. 18. addens ita Tholosæ inter ministros Episcopi, ac Regis definitũ fuisse. Gundisaluus Hispanus tract. de hæreticis, quæst. 11. vers. ex quo infertur, testatur ita obseruari vsu communi.

Neque obest, quod arma clericorum sint lachrymæ, & preces. verum namque est, hæc esse arma potissima, essentialia, sine quibus rueret mundus; ac dæmones, quorum potestati nulla

nulla comparari potest, ait Iob cap. 41. omnia vastarent, euerterent. Sed his armis seruiunt, atque essentialiter in orbe rationali arma externa, & corporea subordinata sunt.

Verum, quid hisce in rebus pugnamus? audiamus naturam loquentem, audiamus elementa muta clamantia, audiamus inanissima quæque vociferantia, nisi quis Dei Verbo dare aures velit.

Argumenta, quibus ostenditur, iure naturali, suoque adesse ecclesiasticis vim compulsiuam; qua valeant supra omnem potestatem positam in terris compellere alios ad officium suum faciendum. Cap. IX.

IAm vero Ecclesiæ potestati adesse iure naturali maxime omniũ ius vtendi viribus, quascumque habet, tum mentis, tum corporis, atque externis, quibus possit, vbi expedit, omnes reluctantes compellere ad officium suũ, siue ex naturali, siue ex spirituali impulsu, cognitione, aut fine sit faciendum, licet multis supra passim probauerimus; tamen adhuc plurimis alijs ab omnium rerum natura deductis argumentis ostendi potest.

In primis igitur dicet aliquis ius est naturale, ut inter corpora, maiori potestate sint ad alia compellenda, quæ viciniora sunt primo mouenti, veluti primum cælum, magis quàm secundũ; secundum quam primum; dimissis vero incorruptibilibus; ignis magis quam aer, & aer quam aqua; ac denique aqua quã terra obsistentia sibi impellunt, quo volunt. terra omnium maxime segnis, & impedita ad alia corpora mouenda; sic igitur in naturis intellectualibus illa potestas, quæ maxime accedit ad Deum, qui est primus motor omnium tam corporum inanimatorum quam animatarum maxime poterit lege naturali compellere obsistentia sibi, quo volet, si corporis vires adsint primo motori obedientes.

Similiter inter corpora lucentia est lex, vt quæ magis lucent in terris magis impellant, ac moueant, quod in Sole conspicimus vapores attollentẽ. & sursum compellẽte, ignisq;

co-

eodem modo conglaciata colliquefacit, aquasque & obsistentia quæque, quo tulerit impetus, proijcit. Absurdumque esset, ni maiores essent vires naturis, & corporibus, quæ lumine intellectuali præstant, quo ad reluctantes lumini suo.

Tertio. Dimittamus hæc autẽ, & alia producamus. lege naturali, omnes vires corporis, & aliæ facultates, dantur à natura, vt quam maxime possunt, seruiant ad contraria delenda, aut in suam potestatem redigenda quoties expedit, quæ reluctantur; sed omnibus ecclesiasticis datæ sunt vires corporis, & aliæ facultates à natura, sicut alijs hominibus. Ergo omnibus Ecclesiasticis datæ sunt vires corporis, & aliæ facultates, vt quam maxime posint seruiant, quoties expedit ad contraria delenda, vel in potestatem suam redigenda, quæ reluctantur. Maior est adeo cunctis nota, vt quidquid inspicitur, eam præseferat, ac manifestam faciat. Cunctis enim rebus naturalis est lex, ingenitaque intime, quòd initio totius operis dicebamus, vt semetipsas tueantur, quibus modis ordine vniuersi seruato possunt.

Quarto, lege naturali omnia, quoties perficiuntur naturaliter, perfectius, vbi expedit, operãtur: omnia naturalia in Ecclesiasticis per gratiam perficiuntur. ergo lege naturali omnia naturalia in Ecclesiasticis, vbi expedit, naturaliter perfectius operantur. Maior inducentibus est notissima. Natura enim perfecit oculos aquilis, vt acutissime perspicerent, atque ideo perfectius, & acutius vident, quam reliquæ volucres. Perfecti sunt naturaliter ita cerui, vt pernicissimi sint ad currendum, ijdemque pernicissime, vbi opus est, currunt. Hæc est denique lex perfecti, in omnibus, vt quo perfectius aliquid ei datum fuerit, eo perfectiora sint illius opera. Minor est rece ptissima inter Catholicos. Nam gratia non modo mentem perficit, sed corpus etiam, non vt illud liberet à morbis, & infirmitatibus, sed vt temperãtiæ legibus magis illud corroboret, vbi opus est robore illius, sic alias facultates, opesq; tribuit, ac vult esse gratiæ lex totã naturã regens, vt expendantur, ac referantur ad amplificationem Religionis, Ecclesiam tuendam, confirmandam, leges, ac iura illius defendenda, amplificanda, suum cuique tribuendum. Non tollit itaque naturalia lex gratiæ naturaliumque vsum, cum iudicatum fuerit à Pontificibus expedire ijs vti, sed perficit, & confirmat; ac veluti non tollit naturalia, sic neque leges naturales.

Quin-

Quinto, Nullum ius naturale tollitur à lege gratiæ, sed maxime confirmatur, atque augetur, ius naturale est vt homines, siue sint Ecclesiastici, siue alij quilibet, vtantur viribus corporis, aliisque opibus ad homines in bonum compellendos, quin cuncta ad bonum suum compellẽda, quoties ita opus esse iudicatum fuerit. nam dantur ad bonum promouendum: ergo vt Ecclesiastici, reliquive homines istis iure naturali vtantur, non tollitur à lege gratiæ, sed confirmatur, atque augetur, vbi canones, & Pontifices iudicauerint, id Religioni expedire.

Sexto, Lex est naturalis homini, & animanti cuilibet communi, vt aduersus inimica sui cętus pugnet, interimat illa si potest, sin minus confugiat ad illa, à quibus defendi, & inimica aut fugari, aut necari possint. ouis non valet sese tueri pugnãdo aduersus lupos, ac leones, naturali instinctu confugit ad pastores, ad homines, ad canes in custodiam datos, ad quosvis. Igitur ni possint Ecclesiastici cohibere impios, & sacrilegos manibus, & opibus ipsi suis, post placidas admonitiones ad alios confugient, religionis, ac iustitiæ potentiores patronosq́, ac veluti balatu ouis, sic ipsi, legitimis, & iustis querelis excitabunt valentiores ad iustitiam tuendam, suum cuique defendendum. Nonne hæc est lex naturalis?

Septimo. Amplius id obseruatur in animalibus, vt si quo in cætu exurgat ęmulus in Regem regnum diuisurus, pugnetur aduersus illum donec loco cedat, aut etiam de medio tollatur. Id conspicitur in gallinarum cætu, in apibus, gruibus, & aliis huiusmodi. vnus namque inter gallinas Rex imperat, unus inter apes, vna inter grues ducit agmen. Regni coniunctionem si quod eiusdem naturæ animal scindit, ac sibi vult arrogare, vel fugatur, vel potestati subiicitur, vel omnino necatur, vt in apibus narrant; sic igitur in Ecclesiastico Regno, si quis extollitur aduersus ipsius caput, aut necesse est obtemperet, aut eijciatur, aut denique viribus eiusdem Regni de medio tollatur. Est enim iuris hoc naturalis.

Octauo. Cumque sint animantium plura genera, ac sub eodem proximo genere sint etiam plures animantium species, quæ ex his præstantioris naturæ est, valentioribus etiam corporis viribus pollet ad exercenda, aut necanda inimica sui cætus, aut suæ speciei. Verbi gratia, inter bestias feras solitarias, ac nulli duci obedientes Leo præstantioris est naturæ, ac viribus maximis præcellit. Inter eas, quæ gregatim viuunt, & obe-

diunt

diunt suo duci, præstantissimæ naturæ est elephas; & idem plurimum valet viribus compulsiuis aduersus obluctantes. Inter volatilia insecta gregatim degentia sub vno duce debentur apibus primæ, quo ad excellentiam naturæ. mirumque quantum nitantur in aduersantia sui cœtus, ac naturæ veluti fucos, apesq. alias: quin datus est illis naturaliter aduersus animantia cuncta aculeus venenatus. sed inter volatilia non insecta, neque gregatim degentia, principatus aquilæ debetur. eadẽque est fortissima, totamque fortitudinem confert in obstantia pellenda, aut trucidanda. Cum sint igitur ecclesiastici naturæ excellentioris, iuri naturali conuenit (cum corpus & ipsi ac cætera bona, sicut alij mortales habeant) vt istis, cum religioni fuerit vtile, possint vti. lex namque est cum natura animalium communis.

Nono. Quin quo magis animantia participant suo modo rationem quandam, magis etiam ferocitatem suam videntur exercere aduersus inimica è suo cętu, aut sua specie, vt cogant illa obedire, aut mori; vt inter apes, grues, elephantes, canes, equos, cæteraque huiusmodi apparet. Nam vis ingenij facit, vt plures exquirantur modi ad bonum suum tuendum. Quocirca datæ sunt homini manus, quibus innumera arma potest corripere aduersus hostes, & innumeris partibus maiora, quã sint ea, quibus animantia cætera vtuntur: potest enim corripere ignita telorum genera plurima è ferro, è ligno, è lapidibus confecta, fundis, ac balistis lapides iacere, sagittas arcubus iaculari, laqueos tendere, tormenta bellica fabricari, ac fulmina quodammodo è ferreis fistulis emittere. lex est itaq; naturalis, vt animantia, quæ sublimiori sunt ingenio, longe etiam pluribus sese armis tueantur, & quibus cætera vtuntur, & quibus ipsa veluti proprijs vti queunt. Quod si naturale lumen in ecclesiasticis est sublimius, hanc & ipsi legem naturæ imitabuntur, cum poterũt, & alia deerunt pro Dei iuribus defendendis, pro conseruanda iustitia, religione, ac virtute, quod est hominis proprium bonum.

Decimo. Sic itaq; intuemur plantas nõ progredi, aut abscedere è loco, vt se, suaque tueantur, quod infimæ sint naturæ, & abiectæ; sed animalia cum sint naturæ superioris, aggrediuntur inimica, cum vident id vtilius fugam; capessunt, cum secus

existimant, & ad potentiora, vti dicebamus currunt. Quid inter ipsas plantas, quæcumque sunt excellentiores, Armis quodammodo suis obsepiuntur à natura, vt rosæ spinis, frumenta aristis acutissimis, poma frondibus, corticibus, excelsitate loci, proceritateque arborum suarum, in quas bestiæ non ascendunt, quasi solis hominibus se factas esse, non reliquis animantibus clament. Cum vero dixerimus animantia præstantioris esse naturæ, quam plantas, & ideo naturaliter ijs datum, quo fugere, aut impetere possint inimica; sic illis, quæ sunt inter ipsa magis imperfecta, velut ostrea, quibus nullus auditus, nullus est visus, nullus est etiã progressus ad vitanda, aut impetenda inimica; & tamen ijs dedit natura, vt simul, ac senserint ingredi pisces, à quibus comedi, aut lædi possint intra tectorium domunculæ suæ, protinus operculum claudant, constringant, interceptos ijs pisces comprimant, enecent, comedant. spongijs abiectissimæ inter pisces naturæ, vermibusque nihil est huiusmodi datum. Sic igitur, quò sunt præstantioris naturæ res, eo pluribus eos munimentis, telisque auctor naturæ Deus armauit, quibus aduersantia coercere, & cogere valerent. Quocirca, vt ad summum veniamus, Angeli tantis sunt viribus, vt ad nutum corpora moueant, & aduersus inimicos propellant. Cumque dæmones sint excelsissimæ naturæ, sed eam superbiæ vitio fœdissimo deturpauerint, ac prostrauerint; idcirco sunt eis quidem naturales vires, sed exerere illas, aut exercere non possunt, nisi quantum permiserint Angeli cælestes, & virtutibus cunctis exculti. En itaque lex totam rerum naturam peruadens, & colligans, qua datur rebus præstantioris naturæ, perfectioriq. virtutum decore excultis maior etiam vis compulsiua.

Vndecimo. annon etiam contingit hoc in nobismetipsis? Nonne è nostris, quid iura naturalia velint, discere possumus? Audi an hoc ita sit; suprema est in nobis animæ rationalis potestas intellectus. hic omnibus imperat nostris partibus, sed varijs modis. Est namque imperium βουλευτικὸν consultiuum, est etiam despoticum δεσποτικόν. Primo non protinus imperat mens, sed audit voluntatem, dispositionemque eorum quibus imperat; secundo nihil audit, verum dicto citius imperat, quod fieri mandat. Ac primo mens imperat sensitiuæ parti per-

ri perturbationibus obnoxiæ. Secundo autem dominatur corpori, membrisque ipsius. ita præclare Philosophus politicorũ primi capite tertio. Ecclesiastica potestas imperat sæculari Christianæ primo modo, non secundo; licet Sanctus Gregorius Nazianzenus, quem multi sequuntur, comparet illam animæ, hanc corpori. Perspicere enim debet ecclesiastica potestas vndique, & exactissime, qui sint sæcularium mores, & audire ipsorum postulata; ipsiusque est definire quid agendum. Sic mens videt, quid pars inferior cõcupiscibilis amet, oderitque, quid appetat, fugiatue; quo gaudeat, aut tristetur. Similiter quid irascibilis audeat, timeatque; quid speret, aut desperet, denique aduersus quid irascatur; temperatque has perturbationes, & ad normam virtutis moderatur, ac reducit. Numquam vero est inferioris partis imperare, & mentem cogere ad obedientiam; cum superior contra valeat, ac debeat etiam sæpius inferiorem compellere. Pars itaque inferior sensitiua particeps est rationis, virtutesque proprias habet, nimirum temperantiam, & fortitudinem: per hanc irascibilis, per illam concupiscibilis perficitur. Per fortitudinem præscribitur nobis, quid, qualiterque, & quantum sit ex humanis audendum, timendum, sperandum, desperandum, irascendum. Per temperantiam quid amandum, vel odio habendum, quid appetendũ, fugiendumue, ac demum qua in re gaudendum, vel tristandũ. Paulatimque inferior pars, quæ sæpius est belluæ instar, aut etiam truculentæ feræ, ad obedientiam rationis est reducenda, ita vt minimis quibusq. in rebus ipsi obsequatur, & quo maius illi est erga imperium mentis obsequium, fęlicius multo est, ac præstantius omnibus eius rebus, hominique toti.

Membrorum porro est protinus exequi, quod imperatũ fuerit à mente, quod nisi valeat efficere, id oritur à membri peruersitate.

Ad summam, membra corporis numquam dominantur, sed eorum tantum est exequi imperiũ sensitiuæ partis. Mens enim iam cognouit ex relatione sensitiuæ partis, si quid impedimenti morbosi est in membro, ex quo male affectum sit. Sensitiua autem pars dominatur membris, eademque paret imperio rationis, numquam dominatur illi. At ratio dominatur tum mẽbris absoluto, tum sensitiuæ parti consultiuo imperio, ac prout

viderit esse perturbationes, ita accommodat regulam suam; neque est aliquid moliendum sensitiuæ parti, nisi ex imperio rationis, ac virtutis participatæ.

Quocirca mens potest summa cum ratione aliquando imperare tum sensitiuæ parti, licet maxime reclamet, tum membris omnibus, vt aliquid exequantur; veluti si moriendum sit, atque ob virtutis officium mors eligenda, adeundaque, & omnium rerum sit facienda iactura. At nullum membrorũ, nihilq; sensitiuæ partis imperare potest intellectui, vt non intelligat, quid conueniat singulis quibusq; rebus vtilibus, quovis modo, tum corpori, tum sensitiuæ parti, vel non imperet his, & cogat tum sensitiuam partem, tum membra corporis, vbi opus est ad imperata facienda.

Iam verò, vt probe omnia, planeq; explicentur, in superiori, ac diuina nostri parte, est duplex potentia, voluntas, & intellectus. Voluntas imperat intellectui mouens illum, vt intelligat, ac videat, quid sit appetendum. Non enim potest voluntas facere, quin appetat, seu velit; quid vero sit appetendum, vel non sit, ne ruat in præceps, ac malum pro bono eligat, ignorat voluntas. consulit itaque intellectum, mouetque, & compellit ipsum cognoscere, quid verum, falsumque sit, bonum, vel malum. Tum vero intellectus cognitum voluntati bonum proponit, eamque determinat ad hoc, illudue appetendum cæteris dimissis, compellitque imperio suo voluntatem parere. Quocirca voluntas imperat intellectui, vt exerceat actum suũ, siue intelligat, ac sibi imperet. Sed intellectus est, qui præcise in particulari imperat, appetitumque vagantem cœci instar in semitam rectam deducit. Sic itaque intellectus imperat, & cogit, quo ad obiectum determinatum, sibi cuncta obedire. Atque in homine recte suas actiones ordinante intellectus imperat singulis quibusque, maximaque est illi potestas. (Sin minus, iam degenerat homo in belluinam naturam) naturæque sublimiori cogendi maior est vis in omnia subiecta. Id reliquum est, ne intellectus à vero aberret, neque in naturalibus, neque in supernaturalibus. Quamobrem potestati ecclesiasticæ potestas omnium maxima est attribuenda ad cogendum. Maxime enim sanata est per characteres indelebiles, & maximè sanare omnia valet per cõsimiles subiectorũ hominũ

cha-

characteres, ac reuera maxime sanabit, ne intellectus aberret à vero, quod veluti bonum cuncta appetunt, velint nolint sacrilegi, impijque, & inferorum dæmonum potestas, quod continget in extremo iudicij die.

Ex his, quæ diximus, illud deducitur, Pontifici Romano omnium maximam potestatem compulsiuam deberi, tribuendamque omnino, si recte sunt ordinanda omnia; cum non possit errare in naturalibus, vel supernaturalibus, quoties agit Pontificem maximum, siue quoties vniuersali lege sancit aliquid credendum; siue illud naturali ratione demonstrari possit, siue sit supra omnem rationem naturalem. dilatatur enim maxime, corroboraturque ipsius episcopalis character, vt videat, quid veluti verum sit ab omnibus amplectendum. In pontifice maxima potes compulsiua

Duodecimo. Verum, quid nostra tantum contemplamur? Nulla est res subsistens cui non sit compulsiua potestas, & quando ab essentia nascitur potentia, quo sublimior ac diuinior est illa, eo maior est hæc. Compulsiua autem diuiditur in duas partes, attractiuam, & expulsiuam. Prima attrahit ad se quibuscumque potest modis conuenientia suæ naturæ, ac perfectioni. Secunda expellit à se dissentientia quæque. Est vero, vt diximus, hoc iuris naturalissimi per totam naturam rerum quarumlibet diffusi, à prima materia vsque ad Deum. Materia namque appetit formam, forma attrahit ad se materiam, contraria dispellit. Verum, quando materia numquam nudatur à forma, non prius apparet appetitus, nisi cum fuerint ab agente extrinseco introductæ dispositiones. Idcirco materiæ proxima inspiciamus. hæc vero sunt elementa pura, è quibus mixta componuntur. Igitur in his est infirmissima, ac tenuissima vis attractiua, & expulsiua. quod apparet in terra, quæ non attrahit ad se aquam minus à natura sua remotam, nisi loco se contingant; neque potest à se quidquam repellere longius: tantum condensata impedit, ne quod corpus intime ingrediatur. Sed in Deo potentissima est vis attractiua, & expulsiua; ideoque amica sibi maxime per essentiam coniungit attrahens vi potentissima supernaturali, cui naturæ omnis cedit, inimica retrudit expellens vsque ad infera loca, omnique beatitudinis, ac boni naturalis iucundo fructu priuat; idque in sempiternum; sicque omnia Compulsiua duplex

subij-

ſubiicit, atque in hunc finem mouet.

Cum velit itaque benigniſsimus Deus totam naturam, cunctaque naturalia ſimul, & quoslibet humanos actus, gratiæ, ſuoque amori ſupernaturali ſeruire, qui præficiuntur huic fini ſupernaturali procurando, si naturalis ordo omnium rerum ſeruandus eſt, neceſſe eſt, cum Deo ſint viciniſsimi, vt ſit illis poteſtas maxima diſpellens omnia naturalia, cunctosque humanos actus contrarios ſibi, ac longiſsime, maximeque attrahens, quæcumque rerum naturalium, atque actuum humanorum iudicat expedire ſibi cuncta ſubijciens, & quidquid ab omnibus moueri poteſt mouens. Cum vero mortales contra hoc contendunt, ac pugnant, apparet contra ordinem naturæ præliari, atque ipſa naturalia concuti, & labefactari.

Sed quonam modo Pontifex Romanus, Epiſcopi, Sacerdotes, Clericique compellent alios ad officium ſuum faciendum? Manibus certe ipsi ſuis numquam poterunt aliquem necare, membrumue alicui truncare, idque ab vllo Pontificum Romanorum numquam factum legimus: licet Vigilius falſo, vt conſtitit, eius rei fuerit insimulatus apud Iuſtinianum, Ioannesque Octauus apud Othonem Primum. Quin reputatur nefas, si clericus qualitercumque adsiſtat, vt in aliquem certum hominem similia patrentur, licet generatim velle poſsit, vt ex legum præſcripto, quibus auferenda eſt, auferatur vita, atque hortari pugnantes in acie, belloque iuſto, vt fortiter dimicent, hoſtes fugent, fundant, profligent; ſanguine autem ſuas manus inquinare nefas eſt omnino tantis viris. Nam si dixit ille haud Chriſtianus.

Tu genitor cape ſacra manu, victosque penates,
Me bello è tanto digreſſum, & cæde recenti
Attractare nefas, donec me flumine viuo
Abluero.

Quid clericus Chriſtianus? Reges diximus eſſe Sacerdotes; erunt itaque veluti Reges apum; quibus nullus eſt aculeus, quique aculeo numquam vtuntur. Erunt veluti elephantes, qui quoties incedunt, minora animalia, ne pedibus ea pro-

terant

terant, summouere placide solent, & contra sui generis bestias numquam ferè præliantur; erunt columbæ numquam rostrum cruentantes; erunt oues numquam dentibus, cornibusque inimicum ferientes. Quin si necessitas adigat eos, vt instruant agmina aliorum pro tuitione fidei Catholicæ iustitiave obseruanda, vel Ecclesiastico, vel profano aliorum iure, atque ita cogantur induere, & agere Leones è tribu Iuda, atque instar Christi flagello è funibus facto vendentes, ementesque eijcere è templo; aut eos, à quibus ad mortem quærantur, prosternere ad terram, vel instar Petri, sit mors in Ananiam, Saphyramque immittenda, siue exemplo Pauli visus Elymæ mago auferendus, amborumve more Simon Magus allidendus ad terram membris cófractis, vitaque ablata; quoties igitur Clericis est induendus leo, meminerint omnes, istius feræ modo ignoscendum supplicibus, veniam petentibus dandam. Nam quanto magis amatissimi Christi, pro salute omnium Crucifixi, sanguinemque, & vitam profundentis exemplo, est à nobis illud imitandum? Similitudines

Parcere subiectis, & debellare superbos.

Quanto magis ante oculos nobis obversabitur aliud?

—prostrataque more leonum
Despicies, alacres ardent cum sternere tauros
Transiliunt prædas humiles.

Enimuero meminerimus illa Dauidis verba, si quidem patres vere sumus; æternique omnium patris personam referre desideramus, *seruate puerum Absalon: custodite mibi Absalon*: & quæcumque huiusmodi nobis memoriam renouant Christi præcipientis, *Discite à me; quia mitis sum, & humilis corde*, & adhuc alia loquentis, *Nescitis cuius spiritus filij estis?* Nam si cælestes esse cupimus, ipsi cælestes orbes duobus modis inferiora immutant, & ad generationem singula perducunt, lumine & motu. splendor virtutum nobis est in omnes partes immittendus, actionumque Sanctarum motu adducendi sunt mortales ad suum munus explendum, qui tamen ni mansuetudinis placiditate alliciantur, iustitiæ

virga

virga sunt commouendi; Et qui nos cum Christo iugiter pro ipsorum salute precantes, vitamque quasi hostiam pacificam Deo pro eorundem resipiscentia offerentes cruci affigunt, tenebris illi repleantur in meridie, terræ motibus concutiantur, ac dicant *montibus cadite super nos, & collibus operite nos*. quæ benignissimus Pater auertat ab amatoribus suis, ab acclesiæ sanctæ studiosis, sed con uertat, ait Malachias, *Cor patrum ad filios, & cor filiorum ad Patres*.

Finis libri Tertij.

DE

DE IVRE STATVS
SIVE
DE IVRE DIVINO
ET NATVRALI ECCLESIASTICÆ LIBERTATIS ET POTESTATIS
LIBER QVARTVS.

ILLVSTRISS. ET REVEREN. S. R. E. CARDINALI
CÆSARI BARONIO,

Poteſtas naturalis, ſeu temporalis, ſine ope ſupernaturalis eſt nulla, neq; eſt immediate à Deo. quid hæreticũ dicatur eſſe in hac controuerſia. licet poſſit, ob ſcandalum tamen Eccleſia non aufert infidelibus dominia ſua, & quodnam ſit ſcandalum tale. *Cap. I.*

Oteſtas eſt (Ampliſſime Cardinalis Caesar Baroni) qua poſſumus aliquid. Nihil vero poteſt poteſtas hominum naturalis, aut tẽporalis ſine ope ſupernaturalis. Homo nãq; ob peccatum meretur ad nihilum redigi ex rigore iuſtitiæ diuinæ; gratia Dei fit, ne redigatur, ſed naturaliter viuat; vt naturaliter viuunt ij, quibus extremum ſuppliciũ Principes, nõ ex miraculo, ſed gratia condonant. Hinc Ieremias. c. 10. *Corripe me Domine, verumtamen in iudicio, & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me.* ita S. Thomas. Quocirca ob fidem Chriſti Adamus ab hoc iuſtitiæ rigore eſt ſeruatus, ſimulque cum ſuis à morte protinus admiſſo peccato merita euaſit; ex qua liberatione Secundo loco contingit, vt homines nati ſint: ſic etiam Noe viuente, cum dixit Deus, *Pænitet me feciſſe hominem* Cuncti mortales deleti Tertio fuiſſent, niſi ſupernaturalis gratia reſidens in Noe interceſſiſſet. ex qua etiam Deus ob ſacrificium oblatum in fide Chriſti pollicitus eſt Quarto non ſe amplius homines deleturum. Sed adhuc tamen Quinto quoties homo peccat eſt

eiusdem mortis reus, gratia supernaturalis Ecclesiæ sanctæ efficit, ne id contingat, idque multo magis Sexto loco, quod nihil aliud Dæmon, in cuius potestate est peccator, molitur, quam vt hominem perdat, necet, cum sit *Homicida ab initio.* & *ab hac potestate malorum Angelorum non liberat nos, nisi gratia Dei*, quæ datur per Iesum Christum, ait S. Augustinus in psal. 77. Natura igitur humana tot modis habet esse & vitam per Christum, *De cuius plenitudine nos omnes accipimus*. & in cuius corpore *Habitat omnis plenitudo diuinitatis.* ac licet anima immediate à Deo creetur, ob Christum tamen, sponsamque eius, ob horum scilicet merita, & gloriam creatur, & conseruatur. Atque vt rem propius attingamus, I. ab ipsius, Ecclesiæque meritis, & diuinitus participata, ac supernaturali potestate coercetur Dæmonum potestas, ne occidat homines. *Alioquin non est super terram potestas, quæ comparetur ei.* Ad nutum namque illi corpora obediunt hominibusque eueniret, nisi interueniret Ecclesia Sancta, quod Ægyptiorum primogenitis, & exercitui, quod filijs, familiæ, pecoribusque Iob, quod militibus Senacheribi. Atque ita non potest potestas naturalis suorum vitam tueri, vt possit, habet à supernaturali potestate, II. cum Dæmon possit humores corporis turbare, atque, vt aiunt, applicando actiua passiuis, vertere homines vel in furorem, vt Saulem; vel in stuporem quod accidit Assyriaco exercitui misso aduersus Eliseum, vel Nabuchodonosoro, Sola Ecclesiæ Sanctæ potestas in terris eum coercet ob characteris participati vim supernaturalem, de qua est actum, ob merita preces, & Christi corpus oblatum. *Pro nostra, ac totius mundi salute.* Et hoc igitur non potest potestas naturalis; III. Dæmon potest obijcere humanæ cogitationi quæuis simulacra, sensibus quaslibet sensilium species imprimere, *Immissiones per Anglos malos*, ac præcipitare suo dominio subiectos in scelera Caij, Caligulæ, Neronis, Domitiani, Commodi, Maximini, Maxentij, deiicere ad vitam Cyclopum, Læstrigonum. Tueri se aduersus hæc naturalis potestas non potest, potestas supernaturalis eam tuetur. toto Orbe vim suam, prout eam Christus applicat, varia distributione diffundens. Quarto, non potest potestas naturalis ad finem suum peruenire absque supernaturali potestate, idest non potest homines adducere ad eum statum, vt absque aliquo errore lumini naturali contrario stare aliquo momento possint. Quinto, denique neque ad supernaturalem, sine quo naturalis in effectu, haud datur, consequi valet. Sic igitur ad hunc omnia reducuntur. Ab hoc fine, ac potestate supernaturali res naturales, vt naturaliter fiut, & conseruentur inter homines, pendent. Quamob-

rem

rem quod initiò, ac sæpè diximus. Primo sic natura humana quãuis ignara naturali dumtaxat appetitu, multo autem magis sciẽs rationali appetitu, ac Dei dono potens in Deum supernaturaliter fruendum fertur, vt nullo momento, nulla in re possit rectè vmquam velle, in ipsum non quam maximè ferri, se eximere ab hoc *Ardentissimo*, vt vocat S. Augustinus, *Appetitu* numquam valet, dominatur illi hoc ius coessentiale, & ineuitabile, nihilque vult, nisi ob hunc; quæcumque sunt, nihili ob hunc facit. identidem tacitè dicens, *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum*, Verum cum Deus naturali iure, ac lege communicet efficientiam suam rebus, ac velit homines per homines regi, ac diuersos eorum gradus esse; natura humana ad illum peruenirehaud valet vlla in re, vllo momento, nisi Ecclesiæ Sanctæ obediat, neque enim *Potest habere Deum Patrem, qui non habet Decclesiam Matrem*, Hæc enim sola scit, quõ perueniatur ad hunc finem, quin sola tot modis dat vires. Quamobrẽ iure eodem naturali diuino inseparabili, atque æterno dominatur toti naturæ humanæ Ecclesia Sancta; ac tam Reges, quam priuati ad tantæ Reginæ dicta, nisi abnegare humanam naturam velint, omnia temporalia abiicere, & quò velit transferre ea sunt insito, & coessentiali iure obligati; ac rectè. Secundo enim quælibet res magis, quin tota iure eodem naturali, ac diuino ineuitabili, atque æterno facta est, vt ad finem supernaturalem perducat, nihilque est eius, quod non sit huc ordinanda, magisque est ob hunc finem, quam propter semetipsam vel insitum, naturalemque finem. Media sunt ipsa, quibus vtimur, ait S. Augustinus, non fruimur, hinc legimns, *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus.* Ac potius sibi, suoque fini peribuut res, ac perire naturaliter amabũt, quam fini huic. Sicuti partem se morti obijcere videmus ob totum, totiusque conseruationem. Sic etiam necessario fit Tertio loco, vt natura humana magis velit coessentiali illo iure esse ex illo populo, qui huic fini paret, ad hunc tendit, atque ad eumdem dat vires, quam ex vllo alio, quin è nullo, nisi exuat semetipsam, volet esse, nisi ex hoc, hunc enim spectant illa, *Stantes erant pedes nostri in atrÿs tuis Hierusalem*, Quocirca licet, Quarto loco Deus rebus insit eas mouens ad proprios fines, Angeli præsint cuilibet rerum speciei, præsunt tamen, ordinant ac mouent ad hunc finem magis, siue, vt cuncta seruiant huic fini, quam ad proprios fines, atque vt his seruiant. Neque hæc lex adsidens, & adnata rebus est ex beneplacito diuino ad tempus, (vt sunt multa) sed coessentialis est, atque æterna, à qua sunt cuncta, hinc illa, *Omnis creatura*

ingemiſcit, & parturit vſque adhuc reuelationem filiorum Dei expectans. Ad ſummam naturalis poteſtas tota eſt à ſupernaturali, nihil immediatè habet à Deo, quidquid habet, id totum habet in terris mediante Eccleſia Sancta mundi Regina, à poteſtate, precibus, ac meritis eius. Et primo eſſe & vitam. Secundo omnem mentis vſum; qualiſcumque ſit. Tertio bonum mentis vſum. Quarto finem proprium. Quinto denique finem ſupremum. Quamuis enim Deus cunctis agentibus immediatè inſit, immediatè concurrat cum ijs in agendo, tamẽ aliqua ſolus immediatè creat, neq; alia cõcurrunt ad corũ creationem, veluti in creatione animæ, ſed aliqua facit Deus cõcurrentibus aliis cauſis. Atq; hoc ſecundo modo naturalis hoĩm poteſtas recipit cũcta à ſupernaturali poteſtate, vel quia remouentur ab hac omnia, quæ bona illius, ne ſint, impediunt; aut exiſtentia ſubuertere, ac vaſtare conantur (neque enim Deus animam creando infundit, niſi adſint parentes, aut humanam corpus in vtero ſit apte formatum.) Vel quia poteſtas ſupernaturalis non modo remouet impedientia bonum naturale, ſed ipſa proprie dat vires ad finem naturalem. Reges igitur, ac Principes ſæculares, atque eorum poteſtas naturalis, ac temporalis non ſunt immediate à Deo, ſed mediante Mundi Regina Eccleſia Sancta. Idque Sancti omnes, & Doctores concludunt. Hinc primo S. Dionyſium ſecutus aiebat Clemens Alexandrinus Strom. 6. *Diuina prouidentia deſuper ex ijs, quæ ſunt principalia, tamquam ex capite peruadit ad omnes. ſicut vnguentum, inquit, quod deſcendit in barbam Aaron, & in oram veſtimenti eius hoc eſt magni Sacerdotis.* Eum ſequuntur in propoſito noſtro, vt vidimus libro primo S. Thomas, Hugo, Alexander, Ægidius, Triumphus, aliique prope omnes. Secundo hinc SS. Ignatius poſt Dionyſiũ dixit, *Epiſcopus eſt forma Patris omnium.* & Cyprianus, *velut oleum fluitat, & humidis quibuſlibet ſuperfertur, ita excellentia* Sacerdotalis, *& Regiæ dignitatis ſecundum formam Dei, & Chriſti ſub ſe omnia continens regimen, & munimentum tam actiuæ, quàm contemplatiuæ vitæ obtinet; & ex hoc humore conſtat deſcendere omnes gratiarnm diuiſiones*, & S. Athanaſius ait Sacerdotes Patri coaptari per ſigillum, ſeu poteſtatem characteris, & clauis. quod ſcilicet Patri attribuatur omnis poteſtas, ſit fons Trinitatis, in quem cuncta recapitulantur. Atque ita Poteſtas Sacerdotalis eſt illa, à qua prodeũt omnes poteſtates. Tertio propterea volunt imprimi Epiſcopis, & Eccleſiaſticis characterem, ſeu figuram viuam, & efficacem, vel in remotiſſima naturalia, temporaliaq; operantem Paternæ poteſtatis, ac ſuperna-

naturalis, quæ *Ad omnes penetrat creaturas*, per quam sumus, *panis vitæ*, ait Cyrillus, & *Dedit nobis ministerium reconciliationis* inquit S. Hilarius. & qua Christus vt homo, *Vniuersa in semetipso recapitulat, vt in visibilibus, & corporalibus principatum habeat*, per Ecclesiam Sanctam: vt scribit, S. Irenæus. quē SS. Ambrosius, Augustinus, Chrysostomus, Theodoretus, aliique multi supra memorati sequuntur, è quibus necessario fit ab Ecclesia prodire omnem potestatem, quæ sit inter mortales. Quarto ob id omnem potestatem fuisse Episcopis datam, aiunt SS. Ambrosius explicās illud, *Omnia vestra sunt, quomodo hæc* (quæcumque sunt) *iudicio nostro concessa sunt, & subiecta, & nos Christo subijciamur*, & Chrysostomus. *Pater omnifariam filio potestatem dedit, cæterum video ipsam eamdem omnifariam à filio illis* (Sacerdotibus) *traditam*. & *terræ, & eorum, quæ in terra sunt curam, & præfecturam verius residere penes Sacerdotes, quam penes eum*, Imperatorem, & Cyrillus, *sicut Christus accepit à Patre sceptrum Ecclesiæ gentium Dux ex Israel egrediens super omnem principatum, & potestatem, super omne, quodcumque est, vt ei cuncta curuentur sic & Petro, & eius successoribus plenissime commisit, & nulli alij quàm Petro Christus, quod suum est plenum, dedit*. & S. Augustinus. *Prorsus totum mundum accepit Petrus, quasi nihil habentes, & omnia possidentes*. & Anselmus. *Omnia enim, quæcumque sunt, vestra sunt ad possidendum*. & Christus. *vobis & homines, & omnia subiecit*. & S. Bernardus. *Episcopi habent, & Regalia: quia Domini sunt Vrbium, & oppidorum, nec solum Episcopatus*. Quinto ob hæc dixerunt Hugo, Alexander Halensis, Mayro, Ægidius, Henricus Gandauensis, Triumphus, *Spiritualis potestas habet instituere terrenam, vt sit, & iudicare, vtrum bona fuerit*. Sic itaque non est hæc immediate à Deo. Sexto S. Thomas tradidit temporalem potestatem esse à spirituali, *Quoad essentiam, potentiam, & actionem*, non igitur immediate à Deo. Septimo propterea dixerunt SS. Reges alios esse Ecclesiasticorum figurā, sed Ecclesiasticos vere, ac proprie Reges. Vnctionis enim Sacerdotalis, ac Regiæ potestatis in ea residentis, *Typus fuit in Regibus Iudæorum*, scribit S. Ambrosius: eumque duæ sint functiones Sacerdotalis, & Regalis, *Ambas solus ille* (Christus) *sustinuit, & non figurate, sed proprie solus impleuit*. Has vero ita reliquit Ecclesiæ, *Vt omnes nondum credentes in Christo sub pedibus iaceant Christianorum*. Quocirca vnctione Regum Iudaicorum, *Regale Sacerdotium præfigurabatur Ecclesiæ*, ait S. Augustinus. Apostoli enim, quibus Episcopi successerunt. *Omnibus Principibus*

bus fuerunt magis proprie Principes. ac *terrae, & eorum, quae in terra sunt, curam, & praefecturam verius residere penes Sacerdotes, quam penes eum*, Imperatorem, tradit. S. Ioannes Chrysostomus. Octauo ob eamdem causam Sanctus Irinæus vult Episcopos esse in Ecclesia instar Moysis, & Samuelis, & idem tradit S. Bernardus; quin, vt vidimus ex Ecclesiæ consuetudine tamquam Moyses, & Aaron vnguntur, & vestiuntur, quæ consentiunt ijs, quæ supra sunt adducta SS. vero Epiphanius, & Paulinus scribunt Episcopos sedere cum Regia potestate in sede Dauidis, quocirca quicumque sunt in Ecclesia Principes temporales, ab eis erunt, non immediate à Deo. Nono idem S. Bernardus vult pontificem esse, *Gubernatu Noe, & vnctione Christum*, ac S. Chrysostomus tradit illa, *Pater omnifariam filio potestatem dedit caeterum video ipsam eandem omnifariam à filio illis traditam.* & Cyrillus, *Pedes Christi humanitas est scilicet ipse homo cui tota Trynitas plenissimam dedit potestatem, quem vnus trium assumpsit in vnitatem personae, transuexit ad potestatem super omnem Principatũ, & potestatem, vt adorent eum omnes Angel Dei, quem principatum totum, & potestatem dimisit per Sacramentum Petro, & Ecclesiae eius.* & S. Augustinus, *Prorsus totum mundum accepit Petrus*, & alia quæ supra adduximus ex eodem Angelomoque, & Anselmo. quamobrem, si tota, ac plenissima potestas, ac totus mundus traditus est Petro, eiusque successoribus, quicumq; habẽt aliquam potestatem mediante ipso habebunt, non à Deo immediate. quod igitur scriptum legimus, *Per me Reges regnant*, intelligendum nobis est, Ecclesia mediante, similiterque similia sunt exponenda. confirmantur hæc omnibus ijs, quæ supra adduximus, cum de vno totius orbis principe ageremus: addimus hic illud vulgatum, *Iure naturali, ac diuino in omni genere rerum, est vnum primum, quod est regula, mensuraque omnium genere illo contentorum*, quamobrem necesse est in genere humanarum potestatum esse vnam, quæ sit omnium regula, ac mensura, mensura vero regulaque esse non potest, cui non conueniunt illa tria, quæ supra, libri secundi cap. 2. sunt explicata. Igitur ad Pontificem summum, & quantum voluerit ipse ad Episcopos, Eclsiasticosque alios in omni potestate humana, quæ rebus vllis vtitur, vt per illas Deo fruatur, spectat examinare omnes circumstantias quibus singula quæque agenda sunt, iudicare, & ordinare. breui illæ versiculo continentur.

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Ac proinde ad eosdem pertinebit iudicare naturali, ac diuino

iure

iure, quisnam sit Rex; cui Regnum debeatur, cui bellica potestas, à quo sit exercenda, à quo auferenda, vt ipsi, ac reliqui Deo fruantur, perueniant ad finem supernaturalem, naturalem, non corruant in omnia flagitia, non deueniant in Dæmonum potestatem, non deleantur. In singulis enim quibusque expediendis, quid nos ad Deum, quo semper aspiramus omni in re, perducat, scit sola *Ecclesia Dei viui, columna, & firmamentum veritatis.* Quod si quis existimat se scire, necesse est conferat cum Petri successore dicens cum Paulo, *Ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem.* Quod si Oriens id iuris naturæ humanæ coessentialiter insiti obseruasset, non maximo nostro dolore aspiceremus Asiam, Africam, Græciam perditas redactas in barbariem, Tyrannidemque immanissimam; quò pertrahunt nos qui opinionem contrariã nostræ sequuntur. Quamobrẽ Concilia Sancta, Pontificesq; summi, vt effrænem quorumdam cupidinem coercerent aliqua statuerunt, quæ pro definitis habentur. Primumque est, esse hæresim, si quis asserat posse accipi è manu sæcularium potestatum iura, vel bona vlla Ecclesiastica. Nam sic in Concilio Romano, ac Lugdunensi, quæ sunt habita Henrico Tertio, & Quarto imperantibus. *Inuestituras Episcopatuum, & Abbatiarum, & omnium rerum Ecclesiasticarum de manu laica accipere Sanctæ Romanæ Ecclesiæ auctoritatem sequentes hæresim esse iudicamus.* Hæc in Epistolis Iuonis; apud quem Ioannes Archiepiscopus Lugdunensis epistola 239. sic illa interpretatur, *Licet exteriores inuestituras per laicos factas non satis propriè hæresis nomine censeamus, sic sentire tamen ac defendere eas fieri debere, indubitata est hæresis.* Secundum præterea apud Catholicos est in confesso, non licere imminuere iura vlla Ecclesiastica, hæresimque esse, asserere id licere. Nam si fas non est sæcularibus principibus dare vllum ius velut à se dependens, Ecclesiasticarum rerum personis Ecclesiasticis, quomodo poterunt illa omnino redigere in suam potestatem? Quicquid verò pertinet ad Ecclesiam, vel Ecclesiæ seruientium potestatem, victum, dignitatemve, sacrum vocatur, vt post alios egregiè notauit S. Thom. 2.2. quæst. 99. art. 1. & in hoc casu Durandus tractatu de origine iurisdictionum quæst. 3. circa medium, vult esse hæreticos, qui dicerent fas esse vsurpare iurisdictiones temporales à Regibus, Principibusve in eorum Principatibus, quæ sint Ecclesiasticorum. Sed quæritur tertio loco. An ius quod Ecclesiæ competit in omnia temporalia sit huiusmodi, vt assertio dicentium directè non ei competere, sit hæretica. Qui sanè volunt non ei competere, ita, vt possit Pontifex summus pro quolibet libito

bito dare, ac transferre imperia, & Regna, meo quidem iudicio rectissimè loquuntur, ac scribunt, sicuti & Regi directa est potestas ad regenda temporalia suorum, neque tamen illa potest auferre, siue agamus de priuatorum bonis, siue de publicis Principum multorum iurisdictionibus, qualia sunt feuda, palatinatus, magistratusque multi in quibusdam Regnis perpetui. Sic igitur Pontifex habet directam potestatem in Regna, neque facere potest, quod non conueniat diuinæ voluntati. Nam neque Deus facit, aut facere potest, quod non vult. Pontifex verò locum Christi, ac Dei tenet. Itaque voluntas eius erit eadem cum voluntate Christi, ac Dei, siue omnino ei concors. Hoc itaque rectissimè multi nostra ætate scripserunt, Quo ad reliqua quid dicendum? Primo igitur Ecclesia videtur communi testificatione quodammodo comprobasse omnia Regna mundi, ad Pontificem summum pertinere. Nam sic ex antiquissimo tempore canimus in responsoris quartæ lectionis in festo Cathedræ S. Petri. *Tu es Pastor ouium Princeps Apostolorum, tibi tradidit Deus omnia Regna mundi, & ideo tibi traditæ sunt claues Regni cælorum, quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in Cælis.*

Quod si dicas hoc pertinere ad spirituale, Respondemus vsum temporalium, & ordinem rectum pendere essentialiter à spirituali, vt supra deduximus, neque vllus ordo datur, qui iustus sit, ac non redigatur in Deum. Secundo vt vidimus cuncti patres ex omni tempore dixerunt gubernationem temporalium pertinere, non modo ad Pontificem summum, sed ad Sacerdotes, & Episcopos, qui si quando reiecerunt à se illorum curam, reiiciendamque dixere, idcirco id dixerunt, non quod ad eos iure non spectet, sed quod maiora non sint dimittenda; sicuti neque Regem decet stabulariã, stercorariamque artes exercere, sic neq; Ecclesiasticos hæc ignobiliora; quæ tamen quoties expedit possunt, vel quoties adeuntur, iuxta l. Episcopale. C. de ep. aud. vel Constantini, Carolique legem, de qua libro quinto, sapienter, ac suo loco, temporeque obseruandam iuxta Canonum decreta. Tertio Scholarum Principes omnes acutissimi, doctissimique è Scholasticis perenni, vt vidimus, successione, sicuti & patres idem statuerunt, atque asserere aliquid contra perpetuam tàm Patrũ, quàm scholasticorũ sententiã reputatur erroneum. Quarto Theologi Scholastici maxime docti, & acuti id tradiderunt in his Carmelitanæ Scholæ Princeps Ioannes Bacconus, ex Augustinianis Beatus Augustinus Triumphus inquiens non esse duas potestates ex æquo inter se vllo modo distinctas, sed ita distinctas, vt altera alteri essentialiter,

quid &om-

& omnino ſubiiciatur, quoniam non ſunt duo principia, quod Menichæi dicebant: è Franciſcanis Doctor Illuminatus Franciſcus Mayro deducens ad duas hæreſes contrariæ partis aſſertores, vti ſupra attulimus eius verba. Sic igitur ex inſignibus ordinibus Scholaſtici inſignes id volunt. ſed præter hos alii ſunt, qui contrariam ſententiam decernunt eſſe hæreticam, Beatus Ioannes è Capiſtrano ex ordine S. Franciſci Theologus, & Canoniſta, tractatu de poteſtate Papæ 2.par. 2. partis principalis, & inter Canoniſtas Hoſtienſis 24. quæſt. 6. cap. 8. cap. nouit de iudicijs. cap. cauſam quæ. qui filij ſint legitimi, & Iuriſconſultorum Princeps Bartolus idem ſignificat. l. 1. §. Præſides de requirendis reis; Hieronymus Albanus tractatu de poteſtate Papæ; Aluarus Pelagius lib. 2. de planctu Eccleſiæ cap. 27. vt ſupra eius verba retulimus, ſic igitur veluti hæreticam condemnarunt opinionem contrariã. Gallicæ nationis Theologi inſignes Franciſcus Mayro, Ex Hiſpanica Aluarus Pelagius Theologus, & Canoniſta, ex Anglica Bacconus, ex Italica duo Beatis annumerati Auguſtinus Triumphus, & Ioannes è Capiſtrano præter alios memoratos. Quinto hoc videtur à Nicolao ſecundo, qui ſedere cæpit anno 1059. definitum 22. diſtin. cap. 1. Nam ſic ille, *Omnis Patriarchÿ cuiuslibet apicis, ſiue Metropoleos, Primatus, atque Epiſcopatum Chatedras, vel Eccleſiarum cuiuſlibet ordinis dignitates inſtituit Romana Eccleſia. Illa vero ſolus ille fundauit, & ſuper petram fidei naſcentis erexit, qui B. Petro æternæ vitæ clauigero terreni ſimul* (nota hoc) *& cæleſtis Imperÿ iura commiſit. Non ergo qualibet terrena ſententia, ſed illud verbum, per quod conſtructum eſt cælum, & terra, per quod denique omnia condita ſunt elementa, Romanam fundauit Eccleſiam, illius certe priuilegio fungitur, illius auctoritate fulcitur. vnde non dubium, quia quiſquis cuilibet Eccleſiæ ius ſuum detrahit iniuſtitiam facit, qui autem Romanæ Eccleſiæ Priuilegium ab ipſo ſummo omnium Eccleſiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubio in hæreſim labitur, & cum ille vocetur iniuſtus, hic eſt proculdubio dicendus hæreticus.* Hæc Nicolaus. à quo habemus eſſe ſine dubio hæreticum, qui iura terreni ſimul cæleſtiſque Imperij Eccleſiæ Romanæ à Chriſto commiſſa aufert, atque aſſerit id licere, atq; ob hoc erit hæreticus, ex huiuſmodi aſſertione. Hæreſis namque non eſt in facto, ſed in aſſertione pertinaci. Multi reſpondent huic ſanctioni, quorum dicta faciliime diluuntur ex ijs, quæ ſupra a nobis dicta ſunt. Nam quidquid poteſt poteſtas naturalis, aut temporalis poteſt ex poteſtate ſuper

naturali Ecclesiæ Sanctæ, sine qua est in Dæmonum potestate, ruit ad interitum, stuporem vesaniamve, ad omnia flagitia, longe à fine naturali, ac supernaturali. Quocirca Ecclesiæ Reginæ Mundi directissimè omni momento, atque omni in re subiicitur, per quam deriuatur in homines qualiscunque gratia Dei. diuisusque homo ab Ecclesia Dei, qua parte est diuisus, est iræ, pænæ, ac vindictæ filius. præterea verò, qui secus atque nos dicimus volunt, ijdem volunt ob alias causas id à Nicolao sancitum, quam propter eas quatuor à nobis adductas, aut illā primā, qua momento omni, atque omni in re homines naturali appetitu Deum volunt. Videtur idem multo clarius à Bonifacio Octauo decretum in Extrauaganti vnam sanctam de maioritate & obedientia, in qua definitur illud inter alia. *Spiritualis potestas terrenam habet instituere, vt sit, & iudicare si bona non est.* Quod est dictum Magistri Hugonis de Sancto Victore Saxonis, & Alexandri Halēsis Angli supra à nobis adductum. *Item lex diuinitatis est infima per media in suprema reduci, & non ergo secundum ordinem vniuersi omnia æquè immediatè, sed infima per media, inferiora per superiora in ordinem rediguntur*; Quæ doctrina est Dionysij Areopagitæ, Clementis Alexandrini desumpta ab vniuersi ipsius Constitutione, vt supra à nobis est declaratum. Quin S. Pauli cap. 13. Epistolæ ad Romanos & 1. ad Corinth. 12. Ephes. 4. Qui verò respondent indirectè esse, vel Christo, vel Ecclesiæ Sanctæ in temporalia potestatem refelluntur ijsdem modis, quibus refelluntur ij, qui supra adductam Nicolai constitutionem conantur infringere. Omne enim bonum, directè à Deo deriuatur in humanū genus per Christum, Sponsamq; eius; ac directissimè in omni bono subiicitur illis humana natura. Præterea qui secus dicunt, dicūt dari momentū, vel aliquid, nēpè indirectā potestatē, in quo possit humana natura abscedere ab illo coessentiali appetitu in Deum, siue indirectè subiici potestati perducenti ad Deū, quod fieri nullo modo potest, vel vllo momento, vel vlla in re, siue in spirituali, siue tpali, immediatius enim directius, principalius, ac prius vult subiici natura humana potestati pducēti ad Deum in oībus, q̄ cuiuis potestati. Vel dicunt corporalia, tpaliave, aut naturalia magis esse propter se, q̄ propter supernatutalia, quorum quoduis dicamus, incidimus in duos Deos, nam propter se, est solus Deus, cætera magis ob ipsum & in ordine ad ipsum, quā ob se, vel in ordiue ad aliud. Sexto ob hæc deducunt Doctores è contraria opinione hæreses aliquot, ac prima est iam dicta, quàm considerat Ioānes Bacconus

conus, si bene aduertatur, eumque multi secuti, atque in his B. Augustinus Triumphus 1. par. quæst. 1. art. 8. Bonifacius Octauus Extrauagan. vnam sanctam, nempè Manichæorum ponentium duos Deos, ac probatur eodē modo. Nam II. cum bona omnia deriuentur in humanum genus à Deo per Christum, & Ecclesiam sanctam Mundi Reginam, vel quatenus amouent obstantia, vel quatenus humanam naturam perducunt ad finem suum, qui aliunde asserūt se habere, necesse est asserant se habere ab alio Deo, q̃ Deo Christi, & Ecclesiæ sponsæ eius. III. iure naturali, ac diuino nulla in re naturali, aut temporali, ac nullo momento potest humana natura velle à Deo disiungi, vel indirectè vlla in re, ac momento nō subiici potestati ad eum perducenti quæ est *Ecclesia Dei viui, quæ est columna, & firmamentum veritatis*, & quamuis aliquid aliquis certissimo sciat, tamen necesse est illo vtatur, vt membrum Christi, ac subiectus ei, de quo est dictum, *Super te ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non praeualebunt aduersus eam.* dicens vna cum Paulo, qui didicerat Euangelium, *Per reuelationem Iesu Christi*, Illa, *ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem*, Ob eas causas, quæ supra sunt adductæ; directiusque natura humana vult subiici Deo, potestatiq; perducenti ad eum cum suis omnibus potestate naturali, temporali, ac notitia, quàm quidvis aliud; ac directius est omne ob hoc, quàm ob quidvis aliud; ergo Ecclesiæ potestas est directa in hæc. dices in ordine ad Deū. cōcedo, sed nō est, nisi vnus ordo, cui Christus præest. vniuersalis continens oēs, ac proinde nō potest esse vllus ab eo disparatus, ac diuinus, sic enim forent duo Dei. III. Hanc hæresim deducit ex opinione contraria S. Augustinus lib. 2. de moribus Manichæorū c. 6. vt supra adduximus eius verba, IV. S. Irenæus, statuit poni duos Deos ab ijs, qui aliqua in re, nō esse Ecclesiæ, Sacerdotibusve eius obediendum volunt. Sic enim libro 3. cap. 40. *Vbi enim Ecclesia, ibi & Spiritus Dei, & vbi Spiritus Dei, illic Ecclesia, & omnis gratia. Spiritus autē veritas, quapropter, qui non participant eum, neq; à mamillis matris nutriuntur in vitam, neq; percipiunt de corpore Christi procedentē nitidissimū fontem: sed effodiunt sibi lacus detritos de fossis terrenis, & de cœno putridā bibūt aquam, effugientes fidē Ecclesiæ, ne traducantur, reijciētes verò Spiritum, ne erudiantur, alienati verò à veritate, digni in omni volutantur errore, fluctuati ab eo, aliter, atq; aliter per tempora de eisdem sentientes, & numquam scientiam stabilem habentes, Sophistæ verborum, magis volentes esse, quam discipuli veritatis. non*

enim sunt fundati supra viuam petram; sed super arenam haben-tem in se ipsa lapides multos, propter hoc & multos Deos fingunt. Sic etiam V.S.Ioannes Chrysostomus vult esse in oĩbus creatis idẽ regnũ Dei, Christi, atq; Ecclesiæ, eo modo, qui supra est explicatus, cui subscribũt innumeri Patres. Secunda hæresis est, q̃ deducũt ex opinione contraria Franciscus Mayro, Aluarus Pelagius, & ante eos SS. Ignatius, Cyprianus, Gregorius Magnus, quia ponunt duos spiritus, ac proinde duas Ecclesias; nasciturque hæc ex hæresi superiori & reducitur ad eam: iure enim naturali, ac diuino, neque directè, neq; indirectè possum velle vlla in re cognita, aut ignorata, seu tpali, aut naturali, nõ esse ex Ecclesia Dei, vel spiritu illius, vel aliquid velle nisi cum spiritu in ordine ad Ecclesiam, Christum Deũ, vt est dictũ. Hinc Secundo S. Paulus Ephes. 4. *Vnum corpus, & vnus spiritus, sicuti vocati estis in vna spe vocationis vestrae, vnus Dominus, vna fides, vnũ baptisma, vnus Deus, & Pater omnium, qui est super omnia, & in omnibus nobis.* Et S. Ignatius ad Trallianos. *Obedite Episcopo vestro, & Presbyteris, qui enim extra altare cõstitutus est, extra Episcopum, & Presbyteros, & Diaconos aliquid agens, qui talis fuerit, pollutus est consciẽtia, & deterior infideli.* Ita Sanctus non separans à temporali spirituale, volens deprauatæ naturæ esse, qui aliquid, agit non modo contra, sed extra Epm, altare, spirituale. Et Tertio S. Cyprianus epist. 69. ad Pupinianũ, sic argumẽtatur. Quicumq; est contra Epm non est in Ecclesia Christi. Quicumq; inquirit cõtra Epm, est contra Epm, ergo non est in Ecclesia Christi, ac Dei, Minor est euidens. Maior probatur. Ecclesia namq; est in Epo, vt in capite, ac fundamẽto, is enim loco Apostolorum successit cap. 4. Ephes. 1. Cor. 12. Irenæus lib. 5. cap. 3. Ignatius passim. Theodoretus Psal. 44. Hinc quarto S. Gregorius in Psal. 4. Pænit. vocabat Imperatores hæreticos qui de actionibus Ecclesiasticorũ cognoscere volebant, quod fieri Ecclesiasticorũ, siue Ecclesiæ spiritu, vel Dei non potest. Deus denique mouet hoc spiritu lumen naturale intellectus nostri, vt oĩa subijciat Christo, quod latè est probatũ. quisquis lumine suo non subiicit se Christo in oĩbus, dicitq; id esse à Dei spiritu, dat duos Deos neq; capiti Christo subiicitur, qui corpis eius, idest, Ecclesiæ nõ est mẽbrũ. Tertiã nõnulli hæresim deducũt Pelagij, qui volebat posse à nobis haberi, tam naturalẽ, quã supernaturalẽ finem sine gratia Dei; vtrũq; dãnatur à Mileuitano Concilio cap. 7. 9. & ab Arausicano cap. 14. & 19. & S. Augustino lib. 2. de peccatorũ remissione c. 5. & hæresi 88. Nam cum naturalis finis sit indiuisus à supernaturali

in assecutione eædem vires exiguntur ad vtriusque. Secūdo licet diuisus esset, tamen in eandem labimur hæresim; quia vires naturæ humanæ, non possunt assequi illū, qui cum dnetur ei, neque possit insistere viæ ducenti in ipsum (licet boni aliquid agens minus recedat) nisi obediat, ac subiiciat se in omnibus, omni momento Ecclesiæ sanctæ. Hæc proinde ipsi eodem iure dominatur. Quamobrem rectè ait S. Thomas, vt vidimus, possunt infideles ab Ecclesia priuari dominio, quod habent, ob crimen infidelitatis, non quod infidelitas dominiū tollat, sed quod causa iusta sit, quoties Ecclesiæ videtur, vt tolli possit. ab ea namq;, vti à Christo Deo sponso ipsius omne dominiū dependet. Nō tollit propter scandalū vitādū. Duplex verò est illud; acceptū, & datū, siue actiuū, & passiuū. Datū est, cū quid genere suo malū fit. Acceptū, cū quis accepit scādalū, quia factū fuerit ab alio, dictūve, quod iure licet. Hoc non est cauendū, cum videmus, nisi id fiat, mala nasci, aut nascitura, vt docet Christus Matthæi. cap. 15. presertim, quoties aliquis ex malitia peccat quamuis certior factus veritatis, vt late tradunt *SS.* Thomas. 2.2. q. 43. art. 7. & S. August. lib. 3. cap. 2. contra Parmenianum. Quamobrem quod aiebat inter alios S. Antoninus potest Ecclesia debellare infideles, vt puniat eorum peccata contraria lumini naturali, cum iudicauerit hoc expedire. Quod si licet bellum mouere ob bonum temporale, aut naturale, particulare, multo magis ob bonum, quod contiuet omnia bona. Non licet inquiūt compellere ad fidem. Concedo. licet compellere, vt abstineant qui puniuntur, à peccatis, cæterique exemplo illorum deterreantur, vt supra est dictum. hæc igitur isti opinionem contrariā dicētes hæreticam; sed nec ne sit asserere, vel dicere ad nos nō spectat.

Ad summā, vt omnia colligamus potestas indelebilis, ac supernaturalis animæ nostræ diuinitus per characteres insculpta dominatur omnibus, atque est immediate à Deo, & quāuis interueniat ministeriū nostrum, sit hæc figura, & epistola hominibus inscripta, nostro, Christique ministerio, tamen, vt gradatim dictum fuisse ab Apostolo supra expendimus, illa est, *Scripta Spiritu Dei viui*, qui solus potest à parte anteriori, vt loquuntur Doctores, animam mouere, intimè illabens ipsius essentiæ, ad intelligenda, atque appetenda efficaciter, & infallibiliter diuina siue non excedant, siue excedant naturæ nostræ potestatem; solus ipse nos immediate coniungere sibi ipsi potest; quod nullibi conquiescens appetit humana natura coessentiali, & inseparabili iure, cui seruiunt ad illud imprimis facta omnia, ex æterna summi Patris præordinatione numquam recedente, ac numquam recessura à

Ss 3 rebus.

rebus. Quamobrem nos secuti Sanctorum, Theologorumque eminentium doctrinam lib.2.c.2.argumenta omnia redegimus ad tria. Quorum primum pertinet ad Patrem, secundum ad Filium, tertium vero ad Spiritum Sanctum. quouis illorum solui argumenta omnia contraria possunt. Primum vero quo sunt vsi vna cum Paulo Augustinus, Hieronymus, Hugo Alexander, Thomas, Ægydius, Mayro, Bacconus cæterique omnes est primo loco positum. *Spiritualis*, seu supernaturalis, *iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur.* Nam *Pater est, qui iudicat.* & quamuis dicat Filius, *Ego non iudico quemquam*, tamen, *Pater*, cui nos configuramur per characterem, *Omne iudicium dedit Filio.* qui dicit, *Ego à me ipso non iudico quemquam.* Quocirca hinc oritur, secundum argumentum quo sunt vsi S. Thomas, Ægidius, Mayro, ac reliqui, vti est dictum. Quæcumque potestas ordinat in vltimum finem, ordinat cuncta facta ad illum finem. Nam cum Filio attribuatur sapientia, sapientisque sit ordinare, ac Filius sit, per quem cuncta ordinantur à Patre, *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Similiterque humanitas sanctissima coniuncta æterno characteri ordinet cuncta, quæcumque ordinari, ac fieri à creatura possunt, hinc nihil fingi potest, ab hominibus ordinandum, quod non sit à participato in nobis charactere ordinandum, quæcumque autem sint, aut fingantur, ordinanda sunt omnino in vltimum finem, media sunt, vtimur illis, non fruimur, explere nostrum desiderium non possunt, & quamtumuis alij sciant alia, supernaturalis mouetur ad sciendas illas circunstantias, de quibus est dictum.

Hinc argumentum tertium procedens à primo, & secundo, quo sunt vsi in primis SS. Dionysius, Clemens, Thomas, Ægidius, aliique omnes, omnis potestas à diuina communicatur inferioribus per superiores. Nam bonitas, cuius est communicare, attribuitur Spiritui sancto. Sed hoc argumentum prodit à primo, & secundo, sicuti Spiritus sanctus à Patre, & Filio, Nam potestas Patri attributa communicat se, & communicat se per ordinem, qui attribuitur filio, sed ipsa communicatio Spiritui sancto attribuitur. Sic itaque reditur ad primum; quo maximè diluuntur cuncta aduersantia. Supernaturalis potestas inter homines omnibus dominatur. Ob id SS. Nazianzenus, Bernardus, Primasius, Augustinus, Symmachus, Anselmus, Hormisda, Nicolaus 1. Leo 1. Gregorius 7. Basilius, Chrysostomus, Græci, Dionysius, alijque volunt ex ijs verbis, *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est*, haberi, omnes in omnibus obli-

ga-

gatos esse obedire Ecclesiasticæ, seu supernaturali potestati, ab hac namque. Primo deriuantur, omnes potestates secundo ab illa ordinantur cuncta, tertio formam Patris tenens hæc omnibus dominabitur omnia recapitulans in Ecclesiam, Christum, Deum.

Primo tamen argumento maxime dissolui omnia possunt. Omni namque in re, & omni momento dominatur humanæ naturæ ius illud coessentiale, & inseparabile perueniendi ad eum, neque potest potestas vlla vlla in re, vel vllo momento eo peruenire absque infallibili doctrina, ac potestate efficaci Ecclesiæ Sanctæ quocirca eius supernaturalis potestas omnibus omni in re, & omni momento eodem iure dominatur, ac proinde secundo loco ordinat cuncta, & tertio communicat se suamque potestatem cunctis mortalibus magis, minusue eos purgans, & illuminans cohibita Dæmonum potestate, ac tenebris disiectis, perficiens vero, & coniungens Christo filios sibi ex animo in omnibus omnino obedientes.

Absurda porro innumera deduci ab opinione cõtraria possunt. Nã cũ deprauatio naturæ sit disiungere se à supernaturali directione, necessario quidquid ab illa oritur, deprauabitur, nisi quãtũ per merita Ecclesiæ, boni aliquid aliquid aget naturæ impulsu, cuius non omnis actus deprauatur, vt in damnatis. Per se tamen tendit ad omnem deprauationẽ, quisquis à supernaturali se directè, aut indirectè disiungit. Sed ista mittamus, & accedamus ad examinanda testimonia pro Ecclesiastica libertate, quæ pertinent ad potestatem fratri nostro vna cum quæstionibus dimittentes.

Iure antiquo diuino templa erant exempta, ac multo magis nostra; maxime vero personæ. Cap. II.

Acrum dicitur aliquid, ait S. Thom. 2. 2. q. 99. art. 1. *ex eo, quod ad diuinum cultum ordinatur. Sicut autem ex eo, quod aliquid ordinatur in finem bonum, sortitur rationem boni, ita etiam ex hoc, quod aliquid deputatur ad cultum Dei, efficitur quoddam diuinum; & sic ei quadam reuerentia debetur in Deum & ideo omne illud, quod ad irreuerentiam rerum sacrarum pertinet, ad irreuerentiam Dei pertinet, & habet sacrilegij rationem*. Et art. 2. in con-

conclusione. *Sicut enim Damascenus dicit lib. 4. cap. 3. Purpura regale indumentum facta honoratur, & glorificatur; ita etiam si quis rem sacram violat, ex hoc ipso contra Dei reuerentiam agit.* Et 3. similiter in conclus. *Debetur autem reuerentia rei sacræ ratione sanctitatis, & ideo secundum diuersam rationem sanctitatis rerum sacrarum, quibus irreuerentia exhibetur, necesse est, quod sacrilegij species distinguantur. Tanto enim sacrilegium est grauius, quanto res sacra, in quam peccatur, maiorem obtinet sanctitatem. Attribuitur aũt sanctitas & personis sacris, idest diuino cultui dedicatis, & locis sacris & rebus quibusdam alijs sacris. sanctitas autem loci ordinatur ad sanctitatem hominis, qui in loco sacro cultum exhibet: dicitur enim 2. Machabaorum 5. Non propter locum gentem, sed propter gentem Dominus locum elegit. & ideo grauius peccatum est sacrilegium, quo peccatur contra personam sacram, quam quo peccatur contra locum sacrum. Sunt tamen in vtraq; specie sacrilegij diuersi gradus, secundum differentiam personarum, & locorum, sacrorum, similiter etiam & tertia species sacrilegij, quæ circa alias res sacras committitur, diuersos habet gradus, secundum differentiam rerum sacrarum; inter quas summum locum obtinent ipsa sacramenta, quibus homo sanctificatur, quorum præcipuum est Eucharistiæ sacramentum, quod continet ipsum Christũ, & ideo sacrilegium, quod contra hoc sacramentum committitur, grauissimum est inter omnia. Post sacramenta autẽ secundum locum tenent vasa consacrata ad sacramentorum susceptionem, et ipsæ imagines sacræ, & reliquiæ Sanctorum, in quibus quodammodo reliquiæ sanctorum venerantur, & dehonorantur, deinde quæ pertinent ad ornatum Ecclesiæ, & ministrorum, deinde ea, quæ sunt deputata ad sustentationem ministrorum, siue sint mobilia, siue immobilia. quicumq; autem contra prædictorum aliquod peccat, crimen sacrilegij incurrit.* Hæc Sanctus. E quibus colligimus, ex ordine ad Deũ res esse sacras, vel essentiam sacrã, naturamq; participare, debitãq; Deo reuerentiã, locum porro vltimũ tenere ordinatas ad alẽdos Dei ministros. cum probabimus itaq; liberas esse à sæculari potestate res vltimi loci, multo magis erũt altioris loci, vt personæ (quod esse iuris naturalis à participata in ordine ad supernaturalem potestatem natura ostendemus) multo autem maximè, quòd Sacramento ordinis imprimitur animæ nota indelebilis, siue character, quo cõsecratur, ita vt semper impellatur ad intelligenda, & administranda diuina magis, q̃ cæteri mortales; remanetq; post obitũ, tanta scilicet est dedicatio personæ, vt imprimatur formæ; quod nõ accidit ꝓterea nisi Eucharistiæ:

nam

nam cætera sacramenta non ita operantur nisi cum conficiuntur; antea, vel postea non ita. Sola Eucharistia continet ipsum Christi corpus, in quod mutatur tota materia, formaque panis, & vini. in aliis sacramentis nulla fit rerum, quæ consecrantur, immutatio quoad intimam, naturalemq; formam. sed in homine cultibus diuinis consecrato tanta fit animæ immutatio, vt imprimatur illi character indelebilis: quamobrem si res liberæ sunt à sæculari potestate, quia sacræ sunt, quod maxime est huiusmodi, erit maxime liberum; quod autem minus erit huiusmodi, & minus erit liberum.

Quocirca cum probabitur in sequentibus ex testamento veteri, haud potuisse sæculares Principes aliquid in res sacras vltimi gradus: concludemus etiam multo minus posse in testamento nouo in res sacras superioris gradus, veluti psonas, tū quod hæ sint post Eucharistiæ sacramētū sacratissimæ, tū quod antiqua præ nostris, vt supra cōclusimus ex Apostolo Paulo, sint veluti vmbra informis respectu imaginis ĩ sua lineamēta distinctæ, & suis coloribus depictæ, & claræ; aut veluti figura corpis alicui' lāguida, & emortua respectu corpis viui, ac valentis. Igitur ad propositū, Iacob expauit Genes. c. 28. simulatq; cognouit locū, in quo dormierat, Deo sacratū. Moyses autē iussus est calciamenta soluere calcaturus tellurē, in qua Deus potētiā suā prodiderat, Exodi 3. quasi nudandi sint homines ab omni dignitate, quæ eos circūstat, ornatq; in loco, in quo se Deus prodit. quod nō modo egit ille, sed etiā faciē suā protinus abscondit. Eodem modo edictum est populo cap. 19. ne accederet ad montem, vel tangeret illū, in quo Deus Moysi loquebatur. quæ sane omnia nos docent, in templis, in quibus loquitur Deus, aut quæ Deo seruiunt, nō posse vllum stare, aut aliquid efficere nisi eo modo, quo vult Deus; qui loquitur per Ecclesiā, *Quae est columna & firmamentum veritatis*. multo igitur magis in personis.

Accedamus vero ad antiquum tabernaculum; cuius forma est retenta in templo Salomonis, quantum spectat ad propositum nostrum.

Tres erant tabernaculi sancti partes, totidemque postea templi fuerunt. Prima laicis omnibus patebat. Secunda erat Sacerdotum. Tertia Pontificis summi, quæ tradit inter alios Iosephus lib. 6. belli Iudaici cap. 6. Ob has causas pars secunda vocabatur sancta; tertia vero sancta Sanctorum. Hinc legimus cap. Leuitici 16. illa Dei alloquentis Moysem verba. *Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium,*

quod

quod est intra velum coram Propitiatorio, quo tegitur Arca, vt non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum) nisi hac ante fecerit; vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocaustū. Tunica linea vestietur, fœminalibus lineis verenda celabit, accingetur zona linea, cidarim lineam apponet sup caput suū; hæc enim vestimenta sunt sancta, quibus cunctis cum lotus fuerit, induetur. Hæc ibi. è quibus cognoscimus, neque ipsi Pōtifici fas fuisse ingredi in sancta Sanctorū, nisi prius sese abluisset, & sacris vestibus induisset. Adeo vetitū cūctis erat ingredi loca illa, ne dū rapere, aut amouere aliquid ex eis. Similiter in sancta haud ingredi licebat, nisi Sacerdotibus solis, vt habetur Numer. cap. 8. & Exodi vlt. & adducto loco tradit Iosephus, vt alios è nostris omittamus. Hanc aūt formā tēplorū fuisse in præcipuis huiusmodi partibus retentam, cognoscimus è multis aliis, tum vero è Clementis constit. libro 2. cap. 62. & ex ijs, quæ S. Ambrosius egit cum Theodosio Imperatore, vt infra ostendemus, & S. Fabianus cum Philippo similiter Imperatore.

Ob id ipse Rex non ingrediebatur vel sancta Sanctorum, vel ipsa sancta Sacerdotibus reseruata, sed cum precabatur in medio atrio cohærente sanctis Sacerdotum locis erat illi sedes ænea, in qua eminens præ cunctis preces ad Deum fundebat è regione altaris sacrificiorum.

Quod si Salomon iussit in tabernaculo ad cornu altaris occidi Ioab exercitus regii ducem, necesse est vel id egerit de Sacerdotis permissu, vt par est credere, quasi interrogans os Domini, vel contra diuinum mandatum fuerit id aggressus. Hinc cum Ioab in templum profugisset, & Banaias ediceret, vt iussu Regis illinc egrederetur, neque hæc audiens ille vellet exire, non est ausus Banaias, vel inde abstrahere illum, vel ibi interficere, quamuis præceptū Regis esset, vt interficeret. Quin neq; fas erat sæcularibus intueri arcam. quòd habemus 1. Reg. 6. ex quo concludit S. Gregorius Nazianzenus erat 18. ad ciues trepidantes multo minus licuisse ijs, inspicere, aut iudicare actiones Ecclesiasticarum personarum.

Tāta erat præterea Sacerdotalis terræ potestas, vt Deus iusserit sex esse vrbes refugii, tres cis Iordanem, tres verò vltra: ad quas quicumque confugerent homicidio perpetrato, asserentēs id admissum præter ipsorum voluntatem, tuti essent. An autem quod affirmabant, verum foret, iudicare spectabat ad Sacerdotes, quod habetur Numer. cap. 35. Deutero. 4. Iosue 21.

His explicatis, cū supra cōcluserimus, lōge sacratissima esse no-

ſtra præ antiquis, ac multo maxima diuino iure his eſſe priuilegia, ſequitur confugiẽtes ad templa, domusq; habitationi Sacerdotali ſpeciatim dedicatas non poſſe inde auelli ab vllo ſæculari neque hunc eò ingredi, Sacerdotibuſque horum iudicia ſpeciatim deberi iure diuino, ac naturali, ac ſine Sacerdotum permiſſu, neque ipſis Imperatoribus omnium maximis fas eſſe in vlla templorum parte auguſtiori conſidere, vel aliquid ex eis mouere, quod innumeris antiquorum Patrum exemplis probari poſſet, & aliqua infra adducentur.

Ex his aliud ſequitur, longe maximam Sacerdotibus ipſis reuerentiam deberi à ſæcularibus, neq; fas illos abſque honoris ſignificatione quodammodo attingere, ne dum capere, aut in carcerem ducere; nam ſi nõ licebat hæc ſæcularibus in res inferioris gradus multo minus, vt argumentatur S. Nazianzenus, in res altioris vt perſonas, ac maximè cùm ſint Dei templa viua: quæ ſanctos efficiunt alios doctrina cæleſti, & cæleſtium ſacramentorum vi ſupernaturali. Amplius templa ſunt rationalia, per quæ conficiuntur inſtrumenta ſupernaturalem poteſtatem, diuinitatemq; certiſſimo, quantum in ipſis eſt, inſpirantia. quid plura? Sacerdotum viuentium corpora ſunt templa. per quæ cõficitur corpus Chriſti totius diuinitatis templũ. ſic vocat Tertullianus lib. 4. aduerſus Marcionem, ac Sybilla lib. 5. oraculorum, cõtinens in terris quidquid eſt eritve vſque boni creati. S. Ambroſius de Sacramentis, lib. 4. cap. 4. Gaudentius tract. 2. in Exodum. Magnet. lib. 3. Apologiæ. Hinc Hildebertus Cænomanenſis, qui ante annos quingentos vixit, carmine de officio Miſſæ.

Tamquam ſub nebula ſacra dona frequentas, & offert
Quiſquis agit Chriſti, Chriſtus & ipſe, vices,
Hæc etenim virtus, hæc efficientia verbi,
Et Crucis eſt, vt mens, linguaque cedat eis,
Neſcit homo, latet & ſuperos, quo prouehat eſcas
Gratia verborum, myſteriumq; Crucis,
Fit cibus hic ex pane caro, Deus ex elemento
Myſterium ſimplex, vtilitate triplex.

Ex his fit iure diuino Eccleſiaſticos eſſe liberos quoad res, & loca, & multo magis, quoad perſonas, ac iure naturali. ex natura enim ſua (vnde ius naturale) ordinatæ ad ſupernaturalem Dei poteſtatem, participant illã aiunt SS. Thomas, & Damaſcenus, quod latè explicabitur libro ſexto.

E Pſal-

E Psalmo centesimo quarto, SS. Hieronymi, & Gregorij aliorumque auctoritate probatur Ecclesiastica libertas personarum, rerum, seruorum. Cap. III.

Vi volunt Ecclesiasticam immunitatem, tam quoad res, quam quoad personas iuris esse diuini, iureque diuino in scriptura diuina expresso præceptam, quo prohibeatur, ne quid clericis, ac diuino ministerio ex natura sua addictis imperari vlla in re ad ipsos pertinente à sæcularibus possit, multa proferunt ad suam sententiam corroborandam. In his illud è Psalm. 104. *Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* Quo loco Deus ipse loquitur, cum verba Dauid ipse antea fecisset ad Abraham, Isaac, & Iacob inquiẽs. *Ipse Dominus Deus noster in vniuersa terra iudicia eius, memor fuit in sæculum testamenti sui, verbi quod mandauit in mille generationes, quod disposuit ad Abraham, & iuramenti sui ad Isaac, & statuit illud Iacob in præceptum, & Israel in testamentum æternum, dicens tibi dabo terram Chanaam funiculum hæreditatis vestræ, cum essent numero breui, paucissima, & incolæ eius, & pertransierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum; non reliquit hominem nocere eis, & corripuit pro eis Reges. Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* Hæc è Psalmo, è quo constat à Dauide multa prius locuto de Abraham, Isaac, & Iacob, induci Deum præcipientem. *Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* quibus verbis multa sunt obseruanda.

In primis autem ipsum Deum præcipere hic edicentem, *Nolite tangere*; quod non modo è modo verbi *nolite*, cognoscimus, qui est imperandi, sed ex aliis. Nam cum dixisset multa Dauid ipse, commutata deinde persona adducit ipsum Deum, qui quasi ore suo imperat, *Nolite tangere.* Manifestius adhuc fieri videtur è superioribus, cum dicit inter alia, Dei iudicia pertinere ad vniuersam terram: deinde Iacobo esse præstitutum præceptum

ptum, & Isaac testamentum æternũ, mox subijcit ipsum Deum præcipientem. Aperte itaque hæc verba, *nolite tangere*, præcepti, ac testammenti æterni esse affirmat, testamenti inquam, quoniam si obseruatum fuisset istud præceptum, sicut alijs gentibus, sic etiam plurima Iudæis bona temporalia contigissent, & in his terræ sanctæ perpetuum, æternumque dominium, nisi & alios Christos, & Christum Christorũ tetigissent, & in Prophetas malignati essent: atque, vt Christus in Euangelio tradit, eos occidissent, ac lapidassent. Sic igitur hæc verba, & præceptum sunt, ac testamentum, tribusque ex causis præceptum, è modo imperandi, è commutata ipsius Dei edicentis persona, non alieno ore, sed ipsomet suo præceptum enunciantis, ex ipso Dauid vocante hæc verba verbum in mille generationes præceptum, testamentumque æternum; licet enim præceptum, testamentumque possit alia complecti, veluti promissionem terræ sanctæ; tamen & hoc, quod dicimus, complecti, patet ex alijs adductis. Nam cum dicitur verbum mandatum fuisse in mille generationes, hoc non potest solum respicere terram promissam, cum videamus eam nunc à Iudæis haud possideri; neque tamen præterierunt mille generationes, respicit itaque in primis illud ne tangantur Christi. Obseruandum deinde hic ab ipso Deo præcipi, ne sit voluntas tangendi Christos, vt palam fiat non esse operis externi præceptum, malumque id, quia prohibetur, sed ex natura sua, & ipsa totius vniuersitatis à Deo disposita ordinatione, de qua suo loco agetur, ac proprie pertinere ad æternitatem prohibitionis, & & vim testamenti noui, quo maxima voluntas intima hominis ordinatur, sicut veteri testamento plurima spectabant ad externam hominis munditiem, quod apparet è Christi verbis Matthæi capite quinto, & Pauli ad Hebræos nono. Ex ipso autem verbo, *nolite*, elucescit maxime Dei voluntas, imperantis obseruari huiusmodi præceptum, neque permittentis vllo modo violari, vel sola voluntate.

Sed quid sibi vult, cum dicit *tangere*? Nonnulla prohibita sunt tangi, quamuis honoris causa, & maxima cum reuerentia tangantur; idque ob eminentissimam dignitatem: veluti inter nos est Christi sanctissimum corpus, & quæcumque seruiunt illi, vt calices, patenæ, & quæ vocantur pallæ, & corporalia: similiter tangi haud solent reliquiæ, multaque huiusmodi maxime sacra, & in testamento veteri vasa sanctuarij, vt ne-

que illa filij Caath, & tribu Leui tangere possent pœna mortis apposita; vt habetur Numerorum capite tertio, & nono. Sancta vero fieri solebant vnctione propria, qua & tangebantur filij Aaron, vt habetur Exodi capite trigesimo. Quocirca, & homines religiosos, ac ministerijs sacris ex officio proprio addictos non videbatur cuiuis licere omnino, ac semper tangere, licet honoris causa, & omni significatione honoris tangerentur; ac legimus in Euangelio *æmorroissam*, cum tetigisset fimbriam vestimenti, quod Christus gerebat, veniam petijsse, quasi sibi nefas fuerit illud, quamuis omni cum reuerentia factum fuerit. Quod legimus capite octauo Lucæ.

Tria vero hominum genera solebant vngi, Sacerdotes, Reges, & Prophetæ, illique maxime omnium, vt ex allato Exodi capite habetur. Christi autem Græco vocabulo vocabantur, idest vncti omnes ob hanc causam. explicauitque Dei præceptum Dauid vocabulo, *Christos*, quamuis vncti corporali vnguento non essent Abraham, Isaac, & Iacob, vt sciremus pertinere præceptum ad alios etiam, dummodo rite vncti essent. Cum vero ante legem latam cuncti essent Sacerdotes, ac possent offerre sacrificia, sicuti legimus, oblata ad Abraham, Isaac, & Iacob, Deus dicit: *Nolite tangere Christos*, indicans aperte, idcirco non licuisse illos, vel honoris causa tangere, quod sacerdotes essent alijs plerisque licet sacerdotibus præferendi, quod Christum propius attingerent in sacrificijs suis, ac potestate sacerdotali, & actibus eius. Nam quatenus erant Prophetæ, mox explicat, inquiens: *& in Prophetis meis nolite malignari*. alioquin superuacanea foret additio.

Apertissimè vero constat, cum Deus prohibet, ne tangantur, prohibere, ne quis aliquid in eos moliatur, vel in res ad ipsos quocumque modo pertinentes, siue sint patrimoniales, siue ecclesiasticæ, contra ipsorum voluntatem; & quodcumque eis nocere possit. ideo prohibuit Deus minimum, quod est tangere, vt sciremus multo magis prohibita maiora esse; sic etiam prius dixit. *Non reliquit hominem nocere eis, et corripuit pro eis Reges*. Et probatur exemplo Iacob, quem cum persequeretur Laban ipsius socer, iustas (vt videri hominibus posset) conquerendi causas habens in ipsum, tamen prohibitus est à Deo, ne quid vel aspere in ipsum loqueretur, vel in vxores ipsius, quod narratur Geneseos capite trigesimo primo. Iu-

stas

ſtas autem conquerendi cauſas poterat afferre in medium Laban, quia Iacob aufugerat ſocero non ſalutato, & Rachel furata erat idola ipſius; neque tamen auſus eſt Laban ſocer tentare aliquid ex edicto diuino in filiam coniugem Iacobi, & ſcrutari, vbinam forent idola, niſi de licentia Iacobi; vt ſciamus in res Chriſtorum, & ſacerdotum, nihil quemquam poſſe extra ordinem ipſorum, niſi de licentia eorundem. Idemque probatur exemplo Pharaonis, qui detinuit vxorem Abrahæ, volens non illicito deſiderio ſibi eam coniugem copulare, & Regis Abimelech, qui eundem ſimiliter detinuit.

Secundo probatur, & alia ratione verbum, *tangere*, cõplecti quidquid ad aliquid ſpectat aliquo modo. Homo enim corpore, & anima conſtat, ac non modo tangitur corpus actu corporali, ſed anima quoque tactu ſpirituali; cum ſcilicet alicui cura exhibetur, qua angatur, & hoc maxime Deus vetuit: loquitur namque cum hominibus de hominibus, & de re humana. Atqui homo eſt homo propter animam; ergo de tactu illius potiſsimum Deus præcipit, & contra ipſius decretum fecit, qui ſacratis viris negotium faceſsit, aut vlla illos cura tangit.

Tertio probatur adhuc ex vſitato loquendi more, tam Latinorum, quàm Hebræorum; dicimus enim, nil me res hæc tangit, id eſt, nihil ad me ſpectat.

Denique cum ſupra concluſimus, perſonas magis eſſe ſacras, quam res, ac nõ liceat honoris gratia tangere res ſacras: multo igitur maxime haud licebit iniurioſe tangere perſonas ſacras. ſacræ vero maxime ſunt quoad animum ob indelebilem characterem. ſic itaque haud licebit tangere illos vlla moleſtiæ cura.

Ex his omnibus apparet hoc verſiculo: *Nolite tangere Chriſtos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* contineri præceptum pertinens ad omnes homines, ac Reges, ne quid vel minimum in ſacerdotes, vel honoris cauſa, & honorificum patrent, niſi ipſis concedentibus, ne quid eos vexent, afficiantve iniurijs. ita interpretatur Hieronymus in Zachariæ caput ſecundum.

Audiamus Sanctum Gregorium loquentem libri ſeptimi epiſtola trigeſima quinta. *Summopere*, inquit, *omnibus fidelibus cauendum, ne clanculo, aut publice Epiſcopum ſuum, id eſt, vnctum Domini detractionibus, aut vituperationibus dilanient,*

perpendentes illud exemplum Mariæ, quia pro eo, quod Moysi famulū Dei propter Aethiopissam detraxit, immunditia lepræ maculata fit, & illud psalmistæ: Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari, & in lege diuina legitur: Dijs non detrahes, & populi tui principi non maledices, vnde valde prouidēdum est subditis, tam clericis, quàm laicis, ne Episcoporū, nec Præpositorum vitam temere reprehendant. Si quid eos fortasse agere reprehensibiliter vident, ne vnde mala redarguunt, inde per elationis impulsum, in profundiora mergantur, admonendi sunt etiam, ne cum culpas Præpositorum suorum considerant, contra eos audaciores fiant. Sed sic eorum praua apud semetipsos considerent, vt diuino timore constricti ferre sub eis iugum reuerentiæ non recusent; quoniam facta suorum Episcoporum, vel Præpositorum oris gladio non sunt ferienda, etiam cum recte reprehendenda videntur, quoniā à pradecessoribus nostris, ac reliquis multis sanctis Episcopis statutum fore cognoscimus, vt oues pastores non facile reprehendant, nec eos criminari, vel accusare præsumant, quia cum in Præpositos delinquimus, eius ordinationi, qui nobis eos prætulit, obuiamus. Vnde Moyses dum contra se, & Aaron conqueri populum cognouisset ait. Nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Deum. Quapropter admonendi sunt subditi vtriusque sexus viri, & cum magistrorum facta conspiciunt, ad suum cor redeant, & de eorum increpationibus non præsumant, quia non est discipulus supra magistrum, nec seruus supra dominum suum. Hæc sanctus Gregorius, clarissime testificans illa verba, *nolite tangere*, spectare ad sacerdotes; statutumque esse à Pontificibus, multisque Sanctis iuxta ius diuinum, ne ouis criminetur, vel accuset pastores suos, quales sunt sacerdotes.

Ad summum satis, superque ex hoc versiculo est probatum, prohiberi omnibus profanis, ne quid faciant ipsi, quod spectet vllo modo ad clericos, cura hos afficiat, hos aliquo modo tangat.

Non recte igitur quidam respondit, hoc versiculo non vetari, nisi vt clerici non afficiantur iniuria, aut vocari ipsos ad tribunalia sæcularium, non est afficere iniuria. Respondetur enim vetari hoc præcepto, quidquid eos tangit, vel quoad animam, vel quoad corpus, vel quoad vtrumque quocumque modo, : ac primo loco probauimus hoc exemplo vasorum; secundo Christi; tertio Iacob; quarto ratione ducta à vi verbi, quod

fit

fit cum omnibus; quinto vsitato loquendi more; sexto ratione adducta ab aliis rebus sacris; septimo interpretatione Sanctorum. Quamobrem recte Doctores cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de constitutionibus, concludunt fas non esse sæcularibus leges statuere, pertinentes ad clericos, quamuis vtiles sint ipsis, nisi à clericis, siue Episcopis approbentur, cum non liceat tangere sacerdotes, quamuis honorifice, nisi velint ipsi ob eminentem gradum.

Non recte similiter respondent, qui volunt verbo illo *Christos* non contineri Sacerdotes etiam, sed Abraham, Isaac, & Iacobum dumtaxat ad alios per allegoriam. Nam primo loco præceptum generatim proponitur, neque ad illos tantum refertur, & quod generatim prædicatur, distributione accommodata refertur ad omnia, quibus conuenire potest. Secundo, Deus inducitur ibi separatim promulgans generale edictum, licet enim Dauid speciatim loquatur de tribus illis, cæteros tamen similes non excludens, nihilominus vt sciremus apertè ad omnes pertinere, Deus ipse inducitur generali verbo, ac lege præcipiens, qui mente complectitur omne tempus, oẽs personas, & omnes res. Tertio ad tres illos pertinere, quod præcipit Deus, tamquàm ad vnctos, idcirco dicit Christos, alioquin frustra diceret Christos, sed in diuina scriptura non est apex, aut iota, sine ratione. alioquin primo, cur non eos nominauit? Secundo, cur non seruos dixit? Tertio, cur non filios? Quarto, cur ita duntaxat Christos idest vnctos appellauit. Quarto, vt probe sciamus pertinere illa verba ad nostros Sacerdotes præcipuè (quamuis generale sit pręceptum continens omnes) dictum est Christos, idest vnctos, cum tres illi non essent vncti corporaliter, sed spiritualiter, tantũ quoad offerẽda sacrificia. Nostri autẽ tàm spiritualiter, quàm corporaliter. spiritualiter porrò Christiani ac clerici vnguntur charactere indelebili, ac maximè supernaturali, ideoque ex intentione Dei, ibi loquentis, versiculus ille primo refertur ad Christum, dein gradatim ad singulos participantes, vt habetur Psalm. 41. eius vnctionem Sacerdotalem, quam tum præ cæteris gentibus participabant Abraham, Isaac, Iacob. quod innuit in huius Psalmi expositiones S. Augustinus. Quinto pertinere ea verba generatim ad Sacerdotes, ne à laicis, accusentur, nedum indicentur, est sanctorum Doctorum sententia communis, vt aperietur. Vltimo denique probatur, quia dicitur esse

hoc

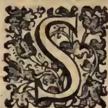
hoc verbum mandatum *in mille generationes*, at Iudæorum progeniem certum eſt non perueniſſe ad mille generationes, antequàm Chriſtus naſceretur: licet enim pertinere poſsint hæc verba *in mille generationes*, a d promiſsionem terræ Sanctæ è quodam modo populari loquendi, vt ſit ſenſus: *in mille*, ideſt in multas, tamen ex vero loquendi modo pertinet ad hoc etiam præceptum ne tangatur Chriſtus, in primis propter quem terra illa promittebatur, ac ne tangeretur magis, minuſque, qui magis minuſve Chriſtum referrent, & Chriſti eſſent.

Eſt item falſum, quod aliqui reſpondent, hunc verſiculum pertinere ad Sacerdotes per accommodationem. Nam per accommodationem pertinet aliquod ad alium, quod de nonnullis eſt ita dictum, vt non pertineat ad alios generatim, neq; dicens cogitauerit, aut cogitare potuerit, ſiue in vniuerſum, ſiue ſigillatim de aliis; veluti ſi ego transferam ad omnes patres, & filios, quod Virgilius dixit de vno Aeneà, & Aſcanio duntàxat canens,

Omnis in Aſcanio cari ſtat cura parentis.

Verſiculus iſte ex mente illius poetæ ad Aeneam, & Aſcanium ſolos refertur, neque generatim conſiderati ſunt omnes parentes, & filij, neque ſingillatim potuerunt conſiderari à poeta, & ideo per accommodationem poteſt ad alios transferri, non ex mente ipſius poetæ, vel generatim, vel ſingillatim cunctos reſpiciente. Sed in propoſito noſtro Deus non pronunciauit hunc verſiculum, *Nolite*, ad Abraham, Iſaac, & Iacob ſolos reſpiciens vel nominans eo ſolos illos, vel non dicens verbum generale ſpectans ad alios, vel non valens alios ſingillatim conſiderare. Sed primo loco non reſtrinxit eo verſiculo ſolos illos. Secundo generale verbum appoſuit continens alios. Tertio tale verbum generale appoſuit, quod magis alios indicaret, quam Abraham Iſaac, & Iacob, nempe Chriſtos, vt ſupra expendimus illud. Quarto Deus potuit ſingillatim conſpicere veluti ante oculos poſitos omnes ſacerdotes, & euenta ipſorum. Idcirco hic verſiculus, *Nolite tangere*, eſt proprius Chriſtianorum Sacerdotum, non accommodatus ipſis aliunde.

Cum sanctificati sint ecclesiastici, ecclesiasticaque, & his seruientia ad actus publicos religionis, ideo nefas est alijs non sanctificatis ad illos actus, eorum delicta, vel ecclesiastica, & his seruientia cognoscere iudicare. Cap. IV.

Anctificare, est rem dedicare in vsus diuinos, & quoties ad hominem transfertur, vel significat, vt homo omnia sua referat ad cognoscendum, amandum, & colendum Deũ; quæ communia sunt illi cum quibuslibet; vel vt tota vita sua sit obligatus ex persona omnium quoslibet adducere ad cognoscendum, amandum, & colendum Deum in omni actu suo, præcipue vero precibus, sacrificiis, verbis, scriptis. Primus modus est omnium mortalium; secundus clericorum. Transfertur & ad omnes res hoc vocabulum, sed proprie secundus modus refertur ad res Deo consecratas speciali, ac perpetuo ritu. Hinc oritur, vt laicus non possit miscere se cum re Deo consecrata: secundo modo vllum actum suum, quo sibi illam subijciat, quod tota Dei supereminentis sit, nisi quatenus semetipsum laicus per illam Deo coniungit, & primo modo Christiani omnes vocantur Sancti ab Apostolo 1.Cor.1.6.7.Heb.19. & alibi sæpius. Secundo modo Christus vocat sanctificatum, quod super altare Deo offertur cap.23.Matthæi, & semetipsum Ioan.10.11.& Apost.17.

Ex hoc fiebat, vt vasa, ac res Deo dedicatæ, non possent adhiberi ad vllos alios vsus, præterquam sacros, quod scilicet sanctificatæ essent, vt habetur Leuitici cap. vltimo, neque ob id esculenta comedi poterant, nisi à sacerdotibus sancta sanctis, vt est Leuitici cap. 2.6.7. 10.24. Cumque primogenita cuncta sanctificata essent Deo, siue hominũ, siue animalium quorumuis, illa templo offerenda erant, vt eius vsibus seruirent ab omni opere separata, quamuis aliqua Deus redimi permitteret, vt legimus Exod.cap.13.22.34.Deuteron.12.13.14.

Ob id

Ob id cum Dauid prescidisset oram chlamydis Saul, qui sanctificatus erat Domino, quoad actus Regios corporales vnctione Sacerdotali, hoc delictum reputauit esse, *Et percussit,* inquit Scriptura 1.Reg.cap.24. *cor suum Dauid eo, quod abscidisset oram chlamydis Saul, dixitque ad viros suos, propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo, Christo Domini, vt mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est.* Hæc Dauid, quamuis & ipse vnctus esset, ac sanctificatus hac parte, & Saul iam reprobatus à Deo fuisset, ac mortem mereretur. ex quo colligimus nefas esse aliquid efficere in corpus, aut vestimenta illius Deo dedicati viri, quamuis mortem mereatur, ac nobis sit æqualis, aut etiam maior à Deo potestas. Idcirco enim Dauid crimen existimauit esse, quod egit, quia Saul erat Christus, idest vnctus à Sacerdote vnctione Regali. Cumque Saul Rex imprudenter scidisset vestem Samuelis Sacerdotis, dixit ad eum Samuel, *Scidit Dominus Regnum Israel à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te.* 1.Reg. 15. Quin cum Dauid arcam plaustro impositam summo cum honore referret in locum honorificum, vaccæque plaustrum trahentes calcitrarent, arcaque inclinasset in alteram partem, idque vidisset Oza, manumque, ne forte arca caderet, extendisset, vt cadentem sustineret, protinus, eum Dominus interfecit. 1.Reg.6. Quod scilicet neque sanctificatis liceat opem ferre attingendo illa, ac licet honoris causa fiat aliquid erga res sanctificatas, non tamen opera, actionesve vllæ possent illis sese adiungere, & ad eas pertingere. Amplius cum delata fuisset arca in terras Azotiorum, percussi diuinitus sunt Azotij multis cladibus, & ad internecionem delebãtur, atque è Bethsamitis interfecta sunt hominum plebeiorum quinquaginta millia, nobiles septuaginta, ob id solum, quod arcam licet maxima cum reuerentia vidissent. 1.Reg.5.& 6. Adeo Deus vult sibi sanctificata ab actione, vsuque quolibet communi, nõ attingi, aut cognosci, nedum tractari, vt supra etiam in primo argumento dicebamus. Hinc etiam non licebat laicus ingredi in sancta, neque cuilibet Sacerdoti in sancta Sanctorum, & Moysi, Iosueque dictum fuit, vt terram Sanctam nudis pedibus calcarent.

Neque hoc Hebræis tantum videtur ius fuisse, sed reliquis etiam gentibus; sic enim legimus gentiles illos extimuisse, ac refugisse Ionam proijcere in mare, ex quo audierunt illum esse Prophe-

se Prophetam, missumque à Deo, vt prophetaret, quamuis viderent illum esse in causa, vt omnium rerum iacturam facerent, ac vitæ adirent apertissimum discrimen; neque proijcere in mare voluerunt, quamuis ipso volente, nisi prius explorata voluntate diuina, & adacti tempestatis imminente periculo, precibusque ad Deum, quibus pœnam deprecabantur, antea profusis. Quin cunctæ gentes licet diuersissimi cultus essent; omnia tamen templa venerabantur, & ab ijs violandis abstinebant, vt sexto libro dicetur. Idemque plerisque erat inuiolatum, & sacrosanctum. Quamobrem scripsit Martianus Iurisconsultus. *Sanctum est, quod ab iniuria hominum defensum, atque munitum est. Sanctum autem dictum est à sagminibus; sunt autem sagmina quædam herbæ, quas legati populi Romani ferre solebant, ne quis eos violaret: sicuti legatis Græcorum ea, quæ vocantur κηρύκια fuerunt. in municipijs quoque muros esse sanctos, Sabinum recte respondisse Cassius refert, prohiberique oportere, ne quid in his immitteretur.* Et Iustinianus institutionibus de rerum diuisione. *Sanctæque quoque*, ait, *res veluti muri, & portæ ciuitatis quodammodo diuini iuris sunt, & ideo nullius in bonis sunt. ideo autem muros sanctos dicimus, quia pœna capitis constituta est in eos, qui aliquid in muros deliquerint.* Et Pomponius. *Si quis*, inquit, *violauerit muros, capite punitur, sicuti si quis transcendat scalis admotis*. Hæc illi. qui tamen distinguunt inter sanctum, & sacrum. Nam sacrum volunt esse, quod est sua natura Deo dedicatum, sanctum, quod huic est proximum, diuinique ideo iuris esse tradunt. Quocirca sacræ res etiam sanctæ sunt, non contra. Christiana vero lex, sanctum non vocat, nisi sit etiam Deo consecratum. Quocirca diuiniori loco est apud nos sanctum, quam apud gentes. Illud tamen est vtrisque commune, vt res sancta communibus vsibus subijci non possit. sic enim Paulus. l. inter stipulantem. §. sacram, ff. de verb. oblig. loquens de rebus sacris, ac difiniens non esse in humano commercio. *Nam de his rebus*, inquit, *negotium recte gerimus, quæ subijci vsibus, dominioque nostro statim possunt*. Hæc ille. quocirca sæculares humana in res sacras potestate vti non possunt, etiamsi ipsæ velint; siquidem rationales sint, vt vidimus exemplo Ionæ; cum non sit in potestate rei sacræ desinere esse sacram; propterea non licebat in ius trahere tribunos plebis, quod sancti essent, neque eis vllam vim modo vllo afferre, quod libro de legibus Cicero tradit, Liuius historiarum tertio, Dio-

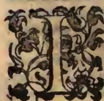
nysius sexto. Festus verbo sacrosanctum. & cum dicitur à Iurisconsultis illud esse sanctum, quod est defensum, munitumque ab iniuria hominum, & vocare in ius, minuat dignitatem, derogetque honori eius, qui vocatur, quasi nolit, quod suum cuique est tribuere, ideoque cogendus sit; similiterque vim quomodocumque afferre videtur iniuria; nam vis affertur alicui, quasi iustæ petitioni nolit assentire, & iniustus esse asseratur: ideo sanctis neque vim licebat afferre, neque illos in ius vocare, nisi apud sanctioris ordinis viros, quorum nomine vocantur in ius, aut compelluntur; perinde, ac si cognoscere haud omnes possint, qualia sint acta ecclesiasticorum, nisi qui è sublimiori loco possint omnia contẽplari. Hoc est enim, quod arcam nefas erat intueri. & S. Gregorius Nazianzenus in oratione funebri Patris aiebat: laicis haud permissum limis oculis ecclesiastica aspicere. Sic etiam negatur per antiquas Romanorum leges filio, vocare in ius parentes, nisi petita venia, vt habetur titulo de postulando, quod scilicet hæc sit quædam species iniuriæ, vt è dictis constat, ideoque calumniatores merito plectuntur.

Apparet itaque tam è sacris libris, quàm profanis, quid sit esse sanctum, Deo scilicet esse ex natura sua dedicatum, neque vsibus communibus esse subiectum, vel de voluntate ipsius rei; siquidem sit rationalis, cum non sit in potestate eius esse non sancta. Quocirca si quis obiiciat sequi è prædictis absurdum, nempe haud licuisse olim priscis Imperatoribus gentilium punire Christianos laicos, quamuis reos, quod hi sanctificati forent, neque fas esset hos tangere, aut eorum delicta cognoscere, iudicare, ac punire. respondemus sanctificatos non fuisse, neque esse laicos Christianos, vt exerceant actus corporeos Christianæ religioni proprios, Ecclesiæque, ex Ecclesiæ totius persona, qualia sunt clericorum singula officia. Quamobrem cum corpus eorum puniebatur, non puniebatur Christianus, qua parte erat sanctificatus vllo modo, nisi respectu actorum communium, vt scilicet illos in Deum referret, quod erat commune illis cum gentilibus, & ideo subijciebantur potestati laicali, quoties admittebant aliquid vitiosum. Responderi etiam potest, excusationem meruisse olim, ac mereri quemlibet Iudicem, Principemue infidelem, cum clericos quoque ob aliquod scelus coercet, si ignoret esse aliquem in sacrosancta potestate, eumque castiget ob admissum crimen, vel nullus sit,

qui peruicacem castiget, malumque serpit, non emendatur. periculum est in mora, neque aliunde excrescenti malo potest occurri. Quamobrem si peccat clericus, aut laicus, & punitur à iudice infideli, qui nostra ignoret, absque culpa sua potest excusari.

Ex his, quæ diximus adhuc fit, nefas esse laicis, tangere, siue immiscere sese inuitis clericis vlla in re ad hos pertinente, vti seruis, colonis, rebus patrimonialibus. Nam si vir infidelis, & actu contrarius Christo sanctificatur per mulierem fidelem, quod habetur 1. Corin. 2. multo magis modo suo separantur à laicorum commercio res illæ, quæ non sunt actu contrariæ Christo, sed ipsi seruiunt saltem ad dignitatem; maxime cum vir sanctificetur ad actus matrimoniales; sed hæ ad sacros. Confirmatur hoc ex ijs, primo quia clericis est insculpta potestas supernaturalis alia sanctificans purgando, aut illuminando, vt supra è Sancto Dionysio est explicatum. Secundo, quia quæcumque res in veteri lege tangebat sanctificata, licet inanima, sanctificabatur, exemptaque erat à laicali vsu, & potestate, illamq; expiare erat necesse, aut ecclesiasticis seruire, tamquam potestati ipsorum subiecta, & obligata, vt infra dicetur. & habetur Leuitici, cap. 6. multo igitur magis eximētur à laicali vsu, & potestate quæcumque seruiunt ornatis supernaturali, charactere intimo, & actiuo, & ab his suo modo tangūtur, cum seruiant ex officio clericali ad corpus Christi glorificandum, quod in terris conficitur.

E facto Pharaonis, & Iosephi confirmatur ecclesiasticam libertatem iuris esse diuini. Cap. V.

Llud quoque deduci solet argumentum ad huiusmodi opinionem probandam è capite 47. Geneseos, in quo sic habetur. *Emit igitur Ioseph omnem terram Aegypti, vendentibus singulis possessiones suas pro magnitudine famis, subiecitque eam Pharaoni, & cunctos populos eius à nouissimis terminis Aegypti vsque ad extremos fines eius, præter terram sacerdotum, quæ à Rege tradita*

fuerat eis, quibus statuta cibaria ex horreis prabebantur, & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas. Et mox. *Ex eo tempore vsque in prasentem diem in vniuersa terra Aegypti Regibus quinta pars persoluitur, & factum est quasi in legem absque terra sacerdotali, qua libera est ab hac conditione.*

Huic argumento facillime nonnulli se putant respondisse, dicentes, nihil aliud ex illo haberi, nisi placuisse Pharaoni, vt immunes essent sacerdotes, ac terræ illorum, non tamen sequitur sacerdotes esse immunes iure diuino.

Verum, quando multi adducunt hoc testimonium Geneseos ad propositum nostrum confirmandum; videamus, qui rectius sentiant in huius argumenti explicatione. Quocirca nos ita colligimus.

Reges gentiles egerunt, vt immunes essent sacerdotes à tributis, vt patet ex adducto capite Geneseos. At omnes Christiani sunt obligati iure diuino, multo amplius quam Gentiles; ergo omnes Christiani sunt obligati iure diuino, multo amplius agere, vt sacerdotes sint immunes à tributis.

Minor propositio probatur ex Euangelio è Matthæi capite quinto, & epistolæ ad Romanos primo, & secundo.

Rursus ita argumentamur. quidquid constituitur ex spiritu diuino vniuersali cõstitutione, id iuris est diuini: quidquid egit Pharao, siue Ioseph Pharaonis locum tenens, quantum ad sacerdotum immunitatem, egit ex spiritu diuino ita disponente Iosepho iuxta spiritum Dei; ergo ex spiritu diuino, ac diuina voluntate sacerdotes sunt immunes. Probatur minor propositio (nam maior est nota) è cap. 41. Geneseos, in quo sic inquit Pharao ad suos de Iosepho. *Num inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit? dixit ergo ad Ioseph; quia ostendit tibi Deus omnia, qua locutus es, numquid sapientiorem, & consimilem tui inuenire poterimus? Tu eris supra domum meam, & ad oris tui imperium cunctus populus obediet.* Et Psal. 104. *Constituit* (Pharao) *eum* (Iosephum) *dominum domus sua, & principem omnis possessionis sua, vt erudiret principes eius, sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret.* Hæc diuina Scriptura. In quibus adnotandum, quod erudire principes, sicut principes, est docere eos, ex quibus legibus cuncta definiant, ac principatum administrent. At Ioseph semetipsum non erudiebat, nisi ex spiritu diuino, quo plenus erat, atque ita nihil in eo, nisi spiritus diuinus erat; alioquin plenus haud fuisset:

ergo

ergo leges eis diuinas tradebat, ac doctrinam vere diuinam. In his erat, vt sacerdotes de publico alerentur, neque compellerentur vendere possessiones suas patrimoniales. Quocirca obseruandum nobis est: primo ita fuisse cibaria sacerdotibus à Pharaone præstita, vt simul vxores, filij, seruiq; ipsorum alerentur; alioquin pro his alendis, sicut & cæteri possessiones vendidissent. Atque ita diuini iuris est, vt alantur sacerdotes, cum tota familia sua, siue magnus sit, siue minimus sacerdos. Deinde secundo id etiam sic agendum, licet dati sint sacerdotibus agri patrimoniales immunes à tributis, datique ab ipso Rege. Nam Pharao dederat sacerdotibus agros. Tertio amplius, neque in maximis omnium necessitatibus licere regibus summis terram sacerdotalem tributis onerare, si potest de suo Rex suis necessitatibus occurrere. Nulla enim maior necessitas, quam publicæ famis. Quarto Pharaonem fuisse & Regem, & Sacerdotem, si historiis est profanis credendum; neque tamen id licuit illi. Igitur cum posset aliquo iure sacerdotibus dici, vt si cibaria vellent, redderent terram: ob id enim data eis fuerat à Rege, vt illis alerentur; diuinum ius obstitit, ne compellerentur eam vendere. similiter poterat eis dici, vt illam tributo perpetuo subijcerent, vel denegari cibaria familiæ ipsorum, nisi vel alienarent fundos, vel obligarent, & tamen libertas diuina obfuit, ne quid horum fieret. Si quis itaque dicat non factos esse immunes, ac liberos à Pharaone sacerdotes; sed tantum non compulsos ne venderent, vel tributis terram subijcerent, concedimus. Hoc enim dicimus, suo iure, ac naturali, quod maxime est diuinum, fuisse illos liberos, neque ob vllam necessitatem, vel suæ publicæ famis, posse à regia potestate compelli sacerdotes, vt illos obligent, aut vllo modo alienent, neque Regi obstitisse, ne ad id compelleret sacerdotes, nisi ius diuinum, quo solo poterat obligari, & obligabatur ex doctrina Iosephi, cunctis principibus hanc legem præscribentis.

Eodem modo adducitur, quod habetur Esdræ cap. 7. ab Artaxerxe Persarum Rege scriptum suis in hac verba. *Vobis quoque notum facimus de vniuersis sacerdotibus, & leuitis, cantoribus, & ianitoribus, & ministris domus Dei, vt vectigal, & tributum, & annonam non habeatis potestatem imponendi super eos.*

Sic itaque colligi potest, iure diuino magis obligamur facere

re immunes nostros sacerdotes; quam fecerint alieni, & ob eas, quas supra adduximus causas.

E Leuitici verbis, Conciliorum, Pontificumque interpretatione aperitur, liberas esse res sacras iure diuino, ac proinde etiam personas, & quacumque pertinent ad has personas, quamuis alioquin sacra haud essent. Cap. VI.

Oyses referens Dei præcepta, è quibus diuinum ius constituitur, capite Leuitici vltimo, ita scribit de rebus mobilibus, & immobilibus, quæ ab hominibus offerebantur Deo, vt diuinis ministerijs, & vsibus seruirent, quod vocatur sanctificare, & consecrare. *Omne quod Domino consecratur, siue homo fuerit, siue animal, siue ager, non veniet, nec redimi poterit, quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit domino.* Hæc ibi. quæ domini esse mandata ad finem testatur, inquiens. *Hæc sunt præcepta, quæ tradidit Dominus Moysi ad filios Israel in monte Sinai.* Rursus Deo consecrata, & sanctificata pertinere ad ius sacerdotum, ibidem de domo, agro, & omni re dicitur his verbis. *Possessio consecrata ad ius pertinet sacerdotis.* Et Num. 18. *Omnia, quæ sanctificantur* (id est Deo dicantur) *tradidi tibi, & filijs tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna.* Et rursus. *Omne, quod ex voto reddiderint filij Israel, tuum erit.* Hæc Deus. quod adeo verum erat, vt huiusmodi consecrata siquidem fuissent cibi, non possent edi, aut tangi, nisi à sacerdotibus solis, neque in vsus alios, quam sacros conuerti; & ideo consecrata hæc dicebātur sancta sanctorum, quód scilicet sanctis duntaxat vsibus, ac diuinis seruire deberent. sic de oleo vnctionis habetur Exodi cap. 19. & vltimo de sacrificiis, & oblationibus cap. 2. 6. 7. 10. & 24. In quibus statuitur vt mares tantum sacerdotes è stirpe Aaron comedant illa, neque vllus poterat tangere; vbi tetigissent, necesse erat, vt is Deo seruiret, ac diuinis ministeriis, vel se redimeret, vt habetur cap. 6.

quod

quod si res erat inanimis, quæ rem sacram contigisset, aut comburebatur, aut sanctificabatur, vt ibi dicitur. vno tantum casu licebat è sacrificatis comedere, quoties adfuisset præsens famis, ac mortis periculum, cui non posset aliis rebus, & aliis modis tunc occurri, quod tum constat ex adductis locis, tum è cap. 21. Regum libri primi, cum panes propositionis dati sunt à sacerdote Dauid, & socijs eius fugientibus, & esurientibus, neque aliud, quo vescerentur habentibus. quod exemplũ Christus produxit aduersus Pharisæos, vt suos discipulos excusaret, quod necessitate compulsi Sabbato spicas euellerent, & comederent ex ijs confectum triticum Matth. cap. 12. Idcirco Iudith cap. 11. vt ostendat Holoferni Iudæos ad extremam famis necessitatem redactos, atque omnino perdendos, ita loquitur. *Sancta Domini sui, quæ præcipit Deus non contingi in frumento, vino, & oleo, hæc cogitauerunt impendere, & voluit consumere, quæ nec manibus deberent contingere: ergo quoniam hæc faciunt, certum est, quod in perditionem dabuntur.* Hæc Iudith. his positis multipliciter argumentamur cõtra sacri iuris oppugnatores.

Omnes res, quæ Deo cõsecrantur, & sanctificantur, ita sunt diuini iuris, & ad ius Sacerdotum pertinent, vt laici non possint in vsus suos eas conuertere, aut quod est idem, tributis, vel præstationibus in vsus suos conuertendis onerare: omnia beneficia, agri domus, aliaque mobilia, & immobilia donata Ecclesijs, aut Ecclesiasticis, Dei contemplatione sunt huiusmodi: non licebit itaque iure diuino laicis in alios vsus conuertere. atque ex eodem iure ad ius Sacerdotum pertinebunt, idem vero multo magis dicendum est de personis, & templis, vt supra est conclusum.

Adde & illud, ne personæ Ecclesiasticæ subiiciantur iudicio Principum sæcularium, non modo hoc haberi in primis à Deo, sed etiam à Principibus sæcularibus, vt ostẽdemus: quamobrẽ ius hoc oblatum Deo est effectum iuris diuini, ita vt amplius ad profanam potestatem, & vsum reuerti haud possit.

Comprobantur hæc primo è Concilio Aquẽsi, libro primo cap. 32. & lib. 2. cap. 30. & lib. 3. cap. 21. quibus in locis adducens Concilium testimonia Leuitici à nobis prolata, definit laicis haud permissum quidquam constituere de rebus huiusmodi, neque in eas vllum ius esse ipsis.

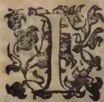
Quocirca cap. 21. lib. 3. tradit, Ananiæ, Saphyræque merito illatam diuinitus mortem, quod partem quãdam rerum, quas ipsi

ipsi fuerant professi Domino offerre, aut Ecclesiæ, sibi in vsus suos reseruassent, neque ad Apostolorum pedes proiecissent.

Secundo confirmatur ex eo, quod verbis Leuitici, omnino loquens constituit Bonifacius Papa, 12.quæst.2.cap. *Nulli* ait ille, *liceat ignorare, omne quod Domino consecratur, siue fuerit homo, siue animal, siue ager, vel quidquid semel fuerit consecratum, sanctum Sanctorum Domino erit, & ad ius pertinebit Sacerdotum. Propter quod inexcusabilis erit omnis, qui à Domino, & Ecclesia, cui competunt, aufert, vastat, incendit, & vsque ad emendationem Ecclesiæ satisfactionem, vt sacrilegus iudicetur, & si emendare noluerit, excommunicetur.*

Ostendimus autem supra, si liberæ sint res sacræ, multo magis liberas esse personas. Ex his quæ diximus, argumẽtari possumus: & omnia, quæ seruiunt Clericis suo modo consecrari, patrimonialia, seruos, colonos, propter ea, quę diximus, vti egimus de sanctificatis. omnium vero videtur illa esse ratio, quod seruiunt Christi corpori militanti in terris, per Sacerdotes conficiendo, offerendo, ac sumendo ad omnium rerum glorificationem, merenturq́; idcirco, cum referenda sint ex officio Clericali ad hoc, vt ipsa etiam glorificentur.

Cum iure diuino sint alendæ è publico Ecclesiasticæ personæ, quidquid ad hoc consecratur, iure diuino est ab omni alio iure liberum, atque exemptum, ex interpretatione Conciliorum, Origenis, sanctorum Pauli, Cypriani, Augustini, Hieronymi, Chrysostomi, Epiphanij, Thomæ, Alexandri Halensis, ac Caietani. Cap. VII.

IVris diuini esse, vt alantur de publico Sacerdotes, constat apud omnes. Ita namque Christus ipse Matthæi, cap. 10. ad Apostolos. *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam, dignum est operarius cibo suo. In quãcumque autem ciuitatem, aut Castellum intraueritis, interrogate,*

quis

quis in ea dignus sit, & ibi manete donec exeatis. & Lucæ 10. ad septuaginta duos. *In eadem autem domo manete edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt; dignus est enim operarius mercede sua.* Hæc Christus de Sacerdotibus ad Euangelium prædicandum missis, dignos illos asserens, qui alantur, vestiantur, & habeant ab iis, quibus erudiendis operam dant, quidquid est opus, quocumque se conferunt, de suo nihil ferant, vel impendant. Audiamus Paulum loquentem. 1. Cor. 9. *Quis militat suis*, inquit *stipendijs vnquam? quis plantat vineam, & de fructu eis non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? nunquid secundum hominem hæc dico?* (hæc ait Apostolus, vt ostendat hoc esse ius diuinum.) *An & lex hæc dicit? scriptum est enim in lege Moysi, non alligabis os boui trituranti. nunquid de bobus cura est Deo? An propter nos vtique dicit? Nam propter nos scripta sunt. quoniam debet in spe, qui arat, arare, & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia seminamus; magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Si alij potestatis vestræ participes sunt, quare non potius nos? Sed non vsi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio Christi. nescitis, quod hi, qui in sacrario operantur,* (en iterum legem diuinam Paulus adducit) *quæ de sacrario sunt edunt? & qui altari deseruiunt de altari participant? ita & Dominus ordinauit* (en ius diuinum Euangelij) *qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere*. Hæc Apostolus, qui & Romanorum 15. *Si spiritualium eorum facti sunt participes gentiles, debent & in carnalibus ministrare illis*. Et 2. ad Timothæum 5. *Qui bene præsunt presbyteri, duplici bonore digni habentur, maxime, qui laborant in verbo, & doctrina. dicit enim Scriptura. Non infrenabis os boui trituranti: dignus est enim operarius mercede sua*. Hæc Apostolus. Verum cum nihil in Euangelio legamus determinatum, quod ecclesiasticis detur, conuenit, vt supra diximus, inter omnes, Euangelij, & legis nouæ ministris tanta deberi, vt nihil prorsus æquale ijs reddi possit, vt supra est definitum.

Consentiunt præterea cuncti, iure diuino decimas clericis deberi ab omnibus præstandas ex omni re, siue illa percipiatur ex fundis, siue ex negotiatione, siue ex laboribus alijs, aut quocumque prouentu. Origenes Num. cap. 8. & hom. 11. & in cap. 10. Iosue; Cyprianus epist. 65. vel 9. lib. 3. Hieronymus in cap. 44. Ezech. & 3. Malachiæ. & in epistolis ad Eliodorum, & Nepo-

tianum. Epiphanius hæresi 80. Chrysostomus in cap. 23. Matthæi. Augustinus hom. 48. inter quinquaginta. & in psalmo 146. & Enchiridij cap. 46. à sermone 19. vt citatur 16. quæst. 1. cap. decimæ, & à Concilio Maguntino capite 19. & Triburiensi capite 13.

Citantur vero in id Canones Apostolici, & vniuersalia Concilia, Chalcidonense cap. 14. Lateranense magnum cap. 53. statuens decimas persoluendas ante census, & tributa, & idcirco à regiis tributis, & censibus hoc modo iure diuino præbendas. & habetur cap. cum non sit. extra de decimis. Idem statuitur à Concilio Tridentino cap. 13. sess. 25. Plurima porro sunt prouincialia. Aurelianense primum cap. 17. Matisconense secundum cap. 5. Maguntinum cap. 38. Caroli Magni ætate, & Rabani cap. 10. & Arnulphi cap. 17. Rhemense cap. 38. cum plurimis aliis, à quibus citandis supersedemus.

Verum cum supra concluserimus, immensis partibus plura deberi nouæ legis ministris, quam veteris, & illis darentur etiã primogenita cuncta, & primitiæ omnium rerum. Sed & oblata quælibet, ac Deo dicata, vt vidimus: præterea vero, & Leuitæ haberent septuaginta duas vrbes, in vna Palęstinæ regione, quarum quælibet duobus milliariis in omnem partem patebat, ita vt protenderentur earum fines centum quadraginta quatuor milliaria. In vna quaque enim tribus sex erant vrbes huiusmodi Leuitis attributæ, vt habetur Num. cap. 35. Iosue 21.

Hinc apparet multo pauciora nostris esse, quam priscis. Nostris enim dantur alicubi tantum decimæ; & alibi non habentur, nisi reditus, qui ex fundis dedicatis percipiuntur; omnium vero rerum primitias, ac primogenita nequaquam. neque fundi, quæ beneficia vocantur, tantæ sunt magnitudinis in vnaquaque ciuitate, vt erant vrbes illæ in qualibet tribu, quod ostendimus signo de liberalitate tomo primo.

Quamobrem, licet multo ampliora debeantur clericis Christianæ legis, tamen multo pauciora, ac minora determinantur ex humanitate ab Ecclesia: quod etiam vidit S. Thomas. 2. 2. quæst 87. art. 1. Verũtamen in omnibus huiusmodi rebus duo considerantur spiritualia, diuinoque iure debita, ac duo temporalia. Spiritualia sunt, ac diuini iuris primum ius habendi res illas. Secundum ius habendi tantas, ac tales ex Ecclesiæ decreto. Temporalia sunt primum res, secundum res tales, ac

tanta,

tantæ, quæ Caietanus acute, ac solide è sancto Thoma, & aliis distinxit libri secundi, opusculo nono. Neque obest, ait ille, quē cæteri sequuntur, quod Ecclesia definierit quale & quantum Clerico cuique detur. eiusdem namq; iuris est, & quod res debeatur, & quod talis, ac tanta, ex quo ita Ecclesia determinauit. Sic enim meæ potestatis erat consecrare hanc, illamue hostiam minorē, maioremue: at postquam consecrata est, & quod illa & quod tanta sit cōsecrata, est ab eodem iure diuino, totaq. est iure diuino consecrata, licet eius quantitas sit ab homine determinata. idem dicimus de qualibet re, vti solo Ecclesiæ, vasis, & aliis cultui sacro dedicatis. nam licet homo determinet, quantum sit consecrandum, tamen vbi fuerit consecratum, totum prorsus iure diuino est consecratum. Eodem modo ieiunium, festaq. sunt iuris diuini, non tamen determinata ab eodem iure diuino: per Ecclesiam determinātur: & qui violat illa ex vlla parte, violat vnicum ius diuinum, non duo iura distincta, qualia sunt ecclesiasticum, & diuinum.

Ex his conficitur non posse quidquam diminui per sæcularem potestatem de redditibus ecclesiasticis applicatis vsui sacro, vel personæ sacræ. Nam tota sunt ex omni parte iure diuino cōsecrata, & violans illa ex vlla parte, is faceret contra ius diuinum, cuius declaratio, determinatioque iure diuino pertinet ad solam ecclesiasticam potestatem. Quocirca definiunt omnes ius percipiendi redditus ecclesiasticos, nō posse ab ipso Pontifice laicis communicari, & secus asserere est habitū pro hæresi in Concilio Romano, quod videbimus coactum Paschali Secundo sedente aduersus Henricum Quartum Imperatorē.

Nam ius percipiendi redditus ecclesiasticos est adeo spirituale, atque ex omni parte consecratum iure diuino, vt neque Pontifex illud alienare possit, ac si id faciat, simoniæ crimen incurrat, vt omnes Theologi concludunt. Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 100. art. 4. Alexander Alensis parte secunda summæ. quæst. 167. membro quarto, art. secundo. Durandus in 4. distin. 25. quæst. 5. num. 8. & seq.

Idemque ius est adeo connexum cum clericali officio, vt illud disiungi ab hoc haud possit, & cum Pontifex aliquid è redditibus ecclesiasticis concedit iusta de causa principibus sæcularibus, donans ipsis, quod est temporale in eis, tunc sumunt illi de manu ecclesiasticorum, non iure aliquo suo, sed quasi donata ab ipsis, vt ijdem Doctores tradunt. Nam potest summus

Pontifex ius restringere, & ampliare in temporalia; non tamen à se, & ecclesiasticis in sæculares Principes transferre, vt illud manens diuinum sit subiectum sæculari. Adeo diuini iuris est ecclesiastica libertas, & potestas quoad res sacras, adeo ius illud est spirituale. ostendimus porro supra, si liberæ sint res sacræ, multo magis liberas esse personas cum suis rebus.

E verbis, ac factis Christi, cum tributum soluit. cap. 17. Matthæi, comprobatur ecclesiastica libertas generatim, quoad omnia ex interpretatione Sanctorum Hieronymi, Gregorij, Augustini, Procopij, Bedæ, Anselmi, Hugonis, Dionysij, Caietani, Sanctorum Thomæ, Bonauenturæ, Richardi. Cap. VIII.

Dducitur inter alia, quod Matthæi capite decimo septimo recitatur. *Cum venissent*, inquit ille de Discipulis, & Christo, *Capharnaũ, accesserunt, qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachmà? Ait, etiam. & cum intrasset in domum. preuenit eum Iesus, dicens. Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt ttibutum, vel censum? à filijs suis, an ab alienis? & ille dixit, ab alienis: dixit illi Iesus. ergo liberi sunt filij. vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore inuenies staterem, illum sumens da pro me, & te.* Hæc Sanctus Matthæus. Ad quorum clariorem explicationem quæritur, quid tributi hoc esset; nonnulli enim putarunt esse illud, quod soluebatur templo, ac sacerdotibus ob redemptionem primogeniti, vt habetur Lucæ secundo. Verum interpretatio hæc est contra Euangeliũ; nam dicit, Dominum, cum fuit oblatus in templo, redemptum fuisse, datamque hostiam pro illo par turturum, vel duos pullos columbarum. Similiter est tam contra Euangelium, quam contra testamentũ vetus: nam nisi redimerentur, necesse erat, vt seruirent in templo; quod habetur Numerorum capite octauo. At Christus

stus abfuit à templo, ac ministerijs visitatis illius. Deinde hoc tributum, de quo scribit Matthæus, fuit exsolutum tam pro Christo, quam pro Petro. At Petrus non erat primogenitus. Neque recipi potest sententia dicentium, tributum hoc esse, quod soluebant cæteræ tribus pro primogenitis illis, quibus excedebant tribum Leuiticam, quod est Numerorum capite tertio. Illud enim tributum semel duntaxat est solutum, nec nisi à primogenitis, qualis non erat Petrus, & à ducentis septuaginta tantum.

Neque conuenit etiam loco huic alia sententia dicentium, tributum, de quo hic agitur, & didrachma, esse illud, quod Exodi cap. 30. iubetur solui à singulis qui maiores essent viginti annis ad vsum tabernaculi. Nam primo loco illud non bene apparet esse solutum singulis annis, vel perpetuo temporis alicuius interuallo; verum tunc solum, cum dinumerati fuerunt Hebræi ex Ægypto egressi. Secundo non vocatur census ille, neque in scriptura sancta vocari solet census, nisi quod sæcularibus datur. Tertio Discipuli Christi non possunt esse liberi à soluendo tributo in vsus Ecclesiæ quin idcirco sunt immunes, vt omnia sua impendant in vsus tabernaculi, siue templorum.

Vera est igitur expositio Sancti Hieronymi, Bedæ, Hugonis, Primasij, Anselmi, Dionysij Carthusiani, & aliorum, tributum hoc solui consueuisse in singula capita certo tempore ex descriptione censuum; cum Nazareth subiecta esset vrbi Capharnaum vti metropoli Galilææ: propterea soluebatur ibi tributum, siue potius census à censendis capitibus, ac rebus, ita dictus; ac propterea de censu meminit hic Christus, & in translatione Syriaca legimus, Reges gentium, è quo accipiunt tributum, vel pecuniam capitatim.

Hoc exposito multipliciter probatur ex hoc loco, ecclesiasticos esse immunes à tributis, & consequenter à subiectione, propter quam soluitur tributum. Vt omittamus, quod Ioannes Bacchonus tradidit in prologo quarti libri sententiarum, Christum fuisse in proposito facto iudicem in ecclesiastica, & ciuili causa inter Herodianos, & Pharisæos: igitur hoc omitto.

Primo loco, Christus ingressus est haud soluens tributum; quod nisi immunes fuissent Discipuli, solui debebat, tamquam debitum pro Petro, & aliis; & cui soluendo videbatur obliga-

tus Christus pro omnibus suis, tamquam magister, & dux eorum, qui ipsius disciplinæ commissi,& addicti erant,ipsum sequebantur, obedientes ei: Idcirco enim Petrum percunctati sunt publicani: *Magister vester non soluit tributum?* est autem temporis præsentis soluit, Græce τελεῖ. cumque peccatum sit non soluere, quod alijs debetur eo tempore, quo cuncti soluunt, ac lex solui iubet, nisi sint immunes: igitur immunes erant Discipuli, qui Christum sequebantur.

Secundo, aperte Christus dicit, ideo se soluere tributum, ne publicani scandalizarentur. ex quo apparet, fuisse ipsi voluntatem nullo modo, ac nullo vmquam tempore illud pendere pro Petro, ac Discipulis; quod si non erant reuera immunes, sed obligati erant tributo exsoluendo, certe Christus fraudem facere voluisset, quod nemini cadere debet in mentem; quocirca immunes erant reuera Discipuli.

Tertio, re ipsa nihil soluerunt Discipuli omnes, nihilque eorum nomine est persolutum, solum Petri nomine fuit datum didrachma; ac tamen vel ipsi, vel pro ipsis alij tributum pendere obligati erant: non enim dici potest satisfuisse si magister, aut familiæ caput pro seipso duntaxat exsoluisset, cum constet pro singulis capitibus, solitum dari censum (sic vocatur hic à Matthæo.) ideo non solum Christus pro se, quamuis omnium caput esset, sed etiam pro Petro soluit, sicut etiam legimus, cum Christus est natus, præstitum fuisse pro Ioseph Maria, & ipso infantulo IESV. Neque potest alia reddi ratio, cur alij Discipuli non soluerint, neque Christus solui censum pro ipsis curauerit, nisi quod immunes erant illi, & Christus voluerit extare testimonium, comprobans eos fuisse liberos, suumq. ijs priuilegium conseruaret, neque publicani id exquisierint ob reuerentiam singularem, qua Christum prosequebantur, & colebant, ob quam & factum notant hic Doctores, vt ipsum non interrogauerint, sed Petrum.

Quarto, apertissime Christus dicit, Regibus tributum dari ab alienis, non à filiis, ac filios esse liberos. quibus in verbis expendendum filios opponi alienis, quod filiorum domestici, ac ministri sint, & ipsi immunes ob priuilegium filiorum. Non enim sunt alieni, qui sunt domestici, & intimi: ideoque si Christus tamquam filius erat à tributo liber, & ipsius etiam domestici, & familiares Discipuli, immunes erant ratione familiaritatis; alioquin tributi solutio redundasse in damnum filij, cui

pater

pater Rex priuilegium concedit; & consequenter in damnum patris Regis, de cuius ærario filius expendit in sumptum fami liæ suæ. Sed quæritur adhuc tamen, an cum Christus dicit filios esse liberos, nomine filiorum discipulos complectatur, & videtur complecti.

Primo quia re vera erant adoptiui, vt habetur Ioan. I. Adoptiuusque filius eodem loco est, quo naturalis, nisi in ijs, quæ speciatim, & expresse soli naturali attribuuntur: & Christus enixè patrem rogauit, vt omnes discipuli essent vnum cum Patre, & inter se, sicut ipse erat vnus cum Patre. sic ipse Ioannes cap. 17.

Secundo innumeris in locis Christus constituit, vt eodem loco, & iure sint omnes discipuli apud homines, quo ipse erat, hinc Lucæ 10. *Christus*, ait, *qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me*.

Tertio ex ipso facto constat hoc quo ad illud, de quo agitur: nam tributum non fuit solutum pro reliquis discipulis, sed pro Christo duntaxat, ac Petro. Cumque reliqui videri possent è dictis Christi minus immunes, Christus enim naturalis Dei filius est, ac Petrus eius locum speciatim tenebat, ne quis in posterum reputaret, alios discipulos minus liberos, quam forent Christus, ac Petrus, nihil est pro illis exsolutum.

Quin, quarto aliqui, & in his Hugo Cardinalis Regis nomine intelligunt ipsum Christum, qui Rex erat, vt habetur Psalmo vigesimo tertio, quadragesimo quarto, nonagesimo primo, Lucæ decimonono, Ioannis duodecimo. Quocirca filij vocantur discipuli, ita vt de his solis dicatur eos esse liberos, nam de se ipso non erat, quod aliquid Christus diceret, cum constaret esse liberum. Verum rectissime præterea dicitur Regum nomine contineri, quicumque summa auctoritate regerent mortalium cœtus vllos. nam propter analogiam, proportionemque aliquam cum Rege Regum, rerumque omniũ Deo vocantur alij Reges, ac Deum suo modo referre dicuntur, ideoque cum dicit Christus, Regum filios esse liberos, intelligit tam Deum, & se, quam quosuis mortalium Reges.

Quinto, apparet Christum suam causam semper hac in re coniunxisse cum causa Petri. Ideo dixit, *Ne scandalizemus eos*, non dixit, ne scandalizem eos, ac tam pro se, quam pro illo tri butum soluit: sicut igitur Petri causam coniunxit, hac in re cũ

sua,

sua, sic aliorum quoque discipulorum.

Sexto, constat hoc, quia Christus filios, vt diximus, opposuit alienis; discipuli non sunt alieni: ergo filij, alioquin non bona esset diuisio, ex qua Christus argumentum collegit. Quod autem quidam Patres aiunt Christum loqui de se, cum loquitur de filiis, concedimus; nam cum dicimus loqui de se, ac discipulis dicimus etiam loqui de se, quod illi Patres haud negant. Ideo sancti Hieronymus, & Augustinus, quos alij Latinorum sequuntur, volunt nomine filiorum, tam se ipsum, quam discipulos complexum. falsumque est, quod non nulli in hac quæstione scripserunt, nos non esse filios, quo ad corpus, sed quo ad animam tantum. Nam primo per gratiam sumus filij Dei, vt habetur Ioan. 1. at grati sunt filij Dei, non anima sola, sed etiam corpore, & gratiam totum hominem gratum Deo facit, corpusque & animam ipsius. vt bene ostendit S. Thomas 3. par. quæst. 79. art. 1. Ex anima redundat effectus gratiæ in corpus, vt seruiat iustitiæ, quod habetur Rom. cap. 6. Secundo respondetur, corpus filiorum Dei, membraq; esse membra Christi, vt idem Paulus scribit primæ ad Corinthios. cap. 6. Ideoque hac parte etiam sunt filij Dei per animam. Tertio patet hoc, nam corpora Sanctorum veneramur, eaque templum sunt spiritus Sancti, vt Apostolus loco adducto tradit. Cum vero dicitur, carne seruimus legi peccati, caro ibi accipitur pro parte hominis infecta peccato originali, tam quoad animam, quam quo ad corpus, vt omnes ibi interpretantur.

Neque obstat, quod obiiciant aliqui, Christum loqui de se ipso tantum, probant hoc, quia sequeretur è verbis Christi, Christianum quélibet esse liberum à tributis, quod falsum est, & tamen Christiani omnes filij Dei sunt.

Nam respondetur Christum loqui de filiis ijs Regum, qui tamquam filij regum, in regno administrando laborant, sed alij filij, sunt quidem filij regis, non vt regis, regnumque gubernantis; verum sicut hominis cuiusuis. Ita autem quamuis obscure, videri potest respondisse Caietanus ad secundam secundæ quæstione centesima quarta articulo sexto. Quamobrem soli Clerici, qui diuinis ministeriis addicti sunt, ac Regno spirituali dant operam, sunt liberi. Si quidem sunt filij Regis, vt Regis participes Regiæ potestatis, ac laboris, vt supra est è Dionysij cap. duodecimo de diuinis nominibus probatum.

Quin-

Quinto apparet ex adducto loco propositum. Quæritur namque ab aliquibus, cur non soluerit censum Christus è nummis, quos in loculis habebat ad se, ac suos alendos? Et non male respondit Ioannes Maldonatus, ideo factum fuisse hoc à Christo, vt ius immunitatis ad se, ac suos pertinentis quomodocumque conseruaret; neque de ijs, quæ habebat, voluisse tributum pendere; sed ex ijs, quæ viderentur fortuito, vt gentes putabant, ad ipsum peruenisse. citat ille idem sentientes Chrysostomum, & Euthymium.

Recte igitur Sanctus Hieronymus in adductum S. Matthæi caput, & Sanctus Augustinus libro primo euangelicarum quæstionum quæstione vigesima tertia, volunt Iesum, cum filios dixit esse liberos, complexum quoque nomine filiorum discipulos suos; & constat ex his, quæ adduximus quarto loco, ac proinde ex ijs Christi verbis, vt aperitur, esse clericos liberos à tributis.

Verumtamen respondet aliqui ad Christi verba, ex ijs quidem colligi posse aliquo modo clericos esse immunes, sed non immunes iure diuino. Probant hoc dupliciter. Primo quidem, quia Christus hoc non expresse decernit, clericos, scilicet, esse immunes; sed colligitur ex probabili consequentia: verum multis modis hoc refellitur.

Primo apertissime Christus dixit filios esse liberos à tributis; & discipulos vocauit filios Regis; sic itaque argumentum conficitur in prima figura, ac primo modo, qui est maxime omnium necessarius. Omnes Regum filij participes regiæ potestatis, atq; administrationis sunt liberi à tributis: omnes discipuli, quorũ locum nunc clerici tenẽt, sunt filij Regum participes regiæ potestatis, & administrationis: ergo omnes discipuli, siue clerici sunt liberi à tributis. vtraque propositio, cum sua conclusione est ipsius Christi Dei.

Secundo respondetur, ita sequi è verbis Christi, quod Christus dixit, vt facto consignarit ipse Christus pro reliquis discipulis nil soluens, pro se vero, ac Petro soluens ob extrinsecam causam, non quia non esset liber. Ostendit itaque Christus necessario sequi è suis dictis, clericos esse immunes, alioquin soluisset pro omnibus; & cum soluit pro se, ac Petro, non dixisset se soluere ad scandalum vitandum, quamuis liber esset cum Petro. Neque dicat aliquis, Christum soluisse pro se tantum, ne scandalizaret, pro Petro autem, quod obligatus reuera esset, &

illud verbum, scandalizemus, pertinere ad solum Christum: nam cum numero multitudinis dictum sit, scandalizemus, apparet ad ambos illud verbum pertinere, ac pro omnibus solutum ne scandalizarent. Quod autem subiiciunt alij, Christum dixisse, scandalizemus, quia loquebatur de omnibus Regum filiis, pro nobis facit; discipulos enim complecti nomine filiorum Regis volebat. Illud vero cui placebit? ideo dictum ne scandalizemus, quod si plures Dei ipsius naturales filij fuissent, adhuc liberi forent à tributis? vt sit sensus, ne nos filii ipsius naturales, si plures essemus scandalum demus? Hæc expositio, quam conueniat Christo, & verbis eius aliis, totique narrationi, cuncti vident; nos enim quædam refutare, cum manifestissime sint reiicienda, non curamus. An non enim tum Christus loquebatur de se Petro, ac discipulis, tributoque ab omnibus præstando? Ad quos itaque spectabunt verba à Christo prolata, an ad se, & istos simul, de quibus agebatur, an ad illos, qui nusquam tunc erant, numquam poterant esse, neque vlla poterat esse de iis quæstio? Et quid vtilitatis afferebat proponere, quod fieri nullo modo poterat? Miror à nonnullis scribi res adeo absurdas.

Tertio respondetur, in scriptura sacra non attendi propositiones probabiles ne sint, an necessariæ, & an ex illis necessario sequatur conclusio; sed quid concludatur, & quid faciendum, factumne sit: nam cum populo, & populariter verba fiũt in illa, ideoque sæpius præmissa sunt probabilia tantum, quin remotissima, satis est si accommodata sint ad audientium sensum. hinc similitudines adducuntur, atque ex eis concluditur, ac iubetur, quid agendum: veluti cum ex imagine numismatis Christus inquit: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo*. Iubetque reddi censum Cæsari, & tamen præmissa propositio neque necessaria, neque fere est probabilis, sed ad rem, de qua agebatur, eludendosque aduersarios accommodata, ingeniosa, & arguta.

Secundo itaque respondent, Christum nihil hic iubere, vt dici possit ius diuinum, sed solum iudicare ex vsu hominum, filios regum liberos esse à tributis. verum refellitur hoc multis modis.

Primo falsum esse, quod asseritur à Domino nihil vetitum. secundo etiam falsum propterea non esse ius ab ipso sancitũ, quia nihil est vetitum: inquit enim Modestinus: *Legis virtus*

est imperare, vetare, permittere, punire. Sed hi tres vltimi effectus legis reducuntur ad primum. Nam cum vetatur aliquid, imperatur, ne fiat; cum permittitur quasi honestum, cunctis imperatur, ne vetent; cum punitur aliquid, imperatur, ne fiat, vt patet. Hæc igitur omnia Christus hoc suo facto sanxit. Primo enim permisit, quin voluit non solui censum, non exigentibus publicanis; quem postea soluit petentibus, & tamen licentiam sibi iure assumpsit, ne pro discipulis aliis census penderetur. Secundo cũ declarauit eos liberos, vetuit scientibus ipsius doctrinam, ne libertas ab ipso asserta redigeretur in seruitutem: crimen namque est liberum sibi velle subiicere, quod Philosophus etiam dixit esse contra ius Politici septimi capite tertio: nisi quis dicat admirabiliter, Christianis fas esse furari, aut rapere, aut agere contra Christi doctrinam. Tertio cum vetuit scientibus, ac profitentibus eius doctrinam, ne exigerent censum à discipulis, simul quoque imperauit, vt nihil iis afferrent molestiæ propter hanc causam. Quarto necesse est adsit pœna violantibus legem Christi; ac proinde puniat Christus aliquo modo in hac vita delinquentes aduersus eius legem, vel semper, vel saltem plerumque. Atqui puniri à Christo minuentes ecclesiastica iura, & immunitatem docuimus abunde libro septimo de ruinis gentium, & signo de pœnis in imminuentes iura sacra. Ad summam falsum est, vt apparet, non esse iuris diuini ecclesiasticam immunitatem è dictis hoc loco à Christo, quia nil vetuit, aut imperauit. Nam cum sufficiat ad hoc, vt aliquid sit legis diuinæ, aut iuris diuini, vt sit illi vnus effectus legis, huic nostræ immunitati adsunt quatuor effectus legis diuinæ. Sed etiã quinto est iuris diuini: nam tria sunt iuris præcepta, *honeste viuere, neminem lædere, ius suum vnicuique tribuere*, vt inquit Vlpianus. l. iustitia, de iust. & iur. & Iustinianus institutionibus eod. tit. §. iuris præcepta. Quamobrem cum Christus dictis, & factis asseruerit discipulos suos liberos, si quis contra id facit, lædit eorum libertatem, quod est contra præceptum iuris. cuiusnam? Christi Dei, vindicantis in suam libertatem suis ministeriis addictos: atque ita contra ius diuinum facit; vt enim diximus Christus hanc statuens libertatem Deus est.

Sexto denique cum Christi ipsius, qui Deus est, ore adiudicata sit hæc libertas Christi discipulis, & iuris præceptum sit,

ius suum vnicuiqu e tribuere, iuris diuini est, vt quicumque iuri dicendo præest, hæc illis, eorumque successoribus clericis attribuat. nec modo quicumque iuri dicendo præest; sed omnes Iurisconsulti sunt obligati ita consulere, vt eis suum ius, siue libertas à Christo Deo adiudicata tribuatur: alioquin contra ius faciunt, & contra ipsum ius diuinum, neque iudices erunt, sed iniusti, iniuriique, neque Iurisconsulti, sed iniquitatis, & iniuriarum consulti, & consiliarij.

Quod vero aiunt hic à Christo solum iudicari ex vsu hominum, filios Regum esse liberos à tributis, multipliciter hoc apparet esse falsum. Primo enim Christus inutiliter locutus esset, quod est impium suspicari, si hoc duntaxat iudicasset: nam quid vtilitatis afferret ad cultum Dei, quem semper in omni actione Christus habebat in mente, id solum iudicare, Regũ filios liberos esse à tributis? Secundo aperte Christus dixit, & conclusit necessaria conclusione, nõ iudicans solũ filios Regũ esse liberos, analogice Regum nomine intelligens, quicumque quacumque suprema potestate, siue in terra, siue in cælo regerent humani generis cœtus, ac proinde Deum se, ac reliquos mortalium Reges. Tertiò manifeste ex hoc colligit rectissime à se, discipulisq. suis omissum censum, cum Capharnaum portas ingrederentur, quod illum non deberent; quippe qui Regum Regis altissimi essent filii. sic itaque non solum iudicauit ex vsu hominum filios Regũ liberos esse; sed ex vsu etiam suo, & conclusione deducta. Quarto ex alio similiter vsu hoc approbauit: non enim soluit pro omnibus discipulis, sed pro se duntaxat, ac Petro, reliquos omnino voluit liberos esse, ac admitti: cũ tamen maxime ab illis census videretur exsoluendus. Quinto, & tamen quem soluit censum protestatus est à se exsolui, non quia deberetur ex iustitia, sed ne gentes ignaræ scandalizarentur. Sexto neque voluit exsolui è nummis, quos necessario ad alendos discipulos habebat; alioquin alere haud potuisset; sed voluit exsolui ex statere inuento, vt quoquomodo priuilegium suum suis conseruaret, penderetúrque census ex iis, quæ tum fors diuina obtulisset, quod adnotauit hic Ioannes Maldonatus citans Chrysostomum, & Euthymium.

Ex his igitur omnibus constat esse diuinum præceptum, ne quid census, aut tributi nomine Reges, & Principes Christianos sæculares exigatur à clericis.

Audia-

Audiamus igitur post allata testimonia Sanctum Hieronymum, qui sic in caput Matthęi decimum septimum ad illa verba Christi. *Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filijs suis, an ab alienis? Et ille dixit ab alienis. Dixit illi Iesus. Ergo liberi sunt filij. Dominus noster, & secundum carnem, & secundum spiritum filius Regis erat, vel ex Dauid stirpe generatus, vel omnipotentis verbum Patris. Ergo tributa quasi Regum filius non debebat; sed qui humilitatem carnis assumpserat, debuit adimplere omnem iustitiam, nosque infelices, qui Christi censemur nomine, & nihil dignum facimus tanta maiestate. Ille pro nobis & crucem sustinuit, & tributa reddidit, nos pro illius honore tributa non reddimus, & quasi filij Regis à vectigalibus immunes sumus.* Hæc Sanctus Hieronymus, de hominibus Deo sacratis loquens. Ac primo loco, quoniam de Christi familia sunt, ait, eos censeri, id est, in censibus describendis nominari de familia Christi, siue nomine ipsius, id est vnctionis, nam nomen Christi vnctum significat. Secundo, inquit, humilitate illa, qua Christus voluit sese tributo obligari, sponte meruisse nobis vnctis exemptionem à tributis, cum Christus pro nobis ita soluerit, vt soluti ab omnibus tributis ipsi simus. Tertio Clericos non reddere tributa ad honorem Christi: nam Clericus est loco Christi, Euangelica lege, & Christi ore decernitur, ac statuitur de Clericis illud, *Qui vos recipit, me recipit, & qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Quarto, inquit Clericos, veluti regum filios esse immunes. Sic itaque sanctus Hieronymus non alia de causa, vel alio iure, vult Clericos esse immunes, nisi ex ipsis Christi verbis, factis, iureque è verbis, & factis Christi deducto, ex hoc Matthæi capite, volens illa ad immunitatem Clericorum pertinere. E verbis, quia dixit ibi Christus, esse filios Regum, & alibi, honorandos sicut semetipsum: è factis; quia sicut ipse, ac Petrus soluentes noluerunt, vt cæteri forent obligati, sed intelligerentur liberati ipsorum solutione, sic humilitate illa meruit omnibus Clericis immunitatem.

Quidam respondent, à sancto Hieronymo tantum proferri congruentiam, qua Clerici facti fuerint ab Imperatoribus immunes, quasi congruum fuerit esse immunes, non debitum. sed hæc responsio multipliciter est falsa.

Primo, Quia S. Hieronymus dicit esse immunes è factis, ac dictis Christi relatis à sancto Matthæo capite decimo septimo,

mo,è quibus nos multis modis ſupra oſtendimus iure diuino & præcepto diuino immunes eſſe Clericos.

Secundo. Dicimus nihil de Imperatorum legibus à ſancto Hieronymo fieri mentionem, nihil de huiuſmodi congruentia.

Tertio. dicimus ab Imperatoribus ipſis fuiſſe immunitatem Clericorum ſancitam,quod cognoſcerent,ac profiterentur,vti oſtendemus,præcipi illam iure diuino.

Quarto. Honor quo Chriſtus iubet excipi à cunctis,& audiri Clericos ipſius, non eſt honor tantum congrue conueniens illis,ſed præceptus ab ipſo,debitusque ex præcepto diuino.

Quinto. Cum dicat S.Hieronymus à Chriſto redditum pro nobis tributum; non amplius itaque debetur à Clericis, ac proinde ſunt liberi,& immunes.

Sexto. Cum dicat idem S.Hieronymus, à Chriſto pro nobis in exſoluendo tributo, cum liber eſſet, ex humilitate impletam reddendi tributi iuſtitiam: non igitur aliquid amplius ex iuſtitia debetur,impleta eſt enim. reſtat id ſolum, vt ſi quid ſoluatur,ex humilitate præſtetur.

Septimo. cum dicat S. Hieronymus nos Chriſti nomine cenſeri, & in cenſus libri, aut rationibus deſcribi, clariſsime aſſerit nos eſſe immunes,vti erat ille immunis, ac proinde,ait, nos hac parte ipſius maieſtatem referre, nomen ipſius referre;ſed illud quaſi infelix dolendum, quod tãto nomine, ac tanta maieſtate nihil dignum facimus. At Chriſtus erat immunis iure diuino;& nos igitur (quamuis noſtra facta iſtud haud mereantur) iure diuino ſumus immunes Chriſti merito,ac dignitate, neque obligati vllis Principum ſæcularium legibus, ad cuius obligationis teſtificationem cenſus exſolui debent.

Alij reſpondent, ibi S.Hieronymum loqui de omnibus Chriſtianis allegorice, quippe, qui non ſoluant è ſpiritualibus diabolo: ſed ſi ſenſus hic verus eſſet, ſibi contradiceret, S.Hieronymus nimis inſulſe,& aperte. Nam qui tales ſunt,neque ſunt infelices,& digna agunt,& tamen S. Hieronymus, ait, *Nos infelices tributa non reddimus,& nihil dignum tanta maieſtate agimus.* Et quid faceret ad loci illius explicationem,ſi hoc diceret S.Hieronymus? Neque facit ad rem, ſi quis dicat,verba S.Hieronymi ſpectare ad omnes Chriſtianos, & quando dici non poteſt, omnes eſſe immunes à tributis, accipienda de tributo ſpirituali; quod autem ſpectent ad omnes Chriſtianos

pro-

probant, quia dicit, *Pro nobis mortuus eſt*. Verum non vident iſti *S.* Hieronymum adducere ad dignitatem Sacerdotum oſtendendam, communia Chriſti, & ſpecialia in ipſos collata beneficia, quaſi dicat, pro nobis Clericis eſt mortuus Chriſtus, ſicut & pro aliis multa fecit, ac præterea pro nobis ſoluit tributum, vt nos immunes ſpeciatim faceret, quòd ſæcularibus non eſt datum: *& nihil dignum tanta maieſtate agimus*. Ac probatur etiam, quod aſſerimus inquit enim Sanctus, *Nos*, quæ vox deſignat eiuſdem gradus, aut ſtatus cum S. Hieronymo, nimirum Clericos, vti & ipſe Clericus erat, ſimiles itaque ſui, quantum fieri poteſt, comprehendit.

Hieronymi ſentẽtiam multo magis *S.* Auguſtinus cõfirmat lib. 1. Euangelicarum quæſtionum, quæſtione vigeſimatertia, Sic inquiens, *Quod dixit (*Chriſtus*) ergo liberi ſunt filij, in omni regno intelligendum eſt liberos eſſe regni filios: id eſt, non eſſe vectigales: multo ergo magis liberi eſſe debent in quolibet regno terreno, filij regni illius, ſub quo ſunt omnia regna terrena*. Hæc Sanctus, apertiſsime aſſerens Clericos non eſſe vectigales, & maiori ratione concludens eſſe liberos, quam filios cuiuslibet Regis. Nam filij cuiuslibet Regis ſubiecti eſſe poſſunt, ac ſolent vna cum ſuo patre rege alicui maiori Regi. ac re vera ſi quis foret omnium regnorum Rex, illi eſſent vna cum patre Rege ſubiecti, ac veluti tales tributum præſtarent. Atqui Clerici ſunt filij regis illius, Chriſti ſcilicet, cui ſunt omnia regna terrena ſubiecta: ergo multo magis Clerici non ſunt vectigales. Et aduertendum non loqui hic ſanctum Auguſtinum de Chriſtianis omnibus, vt nonnulli exiſtimarunt. quod filij ſint Chriſti, ſed de Clericis, qui ſunt, vt ſupra explicantes Caietanum dicebamus, filij Chriſti regis, vt regis, & adminiſtrantis omnia regna, ac participant ex officio proprio adminiſtrationem omnium regnorum, quod ipſi omnibus, tanquam publicæ, & diuinitus inſtitutæ perſonæ, ac proinde efficacius, veluti omnium perſonam referentes, omniumque ore obſecrantes, orent, offerantque pro omnibus ſacrificia, vel in hæc ſeruiant, ac proinde ab omnibus tributum debeatur ipſis, non ipſi debeant tributum. Nam cum reges alij corpus, & corporalia gubernent, Clerici gubernant animam, cui corpus tributũ debet, obedientiamque omnem. Flagitioſumque eſt animam corpori præſtare obedientiam, vel tributum, niſi quantum mouet, ac regit illud, vt magis ipſi animæ vſquequaque in omnibus

bus seruiat, atque obsequatur. Ideoque corpus est seruum, & subiectum, sed anima domina, & libera, quæ per accidens corpori aliquando seruit, illius bonum procurans; nam suum procurat directe, cum bonum corporis procurat, sibi ipsi seruiens, enim seruit, illi imperans, vt in proposito, de quo agimus, decernit, Philosophus Politici tertij capite quarto, & primi tertio.

Alii respondent hic S. Augustinum loqui de libertate animæ, & spiritualium, non de libertate corporis, & temporalium siue immunitate à tributis. & volunt huiusmodi responsionem affingere S. Thomæ in secunda secundæ, quæstione centesima quarta articulo sexto. Verum clarissime loquitur S. Augustinus de tributis temporalium, & explicat locum S. Matthæi, in quo Christus agit de tributo temporali, & doctissime, vt vidimus argumentatur; alioquin sermo ipsius non faceret ad propositum. Quantum vero pertinet ad sanctum Thomam, respondet ipse ad eos, qui volebant ex his sancti Augustini dictis Christianos omnes esse liberos à tributis, quod filii Dei forent. Inquit enim sanctus Thomas libertate quadam pertinente ad omnes Christianos non esse liberatos à tributis omnes Christianos; nam libertas illa generalis spectat ad spiritum solum: de libertate autem speciali pertinente ad Clericos, & tributa nullum verbum facit S. Thomas: nam libertas hæc est diuersa à generali. illa namque ad spiritum solum, hæc ad tributa, tantum spectat. Quod si dicas vtramque pendere ex eo, quod tam Clerici, quam reliqui Christiani sunt filij.

Respondemus Primo, Clericos esse filios Dei, & Christi vt Regis, nimirum participantes administrationem regni, vt supra dicebamus, exponentes hoc obscure, ac breuissime à Caietano dictum.

Secundo respondemus. Huic regno subiectos esse, quoad corpus, ac proinde etiam, quoad corporalia, & tributa spectantia ad corpus, reges ipsos. Nam veluti corpus seruire debet ex omni parte spiritui, vt habetur Rom. 6. sic corporalia cuncta seruire spiritui debent, ac spirituali regno; quod non laici, sed Clerici gubernant. Nam cum filiis sint aliis alij maiores, ac minores, quo ad potestatem gubernandi regnum spirituale, maiores omni ex parte sunt Clerici, quia nullam in partem gubernationis spiritualis aduocantur laici; ideoque hac parte filij non sunt.

Tertio respondemus. corpora clericorum libertate generali pertinente ad spiritum magis esse libera ex officio proprio, quam corpora laicorum. Nam corpora clericorum tota debent, & in omni actu, & exercitatione spiritui seruire, ac plerumque occupantur occupationibus spiritualibus, toti humano generi vtilibus, non ita laicorum. Quamobrem Reges sæculares, quo ad corporalia, magis debent tributũ clericis, quam contra. quin si contra accidit, est inuersio rerum.

Stet itaque S. Augustini sententia, pulcherrimo, & acutissimo argumento Christi sententiam firmans, atque illustrans, clericos esse immunes à tributis, ac potestate laicali: vt è superioribus apparet. Eandem sententiam sequitur idem Sanctus Augustinus de decimis loquens in libro quinquaginta homiliarum homilia 48. & Prosper. sent. 15.

Quocirca Scholastici omnes haud dubitauerunt, ijs verbis Christi, immunitatem ecclesiasticam constitutam quo ad res: sed aliqui posteriores volunt ijs Christi verbis contineri Apostolicam vitam sequentes. interpretãtur deinde aliqui hos, vt, illi dicuntur Apostolicam vitam sequi, qui vel nihil habeant, vel non nisi commune. Nos cum Caietano interpretamur, quoad propositum, clericos omnes sequi Apostolicam vitam, licet Apostoli non sint, quod à cunctis negotijs sæcularibus abstinentes addicti sint ex Apostolico instituto, ac decreto ministerijs diuinis. Sic enim Sanctus Thomas in secundum sententiarum dist. 44. quæst. 2. art. 2. ad primum, respondens obiectioni, quam attulerat è capite Matthæi 17. in quo Christus asseruit filios Dei liberos esse à tributis. *Et*, inquit: *illa prælatio, quæ ad subditorum vtilitatem ordinatur, libertatem subditorum non tollit; & ideo est inconueniens, quod tali prælationi subiaceant, qui per Spiritum sanctum fily Dei effecti: vel dicendum quod Christus loquitur de se, & suis discipulis, qui nec seruilis conditionis erant, nec res temporales habebant, quibus suis dominis obligarentur ad tributa soluenda; & ideo non sequitur, quod omnis Christianus huiusmodi libertatis sit particeps, sed solum illi, qui sequuntur Apostolicam vitam, nihil in hoc mundo possidentes, & à conditione seruili immunes.*

Hæc Sanctus, volens Christi verba, vel pertinere ad omnes Christianos, quod filij Dei sint, vel ad Christi discipulos: ad Christianos vult illa spectare, quod Principes Christiani sint obligati referre omnia ad vtilitatem subiectorum: ex quo con-

cludit, Christianos esse liberos, quod quale sit, alibi ostendetur. Hæc namque est interpretatio Sancti Gregorij Epistola quinquagesima prima, libro octauo ad Leontium exconsulem, & epistola trigesima sexta decernentis Reges, ac Principes Christianos non dominari Christianis, vt seruis; sed vt liberis potestate scilicet politica, & consultiua, qua admittat eos in cōsortium potestatis, & consilij, pro merito virtutis conuenientis illi potestati, & consilio, quæ communicantur. Eadē Chrysostomus, aliique omnes in illa Christi verba Lucæ cap. 22. *Reges gentium dominantur eorum.* Hæc igitur prima expositio S. Thomæ. Secunda est, qua vult esse immunes, qui sequuntur apostolicam vitam, veluti sequebantur discipuli, de quibus adducto Matthæi capite 17. Atqui tales sunt clerici sine vlla dubitatione respectu beneficiorum, rerumque ecclesiasticarum, quarum domini non sunt, verum dispensatores, & administratores, ac dispensationis tantum domini; ita tamen, vt dispensent iuxta Canonum præscripta in pios, non in profanos vsus; ac nisi dispensent ita, non modo grauissime peccant, (quod nemo non negat) sed etiam restitutioni sunt obligati, vt communiter Doctores concludunt, & contrarium sentire est hæreticum in iure, inquit Archidiaconus cap. statutum, §. assessorem, de rescriptis libro sexto. Alexander Halensis 3. part. quæst. 36. membro quinto. Richardus in 4. distinct. 15. artic. 3. quæst. 1.

Quamobrem si loquamur de tributis ecclesiasticorum beneficiorum, nihil clerici possident in ijs suum, nisi quod necessario impendunt ad sui status honestam tuitionem, quod iure diuino sunt obligati, beneficiaque, vt aperiemus, ac res sacræ omnes ipsius Dei sunt, quoad dominium; clericorum, quoad administrationem vsuum piorum, & quoad impensas; Innocentius cap. cum super, de causa possessionis, & proprieta. Panormit. cap. cum esses, de testament. Decius cap. constitutus de rescriptis.

Cum nihil itaque habeant clerici, quoad beneficia, suum; sequuntur hac parte Apostolicam vitam. Sed & quoad patrimonialia sequuntur Apostolicam vitam; quia cum non possint negotiari, & munera sæcularia exercere, addictique sint ministeriis diuinis, licet Apostoli nō sint, aut Apostolicæ vitæ per omnia, tamen Apostolicam vitam sequi dicuntur ex officio, quia scilicet seruiunt Apostolicis officiis: ideoque cum cle-

ricus ordinatur, canit. *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi.* Hinc clericus, id est, qui fit cum suis ex hæreditate Dei.

Quocirca Caietanus S. Thomam interpretans 2.2. quæstion. 104. art. 6. cuius verba infra afferemus, aperte tradit presbyteros Apostolicam vitam sequi, & Episcopi, etiam si opulentissimos reditus habeant, siue beneficiorum, siue patrimonij, dicuntur apostolicam vitam sequi.

Eadem cum S. Thoma tradit S. Bonauentura lib. 2. distin. 44. articulo tertio quæst. 1. & Richardus ibidem, cum scribit *auctoritas illa filios regni vocat Christianos illos, qui omnia temporalia relinquunt propter Christum, & verum est, quod tales non tenentur ad tributa, & exactiones temporales.* quæ Sancti Bonauenturæ, & Richardi verba intelligi possunt, ac debent omnino de religiosis, & de quibuslibet clericis. Primo quia vti diximus, affectu relinquunt omnia temporalia propter ordinis officium, cui se consecrauerunt, vt diximus supra libro tertio propter extrauagantem, cum inter nonnullos, de verb. signifi. Ratio vero est huius assertionis, quia bona clericorum patrimonialia, cum seruiant personæ spirituali, siue spiritualibus, dedicatæ sunt, ac iudicantur non temporalia, sed spiritualia. Nam bona externa essentialiter sunt propter corpus: itaque si corpus est dedicatum ministerio spirituali, bona illa sunt tota propter ministerium spirituale. Secundo, quod ita communis vsus interpretatur. Tertio, quia cognoscimus è loco S. Matthæi adducto semper fieri mentionem de discipulis, ante, & postquam solutum est tributum. Quocirca cum Christus dicit liberos esse filios, tam duodecim Apostolos, quàm reliquos complectitur, qui licet Apostoli non essent, ipsum tamen sequebantur.

Quarto, quia non obfuit huiusmodi libertati, & immunitati, quod Iudas nummorum, loculorumque haberet administrationem, eosque furaretur; sic neque obesse debet ecclesiasticæ libertati, si quis beneficiorum fructus, vel alia patrimonialia peruertit in alios vsus, ac multo minus si possideat illa, & in vsus licitos expendat.

Quinto licet Apostoli, ac Discipuli reliquissent omnia, quoad tractationem, curam, & amorem, quod omnium caput est; tamen adhuc multa, quodammodo propria quoad administrationem liberam suis temporibus exercendam leguntur ha-

buisse, quæ tamen ipsi communia esse volebant bonis omnibus, ac religioni, & pietati dedicarant, ac reuera deuouerant. Legimus enim Petro domum fuisse in ipsa vrbe Capharnaum, in qua actum est de pendendo censu, vt habetur Matthæi capite octauo, & in actibus Apostolorum capite primo, & secundo, legimus fuisse ijs domos suas, in quibus habitabant, non tamen vt suas omnino, sed veluti expositas omnium communi vtilitati, Deo dedicatas, cui sese deuouerant omnes, relicta sibi in aliquibus administratione libera in vsus pios.

Sexto, sicut huic immunitati non obfuit, quod Magdalena effuderit, vt legimus Ioannis cap. 12. super caput Christi vnguentum pretiosissimum, quod poterat venundari tercentum denariis, id est, si quosdam sequamur, aureis triginta, quod impius vna cum Iuda luxui tribueret; sic etiam non obest si clerici possideant patrimonialia.

Septimo, nisi ita dicamus Sanctum Bonauenturam dixisse, locutus esset contra id, quod est in Euangelio, è quo manifeste habetur, Apostolis, ac Discipulis multa tẽporalia fuisse. Præterea vero, & Christus, & ipsi nihil omnino dicerent. Quis enim dicat, à Christo constitutum; ne solueret tributum, qui nihil habet? Nam quis ignorat fieri non posse, vt aliquis tributum soluat, qui nihil habet? At Christus non ita dixit; sed illud dixit, liberi sunt, quia filii Regis.

Octauo denique, nisi ita dicamus, manifeste sibi repugnarent isti, qui apertissime scribunt sæcularem potestatem, cum debeat cum omni re sua ex totis viribus Deo seruire, esse ecclesiasticæ subiectam, vt supra conclusimus adducentes ipsorum verba. At si sæcularis potestas cogere posset ecclesiasticos ad tributa, non esset subiecta ex omnibus viribus Deo, siue ecclesiasticæ potestati ipsius Dei, eminentissimæ inter omnes humanas à Deo procedentes.

Quamobrem Caietanus in 1. 2. quæst. 104. articulo sexto, exponens verba Christi cap. 17. Matth. *Per filios*, inquit, *Regis, seu Regis æterni, non intelligit* (Christus) *omnes Christianos, sed eos, qui præsunt in regno, quasi filij. Hi autem sunt Episcopi, Presbyteri, & qui relinquentes omnia, sequuntur Christum iudicaturi orbem. Hi enim in hoc mundo tamquam filij Regis ex eorum statu regnum Dei in alijs præparare, fouereque debent, & liberi etiam à seruitute temporalium dominorum esse debent. Et hoc Saluatoris doctrina consonat; dum Petrum Apostolum libe-*

rum insinuat, subiungens, ne scandalizemus eos, solue pro te: & glossæ loquenti in hac vita, dum dicit in quolibet regno terreno liberi esse debent filij regni, sub quo sunt omnia regna. Hæc Caietanus apertissime volens ijs Christi verbis eximi clericos ab omni temporali dominorum potestate, adducit hanc rationē, quia regnum Dei præparare, & fouere in aliis hominibus debent ex ipsorum statu; nam dedicati sunt ad sacrificia, & preces, relictis negotiis, & occupationibus sæcularibus, qui est communis omnibus clericis status, ex quo affectu omnia relinquere dicuntur, ac proinde ecclesiasticam libertatem iuris esse diuini. Nam Christus est Deus, eius sanctiones, & iura sunt diuina.

Patet itaque ex hoc loco generatim, liberos esse clericos à tributis præstandis, vt interpretantur SS. Hieronymus, Augustinus, Prosper, Anselmus, Beda, Hugo, Dionysius, Caietanus, Thomas, Bonauentura, Richardus,

Probatur idem ex illis Christi verbis, reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo, atque ex interpretatione SS. Augustini, Hieronymi, Anselmi, Bedæ, Prosperi, Hugonis, & Dionysij.

Cap. IX.

HÆc sunt S. Matthæi verba cap. 22. *Pharisæi consilium inierunt, vt caperent eum (Iesum) in sermone, & mittunt ei Discipulos suos cum Herodianis dicentes: Magister scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo; non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi videtur; licet censum dari Cæsari an non? Cognita* IESVS *nequitia eorum ait: Quid me tentatis hypocritæ? ostendite mihi numisma census: at illi obtulerunt ei denarium: & ait illis Iesus: cuius est imago hæc, & superscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis, reddite ergo, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Huc vsque Euangelium Matthæi. Eadem sanctus Luc. cap. 20.

Aduer-

Aduertendum nobis est ibi actum, num liceret dare tributum Principi sæculari, vel quia extraneus erat,& gentilis, ac lege vetitum videbatur, ne Dei populus eligeret sibi Regẽ gentilẽ, vel quia tributũ soluebatur è rebus possessis à populo Dei, siue is esset è numero Sacerdotũ, Leuiticæq; tribus, siue è reliquo populo sæcularis,& laicus; ac Læuitica tribus nulla ex re soluebat tributũ,illiusq; res Dei videbãtur esse. Ob has causas erat quæstio in tributi solutione. Christus Deus constituit tributum solui ex iis, quæ pertinent ad Cæsarem, Cæsari; ex iis, quæ spectant ad Deum, non Cæsari, sed Deo, tributum tributo, rem rei, Deumque regi in tributi exsolutione, & interrogatione facta opponens, atque ita distinguens, vt alter alteri suas res relinquat intactas, quoad administrationem, & dispositionem, quamuis omnia sint in Deum referenda, atque hac parte omnino omnia Dei sint, de qua re non agit Christus, alioquin haud ita distinxisset. Non explicat tamen clare, quid imaginem Dei, quid Cæsaris habeat: sed esse aliqua temporalia, quæ habeant imaginem Dei, clare definit.

Quocirca cum Christus reddenda Deo, quæ Dei sunt, dicit, non modo complexus est spiritualia, & animam nostram, vel mere sacra, sed etiam temporalia Deo dedicata, & consecrata, aut reddenda, vt consecrentur, quales sunt decimæ, oblationes, ac patrimonialia Clerici, qui in sua ordinatione, quamuis non voueat, tamẽ primo profitetur illud, *Dominus pars hæreditatis meæ, & Calicis mei, tu es, qui restitues hæreditatem meã mihi* (en dat Domino hæreditatem suam) *Funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hæreditas mea præclara est mihi.* Secundo, quia in prima tonsura disponitur ad internam abdicationem, & in Ostiariatu accipit indelebilem potestatẽ, & effigiẽ, per quam, cum sit indelebilis, non modo disponitur, sed est in aliquo statu perfectionis, id est amoris diuini, quoad intimam propensionẽ, & impulsum, non perfecto; (hic namque est Episcoporum) sed per quem fit supra sæculares. Tertio, quia per leges abstinet ab omni negotiatione. Quarto, quia quoad externa, necesse est vt in habitu, ac tonsura decenti incedat, ac proinde, quæ Clerici sunt, Cæsaris non sunt, neque Cæsari reddenda sunt, neque ex ijs est soluendum tributum, sed Deo reddenda, cum Dei sint, vt interpretatur sanctus Hieronymus in dictum caput, Beda, sanctus Anselmus, Hugo, Dionysius Carthusianus, sanctus Augustinus in libro quinquaginta homiliarum, homilia

lia quadragesima octaua, *Redde*, inquiens, *dictum est, Cæsaris, quæ sunt Cæsari, & Deo, quæ sunt Dei: maiores ideo copijs omnibus abundabant, quia decimas Deo dabant, & Cæsari censum reddebant; modo autem quia discessit deuotio Dei, accessit indictio fisci. Noluimus partiri cum Deo decimas, modo autem totum tollitur: Hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus.* Hæc sanctus. Eadem Prosper sententia 15. Hugo è S. Victore, Alexander Halensis, qui infra adducentur, quamuis de patrimonialibus expresse non loquantur; non tamen illa excludunt, vt quidam negatiue argumentantes contra Logicæ regulas putarunt.

Quocirca multi Pontifices eodẽ sunt vsi argumento è Christi verbis desumpto aduersus Imperatores Ecclesiastica iura vsurpantes.

Sic igitur argumentamur. Quidquid Christus præcipit, est iuris diuini: Christus præcipit non licere sæcularibus Principibus rerum Deo dedicatarum, & ad sacros vsus, personasve sacras aliquo modo pertinentium quidquam sibi adsumere, neque licere ijs aliquid dari, vt superioribus, ex rebus illis: ergo id iuris est diuini. Alioquin ea parte Deo non redderentur, sed Cæsari, vel Dei non essent, sed Cæsaris, nam quod iuris est totius ad totum, idem partis ad partem l. quæ de tota. ff. de rei vendicat. Atque ita fieret, quod est contra Dei præceptum iubentis, vt quæ Dei sunt, Deo reddantur.

En quomodo patrimonialia, serui, coloni, vel alia spectantia ad Clericos habent titulum, imaginem, & superscriptionem Dei: habentq; etiã secundo modo; quia cum dicuntur esse Clerici, dicuntur esse Dei; vt enim diximus, & Clericus primæ tõsuræ, & alij Clerici in suis rebus sunt Dei, domini, ac Reges, ac res eorum Dei dicuntur. habent tertio, Nam bona externa essentialiter tota sunt hominis, quocumq; in statu, & conditione sit ille. Siquidem Clericus, vt diximus, habet imaginem Dei indelebilem, diuinamque, ac respectu sæcularium regiam, dispositionemque proximam ad hanc Clericus primæ tonsuræ. Nam character Græce est idem, quod Latinè figura, imago, species, signum, forma, sigillum, pulchritudo, titulus, superscriptio, & quidquid est huiusmodi. Verum quãdo rebus inanimatis non imprimitur intimè hic character supernaturalis, idcirco ob essentialem subordinationem inferioris ad superiora inter hæc quatuor, Deum, animam, corpus humanum, externa

na

na pertinentia ad corpus humanum; ferunt quæcumque habet in potestate sua Clericus suo modo titulum, & superscriptionem Dei, veluti aqua clarius imaginẽ Solis refert, quam tellus Sole conspersa.

In die Iudicij modo suo imprimetur pulchritudo, & figura diuina rebus inanimatis deriuatione facta à corpore Christi, vtsupra è S. Irinæo dicebamus propter splendorem, cæteraq; dona gloriosa indelebilia, actiua, supernaturalia, intima, ad quæ omnis creatura, inquit Apostolus, ingemiscit, & parturit vsque adhuc. Imprimitur tamen quodammodo adhuc multipliciter rebus inanimatis sacerdotio Christiano seruientibus, ac subiectis quædam tenuis pulchritudo, vmbra, & vestigium Dei, primo ab hominibus, secundo ab Angelis inter Christianos, ob sigillum sacerdotale, siue obedientiam, subiectionemq; illi exhibitã; Ab hominibus quidẽ, quod Christiani obedientes, ac subiecti Clericis ex ordine, vsq; ad apicem, fontemq; sacerdotij, vt S. Cyprianus, & Iustinianus loquuntur, omnium maxime vtilibus modis, & modestiæ conuenientibus, vitæque humanæ per agriculturam, architecturam, cæterasque huiusmodi artes excolant loca sua: res suas ornent, & collocupletent: ab Angelis, quod hi maxime augeant omni bono eadem loca, tueanturque à vastationibus dæmonum. de quibus est actum libro secundo, & tertio. Sic itaq; est verum, quod ait Deus de seipso in Psalmis: *Pulchritudo agri mecum est*, & apud Isaiam, *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine*, non quod auferat nobis formam, formæque efficaciam, sed intime eam conseruet, ac promoueat, propterea dicitur hoc modo Deus imprimere pulchritudinis suæ tenuem radium, titulumque & superscriptionem rebus inanimatis, ac res inanimatas habere titulum, superscriptionemque deriuatam inter Christianos à charactere sacerdotali. sic in diuina scriptura, quidquid est præstans, ac magnum dicitur Dei, vt montes Dei, quicumque altissimi sunt, filij Dei quicumque boni, ac potentes. sed videamus, an ita sit, vti affirmamus, ne quis dicat, hæc temere asseuerari à nobis. Diximus late libris de antiquo & nouo Italiæ statu, quantis post Constantinum bonis aucta fuerit Italia, ac tertij principio scripsimus in Italia nunc gigni gossypium, sericũ, mala medica, cytria, succarũ, vuas spinæ, ribes, crispini, barberis, mannam, sublatas esse Boas, frequentes chelydros, quæ sane Deo referimus accepta per Angelos, religionemque

nemque Christianam, quam nobis Apostoli, & summi Pontifices, & Episcopi successores tradiderunt, repressas eodem modo conflagrationes, & inundationes, quibus aliquando Italia prope est deleta, & aliàs viginti, ac plures in palude Pomptina vrbes submersit, ac duodecies anno vno Roma est stagnata. mittamus ista mala aut expulsa, aut bona collata; dicamus ad præsens aliquid de Germania, præter id, quod supra diximus generatim. qualis hæc ætate sua foret, ita Tacitus consentiens multis alijs, quos infra adducemus, libro de moribus Germanorum. *Terra etsi aliquanto specie differt, in vniuersum tamen, aut siluis horrida, aut paludibus fœda, humidior quam Gallia, ventosior, quà Noricum, & Pannoniam aspicit; satis ferax, frugiferarum arborum impatiens, pecorum fœcunda, sed plerumque improcera, ne armentis quidem suus honor, aut gloria frontis.* Et dein, *Nec tamen affirmauerim nullam Germaniæ venam, argentum, aurumve gignere, quis enim scrutatus est? possessione, & vsu haud perinde afficiuntur.* Et mox. *Ne ferrum quidem superest, sicuti ex genere telorum colligitur, & equi non forma, non velocitate conspicui.* De domibus vero sic idem. *Nullas germanorum populis vrbes habitari satis notum est, nec pati quidem inter se iunctas sedes: colunt discreti, aut diuersi, vt fons, vt campus, vt nemus placuit. vicos locant, non in nostrum morem connexis, & cohærentibus ædificijs, suam quisque domum spatio circundat, siue aduersus casus igni remedium, siue inscitia ædificandi. ne cæmentorum quidem apud illos, aut tegularum vsus, materia ad omnia vtuntur informi, & citra speciem, aut delectationem, quædam loca diligentius illinunt terra ita pura, ac splendenti, vt picturam, ac lineamenta colorum imitetur; solent & subterraneos specus aperire, eosque multo insuper fimo onerant, suffugium hiemi, ac receptaculum frugibus; quia rigorem frigorum eiusmodi locis molliunt.* Et mox de vestibus eorum. *Tegmen omnibus, sagum, fibula. aut si desit, spina consertum. Cætera intecti iuxta focum atque ignem agunt.* Rursus de liberalibus disciplinis. *Litterarum secreta viri pariter, ac fœminæ ignorant.* Ac de munditie. *In omni domo nudi, ac sordidi, vt dominum, ac seruum nullis educationis delitijs dignoscas. Inter eadem pecora in eadem domo degunt.* De cibis, sobrietate, & abstinentia. *Cibi simplices, agrestia poma, recens fera, aut lac concretum, sine apparatu sine blandimentis expellunt famem; aduersus sitim non eadem temperantia, si indulseris ebrietati suggerendo quantum concupiscunt, haud minus facile vitijs, quam armis vincentur.*

tur. Et de agricultura. *Agri pro numero cultorum ab vniuersis per vices occupantur, quos mox inter se secundum dignitatem partiuntur. facilitatem partiendi camporũ spatia prastant. Arua per annos mutant, & superest ager; nec enim cum vbertate, & amplitudine soli labore contendunt, vt pomaria conserant, & prata sæpiant, & hortos rigent, sola terræ seges imperatur, vnde annum quoque ipsum, non in totidem digerunt species. Annum, & ver, & æstas intellectum, ac vocabula habent: autumni perinde nomen, ac bona ignorantur.* Et multo ante. *Materia munificentia per bella, & raptus, nec arare terram, aut expectare annum tam facile persuaseris, quam vocare hostes, & vulnera mereri. pigrum, quinimo, & iners videtur sudore acquirere, quod possis sanguine parare: quoties bella non ineunt, non multum venatibus, plus per otium transigunt dediti somno, ciboque fortissimus quisque ac bellicosissimus nihil agens, delegata domus, & penatium, & agrorum cura fœminis, senibusque, & infirmissimo cuique è familia. ipsi hebent, mira diuersitate naturæ cum iidem homines sic ament inertiam, & oderint quietem.* Hæc Tacitus de antiquis Germanorum bonis ad animum, corpus, & externa spectantibus. De Sarmatis multo peiora ad finem tradit. Germanis igitur, quantum ad intellectum, nullę olim litterę erant, nulla historiæ præsertim externæ, nulla antiquitatum notitia, nulla artium liberalium. Quantum ad mores animi, à pudicitia maxime illos laudat; alioquin summæ inertiæ, ebrietatis, incontinentiæ, ac bellicæ feritatis, ac rapacitatis notat. Quãtum ad externa nudum illis solum. Iam vero nulla Germanis ab orbe condito antiquorum Regum, Principum, nobiliumq́. cognitio. Nullæ certæ populorum sedes: nam mutuo sese propellebant, quod Cæsar testatur libro quarto, & sexto; summa ferocitas, ac prope feritas, nullæ vrbes, ac domus, nisi è luto, nulla mundities, & ornatus exiguus vsus, nulla copia metallorum. Eadem vero cum Tacito Cæsar adducto libro, Seneca Hispanus libro de gubernatione mundi, Mela similiter Hispanus libro 3. cap. 11. & vltimo. Strabo Cappadox lib. 4. & 7. Herodotus Asianus lib. 4. Appianus Alexandrinus in Libyco. Iornandes Gothus de rebus Geticis, Herodianus Græcus in Maximino, Procopius Cæsariensis lib. 2. de bello Gothico. Hinc Iliados 13 Scythæ, quibus olim Germani annumerabãtur, ἄβιοι dicti, quod maximis, ac plurimis ad vitam necessariis carerẽt. I. nunc & certissimo cognosce, ex quo Christo nomen Germania dedit opera sacerdotum Christi, Nulli in orbe toto nationi

cede-

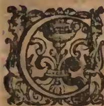
cedere in quauis bonorum quorumuis abundantia; sic igitur à sacerdotio Christi prouenere omnia in Germanos, quæ deceant maxime homines animi, corporis, & externa ad fœlicitatem bona. Quocirca Munsterus fatetur omnes vrbes Germaniæ celebriores prope monasteria constructas. Videamus modo, quid contra euenit Ægypto, vti supra dicebamus. Herodotus libro secundo, Plinius, Mela referunt, Aegypto fuisse olim decem & septem, vel octo vrbium millia, in quibus multæ erant celeberrimę; nunc vix sunt decem & septem, & in his exiguæ quædam; vix vna est pro mille, quod è Ioanne Leone constat. Prius vt Herodotus narrat, erat illi aer salubris; nunc contra, quod idem Leo testatur; fœcundissima erat illa olim, nunc non ita, si cõpares antiqua nouis. Vbi vero sunt tot Episcopi sanctitate, & doctrina præstantes? vbi celeberrimi viri in omniũ disciplinarum genere, qui ex Aegypto prodierunt? vbi tot Sanctorum monasteria, quorum modo nomina toto orbe Catholico sacris honoribus coluntur, & quanta dignitate olim foret, Aegyptus, cum Christi sacerdotibus Petri potestatem venerantibus obediret, ostendunt? Quid vero de Græcia, & Asia tota dicemus?

En igitur, quomodo imprimatur, quantum fieri datur, externis rebus imaguncula quædam, superscriptioque potentiæ, bonitatisque diuinæ. En quomodo abradatur? En quomodo hæc superscriptio deriuetur ob essentialem subordinationem inferioris ad superiora inter illa quatuor, Deum, animam, corpus, externa, ab imagine, & superscriptione Dei, & Christi insculpta animæ sacerdotali, & clericali? En quomodo dici possit non modo rebus clericorum Christi, sed omnium laicorum: *Reddite ergo, quæ sunt Dei Deo*. & nomen Cæsaris itaque, & potestatem regiam, nobilitatemque Germania, cum nihil prius tale ab ortu mundi habuisset; Deo reddat, ac superscriptioni sacerdotali, characterique æterno.

Et quando, neque Hispania, Gallia, Anglia, Dania, Bohemia, Hungaria, Polonia, Suecia tam lõgas potentes, nobilesq; Regum successiones, externorumue bonorum possessiones, ac fructus ab origine mundi habuerunt, descendantque hæc ab imagine, & charactere Dei, potentiæ diuinæ, qui clericis inest, ac pro ipsis militauit, militatque aduersus aereos tenebrarum rectores, qui nunc hanc imaginem, superscriptionemque cum bonis essentialiter subordinatis obscurare ad ipsorum ruinam

contendunt, Nunc reddant Deo, reddant characteri, ac potestati sacerdotali, ni velint omnia, sicuti tertio libro conclusimus, reddant saltem, quæcumque bona clericorum sunt, imaginemque, & superscriptionẽ ipsorum habent, sinantq; esse ipsorum. in rebus enim patrimonialibus proprie clerici sunt Domini, Reges, ac Dei: illorum namque proprietas, dominiumque iure ciuili, ac gentium est clericorum, magis adhuc proprie in beneficialibus; maxime vero in ijs, quæ mere sunt spiritualia; communiter denique in omnibus sunt Reges, domini, ac dei, vt è diuina scriptura vocandos, ait Sanctus Dionysius cap. 12. de diuinis nominibus. Reddant inquam, quæ sunt Dei Deo, vt dici possit: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari*, quæ sunt laicorum laicis, Regibus, magistratibus, ac ministris.

Argumenta desumpta ex argumento ab aduersarijs adducto è capite xiij. epistolæ ad Romanos, ex interpretatione SS. Nazianzeni, Bernardi, Primasij, Augustini, Symmachi, Anselmi, Hormisdæ, Nicolai Primi, Leonis Primi, Gregorij Septimi, Basilij, Chrysostomi, & Græcorum, Dionysij Carthusiani, & aliorum. Cap. X.

CItant opinionis contrariæ defensores illa Sancti Pauli verba, ad Romanos scribentis capite decimo tertio: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est: non est enim potestas, nisi à Deo. quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum; si autem malum feceris, time. Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est vindex in iram ei qui male agit. Ideo necessitate subditi estote; non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim & tributa præstatis, ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Reddite ergo debita; cui tributum, tributũ;*

cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem. Hæc S. Paulus.

Ioannes autem Chrysostomus interpretans illa verba. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est*, inquit, *interea vero eas rationes, quas commemoraui non mouet S. Paulus, sed eas, quæ* (in Græco non est potestatibus, vt addidit interpres Latinus, licet nil referat) *ex debito obedire iubent, ostendens, quod ista imperentur sacerdotibus, & monachis, non solum sæcularibus. Id quod statim in ipso exordio declarat, cum dicit: omnis anima potestatibus supereminentibus subdita sit, etiam si Apostolus sis, si Euangelista, si Propheta, siue quiuis tandem fueris; neque enim pietatem subuertit ista subiectio, & non simpliciter dicit, obediat, sed subdita sit*. Hæc Chrysostomus. quem sequuntur Græci omnes in explicatione illorum verborum, è quibus inferunt aliqui, Apostolos ipsos debuisse de conscientia tributum Principibus sæcularibus, obedientiamque, & potuisse ipsos eorum gladio puniri. Quin addo ego his, quæ adducunt aduersarij, cum Sanctus Paulus loquatur necessario de gentilibus, & infidelibus, multo magis ista omnia debentur Principibus Christianis. *Si enim*, inquit ille, *ista Paulus, tum cum gentiles adhuc essent principes, præcepit, multo magis oportet ea fidelibus exhiberi*. Hæc Sanctus. è quibus haberi videtur immunitatem ecclesiasticã, quoad personas, ac res alias non esse iuris diuini. Quamuis neque Sanctus Ioannes Chrysostomus, neque vllus interpretum Græcorum hic (quod ausi sunt falso in re tanta nonnulli scribere) nominatim dicat à clericis tributa pendenda, vel obedientiam præstandam, ex ipsa iuris obligatione sæculari potestate.

Verum tantum abest, vt ex his S. Pauli verbis, quod aduersarij volunt, comprobetur, vt nihil magis contra illos faciat. atque hoc totum caput: vt multiplici argumentorum genere, ab his verbis deductorum, paulo post aperietur. Quod vt clarissimum fiat, aduertendum nobis est primo. Illam vniuersalem propositionem, quam veluti omnium dicendorum fundamentum, principiumque Apostolus præmisit: *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita est*, complecti ex ordine sublimiores potestates, vsque ad vltima animantia, & vltimas res, ita vt sublimiori alteri altera subdatur. Atque hoc sibi voluit S. Ioannes Chrysostomus, cum verba illa interpretans dixit; ab ista subiectione, neque Apostolum, neque Euangelistam,

Pro-

Prophetamve excipit: apostoli namq; subiecti sunt Apostolorũ principi Petro, successores illorum successori huius, Prophetæ Apostolis, Euangelistę Prophetis, vt habemus è *S.* Pauli epistola prima ad Corinthios capite duodecimo; & ad Ephesios quarto. Neque enim Ioan. Chrysostomus hic istas potestates enumerans vllam mentionem certam facit laicalis, sæcularis, regalis, Imperatoriæve potestatis, cui dicat esse subiectã Ecclesiasticam; consentitque Chrysostomo, siue Haymo, siue Rhemigius eadem S. Pauli verba exponens, potestatumque nomine prælatos etiam contineri, volens, quibus alij sint subditi. Quocirca Theophylactus S. Ioannis Chrysostomi breuissimus interpres hic inquit, vim propositionis illius ab Apostolo adiectæ explicans *Potestates à Deo ordinatæ sunt: cuiusmodi patris erga filium, & mariti erga coniugem contemplaberis, aliasque vniuersas, vt & in animalibus veluti apum, gruum, & pisciũ.* Hæc Theophylactus. eadem prorsus Oecumenius, & ipse in compendium redigens, & explanans S. Ioan. Chrysostomi dicta, extendentes ambo vim propositionis illius vniuersalissimæ ad pisces, apes, grues. Ac sicut ridiculus foret, qui ex illa propositione vniuersali deducens esse à piscibus obediendum principi piscium argumententur, ergo obediendum est etiam eidem principi piscium à gruibus, &, hominibus, qui habent animam, & continentur illa propositione vniuersali, omnis anima subdita est potestatibus sublimioribus; sic non est audiendus, qui dicit ex illa propositione colligi, esse à sæcularibus obediendum sublimiori suo; additque: ergo obediendum est etiã eidem sublimiori sæculari à Clericis; cũ non sit sublimior respectu Clericorum. sicut igitur inter grues, inter apes Regẽ cõstat esse, cui reliquæ præstant obedientiam; hominemq; iure suo dominari cunctis huiusmodi bestiis, & quidquid illæ possunt, homini recte imperanti exhibere; inter homines autem subiici vxorem viro (dixit namque ad illam Deus Geneseos capite tertio, *Sub viri potestate eris)* eodem modo filius potestati paternæ est subiectus, & quidquid acquirit, parenti acquirit: sic homines cuncti subiecti sunt potestatibus sublimioribus, vel sæcularibus, vel Ecclesiasticis; ita vt Ecclesiastici Ecclesiasticis sublimioribus, sæculares sæcularibus item sublimioribus subditi sint. Constat autem natura sua Ecclesiasticam esse sublimiorem sæculari, licet *S.* Paulus, præcipue de sæcularibus agat in conclusionibus sequentibus; vniuersalissimam.

mamque propositionem præmittat, quod in omni argumento sit necesse alteram è propositionibus esse vniuersalem. Ac licet in minori propositione, & conclusione sermonem faciat in primis Apostolus de sæcularibus potestatibus, tributoque, & honore ijs reddendo; non tamen sequitur omnes contentos in illa vniuersalissima, ac prima propositione, tributa, honoremque sæcularibus debere. Hoc namque esset argumentari contra omnem Dialecticæ regulam, cum ex vna propositione vniuersali possint colligi innumeræ conclusiones minus vniuersales, quarum altera ab altera non pendeat. alioquin possemus ita concludere: omnes potestates sublimiores in Hispania possunt exigere tributum, debitamque reuerentiam, ab omnibus aliis Hispanis: Marchiones, & Comites in Hispania sunt potestates sublimiores: ergo possunt exigere tributum debitamque reuerentiam ab omnibus aliis Hispanis. ac proinde à reliquis ducibus, & ipso Rege; vel, omni potestati sublimiori debetur tributum inter omnes Christianos: Imperator in sæcularibus est sublimior potestas, debetur itaque illi tributum in omnes Christianos, ac proinde à Regibus Hispanis. vel etiam sic argumentari secundum istos possemus. Omne animal est sensibile: asinus est animal: ergo asinus est sensibilis. ecce in prima propositione vniuersali continetur homo, in secunda vero, & vltima continetur asinus. Nunquid vero dicet aliquis, asinus est homo? dicat hoc, quicũque mente asinus erit: sic in illa prima S. Pauli propositione continetur Ecclesiasticus, ergo in secunda, & tertia? dicat hoc, cui nullus est rationis, aut doctrinæ rationalis vsus.

Apparet itaque quę sit mens, tum sancti Pauli, tum sancti Ioannis Chrysostomi in illa propositione, atque ex vi verborum nullo modo subiici Ecclesiasticam potestatem sęculari; neque id dicere S. Ioannem Chrysostomum, quod etiam secundo loco constat, cum dicit. *Neque enim pietatem subuertit ista subiectio*. Græce ἐυσέβειαν, quæ proprie religionem respicit, parentes, ac patriam, non sæcularem potestatem, vt S. Thomas docet 2. 2. quæst. 101. Tertio constat ex interpretatione ipsius Sancti Ioannis Chrysostomi, & aliorum Sanctorum alibi data, vt ostendetur: igitur quando dicere posset aliquis vniuersalis illa propositio: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est*, complecti aliquas potestates æque sublimiores aliqua in re, ita vt neutra sit sublimior, sed vel sint ex æquo pares,

vel

vel tamquam excedêtis, & excessæ. Audiamus sanctos patres, quorum dicta suo loco accuratius, ac subtilius explicabuntur, secundamque afferamus responsionem, qua volunt per hæc Sancti Pauli verba ecclesiasticæ potestati subijci sæcularem: atque ita non modo exemptam spiritualem, sed etiam superiorem, vt sæcularem sibi subijciat in actibus sæcularibus: omnium vero sit primus Gregorius Naziãzenus oratione decima octaua ad ciues trepidantes, inter quos, & ipse Nazianzenus alloquens proceres, principesque sæculares, & ciues suos. *Et serui,*
Eth.6. inquit, *heris suis, & vxores viris, & Ecclesia Christo, & discipuli magistris, ac pastoribus* (semetipsum, vt videbimus, signat) *dicto*
Col.3. *audientes esse, atque obtemperare iubentur, ita nobis* (ciuibus Nazianzi) *etiam præscribitur, vt præcexcellentibus potestatibus*
Rom.13 *pareamus, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, vt qui pendendo tributo simus obnoxij: nec committamus, vt ob scelera, & flagitia nostra legem odio insectemur, ac vindicem gladium expectemus. quin potius id agamus, vt per timorem purgati laudem à potestate, & magistratu consequamur.* Hæc Sanctus, semetipsum ciuibus annumerans; & cum nihil deliquisset delinquentibus associans, vt humilitatem insinuet, interpretans, vt apparet, Apostoli verba ad Romanos scribentis. mox vt Episcopus, neque amplius ciuis Nazianzi, neque insinuans amplius humilitatem, sed in throno suo consistens ad Principes, Imperatoremque ipsum. *Quid vero vos Principes, & Præfecti? ad vos enim iam nostra se conuertit oratio.* Et mox. *Nam vos quoque meæ potestati, meoque tribunali lex Christi subijcit; imperium enim ipsi quoque gerimus. Addo etiam præstantius, ac perfectius, nisi oportet spiritum carni cedere, & terrenis cælestia.* Hæc Sanctus apertissime docens è S. Pauli verbis Imperatores, ac Principes sæculares esse subiectos ipsius potestati, ac tribunali, verba faciens in causa sæculari, & in fascibus ipsis sæcularibus, quos vti terram cælo, carnem spiritui subiectos sibi esse palam dicit, ipsum Imperatorem alloquens.

Audiuimus Gregorium Sanctum, doctumque, si quis alius, Theologum verba Apostoli superiora explicantem, dum alloquitur Imperatorem; audiamus Latinorum doctum, sanctumque Theologum eadem verba exponentem, dum scribit ad Romanorum Regem Imperatorem electum Conradum. Sic itaque Sanctus Bernardus ad eum centesima octuagesima ter-

tia epistola. *Regis Conradi, Imperatoris electi dedecus, regni diminutionem numquam volui, volentes odit anima mea: legi quippe omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. quam tamen sententiam capio vos, & omnimodis* (nota hæc verba) *modis custodire in exhibenda reuerentia summa, & Apostolicæ sedi, & Beati Petri Vicario, sicut ipsam vobis vultis ab vniuerso seruari imperio.* Et rursus ad eundem epistola ducentesima quadragesima tertia. *Nonne vt Apostolica sedes, ita & Roma caput imperij est?*

Ac ne quis contra obijciens dicat, non esse interpretem, qui dicat sacerdotibus deberi tributa, vel non esse gladium suum per hæc Apostoli verba, atque ideo non conuenire verba Apostoli ecclesiasticis potestatibus (quamuis pars eorũ conuenire possit, ac pars nequaquam) audiamus Primasium, quẽ multi Latinorum sequuntur in hac expositione, Sancti Augustini auditorem. Sic igitur ille explicans illud verbum, potestatibus. *Sed & de ecclesiasticis potestatibus potest intelligi, vt sacerdotibus humiles sæculares (existant sublimioribus) ecclesiasticis, vel sæculi (gladiũ spiritus) quem portabat Petrus, & ipse Paulus, & ipse habet officium, si peccaueris (ei qui peccauerit) sicut Ananiæ, Saphiræ, & Mago (ideo & tributa potestatis) reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari. Quicumque enim habet vnde tributum præstet, quomodo potest non esse subiectus in ijs, quæ illi à Deo sunt constituta? Hoc & de sacerdotibus (ministri enim Dei sunt in hoc ipsum seruientes) dignus est enim operarius mercede sua.* Hæc Primasius aperte interpretans verba Pauli, atque ex ijs volens potestates sæculares esse tamquam sublimioribus subiectas spiritualibus; his esse gladium suum, quo mors est illata Ananiæ, & Saphiræ diminuentibus ecclesiasticum patrimonium, ablatus Elymæ Mago visus, vt habetur in actis Apostolicis, vita erepta Simoni Mago. Similiter deberi tributa sacerdotibus, quod ministri sint Dei, atque (vt de sacerdotibus verba faciens Paulus, tributoque ijs debito, ait.) *Digni sint operarij mercede sua.* Porro eadem cum Primasio de sacerdotibus, gladiis, tributisque tradunt auctor Commentariorum in epistolas Pauli, qui Sancto Hieronymo attribuuntur, & alij mox adducendi.

Vidimus, qui sit sensus verborum Pauli de sententia Sancti Gregorij Græci, Sancti Bernardi Galli Imperatores ipsos alloquentium, Primasij Afri, quem Latini multi sequuntur. Au-

diamus Pontifices Latinos Imperatoribus scribentes. Sic itaque Sanctus Symmachus Anastasio Imperatori. *Fortassis dicturus es, scriptum esse, omni potestati nos subditos esse debere; nos quidem potestates humanas suo loco suscipimus, donec contra Deũ suas non erigant voluntates. Ceterum si omnis potestas à Deo est, magis ergo, quæ rebus est præstituta diuinis: defer Deo in nobis.* Eadem Sanctus Hormisda ad eundem, Nicolaus Magnus ad Michaelem Imperatorem, & S. Leo Nonus ad Michaelem Patriarcham, verba eadem Pauli interpretantes, Gregorius Septimus epistola quadragesima secunda.

Eodem modo Sanctus Augustinus Primasij magister libro primo aduersus Parmenianum capite octauo, decernit Donatistas recte condemnatos ecclesiasticorum Præsulum potestate. Dein vero punitos gladio Imperatoriæ similiter potestatis, adducens superiora Sancti Pauli verba. *Quid enim,* inquit, *non isti iuste patiuntur, cum ex altissimo Dei præsidentis, & cauendum ignem æternum flagellis talibus admonentis, iudicio patiuntur, & merito criminum? & ordine potestatum?* Et mox. *Si quid temporalis molestiæ passi fuerint per certissimum, atque rectissimum ordinem potestatum, ita vt sæcularis ecclesiasticæ seruiat in suo temporali gladio.* Sic etiam Sanctus Anselmus Episcopus Anglorum Cantauriensium verba illa Apostoli de potestatibus, refert tam ad sæculares, quàm ad ecclesiasticas, adiungens, diuinæ primum, deinde humanæ obediendum. Idem vult Dionysius Carthusianus Germanicæ nationis, ambo in commentarijs eius loci.

Quod si quis velit Sanctum Paulum speciatim respexisse in conclusione aliqua ijs verbis principes sęculares, non spirituales, quamuis prima illa propositio, omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est, sit vniuersalis; non tamen efficitur, quin Sanctus Paulus maxime respexerit, quantum ad vim verborum, rationesque ab ipso allatas (vt illustrissimum postea fiet) potestates ecclesiasticas. Hæc enim simul esse possunt; mea verba, vimque sententiarum maxime omnium pertinere ex ipso suo sensu ad quædam, & tamen me non illa speciatim tum respicere, sed aliquid aliud. exempli gratia. laudo ego Sanctum aliquem virum speciatim, neque meæ voluntatis est, tum speciatim Deum laudare; & tamen, quam maxime volo Deũ verbis habitæ tunc orationis laudari. Sic Sanctus Paulus nolebat tunc speciatim de ecclesiastica potestate loqui, verum de

 sæcu-

sæculari; & tamen quam maxime volebat ijs ipsis verbis ecclesiasticam potestatem corroborare; ac licet ea scripserit ad Romanos, ne quis crederet ab eo, vel Apostolis, Christique lege subuerti ciuilem gubernationem, quam maxime tamen voluit eodem tempore ijsdem stabilire ecclesiasticam potestatem. Propterea Sanctus Basilius applicat illa Sancti Pauli verba ad gentilium potestatem, neque vult speciatim pertinere ad ecclesiasticam; & tamen ex ijsdem maxime firmat ecclesiasticam potestatem. Sic enim Monasticarum constitutionũ vigesima tertia. *Doceamus,* inquit ille, *quam magna ea obedientia sit, quam erga antistites suos religionis veræ præstare cultores debent, eiusque magnitudinem non aliunde explicare adnitar, quam ex sancta Scripturæ auctoritate. Paulus Apostolus in ea epistola quam ad Romanos scribit, ipsis præcipit, vt excellentioribus illi potestatibus omnibus subiecti sint. potestatibus inquam* (cum dicit inquam de suo sensu, ac suo sermone loquitur) *mundi, non spiritualibus* (neque tamen dicit Sanctus Basilius S. Paulum verba facere de solis mundi potestatibus, sed S. Paulũ scribere de vtrisque; se autem de sæcularibus tantum: atque hóc ex his, quæ deinceps adiecit, declarauit, cum de tributis, & vectigali locutus sit. Nam cum in omni argumento necesse sit aliquam propositionem esse vniuersalem; Sanctus Paulus optime argumentaturus præmissa vniuersali propositione: omnis anima sublimioribus potestatibus subdita est, deuenit ad specialem conclusionem, quam speciatim colligere volebat) *quo in loco, qui vel minimum potestati resistit, eum ait, Deo ipsi resistere* (videñ. vt S. Basilius argumentatur ex illis S. Pauli verbis.) *Si igitur, qui mundo huic præsunt, & ex lege humana illam imperandi facultatem habuerunt, ijs diuina lex pietatis cultores tantopere voluit esse subiectos, & quod maius est, quorum vita tota tunc erat impietas; quam magna tandem ei à pietatis cultore præstanda obedientia est, qui à Deo constitutus Præses sit, & imperandi potestatem à legibus illius acceperit? & qui defendi potest, cum non Dei ordinationi resistere* (en vt iterum S. Basilius illa S. Pauli verba velit spectare ad ecclesiasticam potestatem) *qui Antistiti resistat suo? Præsertim cum apertissime Apostolus iubeat omni in re parendum esse spiritualibus præpositis.* Hæc Sanctus Basilius. Atque hæc quantum ad secundam responsionem, qua aperuimus ex ipsis Sanctis Patribus ecclesiasticam potestatem non modo exemptam esse à sæculari ex hoc ipso S. Pauli loco, sed

etiam superiorem istâ, ita vt spiritualis imperet sæculari tanquam caput membris, cælum terræ, spiritus carni.

Adducamus modo ex iisdem Sanctis Patribus, quomodo hic S. Paulus velit fideles esse subiectos potestatibus sæcularibus infidelium, de quibus ipse loquitur; alibi namque Apostolus idem vehementer exclamat, obiurgans Corinthios Christianos, quod in suis causis adirent gentilium tribunalia, & vocat gentiles iniquos, causarumque sæcularium inter Christianos versantium dicit esse iudices Apostolos, quibus Episcopi succedunt. Afferamus Apostoli verba 1. Cor. 6. *Audet aliquis vestrum habens negotium aduersus alterum iudicari apud iniquos? & non apud sanctos? An nescitis quoniam sancti de mundo iudicabunt? & si in vobis iudicabitur mũdus, indigni estis, qui de minimis iudicetis? Nescitis quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis sæcularia?* Hæc Apostolus. Atqui idem scribẽs ad Romanos ait, Iudices gentiles, qui gladium portabant, & quibus tributa præstabantur, esse ministros Dei in bonum: scimus autem, tum nullos in orbe Romano, aut Romæ fuisse, quibus tributa præstarentur, & vectigalia; quique gladium portarent, nisi Imperatores, Imperatoriamque potestatem gentilium agnoscentes.

Quod si Apostolus non vult Christianorum causas minimas iudicari à gentilibus, quomodo volet inquiri in vitam ipsorũ? quomodo volet iudicari ab ipsis factum necne fuerit aliquod crimen? Amplius cum nolit eis dari causæ definitionem, per quam Christiano res adiudicatur, quamuis ab alio abiudicetur, quomodo volet gentilibus dari nomine tributorum, quæ Christianorum sunt, & à Christianis auferre?

Neque vero mihi dicat aliquis hic, nolle Apostolum cognosci causas Christianorum à gentilibus, ne scilicet hi scandalizarentur discordijs Christianorum. Nam licet hæc inter alias non sit exigua causa, propter quam sit ita dicendum; tamen Apostolus non hanc affert; sed ex parte gentilium iudicantium, quod digni non sint iudicare nostra, atque ex parte Christianorum litigantium, quod indigni sint, qui vel de minimis iudicentur à gentilibus; ex parte Apostolorum, quod cum iudicaturi sint ipsi Angelos, & mundum, dignissimi sunt, qui de sæcularibus etiam iudicent.

Neque dicatur agi hic, vt Episcopi amicè, non etiam sententia lata concilient litigantes. Nam Sanctus Paulus apertè lo-

qui-

quitur de iudicijs litium, tribunaliumque, idcirco affert exemplum supremi iudicij, quod non fiet vlla conciliatione, neq; est vllus interpres, qui non dicat hic agi de iudicio legali. Illud tamen est verum non fuisse ecclesiasticis Præsulibus in orbe Romano olim potestatem externam, qua valerent in carceres trudere, aut corporali pœna punire delinquentes. Ius tamen aderat, quo licebat id agere, sed non expediebat. Quocirca excommunicatione sola Antistitis erga contumaces vtebantur.

Hæc igitur obiecta sentiens ibi Sanctus Ioannes Chrysostomus, ita scriptum reliquit. *Si pro priuatis non oportet apud gentiles iudicari, quomodo eis iudicia pro alijs maioribus permittemus?* Hæc ille, asserens non permittendum, vt infideles iudicent de nostris, vel maioribus, vel minoribus causis. Et rursus: *Non opus est omnia infidelibus exhibere*. deinde ostendens hæc iudicia pertinere ad sacerdotes, inquit. *Turpissimum est, si sacerdos nequeat fratres reconciliare*. Hæc ille, ostendens infidelibus recta imperantibus haud resistendum; nostra tamen non esse iis, quantum possumus, exhibenda. Chrysostomum Græci sequuntur, & in his Theodoretus, inquiens, Apostolum in epistola ad Romanos loqui: *ne resistamus*, in epistola vero ad Corinthios, *ne nostra illis subijciamus*. siquidem sit hoc in potestate nostra. Quocirca Sanctus Thomas inquirens secunda secundæ quæstione decima, articulo decimo; an Ecclesia possit priuare, & habeat ius priuandi infideles dominio iurisdictionis, & imperio antiquo, quod habuerunt, atque habent in subiectos sibi fideles, ita scriptum reliquit. *In illis vero infidelibus, qui temporaliter Ecclesiæ, vel eius membris non subiacent, prædictum ius (*ne subiecti illis fideles obediant*) Ecclesia non statuit, licet posset instituere de iure, & hoc facit ad scandalum vitandum; sicut etiam Dominus Matthæi septimo ostendit, quod poterat se à tributo excusare, quia liberi sunt filij, tamen mandauit tributum solui ad scandalum vitandum. Ita etiam & Paulus cum dixisset, quod serui dominos suos honorarent, subiungit, ne nomen Domini, & doctrina blasphemetur*. Hæc Sanctus, è quibus apparet iis verbis Sancti Pauli scribentis ad Romanos, & illud asserentis. *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita est*. adeo sacerdotes non contineri tamquam subiectos, vt ipsis, cũ per Episcopos ecclesiasticã repræsentent, sit ius eximendi fideles à subiectione infideliũ. Quin fideles cunctos tantum subiici

infidelibus,quoad obedientiam,tributa, & honorẽ quantũ necessitate,aut scandali vitandi,aut boni publici iudicatur expedire, atq; hoc est, quod ait S.Paulus, necessitati subditi estote siue ob necessitatem διὰ τὴν ἀνάγκην necessitatem scilicet boni publici,quæ in conscientia obligat. Hoc autem iudicium quatenus aliquid obliget in conscientia, quatenus extenditur bonum publicum, pertinet ad Sacerdotes. Sed audiamus Augustinum superiora argumenta diluentem, simulque testificantem ex adducto S. Pauli loco, pertinere ad Episcopos iure diuino omnium rerum sæcularium iudicia,non quasi arbitros, sed veluti legitimos iudices, idque vsitatum ex Apostolicis temporibus.Sic igitur ille libro de opere Monachorum,capite vigesimo nono. *Quærite,*(inquit Monachis) *& agnoscite labores occupationum nostrarum, & in aliquibus nostrorum etiam corporum infirmitates, & Ecclesiasticarum, quibus seruimus, talem iam consuetudinem* (nota hoc) *vt nos ad illa opera ad quæ vos hortamur, vocare non sinat. Quanquam enim dicere possemus,quis militat suis stipendijs vnquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non percipit? tamen Dominum Iesum, in cuius nomine securus hæc dico, testem inuoco super animam meam, quoniam quantum attinet ad meum commodum,multo mallem per singulos dies certis horis,quantum in bene moderatis Monasterijs constitutum est, aliquid manibus operari, & cæteras horas habere ad legendum, & orandum, aut aliquid de diuinis litteris agendum liberas, quam tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negotijs sæcularibus, vel iudicando dirimendis* (nota & hoc) *vel interueniendo præcidendis,quibus nos molestiis affixit Apostolus,non vtique suo, sed eius, qui in eo loquebatur* (Christi Dei, vt sciamus hoc esse iuris diuini) *arbitrio,quas tamen ipsum perpessum fuisse non legimus; aliter enim se habebat Apostolatus eius discursus, nec dixit sæcularia igitur iudicia si habueritis, ad nos deferte, aut nos constituite ad iudicandum, sed eos, qui contemptibiles sunt in Ecclesia, hos inquit collocate, sapientes, qui in locis consistebant fideles, & sanctos, non qui hac, atque illac propter Euangelium discurrebant, talium negotiorum examinatores esse voluit. Vnde nunquam de illo scriptum est, quod aliquando talibus vacauerit: à quibus nos excusare non possumus,etiam si contemptibiles simus; quia & hos collocare voluit potius, quam vt negotia Christianorum defferrentur in forum.* Hæc ille. sed &

S.Ioan-

S. Ioan. Chrysostomus adducto loco Epistolæ ad Corinthios scriptæ, ait Sacerdotes in controuersijs rerum sæcularium diiudicandis, inter fideles adhiberi. & S. Ambrosius ibidem tradit, ideo mandat Corinthiis, vt eligant, qui lites ipsorum definiat, *quia rectorem*, siue Episcopum *non habebant*. Ad hos enim iure suo pertinebant omnium rerum, siue sæcularium, siue spiritualium iudicia. quod apparet etiam è sancti Augustini epistola centesima quadragesima septima ad Proculeianum, & sermone vigesimo quarto de verbis Apostoli. idem constat è Concilio Carthaginensi 3. cap. 9. quod refertur 11. q. cap. 1. placuitque, & colligimus ex epistola S. Cypriani sexagesima quinta ad Rogationum, & sexagesima nona ad Pupianum. His igitur è Sanctorum mente, diuinoque ipsorum spiritu explicatis, ita argumentamur.

Argumenta deducta ab Ecclesiasticæ potestatis natura ortu atque ipsa ordinatione ex adducto capite. Cap. XI.

Rimo loco, illi potestati, quæ iure diuino sublimior est omnibus, aliæ iure diuino subditæ sunt, debent subiectionem, timorem, tributum: at Ecclesiastica est huiusmodi, constatque ex ijs, quæ supra attulimus: sic itaque Ecclesiasticæ sunt aliæ subiectæ, debent tributa, timorem, subiectionem. quod si quis dicat sæcularem sublimiorem esse in sæcularibus; respondebit sanctus Paulus hic accipi sublimitatem è ministerio, quod præbetur Deo; inquit enim, cum de timore exhibendo agit: *Dei enim minister est in bonum*, & cum de tributis: *Ideo enim & tributa præstatis, ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes.*

Secundo, illi potestati, quæ magis iure diuino est à Deo, debent cæteræ iure diuino subiectionem, timorem, tributum, id enim S. Paulus asseuerat: *Omnis*, inquit, *anima sublimioribus potestatibus subdita est*, adiicit rationem, *non est enim potestas nisi à Deo*: at Ecclesiastica potestas est magis à Deo, vt aperuimus supra late secundo, ac tertio huius operis libro: huic

Huic igitur ab omni anima, & potestate cuiusuis hominis debetur obedientia tributumque & honor.

Tertio, Omni potestati, quæ magis ordinata est iure diuino, inter homines, subditæ sunt aliæ, vt obedientiam tributumque ei pendant: idcirco enim vult Apostolus homines esse potestati subiectos, ac debitores, quod ordinata sit illa à Deo: & Philosophus Metaphy. 12. cap. etiam vult cælestia, quibus hæc subduntur, esse ordinatissima; motusque primi mobilis omniũ maxime est ordinatus, eique sunt alij subiecti: Lunæ autem, cuius est infima sphæra, est magis inordinatus reliquisque subiectus: at Ecclesiastica potestas iure diuino magis est ordinata à Deo inter mortales; ideo reliquæ obedientiam tributumque illi merito ex soluent. Est autem magis ordinata, quia partes intimas animi, per quem sumus homines, ordinat, neque ad bonum naturale tantum, sed etiam supernaturale, vt habetur Canticorum primo, & infundit per Sacramenta cordibus nostris charitatem, sine qua stare haud potest humanum genus: est similiter ordinata, per tot Episcopos, Parochos, Sacerdotum, Religiosorumque multiplices cœtus, ita vt referat ipsum cælum consessumque ipsorum cælitum, vt diximus late superioribus libris.

Argumenta desumpta à ministerio, & fine ex ipsis Apostoli verbis.

QVarto omni potestati, quæ magis ministerio diuino in bonum, ad quod homines adducit, iure diuino seruit, tributa debentur ab omnibus ijs hominibus, ac potestatibus, quæ minus seruiunt. Nam dicit S. Paulus: *Dei enim minister est tibi in bonũ*, &: *Ideo enim, et tributa præstatis, ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes.* Ac Ecclesiastica magis diuino ministerio ex ipsa sua natura iure diuino seruit. Hinc videmus tot nationes per Religiosos ab efferatissimis moribus summaque diuinorum ignorantia traductas ad humanitatem, cælestiumque peritiam, quod constat ex ijs, quæ diximus signo de Religione & humanitate efferatarum gentium, Signis etiam de propagatione fidei; Ergo Ecclesiasticæ potestati magis illa debentur à laicis, & ipsa laicali potestate, siue à sæcularibus, & sæculari potestate, quam

vel

vel isti, vel aliis.

Quinto, cum ministerium hoc diuinum seruire debeat in bonum, bonum vero sit multiplex, vel naturale, quod naturali lumine, ac vi cognosci, & acquiri potest, vel supernaturale, sic argumentamur: Omni potestati, quę in maximum bonum Deo supra creata omnia seruit ad illud inducens iure diuino, maximi honores, ac tributa supra creata omnia ab aliis potestatibus debentur: ecclesiastica est huiusmodi: debentur itaque tantæ potestati perexcellentissimi honores, ac tributa, quibus omnia contineantur, sicut illa ministerio continentur, eique subiiciuntur humana, & creata omnia.

Sexto, omni potestati, cuius finis est sublimissimus, reddendi iure diuino sunt omnes honores, ac tributa ab omnibus aliis hominibus, ac potestatibus. Apostolus enim scribit ideo præstari tributa, *quia ministri Dei sunt, in hoc ipsum seruientes*, non quia profanis præsunt, & sæcularibus, & in ijs plurimum valent; sed quia dirigunt ministerium suum in Deum, in hunc finem seruiunt. Ex fine igitur concludit Apostolus deberi, ac præstari honores, ac tributa.

Argumenta desumpta ab effectibus ex Apostoli verbis.

SEptimo, cum seruire Deo contingat aliquam potestatem multipliciter inter mortales, aut diuina docendo, aut sacra faciendo, aut impellendo ad cultum diuinum, non modo monitis, & operibus, sed etiam præmio, pœnaque propositis, vel aliis efficacioribus modis; ac certum sit, doctrinam diuinorum, sacrorumque administrationem pertinere ad ecclesiasticam potestatem, Sanctus Paulus argumetatur, obedientiam deberi sæcularibus potestatibus, subiectionemque, è qua possunt imperari, & exigi tributa, quia propositis pœnis incutiunt timorē, mortalesque absterrēt à sceleribus perpetrādis, & inquit. *Principes non sunt timori boni operis, sed mali.* Et mox. *Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui male agit.* Et post. *Ideo enim & tributa præstatis*. Quocirca sic argumentamur. Omni potestati, quæ timore maiori impellit ad exhibendum ex animo debitum Deo cultum, debentur iure di-

uino ab aliis hominibus, ac poteſtatibus tributa, & obedientia; ſed eccleſiaſtica poteſtas acrioribus pœnarum, timoriſque immiſsi ſtimulis intime homines arcet à flagitio, quam ſecularis; ergo poteſt illa ſæculari poteſtati imperare iure diuino tributa, & exigere ab illa debitos honores. Minor propoſitio multis modis probatur. Nam primo cruciatus æternos proponit, exempla eorum, quos apparuit ob ſcelera poſt obitum torqueri apud inferos ſupplicijs æternis, adducit; illorum quoque, quos viuẽtes apertiſsime Deus puniuit, ita vt profani decantarint illud.

Diſcite iuſtitiam moniti, & non temnere diuos.

Ac non male rex ille quamquam de leui re, ſi cætera perpendantur, inquit.

— An te genitor cum fulmina torques,
Ne quidquam horremus, cæciq́ue in nubibus ignes
Terrificant animos, & inania murmura miſcent?

Verum præterea ſolet excommunicare, atque ab hominum ſocietate arcere. horum nihil pertinet ad ſæcularem poteſtatem, niſi ab eccleſiaſtica hæc metuetur. Deinde pœnis corporalibus delinquentes punit; Nam fas illi eſt hoc agere, vt ſupra eſt explicatum, iuris eſſe diuini, ac naturalis. Quod ſi eccleſiaſticæ poteſtati vires externæ denegantur impijs ad ſe omnia transferentibus, & in anguſtum redigentibus eccleſiaſticam poteſtatem, fit contra ordinem naturæ. Quocirca ſi ordinem naturæ ſequi velimus, eccleſiaſticæ poteſtati iure ſuo adſunt, quæ ſæculari quoque. ac propterea maiores illa incutit timores; habet enim coercitiones ſpirituales ſuas, & corporales item ſuas, ſicuti eccleſiaſtici conſtant ex anima, & corpore, ac vires tum ſpirituales, tum corporales habent, illiſque ſæcularis tributa, omnemq́ue obedientiam merito debet, vt S. Paulus argumentatur.

Secundo, fac tamen per impios euenire, ne corporalibus pœnis reos afficere eccleſiaſtica poteſtas valeat. Adhuc tamen hæc magis Deo ſeruit intimi timoris immiſsione: idcirco enim debetur obedientia, tributumq́ue ſæculari ob timorem, quod illo compellat homines ad Deum, vel efficiat, ne magis recedant, vt apparet ex Apoſtoli verbis. At niſi metus pœnæ externæ concutiat intime animam, mentemq́ue homini reuocet in Deum, quem contempſit, nihil Deo ſeruit, vt autem reducat animum pœnitentis ad Deum, fit per doctrinam, quam

tra-

tradit ecclesiastica potestas, cuius est munus hæc tractare, & cui tractanti est credendum in omnibus, quæ pertinēt ad Deū. Quocirca si potestas sæcularis adduceret homines à sceleribus nulla diuinæ offensionis habita ratione, S.Paulus haud dicit illi deberi tributa. Vt vero adducat ob hanc rationem, id habet ab ecclesiastica potestate.

Tertio patet idem. Nam sæcularis potestas auocatur à flagitiis admittendis Dei cogniti timore, atque amore, propter quem possunt exigi tributa. Hanc autem cognitionem, quæ timorem pariter, atque amorem parit, discit ab ijs, qui præcipuam, propriamque operam dant diuinorum cognitioni, quales sunt ecclesiastici, ac religiosi viri. Quocirca sæcularis potestas maxime debet tributa, & obedientiam potestati ecclesiasticæ à qua habet id, per quod ipsi debentur hæc ab aliis.

Quarto adhuc patet. Nam potestati, quæ pœnis obiectis magis exterret à criminibus, & timore adducit ad amorem Dei; illi soluenda sunt tributa, atque obedientia, sed pœna, vt pœna est, odium parit, non amorem. Quamobrem sæculari potestati tributa, & obedientia debentur, quatenus castigatio perducit ad amandum Deum, quod fit per solam ecclesiasticam doctrinam, proponentem rationes, quibus animi humani accendantur ad amorem Dei. Huic igitur maxime, obedientia, tributaque deferenda. Quod si dicas à sæcularibus proponi etiam præmia, quibus impellantur homines ad dilectionem Dei. Respondemus esse illa præmia temporalia, neque efficere, nisi amorem temporalem non æternum; quod si afferas, vt confutes tria proxima argumenta, à sæcularibus Deum diuina, præmiaque æterna cognosci lumine naturali, refellitur id multis modis. Impartitio namque primo istius cognitionis est attributa sacerdotibus; deinde per hos magis in homines diffunditur: postremo magis debetur ob continuas, propriasque mentis exercitationes, & studia, quibus ipsi sese addixerunt. Verum nihili inter Christianos habetur huiusmodi responsio, qui certo credunt lumen naturale, non pertingere ad assequendā rerum diuinarū veritatem, vel Deū rite colendū, quod S.Paulus initio epistolę ad Romanos tradit.

Quinto hæc confirmantur. Nam si ex vna parte lumine naturali initens potestas sæcularis, & homines à malo auertens, spe prę miorum cælestium, terrenorumque inuitet ad Deum sequendum. Ex altera vero parte spiritualis potestas lumine,

tum naturali, tum diuinitus infuso, idem contendat à semetipsa nihil omnino habens potestatis temporalis, quo peruenient ambæ? Numquid sæcularis ad Deum rite amandum, & colendum? Nihil minus? Nam quo gentes peruenerunt? contra quo Christiani, & Christianorum sacerdotes, antequam sese illis imperium Romanum subijceret? numquid alieni à nobis bene sentiunt de Deo, vel illum vere amant? Et tamen sæcularis potestas gẽtium primis temporibus plurimum temporalibus viribus poterat. Christiana vero, & ecclesiastica nihil. Atq; hæc plurimum promouit homines ad amorem Dei, illa nihil. quin contra nitebatur illa sæcularis potestas occidens Christianos, ipsorum templa euertens, monumenta subruens. Constat itaq; propositum, magis conferre ad cultũ Dei ecclesiasticam potestatem, vel nudam, & destitutam, quam sæcularem; ac propterea debere hanc illi tributa, & obedientiã.

Ad summam cum velit Apostolus obedientiam, tributaque deberi sublimiori potestati à reliquis ob timorem, quo peruenitur aliquo modo ad colendum Deum, atque amandum. Potestas vero ecclesiastica hoc maxime efficiat inter mortales, ac reliquas potestates. Hinc fiet, vt ecclesiasticæ potestati à reliquis omnibus potestatibus parentum, maritorum, dominorũ, Principum, Regum, Imperatorum, & quorumlibet obedientia, tributumque merito sit exhibendum.

Argumenta è testimonio SS. Pauli, Ambrosij, Dionysij Areopagitæ, Constantini Magni, Nazianzeni, Gregorij Magni, & arcæ dignitate, & exẽplo Noe, è quibus concluditur non licere sæcularibus vlla de re, & actione ecclesiasticorum cognoscere. Cap. XII

SAncti omnes clamant, clericos, & sacerdotes à nullo puniri, iudicari, aut reprehendi debere, vel eorum vitia cognosci, & inspici, nisi à superioribus ordinis ecclesiastici, alioquin fit contra ipsum ius diuinum. Sic enim S. Paulus 1. Corinth. 4. *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur,*

tur: mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die. sed neque me ipsum iudico. nihil enim mihi conscius sum; sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat, me dominus est; itaque nolite ante tempus iudicare. Hæc Apostolus, afferens se à nomine iudicandum, quamuis iudicaretur iudicio solius existimationis, & cognitionis, nisi à Deo, vel eo scilicet, qui locum Dei proxime tenet, qualis erat Petrus.

Secundo loco comprobatur, quod ait S. Paulus, ex eo, quod interpretans S. Ambrosius illa verba ab humano die. *hoc est,* ait, *quia nec à legibus mundo creditis iudicandus erat.* Et mox interpretans illa. *Nolite ante tempus iudicare, monet,* inquit, *illos, ne iudicent, cum iudicandi sunt, & habeant duplex peccatum, sicut ait Dominus, nolite iudicare, vt non iudicemini, sed expectate diem iudicij Dei, ac sic fideles, & boni sint. Iniuria enim iudicis est, si ante cognitionem eius à seruo procedat iudicium.* Hæc Sanctus Ambrosius.

Tertio confirmatur idem ex ijs, quæ scribit S. Pauli discipulus Dionysius epistola ad Demophilum. *Nefas est,* inquit, *sacerdotem à ministris, qui te superiores sunt, aut à sui ordinis monachis corrigi, & reprehendi, siue aliquid impie in diuinis facere videatur, siue aliquid aliud eorum, quæ vetant leges,* (nota hæc) *facere arguatur. Si enim institutorum, legumque violatio, quædam distinctionis, ordinisque est confusio, nullam habet rationem Dei causa, & nomine traditum diuinitus ordinem peruertere.* Et mox. *Si Dei est, vt scriptura diuina loquitur, iudicium, sacerdotes autem nuncij, atque interpretes post Pontifices sunt diuinorum iudiciorum, ab eis rite, & ordine tu per medios interiectosque ministros cum tempus postulabit diuina disce.*

Quarto corroboratur ex eo, quod infra sequenti libro referemus ab Imperatore Constantino in Concilio Nicæno dictum.

Quinto stabilitur ex ijs, quæ dicit S. Gregorius Nazianzenus, oratione ad Iulianum; qui ab Imperatore exæquandis tributis præpositus fuerat: *Oues,* inquit, *ne pastores ipsos pascatis, neque vltra fines vestros efferamini; satis enim superque vobis est, si recte pascamini, ne iudices ipsos iudicetis, nec legislatoribus leges præscribatis. Deus enim confusionis, & dissensionis non est Deus, sed pacis, & ordinis: ne quis igitur caput sit, qui vix aut manus, aut pedis, aut cuiuspiam alius vilioris membri nomen sustinet. Verum quo quisque ordine vocatus est, in ipso maneat*

etiam-

etiamsi alioquin præstantiori dignus sit. rursus idem oratione, in funere ad Præfectum, qui nomine Imperatoris allocutus ipsum fuerat, non rite factam electionem ipsius contendens. *Nos,*ait, *optime præfecte, rerum omnium, quæ geruntur.* (audi, non dicit vnius rei) *censorem vnum, ac Regem habemus, qui nunc armis oppugnatur. Is & præsentem electionem expendet, quam nos rite, ac legitime, atque ex ipsius voluntate fecimus. Vobis autem, tametsi vim afferre, si ita tulerit animus, in procliui sit; id tamen nunquàm extorquebitis, quin ea, quæ facta sunt, vt rectè, iustèque facta patrocinio nostro defendamus, nisi hanc vobis legem promulgare libeat, quibus ne limis quidem oculis res nostras aspicere fas est.* Hæc Sanctus, clarissime decernens Imperatoribus haud licere actiones Sacerdotum dijudicare, aut vllo modo cognoscere. At Ambrosius, quem supra ostendimus velle nullo humano iure obligari Sacerdotes, ostendit alibi, neque humano teneri. nam sic Epistola 32. lib. 5. tomo 5. alloquens Valentinianum Imperatorem. *Augustæ,*inquit,*memoriæ Pater tuus non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit, in causa fidei, vel Ecclesiastici alicuius* (nota hæc verba) *eum iudicare debere, qui nec munere impar sit, nec iure dissimilis.*

Hæc enim verba rescripti sunt, hoc est Sacerdotes de Sacerdotibus, voluit iudicare: quin etiam si alias quoque argueretur Episcopus & morum esset examinanda causa, etiam hunc voluit ad Episcopale iudicium pertinere.

Sexto. Sequitur hos S. Gregorius, qui sic Epistola 75. libri quarti ad Imperatorem Mauritium: *Sacerdotibus autem,* inquit, *non ex terrena potestate Dominus noster citius indignetur, sed excellenti consideratione propter eum, cuius serui sunt, eis ita dominetur, vt etiam debitam reuerentiam impendat. Nam in diuinis eloquijs aliquando sacerdotes dij, aliquando Angeli vocantur. Nam & per Moysem de eo, qui ad iuramentum deducendus est, dicitur, applica illum ad deos, id est, ad Sacerdotes. Et rursum scriptum est. Dijs non detrahes, id est, Sacerdotibus. & Propheta, ait: labia Sacerdotis custodiant scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Quid ergo mirum, si vestra pietas illos dignetur bonorare, quibus in diuino eloquio honorem tribuens eos, aut Angelos, aut deos, ipse etiam appellat Deus? Ecclesiastica quoque testatur historia, quia cum piæ memoriæ Constantino Principi in scripto oblatæ accusationes contra*

tra Episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdem, qui accusati fuerant, Episcopos euocauit, in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens, vos dij estis à vero Deo constituti. In qua tamen sententia, pie Domine sibi magis ex humilitate, quàm illis aliquid præstitit ex reuerentia impensa. (non igitur Sacerdotibus aliquid tribuit ex humilitate, sed neque ex reuerentia quod tribuendum iure non esset.) *Ante enim, quippe pagani in Republica principes fuerunt, qui verum Deum nescientes, deos ligneos, & lapideos colebant, & tamen eorum Sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum, si Christianus Imperator iure Dei Sacerdotes dignetur bono rare, dum paganis, (vt prædiximus) Principes honorem impendere Sacerdotibus nouerunt.*

Septimo. Comprobantur quæcunque dicta sunt, ex eo, quod contigit inter Noe, & Cham, qui nihil aliud egit, nisi quod fratribus suis ostendit Patris virilia nudata, & tamen verissimum erat, esse illa nudata: Sacerdotes autem Christiani sunt eodem loco apud quosvis sæculares, quo Noe fuit apud Chamum, quod late supra tertio libro est explicatum. Quocirca ad huius argumenti explicationem referam verba sancti Gregorij libro Moralium 25. *Si magistrorum vita*, inquit, *iure reprehenditur, oportet, vt eos subditi etiam cum displicent, venerentur. Sed hoc est solerter intuendum, ne aut quem venerari debent, imitari velint, aut quem imitari despiciunt, contemnant; subtilis enim via tenenda est rectitudinis, & humilitatis, vt sic magistrorum vitia displiceant, vt subditorum tamen mens à seruanda magisterij reuerentia non recedat. Quod bene in Noe inebriato exprimitur, cuius nudata verenda boni filij auersi veniendo texerunt. Auersari quippe diximus, quod reprobamus: bonis igitur subditis sic præpositorum suorum mala displiceant, vt ea tamen ab alijs excusent: operimentum auersi deferunt; quia improbantes factum, & venerantes magisterium, nolunt videre, quod tegunt.* Hæc sanctus: eadem Constantinus multo ante ipsum; sic enim loquentē facit eum Theodoretus lib. 1. c. 2. *Si suis oculis Episcopum alienæ vxori stuprum inferre forte videret, facinus illud nefandum suo paludamento se obtecturum, ne facinoris aspectus eos, qui idem ipsum cernerent, vlla ex parte læderentur.* Hæc Theodoretus. Ad summam, diuino iure vetitum fuit Chamo patefacere, & inspicere delictum verum parentis corporalis: ergo multo magis est delictum Principi sæculari, inspi-

ſpicere, & cognoſcere, ne dum quod maius eſt, iudicare, & punire vllum crimen Clerici alicuius. Patet conſequentia ex ijs, quæ tertio libro attulimus. Nihil enim dat ſæcularis Princeps vlli Clerico præ ijs, quæ recipit in pari cauſa. Præterea vero multo maius eſt iudicare, & caſtigare, quam cognoſcere, & intueri. Quod ſi hoc nefas eſt, multo magis illud.

Octauo. Non licebat ſæcularibus, niſi ſanctificati eſſent, intueri arcam; quod legimus, 1. Reg. cap. 1. Multo ergo minus inſpicere licet vitam Clericorum, quæcumque illa ſit. Conſequentia patet. Nam magis Deo conſecratus eſt Clericus, quam res inanimata. Idcirco poſt Euchariſtiæ diuiniſsimum Sacramentum, quod eſt templum totius diuinitatis: ſecundum locum inter corporeas res ſacras tenet diuinæ potentiæ figura indelebili inſignitus Clericus, vt ſupra oſtendimus ex ipſa ratione libro tertio latè, atque ex doctrina S. Thomæ 2.2.q.99. art.1. Atque hoc indicat S. Gregorius Nazianzenus, cuius verba ſupra recitauimus.

Nono. Ex eadem cauſa poſſumus & aliud argumentum colligere. Nam, quod ſupra, vbi diſputauimus de immunitate templorum, dicebamus, neque ſæcularibus eſt licitum, niſi venia petita, & impetrata ingredi in loca altari vicina, & ſecretiora templi: ergo multo minus poteſt ingredi in vitam diſpiciendam, cognoſcendam, iudicandam Clerici alicuius, quod eſt templum viuens, vitamque dans, aut efficienter, & certiſsimo Sacramenta adminiſtrans, ſi qua poteſt adminiſtrare, aut ad illa diſponens miniſterio ſuo, & huc etiam reſpexit S. Gregorius Nazianzenus loco adducto.

Decimò. Laicus, vt diximus, reſpectu Clerici locum filij tenet; Clericus autem parentis. Quin ait S. Dionyſius cap. 12. de diuinis nominibus, loco Dei, Regis, ac Domini. neque quẽquam moueat, quod Clericus ſit puer; nam Rex etiam ſæpe eſt puer, & tamen imperat: multo autem magis admittendum eſt in Clerico, vt ſit loco Dei, ac parentis. Nã Clericus eſt pars diuinitus inſtituta vniuerſitatis Sacerdotalis diuinitus inſtitutæ; & pars eſſentialis laicæ poteſtatis, ſine qua nulla poteſt vniuerſitas populi alicuius, & laicorũ ſtare, cum tamẽ poſsit vniuerſitas ſtare abſque laicali poteſtate diſtincta à Sacerdotali. Quocirca ſi Rex, qui eſt pars accidentalis, neque diuinitus inſtituta abſque Sacerdotali, eſt loco parentis, licet puer; multo magis Clericus. Atqui iure diuino, & naturali, iubemur honorare

norare parentes cogitatis, dictis, factis, & eo præcepto maxime omnium continentur parentes spirituales, quod Sancti omnes, & Theologi, qui hac de re tractant, concludunt. Igitur cōtra diuinam legem faciunt, ordinemque diuinum, quod aiebat Sanctus Dionysius, quicumque laicorum volunt inquirere in vlla crimina, aut illa cognoscere, nedū iudicare, quos Deus solus, vt adducto loco Sanctus Paulus docet, & interpretatur Sanctus Ambrosius, iudicat, aut qui locum Dei tenet respectu illius.

Vndecimo comprobantur, quæcumque dicimus ad explicationem loci huius è Sancto Paulo adducti. Nam late toto hoc opere sparsim demonstramus, totam laicalem potestatem, cū sit externa, essentialiter pendere, atque esse ab ecclesiastica. Nam sicut vsus externorum pendet à corpore, vsus corporis ab anima, vsus animæ à Deo; qui si quidem sese ab his subduceret, protinus in nihilum redigerentur. Atq; ita est essentialis subordinatio inferioris ad superius inter hæc quatuor, Deū, animā, corpus, externa, & inter eorum bona, & vsum, si bono bono, vsumque vsui, potentiæque obiectum pariter conferamus. Sic potestas laicalis, atque vsus eius est essentialiter ab ecclesiastica, quæ diuina tractat. Quamobrem nihil omnino potest, si loquamur de iure, nisi ecclesiastica velit, sicuti si oculus non videt, nullus est illi externi coloris vsus, aut bonum. Vel nisi anima det oculo visum, numquam percipiet colorem. multo autem minus vbi Deus animæ non dat, vt possit oculo vim videndi impartiri.

Duodecimo. Ob clericorum preces, sacrificia, sacramenta, ministeriumque fit, vt Deus non iudicet, ac puniat peccata laicorum, sed indignationis suæ vultum ab eis auertat. Iure itaque naturali obligantur laici tantumdem rependere suo modo clericis, vt paria paribus reddātur, quod Philosophus Ethico quinto late tradit. & Iuriscōsultus. l. quod nerua, ff. depositi. & quādo, quod tanti sit, rependere haud possunt, saltē repēdēt, quod minoris est, ne scilicet laici vlli cognoscant, iudicent, aut puniant peccata clericorū; sed iudicabit qui inter clericos est ordinis maioris, qui nō accipit hoc à clericis ordinis minoris.

Postremo recte nos docebat S. Cyprianus epistola 69. ad Pupianum, iudices huiusmodi diuellere sese ab Ecclesia Dei, quod faciunt schismatici, quos diabolos appellat, vti supra retulimus eius verba. Recte ostēdimus etiam supra primo libro, pri

mum Luciferum diuisisse interna, & externa subiectione, & obedientia, sæcularem potestatem à sacra. Ac nisi sæcularis potestas interna, veraque subiectione, & obedientia coniungatur ecclesiasticæ in quauis re, tunc ex qua parte, sese ab illa deuellit, ex ea parte Luciferi, & diaboli partem miserrime sectatur, ac ruinam sibi miserrimam struit in hoc etiam mundo, quod ad operis finem clarissime ex apertissimis euentis apparebit; sicuti qua parte diuidit se anima à Deo, aut corpus ab anima, vel externum à corpore, nihil efficiunt, vel externum respectu corporis, vel corpus respectu animæ, vel anima respectu Dei.

Recte etiam Pontifex summus excommunicat eos, qui volunt cognoscere, & iudicare de litteris ipsius, & mandatis, eorumque ob id exequutionem retardare, vt est in bulla Cœnæ Domini, mirumque est, quidnam venerit in mentem nonnullis nostræ ætatis scriptoribus, asseuerare ab vllo Theologorũ tradi hoc licere. Nullus enim Theologorum tradit id licere, nisi vti licuit S. Paulo resistere in faciem S. Petro, vt habetur ad Galatas cap. 2. Videamus autem, quomodo restitit S. Paulus, hæc sunt ipsius verba. *Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem restiti ei, quia reprehensibilis erat. Prius enim, quam venirent quidam à Iacobo, cum gentibus edebat; cum autem venissent subtrahebat, & segregabat se, timens eos, qui ex circumcisione erant, & simulationi eius consenserunt cæteri Iudæi, ita vt & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem; sed cum vidissem, quod non recte ambularent ad veritatem euangelij, dixi Cephæ coram omnibus, si tu, cum Iudæus sis, gentiliter viuis, & non Iudaice, quomodo gentes cogis iudaizare?* Hæc Apostolus.

Primo igitur necesse erit eum, qui obsistet Pontifici summo, esse ecclesiasticum, nec quemuis; verum supremi gradus vti erat Sanctus Paulus, quales sunt in regnis primates. Non itaque laicis est id iuris. hinc Sanctus Ambrosius eo loco. *Nam quis coram auderet Petro primo Apostolo, cui claues regni cælorum Dominus dedit, resistere, nisi alius talis, qui fiducia electionis suæ sciens se non imparem, constanter improbaret, quod ille sine consilio fecerat?*

Secundo obsistat illa ipsa doctrina clarissima, quam sanxit Pontifex summus, obseruandamque decreuit, ac iussit, & iubet. Nam Sanctus Petrus abrogauit Iudaicos ritus, & posse cum gentibus comedi decreuit, quod est Acto. cap. 10. & 11. Idcirco Sanctus Ambrosius ibi ait. *Reprehensus vtique ab euangeli-*

gelica veritate, cui hoc factum aduersabatur. Et Theodoretus, *Tuum est decretum, ne ij ex lege viuant; res autem repugnant, & contradicunt ijs, quæ scripta sunt*.

Tertio obsistat, non quomodolibet, sed interrogando, quomodo id fiat. Nam sic sese obstitisse ait Apostolus. sicuti, & fons sapientiæ totius Christus, qui illuminabat omnes mentes, cum remansit in Hierusalem, inuentus est in medio Doctorum non docens, sed inuenerunt inquit, S. Lucas cap. 2. *audientem illos, & interrogantem eos*. eodem modo igitur, & Paulus egit.

Nisi igitur clarissime constet errare Papam in eo, quod iubet: atque is, qui obsistit, sit è primatibus ecclesiasticis, atque hic maxima cum modestia resistat obseruans illud Apostoli 1. Timoth. cap. 5. *Seniorem ne increpaueris, sed obsecra, vt Patrem*. quicumque illi obsistunt, eiusque literis, & mandatis grauissime peccant contra ius diuinum, & naturale, quod ordinem seruari in omnibus quibusque nos iubet, vt apparebit libro sexto. Nisi adesset sane ecclesiasticus, ac Papa clarissime in fraudem fuisset ob falsa narrata, vel aliud quodcumque inductus, cuicumque minimo quanta fieri posset maxima modestia ius esset obsistendi, cum res morā omnino nullā pateretur, nisi quis velit esse Isaac, & Pontifex ex charitate sit Abrahamus. alioquin apertissime incurritur excommunicatio. Id igitur est Regibus, Principibusq; agendū, vt his rebus præsint ecclesiastici soli, qui videant an Papæ obreptum, subreptumue aliquid fuerit, ac neque præficiendi essent, nisi magnæ integritatis, ac doctrinæ viri ad similitudinem Sancti Pauli consulto etiam Pontifice ipso summo. alioquin maxime principibus sæcularibus timeo, sed multo maxime confessariis ipsorum, quos Deus illuminare dignetur, ne suæ in primis animæ, Principibus vero ipsis non modo huius, sed omnium rerum præterea miserrimam ruinam fabricentur. Nam quæ afferuntur ex aduerso, nullius omnino sunt momenti, vt quiuis ingenio mediocri si mente sit pura, perspicere potest.

Argumenta desumpta ex argumento aduersariorum, ab epistola 1. cap. 2. Sancti Petri, ex interpretatione SS. Iustini, Ambrosij, Augustini, Bernardi, Thomæ, Dionysij, & aliorum. *Cap. XIII.*

Idimus multipliciter primi argumenti, quo maxime noui scriptores innitũtur, solutionẽ, videamus & secundi. S. Petrus, vel ad Iudęos, vt aliqui volunt, vel ad Christianos cunctos, quãuis in primis ad Iudęos, vt verisimilius ex eius verbis apparet scribens: *Subiecti igitur*, inquit, *estote omni humana creaturæ propter Deũ, siue Regi, quasi præcellenti, siue ducibus, tamquã ab eo missis ad vindictã malefactorum, laudem vero bonorum.* Hæc Apostolorum princeps, qui cum scribat tam ad laicos, quàm ad clericos omnibus imperat, vt subiecti sint, siue obediant Regibus, ac ducibus sæcularibus. Non itaque clerici sunt exempti, atque immunes. Verum clarissime apparet, ijs verbis Apostolum loqui de subiectione humilitatis. nam monet, vt subiecti sint, nõ modo Regibus, sed omni etiam creaturæ humanæ; ac proinde etiam seruis, & infantibus, ac despectissimis quibusque propter Deum. Nam etiã hi sunt humanæ creaturæ: at his non, nisi cũ humilitatis lex id monet, subiecti esse debemus. Ac nemo est, qui neget hoc humilitatis præceptum, quod Sanctus Petrus in epistola apponit, non ad clericos, sed ad Reges, Imperatores, ac Pontifices ipsos summos pertinere, qui ex humilitate, quoties exigit ratio, subijcere se debent, vel animo, & mente tantum, vel actionibus simul, si res ita postulet, externis, vilissimo cuique, & abiectissimo; sicuti Pontifex maximus seruum se vocat seruorum Dei, & in hebdomada Sancta abijcit se ad pedes ignobilissimorum, & dispectorum, illos lauans. De hac igitur humilitate intelligi illa verba constat, ac docet etiam Sanctus Thomas secunda secundæ quæstione centesima sexagesima prima, articulo tertio, Sanctus Bernardus libro de ordine vitæ, Dionysius Carthusianus, & Lyranus in commentarijs huius epistolæ.

Secundo respondetur, neque clericos potuisse vllo modo cõtine-

tineri ijs verbis. si quidem Sanctus Petrus haud loqueretur de humilitate. Indefinitus est enim sermo illius non æquipollens vniuersali, vt contra rectum loquendi modum, logicasque regulas aliqui volunt, haud necessario complectitur clericos. Ac demus tamen complecti, esseque omnino vniuersalem Apostolorum Principis allocutionem ad omnes Christianos, siue Clericos, siue laicos: adhuc tamen non sequitur, subijci verbis illis Clericos Regibus sæcularibus. Vniuersalis enim sermo plura diuersæ naturæ, & conditionis respiciens, respicit illa secundũ diuersitatem illorum; veluti cum dico vniuersa animalia viuere, haud dico singula viuere eodem modo. Vel vt exemplo clariori vtamur, si paterfamilias, cui sunt coniux, atque ex ea liberi multi, nurus, nepotes, serui, mancipia cuiusuis generis, lixæ, stabularij, dicat omnibus istis; subiecti estote omnes primogenito meo: certe mater istius, fratres, vxores horum non erunt eodem modo subiectæ, quo mancipia, coqui, lixæ, stabularij. Similiter cum dicit Sanctus Petrus, vt omnes obediant cunctis humanis principatibus, vult ijs obediri ab alijs quidem, quia sunt aliquo iure obligati; ab aliis, ne scandalum præbeãt, ne maiores, ac periculosiores turbas excitent, quæ cultui diuino aduersentur. Quod si quis dicat aliquos principum Christianorum scandalizari immunitatibus ecclesiasticis; & ideo ad illas conseruandas nõ esse excitandas, vel turbas, vel etiam bella. Respondemus, primo infideles neque Christianæ religioni se subiecisse, neque nostra satis esse edoctos. At nostri edocti sunt, ac se Christianæ religioni obligarunt. Ideoq; permittere, vt nostri principes violent immunitatem sacrarum rerum, est efficere eos sacrilegos, & subuertere Christianam religionem, cælumque terræ subijcere, scandalumque ipsorum vti scandalum Pharisæorum, procederet à malitia: sed infidelium, de quibus loquitur Sanctus Petrus, scandalum à malitia non procedit, sed ab imprudentia, & ignorantia oritur: idcirco inquit Sanctus Petrus: *vt obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam*. Quod si nostri scandalizantur, ac propterea contendunt violare ecclesiasticas immunitates, infidelibus deteriores essent, quod de principibus nostris vere Christianis neque est credendum, neque dicendum.

Tertio loco respondemus. Vniuersali præcepto, quod illa Epistola sanctus Petrus euulgauit, neque adhuc ipsum, neque illos, qui eiusdem status erant cum illo, contineri. Nam dicit,

Esto-

Estote igitur subiecti. non itaque loquitur Sanctus de semetipso, aut sui similibus Episcopis, & Clericis.

Quarto respondetur. S. Petrum loqui eo loco de Principibus infidelibus; quorum Sacerdotes erant immunes, vt late ostendemus, ac nostri Sacerdotes non erant illis Sacerdotes, Quamobrem iura Christiana nullo ijs Principibus loco erant. Quod si principes Christiani volunt aboleri iura immunitatis Ecclesiasticæ, & ob illa scandalizantur, deteriores erunt infidelium Principibus, qui suis ea Sacerdotibus reseruabant inuiolataque custodiebant.

Quinto dicimus aperte, S. Petrum loqui contra aduersarios. Sic enim scribit: *Subiecti, igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Regi quasi præcellenti, siue ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum; quia sic est voluntas Dei, vt benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam, quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem.* Hæc Apostolus volens obedire suos, quasi liberos, neque expectare, vt cogerentur; supponitque præcepta esse conuenientia bonitati, ac virtuti. Ideo præcipit Christianis, & Sacerdotibus (si quidem velimus eos contineri) obedire, ac subiicere se, quasi liberos, non veluti obligatos ex vi potestatis; illa enim vox, *quasi liberi,* proprietatis est nota, sicuti & illa, *quasi præcellenti,* & alibi, *vidimus gloriam eius quasi unigeniti à Patre*, Græce, ὡς, idest, vti. Sic itaque ostendit illos vere liberos, & immunes, quantum pertinet ad potestatem. Quod si expectabant, vt cogerentur, contra voluntatem summi sui Pontificis faciebant, qui cum non esset infidelibus summus Sacerdos, aut Episcopus, vt Clericos astringeret, non adibatur, neque ipse poterat cogere, vt adiretur, cum non esset illis Pontifex, aut sacrorum Præses.

Verum quando adducta sunt ab impugnatoribus Ecclesiasticæ libertatis, hæc S. Petri verba; nos illa multipliciter aduersus ipsos expendamus, atque exscripta hic, & ante oculos posita exhibeamus, vt clarissime ipsius mens elucescat. Sic igitur ille alloquens Christianos.

Vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum, qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei, qui non consecuti misericordiam,

nunc

nunc autem consecuti misericordiam. Charissimi obsecro vos tamquam aduenas, & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam. conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt in eo quod detrectant de vobis, tamquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis. Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Regi quasi præcellenti, siue ducibus tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum; quia sic est voluntas Dei, vt benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam, quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei, omnes honorate. Hæc Apostolorum princeps. è quibus concludimus non modo Clericos esse exemptos ab omni sæcularium Principum potestate: sed omnem Principum sæcularium potestatem in ipsis rebus sæcularibus esse Clericis subiectam.

Argumenta deducta ab intimo Clericorum statu è sancti Petri verbis.

Illis hominibus, quibus diuinitus est datum, vt potissimo, ac diuino iure sint omnium aliorum Reges, & Sacerdotes, omnes alij, debent iure diuino obedire: in sæcularibus quidem, quod sint Reges, cum dicat S. Petrus Regibus parendum quod præcellant; in sacris autē, quod sint Sacerdotes. Atqui Christiani Sacerdotes huiusmodi sunt iure diuino, vt supra secundo, & tertio libro est declaratū; inquit, enim sanctus Petrus: *Vos estis regale Sacerdotium:* ergo tam in sæcularibus, quam spiritualibus est ijs ab omnibus aliis obediendum.

1 Ad huius vero argumenti explicationem repetimus illud, Christo, vti homini, datam diuinitus omnem omnium rerum potestatem, vti supra libro secundo est explicatum.

2 Christus porro totam suam potestatem nemini, sed in terris omnium maximam, tam in sæcularibus, quam spiritualibus Ecclesiæ suæ communicauit. Ac primum quidem Christianis omnibus hanc spiritualem, vt omnium maxime sciant, & possint esse Reges sibi imperantes, & offerentes quidquid habent, Deo; idque Regni est instar. sic enim scriptor profanus.

Ad summam sapiens vno minor est Ioue, diues,
Pulcher, honoratus, liber, Rex denique regum.

Atque in hoc Regno se iactabant Stoici, & hoc argumentũ late prosequitur sanctus Ioannes Chrysostomus libro de comparatione Regis, & Monachi, & Aristoteles Politici tertij capite nono. *Sed in optima*, inquit, *Republica magna existit dubitatio, si non per excellentiam aliorum bonorum, seu iurium, & diuitiarum, & amicitiarum, sed si quis excellat virtute, quid de eo sit faciendum; non enim dicendum est; vt talis vir sit de ciuitate pellendus. atqui neque gubernationi aliorum talis vir erit subijciendus; perinde enim est ac si qui Iouem gubernare uelint, potestatem diuidentes. Restat ergo, ut videtur naturam huius talem esse, vt omnes sponte sua illi parere debeant, atque ita huiusmodi homines Reges esse perpetuos in ciuitatibus.* Hæc ille. Ex quo sequitur naturali iure, & ipsa ratione hunc esse Regem, ac fieri contra ius naturale, ac rationem, non parere, ac subiici huiusmodi viro. At nulla vnquam sanctior gens, quam Christiana, vt ostendimus alibi Signo de sanctitate; singulique Christiani sunt spiritualiter Sacerdotes, quod nulli sic offerant Deo sua, vt ipsi, quod constat è tot Martyribus, ac Religiosis.

Sed quando Christiani hanc vim dignoscendi vera à falsis, mala à bonis, prosequendique quod conuenit, ac vitandi quod dedecet, accipiunt à doctrina sacra extrinsecus, intime vero, ac certo à Sacramentis, quæ administrantur per Sacerdotes: atque hi non modo diuinitus habent, vt quantum ad se, hæc intelligant, ac valeant; sed etiam quantum ad eos, qui iurisdictioni ipsorum subiiciuntur, ita vt in ijs, quæ sunt omnibus communia, ille præ cunctis recta videat, ac possit, qui præest omnibus, qualis est Pontifex Romanus: hinc sequitur Sacerdotium regale esse in primis Romani Pontificis, deinde Episcoporum, Sacerdotum, Clericorum, denique Christianorum omnium.

His positis dissentiunt à Christo, à naturali iure, ab ipso rationis debito, quicumque, Ecclesiasticæ potestati denegant omnium tam sæcularium, quam spiritualium summam potestatem. Verbaque illa, *Regale Sacerdotium*. Sanctus Petrus, idcirco tamquam Principium, fundamentumque dicendorum prudenter apposuit, quod sibi, ac suis ordine, quo diximus, amplissimum sit ius in omnia sæcularia, & spiritualia, ac primo

propter

propter baptiſmum, atque hic eſt primus Regum gradus; cõfirmationem, hic ſecundus; ordinem, hic tertius; in quo ſunt nouem gradus, vel ſeptem: neque enim diſputamus, qui ſint ordines, ac gradus, & quomodò; & an nonus ordo recipiatur in Pontificatu; vel receptus dilatetur in Epiſcopis magis, maxime vero in Epiſcopo Epiſcoporum.

Hinc Sanctus Auguſtinus homilia quinquageſima de vtilitate, ac neceſsitate pænitentiæ. *Intuere*, ait, *Dauid Regem iam vtique & ipſe illius temporis ſacramenta perceperat, iam circumciſus erat vtique, quod Patres noſtri pro baptiſmo habebant. Nam dixit Apoſtolus ſanctum Abraham ſignaculum iuſtitiæ fide recepiſſe. Iam etiam vnctus erat (Dauid) vnctione venerabili, qua regale ſacerdotium præfigurabatur Eccleſia.* Et libri vigeſimi de ciuitate Dei capite decimo explicans illa Apocalypſis verba. *Erunt ſacerdotes Dei, & Chriſti, & regnabunt cum eo mille annis; non vtique*, inquit, *de ſolis Epiſcopis, & Presbyteris dictum eſt, qui proprie* (igitur hi proprie Reges) *iam vocantur in Eccleſia ſacerdotes; ſed ſicut omnes Chriſtianos dicimus propter myſticum chriſma, ſic omnes ſacerdotes; quoniam membra* (non confuſa, ſed diſtincta, vt alterum alteri præſit) *ſunt vnius ſacerdotis. de quibus Apoſtolus Petrus: plebs, inquit, ſancta regale ſacerdotium.* Et Theodoretus in caput ſeptimum epiſtolæ ad Hebræos. *Quemadmodum enim*, inquit, *Chriſtus Dominus, qui eſt Rex æternus, Pontifex noſter appellatus eſt: ita etiam tribus Iuda, quæ prius erat regia, ſacerdotium per Dominum adepta eſt.* Hæc ille cum Paulo Apoſtolo latiſsime hanc totam rem declarante in epiſtola ad Hebræos, qui & capite duodecimo oſtendit ad finem, quinam ſuſceperint huiuſmodi regnum; oſtendit vero eſſe Apoſtolos, quorum ſucceſſores ſunt Epiſcopi, & inquit. *Itaque regnum immobile ſuſcipientes* (nos Apoſtoli in primis, in prima enim perſona loquitur) *habemus gratiam, per quam placeamus placentes Deo cum metu, & reuerentia.* Et Sanctus Ambroſius explicans illud pſal. 41. *Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis.* In cap. 1. epiſtolæ ad Hebræos. *Vnctus*, ait, *Chriſtus, & Regem ſignificat, & ſacerdotem, quia dignitates iſtæ ſumebantur per ſacratiſsimas vnctiones: nam & ipſum nomen Chriſti à ſancto chriſmate vocatur.* Et mox. *Ideo autem dictum eſt præ participibus, quoniam hanc benedictionem ſupra omnes homines, ſiue Reges, ſiue Sacerdotes in veteri teſtamento, etiam Apoſtolos, & Martyres in nouo agnoſcitur accepiſſe,*

pisse, & vnctus singulariter cæteros etiam vngere debuisset. Ex illo enim fons benedictionis, prout ipsi visum fuerit, per vniuersos electos competenter (id est, ordine seruato, quem Christus per Apostolos instituit) *emanat*. Hæc Sanctus Ambrosius. At Sanctus Iustinus in dialogo cum Triphone: *Regibus, ait, omnibus, Christisque ex huius* (Christi) *consortio Reges, Christosque vocari contingit. Quemadmodum & ipse à Patre accepit, vt esset Rex, Christus, Sacerdos, Angelus, & quidquid simile habuit, vel habens virga Aaronis germinans, Pontificem eum designauit*. At Sanctus Bernardus ad Conradum Regem Romanorum epistola ducentesima quadragesima tertia. *Nec dulcius, ait, nec amicabilius, sed nec arctius omnino regnum, sacerdotiumque coniungi potuerunt, quam vt in persona Domini ambo hæc pariter conuenirent, vtpote, qui factus est nobis ex vtraque tribu secundum carnem summus & sacerdos, & Rex. Non solum autem, sed & commiscuit ea nihilominus, ac consociauit in suo corpore, quod populus Christianus, ipse caput illius, ita vt hoc genus humanum Apostolica voce genus electum, regale sacerdotium appelletur*. Et mox, vt ostendat, in quo consideat regalis potestatis caput: *Nonne*, inquit, *vt Apostolica sedes, ita & Roma caput imperij est?* Hæc Sanctus. En itaque, vt alia plura superius adducta omittamus, vti Christus regnum consociarit, ac sacerdotium simul, Apostoliq. suscipiant immobile, ait Sanctus Paulus, regnum propter indelebilem characterem, causasq. alias ab æterno charactere substantiæ paternæ deductas, vt secundo libro est explicatum. Princeps Apostolorum caput est in terris imperij, ait Sanctus Bernardus; competenter, inquit Sanctus Ambrosius, distribuitur; ac proprie in Episcopos, & Sacerdotes tradit Sanctus Augustinus; quoad meritum, maxime in Martyres è laicis, scribit Sanctus Ambrosius, quod semetipsos offerant sacrificium, veluti Christus, eo quo conceptus est momento, vt secundo libro explicauimus; Imperator vero inter laicos est summus executor rationalis, veluti & reliqui laici Reges sæcularium rerum iuxta canonas, quos profanæ leges haud sequi dedignantur, ait alibi Iustinianus, quoties agitur de respectu Dei. Quamobrem non male aduerterunt Sanctus Thomas, Henricus Gandauensis, & alij Exo. cap. 19. Hebræorum regnum vocari sacerdotale, Christianorũ sacerdotium regale, vt vertit interpres, quod scilicet antiqui ab externis ad interna, Christiani ab internis veniant ad regenda

da externa nobiliori, ac potentiori via, non seruientes externis, sed imperantes.

Ex his omnibus constat, vt alia plura dimittamus, Episcopos esse diuino iure, ac natura sua Reges, quibus obediant sæculares, in spiritualibus quidem meris, aut mixtis vti sacerdotibus, in sæcularibus, quoties est vllus Dei respectus, vti regibus ac sacerdotibus simul, siue priuati, siue alioquin principes ac Reges sint illi sæculares, quibus non tollitur sua potestas, ac dominium, siue sint hi Christiani, siue gentiles; verum per essentialem subordinationem subijcere omnia sua debent regali Episcoporum principatui, veluti imperfectum perfecto. Quod si quis dicat habere & Reges à Christo, Deoque regnum.

Secundo respondemus, ideo dari à Deo Regibus regna, vt famulentur Pontificum, sacerdotumque imperio, ac proinde subordinentur vel minimis in rebus, vt supra abunde est probatum. Hinc Sanctus Prosper libro de vocatione gentium capite trigesimo quarto. *Gratiæ*, inquit, *Christianæ effectibus etiam ipsa, quibus mundus atteritur, arma famulantur*. Et Sanctus Gregorius ad Mauritium Imperatorem, libri secundi epistola sexagesima prima: *Super omnes homines*, ait, *dominorum meorum, pietati cælitus data est potestas, vt terrestre regnum cælesti regno famuletur*. Eadem Sanctus Leo epistola septuagesima tertia ad Leonem Augustum.

Ad summum, cum dicit Sanctus Petrus: *vos estis regale sacerdotium*, palam facit peritis, sacerdotes esse Reges, quibus sit in omnibus, vel ab ipsis Regibus obediendum. Nam per analogiam quandam cuncti Christiani sunt Reges; & primò quidem loco priuatus quilibet est Rex, quia suos actus internos, & externos iuxta virtutem regat. Secundo Reges sæculares, quod in procurando bono publico tam animi, quam corporis subiectorum suas actiones publicas regant. Tertio sacerdotes sunt Reges, quod regant quoslibet sæculares tam priuatos, quàm Reges docendo, adiuuando, & compellendo; docendo, qua via in singulis actis perueniant ad Deum; adiuuando per administrationem sacramentorum, quæ intime illuminant intellectum, & accendunt affectum, vimque ingenerant ad regendum; compellendo omni potestate, qua valent ijs modis, quibus sacri canones iubent. Inter sacerdotes autem minores à maioribus reguntur, atque ita ex ipsis minores, maio-

resque sunt reges, vt ait Sanctus Dionysius cap. 12. de diuinis nominibus, donec peruentum fuerit ad Romanum Pontificē, in quo, inquit Sanctus Thomas libro de regimine Principum, est apex vtriusque potestatis tam spiritualis, quàm sæcularis, & qui est Vicarius Christi Regis Regum; est vero analogia in hoc à Deo, & Christo deducta, quod omnibus hisce communia sint finis, efficiens, & maior, minorue materia, finis vltimus Deus, & Christus, cui maxime omnium modis omnibus proximi sunt sacerdotes, & ad quem cuncta, cunctosque dirigere Episcopi, sacerdotes, & clerici debent; efficiens similiter, quod suas actiones regunt; materia sunt actiones; sed formā, qua regere debeant tam priuatæ, quàm publicæ personæ, vt perueniant ad Deum largitorem omnium bonorum, est sacerdotis solius decernere, & imperare; sæcularium non est, nisi quatenus consentiunt cum decretis, & imperio sacerdotum. Vt vero id habeant sacerdotes, est diuini iuris, seu diuino iure habent.

Argmenta deducta ab ipso fine. propter quem Sanctus Petrus vult versari inter gentes.

ILlis hominibus, per quos magis Deus glorificatur, & quibus obediendo in rebus ipsis sæcularibus Deum magis glorificamus, nos cum nostris rebus sæcularibus iure diuino subijcere debemus: at hoc fit subiiciendo nos, ac nostra sæcularia imperio sacerdotum, & Episcoporum, non principibus sæcularibus, nisi quantum sacerdotes, & Episcopi iubeant subijcere: ergo his non illis nos, ac nostra subiicere debemus. Maior adscribitur hic à Sancto Petro, dum dicit Christianis, vt haberent *inter gentes bonam conuersationem, vt illæ ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum in die visitationis*, id est, vt Græci exponūt, couersionis suæ, cum Christus eos visitauerit. & iterum iubet esse subiectos *omni creaturæ propter Deum.* Et rursus addit: *Quia sic est voluntas Dei*. Voluntas autem Dei non tendit, nisi ad gloriam suam; primum quidem inter electos illustrandam; deinde vero præter ipsius primariam volunta-

funtatem inter reprobos, neque Christianis adhærentes. Minor est Sancti Pauli, vt supra ostendimus è locis, quæ contra veritatem produxerunt ipsi aduersarij; & adhuc multipliciter probatur.

Nam cum statuerimus supra è Sancto Paulo, à Christianis non esse ipsa sæcularia gentilibus Imperatoribus subiicienda, nisi non resistendo illis imperantibus ea, quæ non sint contra Deum, vel publicum bonum, sed omnia deferenda ad Episcopos; hinc sequitur si quidem velint principes sæculares esse Christiani, vt & ipsi omnia sua deferant ad Episcopos.

Alioquin respondetur eos, qui hæc adducunt, efficere Imperatores, Reges, Principesque Christianos peiores gentilium Principibus, Regibus, & Imperatoribus, per quos inuiolata custodiebatur immunitas, ac potestas ecclesiastica gentilium sacerdotibus: quin eorum potissima erat potestas in omnia sæcularia, vt ostendimus libro secundo de Ruinis gentium, & regnorum, & infra aperiemus. Igitur nisi Imperatores, Reges, ac Principes Christiani velint esse deteriores gentilibus contra omnem Christianam legem, qua pœna apposita peccati mortalis iubemur esse gentilibus meliores, Christo dicente: *Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum: Et nonne Ethnici hoc faciunt?* nisi inquam Christiani contendant esse gentibus insolentiores in vera sacra, necesse est tueantur ecclesiasticam immunitatem, quin sacræ se potestati subiiciant; sicut illi in sæcularibus ipsis actibus sese subiiciebant, vt sexto libro aperietur.

Quod si rursus dicant aduersarij, antiquos Christianos fuisse sanctiores, cum subiiciebantur Imperatoribus gentilium, principibusque sæcularium rerum, non resistendo illis aliquid iubentibus circa sæcularia, quod non esset contra bonum commune. Respondemus fieri per nos, quominus illis præstantiores simus, non per obedientiam principum sæcularium, subiectionemque rerum sæcularium sacerdotibus exhibendam.

Secundo respondemus, absque dubio multi sunt nostris temporibus meliores aliquibus Christianis antiquis. sed aliquem fuisse è priscis illis post Apostolorum decessum, qui sublimiori sit charitate quouis nostrorum temporum, sicut humilitas, &

mo-

modestia persuadet, & cogit nos fateri, sic dicimus id euenisse, quia singuli Christiani omnia sæcularia subiiciebant Episcopis, & Sacerdotibus, siue illi Christiani sæculares essent homines priuati, siue quauis dignitate, ac potestate post Imperatorem præcellerent in Imperio Romano, veluti plurimi erant Senatores, Proconsules, Prætores, Præfecti, ac Tribuni, Militumque duces Christiani.

Tertio respondemus ad istorum, quæ diximus, comprobationem, tum fuisse Christianis rebus fælicissime per omnia, siue bona sæcularia, siue spiritualia spectemus, cum Reges, ac Principes, ipsique Imperatores omnia sæcularia deferebant ad iudicium Episcoporum, ac nihil Ecclesiasticum tractabant, neque conabantur Episcopos partium suarum studiosos creare, vel elargiri beneficia, vel procurare elargienda domesticis suis, cum scirent hæc Episcopis relinquenda; in suis autem sequebantur illorum leges. Tunc Ecclesia sanctissimis viris florebat, tunc omni fælicitate humana, ac talia fuerunt tempora Constantini, & illis vicina Theodosij Magni, & aliorum huiusmodi. Tunc exorti sunt trecenti illi Nicenæ fidei Patres sanctissimi; tunc exorti Osius, Hilarius, Martinus, Ambrosius, Hieronymus, quibus posterior fuit Augustinus, tunc exorti Gregorij tres Thaumaturgus, Nazianzenus, Nyssenus, tunc exorti Basilius, Athanasius, & monachorum pater Antonius, qui solitudines viris sanctissimis repleuit. Tunc innumeræ gentes ad Christum sese contulerunt, vt aperuimus Signis de fidei propagatione, ac tribus eius temporibus tomo primo.

Tum Monachi magnam terrarum partem pijs vsibus, ac religioni donatam possedere, quod impius gentilium scriptor Zozimus deplorat, inquiens libro quinto, *Omnes ob id ab illis ad inopiam redactos.* Tum Romæ erat *Pompiliani securitas temporis*, ac *cælibes*, idest, Sacerdotes *miris obsequiis colebantur*, vt Ammianus, illorum temporum Scriptor, & rebus Christianis infensus tradit libro decimo quarto, qui licet Romanos ociositatem, mentisque elationem vitio vertat, Romam tamen Imperij, virtutumque larem fuisse testatur, libro decimo sexto. Ipse autem Pontifex Romanus procederet *vehiculo insidens, circumspecte vestitus*, vt idem refert libro vigesimo septimo, quamuis ipsi obiiciat diuitias, ex oblationibus matronarum congestas, conuiuia profusa, &

regaliter

regaliter apparata. Ac sicut Episcopis tunc ius erat omnes ad se causas aduocare, sic Pontifici Romano quæcumque Romam totius Imperij caput deferrentur. Tum tantæ erant auctoritatis Monachi, vt ductos ad capitale supplicium possent liberare, vt apparet l. addictos. C. de Episcop. audientia. sed his de rebus postea fusius. Indicasse nunc satis fuit, quo tempore Christiani Imperatores, ac Reges, omnia sua, sæculariaque ipsa, subiecerunt Ecclesiasticæ potestati, tunc, & maxime, sanctitatis viros, & sæcularibus temporalium bonorum dona amplissima cælitus data. Sic idem contigisse Carolo Magno imperante aperiemus.

Quarto. Ad eadem corroboranda dicimus, contra obrigisse, cum sæcularis potestas Imperatorum iura Ecclesiasticæ immunitatis, ac potestatis violauit, vt accidit regente Imperium Stilichone Honorij tutore, atque imperante Valentiniano tertio, vt ostendimus libro de Ruinis gentium septimo, ac multo magis Iustiniani suprema ætate, ac successoribus eius. Similiter Berengariis Italiam, Comitibus Tusculanis Romam opprimentibus, postremis annis Othonum, Henrici secundi, ac tertij Imperatorum. Quæ postea fusius explicabuntur.

Quinto dicimus, idcirco fuisse priscos, vti nos profiteri omnino decet, sanctiores; quod Gentilium corruptissimi mores essent, inter quos innocentiam seruare erat admirandum. Dein verò Imperatores efferatissimi, ac sæuissimi in Christianos, præcipuè verò in Sacerdotes, & Episcopos. Ac talia, scilicet tempora reducunt, qui paulatim diminuentes immunitatem, potestatemque Ecclesiasticam, reuocant ab inferis Reges, & Imperatores larua pietatis indutos, sed qui denique euadant monstra rabidissima, & impurissima, de quibus est actum à nobis libro duodecimo, ac vigesimo secundo, & vigesimoquarto de Signis Ecclesiæ Dei, vt appareat, si euenta Ecclesiæ perpendamus, huiusmodi opinione non bene animaduersa portas aperiri Antichristo, quòd sanctus Gregorius aiebat in Psal. 4. Pænitentialem.

Tertium

Tertium argumentum deductum ex ijs verbis; siue Regi quasi praecellenti.

Mnes homines debent esse subiecti humanæ creaturæ propter Deum, speciatimque iure diuino Regi verè præcellenti: at Reges sæculares sunt homines: ergo debent subiecti esse ipsi Reges sæculares Regi verè, ac iure diuino præcellenti, qui est Episcopus. Quod vero Episcopus in ipsis sæcularibus præcellat ipsi Regi sæculari, supra ostẽdimus. Nam Sacerdos propter diuina non modo est in spiritualibus Sacerdos iure diuino, sed etiam Rex in sæcularibus eodem iure diuino, vt supra ostendimus, ac magis est Rex in sæcularibus, quia perducit hæc ad Deum, quo ad subditos sibi homines, quam sit Rex ipse. Ac proinde quemadmodum Rex præcellit aliis non Regibus; aut Regibus etiam sibi subiectis; ita Sacerdos præcellit in ipsis rebus sæcularibus ipsis Regibus. Secundo propter spiritũ non modo Episcopus est Rex, sed etiã Sacerdos, ipsaq; sæcularis potestas in illo Rege non tollitur, quemadmodum neq; tolluntur corpus, & opera corporalia, sed extolluntur, intenduntur, atq; amplificantur, etiam quo ad sæcularia; sicuti si spiritus adiungatur animæ, non aufertur anima; aut si adiungatur animo corpori humano, non tollitur corpus, sed vis corporis intenditur, amplificatur, extollitur, vt posſit ambulare, ac sentire cum tamen hæc prius non posset. Eodem modo, cum potestas spiritualis, & sæcularis coniunguntur in episcopo, non tollitur, sed augetur aliorũ Regia potestas, vt alias potestates sæculares sibi in ipsis sęcularibus subordinatas in Deum subiiciat, ac Deo coniungat per subordinationem, non destruendo, sed per eam confirmando, & corroborando diuino timore, amore, fauore, sua sæcularia Regna, ac sæculares alios cum omni iure suo.

Quartum

Quartum argumentum deductum ex ijs verbis; propter Deum.

CVm dicat Sanctus Petrus nos debere esse subiectos in sæcularibus Regi *propter Deum,* sic concludi potest. Omnes sunt iure diuino, vel præcepti, vel perfectionis obligati. id agere, quod est maioris honoris in Deum: sed maioris est honoris in Deum, cum Rex sua sęcularia Episcopis, quam cum Episcopi sua subijciunt Regibus; quia magis illud est diuinæ voluntatis; & honor Dei est in diuinæ voluntatis executione. Idcirco dicimus in oratione Dominica: *Sanctificetur nomen tuum: adueniat reguum tuum: fiat voluntas tua.* Et Christus dixit: *Ego honorifico Patrem meum, & non veni voluntatem meam facere, sed eius, qui misit me.* Ergo Reges, ac priuati magis sæcularia sua subijcere debent iure diuino, vti diximus Episcopis, quam contra. Quod autem magis sit diuinæ voluntatis, vt Rex sua sæcularia subijciat Episcopis, quam contra, aperuimus supra, cum disseruimus Episcopos esse etiam Reges, & adhuc proximo argumento infra dilucidius explicabitur à nobis.

Quintum argumentum deductum ex ijs verbis: ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.

PRrohibetur omnino, ac vituperatur apposita pœna à Concilijs, & ab ipsa ratione, vt sæcularia ministeriis ecclesiasticis, & spiritualibus quoquomodo attributa alienentur, ac transeant in potestatem sæcularem, vel vsus sæculares; contra autem laudatur, cum sæcularia sæcularibus ministerijs seruientia transeunt in ecclesiasticam, & spirituale potestatē. Quocirca laudantur Constantinus, Theodosius, & Carolus Imperatores cognomento magni; laudanturq; eodē modo multi Reges huiusmodi, qui liberalissimi in Ecclesiam extiterunt, rerumq; sæcularium iudicia voluerunt esse Episcoporum. Contra vitu-

perantur, velut sacrilegi, qui secus atque isti egerunt, ac cælitus à Deo mirabilibus, ac pluribus modis puniti sunt, vt late ostendimus tomi secũdi libro vigesimo tertio, Signo de pœnis in imminuentes iura ecclesiastica. Quamobrem cum S. Petrus iubet adductis epistolæ verbis, homines subiectos esse regibus, ducibusq. tamquam missis ad vindictã malefactorum, & laudem bonorum, reputeturque in malefactis imminuere ecclesiastica iura, ac laudentur qui vel augent, vel tuentur illa; sequitur necessario, Petrum non iubere, vt ijs hac parte subiecti simus. Nam sic argumentamur.

Quicumque exercent potestatem in clericos, vel eorum res, neque vindicant mala, neq; laudant bonos: at nemo ex mandato Petri verbis illis contento, *subiecti estote*, est subiectus regi, aut ducibus, nisi quatenus vindicat mala, aut laudat bonos: ergo nemo ex mandato Petri est subiectus regibus, aut ducibus, quicumque exercent potestatem in clericos, vel eorum iura. quatenus scilicet hanc ita exercent.

Quod si quis obijciat, cum Principes sæculares puniunt delinquentes, aut exigunt tributa imposita propter bonum publicum, certe vindicant mala clericorum, simulque exactione illa promouent vtilitatem communem, quod est laudabile. Respondemus sæculares exercentes hanc potestatem, vel castigandi clericos, vel exigendi tributa, male agere, quod sua natura est bonum; perinde, ac si quis filius parentem percuteret ipse ob admissum crimen; aut si quis non habens omnino potestatem, sibi assumeret ius interficiendi reos mortis, vt homicidas, vel aliqua huiusmodi. Quæ quamuis laudabilia sint, non sunt laudabilia in isto, qui hæc agit, vt præfati sumus.

Sextum argumentum desumptum ex ijs verbis: vt obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam.

Orum, qui peccant duplex in proposito nostro est discrimen. Alij namque peccant scientes malum esse, quod admittunt, falsumue, quod affirmant, & credere aliquo modo volunt. Alij vero nescientes peccant in ipsum bonum, cui malum, quod perpetrant aduersa-

tur; quippe, qui existiment esse bonum, quod efficiant. His obsequendum, donec resipiscant, ac recte edoceantur in omnibus, quæ sunt indifferentia, possuntque aliquo modo variari, vt maius malũ vitetur, ac facilius edoceantur, libentius audiant, & imbibant, quod non aduertunt, atque ignorant. Et ad propositum nostrum clericos esse laicis subiectos, neque exemptos ab imperio istorum, nescit infidelis, cum neque clericos, siue sacratos reputet, neque in eos inuehatur aduertens veræ religionis contemptum nasci è violata immunitate. Idcirco his obediendum à sacratis viris ad animos illorum flectendos, emolliendosque in bonum maius, vel obediendum in ijs, quæ vel sua natura sunt bona, vel media, vel indifferentia, quamuis alicui, vel in aliquo sint mala. Verbi gratia malum est, si quis princeps sæcularis, ac fidelis exigat à clericis tributa, vel eos in ius trahat; principi infideli, neque edocto nostram religionem, non est malum; flectendus est igitur huius animus constantia virtutis, ac splendore illius est illuminandus. Quid si obstinatus fuerit, ac prudens reuera delinquat? Si possit obsisti ac vinci, ac iudicet Ecclesia sic faciendum, quod supra è Sancto Thoma afferebamus, vi compellendus est ad officium, cum scriptum sit, *compelle intrare*, aut è templo eijciendus flagellis, veluti impius: sin minus, id agendum, quod subijcit Sanctus Petrus. *Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis, & modestis, sed etiam discolis. Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniuste. Quæ enim est gratia, si peccantes, & colaphizati suffertis? Sed si benefacientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. qui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur; tradebat autem iudicanti se iniuste.* Hæc Apostolorum Princeps, monens, vt iniusta patiamur, quoties est voluntas Dei alligantis alicui nos necessitati, quam nolit euitari; non vult autem euitari, vel cum naturalis facultas, & humana potestas non adest euitandi, aut apertissimum nobis facit, vti Christo apertissimum fecit, ne fugiamus; alioquin illud obseruandum, *Si persecuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam*, excutiendusque puluis esset è pedibus. Hæc omnia, quæ ex-

plicauimus vera esse constat.

Igitur si quidem velimus contineri clericos ijs Sancti Petri verbis, *subiecti estote*, ita argumentamur. Omnis clericus esse debet subiectus principi sæculari, vt obmutescere faciat imprudentium hominum ignorantiam, cum scilicet est princeps imprudens, & ignorans nostra, veluti infidelis, quod inquit hic Sanctus Petrus: non ergo ex natura sua, & intrinseco debito debet esse subiectus. sic in proposito argumentatur Sanctus Thomas secunda secundæ quæstione decima, articulo decimo, vt supra ipsius verba adduximus; sed esse debet subiectus, vt edoceat ignorantes, & illuminet imprudentes, quibus edoctis, & illuminatis, non est amplius subiectus, nisi quis patiendo iniuste iudicanti se tradat ex aperta Dei voluntate, aut necessitate ineuitabili exemplo Christi. *Qui peccata nostra* (inquit hic Sanctus Petrus) *ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus, cuius liuore sanati estis*. Atque hæc certè dicenda, ne quis dicat principes sæculares cum suis Pharisæis, ac si qui sunt præuaricatores, & transfugæ sacerdotum, iterum Christum cruci hac parte affigere, dum timent, ne tollat regnum ipsorum, sicut Iudæi timuerunt de Christo, & nolunt cruci ipsius inscribi esse ipsum regem, neque pati possunt ipsum, qui à sacerdotibus præcipue repræsentatur esse inter sua Regem. Quod nullo modo est dicendum de nostris, neque vllo modo credendum.

Septimum argumentum deductum ex ijs Apostoli verbis: quasi liberis.

SEptimo Apostolorum Princeps imperat Christianis, vt subiecti sint *tamquam liberi*, id est, expediti per virtutes ab omni vinculo, & laqueo vitiorum, & cuiuslibet desiderij retardantis nos à bono communi, cui seruire debet Rex, Princeps sæcularis, & quilibet priuatus, vt interpretatur Sanctus Augustinus libro de fide & operibus, & Augustinum secuti sunt omnes. Neque hoc Philosophi ignorarunt, qui solum sapientem liberum dixerunt: & in hoc maxime Stoici se iactabant, ac Peripateticorum

rum

rum princeps metaphysici primi capite secundo.

Ac sicuti quilibet priuatus ab omnibus est liber, seruit autem bono publico, ita huic omnium maxime seruire debet per nobiliores, & excellentiores virtutes Rex, nisi velit esse tyrannus. Ita Philosophus decernit Ethici octaui capite decimo, Origenes, ac Sancti Ambrosius, Basilius, Chrysostomus, Cyrillus, Thomas in catena, illos referens ad ea verba Christi: *Reges gentium dominantur*, Matthæi capite vigesimo, Marci decimo, Lucæ vigesimo secundo. Igitur ita concludimus.

Per quos tum Reges, & Principes, tum priuati quilibet potissimum liberi sunt, siue à vitiis expediti ad publicum, priuatumue bonum in tractandis singulis rebus, siue spiritualibus siue sæcularibus; illis debent isti in primis iure diuino esse subiecti. Illi enim plus potestatis est in Republica tribuendum, qui plus confert ad eius felicitatem; nam sic exigit iustitia distributiua, inquit Philosophus Politici tertij capite nono: felicesque sunt hominum cœtus in omnibus bonis per virtutes, vt apertissime docet Philosophus Politici septimi initio, & ideo iubet Sanctus Petrus Christianos subiici tamquam liberos à vitiis, virtutibusque præditos, quod nimirum felicitas omnium posita sit in virtute eorum, qui reguntur, ac regunt, in libertate ab omnium rerum creatarum desideriis, nisi quatenus conferunt ad bonum commune.

At per sacerdotes in primis cuncti sunt huiusmodi, quod hi scilicet animas regant, purgent à vitiis, liberas faciant, vere Christianos docendo, hortando, sacra ministrando, siue dum spiritualia, siue dum sæcularia tractantur; & idcirco Ignatius dixit sacerdotium esse summum omnium bonorum epistola ad Smyrnenses.

Ergo Sacerdotibus in primis iure diuino debent esse subiecti tum Reges sæculares, tum priuati, tam in spiritualibus, quàm in sæcularibus tractandis; ne quid criminis admittant, vel animo tantum, vel animo & opere simul, nisi velint esse vitiorum serui, tyranni, & populorum publicæque tranquillitatis perturbatores, ac boni communis euersores.

Argumentamur adhuc secundo loco. Per quos liberi à vitiis gradatim perducimur administrãdo tam sæcularia, quàm spiritualia è virtute in virtutem, vsque ad contemplandum re-

cte Deum, his tum Rex, tum cæteri iure diuino debent esse subiecti in singulis quibusque tractandis, alioquin non perducerentur ad humanã felicitatem propositam, tum singulis hominibus, tum singulis hominum cœtibus, siue populis.

At huiusmodi sunt soli Sacerdotes, quod soli regant animas, ac soli sciant optime omnium, quo in statu libertatis, ac virtutis sint homines, quanto interuallo distét à recta Dei contemplatione, ac beatitudinis essentia, quibus viis insistendum sit, ne aberremus à recto itinere in sæcularium tractatione, & excidamus aut omnino, aut ex parte à libertatis, ac beatitudinis humanæ statu.

Ergo Sacerdotibus, tum Rex, tum cæteri iure diuino debent esse subiecti in administratione sæcularium, in legibus ferendis, quod aliis aliæ conueniant pro diuerso mortalium statu.

Ex his fit, si Regnum iuste administretur, locusque sit iustitiæ distributiuæ pro ratione, ac modo libertatis, qua quisque est liberatus à vitiis, esse & potestatem dandam qua possit aliis imperare, modo prudentia scilicet politica, & ciuilis adsit, ita, vt diximus, Philosophus docet Politici tertij capite nono, & vndecimo.

Amplius autem quando plerumque Christiani sunt omniũ maxime à vitiis liberi, ac licet grauius peccent, quod contra maximum lumen, & vim diuinitus iis elargitam peccent, quoties in eandem speciem peccati incidunt; non tamen in tot, neque in tanta genere suo peccata incurrunt, vt Signo de summa sanctitate, & vltimis libris tomo primo, ac postremis secundi de Signis Ecclesiæ Dei latissime aperuimus, sequitur etiam Regna inter Christianos, vti inter liberos, ac liberæ Reipublicæ ciues esse administranda, si recte, iusteque administrentur, quod scilicet, qui reguntur, sæpe sint virtutibus pares, aut etiam maiores ipsis Regibus, & Imperatoribus sæcularibus, quibus sanè Regibus vt pareant, qui Sanctiores sunt, humilitas Christiana imperat, & ipsa iustitia, quod obedientia in ipsis iustis fit iustitiæ, virtutisque summæ, qua pollere debent, pars potissima, ac stet simul, vt Rex aliquis sæcularis in actibus publicis non recedens vllo modo à sanctionibus sacris, & legibus ecclesiasticis, sit melior quoad publica tractanda, & in Deum per bonas leges referenda, quã sint

sanctissimi viri. Ita docet S. Gregorius libri octaui epistola quinquagesima tertia ad Leontium exconsulem scribens, eumque reprehendens, quod in causa peculatus hominem liberum virgis cecidisset. *Hoc enim*, inquit, *inter Reges gentium, & Imperatores Romanorum distat, quod Reges gentium Domini seruorum sunt, Imperator Romanorum Dominus est liberorum. Vnde & vos quidem, quidquid agitis, prius quidem seruata Iustitia, deinde custodita per omnia libertate debetis, &* duodecimi trigesima sexta ad Phocam Augustum, *quiescat*, ait, *felicissimis temporibus vestris vniuersa Respublica prolata sub causarum imagine præda pacis; cessent testamentorum insidiæ, donationum gratiæ violenter exactæ. Redeat cunctis in rebus proprijs secura possessio, vt sine timore habere se gaudeant, quæ non sint eis fraudibus acquisita. Reformetur iam singulis, sub iugo Imperij pij libertas sua. Hoc namque inter Reges gentium, & Reipublicæ Imperatores distat, quod Reges gentium Domini seruorum sunt, Imperatores vero Reipublicæ Domini liberorum.*

Octauum argumentum desumptum ex ijs verbis: sicut serui Dei.

Repugnantia nullo modo loquitur Apostolorum Princeps, cum Christianos omnes vult esse subiectos tamquam liberos, ac tamen vult esse sicut seruos Dei. Nam si qui sunt à vitiis liberi, sunt serui Dei. Ac veluti Deus à semetipso pendet; ita qui Deo seruit, vnus cum Deo factus, à semetipso iam deificato, vt ita loquamur, à Deo scilicet solo pendet. ex ijs autem verbis ita argumentamur.

Omnis qui non regit iuxta formam, modumque virtutis, diuino iure non est Rex, sed tyrannus: at nemo inobediens Sacerdotibus potest scire formam, modumque virtutis: ergo diuino iure nemo inobediens Sacerdotibus est Rex iustus, ac Regis iusti habens potestatem, sed tyrannus. Maior propositio clara est, ac supra eam probauimus ex Euangelio, Sanctis interpretibus, atque ipso Philosopho. Minor propositio probatur ex ipsis Sancti Petri verbis, qui dicit, vt simus Re-

gibus

gibus subiecti, *sicut serui Dei*; quatenus autem seruiamus, aut non seruiamus Deo, vel quatenus illi ipsi Reges seruiant, aut non seruiant Deo, qui est finis actionum, formamque dat, ac modum virtutibus tamquam finis praescribit, hoc & scire, & docere, & decernere pertinet ad eos, qui ex officio, ac natura sua seruiunt Deo, ac diuinis, qui sunt Sacerdotes.

Finis Libri Quarti.

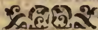

DE

DE IVRE NATVRALI ET DIVINO ECCLESIASTICAE LIBERTATIS ET POTESTATIS.

LIBER QVINTVS.

Argumenta deducta ex illustrissimis exemplis antiquorum Patrum, SS. Babylæ, Chrysostomi, Ambrosij, Synesij, è quibus probatur ecclesiastica libertas, ac potestas supra omnem imperatoriam potestatem, quoad personas, templa, ac res etiam sæculares. Cap. I.

EQVE vero admittendum nobis vllo modo ecclesiasticam immunitatem fuisse vlla humana lege inductã, cum nulla possit humana lex afferri, quæ illam sanxerit, cum cœpta est obseruari aduersus omnium potentissimos Imperatores, exemplis id illustrissimis comprobemus. Babylas fuit Episcopus Antiochenus, imperantibus Gordianis, vt patet ex Eusebio libri septimi cap. 21. & sequentibus. Eo sedente Imperator Romanus in illis regionibus degens, cum iuuenem regium contra omnem fidem, iustitiamque necasset, exercitu stipatus in tem-

plum volebat ingredi recens à scelere, ac cęde. Babylas id videns in conspectu populi, atque exercitus totius, *manu in pectus Imperatoris impacta ingressu templi exegit, vel (* verba sunt Sancti Ioannis Chrysostomi lib. aduersus gentiles *) vti scelestum, atque inquinatum illum à sacrosancto grege repelleret, sic eiecit, & à reliquo armento separauit, nihil prorsus respiciens eorum omnium, quæ videbat, quæque terrifica illis videntur, quin potius illum viriliter, atque admodum generose expellendo diuinis legibus vim, ac tyrannidem patientibus opem tulit. Atqui quanta Babylas erga cæteros fiducia vsus sit, hinc constare potest. Quē nam enim ex alijs metueret, qui aduersus ipsumet Imperatorē tantā sibi potestatē sumeret?* Et mox. *Omnia libere agere licebat (* Babylæ *) & Imperatorem conuicijs aspergere, & diadema capite detrahere, & pugnis eū contūdere; nam & dexterā in pectus iam impegerat.* Rursus. *Eorū certe ora obturauit, qui impudentia quadam abutentes affirmare audent, quām Christiani libertatē Apostolis tribuimus* (audi Ecclesiasticæ libertatis oppugnator) *eā, non nisi fictā quandam à nobis iactantiam esse.* Et paulo post. *Futurorum enim posthac, & sacerdotum, & Regum animos horum quidem demisit, illorum autem extulit planum faciens terræ, & eorum, quæ in terra fiunt curam, & præfecturam verius residere penes sacerdotem, quam penes eum, qui paludamento ornatus, ac purpura indutus est, necnon oportere de potestatis huius (* sacerdotalis *) amplitudine sacerdotem nihil detrahere, sed hominem potius exuere, quam auctoritatem huic principatui supernè à Deo attributam deponere.* Hæc Sanctus. enarrans Babylam deinde in vincula coniectum, & necatum fuisse ab Imperatore illo, quamuis hac in re fuisset habitus, vt ouis quædam, discipulus, ægrotus, ac filius ab ipso Babyla, vti pastore, magistro, medico, ac parente. atque idcirco à templo expulsum, vt agnosceret admissum scelus, ac resipisceret: ita namque vtrumque nominans, vt diximus, Sanctus Chrysostomus rem totam recenset. E quibus colligimus, ecclesiasticam libertatem, potestatemque quoad templa, & cuncta quæ in terris fiunt, iure diuino maiore esse, quam imperatorum, potiusque vitam ponendam, quàm sinere, vt quidquam ex hac potestate detrahatur. Vt autem cognoscamus hāc potestatem diuinitus commissam residere in ipsis sacerdotibus, consideremus illud, homicidas ad templum confugientes tutos esse; perinde ac si ad ipsum Deum confugiant: neque possint positi in Dei sinu, patrocinioq. auelli, nisi Deus

reiiciat per sacerdotes ipsius personam tenentes ; & tamen Sanctus Babylas arcuit ab ingressu templi homicidam Imperatorem, qui tamen nulla humana lege arcebatur, neque extabat vlla ecclesiastica, quę solum foret ecclesiastica, ac non diuina omnino simul, id vetans. Videtur autem fuisse Imperator hic Philippus, quem Christianum quidem fuisse, sed flagitiosum, scribit Eusebius his verbis cap. 27. lib. 2. *Fama est istiu* (Philippum) *Christianus namque erat, cum precationum in die postrema vigiliæ Paschatis vna cum multitudine in Ecclesia particeps fieri vellet, non prius ab Episcopo, qui tunc Ecclesiæ præerat*; (is erat Fabianus Papa, vt Eusebius idem scribit) *permissum esse intrare, quem, si confessus fuisset, & inter eos, qui peccatorum vinculis adhuc tenebantur astricti, locumque pœnitentiam agentibus præstitutum occupabant, se sua sponte collocauisset, Episcopumque dixisse eum non alia conditione, nisi istud faceret propter multa delicta, quæ ab illo ferebantur admissa, aliquando ab ipso in Ecclesiam receptum fore. Imperatorem autem alacri animo, & lubenti Episcopo morem gessisse, & ingenuam modestiam, ac religiosam, piamque affectionem Dei timore incitatam re ipsa declarasse memorant*. Hæc Eusebius de Philippo, quem & Christianum fuisse tradit Vincentius Lyrinensis, alijque multi scriptores antiqui. Babylam porro præsidisse Antiochiæ ineunte Imperium Philippo narrat idem cap. 23. historiæ. Non potuit autem Numerianus esse, qui reiectus est per Babylam ab ingressu templi. Nam refert Eusebius lib. 6. cap. 32. imperante Decio Philippi successore Babylæ defuncto substitutum Fabium. Numerianus autem post annos triginta, ac plures multis aliis Imperatoribus intercedentibus imperare cœpit. neque similiter Decius fuit, qui per Babylam reiectus est ab ingressu templi, quia numquam legitur Decius, ex quo factus est Imperator, in Asia fuisse, aut ex Europa discessisse, vt apparet è Zozimi lib. primo, Eutropij nono, Aurelio Victore, & aliis, ac multo minus locum tenuit Decius ouis, discipuli, filij, ægrotiue sanandi respectu Episcoporum Christianorum, sicuti Sanctus Ioannes Chrysostomus narrat tenuisse Imperatorem respectu Babylæ. ac veluti numquam legitur Decius fuisse in Oriente, & Asia, ex quo factus est Imperator: sic Philippus in ea fuit, Gordianumque adolescentulum Gordiani Imperatoris filium cōtra omne fas occidit; dederat namque huic se ille in fidem, &

in locum parentis Misitheo socero defuncto, inquit Iulius Capitolinus, sibi adsciuerat, neque voluit armis dimicare cum ipso, qui iam dolo malo imperium sibi arripuerat: quæ constant omnia è Iulio Capitolino, & conueniunt ijs, quæ refert de Imperatore eiecto Sanctus Ioannes Chrysostomus. Qui ostendens ab Episcopis exercendam potestatem, licet id non sit aliis profuturum, veluti neque Philippo Imperatori profuit, à Babyla exerceri illam; Babylasque ad eum curandum voluerit exercere. Subiicit, *namque oportet suo officio fungi, etiamsi inde nullum lucrum ad alios dimanet: neque enim ipsi Babylæ ad Imperatoris quidem emolumentum libertas profuit*. Et post, *Admirabili viro Babylæ discipuli salus desideratior erat, quam expectata è carcere merces, cui quidem gratius certe accidere nibil potuisset, quam si per discipulum resipiscentem huiusmodi laudibus priuari ipsum contigisset, seu, vt verius dicam, si discipulus prorsus in istam morum peruersionem dilapsus non fuisset*. Hæc Sanctus Ioannes Chrysostomus de sanctissimo Babyla, & iure diuino ecclesiasticæ immunitatis tuendo, quamuis inde mors sit consecutura, quamuis aduersus Imperatorem maximum pugna sit nobis futura, nihil inde emolumenti contingat, alij sint in maiora flagitia lapsuri, simus in principio iam tunc adolescentis Ecclesiæ. Vbi sunt igitur, qui volunt ecclesiasticam immunitatem libertatem, potestatemque humano iure sancitam? vbi qui ecclesiastico tantum non diuino, & ecclesiastico simul? An tanta agenda pro ijs iuribus, quæ variari possunt, ac debent, pro temporum, locorumque varietate, qualia sunt, quæ ecclesiastica solum, non etiam diuina sunt? An non Sanctus Chrysostomus ius potestatis hac in re diuinum contendit esse? & sanctissimus martyr Babylas, vti diuinissimum propugnat aduersus tot, ac tanta tempore alienissimo?

Vidimus quid egerit Patriarcha Antiochenus vir sanctissimus, non alio iure, quam diuino innixus, in propugnanda, & in tuenda ecclesiastica immunitate templorum, suaque potestate exercenda aduersus Imperatorem Christianum, vel etiam semichristianum. Nam propter ingentia, multaque facinora Christiani scriptores, non Philippum primum Christianum Imperatorem, sed Constantinum semper soliti sunt proferre.

Videamus, quid Patriarcha Constantinopolitanus vir item

san-

sanctissimus, aduersus Imperatricem moderandi imperij Romani consortem sit ausus, ecclesiasticam libertatem non alio iure, quam diuino sibi datam exercens.

Igitur Leo Imperator oratione de vita Sancti Ioãnis Chrysostomi narrat iniuste condẽnatum fuisse Theognostum quendam, qui in exilium profectus est cum coniuge, ac liberis, fiscoque addicta sunt cuncta ipsius bona, & in his vinea: quam cum reuersa vxor defuncto marito repeteret, Imperatrix ingressa forte illam in suburbanis sitam, decerpto propriis manibus racemo, locique amore capta emit praetextu cuiusdam legis huiusmodi emptioni suffragantis, pretium viduae se exsoluturam professa. Implorat auxilium Sancti vidua, propriam vineam reposcens. Multis rogauit Augustam Sanctus, vt eam viduae redderet. Illa iure id factum, legisque permissu, ac priuilegio renuebat. Igitur die festo cum plenum iam populo templum foret, & adesset in illo Imperator, ac tum caeteri omnes, tum qui Imperatricẽ praeibant honoris causa, fuissent ab ostiarijs admissi, Augustae soli, simulatque attigit limen Ecclesiae, protinus occlusae sunt fores: adituque Imperatrix est exclusa. indignabunda mulier, quae non in Sanctum conuicia iactauit? è stipatoribus quidam miles exerto ense ianuam diffringere aggressus, exarescentem continuo manum sensit. Attonitis prodigio cunctis, palatium timore perculsa, & obmutescẽs repetit Imperatrix, satelles paenitentia ductus omni cum reuerentia procidit ad Sancti pedes, ac sanatus est.

Accidit & aliud admiratione plenum. Paulacius Aegypti Praeses, viduae cuidam, quam scribit Alexandrinam nomine Callitropem fuisse Metaphrastes, debebat aureos quingentos. eo nomine Augusta Paulacium compellit ad persoluendas auri libras centum; creditrici restituit aureos tantum triginta sex. quae cum nihil amplius extorquere posset, ad Sanctum confugit. Hic perspiciens nullum superesse aliud remedium, retineri in carcere debitorem curauit. Is à se persolutum aes alienum totum excipiebat, Imperatrixque ipsa id testificabatur, vrgebatque, vt liber dimitteretur. quod ne fieret, Sanctus prohibebat. Misit idcirco illa duos Centuriones, qui vi abductum è carcere Paulacium dimitterent. Aggressos eam rem de iussu Augustae deterruit Angelus horribili aspectu, strictoque ense minitans. Quod vbi illa resciuit, reliquum pecuniae restituit.

Hæc S. Ioannes Chrysostomus aduersus Augustam, Paulaciumque ab ipsa defensum, quæ refert Imperator Leo. Quod si ille liber non erat ab omni ciuilium legum vinculo, & ab omni vel eminētissima potestate, quì potuisset hæc efficere? Agebatur, inquiet aliquis, de peccato. Atqui in omni nostra actione, siue interna, siue externa, agitur de peccato. Non erit itaque locus vllus vlli exceptioni, vt supra concludebamus. Nam quoties Episcopus contendet aliquid esse peccatum, liber est ab omni potestate, neque aduersus ipsum poterit agi, vel excipi, quasi sit ipse criminosus, vel in aliquod magnum, vel paruum peccatum inciderit. Dicet enim, vel hoc ipsum, quod agitur aduersus ipsum, vel excipitur, quodcumque sit, esse peccatum.

Multa itaque sunt adnotanda ex allata historia, præter id quod adduximus.

Primum. Verum est Episcopi esse iudicare, an lex iusta, vel iniusta sit. Eudoxia namq; lege se defendebat, asserens, vineam lege id concedente à se emptam, quam Sanctus vir nullo loco duxit.

Secundum. Iudicia vel ab ipsis Imperatoribus, Imperatricibusve approbata, posse ita rescindi ab Episcopo, vt sit ipsi fas eos, easve excommunicare. Quod si iura sæcularia sequamur, Princeps est legibus solutus, & Augusta eodem potitur priuilegio, vt Vlpianus, inquit l. Princeps. ff. de legibus. Non tamen aliquis horum solutus est, ac liber à nexu Episcopalis potestatis.

Tertium. Fas esse Episcopo, carcere debitores includere, nedum facinorosos, quin eos, quorum patrocinium suscipiunt Principes supremi, & qui excusandi videantur à peccato. Nam Paulacius, quod habebat, iam persoluerat Augustæ, & aliqua excusatione dignus apparebat.

Quartum sumitur hinc argumentum, confirmari iudicio diuino, hæc omnia iuris diuini esse non modo, quia Sanctus hæc egit, non alia potestate id se agere professus, quàm diuinitus accepta, ac diuina, & qualis est potestas, tale est etiam ius. sed ob illud etiam, quia miraculis totam rem Deus consignauit, palam faciens à se per suos ministros ea fieri aduersus omnium summos Imperatores in terris. Ex his omnibus etiam clarissimum fit. quid senserit S. Ioannes Chrysostomus in expositione verborum Sancti Pauli Apostoli, capite 13. epistolæ

ad Rom. ita scribentis: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est.* Patet enim sensisse Imperatores ipsos Episcopis esse subiectos, Episcopos vero sublimioribus se Archiepiscopis, Patriarchis, atque hos Pontifici Romano. Quocirca appetitus ipse, & iniuste condemnatus à quodam conciliabulo per Imperatorem; Imperatricemque coacto, ad S. Innocentium appellauit, vt in dialogo Palladius refert, & S. Innocentius tota de re factus certior, expulso per vim de sede Ioanne Chrysostomo, Imperatorem, Imperatricemque excommunicauit. quæ referunt Gennadius, Nicephorus lib. 13. cap. 34. Glicas annalium, par. 4. & nos ea retulimus lib. 5. signo duodecimo de Signis Ecclesiæ Dei. Et tamen agebatur ab initio de re sæculari, & quidquid actum fuerat ab Eudoxia cum coniuge Theognosti legis permissu asserebatur actum. Et quidquid aduersus Ioannem Chrysostomum perpetratum fuerat, id auctoritate Episcoporum fuisset confectum, quamuis re ipsa per factionem nihil non fuerit transactum.

Videamus post hæc, quid Occidentis egerint Episcopi. Thessalonicensis populus ingenti flagitio Bothericam militum præfectum seditione concitata occidit: pœna grauis exigenda erat à sontibus, quod nulla causa tanti sceleris admittendi adesset, nisi effrænis libido populi exposcentis, vt Præfecti auriga ob suspicionem commissi strupri cum coniuge Præfecti in carcerem missus educeretur ad spectatores oblectandos in circo cursus agitatione: Episcopi, & in his S. Ambrosius, egerunt cum Theodosio Imperatore, vt reis pœnam condonaret, idque illis ita est pollicitus. Mox eius Consiliarij perfecerunt, vt mentem verteret; neq; promissis staret; nam quando expedit Reipub. ne delicta remaneant impunita, nimium videbatur indulsisse in tam graui flagitio facinorosis hominibus Imperator. Quamobrem nimium latus aditus aperiebatur scelestis, & audacibus ad crimina perpetranda, spe tam laxæ lenitatis in populo, atrocissimoque facto, periculumque erat, ne hoc exemplo cæteris in ciuitatibus commouerentur seditiones, & magistratus passim contrucidarentur; neque promissa obseruanda in publicum detrimentum; Principemque, & quemuis nil valere in destructionem communis boni, sed ei potestatem solum datam in ædificationem, pactaque idcirco nulla esse, quæ publicum statum conuellunt. Hinc oriri tyrannos, qualis paulo ante fuerat Maximus. hinc legi-

timos

timos Imperatores occidi à factiosis, quod haud ita pridem contigerat Gratiano, & Valentiniano. Aliud esse priuatum delictum priuato remitti: publicum vero in publicam personam, vix est vt remitti posit, cum; si quid priuato auferatur ex vna parte, posit ex alia facili refici, at si publicum concidat, quid contra poterit reponi? Hæc & his similia poterant adduci aduersus promissiones Theodosij, quibus ille impulsus mandauit secreto certum numerum sontium capi, atque occidi, vt Sozomenus libri septimi, capite vigesimo quarto refert. Milites, quod eorum Præfectus fuisset occisus, ira inflammati, mandatique fines transgressi, sic impetum fecerunt in populum conclusum in Theatro, vt innoxios multos interfecerint, & atrocissimæ seuitiæ exempla ediderint. Nullus episcoporum fuit, qui aduersus Theodosium quicquam diceret, faceretue, quippe inuito ipso scelus fuerat admissum, fidesque episcopis non fuerat ab ipso seruata, non omnino temere. Cum tamen post aliquod tempus Mediolanum venisset Imperator, aliis temporibus Constantinopoli solitus commorari, ibique domicilium proprium habere, non Mediolani, vt ex historicis cunctis apparet, S. Ambrosius volenti ingredi templum fit obuiam, vetatque ingressum, quin scelus illi obiiciens iubet, inquit Theodoretus libri quinti capite decimo septimo, vt vinculum capessat, & quemadmodum pænitentes solebant, sese alliget, & in luctu maneat vsque ad præfinitum tempus. Imperata facit Imperator, & in lacrymis, sordibusque pænitentium iacuit octo menses, & quamuis in Natali die Christi veniam per Ruffinum primæ post Imperatorem auctoritatis precatus esset, aditum tamen ad templum adeo non impetrauit, vt sanctus Ruffinum vocarit impudentem canem, qui id petere auderet. Per se igitur adiit episcopum stantem ante fores templi in ædicula, ad excipiendas salutationes, accessitque obsecrans, vt vincula soluat. At Ambrosius tyrannicum dixit esse eius aduentum, ipsumque insanire contra Deum, & illius leges proterere. Tunc Imperator, *Non obstinato*, ait, *animo leges sancitas impugno, neque sacra limina per nefas ingredi cupio, id oro, vt soluas vincula, & proponas tibi ante oculos clementiam illius, qui est Dominus omnium; & ne mihi occludas ianuam, quam ille omnibus, quos peccatorum suorum pæniteat, patefecit.* Cui Ambrosius, *Quam tu*, inquit, *pænitentiam post tam graue scelus admissum ostendis? Quæ medicamenta*

dicamenta ad vulnera tam difficilia curatu sananda adhibuisti? Tuum est, inquit Imperator, medicamenta ostendere, eaque temperare; & vulnera, quæ ægrius curentur, obligare; meum autem, quæ sunt adhibita, accipere. Tum Sanctus, quæ iudicauit expedientia iubens, solutis vinculis admisit ad templum. ingressus ille pronum sese humi abiecit, illud eloquens. *Adhæsit pauimento anima mea, viuifica me secundum verbum tuum*, manibusque capillos lacerans, frontem feriens, lachrymis solum rigabat, veniam supplex exposcens. Vbi vero tempus offerendorum munerum aduenit, surgens cum lachrymis accessit ad altare, obtulit, & intra cancellos constitit. Id videns Sanctus, edixit illi per diaconum, loca illa deberi solis sacerdotibus, ab aliis tangi nefas esse: proinde egrederetur. obedijt Imperator, excusans nulla se id animi confidentia fecisse; verum quod Constantinopoli ille ipsi fuisset assignatus locus. Hæc Ambrosius. è quibus plurima colligimus.

Primum quidem maximam fieri potuisse à prudentibus sæculi in proposito facto ambiguitatē, numquid expediret Reipub. seruari fidem datam Episcopis, ac numquid eam potuisset Princeps in damnum Reipub. obstringere.

Secūdum, numquid S. Ambrosius potuisset excommunicare Theodosium. Non enim videbatur hic esse ouis ipsius, neque ipse illius pastor, cum soleret esse Imperatori domicilium vel Romæ, vel Constantinopoli.

In reliquis videbatur omnino excusandus Theodosius; quod enim milites excessissent in cæde facienda modum, non erat ipsius culpa. factum porro pertinebat ad potestatem sæcularum, iudicisque sæcularis cognitionem. Nihilominus adeo liberi sunt ecclesiastici ab omni principum sæculariū iudicio, vt necesse fuerit Imperatori maximo, cuius vmbram vix posteri asseruant, vel subire Episcopi iudicium, pœnasque ab illo inflictas, vel appellare ad Pontificem Romanum. Nam spectabat ad Sanctum Ambrosium iudicare an Reip. conduceret, necne, fidem datam tueri, & an Theodosius esset, quamdiu Mediolani morabatur, ouis ipsius, non ad Theodosium. Maluitque religiosissimus Princeps obedire Antistitis seuerissimæ, vt aliquis arbitraretur, sententiæ, quàm disputare de potestate Episcopi, & libertate ecclesiastica, i nunc, & inter Christianos Principes inuenias Theodosium. Non est itaque miran dum, si fœlicissimus in administratione imperij Theodosius

fuit, felicissima ipsius tempora fuerunt, liberiq. ipsius tantum paternæ felicitatis adepti sunt, quantum pietatis ab illo traditæ retinuerunt. Vereque ab eodem dictum refert Theodoretus libri quinti cap. 14. *Aegre tandem didici, quod inter Imperatorem intersit & Episcopum. Aegre tandem reperi veritatis* (nota hæc verba) *magistrum. Nam solum Ambrosium noui Episcopum dignum eo nomine*. Hæc Theodosius Theodoreto referente.

Ex ijsdem concludimus, diuini iuris esse ecclesiasticam libertatem: humano enim iure, atque humana potestate nulla poterat hæc Sanctus Ambrosius. Humana siquidem maximè præstabat Theodosius. Neque in facto proposito lex vlla adduci poterat ecclesiastica, quæ Sancto Ambrosio tantam tribueret potestatem, si bene singula, quæ afferuntur, examinentur. ac Theodosius ex veritate factum, quidquid Sanctus Ambrobrosius fecit apertissime confitetur. Et nihil æque bono publico, & Imperatoriæ potestati, ac maiestati conducere existimauit, quam religionem, religionique addictos viros colere, reuereri, & eorum præceptis obedire.

Haud forsan dissimile dicet aliquis illud, quod contigit Theodosio iuniori. Nam cum monachus, nescio quid ab ipso efflagitaret, neque illud modo vllo concedendum foret, Imperatorque id denegaret, excommunicationis sententiam protulit in eum monachus. Quam sane adeo non contempsit ille, vt noluerit accumbere ad mensam, nisi prius Constantinopolitanus Patriarcha excommunicationem nullam declarasset, & ipsum Monachus absoluisset; & tamen doctissimus omnium testimonio scribitur fuisse Theodosius iunior, idemque felicissimus, & maximus: quæ constāt omnia è Socrate libri 7. cap. 22. Sozomeno libro 1. & 9. cap. 1. Nicephoro vigesimi quarti tertio.

Adduximus hucusque antiquissima exempla sanctissimorum Episcoporum, ex Oriente quidem Sancti Babylæ Antiocheni patriarchæ; è Septentrione Sancti Ioannis Chrysostomi Episcopi Constantinopolitani; ex Occidente Sancti Ambrosij. Verum num Meridies hac in re nobis erit obscurus, ac meridiana lux in tantis splendoribus haud lucebit? Eia igitur è toto orbe audiantur præconia maxima ecclesiasticæ potestatis supra maximam sæcularem. Theodosio iuniore imperante Pentapoli in Cyrene præerat Synesius Ptolemaidis Ar-

chie-

chiepiscopus, eidemque prouinciæ summo iure ab Imperatore constitutus est præfectus Andronicus Berenicensis. Hic multa atrocia perpetrauit in aliquos è populo, sibi, suæque potestati subiecto. Præterea vero pro foribus templi appendit libellum, quo nonnulla in Christum contumeliosa continebantur. Id videns Synesius anno Christi quadringentesimo vndecimo, sui vero episcopatus primo, quantum colligit ecclesiasticæ historiæ restaurator Cardinalis Baronius tomo quinto, Episcoporum Concilium coegit, hominemque arrogantissimum simul, & efferatissimum excommunicauit, omnibus præcipiens, ne eum modo vllo reciperent. Quid Andronicus? licet elatissimæ, & obstinatissimæ mentis foret, supplex tamen adiit episcopos, veniam petiit. recusabat illi eam dare Synesius, & absoluere. Precibus tamen omnium victus dedit, atque absoluit, hac tamen conditione, quæ prius omnino est expleta, vt omni potestate deiectus, atque exutus nihil amplius in Cyrene tractaret. Paruit ille, atque absolutus est. Quid his in rebus modo dicemus? quid adnotabimus?

Primo fuisse hæc omnia tractata ab Episcopis inconsulto non modo Imperatore, sed etiam Pontifice summo.

Secundo fuisse cuncta expedita à Synesio intra breue tempus, ac primo suæ potestatis anno, vix vnica, vt apparet, citatione, ac nullo prope processu, vt loquuntur.

Tertio depositum fuisse Andronicum per Synesium solum à sæculari præfectura. Quonam iure id egisti quæso Synesi? Adesto, vocant te in ius ante Christi, & hominum tribunal nostræ ætatis scriptores. Esto, fuerit tibi facultas excommunicandi; quanam potestate è præfectura nobilis prouinciæ es ausus depellere inconsulto Imperatore istiusmodi virum? quid tibi hoc assumis primo episcopatus anno? Hæc Synesius egit, actumque perstitit, ac Deus comprobauit, licet homines huius sæculi prudentes improbarent veluti omnino iniustum, & maxime iniurium; magistratusque hac in re se læsos conquererentur. Sic enim Synesius ad Theophilum Patriarcham Alexandrinum, commendans illi Andronicum à se deiectum ex præfectura, ac fugatum; sed tamen pœnitentem, & obedientem, Alexandriamque idcirco petiturum, scribit. *Periit iustitia ex omnibus; Andronicus & prius iniuria affecit, & nunc iniuria afficitur* (hæc erant hominum verba aduersus acta Synesij) *Ecclesiæ vero mos est exaltare quidem humilem, humiliare*

vero sublimem. Nunc itaque Andronicum odisti quidem ob ea, quæ fecit, quare etiam progressus est, vt ad hæc deuenerit. miserere autem nunc ob id, quod cum his, qui in execratione sunt, conuersatus est. Nam & eos, qui nunc in potestate sunt, propter ipsum offendimus. at horrendum est, si numquam in felicitate consistemus; sed cum flentibus semper lacbrymabimur. Nos igitur hic ipsum tribunali exemimus, & de cætero multo pauciores calamitates ipsi fecimus: etsi pietas tua ipsum cura dignum ducet, hoc ego maximum signum suscipiam, quod non penitus homo ille sit reprobatus à Deo. Hucusque Synesius Episcopus. non modo Philosophus, sed humanarum rerum, publicarumque simul administrandarum peritissimus, quod eius epistolæ ad Imperatores declarant.

Hæc igitur exempla sit satis adduxisse antiquissima omniũ, vt sciamus ecclesiasticam libertatem, qua non modo liberi sunt ecclesiastici ab omni vel omniũ sęcularium suprema potestate, sed huic præsunt, atq; imperant in eius actionibus, sentẽtijs, ac iudiciis diiudicandis, potestateq; exuendis ipsis omniũ maximis præfectis, quamuis ad publicum statum pertineat, & in dubium reuocari posset ex ipsis ecclesiasticis legibus, quidquid ecclesiastici conabantur; innumera possent afferri in medium, quæ post hæc euenere, & nos alibi attigimus.

Argumenta desumpta è constitutionibus Conciliorum, Ephesini, Romanorum, Lateranensium, & Tridentini.

Cap. II.

SEd enim videtur hoc definitum Conciliorũ, maxime vero vniuersalium sanctionibus, inter quæ primum nobis occurrit Concilium Ephesinum, cui ducenti Episcopi adfuerunt, tomo quinto editionis Peltanę cap. 21. in quo refertur, & approbatur à Concilio lex Theodosij iunioris, testificans diuini iuris esse ecclesiasticam libertatem, quoad omnia. sed quando eam legem recitamus infra, cũ de testimoniis Imperatorum tractamus; idcirco primum sit nobis Romanum quartũ, quod

Sym-

Symmachi Papæ temporibus est habitum dominante in Italia Gothorum Rege Theodorico, & à ducentis triginta Episcopis ex vniuerso orbe Catholico conuocatis, vt apparet, est confirmatum. In illo igitur sic tota Synodus respondit cap. 2. ad interrogationem Maximi Episcopi, omnium Episcoporum nomine loquentis. *De me licuit laico legem dare? sancta Synodus dixit: non licuit*. Et capite tertio sic decreuit. *Sancta Synodus dixit: liquet secundum prosequutionem venerabilium fratrum nostrorum Laurentij, Petri, Eusebij, Cresconij, Maximi, vel Stephani, nec apud nos irritum habetur, hanc ipsam scripturã nullius esse momenti, quam, etiamsi aliqua posset subsistere ratione, modis omnibus in synodali conuentu prouida beatitudinis vestræ sententia eneruari conueniebat, & in irritum deduci, ne in exemplum remaneret præsumẽdi quibuslibet laicis quamuis religiosis, vel potentibus in quacumque ciuitate quolibet modo aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sacerdotibus disponendi indiscusse à Deo cura commissa docetur*. Hæc Synodus aduersus edictum Regis Odoacris, iubentis, ne Romanus Pontifex eligeretur absque ipsius consultatione, ac ne quid ecclesiæ res alienaretur, manifeste docens, curam ecclesiasticarum facultatum à Deo solis sacerdotibus indiscusse commissam; laicis vero ita vetitam, vt neque in vtilitatem earum quicquam statuere posint.

Notanda vero multa sunt ex hoc decreto.

Primum verba illa, *Quarum solis Sacerdotibus disponendi cura commissa docetur*, proferri æque principaliter, atque alia, quibus irrita declaratur lex Odoacris. Idcirco vim legis habere imperantis, vt ita credatur, cum dici posset, non ita esse, si verba illa ad confirmandam dumtaxat declarationem pronunciarentur, rationem declarationis exponentia. Nam quandoq; Concilia rationes afferunt accommodatas rei præsenti, alioquin falsas, sed ab aduersariis cõcessas, aut infirmas, & probabiles.

Secundo illud verbum, *docetur*, explicare vim magisterij Ecclesiastici, & Synodalis, cui quilibet credere tenetur, veluti discipulus magistro docenti; dictumq. est, *docetur*, quasi Synodus loco Christi summi magistri id proferat, neque velit dicere docemus, sed *docetur* ab eo, qui est summus Magister, Matthæi 23.

Tertio indiscusse solis Sacerdotibus curam à Deo commissam

ſam facultatum Eccleſiaſticarum, quod non modo legem ſententiam, & adminiſtrationem, tributumve ijs imponere ſit vetitum laicis, ſed etiam curam, quamuis neque diſcutere aliquid, neque cogitare de illis velint.

Quarto, ſi per ipſum Deum Regi non licet tueri Eccleſiaſticas facultates abſque libero Epiſcoporum, & Sacerdotum conſenſu, ac petitione, quanto minus licebit, eas tributis onerare, aut aliis adiudicare? Quanto præterea minus de perſonis aliquid conſtituere: idcirco enim ſupra dixit Synodus, laicis non licere de Eccleſiaſticis perſonis legem ferre.

Quinto, ſi culpa eſt immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti, cap. culpa de reg. iur. in Sexto, quanto magis adeo vetitæ, vt etiam cogitatio prohibita videatur, quod non contigit niſi in ijs, quæ per ſe vetita ſunt, vel quæ Deus ipſe vetuit, ita vt alij, nihil contra ſtatuere poſsint.

Sexto, obſeruandum dici Eccleſiaſticarum facultatum curam ſolis Sacerdotibus commiſſam, non etiam profanarum, quod harum ſit cura tam laicis, quam ſacratis viris commiſſa, quatenus referuntur, aut non referuntur in Deum, quæ poſsidentur à laicis dominis.

Septimo, Si Epiſcopi non poſſunt Eccleſiaſticarum facultatum curam laicis ita committere, vt ijs ſit poteſtas in illas, quod ipſis ſolis commiſſa ſit, patet non ab vlla lege humana, ſed ab ipſa mere diuina lege, ac proxime, & omnino ab ipſo Deo commiſſam; alioquin poſſent ipſi diſſoluere hanc obligationem: vt habetur l. nihil tam naturale de reg. iur. falſumque eſſet ipſis ſolis hanc à Deo curam commiſſam.

Secundo igitur loco ſubiicimus illud, quamuis ad Pontificem Romanum pertineat declarare, quibus in cauſis ſit nec ne iuri diuino locus, cum tollere illud nullo modo poſsit; tamen anno milleſimo centeſimo vndecimo accidit, quod ſumus dicturi. Maxima fuit inter Gregorium ſeptimum, & Henricum tertium Imperatorem, Germaniæ vero Regem quartũ, contentio de inueſtituris Epiſcoporum, Regaliumque iuribus, quod Imperator ius dandi hæc ad ſe pertinere affirmaret, & vellet; contra vero affirmaret Pontifex Romanus. Incredibile eſt quantum ſanguinis humani effuderint Imperatores, vt hæc ſibi arrogarent. Henricus quartus Imperator tertij filius, patre ex Imperij gubernaculis deiecto, ac miſerrime defuncto, & inſepulto, Paſchalem ſecundum decreuit aſtu circum-

cum-

cumuenire. Igitur promissis amplissimis allectum Romæ ipsum cepit, atque maxima ciuium Romanorum strage facta abduxit vna cum multis Cardinalibus, & Præsulibus fœdissime vinctis, & ad montem Soractis peruenit exercitu maximo cinctus; vrgebatque vt sibi ius dandi inuestituras, ac Regalia permitteret, & Imperij coronam, dignitatemque largiretur. Suadebant id Episcopi multi. Respondit Pontifex libera voce (verba sunt hæc Abbatis Stadensis, qui non longe abfuit ab hoc sæculo, scriptor Pontificibus Romanus infensus) *Non timeo, inquit, dominum vestrum Regem, occidat corpus, si vult, amplius non habet, quod facit, multũ quidem prosperatus est, in cæde ciuium & cleri. Sed dico vobis in veritate, quia de cætero non assequetur victoriam, nec videbit pacem in diebus suis, sed nec filium generabit, qui sedeat in throno eius. Cum hæc renunciata fuissent Regi, iratus est valde, iussitque omnes captiuos decollari in facie Papæ; ipse vero instanter hortabatur eos pro iustitia mori, promittens eis vitæ æternæ præmia. At illi vnanimiter prouoluti pedibus eius orabant dilationem vitæ. Tunc Pontifex fusis lacrymis contestatus est cordium conspectorem, se malle mori, quã cedere, si non præpediret ouibus Christi iure impendenda compassio fecit agitur quod necessitas imperauit, promisitque se Regem consecraturum, vt captiuitas relaxaretur. Reuersique in Vrbem Papa, & Cardinales, fecerunt Regi secundum voluntatem eius, dederuntque ei priuilegium super omnibus, quæ desiderauit.*

Anno Domini millesimo centesimo duodecimo, postquam Imperator percepta benedictione Theutonicas reuisit terras, collecta est in Vrbe Roma Synodus centum viginti Patrum, vbi Papa acrius incusatus est pro eo, quod Regem sacrilegum ad imperiale culmen prouexisset. Insuper constitutiones Episcoporum, quas Patres sui Ecclesiastico iure vsque ad mortem, & exitia defensassent, huic omnium indignissimo etiam priuilegio stabilisset. Ille prætendere cœpit necessitatis articulum, se quidem peccasse, sed impulsum; emendaturum se hanc noxam, secundum quod dictaret sanctum Concilium. Accepta igitur satisfactione incusantiũ, refriguit feruor, definitoq; Concilio priuilegiũ illud, non priuilegiũ, sed prauilegium vocitandum, ideoq; anathemate rescindẽdum sanxerunt, ipsum præterea Imperatorem à liminibus sanctæ Ecclesiæ sequestrandum censuerunt. Hæc ipsa Stadensis verba desumpta ab Helmodo, qui vicinior fuit his temporibus, scripsit lib.

1.cap.40. assentitur ijsdē Otho Frisingensis breuius omnia referēs lib.7.cap.14. Crantius lib.5.Saxoniæ cap.83.omnes scriptores Germani, & Boreales. Eadem Leo Ostiensis lib.4.cap.42.historia Casinensis.

Sed operæ pretium est, ac maxime pertinens ad rem propositam scire, quod actum fuerit in eo concilio. Sigonius non male explicat anno millesimo centesimo decimoquarto. lib.10.de Regno Italiæ è decreto Iuonis. In illo enim *Bruno Signinus Episcopus gratias*, inquit, *agamus, quod Pontificē Paschalem huic Concilio præsidentem proprio tandem ore scriptum illud audiuimus condemnantem, quod prauitatem, & hæresim continebat. Qua re audita quidam ex adstantibus Episcopis subdidit, si scriptum illud hæresim continebat: ergo qui scripsit illud hæreticus fuit. Tum Ioannes Caietanus commotus, tu in Concilio*, inquit, *& nobis audientibus Romanum Pontificem appellare audes hæreticum? scriptum à Pontifice confectum, malum quidem fuit, sed hæresis non erat.* Hæc ille.

E quibus apparet adeo iuris diuini esse immunitatem, libertatemque Ecclesiasticam, vt ob ineuitabilem necessitatem tolerare possint Ecclesiastici illam violari, sed ius dare, vt violetur, vel vt in potestatem laicorū redigatur, haud possint. Hoc est enim quod S. Ambrosius, vt supra dicebamus, aiebat, *non nego*, nunquam tamen dicebat, concedo.

Quocirca in illo Concilio, quod Paschalis Romam conuocauit, ita Gerardus Engolismensis Episcopus legatus ex Aquitania, totius Concilij consensu cunctis præsentibus pronunciauit, vt post Vpergensem, & alios refert idem Sigonius, *Priuilegium pro liberatione captiuorum Ecclesiæ à Paschali Pontifice per Henricum Regem extortum omnes in hoc sancto Concilio congregati legitima censura, & auctoritate Ecclesiastica, iudicio sancti Spiritus condemnamus, & irritum esse iudicamus eo nomine, quod in eo scriptum est iure lectum à nemine consecrandum, nisi prius à Rege instituatur, quod est contra Spiritum Sanctum, & iustam institutionem.* Hæc Gerardus, cui subscripserunt centum prope Episcopi.

E superioribus itaque sic argumentamur.

Primo, si libertas Ecclesiastica non esset iuris diuini proxime ab ipso Deo sanciti, potuisset Pontifex Romanus id concedere, quod concessit Henrico quarto. quod enim Pontificij iuris est, Pontifex aut abrogare, aut largiri potest, at irritum

declara-

declaratur, quasi nõ potuerit. ergo iuris est diuini. Non potuit autem, quia erat contra Spiritum sanctum, sic enim dicitur eo decreto.

Secundo, idcirco irritum declaratur, non quod metu est extortum, vel alio nomine, cum multis nominibus irritum declarari posset, sed quod est contra Spiritum sanctum. Atqui hoc modo est maius, quam si diceretur contra ius diuinum, quod scilicet ecclesiasticam libertatem minuere proximè lædat ipsum Deum, libertasque ecclesiastica sit diuinissimi iuris: alioquin primo frustra omitterentur aliæ causæ, ob quas irritum poterat declarari decretum. Secundo frustra diceretur *contra Spiritum*, non contra Ecclesiam, & Pontificias sanctiones. Tertio frustra etiam subijceretur, & *iustam institutionem tum humanam, tum diuinam*. At in legibus sacris nullũ verbum est ociosum, ac frustra positum, Matthæi cap. 5. & 12. & l. si quando, de leg. 1. & idcirco non bene aliquis exciperet omnia mala esse contra Spiritum sanctum, siue sint ex vi prohibitionis, siue natura sua.

Quod si quis dicat hic agi tantum de institutione, qua ius datur Episcopo in episcopatum, non de personis, aut fundis, bonisue immobilibus, & mobilibus. Respondemus tunc actum de potestate legitima, qua Episcopus vti poterat in quæuis temporalia, vt apparet è concertatione inter Pontifices illius temporis, & res, quam late historici narrant. Imperator enim nolebat Episcopum posse illa vti, nisi acciperetur ab ipso, aut ipsi subiecta assereretur. Contra statuitur adeo non esse hanc illi subiectam, vt neque subiici iure possit. & institutio nihil est aliud, nisi ius, quod legitime tribuitur iuxta Canones in Ecclesia, vel ecclesiastico beneficio, vt habetur in cap. 1. de reg. iuris in 6. Nominatio namque, & præsentatio nullum ius in re, vel ad rem nominato, ac præsentato tribuunt, & has possunt laici habere; electio, quæ solis clericis conceditur, ius ad rem confert; institutio, quæ fit à præsulibus, ius ad rem, & in re in ecclesiastico beneficio, & Ecclesia dat institutis. Hoc ius non potest communicari laicis, quod res ecclesiasticæ sint exemptæ ab eorum potestate, neque ius ad eas, vel in eas conuenire ipsis posset, vt habetur Canone trigesimo primo Apostolorum. Concilio Chalcedonensi. cap. 23. Nicæno. 2. cap. 3. Hispalensi cap. 9. ac late habetur 16. 9. 7. 1. si quis, & sequentibus. Ius in re facit, vt institutus Ecclesiã, beneficiũq; licite habeã, potiar, ad-

ministrē ius ad rē facit, vt electus alijs præferat in assecutione ecclesię, vel beneficij, nisi quid aliud cōtingat: nominatio, psentatioq; non impediunt, quo minus vno nominato, ac præsentato non possint alij nominari, ad præsentari. Quamobrem cum scribitur aliquibus laicis ex priuilegio concessa electio, non intelligitur propria electio, quæ tribuit ius ad rem; sed electio nominandi, aut præsentandi: cumque Carolo Magno, & Ludouico tributa asseratur ex priuilegio Pontificum Romanorum electio huiusmodi, intelligitur nominatio, & præsentatio; hinc legimus lib. 1. capitularium cap. 84. statutum his verbis à Carolo, & Ludouico Imperatoribus. *Sacrorum canonum non ignari, vt in Dei nomine sancta Ecclesia suo liberius potiatur honore, assensum ordini ecclesiastico præbuimus, vt scilicet Episcopi per electionem cleri, & populi secundum statuta canonum de propria Ecclesia remota personarum, & rerum acceptatione ob vitæ meritum, & sapientiæ donum eligantur.* Ad summum, temporalia cuncta, quoties Deo consecrantur, eiusmodi sunt, vt nihil licitæ potestatis sit sæcularibus in ea, nisi veluti exequutoribus clericorum, siue ecclesiasticorum: quod sit iuris diuini ecclesiastica libertas, atque immunitas.

Tertio probatur ex Concilio Lateranensi sub Alexandro Primo capite vigesimo nono, in quo ita legitur. *Graue nimis esse dignoscitur, quod in diuersis partibus mundi rectores, & consules ciuitatum, necnon & alij, qui potestatem habere videntur, tot Ecclesijs frequenter onera imponant, & ita grauibus, crebrisque exactionibus premunt, vt deterioris conditionis factum sub eis Sacerdotium videatur, quam sub Pharaone fuerit, qui diuinæ legis notitiam non habebat; ille quidem omnibus alijs seruituti subiectis, Sacerdotes suos, & eorum possessiones in pristina libertate dimisit, & de publico eis alimoniam ministrauit.* Hæc concilium, ad quorum declarationem dicimus.

A Pharaone Deum verum agnitum, ac statutum, vt omnia disponerentur in suo regno iuxta Dei spiritum, vt habetur capite 41. Geneseos, & psalmo centesimo quarto, vers. 21. Atque ita constituit immunes sacerdotes iuxta spiritum Dei, Iosepho sic constituente ex spiritu diuino. Quomodo igitur, inquit Concilium, Pharaoni non fuisse notitiam diuinæ legis? Non aliter potest intelligi, nisi quia nondū scripta lex erat vniuersalis, & publica ab ipso Deo, qua decerneretur, vt cuncti ipsius sacerdotes essent cum suis rebus à tributis immunes;

ideoque Rex istius legis nondum scriptæ notitiam non habebat, neque habere poterat, cum nulla diuina constitutio scripta, sicut postea, vt tunc est, promulgata esset de immunitate Sacerdotum: alioquin veri Dei notitiam habebat, Iosephumque *constituit dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ, vt erudiret principes sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret*, vt habetur in psal. 104. & ad suos dixit: *Et num inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit? dixit ergo ad Ioseph. Quia ostendit tibi Deus omnia, quæ locutus es, numquid sapientiorem, & consimilem tui inuenire poterimus? Tu eris super domum meam, & ad oris tui imperium cunctus populus obediet.* Hæc ille. Quamobrem cum dicit, Pharao diuinæ legis notitiam non habebat, intelligit diuinam legem, quæ constituit, vt sacerdotes sint liberi ab omni censu, etiam si dentur eis, eorumque familiæ alimenta: est itaque lege diuina constitutum, vt liberi sint sacerdotes, & eorum bona.

Quarto loco definitum videtur hoc in Concilio Lateranensi magno, quod est habitum sedente Innocentio Tertio, cui scribuntur admisse Patriarchæ Hierosolymitanus, & Constantinopolitanus, Metropolitani septuaginta, Episcopi quadringenti, Præsules ad numerum; sic enim capite quadragesimo tertio, quod est relatum in cap. nimis, de iur. iuran. *Nimis de iure diuino quidam laici vsurpare conantur, cum viros ecclesiasticos nihil temporale detinentes ob eis cogunt ad præstandum sibi fidelitatis iuramentum: quia vero secundum Apostolum seruus domino suo stat, aut cadit, sacri auctoritate Concilij prohibemus, ne tales clerici personis sæcularibus præstare cogantur huiusmodi iuramentum.* Hæc Concilium, manifeste volens clericos non esse obligatos obedire sæcularibus, nisi possideant temporale, cuius ratione sint obligati; vt contingit in feudis habitis à principe sæculari, & ita concessis, vt præstetur, quod solet ob illa, iuramentum fidelitatis. Affertur ex Apostolo ratio, quia ecclesiastici soli Deo, aut maxime, & in primis eius personam sustinentibus tamquam Deo parere sunt obligati, stant Deo obedientes, & qui secus exigunt aliquo modo nimis vsurpare nituntur de iure diuino.

Quidam respondent, hic iuris diuini nomine intelligi Pontificium ius, quod aliquando vocatur diuinu, quod à Dei sede procedat per viros Deo dicatos, Deiq; potestatē maxime referētes.

Sed contra hanc expositionem faciunt multa, eamque falsam ostendunt.

Ac primo, aperte est contra ipsa Concilij verba, è quibus habetur; ideo ecclesiasticum cogi non posse ad huiusmodi iuramentum præstandum, quia Dei seruus est. Vt autem sacerdos, & clericus, id est ecclesiasticus sit sacerdos, & clericus, ac propterea Dei seruus, non est ex humano canonum iure, sed ex Christi, Deique lege; qua per modos ab ipso Deo, Christoque institutos, ac per sacramenta certa fiunt aliqui clerici, & sacerdotes, ac ministerijs diuinis addicti. Sacramenta enim solus Christus, Deusque instituere possunt. Similiter, vt consecrata Deo non seruiant alijs vsibus, neque subiiciantur aliis ministeriis, est ab ipso constitutum. Sic igitur, cum Concilium dicat non esse obligatos clericos parere sæcularibus principibus; quia sunt serui alterius domini, atque hoc fit ex ipsa Dei institutione, ac iure, non ex Pontificiis sanctionibus, quæ sacramenta instituere non possunt, & à quibus primum non constituitur, vt quæ Dei sunt, Deo reddantur, manifeste cum dicat Concilium, iure diuino vetitum clericos præstare iuramentum fidelitatis, intelligit de iure, quod omnium maxime est diuinum.

Secundo idem probatur, quia alioquin verba illa *domino suo stat, aut cadit*; ineptè adducerentur. Possent enim dicere principes sæculares; ego sum dominus sacerdotum, quamuis etiam Deus sit Dominus, sicut Deus est omnium Dominus, & quorumlibet mancipiorum, & tamen Deus idem nos loco suo constituit; atque idcirco licet aliquis ciuis habeat suos seruos; nihilominus tam ciuis ille, quam serui nobis obedire tamquam subiecti debent, quia & nos domini sumus à Deo primo domino constituti. Eodem modo clerici, sacerdotes, & cuncti præsules ecclesiastici nobis, ac per nos Deo sunt subiecti, ac proinde obedire debent, & iuramentum fidelitatis præstare, sicut etiam debent illud præstare laici, vbi exigimus, etiam si nihil temporale possideant. Idcirco ne ineptè locutos Patres Concilij dicamus, asserendum nobis est, hic Deum sic intelligi dominum ecclesiasticorum, vt principes sæculares non sint interpositi, medijque inter ipsos, ac Deum; verum sint omnino exempti, ac liberi ab eorum potestate, ac soli Deo proxime subiecti, non ecclesiastica lege: nam si ecclesiasticus est subiectus non poterit legem condere aduersus dominum

suum,

suum, cui subiectus est.

Tertio similiter, nisi ita interpretemur, inepte loqueretur Concilium, cum dicit ecclesiasticos non cogendos obedire, vt præstent iuramentum fidelitatis, cum nihil temporale possideant. nam possunt ad idem compelli cæteri, licet nihil possideant. Ac propterea satis est, vt habitent ecclesiastici intra territorium, possideantq. ecclesiastica bona tuenda à principibus aduersus prædones, & aliis potiantur, quibus cæteri ciues quiete, & commode viuentes; & quæ pertinent ad victum, sint abunde ipsis parata. Quamobrem, cum percipiant hoc beneficium, merito dici posset, ipsos esse obligatos ad fidelitatem, iuramentumque fidelitatis; præterea vero ne proditiones moliantur, ne molientibus opem ferant, faueant, assentiantur, vt adiuuent communem statum, bonumque publicum, vt cuncta pertinentia ad vtilitatem corporalem, & sæcularem. Verum non esse obligatos, ait Concilium, quia Deo seruiunt, siue bene agant, hoc est stent, siue male agant, hoc est cadant, Deo soli, ac domino soli bene, & male agunt, ab illo solo puniri, & honorari debent. Ac veluti in sæcularibus princeps sæcularis leges fert; atque iuxta ecclesiasticos canones iure in ijs imperat, & qui particeps est illorum sæcularium, debet ijs obedire, vt habetur in cap. cum ad verum, dist. 96. Sic ecclesiastici possent ad obedientiam, fidelitatisque iuramentum cogi, ex ipsis canonibus ecclesiasticis, quæ volunt, vt sæculari in sæcularibus pareatur. Ne sit itaque ius canonicum sibi contrarium, neque Concilium loquatur absurde, dicendum, prorsus in omnibus exemptos, ac liberos ecclesiasticos viros iure maxime diuino, solumque Deum dominum suum agnoscere, ac proinde verba illa iure diuino intelligenda de iure proprio, & maxime diuino.

Quarto, mendose etiam loqueretur Concilium, cum dicit laicos sibi vsurpare nimium de iure diuino, vt apparet; suum namque ius sibi principes sæculares assumerent, cum vellent ecclesiasticos viros sibi fideles esse in ijs, quæ prosunt ecclesiasticis viris; hoc enim iubet ipsum ius diuinum, ecclesiasticum, & laicale; sed quando nulla est omnino potestas laicis in ecclesiasticos iure ipso diuino; propterea laici cogere nõ possunt clericos ad id, ad quod omni iure sunt obligati; alioquin ius diuinum vel sibi repugnaret, vel ecclesiasticum contrariũ diuino foret, quo iubetur, vt ecclesiastici maxime omnium

procurent bonum cōmune, & omniū fidelissimi sint in eo procurando: sed ex sua potestate, non aliena id studere sunt obligati, parare, & tueri.

Omittimus vulgaria, nempe verba, simpliciter, propriè, & in potentiori significatu accipienda.

Quinto, principaliter Ecclesiasticam libertatem iuris esse diuini probatur ex Concilio Lateranensi, quod est habitū Leone Decimo, sessione nona, in reformatione curiæ, & aliorum, in quo sic habetur: *Cum fructuum Ecclesiarum Cathedralium, & Metropolitanarum, monasteriorumque, & aliorum quorumcumque beneficiorum plenaria dispositio, & administratio ad nos, & Romanum Pontificem pro tempore existentem, & illos etiam, qui huiusmodi Ecclesias, Monasteria, & beneficia iure, & canonice obtinent, solum pertineant, sæcularesque Principes omni etiam diuino iure id prohibente, dictis Ecclesiis, Monasteriis, ac beneficiis intromittere se nullatenus debeant; statuimus & ordinamus, &c.*

Et paulo post: *Cum à iure, tam diuino, quam humano laicis potestas nulla in Ecclesiasticas personas attributa sit; innouamus omnes, & singulas constitutiones*, & quæ sequuntur.

E quibus apparet apertissime, Ecclesiasticam immunitatem iuris esse maxime & propriè diuini.

Primo, quia dicitur omni iure: ergo continetur etiam diuinū, quod ab ipsomet Deo sancitur, & veluti ab ipso Deo sancitum traditur, ac promulgatur, nullum namque excludit, & nihil non complectitur, qui dicit omne.

Secundo id clarissimū adhuc fit: nam dicitur omni etiam diuino. qui fieri poterit itaque vt excludatur vllum diuinum, cum dicat omni diuino?

Tertio, cum potestas omnis à Domino sit, vt dicitur Rom. 13. aut potestas, qua laici volunt vti in Ecclesiasticos, bonaq; Ecclesiastica, est à Deo, aut ab hominibus, siue per sæculares, siue per Ecclesiasticas leges, quas aliquando diuinas vocamus. Non est à Deo, quia neque per Ecclesiasticos, neque per sæculares abrogari posset. Non ab hominibus, quia tam Ecclesia, quam ecclesiastica iura immunitatem ecclesiasticam firmant: ergo cum Concilium dicit, nullam laicis esse attributam potestatem iure diuino, dicendum nobis est necessario intelligi de diuino propriè, & maxime diuino.

Sexto. Principaliter adducitur Concilium Tridentinum,

sess. 25. cap. 20. In quo sic habetur. *Cupiens sancta Synodus Ecclesiasticam disciplinam in Christiano populo non solum restitui, sed etiam perpetuo sartam tectam à quibuscumque impedimentis conseruari, præter ea, quæ de Ecclesiasticis personis constituit, sæculares Principes officij sui admonendos esse censuit, confidens eos, vt Catholicos, quos Deus sanctæ fidei, Ecclesiæque protectores esse voluit, ius suum Ecclesiæ restitui non tantum esse concessuros, sed etiam subditos suos omnes ad debitum erga Clerum, Parochos, & superiores ordines reuerentiam reuocaturos; nec permissuros, vt officiales, aut inferiores magistratus Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus constitutam, aliquo cupiditatis studio, seu inconsideratione aliqua violent.* Hæc Concilium Tridentinum è cuius verbis ita argumentamur.

Omne quod ordinatione Dei, & Canonicis sanctionibus est constitutum, est iuris diuini: immunitas Ecclesiæ, & Ecclesiasticarum personarum ordinatione Dei, & Canonicis sanctionibus est constituta; ergo est iuris diuini. Minor est ipsius Concilij & maior, quamuis clara, probatur; quia ius est ordinatio, constitutioque. Ideo Martianus Iurisconsultus aiebat, ex Chrysippo legem esse κάνονα, idest regulam, & ordinationem; atque ex Demosthene διάθεσιν, constitutionem, vt refertur, leg. 1. ff. de leg. Quamobrem iura & leges vocantur Constitutiones, Regulæ, Ordinationes, l. leges. C. de legibus. §. his igitur. & §. inordinatum Authen. de hæred. & Falcid. S. Thomas 1. 2. q. 96. art. 1. & 3. Hinc ius dicitur ars, ars vero est habitus recte ordinans facienda.

Quod si quis dicat, ordinationem diuinam solummodo ibi intelligi ius Canonicum, redarguetur, quia superuacaneum fuisset adiectum Canonicis sanctionibus, in legibus autem Conciliisque nullum verbum est ociosum vt supra dicebamus, ac vocabula proprie simpliciter, atque iuxta nobiliorem, præcipuamque significationem sunt intelligenda, l. quibus. ff. de verb. signif.

Si quis item dicat, ibi agi de sola immunitate personarum: refelletur eodem modo. Nam primo nulla vox apponitur restringens immunitatem ad solas Ecclesiasticas personas: secundo aperte ibi decernitur de immunitate non modo Ecclesiasticarum personarum, sed Ecclesiæ totius: quamobrem continebitur quæuis immunitas respectu Ecclesiæ diuinitus insti-

tuta

tura, comprehendetque quidquid est illius, alioquin de solis personis mentionem Concilium fecisset. Tertio dicimus immunitatem Ecclesiasticarum personarum pertinere ad omnia personas ipsas tangentia. Nam primo muneris appellatione significatur onus.l.muneris.ff.de verb. signif.& immunitas, vt ibi dicitur, nihil aliud est, nisi esse ab oneribus, seu muneribus liberũ:& quidquid oneris imponitur, siue corpus hominis ipsius, siue res, familiamque ipsius respiciat, immunitas violatur. Secundo imponitur onus personæ, grauaturque necessario persona illa grauatis eius rebus; ideoque vacatio munerum, siue immunitas alicui personæ generatim concessa extenditur ad quæuis onera, tam corpori, quàm rebus ipsius imponenda, nisi prædia sint ex antiquo tempore obligata, vt habetur l. in honoribus. §.qui muneris .ff.de vacatione, & excusat. Tertio non obstet si quis obiiciat aliam vocari immunitatem personarum, aliam rerum. Verum namque istud, cum nominatim distinguuntur à personis res, ac diuiditur immunitas in suas partes ipsam integrantes: aliàs namque diuidi non potest omnino à persona, quin neque intelligi diuisa, & hæc personalis appellatur. Alia diuidi potest, verum truncat immunitatem personæ, veluti si corpori alicui membrum, veluti brachium amputetur, corpus quidem remanet, sed mutilum, & imperfectum. Sic quando res ipsæ personas sequuntur. §.vltimo.Instit.de iure nat.gent. & ciuili.l.iustißime.ff.de ædilitio edicto. cum nominamus nominatim immunitatem Ecclesiasticarum personarum, comprehendimus cum principali accessorium. Quarto comprobatur hoc ex alio; immunitas enim nudæ personæ necessario affixa solet appellari personalis, aut personæ, non personarum. Quod scilicet quidam sint ecclesiastici, nihil omnino habentes, & hi sola personæ, aut personali immunitate potiuntur; non personarum omnium, quarum multis sunt aliæ res immunitatem participantes: ideo Concilium recte dixit non violandam immunitatem ecclesiasticarum personarum, non dixit immunitatem personalem, vel personæ.

Atque hæc superabundè adiiciuntur. Satis enim constat agi à Concilio de quauis immunitate, cum mentio fiat de immunitate Ecclesiæ & personarum.

Argu-

Argumenta desumpta è Pontificum Romanorum testificatione. Cap. III.

Xtat sanctio Ioannis Papæ VIII. distinct. 96. cap. 11. in hæc verba. *Si Imperator Catholicus est (quod salua pace ipsius dixerimus) filius est, non Præsul Ecclesiæ. quod ad religionem competit, discere ei conuenit, non docere. habet priuilegia suæ potestatis, quæ administrandis legibus publicis consecutus est, vt eius beneficijs non ingratus, contra dispositionem cælestis ordinis nil vsurpet. Ad sacerdotes enim Deus voluit, quæ Ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad sæculi potestates, quas, si fideles sunt, Ecclesiæ suæ sacerdotibus voluit esse subiectas. Non sibi vindicet alienum ius, & ministerium, quod alteri deputatum est, ne contra eum tendat abrumpi, à quo omnia constituta sunt, & contra illius beneficia pugnare videatur, à quo propriam consecutus est potestatem. non à legibus publicis, non à potestatibus sæculi; sed à Pontificibus, & sacerdotibus omnipotens Deus Christianæ religionis clericos, & sacerdotes voluit ordinari, & discuti, recipique de errore remeantes. Imperatores Christiani subdere debent executiones suas ecclesiasticis Præsulibus, non præferre.*

Ex his constat ecclesiasticam libertatem iuris esse diuini. Primo quia scribit Pontifex, Imperatorem, cum vult de clericis iudicare, contra dispositionem cælestis ordinis, quod est contra diuinum ius, aliquid vsurpare. Secundo, quia tradit Deum voluisse ad sacerdotes pertinere, quæ disponenda sunt Ecclesiæ; Dei vero voluntas est ipsum diuinum ius, veluti quod principi placuit, legis habet vigorem. Tertio, quia testatur tendere, ac pugnare contra Deum quicumque Imperator vindicat sibi alienum ius, ac ministerium sacerdotibus assignatum. Quarto clarissime decernit omnipotentem Deum voluisse non à legibus publicis, non à potestatibus sæculi discuti, ac recipi clericos, sed à Pontificibus, & Clericis. Deniq; Deum velle, sæculi potestates sacerdotibus esse subiectas, Imperatoresque Christianos subdere executiones suas ecclesiasticis

præsulibus. quibus sane, quid illustrius ad rem propositam fingi potest?

Eandem sententiam tulit, ac retulit in iura Bonifacius VIII. cap. quamquam de censibus, in sexto. *Quamquam* scribit ille, *pedagiorum exactiones, tam iure canonico, quam ciuili regulariter merito sint damnatæ, tanto tamen districtius, ne ab ecclesiis, & personis ecclesiasticis talia exigantur, probiberi oportet, quanto si id fiat, maioris inde transgressionis reatus incurritur, & offensa euidentior comprobatur. Cum igitur Ecclesiæ, ecclesiasticaque personæ, ac res ipsarum, non solum iure humano, quinimo & diuino à personarum sæcularium exactionibus sint immunes, constitutionem felicis recordationis Alexandri Papæ Quarti prædecessoris nostri, (qui statuit Ecclesias, & personas ecclesiasticas ad pedagia, & guidagia penitus non teneri, nec ad exhibendum, vel soluendum talia pro rebus suis proprijs, quas non causa negotiandi deferunt, vel deferri faciunt, seu transmittunt) volentes propter multorum insolentiam, & abusum pœnæ adminiculo adiuuare adijcimus, & quæ sequuntur*. E quibus concludimus immunitatem ecclesiasticam, tam quoad res ecclesiasticis seruientes, quam quod personas, iuris esse diuini.

Neque dici potest hic diuinum vocari ius canonicum. Primo, quia numquam canonicum vocatur diuinum, cum distinguitur ab humano, vt in hac Bonifacij constitutione distingui videmus. Prima enim diuisio iuris est, aliud diuinum, aliud humanum; diuini aliud reuelatum positiuũ, aliud naturale. Naturalis aliud commune cunctis hominibus tantum, & vocatur ius gentium naturæ humanæ proprium, aliud & alijs etiam naturis, quod communi nomine naturale vocatur. Atque hæc diuisio diuini iuris. Humanum deinde ita diuiditur, vt aliud sit canonicum, aliud ciuile. Quamobrem cum Bonifacius dicat immmunitatem ecclesiasticam, non modo humani iuris esse, sed etiam diuini, constat eum de diuino, aut reuelato, aut naturali, aut vtroque simul verba fecisse, quia diuino opposuit humanum; quod si ambo altrinsecus non in eodem sermone, ac sententia distinxisset, neque aliunde apparuisset eius mens, poterat admitti hæc responsio.

Secundo adhuc refellitur, quod afferunt aduersarij diuinarum legum. Nam supra Bonifacius dixerat exactiones pedagiorum esse damnatas, tam canonico, quàm ciuili iure. Quod si idem continuo repetisset, inutiliter, & frustra repetisset.

Ter-

Tertio probatur idem ex conuenienti progressu orationis. Nam Pontifex solers, vt aperiat se iustis de causis excommunicare violatores immunitatis ecclesiasticæ, primo asserit eis hoc prohiberi à iure canonico. Verum, quia dici poterat à sæcularibus parum pijs, canonicum ius seruandum duntaxat ab ecclesiasticis, non etiam sæcularibus, addit, à sæcularibus etiam legibus vetari exactiones huiusmodi pedagiorum. Postremo referens hæc repagula iuris humani confracta ab impijs, subijcit non modo humanum ius, quod retulit, ab illis violari, cum violant ecclesiasticam immunitatem, sed etiam ius diuinum.

Respondent igitur alij, Bonifacium loqui hoc loco ex opinione sua, & aliorum quorundam credentium diuini iuris esse ecclesiasticam immunitatem, non tamen id sanciri. sed multipliciter hoc confutatur, veluti euidentissime falsum. Bonifacius enim non modo recitat hanc sententiam, nimirum iuris esse diuini immunitatem ecclesiasticam; sed etiam decernit eam maximis, quibus decerni potest, modis. Nam primo ponit veluti euidens exigere pedagia ab ecclesiasticis esse maius crimen, ac maioris pœnæ obligationem subiri, quam si id prohiberetur generatim canonico, & ciuili iure; ac propterea districtius esse, id prohibendum. *Quia maioris*, inquit, *transgressionis reatus incurritur, & offensa euidentior comprobatur*. Vt autẽ quis maiori se scelere inquinet, maiori pœna sese alliget, euidentiusque peccet, non oritur, aut oriri potest ex opinione Bonifacij; sed vel ex ipsa re, ac natura flagitij, vel ex ipsius Bonifacij lege illam opinionem sanciente: lex enim facit, vt peccatum sit maius, vt tradit Apostolus epist. ad Rom. cap. 3. & 4. quod nimirum, qui peccat contra legem, sit animo præfractiori. Secundo declarat Pontifex, esse maius crimen, euidentioremq; offensam, quia peccatur contra ius canonicum, & ciuile, quæ sunt humana, ac diuinum, siue reuelatum tantum, & positiuum, siue reuelatum, ac naturale simul, atque ita cum fiat contra omnes legum species, vt suo loco latius aperietur, est facinus ex omni parte maximum; est etiam offensa euidentior, quia peccatur contra omne lumen, humanum, naturale, & diuinum.

Tertio, cum declarasset, violari ecclesiasticam immunitatẽ esse contra ius diuinum, tradit consuetudinem cõtrariam esse insolentiam, abusum, & corruptelam. sic itaque non recitat solum opinionem suam, verum statuit contrariam sententiam

esse insolentiam, abusum, corruptelam.

Quarto multis modis prohibet contrariæ sententiæ exequutionem, Regesque ipsos, & Imperatores generali edicto obligat: non itaque recitat solum opinionem suam, sed eius veritatem sancit.

Quinto apponit excommunicationis, & interdicti pœnam, si qui aduersus hoc ius diuinum fadiant.

Sexto, vt ostendat maxime diuini iuris esse hoc, absolui reos prohibet, nisi prius integre satisfecerint. Quis itaque dicat opinionem duntaxat suam, Canonistarumue à Bonifacio commemoratam, non etiam modis omnibus firmatam, & sancitam, contrariam vero prorsus inferis addictam?

Septimo, etiam si Bonifacius suam tantum sententiam declarasset, ex quo illam profert, non veluti probabilem, siue accommodatam, sumptamque è remotis; sed veluti causam necessariam, & adæquatam constitutioni, ac pœnæ, quam statuit in delinquentes, ob id dicimus ita illam proferre, ac si sanciret, ad eamque credendam cunctos obligaret: obligat namque ad tantum peccatum, pœnamque tanti peccati ob illam tantum causam, quod immunitas ecclesiastica sit iuris diuini.

Argumenta desumpta è testimonij Imperatorum Constantini patris, & filij, Theodosij iunioris, Iustiniani, & Caroli Magni, & omnium Iurisconsultorum sibi repugnantium, si velint aliquid contra ecclesiasticam potestatem sentire in rebus vllis, alioquin profanis, quæ ad clericos vllo modo spectent.

Cap. IV.

IMperator Constantinus in Synodo Nicæna, vt in Græco Codice Vaticanæ Bibliothecæ libro secundo legimus, adducitur verba faciens ad Episcopos. *Deus*, inquit ille, *vos constituit sacerdotes, & potestatem vobis dedit, de nobis quoque iudicandi, & ideo nos à vobis iudicamur; vos autem non potestis ab hominibus iudicari. Propter quod Dei solius inter vos expectate iudicium, & ve-*

& vestra iurgia, quaecumque sunt, ad illud diuinum referuen tur examen. Vos enim nobis à Deo dati estis dij, & conueniens non est, vt homo iudicet deos, sed ille solus de quo scriptum est: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos dijudicat. Hæc Imperator oblatis sibi multis aduersus Episcopos libellis, apertissime asserens ab ipso Deo iudices omnium positos sacerdotes; ipsos ab omnium potestate exemptos, ac soli Deo subiectos. Eadem dicta à Constantino narrat Ruffinus ecclesiasticæ historiæ libro primo capite tertio, Sanctus Gregorius libro quarto epistola septuagesima quinta, similia Theodoretus lib. 1. cap. 11.

Aliqui dicunt hic loqui Constantinum ex proprio instinctu pietatis. Verum quamuis hæc responsio non mereatur refelli, tamen replicatur. Primo instinctum pietatis non esse contra veritatem, scelusque est id asserere. Secundo, Constantinus ideo testatur hoc à se dici, quia Deus ita constituit.

Quantum vero spectat ad tributa. Sciendum nobis est, olim fuisse stante imperio Romano quædam tributa fundis imposita, quæ præstabantur à cunctis; præter hæc autem solita, & ordinaria imponebantur alia extraordinaria, tum rebus, tum personis, & quæ personis imponebantur, angariæ nomen habuere, quæ rebus tributa, vectigalia, census; quæ vtrisque, perangariæ. Constantinus itaque reliquit à clericis præstanda tributa antiqua fundis imposita, personas esse immunes voluit; nouas collationes, quamcumque ob causam, & quascumque ob res vetuit, vt habetur C. de Episcopis, & Clericis. l. 1. & 2. his verbis.

tributa triplicia

Constantinus Aug. Clericis.

Iuxta sanctionem, quam dudum meruistis, & vos, & mancipia vestra nullus nouis collationibus obligabit; sed vacatione gaudebitis; praterea neque hospites suscipietis. Hæc Constantinus pater. At filius ita.

Imperator Constantinus Aug. Felici Episcopo.

Omnis à Clericis indebitæ conuentionis iniuria, & iniquæ exactionis repellatur improbitas; nullaq. conuentio sit contra eos munerum sordidorum: & cum negotiatores ad aliquam præstation. competentē vocātur, ab his vniuersis, istiusmodi strepitus conquie-

scat

scat; si quid enim vel parsimonia, vel prouisione, vel mercatura, honestati tamen conscia congesserint, id in vsum pauperum, atque egentium ministrari oportet. At id quod ex eorundem ergasterijs, vel tabernis conquiri potuerit, & colligi, collectum id Religionis existiment lucrum. Verum etiam hominibus eorundem, qui operam in mercimonijs habent, Diui Principis Genitoris mei statuta multimoda obseruatione cauerunt, vt ijdem Clerici priuilegijs plurimis redundarent. Itaque extraordinariorum munerum à prædictis necessitas, atque omnis molestia conquiescat. Ad perangariarum quoque præstationem non vocentur, nec eorundem facultates, & substantia. Omnibus Clericis huiusmodi prærogatiua succurrat, vt nec coniugia Clericorum, at liberi, eorum quoque ministeria, id est, mares pariter, ac fœminæ, eorumque etiam filij, & filiæ immunes semper ab huiusmodi muneribus perseuerent. Hæc Constantinus filius, consona paternæ constitutioni, quæ in Codice Theodosiano lib. 16. l. 14. attribuuntur etiam Constantio Augusto hæretico, & Iuliano Cæsari, cum se Christianũ simularet. è quibus multa colligimus.

Primum. Nihil a Clericis tributorum nomine exigi posse, quod si conueniantur illi, aut aliquid exigatur est indebitum, & contra ius omne; ergo etiam diuinum.

Secundum, neque ob negotiationem, vel suam, vel suorum ministrorum posse agi contra ipsos, quamuis alioquin sit competens tributum.

Tertium. Neque ob extraordinariam necessitatem muneris alicuius obligari.

Quartum. Gaudere eadem prærogatiua immunitatis non modo ipsos, sed etiam coniuges, ac liberos, seruos, seruorumque filios.

Couar. reprehe.

E quibus apparet, quam falsè & incaute locutus fuerit Couaruuias, qui dixit in primitiua Ecclesia Clericos non fuisse immunes. Apparet enim non modo ipsos, quoad beneficialia, sed etiam patrimonialia, comparataque, & acquisita è negotiationibus, ac seruos, & liberos ipsorum fuisse immunes.

Sed vnde habemus filium Constantinum, fateri hanc immunitatem diuini iuris esse? è multis; nam de Patre mox agemus. Ex eo, quia vocat indebitam conuentionem, & iniquam exactionem. Nam si Imperator ipse, ad quem solum spectabat in orbe Romano tributa imponere, poterat imponere, ac præsumitur imponere ob publicum bonum, non erat indebita vel

conuen-

conuentio, vel exactio. Quocirca necesse est sentiat Clericos iure diuino immunes esse, alioquin non esset indebita, iniqua, & improba, vel exactio, vel conuentio.

*S*ecundo. Quia testatur hac in re sequi se Constantini Patris statuta. At ille aperte dixit, actiones ipsas Imperatorum, malæve, an bonæ forent, diiudicandas à Sacerdotibus, hancque illis potestatem iure diuino traditam; quocirca & hæc an bene maleve imponeretur tributum Clericis. speciatim vero testificatus est ipse Constantinus Pater, iure diuino esse ipsos immunes, vt aperietur.

Tertio, Quia tradit Constantinus filius, non obligari Clericos, etiam si tributum sit competens, & necessarium. Atqui hoc non potest esse nisi iure diuino; alioquin omnium maxime Clerici, vt diximus, obligantur ad competentia, & necessaria. Verum non obligantur ex vi potestatis, & iudicij. Ad ipsos enim spectat ante omnes iudicare, an aliquid sit competens, & necessarium, potissimumque in rebus qualitercumque diuino ministerio seruientibus, idque iure diuino. Idem vero sensit Pater.

Primo. Quia dicit in adducta constitutione ipsius, hanc immunitatis legem fuisse à Clericis meritam. quod autem Clericis datur ob meritum, debetur iure diuino, atque est diuini iuris; vt habetur Marc. cap. 10. & 1. Timoth. 5. & 2. Corinth. 9. Et Princeps pro meritis vnicuique ius suum reddere est obligatus, quod in simili aiebant Honorius, ac Theodosius Imperatores leg. 1. C. si nuptiæ ex rescripto. omnium vero Clericorum nullum poterat esse in orbe toto Romano meritum, nisi religionis Christianæ.

*S*ecundo, quoniam idem Constantinus Pater Sacerdotibus veluti perpetuis assessoribus omniumque agendorum Consiliariis adhibitis (vt Eusebius tradit libro de vita Constantini, primo cap. 27.) nihil non transigebat, eosque in aula sibi adesse semper, & cunctis non modo interesse, sed etiam præesse voluit, ne quid mali perpetraret, quod tradit idem oratione de laudibus Constantini circa medium, & libri de vita Constantini, primi cap. 35. & secundi cap. 12. Id vero non ob aliam causam Constantinus egit, nisi quod volũtas diuina per illos hominibus patefiat, cunctaque ad eos spectantia referantur, ac referenda sint in Deum.

Propter hæc fuit ille omnium, qui ante ipsum fuerãt, Imperatorum

ratorum

ratorum felicissimus, quod his verbis S. Augustinus testatur lib. de Ciuitate Dei, 5. cap. 25. *Bonus Deus ne homines, qui eum crederent propter æternam vitam colendum, has sublimitates, & Regna terrena existimarent posse neminem consequi, nisi dæmonibus supplicaret, quod hi spiritus in talibus multum valerent, Constantinum Imperatorem non supplicantem dæmonibus, sed ipsum verum Deum colentem tantis terrenis impleuit muneribus, quanta optare nullus audeat. Cui etiam condere ciuitatem Romano Imperio sociam velut ipsius Romæ filiam, sed sine aliquo dæmonum templo, simulacroque concessit. diu imperauit, vniuersum orbem Romanum vnus Augustus tenuit, & defendit. in administrandis, & gerendis bellis victoriosissimus fuit, in tyrannis opprimendis per omnia prosperatus est. Grandæuus ægritudine, & senectute defunctus, & filios imperantes reliquit.* Hæc Sanctus. quid vero Constantinus ipse? Hæc sane ipsius verba, oratione ad Sanctorum cœtum cap. 22. *Ego certe & prosperas meas fortunas, & meas res omnes pietati acceptas refero.*

Tertio, quod ob easdem causas omnium rerum sæcularium, quæ in minimis quibusque ordinantur, & ordinari debent in Deum, iudicia principaliter pertineāt iure diuino ad Episcopos; ad sæculares vero, quod horum iudicia legibus concordent, quæ vel ab ipsis Episcopis latæ sunt, vel approbatæ, ac permissæ, vt piæ, & bonæ. Idque etiam Constantinus hac lege sanxit, quæ legitur adhuc in Codice Theodosiano, titulo de Episcopali iudicio, libro decimo sexto. quamuis vt supra ostendimus, ex Deuteronomio, & Euangelio, Paulo, Patribusque, & Doctoribus à Deo Christo data fuerit illis omnium iudiciorum potestas, eamque exercuerint illi semper. quam ob causam Constantinus hanc Sanctionem videtur promulgasse.

Imperator Cōstātinus Augustus Ablauio P.F.P.

Religionis est Clementiam nostram sciscitari voluisse, quid de sententiis Episcoporum, vel ante moderatio nostra (nota hoc, non ait liberalitas) *censuerit, vel nunc seruari cupiamus Ablaui Parens carissime. Itaque quia à nobis instrui voluisti, olim prærogatæ legis ordinem salubri, rursus Imperio propagamus. Sanximus namque sicut Edicti nostri forma declarat, sententias Episcoporum quolibet genere prolatas sine aliqua ætatis discretione inuiolatas semper, incorruptasque seruari, scilicet vt pro*

Sanctis semper, ac venerabilibus habeatur, quidquid Episcoporum fuerit sententia terminatum. siue itaque inter minores, siue inter maiores ab Episcopis fuerit iudicatum, apud vos, qui iudiciorum summam tenetis, & apud cæteros omnes iudices ad executionem, volumus peruenire. Quicumque itaque litem habens, siue possessor, siue petitor erit, inter initia litis, vel decursis temporum curriculis, siue cum negotium peroratur, siue cum iam cœperit promi sententia, iudicium eligit sacrosanctæ legis Antistitis sine aliqua dubitatione, etiam si aliqua pars refragatur, ad Episcopum cum sermone litigantium dirigatur: multa enim, quæ in iudicio captiosæ præscriptionis vincula promi non patiuntur, inuestigat, & promit sacrosanctæ religionis auctoritas. omnes itaque causæ, quæ vel prætorio iure, vel ciuili tractantur, Episcoporum sententijs terminatæ perpetuo stabilitatis iure firmentur: nec liceat vlterius retractari negotium, quod Episcoporum sententia deciderit. testimonium etiam ab vno licet Episcopo perhibitum omnes iudices indubitanter accipiant, nec alius audiatur, Cum testimonium Episcopi à qualibet parte fuerit repromissum. Illud est enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod à sacrosancto homine conscientia mentis illibata protulerit. Hoc nos edicto salubri aliquando censuimus, hoc perpetua lege firmamus, malitiosa litium semina comprimentes, vt miseri homines longis, ac pœnæ perpetuis actionum laqueis implicati ab improbis petitionibus, vel à cupiditate præpropera maturo fine discedant. Quidquid itaque de sententijs Episcoporum clementia nostra censuerat, & iam hac lege complexi sumus; grauitatem tuam, & cæteris pro vtilitate omnium latam in perpetuum obseruare conueniet. Dat. III. Non. Maij. Constant.

i Hæc Imperator Constantinus. è quibus ita possumus argumentari.

Quidquid tribuitur ecclesiasticis veluti ob religionem debitum, est, ac magis fit illud iuris diuini, vt colligimus è cap. Leuitici 2.6.7.10. & vltimo: vt possint Episcopi causas quaslibet sæcularium quacumque in parte iudicij, altera id parte petente, aduocare ad se, ac definire; id Constantinus fatetur illis se tribuere tamquam debitum ob religionem: est igitur ac magis fit illud iuris diuini. Tres vero ob causas Constantinus asserit deberi Episcopis, vt id possint. Prima est, quia facilius inuestigant veritatem, luceque religionis immissa expromunt è tenebris. Secunda est, quod citius, quid statuendum sit, decernunt,

nunt, & femina litium comprimuntur. Tertia quod incorruptius iudicant cum fint homines facrofancti. Ex quo concludit, hac lege omnium contineri vtilitatem.

Vt vero magis appareat deberi hoc, & dari Deo, ac religioni, multa profert. Nam dicit religionis effe, quod quæfitũ fuit: fe cenfuiffe hoc faciendum ob moderationem fuam, fiue ad fuã poteftatem moderandam, quafi vlterius, quam par erat, daretur fæcularibus, ac poteftati fæculari; inuiolatum, incorruptum, fanctum, venerabileque effe Epifcoporum iudicium, perpetuo ftabilitatis iure, ac veritatis auctoritate firmandum, non licere vlterius retractari. Quæ cuncta iuri diuino, & à iure diuino procedentibus conueniunt.

Hæc deinde Conftantini lex imminuta à nouellis Valétiniãni illius tertij, quem Maximus occidit; & quo imperante occidentale imperium ad Italiam folam redactum, paulo poft omnino concidit; retenta tamen, & confirmata eft in Hifpanijs per Vifigothos, quamuis barbaros, & hæreticos, in Germania, Gallijfque per Francos.

Aduertendum vero eft, ob iftam legem Conftantini monachos, & clericos olim tantũ fibi poteftatis arrogaffe, vt ad mortem condemnatos, ac ductos liberarint, quod vetuere Arcadius, & Honorius l. addictos. C. de epifcop. audientia, & iuftenam monachus, vt diximus libro fecundo, eft idem, qui clericus primæ tonfuræ, cui non adeft poteftas actiua: fed etiamfi adfit illa oftiariis, non adeft tamen iurifdictionis actus, fiue executio; cæterifque, non nifi pro rebus eorum iurifdictioni commifsis ita difponente facerdotij fonte, & apice Pontifice fummo.

Secundo loco poft Conftantini, ac filiorum leges merito à nobis proferetur teftimonium Theodofij iunioris, cuius extat lex, quæ videtur ab Ephefino Concilio vniuerfali approbata, tomo quinto editionis Peltanæ capite vigefimo primo. Sic igitur Imperator ille de immunitate facerdotum, facrorumque in vniuerfum; deinde fpeciatim de immunitate templorum fancit.

Vetus iam inde à paganifmi temporibus confuetudo, naturalifque legis fanctio pietatis caufa obtinuit, vt apud omnes quorumcumque rituum nationes publicæ adminiftrationes, humanæque functiones à religione, facrifque ceremonijs femper fecernerentur, nec id modo in rebus fummis, fed in quibusuis promifcue, vbi fa-

cris

eris, ac puris legibus locus est. Hinc & illud quoque accidit, vt omnium prope mentibus insitum sit, naturaliterque persuasum, quæ Deo semel dedicata sunt, ea neque profanari, neque vlla hominum insolentia, diuina vi obnitente, posse attingi. Quo enim pacto fieri queat, vt ea polluantur, quæ suapte natura semper sunt munda, cæteraque emundant omnia? Et mox. Sanciens templum quibuslibet reis esse vtilissimũ perfugium, neq; templũ modo, sed cohærentia quoque ædificia, quæ tẽpli ministris seruiãt, neque illos inde abstrahi posse iubet, ne quis armatus ingrediatur tẽplum, & quilibet maxima cũ reuerentia sit in illo. *Nam, & nos,* inquit, *qui legitimi imperij armis numquam non circundamur, quosque sine armatis stipatoribus esse non conuenit, Dei templum ingressuri, foris arma relinquimus, & ipsum etiã diadema Regiæ maiestatis insigne humiliter deponimus, & ad sacra altaria munerum tantum offerendorum causa accedimus. Quibus quoque oblatis, ad extremum, communeque atrium nos recipimus, de proximo, & quasi intimo nihil quidquam præ cæteris peculiare nobis arrogantes.* Et post omnia ad finem de tota sanctione subiicit: *Quidquid decretum est, id totum humanitati, atque diuinitati iuxta consentaneum est.* Hæc Theodosius. è quibus multa colligimus.

Primum, ecclesiasticam libertatem semper fuisse iuris diuini, ac naturalis apud omnes gentes: idcirco ait fuisse veterem consuetudinem, & sanctionem. consuetudinem dicit, quod consuetudo sit non scripta lex, sanctionem, quod sit scripta lex.

Secundum fuisse ait, vigente etiam paganismo, ac passim diffuso apud omnes quorumcumque rituum nationes, cuiuscũque scilicet falsæ, aut veræ religionis assertores; ideoque loquitur non de sola Christiana religione, sed qualibet multis sæculis ante Christianam religionem exorta.

Tertium proponit, quæ nam sit hæc lex, & consuetudo, ac duo profert.

Primum, ne quis agat, aut administret aliquid, licet ille publicam personã referat, & publico nomine profiteatur se agere, aut administrare, pertinens ad religionem, & sacras cæremonias.

Secundum, Deo dedicata nefas esse attingi ab vllo, præterquam sacrato viro, vel ijs vti ad vsus alios, quam sacros, siue profanari. Primum pertinet ad ea, quæ fiunt ab ecclesiasticis;

secundum pertinet tum ad personas, ne attingantur ab vllo, vel imperentur, tum ad res, ne quis eas capiat, vel aliquid earum. Hoc secundum vult pendere à primo: idcirco ait, *hinc, & illud quoque* ostendens; eo quod sæculares sua tractare, & administrare, & ecclesiastici, siue sacerdotes item sua debent, accidere multa; in his illud quoque, ne quis vsui sacerdotum destinata administrare, attingere, in vsus profanos conuertere, vel profanare, aut ijs fungi possit, siue de summis, siue de minimis agatur.

Naturalis iuris esse asserit, cum dicit. *Naturalis legis sanctio.* Et post, *omnium mentibus insitum, naturaliterque persuasum.* Diuini, cum dicit. *Diuina vi obnitente.* Et mox cum tradit. *Decretum totum diuinitati, & humanitati consentaneum.* ne quis scilicet dicat esse ex aliqua tantum parte diuinum.

Quartum, tradit se in his eodem loco esse, quo quilibet è sæcularibus: ideo refert se in templi ingressu non modo arma deponere, sed etiam diadema, & in eadem parte templi commorari, quo sæculares alij.

Quintum cum dicat publicas functiones, & administrationes secerni à religione, non tamen dicit religionem secerni à publicis functionibus, & administrationibus. Verum testificatione illa externa armis, & diademate deponendis, & se in communia subsellia referendo, apertum facit ecclesiasticis esse ius in sæcularia; si quidem sæculares velint religionem participare, ac Deum colere; non contra; nam religio dat modum sæcularibus, veluti finis.

Hæc itaque Imperatores, quibus regnantibus imperiũ Romanum, non modo stetit, sed omnium maxime floruit. Post hæc Imperatores cœperunt imminuere ecclesiastica iura, sacrilegi esse, & contra diuinum ius; siue ecclesiasticam libertatem plurima statuere; atque vti hanc imminuebant; sic ipsorum imperium imminuebatur, vt ostendimus tomo secundo de Signis Ecclesiæ Dei signo de pœnis imminuentium sacra iura, & latius libro 7. de Signis Ecclesiæ Dei.

Tertio tamen loco adducemus ipsius Iustiniani Imperatoris testimonium; quod est ab omnibus Iurisconsultis receptũ. Sic igitur ille. §. nullius, inst. de rerum diuisione. *Nullius autem,* inquit, *sunt res sacræ, & religiosæ, & sanctæ; quod enim diuini iuris est, id nullius in bonis est.* Hæc ille. enumerat deinde tria genera earum rerum, quæ sunt diuini iuris. Primum est rerum

sacrarum, quæ sunt per Episcopos diuinis ministeriis consecratæ, vti sunt personæ, ac vasa, aliaque huiusmodi; secundum religiosarum; tertium Sanctarum. Sic igitur hæc iure diuino non subiiciuntur potestati sæculari; alioquin ea parte forent in bonis eius, ac spectarent ad ipsius ius. Sed Imperator ipse asserit, ac decernit, illas esse iuris diuini: ergo neque humani, neque sæcularis. Deinde asserit, ac decernit non esse in alicuius bonis: ergo non in bonis Imperatoris, aut Regis, sed neque Episcoporum, vel sacerdotum. Diximus enim supra, sacerdotes, & Episcopos non esse dominos rerum sacrarum, sed administratores, ac dispensatores, ac dominos tantum tituli. Recte enim Sanctus Paulus 1. Cor. 4. *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispẽsatores mysteriorũ Dei.* Ex his colligitur sibi ipsi repugnasse Imperatores, ac Reges, quoties in suos vsus, ac transtulerunt ecclesiasticos fructus, aliquid aduersus ecclesiasticã libertatẽ sanxerunt, vel eius aliquod ius vsurparũt. Nam, quod habetur in Iustiniani institutionibus à Caio est desumptũ l. 1. ff. de rerum diuisione. qui iuxta leges Romanas, seu potius omnium gentium scripsit illud, vt sexto libro aperietur. Quamobrem, cum Christiani Imperatores non essent Episcopi, aut sacerdotes; in eorum bonis, ac potestate non erant sacræ res; neque poterant illas administrare, aut aliquid de illis sancire. Reliqua ad Iustiniannm, legesque eius pertinentia dicentur infra suo loco.

Quarto loco, videamus quid senserint Imperatores Occidentis post imperium à Leone Pontifice Romano restitutum anno octingentesimo primo, collatumque Carolo Magno: igitur felicissimus hic, & omnium summus Imperator libro septimo capitularium capite ducentesimo octuagesimo primo, cum multa retulisset statuta aduersus clericos delinquentes, inquit. *Ista vero omnia, quia vires nostras excedant, in iudicium Episcoporum iuxta canonicam sanctionem definienda relinquamus, vt hæc, quando orta fuerint, ita definire satagant, vt nec secundum sæculum iustam reprehensionem, nec penes Dominum (quod absit) damnationem: sed æternæ beatitudinis ipso auxiliante, qui omnia infucata præstat, præmia consequantur.* Hæc summus omnium, qui in Occidente regnauerint, Imperator aperte asserens esse supra Imperatoriam maiestatem, humanamq; Regum, & Principum sæcularium potestatem, suo modo imperatoriã participantium, ac proinde supra humanũ

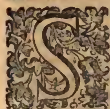
ius à sæcularibus Principibus constitutum, quidquid statuitur in clericos delinquẽtes. Porro in capitularibus refertur, quidquid est ab Episcopis constitutum, vel Concilijs ipsis, maxime vero pertinens ad clericos. Idcirco cap. 34. libri 4. cum narrat Imperator, quænam accusatio sit aduersus clericum recipienda, & quæ reiicienda ab Episcopis. Similiter quomodo satisfacere debeat solo iuramento, cum quid aduersus eum producitur, id totũ profitetur definitum auctoritate, & consensu Pontificis Leonis, Episcoporũ, & sacerdotum. Sic igitur tam quodnam sit clericorum delictum, & quomodo sit aduersus eum iudicialiter procedendum, tam quomodo, & à quo ferenda sit in ipsum sententia, id ad Episcopos pertinere tradit Imperator, libro 6. cap. 154. & libro 7. cap. 129. huiusmodi constitutio refertur iisdem verbis. *Nullus iudicum, neque presbyterum, neque diaconum, neque clericum vllum, aut iurisdictiones Ecclesiæ sine licentia Pontificis per se distringat, aut condemnare præsumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia, cui iniuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousque reatum suum agnoscat, & emendet.*

Quin idem nihil agebat graue in bello, aut pace, nisi aduocata Episcoporum Synodo: legimusque in Chronico Reghinonis ab anno 770. vsque ad 813. quo Carolum scribit hic obijsse, Synodos ab eo fore quotannis celebratas.

Amplius libro sexto capite ducentesimo octuagesimo primo renouat constitutionem Constantini, quam supra retulimus, & qua datur potestas Episcopis auocandi à quolibet iudice sæculari ad se causas omnes in quacumque parte iudicij forent, atque ita definiendi illas, vt nulla sit appellatio ab Episcoporum sententijs, partesque sæcularis magistratus ex tantum sint, vt illas exequatur, quamuis eam legem Carolus dicat esse Theodosij, quod scilicet habeatur in Codice Theodosiano. Refertur quoque à Gratiano, quasi sit Caroli Magni, & Theodosij 11. quæst. 1. cap. volumus.

Argu-

Argumenta desumpta ex confessione Imperatorum gentilium, & hæreticorum, cum sanæ mentis fuerunt. *Cap. V.*

Ed enim gentiles ipsi Imperatores, & hæretici Reges cum sanæ mentis fuerunt, iure diuino liberos esse *Ecclesiasticos* viros vna cum rebus, ac templis confessi sunt. Videamus an ita sit. Alexander Imperator, *Cum Christiani,* (inquit Lampridius in eius vita) *quendam locum, qui publicus fuerat, occupassent: contra popinarij dicerent, sibi eum deberi, rescripsit melius esse, vt quomodocumque illic Deus colatur, quã popinarijs dedatur.* Hæc Lampridius. Atqui nisi Alexander Imperator iudicasset Ecclesiasticos esse liberos, & exemptos à sua potestate, condemnasset illos, veluti inuasores, ac prædones rerum publicarum: quippe qui publicum locum per suos Sacerdotes templo ædificando occupassent. factum Christianorum Sacerdotum sic ille gentilis Imperator non improbauit, aut puniit, vt potius illos laudauerit, alioquin seuerissime castigandos, quod loca sæcularia nihil ad se pertinentia, & quidem publica vsurpassent. Imperatoris maximi est, Sacerdotibus Deo sæcularia qualitercumque dedicantibus, quamuis publico, & priuato iuri fiat iniuria, assistere, & opem ferre. Nam si ciuilia, & sæcularia iura spectes, locus ille manifeste erat publicus, & popinarij ius suum proferebant; neque ex alio capite adiudicatus est Christianis, nisi quod agebatur de re Ecclesiastica, & sacra dedicanda, quamuis nondum dedicata, remissumque est eis crimen alioquin publicum, & graue. Eant igitur Reges, & Imperatores nostri, ac iactent se Christianos, & Christi studiosos cum sua publicaque largiri nolunt, sed contra prædari Ecclesiastica, & in se transferre contendunt.

Inspiciamus aliud exemplum. Paulus Samosatenus erat Antiochiæ Episcopus, incidit in hæresim, condemnatus est à Concilio, ac dignitate spoliatus, & potestate Episcopali. Is tamen migrare è domo Episcopali nolebat. Appellauit ad Imperatorem Aurelianum. Quid Imperator gentilis? Num de re sæcularibus vsibus, quamuis Ecclesiasticorum destinata iudi-

care aliquid voluit, licet orbis Romani habenas moderaretur? *Sanctissime* (inquit Eusebius lib.7. cap.24.) *de ea re sententiam rogatus decreuit, praecepitque, vt domus Ecclesiae illis restituerentur, quibus Christiani Italiae, & Vrbis Romae Episcopi per litteras tribuendam praescriberent.* Haec Eusebius. Imperator itaque summus ad se huiusmodi causam nil spectare censuit, quamuis rogaretur ab Episcopo celeberrimae, ac nobilissimae ciuitatis, rem totam dixit esse Pontificis Romani, & Episcoporum, & Reges Christiani audebunt sese rebus Ecclesiasticorum diiudicandis admiscere? parumque id eis videbitur, nisi & de personis ferre sententiam quoquomodo velint? Nec pudebit eos haec aggredi, & aliquo modo moliri, & cogitare? Hi sane Imperatores nullo humano iure se obligatos certissimo sciebant, & existimabant. Solo diuino necesse est crediderint aliquo modo se impeditos, id solum qualitercumq; reueriti sunt, ac respexere. & proculcabunt hoc, & negabunt, sepelientque Christiani Principes? & Christiani iis Theologi suffragabuntur? Neque nos pudebit aliquando imprudentiae (nullo modo dicam impudentiae) nostrae? En itaque Ecclesiastica immunitas pertinens ad loca profana, aut etiam Deo dedicata, factis Imperatorum gentilium, qui fuerint omnium maximi, consignata, ac stabilita, diuini sine dubio iuris aliquo respectu & cultu.

Veniamns ad haereticos. Alaricus Gothorum Rex barbarus Arianus Vrbem Romam praedatus est. Iussit illud tamen, vt omnibus, qui ad Ecclesias confugissent, siue gentiles essent, siue Christiani, iis parceretur, atque ita seruatum fuit. quod tradit S. August. lib. de ciuitate Dei 1 1. cap.1. & 7. Sozomenus lib.9. cap.10. Cum vero milites vasa pretiosissima aurea, argenteaque e templo ad illum detulissent, continuo referri iussit maxima cum reuerentia per mediam Vrbem triũphali pene pompa, quam late describit Orosius lib.7. cap.30. Cassiodorus variarum lib.12. epist.20. Haec itaque barbarus, atque haereticus Rex: qui sane nullo humano iure tenebatur, cum nulli esset subiectus, Conciliis vniuersalibus, & Pontificũ sanctionibus haud obediret. Nostra haeresibus existimabat esse cõmaculata. Quonam iure igitur opinatus est se astringi ad immunitatem tẽplorum tuendam, cultumque rebus Ecclesiasticis, & vasis, quae putabat esse haereticus inquinata, exhibendum? Non alio certe nisi diuino. & nos audebimus ex animis

mis hominum sententiam tanti momenti euellere, aditumque aperiemus ad sacra conculcanda, refringemus diuinitatis repagula, atque è piis impios mortales efficiemus?

Pepercisse & quidam volunt Gensericum Vandalorum Regem crudelissimum, & hæreticum thesauro sacro trium Basilicarum sanctorum Petri, & Pauli, & Ioannis ad Lateranum, produntque in S. Leonis Papæ vita.

Videamus adhuc quales fuerint & alij quidam Reges hæretici, ac barbari. Theodoricus Ostrogothorum Rex Romam, totamque Italiam tenuit Imperio suo, ac licet sæpe Ecclesiastica immunitatis iura diminuerit, haud potuit tamen tantam vim veritati afferre, quin confiteretur ad eos pertinere, quidquid inter ecclesiasticos ob profanas etiam res oboriretur. Sic enim lib. 3. epist. 37. ad Petrum episcopum scribit. *Si in alienis caussis beatitudinem vestram conuenit adhiberi, vt per vos iurgantium strepitus conquiescat, quanto magis ad vos remitti debet, quod vos spectat actores?* Et mox. *causarum vestrarum qualitas vobis debet iudicibus terminari, à quibus magis est expectanda, quàm imponenda iustitia.* Hæc Cassiodorus lib. 3. epist. 37. At Rex nulla ratione poterat hæc dicere, nisi diuinam legem suffragari episcopis credidisset: alia namque iura nullo apud illum loco erant, & illis se non obligatum profitebatur, quippe qui se hæreticum profiteretur, neque obnoxium legibus Catholicorum, Regemque nulli subiectum.

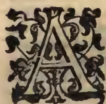
At vero Alaricus Rex, & ipsi Gothici sanguinis Arianæq; perfidiæ, cum audisset ministros ecclesiæ Romanæ licet laicos non esse ad sæcularium tribunalia trahendos ex longæ consuetudinis instituto, pœnam constituit in eos, qui aduersus hanc consuetudinem fecissent. *Dignus est enim*, inquit, *duplici pœna percelli, qui & diuinam reuerentiam, & nostra iussa temeraret.* Hæc ille, aperte asserens ideo se deferre consuetudini illi, quod diuinitate nitatur, diuinæ reuerentiæ iuribus fulciatur, ita vt duplex pœna infligenda sit iis, qui contra ausi fuerint, quod legem diuinam contempserint (nam, nisi lex adfuisset, & consuetudo illa diuina haud fuisset, quomodo pœnæ vllos alligasset?) & Regia iussa neglexerint. Certe Rex ille nullo iure, nisi diuino obstringebatur ad huiusmodi consuetudinem tuēdam, pœnaque muniendam; nam cætera iura nihili faciebat: diuinitatem tantum profert.

Quod apertissime ex initio epistolæ ad Clerum Romanum

 scri-

ſcriptæ patet, in qua ſic habetur. *Tanto diuinitati plurima debemus, quanto cæteris mortalibus maiora ſuſcipimus. Nam quid ſimilia rependat Deo, qui potitur imperio? Sed licet pro tanto munere nihil compenſari poſsit idoneè, ipſi tamen gratia redditur, dum in ſeruientibus bonoratur. Itaque flebili aditione cauſamini hoc fuiſſe longa conſuetudinis inſtitutum, vt ſi quis ſacroſanctæ Eccleſiæ Romanæ ſeruiētē aliqua crederet actione pulſandū, ad ſupradictá ciuitatis Antiſtitem negotiū ſuū dicturus remitteretur.* Hæc ille, clariſsime aſſerēs Reges debere hoc Deo, ac Deo dari, quod ſeruientibus eius datur. Vtrūque horum diuini iuris rem fecit: & aduerte. Nam Rex loquitur hic non de clericis, ſed ſeruis eccleſiarum. Et erunt Chriſtiani Principes, qui Eccleſiis ſeruientes laicos ad tribunalia ſæcularium iudicum trahi volent, & ſe Chriſtianos, aut Catholicos profitentur? Num dicemus barbaris, & hæreticis deteriores iſtos? Inducere animum numquam poterimus, vt ita cogitemus.

Argumenta deſumpta ex eo, quod aduerſarij dicunt non eſſe legem diuinam, quæ aſſerat hanc libertatem, & ex eo, quod Sancto Paulo contigit. Cap. VI.

ARgumentantur aduerſarij, & in his Couaruuias. non eſt in veteri teſtamento, aut nouo lex vlla, quæ iubeat clericos, & rebus diuinis deſtinatos eſſe immunes, & exemptos à Regum poteſtate, vel ſacra loca huiuſmodi, quæ regiæ legi, ac poteſtati non ſint obnoxia. Non eſt ergo, quod aliquis aſſerat huiuſmodi immunitatem, vel exemptionem iuris eſſe diuini. ſic iſti.

Primo loco ad hoc reſpondetur, plurima eſſe in veteri teſtamento, ac nouo præcepta ad hoc pertinentia, vt oſtendimus.

Secundo quamuis non eſſet vllum præceptum in ſcripturis; tamen ad hoc poſſet ſufficere totius Eccleſiæ conſenſus, teſtantis id eſſe diuinum præceptum, quod infra aperietur: plurima nam-

namque sunt, nullo modo speciatim nobis imperata in sacris libris, quæ tamen ex traditione scimus esse iuris diuini, vt plurium sacramentorum formæ, & innumera, quæ sola traditione tenentur: de quibus secunda ad Thessalonicenses epistola capite secundo inquit Paulus. *Tenete traditiones quas didicistis, siue per sermones, siue per epistolam nostram.* Hæc vero exceptio, ne quid recipiatur, quasi à Deo præceptum, nisi explicetur veteri, aut nouo testamento, est hæreticorum: quam cuncti patres execrantur, SS. Ignatius epistol. ad Heronem, Dionysius Areopagita capite vltimo de ecclesiastica hierarchia, Irenæus lib. 3. cap. 2. Tertullianus de corona militis, Cyprianus lib. 2. epist. 3. Basilius libro de Spiritu sancto cap. 29. Chrysostomus, & cuncti, qui commentarios ediderunt in adducta Apostoli verba.

Tertio respondetur, ratio naturalis comprobata omnium gentium bene institutarum legibus, aut consuetudine cogit nos, vt fateamur esse diuinæ voluntati contrarium profanis postponi, aut subijci sacra, vt latius infra aperietur. quod enim iuris est naturalis, est etiam diuini; neque aliud est natura non corrupta, nisi quædam vox diuina nos instituens ad rectum sequendum.

Non puduit adhuc quosdam producere & illud. Paulus cum videret se inique tractari à iudicibus, appellauit ad Cæsarem, quod habetur actuum Apostolicorum cap. 25. Non igitur vllo iure est exemptus Episcopus, qualis erat Sanctus Paulus, à iudice sæculari, qualis erat Cæsar. Hæc isti. Atqui negatur consequentia ista: appellauit ad Cæsarem Paulus; ergo non erat Paulus exemptus. Primo enim loco, Cæsar non admittebat vllum ius Christi, aut Moysis, quoad iudicia. & idcirco licet extitisset ius Dei nostri, derisisset illud allegantem Cæsar. Numquid vero isti volunt apud suos principes sæculares eodem loco esse legem Christi, ac Dei veri, quo erat apud impios, & infideles Imperatores? aut volunt è Christianis, & pijs principibus efficere impios, & infideles?

Secundo. ideo ius propriæ exemptionis dicimus non esse à S. Paulo adductum, quia magis irritasset impios, & inimicos veritatis, atq; ex impijs magis impios effecisset, quod scilicet Cæsar non modo Imperatorem se vellet, sed etiam Pontificem maximum, vt apparet ex inscriptionibus: licebit itaque eodē modo cuilibet clerico appellare ad Pontificem suum maxi-

mum. nisi admirabiliter etiam velint isti suos Principes sæculares esse Pontifices maximos, nouamque Ecclesiæ Christianæ formam adducere; siue omnia subuertere.

Tertio respondemus, Paulum non fuisse sacerdotem modo vllo gentilibus illis, & Cæsari; ac proinde non fuisse illis immunem; alioquin gentilium sacerdotes, & ipsi suis immunitatibus potiebantur, vt ostendemus. Sic itaque isti faciunt nostros principes infidelibus deteriores, quin euertunt omnino sacerdotium, rediguntque ad extremam ruinam principatus sæculares: extremæ enim ruinæ est, cum cōtingit illud, quod veluti summæ miseriæ deplorat Isaias capite vigesimo quarto. *Et erit populus, sic sacerdos, & sicut seruus sic Dominus eius*, cum scilicet prænunciat populum Iudæum dispergendum.

Quarto respondemus, Paulum appellasse ad Cæsarem, non quod Cæsar haberet vllam legitimam in Paulum potestatem, sed quod haberet illam, quam, & Pilatus in Christum, qui dixit, vt habetur Ioan. 10. *Nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Respondens Iesus, non haberes potestatem aduersus me vllam, nisi tibi datum esset desuper; propterea, qui me tradidit tibi, maius peccatum habet*. Hæc Christus, qui dixit, aliquam Pilato esse potestatem. Quamnam? legitime iudicandi? Quis hoc, nisi hæreticus dicat? Nam pater omne iudicium filio dedit, omnia dederat illi in manu, omnia tradita fuerant ipsi à patre, ipse erat hæres, habebat potestatem omnis carnis, & in propria venerat, potestatem habebat dimittendi animam, & iterum sumendi eam: Pilato itaque in Christum, & sæcularibus in Paulum, reliquosque Apostolos potestas erat facti, nō iuris, eadem, quæ belluis in obuios quosque mortales, de qua loquens Christus ad eos, qui ipsum capiebant, dixit Lucæ 22. *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum*, quarum rectores sunt dæmones, vt docet nos Paulus ad Ephes. scribens cap. 6. Quamobrem dicet aliquis eos, qui conantur tollere immunitatem legitimam clericorum, & subijcere illos potestati sæcularium, conari mortales adducere in tenebras, ac dæmonum potestatem, Regesque ac Principes sæculares immutare in ipsos dæmones, & cum dæmonibus inire societatem.

At enim respondebunt, potestas qua sunt vsi principes sæculares in Christum, dæmonum potestas erat nullo iure innixa. Non tamen qua sunt vsi in S. Paulum, cui succedunt Episco-

pi,

pi; quasi vero Sanctus Paulus non fuerit membrum Christi, neque vero dixerit de se ad Galatas cap. 2. *Viuo iam non ego, viuit vero in me Christus*. Audiamus tamen quando vidimus potestatem Pilati in Christum fuisse potestatem tenebrarum, cuius potestatem fuisse Paulus vocet, qua vsus est in eum Cæsar, in cognoscenda ipsius innocentia, in ipso absoluendo, atque hac parte honorando. Sic igitur ille ad Timotheum 2. cap. 4. scribens. *In prima mea defensione, nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt, non illis imputetur: Dominus mihi adstitit, & confortauit me, vt per me prædicatio impleatur, & audiant omnes gentes, & liberatus sum de ore leonis*. Hæc Sanctus Imperatorem, ad quem appellauit, vocans leonem, qui aperiat os ad hominem deuorandum, quin iam teneat ore. Quocirca potestas sæcularis, ad quam necessitate adductus confugiet appellans clericus, vt ab illa iuste tractetur, & absoluatur, non est potestas diuina, non humani Regis, non hominis tyranni, non qualiscumque bestiæ, sed famelici leonis. ac tales efficere contendent Reges nostros, Theologi, Iurisconsultique Christiani? Nemo sit, qui dicat, neque enim mens horum talis.

Argumenta desumpta ab eo, quod aduersarij dicunt in Ecclesia primitiua, non fuisse ecclesiasticam libertatem, atque ex ijs, quæ Iustinianus decreuit.

Cap. XII.

VRgent adhuc tamen, & adducunt illud in medium, in primitiua, sic isti loquuntur, Ecclesia clerici non erant immunes, verum Reges, & Imperatores suis eos legibus obligabāt, suis tribunalibus subiiciebant, eorum rebus, ac moribus normam præscribebant, vt apparet è Codice Iustiniani, titulo de Episcopis, & Clericis, de episcopali audientia, & sacrosanctis ecclesijs: ergo non sunt immunes. Elegantissimum sane argumentum. Nam cum disputemus, an iure potuerint, possintque Reges constituere aliquid pertinens aliquo modo ad clericos, doctissime concludetur, si quis dicat, iure hoc potuerunt, ac possunt, quia

fecerunt. Atqui hoc modo principium petitur, vt inquiunt, & assumitur tamquam concessum, confessumque, id de quo est tota cōtrouersia: perinde ac si quis asserat aliquam rem suam, quia rapuit in medio positam, vel potius è manu Domini, ac possessoris extorsit. vt enim respondeamus argumētationi adductæ, cum immunitatem ecclesiasticam iure diuino sancitā reliquisset, declarasset, constituissetque Constantinus Imperator illibatam, & integram, Iulianus, & Constantinus hæretici, & impij cōcutere cœperunt; Valens inde Arianus, & Valentinianus imminuere; secuti sunt hos aliqui Imperatores, & in his postremis ætatis suæ annis Iustinianus. Est igitur falsum in primitiua Ecclesia non fuisse immunes clericos, cum tempore Constantini, qui primus fuit Imperator Christianus, qui imperium Romanum Christo adiecit, erant maxime immunes: sic etiam in quolibet regno primi quique optimi omnium, felicissimique Imperatores immunitatem ecclesiasticam maxime tutati sunt, ac promouerunt, vt aperuimus libro septimo de Ruinis gentiū, quin & infra aperietur ab ortu mundi extitisse semper. Sed qui ecclesiasticam libertatem, potestatemq́. labefactarunt; ostendimus signo nonagesimo quinto de pœnis in imminuentes iura sacra, Imperatores istos diuinitus immissis cladibus accerrime castigatos, & imperia diminuta, ac mutila transmisisse ad successores, ita Reges quoque alios, qui sunt eorum vestigia nequiter impressa imitati, similiter cælitus punitos ostendimus libro septimo de gentium Ruinis, & infra dicetur.

Quin tertio loco dicimus istos Reges Christianos fuisse peiores in Ecclesiasticæ libertatis tuitione Alexandro Seuero, ac Valeriano Imperatoribus infidelibus, & Gothis Arianis, cum sane mentis fuerant, qui abstinuerunt à sacris Christianorum rebus adiucandis, aut violandis, vt ostendimus supra.

Quamquā quarto loco adiicimus hac parte omnino nequiores istos Reges fuisse infidelibus Regibus, & populis, qui suos Sacerdotes immunes esse voluerunt, ac primas eis in omnibus dedere, cum lumen rationis naturale viguit inter illos, & explicabitur suo loco.

Quocirca, vt quinto loco respondeamus, oportebat, qui hæc citant, imitari leges illas Iustiniani, quæ diuino spiritui consonæ sunt, in quibus est nouella, vt differentes iudices, colla-

tione nona, titulo decimo, qua cauetur, vt Episcopi possint compellere iudices ad iustitiam faciendam aut per se, aut per litteras ad Imperatorem directas: quod si iudex sit suspectus, Episcopum posse sese illi adiungere in examinanda, & iudicanda causa, ac ne quis adeat Principem, nisi prius adierit Iudicem, vel Episcopum. Statuitur præterea, ne monachus, Clericusve, aut Episcopus adeat principem sine litteris sui Patriarchæ.

Sexto, respondemus Iustinianum passim profiteri quæcumque sancit pertinentia ad Clericos, à se sanciri iuxta canones Ecclesiasticos, & collatione sexta titulo vndecimo decernit Clericos non esse sub potestate sæcularium, nisi ab Episcopis spolientur, *Secundum sacras*, inquit, *& diuinas regulas, quas etiam nostræ sequi non dedignantur leges*, inquit coll. 1. titulo 5. de monachis, & tit. 6. quomodo oporteat. §. sed etiam. & §. vltimo, & coll. 6. tit. 9. vt clerici apud proprios Episcopos, & collat. 9. de Ecclesiasticis titulis, & tit. decimo, vt differentes iudices quarto tit. 6. collatione. qua iubet, vt quatuor Conciliorum Nicæni, Constantinopolitani, Ephesini, & Chalcedonensis dogmata omnino veluti sanctæ scripturæ accipiantur, & regulæ sicuti leges obseruentur. Hæc ille. Atqui in Concilio Chalcedonensi interdicitur Clericis, ne sæculares iudices adeant, & in Ephesino approbatur lex immunitatis à Theodosio Iuniore lata, quod hæc sit diuini iuris. Cum recipit itaque, & recipi mandat ista concilia, vltimis suis constitutionibus Iustinianus, profecto priores abrogat, & sancit Ecclesiasticam immunitatem.

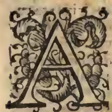
Septimo, Respondemus, Iustiniani leges contrarias canonibus non fuisse, neque receptas, quin delituisse earum libros vsque ad Imperatorem Lotharium, qui inuentas Melphi Pandectas protulit in lucem. Constatque è Codice iuris Orientalis eas in Oriente numquam fuisse in vsu. Non fuerunt autem receptę, quia correxit ipsemet quatenus afferebant detrimentum libertati, ac potestati Ecclesiasticæ, vt superiori responsione est dictum.

Postremo, dicimus ab ortu mundi, vsque ad ętatem nostram semper vnicuique nationi fuisse liberos, atque immunes suos Clericos, & Sacerdotes. Atque hoc ius fuisse in Ecclesiam diuinitus translatum: quod infra aperietur.

Argu-

Argumenta desumpta ab argumentis aduersariorum, dicentium à sanctis præstita tributa sæculari potestati, dictisque Sanctorum Ambrosij, & Vrbani Papæ.

Cap. VIII.

Tqui inquiunt aduersarij, non ne sanctissimi viri ante Constantinum veluti honorificum de Christianis omnibus prædicabant ab ipsis præstari tributa? inter hos certe erant & Clerici. Nam Iustinus in Apologia secunda ad Antonium Imperatorem Irinæus lib. 5. cap. 24. Tertullianus libro de Idololatria, cap. 25. palam profitentur tamquam laudabile tributa solui ab omnibus Christianis Imperatori. Quod si Clerici forent immunes, laudabile, id non esset, sed vituperatione dignum.

Respondemus. Primo loco laudabile Christianis Clericis esse, cum necessitate adacti ad vitandum maius damnum tributa pendunt, quamuis debita non sint, vituperatione autem plenum est, si Principes Christiani sæculares exigant, neque vituperatione dumtaxat est plenum, sed scelere, dignumque omni pœna: quod si Principes infideles exigant in bonum publicum, debentur: sin minus haud debentur: cogi vero Clericos ab illis, & iudicari, potestas est tenebrarum. Quocirca idem factum quoad Clericos est laudabile, quoad sæculares est flagitiosum. Sic Christo gloriosum fuit offerre se morti, ac finere se abduci ad Crucem: scelus autem maximũ fuit, & omni supplicio vindicandum Iudæis, & Pilato.

Secundo, Respondetur Clericos nostros, & Sacerdotes non fuisse gentilibus Clericos, & Sacerdotes illos non fuisse edoctos Christiana, aut Ecclesiæ se nostræ adiunxisse, ac proinde Sacerdotes nostros non fuisse ignorantibus nostra gentilibus exemptos. Nam multa sunt Christianis peccata, quæ non sunt infidelibus, qui nostra non bene sciunt, ac magis excusantur, quoad reliqua, vt tradit S. Paulus capite secundo epistolæ ad Romanos: sic filius magis peccat patrem percutiens, aut matrem, quam si extraneus, vel inimicus id agat. eodem modo

ciuis patriam prodens grauius delinquit, quam si peregrinus, vel hostis. quocirca gentiles non ita peccabant exigentes à Sacerdotibus Christianis tributa, quod ignorarent: at Christiani peccant, ac puniri ab Episcopis possunt, ac debent suo tempore, quāuis nostri sint etiam Sacerdotes veri infidelibus, non tamen quoad cognitionem.

Tertio, loquuntur isti à Christianis tributa exoluta, quemadmodum docet Christus: at Christus docuit deberi à Clericis ad scandalum tantum vitandum, vt habetur Matth. cap. 17. non tamen debentur ex sua natura, aut ex potestate vlla iusta, cui sint sacerdotes ipsi subiecti, nisi sit, vt ex Christo, & Paulo dicebamus, dæmonum potestas, ac leonum, Regesque in dæmones, ac leones hac parte immutentur. quod neque dicendum, neque cogitandum est de principibus nostris omni virtute ornatis.

Adducunt, & Sancti Ambrosij dictum, qui sic epist. 32. pugnans aduersus Imperatorem Valentiniamum tunc suasu Iustinæ matris fauentem hæreticis Arianis, contendentemque, vt his Ecclesia traderetur, ac multa, nisi traderetur, minitantem. *Quid igitur*, inquit Sanctus, *non humiliter responsum à nobis est? si tributum petit non negamus. agri Ecclesiæ soluunt tributum; si agros desiderat, Imperator potestatem habet vindicandorum, nemo nostrum interuenit. potest pauperibus collatio populi redundare, non faciant de agris inuideam, tollant eos, si libitum est. Imperatori non dono, sed non nego*. Hæc Sanctus. En igitur inquiunt aduersarij, S. Ambrosius asserit tributum ex agris Ecclesiæ Imperatori esse soluendum.

Equidem non possum non maxime demirari, hæc ab istis proferri, cum maxime contra illos faciant.

Primo enim loco Sanctus Ambrosius testatur ista à se dicta humiliter, non ex vlla debiti, iustitiæq; ratione: igitur tributum, non ex iustitia, sed humilitate soluebatur, sicut & Christus soluit.

Secundo non ait se dare, sed non negare, explicatque infra, quid sit non negare, cum dicit: si Imperator velit auferre agros Ecclesiæ, quibus alebantur pauperes, se non negare, sed neque donare, populumque collatione sua opem daturum pauperibus. Quocirca sicut iniustissime auferebantur agri, ita & tributa exigebantur.

Tertio scribit ab agris illud tributum solutum, non à clericis, vel vt ostendat, neque se, neque clericos tributorum solu-

tioni assentiri, vel quod illud tributum esset ex antiquo tempore agris annexum, donatique fuerint agri cum huiusmodi oblatione, transierintque in Ecclesiam cum suo onere, è quibus deberi antiquitus, ac prius impositum fundo tributum non negatur, ex Ecclesiæ iussu.

Quarto an non vident aduersarij tunc actum cum Imperatore irato, & huiusmodi multa minitante, atque hæreticis fauente? Non volent (certo scio) Reges Christianos, & Imperatores esse huiusmodi. An igitur debitum vocant, quod exigit Rex iratus, indigna poscens, indigna intentans? An debitum vocabitur, quod relinquitur, dimittitur, non negatur, sicut Christus semetipsum reliquit, dimisit, non negauit crucifigentibus?

Citant & illud Vrbani Papæ, quod habetur 23. quæst. 8. can. tributum, in quo sic Vrbanus. *Tributum in ore piscis, piscante Petro, inuentum est, quia de exterioribus suis (quae palam cunctis apparent) Ecclesia tributum reddit, non autem totum piscem iussus est dare, sed tantum staterem, qui in ore eius inuentus est; quia non Ecclesia dari Imperatori, non pontificalis apex, qui in ore capitis Ecclesiae praeminet subijci potest Regibus; sed sane (vt diximus) quod in ore piscis inuenitur pro Petro, & Domino dari iubetur, quia de exterioribus Ecclesiae, quod constitutum antiquitus est pro pace, & quiete, qua nos tueri, & defensare debent, Imperatoribus persoluendum est.* Hæc Vrbanus Secundus, non vt aliqui existimarunt, primus.

Respondemus aperte hic Vrbanum loqui de tributo, quod fundis erat impositum antiquitus, priusquam fundi herent Ecclesiæ, cum dicat: *quod constitutum antiquitus est.* quod quidem remanet, vt prius: atque ex illo tributum soluit benignè iubet Ecclesia, nisi fuerit principum priuilegio sublatum. Quod tradit Glossa. & ibi Doctores, Archidiaconus, Geminianus in cap. primo, verbo bonorum, de immunitate Ecclesiæ libro sexto. & traditur cap. enim, §. sicut, & §. prædium. decima, quæstione secunda, Richardus quodlibeti secundi quæst. 30.

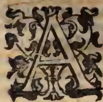
Secundo respondetur Vrbanum cautissimè loqui. Nam verba facit de tributo, quod persoluitur ad tuitionem, & defensionem à bellis iniustis, ob quæ res Ecclesiasticæ, vel religionis, & populorum periculum subeunt, quæ quatenus defenduntur militibus (cum non adest aliunde) soluere stipendium debent. quod si nullum sit huiusmodi discrimen, neque intersit Eccle-

fiæ & religionis, & populorum, à quonam Principe possideatur aliqua ditio, & an subijciatur hoc, vel illud territoriũ Regi huic, illiue in ambigua belli causa, non est soluendum tributum; manifeste enim dicitur pro pace, & quiete: ergo quatenus pax, & quies religioni, & bonæ causæ fauens defendenda est.

Quin vt apparet è testimonio Scripturæ sanctæ, quod adducit, loquitur in ea specie facti, quod obtigit Christo, qui vt palam fecimus, ideo soluendum dixit tributum, ne infideles scãdalizarentur. ad probandum namque illud deberi, affert Christi factum, in quo statuit ille non deberi ex iustitia tributum, sed ne ignari scandalizarentur, & ideo non est solutum pro omnibus discipulis, nec nisi petitum, postquam non fuerat persolutum, quo tempore fuerat exsoluendum, vt sciremus in potestate clericorum esse illud non pendere.

Argumenta desumpta ex eo, quod aduersarij citant Sancti Thomæ, Gregorijque auctoritatem.

Cap. IX.

Dducunt præterea Sancti Thomæ auctoritatem, qui interpretans verba Sancti Pauli ad Romanos scribentis capite decimo tertio à nobis in primo argumẽto adducta, sic inquit. *Cum principes nostri suo regimine Deo ministrent, à populo debent tributa suscipere, quasi stipendia sui ministerij, non autem ita, quod hoc debeant sibi computari pro præmio. Proprium enim præmium Principis est laus, & honor, vt Philosophus dicit quinto Ethicorum. & cum hoc non sufficit tyrannus fit: sed hoc non est intelligendum de laude humana solum, vel honore, quia tale præmium esset vanum, sed de laude, & honore diuino, qui principibus bene gubernantibus exhibetur Sap. 6. O Reges populi diligite sapientiam, vt in perpetuum regnetis. huiusmodi autem tributa recipiunt ad sustentationem, laborant autem principes ad omnium pacem. Vnde dicitur 2. Timoth. 2. Obsecro primum omnium fieri obsecrationes pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt*

constituti, vt quietam, & tranquillam vitam agamus Baruch. 1. Orate pro vita Nabuchodonosor Regis Babylonis, vt viuamus sub vmbra eius. Ab hoc tamen debito liberi sunt Clerici ex priuilegio principum; quod quidem aequitatem naturalem habet: Vnde etiam apud gentiles liberi erant à tributis illi, qui vacabant rebus diuinis: legitur enim Gen. 47. quod Ioseph subiecit Pharaoni totam terram Aegypti praeter terram sacerdotũ, quae à Rege tradita fuerat eis, quibus & statuta alimẽta ex horreis publicis praebebãtur, & infra dicitur, quod in vniuersa terra Aegypti, quinta pars soluitur absque terra sacerdotali, quae libera erat ab hac conditione. Hoc autem ideo aequum est, quia sicut Reges sollicitudinem habent de bono publico in bonis temporalibus, ita ministri Dei in spiritualibus, & sic per hoc, quod Deo in spiritualibus ministrant, recompensant Regi, qui pro eorum pace laborat. Haec Sanctus. E cuius verbis ita argumentantur. Sanctus Thomas ait, clerici liberi sunt à tributis ex priuilegio principum: ergo non iure diuino.

Atqui primo loco respondetur, non sequi, liberi sunt ex priuilegio principum: ergo non iure diuino. falsissima est haec consequentia; veluti si quis dicat, iure ciuili constituitur, vt à filijs alantur, & honorentur parentes: ergo non etiam iure diuino, naturali, ac gentium. Sanctus Thomas dicit esse priuilegio principum liberos à tributis clericos, non tamen dicit non esse iure diuino; non enim diuino est contrarium priuilegium, vt à sensu contrario possit aliquis excludere non esse clericos liberos iure diuino. Quod si quis dicat, Sanctus Thomas dixisset iure diuino, si iure diuino fuissent clerici liberi ex ipsius sententia, negamus id opus fuisse, vt diceret eo loco Sanctus Thomas. non est illi visum tum dicere, quamnam deinde ob causam, quid ad nos? satis est, si ostendamus non ab illo asseri, clericos non esse immunes iure diuino, neque sequi ex eius verbis, quod aduersarij colligunt, sicut non sequitur datae sunt mihi multae opes à multis hominibus: ergo non à Deo. siue igitur Sanctus Thomas tacuerit, quod tunc illi non venerit in mentem, siue quod tum clarius erat, vel sibi, vel aliis esse liberos ex priuilegio principum, quam ex iure diuino, siue quod conuenientius erat id tunc edicere ob audientes, siue aliam quamlibet ob causam, nil refert. Ad summum male concluditur ex eius dictis, quod aduersarij concludunt.

Secundo dicimus apertissime colligi à Sancti Thomae verbis,

bis, ac mente, clericos esse exemptos iure diuino à tributis. Patet hoc: nam iure diuino Principes obligati sunt dare debitam mercedem clericis ob ipsorum ministerium, quod exhibent Principi, & populo ipsius in rebus spiritualibus, vt habetur Lucæ capite decimo, & primæ ad Corinthios epistolæ nono, & epistola ad Philemonem. At Sanctus Thomas ait, clericis dari hanc immunitatem ob ministerium: ergo ex iure diuino.

Tertio respondemus, ex ijs Sancti Thomæ verbis adhuc colligi immunitatem clericorum iuris esse diuini: nam scribit à Pontificibus Christianis concessum immunitatem nostris clericis, sicuti, & à gentilibus concessa erat suis, & exemplum Pharaonis adducit. Atqui iure diuino fuit illa immunitas concessa à Pharaone, vt vidimus supra.

Quarto, idem concluditur ex alio. Nam Sanctus Thomas asserit æquitatem naturalem habere hanc immunitatem. Iure autem diuino in conscientia cuncti obligamur ad ea, quæ naturalem æquitatem secum habent, vt habetur epistolæ ad Romanos capite primo, & primæ ad Corinthios vndecimo: ergo diuino iure obligati sunt principes Christiani immunitatem clericis tueri. Quocirca & gentiles ipsi in vniuersum seruari volebant, quæ naturali æquitate comprobabantur, vt tradit Vlpianus lege prima, ff. si is, qui testamento liber esse iussus fuerit, & Paulus l. in summa. §. fin. Item varus. ff. de aqua pluuia arcenda, & aduerte, quod maius est, habere æquitatem naturalem, quam consequens esse æquitati naturali, aut consonum. Illud est immunitatis ecclesiasticæ, quod intime ipsi insit naturale ius immunitatis, quasi libertas sit ipsi connaturalis.

Quinto loqui videtur Sanctus Thomas, vt apparet ex ipsius verbis, cum tributa debeantur ob necessitatem publici, & communis omnium siue sæcularium, siue clericorum boni, qua clericos obligari haud negatur; ad ipsos tamen, vel eorum præsulem spectat iudicare, an sit huiusmodi necessitas, neque obligantur ex vi potestatis sæcularis, sed ex vi publici boni, vt supra est conclusum.

Hanc vero esse mentem S. Thomæ apertissimam, constat ex ijs, quæ supra primo libro adduximus. Nam cum velit S. Thomas omnino sæcularem potestatem subiectam esse, atque oriri ab Ecclesiastica, quomodo potest sibi repugnare, & asserere ab

Ecclesiastica pendenda sæculari tributa, ita vt libera sit non suo iure, sed ex Principum priuilegio? igitur si hoc loco mens ipsius est obscura, non est ex obscuris dictis ipsius clara facienda, sed ex claris: alioquin magis est obscurare illam.

Affertur denique S. Gregorij epistola quinquagesima quarta libri vndecimi, quam scribens ad Ioannem defensorem Sanctus, non aliis argumentis Ecclesiasticam immunitatem probat, quam constitutionibus Iustiniani, aliorumque Imperatorum, ergo non iure diuino Ecclesiastica immunitas sancitur.

Respondetur ad hoc, & huiusmodi multa, quæ proferri possunt, non sequi scribit hic, aut ille scriptor, legibus humanis Ecclesiasticam immunitatem statui, ergo non iure diuino: innumera namque sunt, quæ tam diuino, quam humano iure iubentur. Atqui si quis dicat hoc illa imperari, haud tamen illud tollit, neque enim contraria sunt. Furtum, Adulterium, Homicidium, quamlibet iniuriam prohibent leges humanæ, & quoties de istis verba fiunt inter Doctores, citantur humanæ leges ea vetantes, subticentur diuinæ. Non igitur diuinis vetantur? A page, quis istud ineptè effutiat?

Secundo respondetur *S. Gregorium* loqui cum eo, qui de rebus iis acturus erat cum Iudicibus humanas leges profitentibus, ideoque ijs humanæ leges erant proponendæ; à nobis enim conuenientia, quibus cum loquimur, proponenda sunt; neque omnibus eadem sunt congruentia. Sic enim Christus dixit: *Multa habeo vobis dicere, quæ non potestis ferre modo*, vt habetur Ioannis cap. 16. & Paulus scribens ad Hebræos capite quinto, *Imbecilles facti estis ad audiendum; etenim cum deberetis esse magistri propter tempus, rursus indigetis, vt doceamini, quæ sint elementa exordij sermonum Dei, & facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo: omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ, paruulus enim est, perfectorum autem est solidus cibus.*

Tertio respondetur, S. Gregorium sic loqui, vt ostendat, Clericos esse immunes sua natura, non ex Imperatorum legibus, atque has manifestum dumtaxat facere, esse exemptos, non aliquid eis tribuere; quod non antea deberetur. *De persona*, inquit, *presbyteri hoc attendendum est, quia si quam causam, habuit, non ab alio teneri, sed Episcopus eius adiri debuit, sicut nouella constitutio manifestat.* Hæc Sanctus, clare ostendens

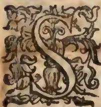
ab

ab Imperatorum legibus tantum manifestari, quod Clerico debeatur: similiter cum postea scribit, non potuisse trahi ad iudicium, nec debuisse ab Episcopis loquitur, *continet*. Eodem modo cum dicit sententiam latam contra Episcopum à iudice non suo, esse nullam, inquit. *Lectionis huius ostendit tenor*, & cum refert non potuisse accusari Episcopum à seruis suis, ait, *vt haec constitutio patefacit*, denique cum narrat testes vllos absente Episcopo exhibitos nihil probare, scribit, *Nullius esse momenti lege noscendum est*. Ad summam patet è verbis S. Gregorij, refugere ipsum dicere à legibus saecularibus formam praescribi vlla in re Clericis, vel imperari eis aliquid, vel sanciri, constituique de rebus ipsorum, solum refert hoc manifestari, contineri, ostendi, dignosci, legi ipsorum legibus. Tantum cum recitat poenas positas aduersus eos, qui delinquunt in Clericos, & res eorum, huiusmodi vocabulis potestatem significantibus vtitur, quod scilicet laici possint, quae pertinent ad clericos tueri, imperare eis aliquid non possint. Sic itaque in aduersarios retorquetur, quod ipsi citant.

Quarto. Videtur S. Gregorius eo capite colligere, quid sibi leges saeculares velint in rebus iudicialibus Clericorum, neque locus poscebat, vt adijceret, iure diuino esse exemptos Clericos; cum non agere vellet hac de re, sed tantum simul in vnum conferre, quidquid saecularibus legibus caueretur, veluti si quis colligat, quid Atheniensium, vel Spartaneorum sanctionibus simili in re constitueretur, sicut Ieremias capite secundo iubet inspici, quid factum sit ab insulis Cethim in cultu falsorum deorum retinendo, & inde exemplum sumit ad retinendum verum, non quod ius fuerit insulis, ac gentilibus, vel agendi quod egerunt, vel imperandi aliquid fidelibus, ac vere pijs: sed quod iustius esse apparet, quod exteri quoque agnouerunt, ac diuinum magis constat esse, quod non modo diuinis, sed humanis etiam legibus cauetur.

Postremo S. Gregorij mens obscura non obscuris, sed claris eius dictis clara facienda: sed clare S. Gregorius Psalm. 4. Paenitentiali, vult Clericos esse liberos, & alibi quoque sic esse asserit: est igitur clarum, quae sit hoc loco mens ipsius.

Recensentur Theologi, & Canonistæ, qui tradunt Ecclesiasticam potestatem esse in omnibus supra omnem potestatem sæcularem, rerumque Ecclesiasticarum libertatem esse iis in tum quæstiones quædã. Cap. X.

Equuntur Doctores multi tũ iuris ciuilis, tum canonici. nos ab ijs vel colligendis, vel recensendis abstinebimus. tantum referemus eos, qui Canonistæ, ac Theologi simul sunt, à quibus & alij multi citantur, eligemus vero Archiepiscopum Sãctum ex ordine Prædicatorum, similiter ex ordine eodem Sacri Palatij Magistrum, denique ex ordine S. Francisci Beatis annumeratum. S. Antoninus, parte 3. summæ tit. 22. cap. 5. §. 1. *Quæritur verum Papa sit maior Angelo in iurisdictione, & videtur quod non, quia natura spiritualis habet iurisdictionem suprà Papam, qui est natura corporalis. Sed in contrarium est. quod dicitur Hebr. cap. 1. in persona Christi, cuius Papa Vicarius existit, non Angelis subiecit Deus orbem terræ futurum, sed ei, de quo loquitur. Ad hoc respondet Augustinus de Anchona, vbi suprà, quod maior est iurisdictio Papæ, quã cuiuslibet Angeli. est enim triplex regimen secundum Philosophũ. Primum est Ethicum, & morale. Secundum est familiæ, & paternale. Tertium est Politicum, & Regale. Primum respicit curam vniuscuiusque hominis in se per virtutum regulationem. Secundũ respicit regimen domus, & familiæ per paternalem monitionem. Tertium respicit regimen prouinciarum, & regnorum per pænarũ comminationem. Primum regimen commissum est Angelis, quia vnaquaque anima ab ortu suæ natiuitatis habet Angelum ad sui custodiam, & exercitium secundum Hieronymum. secundum commissum est Archangelis, quorum est familias, & ciuitates dirigere, & gubernare. Vnde requisitus Raphael Archangelus à Tobia, an sciret viam eundi ad ciuitatem Medorum, dixit, se itinera omnia illius frequenter ambulasse. Tertium conuenit principatibus, quorum est prouincias, & regna miro ordine disponere. Vnde dixit Angelus, qui loquebatur Danieli. Princeps Regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus. Nulli ergo Angelo commissa est iurisdictio, & cura totius cæli. Sed Papæ totius mundi iurisdictio, & cura commissa est, non solum vt nomine mundi importatur*

tatur terra, sed etiam vt nomine mundi importatur cælum, quia super cælum, & terram iurisdictionem accepit. Vnde dicitur, quod cælestis, & terreni imperij Petro Christus iura concessit dist. 22. cap. Omnis. Ad quod facit, quod Chrysostomus ait in libro de laudibus Pauli, præfert enim Paulum cuilibet Angelo in iurisdictione, dicens quod Angelis diuersarum gentium cura commissa est, sed nullus eorum ita creditum sibi populū gubernauit, vt Paulus vniuersum orbem, nam Michaeli gens commissa est Iudæorum; Paulum vero terræ, & maris, atque vniuersi orbis ordinat (Christus) magistrum, & doctorem, cui potestatem dedit vniuersorum. Rursus in tertia parte suae summae titulo 22. cap. 5. 6. 11. Qui autem dicunt Papam in solo orbe totum dominium habere super spiritualia, non autem super temporalia similes sunt consiliarijs Regis Syriae, qui dixerunt. 3. Reg. cap. 20. Dij montium sunt Dij eorū, & ideo superauerunt nos, sed pugnemus contra eos in campestribus, & in vallibus, in quibus Dij eorum dominium non habent, & obtinebimus contrà eos; ad litteram, sic hodie mali cōsiliarij adulatione pestifera seducunt Reges, & Principes dicentes Dij montium puta spiritualium bonorum sunt summi Pontifices. Sed non sunt Dij vallium, quia temporalium bonorum nullum dominium habent. Ideo in campestribus, idest in potentia bonorum temporalium pugnemus contra eos, & obtinebimus, sed quid dicat eis diuina sententia audiamus, dixerunt, inquit, Syrij, Deus montium est Deus eorum, & non Deus vallium. dabo omnem hanc multitudinem in manu vestra, & scietis, quia ego sum Dominus, & hoc patet per multa exempla, non solum eorum Regum, & Imperatorū infidelium, qui Ecclesiam persequentes conati sunt eam exterminare, & non potuerunt; sed Dominus concidit ceruices eorum, & ad nihilum redegit, sed etiam Christianorum Principum, qui bellantes contra Ecclesiam, vel persequentes summum Pontificem exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, vt patet in Iuliano apostata, de Mauritio Imperatore Gregorium persequēte, de Theodorico Rege Italiæ Ioannem Papam incarcerante, de Federico Imperatore contra Ecclesiam insurgente, & multis alijs, qui male vitam finierunt, & miserabiliter. Adhuc idem, tit. 3. de Dominio regnorum cap. 2. Credimus, imo scimus, quod Papa est generalis Vicarius Iesu Christi, de translat. Episc. cap. 1. & etiam super omnes infideles. etenim Christus plenariam recipit potestatem: vnde Psal. Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis, & Matthæi vlt. Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.

ra. Nec videretur diligens, seu sapiens paterfamilias, nisi, & Vicario suo, quem in terra dimisit, plenam super omnes dimisisset potestatem, vt patet in eo, quod dicitur super homicidio. cap. per humanam. lib.6. Ideo & dicitur de Papa, qui non solum habet potestatem, sed & plenitudinem potestatis, de vsu pallij. cap. ad honorem, quia Petro, & successoribus claues dedit regni cælorum dicēs: Quodcumque ligaueris. & cap. Oues autem non solum sunt fideles, sed etiam infideles per creationem, licet non sint de ouili. & sequitur, quod Papa super omnes habet iurisdictionem de iure, licet non de facto & probatur hoc in eo. quod loquitur de electione, cap. significasti de maioritate, & obedientia. cap. solitæ. de iudicijs, cap. nouit. Igitur per hanc potestatem, quam habet Papa, dicendum est, quod gentiles, & si non habent legem, nisi naturae; si tamen contra legem istam naturae faciant, licite per Papam puniri possunt. Et mox. *De Christianis non est dubium, quod Papa eos iudicare potest, si contra legem Euangelicam faciant, vel alias grauiter peccent, etiam temporaliter, vt patet. in eo, quod notatur cap. licet, de foro competenti, & de iudicijs. cap. nouit. §.1. & quamuis omittat Papa aliquando paenas iustas & debitas omnibus praedictis inferendas, vel quia facultatem non habet coercendi, vel propter pericula, & scandala, quae incumbant, vel euenire timentur, vel quia multitudini parcit, de temporibus ordinandorum. cap. 2. & clem. de excommunic. cap. latores. est tamen potestas faciendi hoc apud Deum.* Hæc Sanctus.

Siluester Prieras in summa, verbo, immunitas, initio capitis. *Immunitatem*, inquit, *Ecclesijs, earumque rebus iure prius diuino institutam, tum canonico, & ciuili confirmatam, stabilitamque fuisse ego copiose ostendi in magistrali glossa mea affixa in practica Papiensi in forma libelli in actione reali, in verbo iure dominij. Idemque in verbo Papa, nu. 20. quaestione secunda.*

Decimo quaeritur, quid iuris de potestate Papae in Imperatorem? Et dico multa ex Archi. 3. par. tit. 23. post August. de Ancho. vbi supra. Primum licet dominium, seu imperium tyrannicum, tempore praecessit sacerdotium: quia scilicet secundum Augustinum 15. de ciuitate Dei, primus Regum fuit post diluuium Nembrot; primus autem Sacerdos fuit Melchisedech, qui secundum Hebraeos fuit Sem primogenitus Noe, in quo incepit sacerdotium, post quem vsque ad legem Mosaicam deriuabatur ad primogenitos; naturale tamen, & iustum imperium non est notum

cœpisse

cœpisse ante Moysem, qui à Deo institutus fuit princeps populi sui. Secundum Papa est Imperatore maior dignitate, plusquam aurum plumbo. dist. 96. cap. duo sunt, & sol luna, de maiorit. & obed. cap. solitæ. Vnde & Alexander Magnus doctus visione Dei apparentis sibi in forma summi sacerdotis Iudæorum eundem sacerdotem obuium adorauit, in eo Deum, inquiens, adoraui: & similiter Octauianus suasu Sibyllæ Tiburtinæ adorauit puerum, cuius Papa est Vicarius. Tertium Papa potest eligere Imperatorem per seipsum immediatè, quando ex iusta, & rationabili causa expediret: quia principalis agentis habentis dirigere omnes fideles ad pacem, & finem spiritualem, est eligere ministros. Vnde Imperator est minister eo ipso, quod est minister Dei. Rom. 13. cuius Vicarius est Papa; ex quo sequitur, quod etiam possit eligere electores Imperatoris, & mutare ex causa: eius etiam est electum confirmare, de elect. cap. venerabilem: & confirmatum consecrare, de sacra vnct. cap. cum venissent, & confirmatum, & consecratum coronare, dict. cap. venerabilem, & in coronatione iuramentum fidelitatis excipere dist. 63. cap. tibi domino; & dignum excommunicatione excommunicare. 96. dist. cap. duo, & dignum depositione deponere sicut Innocentius Tertius Ottonem, & Innocentius Quartus Federicum deposuit, & dignum gladiaria persecutione gladio persequi, & bellum contra illum conuocare, & ab eius fidelitate vasallos absoluere. 15. quæst. 6. cap. nos sanctorum. Nec obstat, quod Constantinus Imperator Syluestrum Papam coronauit: quia hoc non fecit quasi auctoritatem, vel dominium præbens, sed sicut minister obsequens, cuius signum fuit, quod tenens equum eius exhibuit stratoris officium. Quod autem dicit Hug. dist. 96. cap. cum ad verum; quod Imperator potestatem, & dignitatem non accipit ab Apostolico, sed à principibus, & populo per electionem, planum hodie est esse falsum: quod etiam dicit, has potestates esse à Deo, & distinctas, verum est, eo modo, quo dictum est. §. 2. Quod etiam dicit Imperatorem esse maiorem Papa in temporalibus, est simpliciter falsum, quantum ad iurisdictionem; sed verum, quantum ad immediatum vsum, & executionem, quo modo etiam dici potest maior Christo. Et sic intelligitur dictum cap. cum ad verum, distin. 96. quod Papa vsurpare sibi non debet ea, quæ sunt Imperatoris: quia scilicet non debet immediatè exequi temporalia. quod intellige, nisi ex causa, vbi sibi videtur expedire.

Vndecimo quæritur, quid iuris de potestate Papæ in alios Reges, & principes Christianos? & dico, secundum eosdem, scilicet Arch.

& August. de Ancho. quod omnes ei tenemur obedire, sicut & Christo, cuius vices gerit, & in omnes habet vniuersalem spiritualium, & temporalium iurisdictionem, sicut, & in toto orbe vice Dei viuentis, sed temporalium administrationem non recipit, nisi in regionibus Occidentalis imperij per concessionem Constantini Imperatoris; nec vtitur hac administratione, nisi in aliquibus partibus mediante Imperatore quem eligit, non autem in alijs regnis Occidentalis imperij, non propter carentiam auctoritatis; sed propter nutriendum in filijs vinculum vnitatis, & pacis: quia propter tyrannicam vsurpationem imperij à diuersis in diuersis partibus ad vitandum scandalum, Iudæorum se tributarium fecit cum Petro, licet non obligetur, Matthæi 17. 11. quæst. 3: inter verba. & ideo potest Reges corrigere, sicut Nicolaus Lotharium de adulterio reprehendit. 2. q. 1. cap. scelus, & ex rationabili causa deponere, sicut Zacharias deposuit Reges Francorum, substituens Pipinum 15. q. 6. cap. alius. Duodecimo quæritur, vtrū Papa habeat in Christianos, vel alios potestatem veniendi contra suum contractum, quasi ex eo non obligetur? Et dico, quod non: quia ipse non est dominus mundi quoad proprietatem, sed quoad iurisdictionem solam & protectionem, secundum glo. & communiter doct. in proœmio digestorum, sicut nec Imperator, qui rei meæ dominium mihi auferre non potest sine causa, secundum Bart. ibi. quod etiam est verum quoad bona ecclesiastica, quorum non est vere dominus, sed dispensator, sicut de omni clerico dicit S. Thom. in 6. quolib. art. 12. non obstan. glos. in cap. cum venissent, de iud. quæ dicit contrarium, quia eam damnant dicentes, quod est eorum solum administrator, & dispensator, vnde nec ea sine causa alienare potest; & si facit, peccat mortaliter, secundum Arch. 12. q. 2. cap. non licet. vnde de eo verum est, quod de principe dicit Bal. in libr. de vsib. feud. in rub. de natura feudi, scilicet quod ex suo contractu obligatur. Vnde si inuestiuit aliquē de Baronia, vel Castro, non potest eum sine culpa priuare, nec successores in imperio, vel regno de iud. cap. nouit. Nec obstat, quod habet plenitudinem potestatis, quia Deus subiecit ei leges, sed non contractus, ex quibus obligatur. Decimotertio quæritur vtrum possit aliquem absoluere ab obligatione, qua tenetur alteri homini. Et dico secundum Inno. quod hoc potest de plenitudine potestatis, art. 8. q. 3. cap. per principalem, C. de quadr. præscr. l. bene à Zenone. C. de preci. imper. offer. l. quoties, & idem Ho. & Bernar. sed hoc limita ex causa rationabili, & non aliter: quia vt dictum est. §. priore, non est dominus mundi, quoad pro-

pric-

prietatem, nec legem condendo potest auferre mihi rei meæ dominium sine causa, sicut nec Imperator. Et sic intellige l. venditor. §. si constat. ff. comm. præd. qui. §. secundum Bart. in hac materia est singularis; & sic etiam intellige Panor. in cap. 2. de voto. quod Papa auferre potest obligationem laici non subditi ei temporaliter contractam ex fidei præstatione, non autem aliunde quæsitam: cum sit de iure gentium, in cle. pastoralis, de re iud. scilicet sine causa rationabili, sine qua nec Imperator posset; & idem à fortiori intellige hoc non posse ciuitatem, aut vniuersitatem, vel collegium: ex magna tamen causa posset Papa à sæcularibus exigere subsidium temporale, vt si Ecclesia inuaderetur, & aliter prouidere non posset. Decimo quarto quæritur vtrum possit tollere leges ciuiles? & dicit Ioan. And. quod vbi non habet iurisdictionem temporalem, tollere non potest legem quoad forum ciuile, nisi in his, in quibus vertitur periculum animæ, cum potestates sint distinctæ. 96. dist. cap. cum ad verum. In illis autem, in quibus animæ periculum vertitur, tollit quoad vtrumque forum de iud. cap. nouit, de præscrip. cap. fin. & de secun. nup. cap. pen. & vlt. de foro competen. lib. 6. & de iureiuran. cap. fin. lib. 6. & in cap. 2. de excep. lib. 6. & in cap. decernimus, de sent. excommun. lib. 6. quia in his leges non dedignantur sacros canones imitari de Iudæ. clerici, & in Authen. vt cleri. à prop. epi. coll. 6. & ita tenet. sum. Ros. & supplen. sed ista determinatio procedit ex errore, quod Papa non habeat temporalem iurisdictionem in tota Ecclesia, quod improbatum est multipliciter in hoc titulo. Vnde dico, quod de plenitudine potestatis ex causa rationabili potest omnes leges ciuiles euertere, & alias condere nisi in quantum spectant ad ius naturale, aut diuinum, nec Imperator cum omnibus Regibus, & populis Christianis possent contra eius voluntatem quicquam statuere. Et hæc omnia patent ex dictis in hoc titulo, & supra legitimatio. §. 4. nec quæ allegant Canonistæ contra hoc, aliquid concludunt, nisi cessante causa, & ex potestate iuridica, quæ scilicet est secundum iura, quibus Papa ex necessitate non subditur.

Beatus Ioannes à Capistrano tractatu de potestate Papæ parte secunda secundæ partis principalis ita scribit.

Ad secundum cum quæritur, super quos Papæ potestas extenditur, respondetur breuiter quod principaliter eius potestas super omnes Christi fideles extenditur; secundario autem etiam super infideles, quod satis patet ex verbis Christi dicentis Petro, Pasce, &c. vt supra Ioan. vlt. sed dicet aliquis, per illa verba non

vi-

videntur includi, nisi fideles in eo, quod dicit, Agnos meos, & oues meas. Huic obiectioni respondens dico, quod licet principaliter sub metaphora ouium intelligantur fideles, attamen largo sumpto vocabulo, omnes animæ rationales, quasi oues Dei sunt, iuxta illud Ezechiel 18. Ecce omnes animæ nostræ sunt. & Matth. 15. dixit Dominus discipulis suis intercedẽtibus pro Chananæa. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel, idest nisi ad Iudæos. Vbi notandum, quod quamuis Dominus Iesus corporali præsentia missus fuerit ad Iudæos, tamen tamquam fideli legato commissa est sibi cura totius orbis, quem postea per Apostolos visitauit, quibus post Resurrectionem, dixit Matth. vlt. Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ, scilicet rationali. & Matth. vlt. Euntes ergo, docete omnes gentes. & Luc. vlt. Sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis die tertia, & prædicari in nomine eius pœnitentiam, in remissionem peccatorum, in omnes gentes. Ex hoc etiam dicebat Ioannes 10. Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ, sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem, & animam meam pono pro ouibus meis, & alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor quæ verba plurimi, Doctores intelligunt pro conuersione infidelium sub vno pastore Angelico summo vniuersali Pontifice, vna cum cæteris fidelibus regendorum, ad quod satis accedit illud Esaiæ 49. Vbi dicit Dominns, quasi Pater ad filium, & filius ad suum Vicarium. Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & fæces Israel conuertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Sed dices, hæc sententia videtur contra auctoritatem. Pauli 1. ad Corinth. 5. cum dicit. Quid enim mihi de his, qui foris sunt iudicare? Nonne de his, quis intus sunt, vos iudicatis? nam eos, qui foris sunt, Dominus iudicabit. Respondeo, quod hoc dicit Apostolus, quantum ad correctionem morum, in qua non est nobis necessarium mentes occupare circa infideles. Non tamen ex hoc dicit Apostolus; quin infideles se corrigere debeant, & quin sit eis prædicandum, vt ad fidei veritatem aspirent, & conuertantur ad Christum, vel quin sit defendenda veritas fidei, & infidelibus impugnantibus resistendum pro defensione fidelium. Sic etiam intelligitur 45. distin. qui sincera, &c. de Iudæis, &c. licet 11. q. 3. inter verba, & 2. q. 1. cap. multi, & extra de diuort. cap. gaudemus. Nam si infideles aliquid faciunt in contemptum fidei Christianæ, vel in

per-

perniciem Chriſtianorum, tunc Eccleſia bene iudicat de eiſdem in cap. accuſatus.§.ſane. & in cap.officium.§.denique. de hæret. lib. 6. nam ratione delicti efficiuntur de foro Eccleſiae extra de iud. cap. nouit.pro quo extra de Iudæis.cap. & ſi Iudaeos. & tunc cum non poſſit Eccleſia paenitentias ſpirituales imponere infidelibus, opus habet imponere temporales.

Parte tertia, ſecundæ partis in principio.

Ad tertiam igitur accedens, vbi quaeritur ad quid protenditur auctoritas Papae. Reſpondeo *breuiter, quod ad omne bonum, & ad nullum malum; eſt etenim quaſi Deus in terris maior homine, & minor Deo, plenitudinem obtinens poteſtatis 2.q. 6. decreto noſtro, & cap. qui ſe ſcit, accedūt not. in cap.per venerabilem.§.reſponſionibus.& §. ſunt autem extra qui fil. ſunt legit. ſibi enim ab omnibus eſt obediendum extra de reſcript. cap. ſi quando. 9.q. 3. cuncta per mundum. Idem 21 diſt.cap.quamuis.ipſe enim totius orbis obtinet principatum, vt in cap. 1. de ſtatu regul. circa princ. lib. 6. ibi in quibusuis mundi partibus exiſtentes, & in proœm. 6. lib. in princ. ibi & totius orbis principalem obtinere voluit magiſtratum: ipſe eſt enim ſucceſſor Petri, cui beato aeternae vitae clauigero terreni ſimul, & caeleſtis Imperij iura commiſit Chriſtus Dominus 22. diſtin. capitulo primo. Ipſe eſt ſingulariſsimus Vicarius Ieſu Chriſti, vt in cap.quanto.& in capitulo inter corporalia.de tranſl. prael.& in cap.fundamenta.§.decet.& in cap.vbi periculum. §. veterum. de Cle. in ſexto.*

Et hæc quidem Theologi, & Canoniſtę ſimul tradiderunt. Innumeri ſunt præterea, qui idem ſcribunt, quos omittemus. Ob hæc igitur aiebat rectiſsimè Ioannes è Turrecremata 17.quæſt. 4.cap.ſacrilegium, non modo à iudice committi ſacrilegium, ſi ex Eccleſia extrahat per vim, qui ad eam confugit ſed obligatū quoque ad reſtitutionem, ſi ipſum cōdemnat. Sic etiam Caiet. 2.2.quæſt.99.et in ſumma verbo ſacrilegium, et immunitas, Syluester, & alij volunt eſſe ſacrilegium furari aliquid, licet non datum fuerit in cuſtodiam è loco ſacro, ac mortale ſua natura eſſe exigere à Clericis tributum.

Argu-

Argumenta desumpta, & collecta è multis, quibus seruor & patrimonialia Clericorum bona probantur esse immunia diuino, ac naturali iure. Cap. XI.

Vm supra visum fuerit à nobis per Imperatorem Constantinum consonam iuri diuino, ac naturali legem sancitam fuisse, ne quid tributi vllo modo imponeretur patrimonialibus Clericorum rebus, colonis, seruis, vel filiis horum, & capite superiori, quid Athalaricus Rex hæreticus testetur, ac statuat perspexerimus; bene est, vt in vnum locum, quæ dicta à nobis sparsim fuere, colligantur. Et quidem vidimus primis libri quarti capitibus, id varias ob causas esse iuris naturalis, multaque ad hoc probandum deducta à nobis fuerunt, ac pressius sexti secundo, ac seq.

Secundo ostendimus, hoc ita esse è facto Pharaonis, qui cum posset compellere Sacerdotes, vt siquidem cibos vellent, traditas ipsis terras, aut venderent, aut tributo subiicerent, non modo illos ad hanc necessitatem redigi, cum iure posset, noluit, sed præterea dedit eis cibaria pro se, ac familia, quod tum iure naturali, tum diuino est ab ipso factum. Naturali, quia nulla alia de causa placere hoc illi potuit; nisi quia lumen naturale hoc imperabat; diuino, quia Iosephus, vt diximus, quidquid agebat, à spiritu diuino impulsus agebat, cætera dicta sunt adducto loco.

Tertio, vidimus Leuitas fuisse immunes, immuniaque ipsorum bona, quæcumque haberent, iure diuino iisque alebant coniuges, seruos, filios, ac nepotes: ergo Clerici Christiani multo magis erunt immunes quoad hæc omnia, nam plura nostris debentur, quam priscis, vt ostendimus libro tertio ad finem.

Quarto, Reges iure diuino debent Clericis primitias, decimasque omnium rerum suarum, vt supra ostendimus; Ecclesia tamen ex humanitate eis remittit; loco horum volens, ac decernens Clericos esse immunes in patrimonialibus, vt apparebit infra ex decisionibus, ac legibus, supra vero aperuimus è do-

è doctrina Sancti Thomæ, Caietani, exémplisque id explicauimus iuris esse prorsus, ac maximè diuini, non vllo modo humani, illa quæ iure diuino decernit Ecclesia iuris diuini esse, quoad illam quantitatem, quam præfigit; veluti cum consecrat magnum locum, totus ille iure diuino sacer est etiam quoad tantam quantitatē. Quocirca cum pro ijs, quæ Regibus remittit determinauerit Ecclesia ex potestate diuina, quam iure diuino habet, patrimonialia libera esse, quia sunt clericorum diuinis vacantium, deorumque. (nam clericus ex participatione diuinæ potentiæ suo modo deus est;) idcirco quoad patrimonialia quoque immunitas iuris diuini erit.

Quinto ostendimus clericos ex Euangelio liberos esse, quia filij Regum sunt, id est, administrantes regnum spirituale, idque præter alios duobus modis, quoad propositum nostrum. Primus est, quia vacant diuinis, ac militant aduersus dæmonas vna coniuncti cum Angelis bonis. Secundus, quia à sæcularibus quæstibus ob id abstinent, vt habetur titulo, ne clerici, vel monachi. quid sit primum, late apparet primis libri tertij capitibus. Atqui ob secundum speciatim, quoad patrimonialia liberi sunt, ac filij Regum, cum non possint in illis exercere quæstus, quod laicorum est lucrum vt regno administrando vacent, atque ob id sunt filij Regis Regum, vt allato loco è S. Augustino dicebamus plurimorum sanctorum expositione.

Sexto idem probauimus ex ijs, quæ contigere Abrahamo, Isaac, & Iacob, & versiculo centesimi quarti psalmi, & interpretatione SS. Hieronymi, & Gregorij.

Septimo ostendetur iure, quod est homini maxime naturale, id est, iure gentium, semper minores etiam sacerdotes, quos hodie clericos vocamus, fuisse quoad omnia liberos, atque immunes. ex quo probatur multis modis iure diuino sanciri, vt id multo magis sit inter Christianos: præceptum namque est nobis, vt ea, quæ consona sunt iuri naturali, multò magis quam à gentibus obseruata fuerint, illa à nobis obseruentur. Matthæi cap. 5. & alibi, vt sequenti libro dicetur.

Octauo aperuimus singulis clericis imprimi ordinis characterem, qui secum defert diuino iure regiam potestatem in omnia, quæ clericorum sunt, participatam à sacerdotio Christi, cui indelebiliter est annexa regia potestas in omnia creata, & hæc probauimus ex auctoritate S. Dionysij, & aliorum.

Nono ostẽdimus nullã laicis esse in vlla sæcularia potestatẽ, nisi ortam, pendẽtemq; ab ecclesiasticis, & ob alia, & ob characterẽ diuinitus, tum clericis quibuscumque, tum sacerdotibus; latius vero Episcopis, ac latissime omnium Pontifici summo, Episcopo Episcoporum impressum. Quocirca cum vetant ecclesiastici, ne quid princeps sæcularis audeat, agatque sua potestate in vllam rem, nulla potestate legitima audere, aut agere id potest, sed sola tyrannica, & iniqua.

Decimo, diuino iure sancitum cognoscimus, vt terra, quæ corpori inanimo ad tempus seruiuit, quod quidem corpus similiter ad tempus seruiuit Angelo, sit libera, atque immunis ab omni contactu sæculari, quin honoretur ab hominibus sanctis, vt apparet ex eo, quod contigit Iosue, qui iussus est pedibus nudis honorare eam terram, in qua constiterat corpus ab Angelo effictum, ac seruiens huiusmodi corpori ad tempus, vt habetur Iosue capite quinto: ergo multo magis ex iussu diuino erit honoranda tellus, aut quidquid est patrimoniale, aut clerico seruiens semper ipsi clerico, qui quidem clericus semper Angelorum Regi seruit.

Confirmatur hoc primo: nam corpus illud, quod Angelo seruierat, non participabat vllam regiam potestatem Angeli: at clericus participat, vt diximus ex Dionysij capite duodecimo, de diuinis nominibus, & alijs, regiam potestatem Christi.

Secundo, terra illa seruierat corpori composito ad momentum, quod quidem corpus non ad hoc Angelo seruierat, vt Angelus ipse daret omnia bona animi, corporis, atque externa hominibus cunctis; sed patrimonialia, vel alia quæcumque seruiunt corpori ipsius clerici, qui seruit illi ipsi, qui per se dat omnia bona animi, corporis, atque externa hominibus cunctis.

Quamobrem si honoranda fuit, neque vllo sæculari actu tangenda illa tellus iure diuino, multo magis quicquid clerico seruit.

Quod autem contigit Iosue, contigit etiam Iacob Genes. capite vigesimo octauo, & Dauid secundo Regum vigesimo quarto.

Vndecimo, si deponatur in loco sacro res profana, & sæcularis, & vllus aliquid ex illa abstulerit, iure diuino sacrilegium com-

committit, vt constat è libro 2. Mac hab. cap. 3. & seq. libro dicetur: multo magis committet sacrilegium, qui aliquid abstulerit è re, quæ seruit personæ Deo, per indelebilem characterem, vel proximam dispositionem ad hunc dedicatæ. Nam multo maior est sanctitas personæ, quam loci, vt supra è Sancto Thoma secunda secundæ quæstione nonagesima nona articulo tertio à nobis declaratum fuit.

Confirmatur hoc, quia non modo res illa sæcularis non seruit templi ministeriis, vel ministris, sed potius eos impedit, neque vllam præstat ijs vsum, sed curam, & molestiam.

Duodecimo laicus iure diuino haud potest cognoscere vlla de re ad clericum pertinente, neque etiam de crimine vllo per ipsum commisso, quod supra libro quarto è Sanctis Paulo, Ambrosio, Dionysio, duobusque Gregoriis, & aliorum testimonijs est probatum: multo ergo minus poterit illius vllam rem sibi, suæque potestati subiicere, cum neque suæ cognitioni subiicere vel malas ipsius res possit.

Decimo tertio colligitur hoc aperte ex constitutione Bonifacij Octaui capite quamquam, de censibus in sexto. quam supra adduximus capite tertio libri huius, ac late examinauimus, ac tradit gloss. in verbo, ipsarum. Sic enim Bonifacius. *Ecclesiæ, ecclesiasticæque personæ, ac res ipsarum, non solum iure humano, quinimo, & diuino à personarum sæcularium exactionibus sint immunes*. Hæc Pontifex. quod si quis dicat illa verba, res ipsarum, referri ad ecclesisticas tantum. Respondetur primo verba in fine sententiarum posita referri ad omnia: cur enim magis ad vnam partem solummodo? Quocirca cum beneficia sint ecclesiarum, distinguuntur Ecclesiæ res, à rebus personarum. Secundo respondemus; si quidem Bonifacius intellexisset de rebus Ecclesiæ tantum, sic locutus, vt debebat, omnino fuisset. Ecclesiæ, resque ipsarum, & ecclesiasticæ personæ. Tertio declaratur hoc è subiectis verbis, cum dicit personas ecclesiasticas ad pedagia, & guidagia penitus non teneri; nec ad exhibendum, vel soluendum talia pro rebus suis propriis, quas non causa negotiandi deferunt. Hæc ille sicut primo loco, sic & secundo loquens de patrimonialibus. Neque vlla potest afferri causa cur potius clericorum mobilia, quam stabilia sint immunia. Re-

cte igitur definiuit in hæc verba Guido Papæ in decisione Gratianopolitana 381.

De clericis autem clericaliter viuentibus, sicut sunt presbyteri, & alij ecclesiastici, dixi alias supra quæstione septuagesima nona, quod ipsi debent contribuere in dictis subsidijs in locis, in quibus consueuerunt esse registra, pro rebus registratis, quas ipsi acquirunt, quoquo titulo sequendo opin. Bartol. in rescript. §. finali, ff. de muneribus, & honoribus. sed postea hic aliter ponderando hanc materiam, credo contrarium, quod imo ipsi non debent contribuere. Primo, per textum, qui hoc dicit ad literam in cap. clericis, de immunitate ecclesiarum libro sexto, vbi Papa auctoritate Apostolica prohibet collectas, siue tallias sub adiutorij, mutui, subuentionis, subsidij, vel domini nomine, seu quouis alio titulo, vel quæsito colore clericis, & ecclesiasticis personis, & eorum bonis imponi per principes, vel potestates, & quod contrarium facientes, & factores eorum sententiam excommunicationis incurrunt &c. Quod etiam comprobatur iure ciuili, in l. secunda, & in authent. item nulla communitas, C. de Episcopis, & Clericis, & quod non obstante registro ecclesiastici in tallijs, siue collectis laicorum contribuere non debeant, etiam pro rebus registratis tenet expresse, Bald. in l. placet, C. de sacrosanctis eccles. qui ibi in hoc reprobat. Bart. & credo, quod bene: quia talia statuta, & consuetudines contra libertates Ecclesiæ cassa, & irrita esse debent, in authent. cassa, C. eodem titulo, facit l. priuilegia, in §. primo eodem titulo, & istud etiam est de mente trium statuum præsentis patriæ, dum in donis, quæ faciunt, excipiunt à contributione eorundem clericos clericaliter viuentes, & ita secundum hanc opinionem fuit decisum, & determinatum per dominos meos parlamenti die vigesima octaua mensis Ianuarij anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo, dum in dicta reuisione generali fiebat visio focorum patriæ Briasonij, in qua patria esse consueuerunt registra, & super hoc vide plenius per Bal. in lectura quam fecit super de pace consi. quæ incipit, imperialis clementiæ super l. ver. nos Romanorum, ibi quid de collectis, &c. Qui dicant registrum, & an scriptura registri faciant fidem. vide Inn. in cap. 1. de procu.

Item decisione 382.

Supra dixi de bonis, quæ relinquuntur clericis à plebeijs, sed quæro, filius ecclesiasticus succedit Patri, agnatis, vel cognatis, plebeijs

beijs ex testamento, vel ab intestato: an debeat contribuere in dictis subsidijs pro bonis eis sic obuentis? Dico quod non: quia ex mutatione personæ mutatur conditio rei, vt dicit Bart. in l. Paulus respondit per procuratorem, ff. de acquirenda hæreditate, in fine sui commenti, & cum dominium talium rerum sit translatum in personam ecclesiasticam, ex tali successione non debent tales personæ in talibus subsidijs collectari, pro dictis eorum bonis iuxta expositionem dicto cap. clericis, & authent. item nulla communitas, & super hoc vide l. fiscus, in principio, ff. de iure fisci, & Spec. in titulo de clericis coniugatis, circa medium, ibi ad euidentiam, &c. Et ita fuit decisum in dicta reuisione focorum. Et pro his faciunt, quæ dixi supra quæstione ducentesima sexagesima prima. An priuilegiatus succedens non priuilegiato, gaudere debeat suo priuilegio? si debeat, an vt iure priuati, vide plene Bart. in l. cum filius familias, in §. in stipulatione, ff. de verborum obligat. & in l. fiscus, ff. de iure fisci, & Henric. Bobic. in cap. dilectus, de præbendis. An presbyter liberetur à patria potestate? Bart. dicit, quod sic, in l. patre furioso, ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris.

Item decisione 383.

Sed quid de clericis primæ tonsuræ non coniugatis, existentibus in scholis, vel studijs? An debent contribuere in dictis subsidijs? credo quod non. per l. 2. C. de Episcopis, & Clericis, & ita alias fuit decisum in hac curia, vt scripsi scilicet quæstione octuagesima quarta. Si autem essent coniugati deberent contribuere per cap. primum de clericis coniugatis libro sexto, per textum ibi. in cæteris, &c. iuncta glos. Et per hoc dico, quod filius Ioannis Pacciotti quondam, qui est coniugatus, debet contribuere in dictis subsidijs Delphinalibus, licet sit in scholis, & clericus primæ tonsuræ.

Atque hæc quidem Guido Papæ. Verum quando conuenit inter omnes Iurisconsultos, non obligari Clericos ad noua tributa rebus eorum patrimonialibus imposita; neque imponi posse: disceptatur tamen, an quæ ad eos titulo successionis, & donationis lucratiuo, vt aiunt, vel emptionis oneroso perueniunt, gaudeant huiusmodi priuilegio, videndus est Petrus Ancharanus, consilio centesimo vigesimo nono, incipit super primo Cardinalis, & Præpositus, cap. si statutum. vndecima quæstione prima, Lucas de Penna. l. si diuina. C. de exa-

ctio-

ctionibus tributorum .libro decimo. Cynus auct. item nulla. C. de sacrosancta Eccles. Bartolus, & Salycetus. l. placet. C. eod. Nobis in vniuersum sit satis hæc dixisse. In dubiis quidem quæstionibus recte Papinianus, respondit summam religionis esse causam. l. sunt personæ. ff. de religio. & sumpt. funerum. Sed ista mittamus. Ex vi namque potestatis, haud posse vllo modo Clericos compelli à laicis, vel quascumque ob res affici vlla obligatione ob memorata satis superque est nobis exploratum.

Ex his vero omnibus illud etiam conficitur, ob gradus rerum sacrarum supra à nobis ex auctoritate sancti Thomæ, ac ratione ipsa distinctos multo magis esse liberas personas, ex quo probauimus patrimonialia libera iure diuino, ac naturali censenda.

Sed & aliqua ad argumentum capitis huius pertinentia afferentur adhuc libro sequenti, cum de vniuersali omnium gentium iure, quod est reuera humano generi naturale, maximeque attendendum, nos agemus.

Argumenta aduersus eos, qui tollunt Ecclesiasticam libertatem, quod asserant iudices Ecclesiasticos esse suspectos in causis proprijs, ac posse compelli, vt à laicis Iudicibus permittant Iudicia propria cognosci. Cap. XII.

QVod vero nonnulli contendunt Ecclesiasticos Iudices interdum labi, & quamuis à minoribus eorum Præsulibus ad maiores detur appellatio, tamen & maiores esse suspectos, quod Ecclesiastici sua, suorumque Iudicia tuentur aduersus æquitatem, laicorumque iura: & ideo ius esse his compellendi Ecclesiasticos ad acta edenda, ac transmittenda omnium iudiciorum, retractarique posse sententias Ecclesiasticorum, quamuis in re à laicis, vbi ad ipsos, vel Clerici, vel laici confugere

gere voluerint, id totum temere, falso, impie, ac perniciosissime contra omne ius est dictum.

Temere quidem, quia licet aliquis Ecclesiasticus peccet; tamen vniuersitatem totam Ecclesiasticorum magis peccare in iudicando, quam laicorum, temere id omnino est dictum, idemque est asserendum, si pars similis Ecclesiasticorum simili laicorum comparetur. Nam quoties agitur disputaturque, an aliquid laicorum, vel Ecclesiasticorum sit, & vtrinque est suspitio. Maior tamen est ex parte laicorum, quia magis, laici faciunt res suas, quam Ecclesiastici. Horum namque res omnibus patent, & quodammodo communes sunt, quod communis sit administratio illarum. Quocirca si quis in causa propria suspectus est, laicus est magis suspectus, quia magis facit res proprias, quam Ecclesiasticus.

Secundo. Cum vero solus Deus sit supra vtrumque ordinem, Ecclesiasticum, sæcularem, si laicus solus ipse vult cognoscere quis iniquior sit in iudicando, iactatque se id melius cognoscere, quasi dæmonum princeps, Dei partes superbissime sibi assumit.

Tertio. Quia peruersam præposteramque Dei gubernationem constituit, à quo vidimus sancitum, vt Ecclesiastici, iudicent de omnibus: quod si iniquius iudicarent, Deus in Ecclesia sua magis adsisteret iniquioribus, quam iustioribus.

Quarto. Peccat similiter, qui hæc dicit in spiritum Sanctum: Episcopi namque à spiritu Sancto ponuntur, vt Ecclesiam Dei regant, vt habetur in Actis Apostolorum cap. 20. ponet igitur spiritus Ecclesiam regens Ecclesiæ proprios Præsides iniquiores quam qui non sunt Ecclesiæ propriæ? Ecclesia namque sine Regibus, Imperatoribus, ac Principibus sæcularibus esse potest, sine Episcopo, ac Sacerdote esse non potest. Ideoque Episcopi, ac Sacerdotes sunt Ecclesiæ sanctæ proprij Præsides à spiritu Sancto verius positi, ac propinquius, quam Reges, aut alij sæculares. Quis autem contendat spiritum Sanctum magis curare aliena, quam sua? vel magis fauere iis, quæ minus sunt sua, quam ijs, quæ magis sunt sua?

Quinto. Rursus, & alio modo peccat, qui hæc asserit contra spiritum Sanctum: nam quæ à Conciliis statuuntur à spiritu Sancto maxime omnium constitui dicuntur, vt legimus

Actuum capite decimoquinto. Atqui à Conciliis constitutum legimus, vt Clericus nullo modo possit ad laicorum, Principumque & Imperatorum tribunalia confugere, & recurrere, curiasve ob eam causam adire. Quicumque ergo hæc asserit, vniuersalia Concilia, prouincialiaque maxima euertit, ac Spiritum sanctum damnat. Nam sic in Concilio Chalcedonensi sexcentorum triginta Episcoporum capite nono. *Si Clericus aduersus Clericum habeat negotium, non relinquat suum Episcopum, & ad sæcularia Iudicia non concurrat. Sed prius agitetur negotium apud proprium Episcopum, vel certe (si fuerit iudicium ipsius Episcopi) apud arbitros ex vtraque parte electos audiatur negotium. Si quis vero contra hæc fecerit Canonum subiaciat correptioni*, & in Cõcilio Carthaginẽsi tertio, *quisquis Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum, seu Clericorum, cum in Ecclesia ei crimen fuerit intentatum, vel ciuilis causa fuerit commota, si relicto Ecclesiastico iudicio, publicis iudicijs purgari voluerit, etiam si pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat, si locum suum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos iudices vndique patet auctoritas, ipse se indignum paterno consortio iudicat, qui de vniuersa Ecclesia male sentiendo, de iudicio sæculari poscit auxilium, cum priuatorum Christianorum causas Apostolus ad Ecclesiam deferri, atque ibi determinari præcipiat.* Hæc Concilium, cui sanctus Augustinus interfuit, aliique episcopi quadraginta quatuor. in Concilio præterea Mileuitano cap. 19. *Statuitur, vt quicumque ab Imperatore cognitionem iudiciorum publicorum petierit honore proprio priuetur.* Hæc Concilij verba. Mileuitanum porro est ab Innocentio Primo approbatum, plurimique in eo adfuere episcopi, in quibus, & sanctus Augustinus. Ex ijs autem Conciliis multa habemus: ac Primum tantum scelus existimari à Sanctis, inter quos sanctus Augustinus, ab vllo trahi Clericos, ad sæcularia iudicia, vt minoris sin, ac iudicetur ex ipsorum sententia amitti quidquid debetur: & dignus asseratur, qui hoc scelus admittit, à Concilio Chalcedonensi, vt ab Ecclesia consortio separetur; à Carthaginensi, vt si Clericus sit amittat locum suum, non alia de causa, nisi quod male iudicat de ecclesiasticis iudicibus, & eos quasi suspectos declinat, & indignus sit esse in ecclesia, qui de ecclesiasticis iudicibus tam male sentit.

Iu-

Iustissime sine dubio. Nam qui ex ordine ecclesiastico credit eundem ordinem ecclesiasticum esse iniustiorem ordine laicali, par est ex ipsius sententia, vt ab ordine iniustiori transeat ad iustiorem, neque amplius fungatur officio clerici. Similiter si laicus est, ac tam male opinatur de ecclesiasticis, debet omnino ab iis se abiungere, & omnino sese associet sæcularibus, neque emolumenti quidquam percipiat ab ecclesiasticis. Nam si reputat ecclesiasticos abuti in sæcularibus sua potestate, multò magis reputare debet abuti in ecclesiasticis; & idcirco Sanctus Cyprianus epistola sexagesima nona ad Pupianum bene asserebat laicum, qui cognoscit aliquid aduersus ecclesiasticos, diuellere, ac separare se ab Ecclesia Dei.

Secundum colligimus ex iis Conciliis, etiam si clericus causam bonam foueat, & probabiliter suspectum reputet ecclesiasticum iudicem, cum tamen possit adire alium similiter ecclesiasticum iudicem, si transeat ad sæcularem, meritò punitur, vt excidat à causa, cum nefas sit Clerico in causa etiam iusta adire iudices sæculares. Nam cum pertineat illa cognitio ad ecclesiasticos, & Clericus auferat ordini ecclesiastico cognitionem rei suæ, tenetur illi tantum reddere, quanti est illa cognitio, quam male abstulit.

Tertium cognoscimus ex iisdem Conciliis esse Apostoli Pauli præceptum, vt priuatorum Christianorum causæ deferantur ad ecclesiasticos iudices. Atqui Apostolus capite sexto epistolæ ad Corinthios tradit, hoc præceptum iuris diuini esse, sicuti & in lege veteri erat, vt constat è Deuteronomij capite decimo tertio. Nam cum præcipiat Apostolus deferri priuatorum causas ad Ecclesiam, quia Apostoli Principes Ecclesiæ constituti sunt à Deo iudices Angelorum, ac multo magis sæcularium; scribatque esse audax facinus aliter agere, ac multo maius, quam si quis rapiat, quidquid petitur, iubet enim magis pati fraudem, damnumque petitæ rei, quam deferre ad tribunalia laicorum causas vllas, nisi laici iudicent de consensu Ecclesiæ, vel Episcoporum; manifeste hinc patet iuris esse diuini, siue diuini præcepti, sicuti illa Concilia decernũt, vt sæcularia iudicia deferantur ad Episcopos, vel illos, quos vniuersitas Episcoporum comprobarit, siue laici sint, siue ecclesiastici, dummodo Christiani. Et sane cum Christus præci-

piat, vt, si quis opinatur se lædi ab alio post admonitionem primo secreto adhibitam, deinde duobus, aut tribus præsentibus ad Ecclesiam res deferatur, & Ecclesia regatur, ac repræsentetur per Episcopos veluti corpus regitur, ac repræsentatur per ipsum caput, neque fieri possit, vt aliquid ab vllo membro fiat, nisi ex potestate infusa à capite; necessario iuris est diuini, vt lites quoque sæculares in Ecclesia Dei ad Episcopos, vel eos, quos ipsi quomodocumque approbarint, deferantur, vt è superioribus apparet.

Nunc autem sit satis ostendisse eum, qui ob aliquas suspiciones Clericos trahit ad tribunalia laicorum, quod hos iustiores existimet, quam illos, facere contra Spiritum sanctum, quia facit contra Concilia, per quæ loquitur Spiritus Sanctus, vt est in actis Apostolorum, id potestate diuina, ac veluti ius diuinum decernentia. Idem porro constituitur in Concilij Matisconensis primi capite octauo, & Agathensis capite trigesimo secundo.

Sed esse falsissimum sæculares maiori sanctitate, ac iustitia pollere, quam ecclesiasticos, constat ex ijs, quæ primo libro attulimus.

Quod si quis dicat, ecclesiasticos in vniuersum vitæ iustioris esse, non iura, ac leges, quæ normam rebus sæcularibus præscribunt, atque ex quibus iudicia instituuntur, ac sententiæ pronunciantur, & hoc etiam falsissimum est; atque etiam si verissimum foret, non tamen sequitur, quod affertur. Nam primo si libri inspiciantur, qui pertinent ad casus, vt vocant conscientiæ, in quibus agitur, quid iustum sua natura sit, quidue iniustum non reperies vllum compositum à sæcularibus, omnes à Clericis. Idemque dicendum fere de iure canonico, quod proprius attingit casus conscientiæ. Quod si de ciuili iure agamus, nihil est in iure ciuili Imperatorum pertinens ad conscientiam, quod non tractetur ac purgetur in canonico, ac Theologia, vt scientibus apparet.

Verum, secundo non concluditur adhuc, quod aduersarij volunt. Innocentia namque vitæ haud posita est in peritia, & doctrina; sed in eius vsu bono, ac recto: Ac Sancti, Deumque amantes, & timentes, vbi transigendum est aliquid, quod non omnino callent, adhibent in consilio peritos, eorumque sana doctrina vtuntur, ne quid offendant, ac ne ex imperitia laban-

tur,

tur, & aliis forte officere possint. Quocirca licet sæculares norint melius sæcularia; sæpe tamen abutuntur huiusmodi cognitione ad malum, nisi subijciant sua decreta Episcoporum decretis, & imperio. Quamobrem cum quis à sacerdotali iudicio, & iurisdictione transfugit ad iudicium sæculare, & iurisdictionem sæcularem; transfugit ad eum, qui magis ab eo, qui minus abuti solet; transfugit ab eo, cuius errata emendaturum, atque in meliora conuersurum statim sese Deus offert. Recte igitur Iustinianus rettulit in leges non licere laicis in re laicali confugere ad tribunalia laicorum, quamuis omnium maxima, sed esse omnino executioni mandandas sententias Episcoporum iuxta legem Arcadij, Honorij, & Theodosij ad Præfectum Prætorio, quæ est l. Episcopale. C. de Episcopali audientia, his verbis *Episcopale iudicium ratum sit omnibus, qui se audiri à Sacerdotibus elegerint eamque illorum iudicationi adbibendam esse reuerentiam iubemus, quam vestris deferri necesse est potestatibus, à quibus non licet prouocare. Per iudicum quoque officia, ne sit cassa Episcopalis cognitio, diffinitioni executio tribuatur.* Hæc illi. & ibi Baldus, Castrensis & alij, obseruandumque in ea lege, non aliam adduci causam, nisi quòd non licet ob reuerentiam debitam Ecclesiasticis, actiones eorum laicis cognoscere, vt superiori libro dicebamus.

Argumenta, quibus ostenditur peius agi cum laicis, quoad ipsa sæcularia, cum subijciuntur sæcularibus, quo ad ipsa sæcularia, quã cum subijciuntur ecclesiastica potestati. Cap. XIII.

Vltis porro experimentis, vsuque frequenti est comprobatum, regna, ac nationes in deteriora præcipitari, quoties laici ab imperio sacerdotali, aut omni, aut aliqua ex parte transfugiunt, & sacra iura perfringuntur. Quamobrem Sanctus Cyprianus ideo dicit cadere aliquos in potestatem tyrannorum, quod Episcopis, ac Sacerdotibus nolint obedire. Nam sic ille

epistola sexagesima quinta; siue nona libri tertij ad Rogatianum: *Cum summus*, inquit, *Sacerdos à Iudaeorum populo ob senectutem, sicut tu modo, contemneretur, exclamauit Iratus Dominus, & dixit: non te spreuerunt sed me spreuerunt, & vt hoc vlcisceretur, excitauit eis Saul Regem, qui eos iniurijs grauibus affligeret, & per omnes contumelias, & pœnas superbum populum calcaret, & premeret, vt contemptus Sacerdos de superbo populo vltione diuina vindicaretur.* Hæc ille.

Similia Sanctus Augustinus in libro quinquaginta homiliarum homilia quadragesima octaua; quem refert etiam Prosper sententia decima quinta, asserentes tolli à fisco totum, cuius debita pars non redditur Christo, & sacerdotibus. ita vt factus sit prouerbio locus. *Quod non accipit Christus, rapit fiscus.* Innumeris vero exemplis ex omni historia peritis clarissimum fieri potest, cunctos Principes, qui ecclesiastica iura imminuerunt, auctoritatem sacerdotum refugerunt, ipsorum obedientiam abijcientes, cum sacrilegij participes fuerint, à Deo mulctatos pro grauitate sacrilegij ac peius populis fuisse, quoties & ipsi ab imperio Episcoporum declinantes ad sæculare se conuerterunt, aut alioquin sacrilegio fauere. Sed quando Hebræis omnia contingebant in figura, inquit Apostolus primæ ad Corinthios septimo; ac semel loquitur Deus, ait Dauid psalmo sexagesimo primo, & quod in eadem re dicit, omnibus, vt habetur Marci duodecimo, dicit. ostendamus non licere, ac facere istos contra ius diuinum, & in peiora damna, miseriasque maiores incurrere. An non hoc verum? Samuel præerat Iudæis. *Sed cum senuisset*, inquit diuina Scriptura, *posuit filios suos iudices Israel, & non ambulauerunt filij illius in vijs eius, sed declinauerunt post auaritiam, acceperuntque munera, & peruerterunt iudicium: ergo vniuersi maiores natu Israel venerunt ad Samuelem in Ramatha, dixeruntque ei: Ecce tu senuisti, & filij tui non ambulant in vijs tuis, constitue nobis Regem, vt iudicet nos sicut & vniuersæ habent nationes.* Et mox inducens Deum loquentem ad Samuelem, ait. *Non te abijcierunt, sed me, ne regnem super eos, iuxta omnia opera sua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de Aegypto vsque ad diem hanc, sicut dereliquerunt me, & seruierunt dijs alienis; sic faciunt etiam tibi: nunc ergo voces eorum audi, verumtamen contestare eos, & predic eis ius Regis, qui regnaturus est super eos.* Et post de ijs, quæ facturus erat Rex, subiicit. *Agros quoque*

que vestros, & vineas, & olïueta optima tollet, & dabit seruis suis, sed & segetes vestras, & vinearum redditus addecimabit, vt det Eunuchis, & famulis suis: seruos etiam vestros, & ancillas, & iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei serui: & clamabitis in die illa à facie Regis vestri, quem eligitis vobis, & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis Regem. Hæc Deus. At capite duodecimo sic idem Samuel ad populum. *Nunc state, & videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro; numquid non messis tritici est hodie? inuocabo Dominum, & dabit voces, & pluuias; & sedebitis, & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu domini, petentes super vos Regem, & clamauit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces, & pluuias in illa die, & timuit omnis populus nimis Dominum, & Samuelem. & dixit vniuersus populus ad Samuelem. Ora pro seruis tuis ad Dominum Deum tuum, vt non moriamur; addidimus enim vniuersis peccatis nostris malum, vt peteremus nobis Regem.* E quibus multa colligimus.

Primum, non licere laicis, ne dum Clericis à iudicio sacerdotum confugere ad sæculare, quamuis sacerdos iudicium peruertat; sed ad alios sacerdotes maiores est appellandum, vt ab Episcopo ad Archiepiscopum: quin si neque adsit maior, ad ipsum Deum precibus est confugiendum; ipse enim commodius, citius, & efficacius consulet indemnitati laicorum, quam sæcularis. patet hoc ex adducta historia. Nam Samuel iam senex erat, neque poterat superesse tot negotiis audiendis, & ipsius filij peruerse iudicabant; & tamen Deus est indignatus ad postulationem populi, quamuis videretur iusta postulare; sed tamen iniusta erat postulatio; petendum namque fuerat à Samuele, vt ipse, quid facto opus esset, definiret, atque exequeretur, vel amotis filiis, vel alio modo.

Secundum colligimus Deo displicere, vt à sacerdotum iudicio sæculares recurrant ad sæculares, etiam si sacerdotes ipsi adsentiantur: quin adsentiatur Deus: ac denique sacerdos, ac Deus ipse constituat iudicem sæcularem. Nam Samuel assensus est petitioni, Deus ipse adsensus est; demum Samuel, ac Deus Regem constituerunt, ac dederunt, & nihilominus indigne postulata Deus tulit, & populum puniuit, atque in miseri-

ferrimam seruitutem dedit regno in acerbissimam tyrannidem conuerso.

Tertium colligimus Deum citius,& efficacius eripere sæculares ab iniustitia sacerdotum,vel calamitatibus,in quas incidunt illi imperante sacerdotum cœtu, quam ab iniustitia, & oppressione sæcularium, vel calamitatibus, in quas incidunt imperante ordine laicali. Patet hoc manifestissimis exemplis antiqui,& noui testamenti.

Nam primo, cum à Moyse vsque ad Saulem sæpius ob peccata populus in alienigenarum potestatem deuenisset, semper tamen exclamans ad Deum, resipiscensque est liberatus, vt habetur Psalm.106. & late in Iudicum libris. Sed cum Regibus Samariæ tyrannide durissima opprimentibus populos, seruirent decem tribus,inciderunt in potestatem Assyriorum, numquam liberatæ sunt,sed omnia bona amissa,& in externas terras abductæ illæ sunt.

Secundo constat hoc è seruitute etiam duarum tribuum: abreptæ namque & illæ in alienas regiones tardius ex ijs aliquæ familiæ reuersæ sunt, neque tamen omnino ab alienigenarum Imperio, ac tributorum præstatione liberatæ sunt: Sacerdotibus tamen exceptis, vti apparebit, donec assertæ fuerunt in libertatem à Machabæis è tribu Sacerdotali, qua per Herodem, sectatoresque eius deiecta in extremas omnium calamitates Hebræorum populus est præcipitatus. Hanc vero fuisse vti nos dicimus extremam populi Hebraici ruinam tradit apertissime Oseas cap.penult. his verbis: *Perditio tua Israel,tantummodo in me auxilium tuum. Vbi est Rex tuus? maxime nunc saluet te in omnibus Vrbibus tuis,& iudices tui, de quibus dixisti; da mihi Reges, & Principes? dabo tibi Regem in furore meo, & auferam in indignatione mea.* Hæc Propheta, apertè ostendens Hebræorum ruinam non aliunde obortam,quàm ex eo, quod Regem petierint abiecto Imperio Samuelis Sacerdotis, sicuti explicant etiā S.Hieronymus, Theodoretus, & alij.

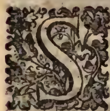
Tertio constat hoc in testamento Nouo, totius Africæ, Aegypti, Orientis, Græciæque luctuosissimis euentis, quæ prouinciæ discedentes ab obedientia Pontificis Romani traditæ sunt in atrocissimam seruitutem, iacentque obrutæ,neque

que ſpes vlla videtur affulgere melioris ſtatus. Eodem prope modo cum Vitiza, & Roderico regnantibus in Hiſpania Pontifici Romano obedientia denegaretur, Arabes ſic nobiliſſimas regiones per annos ſeptingentos, ac plures detinuerũt, vt vaſtationibus nullus prope finis appareret.

Verum contigiſſe idem cuilibet Regno ſæpius, late nos explicauimus libro ſeptimo de ruinis Gentium & Regnorum, ad quæ lectorem ne fruſtra idem repetamus, ſatis erit reieciſſe, & latiſsime innumeris euentis libro ſequenti à nobis eadem veritas illuſtrabitur.

Apparet itaque exemplo populi Hebræi, cuius euentum ſimile ſortiuntur, qui volunt idem factum imitari, non licere à Sacerdotum iudicio laicis quoque ipſis recurrere ad ſæculares, eo prætextu, quod iniuſti ſint Sacerdotes, etiam ſi re vera tales ſint aliqui ex illis: idque Deo diſplicere, & illos grauiſsime mulctari.

Cum laici manus iniiciunt in ſacra, vt ex his aliquod crimen aboleant, tunc incurritur in crimina maiora Deo ſic permittente, quòd ordo ab ipſo poſitus fuerit euerſus, atque illinc etiam gentium ruinæ regnorumque oboriuntur. Cap. XIIII.

Ed enim dicunt aliqui, male Eccleſiaſtici Eccleſiaſtica adminiſtrant, non bonas leges ferunt ad Eccleſiaſtica pertinentes. Quamobrem probemus illud eſſe veriſsimum, cùm laici manus iniiciunt ad aliqua adminiſtranda, quæ pertinent ad Sacerdotes, eo prætextu, quod Sacerdotes non bene iis vtantur, neque recte ſe gerant, aut leges in eam rem pertinentes ferunt, tunc peius eſſe actum laicis adminiſtrantibus, ac leges ferentibus, quam cũ clerici adminiſtrarunt, quod ſanè patet quoque è ſuperioribus. Vidimus enim peius actum cum ſæcularibus, infelicioraq; iis accidiſſe cum

se cum sæculares ipsi summo Imperio sæcularia gubernarunt: multo igitur magis cum gubernabunt Ecclesiastica, quod tum ratione, tum certo euentu, & vsu comprobatur. Ratione quidem, nam cum nemo non sit obnoxius erroribus, sine dubio minus errat aliqua in re tractanda, qui illius tractandæ artem callet, illique dat operam, sicut etiam qui in sanctitate acquirenda totus est, magis eam consequitur, quam qui non omne studium, vel non tantum collocat in illius adeptione. Neque audiendus, qui diceret artem lignariam magis teneri ab agricola, quam à fabro lignario, aut lignariam magis ab agricola, quam à lignario. Sic quomodo sanctitas acquiratur, & sacra quævis gubernentur, peritius sciet Sacerdos, quam sæcularis, qui ipsa sæcularia, vti ab initio dicebamus, magis sciet dirigere in Deum, qui diuina tractat, quam, qui ipsa sæcularia, è qua directione fit, vt Deus illa sæcularia tuetur, ac fæliciter amplificet, veluti nauta tutius absque dubio perducet ad portum, qui traijcere maria cum suis rebus volunt, licet hi seque, ac sua magis norint, quam qui nauticæ arti nullam dedit operam, aut omni, aut aliqua ex parte.

Experimentis autem plurimis idem comprobatur, è quibus aliqua illustrissima proferemus ex omni prope natione, quæ conata sit, Apostolicam Sedem redigere in seruitutem, vt ex illis alia minora, & obscuriora colligi, ac dignosci possint. Primumque illud sit. Imperator Iustinianus impellente, coniuge Theodora Syluerium Pontificem Roma expulit, ac Vigilium contra omne fas substituendum curauit insimulans falsissime sanctissimum Præsulem, quod Gothis Vrbem prodere moliretur. eiectus est autem re vera, quod sanctissimus ille vir nollet Anthimum hæreticum restituere in sedem Constantinopolitanam è qua fuerat ob hæresim deiectus, cuius restitutionem pollicitus fuerat Vigilius. Præterea vero, vt Apostolicum thronum redigeret in suam potestatem, suique studiosos haberet, & fidem conciliaret impiis actionibus, edixit, ne Pontifex Romanus posthac electus ipso inconsulto consacraretur. Hæc liberatus late in Breuiario, Anastasius in vita Syluerij, Procopius libro belli Gothici. Videamus, omnia secusque atque voluit Iustinianus euenisse.

Ac primum quidem Gothi post hæc scelera patrata a Iustiniano Romam cœperunt, ac magna ex parte demoliti sunt, & innumeras Italiæ vastitates attulerunt, quas late Procopius describit: neque tamen ijs Vrbem prodidit Pontifex Romanus, neque prodere poterat, cum fuisset Vrbe abductus.

Secundum, noluit vnquam Vigilius assentiri, vt Anthimus restitueretur, quamuis omnia tentarentur ob eam causam, fueritque ille variis modis exagitatus, vt memorati scriptores narrant; sic itaque Theodoræ secus accidit, quam putarat expulso Pontifice Romano, & reducta in seruitutem Apostolica sede.

Tertium veluti nihil aduersus Imperatorem fuerant Romani Pontifices antea machinati in Italia, ac reliquis imperij locis: postquam tamen hoc prætextu falso ausus est Iustinianus, cuius impium edictum secuti sunt multi ex Imperatoribus sequentibus, adducere in seruitutem quandam Sedis Apostolicæ maiestatem, non modo Longobardi maximam, pulcherrimamque Italiæ partem cœperunt euocati, vel permisi irrumpere in Italiam à Narsete, sed etiam Persæ in confinibus multa inuaserunt, Slauinique, atque aliæ Borealium nationes Danubio transmisso loca imperij plurima multis modis infesta habuerunt. quæ refert non modo idem Procopius libris de bello Persico; sed Agathias etiam temporis illius scriptor, & Euagrius libro quarto capite decimo quarto. Ipse autem Iustinianus in hæresim lapsus, & extremis vitæ diebus in amentiam versus, innumeris obrutus calamitatibus decessit tyrannidis rapacissimæ, & efferatissimæ ab Euagrio libro quarto capite vigesimo nono, Suida, & aliis notatus. Quin Heraclio sedente Mahometes, & Saraceni, qui merebantur eius stipendia, desciuerunt ab obedientia, sectamque impiam conflantes Orientem totum, Africamque occuparunt. ac plerumque nihil est actum, quin aliquis Imperij dux fidem proderet, & arma aduersus Imperatorem ferret. quod cognosci potest è Paulo Diacono à libro decimo octauo vsque ad finem, Zonara, Cedrenoque annalium tertio tomo. Atque ita apparuit non sacerdotes, & Pontifices esse proditores, sed ipsos duces sæculares.

Sic igitur Iustinianus cum suis contraria prorsus est sortitus eorum, quæ cogitauit, expellens Siluerium, thronumque

Apostolicum redigens in quandam seruitutem potentiæ sæcularis. Durauit impium Iustiniani decretum, quo Romani Pontificis consecrationem impediebat, vsque ad Constantinum Pogonatum, qui liberam statuit esse Pontificis consecrationem. Per eum summoti vltra Armeniam, Cappadociam, Ciliciam, Libanumque Arabes, ac tributum dare coacti. At eius filius Iustinianus quandiu perstitit in fide, Mediam, Albaniam, Hircaniam, reliquasque Armeniæ regiones recuperauit, vt libro decimo nono Paulus Diaconus refert: quin si Bedæ, qui sub hæc tempora vixit, credimus, & Africa est recepta.

Secundum sit exemplum Othonis Primi. hic enim depulso per factionem Ioanne Duodecimo statuit, ne Pontifex esset, nisi quem ipse delegisset eo prætextu, quasi Ioannes seditiones in ipsum commoueret, ac rebelles foueret, reuera tamen, vt ecclesiasticam potestatem prorsus sibi subiiceret, ea de causa afferens id à se constitutum, ne quid dissidij in electione nasceretur, & schismatis: atque ex eo tempore discessere ab ipsius, filiorumque imperio Dani, Bohemi, Poloni, Baioarij, Belgæ, vt ostendimus libro septimo de Ruinis gentium.

Gulielmus præterea filius Othonis Primi Archiepiscopus Moguntinus Patrem excommunicauit, quod haberet in matrimonio Adheleida commatrem, ab eodemque illi est prædictum fore, vt die Pentecostes de improuiso moreretur, & ante Christi tribunal de suis actionibus rationem redditurus staret, quæ Petrus Damiani narrat.

Et quando hac mente asseruit, ad se transtulisse contra omne ius electionem Pontificis Romani, ne schisma oriretur, ex eo tempore, quandiu electio libera non fuit, plura sunt oborta in eligendo Pontifice schismata, quam vel prius, vel postea, vt notauimus signo octuagesimo primo de cura Papæ in Catholicis tuendis capite quarto ad finem.

Tertium sit experimentum, cum Henricus Tertius Germaniæ Rex, Imperator autem Secundus Gregorium Sextum sede expulit per vim, quod diceret eum per simoniam creatum, rursusque ad se, ac suos successores electionem Romani Pontificis auertere est conatus, & ad abusus, vt ipse iactabat, simoniasque tollendas ausus est vsurpare contra omne ius potestatem instituendi clericos in beneficijs, Abbatiis, & Episcopatibus, cum nullo id modo fieri posset, neque clericis vllum

ius foret, nisi quantum sacerdotes, aliique ad quos ea res pertineret iure diuino, factum Imperatoris approbarent.

Verum tantum abfuit, vt abusus, ac simoniæ tollerentur, vt nullo vnquã tempore magis simoniæ locus fuerit inter Christianos, ac passim sacerdotes intrusi in beneficia, concubinas haberent, quasi iustas vxores in matrimonio. quæ testantur omnia Germani scriptores Lambertus Schafnaburgensis, & Marianus Scotus, qui temporibus his vixere ab anno millesimo quadragesimo septimo, vsque ad millesimum septuagesimum septimum, Otho Frisingensis lib. 6. cap. 32. quos Crantzius, & alij sequuntur.

Ex his patet, quod diximus, malos illos mores, quos vt tollerent sæculares principes, auocarunt ad se administrationem rerum sacrarum, & ecclesiasticis abstulerunt, magis excreuisse in ipsorum Principum maximam perniciem: ex quo conficitur, flagitiose fieri, quoties ab ecclesiasticorum iudicio recurritur ad sæculares; quasi hi sint sanctiores, & prudentius occurrere possint, remediumque afferre perditis rebus.

Perniciosissime tandem dicitur præstare, vt recurratur ad sæculares in rebus ecclesiasticis, iudiciisque, & rebus quoquomodo ad ipsos pertinentibus. Omnium namque gentium, & regnorum calamitosissimę ruinæ hinc oriuntur, vt ostendimus libro de Ruinis gentium; quòd profana sacris præponuntur, & sæculares ad illa administranda manus iniiciunt, & infandissimo sacrilegio Principes laici iura ecclesiastica minuere, atque in suam potestatem redigere audent, & conantur.

Nam quid est aliud nisi terram cœlo miscere? aut quid propius est dictum sacris miscere profana? Quod est in prouerbiis tritissimis antiquarum gentium.

Argumenta deducta ex epistola Sancti Gregorij, quæ ab aduersarijs citatur, & qua Sanctus Imperatores ecclesiasticæ libertatis oppugnatores, hæreticos, schismaticos, Ecclesiæ persecutores, similes Neroni, & Diocletiano, portas inferi, destructores imperij, multisque huiusmodi vocabulis appellat.

Cap. V X.

His tamen omnibus videtur obstare epistola sexagesima prima, quæ est libri secũdi capite centesimo Sancti Gregorij Papæ, quam scribit ad Imperatorem Mauritium, qui iusserat ipsi, vt transmitteret ad omnes Episcopos edictum, ne milites fierent monachi. At Sanctus multis ostendens id male factum, & legem non esse promulgandam; tamen ad extremum sic ait. *Ego quidem iussioni subiectus, eandem legem per diuersas terrarum partes transmitti feci: & quia lex omnipotenti Deo minime concordat, ecce per suggestionis meæ paginam serenissimis dominis nunciaui. Vtrobique ergo, quæ debui exsolui, & Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo, quod sensi minime tacui.* Et paulo supra, inducens Deum, qui alloquatur Mauritium, sic scribit. *Sacerdotes meos tuæ manui commisi.* Rursus epistola sexagesima quarta eiusdem libri ad Theodorum scribens ait. *(Deus) ei (* Mauritio*) omnia tribuit, & dominari eum non solum militibus, sed etiam sacerdotibus concessit.* Hæc Sanctus. quibus quid apertius, inquiet aliquis? quis ad hæc audeat respondere? & Sanctus ista dicit, & Pontifex maximus ista tradit. Verum respondeat Sanctus ipse, & quid sibi velit apertissimũ faciat, clarissimumque, & testatissimum singulis, vel hebetissimi ingenii faciat, cum Sancti aiunt, Clericos esse laicis subiectos, esse sub ipsorum potestate, ac dominio, intelligere de potestate inferorum, de subiectione, quam Nero, & Diocletianus

exer-

exercuerunt in Sanctos, de dominio prædonum, & luporum; quo non Ecclesiam modo, & ecclesiastica iura, sed ipsa sua imperia destruunt, ac totam stirpem suam. Veniat itaque Gregorius ipse Sanctus in medium, veniat Pontifex maximus, ipse suam sententiam promat, ac declaret; in primis enim, protestatur ipse initio epistolæ illius, se non vt Episcopum loqui, neque vt ciuem, seruum Reip. & ait. *Ego autem indignus pietatis vestræ famulus in hac suggestione, neque vt Episcopus, neque vt seruus iure Reip. sed iure priuato loquor.* Rursus idem sic de Mauritio Imperatore isthæc faciente, ac leges huiusmodi promulgante, & Imperatoribus, qui Iustiniano successerunt, & Orientale imperium subuertere, in expositione quarti psalmi pœnitentialis, illo versiculo. *Tota die exprobabant mihi inimici mei, & qui laudabant me aduersum me iurabant. Hi sunt*, inquit, *qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces*, Et mox. *Hæc est inquam hæresis, quæ ipsa nascentis Ecclesiæ rudimēta tentauit, & ante alias hæreses prima apparuit, cuius errori vesania licet ex tunc damnata fuerit; postea tamen in Ecclesia germine pestifero pullulauit, nostris vero maxime temporibus malitia sua virus exercuit, totius Ecclesiæ pacem schismatica infestatione turbauit. Concitauit aduersus Ecclesiam Dei non solum innumerabilem populi multitudinem, verum etiam regiam, si fas est dicere, potestatem: nulla enim ratio sinit, vt inter Reges habeatur, qui destruit potius, quam regit imperium, & quotcumque habere potest peruersitatis suæ socios, eos à consortio Christi efficit alienos, qui turpissimi lucri cupiditate illectus sponsam Christi captiuam cupit abducere, & passionis Dominicæ sacramentum ausu temerario contendit euacuare. Ecclesiam quippe, quam sui sanguinis precio redemptam Saluator noster voluit esse liberam; hanc iste potestatis Regiæ iura transcendens facere conatur ancillam. quanto melius foret sibi dominam suam esse agnoscere? eique religiosorum principum exemplo deuotionis exequium exhibere, nec contra Deum fastum extendere dominationis, à quo suæ dominium accepit potestatis: ipse enim est, qui ait: per me Reges regnant. Sed & immensa cæcatus cupiditatis caligine, & diuino, vt apparet, ingratus beneficio, & contra Deum fastuosus, terminos, quos posuerunt patres Nostri contempto diuino timore transgreditur, & contra Catholicam veritatem suæ furore tyrannidis efferatur. In tantum*

tum autem sua temeritatem extendit vesania, vt caput omnium Ecclesiarum Romanam Ecclesiam sibi vendicet, & in dominam gentium terrenæ ius potestatis vsurpet, quod omnino ille fieri prohibuit, qui hanc beato Petro Apostolo specialiter commisit dicens: tibi dabo Ecclesiam meam. Et post explicans versiculum, *Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, sunt,* inquit, *etiam portæ inferi, quædam potestates huius mundi, quid enim Nero? quid Diocletianus? quid denique iste, qui hoc tempore Ecclesiam persequitur? Nunquid non omnes portæ inferorum?* Hæc sanctus, apertissime vocans potestatem regiam, qua Mauritius cum reliquis illius ætatis Imperatoribus exigebat tributa ab Ecclesiasticis, & leges ferebat Ecclesiasticæ libertati inimicas, neque sinebant Pontificem Romanum consecrari, nisi persoluta pecuniæ summa, ipsisque scientibus non Regiam sed tyrannicam, efferatam, peruersam, furiosam, hæreticam, portas inferi, & quam cum Neronis, & Diocletiani crudelissimis persecutionibus conferat, quæ imperia destruat, non regat. Hæc itaque sanctus, quo quis melius animi proprij sensa poterit explicare? An non ipse asserit Ecclesiam Dei liberam? An non ancillam fieri dicit, quam Christus dominam gentium constituit ob Romani Pontificis altissimam potestatem? cui quidam noui Theologi volunt non esse vllum ius in gentes, & infideles: illa igitur huic aduersaria potestas est ferarum, quæ aggrediuntur, occidunt, persequuntur obuios quosque, est furiosi, est diaboli, ac tenebrarum, qua Christus est cruci affixus, & Martyres interfecti.

Quantum porro ad legem pertinet, quam sanctus asserit à se in varias partes transmissam; verum id quidem, sed illam transmisit à se ipso emendatam, quod constat è libri septimi epistola vndecima, quam dedit ad multos Metropolitanos, ita scribens, *Legem, quam pijssimus Imperator dedit, ne fortasse hi, qui militiæ, vel rationibus sunt publicis obligati, dum causarum periculum fugiunt, ad Ecclesiasticum habitum veniant, vel in Monasterijs conuertantur, vestræ studui fraternitati transmittere, hoc maxime exhortans, quod hi, qui sæculi actionibus implicati sunt, in Clero Ecclesiæ præpropere suscipiendi non sunt; quia dum in Ecclesiastico habitu non dissimiliter, quam vixerant viuunt, nequaquam student sæculum fugere, sed mutare: quod si etiam tales quoque Monasterium petunt, suscipiendi nullo modo*

sunt

sunt, nisi prius actionibus publicis absoluti fuerint. si qui vero ex militaribus viris in monasterijs conuerti festinant, non sunt temere suscipiendi, nisi eorum vita fuerit subtiliter inquisita; & iuxta normam regularem debent in suo habitu per triennium probari, & tunc monachicum habitum, Deo auctore, suscipere. Qui si ita sunt probati atque suscepti, & pro anima sua pœnitentiam de perpetratis culpis agere student, pro eorum vita: & lucro cælesti non est eorum conuersio renuenda. Hucusque Sanctus, qui vt apparet emendauit Imperatoris edictum, militiæ namque obligatos recipi voluit contra Imperatoris legem, sed triennio probari. At ære alieno rationibus publicis reddendis obligatos, simul atque fuerunt absoluti: conuenienter id quidem, ne quis nimirum idcirco ingrederetur monasterium cum damno aliorum, vitans æris alieni solutionem: sic itaque in aduersarios retorquetur, quod ipsi adduxerunt, ac patet Pontificis Romani esse corrigere leges Imperatorum, & hos esse, cum quid contra Ecclesiasticam libertatem moliuntur, tyrannos efferatos, peruersos, hæreticos, portas inferi, similes modo suo Neroni, & Diocletiano. Sciendum porro est illa verba sancti Pauli 2. Thessalonicen. 2. mysterium operatur iniquitatis, referri à sancto Ambrosio, Chrysostomoque ibi, & Hieronymo epistola ad Algasiam, ad Neronem, qui nondum sane extremam suam persecutionem commouerat in Christianos: neque enim sancti Petrus, & Paulus occisi fuerant, aut capti, sed multi Christianorum capti fuerant, adductique ad ipsius tribunal. quocirca idem sanctus Paulus, vt supra ostendimus vocat hoc tribunal, leonis efferati tribunal, id est, diaboli, qui *tamquam leo rugiens circuit, quem deuoret*. Sed Theodoretus, & Sedulius, & sanctus Augustinus de ciuitate Dei libro vigesimo cap. 10. mysterium iniquitatis volunt esse Simonem hæreticum cum suis. Recte omnes hi, ex inobedientia namque oritur schisma, è schismate hæresis, ex hæresi atheismus. Inobedientia vero à paruis incipit, quod accidit in singulis, vt extremæ ruinæ à minimis progrediantur. Sic itaque S. Gregorius optime coniunxit hæc omnia, libertatisque Ecclesiasticæ violatores vocauit hæreticos, ac Nerones, id est, iniquitatis mysterium.

Si cui vero negotium facessit, quod qui tantæ sunt impietatis

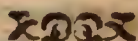
tatis, tamen vocentur, optimi, piissimi, religiosissimi, sciat vocari ex officio, quod debeant esse, ac talis sit sua natura ipsorum potestas, & officium: quod si illis abutuntur, ex abusu pessimi, ex potestate optimi sunt appellandi. sic sanctus Paulus Actorum capite vigesimoquarto, & vigesimosexto, vocat optimum festum, cum tamen impius, ac gentilis esset.

Finis Libri Quinti.

DE IVRE NATVRALI ET DIVINO ECCLESIASTICAE LIBERTATIS ET POTESTATIS.

LIBER SEXTVS.

Ius naturale est triplex, commune cum naturis omnibus, commune cum animantibus, cõmune cum omnibus gentibus; Ab hoc vltimo perficitur humana natura. Duplex est perfectio naturalis, & supernaturalis. cum ratio humana non possit cõprehendere singularia contingentia, diuinitus homini datur donũ scientiæ, consiliiq́ue, & ad alios regendos sapientiæ gratis datum. principium practicum primum actionum humanarum per se notum est illud, Deus est colendus præ cunctis: hinc sacerdotum, qui pertinentia ad hoc principium sciunt, potestas summa, ac libertas personarum sacrarum, locorum, rerumq. iis seruientium sancita iure gentium coæuo hominibus, quod est ipsis propriè, maximeq. naturale. Cap. I.

IVs naturale est triplex, quod optime Sanctus Thomas docuit 1.2. quæst. 94. art. 2. ita scribens. *Bonum est quod omnia appetunt: hoc est ergo primum præceptum legis, quod bonum est faciendum, & prosequendum, & malum vitandum: & super hoc fundantur omnia alia præcepta legis naturæ: vt scilicet illa facienda, vel vitanda pertineant ad præcepta legis naturæ, quæ ratio practica*

naturaliter apprehendit esse bona humana: quia vero bonum habet rationem finis, malum autem rationem contrarij, inde est quod omnia illa, ad qua homo habet naturalem inclinationem, ratio naturaliter apprehendit, vt bona, & per consequens, vt opere prosequenda; & contraria eorum, vt mala, & vitanda. Secundum igitur ordinem inclinationum naturalium est ordo praceptorum legis natura.

Inest enim primo inclinatio homini ad bonum secundum naturam, in qua communicat cum omnibus substantijs; scilicet qualibet substantia appetit conseruationem sui esse secundum suam naturam: & secundum hanc inclinationem pertinent ad legem naturaliter ea, per qua vita hominis conseruatur, & contrarium impeditur.

Secundo inest homini inclinatio ad aliqua magis specialia secundum naturam, in qua communicat cum cateris animalibus, & secundum hoc dicuntur ea esse de lege naturali, qua natura omnia animalia docuit, vt est commixtio maris, & fœmina, & educatio liberorum, & similia.

Tertio modo inest homini inclinatio ad bonum secundum naturam rationis, qua est sibi propria, sicut homo habet naturalem inclinationem ad hoc, quod veritatem cognoscat de Deo; & ad hoc quod in societate viuat, & secundum hoc ad legem naturalem pertinent, qua ad huiusmodi inclinationem spectant; vtpote, quod homo ignorantiam vitet, quod alios non offendat, cum quibus debet conuersari; & catera huiusmodi, qua ad hoc spectant.

Hæc Sanctus. consentiunt his per omnia Iurisconsulti. Nam quantum ad primum dixerunt nihil tam naturale esse, quam eo genere quodque dissoluere, quam quo colligatum est. sic Vlpianus l. nihil tam naturale de reg. iur. & Paulus eodem titulo tradidit. *Secundum naturam est commoda cuiusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda*. quæ sane omnia nituntur illa ratione, qua paria paribus, similia similibus assignantur.

Quantum ad secundum statuerunt ijdem ius naturale illud esse, quod natura docuit quoduis animal. Id vero statuerunt, quia magis homines pudet, ni obseruent, quod ab animalibus obseruari vident, & quia quod ab animalibus obseruatur, ac nobis est conforme, idem magis est notum nobis, quam quod plantis contingit: idcirco cum leges populis scribantur pro populi captu, sic illi difiniuerunt.

Quantum ad tertium, ita Caius Iurisconsultus l. omnes populi.

puli.ff.de iustitia, & iure. *Quod vero naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peræque custoditur*. Hæc ille. Similiter multis in locis Iurisconsulti tradunt, quod est iurisgentium, iuris esse naturalis.l.1.ff. de pactis,l.atqui natura,de negotiis gest.l.nam natura,de condict.indebit.l.si non sortem, §.si libertus.ff.eo.

Aliqua porro sunt nobis obseruanda, quoad iusgentium. Primumque est illud, ab hoc non tolli, sed perfici ius illud naturale commune, nisi gentes fuerint deprauatæ naturæ. Quocirca in multis est coæuum, vt videbimus ipsi naturæ intellectuali integræ, & ornatæ lumine supernaturali, quam Deus ab initio creauit. Hinc Sanctus Thomas 1.2.quæst.95.art.4. *Ad tertium*, inquit, *dicendum, quod sicut ratio in homine dominatur, & imperat alijs potentijs; ita oportet, quod omnes inclinationes naturales ad alias potentias pertinentes ordinentur secundum rationẽ. Vnde est hoc apud omnes communiter rectum, vt secundum rationem dirigantur omnes hominum inclinationes*. Hæc ille, volens rectè, prima iura naturalia dirigi, ac perfici à tertio gentium iure recto, necessarioque hoc sequendum, rationique recte dirigenti obediendum.

Secundo nobis est aduertendum, duplicem dari perfectionem naturalem, ac supernaturalem; sic enim Sanctus idem 2.2.quæst.2.artic.3. *In omnibus*, ait, *naturis ordinatis inuenitur, quod ad perfectionem naturæ inferioris duo concurrunt: vnum quidem, quod est secundum proprium motum; aliud autem est secundum motum superioris naturæ: sicut aqua secundum motum proprium mouetur ad centrum; secundum autem motum Lunæ mouetur circa centrum secundum fluxum, & refluxum: similiter etiam orbes planetarum mouentur proprijs motibus ab Occidente in Orientem; motu autem primi orbis ab Oriente in Occidentem. sola autem natura rationalis creata habet immediatum ordinem ad Deum; quia cæteræ creaturæ non attingunt ad aliquid vniuersale; sed solum ad aliquid particulare participantes diuinã bonitatem, vel in essendo tantum, sicut inanimata; vel etiam in viuendo, vel agnoscendo singularia, sicut plantæ, & animalia. Natura autem rationalis in quantum cognoscit vniuersalem boni, & entis rationem, habet immediatum ordinem ad vniuersale essendi principium. Perfectio ergo naturalis creaturæ non solum consistit in eo, quod ei competit secundum suam naturam; sed in eo etiam, quod ei attribuitur ex quadam supernaturali perfectione*

diuinæ bonitatis. vnde & supra dictum est, quod vltima beatitudo hominis consistit in quadam supernaturali Dei visione: ad quã quidem visionem homo pertingere non potest, nisi per modum addiscentis à Deo doctore secundum illud Ioannis 6. Omnis qui audit à Patre, & didicit, venit ad me. Huius autem disciplinæ fit homo particeps non statim, sed successiue secundum modum suæ naturæ. omnis autem talis addiscens oportet, quod credat ad hoc, quod ad perfectam scientiam perueniat, sicut etiam Philosophus dicit; quod oportet addiscentem credere. Hactenus Sanctus.

Tertio nobis est aduertendum, quod idem Sanctus tradit 2. 2. quæst. 52. artic. 1. ad primum his verbis. *Quia humana ratio non potest comprehendere singularia, & contingentia, quæ occurrere possent, fit, quod cogitationes mortalium sunt timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ, vt dicitur Sapientiæ capite nono. Ideo indiget homo in inquisitione consilij dirigi à Deo, qui omnia comprehendit, quod fit per donum consilij, per quod homo dirigitur, quasi consilio à Deo accepto.* & quæst. 8. art. 3. *Donum intellectus non solum se habet ad ea, quæ primo, & principaliter cadunt sub fide; sed etiam ad omnia, quæ ad fidem ordinantur: operationes autem bonæ quendam ordinem ad fidem habent. Nam fides per dilectionem operatur, vt Apostolus dicit ad Galatas capite quinto: & ideo donum intellectus etiam ad quadam operabilia se extendit; non quidem, vt circa ea principaliter versetur, sed in quantum in agendis regulamur rationibus æternis, quibus conspiciendis, & consulendis secundum Augustinum 12. de Trinitate inhæret superior ratio, quæ dono intellectus perficitur.* Et ad tertium. *Regula*, ait, *humanorum actuum est ratio humana, & lex æterna, vt supra dictum est: lex autem æterna excedit naturalem rationem; & ideo cognitio humanorum actuum, secundum quod regulatur à lege æterna, excedit naturalem rationem, & indiget supernaturali lumine doni Spiritus sancti.* Et quæst. 9. art. 3. & quæst. 45. art. 5. *Quidam autem altiori gradu perficiuntur per sapientiæ donum, & quantum ad contemplationem diuinorum in quantum scilicet altiora quædam mysteria, & cognoscunt, & manifestare alijs possunt, & etiam quantum ad directionem humanorum secundum regulas diuinas, in quantum possunt secundum eas non solum seipsos, sed etiam alios ordinare: & iste gradus sapientiæ non est communis omnibus habentibus gratiam gratum facientẽ; sed magis pertinet ad gratias gratis datas, quas Spiritus sanctus distribuit prout vult, secundum illud 1. ad Corinth. 12. alij datur*

per

per Spiritum sermo sapientiæ. Hucusque Sanctus. E quibus posset aliquis diuidere ius gentium in naturale, ac supernaturale, id est, inter magis perfectum, & minus perfectum.

His positis, sic inter alia statuimus. Primum principium practicum per se notum actionum intellectualium, vel humanarum, vt humanæ sunt, & in vltimum finem referuntur, esse illud; Deus est colendus, siue Deus est præ cunctis amandus, siue in singulis quibusque rebus est illius voluntati obediendum; amicorum namque est eadem voluntas. vt Ethico octauo habetur: finisque vltimus est primum principium, quod mouet agentem: siquidem mouemur omnes, vt assequamur cognitũ, desideratumque finem. Sed hominis vltimus finis, vt homo est mente præditus, est Deus, & coniunctio cum Deo, qui licet in speculatione non sit, quoad nos per se notus, & indigeamus doctrina, effectuumque consideratione, vt illum cognoscamus: tamen intellectus practicus sequitur speculatiuum (cum nihil velimus, vti homines sumus, nisi cognitum) nouitque hoc speculatiuus doctrina, & ratiocinatione veluti vltimum finẽ, præsertq. illum practico & voluntati; neque ante hanc cognitionem est vlla cognitio intellectualis practica. Quæ necessario supponit vltimum finem. Deus vero est vltimus finis hominis, vt hominis. Quocirca illud principium, bonum est prosequendum, est remotius, & cõmune homini cum belluis, & plantis; neque est homini naturale, vt homo est, quod multis modis probatur.

Primo enim Sanctus Thomas, vt supra diximus, ait hanc esse inclinationem hominis, quatenus homo est, vt veritatem cognoscat de Deo, & hoc illi esse propriè ius naturale.

Secundo Philosophus initio metaphysicorum, cum præmisisset illud, omnes homines natura sua desiderant, concludit maxime omnium naturale esse illi, vt Deum cognoscat, atque in eum tendat. quod late explicat ad finem 12. metaph.

Tertio cum similiter initio Ethicorum præmisisset, ab omni agente appeti bonum, mox cum videret bonum esse æquiuocum, paulatim procedens ostendit, hominis, vt hominis, bonũ non esse voluptatem cum bestiis communem; non esse diuitias, quæ pertinent ad corpus, non esse honores; tandem concludit esse Deum cognitum, nobisque diu, iugiterque, quantum fieri potest, coniunctum, quod late explicat ad finem libri decimi.

Quar-

Quarto hoc etiam nouere Iurisconsulti. Nam Pomponius l.veluti.ff.de iust. & iure posuit primum iurisgentium praeceptum esse religionem in Deum, quod scilicet finis ordinet omnia, quae sunt ad finem, Deique cultus sit primum principium, quod ordinet, ac moderetur leges. similiter Vlpianus l.1.ff.de eodem, *Eleganter*, inquit, *Celsus definit, ius est ars boni, & aequi, cuius merito quis nos Sacerdotes appellet.* Haec ille, ostendens bonum, de quo in definitione loquitur esse hominis, vt hominis mente praediti, ac mente vtentis essentiale, ac primum bonũ, qui est Deus, Deique cultus, cuius cognitio & ordinatio pertinet ad Sacerdotes. eodem modo Papinianus l.sunt personae, de religiosis & sumpt. tradit summam esse rationem, quae pro religione facit, quod scilicet, prima siue summa, & suprema ratio, siue causa & finis actionum, legum, sententiarumque sit religio. Rursus Vlpianus idem l.iustitia.de iust. & iure. scripsit *Iurisprudentia est diuinarum, & humanarum rerum notitia.* Haec ille essentiam potissimam iuris ponens in diuinitate; notitia namque sequitur essentiam rerum.

Quinto, illa duo praecepta, quae Christus tradidit Matthaei cap.22. & habetur Deuter. cap. 6. *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua. hoc, & proximum tuum sicut te ipsum*, sunt prima principia, à quibus deriuantur veluti conclusiones à notioribus decem praecepta decalogi; quod inter alios tradit S. Thomas 1. 2. quaest.100.art.1.& 4.& 22.quaest.44.art.4. ob id Christus adiecit, *in his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & prophetae*, quae verba referuntur non modo ad legem scriptam, sed etiam naturalem, bene enim Sanctus Paulus dixit ad Galathas, cap.5. *Omnis lex in vno sermone impletur, diliges proximum tuum sicut te ipsum*, cum dicit omnis comprehendit etiam naturalem.

Quamobrem licet gentes aberrarent in duobus, vti saepius repetemus, vel in eo, quod attribuerent diuinitati, quae attribuenda nullo modo esse apparebat bene moratis, vel in eo, quod attribuerent diuinitatem rebus, quibus attribuenda nõ erat. tamen pro aris, & focis, siue pro Deo, suisque omnia ponenda statuebant; in hoc conuenientes esse diuinitatem quandam, quae regeret vniuersa.

Sexto. Sunt haec adeo vera, vt maximi viri prodiderint, esse per se notum lumine naturali quoad nos, Deum esse, ita vt absque vlla ratiocinatione hoc cognoscamus, simulatque no-

bis

bis declaratum fuerit, quid sit Deus, & quid sit esse. ita vult Cicero libro primo de natura Deorum, & de legibus, volens hãc esse omnium gentium sententiam. Damascenus lib. 1. orthodoxæ fidei cap. 1. & 3. & sanctus Hieronymus in cap. 36. Iob Psalm. 95. ad Galathas cap. 1. & Ioannis cap. 1. in illa verba, *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hũc mundum.* sanctus Anselmus libro contra insipientem, Abulensis in Exodi cap. 5. quæst. 2. & Lyranus in idem, quin Aegidius in hac sententia videtur inclinare.

Verum nobis est illud ponendum, naturaliter per se cognosci Deum esse quantum est ex parte Dei, sed quantum est ex parte nostra non sciri à nobis perfecte, Deum esse nisi ratiocinatione deducta ex effectibus consideratis. Credi vero, ac fide cognosci, & ad hanc cognitionem, credulitatem, fidemq; naturaliter, & maxime inclinari, cum bene vocabula illa fuerint explicata, ac propterea iure naturali, & maximo obligari ad credendum licet imperfecte, ac ruditer argumenta explicentur, neque ratiocinationis progressus percipiatur, quod non nisi peritis contingit, quorum solertiam non asse-quuntur indocti, & rudes. Ob id sancti Patres vnanimi ore clamant, insitam naturaliter hominibus notitiam cultumq; Dei. Ita sanctus Iustinus in Apologia, Cyprianus de vanitate idolorum, sanctus Augustinus tractatu 106. in Ioannem, Clemẽs Alexandrinus adhortatoria ad gentes, Tertullianus in Apologetico cap. 17. Arnobius libro 1. contra gẽtes. Quocirca idem Clemens ita libro Stromatum 5. *Nullum autem vsquam genus neque eorum, qui versantur in ciuitatibus potest viuere nisi eius, quod præstantius, ac melius fide præoccupatum, præuentumque fuerit. Quamobrem vniuersa quidem gens Orientalium, & vniuersa, quæ pertinet ad Occidentem, Septentrionem, & Austrum vnam habent, & eandem anticipatam notionem de principatu eius, quod constituunt, siquidem quæ sunt vniuersa & maximè generales eius operationes, omnes ex æquo persuaserunt.* Hæc ille.

His positis veluti hæc duo præcepta, Deus præcunctis est omnino amandus, ac proximus instar suijpsius, sunt prima principia, è quibus oriuntur decem præcepta, atque à primo illo est secundum, sic etiam sacra potestas est causa omnium potestatum humanarum quod Philosophus in fine Ethici sexti ostendit, & Iurisconsulti, cum dixere statum Reipub. consistere

primo

primo in sacris, & Sacerdotibus, deinde in magistratibus. E di-ώ etiam præcepto primo sequitur, iuris maxime omnium naturalis esse hominibus cunctis, vt Deum quam maxime amet, idque esse illis, vt homines sunt, magis naturale quàm quoduis aliud. Amplius quando amicorum, siue maxime amantiũ voluntas est eadem, neque Dei voluntas cognosci in singulis quibusque potest, nisi auxilio supernaturali, & gratia consilij, & quoad alios dirigendos sapientiæ supernaturalis, hinc sequitur necessario in singulis quibusque obediendum ijs, qui diuinæ voluntati agnoscendæ dant operam, dedicatique sunt vti aperietur ex instituto diuino. eodem modo hinc sequitur, vt loca ac res, omniaque ijs seruientia non traducantur ad alios vsus: vsus namque hic omnibus præstat, atque in hoc omnes populi conuenere iure primæuo, ac naturali, vt est in Concilio Ephesino receptum, recepta Theodosij Iunioris lege, quam supra adduximus, ostendemusq; omnium maxime primo. Similiter hoc est ius hominis, vt hominis, quam maxime naturale.

Primo enim. Quodcumque ius procedit ab intima, & propria natura alicuius, est illi proprium, intimumque ius naturale: atqui vt homo agnoscat, ametque Deum præcunctis, velit ad illum per Sacerdotes dirigi, liberaque esse ijs seruientia (quod omnes gentes egerunt, vt ostendemus) procedit ab intima, propriaque ipsius natura, nimirum ratione: est igitur illi hoc proprium intimumque ius naturale.

Secundo. Quodcunque ius est a forma alicuius, illi est maxime naturale: nam forma est magis natura, quam materia, vt Philosophus secundo Physico tradit. At à forma hominis, quæ est anima rationalis, est id, quod omnes gentes egere, vt omnia sua subijcerent potestati Sacerdotali dirigenda ad explendam Dei voluntatem, & reliqua quæ diximus sancienda: est igitur illi hoc maxime naturale. ob id sanctus Thomas 1.2. quæst. 95. art. 4. *Ad tertium*, inquit, *dicendum, quod sicut ratio in homine dominatur, & imperat alijs potentijs; ita oportet, quod omnes inclinationes naturales ad alias potentias ordinentur secundum rationem; vnde apud omnes est hoc communiter rectũ, vt secundum rationem dirigãtur omnes hominum inclinationes.* Hucusque sanctus.

Tertio hinc sequitur aliud: nam ius illud, quo appetit homo maxime suam perfectionem est, illi maxime naturale: Ius gentium primæuũ, de quo agemus, & quo cunctæ gentes omnia

subiecerunt Sacerdotum potestati, & cætera, quæ aperiemus, egere, est tale. ergo hoc est hominum maxime ius naturale.

Quarto ius, quod maximè promouet humanæ naturæ perfectionem maximè est illi ius naturale: ius gẽtium, quo cunctæ egerunt ea, est tale: ergo est maximè naturale.

Quinto si hominibus esset naturale, & obseruãdum magis ius, quod commune est ipsis cum belluis tantum, sequeretur magis esse imitandam belluinam naturam, quam humanam.

Ad horum confirmationem subiicimus, quod S. Tho. 1. 2. quæst. 95. artic. 4. in conclusione ita dixit. *Lex naturæ quantum ad prima principia communia, est eadem apud omnes, & secundum rectitudinem, & secundum notitiam; sed quantum ad quædã propria, quæ sunt quasi conclusiones principiorum omnium, est eadem apud omnes, etiam vt in pluribus, & secundum rectitudinem, & secundum notitiam; sed vt in paucioribus potest deficere; & quantum ad rectitudinem propter aliqua particularia impedimenta, sicut etiam naturæ generabiles, & corruptibiles deficiũt, vt in paucioribus; & etiam ad notitiam, & hoc propter hoc, quod aliqui habent deprauatam rationem ex passione, seu ex mala consuetudine, siue ex mala habitudine naturæ, sicut apud Germanos olim latrociniũ non reputabatur iniquum, cum rapere sit expresse contra legem naturæ, vt refert Iulius Cæsar in libro de bello Gallico.*

Sexto, duplex est ius gentium, primæuum, quod una cum genere humano est ortum; secundarium quod longè post, à quo bella orta, seruitutes, rerum diuisiones, contractus aliqui, huiusmodiq; alia. Primæuum maximè est naturale, secũdum non ita; sed ex suppositione ob naturam scilicet corruptã, quæ bella induxit ad malos coercendos, seruitutes ad puniendos, diuisiones ad discordias desidiamque uitandas. De primæuo ita Caius l. 1. de acq. rerum dominio. *Quarumdam rerum dominium nanciscimur iure gentium, quod ratione naturali inter omnes homines peræque seruatur, quarumdam iure ciuili, idest, iure proprio ciuitatis nostræ: & quia antiquum ius gentium cum ipso genere humano proditum est, opus est, vt de hoc prius referendum sit.* Hæc ille. quocirca sic argumentamur. illa sunt maximè iuris naturalis quoad homines, quæ sunt non ex suppositione, sed secundum naturam perfectam, siue iurisgentium primæui: sed potestas Sacerdotũ in oĩa, libertasque quoad loca, ac res quaslibet ipsis seruientes, est secundũ naturam perfectã, iurisq; gentium primæui; neq; post hoĩes, sed una cũ Adamo, ut ostendimus lib. 1. ergo sunt maximè iuris naturalis.

Septimo omne, quod cõe est alicui cum rebus oĩbus, quæcumq;

vſquam ſunt,eſt maximè oĩum iuris naturalis: atqui eſt cõe cum rebus oĩbus quæcũq; ſunt, vt agãt ſecundum propriam formam. Sic itaq; homo actiones animæ proprias non communes cum beſtiis,aut ex his naſcentia iura in primis ſequetur.

Octauo, omne quod commune eſt alicui cum rebus omnibus quæcumque vſquam ſunt,eſt maximè omnium iuris naturalis. At qui commune eſt homini cum rebus omnibus, vt agat ſecundum propriam formam motam à Deo. eſt enim primus omnium rerũ motor:aget itaque homo,quatenus voluntas,& ratio ipſius à Deo mouebitur,inhærens Deo cognito,& amato.

Nono,quod commune eſt alicui cum rebus omnibus,quæcumque vſquam ſunt, eſt maximè omnium iuris naturalis. Commune eſt homini cum rebus omnibus, non modo vt moueatur motu proprio ſuæ naturæ,ac formæ,vel rationis, & intellectus; ſed etiã vt non repugnet ſuperiori naturæ: amplius vero, vt tendat ad illum terminum, in quo ſupernaturaliter moueatur, vt ignis ad locum Lunæ proximum, vt ſupra oſtendimus è Sancto Thoma, igitur iſtud eſt maximè homini ius naturale.

Decimo,quod cõe eſt alicui cum omni natura, eſt oĩum maximè iuris naturalis;ſubiicere ſe illi,cui forma,potentia, & actus eſt efficax ad humanam naturam conſeruandã & perficiẽdam in omni bono,eſt cõe homini cum natura omni:ergo ſubiicere ſe illi, cui forma potentia & actus eſt efficax ad maximè perficiendã formã, eſt omnium maximè iuris naturalis. Sic igitur in humana natura ſubiiciet ſe homo illis hoĩbus,quibus eſt conſilij,ſapientiæq; donũ ſupernaturale ad alios infallibiliter ad oẽs virtutes, tam naturales,quã ſupernaturales perducẽdos.eſſe aĩt ſolis Eccleſiaſticis primo,ac ſecundo libro eſt dictum.Neq; obeſt, quod naturali demonſtratione ſupernaturalia cognoſci haud queant. innumeris enim cogimur aſſentiri, quæ non demonſtrantur, atq; ipſum naturale lumen imperat ea credenda ſubiiciens ſe lumini ſupernaturali,vt è Philoſopho lib. 1.cap.1.& è S.Auguſtino libro de vtilitate credẽdi,cap.8.eſt dictum,nam,niſi ita dicamus,deſtruetur,vt verè idem Sanctus tradit,humana natura. Quocirca,vt oſtendemus,cunctæ gentes, à quibus ius dignoſci inter alia poteſt, ad hanc ſupernaturalem poteſtatem confugiebant, aberranres ab ijs, qui reuera præditi illa erant;ſicuti ad diuinitatem rectè confugiebant.Primo loco aberrãtes praue ab eo,cui reuera inerat diuinitas, quam miſeri attribuebant idolis,quaſi his infixa & alligata eſſet. Secundo prauè attribuentes diuinitati,quæ non erat attribuenda. Atq; in his duobus inter ſe maximè diſſentiebant. Quod ſi dicamus iuris

fuiſſe

naturalis, vt ab hominibus efficerentur Sacerdotes, ac Reges ante Christum, vel in statu naturæ, ac proinde ijs erat iure naturali obediendum, non supernaturalibus viris. Ridendi nimium sumus hæc dicentes. Nam primo nullus tenetur prauam naturã, vel eius placita sequi II. natura humana libera non est in appetendo vltimo fine, ac proinde non potest eximere se ab obedientia debita omni in re, & omni momento potestati perducenti ad hunc finem, quod supra est lib. 1. & 2. latè conclusum. III. non potest vti rebus vllis, vel semetipsa nisi ad hunc finem, nam magis ex intima natura suã factum est quodlibet adhunc finem, quam propter seipsum, vel quodcũq; aliud fingi potest, vt supra lib. 1. toties est dictum.

Potestas summa, & libertas sacrarum personarũ, tam quoad ipsas, quàm quoad loca, res, aliaque personis sacris seruientia, est iuris naturalis ex ipsa rerum natura nascentis, ac vel imperitissimæ hominibus, quibus sit recta natura, noti. mira gentibus de Christo venturo tradita oracula, & figuræ. castitas, & mansuetudo maximè exigitur à sacris viris: & mira in hanc rem de elephante. *Cap. II.*

Vm factæ sint cunctæ res, atq; hoĩes ex inseparabili naturæ iure, vt magis seruiant potestati supernaturali, siue illi, quæ ad finem naturalẽ sola perducere potest, q̃ sibimetipsis, aut aliis, si qui hoĩes, res, loca potissimũ vel semper, vel ad tempus vsibus eius destinantur, aut dedicãtur, erũt ab aliorum potestate libera, neq; sæculari subijcientur, nisi quatenus est supernaturali concors, quod si quis cõtra illam pugnet, cõtra naturã inseparabilẽ rerum pugnabit, vti libri primi capite tertio latè est explicatum. accedit huc I I. quod ponimus aliqua, aut ad tẽpus destinari ad hoc, vt serui, ac patrimonialia, vel in perpetuũ dedicari, vt beneficialia. Quamobrem voluntas humana cõformat se insepa rabili naturaliq; essentiæ rerũ, firmans illas, vt scilicet res, personæ ve subiiciantur, ac seruiant supernaturali potestati, ad quod ex ordine ineuitabili tendunt, sicut in simili aiunt Iurisconsulti ordinata ad vnũ finẽ transferri ad aliũ non debẽt. l. aut damnum. §. hostes. & §. solent. l. quod lateo. de

compensat.Idqne eo magis,III.quod propinquius,atque in gradu qui sit vicinior Deo supernaturaliter colendo, & habendo subiiciuntur,atque ita abducere eas illinc,est vniuersi ordinem peruertere,naturalem rerum cursum,diuinitatis iura perfringere:ex quo fit. IV.magis illa participare diuinitatem & reuerenciā,ac proinde libertatem,& potestatem,quod in proposito lib. 4.cap.1. è SS. Thoma,ac Damasceno dicebamus. Quin V. ex primæua, ac recta natura in ipso mundi ortu soli potestati supernaturali oīa tēporalia seruiebant,distinctio sacri à profano facta est ex corruptione naturæ ob dissidia,sceleraq; hinc Cicero libro de somnio Scipionis totum mundum Dei tēplum vocat,ac sæcularium potestas ad subleuandos Ecclesiasticos est inducta, vt illi seruiant his tamquā famuli & ministri dominis suis,ait Henricus Gādauensis, & habetur Exod.cap.8. Nūquid itaq; ministri contra Dominos,& ordinē totius vniuersitatis pugnabunt, & oīa subruent. iuxta illud Oseæ cap. 4. *Populus enim meus, sicut hi qui contradicunt Sacerdoti?* Per accidens itaque est VI. vt aliquid, aliqua in re,& aliquo tempore proximè non subiiciatur supernaturali potestati, ac perducenti ad vtrumque finem tam naturalem, quàm supernaturalem resque amant redire ad propriam naturam, quod aiunt iurisconsulti.l.siquis.§.quoad inspecie. de pact. Quocirca VII.quoties aliquid seruit,vel aliquid datur Ecclesiasticæ potestati,datur,vt propinquius potestati, ac fini tam naturali quàm supernaturali seruiat,ac subiiciatur,atque ideo nō potest inde auocari, siue vt deordinans à Deo reordinetur, vllumve onus illi imponatur. Ab illa enim potestate reordinari punirique & onerari debet,quæ infallibiliter,& certius ex natura sua diuinā voluntatē tenet; quod primo libro est dictū.confirmantur hæc VIII.quia Christus venit, vt in primœuum naturæ statum,qualis erat à Patre institutus,res reuocaret vt post multos Patres superiori libro adductos tradit etiam S. Thom.2.2.quæst. 14. art. 3. Constat igitur ex primo, ac secundo capite,quod libro primo consideramus, naturalis esse iuris, æterni atque immutabilis ex intima rerum natura fluentis Ecclesiasticam libertatem quoad omnia Ecclesiasticis seruientia, colonos eorum,patrimonialiaque ipsa.

Iure quidē rectæ naturæ,quæ sola spectatur in statuēdo iure (à deprauata enim nullū ius oritur,vt rectè Aristoteles aiebat politici primi initio) est notissimum vel imperitissimis hæc libertas, ac potestas. Recta enim natura haud potest à supernaturali, ad quam naturæ impetu fertur, dissentire, vbi fuerit illius notitiam consecuta,quod proximo capite, ac libro primo est conclusum.

De-

Deprauatio tota eſt ex abiunctione à ſupernaturali ductu. Et tamen adeo potens eſt naturæ inſtinctus ad Deum tendentis, ac ſe ſe poteſtati Sacerdotali quaſi ſupra naturam poſitæ ſubijcientis. vt notiſſimæ iuris naturalis concluſiones, aut principia potius corrumpantur, quam corrumpatur hoc principium Sacerdotali poteſtati eſt obediendum. Nam quid notius, quam filios alendos, eorumque vitam à parentibus tuendam? & tamen Chartaginenſes in hoc parebant poteſtati Sacerdotali, atq; illos, vt Diodorus ſiculus lib. 15. & 20. & Iuſtinus lib. 18. & 19. tradunt, immolabant, quod & plurimæ gentes faciebant, ſed iſti pollere iudicio credebantur, ita vt Ariſtoteles eorum Remp. magni facere videatur, maximumque aliquando imperium ſit nacta. Quid magis notũ iure naturali, quam vitam ſuam tueri? & tamen Occidentalis Indi ſemetipſos offerunt ſacrificandos id ſuadentibus eorũ Sacerdotibus, adeo naturæ humanæ eſt notũ, Sacerdotibus eſſe obediẽdũ. Sed hac de re ſuo loco infra loquemur id alio modo colligentes.

Benigniſſimus quidem Deus, vt Chriſtum cœlo mittendũ Virgineque oriturum, qui Sacerdos, Hoſtia, Deuſque eſſet, cui tamquam ſupernaturalium Principi cuncta ſeruirent, & à quo ſupernaturales deriuarentur per Sacerdotes omnia bona, cunctis gentibus teſtificaretur, ab ipſo mundi exordio non alio, quam cælitus demiſſo igne vno vnũ Chriſtum cælitus mittendũ ſignante ſacrificia irã Dei placantia, bonumq; oẽ impetrãtia voluit abſumi; atq; hic vnus ad ſacra per virgines aſſeruabatur ab omnibus propè myſterium retinentibus, ſed veritatis tantæ oblitis. De Romanis teſtatur Plutarchus in Numa, et quæſtionibus Romanis, Gellius lib. 1. Dionyſius 2. Tullius 2. de natura Deorum. Virg. 2.

Aeternumque adytis effert penetralibus ignem.

De Athenienſibus Herodotus lib. 2. qui in Prytaneo cuſtoditũ vult à virginibus, Plutarchus à mulieribus ætate ſua, Strabo lib. 9. idem factum ſcribit in Polyadis Mineruæ templo, Virginibus eum conſeruãtibus. De Perſis Procopius lib. 2. De Cappadocibus Strabo lib. 15. De Magis in vniuerſum ſic Ammianus lib. 23. his verbis, *Feruntq; etiam, ſi iuſtum eſt credi, ignem cœlitus lapſum apud ſe ſempiternis ſæculis cuſtodiri, cuius portionem exiguã, vt fauſtam, præeſſe Aſiaticis Regibus dicunt.* Hinc ſi extinguebatur cladis erat portentum, moxq; accẽdebatur idẽ ab vnius Solis radiis obiecti fomitis materia, vel lignis puris confricatis virginẽ notãtibus cõceptus; quod habet Plutarchus in Numa. Hebræi porrò ad illum vnũ reſpicientes orabant, vt diſcimus à S. Hieronymo in Ezechielis cap. 8. et 3. Reg. 8. Danielis cap. 6. Aliæ gentes vt

Deum

Deum colebant. Persæ Mithram, et mediatorem vocabant. hic solus Christus, qui *Deus ignis consumens est.* Et ait, *ignem veni mittere in terram*, ob id SS. Ephrem, & Chrysostomus Eucharistiam vocant ignem, idque in Lythurgia Iacobi habetur, quod per os Sacerdotis panis vinique quasi igne absumpta forma, et materia in Christi corpus conuertatur. est in ore namque horũ carbo altaris, de quo Isaias c.6. idest Christus, vt volunt SS. Basilius, Cyrillus, Chrysostomus, Theodoretus. Hic est, quo respexit Deus ad Abeli sacrificia, cœlitus nempe misso igne illa inflammans, vt Theodotio vertit, et S. Hieronymus, aliique Geneseos cap.4. Hic est, quo odoratus sacrificium Noe promisit se non amplius homines deleturum, quod in hoc igne sit *Omnis plenitudo diuinitatis*, de qua, *Nos omnes accepimus*. Sic igitur Deus ab ipso per vnum ignem cuncta expeti, atq; expectari volebat, in illũ cõiunctis animis Hebræos, ac gentes vniuersas, si in veritate constitissent, respicere, quod inde per Sacerdotes, qui et Reges erant, temporalia bona, et æterna essent. Hinc Iustinus in Tryphone, *Omnes quotquot censemur, Iesu Christi nomine quasi vnus homo in Deo conditore huius vniuersitatis per nomen illius primogeniti filij, sordidis vestibus, hoc est peccatis exuti, ignitique, per verbũ vocationis eius verè Pontifices Dei reddimur; sicut ipse Deus testatur dicens, quod vbiq; gentiũ offerrentur ei puræ, grataq; victimæ.* Verũ Dæmõ, quod lib.1. diximus è S. Iustino, vt Christũ, mysteriaq; eius obscuraret, filios à Ioue ortos multos induxit igni ipsi diuinitatẽ tribuit. Nihilominus Sybillæ Erithreæ, & aliarũ carmina passim legebantur, atq; ex iis celebres nationes, vt lib.2. ostendimus, eum venturum iactabant, cui cuncta subiicerentur. Vixisse tradũt Erythream supra annos septingẽtos à Diluuio vsq; ad Moysem natũ. Colligiturq; è lib.1.3. ac 7. Carminũ, quæ nomine ipsius circũferuntur, ac multa illorum citant SS. Iustinus, Theophilus Antiochenus, Augustinus, Lactantius, Clemens Alexãdrinus. De ætate illius scri-bit Aristoteles libro de admirandis auditionibus, et Ouidius rem transferens ad fabulas Metamorphoseos lib.14.

Quamobrem post Cyrum Persæ, Græci post Alexandri Imperiũ, Romanique ipsi appropinquante Christi ortu, vt dicetur, cum aberrassent ab vno vero igne, mox Deo procurante, et illos ad eũ reuocante pro fælicitate Imperij ac Regnorum, quæ administrabant, Hierosolymis sacrificari sumptum subministrãtes volebãt, Adeo Deus per Christum Sacerdotesq; ipsius cũcta à Deo bona haberi voluit toti Orbi esse apertum, confessionem tantæ veritatis à nescientibus, scientibus, tacitè expresè quoquo modo edu-

ceas testimonio omnium gentium celeberrimarum continuato & erunt, qui nostra ætate id negabunt?

Quid? ante Cyrũ,& istos oẽs, Nabuchodonosorus apud Danielẽ cap.3. fatetur filiũ Dei hoĩem Regem sempiternũ tãtæ potestatis, vt nemo à malis ita possit liberare, edicto per oĩa regna diuulgato eum coli iubens, tres pueros regno toti administrando præponẽs. Atq; ita filium Dei hoĩem vult oĩum bonorum vel datorem, vel defensorẽ. filiũ verò Dei ab illo agnitum volunt SS. Iustinus in Tryphone, Augustinus ad Cathecumenos,& aduersus Paganos, Hæreticos, Iudæos, Hippolytus libello de cõsummatione sæculi, Hieronymus in illũ locũ. Sed audiamus, quid ante Nabubchodonosorũ.

Balaam fuit è Mesopotamia, sic vero ille prædixit de Christo, eiusq; prædictiones posteri seruarunt, Numer.cap.24. vt verterũt septuaginta. *Exibit homo è semine eius (Israel) & dominabitur (κυριεύσει) gentibus multis.* Et mox. *Captiuos ducet*, Latinus vertit, *Vastabit omnes filios Seth*,& Chaldæa paraphrasis, *Vngetur Christus de domo Israel,& occidet principes Moab,& dominabitur omnium filiorum hominum*, Dominari autem non nisi per Sacerdotes potest. A Balaam genus duxisse volunt Magos Ioannes Chrysostomus, ac multi, qui eum sequuntur. Persas volunt Cyrillus lib.4. in Isaiam, Iuuencus, Theophylactus: ex Arabia faciunt, Iustinus in Tryphone, Tertullianus in Iudæos,& lib.3. in Marcionem S. Cyprianus serm. de stella,& Magis, Epiphanius in Epist. fidei Catholicæ. Vndecumque,& qualescumque fuerint cultum ab eis Christum nomine omnium gentium quasi verum temporaliũ Regem supra ex oĩum Patrũ testimonio stabiliuimus: fuisse, cũ plures fuerint, ex oĩbus istis gentibus, quãdo finitimæ erãt, nil obest; sicuti neq; Reges fuisse. Nam & tota antiquitas Græci, Latinique omnes Vlyssem Regẽ vocarunt, cui nihil aliud erat, nisi Itacha nidus, ait Cicero, scopulo affixus. Vtcũque res sit ab ipsa Moysis ætate vsq; ad ortum Christi inter nobiles Orientales conseruata est altissime hæc fides Christum fore tẽporalium, rerumq; oĩum Regem, quem & cunctæ gentes adorarent, quasi omnium bonorum non modo vti Deum, sed vti hominem simul largitorem.

Quin ad summã Christus ex oĩum gentiũ (quis tantũ mysteriũ non ita, vt nos, perciperent) perpetua quadam contestatione Rex oĩum rerum creatarũ declaratur, qui gratiã diuinam largiens hominibus per eos, quos potentiæ, virtutiq; paternæ cõfiguratos, Ecclesiasticos vocamus, mundũ regat, quod spiritu impellẽte nesciẽs rusticus ille inter syluas quasi vel imperitissimis notum canebat. *Ille Deùm vitam accipiet.* At Deùm vita, est gratia Dei, vita æterna,

na, visio Dei, *Diuosque videbit permixtos Heroas,* hoĩes diuinæ potestatis, ac virtutis cum superis mẽte intima versantes. *Pacatũq; reget patriis virtutibus Orbem.* Sic itaq; Christus Orbẽ regit, *Virtutibus patrijs*, ideſt Patris poteſtate. Nam Sacerdotes Eccleſiaſticiq; per characterẽ ſummæ ac paternæ potentiæ configurantur, Orbẽ regũt, ab illis eſt ille ignis in terra, in quem cuncti reſpiciãt, quò purgentur, qui conciliet ipſis iratum Deũ, quo nutans mũdus per Chriſtum ſtabiliatur, quaſi omnium creaturarũ ſit ab illo incolumitas, ſit ab Eccleſia Sancta, quod aiebat Iuſtinus, *Incolumitas naturæ*. Hinc idem.

Aſpice nutantem conuexo pondere mundum,
Aſpice venturo lætentur, vt omnia ſæclo,

An non igitur cæteris indignantibus lapides ipſi Chriſtũ cum ſuis oĩum bonorũ Regem clamant? Sed quando ſupra vidimus oĩum Sanctorum, Theologorumq; eminentiũ, tum doctrinam, tũ facta tantã veritatẽ cõprobantia Sacerdotibus in oĩa ſummã poteſtatẽ deberi, videamus Orbem totũ conſpiraſſe ad idẽ cõprobãdum, gentes oẽs in eandem ſententiã conueniſſe, dum putant ſe vero Deo, quin filio Dei ſimulq; hoĩ, atque igni cælitus delapſo ſeruire, ſiue aliqui earum verum ſentiret, ſiue illæ deciperentur, ſed illud interim breuiſſimè repetemus Cainũ fuiſſe ob occiſum fratrẽ Sacerdotij iure, licet primogenitus eſſet, excluſum. Quocirca c. 6. Geneſeos, vbi legimus, *Videntes filij Dei, filius hominum,* Filij Dei ſunt prognati è Seth, atq; Enos, vt tradũt SS. Chryſoſtomus hom. 21. in Geneſim, Auguſtinus lib. 25. cap. 23. de ciuit. Dei. Theodoretus q. 47. Caſſianus. coll. 8. cap. 21. Thomas 1. q. 21. art. vlt. ijdem verò prognati è Seth, qui vocantur *filij Dei,* Hebraicè Elohim, ſignificantur eodem vocabulo Principes, Iudices, Potentes, quod cõſtat ex interpretatione Chaldæa, & Hebræa. Tales verò conſtat fuiſſe filios Seth non modo ex ipſo nomine Elohim, conſentiẽtiq; expoſitione noſtrorũ, ſed ex eo, quod ait diuina Scriptura licuiſſe illis ob potentiam deligere, quas uxores uellent; contra autem poſteros Cain Fabros fuiſſe, in tentoriis habitantes, Muſicæ, ac ſaltationi addictos, illi dicuntur *potentes, gigantes, à ſæculo famoſi.* Sic igitur Caino cum poſteris reiecto, quamuis primogenito ab oĩ Sacerdotij, Regalisq; Dominij ſimul poteſtate, cuncta adminiſtrarunt liberi Seth, qui tertiogenitus erat, uſque ad Noe, qui abſorptis Diluuio cunctis mortalibus, Orbis Imperium cum ſummo Sacerdotio retinuit. Hinc diximus Eccleſiaſticam libertatẽ, poteſtatemque in omnia continuatam uſque ad Moyſem, diuiſumque

sumque fuisse orbem terrarum à summo omnium sacerdote Noe inter liberos, atque ex priori tempore iam fuisse in vsu positum, vt Deo, sacerdotibusque eius loco offerrentur primitiæ decimæ, adde optima quæque. De primitiis & optimis quibusque apparet ex oblatione Abelis: Nam sic habetur Gen. cap. 4. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum.* apparet ex illo etiam, quod primogeniti erant primi sacerdotes, quasi dicas Pontifices summos respectu fratrum minorum. qua in re fiebat oblatio ipsorum Deo. Nam licet acciperent summam potestatem; tamen obligati erant tum à multis, vel semper, vel certo tempore abstinere; nimirum à cæde, & concubitu, vt infra ostendemus. præterea vero necesse erat, vt se expiarent, quod habetur Genesis capite 35. Nam cum Iacob sacrificaturus esset vna cum familia sua, sic edixit. *Abijcite deos alienos, qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.* Ob eam causam præter alias videntur instituti minores sacerdotes, quamuis regia potestas suprema sacerdotium sequeretur, vt aperiemus; quia cum Reges bellica sæpius tractarent, necesse erat, vt in Numa Plutarchus refert, adessent minores sacerdotes, qui abstinentes à cæde, & concubitu sacrificia celebrare possent. similiter optima quæque deberi, & offerenda Deo esse constat ex illo, quod veluti prius visitatum Noe fecit. Obtulit namque animalia munda, quæ meliora esse nemo ambigere potest. Sicquoque idem Noe regiones optimas omnium dedit Semo primogenito, ac Pontifici omnium primo, quandiu vixit inter gentes. Verum de his rebus agetur late infra suo loco.

Nunc quando explicauimus, vsque ad gentium dispersionē temporalia, naturaliaque cuncta à sacerdotio pendere, illique esse subiecta, & ab omni potestate sæculari fuisse exempta omnino loca, & res diuinis cultibus, aut personis Deo consecratis seruientia, restat vt ostendamus inter omnes gentes id semper immobile omnino ius permansisse, iusque hoc maxime omnium naturale fuisse, ex quo immobile perstitit, ac perseuerauit: incipiamus vero à potestate, & immunitate personarum. Sed illud primum stabiliamus è primæuo tempore ad sacerdotes illud pertinuisse, vt à cæde abstinerent, & casti essent. Et quidem, si de Angelis agamus, non male Scotus in 2. sententiarum distin. 6. quæst. 2. art. 2. ait fuisse in angelis apostatis per similitudinem luxuriæ peccatum: cuius opinionem secutus est

Gabriel quæst. vnica, quia scilicet *fornicati sunt à Deo salutari suo*, vt habetur psal. 72. & 105. Similiter homicidæ ab initio, vt habetur Ioannis cap. 16. dicuntur fuisse, quia recesserunt à vitalibus Dei summi impulsibus. Quod si cupimus propiora. Adamus in paradiso, antequam totius vniuersitatis humano dominio subiectæ potestatem reipsa, & actu à Deo consequeretur, virgo erat, cum nondum creata fuisset Eua, & quamdiu permansit eo loco, permansit in castitate, tertiumque filium Seth genuit annorum iam centum triginta; ac primi illi Patres iam grandæui filios suscipiebant. Posteritas autem Sethi quandiu permansit in castimonia, tandiu dominium, sacerdotiumque conseruauit, vt supra dicebamus. Noe porro tum suscipiendis liberis operam dedit, cum iam cognouisset ex Deo, diluuio perdendum humanum genus, quingentorumque esset annorum. Tum Sem, Cham, & Iaphet filios genuit, quod habemus Geneseos capite 5. Post hæc rebus vxoriis amplius operam non dedit, castitatemque purissime coluisse videtur. Diuisis deinde gentibus, vti Noe parens earum summus iusserat, hunc morem coluere, vt sacerdotes præ cunctis essent ex officio suo casti, & a bellicis, quam maxime fieri posset abstinerent. ob id Virgilius lib. 6. inter primos, qui campos Elysios incolant, numerat castos sacerdotes.

Quique sacerdotes casti, dum vita manebat.

Sic Helenus dum religionis quosdam ritus tradit Æneæ, addit.

Hac casti maneant in religione nepotes.

At Cicero libro de legibus eam proponit in primis, *ad diuos caste adeunto*; & de natura Deorum 1. *Pure, & caste deos venerari.* Ob id Sybillæ gentilium virginitatem coluerunt, ac tam Athenis, quam Romæ virgines ignem æternum custodiebant. De Romanis est notissimum, traditque in Numa Plutarchus. Liuius primo, Dionysius secundo de Atheniensibus, Strabo libro nono.

Quantum porro ad cædes, adduximus supra Virgilij versus, quibus & addimus è libro 2. illos à Sinone aduersus Tydidem, & Vlyssem dictos.

Corripuere sacram effigiem, manibusque cruentis
Virgineas ausi Diuæ contingere vittas.

Ac ne quis adhuc putet ista recentiora, priscisque affictа; audiamus Homerum, qui sic Iliados sexto inducit Hectorem loquentem.

χερσὶ

Χερσὶ δ' ἀνίπτοισι Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
Ἅζομαι· οὐδέ πῃ ἐστὶ κελαινεφέι Κρονίωνι.
Αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον εὐχετάασθαι.

Id est.

Manibus vero illotis Ioui libare ardens vinum
Vereor, neque vllo modo fas est nubes atras cogenti Saturnio
Sanguine, & puluere pollutum vota facere.

Iam cum sit illud Sancti Dionysij verissimum, à supremo inferioris naturæ attingi infimum superioris, & elephas sit animantium brutorum perfectissimus, ita vt nescio quid religionis habere videatur præter alia miranda, ad hominis naturam prope accedentia, castitatis hic & mansuetudinis est quoque admirabilis imitator; sic enim Plutarchus libelli de solertia animalium. *Scribit* (Iuba) *etiam elephantos dijs vota facere cum se nemine docente mari lustrent Solemque Orientem adorent, proboscide manus loco sursum erecta. Itaque etiam hoc animal dijs esse carissimum, vt Ptolomæus Philopater testatum fecit.* Et Plinius libri octaui cap. I. *Authores sunt in Mauritania saltubus ad quendam amnem, cui nomen est Amilo, nitescente Luna noua, greges eorum descendere: ibique se purificantes solemniter aqua circumspergi, atque ita salutato sidere in siluas reuerti, vitulorum fatigatos præseferentes. Alienæ quoque religionis intellectu creduntur maria transituri, non ante naues conscendere quam inuitati rectoris iureiurando de reditu. Visique sunt fessi ægritudine (quando & illas moles infestant morbi) herbas supini in cælum iacientes, veluti tellure precibus allegata.*

Et capite quinto de pudicitia ipsorum. *Pudore numquam nisi in abdito coeunt; mas quinquennis, fœmina decennis. Initur autem biennio, quinis, vt ferunt, cuiusque anni diebus, neque amplius: sexto perfunduntur amne, non ante reduces ad agmen: nec adulteria nouere; nullaue propter fœminas inter se prelia, cæteris animalibus pernicialia.*

Et capite septimo de clementia multis ad hanc rem narratis euentis ipsius animalis, ait. *Tanta narratur clementia contra minus valida, vt in grege pecudum occurrentia manu dimoueat, ne quod obterat imprudens, nec nisi lacessiti noceant: idcoque gregatim semper ambulent, minime ex omnibus soli vagi.*

Hæc ille. è quibus constat, quot modis voluerit benignissimus omnium parens nos docere, quanta animi, corporisque

puritate, quanta clementia religiosos esse oporteat, quibus ipse omnium mortalium summam potestatem ab ipsius mundi ortu commisit, ita vt nulla vmquam fuerit gens, nisi si qua transijt in belluinam naturam, quæ non tantam potestatem in sacra, & profana quælibet sacerdotibus tam maioribus, quam minoribus attribuerit, liberosque illos, quoad personas suas, loca, & res quasuis ipsis seruientes esse & voluerit, & contenderit omnibus modis. Videamus igitur, an ita sit, ac primum de personarum potestate, & libertate agamus.

Recensentur singulæ totius orbis gentes, palamque fit è primæuo tempore penes earum sacerdotes fuisse omnium summam, regiamque in omnia tam sæcularia, quàm sacra potestatem. è quibus fit iure gentium primæuo, quod est homini proprie, & maxime naturale, sacerdoti esse in omnia summam, regiamque potestatem. Cap. III.

Etustissimus omnium scriptor ex ijs quos habeamus, est Homerus. illo antiquiores alij sunt, sed eorum, veluti Sybillarum, non habemus integra scripta. Huius est opus nobilissimum Ilias, quod describit mala, quę contigere Græcis ob Achillis iram. Verum contigisse omnia ob immunitatem minorum sacerdotum violatam clarissime idem canit. Referamus historiam. Cum Græci ex Aulide soluissent Troiam petentes, insulam Chrysam venere, filiamque sacerdoti abstulerunt, ea dono data est Achilli in partitione prædæ. Pater sacerdos in castra Græcorum venit, eam repetit. Non est auditus, sed verbis contumeliosis est dimissus; ab illo Apollo exoratus, peste Græcos afflixit. Ad eam depellendam Chalcas augur, ac minor sacerdos consultus edixit euenisse ob Chrysam sacerdotem male habitum. Quocirca decretum fuit, vt ei puella restitueretur honorifice dimissa. Neque æquale illi est Achilli ab Agamenone supremo Græcorum Rege redditum. Non potuit hoc Achilles pati: iratus abstinuit à pugna, ex quo mul-

tæ

tæ Græcorum cædes factæ sunt à Troianis, donec is ob occisum Patroclum rediit ad prœlia, & Hectorem necauit. Hæc totius historiæ summa, à qua discimus ob immunitatem sacerdotis violatam, contumelioseque habitum Chrysam tot mala Græcis euenisse, ac totius Iliados hoc esse argumentum. Verum plurima sunt in his obseruanda.

Primum vero est, Reges eo tempore sacerdotes etiam fuisse. patet hoc. animalia, namque sacrificanda mactabant ipsimet, ad altare offerebant, altari imponebant; quod est primum sacerdotis officium. Constat hoc ex ipsa Iliade, & historiis cunctis. Ministerio tamen vtebantur ad minora minorum sacerdotum, veluti nos modo clericorum. sic etiam minorum deûm minores erant sacerdotes.

Secundũ Chrysam venisse habitu sacerdotali in castra Græcorum gestans Apollinis coronam; sic enim post primos operis versus, ait Vates exposcens aperiri sibi causam, cur tot, ac tanta Græcis mala de Chrysa.

Στέμματ᾽ ἔχων ἐν χερσὶν ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος
Χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ.

Id est,

Coronam habens in manibus longe iaculantis Apollinis
Aureo cum sceptro.

Hæc ille, ostendens eum, veluti minorem regem in rebus suis habuisse, & coronam, & sceptrum, ob quæ foret immunis. ob id illi iratus Agamemnon dixit.

Μή νύ τοι οὐ χραίσμῃ σκῆπτρον καὶ στέμμα θεοῖο.
Haud sane tibi proderit sceptrum, & corona Dei.

Tertium sit illud cum pestis ingrauesceret cõsultus est Calchas augur, idque toto Iliados opere possumus videre solitos Reges confugere ad sacerdotes, vt scirent, quomodo res essent transigendæ; edixitque ille ob offensum sacerdotem, tot mala contigisse.

Ἀλλ᾽ ἄγε δή τινα μάντιν ἐρείομεν ἢ ἱερῆα
ἢ καὶ ὀνειροπόλον.

Verum age aliquem vatem interrogemus, vel sacerdotem,
vel somniorum interpretem.

Adiicit deinde idẽ Calchanta fuisse Græcis nauigãtibus ducẽ.

Hæc

Hæc itaque Homerus, vt ex antiquissimo omnium scriptore discamus apud gentes sacrosanctam fuisse immunitatem minorum Sacerdotum, hisque & suam coronam, & suum sceptrum fuisse. Atque in hac sententia perstitisse antiquos à violata illorum libertate, quæ non modo ipse, sed etiam liberi ipsorum potiebantur, Iliada malorum populis, ac regibus euenire.

Age vero, quando incepimus à Græcia, videamus, num mos hic præcipuis Græciæ populis fuerit, quando à naturali iure est profectus. Narrat Herodotus lib. 6. & Xenophon lib. de Repub. Lacedæmoniorum, Regum Spartanorum duo fuisse propria Sacerdotia Iouis Lacedæmonij, & Iouis cælestis, qui singulis Neomeniis, & septimo quoque mensis die sacrificabant more ab Hebræis ducto, quod ostendetur Christo adiuuante in vniuersali historia Antiquitatum: ijdem præterea Reges soli pro salute Reip. sacrificia offerebant. iusque creandi duo Sacerdotum genera habebant. Hi vero erant Proxeni, & Pythij.

Sed quoniam proximi Regiæ potestati erant Ephori, idcirco, & hi Sacerdotes erant Palladis, quod Polybius libro sexto testatur. hisque mandata erat cura exquirendi Deorum voluntatem per somnia, quod libro 1. de diuinatione Cicero scribit, quin è cælo signa nonnulla ijdem captabant ad deijciendos è solio Reges. auctor est in vita Agidis Plutarchus. Quocirca horum tanta erat potestas, vt tyrannica visa fuerit, testis est Plato lib. 6. de legibus.

Pythij porro ad explorāda oracula mittebantur Delphos, Dodonam, & Ammona.

Ex his patet Sacerdotibus annexam fuisse Regiam, summamque in Repub. Spartanorum potestatem. Videamus, quæ fuerint hac parte instituta Athenarum. Sic vero Demosthenes actione contra Neæram, *Quondam, inquit, erat Dynastia in ciuitate & regnum erat eorum, qui in omni ætate excellerent, quia indigenæ essent. Sacrificia vero omnia Rex faciebat, & quæ arcana erant, vxor eius curabat, cum esset Regina. postea quam vero Theseus eos in vnum compulit, Regem nihilominus populus creabat, vxorem autem eius ciuem lege statuit esse, & quæ nulli antea viro nupsisset, vt arcana sacra pro ciuitate more patrio faceret.* Hæc Demosthenes, volens & ante Theseum, & postea, cum Rex à populo creabatur, Sacerdotio regiam fuisse annexam potestatem, non dissimilia Pollux. Nam cum stabilita Repub.

pub. constitutus esset summus Areopagitarum senatus, Princeps eius erat, qui Regium nomen, ac dignitatem retinebat. Nam sic ille apud Regem, *Lites intendebantur impietatis, Sacerdotij, controuersi, & gentibus, ac Sacerdotibus omnibus ipse ius dicit, & causas de cæde in Areopagum introducit, & deposita corona cum ijs iudicat, quinetiam lites de rebus inanimatis cognoscit.* Hucusque ille. eadem Arpocratio, quæ de summis, nobilioribusque Græciæ populis dicta sunt; eadem de reliquis apertissimum facere possemus; & cuiuis conijcere licet.

Verum quando à nobis est dictum de Græcis, quibus est ab Apostolo attributa inquisitio sapientiæ & antiquissimi scriptoris mentio sic tulit. Ne confuse nimium procedatur, ab Indis extremis ad ortum solis respectu nostri litis exordiamur: ij sunt Iaponij, & Sinæ. De quibus ita Cosmus Turnianus illustrissimæ societatis Iesu sacerdos litteris Bungo scriptis anno 1591. septimo idus Octobris, *Publica*, inquit, *administratio est triplex. Principem omnium tenet locum supremus religionum Antistes, cuius decretis, ac scitis, omnia publica, priuataque sacra subiecta sunt. Nascentes præterea Bonziorum sectæ nullam existimationem, vel auctoritatem obtinent, nisi eas idem suo diplomate, ac testimonio comprobauerit. Tundos etiam (qui veluti Episcopi sunt) tametsi eorum nominatio, quæ dicitur quibusdam in locis penes regulos fit, confirmat tamen, & creat ipse; qui deinde magno apud summos, infimosque in honore sunt, & Sacerdotia conferunt. Iam vero priuilegia quoque, & immunitates à profanis muneribus ab illo petuntur. Nam quæ leuiora sunt, vt carnis gustatus religiosis diebus, cum ad idolorum delubra vulgo peregrinantur, aliaque similia, eorum potestas penes Tundos est. Porro Sacerdos hic maximus tametsi apud Sinas ab eruditione, ac sapientia, apud Iaponios tamen vel à stirpe, vel à nobilitate, & pecunia legitur, latè admodum imperat, magnisq; vectigalibus fruitur, & cum profanis Regibus sæpe certat.* Hæc ille. E quibus cognoscimus, & primas dari Sacerdotibus, & sacrorum Præfectis inter Iaponios, & Sinas, eosque esse immunes, licet inter Sinas ipse Rex sit etiam sacrorum Præfectus, vti nunc quidem res eorum sese habent, olim quidem Brachmanas, ac Germanas cultui diuinorum deditos plurimum potuisse inter Indos, atque iis omnia delata constat è Strabonis lib. 15. Quinti Curtij octauo. De quibus sic ille è Megasthene. *Dicunt totam Indorum multitudinem in septem genera diuidi, quorum Philosophi hono-*

re antecedunt, numero vero paucissimi sunt. vtuntur eorum vno quoque priuatim, qui mactant, & sacrificant, publice vero Reges in eo conuentu, qui maximus apud eos fit, cum nouo anno incipiente Philosophi omnes ad Regis fores conueniunt, & quid quid quisque composuerit, vel obseruauerit eo anno de fructibus, de animalibus, de Repub. in medium proferat. Vbi quis falsus fuisse ter deprehenditur, ei per totam vitam silentium indicitur, qui vera dixerit immunis, & omni tributo exemptus habetur. Hæc ille. affirmans. è Philosophis eos ad sacra delectos. Atque iis præfuisse, qui verax fuerat inuentus eundemque immunē.

Rursus idem. *Septimi sunt consiliarij, & assessores Regis, à quibus & magistratus, & iudicia, & rerum omnium administratio geritur, non licet ex alio genere in aliud matrimonio contrahendo transire, aut ab vnius generis institutis ad alia descendere, neque simul pluribus se dare tractandis, nisi Philosophus quis sit, huic enim ob virtutem conceditur.* Hucusque Strabo Philosophis approbatis, qui & Sacerdotes erant apud Indos omnium tractandorum potestatem factam scribens, & mox. *De Philosophis quoque aliam diuisionem instituit (* Megasthenes) *duo genera eorum faciens, quorum vnum Brachmanes, alterum Germanes dicatur: præstare autem Brachmanes alteris, quod eorum decreta magis sint consentanea*, Et rursus. *Quidam tradunt eum (* Calanum, qui secutus est Alexandrum Regem) *tanquam Regis prædicatorem secutum fuisse cum vltra Indiæ fines, præter communem aliorum Philosophorum consuetudinem, qui Indiæ Regibus adsistunt (* en Brachmanes Regi adsistunt, cuncta, vt supra dixerat administrantes) *Ea præcipientes, quæ ad deorum cultum pertinent, quomodo Magi Persarum Regibus solent.* Hæc ille aperte afferens à Brachmanis Sacerdotibus exemptis cuncta administrata, quæ ad gubernationem Regni spectant, quod exemplo Magorum planius facit, de quibus idem ita Strabo libro primo. *Danaus, quod Argis aquatica instrumenta demonstrasset, & Atreus, quod solis cursum cæli conuersioni renitentis docuisset vatesque, & sacrorum inspectores Reges sunt creati, vt apud omnes maiores nostros, Sacerdotibus Aegyptiorum, Chaldæis, Magisque alios superantibus honores, & imperia sunt delata.* Hactenus Strabo volens Atreo, Danaoque delata imperia, quod tum vates, sacrorumque inspectores essent, & inuenta quædam nobilia proficuaque alios docuissent. Præterea vero apud maiores ipsius

(in Cappadocia videlicet) apud Ægyptios, Chaldæosque Magis scientioribus imperia fuisse delata. quod ita esse è sacra Scriptura ostendemus: nam Magi genere Medi erant; alij deinde eorum doctrina excellentes iis ascribebantur, magiq; sunt appellati, atque inter Persas plurimum valuere, quæ constant ex Herodoti lib. 1. monumentisque aliis. de quibus aliàs loco suo. Plato in Alcibiade primo cum dixisset, primogenitum Regis Persarum, qui patri successurus erat, diligentissime educari sic ait. *Anno vero quartodecimo puerum suscipiunt hi, quos regios pædagogos appellant. sunt ij profecti ex omnibus Persis ea ætate electi præcipui quatuor, sapientissimus, iustissimus, temperatissimus, atque fortissimus aliquis vir. Quorum primus magicam Zoroastri Oromansij filij docet: est autem illa deorum cultus; atque idem tradit instituta regia. Secundus admonet, vt in omni vita sit verax. Tertius, ne vlla cupiditate superetur.* Et mox. *Quartus impauidum illum, & intrepidum reddit.* Hæc Plato scribens Regibus dari leges à magis sacerdotibus, qui Regibus ipsis imperent, ac præscribant, quibus legibus imperium regatur, quibus vti Reges imperet, atque hoc præter scientiã diuinorum. Propterea Philo ita memoriæ prodidit. *Maximi etiam Regum Reges præcipue Persæ tam sunt harum artium studiosi, vt regnare nemo possit nisi inter magos sit iudicatus.* Hæc Philo. Herodotus autem libro primo hæc ait. *Citra magum nullum illis* (Persis) *fit legitimum sacrificium.* Rursus tum idem libro adducto, tum Strabo quinto decimo narrant à Magis tiaram gestatam. Ita vero hic. *Principes* (Persarum) *tiaras Magorum infulis similes habent.* Hæc Strabo, ostendens magos Regibus similes habitos: nam tiara insigne erat regium, quod scilicet Magis nemo imperaret è profanis, ac regiæ potestatis participes forent. Hinc Virgilius lib. 7.

Hoc Priami gestamen erat, cum iura vocatis
More dabat populis, sceptrumque, sacerque tiara,
Iliadumque labor vestis.

Quod vero supra dicebamus à Strabone dictum delata fuisse ab antiquis imperia magis, id esse verum, constat è gestis Pharaonum, qui Iosepho, Moysique vti vere diuinorum scientiæ peritis, quales existimabant esse magos, plurimum detulere, sicuti & magis suis. Similiter ex ijs, quæ contigere Danieli cum Nabuchodonosoro, Dario Medo, & Balthasare Chaldæorum, Persarumque Regibus, qui semper in dubiis magos accer-

ſebant, vbi de rebus grauiſsimis agebatur, Danielemque imperio regendo præfecerunt, quod peritia rerum diuinarũ plurimum valere ipſum putarent, atque experti eſſent. Satis itaque iam dictum de Perſis. his finitimi ſunt Chaldæi, de quibus ita Diodorus. *Chaldæi Babyloniorum antiquiſsimi eum locum in ſua Rep. quem in Aegypto ſacerdotes obtinuerunt: ad cultum enim deorum deputati per omnem vitam philoſophantur*. Hæc Diodorus. Atqui Aegyptiorum ſacerdotes ex antiquiſsimo tempore, quod è Geneſi ſupra eſt explicatum, liberi, atque immunes erant, Regi leges, & publicis quibusque moderandis præſcribebant, vti oſtendetur. Aſſyrios, ſiue Chaldæos attingunt Cappadoces, ac plurimæ his propinquæ nationes, de quibus ita Strabo libro duodecimo: *Super Phanaræam ſunt Comana Ponti eiuſdem nominis cum his, quæ in magna ſunt Cappadocia, eidemq; deæ conſecrata, atque adeo inde imitata; ſed & iiſdem fere vtuntur ritibus ſacrorum diuinorum inſtinctuũ, & honoribus ſacerdotũ, quod maxime factũ eſt ſub prioribus Regibus, cum bis quotannis in exitu, quem vocabant deæ, diadema Pontifex geſtaret, & honore ſecundus à Rege eſſet.* Hucuſq; Strabo primas Regi, quaſi primo Pontifici totius regni, ſecundas ſacerdoti illius tẽpli ſpeciali datas narrans. Eadem de ſacerdotibus aliis regionum propinquarũ tradit, quos regia ſtirpe ortos refert.

Arabum fuit ex antiquiſsimo tempore eadem conſuetudo, quod è libro Iob apparet, in quo habemus, & ab ipſo Iob, & ab amicis eius orientalium clariſsimis regulis oblata ſacrificia; ſic etiam poſtea ſcimus Iethro ſocerum Moyſis Madianitarum, qui ſunt Arabes, & principem, & ſacerdotem fuiſſe. Cumque Saraceni ſint Arabes, ab iiſdem ſcimus per impium Mahometem fuiſſe illud ſancitum, vt idem foret inter omnes ſuæ ſectæ addictos, & Pontifex, & Rex ſummus.

Tyriis, qui late aliquando imperarunt, fuiſſe eandem legem cognoſcimus è Ioſephi libro primo aduerſus Apionem, quo recenſens Tyri Reges, & Aſtarthæ deæ ſacerdotes, ab ipſa pleroſque Reges vti Sacerdotes denominatos refert.

Getis, qui Scythæ ſunt, immunes eſſe ſacerdotes, qui Chriſtæ appellantur, è Poſidonio tradit Strabo libro quinto: adiiciens hunc morem fuiſſe adhuc ætate ſua ſeruatum, vt Regi ſemper adeſſet ſacerdos, qui Deus haberetur, & de cuius conſilio cuncta dicerentur, adminiſtrari, vt hac via Rex fidem ſibi conciliaret, recti inſtituti ſpeciem retinens; illud autem de Germa-

 nis

nis illustrissimum Tacitus refert in hæc verba. *Cæterum neque animaduertere, neque vincire, neque verberare quidem, nisi sacerdotibus permissum, non quasi in pœnam, nec ducis iussu. sed veluti Deo imperante, quem adesse bellantibus credunt, effigiesque, & signa quædam detracta lucis in prœlium ferunt.* Et mox. *Auspicia, sortesque, vt qui maxime obseruant, sortium consuetudo simplex, virgam frugiferæ arbori decisam in surculos amputant, eosque notis quibusdam discretis super candidam vestem temere, ac fortuitu spargunt, mox si publice consulatur sacerdos, sin priuatim ipse paterfamilias precatus deos, cælumque suspiciens ter singulos tollit:* & dein *proprium gentis, equorum quoque præsagia, ac monitus experiri: publicè aluntur ijsdem nemoribus, ac lucis, candidi, & nullo mortali opere contacti, quos pressos sacro curru sacerdos, ac Rex, vel princeps ciuitatis comitantur, hinnitusque, ac fremitus obseruant.* Denique de ipsorum publicis conuentis. *Considunt*, ait, *armati, silentium per sacerdotes, quibus tum & coercendi ius est, imperatur.* Hucusque Tacitus. de Gallis ita Cæsar libro sexto. *In omni Gallia, eorum hominum, qui in aliquo sunt numero atque honore, genera sunt duo; nam plebs pæne seruorum habetur loco*; Et dein *de his duobus generibus alterum est Druidum, alterum equitum. illi rebus diuinis intersunt, sacrificia publica, ac priuata procurant, religiones interpretantur: ad hos magnus adolescentium numerus disciplinæ causa concurrit, magnoque ij sunt apud eos honore. nam ferè de omnibus controuersijs publicis, priuatisque constituunt, & si quod est admissum facinus, si cædes facta, si de hæreditate, de finibus controuersia est, ijdem discernunt, præmia, pœnasque constituunt, si quis aut priuatus, aut populus eorum decreto non stetit, sacrificijs interdicunt. hæc pœna apud eos est grauissima; quibus ita est interdictum, ij numero impiorum, ac sceleratorum habentur. ab ijs omnes decedunt, aditum eorum, sermonemque defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant, neque ijs petentibus ius redditur, neque honos vllus communicatur. his autem omnibus Druidibus præest vnus, qui summam inter eos habet auctoritatem. hoc mortuo, si quis è reliquis excellit dignitate, succedit, ac si plures pares, suffragio Druidum adlegitur. nonnumquam etiam de principatu armis contendunt. ij certo anni tempore in finibus Carnutum, quæ regio totius Galliæ media habetur, considunt in loco consecrato. huc omnes vndique, qui controuersias habēt conueniunt, eorumque iudicijs, & decretis parent. Disciplina in Britannis re-*

perta, atque inde in Galliam translata existimatur, & nunc, qui diligentius eam rem cognoscere volunt, plerumq; illo discendi causa proficiscuntur. Druides à bello abesse consueuerunt, neque tributa vlla cum reliquis pendunt, militiæ vacationem, omniumque rerum habent immunitatem. Hæc Cæsar de Gallis, & Britannis.

Hispanos vetustiores eisdem moribus dicemus ante tot, ac tam varias exterarum gentium irruptiones extitisse, quibus asseuerat Aristoteles politico quarto, fuisse antiquos omnes, nempe vt ijdem sacerdotes forent ac Reges. Deinde commigrantibus ad illos tam diuersis nationibus, necesse est receperint easdem leges, atque ita Celtiberi, Celtarum, qui & Galli sunt, vt initio suorum commentariorum Cæsar scribit, seu Druidum ritus imitarentur, aliosque alij de quibus est dictum.

Eadem & de Carthaginensibus, qui Hispaniam diu tenuerunt, dicenda. testis namque est tota antiquitas, hos à Tyriis prognatos; ac proinde nemo non dicet, ijsdem fuisse, quo maiores ipsorum publicis institutis. Mandata quidem fuisse inter eos sacerdotia non ignobilibus, aut potentiæ nullius; sed primoribus quibusque in Rep. ita vt sacerdotium sæcularis nobilitas, ac potentia sequeretur, testis est Diodorus libro quarto ita scribens. *Cum ante neque Proserpinæ, neque Cereri sacra facerent (* Carthaginenses *) insigniores quosdam ciues sacrificijs horum præfecere.* Rursus testis est Aristoteles cap. 11. Politici secundi, Carthaginensium, Spartanorumq; Resp. similes fuisse, ac formæ eiusdem, at Spartanis præerant sacerdotes.

Veniamus itaque ad finitimos Libycis Aegyptios, de quibus ita Diodorus libro primo antiquitatum rerum capite tertio. *Aegypti Reges vitam, non aliorum regnantium, quibus voluntas pro lege est, traducebant, licentia; sed legum instituta in cogendis pecunijs, quotidianoque victu sequebantur. eorum cultui obsequioque nullus deputatus erat, neque domi genitus seruus, sed nobilium sacerdotium filij tum vltra viginti annos nati, tum doctrina præ cæteris eruditi.* Et mox. *Mane surgentem Regem primum epistolas omnes missas capere oportebat, vt cognito ijs, quæ sibi agenda essent, responso dato singula in tempore, atque ordine recte agerentur. His actis, cum in virorum excellentium cœtu lauisset corpus, vestem præclaram indutus sacra dijs faciebat. Mos erat sacerdotum principi iuxta aram hostijs deductis,*

astante Rege magna voce audiente populo valetudinem prosperam, omniaque bona precari Regi iustitiam in subditos colenti: narrare insuper particulatim Regis virtutes, in deos pietatem, & religionem. Et dein. *His actis sacerdos, & Regem ad felicem, dijsque gratam vitam hortabatur, & simul ad bonos mores, agendumque, non quæ suaderent mali; sed quæ ad laudem, virtutemque pertinerent. Demum cum Rex tauro dijs sacra fecisset, sacerdos quædam è sacris libris clarissimorum virorum consilia, actaque proferebat, quibus Rex monitus imperio pie, ac iuste illorum exemplo vteretur.* Hæc Diodorus, & Regem sacerdotem faciens, & sacerdotum legibus parentem, semperque ipsorum corona, conspectuque stipatum.

Aethiopibus eandem fuisse ex antiquissimo tempore consuetudinem, sic idem lib. 3. cap. 1. *Aethiopum leges quædam non parum ab reliquarum gentium legibus, maxime vero circa Regum electionem differunt. Nam sacerdotes optimos ex seipsis eligunt. quem vero ex eis Deus more quodam bacchantium circum delectus cœpit, hunc Regem populus creat; statimque flexis genibus, quoniam sit diuina prouidentia datus, vt Deum honorant. assumptus in Regem vitam ducit statutam legibus.* Et mox. *Qui in Meroe sunt circa deorum sacra, cultumque dediti sacerdotes (& hi quidem maxima pollent auctoritate) cum eis visum fuerit, Regi nunciant, vt mortem appetat. Ita enim deorum iubere responsa, neq; fas esse mortalium voluntatem à mortali homine contemni.* Hæc ille. eadem Strabo libro 17. *Antiquitus*, inquit, *summa potestas fuit penes sacerdotes, tantaque auctoritas, vt nonnumquam misso nuncio mortem Regi imperarent, & ei alium sufficerent.*

Perambulauimus terras prope omnes. Videamus tandem, quæ fuerit ipsis Romanis in his rebus cõsuetudo. Romulus vna cum fratre ædificata Vrbe, quamuis eo tempore exigua, noluit tamen esse rex nisi religionis interuentu, ac veluti sacerdos; sic enim Dionysius libro secundo. *His auditis Romulus delectari se quidem*, ait, *hominum iudicio, quo dignus regno sit habitus, non tamen assumpturum eum honorem ante, quam Deus auspicio certo comprobauerit. Quod quoniam & illis placuit, præstituta die, qua de regno alites consuleret, vbi ea illuxit, sub dium progressus est, ibi stans in loco puro, & rite mactatis victimis, vota fecit Ioui Regi, & dijs alijs, quos coloniæ duces fecerat, vt si ipsorum voluntate Rex Vrbis futurus*

turus sit signum de cælo felix ostenderent. Hæc ille. è quibus non modo cognoscimus Romulum Regem, sed priusquam foret Rex, cognoscimus eum Sacerdotem. Idque adeo, vt iure Sacerdotij sibi desumere regnum voluerit. At Numa Pompilius, multo amplius cuncta publica voluit à sacerdotio pendere; neque inire vllo modo regnum constituit, nisi de manu Sacerdotis habitum; sic enim Liuius, lib. 1. *Accitus,* (Numa) *sicut Romulus augurato in Vrbe condenda regnum adeptus est, de se quoque Deos consuli iussit. inde ab augure, cui deinde honoris gratia publicum id perpetuumque Sacerdotium fuit, deductus in arcem, in lapidem versus, consedit augur ad læuam eius, capite velato, sedem cœpit, dextra manu baculum sine nodo adiunctum tenens, quem lituum appellauerunt. Inde vbi prospectu in Vrbem agrumque capto Deos precatus regionem ab Oriente, ad Occasum determinauit, dextras ad Meridiem partes, læuasque ad Septentrionem esse dixit; signum contra, quod longissime conspectum oculi ferebant, animo finiuit: tum lituo in læuam manum translato dextra in capite Numæ imposita, precatus est ita. Iuppiter, Pater, si est fas, hunc Numam Pompilium, cuius ego caput teneo, Regem Romæ esse, vt tua signa nobis certa, ac clara sint inter eos fines, quos feci. Tum peregit verbis auspicia, quæ mitti vellet, quibus missis declaratus Rex Numa de templo descendit.* Hæc Liuius, & mox. Ostendens Regem simul esse etiam Sacerdotem, quin prius Sacerdotem, quam Regem, subiicit, *Sacerdotibus creandis animum adiecit, quamquam ipse plurima sacra obibat, ea maxime, quæ nunc ad dialem, idest Iouis, flaminem pertinent; sed quia in ciuitate bellicosa plures Romuli, quam Numæ similes Reges putabat fore, iturosque ipsos ad bella, ne sacra Regiæ vicis desererentur flaminem, Ioui assiduum Sacerdotem creauit: insignique eum veste, & Regia sella Curuli adornauit, huic duos flamines adiecit.* Hucusque Liuius aperte faciens Regem summum Pontificem, qui absenti datus sit Vicarius Pontifex, participans & ipse Regiam potestatem.

Rursus idem. *Pontificem, deinde Numam Marcium Marci filium ex patribus legit, eique sacra omnia scripta exsignataque attribuit; Bellica porro omnia pendere voluit à Sacerdotibus, quos feciales vocauit, atque instituit.* De iis ita Plutarchus in Numa, *feciales quidam pacis custodes, & (vt mea fert opinio) ab re ipsa nomen capientes, controuersias verbo sedabant, cum non permitterent prius militare, quam omnis iudicij spes abscissa esset*

etenim

etenim pacem Græci vocant, quando verbo, non vi inter se vtentes, controuersias soluunt. At Romanorum feciales sæpe ad eos ibant, qui iniuriam inferrēt, illisque suadebant, vt se benouole, & amice gererent. Iis autem inimice sese, & pro voluntate gerentibus, Deos testati, & multa grauia in eos, eorumque patriam imprecati, nisi iuste rem aggrediantur, sic eis bellum indicebant: fecialibus vero probibentibus, aut minus comprobantibus, neque militi fas erat, neque Regi (audi hoc) *Romanorum arma mouere, sed ab his necesse erat initium belli pro iure Princeps acciperet, & tum demum communi commodo prospiceret. fertur etiam, Celticā illam calamitatem Vrbi contigisse, ob hæc sacra violata.* Hucusque Plutarchus: iam cum varia forent munia Sacerdotum, quos Numa in primis instituit, neque Senatus haberi, neque populi comitia cogi poterant, iniri magistratus, bellum committi nisi Sacerdos auspiciis captatis, id per Deos licere renuntiasset. Quod si quid aliter actum fuisset, Sacerdotesque obnunciassent, id omnino rescindebatur. Pontifex porrò maximus Regibus exactis, cum populo agendi, tributa, & centuriata conuocandi ius habebat, quoties religio postulasset: amplius autem poterat ob eandem causam punire quoslibet magistratus, sicut etiam loco, & gradu mouere. ob id sic Cicero oratione pro domo sua alloquens Pontifices, inquit, *Cum multa diuinitus Pontifices à maioribus nostris inuenta, atque instituta sint, tum nihil præclarius, quam quod vos eosdem, & religionibus Deorum immortalium, & summæ Respub. præesse voluerunt, vt amplissimi, & clarissimi ciues* Rempub. *bene gerendo, Pontifices religiones sanctissimè interpretando* Rempub. *conseruarent.* Hæc Cicero, qui oratione de Aruspicum responsis multa in hanc rem tradit multa etiam Iulius Obsequens libello de prodigiis. Amplius interpretandarum legum potestas olim penes Pontifices erat: sic enim Pomponius lib. 2. de origine iuris, *Omnium tamen harum, & interpretandi scientia, & actiones apud Collegium Pontificum erat.* Hæc ille. Recte igitur Festus verbo ordo dixit, *Ordo Sacerdotum estimatur ordo Deorum. & Maximus videtur* Rex. *Rex quia potentissimus, Dialis quia vniuersi mundi Sacerdos, qui appellatur Dium. & Pontifex maximus, quod iudex atque arbiter habetur rerum diuinarum, humanarumque.* Hæc Festus.

In vniuersum porro quod aperietur, id moris erat apud omnis gentes, atque est adhuc, vt explorent semper diuinam

volunt

voluntatem in singulis quibusque agendis per suos Sacerdotes, id olim fiebat per auium volatus, & omnia contingentia veluti in pullariis, per exta sacrave inspecta, per somnia, per oracula. Illud vero auspicium ratum, firmumque erat, quod ab ore Sacerdotum processisset. Harum rerum pleni sunt libri testimonia passim sese offerunt legentibus Homerum, Virgilium, priscorumque historias, Herodoti, Thucydidis, atque aliorum. sunt in hanc rem libri Ciceronis de diuinatione. Consuetudoque adhuc hodie viget inter quaslibet gentes à Christi religione alienas. Nam Christus multo præstantiora instituit, vt dicemus. de Indis occidentalibus habetur in historia generali Indiarũ lib. 5. cap. 1. de Orientalibus testatur Petrus Maffæius lib. 6. Sic de aliis alij, quod paulopost dicemus, adeo dæmon bonos mores peruertit, ac deprauat.

Ex his igitur omnibus illustrissime constat, esse iuris gentium primæui, coæuique mortalibus, vt penes Sacerdotem sit omnium rerum, tam sæcularium, quam sacrarum summa, ac Regia potestas, idque ius esse homini maxime naturale, ac proprie naturale, ni velit esse bellua, vel dæmon.

Neque vero dici potest aduersus superiora potestatẽ Sacerdotalem nasci à sæculari, quasi Regnum consequatur. & idcirco, olim reges, ideo fuisse Sacerdotes, quia Reges erãt. id enim refellitur multis modis.

Primo enim vidimus Adamum prius fuisse Sacerdotem, quam Regem; idemque apparet de Seth primogenitis, & aliis, quibusque.

Secundo. ob cultum diuinum recte ordinatum datam fuisse Angelis in omnia Regiam potestatem.

Tertio, diminutam fuisse Regiam potestatem Adamo, ob cultum diuinum diminutum.

Quarto, traditam Noe propter eundem, sacrificiumque oblatum.

Quinto, à gentibus regiæ potestatis iura pro ratione Sacerdotij in alios minores Sacerdotes distributa.

Sexto, ab ipsis scriptoribus subnecti Sacerdotio regiam potestatem non contra.

Septimo, constat è fine vtriusque potestatis. Nam Sacerdotij finis ex natura Sacerdotij Deus est, ita vt qualibet potestas adhunc finem perducatur à Sacerdote, hic ex natura sua perducit ad hunc finem, qui cuncta moderatur, ac potest.

Octa-

Octauo, perspicitur hoc ex eo, quia potestas sacra deriuatur in loca, & res, ita vt nemo in illa possit, ex ipso gentium primæuo, ac naturali iure, nisi sacerdos; quod sequenti capite à nobis est explicandum.

Recensentur omnium gentium toto orbe terrarum iura, è quibus ostenditur fuisse illis immutabili lege templa libera, tutaque ad illa confugientium, vel in ijs depositorũ perfugia. ac de aris, lucis, mõtibus sacris, & asylis. è quibus colligitur hæc esse iuris maxime naturalis gentium primæui, & diuini. Cap. IIII.

Idimus supra ab ortu mundi, vsque ad Noe, gentesque dispersas hoc ius fuisse, vt sæcularis nihil possit in loca, & res sacras, & his seruientia. Videamus an gentes retinuerint hanc legem. Duo solebant gentes diuino cultui consecrare, aras, & lucos; nam loca sacra parietibus, ac tectis includere, non singuli cętus mortalium continuo ceperunt. Vel quod non ita commodum foret, vel quod ab initio palantes, & per agros dispersi vitam traducerent, ac satis haberent in vnum conuenire ad sacrificia in aliquo loco; plerumque autem diligebant altissimos omnium montes, in quibus sacrificaretur ob eas, quas adducemus causas.

Quantum ad aras, ex omni tempore fuisse aris hanc immunitatẽ, vt si quis ad eas confugisset eas tenens, inde auelli haud posset, nisi Deo per auguria, vel alios modos à sacerdotibus cõstitutos consulto, quod sacrata loca essent, constat, ex eo locus prouerbio factus est, *confugere ad aras*. Sic enim Tullius pro Roscio. *Quod item nuper in Erote Comœdo vsu venit, qui posteaquam è scena non modo sibilis, sed etiam conuicio explodebatur, sicut ad aram confugit in huius domum*. Et tertio de natura deorum. *Quod vos cum facere non potestis tamquam ad aram confugitis ad Deum.* Et actione quarta in Verrem. *Magistratuum autem nostrorum iniurias ita multorum tulerunt, vt numquam ante hoc tempus ad aram legum, præsidiumque vestrum publico*

confilio confugeret. Et Sulmonensis epist. lib. 4.

Vnica fortunis ara reperta meis.

Plautus in Mostellaria Actu 5. Scæna 2. testatur hanc Athenis morem fuisse ibi namque mostellaria est acta.

- Ego iterum hanc aram occupabo.
Th. Quid ita? Tr. nullam rem sapis.
Ne enim illi huc confugere possint, quæstioni quos dabit.
Hic ego tibi præsidebo, ne vlla interbitet quæstio.
Th. Surge? Tr. Minime. Th. Ne occupassis obsecro aram.
Tr. Cur? Th. Scies.

Eademq; prope in Rudente habentur Actu 3. Scæn. 3. & 4.

Mihi non liceat ancillas meas Veneris de ara abducere?
Dem. *Lex est apud nos.*

Hæc Plautus Cyrenis in Africa hanc fuisse legem testatus, Acta enim rudentis Cyrenis finguntur, vt è prologo apparet.

Habemus è Virgilio temporibus Troianis in Asia, Troiaque ipsa hanc aris immunitatem fuisse, quocirca veluti infandum refert illud lib. 2.

-primusque Corebus
Penelei dextra diuæ Armipotentis ad aram
Procumbit.

Et sexto ostendens iram diuinam in Græcorum nepotes, ac reges Argiuos, illud canit:

Vltus auos Troiæ, templa & temerata Mineruæ.

Et secundo Troiæ asylum Iunonis fuisse tradit.

Et iam porticibus vacuis Iunonis asylo
Prædam asseruabant. Et mox.
-pueri, & pauida longo ordine matres
Stant circum.

Quocirca Pausanias in Achaicis, Atticis, Corinthiacis, Laconicis refert, hunc gentium vetustissimum morem fuisse in Græcia, vt qui ad aras confugerent, vi non possent inde abstrahi.

Cum vero postea condi templa sunt cœpta, passim sunt asyla constituta, in quæ confugientes non modo tuti forent; sed etiam si deinde egrederentur, securi in Vrbe commorarentur. Nam tale fuit à Romulo asylum Romæ excitatum, quo nouis incolis eam repleret; vt lib. 1. Liuius, Dionysius secundo, Plutarchus in eius vita narrant. Id sæculis antiquis à Cadmo, qui circiter tempora Gedeonis vixit, Thebis vsurpatum tradunt, cumque hic Thæbanus esset, atque Aegyptius, licet Arabici

generis, inde aduectum morem constat, de templo antiquissimo Aegyptiaci Herculis, qui Iouis ætate, Iacobique sæculo vixit, ita Herodotus libro secundo. *Erat in eo littore* (caropi) *Herculis templum, quod nunc quoque est. ad quod si quis cuiuscumque hominis seruus confugiens capiat sacras notas, sese Deo tradens, eum nefas est tangere, quæ sanctio ad meam vsque ætatem prorsus immutata perseuerauit. eam templi legem mancipia Alexandri cum audissent, ab eo profugerunt; assidentesque Deo supplices Alexandrum insimulabant, eum destructum volentes, remque omnem exponebant, vt circa Helenam gesta erat, & illatam Menelao iniuriam: insimulabant autem de his apud sacerdotes, & apud huius hostij Nili præfectum.* Hæc ille. volens hunc morem fuisse apud Aegyptios tempore Paridis, siue Alexandri Troiani, vt confugientes ad templa sacri essent, vbi sacra quædam tetigissent. Alexander ab Alexandro libri tertij cap. 20. multa in hancrem profert antiquitatis exempla his verbis. *In Rœtheo littore fuit Aiacis asylum, & in Sigæo Achillis, quorum exemplo Romulus, & alij asylum aperuere; quo accedentes impunitate donabantur. Apud Molossos, Samothraces, Crotoniatas, & Messenios, ac plerosque ad deorum aras confugisse, pro asylo habitum est, veluti Ithacensibus Iouis seruatoris ara: delictis enim non voluntarijs refugiū esse aras putauere. Atheniensibus Thesei sepulchrum id iuris habuit, vt serui ad illud confugientes nexu soluerentur: & Spartæ Chalcideum templum Mineruæ, ad quod Pausanias fugiens obstructo aditu morte mulctatus est. & aliud Chalcide, ad quod Agis confugit, & in Tænaro Neptuni fanum ad quod Cleombrotus: & in Calauria insula, in Aegeo etiā Neptuni templum, ad quod Demosthenes cum aufugisset, ab omni violenta incursione Archiæ mansit illæsus. atque in Thracia Dianæ templum inter Clytoriam, & Cynetham; & in Aspendo Pamphiliæ.* & mox plurimis enumeratis, addit *apud Scythas, qui ad Riphæos confugissent tamquam sacrosanctos, sui iuris, & arbitrij erant. sicut in Aegypto, in Osyridis templo iuxta Saim. & in Canopo Herculis templū, ad quod serui confugientes, si initiati forent, opprimi, aut vi cogi non poterant. traditumque est memoriæ in Libya oppidum fuisse, ad quod si quis seruus lapidem importasset liber, & sui potens erat. & Dulopolis in eadem id iuris habuisse, vt qui seruus ad eam aufugisset, omni nexu solueretur.* Hæc ille. è quibus colligere illud possumus à coloniis, quæ à tot Europæ, Asiæ, Africæque nobilissimis populis deductæ fuerunt easdem

leges, ac iura eodem modo fuisse, cum reliquorum mores memoriæ prodita non fuerint à scriptoribus antiquis. Quod autem refert montes Riphæos fuisse olim Scythis sacrosanctos, inde est ortum, quod in montibus sacrificaretur, & plerumque aræ constituerentur. Hinc legimus in diuinis libris Abrahamo à Deo dictum fuisse Gen. cap. 8. *Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum, super vnum montium, quem monstrauero tibi*. Et Isaias cap. 2. de Ecclesia sancta loquens, quod est templum Dei viuum. *Erit*, inquit, *in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles*. Et Dauid ad securitatem è templis partam respiciens psal. 10. *In domino confido, quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montem sicut passer?* Ob id etiam prisci Hebræi in excelsis thura adolebāt, & sacra faciebāt. vt legimus 1 Reg. 9. 10. & 3. Reg. 3. 12. 13. 15. 22. & 4. Reg. 12. 13. 16. 17. 18. Hic vero mos inde est deductus, quod templū sit instar cæli sublimis, ac paradisi in excelso positi, ac primus parens Noe primum sacrificauerit in monte, & in eo constituerit altare.

Iam vero Germani lucos quosdam pro templis venerabantur, in quibus tanta erat securitas, vt nemo nisi vinctus accederet. Ita enim Tacitus. *Vetustissimos se, nobilissimosque Sueuorum Semnones memorant. fides antiquitatis religione firmatur stato tempore in syluam,*

Augurijs patrum, & prisca formidine sacram,

Omnes eiusdem sanguinis populi legationibus coeunt; cæsoque publice homine celebrant barbari ritus horrenda primordia. Est & alia luco reuerentia, nemo nisi vinculo ligatus ingreditur, vt minor, & potestatem numinis præseferens. si forte prolapsus est, attolli, & insurgere haud licitum per humum euoluuntur; eoque omnis superstitio respicit, tamquam ibi initia gentis, ibi regnator omnium Deus, cætera subiecta, atque parentia. adijcit auctoritatē fortuna Semnonum centum pagis habitatur, magnoque corpore efficitur, vt se Sueuorum caput credant. Hæc Tacitus. Ad quorum clariorem explicationem sciendum nobis est asyla olim non fuisse, nisi sacros lucos publica auctoritate dedicatos; nam priuata auctoritate consecrati non erant asyla. De publicis ita Virgilius libro octauo.

Hic lucum ingentem, quem Romulus acer asylum

Rettulit Et Ouidius 3. fastorum.

Romu-

Romulus, vt saxo lucum circundedit alto
Quilibet huc inquit, confuge, tutus eris.

De omnibus vero sic Plinius lib 12. cap. 1. & 2. *Sequi par est ordinem vitæ, & arbores ante alia dicere, ac moribus primordia ingerere. Hæ fuere numinum templa, priscoque ritu simplicia rura etiam nunc deo præcellentem arborem dicant, nec magis auro fulgentia, atque ebore simulacra, quam lucos, & in ijs silentia ipsa adoramus.* Hæc ille. Quin luci apud Latinos non sunt, nisi nemora sacra, de quibus ita Cicero libro de legibus. *Lucos in agris habento, & larium sedem.* Quocirca passim legimus in diuina scriptura, ex antiquissimo siluas aliquot impiis diis consecratas, qui luci nominantur, quos Deus in Exodo excindi iubet cap. 34. & Deut. 7. 12. 16. Iud. 6. passimque de illis 3. Reg. 14. 15. 16. 18. & 4. Reg. 13. 17. 18. 21. 23. aduersus quos Isaias exclamat cap. 17. 27. & Ieremias 17. propterea Deus ad euitandas superstitiones ita Deut. cap. 16. *Non plantabis lucos, & omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui.* Apud Strabonem lib. 5. legimus in Italia apud Venetos Iunoni Argiuæ, & Dianæ Ætolicæ publicos lucos fuisse, in quibus tantam volebant incolę locorum diuinitus inesse securitatem, vt etiā feræ eo confugientes à canibus tutæ essent. De Druidis canit Lucanus, quod nemora, & lucos huiusmodi publicæ supplicum securitati plerumque consecratos incolerent libro primo.

Et vos barbaricos ritus, moremque sinistrum
Sacrorum Druidæ positis repetistis ab armis
Solis nosse deos, & cæli numina vobis,
Aut solis nescire datum, nemora alta remotis
Incolitis lucis.

Quantum vero in templis ipsis reposita Galli, inter quos Druidæ primas tenebant, securitatis voluerint habere paulo post dicemus. Vt autem nihil omittamus, orbemque totum complectamur, è primo volumine Indicarum relationum ad finem scimus, in insula Iaponis hunc etiam morem gentis illius esse, ne quis ad templa confugiens vi extrahatur: tutumque sit in ijs perfugium, veruntamen reis pecuniæ debendæ solummodo exceptis.

Ex his vero omnibus, quæ huc vsque diximus, constat immunitatem templorum apud omnes gentes, maximeque eas, quæ melius institutæ forent, semper illibatam perstitisse.

Eadem

Eadem porro immunitas conseruata est quoad deposita. vt scilicet quæcumque in templis custodiæ causa reponerentur illa nemo attingeret, quasi in cælitum manibus collocarentur.

Sic enim Valerius Maximus lib. 1. ad finem de Persis: *Persæ mille nauium numero Delum compulsi templo Apollinis religiosas potius manus, quàm rapaces adhibuerunt.* Atque hæc in Oriente.

Item capite sequenti referens externa, ait, *Masinissa Rex Numidarum cum præfectus classis Melitam appulisset, eque fano Iunonis dentes eburneos eximiæ magnitudinis sublatos ad eum pro dono attulisset, vt comperit vnde aduecti essent, quinqueremi reportandos Melitam. inque templo Iunonis collocandos curauit, insculptos gentis suæ litteris, significantibus Regem ignorantem eos accepisse libenter Deæ reddidisse. factum Masinissæ animo, quam Punico sanguini conuenientius. quamquam quid attinet mores natione pendi? in media barbaria ortus sacrilegium rescidit alienum.* Hæc igitur ad Austrum.

Idem refert mira ob sacrilegia quædam cõmissa à nõnullis Græcis, Romanis & Gallis ob res è templis ablatas, quæ dæmones, quorum serui erant illi, egere Deo permittente, vt quando gentes aliquam diuinitatem respiciebant, licet illã falsis Diis attribuerent, eam tamen agnoscerent vbique dominari. Nota est historia auri Tholosani, prouerbiumque illius. de quo Gellius lib. 3. cap. 9. Cicer. lib. 3. de natur. Deo. Strabo libro 4. Iust. 32. Hæc itaque in Occidente.

De Celtis, qui in Gallia Iberia, Germaniæque partibus aliquot sedes habebant ita Diodorus libro quinto Antiquarum rerum, *Celtæ in deorum templis obseruant, vt in sacris, templisq; plurimum auri dijs oblatam spargãt, neque illud incolarum quisquam, quamuis gens auri sit auida, propter religionem audet contingere.* Hæc de Celtis Diodorus, in Occidente, & Septẽtrione.

Ex his igitur omnibus apparet ab ortu mundi, vsque ad gentes dispersas habitum locis sacris omnem cultum: fuisseque illis illæsam semper diuinitus immunitatem, retentamque hanc post gentium dispersionem quoad tutum perfugium depositaque seruanda, ab omni, vel barbara, & efferata gente quodam immutabili, ac maxime naturali iure.

Late aperitur, ac singillatim probatur ex institutis omnium gentium, primitias, decimas, & optima quaque omnium rerum, praeterea vero primos honores deberi Sacerdotibus ex omnium gentium primaeuo, ac maxime naturali iure. neque quidquam transigi olim consueße, nisi de voluntate Sacerdotum; quae lex maxime à Christianis obseruãda probatur. obseruatio, quid egerit daemon Christo concepto inter gentes. Cap. V.

Rimitias porro omnium rerum solitas offerri Deo, Sacerdotioque dedicari ostendimus supra ex eo, quod Angeli boni Adamus, & Eua, primos actuum suorum Deo consecrarunt cum rebus omnibus ad ipsos pertinentibus. Sic Abel primogenita omnium, quin optima quaeque suorum Deo largitus est. Ac parentes suorum filiorum primogenitos cultui diuino deuouebant, & in vniuersum Deo munda animalia sacrificabantur, vt apparet in sacrificio Noe, quod haec optima animalium forent. Restat vt inspiciamus, an hic mos fuerit immobiliter à gentibus retentus, ex quo dispersae fuerunt: retentum fuisse constat ex antiquissimo vate Homero, qui sic Iliados nono.

Καὶ γὰρ τοῖσι κακὸν χρυσόθρονος Ἄρτεμις ὦρσε
Χωσαμένη, ὅ οἱ οὔ τι θαλύσια γουνῷ ἀλωῆς
Οἰνεὺς ῥέξε.

Idest,

Etenim bis malum aureithroni Diana immisit
Irata, quod ipsi neutiquam primitias ex vbere solo
Oeneus sacrificarat.

Ouidius lib. 10. Metamorphoseon narrans Arabum mores, primitias ab eis Deo consecrari tradit.

Festa pia Cereris celebrabant annua matres
Illa quibus niuea velata corpora veste,

Primitias frugum dant spicea serta suarum.

Ab Asiaticis eodem solitas dari primitias Deo, constat ex Herodoti libro primo.

Romanos eodem modo diis obtulisse primitias auctor est Plinius lib.18.cap.2.ita scribens, *Ac ne degustabant quidem nouas fruges, aut vina, antequam Sacerdotes primitias libassent.*

Eodem vero fuisse consuetudinem Græcis, & Troianis auxiliariisque eorum, docet nos Homerus libro septimo.

οὐδέ τις ἔτλη
Πρὶν πιεῖν πρὶν λεῖψαι ὑπερμενεῖ Κρονίωνι.

Idest,

——*neque aliquis passus est*
Antea bibere, quam libasset præpotenti Saturnio.

Omnibus vero gentibus id fuisse in more positum testatur Iulianus Imperator, qui sic apud Sozomenum scribit ad Arsacium Galatiæ Pontificem: *Doecte*, ait, *gentes in eiusmodi ministeria pecuniam conferre, & pagos gentilium ex fructibus dijs offerre primitias, & eiusmodi beneficentia officijs assuefacito, planumque illis facito hoc nostrum olim munus fuisse.*

Quocirca abiit in prouerbium *Ab ipso lare*, quod hinc ductum est, quod antiqui laribus primitias immolabant, quod interpres Aristophanis in Vespis narrat in ijs versibus.

——οὐχ ἀλλ' ἵνα
Ἀφ' ἑστίας ἀρχόμενος ἐπιτρίψω τινά.

——*non, sed vt*
A lare incipiens obteram aliquem.

Et Cicero veluti cuiusuis Reip. recta ratione ritibusque bene moratis institutæ tradit illam legem, *Certasque fruges, certasque baccas Sacerdotes publice libanto.*

Idcirco Hyperboreos Scythas ex antiquissimo tempore solitos Delum mittere frugum primitias, auctor est Plinius libri quarti capite decimo septimo.

Quin in vniuersum prima quæque omnium temporis, loci, operis, actionis Deo gentes consecrabant, & ab ipso Deo solebant exordium. Hinc noua Luna superos precabuntur. Horatius in Odis.

Cælo supinas si tuleris manus
Nascente Luna rustica Phidile.

De

De Neomeniis Spartanorum dictum est supra à nobis. expressit hunc morem Homerus pulcherrime initio libri duodecimi Iliados, cum narrat ideo disiectum fuisse murum, quo naues Graci munierant, ne Troiani inuadere illas possent, quia non sacrificauerant superis centum boues.

—— οὐδὲ θεοῖσι δόσαν κλειτὰς ἑκατόμβας
Ὄφρα σφιν νῆάς τε θοὰς, καὶ λήϊδα πολλὴν
Ἔντος ἔχον ῥύοιτο, θεῶν δ' ἀέκητι τέτυκτο
Ἀθανάτων. τὼ καὶ οὔ τι πολὺν χρόνον ἔμπεδον ἦεν.

Id est,

neque dijs dederant inclitas hecatombas.
Vt ipsos, nauesque veloces, & prædam multam
Intus continens custodiret. dijs autem inuitis extractus erat
Immortalibus. quocirca & non ad multum tempus integer
fuit murus.

Expressit hoc in vniuersum Theocritus Idyllio 17. quem Vates Latinus est imitatus Ecloga 3. canens.

Ab Ioue principium musæ, Iouis omnia plena,
Ille colit terras: illi mea carmina curæ.

Decimas porro solitas ex omnibus dari sacerdotibus constat ex eo, quod Abrahamus illas exsoluit è præda capta, & Iacob eas vouit se daturum, quod supra libro primo diximus, atque è Genesi constat. Hanc vero fuisse cunctis gentibus consuetudinem cognoscimus ex Herodoti libro primo. Nam cum plurimæ gentes militarent in exercitu Cyri Regis, cum Crœsum cœpit, & in his maxime omnium Persæ, Crœsus Cyro consilium dedit, ne fineret Persis, ac victoribus tantum diuitiarum è præda esse. *Sed siste*, inquit, *ad singulas portas aliquot è tuis satellitibus custodes, qui vetent exportari opes, vt earum decimæ Ioui necessario reddantur. Ita neque tu odium illorum contrahes vi opes eripiendo, & ipsi agnoscentes se iusta agere, non inuiti facient.* Hæc ille. Longiores essemus, si singulas gentes, aut quādo id fieri nō potest, pcipuas recenseremus, quibus id erat in more positum, vt decimas Deo largirentur. de Græcis testatur Xenophon oratione de laudibus Agesilai sic scribens de illo. *Hostium vero ita potitus agro est, vt duobus annis centum talenta, & amplius Deo apud Delphos decimam dedicarit.* Idem refert lib. 4. à Samiis quęstuū decimas persolutas Iunoniq; dedicatas, cum ditati maxime forent Tartessum profecti.

Romanos Herculi consueuisse bonorum suorum dare decimam, testatur Varro libro de lingua Latina quinto, inquiens. *Herculi decima data est ab eo, quod sacrificio quodam fanatur, id est, vt fari lege sit, id dicitur.* Hæc ille. sed & plerique diuitum decimam suorũ bonorum Herculi consecrabant; sic enim Plutarchus in quæstionibus romanis. *Cur multi diuitum Herculi decimam suorum bonorum consecrant? An quod is quoque Romæ decimam boum Geryonis partem deposuit? Aut quod effecit, ne Romani porro decimas Hetruscis penderent?* Hæc ille. discimus è Tertulliani Apologetico, tot, tantasq. olim Salyis decimas, quæ dabãtur, fuisse, vt eas principibus publicanorum maximo pretio locarent. *Salijs*, ait ille, *cœnaturis creditor erit necessarius Herculanarum decimarum.*

De Arabibus ita Plinius libri duodecimi capite decimo quarto. *Alexandro, ait, magno in pueritia sine parsimonia thura ingerenti aris pædagogus Leonidas dixerat, vt illo modo, cum deuicisset thuriferas gentes, supplicaret. At ille Arabia potitus thure onustam nauim misit ei, exhortans, vt large deos adoraret. thus collectum Sabotham camelis conuehitur, porta ad id vna patente digredi via capitale leges fecere. Ibi decimas Deo, quem vocant Sabin, mensura non pondere sacerdotes capiunt, nec ante mercari licet.* Et mox. *sunt, & quæ sacerdotibus dantur portiones.* Et capite decimo nono loquens de cinnamomo. *Sarmenta hasta diuidit sacerdos, Deoque partem ponit, reliquam mercator in partem ponit.*

Sed quando aliqua horum videntur à volentibus, ac sponte vouentibus inter aliquas gentes oblata, neque exigi solita apud omnes, illud certum, sacerdotibus publicis minoribus è publico constitutum fuisse vnde se alerent, aut certos ijs redditus fuisse assignatos. quod inter Aegyptios ita solitum fuisse liquet è Gen. cap. 47. & inter Arabas, ex eo, quod supra adduximus. Inter romanos è Liuij libro primo, Tacito annalium quarto. Inter Græcos, ex ijs, quæ Xenophon, & alij tradiderunt de repub. Athenienſium, & Lacedæmoniorum. & de romanis Dionysius lib. 2.

E sacrificiis certe, quæ plurima antiquis erant, cum tota animalia ab eorum plerisque haud cremarentur, sacerdotes abunde habebant, atque è libis, vnde alerentur. Ad quæ omnia cõprobanda cum posset innumera proferri, ex Homero & aliis, pauca satis erat adduxisse è Dionysio Halicarnasseo, qui sic libro

bro 2. cum narrasset à Romulo constitutum fuisse, vt è singulis curiis sacerdotes eligerentur, qui virtute, ac genere præcellerent, ijque immunes, atque exempti essent, addit hæc verba. *Præterea vatem vnum ex quaque tribu sacris interesse statuit, quem nos ἱεροσκόπον, ipsi minimum quiddam ex appellatione prisca seruantes nominant aruspicem. de sacerdotibus autem, eorumque ministris legem tulit, eligi eos à suis curijs, quam electionem ita demum ratam haberi, si comprobata fuisset ab auguribus. deorum cultu sic constituto rursus sacra, vt iam dixi, sua cuique curiæ partitus est, assignatis in singulas dijs, & dæmonibus, quos perpetuo colerent: sumptusque in hoc attribuit ex ærario publico.* (en quod asserimus,) *quæ quoties celebrarentur, aderant curiæ suis vicibus. epulumque diebus festis præbebatur curialibus in aula cuique, curiæque propria; & præter has sacratum est commune quoddam omnibus curijs cœnaculum, qualia Græcis Prytanea sunt; aulæ quoque ipsæ nominabantur curiæ, quod nomen etiam hodie retinent. Hoc institutum videtur mihi desumpsisse à Lacedæmonijs phiditia sua tum ex more frequentantibus, quem Lycurgus à Cretensibus mutuatus videtur magno suæ ciuitatis commodo. nam hoc pacto ciues pacis tempore ad frugalem vitam, & moderatum victum instituit: ita militia vero pudorem eis ingessit, ne quis manipularem suum desereret sacrorum, ac libaminum participem. neque in his solum rebus laudanda est Romuli sapientia; verum etiam, quod lege sanxit, sacrificia deorum debere esse frugalia: quorum pleraque ad nostram ætatem permanent, tametsi non omnia priscum ritum obtinent. ipse certe spectaui in sacris ædibus cœnas dijs appositas in mensis ligneis antiqui operis, pultemque in canistris, & quadrulis fictilibus; far item, & liba, fructuumque quorumdam primitias, & huiusmodi cætera exilia, paratuque facilia omni morosa curiositate carentia: item libari vidi non argenteis, aureisue poculis, sed e ligneis, & ampullis testaceis, multum delectatus hominum in ritu patrio constantia nihil ex antiquis sacris in hunc luxum nostrum demutantium.* Hæc ille. è quibus agnoscimus, alimenta abunde sacerdotibus fuisse olim è sacrificijs, oblationibus, primitiis, ac libis. Conuiuia porro hæc emanarunt ab ipsis primis parentibus, qui vna cum suis liberis ad eandem mensam comedebant. Retenta sunt à plerisque gentibus, vt de Aegyptiis testatur Herodotus libro secundo, de Spartanis, & Cretensibus hoc loco Dionysius, & notauit Philosophus politici septimi capite decimo, & Valerius

maximus libri secundi cap. de modo comedendi. *Erant autem,* inquit, *adeo continentiæ attenti, vt frequentior apud eos pultis vsus, quam panis esset. ideoque in sacrificijs mola, quæ vocabatur, ex farre, & sale constat. exta farre sparguntur, & pullis, quibus auspicia petuntur, puls obijcitur: primitus enim ex libamentis victus sui deo eo efficacius, quo simplicius, placabant.* Illud porro in vniuersum liquet è superioribus, fuisse abunde olim sacerdotibus, vnde è publicis, priuatisque singulorum rebus oblatis alerentur, suumque statum possent decentissime tueri, quin rem declinasse in luxum vituperandum. hinc Horatius in odis.

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus, nunc saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erit dapibus sodales

Hinc aliud prouerbium, cœnæ pontificales, Horatius in odis.

Pontificum potiore cœnis.

Macrobius libro Saturnalium tertio, describit huiusmodi quandam cœnam. Plautus in Menæchmis de cerealibus minorum sacerdotum cœnis.

Cerealibus cœnas dat, ita mensam extruxit.
Tantas patinarias strues concinnat.

Et Aristippus reprehensus, quod nimium sumptuose viueret, respondit. *Si hoc esset crimen, dij non paterentur in suis sacris.* Hæc ille, siue Græcus, siue Cyrenaicus.

Aegyptij sic olim regios reditus diuidebant, vt prima pars esset sacerdotum, secunda regis, tertia militum. quod supra adducto loco tradit Diodorus. addit stromatum quinto S. Clemens Alexandrinus præfuisse vectigalibus sacerdotem, primosque ijs honores fuisse.

Quantus porro honos, ac potestas in singulis quibusque rerum suarum transigendis dederint minoribus sacerdotibus cunctæ gentes, non meis verbis edocebo. Sic igitur Arnobius libro quarto aduersus gentes. *Sedent in spectaculis publicis sacerdotum omnium, magistratuumque collegia, Pontifices maximi, & maximi Curiones: sedent quindecim viri laureati, & Diales cum apicibus flamines: sedent augures interpretes diuinæ mentis, & voluntatis, necnon & castæ virgines perpetui nutrices & conseruatrices ignis.* Et Plutarchus libello, philosophandum esse cum principibus. *Sacerdotibus,* inquit, *ciuitates honores habent,*

eosque venerantur, quod bona à dijs non sibi tantum, suisque amicis, & familiaribus, sed in commune omnibus ciuibus precantur. & vero ij deos non faciunt bonorum largitores; sed cum tales sint suapte natura eos obsecrant. Hucusque Plutarchus de singulis quibusque omnium gentium sacerdotibus loquens. Sed videamus apud omnes gentes id fuisse in more positum, vt nihil omnino vllus ageret vlla in re, nisi de consilio sacerdotis enunciantis diuinam voluntatem, cui sciebant, credebantque omnes esse obediendum, propter illud primum iuris naturalis principium practicum, Deus est præ cunctis amandus. Amor vero est in hoc, vt amantis, amatique sit eadem voluntas; idem velit vterque, neque alter sine alterius voluntate quidquam moliatur. Et quoniam diuina voluntas pendet à Dei libertate supernaturali, neque est, qui possit assequi illam, nisi quantum Deus eam cælitibus aperit, prout ipsi placuerit: hinc variis illam modis antiqui exquirebant. Nos exquirimus per Christum, cui Deus omnia creata aperuit; est namque agnus ab origine mundi occisus aperiens omnia signacula potentię, scientiæ, bonitatisque æternæ, vt recte inquiramus, impressum est signaculum participans nobis intime potentiam, scientiam, voluntatemque cælestem, si puri fuerimus, Christusque nobis elargiri dignetur tum scientiam, tum sapientiam supernaturalem, de qua supra è Sanctis Paulo, & Thoma dicebamus. Verum propositum confirmemus, ac simus contenti, vnum, qui cuncta adhoc pertinentia collegit, testem citasse; sic igitur libro de diuinatione primo Tullius. *Omnino apud veteres, qui rerum potiebantur, ijdem auguria tenebant. vt enim sapere, sic diuinare regale ducebant; vt testis est nostra ciuitas, in qua & Reges augures, & postea priuati eodem sacerdotio prædicti Rempub. religionum auctoritate rexerunt, eaque diuinationum ratio ne in barbaris quidem gentibus neglecta est; siquidem, & in Gallia Druides sunt, è quibus ipse Diuitia cum Heduum hospitem tuum, laudatoremque cognoui, qui & naturæ rationem, quam Physiologiam Græci appellant, notam esse sibi profitebatur, & partim augurijs, partim coniectura, quæ essent futura, dicebat. & in Persis augurantur, & diuinant magi, qui congregantur in fano commentandi causa, atque inter se colloquendi, quod etiam idem vos quoddam facere Nonis solebatis, nec quisquam Rex Persarum potest esse, qui non ante Magorum disciplinam, scientiamque perceperit. licet autem videre, &*

genera

genera quædam, & nationes huic scientiæ deditas. Telesimus in Caria est, qua in Vrbe excellit haruspicum disciplina. Item Elis in Peloponneso familias duas certas habet Iamidarum vnam, alteram Glutidarum, haruspicinæ nobilitate præstantes. in Syria Chaldæi cognitione astrorum solertiaq; ingeniorum antecellunt. Etruria autem de cælo tacta scientissime animaduertit: eademque interpretatur, quid quibus ostendatur monstris & portentis. Quocirca bene apud maiores nostros senatus tunc, cum florebat imperium, decreuit, vt de Principum filijs sex singulis Etruriæ populis in disciplinam traderētur, ne ars tanta propter tenuitatem hominum à religionis auctoritate adduceretur ad mercedem, atque quæstum, Phryges autem, & Pisidæ, & Cilices, & Arabum natio auium significationibus plurimum obtemperant, quod idem factitatum in Vmbria accepimus. Et mox. *Athenienses omnibus semper publicis consilijs diuinos quosdam Sacerdotes, quos Mantes vocabant, adhibuerunt; & Lacedæmonij Regibus suis augurem assessorem dederunt: itemque senibus (sic enim consilium publicum appellant) augurem interesse voluerunt; idemque de rebus maioribus semper, aut Delphis oraculum, aut ab Ammone, aut à Dodona petebat.* Hæc Cicero. è quibus liquet à singulis quibusque gentibus exploratam semper in singulis, quibusque agendis voluntatem diuinam per Sacerdotes. Sed veluti in hoc vltimo conueniebant; sic dissentiebant in modo, vt sciamus primum iuris esse naturalis, atque immobilis, secundum non ita. Possumus huc innumera ad idem confirmandum producere ex Homero, Herodoto, Strabone, Thucydide, Liuio, & aliis Valerius Maximus, quantum spectat ad Romanos, post Tullium libro secundo de diuinatione exempla multa narrat libro primo, quibus ostendit à Sacerdotibus multos magistratu priuatos, atque Imperio, quod rite haud factos asserebant.

Quamobrem sic ille capite primo, cum Bibaculi & Aluiani exempla commemorat. *Omnia namque,* ait, *post religionem ponenda semper nostra ciuitas duxit, etiam in quibus summæ maiestatis conspici decus voluit: quapropter non dubitauerunt sacris imperia seruire, ita se humanarum rerum futura regimen existimantia, si diuinæ potentiæ bene atque constanter fuissent famulata.* Hæc ille. Amplius autem cunctæ gentes conuenere in hanc sententiam, esse vnum Deum Regem deorum, atque hominum, qui solus omnia posset, ac moderetur, & quem pas-

sim

ſim vocabant omnipotentem. quin ſapientiſsimi illarum per manus à maioribus illud quaſi acceptum poſteris tradiderunt eſſe Trinitatem: prætęrea vero fore, vt Deus fieret homo, & cuncta moderaretur, quæ reſeruamus latius explicanda in hiſtoria vniuerſali antiquitatum.

His explicatis apparent multa ad propoſitum noſtrum probata.

Primumque eſt ab ortu mundi ſemper apud omnes gentes eiſdem fuiſſe primum quidem Sacerdotes, dein vero omnium Reges, Regiamque poteſtatem fuiſſe effectum, & germen Sacerdotalis poteſtatis.

Secundum. Sacerdotes minores fuiſſe liberos, atque exemptos à publicis oneribus, ac tributis, vt ſcilicet vacarent cæleſtibus, ac diuinis publicæ vtilitatis cauſa.

Tertium. Loca, & res quaslibet Sacerdotum diuino cultui dedicatorum fuiſſe, & ipſas liberas, atque exemptas ab omni ſæcularium poteſtate, ac Sacerdotibus prima quæque, & optima in rebus, & honoribus data.

Quartum, nihil olim tranſigi conſueſſe apud gentes niſi explorata, & annunciata per Sacerdotes diuina voluntate.

E quibus conficitur Eccleſiaſticam, ſiue Sacerdotalem poteſtatem, libertatemq; quoad perſonas, loca, resque perſonis illis ſeruientes iure naturali gentiumque primæuo eſſe in omnibus, tam ſacris, quam profanis ſupra omnem mortalium poteſtatem, iuſque hoc ab omnibus maxime cuſtodiẽdum, quod per illud ſtent omnia bona externa, corporis, atque animi prouenientia ad nos à libera voluntate, ac poteſtate ſupernaturali ipſius Dei propter eſſentialem ſubordinationem inferioris ad ſuperius inter illa quatuor, Deum, animam, corpus, ſenſibilia externa, quod operis proœmio, & capite primo dicebamus.

Primo namque illa ſunt iuris naturalis, ac primæui gentium, quæ proceſſerunt vna cum genere humano, vt aiebat Caius l. 1. ff. de acquir. rerum dominio. §. ſingulorum. Inſt. de rerum diuiſione, ſed vt Sacerdotes, ſiue Deo conſecrati, cunctis tam ſacris, quam ſæcularibus rebus imperent, omnia loca, resque diuino cultui deſtinatæ, vel his ſeruientes ſint exẽptæ à quauis alia poteſtate proceſſerunt vna cum genere humano: ergo ſunt iuris naturalis, ac primæui gentium.

Secundo. Quæcumque apud omnes gentes peræque cuſto-

dita sunt ab ortu ipsarum, sunt iuris naturalis gentium primæui.l.ex hoc de iur.natur.gentium.§.quod vero.Instit. de rerum diuisione.Talia sunt,vti vidimus,superiora:sunt igitur iuris naturalis gentium primæui.

Tertio, quæcumque immobilia sunt apud omnes gentes, & immobiliter obseruata, sunt iuris maxime hominibus naturalis. huiusmodi sunt quæ commemorauimus,vti est abunde probatum: sunt ergo iuris maxime hominibus naturalis. Maior probatur ex Philosopho Ethici quinti cap.7. *Quidnam autem sit quod natura est, ex ijs, quæ possunt aliter sese habere, & quid non natura; sed lege, & institutione, siquidem vtraque mobilia simili modo sunt, perspicuum est: & in alijs quoque eadem determinatio accommodabitur. natura enim dextra manus potior est, licet fieri possit, vt omnes ambidextri sint: iura vero ex institutione, & vtilitate similia mensuris sunt; non enim vbique sunt vinariæ, & frumentariæ mensuræ; sed maiores sunt, vbi emunt: vbi vendunt, minores. simili modo non naturalia, sed humana iura non eadem vbique sunt, nam neque resp. apud omnes est eadem. sed vna tantum vbique ea est secundum naturam, quæ optima est. vnumquodque autem ius, & legitimum, vt vniuersale se habet ad particularia: nam quæ aguntur multa sunt, illorumque vnumquodque est vnum: vniuersale enim est apud omnes gentes vnum, quod optimum quoque est, & omnibus vniuersale.* Hæc ille.cum vero gentes dissenserint in duobus. Primumque est quod diuinitatem multi attribuerent ijs, quibus non erat attribuenda. Secundum quod multa non attribuenda attribuerent diuinitati: in his tamen omnes conueniebant, de voluntate Dei per Sacerdotes annunciata quiduis transigendū. Sacerdotibus Regiam, supremamque in omnia potestatem deberi. In templis esse cuilibet tutum perfugium, tutamq; rebus custodiam. Viros Deo dedicatos resque illis seruientes esse immunes, atque exemptas.

Quarto illud est iuris maxime omnium naturalis, quod est iuxta omnium gentium maxime vero sapientiorum leges, ac primæua ab ortu mundi instituta. Atqui, vti ostendimus, huiusmodi sunt, quæ asseruimus. sunt itaque maxime omnium iuris naturalis.

Ex his vero fit, hæc omnium maxime obseruanda. Nam qui ista non obseruat, vel necesse est, sit omnium gentium, sapientiorumque sapientissimus; vel omnino contra. primum

non potest esse: omnes enim sapientissimi ista obseruarunt, ac plerumque omnium felicissimi fuerunt, quod scientibus est notum, summatimque infra ostendetur. Est igitur insipientissimus omnium, quicumque ista haud obseruat.

Secundo. Necesse est, quicumque ista infringit, sit omnium superbissimus, quippe qui se existimet plus videre, quam cunctæ gentes, omniumque gentium sapientissimi, ac sapientiæ primi omnium magistri, & assertores.

Tertio dicet aliquis, necesse est iste dæmonibus sit addictus. Vt enim cognouimus ab initio Deus hæc sanxit, sæpius renouauit in lege naturæ, in lege scripta, & in lege gratiæ. & omnes gentes hoc testificantur, & conueniunt ad hoc testificandum.

Quarto. Christus ideo venit, non vt leges iuris naturalis, vel consonas iuri naturali tolleret, vel infirmaret; sed vt perficeret, ac maximè præceptis suis corroboraret, quod habetur Matthæi cap. 5. & 12. Lucæ 12. ad Romanos capite 2. ac Theologi omnes concludunt. Gratia namque non tollit, sed perficit naturam. Igitur has leges maxime perfecit, suisque legibus corroborauit.

Quinto. Leges, vel iuris naturalis primæui, vel illi consonas adeo Christus confirmauit, vt multo maiora à nobis requirat. Nam sic Matthæi cap. 5. *Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnũ cælorum.* Et mox. *Si enim diligitis, qui vos diligunt, quam mercedem, accipitis? nonne & Ethnici hoc faciunt?*

Sexto. cum gentes olim iura naturalia seruantes adiuuante gratia saluari, atque æternam beatitudinem consequi possent, quamuis Iudæorum ritus non sequerentur, horumque sacerdotibus, aut Pontifici summo subiecti non essent, vt constat è cap. 2. epistolæ ad Romanos, & ibi Sanctus Ioannes Chrysostomus, & Græci, Dionysius Areopagita de cælesti hierarchia, cap. 10. Thomas 2.2. quæst. 2. art. 7. Christus venit, vt in vnam fidem, spiritum, sacrosque ritus omne humanum genus coniungeret, ac faceret tam Iudæos, quàm reliquos vnum cœtum, siue Ecclesiam, cuius foret ipse angularis lapis, qui duos parietes connecteret, quorum fundamenta vicaria sunt Apostoli, ait Sanctus Paulus ad Ephes. cap. 2. ac denique fieret vnũ ouile, & vnus pastor in terris è pluribus, quod intelligi de sacerdotibus, Episcopis, Episcoporũq; summo tum multi alij, tum maxime tradit Sanctus Cyprianus lib. de vnitate Ecclesiæ, & epi. 76.

Quocirca potestas omnis, immunitasque sacerdotum, Pontificumque regia, quæ inter Iudæos, & inter gentes erat, cæteraque iuris naturalis primæui, aut illi consentientia, sacerdotibusque gentium, vel Iudæorum data cælitus beneficia translata sunt per Christum in ipsius vicarios, & sacerdotes. Quod probatur omnibus ijs sanctæ scripturæ locis, & argumentis à ratione naturali desumptis, quibus demonstratur opus esse, vt vnus sit princeps, cui potestas omnis, quæ dari hominibus potest, aut datur, vni detur: ne sint duo principia, vel duo fines naturalium rerum.

Illud autem memorabile admodum sit, ac simul admirabile. Eodem tempore, quo Deus præsignificauit fore, vt omnis potestas temporalis, atque æterna; sæcularis, & sacra; regia, & sacerdotalis (vt nihil non sacrum foret) in vnum hominē conuenirent, & diuinitus coniungerentur, in Christum scilicet, ac per Christum in eius vicarios, & à se institutos ministros, imagineque diuinitatis, ac figura diuinæ naturæ, potentiæ, sapientiæ, bonitatisque participata insignitos; eodem inquam tempore dæmon ex alia parte idem conatus est inter gentes, a puro, veroque Dei cultu alienas, quin inter ipsos etiam Iudæos translata omni rerum temporalium, sacrarumque potestate inter gentes in Augustum, inter Iudæos vero in Herodem, quamuis hic in speciem voluerit esse alium Pontificem summum, qui tamen omnino ab ipso penderet: & quod nullo modo est omittendum, tam Augustus, quàm Herodes ambo fuere bonis, ac malis artibus instructissimi, vt fucum facerent hominibus imperitis, ac dolis abriperent, quo volebant.

Anno namque, vt multi numerant ab Vrbe condita septingentesimo vigesimo sexto, Octauianus Cæsar Antonio ad Actium deuicto ex Senatusconsulto Augustus, seu sacer vocatus; vt notat Dion, Censorinus, Suetonius, Eutropius, ipso Octauiano sextum, vel septimum, Agrippa tertium Coss. quid sit nomen Augusti, scribit Ouidius in fastis ita canens.

Sacra vocant Augusta patres, Augusta vocantur
Templa sacerdotum rite dicata manu.
Huius & augurium dependet origine verbi,
Et quodcumque sua Iuppiter auget ope.

Rursus anno ab Vrbe condita septingentesimo quadragesimo, cum M. Lepidus Pontifex maximus obijsset, ad eundem delatus

tus est Pontificatus maximus, vt Dio, Suetoniusque testantur: hinc Ouidius fastorum quarto.

Cæsaris innumeris, quos maluit ipse mereri
Accessit titulis Pontificalis honor.

Ex altera autem parte Herodes Idumæus eodem, quo victus est Antonius anno, per summum scelus interfecit Hircanum socerum suum Pontificem maximum è tribu Leui, genereque Machabæorum; præterea vero Aristobolum Regis filium, nepotemque Hircani Pontificem similiter maximum suffocauit, quod Iosephus libro 15. capite septimo narrat. Quin ab eodem fuisse sublatum collegium septuaginta duorum Eusebius in chronico tradit.

Natus est autem Christus anno imperantis Augusti quadragesimo primo, vt volunt post Eusebium, Epiphanius, Chrysostomus, Orosius, Beda, Herodis vicesimo nono. Cum vero placeat multis numerare annos Augusti ab initio triumuiratus, quod contigisse affirmãt anno Vrbis septingentesimo decimo. Patet Augusto delatum Põtificatũm fuisse & ab Herode occisos fuisse scribas, inquit Eusebius, & interpretes diuinæ legis anno vno ante Christum natũ, siue eodẽ forsan quo conceptus est, ac regiam, maximamque in omnia potestatem diuinitus accepit, vt supra aperuimus libro secundo; cum sexto decimo ante eundem dictus fuisset Augustus, quo & Herodes occidit Hircanum; templumque magnificentissimum construxit, habitus à nonnullis pro Christo. vt contemplemur, quot, & quantis dolis dæmon illudere semper hominibus conetur; & eodem tempore eadem molitur, quæ Deus, & specie boni mortales decipiat, atque in ruinas trahat, coniungens in eandem personam, nempe in Augustum simul regiam, sacerdotalemque potestatem toto cognito orbe inter gentes diffusam tempore eodem, quo Christus est conceptus; præterea in Herodem inter Iudæos maxime illam transferens, vt simul oraculorum prædictiones ad hos transferret: cum nihil magis toto orbe tum diuulgatum foret, quam cælitus mittendum Regem Dei filium, qui toti orbi dominaretur, eumque pacaret, & humana scelera expiaret, ita vt ab ipsis pastoribus hæc Vates Latinus decantata proponat.

Iam noua progenies cælo demittitur alto
De duce si qua manent sceleris vestigia nostri
Irrita perpetua soluent formidine terras.

Ille Deum vitam accipiet, diuisque videbit
Permixtos heroas, & ipse videbitur illis,
Pacatumque reget patrijs virtutibus orbem.
Aggredere ò magnos, aderit iam tempus, honores
Cara Deum soboles, magnum Iouis incrementum.

Nihil æque scilicet impius dæmon obscurare, & adumbrare simul nititur, quam veritatem, de qua agimus, Pontifici summo, & sacerdotibus Christi ministris à Christo ordinatis, in singulis quibusque rebus, & actionibus subiecta, & subordinata esse regna omnia, potestatesque omnes omnium mortalium deducendas per salutarem doctrinam, legesque & omnem rectum modum ad Christi, Deique fidem, spem, summumque amorem.

Late probatur Hebræorum sacerdotibus ab Abrahamo vsq; ad Christum fuisse à plerisq; omnibus Regibus inimicissimarũ gentium conseruatam suã libertatẽ, regiamque in suos potestatem, ab Amorrhæis scilicet Philisthæis, Aegyptijs, Syris, Idumæis, Babylonijs, Persis, Græcis, Romanis, atque innumeris horum potestati subiectis populis admirabili quadam prouidentia Dei. E quibus conficitur esse æterni, immutabilis, ac naturalis iuris ecclesiasticorum Præsulum in suos regiam potestatem, libertatemque, quoad personas, loca, & res sacras, neq; imminui iure ordinario posse per ipsum Pontificem summum. Cap. V.

Ed antequam progrediamur adhuc admirabiliora multo, nisi fallimur, ex omni æuo vsq; ad Imperatorem Constantinum nobis explicanda sunt, in quibus Dei voluntas, prouidentiaque elucescit, omnino contendentis, vt immunitas ecclesiasticarum personarum, locorum, rerumque omnium ad illas spectantium quomodocumque, vt apparebit, prorsus illæsa, atque illibata

bata

bata sit apud omnes gentes. Primumq; sit illud, exteras gẽtes, & alienas à religione Hebræorum, & mox etiam Christianorũ: tamen his immunitatem sacerdotum plerumq; semper quoad illa tria, de quibus agimus, incolumem reliquisse. Idque actum fuisse maxime à melioribus, & sapientioribus, siue gentibus, siue Regibus. Diximus supra è S. Thoma, Hebræos fuisse instar religiosorum cæteris gentibus, quod innumeris posset argumentis confirmari, omittimus istud. Nam vere apud Hebræos locum sacerdotij tenebant Leuitæ Rep. iam constituta, vel quicumque sese cultui diuino consecrassent, vt Prophetæ, Nazaręi, & Oblati. antea quidẽ de cunctis Hebræis illud magis poterat affirmari. inspiciamus itaque propositam veritatem.

Supra quidẽ lib. quarti initio, explicãtes versiculũ psal. 104. *Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* ostendimus haud licuisse vllis tangere vllas res Abrahã, Isaac, & Iacob, quod vncti essent, ac præ reliquis potissimum speciales Dei sacerdotes. Idcirco Pharao Rex Aegyptiorum. quamuis inscius in domũ suam adduxisset Sarai vxorẽ Abrahami nulla adhibita vi; tamen à Deo grauiter est cum omni domo sua perculsus, idemque accidit Abimelech Regi Philistæorum, & Geraræ. Præterea vero idem Abraham bellum mouit aduersus quatuor illos Reges, eorumque supremum Ælan, siue Persarum, bellum autẽ mouere nõ possunt, etiam iustis de caussis non possunt, nisi qui nemini sunt subiecti, quamuis damnum passi sint. ad bella enim iuste mouenda est necesse, vt adsit non solum iusta causa; sed etiam regia quædam, siue suprema potestas, vel à suprema descendẽs. iusta causa est ablatum ius, quod non nisi bello moto recuperari potest; & idcirco tertiam requirunt, vt monitio præcesserit exposcentis ablata sibi restitui, quod nisi fiat, tum bellum moueri potest. quamuis omitti hæc aliquando possit, cum nihil proficeret, idque est certissimum, vel res non patitur vllam dilationem, seu moram. Rursus cum Abraham peregrinaretur in terra Amorrhæorum in Hebron, principes eius loci Mambre, Eschol, & Anec fœdus cum Abraham percusserunt, eumq; reueriti sunt, vti maiorem sacerdotem, quod habetur Gen. cap. 14. hinc cap. 23. sic ad ipsum Hethæi. *Audi nos domine, princeps Dei es apud nos, in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum; nullusque te prohibere poterit, quin in monumentis eius sepelias mortuum tuũ.* Similiter cum Isaac esset in terra Palæstinorum, Rex Abimelech

lech vetuit ei quidquam molestiæ afferri, quamuis cum fodisset in terra ipsorum puteos, illi, quod esset ipsorum terra illa, obstruxerunt eos; & nihilominus rebus ipsius nihil est nocumenti illatum, vel ab ipso exactum quidquam licet in territorio Regis illius abunde fecisset, ac locupletatus esset. Rexque cum ipso fœdus voluit inire, cum suis inquiens ad eum. Genesis cap. 26. *Vidimus tecum esse Dominum, & idcirco nos diximus; sit iuramentum inter nos, & ineamus fœdus, vt non facias nobis quidquam mali, sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus, quod te læderet; sed cum pace dimisimus auctum cum benedictione Domini*. Hæc illi. Atque hæc quidem quantum ad Isaac. Iacob autem filius eius cum persequeretur eum Laban Syrus, à Deo meruit defendi, neque hic quidquam potuit in ipsum Dei iussionibus perterritus & cohibitus, neque, nisi venia petita voluit inquirere res suas. Amplius cum Esau Idumæus cum pluribus suis armatus, & quasi exercitũ ducẽs, pergeret aduersus Iacobum fratrẽ suũ malo animo, quasi illius omnia perditurus, vlturusq; fraudẽ sibi, vt putabat, factam in surripienda benedictione, & iuribus primogenituræ, Deus id non permisit, mutauit irati mentem. Similiter etiam cum populi finitimi ob cæsos iniuste Sichimitas nihil non moliri in Iacobum, vel ipsius filios Ruben, & Leui, cæterosque his adhęrentes, qui in occidẽdis Sichimitis delicti fuerant consortes, omni iure possent, nihil tamen ausi sunt, non alio sane respectu, nisi diuini timoris.

Post hæc tam ipse, quam liberi ipsius habitauerunt in ijs locis non modo vti immunes, sed etiam vti Reges, quod ex eo constat. Nam cum Iudæ Iacobi filio nurus esset nomine Thamar vxor primogeniti Ner, ac suspicio foret incidisse illã in adulterium, quod pregnãs esset, Iudas dixit, *Producite eam, vt comburatur; quæ cum duceretur ad pœnam, misit ad socerum suum, dicens de viro, cuius hæc sunt, concepi, cognosce cuius sit annulus, & armilla, & baculus, qui agnitis muneribus, ait, iustior me est.* Hæc ibi. è quibus dignoscimus Regiam potestatem fuisse posteris Isaac, & Abrahami in ijs locis licet alienis, & extero Regi subiectis. Thamar enim filia erat hominis Chananæi, ac tunc vidua erat, & habitabat in domo paterna, & nihilominus Iudæ ius erat eam supplicio capitali, & infami punire, atque ex illo liberare, non alia de causa, quod liberis Abrahami, & Isaac licet in alieno territorio tamquam viris Deo speciatim consecratis erat Regia potestas in eos, qui vel

ser-

seruiebant, vel erant de ipsorum familia.

Post hæc Ioseph in Aegyptum ductus est, & omnia summo imperio moderatus est loco Pharaonis, cuius eo tempore latissimæ ditiones erant, vt suo loco aperietur in vniuersali Historia antiquitatum, non alia sanè de causa, nisi quod spiritu Dei plenus esset, ac diuinandi peritus, quod Sacerdotum præcipuum munus erat, neque solum per somnia, sed etiam per alia, quod habetur cap. Geneseos. 44. Patribus vero ipsius assignata est terra Gessen, & Rhames optima pascẽdis pecoribus, ac libera ab omni onere, quamuis cuncti Ægyptij coacti fuerunt Regi terras vendere, quintamque partem è redditibus illius eidem Regi soluere, ad quod non sunt compulsi Hebræi, quod alerentur omnes ab ipso Iosepho, neque quidquam persoluere cogerentur ob alimenta, vt legimus cap. 47.

Donec Ioseph post annos centum & decem ætatis, siue nonaginta quatuor, ex quo ingressus est Aegyptum, superstitibus fratrum nonnullis est defunctus, defunctique postea sunt fratres, & cuncti, qui Iosephum viderant, ac Pharao sæuissimam commouit in Hebræos persecutionem quæ durauit aliquot annos. illud eam leniit, quod Moyses educatus in aula Regia fuit à filia Pharaonis adoptatus filius, vt habetur primo, & secundo capite Geneseos; quin missus est cum exercitu aduersus Aethiopas, eosque debellauit & Hebræorum religioni, ritibusque adiunxit, vt tradit Iosephus libri 2. antiquitatum cap. 10. Sed cum postea metuens sibi Moyses à Pharaone, & Aegyptiis emigrasset in solitudinem secedens, quanta per illum Deus effecerit ad tuendam populi Hebræi religiosam potestatem, & libertatem cunctis est notum. Dimissio pacata, & tranquilla efflagitabatur ipsius religionis gratia, sic enim capite Exodi quinto. *Post hæc ingressi sunt Moyses, & Aaron, & dixerunt Pharaoni: hæc dicit Dominus Deus Israel, dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto.* A virga autem Moysis designatam fuisse Sacerdotalem, Regiãque potestaté, sicuti quoque ab ipso Moyse, diximus supra ad finem tertij libri; ex quo etiam patet, post egressum quænam, quantaque fuerit à Deo Sacerdotibus attributa potestas. Illud hic adiicimus. cum sæpius adducti fuerint Hebræi temporibus Iudicum in alienigenarum potestatem, numquam tamen legimus fuisse ablata Sacerdotibus, quæ debebantur ex lege. Nam neque arca, tabernaculũq; fuere vnquam violata ab exteris neque sacri-

crificia sublata, primitiarum, decimarumque solutiones, aut quidquid ad Sacerdotes eorumque immunitates, & potestatem ex lege pertinebat tributis exceptis, aut violenta Regum coercitione in populum. Constatque e primi Paralipomenon capite sexto, Pontificum successionem perstitisse etiamsi populus grauiora tributa alienigenis penderet, iisque seruiret. Similiter perstitisse Regum tempore Sacerdotalem potestatem disseruimus late adducto à nobis loco. hic aliqua sunt addenda.

Primumque est apud extraneas gentes custoditam fuisse illibatamque immunitatem Religiosis Hebræis, quod exemplo Ionæ probatur, qui cum in eadem cum alienigenis naui esset; vbi conspectum fuit, tempestate eos iactari, quod ille in naui foret, ac dixisset Ionas iis, vt ipsum proijcerent in mare, omnia sunt experti, ne id facerent, quod non auderent manus iniicere in religiosum, necessitate tamen adacti, & ipso se ijs tradente dixerunt, *Quæsumus Domine, ne pereamus in anima viri istius, & ne des super nos sanguinem innocentem, quia tu Domine sicut voluisti fecisti.* Hæc illi scientes tum ex sortibus, tum ex ipsius Ionæ confessione, hunc esse causam tempestatis ob admissum contumaciæ peccatum. E quo facto multa colligimus. Primum non esse fas sæcularibus manus iniicere in religiosos, etiamsi hi velint, cum priuilegio suo non possint renunciare, quod sit diuinum, & immutabile iure naturali. Secundum, neque id fas esse, etiamsi religiosus sit certissimo mortis reus, diuinæque sit voluntatis, vt morti detur. Tertium, neque fas esse, quamuis vitæ, & omnium rerum discrimen adeatur ob ipsum. Quartum, tum fas esse, cum superiora adsunt, & omnibus tentatis aliter euidens periculum superari non potest: nautæ enim positi in discrimine certo interrogauerunt Ionam dicentes, quasi ex ipsius ore cognoscere cupientes, num possent aliter euadere, quid faciemus tibi, & mare cessabit à nobis? quia mare ibat, & intumescebat. & dixit, *Tollite me, & mittite in mare.* Hæc Ionas, & tamen illi postea conati sunt periculum superare. Quintum, neque tamen nautæ Ionam occiderunt, sed cum mittentes in mare diuinæ prouidentiæ commiserunt.

Secundum est, Samariam decemque tribuum terram non prius habitari potuisse, quam fuerit subiecta potestati Sacerdotali; adeo libertas, ac potestas Sacerdotalis quoad bona, & loca, diuini, & immutabilis est iuris. Nam cum Salmanasar captiuos

ptiuos abduxisset omnes Hebræos, & in his etiam Sacerdotes è Samaria, transtulissetque in hanc infideles, ita Deo disponente ob proculcatam ab ipsis Hebræis religionem, petitumque contra iura Sacerdotalia Regem temporibus Samuelis, vt ait ex ore Dei. Oseas cap. penult. *Immisit*, inquit diuina scriptura 4. Reg. 17. *in eos Dominus leones, qui interficiebant eos, nunciatumque est Regi Assyriorum, & dictum, gentes, quas transtulisti, & habitare fecisti in ciuitatibus Samariæ ignorant legitima Dei terræ, & immisit in eos Dominus leones, & ecce interficiunt eos, eo quod ignorent ritum Dei terræ.* Tunc adductus est ad eos sacerdos, quę docuit, qui spectabant ad religionem, leonesque abscessere. quamuis illæ ex parte idololatriam retinuerint. Verumtamen si in reliquis diuinæ legi obediebant, vt scriptura sancta testatur, oportuit ab incolis datas decimas, primitias, & oblationes Sacerdoti, cæteraque fuisse ab iis, quoad obedientiam, præstita, quæ lex iubet.

Tertium. Cum Ieroboam Rex Israel multo ante hæc altare ædificasset, immolans astante omni populo super illud vitulo à se erecto tamquam Deo, accessit Propheta, & cunctis audientibus prædixit fore, vt altare concideret, cinis super eum positus effunderetur, ac Sacerdotes impij super ipsum necarentur. Ad quæ Rex iratus extenta manu iussit apprehendi Sacerdotem, sed protinus manus exaruit; neque prius est sanata, quam Rex agnito delicto Prophetam precatus esset, vt eum sanaret, quod ita euenit. Ex quo colligimus, adeo diuini iuris esse sacerdotum, siue religiosorum potestatem, vt primo Deus magis propter ipsum Deum scilicet honorari eos velit, & illæsos custodiri, quàm reliqua mandata sua. Ecce enim manus illa idolis sacrificabat, & non exaruit; extenta vero in religiosos exaruit. Secundò dexteras Regum, potestatemque regiam redigi denique ad nihilum, vbi quid facit, iussu, ac gestu solo in religiosos. Tertio, tum demum fieri sanam, cum subiicit se sacerdoti, suumque robur ab ipsius potestate desumit. Hæc 3. Regum cap. 13.

Quartum, cum Propheta hic diuinum mandatum violans in Samaria comedisset, Deus leoni iussit, vt eum necaret asino insidentem. necauit leo: quo audito hospes Prophetæ illuc & ipse Propheta accedens, inuenit cadauer eius proiectũ in via, *Et asinum, & leonem stantem iuxta cadauer. non comedit leo de cadauere, nec læsit asinum. Tulit ergo Propheta cadauer viri Dei,*

 ri Dei,

ri Dei, & posuit cadauer eius in sepulchro suo, & planxerunt eum. Hæc adducto cap. 13. E quibus colligimus. Primo iuris adeo diuini, ac naturalis esse immunitatem religiosorum, vt neque efferatissimæ bestiæ diuinitus immissæ ad puniendos ipsos religiosos audeant eos violare præter expressam Dei voluntatem. Nam leo non attigit defuncti cadauer. Secundo, id adeo verum, vt eædem custodiant aduersus alios, qui violare eos possent. Stabat enim leo custodiens, donec venit, qui cadauer honorifice sepeliret, ac defleret. Tertio, neque à leone asinum prophetæ læsum, sed custoditum: neque enim frustra hæc commemorat diuina scriptura, quod nimirum qualibet religiosorum res immunitate gaudeant, quamuis nullo honore sint dignæ, quemadmodum sunt asini. Adeo Deus manifestissimum fieri voluit diuini, naturalisque esse iuris ecclesiasticam libertatem, quoad personas, & res quasuis. Hæc igitur quantum ad Samariam, seu decem tribus Hebræorum. Quantum ad reliquas duas tribus, illa obseruanda.

Tempore Nabuchodonosori templũ Domini non fuisse amplius templum Domini, sed omniũ idolorũ; in eius enim parietibus depicta erant omnium reptilium, colebanturq; à septuaginta virorum, qui præsidebant Iudæis consessu, quod scribit Ezechiel cap. 8. *In porta Aquilonari sedebant mulieres Adonidem flentes, in Orientali vigintiquinque viri inter vestibulum, & altare obuerso contra templum dorso adorantes Solem.* cæteri vero Hebræorum dijs gentium sacrificabant, filios suos immolabant, pro numero ciuitatum deos sibi constituerãt, in singulis Hierusalem portis erant altaria dedicata Baalim, Talpę, & vespertiliones adorabantur, militiæ cæli sacrificabatur. quæ tradunt Ieremias cap. 7. & 19. Isaias 1. 7. & 11. Sic itaque neque Hierusalem, neque templum erant amplius Dei, sed omnium dæmonum.

Rursus loca singula, ac res, vel sæcularibus ipsis, vel sacris hominibus seruientes impiis, ac profanis vsibus pollutæ sunt. sic enim cap. 17. Deut. *Contaminauerunt terram meam in morticinis idolorum suorum, & abominationibus suis impleuerunt hæreditatem meam.* Hæc Deus. hæreditas porro Dei, Græce, ac prope Latine est, clerus ipse, ac res ipsi seruientes, vt canit primæ tonsuræ clericus è psal. 15. *Dominus pars hæreditatis meæ.* Et. *restitues hæreditatem meam mihi.* Et. *hæreditas mea præclara est mibi.* Et Deus ad Leuitas Num. cap. 18. *Ego pars, & hæreditas*

ditas tua. Et Iosue 18. *Dominus est hæreditas eorum.* est vero hæreditas propter sacrificia, resq; Deo dicatas, quę cædũt in vsus sacerdotum. Præter hæc Hebręi omniũ scelerum colluuie cooperti erãt, atq; immersi. Hinc Isaias cap. 1. *Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei nostri populus Gomorrę.* Et Oseas cap. 4. *Maledictũ, & mendaciũ, & homicidiũ, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Hæc illi. Neque tamen Deus ob vltima hæc euertit Hierusalẽ, sed sustinuit vsque ob ecclesiasticam libertatem violatam, quod aperte probatur.

Iosiæ Regi defuncto, suffectus est filius Ioachaz, qui captiuus est in Ægyptum ductus à Nechao Rege Aegypti, cum regnasset mensibus tribus; ac loco illius est suffectus Eliachim frater, qui & Ioachim; regnauitque annis vndecim, succesit ei filius Ioachim, qui post tres menses abductus est à Nabuchodonosoro in seruitutem, substitutusque est illi Sedechias patruus; qui cum nono regni anno discessisset à fide Nabuchodonosori, inde post annos duos captus, erutisque oculis in Babylonẽ fuit abreptus. Hæc capite 23. & seq. libri 4. Regum.

Anno primo Ioachim filij Iosiæ, cum Dei iussu Ieremias sacerdos in atrio templi prædicaret euertendam Hierusalem, nisi resipiscerent Iudæi, & in melius vitam commutarent; sacerdotes alij, prophetæque eum ceperunt, ac morti eum condemnassent, nisi seniores eum liberassent, atque in his Ahicam filius Saphan, vt habetur cap. 26. Rursus autem cum prædicaret eadem nono anno Sedeciæ, missus est in carcerem, parumque abfuit, quin occideretur, ac vix impetrari potuit, vt in vestibulo carceris detineretur, atque è lacu, in quem fuerat coniectus, adduci posset; quæ habẽtur cap. 36. & 37. Vndecimo vero anno regni captus est Sedechias Rex, ipsiusque filij iugulati in conspectu patris, ipse orbatus est oculis. At Saraias sacerdos primus, & Sophonias sacerdos secundus miserabiliter interfecti sunt, diruta Hierusalem, templum subuersum, cuncta pretiosa in Babylonem sunt asportata, nobiles quique abducti captiui. Ieremias liber est dimissus, ac muneribus honestatus; quæ capite vltimo leguntur.

Duabus itaque in rebus maxime est sacra potestas, ac libertas violata, quoad templum, & quoad personas. Quoad templũ, quia repletũ est idolis, ac sacerdotes id permisere. Quoad personas, ob Ieremiam contra omne fas indignissime habitũ,

vixque ab interitu seruatum. Sic igitur Hebræi ab omni temporalium rerum felicitate, ceciderunt cum iura ecclesiasticæ libertatis, ac potestatis euertere. Ac ne quis inficiari possit ob ist hæc euenisse extremam ruinam, notandũ nobis est, ter fuisse à Deo prohibitum Ieremiam, ne preces funderet pro populo, quod apparet cap. 7. & cap. 10. & cap. 14. quin capite 15. vt ipsi auferret omnem spem diuini auxilij, dixit Deus. *Si steterint Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: eijce illos à facie mea, & egrediantur. quod si dixerint ad te, quo egrediemur? dicet ad eos: hæc dices ad eos, qui ad mortem, ad mortem.* Numquam tamen destitit, donec præsentiens mala multa, mortemque in se ab impiis strui cap. 18. Deo permisit, non amplius illius iræ sese opponens, vt illam, quoties liberet, in eos effunderet, inquiens. *Recordare, quod steterim in conspectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & auerterem indignationem tuam ab eis. Propterea da* (siquidem placuerit) *filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladij: fiant vxores eorum absque liberis, & viduæ: & viri earum interficiantur morte; iuuenes eorum confodiantur gladio in prœlio: audiatur clamor de domibus eorum; adduces enim super eos latronem repente, quia foderunt foueam, vt caperent me, & laqueos absconderunt pedibus meis. Tu autem domine scis omne consilium eorum aduersus me in mortem, ne propitieris iniquitati eorum, & peccatum eorũ à facie tua non deleatur, fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.* Hæc ille. qui paulo post, quod capite sequenti apparet, cæsus, atque in carcerem missus est à Phassur filio Emmer sacerdote, qui constitutus erat princeps in templo. Ac tunc Ieremias iterum protulit illa verba. *Domine exercituum probator iusti, qui vides renes, & cor, videam quæso vltionem tuã ex eis. Tibi enim reuelaui causam meam.* Hæc Ieremias, non ex se optans ista aduersus Iudæos; verum non amplius sese Dei indignationi opponẽs. Ex quo contigit, vt Deus nõ modo Hebræos grauissime puniret, ac sacerdotes sacræ potestatis, & immunitatis contaminatores, incipiẽs, vt habetur in diuinis libris, *à domo sua; & à sanctuario,* sed totius orbis regna euerteret, vniuersos populos acerrime percuteret eodẽ, quo suos domesticos (nam tales erant Hebræi respectu aliarũ gentiũ) sæculo, quod habetur cap. 24. & nos late explicauimus lib. 4. cap. 9. de Ruinis gentium. Propter hæc igitur, vere pertinent ad Ieremiam, sacerdotiumque diuinum, quod Deus, & Christus ordina-

dinauit, quæ Deus ad illum dixit cap. 1. *Ecce dedi verba mea in ore tuo. Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes.* Sed quanam ratione hæc Ieremias, atque in primis ipsi sacerdotes, ac Deo consecrati viri isthæc efficiunt? Per sacrificia, & preces; dum vel horum vim subtrahunt aliis in bonum diuinum, vel aliis communicant in bonum diuinum simul, atque humanum. Quocirca cum Christo soli data sit omnino excellentiæ potestas, qua potest qualitercumque immutare quaslibet creaturas, non tamen prorsus ad nihilū redigere, aut creare, vt placet S. Thomæ. Per illam tamen Ecclesiæ suæ suffragatur, vt sicut per actiuam potestatem, sacramentaque sacerdotes valent maxime creaturas suo modo immutare, ita per modum suffragij, propter sacrificia, precesque oblatas, hæc Deo, Christoque præordinante, ac subordinante, vel ad euersiones, vel ad constitutiones regnorum, valeant congruis modis impetrare, vt Christus explicet in terris inter homines, excellentissimę, ac diuinissimæ potestatis, actus cum sacerdotij, siue diuinitatis iura confringuntur.

Non est itaque excusatio principibus sæcularibus, vbi sacra iura imminuunt, quæ nisi in melius promoueantur, vel Pontifex ipse summus imminuere haud potest: transferri ex alijs in alias res, loca, & personas iustis de causis possunt, tolli prorsus, immutabiliaque immutari haud queunt, neque dispensatio Pontificis absque sufficienti causa quidquam potest in conscientia coram Deo. dissipatio namque esset, vt Sanctus Bernardus libro de dispensatione aiebat, non dispensatio. & notāt Doctores cap. ad audientiam, 4. de rescriptis, cap. non potest, de præbendis lib. 6. Quamobrem bene facit Pontifex summus, vbi de consilio fratrū precibus præmissis, maturaque, nec præpropera deliberatione isthæc concedit, neque adest causa resiliendi à proposito sacri iuris, aut pertinentis ad sacra transferendi.

Ob hæc peccarunt principes illi sacerdotum, qui contra iura sacræ immunitatis Ieremiam sacerdotem male habuerunt, ac propterea primi omnium pœnas luerunt. & tamen eadem sacra potestas maxime per Ieremiam, cum videbatur apud gentes, & ab ipsis gentibus oppressa, est euecta, regnaque in terris singula subuertit, ac noua excitauit. Quod etiam cōtingere in Ecclesia Christi, quoties illi eadem contingunt,

ape-

aperuimus late vltimo de Signis Ecclesiæ Dei, summatimque aliquid ad finem libri huius à nobis perstringetur. Sic etiam tempore Moysis, cum populus Hebræus, qui veram religionem potissimū sustinebat, à Pharaone est oppressus, ecclesiasticam suam potestatem, libertatemque per manum Moysis sacerdotis exerens altissime euexit.

Abducto in seruitutem populo Hebræo, sacerdotalis tamen potestas non est in ipso per gentes extincta, sed honorificentissime habita non modo, quia nihil non detulere Ieremiæ, potestatemque illi omnium liberalissime fecerunt; sed etiam quia præpositus est terræ Iudæorum toti regendæ Godolias filius Ahicam filij Saphan, vt habetur cap. vltimo quarti Regum. Ahicam vero fuit is, qui propugnator fuit Ecclesiasticæ potestatis in defendēdo Ieremia, ne occideretur, quod legimus cap. 26. Ieremiæ. Ac licet postea fuerit occissus, tamen qui remansere ex Hebræis in Iudæa, opulētiam nacti sunt magnam, neque destitere ab offerendis in loco templi quamuis euersi donis, vt habetur capite quadragesimo, sequentique Regum quarti. Et Sacerdotes remansere, maximè vero, qui bello vigente dispersi abierant in propinquas regiones, & redierunt abeuntibus Chaldæis. Sic itaq; restituta est Sacerdotibus quædam libertas, ac potestas. Amplius vero sciendum nobis est illud, Hebræis quamuis abductis in Babyloniam suos tamen fuisse Sacerdotes, quibus obedirent in omnibus, quæ lex iuberet, ac proinde eis omnia præstarent, quæ à lege imperabantur, ac proinde sub gentilium Regibus fuisse Hebræorum Sacerdotibus suam libertatem simul, & potestatem, quod apparet ex ipso Ezechiele. Nam cap. 20. inducūtur seniores Israel, qui ab Ezechiele requirant quid agendum sit, & quid iudicandum. & 22. Sic Deus ad Ezechielem quasi iudicem totius populi, *Et factum est verbum Domini ad me dicens: Et tu fili hominis nonne iudicas? nonne iudicas ciuitates sanguinum?* Amplius autem populo fuisse suos iudices, penes quos esset vitæ, ac necis potestas, constat ex historia Susannæ, in qua seniores morti adiudicant Susannam, quo tempore Daniel erat annorum tantum duodecim. Quocirca erant in Hebræo populo, quibus potestas esset damnandi ad mortem. Multo igitur magis erat Sacerdotibus sua potestas, ac libertas à Nabuchodonosoro integra relicta. Certe cum Daniel interpretatus est somnium Nabuchodonosori, legimus illa cap. 2. *Rex, ait, Danieli*

nieli. Vere Deus vester Deus deorum est, & Dominus Regum, & reuelans mysteria, quoniam tu potuisti aperire hoc sacramentum. Tunc Rex Danielem in sublime extulit, & munera multa, & magna dedit ei: & constituit eum Principem super omnes prouincias Babylonis, & præfectum magistratuum super omnes sapientes Babylonis. Daniel autem postulauit à Rege; & constituit super opera prouinciæ Babylonis Sidrach, Misach, & Abdenago, ipse autem Daniel erat in foribus Regis. Hæc ibi. quæ cum verissima sunt, est etiam verissimum, Sacerdotibus fuisse in Hebræos omnium supremam potestatē, iuxta ipsorum leges. Nam volunt multi Danielem fuisse genere paterno è tribu Leui, materno è tribu Iuda. Ita Dionysius Carthusianus, & Isidorus in libro de vita, & obitu sanctorum veteris testamenti innuit eum fuisse è Regali, ac Sacerdotali prosapia.

Adiuuat hāc opinionem, quod S. Hieronymus in præfatione commentariorum in Danielem, citat translationē septuaginta interpretum, quæ in principio decimi quarti capitis habebat, Danielem fuisse è tribu Leui, ac Sacerdotem. Quod autem scribunt aliqui eam translationem corruptam, neque id probant, neque est asserendum modo vllo, nisi probetur. Sed confirmatur sententia memorata ex eo, quod Danieli patria fuit Bethoron Leuitis assignata, quod tradit sanctus Epiphanius libro de vita, & obitu prophetarum. Illud absque dubitatione est affirmandum, si quis velit superiora in dubium reuocare, Danielem fuisse Deo cōsecratum, licet aliquis eum nolit esse è tribu Leuitica, & idcirco in sacrorum virorum cœtu reponendum, veluti erant primogeniti oblati, in quibus fuit etiā Samuel, fuere Nazaræi, Nathinæi, Prophetæ, & alij; ac propterea virginitatem perpetuam coluisse, quod asseuerant Damascenus libri quarti de fide Orthodoxa cap. 25. Dorotheus in synopsi, Epiphanius in vita ipsius, Hieronymus libro aduersus Iouinianum, Origenes homilia quarta in Ezechielem. Similiter & aliud statuendum nobis est, fuisse à Daniele Iudæorum iudices constitutos è legis mandato, ac propterea Leuitis Leuitas, ita vt hi propria libertate potirentur, ac proinde etiam Pontifici summo, qui, vt cognoscimus, fuit Iosedech, summam potestatem fuisse, de quibus egimus ad finem tertij libri. Idque eo magis, quod Nabuchodonosorus veri Dei cultum secutus est, vel anno secundo, quo regnare cæpit, vt apparet capite secundo Danielis, ac vult ibi Theodoretus, vel septimo post

excisam Hierosolymam, quod Iosephus libro Antiquitatum scribit. Nam veræ pietati, ac religioni adhæsisse Nabuchodonosorum tradit sanctus Augustinus tractatu vndecimo in Ioannem, Hieronymus, aliique in cap. 3. Danielis in quo sic, *Nabuchodonosor, ait, Benedictus Deus eorum Sidrach, videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit Angelum suum, & eruit seruos suos, qui crediderunt in eum, & verbum Regis immutauerunt, & tradiderunt corpora sua, ne seruirent, & ne adorarent omnē deum, excepto Deo suo. à me ergo positum est hoc decretum, vt omnis populus, tribus, & lingua quacumque locuta fuerit blasphemiā contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, dispereat, & domus eius vastetur; neque enim est alius Deus, qui possit ita saluare. Tunc Rex promouit Sidrach, Misach, & Abdenago in prouincia Babylonis Nabuchodonosor Rex omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in vniuersa terra, pax vobis multiplicetur. Signa, & mirabilia fecit apud me Deus excelsus: placuit ergo mihi prædicare signa eius, quia magna sunt, & mirabilia eius, quia fortia & regnum eius regnum sempiternum, & potestas eius in generatione & generationem.* Hæc ille. E quibus constat eum vero Dei cultui fuisse addictum. proptereaque voluisse Sacerdotibus, ac Pontifici ipsorum summo suam restitui tum libertatem, tum potestatem, sicuti lex Dei veri iubebat. Eadem vero dicenda, cum Balthasar Patri succefsit, ac voluit Danielem tertium esse in Regno.

Post hos & Darius, de quo sic cap. 3, *Placuit Dario, & constituit super Regnum satrapas centum viginti, vt essent in toto Regno suo, & super eos principes tres, è quibus Daniel vnus erat, vt Satrapæ illis redderent rationem, & Rex non sustineret molestiam. Igitur Daniel superabat omnes Principes, & Satrapas, quia spiritus Dei erat amplior in illo. porro Rex cogitabat constituere eum super omne regnum.* Et post. *Darius scripsit vniuersis populis, & tribubus, & linguis habitantibus in vniuersa terra. Pax vobis multiplicetur. A me constitutum est decretum, vt in vniuerso Imperio, & regno meo tremiscant, & paueant Deum Danielis. ipse est enim Deus viuens, & æternus in sæcula. & regnum eius non dissipabitur, & potestas eius vsque in æternum. Ipse liberator, atque saluator faciens signa, & mirabilia in cælo. & in terra.* Hæc ille. E quibus multipliciter apparet, necessario nobis esse dicendum, imperantibus Nabuchodonosoro, posteris eius, ac Dario Medo, qui vna cum Cyro regnauit,

uit, semper Hebræorum Sacerdotibus eorumq; Pontifici summo illibatā fuisse, tum libertatem, tum potestatem in Hebræos, quæ illis à lege ex Dei mandato dabatur. Nam Reges illi voluerunt Dei legem seruari ab Hebræis, & qui post ipsos Reges primum locum tenebant, in omnibus eorū regnis Hebræi erant, ac vel sacerdotes è Leuitica tribu, vel ex ijs, qui Deo, diuinisque se dedicabant, quod apparet quoque ex historia Susannæ, atque è loco Ezechielis adducto. Confirmatur hoc ex ijs, quæ apertissime consecuta. Nam Cyrus, simulatque iniuit regnum, non modo hæc rata habuit, sed ampliora est largitus; nempe vt Hebræi redirent in patria loca, sacerdotumque imperio parerent, ac sacerdotes liberi & immunes forent: amplius vero, vt è reditibus regiis plurima eis præstaretur. Nam sic primi Esdræ cap. 6. *Anno primo Cyri Regis, Cyrus Rex decreuit, vt domus Dei ædificaretur, quæ est in Hierusalem in loco, vbi immolent hostias; & vt ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudinem cubitorum sexaginta, ordines de lapidibus impolitis tres; & sic ordines de lignis nouis: sumptus autem de domo regia dabuntur: sed & vasa templi aurea, & argentea quæ Nabuchodonosor tulerat de tẽplo Hierusalem, & attulerat in Babylonẽ, reddantur & referantur in templum in Hierusalem.* Et mox. *Sed & à me præceptum est, quid oporteat fieri à presbyteris Iudæorũ illis, vt ædificetur domus Dei, scilicet vt de arca Regis, id est de tributis, quæ dantur de regione trans flumen, studiose sumptus, dentur viris illis, ne impediatur opus; quod si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hœdos in holocaustum Deo cæli frumentum, sal, vinum, & oleum, secundum ritum sacerdotum, qui sunt in Hierusalem, detur eis per singulos dies, ne sit in aliquo querimonia, & offerant oblationes Deo cæli, orentque pro vita Regis, & filiorum eius.* At Darius ita scripsit, vt legimus 3. Esdræ 4. *Omnibus præfectis, qui erant in Syria, & Phœnice, & libano scripsit epistolas, vt traherent ligna cedrina à libano in Hierusalem, vt ædificarent eam eis* (Iudæis) *ciuitatem, & scripsit omnibus Iudæis, qui ascendebant à regno in Iudæam pro libertate, omnem præpotentem, & magistratum, & præfectum non superuenire ad ianuas ipsorum, & omnem regionem, quam obtinuerant immunem esse eis, & Idumæi relinquant castella, quæ obtinent Iudæorum, & in structuram templi dare per singulos annos talenta viginti vsque dum peredificaretur, & super sacrarium holocautomata vstulare quotidie, sicut habent præceptum, alia ta-*

lenta decem offerre per singulos annos; & omnibus, qui procederet à Babylone, condere ciuitatem, vt esset libertas tam ipsis, quàm filijs eorum, & omnibus sacerdotibus, qui pracedunt. scripsit autem, & quantitatem, & sacram stolam dari iussit, in qua deseruirent, & Leuitis scripsit dare praecepta. Hæc Darius. e quibus apparet non modo immunes fuisse sacerdotes, sed etiam stipendia, alimentaque, & sumptus in diuina habuisse: amplius vero ipsos reliquis Iudæis præcepta dedisse. Quamobrem non legimus Hebræis in Iudæa præpositos fuisse, qui permanserint, nisi Pontifices summos, Iesum, Ioacim, Eliasib, Ioiada, Ionathan, Ieadoam, vt è cap. 12. Esdræ lib. 2. licet à principio Zorobabel vna cum populo sit in Iudæam profectus, templumque perfecerit, quæ constat è cap. 2. Aggei 3. Zachariæ, qui idcirco cap. 4. sic ait. *Hoc est verbum Domini ad Zorobabel dicens: non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo dicit Dominus omnipotens.* Hæc vates sanctus. Futurum vero, vt soli sacerdotes præessent, prædixit Ezechiel cap. 44. his verbis. *Sacerdotes autem Leuitæ filij Sadoc, qui custodierunt ceremonias sanctuarij mei, cum errarent filij Israel à me, ipsi accedent ad me, vt ministrent mihi, & stabunt in conspectu meo.* Et mox. *Et cum fuerit controuersia stabunt in iudicijs meis, & iudicabunt leges meas.* Hæc ille. è quibus apparet Persarum Reges dimisisse, aut semper, aut plerumque sacerdotibus immunitatem suam, Pontificique summo summã in omnes Hebræos potestatem, donec ad Iaddum, qui Ieadoas à Nehemia vocatur, Respub. peruenit. quo tempore conturbatis admodum rebus, vt alibi adnotauimus, Alexander magnus euertit regna Persarum. Quid porro contigerit his verbis exponit Iosephus libri vndecimi capite octauo. *Alexander præuidens multitudinem vestibus albis indutam; Antistites vero cum byssinis stolis, & Principem sacerdotum hyacinthina, & aurea stola, super caput habentem cydarim, & super laminam auream, in qua scriptum erat Dei nomen; adijt eum solus, & numen adorauit, & principem sacerdotum primus veneratus est. Omnibus vero Iudæis vna voce Alexandrum salutantibus, & circumstantibus, Syriæ Reges, & reliqui hoc facientem stupuerunt, corruptamque Regis mentem putauerunt. Parmenio vero solus eum interrogauit, cur omnibus eum adorantibus ipse adorasset principem sacerdotum gentis Iudææ. Cui ille: Non hunc, inquit, adoraui, sed Deum, cuius principatu sacerdotij functus est; nam per somnium in huiusmodi eum habitu conspexi, adhuc in*

Deo

Dio ciuitate Macedoniæ constitutus. Dumque mecum cogitassem posse Asiam vincere, incitauit me, vt nequaquam negligerem, sed confidenter transirem. Nam se perducturum meum dicebat exercitum, & Persarum traditurum potentiam: ideoque neminem alium in tali stola videns, cum hunc aduertissem, habens visionis, & probationis nocturnæ memoriam, salutaui. Exinde arbitror diuino iuuamine me directum, Dariumque vicisse, virtutemque soluisse Persarum. Propterea, & omnia, quæ meo corde sperantur, prouentura confido. Postquam Parmenioni locutus est Principem sacerdotum honorans, occurrentibus reliquis sacerdotibus, ad ciuitatem vsque peruenit; & ad templum ascendens, sacrificauit Deo, secundum sacerdotis ostensionem. ipse autem sacerdotum principi, & reliquis sacerdotibus munificenter multa donauit. Allato vero ei volumine Danielis, in quo scriptum erat, quendam Græcorum deuicturum Persarum potentiam, arbitratus se ipsum esse, quem scriptura significabat, gauisus est. Et tunc quidem multitudinem dimisit. Postea autem die conuocans eos iussit petere, quas vellent donationes accipere. Principe vero sacerdotum petente, vt liceret patrijs vti legibus, & septimum annum sine tributis esse mandaret, omnia concessit. Cumque ab eo postulasset, vt Iudæos in Babylone, & Mediæ gente præciperet suis potiri legibus, promisit libenter facere, quæ poscebant. Dicente vero ipso ad multitudinem, si quis eligeret ei militare, permanens in patrijs legibus, & secundum eas viuens, paratum se eos ducere, se pugnaturos cum eo dixerunt.

Defuncto Alexandro Magno Syriam tenuit Ptolemæus Lagi filius ab initio Iudæis infestus; postea vero amicissimus, ex quo scilicet eorum religionem proprius agnouit; custodiam namque illis locorum munitorum commisit, & pari cum Macedonibus, qui cuncta moderabantur, iure esse constituit, sua sacerdotibus iura illæsa dimittens, quod libro duodecimo tradit Iosephus cap. 1.

Ptolemæus autem cognomento Philadelphus, qui similiter imperio Syriam continebat, tanta præstitit Hebræorum sacerdotibus, quanta neque ipsi Hebræorum Reges Hebræis videntur præstitisse. Producamus hic epistolam, quam refert Iosephus libri duodecimi capite secundo. *Rex Ptolemaeus Eleazaro principi sacerdotum salutem. Multis habitantibus sub imperio meo Iudæis, quos Persæ, cum potentes fuissent, in seruitutem traxere; quorum aliquos pater meus ad militiam maioribus sti-*

pendijs deputans honestauit; alijs autem in Aegyptum cum eo ambulantibus, castella, & eorum custodiam demandauit, vt sint Aegyptijs in terrorem. Cum vero ego principatum suscepissem, omnes clementer tractaui, præsertim ciues tuos, quorum plus centum millia captiuos, & seruientes remisi, possidentibus eos pro redemptione pecunias persoluens. Et mox. *porro volens & istis, & omnibus per vniuersam terram Iudæis præstare libertatem, leges vestras Hebraicis litteris conscriptas translatas litteris Græcis, in nostras, in mea bibliothecea decreui reponere*. Hæc ille. Sed operæ pretium est cognoscere. quantæ magnificentiæ mensam aureã templo exterus Rex hic donarit, omnino contendens superare quandam, quæ in eo pretiosissima erat. Sic igitur Iosephus capite eodem.

Huius duorum semis cubitorum longitudinem, latitudinem vero vnius, altitudinem vnius, & semis construxerunt, totam de auro formantes eam. Coronam quidem in palmũ conferunt, frontispicia vero versatilia sculpturam habentia ornatam, speciẽ restis ex tribus partibus mire simulantem. Triangulis enim existentibus frontispicijs, vnusquisque angulus eandem formæ dispositionem habebat. Quæ dum verterentur, vnam, & non diuersam speciem demonstrabant. Porro coronæ pars, quæ sub mensa erat inclusa, pulchre constructa fulgebat: pars autem quæ de foris apparebat, artificij decore plus culta splendebat, quia visui, vel spectaculo patebat. Vnde proceritatem partium ambarum acutam fieri contigerat, ne vllus angulus trium, vt prædiximus, existentium in transductione minor videretur. Dispositi vero erant in modum funium tornofactorum pretiosissimi lapides, aureis sphærulis per foramina inclusi. Partes autem, quæ per latera coronæ cernebantur, in speciem ouorum optimo lapide factorum figuratæ nitebant, sculpturæ virgulas imitatæ: quæ spissæ circa mensam voluebantur. Ob horum autem dispositionem circunduxerunt opifices tornatam omnium fructuum naturam, vuas pendentes, aristas surgentes, mala granata conclusa. Lapides autem secundum genus prædictorum fructuum, ad proprium vniuscuiusque colorem formatos, circa totam mensam ex auro ligabant. Sub corona quoque ouorum similis ordo, seu virgarum constiterat, vt ex ambabus partibus eandem operis varietatem, causamque, species mensæ constructa proferret: ne frontispiciorum, vel coronæ positio in altera parte mensæ conuersa, videretur esse diuersa: sed eas vsque ad pedes facies operis extenderet. Nam ductile aurum

quatuor digitis latum, secundum totam mensæ latitudinem, super quod pedes eius imponerent, fecerunt: deinde sphærulis, & clausuris eos cum corona mensa construxerunt; vt eundem artificij, vel magnificentiæ visum præberent; in quamcumque partem mensa conuerteretur. Super mensam autem Meandrum fluuium sculpserunt, lapides pretiosissimos in medio eius tamquam stellas vario colore ponentes. Nam carbunculi, vel smaragdum iucundo aspectu fulgentes miserunt, aliorumque genera lapidum, qui vel industria, vel æmulatione digni per excellentiam natura cunctis existunt. Post Meandrum autem completum, in speciem funis, quidam circumferebatur in medio figuram sublongam, & rotundam habens: super quod crystallinus lapis erat, vel electri impositi, pari penè formarum aspectu, qui delectationem miram intuentibus præstabant. Capita vero pedum eius similia lilijs fabricauerunt, curuationem brachiorum habentia sub mensa reflexam: intus vero rectum instar lilij germen videbatur: quod lapis carbunculus in palmum factus, figuram crepidinis ostendens, & latitudinem octo digitorum habens, sustentabat. Nam super eum pedum omne pondus innittebatur: sculpserunt etiam tenuissimo, vel laboriosissimo torno vnumquemque pedum: in quibus hederæ vel vitis palmites, cum vuis existentibus eminebant: vt nihil à veris discrepare putarentur: si quidem ad auræ flatum, pertenuitatem, & extensionem summitatis suæ commota, imaginationem naturalium arte præbebant. Verum etiam figuram totius mensæ tribus tabulis construxere: compagine partium inuicem ita colligata: vt inuisibilis existeret, nec intelligeretur earum insertio. Crassitudo vero mensæ non minus dimidio cubito fuisse cognoscitur. Talis ergo obtinet mensis, multa Regis munificentia, vel pretiositate materiæ, et varietate pulchritudinis, & industria artificum studiosè perfecta est: & licet magnitudine prioris Deo dedicatæ mensa, non distaret, artificio tamen, & nouitate, vel claritate facturæ, valde melius, & splendidius elimata fulgebat. Crateres etiam aures duo, sculpturam vipeream ab inferiore parte vsque ad cingulū habentes lapidibus varijs in squama conclusis. Dehinc super eos fecerunt Meandrum altum cubito, compositione lapidum diuersorum specie magna fulgentem: in quo virgarum ordo instabat, de quibus complexionibus similis vsque ad labrum protrahebatur. Per medium quoque quatuor digitum scuta pulchris lapidibus inserta, decorem craterarum ostendebant, quorum labra liliorum folijs, & vuarum floribus in orbem productis corona

complectebatur. Et aureos quidem crateras duos capientes, vtrosque amphoram, huiusmodi construxerunt. Argentei verò clariorem speculis splendorem emittebant, vt certius in his facies aspicientium videretur. Insuper fecit Rex pateras triginta ex auro, nec non omni lapide pretioso, & circundatæ folijs hæderæ, vel bracteolis, quasi vitis cælatura artificiosè obumbrabantur. Hæc autem ideo ita fiebant, quod per scientiam opifices arte mira reliquos anteirent, & multo melius studio, vel munificentia regis formabantur. Non enim tantum incessanter, & large opificibus impendia præstabat, quantum, & publicorum negotiorum relictis regiminibus, ipse operantibus semper instabat, & frequenter artifices visitabat.

Hæc igitur templo donauit Ptolemæus Philadelphus, haud contentus Iudæis quidem vna cum libertate tot, ac tanta largiri; Sacerdotibus vero omnem potestatem, qua iure potiuntur illibatam tutari. *Principi autem* (hæc sunt capite eodem Iosephi verba.) *Sacerdotum Eleazaro destinauit per eos lectos cum argenteis pedibus decem, & conuenientem eis omnem supellectilem, & calicem talentorum triginta, insuper stolas decem, & purpuram coronamque decoram, & lineas de bysso centum, præterea & pateras, & trullam, & libatoria, & crateras aureos duos Deo vouendos.*

Sed & (hæc sunt verba duodecimi libri capite tertio.) *Seleucus Nicanor in ciuitatibus, quas per Asiam ædificauerat, & inferiore Syria, & in ipsa Metropoli Antiochiæ republica sua dignos* (Iudæos) *effecit, & æquum eis honorem cum habitatoribus Macedonibus, & Græcis esse iussit.*

Quid vero Antiochus? audiamus eundem Iosephum capite eodem. *Primum constituimus propter pietatem eis* (Iudæis) *præstare ad immolationes victimarum, & vini, & olei, & libaminis pretium, argenteorum viginti millia, & ad similam secundum prouincialem legem, tritici modios mille quadringentos septuaginta quinque & salis modios trecentos septuagintaquinque. Præberi autem hæc, inquit, eis volo secundum mea mandata, & opus templi constitui, & porticus, & quidquid aliud oportet refici. Materies autem lignorum deponatur ex ipsa Iudæa, & ab alijs gentibus, & à libano, nullo pro his exigente vectigal. Similiter & in alijs, in quibus oportet, clarissimam templi geri volumus ædificationem. conuersetur etiam omne genus eorum secundum proprias leges: relaxentur Sacerdotes, & scribæ templi, & cantores sacri à tributis,*

quæ

quæ pro suo capite dabant; & à regio vectigali, vel ab alijs cunctis operibus, vt pro opere eorũ ciuitates habitationibus hominum aptæ reddantur. His quoque qui vel nunc habitant, vel habitaturi conuenient, donamus tributa vsque ad mensem Hyperueretæum: & per tres annos liberamus eos à tertia parte fiscalium, quatenus eorum læsio releuetur. Et quicumque ab ipsa ciuitate ad iugã seruitutis abstracti sunt, ex ipsis genitos libertati donamus, & substantias eis reddi præcipimus. Epistola quidem hæc continebat. Ornato autem templo edictum per omne suum misit imperium, in quo continebatur, neminem alienigenarum intra muros templi ingrediendi habere licentiam: nec Iudæos, nisi quibus mos est purificatos secundum patriam legem, neque inferre in ciuitatẽ equinas carnes, neque mularum, neque ferarum mansuetarum, vulpium, aut leporum, aut pardorum: & generaliter omnium animalium, quæ Iudæis interdicta sunt: vt nec pelles eorum liceret afferri, neque aliquid eorum intra ciuitatem liceret pasci: sed solitis parentum victimis, ex quibus & Deo oportet sacrificari, vti permissum est. Qui autem aliquid horum transgressus fuisset, iussit vt mulctatus Sacerdotibus persolueret pecuniæ drachmas tria milia.

Hæc igitur isti. Seleucus verò Antiochi successor, *De redditibus* (ait, auctor secundi libri Machabæorum cap. 3.) *suis præstabat omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.* Hæc ibi. Illud autem mirabilissimum contigit ad templorum libertatem spectans. Nam cum forent in eo talenta auri ducenta, argenti quadringenta à priuatis deposita, missus est à Rege Seleuco, qui putabat hæc ad ærariũ publicum pertinere Heliodorus, vt auferret illa. Ingressus est hic cum multis, vt illa auferret. quid euenerit, narrat eodem capite idẽ scriptor, *Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimẽtis adornatus. isque cum impetu calces priores Heliodoro elisit; qui autem sedebat, videbatur arma habere aurea. alij etiam apparuerunt duo iuuenes virtute decori, optimi gloria, speciosique multis plagis eum verberantes. subito autem Heliodorus concidit in terrã, eumq; multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum eiecerunt.* Et mox. *Tunc vero ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam, vt inuocaret altissimum, vt vitam donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus. considerans autem summus Sacerdos, ne forte Rex suspicaretur malitiam aliquam ex Iudæis circa Heliodorum consum-*

ma-

uiatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem: cumque summus Sacerdos exoraret, ijdem iuuenes, ijsdem vestimentis amicti astantes, Heliodoro dixerunt: Oniæ sacerdoti gratias age; nam propter eum Dominus tibi vitam donauit. Tu autem à Deo flagellatus nuncia omnibus magnalia Dei & potestatem. Ex his dictis non comparuerunt. Et post. *Cum autem Rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel Hierosolymam mittere ait, si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc & flagellatum eum recipies, si tamen euaserit. Nam ipse, qui habet in cælis habitationem, visitator, & adiutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percussit, ac perdit.* Hæc ibi, è quibus multa colligimus.

Primum. Putasse Heliodorum, Regemque illas pecunias pertinere ad ærarium publicum, siue id crederent, siue credi vellent. Certe poterat Regio iure, nisi diuina lex, ac naturalis à coæuo mortalibus, & Angelis iure incipiens, ac templorum libertatem sanciens obstitisset, auferre, non quidem, vt sibi haberet, sed vt videret, an ad priuatos pertinerent; aut etiam iubere, ne loco illo pecuniæ seruarentur. Nihil huiusmodi fas illi fuit.

Secundum. Deum voluisse Heliodorum castigari ab equis, atque vt equis esset, aut esse videretur quidam naturam mouens, atque à Deo missus instinctus, quo ferrentur aduersus impios violatores libertatis templorum, veluti stolidiores, aut efferatiores, magisve effrænes, quam sint equi, *Quibus*, ait, Dauid, *non est intellectus*.

Tertium, Non fuisse ab Angelis templi custodibus Heliodorum necatum, quod in templo, atque ab Ecclesiarum custodibus nulli sit eripienda vita, vt hic sit visitatus puniendi modus Ecclesiasticis viris non occidendi, sed ad summam flagellis percutiendi. Quamobrem recte S. Ambrosius dixit, non esse Ecclesiam more castrorum custodiendam, quod præstet plerumque intra Ecclesiam nullos milites habere, qui sanguinem fundant, eamque sanguinis effusione polluant; licet eam tueantur, extra illam tamen esse qui defendant illam, non vetuit sanctus, neque vetitum dixit, atque hæc mens videtur fuisse S. Ambrosij verba illa proferentis, non quam nonnulli fingunt aduersus Ecclesiarum sacrosanctam Maiestatem: & ideo sunt etiam, qui putent Angelis sanctis non esse hunc morem, vt noxios interficiant, sed solum vt virgis cædant, vel subtrahant patro-

clinium suum, ex quo fit, vt dæmones occidant, torqueantque, & in miserias multas adducant cælesti patrocinio nudatum.

Quartum. non absolui, aut adiuuari ecclesiasticæ libertatis oppugnatores, & violatores, nisi precibus, atque auctoritate Pontificumque, vitamque illorum suo modo poni in horum potestate.

Quintum. nihil atrocius posse desiderari, expeti, ac fieri ab hostibus aduersus hostes suos, nisi vti hi violent ecclesiastica iura; atque hoc vel ipsi impij senserunt, experti sunt, palam prædicauerunt, vt discant ab impijs pietatem, nisi velint à piis, impij Regum, principumque sæcularium consiliarij, ne dicamus Sacerdotes, Theologi, & Iurisconsulti.

Post hæc inciderunt tempora Antiochi Epiphanis, atque eorum, qui Iudæos opprimere conati, pessimo exitu vitam conclusere, vt ostendimus libro quarto de Ruinis gentium cap. 8. & latius libro 13. de Signis Ecclesiæ Dei capite vndecimo. Quantum pertinet ad ecclesiasticam potestatem finis hic fuit. Machabæi victores regno simul, ac pontificatu potiti, latissime omnium, quicumque vmquam fuerint Hebraici sanguinis Regum, dominati sunt. Idumæam namque omnino in suam potestatem redigere, quod neque Dauidi, neque Salomoni contigit: præterea vero in mari Mediterraneo Stratonis turrem, Apolloniam, Ioppem, Tamniam, Azotum, Gazam, Anthedonem, Paphiam, Rhinocoluram, multaque alia, quæ numquam fuerant hebraicæ ditionis, vt apparet è Iosephi libris 13. cap. 21. & 14. cap. 3. Quod scilicet ecclesiastica libertas, ac potestas, quo magis, & quo diutius opprimitur eo magis, & eo diutius cælesti ope extollatur, atque amplificetur, quod maxime continget temporibus Antichristi, vt merito S. Gregorius dixerit in psal. 4. pænitentialem, libertatis ecclesiasticæ oppugnatores esse inferorum portas.

Oborta vero inter posteros Machabæorũ contentione, Aristobulũ, scilicet atque Hyrcanũ, Romani ex vna, Parthiq. ex altera parte aduersus alterã sunt aduocati. Quo tempore Pompeius Hyrcano fauens penetralia templi est ingressus, & cum eo *multi viderunt*, ait Iosephus decimi quarti libri cap. 8. *quæ non liceret nisi sacerdotibus intueri. Inuenerunt autem mensam auream, & circa eam candelabra, vel libatoria non pauca, hec non & aromatum multitudinem, & in thesauris sacras pecunias duo milia talenta, quas Pompeius contingere noluit propter pietatem.*

etiamque hoc dignum sua virtute perfecit. Sic ille. Atqui Pompeius poterat tamquam victor, siquidem libuisset, eas pecunias capere; quamuis idem Pompeius antiquas Iudæorum ditiones valde coangustauerit, immunitatem tamen suam; libertatemque Pontifici summo Hyrcano, & sacerdotibus reliquit. Postea vero Caius Iulius Cæsar summa rerum potitus, non modo Hyrcanum pontificem permisit esse; sed etiam Iosephus adducto libro refert verba decreti ab ipso conscripta, quibus ita loquitur. *Hyrcanum Alexandri, filiosque eius rectores Iudæorum esse, & principatum sacerdotij gentis Iudaicæ semper habere secundum patrios mores præcipio: ipsum quoque, filiosque eius auxiliatores nobis, & inter viros amicissimos esse censendos: quantacumque vero iura sacerdotalia sunt, eum, vel filios eius habere decerno.* Et *exbyemationes vero militum, aut pecunias exigendas ab eis minime probaui, & nullus vel præses, vel dux, vel legatus in finibus Iudæorum auxilia colligat, vel militibus liceat pecunias exigere ad hyemandum, vt pro nomine alicuius, sed vndique esse liberos; quæcumque postea habuerunt, vel emerunt, vel possederunt, omnibus his eos potiri, & Ioppem ciuitatem; & de Sydone modios viginti millia sexcentos septuaginta quinque per singulos annos, & dari etiam licentiam Hyrcano, omnibusque ab eo missis, vt cum* Senatoribus *in ludo gladiatorum, vel bestiarum sedentes spectent*. Rursus idem refert ab eo scriptum ad multas ciuitates, & ab aliis etiam Romanis magistratibus, ne Iudæi prohiberentur, *secundum*, inquit, *suam viuere consuetudinem*. Denique profert multa Asiaticarum ciuitatum decreta, quibus Iudæi eadem, qua ciuitates earum, libertate fruebantur. Quocirca idem libri eiusdem capite vigesimo quinto sic de Herode ait. *Numquam enim putabat Romanos sibi regnum daturos, quod soliti erant generi sacerdotali donare*. Regnū porro est Herodi à Romanis delatū, rebus ad triūuiros redactis. Cneo Caluino secundū, & C. Asinio Coss. anno ante Christum natum trigesimo octauo. Verum nolunt ab illo initū regnum, nisi M. Vipsanio Agrippa, & L. Caninio Gallo Coss. trigesimo quinto ante ortum Christi, cum foret Pontifex, ac Rex Antigonus Assamonæus è genere Machabæorum, quod aperte tradit idem Iosephus ad finem libri decimi quarti. Veruntamen licet Herodes regno potitus esset, adhuc idem subiiciebatur iudicio septuaginta duorum, quibus Pontifex maximus præerat, & quibus ius erat damnandi alios ad mortem: quod refert Iose-

Iosephus libri decimi quarti capite decimo septimo, aut decimo octauo, quod deinde est sublatum, vti diximus, anno eodem, quo Christus est conceptus. Sacerdotum tamen libertas, quoad personas, res, & loca remanebat. Non enim ius erat Herodi in illos vllum, nisi contra ius illud sibi arrogasset. Hinc ab Octauiano Imperatore est rescriptum, cum pecunias eorum sacras Herodes raperet, in hæc verba, vt Iosephus refert libri decimi sexti capite sexto. *Cæsar Augustus Pontifex tribunitiæ potestatis edicit. Quoniam gens Iudæorum fidelis, non solum præsenti tempore, sed etiam priori, & magis patri meo Dictatori Cæsari, P. Q. Romano, & princeps Hyrcanus apparuit. placuit mihi, & Senatui, cum sententia populi Romani, Iudæos suis legibus, & patrio iure frui permittere, sicut & sub Hyrcano principe sacerdotum altissimi Dei, & sacraria eorum inuiolata permanere, & pecunias ab eis ad Hierosolymam transmissas reddi custodibus pecuniarum, neque vadimonia sabbato, vel sexto die ab hora nona exigi: si quis autem inuentus fuerit auferens sacrosanctos eorum codices, aut pecunias à Synagogis, huiusmodi sacrilegio teneatur; & substantia eius publico deputetur.* Hæc Octauianus. E quibus liquet, Herodi regiam potestatem ita fuisse concessam, quatenus Hebræorum leges permittebant, vt supra ad finem tertij libri dicebamus. Sed is miris modis omnia conturbauit, licet sæpius fuerit Romæ accusatus, suorumque actuum rationem reddere compulsus ob homicidia, criminaque diuersa à se commissa.

Ex his igitur omnibus apparet, ex eo tempore, quo Deus eduxit Abrahamum ex vrbe Chaldæorum, vsque ad Christum fuisse à Deo admirabiliter inter medios hostes, siue vt ait Dauid, *in medio inimicorum suorum* conseruatam sacerdotibus hebræis sinceræ religionis cultoribus immunitatem, libertatemque in omnibus, ac plerumque etiam regiæ potestatis in omnia maximam participationem, per ipsosmet inimicos, & hostes. Neque ausas fuisse, aut valuisse plerasque omnes gentes, & earum summos, ac potentissimos Reges, per annorum duo millia & amplius eam tollere, aut minuere; fueruntque hi Amorrhæi, Philisthæi, Chananæi, Syri, Idumæi, Aegyptij, Arabes, Assyrij, Babylonij, Persæ, Græci, ac denique Romani, vel subiectæ his totius orbis gentes, cum dominarentur eis Nabuchodonosorus, Persæ, Græci, ac Romani. adeo ius sacrosanctæ potestatis, quæ residet in Ecclesia, popu-

loque ipsius Dei, mirabiliter immutabile est, atque æternum.
Quamobrem sic argumentamur.

Primo. quicumque non conseruat veræ religionis cultoribus sacerdotibus suam libertatem in omnibus, regiamque potestatem, quam cunctæ gentes orbis, dæmonibus, & idolis addictæ conseruarunt, est peior illis: at aliqui dicuntur principes, Theologi, Iurisconsulti, Consiliariique inter Christianos huiusmodi. Quid igitur dicemus esse peiores illis magis addictos dæmonibus, & idolis? Nemo dicat. siquid egere, non aduerterunt. alioquin deploratissimæ sortis essent.

Secundo. Quicumque magis oppugnant veritatem, quam cunctæ gentes, dæmonesque ipsarum non potuerunt oppugnare, sed coacti sunt confiteri, & amplificare, peiores sunt omni gente, ac dæmone. Tales sunt memorati. Numquid ergo ijs volent esse peiores? Ne quæso hoc fit vllo modo.

Tertio. Qui sunt huiusmodi, aut sapientissimi omnium gentium, aut insipientissimi. Non est primum, cunctis sapientibus, & cunctis gentibus reclamantibus: erit itaque secundum.

Quarto. Qui magis oppugnant sacram potestatem, suosque sacerdotes, in quibus est ius status, quam cunctæ gentes inimicæ, illi sunt eius status maxime inimici: oppugnant aliqui inter Christianos. Quales igitur erunt? Nullos potero mihi persuadere esse tales.

Quinto. Qui credunt se magis aut scire, aut posse, quam sciuerint, aut potuerint, cunctæ totius orbis ab orbe condito sapientissimi, & insipientissimi, quam cuncti dæmones earum: necessario superbissimi erunt omnium creaturarum, cum dicatur de dæmone Iob. 41. *Non est potestas, quæ comparetur ei super terram.*

Sexto. qui peiores dæmonibus cunctis, & cunctis veritatis æternæ hostibus sunt, multo maioribus suppliciis apud inferos torquebuntur. An vero tales hic? quis credat? Certe resipiscent si qui errarunt. sin minus, videant, quo in periculo versentur.

Septimo. Illud est iuris immutabilis, æterni, naturalis, ac diuini, quod à nullo vnquam contrario licet maxime semper inter omnes gentes oppugnatum, tolli potuit. Talis, vt apparuit, est sacra libertas, ac potestas Ecclesiæ sanctæ, præsulumque ecclesiasticorum.

Octauo. Illud est ius maxime immutabile, naturale, ac diui-
num,

num, quod ab omni genere contrariorum licet impugnatum maxime stetit, subuersis omnibus inimicis. Talis vero, vt deduximus, est sacra libertas, ac potestas.

Nono. Neque solum fuit impugnatum ab omni contrariorum genere, sed à maximo omnium contrariorum, quod è superioribus liquet; quam maxime igitur sacra libertas, ac potestas est iuris immobilis, naturalis, ac diuini.

Decimo. Agnouerunt eam leones, quoad personas, loca, & res, agnouerunt quoad hæc omnia, similiter equi, agnouerunt bruta elementa, & animalcula quæque, ciniphes, locustæ, muscæ, ranæ, quæ constant ex ijs, quæ euenere prophetæ, & asino in euentu Ieroboam, quæ euenere Assyrijs translatis in Samariam; quæ Heliodoro, quæ Aegyptiis pugnantibus aduersus Moysem. & erunt Christiani atrociores leonibus, stolidiores equis, ac brutis animalibus, & elementis? Tanti rursus iuris agnitio communicatur quodammodo, non solum cunctis gentium sapientibus, cunctisque gentibus, sed etiam bestiolis feris, & elementis, soli in tota vniuersitate rerum Theologi, ac Philosophi quidam Christiani, neque agnoscunt, & impugnant, atque inter sapientissimos à quibusdam sapientissimis numerantur? Fieri id nullo modo potest, nisi si qui desperati sunt.

Vndecimo, & postremo. si Reges, populique ecclesiasticæ potestatis inimici, aut ex inimicissimis gentibus prognati tanta vmbræ ipsi potestatis Ecclesiasticæ præstiterunt. (Nam tales extitere Hebræi respectu Christianorum; nos enim Christi corpus, verumque habemus Christum, sed illi vmbram tantum.) Quid est ab ijs præstandum, qui filij sunt, ac loco filiorum volunt haberi?

Osten-

Ostenditur post obitum Christi late amplificatam Ecclesiasticam potestatem. cumque fuerint nonaginta tres, tum legitimi, tum non legitimi Imperatores Romanorum, præter decem, qui conati sunt exscindere Christianam religionem, cæteri non sunt ausi Episcoporũ potestatem in Christianos minuere vllo modo, sed multi conseruarunt, ac tutati sunt multis modis. Cap. VI.

CVm Christus dixerit: *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.* Matthæi cap. vltimo, ac propterea fuerit in ipsum translata omnis omnium, tam Gētilium, quam Iudæorum potestas, regia simul, ac Sacerdotalis, mirabilissimum sit illud Imperatores Romanos, ac reliquos gentium Reges ex duobus alterum fecisse, vel omnem prorsus Christi religionem conatos esse stirp itus exscindere tanquam falsam; vel Episcopis, ac Sacerdotibus suam potestatem, libertatemque intactam reliquisse in Christianos, & quoad Christianos, vti dicemus. Cogebantur enim naturali illo iure insito cunctorum mentibus fateri, concludique necessario, posse Episcopos, ac Sacerdotes in subiectos ipsis homines, quidquid ipsorum religio sancit, si detur hanc esse veram. Dato hoc, euidenter, ac necessario sequitur illud apud omnes gentes. Quia sicut Deus est omnium finis, ac propterea præ cunctis appetendus, amandus, colendus sic homines diuinis addictis in pari causa præ cunctis hominibus, amandi, colēdi in terris, sic diuina loca respectu aliorum locorum, maxime suo modo colenda, ac res diuino cultui seruientes respectu aliarum rerum. Quocirca dato illo principio practico; sequuntur illæ conclusiones necessariæ & euidentes, ex omni æuo apud omnes gentes vel efferatissimas, & insipientes iure naturali, necessario, & euidenti; sed quoniam necesse erat, vt altera è Religionibus falsa esset, vel quam colebant Imperatores Romani, vel quam Christiani: idque necessario definiendum fuerat, cum quid imperabatur ab illis con-

trarium nostræ, idcirco si res in concertationem veniebat, necessario nostræ aduersabantur, eamque funditus euertere contendebant, quoniam nostri nolebant obedire. Alioquin nostræ sua iura dimittebant, quin veritate nostrarum rerum compulsi, in quæstionem nolebant rem deuenire, ac de suo Imperio diminuere haud curabant, & imperata missa faciebant, duplex aliquando adeuntes damnum, quod & ipsorum Sacerdotes, & nostri immunes essent, aut etiam quilibet Christiani.

Propter hæc, plurima libera, & Episcoporum potestati omnino subiecta dimittebant, quod vt planissimum faciamus, sunt aliqua à nobis praus explicanda, quæ maxime faciunt ad illustrandam veritatem, diuinamque prouidentiam in sacra potestate & immunitate Ecclesiasticorum bonorũ tuenda maxime consignandam. Primumque est ante Imperatorem Constantinum tenuia fuisse Ecclesiastica bona stabilia, nisi Ecclesias, & domus Episcoporum, quod ideo prouisum fuit, ne propter ista impij Christianos vexaret, quod hodie faciunt hæretici: atque vtinam non facerent aliqui Catholici, maxime impios omnium gentium scelestissime imitantes. sciendũ præterea fuisse Episcopis, eorumque iussis adeo Christianos obedientes, vt nullus ex his quidquam sceleris admitteret, ex quo duci posset in carcerem, quod Tertullianus in Apologetico tradit. Addimus & illud, Christianorum sæcularium bona patuisse vsibus Ecclesiasticis abundantissime, etiamsi non forent Episcoporum, vel Sacerdotum. Nam sic de Christianis singulis Act. cap. 1. *Habebant omnia communia.* & cap. 4. *Ponebant ante pedes Apostolorum.* Et S. Paulus de Galathis, licet à se alienatis. *Testimonium enim perhibeo vobis, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.* Eadem de suo tẽpore ita testatur sanctus Irinæus libro 4. cap. 34. *Offerre igitur oportet Deo primitias eius creaturæ: sic & Moyses ait, non apparebis vacuus ante conspectum Domini Dei tui, vt in quibus gratus existit homo, in his gratus ei deputatus, eum qui est ab eo, percipiat honorẽ, & non genus oblationum reprobatum est, oblationes enim & illic; oblationes autem & hic; sacrificia in populo, sacrificia & in Ecclesia, sed species immutata est tantum, quippe cum iam non à seruis, sed à liberis offeratur. Vnus enim & idem Dominus. proprium autem character seruilis oblationis, & proprium liberorum, vti & per oblationes ostendatur iudicium libertatis. Nihil enim ocio-*

sum,

sum, nec sine signo, neque sine argumento apud eum. Et propter hoc illi quidem decimas suorum habebant consecratas: qui autẽ perceperunt libertatẽ (Christiani) *omnia quæ sunt ipsorum ad dominicos decernunt vsus, hilariter & libere dantes ea, non quæ sunt minora, vtpote maiorem spem habentes, vidua illa, & paupere hic totũ victum suum mittente in gazophilaciũ Dei.* Hæc S. Irinæus, eadẽ Tertullianus in Apologetico. Quocirca sportulæ dabantur aliaque necessaria Clericis, Episcopis, & cultui diuino, vt habemus ex epistola sexagesima sexta Sancti Cypriani, vel nona libri primi: ostendimus autem supra libro tertio Christianis, Clericis, Sacerdotibus, & Episcopis fuisse etiam datas primitias, decimas, aliasque oblationes, quibus non modó Episcopi se, Clericos & quæcumque ad diuinum cultum pertinebant, tueri poterant, sed inopes largissime, ac benignissime alere valerent. Antoninis Imperatoribus post Adrianum, vixit Corinthi Episcopus Dionysius, à quo discimus, quantæ Romanis Pontificibus essent opes ad hospites quoslibet Romæ excipiendos, ad inopes, tam in Vrbe, quam extra Vrbem alendos. Nam sic ille scribens ad Romanos, vt refert Eusebius libro quarto cap. 22. *Nam Romanorum consuetudinem, quæ assidue ad hanc persecutionem nostra ætate grassantem seruata est, magnopere approbans, ista scribit: apud vos is mos iam inueterauit, vt omnes fratres varijs afficeretis beneficijs, & Ecclesijs permultis, quæ in quaque ciuitate sunt, vitæ mitteretis subsidia. Sic plane non solum egentium subleuatis inopiam, verum etiam fratribus, qui sunt ad metalla damnati, opem fertis: sicque per ea beneficentiæ subsidia, quæ iam à primis Ecclesiæ vestræ iactis fundamentis passim mittere consueuistis; cum sitis Romani, Romanorum consuetudinem à Patribus traditam sedulo obseruatis, quam quidem certe beatus Sother vester Episcopus, & hactenus custodiuit diligẽter, & mirũ in modũ suo propenso studio adauxit; idque non modo opes in Sanctos reficiendos delegatas benigne subministrando, verum etiam fratres, ad ipsum aduentantes tamquam Pater indulgens, & clemens in liberos, beato ac pio sermone ad virtutem cohortando.* Hucusque Dionysius. Refert Eusebius idem libri sexti cap. 35. epistolam Cornelij Papæ ad Fabium Episcopum Antiochenũ, è qua perspici potest, quam multæ opes Pontificibus Romanis essent, quibus tum Clerici, tum pauperes alerentur. Nam sic ille de Nonato loquens, *Non ignorabat, quomodo enim poterat? Presbyteros esse.* (in Ecclesia Romana) *quadraginta sex*

Diaconos

Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolythos quadraginta duos, Exorcistas, & Lectores vna cum Ostiarijs quinquaginta duos, viduas & alios morbo, atque egestate afflictatos mille quingentos, quos omnes Domini gratia, & benignitas abunde sustentat. Ex his itaque constat plurimas ecclesiasticis opes fuisse. Secúdum est à nobis ad memoriam reuocandum. plurimi Christianorum semper extiterunt Senatores, Consules, Præfecti Prætorio, Proconsules, Præsides, Prætores, ex ipsa Imperatoris familia: & quantum ad militaria, Tribuni, Centuriones. Quod apparet ex ipsis Pauli epistolis, actisque Apostolorum. Nam secundæ ad Timotheum in fine legimus. *Salutant Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia.* Pudens autem Senator erat, Claudia vero generis Imperatorij; neque enim Claudiorum quisquam sibi gentilitium nomen assumpsisset, nisi genere eodem natus. Tiberius autem, Caius, Claudius, & Nero ex Augusti sanguine exorti Imperatores erant è Claudiorum gente omnes, vt è Suetonio in Tiberio cap. 1. & sequentibus liquet. legimus similiter in fine epistolę ad Thessalonicenses. *Salutant vos omnes sancti, maxime qui de domo Cæsaris sunt.* E quibus verbis necessario fit, multos Christianos fuisse ex ipsius Imperatoris, siue Cæsaris familia. Clemens quidem, de quo cap. quarto ad Philippenses, erat ex agnatione Vespasiani, ac Titi, vt appareret è Suetonio in vita Domitiani. At Sergius Paulus, qui factus est Christianus, vt habetur Act. cap. 13. Proconsul erat Cypri, & Ciliciæ, vt ibi apparet, ac nobilis patricius. sic enim Virgilius lib. 5.

Sergestique, domus tenet à quo Sergia nomen.

Porro Cornelius, de quo Act. cap. 10. Christianorum primus è gentibus, & Christianus fuit Centurio, Romanusque, ac non male dici potest patriciæ gentis. è quibus colligere possumus, à Christianis Imperij Romani semper aliquas partes fuisse administratas, quamuis initia Christianæ Reipublicæ fuerint humillima. Quocirca ita Plinius libro decimo ad Traianum scribens de religione Christiana latissime amplificata, & impietate gentilium prope extincta. *Certe satis constat prope iam desolata templa cepisse celebrari, & sacra solemnia diu intermissa repeti, passimque venire victimas, quarum adhuc rarissimus emptor inueniebatur.* Hæc ille anno post Christi mortem septuagesimo. Audiamus post Plinium, quid Sanctus Iustinus dicat dialogo cum Tryphone.

Atqui vnum quidem est genus mortalium, siue barbarorum, siue Graecorum, siue etiam aliorum omnium, quocumque appellentur nomine, vel Amaxobiorum, vel Nomadum domo carentium, vel in tentorijs viuentium (scanitarum) & pecoribus vitam tolerantium, inter quos per nomen Crucifixi Iesu, supplicationes, & gratiarum actiones Patri fabricatori rerum omnium fiunt. Hæc Iustinus Sub annum à morte Christi centesimum Antonino Pio imperante. his consentientia scribit Irenæus, qui hoc ipso etiam sæculo claruit, cum ait. *Et si in mundo loquelæ dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis, vna & eadem est, & neque hæ, quæ in Iberis sunt, neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriente, neque hæ quæ in Aegypto, neque hæ quæ in Libya, neque hæ, quæ in medio mundi sunt constitutæ: sed sicut Sol creatura Dei in vniuerso mundo vnus & idem est, sic & lumen, & prædicatio veritatis vbique lucet, & illuminat omnes homines, qui volunt ad veritatis cognitionem venire. Et neque qui valde præualent in sermone, ex his qui præsunt Ecclesijs, alia quam hæc sunt, dicent; nemo enim super magistrum est: neque infimus in dicendo deminorabit traditionem.* Hæc Irenæus. non multo post Iustinum, dum de vna fide vigente in omnibus Ecclesiis, & vna omnium traditione differit.

Sed & Tertullianus, qui sub annum centesimum, & septuagesimum à morte Christi, Seuero Afro, filiisque imperantibus floruit hæc in gentes. *Si enim & hostes apertos, & non tantum vindices occultos agere vellemus, deesset nobis vis numerorum, & copiarum? plures nimirum Mauri, & Marcomanni, ipsique Parthi, vel quantæcumque vnius tamen loci, & suorum finium gentes, quam totius orbis? externi sumus, & vestra omnia impleuimus, Vrbes, Insulas, Castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias,* (nota maxime hæc verba) *palatium, Senatum, forum; sola vobis reliquimus templa. Cui bello non idonei, non prompti fuissemus, etiam impares copijs, qui tam libenter trucidamur? si non apud istam disciplinam magis occidi liceret, quam occidere? Potuimus & inermes, nec rebelles; sed tantummodo discordes solius diuortij inuidia aduersus vos dimicasse: si enim tanta vis hominum in aliquem orbis remoti sinum abrupissemus à vobis, suffudisset vtique dominationem vestram tot qualiumcumq; amissio ciuium: immo etiam & ipsa destitutione puniisset. proculdubio expauissetis ad solitudinem vestram, ad silentium rerum, & stuporem quendam, quasi mortuæ vrbis. quæsissetis, quibus*

bus in ea imperassetis. Hæc in gentes. idemque aduersus Iudæos. *In quem enim alium vniuersæ gentes crediderunt, nisi in Christum, qui iã venit? cui enim aliæ gentes crediderunt? Parthi, Medi, Elamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Armeniam, Phrygiam, Cappadociam, & incolentes Pontum, & Asiam, & Pamphyliam, immorantes Aegyptum, & regionem Africæ, quæ est trans Cyrenem, Romani, & incolæ tunc & in Hierusalem, Iudæi, & gentes cæteræ, & iam Getulorum varietates, & Maurorum multi fines, Hispaniarum omnes termini, & Galliarum diuersæ nationes, & Britannorum inaccessa loca Romanis Christo vero subdita, & Sarmatarum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum, & abditarum multarum gentium, & Prouinciarum, & Insularum multarum, vobis ignotarum, & quæ enumerare minus possumus? in quibus omnibus locis Christi nomen, qui iam iam venit, regnat, vtpote ante quem omnium ciuitatum portæ sunt apertæ, & cui nullæ sunt clausæ, ante quem seræ ferreæ sunt comminutæ, & valuæ æreæ sunt apertæ. quãquam & ista spiritualiter sint intelligenda, quo præcordia singulorum varijs modis à diabolo obsessa fide Christi sint reserata: attamen perspicuè sunt adimpleta, vt pote in quibus omnibus locis populus nominis Christi inhabitet.* Hæc ipse.

Idem Tertullianus pluribus monstrat, nullum hactenus fuisse regnum, nullam Rempublicam, quæ vi armorum adeo dilatare suos vmquam potuerit fines, perinde ac populus Christianus fecerit, idque absque vi armorum, atque tumultu, sic dicens. *Quis enim omnibus regnare potuisset, nisi Christus Dei filius, qui omnibus in æternum gentibus regnaturus nunciabatur? Nam si Salomon regnauit; sed in finibus Iudæ tantum à Bersabee vsque ad Dan termini regni eius signantur. Si vero in Babylonijs, & Parthis regnauit Darius, non habuit potestatem vlterius vltra fines regni sui: non habuit in omnibus gentibus potestatem. Si Aegyptijs Pharao, vel quisque ei in hæreditatem regni successit, illic tantum potitus est regni sui dominio. Si Nabuchodonosor, cum suis Regulis ab Indiam vsque Aethiopiam habuit regni sui terminos: si Alexander Macedo, numquam Asiam vniuersam, & cæteras regiones, posteaquam deuicerat, tenuit: si Germani adhuc vsque limites transgredi non sinuntur: Britanniæ intra Oceani ambitum conclusæ sunt: Maurorum gens, & Getulorum barbaries à Romanis obsidentur, ne regionum suarum fines excedant. Quid de Romanis dicam? qui de legionum suarum præsi-*

dijs imperium suum muniunt, nec trans ipsas gentes porrigere regni sui vires possunt. Christi autem regnum, & nomen vbique adoratur. Hucusque de Ecclesia fœcundissima, & potentissima propagatione ecclesiastici scriptores. è quibus apparet non ignobiles modo, ac pauperes Christo adhæsisse, sed etiam nobiles, opulentos, & qui maxima quæque tam domi, quàm belli, administrabant. Nam Senatum, legionesque ipsas asserit Tertullianus Christianorum plenas fuisse; & sanè possemus plurium nomina colligere, & proferre, sed non est opus. Anno quidem à morte Christi ducentesimo, ac decimo tertio, vel ab ortu ducentesimo quadragesimo sexto, Philippus Imperator Christianus fuit, & ante hunc Seuero Afro imperante, Philippus fuit Aegypti Præfectus Augustalis, qui locus erat secundus ab Imperatore. Tanta certè Cornelio Pontifice, maiestas, ac potestas eius Romæ, ac toto orbe Romano erat, vt Sanctus Cyprianus epistola quinquagesima secunda, dicat ipsi fuisse æmulum Imperatorem Romanum: nam sic ille. *Quanta in ipso suscepto episcopatu suo virtus? quantum robur animi? qualis firmitas fidei? quod nos simplici corde, & perspicere penitus, & laudare debemus sedisse intrepidum Romæ in sacerdotali cathedra eo tempore, cum tyrannus infestus sacerdotibus Dei fanda, atque infanda minaretur, cum multo patientius, & tolerabilius audiret leuari aduersus se æmulum principem, quam constitui Romæ æmulum sacerdotem.* Hæc Sanctus. Sed audiamus Eusebium loquentem de temporibus ante Diocletianum. sic igitur ille libro 8. cap. 1.

Quantum splendoris doctrina veræ pietatis in Deum omnium rerum gubernatorem mundo per Christum patefacta apud omnes homines Græcos simul, ac Barbaros ante istam persecutionis tempestatem, quæ nostra ingruit memoria, obtinuerit, & quam libere inter eos prædicata fuerit, maius quiddam est, quam quod nos nostra in dicendo tenuitate, satis pro dignitate explicare possimus. Cuius rei argumento esse poterit singularis Imperatorum humanitas, qua nostros tam benigne exceperunt: quibus quidem tum prouinciarum præfecturas gratuito impertierunt, tum propter incredibilem beneuolentiam, quam erga nostram religionis professionem habebant, omni afflictione, & molestia, quam pro Dei amore Christiani solent perpeti, eos penitus liberarunt.

Quid de his attinet dicere, qui sunt in Imperatorum palatio magnam dignitatem adepti, deque ipsis Imperatoribus, qui dome-

stici

stiicis suis pro sermone diuino propagando, & pia vitæ ratione degenda, ipsi velut inspectantes copiam fecerunt libere, & ingenue dicendi: atque adeo suis ipsorum vxoribus, liberis, & seruis, quasi palam de mira fidei libertate gloriandi, exultandique potestatem permiserunt? quos certe chariores habuerunt, & magis eximie dilectos, quam reliquam seruorum turbam, vt Dorotheum illum, qui præter cæteros erga illos, & beneuolentiam summam ostendit, & fidem non minorem: ac propterea præ alijs, qui magistratus, & præfecturas in imperio gerebant, amplissimum honoris gradum adeptus est; vt Gorgonium, qui non dissimili fama, & celebritate enituit: vt alios non paucos, qui propter Dei verbum sunt parem, cum illis dignitatem consequuti.

Aut quid memorem, qua humanitate, cultu, & beneuolentia, non illa quidem vulgari, & contemnenda prouinciarum Præfecti, & Rectores Ecclesiarum, Præsides, & Episcopos, vt manifeste cernere licebat, amplexati fuerint? Aut quomodo quisquam conuentus illos infinita hominum turba frequentatos, multitudines in singulis ciuitatibus coactas, illustres hominum in templis concursus poterit oratione explicare? Vnde cum in antiquis illis ædificijs non satis loci haberent, ampliores Ecclesias in vniuersis vrbibus, fundamentis earum ad maiorem laxitatem dilatatis, erexerunt; & quandiu diuina, & cælestis Dei manus populum suum, vtpote auxilium eius promerentem obtexit, suoq; muniuit præsidio: tandiu vlla neque hominum inuidia, quo minus istæ res vna cum tempore in dies maiores progressiones facerent, incrementoque, & magnitudine augescerent, omnino potuit obsistere, neque vesanus ille, & perditus dæmon, vel suo ipsius conatu eas in inuidiam rapere, hominum insidijs, vel ex parte impedire. Rursus idem lib. 1. de vita Constantini cap. 11. & sequenti, verba faciens de Constantio Chloro Constantini patre, & Imperatore loquens.

*Sic igitur omne tempus regni constans, & tranquillam liberis, & coniugi, cum tota famulorum turba præstitit, omnemque suam familiam vni Regi Deo consecrauit: adeo vt multitudo, quæ intra regiam ipsam coiuerat, nihil ab Ecclesiæ forma distare videretur, in qua inerant Dei ministri, qui continuos cultus pro Imperatore etiam tum obierunt, cum priorum hominum genus, & vere Deo inseruientium alibi apud gentilium multitudinem ne nominare quidem absq; periculo poterant. Ob quas quidem res, neque ill adeo diu post Deus illū egregiè remuneratus est (*repetit Eusebius breuiter collata illi à Deo beneficia*) sic vt iam in imperij guberna-*

tione

tione primas facile obtineret. Et post.

Illi enim, qui clauum Imperij ante eum tenuissent, nescio quomodo repentina animorum facta mutatione, post primum annũ, quo Ecclesia Dei graui fuissent obsidione oppugnata, Imperio se sponte abdicauerunt. Constantius de reliquo solus, & summus Imperator, & Augustus appellatus est; qui cum initio Cæsarum, ac Imperatorum diademate illustratus, & inter hos primas adeptus, tum postea in hoc honoris gradu explorate, qualis esset perspectus, & cognitus à Romanis, ad summam dignitatem elatus fuit, & ante quatuor Imperatores, qui post eum regnabant, summus, & Augustus nuncupatus, quin etiam solus præter cæteros Imperatores propter liberorum probitatem excelluit permagna vtriusque sexus caterua in lucem edita susceptaque. Hæc post alios Eusebius. è quibus apparet, Christianam religionem latissime propagatam post spiritum Sanctum, cælitus in Apostolos & Christianos missum: manifeste enim S. Paulus de illis loquens, ait ad Romanos: *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*. Et de Romanis ipsis, *Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo*. apparet etiam Christo sese adiunxisse plurimos eorum, qui gubernacula publicarum rerum prima regebant. Numerantur autem nonaginta tres Imperatores, tum legitimi, tum non legitimi vsque ad Constantinum, quorum nomina recensebuntur infra loco suo. Ex his decem præcipue conati sunt abolere Christianam religionem publicis edictis. Et nihilominus aliqua nobis sunt maxime obseruanda, vt cognoscamus diuinum, naturaleque ius Ecclesiasticæ potestatis in omnia.

Primumque est illud, nostros Episcopos iudicare inter Christianos quidlibet potuisse, quod sanctus Paulus iubeat nostra ad infideles haud deferri, cap. 6. epistolæ primæ ad Corinthios; ex quo, vti diximus supra, omnium controuersiarum ciuilium, quæ inter Christianos oboriebantur, iudices erant Episcopi, qui poterant non obedientes ipsorum sententiæ tãquam contumaces excommunicare, & expellere ab Ecclesia veluti è domo sua. Quin erant in criminibus etiam iudices, quatenus vel alios priuatè, vel publicè lædebant, in hunc scilicet finem, vt publicæ læsioni satisfieret. Non enim iudicibus aliis auferebatur, quominus pœnis & ipsi suis, quicumque erant, sontes punirent. Neque legimus vllibi fuisse auocata ab Episcopis hæc iudicia nisi ab ijs Imperatoribus, qui Christianam fidem nitebantur

bantur omnino tollere.

Secundo, Delectus Episcoporum sic erat liber, vt nunquam legamus ab Imperatoribus impiis constitutum, ne deligerentur Episcopi sine ipsorum consensu, vel non administrarent Ecclesiastica munera, & bona nisi ipsi apposuissent electioni eorum, Placet, exequatur, vel aliquid huiusmodi.

Tertio, Numquam legimus ab Imperatoribus impiis sancitum, ne libera esset exequutio legum, quæ ferrentur ab Episcopis, ad mores quoscumque pertinentium, neque libera esset iis excommunicandi, tam contumaces, quam fauentes ipsis, nisi apponerent ipsi legibus, Placet, exequatur.

Quarto. Numquam vetitum fuit ab Imperatoribus impiis, ac Regibus Christianorum cœtui, quominus decimas, primitias, aliaq; oblata præstaret, vel numquam fuit ab Imperatoribus impiis imperatum Christianis, vt ex oblationibus, primitijs decimisve aliis, quæ diuino cultui dedicarent, decimam, quintam, quartamve partem simul Imperatoribus ex soluerent, aut præstarent alia tributa præter vsitata, aut quibuslibet imposita per vniuersale edictum.

Quinto. Numquam vetitum fuit Christianis ab Imperatoribus impiis, ne simul conuenirēt, vel omnes, vel aliqui nisi adfuisset aliquis Imperatorum nomine, nisi ab illis, qui contendebant Christiana omnia subruere. Quin illud admirabile est, cum vetitæ essent hæ coitiones, vt apparet ex l. collegia. §. in summa. ff. de collegiis, & corporibus illicitis; nihilominus Christianis omnino permittebantur. soli id vetuerunt Imperatores, qui studium posuere in Christiana religione penitus abolenda.

Sexto. Numquam legimus fuisse ab vllis Christianis ad Imperatores, vel vllos iudices sæculares appellatum, vel ab Imperatoribus impiis fuisse constitutum lege vlla, vt ad illos, illorumve iudices appellaretur, quoties ab Episcopis aliquid iudicatum fuisset, neque id alicui partium placuisset. Primi omnium tentauerunt hoc hæretici omnium nefandissimi Paulus Samosatenus, vt supra libro quinto diximus, ac Donatistæ, vt Optatus late in historia sua scribit, ac reiecti fuere illi ab Imperatore Aureliano, & isti postremo à Constantino nondum Christiano. Ex his apparet quàm longe recedant ab omni iure, ac pietate, qui principibus Catholicis audent suadere, vt audeant, quæ non sunt ausi illi ipsi, qui à fundamentis euertere

Christia-

Christianam religionem sunt conati, omnesque in id neruos contenderunt. Sed inspiciamus contra Imperatorum multos illud studuisse, vt Christi religio, simulque omnia superiora starent, quamuis plurimum de potestate ipsorum diminueretur, ne libere excurreret in omnia, religioque ipsorum, seu potius superstitio, & impietas tolleretur. Exordiamur à Tiberio, quo imperante Christus est Cruci affixus. Sit itaque Tertullianus Apologetici cap. 5. & 11. cui subscribunt Eusebius lib. 2. cap. 2. Oros. lib. 7. cap. 7. Turonensis lib. 1. cap. 24. Ita vero ille. *Tiberius ergo, cuius tempore nomen Christianum in sæculum introiuit, nunciatum sibi ex Syria Palæstina, quod illic veritatem illius diuinitatis reuelauerat, detulit ad Senatum, cum prærogatiua suffragij sui: Senatus, quia non ipse probauerat, respuit. Cæsar autem in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum.* Hæc de Tiberio Tertullianus; & tamen cognoscere poterat se Episcopis subiiciendum, cuncta ad Episcopos deferenda, imminuendam suam potestatem. Potestas diuini iuris, ac naturalis omnia superabat.

Tiberio, Caius, & Nero successerunt, Episcopis omnia Christianorum moderantibus, donec impius hic omnium pessimus, ac primus in Ecclesiam Christi, Apostolos, & Episcopos arma mouit. suffecti sunt ipsi intra annum, Galba, Otho, Vitellius, Vespasianus, conquiescente in Christianos commota tẽpestate. quamuis Vespasiani extremis annis aliquid male acciderit. ei Titus succeisit, de quo ita Suetonius vitæ cap. 5. *Pontificatum maximum ideo se professus accipere, vt puras seruaret manus, fidem præstitit: nec auctor posthac cuiusquam necis, nec conscius, quamuis interdum vlciscendi causa non deesset; sed periturum se potius, quam perditurum adiurans. duos patricij generis conuictos in affectatione Imperij, nihil amplius, quam vt desisterent, monuit, dicens, Principes fato dari, si quid præterea desiderarent, promittens se tributurum.* Hæc & alia Suetonius, sed & Dio hæc de Tito. *Non modo Senatorem quandiu, principatum tenuit nullum interfici iussit, sed nec alius quispiam sub eius Imperio morte affectus est. De crimine impietatis numquam cognouit, nec permisit alijs, vt cognoscerent.* Hæc ille, impietatem vocans Christianam religionem: suffectus est Tito impius Domitianus, atq; Ecclesiæ hostis, cui Nerua est substitutus, de quo sic Dio.

Cæterum Nerua omnes, qui impietatis in Deos rei fuerant, absolui

solui voluit,& exules in patriam reduxit;& paulo post edicto vetuit,ne liceret,aut impietatis,aut Iudaicæ sectæ(eo nomine Christianos significabant*) quempiam de hinc insimulari.* Neruæ Imperium Traianus excepit,qui Christianis iniquior à principio *mandauit ad extremum,*inquit Suidas,*omnibus præfectis suis, ne supplicijs Christianos afficeret.* Hęc ille,verbo,*Traianus,*cui succedēs Adrianus ita rescripsit, vt Iustinus in Apologia sua refert.

Hadrianus Minutio Fundano S. Epistolam à Serenio Graniano viro præstantissimo, in cuius locum tu ipse surrogatus es, scriptam accepi. Atque mihi sane videtur res, causaque non sine accurata inquisitione præter mittenda, ne tum homines Christiani magnopere conturbētur, tum calūniatoribus sceleris in eos admittēdi facultas præbeatur. Quod si homines prouinciales pro sua postulatione quidquā verè, ac manifesto afferre, affirmareq; contra Christianos poterunt, quo pro tribunali iusto iudicio conuincātur, eo se solum conuertant, eo spectent: verum vt multitudinis solum petitionibus, clamoribusque morte mulctentur, nullo modo permitto: Immo vero multo magis par est, si quis cuiquam crimen velit intēdere, vt tu de illo diligēter decernas, & si à quoquam Christiani homines in iudicium vocentur, ostendāturq; aliquid contra leges designasse, tu ita, prout criminis ratio, & modus postulat, decidas, statuasque. At me hercle, si quispiam, quo eos calumnietur, id tentauerit, tu eiusmodi hominē pro nequitia, & crudelitate seuerè coarguito, atq; adeo sedulo prospicito, vt debitas pœnas luat. Hucusque Hadriani epistolæ ad Fundanum exemplar. habuit in animo præter hæc Hadrianus, vt infra dicemus, Christo passim templa cōstituere. Successit illi Antoninus Pius, qui maxime religioni Christianæ videtur fauisse: nam sic ille publico rescripto ad omnes, vt refert Eusebius lib. 4. cap. 12.

Noui quidem dijs curæ esse, ne tales homines impuniti in obscuro lateant: nam illi ipsi, sat scio, de ijs, qui ipsis cultum tribuere recusant, sunt multo acerbius supplicium sumpturi, quam nos. At quibus hominibus iam ipsi grauem exhibetis molestiam, & tamquam impios, atque à deorum cultu auersos insimulatis, eorum, planè, quam habent, magnopere confirmatis religionem. Illis enim magis in optatis est, vt in crimen adducti, mortem pro Deo suo oppetant, quam vt vita fruantur. vnde sua ipsorum vita hoc pacto prodita, multo maiorem, clarioremque reportant victoriam, quam si imperata, quæ vos ab ipsis fieri postulatis, obirent. cæterum de terramotibus, qui vel præterierunt, vel iam sunt, non alienum à ratione

videtur, vos commonefacere, quādoquidem etiam cum adsint, animas dimittitis, & infelices vestri omnium casus in illorum religionem, tanquam eorundem causam transfertis. At illi cum tale quid eueniat, constantius, firmiusque Deo fidunt. Vos autem toto illo tempore Deum penitus ignorare, resque sacras prorsus contemnere, & non solum cultus, qui soli Deo debetur, inscij esse, & expertes; verum etiam eos, qui illum obseruant, & venerantur, grauiter exagitare, & ad mortem vsque insectari videmini. Pro quibus omnibus multi, qui nostris præfuere prouincijs, iam ante diuinissimo, sanctissimoque nostro patri litteras scripserunt. Ad quosquidem ille rescripsit, nihil eiusmodi viris negotij facessendum, nisi forte aliquid maleficij contra Romanum Imperium designare moliantur. Ad me etiam eorum causa scripsere multi, quibus per litteras patris mei sententiæ, & voluntati assentiens responsum dedi. Quod si quispiam igitur cuiquam Christiano, quia Christianus sit, pergat molestiæ quidquam, aut criminis inferre, ille, cui crimen illatum fuerit, etiam si re ipsa Christianus deprehensus sit, absoluatur; qui autem illum accusauerit, iustum, debitumque supplicium subeat. Hæc ille, post quem sic Antoninus Philosophus ad populum Romanum post relatam è borealibus populis nobilissimam victoriam.

Certiores vos feci de consilij, propositique mei magnitudine, & quæ in Germania mihi in discrimine, atque obsidione alia ex alijs acciderunt, quum in eius medio labore, atque æstu confectus fuissem. Sane, dum Carnuti essem, speculatores nobis indicarunt, septuaginta quatuor hostium dracones prope nos nouem millibus adesse; idemque Pompeianus, quem bello ducem præfecimus, quod nos quoque videbamus renunciauit. Cumque in nostrorum militum in exercitu haberemus tantum legiones primam, decimam, Geminam, & Fretensem; hostium vero nongentorum, & septuaginta septem millia, measque ipsius copias cum ingenti barbarorum, atque hostium exercitu comparassem, deos patrios votis susceptis rogaui; sed cum ab eis negligerer, meque ab hostibus premi animaduerterem; copiarum mearum paucitatem contemplatus, eos qui apud nos Christiani dicuntur, accersiui, ac rogaui, inuenique magnam eorum multitudinem, illosque minis compuli, quod minime decuerat; propterea, quod postea illorum vim, ac potestatem cognoui. Itaque non ad telorum præparationem, non ad armorum, neque ad turbarum vsum se contulerunt: hoc enim illis facere Dei causa, & nomine, quem in conscientia gestant, gratum

non est. Aequum igitur est, vt quos impios esse, & à Deo alienos opinabamur, eos existimemus Deo munitos esse. Cum enim se humi proiecissent, non solum precati sunt pro me, sed etiam pro toto hoc exercitu, vt famis, ac sitis, qua vrgebamur, remedium aliquod afferretur: quinque enim diebus aquam non sumpseramus, quod ea non suppeteret: Eramus enim in media Germania montibus vndique conclusi. Simul autem, atque sese humi abiecerunt, ac Deum illum precati sunt, quem ego ignorabam: statim è cælo pluuia delapsa est in nos quidem frigidissima: in Romanorum vero hostes grando, ignis species, ac similitudines, & fulmina, eorumque orationibus, ac precibus statim præsto Deus fuit, qui neque vinci, neque expugnari potest. Quamobrem illinc exorsi, concedamus talibus, vt sint Christiani, ne qua arma eius generis contra nos petant, & impetrent. Censeo autem neminem, quod Christianus sit, esse in crimen & in iudicium vocandum. Quod si quis inuentus fuerit, crimini dare cuipiam, quod Christianus sit, ei quidem qui in crimen vocatur, manifestum fieri volo, si nihil aliud obiectum est, quam quod Christianus tantum, dimitti: eum autem, qui Christianum accusauit, viuum exuri: illum vero, qui Christianum se esse professus fuerit, periculo omni, quod ob eam rem ei intendebatur, liberatum: Is cui prouincia commissa est, nequaquam ad pœnitentiam adigat, aut libertatem ei adimat. Hæc aut S. C. etiam sanciri volo, atque hoc meum edictum in foro diui Traiani proponi, vt legi possit. Curæ autem erit Vetrasio Pollioni Præfecto vrbis, vt ad omnes prouincias hæc constitutio mittatur; neque quisquam qui eam exscribere, vel ipsa vti voluerit, probibeatur. Valete. Hæc ille. meminit harum litterarum Tertullianus in Apologetico capite quinto, Eusebius libri quinti capite quinto, Orosius libri septimi capite decimo quinto; attexuntur Apologiæ Sancti Iustini: referunt Panuinus in fastis lib. 2. & Cardinalis Baronius in annalibus suis. Antonino Philosopho succesit Commodus Christianis æquus: non ita Septimius Seuerus, cui succedens Caracalla nihil est in eos molitus, veluti neque Heliogabalus. de Alexandro autem Mammeæ sic Lampridius in vita.

Matutinis horis in Larario suo, in quo & duces, principes, & optimos electos, & animas sanctiores, in quis, & Apollonium, & Christum, & Abraham, & Orpheum, & huiuscemodi deos habebat, ad maiorum effigies, rem diuinam faciebat, Et post multa. *Christo templum facere voluit, eumque inter deos recipere, quod*

& Hadrianus cogitasse fertur, qui templa in omnibus ciuitatibus iusserat fieri, quæ hodie idcirco, quia non habent numina, vocantur Hadriani, quæ ille ad hoc parasse dicebatur, sed prohibitus est ab ijs, qui consulentes sacra, repererant omnes Christianos futuros, si id optato venisset, & templa reliqua deserenda. Hæc ipse, quod olim iactari à Christianis aiebat Celsus Epicureus, Romanos omnes, & Imperatores fore Christianos satis demonstrant hæc ipsa, quæ ab ipsorum oraculis, ipsis inuitis redderentur, non latuisse gentiles propheticis oraculis attendentes: licet hæc nequaquam à Christianis iactari, Origenes excuset lib. 2. contra Celsum.

Alexādro Maximinus inimicissimus nō modo Christianorū, sed etiam generis humani successit, inde Gordiani, quibus, vt diximus, successit Philippus, qui licet Babylā coniecerit in carcerem, in quo decessit, impositum tamen à Fabiano Papa piaculum libenter accipiens, quamuis homo barbarus, ac ferox, totius orbis Romani Imperator haud est dedignatus in Ecclesia vltimum inter pænitentes locum tenere. Vt videas quanta fuerit iniquissimis temporibus Pontificum Romanorū potestas ac libertas, Philippo substituti sunt Decius, postea Gallus, & Volusianus, mox Valerianus, & Gallienus; qui ita pro Christianis rescripsit, quod refert Eusebius libri septimi capite decimo quarto.

Imperator Cæsar Publius Licinius Gallienus, Pius, Fortunatus, Augustus, Dionysio, & Pinnæ, & Demetrio, & cæteris Episcopis salutem. Mea munificentiæ beneficium per vniuersum orbem diuulgari præcepi, vt qui loca religiosa, quæ spectant ad Christianos possident, ab illis statim discedant: & propterea vos litterarum mearum exemplari vti poteritis, quo nemo deinceps vobis quicquam facessat molestiæ, atque istud quidem, vt nunc libere, & pro arbitratu à vobis expleri queat, iam pridem à me erat concessum. His de causis Aurelius Cyrenius, qui summam rerum secundum me administrat, litterarū etiam exemplar conseruabit. Hucusque rescriptum ad Episcopos. subdit hæc Eusebius. *Aliud porro decretum illius esse dicitur, quod ad alios Episcopos dedit, per quod loca illa, quæ cœmiteria nominabantur, integram adeundi, occupandique fecit potestatem.*

Gallieno imperante triginta tyranni imperium Romanum discerpsere. Inde Claudius iniquus Christianis, cui successit Aurelianus, qui appellantē Samosathenum reiecit ad Pont.

Rom.

Ro. Aureliano substituti sunt Tacitus, Probus, atq; ex ordine Carinus, & Carus, de quo mox dicemus. Post accerrimi hostes Christi Diocletianus, Maximianus, Galerius, & prope Christianus, de quo diximus, Constantius Chlorus; denique Maxentius, & Maximinus, cuius recitat edictum tale Eusebius libri noni capite octauo.

Imperator Cæsar, Caius, Valerius, Maximinus, Germanicus Sarmaticus Pius, Fortunatus, Inuictus Augustus suis salutem.

Prouincialium nostrorum vtilitati assidue, & sine intermissione consulere nos omni ratione decet, atque ea illis libenter velle præstare; quibus eorum omnium emolumenta rectissime constituantur, & quæ videantur ad commune eorum adiumentum, & commodum vel maxime pertinere, ac quæ Reip. præsidio conueniunt; quæque cuiusque menti, & cogitationi grata sint, neminem ignorare, immo vero quoque ad illud libenter se transferre, & velut animo recurrere, & singulos homines hoc intelligere, hoc intra se complecti minime obscurum esse putamus. Cum igitur ante hoc tempus ex eo, quod patres nostri diuinissimi Diocletianus, & Maximianus mandauerunt, vt Christiani à conuentibus agendis prohiberentur, multos tumultus, multasque direptiones à publicis magistratuum ministris fieri, & postea idem malum ad prouincialium nostrorum molestiam, quorum quieti cum primis prouidere laboramus, longius manare, eorumque facultates dissipari, & conteri perspicue intelligeremus, litteris anno præterlapso ad Præfectos cuiusque prouinciæ datis decreuimus, sanciuimusque, vt si quis in animo haberet talem vitæ consuetudinem, aut religionis illius obseruationem consectari, nunc libere, & absque impedimento suæ ipsius sententiæ, & instituto posse adhærescere, & à nemine omnino impediri, prohiberique, & illis facilem potestatem fieri, vt absque metu aliquo, aut suspicione, quod cuique visum esset, id quisque transigeret.

Verum iam nos minime præterit, iudices nonnullos nostra mandata pro nihilo putasse, effecisseque, vt & nostri homines non modo de nostris edictis vehementer dubitent, verum etiam religionis institutis, quæ ipsis maxime placere videntur, præ metu lentius, ac tardius se accommodent. Quare vt deinceps omnis causa dubitationis, & timoris sublata sit, hoc edictum diuulgari statuimus, quo omnibus plane constet, ex hac nostra donatione liberam esse potestatem illis, qui istam sectam, & religionem sequi voluerint, eam pro arbitratu sanctè (vt eorum mos fert) & augustè excolendi.

Quin

Quin etiam vt dominica, & sacras ædes reficiāt, à nobis concessum est. Et quo nostra donatio liberalior, & munificentior fiat, hoc etiā promulgandum censuimus, vt siquæ ædes, aut agri Christianorum iuris ante hac extiterint, qui ex Patrum nostrorum mandato in ius fisci relati sunt, siue ex aliqua ciuitate occupati, siue abalienati per venditionem, siue pro munere alicui donati, hi omnes ad antiquum Christianorum ius restituantur, hocque mandauimus vti nostram pietatem, atque prouidentiam inde omnes satis dilucide animaduertant. Hæc ille. Atque hucusque impij regnarunt. Post eos Licinius, omnibusque superstes Constantinus.

Ex his omnibus apparet, aliquos Imperatorum nostris Sacerdotibus, & Episcopis fauisse, licet Christiani haud forēt, aliquos, quid agerent, haud curasse, iuraque Episcopis sua reliquisse intacta, alios stirpitus excindere Christianam religionem publicis aduersus Christianos propositis dictis conatos. in his præcipuè videntur, Nero, Domitianus, Septimius, Decius, Maximinus Thrax, Valerianus, Aurelianus, Maxentius, Maximinus, postremi fuere Licinius, & apostata Iulianus. ex his qui fauerūt, aliqui nō modo Episcopis, quoad Christianos, intactam potestatem reliquere, sed etiam dedere ijs immunitatem quoad tributa solita Imperatoribus præstari.

Extat Cari Imperatoris de remissione tributi concessa, Thessalonicensi Ecclesiæ rescriptum in hæc verba: *Imperator Carus Præsidoro Præfecto Petronio. Sacrosancta Thessalonicensis Ecclesia aperte sciat propriæ tantummodo capitationis modum beneficio nostri numinis subleuandum, nec extraneorum grauamine tributorum rempub. Ecclesiastici nominis abusione lædendam.* Extat hæc lex in Codice Iustiniani lib. 8. C. de sacrosan. Ecclesia.

Quæro igitur à consiliariis principum Christianorum, quorum nam velimus esse Principes nostros, & cuiusnam iuris sit ecclesiastica libertas, ac potestas? An repetemus argumenta superius facta? An aduocabimus ad testimonium pro illa ferēdum sublimi è cælo cum fulminatrice legione fulmina? An elementa omnia, quæ commota fuisse, quoties arma in Ecclesiasticam potestatem mouerunt Imperatores, & impij mouent, ostendimus vltimo libro de Signis Ecclesiæ Dei?

Libertas

Libertas, ac Potestas Ecclesiastica est iuris gentium maxime hominibus naturalis, ac primaeui deducti per euidentem, necessariamque consequentiam à primo principio actionum humanarum practico, ac proinde est, ac fuit imperitissimis gentibus notissima: ac retorquetur argumentum, quo saeculares vtuntur, dicentes esse iuris naturalis iura sua conseruare, ac tutari. Cap. VII.

SEd tamen, cum quaeritur an ea, quae sunt iuris gentium, sint iuris etiam naturalis, oritur ambiguitas. Nam varie locutus videtur sanctus Thomas, non aliam sane ob causam, nisi quia sunt ab omnibus attributa iurigentiũ varia, quorum quidem necessario variae sunt definitiones, neque haec ex placito humano nascantur. Nam religio dicitur esse iurisgentium, cum tamen nihil sit tam naturale homini, quam Deo seruire, Deum colere, ac reuereri. Ad id nostra corporis membra omnia videntur naturaliter facta ab ipsa natura, vt Dei diuinorumque cognitioni seruiant. Primumque humanarum actionum principiũ, quod practicum vocant, est Deus, Dei cultus, amor, obedientiaque illi exhibenda. Hic est singularum quarumque actionum cuiuslibet hominis primus, ac supremus finis. Huc omnia spectant, nullo modo id immutari iuste, aut potest, aut debet. Eiusdem iuris videntur esse, quae diuinum cultum necessario consequuntur, quoties inter mortales constituuntur, vt personae, loca, resque istis consecratae, ac seruientes; vti aperietur. Quocirca S. Thomas inquit centesimae quaestionis articulo primo, in prima secundae. *Moralia enim sunt de illis, quae secundum se ad bonos mores pertinent. cum autem humani mores dicantur in ordine ad rationem, quae est proprium principium humanorum actuum, illi mores dicuntur boni, qui rationi congruunt; mali autem, qui à ratione discordant. sicut autem omne iudicium rationis speculatiuae procedit à naturali cognitione primorum principiorum, ita etiam omne iudicium rationis practicae*

procedit

procedit ex quibusdam principijs naturaliter cognitis, vt supradictum est, ex quibus diuersimode procedi potest ad iudicandum de diuersis: quædam enim sunt in humanis actibus adeo explicita, quod statim cum modica consideratione possunt approbari, vel reprobari per illa communia, & prima principia. quædam vero sunt, ad quorum iudicium requiritur multa consideratio diuersarum circumstantiarum: quas considerare diligenter non est cuiuslibet, sed sapientium, sicut considerare particulares conclusiones scientiarum non pertinet ad omnes, sed ad solos Philosophos. Quædam vero sunt ad quæ dijudicanda indiget homo adiuuari per instructionem diuinam, sicuti sunt credenda. Sic igitur patet, quod cum moralia præcepta sint de his, quæ pertinent ad bonos mores: hæc autem sunt, quæ rationi conueniunt: omne autem rationis humanæ iudicium aliqualiter à naturali ratione deriuetur, necesse est, quod omnia præcepta moralia pertineant ad legem naturæ, sed diuersimode. Quædam enim sunt, quæ statim per se ratio naturalis cuiuslibet hominis dijudicat esse facienda, vel non facienda (sicut honora patrem tuum, & matrem: & non occides: non furtum facies, & huiusmodi) sunt absolute de lege naturæ. Quædam vero sunt, quæ subtiliori consideratione rationis à sapientibus iudicantur esse obseruanda. & ista sic sunt de lege naturæ, vt tamen indigeant disciplina, qua minores à sapientibus instruantur: sicut illud, coram capite cano consurge, & honora personam senis, & alia huiusmodi. quædam vero sunt, ad quæ iudicanda ratio humana indiget instructione diuina; per quam erudimur de diuinis, sicut est illud, non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, & non assumes nomen Dei tui in vanum. Hæc Sanctus. Quærimus itaque an Sacerdotum regia potestas in suos, immunitas templorum, beneficiorum, rerumq; Deo dedicatis personis seruientium, sit iuris naturalis absolute considerati, an vero propter aliud extrinsecus consideratum. Nam quidam prodidere, esse in secundum locum reiiciendam. Verumtamen videtur esse primi, quod multipliciter comprobatur.

Primo. illud, quod videre alienissimi à iure naturali, ac lumine ipsius, est euidentissime iuris naturalis, vt patet ex iis, quæ S. Thomas tradit, & ipsa ratio cogit nos fateri. atqui, vt supra est explicatum, longissime positi à naturali ratione, viderunt, esse libera tépla, res diuinis personis seruientes, ac personas ipsas. Videre enim Scythæ Hyperborei, extremi Indi,

quorum

quorum nonnulli populi, quod Strabo refert, occidebant, & comedebant parentes suos senes prope mortem positos; videre Aethiopes, quorum aliquibus vix erat sermo humanus; videre infræni Numidæ, vt mittamus Germanos antiquissimos, ac toto orbe disiunctissimos Britannos: ergo est iuris naturalis primo loco positi; per euidentem, bonamque consequentiam à primo principio practico deducti.

Secundo. illud, quod repugnantes illi eidem iuri non potuerunt non fateri, est euidentissime iuris maxime hominibus naturalis, quippe, quod intellectum cogat fateri, & assentiri propositis, quod quomodo sit, infra ostendetur. At qui est huiusmodi illud; Deo præ cunctis est obediendum, reuerentiaque exhibenda; ac propterea diuinis viris, locis, & rebus, respectu aliarum personarum, locorum, rerumque, nisi quid extrinsecus adueniat. Patet hoc ex allatis. Aegyptiorum namque, Syrorum, Babyloniorum, Persarum, Græcorum, Romanorumque aliqui, siue Reges, siue Imperatores maxime oppugnarũt sacerdotalem potestatem, libertatemque, quoad illa tria, & tamen ijdem veritate adacti confitebantur, & assentiebantur illi, vt in Pharaone, Nabuchodonosoro, Dario, Epiphane, Traiano, Adriano, & aliis apparet. quamuis enim possit hoc referri ad potestatem supernaturalem; tamen aderat argumentum conuincens, respectu illorum, qui sese illis subiiciebant, vt præfati sumus capite superiori, ac latius infra concludetur.

Tertio. quod inter inimicissimos immobile ex æterno vsque ad Constantinum, vt vidimus, permansit, necesse est fuerit id iuris æterni, ac maxime hominibus naturalis aliquo modo: tale est id de quo disputamus, vt è superioribus constat.

Quarto. quod à contrariis maxime impetitum, tamen maxime omnium denique eluxit, atque euidens fuit, est suo modo euidentissimum ius naturale: tale est, de quo nunc agimus, est itaque euidentissimum ius naturale: licet enim maxime fuerit oppugnata cum residebat ecclesiastica potestas in Hebræis, & ius ipsius à diuersis gentibus omni machinamento impetitum, à vero, ac naturali iure descendens; multo maxime tamen, cum constitit in Christianis, est impugnata, numquam tamen expugnata, sed ipsa expugnauit omnes gentes. quod scilicet ius naturale illius perfectum, naturamque totam, præcipue vero omnium potesta-

tum sæcularium perficiat, propaget, atque vti videbimus, extollat.

Quinto. quod præter omnes alios populos imperitissimi omnium, quicumque vmquam memorentur, tamen veluti verum maxime omnium confessi sunt, & obseruarunt, est aliquæ ratione euidentissimum ius naturale, propter euidens, necessariumque medium, & consequentiam posito primo principio practico, ex quo est deductum: tale est propositū. nam Scythæ, ac Germani nullis litteris, neq; vlli arti litterariæ dabant operam, quod libro tertio fuit à nobis dictum; & tamen, vt supra vidimus, hæc maxime obseruarunt.

Sexto. Illud, cui nihil additur, vt sit absolute ius naturale, est absolute ius naturale, vt supra aiebat Sanctus Thomas. atqui est huiusmodi propositum. Nam sicuti Deus est præ cunctis colendus, sic diuini viri, quoad alios homines, sunt præcipue colendi, diuina loca præ cæteris locis colenda: res diuinæ præ cæteris rebus modo suo colendæ: res diuinis viris seruientes præ cæteris rebus, quæ seruiant aliis hominibus, aut possideātur ab aliis hominibus, sunt modo suo colendæ, seu conseruandæ. Quod si aliquando propter aliquod extrinsecus adueniens, & additum contra sit faciendum, non facit, quin absolute ex natura sua non sit naturale hoc ius. illud enim dicitur absolute, ac simpliciter, quod nullo addito dicitur.

Septimo. illud, quod naturæ alicuius est adæquatū, & commensuratum, est ius euidens naturale illius, eo scilicet modo, quo est euidens cognitio naturæ illius. qua de re supra diximus, cum de cognitione Dei fuit à nobis actum. ita præclare Sanctus Thomas secunda secundæ quæstione quinquagesima septima articulo tertio in conclusione. *Ius,* ait, *siue iustum naturale est, quod ex sui natura est adæquatum, vel commensuratum alteri. boc autem potest contingere dupliciter. Vno modo secundum absolutam sui considerationem: sicut masculus ex sui ratione habet commensurationem ad fœminam, vt ex ea generet, & parens ad filium, vt eum nutriat. Alio modo aliquid est alteri naturaliter commensuratum, non secundum absolutam sui rationem, sed secundum aliquid, quod ex ipso sequitur, puta proprietas possessionum. Si enim consideretur ille ager absolute, non habet vnde magis sit huius, quam illius. sed si consideretur per respectum ad opportunitatem colendi, & ad pacificum vsum agri, secundum hoc habet quandam commensurationem ad hoc, quod sit vnius, &*

non

non alterius, vt patet per Philosophum 2. Polit. Hæc Sanctus. Atqui, vt præferantur diuini viri, cæteris hominibus, diuina loca cæteris locis, diuinæ res cæteris rebus, his seruientia cæteris quæ seruiant aliis, (si nihil præterea, vt diximus, addatur) est commensuratum illorum naturæ, quia diuinitas cunctis eiusdem ordinis præfertur. Quocirca si qua potestas, si quis locus, si qua res aliis præfertur in vlla regione, ac regno; hoc erit naturali iure, quidquid est diuinum, vel participat vllo modo diuinitatem. propterea supra dicebamus hæc fuisse coæua generi humano, ac proinde iuris gentium primæui, non secundarij, veluti bella, seruitutes, rerum diuisiones. quocirca ad horum confirmationem dilucidiorem subiicimus.

Octauo illud alicui dicitur, atque est adæquatum, quod cum illo conuertitur. verbi gratia in proposito; est alijs diuinius: ergo est aliis præponendum. & vicissim, est aliis præponendum: ergo est aliis diuinius. Igitur ex intrinseca natura sua diuiniora sunt hæc, sacræ, seu diuinæ personæ, loca, res, atque istis seruientia quæcumque, quam cæteræ personæ, loca, res, atque his seruientia quæcumque. Ac proinde eorum ius naturale, efficiens illa iustissima, est ijs adæquatum; propter quod sunt omnibus anteferenda. Apparetque id ex illo, quod imperitissimi, ac maxime omnium rudes populi ius huiusmodi coluerunt; quod scilicet, agnoscentes in sacerdotibus Deũ, similiter in eorum locis, ac rebus, protinus videbant necessariam, claramque consequentiam, practicusque intellectus necessario consentiebat speculatiuo, simul ac Deum nouerat, vti supra ex omnium gentium consensu, scriptorum celeberrimorum auctoritate asserebamus.

Nono apparet hoc ad superiora omnia maxime corroboranda. Nam ius gentium, de quo loquitur secundo loco Sanctus Thomas, est ex placito gentium, consideratione que diuersarum circunstantiarum. Sed hoc primum non est ex placito gentium, sed ab ipso Deo, vel ante ipsos homines constitutum. quod initio libri huius est explicatum, ab ipso inquam Deo pulcherrime ordinante totam rerum naturam, singulas res ad summam perfectionem, statumque perfectissimum supernaturaliter comparandum, siue ad seipsum. non est igitur ex placito gentium. similiter non est ex diuersarum circunstantiarum consideratione. Intellectus enim considerat hoc duntaxat, ista res ex natura sua magis Deo seruit, quam res

alia gradus eiusdem: ergo præponenda alijs. Quamobrem si principum sæcularium prædia non sunt obnoxia tributis, neque clericorum; si domus principis est cuilibet tutum perfugium, sic etiam clericalis vniuersitatis domus.

Decimo. adducimus ad horum maximam corroborationem duo signa. Adamus enim iam reus mortis ob læsam Dei Maiestatem, tutus adhuc erat in paradiso terrestri, quod supra ostendimus fuisse instar templi, veramque templi rationem habuisse. ac necesse fuit expelli inde ab ipsomet Deo, alioquin constitisset ibi, de ligno vitæ edisset, sententiamque mortis effugisset. Similiter Cain diuinæ præsentiæ coarguentis ipsum conspectu fuit eiectus è loco, quod tẽpli Deo consecrati ipsam naturã habebat; agnouitque, ac fassus est ibi se fuisse à morte securũ, licet eam mereretur ob homicidium perpetratum: cognouit autẽ nemine edicẽte, à se foras egresso discrimen vitæ continuo subiri. similiter vterque agnouit nihil sibi iuris esse in ea loca Deo consecrata, neque ex illorum fructibus quidquam posse à se decerpi, veluti è locis sacris, de quibus supra antiquitatis obscuritatẽ aperientes verba fecimus. Hæc porro agnitio istorũ non oriebatur ex vllo gentiũ, cum nullæ tum gentes forent, placito, neque ex circunstantiis extrinsecus aduenientibus, sed ex ipsa rerum, locorumq. natura, vt apparet.

Vndecimo. liquet hoc ex allatis à S. Thoma exemplis; nam primum principium actionum nostrarum est, Deus est præ cunctis colendus, minus ex hoc, & remotius probatur, esse illicitum furtum, vel alienã rem conseruandã suis dominis, quam esse loca diuina honoranda præ cunctis, vel res Deo qualitercumque seruientes esse prę cunctis honorandas. & tamen Sanctus Thomas vult pertinere ad primum gentium ius naturale hanc conclusionem, furtum non est faciendum. confirmatur hoc ex eo, quod alibi idem dicit de Germanis antiquis ex libro sexto Cæsaris de bello Gallico. Omnes namque illi, nemine excepto existimabant furtum non esse illicitum; sed tamen quam maxime existimabant omnes, nemine excepto, lucos, qui templa ijs erant, esse ab omni potestate sæcularium libera, esse asylum tutum, sacerdotibusque esse vsquequaque veluti Deo parendum; quod supra est explicatum. Igitur intellectus humanus practicus obediens speculatiuo, pendensque ab hoc rite instructo nouit aliquid ad Deum pertinere, aut non pertinere, magis, aut minus; sic magis videt illi, vel assentiendum,

vel ab illo dissentiendum; atque eodem modo appetendum, aut fugiendum. Quod si facile humanæ menti esset apprehendere Deum esse incorporeum, continuo nosceret Dei, tamquã Dei non esse imaginem corpoream. Sed hoc est menti humanæ difficile, quia nil nouimus, aut contemplamur, nisi corporeum. intelligentem namque oportet phantasmata speculari, vt ait Philosophus 3. de anima. quamuis illud præceptum, *Non facies tibi sculptile*, spectat ad Teraphim, de quibus loco suo dicetur Christo adiuuante. Eodem modo non videtur intellectus ita facile cognoscere hanc conclusionem, *Non assumes nomen Dei tui in vanum*. otiose enim loqui de Deo non videtur aliquibus peccatum, sicuti neque loqui de Imperatore, aut Rege. Quod si homines crederent scelus esse, loqui otiose de Imperatore aut Rege, multo magis crederent scelus esse loqui otiose de Deo, quod est cõtra illud præceptũ: *Non assumes nomen Dei tui in vanum*. Cũ vero agnoscant omnes, Dei res anteferendas in pari scilicet rerum gradu, Imperatorũ, & Regũ rebus; ideo protinus concludunt absque vllo respectu, si nemo auderet attingere, qui in cubiculum Regis supplex confugeret ad ipsum Regem, multo minus nemo attingeret, qui in templum confugit supplex ad Deum. Recte igitur, vt constat in Ephesina Synodo, est recepta Theodosij iunioris lex, qua decernitur, immunitatem templorum, libertatemque ecclesiasticã naturaliter insitam cunctis gentibus ex omni æuo, vt supra quarto libro est explicatum. quæ oportuit latius explicasse, quia Sanctus Thomas ait illa duo præcepta: *Non assumes nomen Dei tui in vanum*. Et *Non facies sculptile*: pertinere ad quoddam tertium iurisgentium genus.

Duodecimo. Probatur, quod diximus. illud est naturaliter, atque absolute bonum, siue iuris naturalis ex primo practico principio, medioque necessario deductum, cuius oppositum est absolute, seu nihil addendo malum. sed absolute simpliciter, ac nihil addendo est malum, si quis dicat, aut statuat, maior honos debetur cubiculo Regis, ac Regi, quam domui Dei (quod est templum) Deoque per diuinos effectus ibi præsenti; vel magis oneranda sunt tributis bona Dei, quam bona Regis, vel bona seruientia Deo, quam bona seruientia Regi, aut bona seruientium proxime Deo, quam bona seruientium proxime Regi. Similiter, magis est obediendum Regi, quam sacerdoti, Episcopo, & Pontifici summo. Nam simpliciter hi diuiniores

ergo

ergo ecclesiastica potestas est iuris naturalis primo, ac maximo modo.

Decimotertio. Illud est iuris gentium, naturalisque primo modo, ex primo practico hominum principio deductum, quod iuxta integram naturam, non propter illius corruptionem, vel supposita illius corruptione constitutum fuit. at libertas, ac potestas Ecclesiastica, quoad loca, res, ac personas est omnium prima, vel cum natura integra erat, quin sæcularis potestas quatenus à Sacerdotali distinguitur, omnino est ex corruptionis suppositione, vt supra dicebamus, contra scelestos, & contumaces introducta.

Postremo, ius hoc veluti à principio fuit à Deo naturæ totius parente ad naturæ perfectionem constitutum, sic perficit humanam naturam, quin omnia loca, res, & homines in eo permanentes: est igitur maxime naturale, intellectualemque naturam maxime illuminans euidentia consequentiæ medijq; necessarij, posito qualitercũq; euidenti principio primo actionũ nostrarũ, seu fine, qui est Deus, cui cuncta sunt subiicienda, & cuius voluntati cuncta obedire debent in singulis quibusq; veluti omnium fini, & auctori: hinc vt repetimus, vel insipientissimæ, & imperitissimæ gentes illud haud negarint, sed maxime omnium sint professæ: ac prope bruta animalia, brutaque elementa quodammodo illud agnouisse; vt supra dicebamus. Intuebimur postea, quid senserit, qui maximus inter Philosophos habetur.

Quod autem dicunt aliqui consiliarij Principum, iuris esse naturalis defendere suas res; & ideo nolle quidquã a Pontificibus, & Sacerdotibus præcipi, vel disponi, quod non approbetur ab ipsis apposita clausula, *Placet*, vel *Exequatur*, multipliciter confutatur.

Primo. Iura Ecclesiastica prædia, beneficia nõ esse sæculariũ, neq; ausos in illa aliquid quoad capiẽdam possessionẽ Imperatores impios gẽtiliũ, quod supra aperuimus exẽplo Aureliani.

Secundo retorquetur in ipsos multis modis. Isto enim modo destruuntur imperia, regna, familiæ, & gentes, quod aiebat S. Gregorius Psal. 4. Pœniten. & patefiet ad finem libri huius. Non est itaque hoc sua tueri.

Tertio retorquetur, velle enim Ecclesiasticas actiones iudicare, vel respuere, vel accipere, vbi placuerit, & in quibus placuerit, est vsurpare Ecclesiastica, quod est sacrilegium contra

era diuina, ac naturalia iura æterna.

Quarto. Patet hoc euidentissime ex effectibus: licet enim Sacerdotes aliquid dent suis, aut cognatis, aut amicis; tamen plerique pleraque & potissimum magna in commune totius reipublicæ Christianæ, & omnium mortalium ponunt, vt libro tertio dicebamus. At sæculares omnia suis dumtaxat agnatis volunt, vel amicis, vel nationis, aut potissimum maxima quæque.

Quinto. Si cõtra ius aliquid fieri à Põtifice summo, aũt sæculares de Epis male suspicantur, ne per Deum viuũ quæsumus perturbẽt laici Principes ob suspiciones ordinẽ diuinũ à Deo positum, sed curent Ecclesiasticas actiones ab Ecclesiasticis de cõsensu Põtificis summi approbatis, & pro tẽpore eligẽdis cognosci, atq; examinari, & si quid obreptum, subreptũve fuerit, vel perperã factum, debita cũ modestia certiores Episcopi, & Pontifices fiant, quod Paulus cum Petro egit, vt supra dicebamus. Præstat autem prius per suos legatos, & procuratores Pontificibus, & Episcopis significare, qui sint digni, vel idonei rebus transigendis, populis, & hominibus regendis, aut beneficiis rebusque Ecclesiasticis habendis. Parati tamen sint Principes, vbi secus visum fuerit, obedire Pontificibus, & Episcopis, neque, quod nolint ipsis per omnia nimis indulgere, ac tribuere in dignitatibus mandandis, omnia velint conturbare. ad extremum namque & semetipsos & sua cõturbabunt, perdent, atque euertent.

Sexto. Ne possint sæculares excusari, benignissimus, ac supra oẽs infinite sapiẽtissimus Deus prouidit, vt quo tẽpe fuere Ecclesiasticæ potestatis studiosissimi Imperatores, veluti Constantinus, Theodosius, Carolus Magnus, eodem tempore Pontifices essent; aduersus quos multa obijciebantur, & nihilominus Imperatores illi nihil non detulere Ecclesiasticæ potestati. Verbi gratia Constantino Imperante nihil non proferebatur criminosum aduersus Melchiadem Pontificem, & Episcopos catholicos à Donatistis, & Arianis, quæ refert Optatus. Theodosio imperante Damasus electus est aduersus Vrsicinum, & in electione interempti sunt in basilica Sicinij 137. homines, quod Christianis obijcit Marcellinus libr. 27. exprobans Damaso, quod & obiicitur hodie Pontificibus nostris illa, *Quod ditentur oblationibus matronarum, procedantque vehiculis insidentes circumspecte vestiti, epulas curantes profusas,*

adeo vt eorum conuiuia Regales superent mensas. Similiter Carolo Magno Rege Romani infanda multa obiecerunt Leoni Papæ, eumque oculis orbarunt, quod Ademarus, Reghino, Sigisbertusque in chronico, Zonaras tomo annalium tertio tradunt. Nunquid ob ista non fuere Imperatores illi in Ecclesiasticam potestatem, libertatemque profusissimi? Nunquid male de Pontificibus summis aut suspicati sunt, aut iudicarunt?

Quid plura? cum Rex Arianorum Theodoricus Italiam teneret atque ipsam Romam, duoque electi essent Romæ Pontifices; pro altero Laurentio Senatus Romanus cum paucis Ecclesiasticis stabat, pro altero autem Symmacho stabat Ecclesiasticus ordo solus. ex vtrisque partibus (verba sunt hæc auctoris Miscellæ libro 15.) *Innumeræ strages & rapinæ patratæ sunt; plerique ex Sacerdotali numero, multi etiam Clericorum, plures ciuium Romanorum extincti sunt per tres circiter annos, vsque quo videlicet Theodoricus princeps veniens, tunc Romam tenens, quamquam Arianus esset, synodo celebrata, locari Symmachum quidem Episcopum Romæ firmauit; Laurentium vero in Nucerina ciuitate locari præcepit, qui tamen nullo pacto quiescens, sed seditiones commouens à Symmacho deponitur, & in exilium in Dalmatiam mittitur; & ita simultas cessauit.* Hæc ille. en igitur, vt hæreticus, & barbarus licet Dominus maxime omnium poterat edicere, electionem Romani Pontificis, & Episcoporum nolo procedere, nisi me sciente, & apposita clausula, *Placet, Exequatur*. En conturbant isti meum Regnum. Quid? poterat electionem Romani Senatus ratam habere, & hoc magis augebat vires Regni sui, & maxime, quod viri pro sanctis habiti eam comprobarent, in quibus erat Paschasius Diaconus, vt in Dialogis S. Gregorius testatur, & tamen noluit barbarus, & hæreticus imminuere ecclesiasticam potestatem. Quid? ita processit ille, vt nihil hac in re sibi arrogaret, *Locari,* inquit scriptor, *firmauit*, firmat, quod est locatum.

Surget profecto barbarus iste Rex, atq; hæreticus in die iudicij corã tribunali tremendo Christi, ac nobis dicet. *Quid petitis vos ad dexterã Dei sedere?* Hæc vos catholici Principes egistis cũ Vicariis Christi, cũ iis, de quibus ipse ait: *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Cõtra ego in caussis exulceratissimis, cum nihil non mali à vobis Catholicis timere possem, maximo iure hæc egi. Quid respondebimus? quomodo

intuebimur

intuebimur vultum Christi iudicantis? quomodo cũ Theologi simus, Iurisconsulti, & cõsiliarij præcipitabimus oĩa ad inferos? At quando vidimus, quid scelestissimi omnium, simulque imperitissimi viderint hac in re; videamus quid senserit, qui summus inter Philosophos habetur.

Aristoteles maxima quæque sacerdotibus danda in Rep. decreuit; & quales voluit esse in Repub. qui illam moderantur, taleq; esse vniuersitatem sacerdotum comprobatur.

Cap. VIII.

Vamobrem circumspiciens Philosophus immutabilia cunctarum gentium iura, cum gentibus iisdem vidit assecutionem veritatis in futuris contingentibus, & agendis ambiguis esse supra humanam naturam, neque in humanam, vel scientiam, vel artem cadere posse; sed ab ipso solo Deo nobis esse expetendã cognitionem eorum, quæ sunt à nobis agenda, vt agantur ex ipsius voluntate, quæ omnino libera est, neque aliunde pendet, nisi ab ipsomet Deo prima omnium causa, quæ momento temporis ordinem totius vniuersitatis in huiusmodi accidentibus immutare, vbi voluerit, quemadmodũ decreuit ex æterno, potest; vt neq; palam fiat hominibus ex vllis naturalibus effectis, vnde comparari vel ars, vel scientia possit. Hinc ad fortunam multi confugiebant, quod idem recitat physici secundi tex. 47. *Fortuna videtur*, inquiens, *quidem esse causa, non manifesta autem humano intellectui, tanquam diuinum quiddam existens, & felicius*. Sed quoniam fortuna est causa per accidens, pendet ab eo, quod est per se: hinc idem tex. 66. fortunæ euenta reducit ad ipsum Deum, sic tradens. *Casus, & fortuna causæ sunt eorum, quorum aut intellectus causa sit, aut natura: cum secundum accidens causa aliqua sit horum ipsorum, nihil autem secundum accidens est prius ijs, quæ per se sunt, manifestum est, quod neque causa per accidens prior est ea, quæ est per se. Posterior itaque casus est, atq; fortuna, & intellectu, & natura: quare si quam maxime cæli causa est casus, necesse est prius intellectum, & natu-*

ram esse, & aliorum multorum, & huius vniuersi causam. Hæc ille, volens intellectum aliquem (qui Deus est) esse eorum causam, quæ naturaliter à mente humana non prospiciuntur, ac fortunæ ab imperitis assignantur. Hinc idem duodecimi metaphysici tex. 38. cap. 6. statuit à Deo cuncta veluti à principio omnium pendere, inquiens. *A tali ergo principio tum cælum, tum natura dependet.*

Quocirca idem volens instituere Remp. felicissimam, quæ maxime staret circumfluens omnibus externis, corporis, atq; animi bonis, illi præesse voluit, qui virtutibus excellentissimi forent, & in Dei contemplatione defixi; qui mente scilicet pura Deum contemplantes, Dei voluntatem cognoscerent per impulsus diuinos, qui supra humanam virtutem rationem, naturamq; sunt, non eam tollentes, sed attollentes, ac perficientes, & in diuinitatem transferentes. Hos autem voluit esse liberos ab omni onere priuatarum, publicarumque rerum. Atque ab his oracula diuinitatis expeti, & maxima quæque ijs tradi in ciuitate. Alios modos sciendæ voluntatis diuinæ reiecit, somniaq; immitti plerumq; à dæmonibus, si qui ex opinione ipsius essent, asseruit, neq; ijs fidedum: similiter eos amouit, qui virtute haud pollerēt, & impulsibus diuinis viderētur agitari, cum forent alioquin aut imprudentes, aut insipientes.

Primo igitur agnouit Philosophus esse aliquos viros aliquo modo supra humanam naturam positos. sic namque Ethici septimi initio. *Feritati autem maxime opponi quispiam diceret virtutem, quæ supra nos est, heroicam quandam, & diuinam. quemadmodum Homerus Priamum de Hectore dicentem induxit, eo quod valde erat bonus.*

—— non hominis mortalis filius ille
Esse videbatur, sed magna è stirpe deorum.

Quod si ex hominibus, sicut dicunt, ob virtutis excellētiam, diuini efficientur, huiusmodi scilicet esset habitus, qui feritati opponitur. Hoc ibi.

Secundo hos esse, qui virtutibus animum maxime exornauerint, & in contemplatione Dei maxime omnium sint; tradit cap. penultimo Ethici vltimi his verbis. *Quare cum Dei operatio beatitudine excellat, contemplatiua erit; & ex humanis ea erit felicissima, quæ huic maxime est cognata. argumento illud est, quod cætera animalia quæ operatione tali penitus carent, expertia felicitatis quoque sunt: dijs enim beata tota vita est, hominibus au-*

tem eatenus, quatenus similitudo quædam eiusmodi operationis in ipsis inest. at cæterorum animalium nullum est felix; propterea, quod contemplationis particeps nullo modo est. quousq; igitur protenditur contemplatio; eousque etiam felicitas sese extendit, & quibuscumque magis inest contemplatio, ijs magis quoque inesse felicitatem constat.

Tertio Deum maxima his, aut per hos hominibus bona elargiri. sic ibidem concludit. *Sed, qui ex intellectu operatur, huncque excolit, atque optime afficit, is esse Deo carissimus* θεόφιλέστατος *videtur. Nam si aliquam humanarum rerum curam Dei habent, sicut videtur, consentaneum est ipsos re illa, quæ optima est, atque ipsis maxime cognata delectari, qui est intellectus: eosque, qui eam maxime amant, & honorant, remunerare, vtpote, qui eorum, quæ ipsis sunt amica, curam habeant, recteque, & honeste agant. Hæc autem omnia sapienti maxime inesse, obscurum non est: is igitur est Deo carissimus* (θεόφιλέστατος) *id est, Deo amatissimus, Deique amantissimus, eundemq; esse etiam felicissimum verisimile est: quare ita quoque efficitur, vt sapiens maxime felix sit.*

Quarto committendam Remp. illis, qui virtutibus, diuinorumque cognitione, siue sapientia præcellant, tradit ad finem sexti Ethici ita scribens. *Perspicuum autem est, & prudentiam esse opus, etiam si non esset actiua; propterea quod partis animæ virtus est, & sine prudentia, & virtute esse electionem rectam non posse, eo quod hæc finem, illa quæ ad finem tendunt, vt agamus facit. At vero neque præsidet sapientiæ, neque melioris, quam ipsa, partis est, quemadmodum neque sanitati medicina; neque enim ipsa vtitur, sed vt fiat prouidet; quocirca illius sapientiæ causa præcipit* (prudentia) *non illi: simile præterea illud est, si quis scientiam ciuilem propriè, quod de omnibus præcipit, quæ in ciuitate sunt, dijs præesse, ac dominari etiam diceret.* Et cap. antepen. decimi. *Si vero felicitatis est ex virtute operatio, consentaneũ est eam ex illa esse, quæ præstantissima est. Hæc autem eius erit, quod est optimum. siue igitur id intellectus est; siue aliud quidpiam, quod sane secundum naturam videtur principatum obtinere, & præsidere, notionem habere de honestis, & diuinis rebus: siue diuinum quiddam etiam ipsum sit; siue ex ijs, quæ in nobis sunt, diuinissimum: huius secundum propriam virtutem operatio perfecta felicitas esset, quam esse contemplatiuam dictum iam est.* Et mox. *Ac talis quidem vita præstantior esset, quam homini conueniat; non enim*

quatenus homo est, ita viuet, sed quatenus diuinũ quid in ipso inest; quanto autem id præstat composito, tanto quoque eius operatio ab operatione distat, quæ ex virtute alia est (actiua) *si igitur intellectus diuinum quid est, si ad hominem respiciamus, sic vita, quæ ex intellectu traducitur, si humana vita comparetur, diuina etiã ipsa est. neque vero oportet, quemadmodum nonnulli monent, vnumquemque cum sit homo, humana, & cum sit mortalis mortalia cogitare. sed quatenus licet, immortalem se reddere, omniaque efficere, vt ex præstantissimo omnium, quæ in ipso sunt, vitam traducat. Nam licet id mole sit paruum, vi tamen, & pretio omnia longo interuallo superat. Id autem esse etiam vnusquisq; videatur. siquidem præcipuum, & melius. Quocirca absurdum esset, si non suam vnusquisque, sed alicuius alterius vitam expeteret. Quodque dictum superius est, nunc etiam conuenit. quod enim naturæ vniuscuiusque est accommodatum id præstantissimum, iucundissimumque vnicuique est: ergo etiam huiusmodi vita, quæ ex intellectu traducitur; siquidem maxime id homo est. Hæc igitur etiã felicissima est. Secundo vero loco ea, quæ ex alia virtute* (actiua) *existit; quod scilicet operationes, quæ secundum ipsam fiunt, humanæ sint.* At septimi politici cap. 2. *Vtrum autem eadem sit dicenda felicitas singulorum hominum, & ciuitatis, vel non eadem, reliquum est videre: manifestum vero & hoc; omnes enim fatentur esse eandem.* Et mox tertio ad finem concludit eum, qui præficiendus est Reip. oportere, vt sit excellens actiua, & contemplatiua vita; maxime tamen hac; quales oportet esse sacerdotes regendis alijs Præpositos, & Episcopos in primis, qui sunt similes architectis in Rep. administranda, quod Henricus Gandauensis aiebat, vt supra verba ipsius adduximus. Perfecta enim resp. ex altissimis, & diuinis causis administranda, atque ex impulsibus diuinis, quasi plena diuinitatis cælitus eam peruadentis, quod aiebat Ephes. 4. Apostolus sic igitur ille. *Si alius quidem sit melior secundum virtutem, & secundum potentiam actiuam in rebus optimis, hunc sequi honestum, & huic parere iustum est; sed oportet illi non virtutem solum; verum etiam potentiam existere, per quam sit actiuus. Quod si hæc vera sunt, & felicitas in bene agendo reponenda est, & publice totius ciuitatis, & priuatim singulorum vita illa erit optima, quæ sit actiua. Veruntamen actiuam non est necessarium esse ad alios, nempe extraneos, quemadmodum quidam putant, neq; eas meditationes solum esse actiuas, quæ gratia eorum fiunt, quæ ex agendo proueniunt, sed*

multo

multo magis, quæ in seipso perfectæ sunt, ac suÿpsarum gratia fiunt contemplationes, & meditationes: bene agere enim finis est, quare est actio quædam; maxime autem agere dicimur proprie, etiã externis actionibus, qui intelligẽtia, & contemplatione operibus præsunt, veluti architecti. Quinimo neque sine actione esse necessariũ est eas ciuitates, quæ positæ sunt in solitudine, & ita viuere eligentes. fieri enim potest, vt partibus inter se agere contingat; multæ enim communicationes ad inuicem sunt partibus ciuitatis. similiter autem vnicuique existit cuilibet homini. Vix enim Deus bene se haberet, & mũdus totus, quibus non sunt actiones externæ præter proprias ipsorum. Quod igitur necessarium sit eandem esse vitam optimam priuatim vnicuique hominum & publice ciuitatibus, & hominibus manifestum est. Hæc ille, volens ab ijs regendam Remp. qui maxime contemplatiua excellunt tamquã ab architectis, qui & actiua præcellant. Ac veluti tunc aliquis est sibi perfectus, cum præstat contemplatiua in Deo, diuinisque meditandis (contemplatio namque est optima hominis actio, licet intima) & simul etiam præstat actiua in moderandis perturbationibus, intimis, ac disponendis suis rebus, regendisque membris externis, aut quoad se, suaque, aut quoad alios, & aliena: eodem modo felicissima ciuitas erit, & publicus status, cum regetur ab huiusmodi viris. Nam & Deus nihil agit extra seipsum, licet agat alia à seipso, & mundus nihil agit extra seipsum, licet agat alia à seipso. Horum vero omnium ratio est, vt hoc loco S. Thomas aduertit, quia practicus intellectus pendet à speculatiuo: homo namque vt homo; vult cognita, & agit cognoscens in quibuslibet à Deo, illumque appetit, quærit, illique quam maxime inhæret.

Quinto maxima quæque in Rep. eis deberi iudicauit. Nam primo quantum ad personas, ista constituit, cum genera hominum recenset lib. 7. cap. 8. *Quintum, ac primum genus eorum, quæ necessaria sunt ciuitati circa rem diuinam, cultus, quod vocãt sacrificium,* en primum dicit esse in ciuitate diuinorum cultũ. Et 9. *Reliquum est ex his, qui supra numerati sunt, genus sacerdotum esse, quorum institutio manifesta est; neque enim agricola, neque artifex, neque vilium exercitiorum quisquam sacerdos est deputandus. honos enim dÿs est à ciuibus impendendus; sed cum distincti sint ciues in partes duas, hoc est in eos, qui arma tenent, & in eos, qui consultant, & decens sit dÿs cultum exhibere, & requiẽ suscipere, qui pro tempore in his laborauerunt, ac defessi sunt; his*

vtique

vtique esset sacrarum cura demandanda. Hæc ille maxime honorandos volens sacerdotes, & ab oneribus publicis liberos.

Secundo, quantum ad res: ita cap. 11. *Præterea in sacrificijs, cultuq; deorũ sumptus communes esse debent totius ciuitatis: est igitur necessariũ in duas partes regionẽ diuidere, aliam publicam, & aliam priuatorũ. Vtraque illarum partium rursus diuidenda est; illius namq; partis, quam publicam esse debere diximus, vna pars deorum cultui deputanda est, altera vero ad commessationum impensam. Rursus vero priuati agri pars vna ad proprias necessitates est deputanda, altera vero ad ciuitatem.* Hucusque Philosophus quartam partem territorij assignans cultui sacro, & tamẽ Sacerdotibus, vt priuatis suas adhuc partes attribuẽs.

Tertio quantum ad loca, ita cap. 12. *Aedes quoque Deorum, ac principalissimæ magistratuum comessationes idoneum locum habere debẽt, & eundem sacra (quotiescumq; lex non separat) aut oraculum. esset autem talis locus, quisquis supereminentiam haberet, & ad edendam virtutem sufficienter, & ad vicinas partes ciuitatis excellenter: decet autem sub hunc locum constructionem fori esse talem, qualis est in Thessalia. eius, quod liberum vocant, idest, quod debet esse purum ab omni mercatu, & neque opifices, neque agricolas, neque alios vllos tales illi appropinquare: esset vero hic locus gratior, si & gymnasia seniorum in eo sint constituta.* Et mox. *Cum vero multitudo ciuium diuisa sit in Sacerdotes, & magistratus, decens est Sacerdotibus circa ædes sacras esse comessationes institutas: magistratuum autem, quicumque de contractibus ius dicunt, & qui de accusationibus cognoscunt, & qui circa vocationes in ius, & alia huiusmodi administrationem intendunt, & insuper, qui ædilitatis, & vrbanarum curam gerunt iuxta formam, in loco celebri communique sunt commessationes statuendæ; talis est locus illius fori, in quo necessaria venundantur: nam alterum illud forum superiori in loco situm debere esse diximus otiosum, hoc autem ad negotia rerum deputari.* Hactenus ille. è quibus dignoscimus honoratissimos, simulque vsu rerum præstantissimos ab eo constitui Sacerdotes. His præter agros priuatos dari publicos, ab oneribus vacationem, locaque nobiliora. Præterea vero oraculum responsaque diuina ab his expetenda.

Sexto igitur, sciendum nobis est, à Philosopho exclusa omnium diuinationum genera præter illas, quæ sapientibus in contemplatione contingunt. Aperte vero exclusit dæmonum,

si quos

si quos existimabat esse, societaté, & quidquid per illos suggeri cogitationi humanæ in somniis posset: videbat enim gentes haud conuenire in ipsorum cultum; manifeste etiam Iudæi dæmones execrabātur, ac si qui illos colerent, ea de causa colere videbātur, quod maleficos existimabant, metuque adacti auertere iram illorum conabantur. Sic igitur libro de diuinatione per somnium. *Diuinationem igitur, ait, aliquam esse, quæ in somnio fiat, & prouenire dicatur ab insomnijs, neque contemnere facile est, neque credere. Nam quod omnes, aut plurimi arbitrantur insomnia significare aliquid, argumento est afferi solere id experientia compertum.* Et mox *contra, cum nulla rationabilis causa videatur, per quam istbæc diuinatio proueniat, efficitur, vt fides abrogetur. Nam si dicatur, Deum esse, qui somnia mittat, præter alia multa, & hoc quoquam absurdum est, non optimis, sapientissimisque sed quibusuis sine discrimine mitti*; & capite sequenti. *Ad summam cum è ceteris quoque animantibus aliqua somnient, haud quaque insomnia à Deo missa veniunt; aut ad eum finem nobis contingunt; dæmoniaca tamen sunt. Nam & natura aliqua est dæmoniaca non diuina. eius rei sit illud iudicio, quod degeneres admodum futura præuident, & ita, vt res se habet, somniantur, tanquam non immittente somnia Deo. Verum vt quisque natura loquax est, ac vitio bilis atræ laborat, eo varios visus experitur.* Hæc ille, non auferens somniorum diuinationē, quæ sapientibus contingat; Tollens, quæ insipientibus: non esse ijs fidendum decernens. quæ consona sunt diuinæ legi, vt habemus Deuteronomij 18. Leuitici 19. Numerorum 12. Quãobrē S. Thomas, Albertus Magnus, ac Suessanus voluere hoc loco bona somnia futurorum per Angelos bonos immitti bonis à Deo; falsa à dæmonibus; qui & si qua prænosci possunt naturaliter, indicant aliquando, quod etiam placuit Galeno primo regiminis acutorum, & Auicennæ tertij naturalium libri cap. 2. & 4.

Quocirca idem Philosophus capite opusculi eiusdem secundo, *Contingit*, ait, *huiusmodi affectio quibuslibet non prudentissimis, (interdiu namque fieret, si Deus immitteret) sic autem conuenit quosuis præuidere. Talium namque mens non considerans, sed quodammodo deserta, & ab omnibus vacua, & commota, quo vult mouens agitatur.* Hucusque ille. ac protinus subijcit de ijs, qui interdiu rapiuntur in ecstasim, solentque esse sapientes, quorum mens considerat semper aliquid, & ait, *Quosdam vero*

ecstati-

ecstaticorum præsagire causa est, quoniam motus intimi non tumultuantur, sed procul ab eis summouentur: externa igitur quam maxime præsentiunt. Hæc idem, non amplius de iis, quorum mens est inanis, sed de illis, quórum mens posita extra sensum rerum suarum tota est in remotis, & alienis veluti altissimis, ac futuris à Deo percipiendis. Quamobrem sic idem sectionis tricesimæ problemate primo volens veluti causam materialem præsagij, maxime sapientibus, & heroibus inesse corporis temperiem moderata atrabili suffusam, sic inquit, Græca afferam, quod male fuerint Græce translata, πολλοὶ δὲ διὰ τὸ εἶναι τοῦ νοεροῦ τόπου τὴν θερμότητα τούτοις νοσήμασιν ἁλίσκονται μανικοῖς, ἢ ἐνθουσιαστικοῖς, ὅθεν σίβυλλαι, καὶ οἱ ἔνθεοι γίνονται πάντες, ὅταν μὴ νοσήματι γένωνται ἀλλὰ φυσικῇ κράσει. *Multi vero & quia prope sedem mentis est calor huiusmodi, morbis implicantur vesanis, vel lymphaticis, vnde Sibyllæ, & Bacchæ, & Deo pleni fiunt omnes, quoties non morbis fiũt, sed naturali temperie.* Hæc ille, & mox. *Marius etiam Syracusanus Poeta præstantior erat, cum in ecstasi erat* (Græcè ἐκστάσις) *Quibus autem magnus ille calor ad mediocritatem reducitur, hi melancholici quidem sunt, sed longe prudentiores, & quãuis aliqua ex parte minus excedant, multis tamen in rebus sunt cæteris omnibus præstantiores, alij in studijs litterarum, alij in artibus, alij in Repub.* Et paulo post ante. *Et alij quidem Heroum similiter affecti* (ἀλλοιωταθεῖς) *vt hi apparent. Annis vero posterioribus Empedoclem, Socratem, Platonem, & alios complures viros insignes hoc fuisse habitu cognouimus.* Hucusque ille, decernens primas in Repub. dandas esse sapientibus, qui virtutibus excellentes toti sint in diuinorum contemplatione, qualis est apud Christianos vniuersitas Sacerdotalis respectu sæcularis. Ab his oracula agendorum petenda, per quæ ad summum felicitatis perueniatur. Hos vult quantum ad se mediocribus esse contentos, & paucissimis, quantum ad alios; & vniuersitatem plurimis abundare ob actiuam vitam, quod libro secundo est explicatum. conueniſſe autem gentes omnes in hanc sententiam, maxime vero sapientiores, & in his quicumque habiti sunt præ cæteris sapientes, abunde constat. En igitur, quod videre lumine naturali gentes, & quod iure gentium naturali est sancitum, contingentium scilicet decreta, & consulta à viris Deo consecratis expetenda, neque cadere in humanam,

vel artem,

vel artem, vel scientiam talium consecutionem, sed à Deo pendere. Quamobrem cum bona externa soleant appellari bona fortunæ, & corporis vocentur bona naturæ, sintque hæc omnino necessaria suo modo ad assecutionem felicitatis humanæ sapientiæ, diuinitatisque heroicæ participandæ, hæc dixit à Deo solo expectanda, & precibus efflagitanda. Nam cum diximus ex eius mente, quæ ab imperitis vocatur fortuna, esse prouidentiam diuinam mortalibus ignotamque, & occultam: sic ipse septimi politici capite decimo tertio. *Bona externa beatitudinis causas efficientes esse existimant homines; vt si quis causam clare, & bene cythara canẽdi lyræ potius, quam arti adscribat: ex his igitur, quæ dicta sunt, alia suppetãt, alia legum scriptor præparet, ac suppeditet necesse est. Quocirca in constituenda ciuitate res omnibus precibus oramus, & optamus, quæ sunt in potestate, & arbitrio fortunæ, eam enim harum rerum arbitram, & dominam ponimus; sed bonam esse ciuitatẽ, non iam fortunæ, sed scientiæ, atq; consilij munus atque opus est.* Hæc ille scientibus nobis, & deliberatis adesse bonitatem decernens, sed bona externa sæpe causas naturales ignorantibus; & ethici decimi capite decimo. *Quod igitur à natura tribuitur in nobis minime situm esse, sed ab aliqua diuina causa profectum inesse in ijs, qui reuera sunt fortunati, perspicuum est.* Hæc Philosophus, ad Deum reducens lumine naturali, & consensu omnium sapientium, gentiumque vniuersali adductus cuncta bona per viros Deo consecratos, siue diuinis addictos; qui diuinis impulsibus afflati, & incitati videant, quid agendum sit nobis, vt bona fortunæ, ac naturæ consequamur ad humanam felicitatem consequendam, perfectionemque siue in nobis, siue supra nos collocatam; quamobrem primo, quod supra vidimus, prudentiã, quæ est in agendis aiebat ethici sexti cap. vltimo seruire sapiẽtiæ, quæ est in diuinorum notione: idemque asseruit Secundo diuinis addictos, diuinorumque contemplationi esse in Rep. veluti architectos; politici secundi capite secundo. Tertio loco voluit idem politici tertij capite nono, vnum præesse toti Reip. sic inquiens. *Sed si quis excellit virtute quid sit de eo faciendũ? non enim dicendum est, vt talis vir sit de ciuitate pellẽdus; atqui neq; gubernationi aliorum talis vir erit subijciendus: perinde enim est, ac si qui Iouem gubernare velint potestatem diuidentes. Restat ergo vt videtur, naturam huius talem esse, vt omnes sponte sua illi parere debeant. itaque huiusmodi homines Reges esse perpetuos in ciuitatibus.*

ctious inhæreat immobiliter Deo. Ac licet variauerit in præcipiendis pontificia lege, quæ variabilia sunt: tamen hoc semper contigit, ob variabilium varietatem, mutabiliumque mutationem. Quocirca ex hoc fit vt Pontificis summi, vniuersitatisque ecclesiasticæ illi adhærentis mens inhæreat hac in re immobiliter sapientiæ diuinæ; ac propterea virtute hic, atque ille cunctis præcellat, cunctisque debeat imperare, quod Philosophus faciendum decernebat.

Tertio numquã contigit, vt Pontifices Romani errarint in aliquo decreto facti singularis, ac variabilis quoties adhibito consilio vel Episcoporũ, vel Cardinalium quidquã simul hi statuerunt, atq; in proposito aduersus obsistentes perstitere. quod comprobatur ex illo Christi dicto ad Apostolos, Apostolorumque successores Episcopos, Matthæi cap. 18. *Si autem peccauerit in te frater tuus, vade & corripe inter te, & ipsum solum, si audierit, lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum; quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus: Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis super terram, erũt ligata & in cælo: & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram de omni re, quamcumq; petierint, fiet illis à Patre meo, qui est in cælis. Vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorũ.* Hæc Christus omnem singulis rebus motum præscribens de Episcopis Catholicis conuenientibus ad aliquam rem singularem definiendam precibus pręmissis in ipsius honorem, vt interpretantur ibi SS. Chrysostomus, Hilarius, Hieronymus, Cyprianus de vnitate Ecclesiæ. Gregorius lib. 7. registri cap. 110. Concilium Chalcedoneñ. epistola ad Leonem in fine tertiæ actionis, sexta Synodus act. 17. Cælestinus epistola ad Ephesinum Concilium, Toletanum secundum, non procul ab initio, Cyrillus in expositione Symboli Nicæni circa principium. Innocentius Papa apud Gratianum distin. 20. can. de quibus.

Ob id Concilio coacto Episcopi Angli anno 950. abrogarũt regnum Eduino, vt refert Polydorus Virgilius, & ante hos Constantinus Papa Philippicum vetuit haberi pro Imperatore, quod Beda, & Paulus Diaconus tradunt lib. 6. cap. 16. & Gregorius Secundus Philippico abrogauit Occidentale imperiũ,

quod auctor Miscellæ refert eodem lib. cap. 16. & Episcopi in Conc. Triburiensi imperio deiecerunt Carolum Crassum, vt in actis eius apparet sub annum octingentesimum octuagesimum secundum. Gregorius Septimus Henricum Quartum Germaniæ Regem & Imperatorem tertium, Innocentius Secundus Othonem Quartum, Innocentius Quartus Federicum Secundum in Concilio Lugdunensi, Clemens Sextus Ludouicum Bauarum sæpius monitos, diuque expectatos, quæ late ostendimus signo 81. lib. 19. cap. 6. de Signis Ecclesiæ Dei.

Quicumque ab ecclesiastica potestate maxime recedunt, ij maxime dæmonibus appropinquant, & inferorum portas aperiunt, quod Scriptura diuina, auctoritatibus, & euentis comprobatur. Cap. IX.

X adductis porro consequi videtur illud, quod somnia reijciens, mentique Deo coniunctę in agendis adhærens Philosophus vidit, eos, qui deflectunt à directione, & auctoritate eorum, qui participant sigillum clericale diuinũ, per quod maxime mens pura Deo coniũgitur ad alios per sapientiam regendos, cõuelluntque seruientia quæcumque huic sigillo, ac figuræ diuinæ, admirabiliter participatæ per intimam impressionem, vti secundo, tertioque libro explicauimus, paulatim cum dæmonibus inire societatem, quod initio capitis præcedentis ostendimus, ac per hos aperiri portas inferorum, destrui cuncta, quod aiebat Sanctus Gregorius in psal. 4. pœnitentialem, Sanctus Thomas opusculo 20. diabolos esse, quod scribit Sanctus Cyprianus ep. 69. ad Pupianum. quin esse hoc iniquitatis mysterium, quod tradit S. Paulus ad Thessalonicenses secundo, vt supra explicabamus. probemus hoc quantum fieri potest. Ex hoc enim probabitur omnium bonorum ruinam fieri, quod suis verbis optime indicauit Apostolus Paulus, vt mox aperietur.

Primo igitur hoc apertissime Samuel Sauli dixit 1. Reg. 15. cũ nõ hic obedisset illi, qui Dei nomine tamquã sacerdos, quid agendum foret, pręcepisset. *Quasi peccatum ariolandi est repugna-*

gnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Pro eo ergo, quod abiecisti sermonē Domini, abiecit te Dominus ne sis Rex. Idcirco ita S. Gregorius in eundē locum. *Quinā est, quod Prælatis repugnātes, & acquiescere nolētes à propheta ariolis, & idololatris similantur? nisi quia arioli diuina cognoscere, atque absconsa diuinare nituntur, idololatræ autem figmentis se veneranda subdidere. Qui autem repugnant Prælatorum imperijs, ideo vtique repugnant, quia diuinam voluntatem se scire melius æstimant: quasi ergo peccatum ariolandi est repugnare, quia velut contempto diuino altari, ad aras dæmonum responsa percipiunt, dum cordis sui præstigiosis, ac superbis adinuentionibus credunt, Ac prælatorum consilijs contraria sentiendo refragantur.* Eadem Angelomus, Rabanus, Eucherius, & Dionysius Carthusianus. *Præcepto*, inquit, *superioris resistere, & reniti propriam inobedientiā palliando. seu alio modo tā graue est crimen, vt sit ariolari, quod est genus superstitionis, seu species magicæ artis.* Eadem ante ipsum Sanctus Bernardus serm. 19. in Cant. & tractatu de præceptis dispensandi.

Sed & Chaldæus interpres ita vertit. *Nam vt culpa virorum, qui petunt ab ariolo, sic culpa omnis viri, qui rebellat super verba legis Domini, & sicut culpa populi, qui errat post errores, sic culpa omnis hominis, qui addit super loquelas prophetarum, eo quod spreuisti verbum Domini, & elongauit te Dominus ne sis Rex.*

Clarius adhuc septuaginta ὅτι ἁμαρτία οἰώνισμα ἐςὶ παραπικρασμὸς ἀδικία, καὶ θεραφὶν ὀδύνην καὶ πόνους ἐπαγουσιν ἀνθ' ὧν ἐξουδένωσας τὸ ῥῆμα κυρίου ἐξουδενώσει σε κύριος τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐπὶ ἰσραήλ. id est. *Quoniam crimen augurium est irritatio, iniustitia, & Teraphim dolorē inducūt, eo quod contēpsisti verbum Domini, contemnet te Dominus ne regnes super Israel.* Theraphim porro erant statuæ, è quibus dæmones responsa reddebāt, eandem vocem retinuit codex Hebræus: quod enim vertit noster, ariolandi habet ille Theraphim.

Secundo apparet hoc ex euentu. Angelus namque apostata cum suis ideo cecidit, quia supremi directoris lumini fuerunt rebelles quod ait Iob cap. 41.

Tertio similiter idem constat ex euentu Euæ, quæ stabilem fidem non habuit ijs supernaturalibus, quæ dicta ipsi fuerant ab Adamo; dictaque fuerant Adamo ab ipso Deo, seductaque est,

est, inquit Apostolus, vt habetur in Genesi à Dæmone specie serpentis obtecto.

Quarto apparet tum Cainum, tum Caini posteritatem fuisse à dæmonibus & ipsam deceptam, cum declinasset à directione supernaturali tum posterorũ Seth religiosorum, tum maxime ipsius Noe, quod habemus, 1. Petri. cap. 3. & 2. cap. 2. Gen. cap. 6. & supra,

Quinto. maxime hoc eluxit in Zoroastre, qui scribitur omnium primus post gentium dispersionem contaminasse doctrinam veritatis, diffugiens auctoritatem traditionesque Noe iam tunc etiam viuentis, duoque principia subsistentia ponens, dæmonum cultum sanxisse, & magicis artibus addictus, quæ pertinent ad summi mediatoris ex eo tempore futuri veritatem, præuertisse, quæ tradit Plutarchus libro de Iside, & Osyride, Eusebius initio chronici sui, ac Plinius multis in locis.

Sexto. sic apertissime hoc eluxit in primo hæretico, ac primo Imperatore, qui supernaturali lumini rebelles certauere aduersus Apostolorum supernaturalis luminis ductorem Principem Petrum Vicarium summum Christi, summi hominis, ac Dei positi supra omnem naturam. Primus hæreticorum fuit Simon Magus, qui dæmonum familiaritate est vsus magicis artibus addictus, infelicique & inglorio prorsus exitu sibimet ipsi vitam miserrime ademit cum suis. quæ colligimus ex ijs, quæ tradunt SS. Ignatius epist. ad Trallianos, Dionysius de diuinis nominibus, cap. 6. Iustinus Mar. cap. 2. Apologiæ, in dialogo cum Tryphone, Irenæus, libro primo, Clemens Stromatum septimo, Origenes contra Celsum sexto. talis igitur fuit Simõ Magus hæreticorum princeps.

At Nero Imperatorum primus, qui in Christianos arma commorint, fuit magicis artibus, dæmonumque societati eodem modo addictus, quod Plinius libri secundi capite tricesimo testatur,

Septimo veluti Iudas à dæmone instar Caini, Chami, & Zoroastris persuasus à diabolo est obsessus, vt legimus cap. Ioannis 13. ac semetipsum laqueo strangulauit exemplo mortis non admodum diuersæ à Caino, Chamo, & Zoroastre; eodem modo Simon Magus sibimetipsi casum, quo oppressus interiit, est machinatus; Nero autem sibi gladio mortem consciuit.

Octauo

Octauo, eandem prope omnes non modo infelices, sed in glorij simul pœnam subeunt, qui facta horum miserrime præ cæteris imitantur. Photius auctor fuit schismatis, quod mox in hæresim versum est, oborti inter Ecclesiam Catholicam, & Græcam, qui sane addictus fuit Santabareno cuidam mago, & præstigiatori quod Zonaras tomo tertio, in vita Basilij Macedonis, & Leonis Philosophi tradit, Patriarchatu Constantinopolitano deiectus, in monasterinm detrusus infeliciter homo versipellis vita migrauit; ille autem miserrime oculis effossis, omniquе dignitate exutus est defunctus.

Nono, nostra ætate scelerum simul atque hæresum, quæ modo fuerunt, pater Martinus Lutherus palam confitetur libro de Missa angulari, se cum dæmone colloquia miscere solitum, plusquam vnum satis frustum cum illo comedisse, ac familiariter inter se nosse, quamuis sæpius extimuerit se ab illo suffocan dum, quæ post Cochlæum describit Surius anno 1534. Maximilianus certe Imperator illius humeris insidentem dæmona cõspexit, & è canalibus agmina dæmonum viderunt alij prouolãtia in ædes ipsius: quin cõfessi sunt dæmones funeri ipsius veluti amicissimi ipsorum, vt ad infera magno, vti decebat, cum onere deuolueretur, se interfuisse, quæ late describit Bren debachius libro collationum suarum. Quocirca vere scriptum legimus in edicto, quod à Carolo quinto editum fuit in comitiis Vormaciensibus anno 1521. Lutherum fuisse dæmonem figura humana obtectum, testaturque Stanislaus Rescius Præsul Polonus posteriori parte epistolarum suarum, quæ sunt editæ Neapoli se audiuisse ab Illustrissimo Stanislao Hosio Cardinali, & aliis, qui assererent Lutherum vitam laqueo sibi iniecto instar Iudæ eripuisse. sic ille epistola septima.

Caluinus monenti Buccero, vt abstineat maledictis, respondit, non esse ingenij sui eum morbum, sed genij. Zuinglius libro de supplemento Missæ asserit, sibi anxiè cogitanti de explicatione illorum verborum: *Hoc est corpus meum*, nocte intempesta adstitisse monitorem spiritum, dubitat autem num fuerit ater, vel albus. Erasmus Alberus Basiliensis testatur Carolostadio concionanti adstitisse cacodæmona triduo priusquam concionaretur, hominemq; ad infera abripuisse. Quod vero in his euidentissimum fuit, aliis eodem modo contigit, quamuis non ita euidens apparuerit.

Ad

Ad hos igitur denique accedunt, quicumque Ecclesiasticam potestatem, libertatemque violant, aut conuellunt, ac duos fines vltimos ponunt in actionibus humanis, ac proinde duos inter se pugnantes Deos. Nam cum Deus sit vltimus finis hominum, duos inter se pugnantes Deos constituunt, qui hęc volunt. Sed aduersus Deum verum non pugnat, nisi Dæmon. Pro hoc stat, qui aduersus Ecclesiasticam potestatem præliatur, cadit igitur ab omnium bonorum statu, quod operis exordio præfati sumus, & in fine concludetur.

Quicumque Principes infensi fuerunt Ecclesiasticæ potestati, ac libertati pro modo culpæ exciderunt à statu felicitatis quoad quinque, quoad se, quoad liberos, quoad agnationem, quoad nobilitatem subiectorum, quoad populos subiectos, ac primo de Imperio Occidentali Romanorum. Cap. X.

His igitur explicatis summatim quinque ostendentur à nobis, sacrilegos Reges, aut Principes siue illos, qui violant Ecclesiasticam libertatem, vel imminuunt iura Ecclesiasticæ potestatis, cadere à statu temporalis felicitatis exemplo malorum dæmonum, quibus miseri sese associant quoad quinque. Primo quoad se. Secundo quoad posteritatem suam. Tertio quoad agnationem suam. Quarto quoad regni nobilitatem. Quinto quoad ipsam nationes siue populos. Quæ prędicta sunt multis sacræ Scripturæ locis veluti Psalmo 2. *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore, apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus,* Eadem Psalm. 20. versic. 9. & seq. & Psalm. 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Dominus à dextris tuis confregit in die iræ suæ reges, Iudicabit in nationibus*(per Episcopos)*implebit ruinas, conquassa*

quassabit capita in terra multorum. Et Isaię inducentis Deum loquentem cap.49. *Eos vero, qui iudicauerunt te, ego iudicabo, & filios tuos ego saluabo, & cibabo hostes tuos carnibus suis, & quasi musto sanguine suo inebriabuntur: & sciet omnis caro, quia ego Dominus saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob.* Et 54. *Omne vas, quod fictum est contra te, non dirigetur: & omnem linguam resistentem tibi in iudicio iudicabis.* Et 60. *Gens enim, & regnum, quod non seruierit tibi, peribit, & gentes solitudine vastabuntur.*

Sed optime Sanctus Paulus hæc omnia nobis indicauit secundæ ad Philippenses capite secundo, in Nerone, ac Simone primis ecclesiasticæ auctoritatis oppugnatoribus initium factum significans omnibus malis per Antichristum, membraque ipsius ob ecclesiasticam libertatem, potestatemque concussam adducendis; sic vero Apostolus. *Rogamus autem vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum, vt non cito moueamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini, ne quis vos seducat vllo modo; quoniam nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur, & extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat ostēdens se tamquā sit Deus. Non retinetis, quod cum adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis? & nunc quid detineat scitis vt reueletur in suo tempore. Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantum, vt qui tenet, teneat, donec de medio fiat.* Hæc Sanctus. è quibus multa adnotanda.

Primumque est, pro voce illa discessio Græcè haberi ἀποστασία, id est, discessio à statu, quod scilicet Antichristus sit ille, per quem maxime mortales discedent ab obedientia sacerdotum Christi, & à statu omnium bonorum. quamobrem propter consequentia vocatur Antichristus apostasia: vt interpretantur Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius, Augustinus de ciuitate Dei libro vigesimo capite decimo nono. simulque discessio illa erit ab obedientia, quæ debetur sacerdotio Christi, siue Ecclesiæ per sacerdotes repræsentatæ, vt adducto loco tradit Sanctus Augustinus; deniqueerit apostasia à Romano imperio, vt SS. Ambrosius, Primasius, ac Sedulius exponunt. Quocirca quod adijcitur, qui tenet, teneat, donec de medio fiat imperium Romanum significari volunt SS. Cyrillus catechef. 15.

Hieronymus quæst. 11. ad Algasiam, Chrysostomus, & Ambrosius eo loco, Tertullianus in Apologetico cap. 32. Lactantius Firmianus lib. 7. cap. 15. Mysterium porro iniquitatis diximus supra significare Simonem, & Neronem, quorum vterque est Ecclesiam persecutus, magicis addictus artibus: atq; hic fuit in causa, vt Roma incenderetur, à Romani sanguinis viris imperiũ transferetur ad Italicos, ad Vespasianũ scilicet, ac Titum, quo tempore tot mala extiterunt; vt orbis ruere videretur. quod initio historiarum suarum tradit Tacitus his verbis, vt appareat primos istos Antichristi, cladumque ab ipso adducendarum, simulq. omnium, qui imitabuntur ipsos, imaginem gessisse. *Opus aggredior plenum varijs casibus, atrox prælijs, discors seditionibus, ipsa etiam pace sæuum: quatuor principes ferro interempti: tria bella ciuilia, plura externa, ac plerũq; permixta.* Et mox. *Italia nouis cladibus, vel post longam sæculorum seriem repetitis afflicta; haustæ, aut obrutæ vrbes, fœcundissima Cãpaniæ ora, & vrbes incendio vastatæ, consumptis antiquissimis delubris, ipso Capitolio ciuium manibus incenso, pollutæ ceremoniæ, magna adulteria, plenum exilijs mare, infecti cædibus scopuli, atrocius in vrbe sæuitum, nobilitas, opes, amissi, gestique honores pro crimine, & ob virtutes certissimum exitium.* Et mox. *Præter multiplices rerum humanarum casus, cælo, terraque prodigia, & fulminum monitus, & futurorum præsagia, læta, tristia, ambigua, manifesta; nec enim vmquam atrocioribus populi Romani cladibus, magisue iustis iudicijs approbatum est, non esse curæ dijs securitatem nostram, esse vltionem.* Hæc ille, de primo tempore, quo sacrilegis, & impijs ausibus per Antichristi membra cœptum est oppugnari ecclesiasticam libertatem, & potestatem, attollentibus signum impietatis Simone mago, & Nerone dæmonum sociis, in quibus abscondebatur iniquitatis mysterium, & per quos adducitur bonorũ omnium ruina, initio ab ipsismet auctoribus facto, ac deducto in posteros ipsorum, regna, imperia, & orbem totum. Respondet euentu simili Antichristus, & ipse magicis artibus addictus. Nam sic Sanctus Hippolytus libro de consummatione mundi. *Tunc iniquus ille (* Antichristus*) elato animo dæmones suos congregabit humana specie, & eos, qui illum ad regnum inuitarunt, fastidiet, animasque multas inquinabit, quippe Principes constituet ex dæmonibus. Hac iam velut religiosus, sed plane austerus, seuerus, iracundus, plenus excandescentiæ, truculentus, inconstans, terribilis, grauis, odiosus, contemptor,*

temptor, immitis, exitiosus, nequam, & in eo studium, & operam collocans, vt vniuersum genus hominum in fossam interitus conijciat. Et post hæc, *omnia cælum non dabit rorem suum, nubes non præbebunt aquam, terra denegabit fructus suos, mare graui replebitur odore, flumina desiccabuntur, morientur pisces maris, homines fame, sitique peribunt.* Hucusque Sanctus, qui paulo ante de eodem, sic ait. *In primordio sui clemens erit, factus ad dilectionem, quietus, religiosus, pacificus, qui odio prosequatur iniustitiam, detestetur munera, idololatriam non admittat, amet scripturas, reuereatur sacerdotes.* Vt videamus, maxime istos inter se conuenire. Nam & Nero primis quinque imperij sui annis bonus fuit, vt teste Victore Traianus solitus fuerit dicere, multos bonos Principes distare à quinquennio Neronis. Nec dissimilis videtur fuisse Simon, nam credidit, ait S. Lucas Act. cap. 8. & adhæsit Philippo.

His igitur sunt similes quicumque ecclesiasticam libertatem, potestatemque imminuunt, aut oppugnant, ait S. Gregorius in psalm. 4. pœnitentialem, moresque & facta istorum cum similibus euentis imitantur, ac semetipsos, suam posteritatem, regna, imperia, orbemque totum perdunt. Ideo dicitur Antichristus filius perditionis. Quocirca antequam veniamus ad Reges, Principes, aliosque à dæmone deceptos, qui Christianos se profitentur, & quantum facinus hoc sit non perpendentes, imminuunt ecclesiasticam libertatem, & potestatem, nonnulla ad Imperatores Ethnicos pertinentia obseruemus, è quibus apparebit ius status esse in vera religione, obedientiaque debita in omnibus Christo omnium rerum domino, sacerdotioque in terris per ipsum constituto, libertatis, potestatis, & ordinis ecclesiastici à Deo, Christoque in terris constituto tuitione, & conseruatione.

Primumque sit. anno ab ortu Christi quadragesimo quarto Romæ sedem fixit Petrus Christi Vicarius Christianorũ Pontifex summus, eius successores eandem tenuerunt vsq; ad Constantinum, qui vexillum crucis intulit Romanis mœnibus anno trecentesimo duodecimo. Ex eo Pontificia sedes Imperatoribus, ac toti orbi leges apertissime dedit: aduersus ecclesiasticam potestatem pugnarunt Imperatores impij per annos ducentos sexaginta octo, dominati sunt Imperatores approbati à Senatu quinquaginta nouem plures, aut pauciores; reliqui

vero inuasere imperium, nomenque Imperatoris vsurparunt; nec sunt pro legitimis iudicati.

1 *Claudius.*
2 *Nero.*
3 *Galba.*
4 *Otho.*
5 *Vitellius.*
6 *Vespasianus.*
7 *Titus.*
8 *Domitianus.*
9 *Nerua.*
10 *Traianus.*
11 *Hadrianus.*
12 *Antoninus Pius.*
13 *Antoninus Philosophus.*
14 *Lucius Autoninus.*
15 *Auidius Cassius tyrãnus.*
16 *Commodus.*
17 *Pertinax.*
18 *Didius Iulianus.*
19 *Seuerus.*
20 *Albinus.*
21 *Niger.*
22 *Antoninus Geta.*
23 *Antoninus Caracalla.*
24 *Macrinus.*
25 *Diadumenus.*
26 *Heliogabalus.*
27 *Alexander Mammea.*
28 *Maximinus pater.*
29 *Maximinus filius,*
30.31.32 *Gordiani tres.*
33 *Maximus.*
34 *Balbinus.*
35.36 *Philippus pater & filius.*
37.38 *Decius pater & filius.*
39.40 *Valerianus pater & fili'.*

Tyranni qui gessere imperium.

41 *Cyriades.*
42.43 *Posthumi duo.*
44 *Lollianus.*
45.46 *Victorini duo.*
47 *Marius.*
48 *Ingenuus.*
49 *Regillianus.*
50 *Aureolus.*
51.52 *Macriani duo.*
53 *Quietus.*
54 *Odenatus.*
55 *Herodes.*
56 *Mœonius.*
57 *Balista.*
58.59 *Valentes duo.*
60 *Piso.*
61 *Aemilianus.*
62 *Saturninus.*
63.64 *Tetrici duo.*
65 *Trebellianus.*
66 *Herennianus.*
67 *Timolaus.*
68 *Celsus.*
69 *Zanobia.*
70 *Victoria.*
71 *Titus.*
72 *Censorinus hactenus Tyranni.*
73.74 *Gallus, & Volusianus.*
75.76 *Gallienus pater & filius.*
77 *Hostilianus.*
78 *Claudius.*
79 *Quintillus.*
80 *Aurelianus.*
81 *Tacitus.*
82 *Florianus.*
83 *Probus.*
84 *Firmus.*
85 *Proculus.*
86 *Bonosus.*

87 *Carus.*
88 *Numerianus.*
89 *Carinus.*
90 *Diocletianus.*
91 *Maximianus.*
92 *Galerius.*
93 *Constantius Chlorus.*
94 *Maximinus.*
95 *Seuerus.*
96 *Maxentius.*
97 *Licinius.*

Omnes autẽ fere memorati fuere interfecti exceptis duodecim, Vespesiano, scilicet Tito, Nerua, Traiano, Adriano, tribus Antoninis Pio, Philosopho, Lucio, Septimio, Maximino, Claudio, Chloro. Volunt aliqui tamen Titum fuisse à Domitiano interfectum: Adrianus prætereà, & Maximinus miserabiliter, diuque attrocibus morbis, ac tormentis excruciati interierunt. Hinc S. Ioannes Chrysostomus contra gentiles libro secundo. *E superioribus*, ait, *Imperatoribus ij, qui similia* (cum Iuliano) *attentarunt, multis, atque intolerabilibus calamitatibus acceptis, fœda, ac miserabili morte interierunt; ita vt cuiusdã, dum adhuc viueret, sponte ex oculis pupillæ exilirent. Maximinus hic fuit; alius autem furore, alius alia id genus calamitate vexatus, mortem cum vita commutauit.* Et S. Hieronymus in cap. 14. Zachariæ. *Nos autem dicimus*, inquit, *omnes persecutores, qui afflixerunt Ecclesiam Dei, vt taceamus de futuris cruciatibus, etiã in præsenti sæculo recepisse, quæ fecerunt. legamus ecclesiasticas historias, quid Valerianus, quid Decius, quid Diocletianus, quid Maximianus, quid sæuissimus omnium Maximinus, & nuper Iulianus passi sunt; & tunc rebus probabimus etiam iuxta litteram prophetiæ veritatem esse completam, quod computruerunt carnes eorum.* Hucusque Sanctus. è quibus apparet eos, qui oppugnãt ecclesiasticam potestatem, sibimetipsis perditionem machinari, quod nobis fuerat propositum probandum.

Secundo loco quoad posteritatem, nemo ex illis ad nepotes agnationis suæ transmisit imperiũm, quin stipitus illa est extincta, & trucidata, excepta Constantij Chlori posteritate, qui amicissimus Christianorum fuit, optimusque Imperator, vt supra est explicatum.

Tertio, non modo agnatio cunctæ cognationes illorum funditus excisæ videntur, ac perijsse eorum memoria cum sonitu; sed Chlori cognatio, si credimus quibusdam scriptoribus, est superstes. Nam Curopalatas vult Basilium Macedonem genus ducere à Constantino Constantij Chlori filio, eiusque posteritas in Regibus nostris est perpetuata.

Quarto

Quarto, illud est admirandum, fuisse Imperium translatum è gente in gentē, cum Christiani interimebantur, siue toleran tibus Imperatoribus, siue haud prouidentibus, cum deberent.

Primo enim à Romani sanguinis viris ad Vespasianum, filiosque Titum, & Domitianum est Imperium Romanum delatum. fuit Vespasianus Reatinus, quod Suetonius tradit.

Secundo loco ex his ad Neruam Narniensem iam senem.

Tertio ex hoc ad Hispaniensem Traianum, & Hadrianum.

Quarto ad Gallicanos Antoninos.

Quinto ad Afros Septimium, & filios.

Sexto ad Asiaticos Syros Heliogabalum, & Alexandrum Mammeæ.

Septimo ad Thraces Maximinum patrem, & filium.

Octauo ad Arabas Philippum, & filium.

Nono ad Pannonios Decios.

Decimo ad plurimas gentes, è quibus prognati erant triginta tyranni, de quibus Pollio scribit.

Vndecimo ad Illyricos Claudium, & Quintillum.

Duodecimo ad Aurelianum, vel Dacum, vt Victor, vel Mœsum, vt alij volunt, ac refert Vopiscus.

Decimo tertio ad Dalmatas, Probum, Tacitum, Florianum.

Decimoquarto ad Pœnos, Nam Caius si credimus Ceriliano apud Vopiscum, Pœnis parentibus in Illyrico est natus, alij Narbonæ, vel Romæ ortum volunt.

Decimoquinto ad Diocletianum Dalmatam, Galeriumque Maximianum Pannonium Augustos, Galerium Armentarium Dacum, & Constantium Chlorum Dardanum.

Decimosexto tandem consedit in Constantini Chlori amicissimi Christianorum filio Constantino. In hisce vero euentibus maximè obseruanda, nullos Imperatorum magis fauisse rebus Christianis, quam Antoninos Gallos, & Constantios Dardanos, atque horum posteros similiter diutius imperasse. Vt merito primus Antoninus Pius dictus fuerit, vterque autem tam Chlorus, quam Pius fuerint omnium virtutum genere ornatissimi.

Quinto Romana nobilitas prope omnis excisa ab ipsismet Imperatoribus, vt de Nerone testatur Dio. Eutropius lib. 7. Tacitus 16. de Domitiano Eutropius eodem libro. & Dion. de Hadriano idem, de Septimio Seuero Spartianus, de Heliogabalo

balo Herodianus, de Aurelio Vopiscus, de Carino idem, de Maxentio Eutropius, & Nazarius in Panegyrico Constantini. Quocirca vix vllus ætate Constantini, ex antiquo Patricioque & Senatorio sanguine Romanorum superstes erat, nisi qui Christo nomen dederunt, vt refert Prudentius contra Symmachum, quorum germina adhuc in Vrbe, atque Italia nonnulli superfuisse contendunt, vt persequitur Arnoldus Belga monachus Casinensis libro de ligno vitæ.

Imperatores Occidentis post Constantinum.

1 *Constantinus I I.*
2 *Constans.*
3 *Constantius hæreticus.*
4 *Magnentius* } *Tyranni*
5 *Nepotianus* } *Tyranni*
6 *Vetrannio* } *Tyranni*
7 *Iulianus* *Apostata.*
8 *Iouinianus*
9 *Valentinianus.*
10 *Gratianus*
11 *Valentinianus I I.*
12 *Theodosius I.*
13 *Honorius.*
14 *Marcus tyrannus, in Britannia.*
15 *Constātinus tyran. in Gallia*
16 *Attalus ab Alarico, creatus contra Honorium.*
17 *Maximus in Hispania, contra Constātinum exortus.*
18 *Iouinus tyrannus.*
19 *Sebastianus tyrannus.*
20 *Constantius ab Honorio creatus.*
21 *Ioannes defuncto Honorio Imperium arripit.*
22 *Valentinianus III. à Theodosio Iuniore creatus.*
23 *Maximus occiso Valentiniano.*
24 *Auitus Aruernus.*
25 *Maiorianus.*
26 *Seuerus.*
27 *Anthemius.*
28 *Olybrius.*
29 *Glycerius.*
30 *Iulius Nepos.*
31 *Momyllus ab Oreste, Patre hæretico factus Imp.*

Post hos Odoacer Herulorū Rex, inde Theodoricus Ostrogothorum, Athalaricus, & Amalasuenta Mater, Theodahatus, Vitiges, Ildobaldus, Araricus, & Totilas Reges hæretici Italia potiti sunt. Inde Imperatores Orientis euerso Occidentali Imperio Italiam tenuere à Iustiniano I. vsque ad Gregorium II. Papam, quod mox dicetur, sed quantum pertinet ad superiores, aliqua sunt obseruanda.

Primum cum post Constantinum summa omnium deuenisset ad Constantium hæreticum, hic nihil nō in Catholicos mouit. Tantæ tamen apud eum fuit auctoritatis Ecclesiastica potestas

testas, vt cupiens Athanasium sede Alexandrina expellere, non rite id factum crederet, nisi Pontifex Romanus approbasset. Ita namque Ammianus lib. 15. quamuis Christianæ religionis hostis *Athanasium Episcopum eo tempore apud Alexandriam vltra professionem altius se offerentem, sciscitarique conatum externa, vt prodidere rumores assidui: cœtus in vnum quæsitus eiusdem loci multorum (Synodus, vt appellant) remouit à Sacramento, quod obtinebat. dicebatur enim fatidicarum sortium fidem, quæve augurales portenderent alites, scientissime callens, aliquoties prædixisse futura. super his intendebantur ei alia quoque à proposito legis abhorrentia, cui præsidebat. hunc per subscriptionem abijcere sede Sacerdotali paria sentiens cæteris iubente Principe Liberius monitus perseueranter renitebatur, nec visum hominem, nec auditum damnare nefas vltimum sæpe exclamans, aperte scilicet recalcitrans Imperatoris arbitrio. Id enim ille Athanasio semper infestus, licet sciret impletum, tamen auctoritate, qua potiuntur æternæ Vrbis Episcopi firmari desiderio nitebatur ardenti. quo non impetrato Liberius egre populi metu, qui eius amore flagrabat, cum magna difficultate noctis medio potuit asportari.* Hæc ille, testificans nil iuris esse Imperatoribus in Ecclesiasticas personas, licet illis Synodi suffragentur, nisi Pontifex Romanus assentiatur. Idque ab hæreticis cognitum tradit auctor à nobis alienus, qui merito ob id exprobat Constantio, quod se Ecclesiasticis negotiis immiscuerit; sic enim lib. 21. *Fidem Christianam, religionem absolutam, & simplicem anili superstitione confundens* (Constantius) *in qua scrutanda perplexius, quam componenda grauius excitauit dissidia plurima, quæ progressa fusius aluit concertatione verborum, vt cateruis Antistitum iumentis publicis vltro, citroque discurrentibus per Synodos, quas appellant, dum ritum omnem ad suum trahere conatur arbitrium, rei vehicularia succideret neruos.* Hæc ille de Constantio.

Quid vero dicimus de Constantino, quando neque hic, hæreticis vndique illum circundantibus, potuit effugere, quin extremis vitæ suæ annis aliquid in Ecclesiasticam potestatẽ committeretur? Athanasium namq; virum sanctissimum narrant Alexandria pulsum, Treuirosq; in extremas Gallias ab eo relegatum quasi seditiosum, quod tanti fuit apud antiquos, vt Sanctus Hieronymus haud dubitarit, hæc in chronico suo scribere anno 340. *Constantinus extremo vitæ suæ tempore ab*

Eusebio

Eusebio Nicomediensi baptizatus in Arianum dogma declinat; à quo vsque in præsens tempus Ecclesiarum rapinæ, & totius Vrbis est secuta discordia. Hæc Sanctus. Sed in his describendis deceptum sanctum, maxima, quæ in Ecclesiam contulit beneficia Constantinus, cogunt omnino nos fateri, & maxime cum Græci auctores ab hæreticis baptizatum Constantinum dicant, reclamantibus Græcis ipsis. Enimuero tanti fecere omnes Sancti, & amici Dei, hæreticis aliquo modo communicare, aut Ecclesiæ iura infringere, vt hæreticus iam videatur, qui non prorsus ab eis sese abiungit, aut hæc imminuit ob vllã causam. Illud tamen apud omnes constat, ex omni monumentorum genere à sequentibus Imperatoribus, excepto Theodosio magno, ac Pulcheria, fuisse ecclesiasticam potestatem diminutam. Valentinianus enim, Valens, & Gratianus statuerunt, ne quid viduæ clericis, aut Ecclesiæ legare possent; vt habetur lib. 16. C. Theodosiani de episc. eccle. & cleric. ac paulo post Valentinianus : *ictus*, ait inter alia multa Marcellinus libro trigesimo, *telo vitalia, voceque simul obstricta, suffectus igneo lumine, & lethali sudore perfusus sensit immensa vi quadam vrgente morborum, vltimæ necessitatis adesse præscripta, dicereque conatus aliqua, vel mandare, vt singultus ilia crebrius pulsans, stridorque dentium, & brachiorum motus velut cæstibus dimicantium indicabat, iam superatus, liuentibusque maculis interfusus animum diu colluctatum efflauit.* Hæc de Valentiniano.

At Valens à Gothis est combustus, quod idem libro sequenti tradit. Gratianus autem miserrime à Clemente Maximo Lugduni est occisus. Ante illos cum Constans, & Constantinus alienis rapiendis intenti nimium sunt, quod omnes narrant, occisi fuere. Constantius hæreticus, ait idem Marcellinus libro vigesimo, *morbi grauitate detentus est, paulatimque vrente calore nimio venas, vt ne tangi quidem corpus eius posset in modum foculi feruens, quum vsus deficeret medelarum, vltimum spirans deflebat exitum; deinde ictu iam pulsatus lethali, diuque cum anima colluctatus iam discessura abijt è vita.* Hæc ille. E multis Iulianum constat in prœlio Persico interfectum: Valentinianus Secundus apud Viennam laqueo ab Arbogaste est suffocatus, hic est, qui multas Sancto Ambrosio, cum faueret Arianis, molestias intulit. Omnibus his Theodosius Magnus succedens, omnia restituit in integrum pertinentia ad ecclesiasticam potestatem. minuit illam Stilicho tutor Honorij, vt adnotauimus

Signo nonagesimo quinto libro vigesimo tertio: quo tempore barbari Occidentale Imperium varie discerpserunt, & concidisset omnino, ni de mandato ipsius Honorij occisus fuisset Stilicho, qui in viscera ipsius barbaros immiserat; quod Numatianus illorum temporum scriptor, Zosimus, alijque omnes prodidere. Cum legibus autem pijs, quæ extant in codice Theodosiano lib. 16. leg. 50. & 51. Honorius illo occiso Imperium pacauit, ac firmauit; ac sine prole decessit viuente Theodosio iuniore nepote. Sed omnium maxime ecclesiastica iura euertit Valentinianus Tertius, cuius extat lex in Nouellis Codicis Theodosij tit. 12. statuit enim, ne Episcopus haberet vllius iudicij potestatem, neque in ipsos Clericos, nisi consentientibus Clericis, qui trahi possent ad tribunalia sæcularium, cum multis aliis huiusmodi. Hic est, quo regnante Occidentale Imperium est ad Italiam solam redactum. Verum paulo post à Maximo, cuius vxorem vitiauerat, ipse interfectus est, ac Roma à Vandalis est fœdissime direpta, donec intra breue tempus excisa prope omni ecclesiastica potestate Imperium deuenit ad Momyllum Augustulum, qui deiectus est ab imperio per Odoacrem Herulorum Regem. Quod autem supra diximus apertos Ecclesiasticæ potestatis oppugnatores apertà cum dæmonibus societatem plerumque inire id in Valentiniano III. eluxit. Nam sic de illo Procopius libro Vandalici belli primo. *Valentinianus, quod à Placidia matre in omni mollicie nutritus, atque illius vitio effæminatus esset ad incantamenta mathematicaque se conuertit, vtque matronis potiretur alienis omni studio, & vitæ infamia curauit.* Atque hæc euenere ab obitu Constantini post annum trecentesimum trigesimum septimũ quo decessit ille, Imperium florentissimum relinquens tam in Occidente, quàm in Oriente vsque ad annum quadringentesimum septuagesimum sextum, cum Zenone hæretico Orientis Imperium tenente, Odoacer Italiam cœpit Occidentale euertens. Igitur è superioribus colligi possunt.

Primo post Constantinum, plerosque è successoribus in Occidente fuisse interfectos, aut miserabiliter defunctos. interempti sunt, Constans, Constantinus Secundus, Iulianus, Valentinianus Secundus & Tertius, Maximi tres, Eugenius, Constantinus, Iouinus, Sebastianus, Attalus, Ioannes tyranni, Maiorianus, Anthemius.

Secundo. nemo è superioribus ad agnatos nepotes, Impe-

rium tranſmiſit, niſi Theodoſius Magnus, cuius nepos Theodoſius iunior, & Pulcheria neptis poſt hunc Imperium tenuere.

Tertio. poſteritas omnium defecit, excepta Conſtantini poſteritate, ſi Curopalatæ eſt credendum, ac Theodoſij Magni. Eudoxia namque Valentiniani Tertij vxor è Vandalis filias reliquit, vt Procopius, & Iornandes tradunt.

Quarto. Romani Senatus maxime euerſa eſt poteſtas, vti dicetur, & ipſius nobilitas obſcurata, ac poteſtas omnis prope extincta.

Quinto Italici omnes, prouinciæque Occidentalis Imperij in barbarorum poteſtatem maximo omnium rerum detrimento peruenere, vt aperietur.

Ad horum vero, ac veritatis totius, diuinæque, & æternæ prouidentiæ commendationem nobis eſt illud adnotandum. Primum quidem, quod ſupra diximus, Tiberio cogitanti Chriſtianam religionem recipere, atque id in Senatu referenti, hunc obſtitiſſe. Secundum vero eſt, à multa Romani Senatus parte odio fuiſſe habitum Conſtantinum, quod gentilium ſacra proculcaſſet, ait Zoſimus libro ſecundo; idemque rurſus obſtitit, ne antiqua ſacra desererentur, cum Theodoſius id efflagitaret poſt Eugenium deuictum, quod explicat idem libro quarto ad finem his verbis. *Cum autem Senatum conuenire* (Theodoſius) *iuſſiſſet, qui patritis, auitiſque ſacrorum ritibus adhærebat, nec adhuc permoueri poterat, vt ijs adſentiretur, qui ad contemptum deorum deflexerant, orationem habuit, qua eos hortabatur, vt miſſum facerent errorem (ſic enim appellabat) quem hactenus ſecuti fuiſſent, & Chriſtianorum fidem amplecterentur, qua liberationem ab omni delicto, & impietate polliceatur. Sed cum huic exhortationi nemo pareret, nec à patritis ritibus, quos inde ab origine vrbis accepiſſent, diſcedere vellent (cum dicerent illis obſeruatis, ſe iam mille ducentis propemodum annis vrbem inuictam coluiſſe; cum quibus ſi commutarent alia, quid euenturum eſſet ignorarēt) tum vero Theodoſius fiſcum grauari ſumptu, qui in ſacra, victimasque fieret, ſeque iſta velle abolere dixit.* Hæc Zoſimus. Quin ſi fides eſt iſti adhibenda, idem Senatus, cum Roma obſideretur ab Alarico Gothorum Rege, à quo primum capta eſt, atque direpta, ad impia ſacrificia peragenda opem falſorum deûm, ſeu potius dæmonum rebus Romanis implorans ſe contulit. Nam ſic idem libro quinto. *Illi* (augures

 Thu-

Thusci) *non aliter hæc vrbi conductura dicerent, nisi publice consueta sacrificia fierent, Senatu in Capitolium ascendente, atque tum ibi, tum in foris vrbanis sacra peragente*. Hæc ille. Tertium vero est, quod supra diximus à Senatu Romano iam Christiano fuisse electum Laurentium aduersus Papam Symmachum, multasque clericorum cædes ob id admissas toto triennio, dum contenderet ille ius eligendi Pontificis vel ad se maxime pertinere; vel quod huic est affine, à se delectum rite delectum, non qui fuerat ab ordine ecclesiastico creatus. Ex his euenit, vt diuinitus potestas omnis, quæ solebat elucescere in Senatu, fuerit imminuta, quando post Constantinum nullus fuit à Senatu creatus Imperator, & administratio rerum publicarum, quam boni quique Imperatores ipsi Senatui relinquebant, nulla penes ipsum fuit. Quartum postquam Valentinianus tertius omnem prope Episcopis potestatem conatus est auferre, vt supra diximus, vix viginti annis exactis corruit prorsus Occidentale Imperium, decem duntaxat breuissimo tempore Imperatoribus illud occupantibus. Quintum denique adijcimus ab hæreticis illud omnino fuisse per summum scelus euersum, quos sapientiæ diuinæ immemores Imperatores adiunxerant sibi socios rerum militarium, bellicaque eis cuncta crediderant; quod imprudentissime factum multis redarguit Synesius Episcopus Cyrenensium, proprias huius argumenti litteras ad eos mittens. Igitur cum nostri Imperatores Gothos hæreticos Arianos militiæ Romanæ ascripsissent, eisque militarium Præfecturam mandassent, ac Stilicho Gothus atque Arianus in viscera Imperij Romani barbaros immisisset, Ricimerque Gothus, atque Arianus militum magister, tres Imperatores Maiorianum, & Anthemium socerum ferro, Seuerū veneno sustulisset, quod in fastis Cassiodorus tradit, Orestes similiter Gothus, & Arianus Iulium nepotem deiecit Imperio, Momyllumq́. Augustulum filium suum prouexit imperante Zenone Imperatore hæretico, qui Odoacrem misit, à quo capta Italia, finisque est Imperio Occidentali euersa ecclesiastica, quantum per impios fieri poterat, potestate, hæreticisque humanarum, diuinarumque legum proditoribus in consortium Reipub. tractandæ admissis, vt appareat à Catholica religione, & ecclesiastica potestate esse, ac firmari omnium bonorum statum. eodemque tempore, vt è superioribus apparet, existere euersionem potestatis eccle-

siasti-

siasticæ, hæreticorum societatem, ruinamque omnium bonorum, quæ adhuc magis è sequentibus apparebit: regnum namque Italiæ tenuerunt Barbari Hæretici, & plerique omnes ab omni humanitate, ac doctrina ciuiliori alieni.

Hi vero fuerunt.

1 Odoacer Herulorum Rex.	*7 Ildobaldus.*
2 Theodoricus Ostrogothorum.	*8 Alaricus.*
3.4 Athalaricus, & Amalsueta.	*9 Totilas.*
5 Theodabatus.	*10 Teias.*
6 Vvitiges.	

Inivit regnum Odoacer anno 476. necatus est à Theodorico Anno 493. cum tulisset leges Ecclesiasticæ libertati repugnãtes, vti diximus initio libri quinti: Tenuere Italiam Ostrogothi, vsque ad annũ 553. quo Teias à Narsete est interfectus. Theodoricus porrò fuit à principio Rex optimus, ac mirum quantum potestati Ecclesiasticæ detulerit, & quoad sæculares illud vnum satis habuit, si tertia pars agri Italici, quam suis Herulis, ac militibus Odoacer Rex adsignarat, Italis ademptam Gothis attribueretur, quod Procopius libro belli Gothici primo tradit, desciuit à semetipso extremis vitæ diebus: Ioannem namque Pontificem coniecit in carcerem, in quo & decessit; Symmachum præterea, Boetiumque obtruncari iussit: quin electionem Romani Pontificis post hoc scelus in suam potestatẽ redegisse videtur; vt colligi potest ex epistola Athalarici inter varias Cassiodori decimaquinta; è qua similiter palam fit, Athalaricum deferre Senatui Romano ius aliquod accipiendi Pontificis Romani, in quo eligendo sibi aliquid iuris esse asserebat ille, sicut diximus supra, toto triennio multas Romæ cædes Clericorum factas in Schismate Symmachi, & Laurentij. Quid autem Theodorico paulo post acciderit, ita narrat idem scriptor: *Paucis post diebus cænanti sibi* (Theodorico) *tũ miræ magnitudinis piscis ministri decoctũ caput apposuissent Symmachi nuper occisi caput illi est visum præfixis & extantibus inferiori in labro dentibus, & toruè intuentibus oculis furibundè sibi, & acerbius comminari. Vnde monstri nouitate territus, membrisque præter modum tremibundus, & rigens, in cubiculum statim citato gradu decessit, identidemque iubendo, togarum vt sibi magnam vim ingererent, lecto decubuit, & parumper quieuit. Elpidio deinde medico omnibus, quemadmodum accedissent diligentius explicatis, scelus à se in Symmachum, Boe-*

tiumque patratum deflebat, quo deinde deplorato, ex acceptâ calamitate dolore ingenti affectus haud longe post moritur. Hæc illeiat S. Gregorius Dialogi quarti cap. 30. narrat in Lipari insula monachum fuisse, qui postridie quâ Romæ decessit Theodoricus, edixit nonnullis, qui illo appulerant, quid accidisset Regi tam longe pósitó his verbis. *Scitis, quia Rex Theodoricus mortuus est? cui illi protinus responderunt: Absit nos cum viuentem dimisimus, & nihil tale ad nos de eo nunc vsque perlatum est, quibus Dei famulus addidit dicens, etiam mortuus est: nam hesterno die hora nona inter Ioannem Papam, & Symmachũ Patriciũ discinctus, atq; discalciatus, & iunctis manibus in hanc vicinam Vulcani ollam iactatus est.* Ita Sãctus. Theodorico Athalaricus succedens octo post annos tabe est consumptus, cuius Imperium mater Amalasuenta excipiens scelere Theodaharti est obtruncata. Sed & hic non multo post occisus est iussu Vvitigis ad Regnum euecti, cum iam Iustinianus in Gothos bellum mouisset, ac Neapolim Belisarius ipsius Dux cæpisset, ac paucis transactis diebus Romam, quam tamen Gothi diuturna obsidione afflixerunt: quo tempore contigit illud infandissimum Belisarij, & Theodoræ Augustæ scelus: efflagitans namque hæc à Syluerio, vt Anthimum hæreticum sede Constantinopolitana deiectum restitueret, id illum pernegantem, proditionisque insimulatum, Roma solioque Apostolico expelli curauit, Vigilium, qui se flagitatis obsecuturum promiserat, substitui, quem postea renitentem Constantinopolim captũ mitti iussit, qua in Vrbe indignissime habitus est, quod liberatus in breuiario narrat. Ex illo tempore nihil non mali euersa Ecclesiastica potestate, Iustiniani Imperio, rebus eius, Romæ, Italiæ, ac toti orbi contigit, vt clarissime apparet ex ijs, quæ narrat Procopius horum temporum scriptor. Redeamus ad propositum. Vvitiges Rex à Belisario captus Constantinopolim missus est. Cui deinde substituti Ildobaldus, Alaricus, Totilas, ac Teias interfecti fuere; quæ late tum Procopius, tum Agathias persequuntur. Ex iis autem, quæ diximus, ea supra à nobis proposita probantur, & concluduntur.

Ac primo potestatis Ecclesiasticæ hostes fuisse post hanc impugnatam miseros quoad se: vt enim constat, omnes memorati Reges infeliciter obierunt, vel hostili manu interempti, vel alioquin miserabili morte.

Secundo nullus ex ijs ad nepotes regnum transmisit.

Ter-

Tertio neque agnatio, neq; cognatio vllius ex iis superstes fuit, sed breui omnes tẽpore euanuerũt, ac prorsus abolitę sũt.

Quarto nobilitas omni subiectorum periit: è Gothico enim sanguine nullus fuit amplius, qui fuerit aliqua re gesta insignis, trucidati omnes, vel in miserrimam seruitutem miserrime abducti sunt, vt ex Agathiæ libro secundo apparet, & quãdo Senatus Romanus pugnauit aduersus ordinem Ecclesiasticum à Deo, Christoque institutum, vt late supra ostendimus, propterea Deus permisit, vt ab ipsis Gothis, cui subiectus ille erat, maxima, ne dicamus, omni ex parte perderetur. Nam Vvitiges, quantum potuit conquisitos vndique Senatores per Italiam mandauit interimi, quod Procopius lib. 1. ita refert. *Vvitiges vero tunc primum ira, & indignatione acerrimus, & inops iam prorsus consilij, satellitibus nonnullis Rauennam dimissis Romanos Senatorij ordinis omnes, quos obsidum loco in huius belli principio eodem secum abduxerat interfici iussit. sed ex his re statim præcognita, paucis quidem euadendi facultas, & opportunitas fuit. qui demũ delati in Ligures, apud hos permansere, cæteri affecti supplicio mortem oppetiere.* Hucusque ille.

Rursus occiso Totila, Teiaque euecto ad Regnum sic idem libro tertio, *Patritij viri plerique, qui Totilæ ipsius Imperio, post redactam in potestatem Vrbem, in Campaniæ loca secesserant, vbi Vrbem teneri per Romanum exercitum cognouere, & è Campania se domum referrent, Gothi ipsi re cognita, qui per id tempus in proximis præsidijs erant, patritios passim ea regione, & diligentius conquisitos interfecere.* Et mox. *Totilas cum ex Vrbe occursurus Narseti prodiret, primorum quorundam contractis ad se ciuium liberis, ex hisque trecentorum ad numerum pro voluntate quibusque delectis, quos egregia esse corporis specie viderat, & parentibus compellatis vitæ comites sese habiturum, obsidum loco detinuit, & trans Padum abire mox iussit, quos inde Teias ea è regione conuocatos ad vnum omnes necauit.* Hæc Procopius de Teia Gothorum Rege vltimo. Multi tamen è Senatu Romano superstites Romanam nobilitatem ad posteros transmisere, vti dicemus.

Quinto denique, suis omnibus subiectis extremo exitio fuere Reges Ostrogothici, nõ modo, quia nulli amplius Ostrogothorum fuere in Italia, sed neque ex ijs, qui Italiam tenuerunt, vllus populus, cætusve est conflatus, aut germen insigne postea fuisse memoratur. Agathias enim libro secundo refert,

fert, omnes, qui superfuere, Byzantium missos à Narsete ad Iustinianum. Quin si quando Itali, ac Romani post antiquas illas clades, quas libris de antiquo, & nouo Italiæ statu primis retulimus, acerba, ac sæua perpessi sunt; euenere hæc, ex quo Gothi ab hæretico Zenone in Italiam missi eam tenuerunt; bellaque gesta sunt inter Gothos, & Iustinianum, qui non minus, quam Gothi Ecclesiasticam potestatē summo scelere violauit, cunctosque Imperio suo subiectos populos ad extremas miserias adduxit, vt infra dicemus.

Ex his itaque apparet, omnium bonorum fieri ruinam per eos, qui ordinem diuinum perturbant, ecclesiasticæ libertatis, ac potestatis iura constringunt: ita vt præcipitent in omne malum se, liberos suos, agnationem suam, subiectos nobiles, ac populos denique sibi obsequentes, quod adhuc dilucidius è sequentibus apparebit.

Orientales Imperatores, quicumque vsque ad Carolum Magnum violarunt ecclesiastica iura, in easdem calamitates cum superioribus incurrerunt, & idē contigit Longobardorum Regibus quoad se, liberos, agnationem, nobiles, ac populos subiectos, tum nonnulla obseruanda in euentibus horum Regum memorantur. Cap. XI.

EXactis ex Italia Gothis, videamus quid euenerit Imperatoribus Constantinopolitanis, siue Orientalibus, eorum liberis, agnationi, nobilitati, ac populis subiectis vsque ad Imperium Occidentale restitutum, eorumque nomina recenseamus, quæ supra non fuerint à nobis commemorata. Postremus eorum, quos memorauimus, fuit Valentinianus Primus: eum sequuntur.

1 Valens.	*5 Marcianus, & Pulcheria.*
2 Theodosius I.	*6 Leo Primus.*
3 Arcadius.	*7 Leo Secundus.*
4 Theodosius II.	*8 Zeno.*

Basi-

9 Basiliscus.
10 Anastasius.
11 Iustinus.
12 Iustinianus.
13 Iustinus.
14 Tiberius.
15 Mauritius.
16 Phocas.
17 Heraclius.
18 Constantinus.
19 Heracleonas.
20 Constans.
21 Constantinus.
22 Iustinianus.
23 Leontius.
24 Tiberius Absimarus.
25 Philippicus.
26 Artemius.
27 Theodorus Adramytenus.
28 Leo Isauricus.
29 Constantinus Copronymus.
30 Artabasdus.
31 Leo Porphyrogenitus.
32 Constantinus.
33 Irene.

Primo ex his plerique omnes, quicumque ecclesiasticam potestatem, vel libertatem minuerunt interitu miserabili vitam conclusere. I. Valens à Gothis viuus est combustus, quod ex vltimo Ammiani libro constat. II. Zeno viuens est sepultus, atque in sepulchro eiulans vitam finiuit. III. Basiliscus in carcerem coniectus ibi fame cum suis perijt. IV. Anastasius fulmine ictus interijt, quæ Zonaras in eorum vita tomo tertio narrat. V. Iustinianus decem primis annis Imperij, antequam manus inijceret sacrilegas in Pontificem Romanum, maxime pius, maxime felix, sibi, Imperio, populisque subiectis, ex eo quid cladis non contigit orbi toti, & illius Imperio? terræmotus, tempestates, incendia, sterilitates, pestes horrendissimæ, hiatus, turbines, & omnia malorum genera; ipse denique rapacitatis infami vitio notatus, cum post leges aduersus ecclesiasticam potestatem latas incidisset in hæresim, repentina morte est sublatus, quæ Euagrius ad finem libri quarti, Zonaras allato, Diaconus decimo sexto tradunt. Iustinus adhuc retinens in seruitute Apostolicam sedem, multa passus ab hostibus, incidens in phrenetidem, pedibusque æger decessit. Tiberius plurimum commẽdatus à scriptoribus, non modo vt vere Catholicus, sed etiam pius, & in pauperes, ac subiectos omnes benignissimus, anno Imperij quarto, mensibus decem, diebus octo, cum breui tempore imperasset, obijt. VI. Mauritius, qui simplicem vocauit Gregorium Magnum, Ioannis aduersum eum vocantis sese Oecumenicum superbiam fouit, legemque, vti diximus ad finem libri quinti, ne milites monachi induerentur, ferre est conatus vna cum septem filiis, & coniuge à

 Phoca

Phoca est obtruncatus. VII. Phocas ab Heraclio. VIII. Heraclius incidens in hæresim Monothelitarum sacrilegus aqua intercute periit, ait Zonaras in eius vita. *Fertur quoque*, ait idem, *inguine sursum conuerso faciem suam perminxisse nisi vrina tabella imo ventri apposita auerteretur*. Hæc ille. IX. Constantinus eius filius veneno à Martina nouerca post annum sublatus est. Martinæ arripienti Imperium lingua abscissa. X. Heracleonæ nasus amputatus, vtrique ablatum est Imperium. XI. Constans, qui Martinum Papam misit in exilium, dum lauaretur in balneo situla in caput impacta est interfectus. Constantinus tandem libera esse Pontificia comitia sanxit, & capita Primoniorum Siciliæ, & Calabriæ remisit Ecclesiæ Romanæ, eoque imperante Monothelitarum hæresis in sexta Concilio est condemnata xj. XII. Iustinianus eius filius cum Synodum nefariam coegisset, ac Sergium Papam, quod illi nollet assentiri, comprehendi per immissos milites imperasset, naso præciso est in exilium missus. XIII. Leontius ei succedens, naso similiter præciso in carcerem coniectus est. XIIII. Tiberius Absimarus vna cum Leontio superiori à Iustiniano in Imperiũ reuerso est interfectus. XV. Iustinianus deni que à Philippico Bardane, vna cũ filio Tiberio Imperatore & ipso est interfectus. XVI. Artemius, siue Anastasius, ac XVII. Theodosius Adramytenus in monasteriũ detrusi sunt. XVIII. Leo Isauricus hæreticus *ex morbo intestinorum*, ait Zonoras, *animam infeliciter eructauit*. XIX. Constantinus Copronymus hæreticus, ait auctor Miscellæ libro 22. *diuinitus in cruribus plaga est perculsus, quæ Græcè ἄνθραξ appellatur, clamans, & dicens viuens adhuc, igni sum inextinguibili traditus, obijt*. XX. Leo filius ipsius cum sacram coronam è templo ablatam capiti suo imposuisset: *Exierunt*, ait idem scriptor libro 23. *carbunculi in capite eius, & captus à valida febre mortuus est*. XXI. & XII. Constantinus & Irene mater ambo inuicem sese oculis priuarunt, Imperioque deiecerunt, qui licet Catholici fuerint, ecclesiasticam tamen potestatem ludibrio videntur habuisse: nam plurimos è nobilioribus cogebant fieri monachos; dum sese inuicem persequuntur, & alter alteri fauentes opprimere conatur. & Constantinus Platonem monachum cum plurimis aliis, vt obsequeretur libidini suæ, sacrilegoque concubitu potiretur, in carcerem coniecit. Superiorum porro Imperatorum plerique pro libito Episcopos prouexerunt, aut

deiecerunt. Quorum temporibus Leo Tertius Carolo magno ignoranti, vt vult Eghinartus in eius vita, Occidentalis Imperij potestatem largitus est. Hic igitur finis eorum, qui imminuunt ecclesiasticam potestatem.

Secundo quantum ad filios, è dictis liquet, eos eandem sortitos calamitatem, quam parentes eorum subierunt. Vna agnatio Theodosij magni, qui Imperatoris optimi facta, ac nomen tulit, & maxime sacerdotibus detulit omnium diutissime permansit. Ac licet defecerit in Theodosio Iun. & Pulcheria, id fuit, quod multa aduersus Ioannem Chrysostomum cõmisisset Arcadius Theodosij filius, ac Theodosius iunior aduersus Catholicos, & Flauianum in Cõcilio Prædatorio Ephesino, sacrosanctamque ob id potestatem violassent; nec posteris eorum Deus fauerit: perstitit tamen cognatio, quod Eudoxia Valentiniano Tertio, dein Maximo Imperatoribus; demum vero Hunericho Vandalorum Regi, Placidiaque Olybrio Senatori nupserint, quorũ liberi post Iustiniani tempora permansere, vt libro belli Vandalici secundo Procopius refert. Nam Theodosio Primo filia fuit Placidia è qua, & Constantio nata est Eudoxia, & Placidia.

Tertio quantum ad agnationes constat ex adductis nullam durasse vltra quartam progeniem.

Quarto quoad nobiles, ac patricios, constat illorum maximam, potentioremque partem variis modis occisam fuisse, vt diximus, atque oppressam tum à superioribus Imperatoribus, tum vero ab Irene, & Constantino, quod ex auctore Miscellæ, Zonara, Manasse, Glyca, & aliis apparet. At Constantinus Copronymus: *Multos*, ait Zonaras, *Senatorij ordinis ob sacrarum imaginum cultum supplicio affecit, & iusiurandum ab omnibus exegit, ne quis eas veneraretur*. Rursus idem de Leone Copronymi filio. *Cum autem Leo proceres quosdam aulicos diuinas imagines adorantes deprehendisset, exuta vulpina pelle latitantem sub ea Leonem in apertum protulit, eosque crudelissime excruciatos, ignominiosoque spectaculo per forum circunductos, cum prius pilis nudasset, in prætorium inclusit, vbi eorum quidam animas suas in manus Domini deposuerunt*.

Quinto. sed quonam miserabile est Imperium perductum? Saraceni Asiam totam, & Africam, Cyprum, Cretam, Siciliam, Sardiniamque, Bulgari, Slauini, Hũghari, Hunni, Rhusi, Daciam, Mœsiam, Pannonias, Illyrium, Dalmatiamque occuparunt

parunt,populis in miserrimam seruitutem redactis. Amplius vero Italiam Longobardi inuaserunt. Nam cum maiestas Apostolicę sedis imminuta fuisset,abducto,& indignissime habito per Iustinianum Vigilio,qui prope in vinculis tenebatur, quinta Synodus est celebrata,in qua fuere tria capita propter hæreses damnata,nimirum Theodorus,Ibas, ac Theodoretus, visusque est aliquibus Vigilius, non sponte assensum dedisse; quippe, qui quasi captiuus detineretur, atque ab initio reluctaretur: idcirco Episcopi Galliæ Cisalpinæ defecerunt ab obedientia Pontificis Romani, quo tempore Longobardi eam ceperunt; omnemque prope nobilitatem peremerunt, nisi quicumque aufugerunt in Venetiarum stagna,aut in loca Imperatori Orientali subiecta; qualis erat exarchatus Rauennæ, Roma, & subiecta his loca; quæ ex historia Longobardorum Pauli Diaconi, breuiarioque Liberati apparent. En fructus imminutæ ecclesiasticæ, ac Pontificiæ potestatis. Eant nunc filij, sacrilegorum Principum vel parentum facta imitentur, aut tueantur. Eant agnati, Regiamque suorum potestatem,quantum placet,amplificent. Eant nobiles,idemque machinentur ad suorum Regum,vel Imperatorum potentiam euehendam;faueant his miseri populi,vt tyrannorum durissimo iugo oppressi luant eorum pœnas, quæ sacrilegi principes delirant, & varijs calamitatum turbinibus inuoluantur. Verum non omittamus illud.

Ostendimus supra eos, qui oppugnant ecclesiasticam potestatem, tacitam, vel apertam cum dæmonibus inire societatem,quæ ad extremum maxime se prodat; id apparet in Leone Isaurico patre Copronymi, atque auo Constantini ex Irene nati, de quo ita Zonaras. *Hebræi duo arte præstigiatores cum in Leonem tum adolescentem opificem incidissent, Imperium ei Romanum prædicunt, eumque iureiurando obstringebant, vt se, Imperio potitus, voti compotes redderet.* Hæc ille omissis alijs, quibus tradit Leonem promisisse,expellendum sacrarum imaginem cultum. Quocirca hic ecclesiasticæ potestatis fundamenta euertit; nam sic idem. *Domus erat in basilica prope forum ærarium regia, in qua multi codices, & humanæ, & generosiores, ac diuinæ sapientiæ asseruabantur, ab antiquis temporibus ei ad habitandum attributa, qui eruditione excelleret, quem Oecumenicum Doctorem appellabant. Is xij. contubernales habebat excellenter eruditos, his publicus victus præbebatur, hos erudi-*

eruditionis, & cognitionis auidi accedebāt; hos Imperatores ad rerum gerendarum consilia adhibebant. Et mox. *Eos domum dimisit* (Leo) *in ædes illas regias, multamque materiam aridam circum eos collocatam noctu incendi iussit, atque ita ædes cum libris, & doctos illos, ac venerabiles viros combussit.* Hæc de Studitis à Studio Romanos institutis tempore Constantini magni, Zonaras tradit, eadem Glycas, & Manasses.

Sed videamus, quid Longobardis euenerit, ex quo irrupere in Italiam prostrata, vt diximus, ecclesiastica libertate, ac potestate per sacrilegos Imperatores. horumque successiones ante oculos legentium proponamus.

1 *Alboinus.*	12 *Garibaldus.*
2 *Clepho.*	13 *Chunipertus.*
Post hunc triginta tyranni ciuitatibus insigniori-bus præfuere.	14 *Alahis.*
	15 *Auitpertus.*
	16 *Ragumbertus.*
3 *Autharis.*	17 *Aripertus.*
4 *Ariulfus.*	18 *Asprandus.*
5 *Aldalualdus.*	19 *Luitprandus.*
6 *Arioaldus.*	20 *Hildebrandus.*
7 *Rhotaris.*	21 *Rachis.*
8 *Rodoaldus.*	22 *Aistulphus.*
9 *Aripertus.*	23 *Desiderius.*
10 *Pertharitus.*	24 *Adelgisus.*
11 *Grimoaldus.*	

Ex his duodecim fuere Catholici, reliqui vel idololatræ, vel Ariani. Catholici fuere Ariulfus, Aldaualdus, Rhotaris, Aripertus, Chunipertus, Aripertus, Luitprandus, Hildebrandus, Rachis, Aistulphus, Desiderius, Aldegisus. à triginta tyrannis tradit Paulus Diaconus nobiles plerosque vrbium, quibus illi dominabantur, sublatos. Sed & Catholicorum plerique sacrilegijs sese inquinarunt. Verbi gratia, Rex ipse Ariulfus plurima aggressus est, iussis Gregorij Pontificis repugnans; in his cum ditionis Romanæ vrbes inuasit, & vrbis ipsius territorium populatus plurimos captiuos abduxit, vt apparet ex epistolis Sancti Gregorij ad Ioannem Rauennatem. Episcopum datis. è quibus colligimus Ariulfum, neque dignatum, nisi muneribus intercedentibus, cum Pontifice Romano de pace facienda loqui. Cum vero Rhotaris anno sexcētesimo trigesimo octauo Alpium Cottiarum pa

trimo-

rimonium Pontifici similiter Romano ademisset, non est illud, nisi ab Ariperto Rege anno septingétesimosexto restitutum. Luitprandus autem semel, atque iterum Pontificiæ ditionis oppida cepit anno scilicet septingentesimo trigesimo nono, & septingentesimo quadragesimo secundo; restituit tamen, vt apparet ex historiis Pauli Diaconi. Idem conatus est Aistulphus, ac postremo Desiderius, quod fuit in causa, vt Romani Pontifices implorauerint opem Regum Francorum Pipini; & Caroli Magni, quod Eghinartus in vita huius, Rhegino, & Ademarus in Annalibus suis tradiderunt. Ex his contigit, vt horum pleriq; fuerint ab aliis perempti, veluti Alboinus veneno à Rosimũda vxore, Clepho à familiari, Autharis item veneno, Rodoaldus à suis Longobardis, Gundebertus à Grimoaldo, Aripertus fugiens in flumine est submersus, Aistulfus vel equo effusus, vel ab apro perculsus, vt alij tradidere, interiit, Desiderius regno deiectus, atque in Frãciam captiuus est abductus: eius vero filius Adelgisus est interfectus: alij vero regno expulsi sunt, vt Aldaualdus, Cunipertus, Luitpertus, Aripertus, Hildebrandus. sic itaque pauci non exitium sibi extremum sunt machinati.

Secundo nullus ex his ad nepotes regnum transmisit.

Tertio neque vlli leguntur superfuisse ex agnatis, vel etiam cognatis istorum Regum.

Quarto. Ac veluti Italicæ nobilitatis magnam partem sustulere, sic ipsi sese mutuis bellis attriuerunt.

Postremo nobilitas Italica sese, quantum tempus tulit, est tutata, quod receperit se in Vrbes Exarchatus Rauennæ, qui numquam potuit à Longobardis teneri (quamuis extremis temporibus per aliquot menses potius, quam annos ex parte à Luitprando, deinde ab Aistulfo, atque à Desiderio fuerit occupatus) & in Ducatus Romani oppida, quo continebantur Portus, centum Cellæ, Cære, Bleda, Maturanum, Sutrium, Nepet, Gallesium, Horta, Ameria, Tuder, Perusia, Narnium, Otriculi, quæ nunquam perstitere in Longobardorum potestate, veluti neque Vrbem potuerunt vnquam capere, neque Apuliam, vel Calabriæ loca, atque eodem modo nobilitas eadem se Venetias recepit. sic Longobardorum nobilitas Italicæ, quæ in Vrbibus captis paruit eorum Regibus, inserta est, ac per cognationes varias est continuata: neque enim legimus vllibi vel cunctos Italos in vrbe vlla, vel adhuc cunctos nobi-

nobiles omnino extinctos, aut interfectos, vt accidit in regionibus, quas Mahometani occuparunt, quibus est illud in primis studium stirpitus omne nobilitatis germē exscindere, populumque omnem cuiuslibet ordinis in nomen, mores, linguā, ritus, ac familias suas antiquatis omnino pristinis transferre, nequando sit vllus, qui libertatis recipiēdæ spiritus ad suos liberandos resumat.

Ex hoc tempore Italia maxime stare, atque adeo Pontificiæ, siue Ecclesiasticæ ditioni magis esse subiecta cæpit. fuit hic annus septingentesimus septuagesimus quartus. Cæpit autem cōsistere verus Italiæ status ob tria: nam Primo, nunquam amplius in ea potuerunt consistere vllæ gentes à Christi vera, & Catholica fide alienæ, quod reuera barbaros, atque immites facit. antea Longobardi, Gothi, Heruli que, vt vidimus, consti terant. Secundo non amplius exterarum gentium copiæ sic in illa consedere, vt oppida tota replerent, incolisve pristinis, vel omni, vel maiori ex parte bona auferrent, quod ante Romanos egere Ausones, Sicani, Pelasgi, innumeræ Græcorum gentes, Hetrusci, Galli, & alij. Præterea tertio neque Italicæ gentes mutuis inter se bellis adeo decertauerunt, vt more Romano suorum colonias primis fundorū dominis omnino deiectis inducerēt; quod ipsi Romani, vel aduersus suos immerētes temporibus, quæ fæliciora haberi quidā volunt, qualia fuerūt Augusti, sæpius egerūt, vt merito inter alia deploret pastor ille Italus. Ecloga nona de felicissimis Augusti tēporibus loquens,

Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.
O Lycida viui peruenimus, aduena nostri,
(Quod numquam veriti sumus) vt possessor agelli
Diceret hæc mea sunt, veteres migrati coloni.

Sed hæc nos latè persecuti sumus libris de antiquo & nouo Italiæ statu. statum vero hunc Imperio Romano firmare diuino instinctu permotus, primo voluit Constantinus; inde labefactatum conatus est secundo reducere Theodosius; sed tertio maxime omniū restituit Italiæ, Galliæ, Germaniæque Carolus, tres Imperatores non cognomento solum, sed etiam factis, & religiosissimis, atque ex omni parte præclarissimis Magni. Hi namque tres, vt vidimus supra libro quinto, constitutionem reuocarunt, vt omnium rerum iudicia summa, a quibus nulla esset appellatio, penes Episcopos forent, his ipsi Imperatores essent subiecti, hi de omnibus, & omnes iudicarent,

ita tamen vt laici exequendorum,& administrandorum sæcularium ius haberent pro iusto ipsorummet Episcoporum iudicio,quod nemini suū tollit, nisi publico bono nocere videatur. Id vero egerunt Imperatores isti, quod Dei, naturæque rectæ instinctu permoti perspicerent, edocti à fine, qui Deus est, quem respiciebant ipsi, ac sequebantur,hæc iura euidenti, necessariaque consecutione deduci ex illo actionum primo principio notissimo omnibus gentibus, Deus est cunctis præponendus,magis diuina minus diuinis præponenda, diuinitatis ordo est seruandus. Sed antequam progrediamur, videamus, quid acciderit Orientali Imperio,quoad illa, quæ ostendimus, quinque. Hi vero Imperatores Orientis memorantur post Irenem,& Constantinum.

1 *Nicephorus generalis.*
2 *Michael Rangabe.*
3 *Leo Armenius.*
4 *Michael Balbus.*
5 *Theophylus.*
6 *Michael Porphyrogenitus.*
7 *Basilius Macedo.*
8 *Leo Basilij filius.*
9 *Alexander Leon. frater.*
10 *Constantinus Leon. fil.*
11 *Romanus Lecapenus tyran.*
12 *Romanus Constantini fil.*
13 *Basilius Romani fil.*
14 *Nicephorus Phocas.*
15 *Ioannes Zimisces.*
16 *Basilius, & Constantinus Romani filij.*
17 *Romanus Argyrus gener Constantini Zoe ducta.*
18 *Michael Paphlago alter Zoes maritus.*
19 *Michael Chalaphates à Zoe adpotatus nepos Paphlagonis ex sorore.*
20 *Constantinus Monomachus maritus Theodoræ.*
21 *Theodora soror Zoes Constantini fil.*
22 *Michael Stratioticus.*
23 *Isaacius Comnenus,*
24 *Constantinus Ducas.*
25 *Romanus Diogenes cum Eudoxia Imperatrice, & filijs Ducæ.*
26 *Michael Ducas.*
27 *Nicephorus Botoniates.*
28 *Alexius Comnenus.*
29 *Ioannes Comnenus.*
30 *Manuel Comnenus.*
31 *Alexius.*
32 *Andronicus Comnenus.*
33 *Isaacius Angelus.*
34 *Alexius Angelus.*
35 *Alexius nepos huius.*
36 *Alexius Morzuflus*
37 *Michael Palæologus*
38 *Andronic' Palæol. fil. Mich.*
39 *Andronicus Andron. nepos.*
40 *Ioannes Andron. fil.*
41 *Cantacuzenus.*
42 *Andronicus Ioannis fil.*
43 *Emanuel Ioan. fil.*
44 *Ioannes Emanuelis fil.*
45 *Constantinus Eman. fil.*

Primo

Primo igitur cum pleriquê horum sacrilegi fuerint paucis exceptis, vt Basilio Macedone, & aliquibus suis, Michaele Palæologo, & Comnenorum nonnullis; idcirco etiam plerique infelicissime obierūt. Sacrilegijs initium dedit ipse Nicephorus ipso initio Imperij; sic enim Zonoras. *Huius inuentum pessimum est & capnici impositio, paræci Ecclesiarum, Monasteriorum, earumque ædium, in quibus vel pauperes, vel senes alebantur, mandati*. Et paulo ante. *Cumque esset colluuio quædā, & sentina omniū vitiorum, alia atq; alia ad subditos atterendos comminisci non destitit.* Igitur primus Nicephorus, siue à suis, siue à Bulgaris hostibus est interfectus. eius filius Stauracius coma tonsa in monasterium detrusus est, Michael Rangabe Imperio spoliatus sponte eodem se inclusit; itemque Theophylactus filius virilibus exectis cum matre, ac fratribus. Leo Armenus à Michaele Balbo est occisus, filij virilibus amputatis relegati. Hic retentione vrinæ intestinorūq; dolore, ac phrenetide diu, miserabiliterque excruciatus interijt. Theophilus acerbissima dysenteria confectus decessit. Michael præcisis manibus cum iacens eiularet, ventre traiecto, atque effusis intestinis est defunctus. Post hæc imperauit Basilius Macedo Catholicus, & religiosus, eiusque posteritas parentis exemplum diu secuta vsque ad Theodoram. Romanus tyrannus in exilium missus cum filiis miser decessit. Nicephorus item, Phocas; Zimisces veneno est sublatus. Michael Paphlago cum pessime imperaret, ac Zoem male tractaret, insania simul, ac dæmonis exagitatione perpetua vexatus est. Calaphates cū fuisset à Zoe dolis inducta adoptatus, & sacrilegiis operam daret exturbatus est, atque in exilium missus. Constantino Monomacho Zoeque vxore imperantibus Patriarcha Michael Cærulaticus Pontificem Romanum est ausus excommunicare, atque ex hoc Turci Orientem totum cæperunt, vt Zonaras tradit. Stratioticus regno est deiectus post annum. Isaacius Comnenus arrogans, & sacrilegus proditur fuisse. eius exitum sic describit idem scriptor. *Circa Neapolim venanti visum esse, aprum horrendum aspectu, quem dum laxatis equo habenis persequeretur, in mare demersum euanuisse, & à plerisque non aprum, sed spectrum quoddam diabolicum esse iudicatum, atque interim fulgore quodam instar fulguris perstrictum Imperatorem, equo præ terrore excussum, & spumam ore reijcientem humi attonitum iacuisse, atque inde naui piscatoria in regiam reuectum, cum pauli-*

 sper

ſper ægrotaſſet, iam deploratum raſo capillo, & purpura loco aſpera lacinia ſumpta, atque Conſtantino Duca Imperatore deſignato, in Studienſe monaſterium ſe contuliſſe. Hæc de Iſaaco Zonaras. Romanus Diogenes oculis effoſsis eſt Imperio deturbatus. Michael in monaſterium detruſus. Botoniates eodem modo. Alexius Comnenus viſus eſt noſtris fauere; ſimiliter & Manuel extremis temporibus. Andronicus autem Comnenus maxime impius, ſacerdotumque irriſor, ac deluſor, vt egregie deſcribit Choniatas, idemque facinoroſiſsimus ab Iſaaco Angelo eſt interfectus; filij ipſius primo excæcati, deinde occiſi. Iſaacus ab Alexio fratre, & Imperio, & oculis eſt priuatus. Alexius hic ab Alexio nepote eſt interfectus: Alexius nepos ab Alexio Duca Murzuflo. hic à noſtris, qui per aliquod tempus Imperium tenuere. eiecti deinde ſunt à Michaele Palæologo, qui Latinos Græcis in Concilio Lugdunenſi coniunxit. Andronicus huius filius Catholicorum ſacerdotum perſecutor, ab Andronico nepote Imperio priuatus in miſerijs perpetuis vixit. Andronicus nepos occupatis per Turcas Aſię prope omnibus locis, atque Europæ multis, ſeptem dies lethargo altiſsimo oppreſſus, animam efflauit. Ioannes filius ab Andronico filio luminibus eſt orbatus, & hic viciſsim à patre, ſicuti etiam frater Emanuel, cuius filius Ioannes Concilio Florentino interfuit, ac ſubſcripſit, à quo receſsit Conſtantinus frater. captaque Conſtantinopoli à Turcis occiſus eſt, Imperioque Orientali finem dedit anno milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo tertio, poſt conſecratam Conſtantinopolim milleſimo centeſimo vigeſimo tertio, vt numerant multi Scriptores. Talis itaque tum ſacrilegorum, tum hæreticorum Regum finis fuit.

Secũdo, quoad liberos etiam qualis fuerit obitus horum, liquido è ſuperioribus conſtat.

Tertio, quoad agnationem nulla durauit vltra quartam generationem. Baſilij, Macedonis, & Michaelis Palæologi, qui Concilia generalia ſtuduerunt haberi ad hæreſes extirpandas, poſteritas attigit quartam generationem, tenuitque Imperium diutius. Maxime vero floruit Baſilij poſteritas, quod à Catholica religione tardius, ac minus etiam receſſerit; quin continuata eſt eius poſteritas cum regiis cognationibus affinitate iunctis noſtrorum.

Quarto, & quinto, quoad Imperij Proceres, ac populos quid dice-

dicemus, quando periisse omnia bona eorum lugeamus, neque dolor, aut commiseratio patiatur, vt isthæc commemoremus?

Sicut autem diximus istiusmodi omnes ecclesiasticæ potestatis euersores, & impugnatores inire tacitam cum dæmonibus societatem, quæ se denique in apertum prodat, id etiam maxime eluxit in hac successione Imperatorum. De Andronico enim Comneno, qui maxime Catholicos, ac Latinos est insectatus, vt late Gulielmus describit, & religiosos quosque etiam suarum, siue hæreticarum partium, sic Choniatas. *Cum aruspicinam ante plurimos annos obsoleuisse, & penitus abolitam esse, auguralem item superstitionem, vt & somniorum, & ominum interpretationem iam olim è Romanis finibus auolasse; solos vero eos impostores, qui è pelui diuinant, & qui astrorum positus rimati æque falluntur, ac fallunt, superesse: tum quidem astrologiam, vt magis familiarem, & futura obscurius innuentem seposuit: seque totum permisit ijs, qui futura ex aquis, quasi per caliginem coniiciunt, & imagines futurarum rerum velut ex vmbra solarium radiorum perspiciunt.* Hæc ille. sed & Andronicum Palæologum, qui Græcos ab Ecclesia Catholica disiunxit, ac supremus omnium malorum, quæ Græcis acciderunt, auctor fuit non longe abfuisse videtur à magicis illusionibus, aut dæmonum societate in peruestiganda veritate futurorum à sola Dei voluntate pendentium, quod perspici potest ex octauo Gregoræ libro.

Ex his omnibus, quæ capite hoc, ac duobus superioribus sūt explicata manifestissime colligimus, Christi sacerdotes Pontifici summo obedientes præesse in vniuersum Regū, vel Imperatorum vitæ & corpori regendis naturali iure, ac diuino; simili modo regendis in vniuersum liberis, agnatisque eorundem, quinimo præesse Proceribus, ac nobilitati regnorum; denique populis ipsis, horumque omnium bonis animi, corporis, atque externis.

Quicumque enim conseruat immutabiliter aliqua, ille iure naturali, ac diuino præest hisce regendis: at obedientia exhibita sacerdotibus, Pontifici summo obsequentibus, superiora omnia conseruat. igitur obedientia exhibita sacerdotibus Pontifici summo obsequentibus præest illis iure naturali, ac diuino.

Referuntur summatim cuncta euenta Imperatorum Occidentalium, quoad se, filios, agnatos, nobiles, ac populos subiectos.

Cap. XII.

REstat vt videamus, quid Occidentalibus Imperatoribus euenerit, ex quo Carolus Magnus est à Leone Tertio coronatus anno Christi octingentesimo primo. Nomina ipsorum sunt subiecta.

1 *Carolus Magnus.*
2 *Ludouicus Pius.*
3 *Lotharius Ludouici filius.*
4 *Ludouicus Lotharij filius.*
5 *Carolus Caluus.*
6 *Carolus Crassus.*
7 *Vuido Spoleti Dux.*
8 *Arnulfus Germaniæ Rex.*
9 *Lambertus Vuidonis filius.*
10 *Ludouicus Prouinciæ* Rex.
11 *Berengarius I.*
12 *Otho I.*
13 *Otho II.*
14 *Otho III.*
15 *Henricus II. Germaniæ rex Imp. I.*
16 *Conradus* Rex.
17 *Henricus II. fil. Conradi.*
18 *Henricus III. filius II.*
19 *Henricus IV. filius III.*
20 *Latharius.*
21 *Conradus.*
22 *Fridericus I.*
23 *Henricus V.*
24 *Otho IV.*
25 *Fridericus II.*
26 *Rodulphus I.*
27 *Attaulphus.*
28 *Albertus I.* Rodulphi *fil.*
29 *Henricus VI.*
30 *Fridericus, & Ludouicus electi in schismate.*
31 *Carolus IV.*
32 *Venceslaus Caroli filius.*
33 Robertus *Bauarus.*
34 *Sigismundus.*
35 *Albertus II. Austriacus.*
36 *Fridericus III. aut IV.*
37 *Maximilianus I.*
38 *Carolus V.*
39 *Ferdinandus.*
40 *Maximilianus II.*
41 Rodulphus *II.*

Tot igitur Imperatores post annum Christi octingentesimum per annos prope octingentos fuerunt, vt videas, quam diuturniori vita sint nostri, quam cæteri. Supra enim numerauimus Imperatores gentilium ante Constantinum post ortum Christum quinquaginta nouem plures, paucioresue legitimos,

atque à Senatu approbatos, intra annos ducentos, septuaginta sex plus minus. Quamobrem si tempora temporibus, numerumque horum cum numero illorum conferas, videbimus nostros quintuplo diutius imperasse, ac longiori vita potitos. Idemq. perspicies, si cõpares nostros cum Orientalibus Nostri namq; Pontificibus summis, atq; Episcopis magis obedierunt; ecclesiasticamq. potestatẽ magis coluere. Sed tamen aduersus eos, qui sacrosanctã potestatẽ minuere sunt conati, iustitia cælestis eluxit ijs omnibus modis, quos supra adnotauimus.

Primo quantum ad ipsosmet Imperatores. Nam Ludouicus ipse Imperator, cum sæpius admonitus esset ab Episcopis, vt pellicem quandam dimitteret, adeo non resipuit, vt plurimos Episcopos vexarit, Ebbonem Rhemensiũ Episcopum sede expellendum, Fridericum Traiectensium necandum procurarit, vt in eius actis habetur Surij tomo iv. Iulij xviij. Ex hoc perpetua fuere inter ipsum, filiosque bella, quod adnotauit Rhegino anno octingentesimo trigesimo octauo; extremis tamen vitæ diebus resipuit Imperator: nihilominus ita prædixit Sanctus suis. *Noueritis propter Imperatoris, coniugisque, & procerum eius peccata totum regnum Danorum incursione vastatum iri.* Hæc Sanctus. eodemque anno Northmanni Gallias vastare cœperunt, neque vllus finis fuit, quandiu perstitit agnatio Ludouici. Post patrem Lotharius multa Ecclesiis, ac Pontificiæ potestati abstulit; quamobrem Ludouicus pater, vt refert Aimoinus libri quinti cap. 16. *Misit ad eum commonens, ne talia fieri permitteret, monens vt memor esset, quod quando ei regionem Italiæ donauit, etiam curam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ simul commisit: & quam ab aduersarijs defensandam susceperat, nequaquam à suis diripi permitteret: commonens etiam sacramentorum ab eo nuper promissorum, ne forte obliuiscens, aut paruipendens diuinitatem offenderet, quod sibi non impune futurum non ignoraret.* Hæc ibi. non multi fecit à principio monita parentis Lotharius, ideoque in multas incidit calamitates; sed resipiscens, monasterio se Prumiensi regna omnia relinquens filiis Ludouico Imperatori Italiam, Lothario Lotharingiam, Carolo Prouinciam monachus effectus sponte inclusit; atque ita effugit iram diuinam, nulla re, nisi hac præclare gesta. Vuido Imperator aperte Tusculanorum Comitũ potentiam fouit aduersus Formosum Pontificem summũ, quo contigit, vt maxima in Ecclesia Dei dissidia nascerentur, quæ Apostolicam se-

dem

dem maxime, diuque fatigarunt. Igitur ipse bellis perpetuis vexatus, & ab Arnulfo victus dum propere fugeret ad Tarum, vomitu sanguinis repentino oppressus interiit. Lambertus ipsius filius est fuste in caput impacto occisus. Arnulfus quid sceleris admiserit ita tradit Luitprandus illorum temporum scriptor libri primi cap. 9. *Credo autem Arnulfum Regem iusta seueri Iudicis censura huiusmodi pestem incurrisse. Secundæ enim res dum Imperium huius vbique magnificarent, virtuti suæ cuncta tribuit, non debitum omnipotenti Deo honorem reddidit. Sacerdotes Dei vincti trahebantur, sacræ Virgines vi opprimebantur, coniugatæ violabantur. neque enim Ecclesiæ confugientibus poterant esse asylum. In ijs namque symbola faciebant, gestus turpes, cantus ludricos, & debacchationes. sed & mulieres eodem publicè prostituebantur.* Hæc igitur Arnulfus, qui fuerit eius obitus ita idem. *Tanta hunc confestim somni virtus inuasit, vt totius exercitus strepitu triduo excitatus euigilare nequiret. fertur autem, quoniam dum familiares hunc modo strepitu, modo tactu inquietarent, apertis oculis nil sentire, nil loqui potuisse perfectè. positus tamen in mentis excessu mugitum reddere, non verba edere videbatur.* Et mox. *Profectusq; in propria, turpissima valetudine expirauit. minutis quippe vermibus, quos pediculos aiunt, vehementer afflictus spiritum Deo reddidit. fertur autem, quod præfati vermes adeo scaturirent, vt nullis medicorum curis minui possent.* Sic periit itaque sacrilegus Arnulfus. Ludouicus prouinciæ Rex à Berengario captus est, atque excæcatus: Berengarius ipse à Flamberto est interfectus.

Otho primus veluti Iustinianus antequam sede expelleret Ioannem XII. atque in seruitutem redigeret electionem Pontificis summi, felicissimus fuit, sicuti etiam studiosus Ecclesiasticæ potestatis patronus. Sic enim, qui prosequitur annales Rheginonis anno nongentesimo quadragesimo octauo. *Synodus in Inghelebim à triginta quatuor Episcopis habetur, cui Præsidente Martino Episcopo Romanæ Ecclesiæ legato inclyti Reges Otho, & Ludouicus adfuerunt, in qua multis Ecclesiasticæ vtilitati promulgatis,* & cap. addit Sigebertus anno nongentesimo sexagesimo. *Industria Othonis aucto Imperij, & Ecclesiæ statu multa Monasteria, & cœnobia ad laudem Dei, & honorem Sanctorum restaurata, ampliata, ædificata.* Sequenti anno euocatus à Ioanne in Italiam ita iurauit, vt habetur 63. distin.

Tibi

Tibi domino Ioanni Papæ ego Rex Otho promittere, & iurare facio per Patrem, & Filium, & spiritum Sanctum, & per lignum hoc viuificæ Crucis, & per has reliquias Sanctorum, quod si permittente Domino Romam venero, sanctam Romanam Ecclesiam, & te Rectorem ipsius exaltabo secundum posse meum, & numquam vitam, aut membra, & ipsum honorem, quem habes mea voluntate, aut meo consilio, aut meo consensu, aut mea exhortatione perdes, & in Romana Vrbe nullum placitum, aut ordinationem faciam de omnibus, quæ ad te, aut ad Romanos pertinent sine tuo consilio, & quidquid de terra S. Petri ad nostram potestatem peruenerit tibi reddam, & cuicumque Italicum regnum commisero iurare faciam illum, vt adiutor tui sit ad defendendum terram sancti Petri secundum suum posse. Hæc Otho. sed cum multa recepisset occupata à Berengario, populos obedientiam sibi iurare compellebat, neque admonitus desistebat. id videns Ioannes consulere suis rebus cœpit. quod vbi resciuit Otho Romam conuolãs Ioannem sede eiecit, Leonem octauum substitui curauit, ac legendi Pontificis inuestiendorumq; Episcoporum priuilegiũ sibi dari. Ex illo Imperium minui cœpit, vt ostendemus, Otho autem perpetuis domesticorũ bellis, filiorumque dissidiis est fatigatus. Nam Luidulfus eius filius arma in eum mouit, vna cum multis aliis Principibus: cumque obiisset, ait Vvitichindus libro 3. *Toti Imperio reliquit suo vulnere vulnus durum,* Otho autem pater, vti alter eius filius Vvilelmus prædixerat, repentina morte in die Pentecostes est sublatus, quod Petrus Damiani scribit. Mansit in hac seruitute Apostolica sedes, vsque ad obitum Othonis tertij, eamque ob causam schismata multa nata, cædesque innumeræ, ac mala plurima, de quibus aliàs est dictum. Post hæc Dani certe ab Imperij obedientia discessere, ac Belgæ, Burgundique Gallis paulatim sese adiunxerunt, quæ Vvitichindus tertio, Saxo autem decimo, annales Francorum sub hos annos testantur. Othoni primo filius Otho secundus, & post ex hoc nepos Otho tertius est suffectus. ille nulla re memorabili gesta, quamuis Carolum, Lothariumque Francorum Reges acie vicerit, occiso in Calabria à Græcis exercitu, *De naui exiliens*, ait Stadensis, *natando aufugit*, & anno 1983. *Romæ tædio, & angore animi*, inquit Sigibertus *deficiens moritur.* Tertius deinde Otho, cum fuisset à Romanis in Vrbe palatioque obsessus, ac simulato pacto, *Vix*, ait Sigibertus, *extra-*

ctus, veneno hausto in itinere decessit Anno millesimo secundo. Quid acciderit Conrado primo, ita Sigibertus narrat anno millesimo trigesimo nono. *Conradus Imperator Italiam adijt, vt rebellionem meditantes debellaret, & quia omnes Longobardi coniurauerant, vt non paterentur quamlibet domum, qui aliud quam ipsi vellent, contra se agere, quosdam Episcopos in vincula coniecit, & quia Episcopus Mediolanensis fuga lapsus est Imperator suburbia Mediolani incendit. Die vero Pentecostes cum Imperator in parua Ecclesia secus vrbem coronaretur ad missam, tam grauia fuerunt tonitrua, & fulgura, vt aliqui mente excederent, aliqui exhalarent. Bruno vero Episcopus, qui missam canebat, & Secretarius Imperatoris cum alijs tribus dixerunt se inter missarum solemnia vidisse Sanctum Ambrosium Imperatori indignando comminantem. Tunc Imperator Italia discessit. Prid. Id. Maij eclypsis Solis fuit, & prid. Non. Iunij Imp. obijt.* De Henrico Rege Germaniæ tertio, & Imperatore Secundo, ita Stadensis anno millesimo quinquagesimo sexto. *Fames multas regiones afflixit, egestas, & penuria vndique praualuit, multi Principes diuersarum prouinciarum perierunt, multa mala tunc temporis facta sunt. Henricus Imperator pro his rebus corde tenus dolore compunctus infirmari cœpit, & perductus ad mortem sapienti vsus consilio ab omnibus, quibus potuit, veniam petijt, quibusdam prædia, quæ abstulit restituens.* Eadem Scotus, atque vti videbimus loco suo Schafnaburgensis. de Henrico Rege quarto Germaniæ, & Imperatore tertio sic Stadensis, vbi narrauit ab Henrico filio Patrem Henricum regno pulsum, consertasque altrinsecus acies, *Denuo prælium instauratur, pater vincitur, & comprehenditur. quanta vir ille magnificus pertulerit opprobria, indignum est relatu. petiuit tandem ab Episcopo Spirensi, qui amicissimus suus fuerat, vt prabendulam in Spira sibi conferret, vbi ipse gloriosum Monasterium sancta Virginis construxerat. Sed Episcopo renuente Cæsar suspirans cum lachrymis exclamauit, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini me tetigit. mortuus est autem Leodij, stetitque in deserta capella inhumatus quinque annis.* Hæc Stadensis Anno millesimo centesimo sexto, de Henrico tertio Imperatore impio, & sacrilego. Henricus quartus contra fidem datam, Pontificem summum Paschalem secundum, Cardinalesque in vincula coniecit, quocirca sic prædixit Paschalis, vt scribunt Helmoldus lib. 1. cap. 60. ac Stadensis anno mil-

lesimo

lesimo centesimo decimo. *Multum quidem prosperatus est* (Henricus quartus) *in cæde ciuium, & cleri sui; sed dico vobis in veritate, quia de cætero non assequetur victoriam, nec videbit pacem in diebus suis; sed nec filium generabit, qui sedeat in throno eius.* Rediit tamen ad se, atq; ad obedientiam Henricus Quartus, veniam petiit: nam sic Stadensis anno millesimo centesimo vigesimo secundo. *Calixtus Papa reuocauit in communionem Ecclesiæ Henricum Imperatorem, ab antecessoribus suis Paschali, & Gelasio excommunicatum: canonica autem auctoritate sancitum est, ne amplius sibi Imperialis potestas vsurparet inuestire spiritualia; sed libera electio fieret à clero, & populo, & sic insigniretur regalibus per sceptrum, quod Papa, & Imperator confirmauerunt. sicque facta est pax, & concordia in Ecclesia, & inter ipsos.* Hæc ille. prædictio tamen Pontificis exitum suum sortita est.

Post hos è Germanis ecclesiasticam potestatem, libertatemque violarunt Fridericus Primus, Otho Quartus, Fridericus Secundus, & Ludouicus Bauarus: vel siqui è posterioribus, dolosis machinationibus, ac technis, vt sæcularem sibi, suisue potentiam cōseruarent, ruinas illi struxerunt. quid egerit Fridericus Primus cognomēto Æneobarba aduersus Adrianum, deinde Alexandrum Tertium cunctis est notum. Rediit ad mentem meliorem Fridericus, vim tamen vltionis diuinæ haud videtur potuisse effugere, quasi non bene crimen expiarit. In Asiam maximis sumptibus, ac laboribus exercitum maximum traiecit, irrito cuncta conatu. exitus hic fuit, infeliciter flumine est submersus. At multo infelicius eius ex Henrico filio nepos Fridericus, à filio Manfredo puluino ad guttur iniecto est suffocatus, vt tradit Ioannes Villanæus libri sexti cap. 42. Crantzius Saxoniæ lib. 8. At Bauarus equo præcipitatus repente decessit, quod refert idem Villanæus lib. 12. cap. 105. & Crantzius Saxoniæ noni cap. 22. qui & addit fuisse illi ab amasia venenum datum. Qua in re sane est illud maxime obseruandum, quod alibi adnotauimus, eos, qui sumunt arma in ecclesiasticam potestatem, neque desistunt, plerumq; opprimi, aut vexari à suis. quod apparet in Othonibus, Henrico, Friderico, & Bauaro. Hæc igitur istis euenere, quantum ad seipsos.

Secundo, quantum ad filios, nemo ex ipsis vltra nepotes, vel pronepotes Imperium transmisit. quin aliqui infestiores,

neque ad filios, vt Fridericus Secundus, & Bauarus. Amplius neque vlli ſuperiorum fuere pronepotes agnati, niſi Bauaro, vt quidam volunt.

Tertio, quantum pertinet ad agnationē totam, periit agnatio Othonum, Conradi, Friderici; Bauarica duntaxat aſſeritur ſupereſſe.

Quātum ad nobiles, poſt obitum Ludouici Pij, prœliantibus inter ſe Ludouico, Carolo, ac Lothario filiis ipſius anno octingenteſimo quadrageſimo primo, *in ea pugna*, ait Rhegino, *ita Francorum vires attenuatæ ſunt, ac famoſa virtus infirmata, vt non modo ad amplificandos regni terminos; verum etiam nec ad proprios tuendos in poſterum ſufficerēt.* Et Scotus. *In quo prœlio pene ad internecionem occiſi ſunt Franci*. Sed & cum Lotharius Romano Pontifici, Eccleſiæque Ludouico adhuc patre viuente multa abſtuliſſet, eodemmet anno, ait Aimoinus quinti cap. 16. *quanta lues mortalis, populum, qui Lotharium ſecuti ſunt inuaſerit, mirabile eſt dictu: in breui enim, id eſt à Kalend. Septembris vſque ad feſtum Sancti Martini hi primores eius vita exceſſerunt*. Et mox multis enumeratis addit. *Hi enim erant, quorum deceſſu dicebatur Francia nobilitate orbatā, fortitudine (quaſi neruis ſuccisis) euirata, prudentia, his abeuntibus, euacuata*. Hæc ille. Quantas porro vaſtitates intulerint Galliæ Dani, ſiue Northmani, nimis longum foret enumerare. De exercitu Arnulfi Roma reuerſi, cum Ticini commoraretur, ſic Luitprandus libri primi cap. 9. *Tantaque iſtic ſtrages exercitus facta eſt, vt cryptæ ciuitatis, quas alio nomine cloacas dicunt, implerentur horum cadaueribus*. Hæc ille. Addimus hiſce tam Germanos, quàm Italos multos ſiue Reges, ſiue Imperatores omnia ſacrilegiis fœdaſſe, eccleſiaſticaque inuadentes paſsim ſacros fundos, ac dignitates vendidiſſe. Quocirca Hunghari Germaniam maxime vaſtarunt & Galliam Ciſalpinam, quæ ſuperioribus fauit; aditum verò his aperuit Arnulfus, vt ſcribit Luitprandus libri primi cap. 5. Sic vero de illis Hermannus Contractus anno nongenteſimo. *Hunghari Baioariā ingrediuntur*. & nongenteſimo primo. *Hunghari Carentaniā inuadunt*. Rhegino. *Gens Hungharorum Longobardorum fines ingreſſa, cædibus, incendijs, ac rapinis crudeliter cuncta deuaſtat*. Et mox. *Quamplurimi Epiſcopi, & Comites trucidantur*. Hermannus anno nongenteſimo octauo, & nongenteſimo nono. *Baioarij ab Hungharis interficiuntur*. *Hunghari Saxoniam, &*

Thurin-

Thuringiam vastant. Hunghari Alemaniam petunt. & nongentesimo duodecimo. *Hunghari Alemaniam depopulantur*. & nongentesimo decimo quinto. *Hunghari totam Alemaniam igne, & gladio vastant*. & nongentesimo decimo septimo. *Hunghari per Alemaniam, Alsatiam, & regnum Lotharij inuadunt*. & nongentesimo vigesimo octauo. *Hungari Franciam, Alsatiam, atque Alemaniam gladio, & igne vastant*. & nongentesimo trigesimo sexto. *Hunghari Franciam, Alemaniam, Galliam vsque ad Oceanum, & Burgundiam deuastantes, per Italiam redierunt*. & nongentesimo quadragesimo tertio. *Hunghari cum Baioarijs pugnant*. & nongentesimo quinquagesimo quarto. *Hunghari Noricam, Franciam, Italiamque petunt*. & nogentesimo quinquagesimo quinto. *Hungari totam Baioiariam depopulantes iuxta Augustam Alemaniæ vrbem ab Othone Rege pugna victi immensa cæde necantur*. Et Schafnaburgensis. *Otho Rex Hungharos cum magno periculo sui, suorumque magna cæde prostrauit*. Euenisse hæc, quod pretio ecclesiastica venderentur à Regibus ac Principibus, fidem facit, quod post Arnulfi, Ludouici, Conradique obitum Henricus Auceps Germaniæ Rex ita vouit, (vt habet Luitprandus libri secundi cap. 8.) dum milites, ac duces exercitus alloqueretur. *Voueamus itaque, ac secundum Psalmistam vota reddamus. Ego, inquam, ego prius, qui dignitate videor, & ordine primus. Simoniaca hæresis Deo inuisa, & à beatissimo Apostolorum Principe Petro damnata, quæ ab antecessoribus nostris hactenus est temere custodita, modis omnibus à regno sit expulsa*. De Arnulfo autem Duce Baioariæ, quæ patuit omnium maxime Hungharicis vastationibus, veluti propinquior, ita Otho Frisingensis lib. 6. cap. 18. *Hic est Arnulfus, qui Ecclesias, & monasteria Baioariæ crudeliter destruxit, ac possessiones earum militibus distribuit*. Post Othonis III. obitum vindicauit se Apostolica sedes in libertatē. Verum defuncto Henrico Sancto, redacta est rursus ab Henrico II. Imperatore in seruitutē. Quocirca anno millesimo quinquagesimo sexto, ait Schafnaburgensis: *Guntherus tunc temporis Cancellarius, visionem vidit memoria dignam, Dominum in solio maiestatis suæ sedere, & eleuato in altum brachio districtum gladium magno nisu vibrare, & circunstantibus dicere*. Reddam vltionem hostibus meis, & his, qui oderunt me, retribuam: *quam visionem protinus mortalitas secuta est Principum regni. Eaque expleta vidit eodem rursus schemate Dominum residere, & remisso*

in vaginam gladio, & super genua sua reclinato dicere circumstantibus, ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima. Hæc ille. Ita vero eueniſſe constat. Hinc Stadensis anno millesimo quinquagesimo sexto. *fames multas regiones afflixit, egestas, & penuria vndique praualuit, multi principes diuersarum prouinciarum perierunt, multa mala tunc temporis facta sunt.* Rursus cum Henricus Secundus Imperator esset professus, ideo aduocasse ad se electionem Pontificis Romani, vt occurreret simonicæ prauitati, permisit Deus vt numquã magis illa excresceret in Imperio ipsius. Nam cum successisset Henricus filius Rex huius nominis Germaniæ Quartus, puer, *Adelbertus Bremensis Archiepiscopus, sæpius,* ait Schafnaburgensis, *colloquendo, obsequendo etiam, atque assentando ita sibi Regem breui deuinxerat, vt cæteris Episcopis posthabitis totus in eum inclinaretur, & ipse in regno communi pene monarchiam vsurpare videretur. Secundas post eum partes agebat Vuerncher Comes.* Et mox. *Prædia monasteriorum fautoribus suis, prout libitum erat, distribuebant, & quod reliquum erat, crebra regalium seruitiorum exactione vsque ad fæces vltimas exhauriebant. deinde conualescente audacia in ipsa monasteria impetum faciebant, eaque inter se tamquam prouincias partiebantur.* Et apud Dodechinum, qui addit ad chronica Mariani Scoti anno millesimo nongentesimo, ita Comes Ludouicus. *Dominus autem Henricus, quem Regem dicunt, Episcopatus, & Abbatias vendit. Etenim Constantiensem, Bambergensem, Moguntinensem, & plures alias pro pecunia, Ratisbonensem, Augustanensem, Strasburgensem pro gladio; Abbatiam Fuldensem pro adulterio; Monasteriensem Episcopatum, quod dicere, & audire nefas est, pro sodomitica auaritia vendidit. quod si impudenter negare volueris teste cælo, teste terra, omnes etiam à furno redeuntes scioli concludent.* Hæc isti. Perpetuis autem suorũ bellis fatigatus Henricus fuit in causa, vt maxima nobilium multitudo, suorumque omnium trucidaretur. Sic enim Scotus anno millesimo septuagesimo quinto. *Orta est grauis, & feralis discordia in regno Theutonico inter Henricum, & Principes Saxoniæ, cuius causa (vt fertur) hæc erat. Rex Henricus omnes Saxones seruituti subijcere cogitabat. sed quia hoc tam facile, vt sperauerat, perficere non poterat, accepto consilio, prius principes proposuit honoribus, ac dignitatibus suis exspoliare, & sic reliquos prouinciæ populos suo dominio subiugare.* Hæc ille, mox pugnam

cæsis plurimis, anno eodem commissam narrat. & iterum anno millesimo septuagesimo octauo, millesimo octuagesimo, & millesimo octuagesimo sexto. *Henricus Rex Saxoniam ingreditur, & patriam vndique omnibus iratus præda, & incendio vastat. Hermannus vero Rex congregato exercitu quam maximo, occurrit ei iuxta Vuerzeburg in loco, qui dicitur Bleichfeld, ibique conserto prælio innumerabilis multitudo hominum ex vtraque parte occubuit. Hermannus vero clarissimam victoriam adeptus, cum pace rediit.* Et millesimo octuagesimo nono, referens prœlium commissum inter Eggebertum, & Henricum Imperatorem, in quo erant multi nobiles, ait. *De exercitu Regis multi sunt occisi, quamplurimi captiuati, innumerabiles vero vulnerati, præda magna sublata. Eggebertus autem victor existens persequitur Regem, quoscumque inuenit de exercitu eius cœpit, vulnerauit, & interfecit.* Neque bellis duntaxat atteriti sunt subiecti Henrico populi, sed etiam peste, & omni genere malorum, quæ recensuimus libro vltimo de Signis. hic de peste agemus. Sic itaque Scotus anno millesimo octuagesimo tertio. *Roma capta ab Henrico Rege, & in exercitu eius maxima pestilentia facta est.* & millesimo nonagesimo quarto. *Pestilentia magna fuit.* & millesimo nonagesimo nono. *Imperator Pascha Ratisbonæ celebrauit, vbi his diebus magna mortalitas est facta, in qua Rabodo Palatinus Comes, cum aliis multis moritur, Conradus Traiectensis Episcopus 4. feria Paschæ a negotiatore Phrisio crudeliter occiditur: Hermannus Coloniensis Episcopus obiit, cui Fredericus successit: Conradus Bixtedensis Episcopus obiit, pro quo Conradus constituitur.* Hæc ille. E quibus liquet, in quantas miserias inciderint cum nobiles, cum populi Henrico subiecti. Quantæ autem fuerit impudicitatis ita Dodechinus, quem sequitur Stadensis anno millesimo nonagesimo tertio. *Conradus filius Henrici Imperatoris patri suo hac de causa rebellauit. Henricus Rex Adelheidam Reginam, quam duxerat vxorem, odio cœpit habere: ideo incarcerauit eam, & concessit vt plerique vim ei inferrent; imo filium hortans, vt eam subagitaret. quo recusante patris polluere stratum, eum adhortando Rex non suum, sed peregrini filium esse cuiusdam Principis de Sueuia, cuius etiam faciem prædictus Conradus plurimum assimilauit. Regina autem post plurima, & inaudita malorum genera sibi innocenter illata, de custodia, qua tenebatur, quoquomodo Dei miseratione liberata, ad potentissimam tunc temporis fœminam Ma-*

thildam

thildam nomine, fugiendo peruenit. quæ susceptam Reginam, ad venerabilem virum perduxit Vrbanum Apostolicæ sedis Antistitem, cuius prouoluta pedibus, profusis lachrymis, ac intimis singultibus omnem suæ, quam pertulerat, calamitatis intimauit miseriam. Papa autem agnita Reginæ calamitate humanitatis commiseratione compassus, facta concione Catholicorum, denuo Henricum regem excommunicauit pro illicitis, nefandis, omnibusque seculis inauditis rebus. Et mox: *Conradus igitur patri suo rebellans, venit ad Papam Vrbanum, & solutus ab excommunicatione in Longobardia regnauit contra patrem: erat denique Conradus iste in omni bonitate, & probitate conspicuus, humilis, & modestus.* Hæc igitur sint satis de Henrico Quarto Germaniæ, tertioque Imperatore, quantum ad nobiles, & populos subiectos. At Quartus multa grauia populo damna inferens resipuit, vt diximus, ecclesiasticisque sua iura restituit, litterasque in hanc rem, iusiurandumque Imperatoris, refert Crantzius Saxoniæ libro quinto cap. 42.

Diximus Fridericum Primum ecclesiasticæ potestati infensum, multa in illam molitum; quocirca cum Romam vi cœpisset, aduersus Alexandrum Tertium pugnans quas subierint ei subiecti populi calamitates, ita post alios Sigonius de regno Italiæ lib. 14. anno millesimo centesimo sexagesimo sexto. *Fœda repente comitatum, exercitumque Friderici pestilentia per Augustum mensem inuasit, quæ paucis diebus non gregarios solum plerosque milites, sed ex ipsa etiam nobilitate præstantissimum quemque absumpsit. præter cæteros* Rinaldus *Coloniensis Archiepiscopus, & Dux, Fridericus Conradi quondam regis filius insigni morte sublati. Qua re Fridericus vt par erat, permotus Paschali cum præsidio relicto, Vrbe discessit.* & millesimo centesimo sexagesimo octauo. *Cum se validis Lombardorum conatibus resistere non posse animaduerteret, ne ludibrio eis esset, Italiam relinquere statuit: ac mense Martio de possessione prope Lombardiæ desperans trans alpes abijt, fœderatis ipsum hostiliter vsque ad iuga alpium insectantibus, atque extremum agmen infestum habentibus,* & millesimo centesimo septuagesimo quinto. *Alexandrini de re per excubitores nocturnos, ad arma consurrexerunt, atque egressos cuniculo milites per tenebras noctis adorti, statim fœde contrucidarunt, cuniculoque obstructo sub lucem ex portis effusi castra Friderici, quæ oppidi instar rebus omnibus erant refertissima repente ipso, nec opinante inuaserunt, ac præda ingenti*

potiti, castellum ab eo constructum ipsi vrbi imminens deleuerint, atque ipsum demum Imperatorem fugâ sibi consulere coegerunt: & millesimo centesimo septuagesimo sexto. *Fridericus, vbi suâ inclinantem aciem sentit, nulli labori ad eam sustinendam pepercit, in appellandis, cohortandisque militibus Ducis, in conferenda manu militis officia præstans. Dum autem modo in hac, modo in illa parte inclamat, solitam in prœlijs suorum constantiam aduersus rebellantes turpiter Italos repetens, ab Italo, qui conserta in acie stans verbi ferre contumeliam nequit, equo strenue suffosso deijcitur. qui casus optatam Italis victoriam præbuit. Nam Germani amissa Aquila Imperatorem, quia non extabat, cecidisse insuper arbitrati, in fugam se pauidi coniecerunt, nec solum campum, in quo pugnabatur, sed etiam castra, quibus se tueri magna ex parte poterant, opulentissima reliquerunt, atque ignoratione locorum ad oppida inimicorum delati partim capti, partim occisi sunt. multi etiam Ticinum tranare amnem volentes cæcis eius gurgitibus hausti.* Et mox. *Fridericus ab vxore Comi, vt mortuus comploratus post quatriduum præter spem omnium incolumis Papiam accessit.* Et post. *Summi viri, & summa apud eum auctoritate præditi, qui bellum hoc non cum homine, sed cum Deo geri identidem admonentes, ac præterita, & præsentia incommoda ex hoc fluxisse fonte omnia suadentes, vt de pace legatos ad Alexandrum mitteret peruicerunt.* Hæc ille. pax est Venetijs confirmata: eo namque in loco tum Pontifex, tum Fridericus conuenere. Sic enim Sabellicus decadis primæ libro septimo. *Romanus Pontifex pro foribus templi sella sedens ornatissima Federicum ad se venturum expectauit: is vbi proximo loco stetit purpurea humeris chlamyde deposita, atque humi prostratus ad Alexandri pedes obrepens peruenit, quos vbi exosculatus est, confestim illum manu subleuatum ad osculum Pontifex admisit.* Hæc Sabellicus. addit Sigonius. *Ad fores prosecutus* (Fridericus) *strepam equum ascendenti* (Pontifici) *tenuit; cum autem freno accepto stratoris officio fungi vellet, Pontifex, ne vsque ad aquam modico interuallo pertraheret, voluntatem pro ipsa officij functione admisit.* Hucusque ij, qui dicta ab omnibus in hoc argumentum collegere. Et tamen Fridericus diuinæ vltionis iram non potuit euadere, quod violauerit ecclesiasticæ potestatis maiestatem. Veniamus ad alios. Othoni Quarto clades memorabilissima accidit, innumeris suorum cæsis in pugna Bouinensi à Philippo Augusto Francorum rege, de qua annales ipsorum

forum late. Hinc Crantzius Saxoniæ sexto cap. 37. *Otho Imperator, cum magnis diu laboribus per annos pœne viginti in regno, & Imperio laborasset, nihil adeo sensit infortunatum, quam Ecclesiæ rebellionem. vnde factum est, vt numquam postea felix successibus esset.* Et mox. *Tanta autem fuisse fertur morituri pænitudo, vt coquinarijs suis præciperet collum suum calcancis præmere, & vilissimam Dei creaturam omnia sub plantare.* Fridericus Secundus diu felix cum fuisset, ad extremum, quoad eos, qui partes ipsius secuti subiecti eidem fuerunt, infelicissimus fuit. Omnes enim miserrime tandem perierunt. Anno millesimo ducentesimo quadragesimo octauo, cum Conradus eius filius in Germania multas hæreses aduersus ecclesiasticam potestatem per impios palam disseminaret, *Catholicis*, ait Stadensis, *prædicatoribus audacter resistentibus, & fideles exhortantibus, liberi, & ministeriales à Conrado recesserunt, ita quod quasi exul, ac profugus de Sueuia in Bauaria moraretur*: Hæc Stadensis. Sed & anno millesimo ducentesimo quadragesimo, idem Federicus Henricum filium suũ, qui fuerat electus Germaniæ Rex, cum duobus ex eo nepotibus cœpit, carcere inclusit; in quo sane Henricus est paulo post occisus. At nepotes Manfredus patruus ipsorum non multo post similiter interfecit. Iussu eiusdem Friderici Petrus de Vineis, de cuius consilio tanta in ecclesiasticam potestatem mala machinabatur, & cuius adhuc extant, ac leguntur impiæ litteræ ad Principes datæ, in vincula est cõiectus, ac proditionis insimulatus eoq; est impulsus, vt is colũnæ alligatus ad eam caput impingens, maxima cum vehementia cerebrum effuderit, vitamq. sibi abstulerit; quæ Ioannes Villanæus lib. 6. cap. 13. Crantzius Saxoniæ septimi cap. 48. Sigonius libro decimo octauo de regno Italiæ Anno millesimo ducentesimo quadragesimo nono. quo & Encius Sardiniæ rex eiusdem Federici filius à Bononiensibus acie victus, captus, cauea ferrea, quæ adhuc visitur, inclusus interiit. Ipse autem Fridericus à Parmensibus eodem modo superatus amissis castris, thesauro ingenti, suppellectiliq. pretiosissima aufugit in Apuliam, strangulatusque est à filio Manfredo, qui & Conradum fratrem Germaniæ Regem clystere veneriato interfecit. Ipse bello superatus à Carolo S. Ludouici Francorum Regis fratre est interemptus. Supererat Conradinus Conradi filius, atque ex hoc Friderici secundi nepos, qui captus est in prœlio ab eodem Rege Carolo Neapoli, iussuque illius in vlmi platea miser

adolescens nobilissimæ agnationis supremum germen est obtruncatus, quæ libro sexto, ac septimo Ioãnes Villanæus, Cranzius Metropolis septimo, & octauo; Sigonius libri vltimi de regno Italiæ. Hic igitur exitus fuit eorum, qui Fridericum Secundum secuti sunt. Quin cunctæ ditiones Italicarum regionum peruenere in eorum potestatem, qui partes Friderico contrarias secuti sunt, licet ipse perpetua discordiarum semina iecerit Guelforum, Gibellinorumque factionibus excitatis.

Restat, vt inspiciamus, quid acciderit sectatoribus Ludouici Bauari. Ioannes Villanæus, qui vixit ijs temporibus, libri decimi cap. 17. ait illum fuisse in Italiam euocatum à Cane Scaligero Principe Veronæ, Passerino Mantuæ, Azone, & Marco Vicecomitibus, Guidone Tarlato Aretij Episcopo, qui eum coronauit Mediolani, studuisse illi Castrucium Lucarum tyrannum.

Cum vero in primis accitus fuerit ipse Bauarus à Galeatio Vicecomite, Deus permisit, vt simulatque coronatus est, protinus in vincula coniiceret ipsum Galeatium, filiumque Azonem, & fratres Marcũ & Lucinum principatu omni deiectos.

Ex his Canis anno eodem mortuus est de improuiso. nam sic idem scriptor decimi cap. 141. *Repente decubuit, ac die festo S. Magdalenæ xxij. Iulij decessit Taruisio, ac Veronam cadauer delatum, sepultumque est, neque ex eo superstes fuit filius, filiaue legitimi, exceptis duobus nothis, qui deinde à patruis, ac fratribus Canis, ne regnarent, expulsi, & aliqui eorum necati sunt.*

Post hunc Marcus ab Azone fratre est interfectus, vt idem tradit cap. 136. Azo autem veniam petens, potestati sese ecclesiasticæ omnino subiecit. quod refert cap. 146. Quin anno millesimo trecentesimo trigesimo nono, cum vita migrasset, successerunt illi Ioannes Episcopus Nouariensium, & Lucinus fratres Vicecomites; sed penes hunc dominatus erat, ac promiserunt Ecclesiæ florenorum centum millia singulis annis exoluenda nomine census, veluti & Mastinus Scaliger ob Veronæ dominatum quinquaginta millia similiter annua eodem nomine, vt scribit vndecimi centesimo.

At Passerinus anno eodem, quo accersitus venit in Italiam Bauarus, est occisus vna cum filio, nepoteque à Ludouico Gonzaga, qui Mantuæ dominatum sibi assumpsit.

Guido Tarlatus præ dolore, & indignatione aduersus Bauarum, quem coronauerat Mediolani, concepta, secedens morbo

ſimulato, ſimiliter anno eodem migrauit è vita, vt idem refert decimi cap. 56.

Denique Caſtrutius anno eodem defunctus eſt, quod idem tradit eiuſdem libri cap. 87. filijque ipſius ab eodem Bauaro ſunt omni imperio ſpoliati, vt idem narrat cap. 126.

At Sciarra Columnenſis, Bauarus, Antipapa per Bauarum creatus, cunctique horum ſtudioſi Roma multo cum dedecore, & ignominia, nec ſine multorum cæde ſunt exacti, adnitentibus Stephano Columna, à quo ſunt, qui Principem nūc locum ex antiquiſsimo tempore in Vrbe tenent, ac Bertholdo Vrſino, qui creati ſunt Senatores, vt habet idem decimi capite nonageſimo octauo.

Sed opere pretium eſt cognoſcere, quid euenerit Antipapæ, & Bauaro, cum Piſis commorarentur; ſic igitur idem decimi cap. 123. *Anno milleſimo trecenteſimo vigeſimo octauo, decimanona die menſis Februarij, Antipapa à Bauaro creatus, qui Piſis morabatur, in publico conſeſſu, & concione, cui Bauarus aderat, Proceres eius, plurimi Piſanorum, iudiciario modo excommunicauit Ioannem Pontificem, Regem Robertum, Florentinos, horumque ſtudioſos, obijciens illis multa falſa. Euenere admirabilia tunc euidenter, & apertè. Nam cum cogeretur huiuſmodi Concilium, protinus cecidit cælitus maxima grandinis tempeſtas, imbriumque, & ventorum, qualis vix antea Piſis. Et quādo Piſani factum tale auerſabantur, ob tempeſtatē non aduenerant. Quamobrem Bauarus miſit equitum Magiſtrū grauis armaturæ equitibus, peditibusque attributis, in omnes Vrbis partes, qui compellerent populum, vt ad concionem veniret. Pauci nihilominus licet omnis vis adhiberetur, interfuerunt: ex labore autem, quem Magiſter equitando percurrens Vrbem ſuſceperat, cœpit frigore tentari. Quocirca vt conualeſceret, balneum parari iuſsit, & aquas ſtillatas infundi, in quo cum lauaretur, ignis omnia corripuit, atque is eo combuſtus eſt abſque alio morbo.*

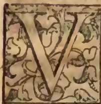
Anno autem milleſimo trecenteſimo trigeſimo, Piſani Antipapam vinctum, captumque miſerunt Anenionem ad Ioannē Pontificem, is fune alligato ad collum procidens in publico omnium conſeſſu ad pedes eius, implorans ſuppliciter miſericordiam, benigniſsimè eſt ſuſceptus, aſsignataque illi in palatio Pontificio ſedes, dati libri, quibus legendis ſolari ſe poſſet, cibique lautiſsimi quotidie cum miniſtris honorificis aſsignati, vt idem tradit decimi cap. 64.

Poſt

Post hęc non fuere, qui è Germanis arma in Pontificiam potestatem mouerent. non defuere tamen, qui dolosis machinationibus illam fraudulenter oppugnarent. Quocirca videmus post hæreses enatas, ac lugemus regnum Germanicum languere, & Imperij maiestatem, potestatemque miserabiliter concidere; vbi enim Italicum, Arelatense, Danicum, Sueuicũ, Polonicum, Bohemicum, Hungharicum regna, quæ fuere aliquando vel tributaria, vel aliquo modo subiecta? vbi Flandria, Burgundia, Lotharingia, Prussia, Liuonia? An plorabimus illud, Turcas in Germaniæ viscera sæpius irrumpere, prędationibus omnia subuertere, neque esse, qui auxilium propè ferat Germaniæ ruenti, nisi Apostolicam sedem, toties ad interitum ferè oppugnatam? Sed ne refricemus quæso communes dolores.

Ex his igitur patet eos, qui Regibus, & Principibus oppugnantibus, ac violantibus ecclesiasticam potestatem fauent, perdi, atque infelicissime ruere. ex quo fit illam iuris esse diuini, ac naturalis; huius namque est, vbi obseruetur, tueri, & conseruare; contrarij, perdere, destruere populos, & omnes sibi subditos. Quod, vt magis elucescat, sciamusq. eos, qui oppugnant ecclesiasticam potestatem, tacitam cum dęmonibus, aut apertam quoque inire societatem. Videamus, quid Vrspergensis dicat de Henrico Quarto. Sic igitur ille anno millesimo centesimo sexto. *Si quis vero tam zelotes est, cui quasi diem interitus Aman, etiam Henrici obitum, & Ecclesiæ posteritatem ignorare non libeat. vij. Idus Augusti hunc esse sciat, quo scilicet die primo matrem suam Ecclesiam prope Vuostor inuadens innumeras animas ad inferos præmisit, eodemque die Martis, quo etiam cuncta sua prœlia paganico nimirum auspicio perpetrare consueuit.* Hæc ille, addictum scribens Henricum paganicis auspiciis, id est dæmonum signis, ita vt illa die victus, mortuusque sit, qua cuncta auspicabatur prœlia, simulque Ecclesiam cœpit infestare.

Referuntur euenta Hispanicæ cladis, causæque illorum, cum fuere ab Arabibus occupatæ, & cur ex alijs in alias agnationes, germinaue illarum regna transferantur. Cap. XIII.

Ideamus post hæc, quid euenerit Regibus, Regum filiis, agnationibus, Proceribus, populisque aliarum regionum Christiani nominis, ac religionis, qui deuenerint in efferatarum gentium potestatem, maximeque aduersati sint ecclesiasticæ potestati, & incipiamus ab extrema Europa, Hispaniarumque Regibus Visigothici sanguinis, quorum nomina hæc memorantur, hæreticis dimissis, initioque à Catholicis facto; cum certissimum sit, maioribus illos cladibus obnoxios fuisse, ac plerosque omnes fuisse interemptos. quod testatur Rodericus Toletanus lib. 3. cap. 21. & nos recensuimus libro 23. de Signis Ecclesiæ Dei. Referemus autem, qui fuere à Recharedo, vsque ad Arabicas irruptiones.

1. *Recharedus imperauit annis 15. exorsus anno Christi 586.*
2. *Luiba 2. Christi 601.*
3. *Victericus 7. Christi 603.*
4. *Gundemirus 7. Christi 610.*
5. *Sisebutus 8. m. 6. Chr. 612.*
6. *Recharedus m. 6. Chr. 620.*
7. *Cintilla. 10. Christi 621.*
8. *Sisenandus 5. Chr. 631.*
9. *Cintilla 6. Christi 636.*
10. *Tulcas 2. Chr. 642.*
11. *Cindasiunthus 6. Chr. 644.*
12. *Recesiunthus 24. Chr. 650.*
13. *Bamba 8. Christi 672.*
14. *Eringius 7. Christi 680.*
15. *Egica 15. Christi 689.*
16. *Vitiza 9. Christi 704.*
17. *Rudericus 3. Christi 713.*

In his autem recensendis Vasæum sequemur, ne in disputationem singula reuocemus. Is enim videtur diligentius hucusque singulorum tempora examinasse; nos etsi error in aliquibus sit, haud valde curabimus; in vtramque enim partem, quidquid sit, nil admodum refert.

Inspiciamus autem, qui violauerint è superioribus ecclesiasticam libertatem. Rechareduus omnium maxime sanxit, & amplificauit illam. Sic enim legimus in Toletano Concilio tertio cap. 13. *Diuturna indisciplinatio, & licentiæ inolita præsumptio vsque eo in illicitis ausibus aditum patefecit, vt clerici concle-ricos suos neglecto Pontifice ad iudicia publica pertrahant: proinde statuimus hoc de cætero non præsumi; sed si quis hoc facere præsumpserit, & causam perdat, & à communione efficiatur extraneus.*

Et cap. 21. *Si quis vero iudicum, aut actorum clericum, aut* (nota hoc) *seruum clerici, vel Ecclesiæ in publicis, ac priuatis negotijs occupare voluerit, à communione ecclesiastica (cui impedimentum facit) efficiatur extraneus.*

Cap. 6. de libertis: *Id Dei præcipiunt sacerdotes, vt si qui ab Episcopis facti sunt, secundum modum, quo canones antiqui dant licentiam, sint liberi; & tamen à patrocinio Ecclesiæ, tam ipsi, quàm progeniti ab eis non recedant; ab alijs quoque libertati traditi, & Ecclesijs commendati patrocinio episcopali regantur.*

Cap. 8. *Præcipit sacerdotale Concilium, vt clericorum ex familia fisci nullus audeat à Principe donatos expetere; sed reddito capitis sui tributo Ecclesiæ Dei, cui sunt alligati, vsque dum viuent, regulariter administrent.*

Cap. 15. *Si quidè serui fiscalibus Ecclesias forte construxerint, easque de sua paupertate ditauerint, hoc procuret Episcopus prece sua auctoritate regia confirmari.*

Cap. 19. *Multi contra canonum constituta, sic Ecclesias, quas ædificauerint, postulant consecrari, vt dotem, quam ei Ecclesiæ contulerint, censeant ad Episcopi ordinationem non pertinere; quod factum & in præteritum displicet, & in futuro prohibetur; sed omnia secundum constitutionem antiquam ad Episcopi ordinationem, & potestatem pertineant.*

Hæc omnia cum damnosa sint maxime sæculari potestati, sed hanc maxime tamen stabiliant, atque augeant in cunctis alijs, Rechareduus omnium primus in Concilio confirmauit, ne quis ambigeret hæc libentissimè ab ipso, cùm iure diuino, ac naturali debeantur, concedi, & confirmari.

Ante hoc Concilium pertinuisse ad Episcopos omnium rerum judicia, constat è Concilij Tarraconensis cap. 4. & 10. & Hispalen. cap. 2.

Episcoporum porro electiones quorumnam sint liquet è

Concilio Bracarensi secundo, in quo habetur cap. 2. *Episcopum oportet maxime quidem ab omni Concilio constitui; sed si hoc aut pro necessitate, aut pro longinquitate itineris difficile fuerit, ex omnibus tres colligantur, & omnium præsentium, vel absentium subscriptiones teneantur, & sic postea ordinatio fiat. huius autem rei potestas in omni prouidentia ad metropolitanum pertineat Episcopum.* Habentur eadem distin. 63. cap. non licet, & dist. 24. cap. episcopi, & dist. 64. cap. Episcopum, Burchar. lib. 1. cap. 10. Iuo pag. 5. cap. 64. ex Nicæno Concil. cap. 4.

Quin idem Recharedus fisci patrimonium regi voluit ab Episcopis, vt constat è Concilio Barchinonensi.

Omnium vero delictorum pœnas ab Episcopis idem Rex voluit decerni. Nam post subscriptionem sic idem Rex alloquens Episcopos, in fine ait. *De cætero autem pro inhibendis insolentium moribus mea vobis consentiente clementia sententijs terminata districtioribus, & firmiori disciplina, quæ facienda non sunt probibete, & ea quæ fieri debent, immobili constitutione firmate.* Quocirca Episcopi sic protinus constituerunt. *Quod priscorum canonum auctoritas probibet, sit resurgente disciplina inhibitum, & agatur omne, quod præcipit fieri: maneant in suo vigore Conciliorum omnium constituta, simul & Synodicæ sanctorum Præsulum* Romanorum *epistolæ*. Rursus in Concilio Barchinonensi anno decimo quarto Recharedi ita sancitur. *Secundum priscorum canonum constituta, vel synodalium epistolas Præsulum præmonentes, nulli deinceps laicorum liceat ad ecclesiasticos ordines prætermisso canonum præfixo tempore, aut per sacra*(nota hoc)*regalia, aut per consensionem cleri, vel plebis, vel per electionem, assensionemque Pontificum ad summum sacerdotium aspirare, ac prouehi.*

Rursus in Hispalensi secundo cap. 9. Sisebuto regnante. *Didicimus quosdam ex nostro collegio contra mores ecclesiasticos laicos habere in rebus diuinis constitutos œconomos. Proinde pariter tractantes elegimus, vt vnusquisque nostrum secundum Chalcedonensium Patrum decreta, ex proprio clero œconomum sibi constituat. Indecorum est enim laicum Vicarium esse Episcopi, & sæculares in Ecclesia iudicare: in vno enim, eodemque officio non decet dispar professio: quod etiam in lege diuina probibetur, dicente Moyse non arabis in boue, & asino simul, idest homines diuersæ professionis in officio vno non sociabis. Vnde oportet nos & diuinis libris, & sanctorum Patrum obedire præceptis, constituentes,*

vt hi qui in administrationibus Ecclesiæ Pontificibus sociantur, discrepare non debeant, nec professione, nec habitu. Nam cohærere, & coniungi non possunt; quibus & studia, & vota diuersa sunt. Si quis autem Episcopus posthac Ecclesiasticam rem, aut laicali procuratione administrandam elegerit, aut sine testimonio Oeconomi gubernandam crediderit, vere vt contemptor Canonum, & fraudator Ecclesiasticarum rerum non solum à Christo de rebus pauperum iudicatur reus, sed etiam, & Concilio manebit obnoxius. Hæc Episcopi iuris diuini esse decernentes, vt laicus neque administret, neque iudicet res Ecclesiasticas; quas vocant diuinas, ac propterea, neque concedentibus Episcopis fieri posse, vt laici administrent. eadem 36. quæst. 7. Burchard. lib. 1. cap. 89. Iuo par. 16. cap. 66. Chalcedon. Concil. cap. 16.

Amplius ipsi Reges constituebantur à Sacerdotibus, & Primatibus. Sic enim Toletanum quartum. cap. 75. Sisenando Rege. *Nullus apud nos sub præsumptione Regnum arripiat, nullus excitet mutuas seditiones ciuium, nemo meditetur interitum Regum, sed defuncto in pace Principe, Primates totius gentis cum Sacerdotibus successorem regni communi Concilio constituant.*

Hinc Eruigius initio Regni sui, sic in Toletano duodecimo. *Licet sublimationis nostræ primordia Paternitati vestræ opinabili relatione non lateant, quibus clara diuinorum iudiciorum dispositione præuentus, & regnandi conscenderim sedem, & sacrosanctam regni perceperim vnctionem.*

Quin Episcopi leges ipsis Regibus præscribebant in grauioribus sæcularium rerum. Sic namque Episcopi in Toletano quarto ad finem. *Te quoque præsentem Regem, futurosque sequentium ætatum Principes humilitate, qua debemus, deposcimus, vt moderati, ac mites erga subiectos existentes, cum iustitia, & pietate populos à Deo vobis creditos regatis, bonamque vicissitudinem, qui vos constituit, largitori Christo respondeatis, regnantes cum humilitate cordis, cum studio bonæ actionis. nec quisquam vestrum solus in causis capitum, aut rerum sententiam ferat: sed consensu publico cum Rectoribus ex iudicio manifesto delinquentium culpa patescat.*

Et in Toletano 8. cap. 18. ita de magistratibus statuitur. *Abhinc ergo, & deinceps ita erunt in regni gloriam præficiendi rectores, vt aut in Vrbe regia, aut in loco, vbi Princeps decesserit cũ*

Pontifi-

Pontificum, Maiorumque Palatij omnimodo eligantur assensu.

Et in Toletano 13. cap. 2. *In commune decreuimus, vt nullus deinceps ex palatini ordinis gradu, vel religionis sancta conuentu, regia subtilitatis astu* (nota hæc verba) *vel profanæ potestatis instinctu, siue quorumlibet hominum malitiosa voluntatis obnixu, citra manifestum, & euidens culpa sua iudicium ab honore sui ordinis, vel seruitio domus regiæ arceatur: non antea vinculorum nexibus illigetur: non quæstioni subdatur: non quibuslibet tormentorum, vel flagellorum generibus maceretur: non rebus priuetur: non etiam carceralibus custodijs mancipetur: neque adhibitis hinc inde iniustis occasionibus abdicetur: per quod illi violentia occulta, vel fraudulenta professio extrahatur: sed is, qui accusatur, gradum ordinis sui tenens, & nihil ante de supradictorum capitulorum nobilitate persentiens in publica sacerdotum seniorum, atque etiam Gardingorum discussione reductus, & iustissime perquisitus, aut obnoxius reatui detecta culpa legum pœnas excipiat.*

Denique cum Reges in Concilia procedebant, quid aliqui ex ijs agerent, apparet è Concilio quarto, in quo ita de Sisenando. *Cum magnificentissimis viris ingressus primum coram sacerdotibus Dei humo prostratus eum lachrymis, & gemitibus pro se interueniendum Domino postulauit.* Et in Toletano 15. *Adfuit idem serenissimus Egica Princeps placida deuotionis arce sublimis, & strenua culminis reclinatione laudabilis, quique in medio Pontificum positus, humoque prostratus, sacerdotum Dei se commendat orationibus.* Et in xiij. Eruigius Rex, inquit. *Ecce sanctissimi religiosa pietate excolendi Pontifices, & diuini cultus instantissimi sectatores coram cœtus vestri reuerentia humilis, deuotusque prosternor, reclinis adsisto, promptus adstipulor.*

Quin ijdem leges suas, quibus moderaturi populos erant, solebant scriptas deferre ad Episcoporum Concilia, per quæ confirmarentur, quod apparet ex initio Conciliorum.

Sed quamuis ita fuerit ab initio, & quandiu floruit Hispaniæ regnum, continuitque imperio non modo Hispaniam totam, sed etiam Galliam Narbonensem, simulque aliquam Tingitanæ Africæ partem; supremis tamen temporibus immutati sunt Hispanicorum Regum mores, & omnis eorum temporalis felicitas protinus miserrime concidit.

Primo igitur. Cintilla Rex, qui post Sisenandum fuit, ausus est in fine Concilij Toletani quinti illa verba apponere, *quæ-*

eumque in eadem Synodo definita sunt confirmantis decreuimus; quasi ad ipsum pertineret, acta Conciliorum confirmare. Sed esto, accipiatur hoc in bonam partem.

Secundo apparet è Concilio septimo Toletano, Reges eo processisse, Chindasuindo imperante, vt excommunicationum sententias suspenderent. Nam sic cap. 1. ad finem. *Contestamur autem clementissimos Principes, & per ineffabile diuini nominis sacramentum obtestantes vnanimiter obsecramus, ne quandoquidem absque iusta (vbi necesse fuerit) imploratione sacerdotali excommunicationis huius sententiam à perfidis clericis, vel laicis ad externas partes se transferentibus, vel consensum præbentibus quacumque temeritate suspendant.* Adhuc, cum prius in septimo Concilio dicerent Episcopi se congregatos studio, ac diligentia Regis, in octauo aiunt: *eiusdem Principis serenissimo iussu*, quod poterat referri ad Episcoporum modestiā, nisi Recessuindus alia perpetrasset aduersus ecclesiasticam potestatem, prosiluissetque ad ecclesiastica tractanda. hinc initio Emeritensis Concilij dicitur de eo. *Ecclesiastica per diuinam gratiam recte disponit mente intenta.* Clarius hæc apparent è legibus Visigothicis, quas tulit idem Rex, vt infra adducemus. Quin è Toletano vndecimo, cum regnaret Vuamba, liquet Episcopis haud licuisse Concilia cogere absque Regis permissu. Nam sic in illius principio. *Hortatu Principis religiosis facultas est data, & opportuna corrigendis præparata est disciplina, vt qui decursis longe ante temporibus post decem & octo, scilicet labentium annorum excursum in vnum meruimus aggregari.* Et mox. *Religiosi Principis iussu euocati in Toletanam Vrbem conuenimus.* Verum, quæ sunt apertissima inspiciamus è codice legum Visigothorum.

Tertio Recesuinthus audet libro quinto de rebus ecclesiasticis multa statuere, pœnasque apponere à clericis, & Episcopis luendas, & secundi lege 29. eodem modo illos pœnis à se statutis obligat. Vuamba item discedens à propria pietate libri quarti lege sexta, & noni octaua, clericis, episcopisque mulctas imponit. Eodem modo Eruigius duodecimi vigesima quarta, aduersus quemlibet clericum, vel Episcopum, qui Iudæorum scelera non punierint, ita decreuit. *Trium mensium excommunicationis sententiam perferat, & vnam libram auri de suis rebus proprijs fisco sociandam amittat.*

Quarto, Vitiza ad extremum fractis habenis ecclesiastica

adiiciens illum deinde monasterio sese inclusisse. Vitizam iam diximus excæcatum fuisse à Ruderico, Rudericus cum Arabibus pugnans in acie, fuit occisus.

Secundo constat nullã superfuisse posteritatem Vitizæ, aut Roderici, quæ regnarit.

Tertio, quantum ad agnationem, similiter constat eam defecisse in Froila, quòd refert Rodericus Toletanus libri tertij cap. 21.

Quarto, quoad nobiles, concisi prope sunt omnes, paucissimi ad vltimos montes confugerunt.

Postremo, Hispani nihil non calamitatis perpessi sunt, oppressi plerumque infandissima Arabum tyrannide per annos septingentos septuaginta octo, quæ latè deplorat idem scriptor libro, & capite eodem.

Ac veluti vidimus in omni serie paulo longiori vel Regum, vel Imperatorum, qui pugnarunt aduersus ecclesiasticam potestatem, dæmonum societatem fuisse ab his initam, vel omnino scientibus, ac volentibus, vel aliquo modo proxime consequentem, Sic in hac serie Hispanicorum Regum, qui aduersati sunt sacris iuribus, neque genus ab optimo Recharedo duxerunt. ac talis fuit impius Vitiza. Extat namque eius lex tertia titulo primo libri sexti, in qua sic sancit. *Per salubrem ordinationem censemus, vt quamuis parua sit actio rei facti ab aliquo criminis, eum per examinationem aquæ feruentis à iudice distringendum ordinamus.* Hæc Vitiza. quæ pertinere ad superstitionem, qua Deus tentatur, dæmonumque se cœtui mortales adiungunt, scimus è titulis de purgatione canonica. Scimus quoque è lege quinta titulo secundo libri sexti à iudicibus in Hispania solitos consuli ariolos, aruspices, quod Chiudasuinthus prohibet: *Dum enim*, ait, *maleficia per diuinationes comprobare pertentant, quasi tertio loco ipsi se diabolo seruituros illaqueant.* Hæc ibi. quo tempore cœperunt iudices sæculares ecclesiasticis contra ordinem diuinum præesse. sic enim libri secundi titulo primo, lege decima octaua, vel Chindasuinthus, vel Ricensaduinthus. *Si quilibet Episcopus admonitionem iudicis fretus honore sacerdotali contempserit, & pro sua persona adsertorem dare distulerit, confestim à iudice negotij, à prouinciæ suæ Duce, vel Comite compulsus l. solidorum damnum excipiat.* Cum vero idem Cindasuinthus non ignoraret ordinem iudicũ sæcularium tacitum fœdus iniisse per aliquot suorum cum dæmoni-

monibus, vt supra ipse asseruit, vult tamen ecclesiasticos illi subesse quasi meliori.

Post irruptiones Arabum fuere è Regibus Hispanicis Castellæ, Nauarræ, Aragoniæ, Lusitaniæ, qui ecclesiasticam potestatem diminuerunt, de quibus agimus signo de pœnis imminuentes iura sacra, ideo reiicimus eo lectorem. Illud hic adnotasse tantum sit satis: primo regias agnationes sexies, aut septies defecisse in regnis Castellæ, & Aragoniæ, transitumque ex aliis in alias factum.

Secundo in regno Aragoniæ, & Lusitaniæ viguisse, & vigere adhuc aliquo modo consuetudinē, qua compellebātur ecclesiastici contra naturale, ac diuinum ius acta iudiciorum suorum petentibus partibus transmittere ad iudices sæculares; quod Cindasuinthus præsultor Hispanicæ cladis per Arabas inuectæ, vt vidimus, constituit. Vt iam mirum non sit si Christianissima agnatio Lusitanicorum Regum tam miserabiliter extincta est, conciso fœdissime in Africa nobilium, populariumque quorumlibet exercitu. & Aragonia proprio Rege orbata maximam priscæ potestatis iacturam fecit, atque vtrumque regnum potius languere, quam sicuti olim suum caput attollere videatur.

Eodem signo egimus de Gallicanis Regibus, quorum ter immutata est agnatio Clodouei, quæ Merouinga; Pipini, quæ Carolinga; Hugonis Capeti, quæ Capetica est nominata, & adhuc rerum potitur. Quoad hanc illud hic obseruandum, Post Philippum Pulchrum quater potestas regia transiit ex vno in aliud stemma agnationis eiusdem. Nam primo Philippus Pulcher ad nepotes regnum non transmisit. Secundo neque Carolus Septimus, qui pragmaticam tulit, vltra illos. Tertio neque Ludouicus Duodecimus, qui aduersus Iulium Secundum pugnauit, filios habuit successores. Quarto denique soboles Henrici Secundi, quæ lachrymabili fine desijt in Henrico Tertio, post cædem Cardinalis, & ecclesiastica male admodum (leuissime enim loquemur) administrata. Refert Massonus in vita Henrici Primi sic olim solitos vngi Galliarum Reges, atque ita vnctum Philippum Regis Henrici filium; affert ille verba desumpta ex actis publicis Rhemensium, quæ non pigebit recitare. *Anno millesimo sexagesimo, indictione duodecima, Henrico regnante trigesimo secundo, & quarto Cal. Iun. in die Pentecostes, Philippus Rex hoc ordine in maiore Ec-*

clesia,

clesia, ante altare Sanctæ Mariæ à venerabili Archiepiscopo consecratus est. Inchoata Missa antequam epistola legeretur, dominus Archiepiscopus vertit se ad eum, & exposuit ei fidem Catholicam, sciscitans ab eo vtrum hanc crederet, & defendere vellet; quo annuente delata est eius professio, quam accipiens ipse legit, dum adhuc septennis esset; eique subscripsit: erat autem professio eius hæc. Ego Philippus, Deo propitiante, mox futurus Rex Francorum in die ordinationis meæ promitto coram Deo, & Sanctis eius, quod vnicuique de vobis mihi commissis, canonicum priuilegium, & debitam legem, atque iustitiam conseruabo, defensionem adiuuante Domino, quantum potero, exhibebo, sicut Rex in suo regno, vnicuique Episcopo, & Ecclesiæ sibi commissæ per rectum exhibere debet. Populo quoque nobis credito me dispensationem legum in suo iure consistentem nostra auctoritate concessurum. Qua perlecta posuit eam in manus Archiepiscopi: deinde accipiens Archiepiscopus baculum Sancti Remigij disseruit quiete, & pacifice, quomodo ad eum maxime pertinerit electio Regis, & consecratio ex quo Sanctus Remigius Ludouicum baptizauit, & consecrauit. Disseruit etiam quomodo per illum baculum hunc consecrandi potestatem, & totum Galliæ principatum Ormisdas Papa Sancto dederit Remigio, & quomodo Victor Papa sibi, & Ecclesiæ suæ concesserit. Tum annuente patre eius Henrico elegit eum in Regem post eum, &c. Sustulisse hanc consuetudinem videtur Philippus Pulcher ob constitutionem Bonifacij Octaui vnam sanctam, de maioritate, & obedientia, in extrauag. quæ nihil noui iuris tribuit Pontifici summo in reges, & Principes sæculares, cum nihil illi iuris sit in alios, nisi quatenus finis, id est, Deus præscribit. Verum nihil post immutationem formulæ illius video fuisse ad regna Gallicana additum, reuera imminutum fuisse plurimum conspici potest ex ijs, quæ diximus septimo libro de gentium ruinis; sicuti numquam scimus regnum Gallicũ peruenisse ad eam magnitudinem, qua floruit imperante Carolo Magno. parere enim Pontificibus summis, atq; ijs deferre, eorumque auctoritati, est gradum facere ad propriæ sæculariũ potestatis amplificationem, & diuturnitatem. Atque hoc est ius status verum, verum ius religionis.

De regibus alijs est dictum partim signo de felici exitu Catholicorum regum octuagesimo nono, & nonagesimo quarto, ac sequentibus duobus. Reiicimus igitur ad illa lectorem, ne actum, quod dicitur, agamus.

Recen-

Recensentur Martyres, qui pro tuenda ecclesiastica potestate, ac libertate occubuerunt; & quid spectarunt illi, spectandumue est, cum pro illa certamen subitur. Cap. XIV.

SEd quo quæso tandem progrediemur? numquamne in re clarissima finem faciemus? Nam quantum pertinet ad argumentum, quod modo tractamus, explicantes ab ecclesiasticę potestatis contemptu, imminutisque eius iuribus, esse interitum quorumlibet bonorum, perditionemque non modo hominum, sed etiam totius vniuersitatis, quæ mutationi est obnoxia. fusius hæc ostendimus libris vltimis de Signis Ecclesiæ Dei, libris de Imperio virtutis, de antiquo, & nouo Italiæ statu, de ruinis gentium, & regnorum. Quibus etiam palam fecimus, quæ pertinent ad agnationes Regias, aut cognationes, quamdiu durarint illæ, & quæ supersint adhuc. mens erat aliqua hic adiicere de Italica, Romanaque nobilitate, cuius aliqua adhuc germina ab antiquissimis Christianis deducta supersunt. Verum nimiis, & importunis, si detur ita loqui, efflagitationibus eorum, qui volunt hoc opus quamprimum venire in lucem, coacti nunc ista dimittimus, illud hic dumtaxat aperientes, nullo non sæculo extitisse, qui pro Ecclesiastica vel potestate, vel libertate vitam ponerent, non quod pro temporalibus pugnarent, quid enim curarent hæc? quid non maximè ista auersarentur? Vide quid dicam? Verum sancti, Deoque addicti præ oculis habebant Dei voluntatem leges eius immutabiles, atque æternas, ordinis diuini, quo stant omnia, tuitionem; ex eius inuersione, vel minima in re, prospiciebant, nasci euersionem cuiuslibet boni externi, corporis, atque animi, adduci omnia mala externa, corporis, atque animi. Ob hæc Iesus cordis nostri amor Luc. 19. *Videns ciuitatem fleuit super eam, dicens; quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi; nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis, quia venient dies in te, & circundabunt te inimici*

mici tui vallo, & circundabunt te, & coangustabunt te vndique, & ad terram prosternent te, & filios tuos, & non relinquent in te lapidem super lapidem. An verò putamus Deum curasse pallium coccineum, ducentos argenti Siclos, regulamve auream, quæ abstulerat Achan è præda Hiericunthina Iosue cap. 7. vt idcirco ab huiusmodi crimine immunes, quamuis alioquin mortis reos cædendos ipsis hostibus obiiceret, quod habetur Iosue cap. 6. Nunquid curabat vel Deus, vel Samuel, quod Saul pepercisset ouibus illis, & Agag Regi, vel quid potius ei iucundissimum non esset ea reseruari ad sacrificium, dementiæque diuinæ testificationem, nisi diuinus ordo proculcaretur? An putamus à Christi Vicario Petro fuisse denunciatione sola illatam mortem Saphyræ, & Ananiæ, quod magni faceret exiguum, quodcumque illud fuisset, agri pretium, bonos in vsus ab iis reseruatum? Num curaret id ille, qui reliquerat omnia, Iesumque secutus fuerat? Non ita certè: & qui temporalibus istis moueretur, quicumque respiceret, abiecti esset animi, longissimè positus à vero amore, quo amplecti debet humanum genus, quo inflammari ad procuranda omnium bona. Contra autem, qui negligenda existimat temporalia, quæ Deo dedicata sunt, diuinis personis seruiunt, neque curanda, longissime abest hac in re ab ipso Deo, longissime à voluntate diuina, diuino ordine, diuinorum cognitione, diuino amore, quo tum Deum, tum reliquos mortales prosequi, & omnibus modis fouere debemus, cum non perspiciat hinc oriri mala omnia in homines. Hæc scilicet conspiciens Petrus mortem sola verborum pronunciatione intulit Ananiæ, & Saphyræ. Hæc Deus contuens, vt ab ipso exemplum sumeremus, morti innoxios hac in re viros hostili gladio necandos addixit. Ob hæc Saulem reiecit. Ob hæc Christus non ex iis, quæ habebat nummis; sed ex illis, quos obuia piscatio detulit, tributum publicanis exigentibus nondum res nostras edoctis exsoluit pro se duntaxat, ac Petro. Proditores tantū, quos Christus diabolos nominat inquiens. *Nonnè ego elegi vos duadecim, & vnus ex vobis diabolus est?* A nobis dimittendi, à nobis non curandi, quorum dux Iudas *filius perditionis*. sacrilegi isti sunt à nobis contemnendi. Si quos amamus, si qui sunt à nobis amandi ex animo, si qui sunt, quorum salutem desperandā nesciamus, quos esse Iudę persimiles ignoremus, virga paterna sunt admonendi, ne & ipsos, & alios per-

damus

damus, ne laqueo sese illi instar Iudæ, aut quod aliqui voluere, Lutheri ipsius miserrime suspendant.

Et sanè vix orto, vt ita dicamus Christo, extitere, qui mortui sunt pro regia potestate ipsius omnia sibi subordinante. Herodes namque interfici iussit innocentes, nō ob aliam causam, nisi quod timebat à Christo, vel omnino tollendam, vel minuendam maximè suam potestatem, simulatque audiuit illa verba. *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum?* &. *Tu Bethleem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui reget populum meum Israel.* Quæ habentur cap. 2. Matthæi. quin Christus ideo cruci est affixus, proditusque vt cruci affigeretur. Sic enim Ioannes cap. 11. *Pontifices, & Pharisæi. quid facimus, quia hic homo multa signa facit. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.* Et cap. 19. *Iudæi autem clamabant dicentes: si hunc dimittis, non es amicus Cæsari. Omnis qui se Regem facit, contradicit Cæsari. &c. dicit eis Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Responderunt Pontifices, non habemus regem nisi Cæsarem.*

Post Ecclesiam deinde è gentibus atq; hebræis constitutam priusquā forent Imperatores Christiani, adeo S. Paulus ecclesiasticam potestatē voluit ab omnibus Christianis confirmari, vt potius omnium tēporalium iacturam fieri ab ijs vellet, ac fraudē pati eos, quam gētium tribunalia, quamuis iusta adiri, quoties cum Christianis res erat. Verū simulatq; exortus est primus Imperator, qui se Christianum volebat esse, Philippus Augustus; huic ita Babylas obstitit, quod supra libro quinto retulimus, vt hac de causa non fuerit veritus libentissime vitam ponere. Quocirca factum Babylæ expendens Sanctus Ioannes Chrysostomus sic exclamat aduersus Episcopos, ac sacerdotes, qui in tuenda ecclesiastica libertate sunt segnes. *Extitit & hinc tertium quoddam raræ virtutis facinus, atque exemplum* (e facto Babylæ) *futurorum enim posthac & sacerdotum, & Regum animos horum quidem demisit, illorum autem extulit; planum faciens terra, & eorum, quæ in terra fiunt, curam, ac præfecturam verius residere penes sacerdotem, quam penes eum, qui paludamento ornatus, ac purpura indutus est: necnon oportere de potestatis huius amplitudine sacerdotem nihil detrahere, sed hominem potius exuere, quàm auctoritatem huic principatui supernè à Deo attributam deponere. proinde, qui sic e vita decesse-*

decesserit, vel mortuus nemini non prodesse poterit. at qui ordinis huius desertor fuerit, non solum nemini mortuus vsui est; sed viuentium quoque, quibus praeest, quamplurimos segniores, molliores que reddit, exteris ipse interim & vituperabilis, & ridiculus. Idem etiam cum è vita decesserit multo cũ dedecore, ac mœrore ad Christi tribunal sistetur: vnde ipsum postea trahentes in fornacẽ ardentem abducent potestates eæ, quibus id negotij demandatũ est. quãobrem sapientis verbum nos monet ne personam assumpseris, contra ipsius animã, quod si dissimulare tutũ non est, dum homini ab homine iniuria infertur; quo tandẽ supplicio dignus non erit, qui siluerit, ac neglexerit, intuitus diuinas leges iniuriam accipere? quinetiam & aliud item non minus ijs, quæ dixi, bonum nos Babylas docuit, quod videlicet vnumquemque oportet suo officio fungi, etiamsi inde nullum lucrum ad alios dimanet (neque enim ipsi ad Imperatoris quidem emolumentum libertas profuit) nihilo tamen secius suas omnes partes, atque officium omnibus numeris impleuit, cum interim, qui morbo laborabat, propria contumacia, atque vecordia artificis peritiam offenderit, medicamentũ à vulnere magna indignatione animi amouens. Hucusque Sanctus.

Sic etiam multi Ecclesiæ primis temporibus amabant pro ecclesiastica libertate, ac potestate vitam ponere aduersus illius oppugnatores, vt potius hoc eligerent, quam data pecunia redimere se vellent, cum tamen iustissime id possent. quod Sanctus Petrus Episcopus Alexandrinus can. 12. tradit. Atque ita vitam nihili faciebant, ne sponte subijcerent potestati sæculari temporalia sua, quamuis id eis liceret, & quidem maximo iure. Sic etiam Sanctus Paulus egit, quod colligi potest è cap. 24. Actuum Apostolorum. Nam cum multas pecunias collegisset, secumque haberet, Felix Præses, *sperans, quod pecunia ei daretur à Paulo, propter quod & frequenter accersens eum loquebatur cum eo*; nihil potuit ab Apostolo corradere, qui de se aiebat: *Liber sum, sed sub nullius redigar potestate.* quamuis alioquin illud Christiane iactaret; *cum liber essem, seruum me omnium feci.* Sic etiam Sanctus Laurentius, cum posset aditum sibi aperire ad vitam seruandam, tradens Imperatori thesauros Ecclesiæ, quos habebat, potius elegit in tormentis vitam ponere, quam sacris pecuniis illam seruare, vt ex actis eius habemus: colligimusq; ex alijs quoque, quæ tradit Sanctus Ambrosius libro de officijs secundo capite vigesimo octauo.

Post obitum Constantini imperante Constantio, Sanctus Li-

berius Papa fuit in exilium missus, non alia de causa potissimum, nisi quod latam in Athanasium sententiam à conciliabulo Tyri noluerit approbare, quod Ammianus, vt supra eius verba recitauimus, libro xv. tradit, & Sanctus Athanasius epistola ad solitariam vitam agentes. Quod si humanæ leges considerentur, poterat Sanctus Liberius acta conciliabuli Tyrij nõ rescindere, verum, nisi confirmare voluisset, saltem non irrita declarare, aut dicere. Damnatio namque Athanasij disiungebatur à damnatione fidei Catholicæ, deiectusque fuerat (quãtum pertinet ad ea, quæ contineri in sententia scribit Ammianus) ob alias causas in illa expressas, quæ non pertinebant ad fidem. Poterat itaque Sanctus Liberius vel conniuere, vel non improbare, quæ Tyrium conciliabulum perpetrarat aduersus Athanasium propter alias, quam veræ fidei causas expulsum, atque ita euadere à periculo imminenti. Sed cum videret hæc esse contra ecclesiasticam, Sedisque Apostolicæ potestatem, cui reniti est Ecclesiæ, fideique Catholicæ fundamenta conuellere, quod per impios, & Imperatores dæmon conabatur, noluit impiæ sententiæ consensum præbere, vel ad illã conniuere. Sic etiam Pontifex idem dona ab Imperatoris eunucho Eusebio ad se misso, oblata Ecclesiæ Sancti Petri, quæ custos templi acceperat illi ab Eunucho consecrata, proiecit veluti impia, neque digna, quæ reciperentur; quæ refert S. Athanasius libro ad solitariam vitam agentes.

Rursus cum per vim fuit Vrbe expulsus Sanctus Liberius, ac suffectus Felix, & in sede S. Petri collocatus, neque hic subscribere vellet sententiæ latæ aduersus Sanctum Athanasium, fertur interfectus, atque in Martyrum numerum merito collocatus.

His euidentius multo Sanctus Ioannes Chrysostomus ob ecclesiasticam potestatem, libertatemque est in exilium missus, in quo & decessit, vt merito multi eum velint Martyrij corona in cælo ornatum. Non aliam namque ob causam fuit exturbatus, nisi quod adempta alijs temporalia tueretur aduersus Imperatricem, quod superiori libro late explicauimus. Quocirca Sanctus Innocentius Papa Arcadium simul, Eudoxiamque coniugem excommunicauit, atque hæc anno eodem vita decessit, vt late è Glyca, & antiquis monumentis refert Cardinalis Baronius tomo quinto sub annum quadringentesimum septimum.

Ioan-

Ioannes Papa idcirco est martyrio coronatus, quod ecclesias Arianis auferri,& Catholicis dari,aut reddi suaderet. atque ita in primis ob templorum libertatem tuendam fuit interfectus: poteratque dissimulare, ac tolerare, quidquid agebatur contra Ecclesias, non illas ipse elargiri. Non satis hoc habuit. ablatas Catholicis restitui contendit, nouas ab Arianis ædificatas Catholicè consecrari, & Catholicis dari de potestate Arianorum ablatas persuasit, quod constat ex epistolis ipsius, & Gregorio Turonense de gloria Martyrum capite quadragesimo.

Sed & ante Ioannem Papam, quicumque interfecti sunt in defendenda electione Symmachi Papæ aduersus electionem Laurentij, quem Senatus Romanus veluti à se rite delectum contendebat,non ob aliud vitam profudere, nisi vt ecclesiasticam potestatem tutarentur.

Similiter,qui sunt interempti pro defendenda electione Damasi Papæ aduersus Vrsicinum, quem paucissimi è clericis, plerique sæculares delegerant, vitam pro ecclesiastica potestate posuerunt,quo tempore vult necatos Ammianus Marcellinus centum triginta septem, quod supra retulimus. plures videtur significare, qui temporibus his viuebat Ruffinus lib.2. cap.10.ita scribens. *Tanta seditio, imo vero tanta bella coorta sunt, alterutrum defendentibus populis, vt replerentur humano sanguine orationum loca.* Hæc Ruffinus. Constat porro è Marcellini schismatici libello, tunc homines ad arma concitatos, quod martyrium se adire existimarent; publiceq. hoc nomine ad arma vocarentur.adeo pugnare pro ecclesiastica libertate semper est habitum laudabile, ac diuinum, vt vel ipsi hæretici hoc profiterentur, & qui pro illa morerentur, inter martyras forent,& Catholici id Theologi negabunt?

Cum Vandali,Gothi, Longobardique Italiam peruagantes diriperent, plurimos clericorum torquebant, vt sacras pecunias proderent,è quibus nonnulli multa perpessi sunt,vt sacrilegiis quantum dabatur,&quantum par erat occurrerent.poterant enim licite ad maiora mala euitanda detegere, ac redimere vitam suam; neque enim propterea delicto adsentiebantur.

Anno sexcentesimo trigesimo septimo, cum clerici Romanorũ multi obstitissent omni conatu militibus Mauricij Chartularij conantibus diripere Ecclesiæ Lateranensis thesaurum

fuere quasi publicæ quietis perturbatores, in exilium missi, direptusque est ille ab Isaaco Exarcho, missusque ad Imperatorē Heraclium, qui mutilato Imperio per Mahometem paulo post decessit.

Leonem Tertium constat exagitatum fuisse à Romanis quibusdam, nō ob aliam causam, nisi vt ecclesiasticam potestatem tueretur. Eodem modo & Ioannē Octauum, qui à Comitibus Tusculanis est captus. quin ab anno octingentesimo octuagesimo secundo, vsque ad nongētesimum sexagesimum secundū, multis modis oppressa est ecclesiastica libertas, ac potestas, Italiæ totius maximo malo, ac statu, ita vt hæc annumerentur infelicibus Italiæ, quin totius orbis, regnorumq. omnium temporibus. Interfecti fuere Ioannes Decimus, qui Gariliano Saracenos expulit, ac Stephanus Octauus. Inde exagitata est eadem potestas tum à factiosis Romanorum, tum vero à nonnullis Imperatorum. Quocirca Ioannes XIII. vix euasit impias illorum manus, ad Pandulfum Capuæ Principem confugiens. Benedictus vero Sextus in carcere decessit, donec Alexander Secundus est absque vlla auctoritate Henrici Germaniæ regis anno millesimo sexagesimo primo creatus. Ex aduerso Cadalous Episcopus Parmensis ab Henrico Pontifex creatus, cū magnis militum copiis Romam profectus est. durarunt inter hos bella vsque ad annum millesimum sexagesimū octauū, quo Synodus est Mantuæ celebrata, iustūq; semper fuisse Alexādrū Pontificem, fuit ab omnibus declaratum. Floruit Alexander multis miraculis, quæ post Leonem Hostiensem recitat Sigonius omnia superiora enarrans libri de regno Italiæ noni anno millesimo septuagesimo secundo. Huic Gregorius Septimus est suffectus, qui quanta pertulerit pro ecclesiastica potestate asserenda quis ignorat? Actus est in exilium, Salernique decessit anno millesimo octuagesimo quarto. *Et appropinquante*, ait Otho Frisingensis Friderici Ænobarbæ cognatus, libri sexti cap. 36. *vocationis suæ tempore, dixisse fertur: dilexi iustitiam, & odiui iniquitatem, propterea morior in exilio; quia ergo in Principe suo regnum ab Ecclesia præcisum grauiter percussum fuit; Ecclesia quoque tanto pastore, qui inter omnes sacerdotes, & Romanos Pontifices præcipui zeli, & auctoritatis erat, orbata dolorē non modicū habuit.* Hæc ille. multis effulsit Gregorius VII. miraculis, qđ inter alios testatur horū tporū scriptor Germanus Lābertus Schafnaburgēsis ad historiæ suæ finē, Desiderius

Abbas

Abbas Cassinensis lib. 3. dialogo. Petrus Damiani. Sed & Abbas Stadensis ita anno millesimo octuagesimo quarto: *Anselmus autem Lucensis Episcopus vir litteratus, ingenio acutissimus, & facundia præcipuus, & quod omnibus maius est, in Dei timore, & sancta conuersatione nominatissimus, qui etiam tam in vita, quàm post mortem miraculis claruit, scripsit epistolam ad eundem Vuicbertum, in qua & illum præuaricatorem, ac superbum cognominat; Hildebrandum verò Gregorium Papam patrem suum appellat.* Et millesimo octuagesimo quinto. *Hildebrandus Papa, qui & Gregorius apud Salernum moritur, cui Desiderius Cardinalis Romanus, & Abbas Cassinensis verus Christi famulus licet multum renitens substituitur, assensu Northmannorum, & Mathildis potentissimæ per Italiam feminæ, cunctorumque eiusmodi sectam æmulãtium. Et hi quidem, qui videbantur perfectiores, & columna in domo Dei adhæserunt sicut Gregorio, ita & Desiderio. Cæteri verò, quos aut timor, aut fauor Cæsareus agebat, secuti sunt Vuicbertum, qui & Clemens, durauitque schisma hoc annis vigintiquinque.* Eadem verba scripsit Helmoldus Buzouiensis libri primi capite trigesimo. Multo plura in laudem Gregorij Marianus Scotus anno millesimo septuagesimo quinto. post annos quingentos est repertum Salerni cadauer Gregorij Septimi ex omni parte integrum, atq; illæsum. adfuitque illius inuentioni M. Antonius Massa vir spectatæ integritatis, ac doctrinæ.

Ex hoc tempore ecclesiastica potestas post obitum Caroli Magni, ac Ludouici Pij per impios afflicta, ac prostrata resurgere cœpit, simulque omnia Christianorum regna magis efflorescere, ac præstare. Nam Pontificibus Romanis ad bella Christianos excitantibus, Franci Orientis multa loca occuparunt vsque ad Euphratem, Cypri regnum, Constantinopolisque imperium tenuere: Hispani fortiores effecti Arabas multis prælijs domitos in potestatem tributo imposito redegerunt, excitatumque est paulo post Lusitaniæ regnum. Veneti, Genuenses, multæque Vrbium Italicarum potentiam maximã nactæ sunt; ipsum deniq; regnum Germanorũ maiora incrementa ineunte imperium Lothario Pontificũ Romanorũ studiosissimo cœpit, quæ nos late persecuti sumus libri septimi cap. 3. in quinto tempore. Vt appareat vna cum potestate ecclesiastica stare, & concidere totius Christianæ Reip. corpus. Edant enim Veneti, Genuenses, Pisani, Senẽses, Bononienses, Florentini, Mediolanen-

lanenses,Neapolitani, quænam præclara ante hoc tempus ipsorum maiores gessere; videant qui nobiles inter ipsos extitere,& cognoscent nihil esse,quod conferri possit cum ijs, quæ post hæc acciderunt. Franci vero num sæculo vllo,aut æuo imperium Constantinopolitanum tenuere, regnum Cypri, & Hierosolymorum? Mitto Apuliæ, Siciliæque regna. Hispani autem numquam magis liberiores, fortioresq. aduersus Arabum potentiam fuere. Germanis rursus parere cœpit Hungharicum,Danicum,Polonicumq. regnum cum plurimis aliis, de quibus adductis scriptorum testimoniis agimus allato capite de Ruinis gentium. En stante ecclesiastica potestate stant maxime sæcularia regna. En verum ius status, quod respiciant,& sequātur Principes sæculares & in primis Itali nostri.

Tibi igitur sanctissime Gregori laus æterna debetur, quod vindicatā in libertatem potestate ecclesiastica simul etiam resurgere cœperint,ac reflorescere Christianorum regna,bonaque omnium Principum sæcularium, qui Christum sequebantur, vt sicut imperante Constantino, imperante Theodosio, imperante Carolo tribus Imperatoribus cognomētò Magnis maxime vna cum potestate ecclesiastica eminuerunt Imperia Christianorum, sic ad aliquam pristini splendoris antiquitatē, maiestatemque Christianorum res aspirarent, ni portæ inferorum,dæmonesque obsisterent. tibi debēt in primis,successorumque tuorum consilijs,& hortatibus,quidquid magnificentioris habent Veneti, Genuenses, Mediolanenses, Bononienses, Florentini, Senenses, Neapolitani. Salue optime Pontifex sacrosanctæ potestatis assertor,salue Italicæ dignitatis instaurator.tibi laus, tibi gloria sempiterna.donec in apertū se proferat Rex Regum Christus,& illud contingat; *Adueniat regnū tuum*,quod precari quotidie nobis est mandatum respicientibus Deum, Christumq; amorem nostrum, pro quo pugnamus, & labores hosce, quæ summa est ipsius benignitas, suscipimus. Tunc vera nos dixisse cunctis, siue libentibus, & gaudentibus,siue inuitis,& damnatis ad omne supplicium,confitentibus apparebit, tunc speramus vna cum bonis omnibus, Christique amantibus æterna beatitudine inter cælites frui, ac regno à nobis exoptato,quando omnia sunt in terris fluxa,caduca,ac nihil boni,nisi quatenus Deum, Christumque nobis referunt continentia, potiri.exsuscita Pontifex optime in pectoribus sacris Deo, Christoque amore nostro elargiente spiritus,

ahni-

ah nimium languentes, ah nimium frigore astrictos, ah pœne intermortuos, discute tenebras ex oculis Principum Christianorum, discute caliginem profundam è cordibus quorundam, dicamne Theologorum, Iurisconsultorum, & consiliariorum, vel potius vna cum Gregorio Magno, eorũ, qui destruunt Imperia, inferorum portas aperiunt? Num videbimus aliquando tempora felicissima, quibus dicere de ecclesiasticis, ac sæcularibus cum tota Ecclesia possimus? *Ecce quam bonum, & quam iucundum, habitare fratres in vnum: sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron: quod descendit in oram vestimenti eius, sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion: quia illic mandauit Dominus benedictionem, & vitam vsque in sæculum.* Viuente Gregorio Septimo, quid euenerit in Polonia, verbis his narrat Cromerius libro quarto. *Emerat forte Stanislaus pagum Petrauinum in tractu Lubrinensi à Petrico quodam equite. Atque is Petricus a cepto precio iam obierat: nec satis tamen Stanislaus propter perpetuum bellum, & iustitium, actorum publicorum monumentis de iure suo sibi, Ecclesiæque suæ cui pagũ illũ adiungebat, cauerat. Eius rei Boleslaus ab assentatoribus subornatus, Petrici agnatos subornat, qui de interuersa hæreditate sua legitima Stanislaum in ius vocent: auxilium suum ipsis pollicetur. Illi tum auctoritate Regis, tum insperati compendij spe adducti iussa faciunt. Forte tunc iudicia, quæ nostri vulgo colloquia, & generales terminos vocant, in pratis inter Soleciam, & illud ipsum Petrauinum in papilionibus, vt moris erat antiquitus, à Rege exercebātur. Comparet Stanislaus citatus, emisse se pagũ, & soluisse pretium affirmat: testes eius rei nonnullos citat. Qui cum à Rege deterriti, testimonij dictionem subterfugerent, ibi Stanislaus non tam pagi retinendi, quàm criminis depellendi causa anxius tandẽ facinus aggreditur, humanas vires, atque cogitationes, fidemque excedens. Tridui dilatione à Rege impetrata Petrauicum contendit; ibi peracto cum sacerdotibus, & alijs pijs hominibus, quos in comitatu habebat ieiunio, Deique ope peruigili oratione, & perpetuis lachrimis implorata, detectũ Petrici putre cadauer, pedo, quo vtuntur Episcopi, tangit: magnaque fiducia exurgere Petricum à mortuis in nomine Dei Patris, & Filij, & Spiritus sancti iubet. Nec mora, extulit ille sese, quasi è somno expergefactus, & à Stanislao per manum deductus, ad tribunal Regium sistit. Rei miraculo Rege, & omnibus qui aderant obstupefactis, Petricus vendidisse se pagum, & pretium omne accepisse fatetur. Regem, ac*

deinde

deinde propinquos, quod iniuste innocenti, & sancto Episcopo negotium facessant, libere obiurgat. Ita ingratis, & inuito Rege vincit causam Stanislaus. A tribunali discedens, optionem dat Petrico, reuerti ne ad sepulchrum, an diutius vita hac frui malit. Aeternam ille, caelestémque malle, à qua non longius abesset, si exiguum id quicquid esset reliquum supplicij, quo anteactae vitae suae maculas eluere adhuc deberet, ipso petente sibi remitteretur. His dictis, & annuente postulatis eius Episcopo, sepulchrum subiens, animam iterum exhalauit. Non deterruit ea res Boleslaum Regem à contaminatis moribus, & libidinibus, quin is iterum, atque iterum monitus, & acrius obiurgatus ab eodem Stanislao, adhibitis & secundum praeceptum Christi grauibus aliquot viris, furere, caedemque minari ipsi coepit. Nec segnius Stanislaus, vbi non resipiscere Regem animaduertit, graui anathemate eum percellit: vetat sacra fieri tota vrbe, quo ille detestatione, & conuitio populi, qui sacris arcebatur, ad saniorem mentem reuocaretur. Ipse ad diui Michaelis aedem in rupe praerupta supra Vistulam è conspectu arcis sitam, ad faciẽdam rem diuinam clam cum paucis sacerdotibus commeabat. Quod vbi Boleslaus à suis certior factus, cognouit, quadam die correptis armis amens cum compluribus assectis, & satellitibus eò contendit. Praemittit, qui Stanislaum sacris operantẽ ad destinatã necem ab ipsis altaribus abstrahant. Qui introgressi erant subito, & insolito fulgore perculsi, supini cadunt: inde manibus, pedibusq; reptãtes sese proripiunt. Submittit rex alios iterũ, atque iterum, idem & ijs, quod primis, accidit. Ille morae impatiens, & furore percitus, increpita satellitum ignauia, & formidine, ipse stricto ense in templum irrumpit, lethalique ictu sacrosancti Episcopi verticem ferit, ita vt cadens cerebro parietem proximũ aspergeret. Ibi satellites cohortati sese mutuo, corpus humi procumbens templo extractum, minutatim concidunt, morem gerentes furori regio, & in subiectis pratis, canibus, & volucribus laniandum deijciunt. Dies quo haec patrata sunt, fuit octauus Maij anno Christi millesimo septuagesimo nono, cum Stanislaus vix triennium Episcopus fuisset. Rege cum sceleratis satellitibus post perpetratum parricidium abeunte, quatuor aquilae inusitatae magnitudinis apparuisse feruntur, circum eum locum volitãtes, corpusq; sanctum à laniatu canum, & rapacium auium defendentes toto biduo, donec moti ea re pij quidam sacerdotes, resumptis animis, membra disiecta collegerunt, & suo ordine composuerunt, quae è vestigio mirandum in modum coaluisse dicuntur. Ita corpus integrum pro foribus aedis

illius,

illius, vbi martyr Dei cæsus est, & vrna venerabundi condiderũt: quod decimo post anno in arcem Cracouiensem illæsum, in medio basilicæ reconditum est. Quin & lucernæ permultæ in aere supra eum locum, vbi disiectum erat corpus Stanislai, nocte proxima, quæ cædem consecuta est, ardere à nonnullis visæ esse memorantur. Ita etiam pijs quibusdam hominibus diuinitus reuelatum est, regnum Polonum insequenti tempore in multas partes discerptũ iri, quemadmodum corpus Stanislai sectum fuisset: itaque per multum tempus mansurum. Hæc vbi Romæ nunciatæ sunt, Pontifex maximus Gregorius eius nominis Septimus atrocitate rei commotus, toti Poloniæ sacris interdixit, Boleslaum diris deuouit, regnumque ipsi solemni ritu abrogauit. Hæc Cromerius. Sic itaq; Stanislaus ob Ecclesiæ temporalia bona, aut libertatem est interfectus.

Eodem Gregorio sedente, occisus est à populis Daniæ Rex Chanutus, ob ea causam, quod decimas ab ijs solui vellet, ij pernegarent. Sic autem de illo Saxo Daniæ lib. 11. *Benedictus quoque fraternitatis nexum fide imitatus, in templo cum fratre commori destinauerat. Ericus seorsum ab hoste conclusus, cum solus multitudinem sustinere nequiret, per medios hostiũ globos ferro secessum molitus erupit. Tunc nemine religiosa pacis domiciliũ violenter irrumpere præsumente, primus Blacco cunctantibus cæteris ferro valuas petiuit, ductuque suo eandem cunctis licentiam tribuit. Ita se non sacrilegij modo, sed & publici parricidij ducem, auctoremque exhibuit. Quod videns plebs, concitato seditionis metu templũ aggreditur, eoque irruptione facta diuinos lares, ac sanctissima penetralia sacrilega tempestate fœdauit. Verum Blacco in ipso, quem irruperat, aditu trucidatus, datis parricidij piaculis, violati sacrarij pœnas pependit: mors eius interfectoris exitu vindicata est. Itaque alterius fato scelus, alterius pietas causam præbuit. Crediderim tunc pium cruorem parricidali permixtum separatis fluxisse meatibus, atque sine vlla riuulorum communione hunc sacrum, inde scelestum sanguinem diuiduis alueis recessisse. Benedictus liminibus irruptorem excipiens, dum foribus acrius propugnat, occiditur. Rex ipse intra cruentos imminentis violentiæ strepitus fiducia conscientiæ eundem mentis habitum tenuit, neque religioni parcius quam si periculum abesset vacauit, ne plus ab eo timoris, quã constantiæ viribus indulgeretur. Sed ne extrema quidem eius hora sanctitatis studio vacua fuit. Nam cum parietẽ vndique à popularibus perfringi, quippe ligneus erat, ideoque propinquam sibi necem instare animaduerteret, accersito sacerdoti sa-*

ctorum arcana confessus, per summam mœroris acerbitatem prætéritæ vitæ culpas absoluit, præmiumque sibi pœnitentiæ salubritate consciuit. Tantum enim in innocentia sua fiduciæ reposuerat, vt mortem periculo oppressus refugere, sed metum vacuus appetere videretur. Quinetiam propassis vtrimque brachijs ante aram fati securus occubuit: vbi dum victimæ more prostratus percussorem expectat, immissa per fenestram lancea mortifico iactu confossus, pium morti sacrificium edidit, profusoque militum sanguine suum ad vltimum erogauit. Enimuero crebris vndique telis petitus, corpus immobile tenuit, nec ante loco, quo cubabat excessit, quã feretro mandaretur extinctus. Ex cuius sanctissimis vulneribus plus gloriæ quam cruoris effluxit: quippe præsentis vitæ exitu initium melius accepit, hostili iudicio punitus, diuino seruatus. At populus perempto Rege exultans, quod scelus deflere debuerat, insultatione prosequi voluptatis loco reputabat. Qui cũ parricidio pietatis causam prætexeret, idque tyrannicidij nomine coloraret, militem suũ Deus mercede fraudari non passus, arcanam sanctissimi viri innocentiam manifestis publicauit inditijs, eximioque vitæ eius splendori, etiam clara mortis ornamenta concessit. Sane ad coarguendam parricidarum malitiam puniti merita miraculosis perdidit argumentis, ignotamque vulgo virtutem mirifico eorum fulgore detexit. Quorum plebs admiratione perculsa virtutis inuidiam egit, conspicuamque signorum experientiam diu ne quidquam infuscare tentauit. Veteris namque inuidiæ fremitu, ac pristinis odij viribus pertinacius excandescens adduci non poterat, vt diuinis honoribus coleret, quem ob scelus à se interfectum putaret, rem cælitus declaratam humanis argumentis abnegare conando. Quamquam enim damnatos à se mores cælesti iudicio comprobatos videret, ad dissimulandam tamen, occultandamque miraculorum fidem, iustam cædis causam fingebat, firmamque facti tuitionem retinens, sententiæ suæ perseuerantissima perpugnatrix existere non erubuit: nec vita Regem spoliasse contenta, etiam fati laudibus exuere conabatur, cuius lucem extinxerat, famam quoque sepelire connisa. Sed humanis tenebris diuinus splendor inuolui non poterat; quippe miraculorum inter dubietatis caliginem clara rerum luce pellebat. Nam sanctitatis eius medela varias imbecillitatum affectiones remediorum salubritate prosecuta est. Cumque obtrectantium liuor crebrescentibus signis virtuti cedere cogeretur, nec fidem vlterius frustrari quiuisset, in facti tamen defensione persistens, sanctitati quidem assensit, sed eam non

tam

tam ex praeterita vita meritis, quam vltimi temporis paenitentia profectam astruxit. Ita & iustam facto causam praetexuit, & vita cassum honore donauit. Si quidē digne Regem periisse, sed pium lachrymis euasisse dicebat, intentionem eius auaritiae quam religioni propriorem existimans. Cuius erroris non paruas postmodum poenas pependit. Sed & posteri paternam redolentes inuidiam, sanctitatis eius formam non moribus, sed lachrymis imputant, praesentique incredulitate praeterito sese errori implicant. Neque adduci possunt vt ipsius beatitudinem deposito odio sincere aestiment, cuius tam vitae, quàm miraculorum virtutem priuatim Othoniensibus venerandam publica earum religio consecrauit. sed & caelestem eius spiritum ad hoc vsque tempus felix signorum fortuna prosequitur.

Illud autem mirum videbitur, quod dicturi sumus. Caruit Polonia titulo, ac decore regio, vsque ad Ioannem XXII. qui cum Bauaro pugnauit pro ecclesiastica libertate, ac potestate: a Ioanne XXII. restitutus est illi anno millesimo trecentesimo vigesimo, tantus honos Apostolica auctoritate, quod idem Cromerius libro vndecimo tradit. Vt quemadmodum Polonicum regnum maxime elanguit, concisumque est ob sacrilegium, crimenque admissum; sic vicissim maxime caput extulit, ex quo ecclesiasticae potestati detulit, vt iam nullum regnū sit in toto Septentrione, siue Europaeo, siue Asiatico, & Indico, quod eius amplitudinem, felicitatem, dignitatemque possit aequare.

Vt vero ad historiā redeamus, innumeri sunt occisi in acie, dum Gregorius bella gessit pro ecclesiastica potestate tuenda aduersus Henricum, successoresque illius aduersus huius item successores; donec est ventum ad Alexādrum III. qui pugnauit aduersus Federicum Aeneobarbum, Victoremq. Antipapam; multique oppetierunt pro ecclesiastica potestate tutanda. quid vero acciderit Alexandro III. viuente S. Thomae Archiepiscopo Cantauriensi, quem constat ob ecclesiasticam potestatem fuisse occisum; ita Polydorus lib. 13. in Henrico II.

Haec & alia eiusmodi ita Regem Henricum mouerunt, vt ira vehementer accensus aliquando exclamarit, me miserum, non possum in meo regno pacem cum vno Sacerdote habere? nec quisquam meorum omnium est, qui me hac molestia liberare velit? Ex huiusmodi vocibus fuerunt improbi nonnulli, quibus visa est volūtas Regis occulta esse, vt Thomas è medio tolleretur. Haec ille.

adiicit deinde occisum Sanctum, percussoresq; oẽs intra triẽniũ male periisse, illũ plurimis diuinitus miraculis illustratũ.

Post hæc euenerunt bella pro ecclesiastica libertate, ac potestate defendenda aduersus Fridericum Secundum, quo tempore institutum fuit in Concilio Lugdunensi, vt Cardinales vterentur galero coccineo, quin videmus ipsos vti vestibus coccineis exemplo summi Sacerdotis, qui cocco bis tincto amiciebatur, sicuti Episcopos ornatos contemplamur hyacinthina veste, exemplo eodem summi Pontificis Hebræorum. Purpuræ color est nobis vterque, sed ille flammans, & igneus; hic fuscus, quem Cicero prope plebeium vocat; cæruleum volunt esse aliqui, qui mari conuenit, quod purpurascere aiunt, ac purpureum nonnulli Latinorum vocant. Vt scilicet Cardinales, Episcopique admoneantur officij sui, quod ex omni parte ad ipsos spectat, exigiturq; è iustitiæ legibus, ipsos vndique instar vestium circundãs, vt ad omnia parati sint vitam ponere potius, quam quidquam diminuere ex ecclesiastica potestate, libertate, ac iuribus eius, rationẽ reddituri ante ipsum Dei, Christique tremendum tribunal cingendi, & vrendi flammis æternis igniũ inferorum, qui secus egisse deprehendantur. Atque huc sit satis perduxisse hoc caput.

Fuere & alij Martyres, sine dubio, qui pro ecclesiastica potestate tutanda vitam posuerunt, nobis quidem satis erit hos enumerasse. Martyres autem dicti sunt, atque habiti, non qui armis, manibusque suis ferrum tractantes pugnando occubuerunt; verum qui asserentes eam, vel promouentes, cum se nullorum sanguine contaminarunt, occisi sunt; quos etiam Deus maximis miraculis est dignatus inter mortales insignire.

Quæ cuncta respiciens Sanctus Thomas ita concludebat secũda secundæ quæstione quadragesima tertia articulo vltimo. *Respondeo dicendum, quod circa temporalia bona distinguendum est. Aut enim sunt nostra, aut sunt nobis ad conseruandum pro alijs commissa: sicut bona Ecclesiæ committuntur Prælatis, & bona communia quibuscumque Reipublicæ rectoribus. & talium conseruatio, sicut & depositorum imminet ijs, quibus sunt commissa ex necessitate salutis. Temporalia vero bona, quorum nos sumus domini, dimittere ea, tribuendo si penes nos ea habeamus, vel non repetendo, si apud alios sint propter scandalum: quandoque quidem debemus, quandoque autem non. si enim scan-*

scandalum ex hoc oriatur propter ignorantiam, vel infirmitatem aliorum, quod supra diximus esse scandalum pusillorum, tunc vel totaliter dimittenda sunt temporalia, vel aliter scandalum sedandum, scilicet per aliquam admonitionem. Vnde Augustinus dicit in libro de sermone Domini in monte, dandum est, quod nec tibi, nec alteri noceat, quantum ab homine credi potest. & cum negaueris, quod petit, indicanda est ei iustitia: & melius ei aliquid dabis, cum petentem iniuste correxeris. Aliquando vero scandalum nascitur ex malitia: quod est scandalum Pharisæorum. Et propter eos, qui scandala concitant, non sunt temporalia dimittenda: quia hoc & noceret bono communi: daretur enim malis rapiendi occasio, & noceret ipsis rapientibus, qui retinendo aliena in peccato remanerent. Vnde Gregorius dicit in moralibus: quidam dum temporalia à nobis rapiunt, solummodo sunt tolerandi: quidam vero æquitate seruata prohibendi: non sola cura, ne nostra subtrahantur; sed ne rapientes non sua semetipsos perdant. Et per hoc patet solutio ad primum. Hæc Sanctus consona his, quæ supra sunt à nobis disputata. Nos autem, cum possemus innumeros afferre, qui sunt interfecti, ea de causa, quod aduersus Principes rerum sæcularium libere exercuerunt ecclesiasticam potestatem, qua volebant illos exemplo Sancti Stanislai à sceleribus, vel sacrilegiis aliis absterrere, tum ad hoc, tum vero ad reliquos omnes superos conuersi sic opus ad gloriam summi Dei, Christique amoris nostri, creata quæque administrantis concludemus.

Te in primis Christe amantissime, & amatissime simul, te Christe, qui ardentissimo, & arctissimo amore Ecclesiam tibi coniunxisti sponsam pulcherrimam, quæ maculam non habet, rugamue vllam in decretis suis ad æternam veritatem spectantibus, quam nos iussisti tecum quasi admirante admirari, ac dicere: *quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Respice de cælo, & vide*, vt sint, qui perfringere, & dissipare contendunt acies ipsius ordinatas à te summo duce constitutas, ordines illos diuinos in seruitutem redigere conantur, ac perrumpere, & conuellere *castra Dei*, castra Dei, quæ Iacob admirabatur. *Vide Domine, & considera*, clamat ad te Hierusalem sancta in terris degens, & plorans *die, & nocte, & lacrymæ eius in maxillis eius, neque est, qui consoletur eam, ex omnibus amicis eius. Vide Domine, & considera, quoniam facta*

sum

sum vilis. Vide *sacerdotes eius gementes.* Te Christe optime, sapientissime, potentissime omnium rerum, siue æternarum, siue temporalium summum Regem, Regum Regem, cui seruiant omnino creata omnia, prædicamus, ita vt qui te amantem fugiat, apprehendatur ab irato, qui sponsum nolit, patremque, ac Regem, sentiat hostem. Tu iussisti, vt diceremus: *Adueniat regnum tuum*, regnum singulis aperiendum, multis occultum, filiis tuis patens illustre insitum: Regnum, cuius nunc quidem variationes multæ apparent, ita vt multi è deteriori statione in meliorem feliciter euehantur, multi è meliori in deteriorem, dum tuos ordines nolunt, violantque, deiiciantur. *Illuminare Domine his, qui in tenebris, & vmbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.*

Vos vero innocentes, qui pro Christi regno, & potestate primi omnium vitam fudistis, illudque non loquendo, sed moriendo asseruistis, ac sanguine non voce prædicastis, quorum capitibus antea regni cælestis coronæ, qua tegmina humana imposita fuerunt, ac plantæ cælum prius, quam terras attigere, nunc non amplius imbelles, non amplius infantes, assiduis Christum precibus, vt Ecclesiæ suæ sanctæ, Præsulibusq. opem ferat, adducite, Israele auo vestro fortiores, Iosue duce valentiores.

Te Babyla, te Chrysostome, vos optimi Pontifices, Liberi, Felix, Damase, Symmache, Leo, Alexander, Gregori, cęterique omnes: Vos Stanislae, Thoma, integerrimi Episcopi: Te Canute optime, & quicumque pro tuendis Christi ordinibus, ac rebus illi quoquo modo in terra seruientibus alacres certamina subire haud veriti estis, accurrite è cælo, intuemini turbatas acies. Hem si qui duces terga hostibus fœdissime dant, si qui suis stationibus abeunt, si qui titubant, ac trepidant. ah ne sint vlli proditores, ac transfugæ, qui spineam Christo coronam, Christisque ipsius imponant, ne sint, qui arundineo sceptro insigniant, inani illis nomine potestatis illudentes. Sed quicumque huiusmodi sunt, vos ò potentissimi Cælites reuocate ad ordines, firmate acies, attollatur solum Christi vexillum, respiciamus illud, illud vnum nostris oculis obuersetur, figuram Christi, effigiem Christi, characterem Christi sacerdotis summi, summique omnium Regis contemplemur,
Apoc. c. 16. 2. 5. ita pugnemus aduersus hostes huius. *Agnus vincet illos, quoniam Dominus Dominorum est, & Rex Regum, & qui cum illo*

illo sunt vocati, & electi, & fideles, ipse est radix, & genus Dauid, stella splendida & matutina: ecce vicit leo de tribu Iuda, spiritus, & sponsa dicunt veni. & qui audit, dicat veni, & qui sitit, veniat. cantemus Domino canticum nouum, dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum, & Sacerdotes, & regnabimus super terram. Sedenti in throno, & agno benedictio, & honor, & potestas in sæcula sæculorum. Amen.

Finis Libri Sexti, & Ultimi.

I N D E X

A

Abimelech uetat quicquam violentiæ afferri Isaach. 556
Abraham pugnat cum quatuor Regibus. 555. aufertur Sarai. ibid. Colitur ab Amorrhæis. ibid.
Achilles irascitur ob puellam restitutam, abstinet à bello, dimicat. 522. 23
Actus humani qui ex deliberatione procedũt nõ dantur indifferentes in indiuiduo, sed in specie. 3. Ordinem rectum naturæ sequuntur. 18. Habent annexas septem circumstantias, quibus nisi sint omnes rectæ deprauantur. 150. Horum regula est ratio humana, & lex æterna. 566
Adæ peccatum causa materialis incarnationis epist. Aldob. 3.
Adam fuit supernaturalis director hominum. 8. Dominus omnium rerum. 16. 207. Quando Christo se subiecit. 41. 50. 77. Reuelatum fuit mysterium incarnationis, & Ecclesiæ. 41. Vbi recessit à supernaturali ordinatione excidit ab amplissimi dominij iure. 42. 77. 534. In statu innocentiæ fuit summus Sacerdos 42. 511. Expulsus è Paradiso instituit cruenta sacrificia. 43. Propheta fuit, & nouit Patrem Deum, Filiũ, & Spiritum sanctum. 44
Ab eius obitu ad diluuium annis. 723. Regnarunt Seth, eiusq; liberi vsq; ad Lamech. 44. Prius Sacerdos quam Rex, vel parens fuit. 534. Castus quamdiu fuit in Paradiso. 520
Adalbertus Episcopus Pragensis Bohemiam, vnde ante pulsus fuerat rediẽs Geysan Hũgarorum Regem Stefanũq; Christo adiungit. 230
Adhelheida vxor Henrici III. plurima mala patitur, à Matilda perducitur ad Vrbanũ pag. 660
Agere posse, aut agere præter ordinem Dei impotentia est. 49
Agens ordinis inferioris per superiorẽ naturam consequitur finem suum. 89
Aegyptiorum Sacerdotes quales. 528. Rex Sacerdos, & Sacerdotum legibus parens. pag. 530. 31
Aegypti status antiquus, & præsens. 369
Aequitas naturalis obligat in conscientia. 467. Gentiles ipsi in vniuersum obseruari volebant, quæ ea comprobãtur. ibidem. Maius est habere eã,

quàm consequẽs esse ei. ibidẽ.
Aethiopum Sacerdotes potẽtes: pag. 531
Agri Clericorũ, quomodo sint subiecti tributis. 464.471
Abicam propugnator Ecclesiasticæ potestatis. 564
Aistulphus Rex longobardorum catholicus. 643. Conatur capere oppida pontificiæ ditionis. 644. Decedit equo effusus, vel apro perculsus. ibid.
Alaricus Gothorũ Rex Arrianus securitatem indulsit confugientibus ad Ecclesias. 454 Quidquid fuerat ex eisdem ablatũ in easdẽ retulit. ibid.
Athalaricus pœnam constituit intrahentes ad sæcularia tribunalia ministros Ecclesiæ, licet laicos. 455. Occisus. 636
Alboinus Rex longob. ab vxore veneno necatus. 644
Aldualdus Rex long. catholicus. 643. Regno expulsus. pag. 644
Aldegisus Rex long. catholicus. pag. 643 Interfectus. 644
Alexãder Imperator rescripsit pro Christianis, qui locum publicum Deo dicandum occupaueruut. 453
Alexander Magnus doctus, visione Dei apparentis sibi in forma Sacerdotis summi Iudæorũ adorauit: concedit principi Sacerdotum quiquid petit. 463. 568. 569. Eius regnum. 585
Alexander Mammea Christo templum facere voluit, eumq; inter Deos recipere. 593. Asiaticus Syrus. 628
Alexander II. creatus absque vlla authoritate Henrici Germaniæ Regis. 682. Floruit miraculis. ibidem
Alexander III. pugnat aduersus Aenobarbam, & Victorẽ antipapam. 689
Alexius, ab Alexio nepote interfectus, hic ab Alexio Duca Murzulfo, hic à nostris. pag. 648
Alieni non sunt domestici, & intimi. 348
Aloysius Mustus, vsq; ad equinoctialem circulum maritimas Africæ plagas detexit. pag. 247
Amalasuinta est obtruncata. pag. 636
Ambiguitas omnium rerum sæcularium iure diuino ad Sacerdotes deferenda. 280
S. Ambrosius vetat ingressum templi Theodosio Imperatori. 422. Expenditur dictum illius ep. 32. 463
Ananiæ, & Zaphiræ mors illata propter retentam pecuniam domino ablatam. 341.42
Anastasius in monasterium detrusus. 640
Anastasius fulmine ictus periȷ̃t. 639
Andronicus Comnenus maxime impius ab Isaac Anglo interfectus. 648. Filij execrati post

ti post occisi. ibidem
Andronicus Paleologus, ab obedictia summi Pontificis, quo tempore recedit. 235
Andronicus Paleologi filius impius ab Andronico nepote imperio priuatur, hic post longũ letargum decessit. 648. Ille non longe abfuit à dæmonum societate. 649
Angeli arcent dæmones ne quid quod volunt ad exitum perducant. Ep. Ald. 6. (permittunt quandoq; & quare. 39 habent regium dominatum in cunctas rerum sensibiliũ species, homines, Regna, nationes. Ep. Aldob. 3. 6. 39. se se Christo homini futuro sub iecerunt. 1. 39. loca propria cœli, quæ tẽpla vocãtur. ibid. participant Sacerdotium nostrũ. 40. Ordines nouem, & qui. 161. ab Apostolis se honorari non patiũtur. 197.) sunt partes Ecclesiæ. 18. 39. 77. qđ operentur. in nobis per Christũ. 79. 80. vide notabilia. 10
Angelis non est potestas conficiendi sacramenta. 220
Angelos ante rerum vniuersitatem esse creatos quomodo debet intelligi. 264
Angeli tãtis sunt viribus, vt ad nutum corpora moueant. 304
Angeli sunt pars Ecclesiæ nostræ ijsque sunt sua templa & potestates & res. 514. Prius Sacerdotes, quàm Reges. 534
Angeli tertiæ hierarchiæ administrant hæc inferiora. 513
Angeli noxios non interficiunt, sed virgis cedunt. 574. In Angelis apostatis fuit per similitudinem luxuriæ peccatum. 419. Fueruut homicidæ. 520. Exturbati sunt ad inferiora loca, quia se abiunxerunt à supernaturali directione & potestate. 515. 619
Angli Britanniã occupant. 227
Anglia Christi cultu, quam felicitata. 128. In Anglia extincta nobilitatis insignia. pag. 229
Animalia participant diuinam bonitatem. 509. Quatuor Euangelistis assignata & eorum mysteria. 180
Animus in corpus imperium hærile habet. 313. Omnia externa illi subordinata. 317. Per accidens quandoque corpori seruit. 358. Eo male ordinatus, quod destitutus supernaturali ordinatione. 5. Magis vult Deũ quàm se ipsum. 27 essentiã solus Deus peruadit. 79. 81. Creatur ob Christi, & Ecclesiæ merita, & gloriã pag. 32
Antichristus apostasis appellatur. 623. Magicis artibus addictus erit. 624. Filius perditionis dicitur. 625
Antiochus cõstituit sumptus ad ea, quæ in sacrificijs Iudæis opus erant: quos immunes à tributis fecit & decernit, vt in templum non intrent, nisi

quibus per legem patriam licebat. 572.73

Antiochus Epiphanes oppressor Iudaeorum. 575

S. Antoninus est pro nobis: 3. par. sum. tit. 12. cap. 3. §. 4. de immunitate Ecclesiae. 471

Antoninus Pius maxime religioni Christianae fauit eius tempore multi terremotibus perierunt. 592

Antoninus Philosophus rescripsit pro Christianis quorum precibus aqua de Caelo pluit, & contra hostes grando, &c. pag. 593

Apostoli caput Ecclesiae Christi legati Episcopi, Prophetae. 81 *Lux mundi Panis viuus, sal terrae, duodecim panibus prefigurati.* 178. *Magis proprie Principes, & Regibus potentiores.* 185. *vide discipuli.*

Appellatio ad Pontificem diuini iuris est. 68.243

Appellatur ad Eccl. à saeculari curia de facto, & de iure. 66

Ad aras confugientes non potuerunt inde auelli. 535. *Hoc iure omnes gentes, vtebantur.* ibidem

Arabū Sacerdotes potestate pollebant. 528

Aragoniae in Regno agnationes regiae plures defecerunt. 674 *Viget consuetudo, vt Ecclesiastici acta iudicij ad saeculares iudices transmittant.* 674

Arcam laici, nisi sanctificati nō potuere inspicere. 324.390 *propter hanc visam Azotij & Bethsamitae percussi; tactam Oza occisus.* 335

Ariolis & idolatris assimilātur cum praelatis pugnātes & acquiescere nolentes. 619

Aripertus Rex longobardorū catholicus. 643. *Restituit Alpium cottiarum patrimonia.* 644. *In flumine submersus.* ibidem

Aristobolus contendit cum Hircano: adiuuatur à Parthis. pag. 575

Aristoteles bestias vocat eos, qui sua non ordinant iuxta ordinem diuinum 3. vult esse Heroas qui ex hominibus efficiūtur Dij, & alia notabilia ibi. decernit beatitudinem humanam consistere in actione immanenente iu nobis. 4. *scribit orbatos natura non educari: probat exponi pactus & conceptum impediri.* 191

Aristoteles cognouit assecutionē veritatis in futuris contingētibus, & agendis ambiguis ab ipso solo Deo nobis expetēdā: horum multi dicebāt causam esse fortunam, hanc tamen & casum cum sint causae per accidēs ad causas per se reduci, vnde dicit omnia pendere ab vno principio. Vult felicissimae Reip. praeesse virtutibus ec cellētissimos, & in Dei contem platione defixos liberos ab omni onore, ab his oracula diuinitatis expeti, & his

maxima queq; in ciuitate tradi: hunc solum modum sciēdæ voluntatis Dei approbauit: agnouit etiam aliquos viros, aliquo modo supra humanā naturam positos, hos esse virtutibus ornatos & contemplacores Dei. Deum maxima his et per hos hominibus bona elargiri, reicit omnem dæmonum societatem & suggestiones eorum: côncedit diuinitatē somniorum sapientibus contingētem, & ectasim. Vult etiā bona externa & corporis à Deo solo expectari & precibus efflagitari: diuinis addictos esse in Rep. vt architectos: ac vnū præesse toti Reip. item heroas lib. 6. cap. 8. per totum 643

Ariulfus rex long. cath. 643 *Inobediens sedi Apostolicæ. ibid.*

Arma Apostolica spiritualia potissimum quibus carnalia seruiunt. 313

Arnulphus sacrilegus Imp. pediculis afflictus expirauit. 652. *Fit maxima strages in eius exercitu Ticini.* 656

Arnulfus rex Baioariæ sacrilegus. 657

Artium aliquæ præbent formā aliæ materiam. 13

Artifex eorum quæ agit in mente simulacra delineat, & per ea in agēdis dirigitur ab intellectu suo. 175

Artaxerses Persarum rex, clericos immunes vult esse. 339

Ad A[illegible] confugientes tuti, & egressi inde securi in vrbe cōmorabantur. 536

Aibalaricus tabe est consūptus. pag. 636

Athanasius Treuiros in extremas Gallias à Constantino relegatur. 620

Augustini autorita lib. 1. Euāgel. q. 9. 23. discutitur. 357

Augustum quid. 552

Aurelianus Imp. remisit appellationem Pauli Samosateni ad ecclesiasticos. 454. 554. *Dacus vel Moesus.* 628

Auspicium quod ab ore Sacerdotum processisset ratum firmūque erat. 534

Autharis rex longob. veneno necatus. 644

Azo vicecomes Marcum fratrē occidit: potestati Ecclesiasticæ se subijcit. 662

B

S. BAbylas Patriarcha Antiochenus Imp. Philippbū de templo expulit primusque pro Ecclesiastica potestate moritur. 297

S. Babylas episcopus Antioc. Philippo Imp. prohibet ingressum templi conijcitur in vincula necatur, 416. 17. *Maxima vtilitas ex facto illius & plura consideranda.* 678. 79

Balaam prædixit de Christo. pag. 517

Bamba rex monasterio se inclu dit. 673

S. Basilij const. Monast. 23. discutitur. 377

Basilius cum suis in carcere fame perijt. 639

Basilius Macedo, & eius posteritas imperat vsque ad Theodoram. 647.48

Balduinus II. occidentalis Imp. à Michele Paleologo vi expulsus. 258

Balduinus Galliæ Belgicæ Comes Græciæ Imperator creatur. 239

Bauarica familia superstes. 656

Beatitudo accidentalis est in singularibus creatis sciẽdis & ordinandis, & est a Christo reuelante. 148

Beatitudo vltima hominis consistit in supernaturali Dei visione. 506

Beatitudines cur nouem. 167

Bella carnalia sunt referenda ad bonum spirituale diuinũ. pag. 65

Bellare interdicitur clericis, quod eorum personæ non congruit 65. cum infidelibus licet. 321

Belgæ Gallis se adiungunt. 653

Belisarius Neapolim, Romam capit, expellit Syluerium, & Vigilium substituit. 636

Benedictus VI. in carcere decessit. 682

Berengarius à Flamberto interfectus. 652

Bernardi, Thomæque Aquinatis loca afferuntur per quæ patet à sanctis patribus Christum temporalem Regem asseri. 147. eum seq. & 208.

Bestiæ efferatissimæ diuinitus immissæ ad puniendos religiosos, non audent vltra expressam Dei voluntatem, custodiunt aduersus alios, qui violare eos possent, nec res eorum lædunt. 560. Cicures naturaliter feris meliores. 313

Boleslaus Rex occidit Stanislaum sacra facientem, à quo excommunicatus fuerat. 686 Diris eum deuouit Gregorius VII. & regnum abrogat. 687

Bona omnia dantur hominibus vt Deo coniungantur Epist. Ald. 1.

Bonum qui agit impellitur ad Dei coniunctionem. 31

Bonis externis, corporis, & animi completur humana fœlicitas, & quis ordo eorum. 12

Bona externa ob corpus, corporis ob animum, animus ob Deum. 35

Bonum est faciendum & prosequendum & malum vitãdũ super his præceptis fundãtur omnia alia præcepta legis naturæ. 503. Et est comune cũ belluis & plantis, neque homini naturali, vt homo est. 507 Omnia appetunt maximeq; maximum. 318. Rationem boni sortitur, quòd ordinatur in finem. 332. Naturale & supernaturale. 383

Bona Ecclesiæ ante Constantinum tenuia. 581

Bona externa, siue fortunæ, à Deo

Deo solo expetenda. 515
Bona omnia interna, & externa esse à Sacerdotio Christi, in Christianos & mortales ex pluribus euctuum successibus demonstratur. 226
Bona, animi corporis, & externa, quæ adfuere quàm plurimis populis studio, & labore summorum Pontificium, & Episcoporum late recẽsentur. 224 cum seq.
Bona temporalia ordinãtur ad spiritualia. 275
Bona clericorum quæcũque, magis sunt pauperum, quam bona temporalia late. 289
Bona multa stabilia bene erat clericos in primitiua Ecclesia non habere ad impiorum persequutiones vitandas. 293
Bona Ecclesiastica non sunt hæreditaria, nec possunt expendi, nisi in vsus natura sua bonos. 291
Bonitas quo prestantior, eo deprauatior, ac peior ex corruptione vsus. 24
S. Bonauenturæ locus lib. 2. dist. 44. art. 3. q. 1. discutitur. pag. 361
Brachmanes, & Germane cultui diuino dediti plurimum apud Indos potuerunt. 525
Britannorum Sacerdotum immunitas. 529.30
Britãnia occupatur ab Anglis, & ab eorum nomine Anglia nuncupari cæpit. 227
Britannia tyrannorum terra ibidem.
Britanniæ Reges in virgeis casis habitarunt. ibidem.
Britanniæ descriptio. 228
Britannia Pelagij haresi maculata. 227
Burgundi Gallis se adiungunt. pag. 653

C

Cadalous Episcopus Parmẽsis aduersus Alexandrum II. Pontifex creatus. 681
Cadmus Asylum constituit. 536
Cæsar faciebat se Imperatorem. & P M. 457
Cain ob Abel occisum reiectus à principatu Sacerdotij. 43. à Lamech occisus 45. posteritas mechanicis externisque artibus addicta. ibid. Locus in quo habitabat Cain & Abel erat cultui diuino dedicatus. 517. Quare Caino adempta potestas. ibidem. Quales ipsius posteri. 518
Caius Imper. remittit tributa Thessalonicensi Ecclesiæ. 596
Caius Poenus, vel Romanus pag. 628
Calephates à Zoe adoptatus sacrilegus in exiliũ missus. 647
Chaldæi astrorũ cognitores. 548 Sacerdotes in sua Rep. habebant eum locum, quem Sacerdotes in Aegypto. 528
Caluinus maledicendi morem suum dicit esse genium. 621
Canis Scaliger Veronæ princeps de im-

de improuiso decedit. 663
Cappadoces Sacerdotes. 528
Caracalla nihil in Christum est molitus. 593
Cardinalis vtuntur galero coccineo, & vestibus coccineis exemplo Sum.S. quid significent. 690
Carnis est exequi imperium rationis in singulis quibusque actibus. 58
Carolus V. Ludouicus frater Federicum interfecit, & nepotẽ. pag. 662
Carolus Crassus Imperio deiectus auctoritate Ecclesiastica. 73.618
Carolus Magnus, à quo habuerit Imp. & quid senserit de constitutionibus à se latis circa Clericos. 451. Eo imperante Leo Papa de multis accusatur, is tamen omnia potestati Ecclesiasticæ defert. 616. Leo ei ignoranti occidentalis Imperij potestatem largitur anno 801 641. & 650
Carolus Neapolis Siciliæq; Rex eligitur vrbiisq; senator a duobus Cardinalibus coronatur. pag. 239. Idem Tunetensium Regem sibi tributarium facit iuraque regni Hierosolymitani est adeptus. ibidem. Idem à pontifice summo obtinet vt Imperij vicarius esset in Italia. ibidem.
Carolstadius concionem habiturus triduo ante ad inferna abripitur. 622
Carthaginensium Sacerdotes nobiles & potentes. 530
Castrutius Bauari fautor eodẽ anno decedit: filij Imperio spoliati: 616
Cham non debuit patefacere & inspicere delictum patris, & qui hunc, & qui fratres imitentur. 389
Character ordinis imprimitur singulis Clericis, qui secum defert diuino iure Regiã potentiã in ea quæ Clericorũ sunt 479. Quid sit. 365. in die Iudicij modo suo imprimetur rebus inanimatis, nunc imprimitur ijs qui Sacerdotio Christiano seruiunt. 366
Character quo Pater signauit humanitatẽ est sapientia qua regit omnia est potentia qua fiũt omnia. 175. Hunc participent clerici ibid. ab hoc est cibus vitæ. 177. Vultus dicitur. 184. Ab eius vnione acceptum est in Ecclesia Sacerdotium Regale 195. Hoc clericus ad officia minora insignitur, Episcopus potentiæ paternæ configuratur. 8. 101 Idem est Sacerdoti, & Episc. 56. Expellit omnia vitia: infert potestatem expellẽdi, & habend. diuersiss. virtutes, & dandi alijs eandem virtutem 184. ab aspectu solo Dæmones aufugiunt: se ipso purgat, & illuminat. 193. In quo imprimatur. ibidem. 322
Chanutus Danorum Rex occisus

sus quod decimus solui vellet in templo miraculis floruit. pag. 688
Charitati quomodo imperet Ecclesiastica potestas. 30
Christus à Gentium Regibus veluti Deus Sacerdos, & Rex fuit adoratus. 126. 149
Christi iussu in Ecclesia non modo spiritualis, sed materialis gladius est ad Pontificis iussum educendus. 298
Christi eadem Regia potestas Ecclesiæ communicata. 160
Christus nō modo temporalium est Rex sed Clericus quiuis in suis rebus. 145
Christum negantes non esse temporaliū Regem sunt haeretici nonnullis. 142
Christus exercuit in hoc mundo regiam potestatem. 141. 152
Christus adhibuit adhibendamque duxit à suis vim compulsiuam. 295
Christum Apostolosq; nihil vnquam habuisse asserētes sunt hæretici. 292
Christi anima simul atque est creata protinus est assequuta omnium rerum creatarū plenum dominium. 49. 51. 265.
Christus simul atque est conceptus sanctissimæ Genitricis suæ altissima dona est impertitus. 268
Christianus quidquid operatur vt Ecclesiæ membrum. 54. Quilibet participat Regiam potestatem 62. Ideo illi imperatur vt liberis ibid. epistola scripta appellatur a S. Paulo. 186
Christus vt homo potest immutare qūlibet creata omnibus ijs modis & potētioribus quibus cuncta creaturæ simul possent vel viribus naturæ vel gratia Diuina Epis. Ald. 4. omnibus præscribit, atq; imperat quid agendum sit ibid. 5. 148. cuncta tēporalia directissime iure naturali, ac Diuino subiecta 18. ob merita illius & Ecclesiæ elargitur Deus humanæ naturæ quicquid boni habet. 34. per fidem in illum stant cuncta ibid. fides hec in Ecclesia Sācta est 35. mediatur est per quem cuncta perficiūtur ac modo suo diuinitati coniūguntur patriq; & sibi, & Ecclesie subijciuntur 39. & Angeli se se subiecerunt. ibidem est vniuersale principiū gratiarum. 41. 77. Et omnium quorūcumque bonorum ibid. & seq. descendens ad inferos exprobrauit dānatis incredulitatem. 46. Creare, & ad nihilum redigere non potest. 49 Quomodo intelligatur Regnum meum non est de hoc mundo. 50. Per ipsum omnia petimus a Deo Patre: illi non obedit, qui Ecclesiæ non obedit, ibid. mouet intellectus humanos ad opera bona. 15. vnctus fuit tanquam Rex, vt nos Reges efficeret. 57. Ab eo

iustum dominiũ, iustus vsus illius. 77. Eius proprius influxus est etiã remouere Dæmonas. 79. Est princeps, & Rex Angelorũ, caput omnium hominum. 80. Quicquid in terris efficit per Ecclesiam. 80. Cur Sacerdos in æternum. 81 Non habet regalia culpa & vitio hominum. 104. In lapide Iacob præfiguratus. 164 Item in cornu olei. 166. Recapitulat cuncta in Ecclesiã & per Ecclesiam in se, & per se in Deum & Patrem, 181 In eo distinguũtur Sacerdotalia, & regalia. 139. Cultus fuit à Magis. 140. Directe ordinat cuncta agenda quæ per naturales causas etc. ibid. Directe ordinat vt instrumẽtum diuinitatis quodcumque supernaturale ibid. Efficacissime & directissime supra omnes potens, ac volens ordinat omnia iusta. 141. Iure est agnoscendus, & colendus directe à cunctis gentibus vt Rex Regum summus. &c. ibid. Est in omnibus omnia ibid. Dominus viuorum & mortuorũ; ei omnia seruiunt: in eo Deus ostendit suam potestatem; ac trahit omnia ad se. 147. Vbique Rex est, regit mores, discernit merita, distribuit premia ibid. Cuncti temporalium Reges eius vices gerunt, ab ipso, s. constituti sunt. 149. Dominus directus temporalium, quia ea directe ordinat in Deum. ibid. Significatus per ignem qui in sacrificia è Cœlo dilababatur, 141. 513. A cunctis gentibus licet ignorantibus Rex omnium creditus. 517.

Clericus quilibet Rex appellatur. 8. 193. 294. Hoc ipso est altiori statu quàm Laicus. 37. 194. Subdiaconus fieri volens habeat quantum conuenit dignitati suæ. 193. In quibus casibus non debet arma capere. 155. Non potest se subijcere potestati seculari. 199. Et si se subijcit potest per Ecclesiasticum Iudicem pœna extraordinaria puniri 100. Citatus coram Iudice seculari non comparens si bãnitur bannum non tenet. 199

Clerici nec ab ipso P. S. Principi Laico subijci possunt. lib. 2 cap. 17

Clericorum nomine etiã Pontifex continetur. 215. Insignia iuxta cõsuetudinem antiquorum Regum & Sacerdotũ. pag. 195

Clericis cuiuslibet mulieris contubernia vetantur nisi matris. 243. Imprimitur character & eorum natura cõflatur in ordinem Sacerdotalem pag. 163

Clericos iudicari a laicis videtur contra naturalem rationem. 205

Cœli mouentur, ab Angelis propter

pter electos Ep. Ald. 7. 18. 39
templa sunt. 39.40
Commisso vno commissa cēsetur commoda ad illud. 87
Concilia non nulla errarunt. 34
Constantinus gentiliū sacra conculcat. 633
Constātini filij constitutio. 443
Constantinus Emanuelis capta Cōstantinopoli à Turcis occiditur. 648
Constātinus Papa, vetat Philippicum haberi pro Imp. 617
Constantius qui Martinum Papam misit in exilium interfectus. 640
Constātius Chlorus Pius. 387. Dardanus. 628. Prope Christianus. 595. Amicissimus Christ. 627. Dicūt eius agnationem in multos transfusam esse & Basilium Macedonem hinc genus ducere. ibidem.
Constātinus Imperator à S. Siluestro baptizatur, ei imperiale palatium dono elargitur et Constātinopolim migrat. 223 195. Idem in Concilio Niceno vltimus inter Sacerdotes sedens accusationes clericorū ex scripto sibi delatas combusit. 196.204
Constantius hæreticus persecutor Christianorum non audet Athanasium expellere. 630. Miserabiliter obijt. 631
Constantinopolis capitur. 1453 pag. 648
Consilij dono homo dirigitur quasi consilio à Deo accepto, 566. Effectus. 86
Contemplatio Dei operatio, nullum animal præter hominem contemplatur eū ideo nec fælix est, quod in ea consistit fælicitas. 609
Conuiuia romanorum publica, qualia & vnde. 545
Cornelius Christianus primus ex gentibus centurio fuit & Romanus patriciæ gentis. 583
Cornelij Papæ epistola habemus Pontificibus olim fuisse multas opes ad inopes alendos. 582. Sub eo Ecclesiæ æmulus erat Imperator Roman, pag. 586
Corona in capite clericorum figurat Sacerdotium, Regnū que Ecclesiæ in eis. 62. In
Cornu quare vnctio. 66
Corpus secundum naturam animo seruit despoticè. 27. 313 358. Per eam enim habet esse & operari. 64
Corporeū tātū, primò nouimus & cōtēplamur Ideo continuo non nouimus Dei tanquam Dei non esse imaginem corpoream. 603. depēdet à spirituali. 64
Corruptio, siue inordinatio, siue peruersio cogit non esse. 31
Creaturæ omnes participant diuinitatem diuersimode. 505
Credentium opinio pars Domini. Ep. Ald. 6
Credenda multa sunt, quæ demōstrari non possunt. 3. 32
Cunipertus Rex Longob. Catholi-

tholicus Regno expulsus. pag. 643.644
Cyrus seruauit illibatam tum libertatem, tum potestatem Hebræorum sacerdotibus: concessit reditum in patriã. &c. pag. 567

D

Dauid prescidit oram chlamidis Saul, & delictum hoc reputauit. 334. *Regia potestas pertinent ad Episcopos.* 61
Damasus creatus aduersum Vrsicinum: multi interfecti pro Ecclesiastica potestate. 661
Damnati intimo bello semper cruciabuntur. 30
Daniel præficitur, imperio regendo. 528. *Interpretatur somnium Nab. à quo extollitur.* 564. *Fuit è regali & sacerdotali prosapia è Bethorõ, seruauit perpetuam castitatem iudices Iudæorum constituit.* 566
Dare ministri est. 78
Darius seruauit illibatam tum libertatem, tum potestatem Hebræorum sacerdotum. 566 & 567.
Debitor die dicta non soluens apud Romanos creditoribus uinctus addicebatur. 188
Decimæ partis soluendæ determinatio est authoritate ecclesiastica instituta; vt non minus populus nouæ legis ministris noui testamenti exhiberet, quàm populus veteris testamenti exhibebat. 279
Decimæ ex institutis omniũ gẽtium sacerdotibus datur. 545
Decij Pannonij. 628
Decius non imperauit tempore S. Babylæ. 417
Dæmonas coërcent Angeli, Sacerdotes Christiani & quicũq; bis subijciũtur Ep. Ald. 6.171. *Omnium maxime pugnant cõtra ius naturale.* 21 *Non possunt in loca sacra.* 515. *Conati sunt inter gentes & Iudæos vt in vnum hominem conueniret omnis potestas cum Christus natus est* 552. *Nouerunt & gentes ab his cuncta ad vastitatem per duci, malaq; per eos in humanum genus inuehi, Sacerdotumq; ritibus nos ab horum malorum reatu liberari, & expiari Ep. Ald.* 6.
Dæmonum dominiũ in damnatos suo modo dicitur iustum 22.28. *Quanta sit potestas in humanam naturam lib.2.c.1 & 2.* 79.312. *Multi olim & nunc his tribuunt diuinos honores.* 192
Desiderius Longobardorum Rex in ditiones vrbesq. pontificias inuadẽs à Gallis de põtificis authoritate spoliatur. pag. 238
Desiderius Rex Long. Catholicus. 643
Conatur capere oppida Pontificia

ciæ ditionis: regno deiectus. pag. 644
Deus Pater per filium & S.S. cuncta agit, ac sibi subicit, 20 38. est finis hominis naturalis & supernaturalis. 496 Intime monet singula queq; ad effectus concurrens, sed sẽper & in omnibus vult ista seruire fini supernaturali. 15 Qui facit qđ vult Deus maxi me facit qđ vult. 26.27. Quomodo intelligatur quod potest facere quodlibet. 26. Deo coniungimur secundum munus Christi. 81. Ad Deum tendimus ex ipsius Dei lege superũq; vniuersitatis humanæ rerum recte ordinatarum, naturæ nostræ. 84. 313.
Deum esse colendum, præ cunctis amandum, illiq. obediendum, est primum præceptum practicum. 507
Dei voluntas varie exquisita agentibus, à nobis per Christum. 547. Quid senserit Arist. 608. Otiose loqui de Deo aliquibus non videtur peccatum. 603. In Deum omnia subordinanda. 317. Per mediatorem Christum, quod non potest nisi per Ecclesiasticam potestatem. 319 & 20.
Deus per interpositas causas agit, in casu vero per semetipsum, vel extraordinarias causas. 314. 316
Deo placere & coniungi nõ possumus sine virtutibus Theologicis. 314. Præcipiens mentẽ complectitur omne tempus, omnes personas, & omnes res. pag. 391
Dei dicitur quiquid est præstãs & magnum. 366
Diaconi septem ab Apostolis instituti quid repræsentent. 163
Differentiæ rerum in rerum natura vnde. 89
Diluuium immissum quod supernaturali potestati non obediretur. 45. anno mundi 1656 70. ob eandem causam immissum Deucalionis tẽpore Pharaonis. 48
Diocletianus acerrimus hostis Christi. 515
à S. Dionysio discimus RR. PP. fuisse opes ad inopes, & hospites alendos. 582
S. Dionysÿ scripta probãtur. 195
Directe verbo cur vtimur. 11
Discipuli sabbato spicas euellentes excusantur à Christo. 341 Nõ sunt liberi à soluendo tributa vsui Ecclesiæ, sunt filÿ Regis. 347. Ex Christi præcepto sunt eodem loco, quo ipse erat. ibidem.
Dispensatio sine causa nõ excusat. 28
Diuinitas quod. 194
Dominari verbo cur vtamur. pag. 11
Dominus tunc non est qui non ordinat in deum. 28
Dominatus quid. 194
Dominia temporalia iusta ab

Eccle-

Ecclesiæ potestate sunt. 36

Dominium directum quomodo accipiamus. 21. descriptio iusti & definitio 29.63. 64.causa.41.150. Ecclesiæ est participatio diuini 21. Non tollit regale ciuile.35.non esse directum in tẽporalia hæresis est aliquibus.318. Ab eo posse deficere defectus est. 22. Non priuatur eo qui in aliquo peccat. 28

*Domitianus Ecclesiæ hostis.*560

E

ECclesia potest quecumq; vlli homines possunt iure vllo ac potestate legitima.sola tradit quomodo insistendum sit in rebus singulis,vt recta in Deũ feratur & vires tradit. Ep. Ald. 4.

Ecclesia & Christi idem corpus Ep. Ald.1.& per hoc eadem bona. ibid.2. Datum est vt in ipsa sint semper gratiæ miraculorum ibid. 5. Quantum potest non dominatur despotice,sed ciuiliter,& paterne. pag. 11

Ecclesiam qui non habet matrẽ, Deum patrem habere non potest.Ep.Ald.3.& passim.eius potestas vt in fonte, sole, ac trũco est in P.S.aut vt in apice,& fonte.14.Dominiũ eius Dei est. 16. 61. Temporalia cuncta temporaliũq; Principes ei in omnibus subiecti. l. 1 cap. 11. Est causa efficiens modo suo, finalisq; omnium rerum. 183. Regina est eandemq; cum Christo coronam gerit.50. 62.183.4.apud Christianos non est nisi in Episcopo. 19. 320.Datur virga ferrea ad tuendum terrendum, & infligendam pœnam. 23. 60.52. 63. 66.69. Ordinat cũcta in terris 25. Regno eius temporalia sunt subiecta vt cibus comedenti.51. Directe dominatur omnibus, & quo dominio. 21. 52. 62. Domina gentium & princeps prouinciarum.51. 62. est corpus per similitudinem.22.Omnis potestas communicata,& omne iudicium à Christo 49.51.62 est columna, & fiomamentũ veritatis.31.34. in ea est omne bonum,verum,iustum.31 Lapis est à Daniele descriptus.62. est plenitudo corporis Christi.31. Imperiorum domina. 61. Nolle ei primas dare, vel summæ impietatis est,vel præcipitis arrogantiæ. 32.Ordinatio illius in temporalium administratione ex Aug.ibid. cur nõ eximit Christianos ab omni infidelium potestate,permittit multas tẽporalium causas ad iudices seculares.35.Potest in casu propria iura alterius in alterum trãsferre.36. Dæmones fugat per quos, & ad quid,punit cõtumaces,& ad quid Dei filios efficit,

efficit, bonos impulsus infundit, bonum deriuat in terras, malum fugat per quæ. lib.1. cap.2. contra aduersa cuncta stat.104. Est Sacerdotium, Prophetia Regnum.166. Tenet formã Patris auctoris omnium.177. habet vitam in semetipsa per Eucharistiam: et potestatem eamdem vitã dandi.177. pedibus eius infidelis subiecti.
Ecclesia templum Dei viuum. 578. Eius angularis lapis Christus fundamenta Vicaria Apostoli.551. Militans est imago triumphantis. 515 Habet multa priuilegia à Deo, et hominibus.471. In Ecclesijs non fundatur sanguis. pag. 574
Ecclesia præcepta sunt I.D.345 In primitiua Ecclesia præsules non habebant externam potestatem coercendi, & corporaliter puniendi, ius tamen sic. 579
Ecclesia quid sit, quod eius initium, & eius partes. 10
Ecclesiã cur decet amplissimas opes & dignitates habere. pag. 290
Ecclesiastici directissime domini secularium respectu secularium.150. liberi quo ad res, loca, & personas.325. Definitio.10. vt tales non errant.33 soli habent potestatem supernaturalem ordinandi humanam naturam in finem, vel fœlicitatem, tam naturalem. quam supernaturalem: et clauim potestatis sciẽtiaque huius 7. Ad hos pertinet perficere, illuminare, ac purgare. & alia priuilegia uide 8. & 9. & hoc iure naturali & diuino, nec obstat, quod ex diuino beneplacito sit 9. nec quod Christus per accidens homo factus est ibid. sunt partes supereminentes essentiales ciuitatis. 18. quomodo intelligendum, quod non se implicant secularibus.22. quod configurantur potentiæ paternæ 81. vbi & sequen. multa quæ his Christus largitus est. Honos quantus debetur. lib.2 cap.16 eorum potestas imperitis nota. 193
Ecclesiastici tenentur efficere, ne quid ad pauperes alendos desit. 254
Ecclesiasticæ dignitates in Saxonia, & Germania extinctæ. pag. 290
Ecclesiastica iura de manu laicorum non accipiantur, neq; vllatenus diminuantur. 317
Eduino regnum abdicatur. 617
Egica princeps in medio Pontificum positus, humoq; prostratus Sacerdotum Dei se commendat orationibus. 670
Electio quæ clericis solis conceditur ius ad rem confert. 431 quomodo intelligatur per priuilegium concessa laicis. 432
Electio digni fieri debet, immo magis

magis digni, alioquin peccat eligens, & ad restitutionem tenetur. 150
Electio Episcopi pertinet ad concilium, vel ad tres Episcopos cum Metropolitano, &c. 668
Eleemosinā quando quis facere teneatur. 294
Elephantis religio, castitas, mansuetudo. 521
Elephantis quoties incedunt, ne minora vnimalia pedibus proterāt commouere placide solent, & contra sui generis bestias fere non præliātur. 309
Elymas magus priuatus visu. pag. 375
Entius Sardiniæ Rex Federici filius cauea ferrea inclusus interijt. 662
Entium intellectualiam plures gradus. 7
Ephori Sacerdote:. 524
Epilogus. 327
Episcopi habent principatum secundum Deum, Sacerdotium secundum Christum. 8. in his est Ecclesia vt in fundamento & capite. 19. Obligati sunt inspicere sæcularia, & cū opus est iudicare. 21. 22. Configurantur potentiæ supernaturali, & formam Patris omniū tenent. 45. 54. Habent Regiā potestatem à Pontifice summo. 50. lib. 1. cap. 12. 51. 106. 182. distinguitur in his Sacerdotium, & Principatus. 54. Aliquid agere præter voluntatem eorum peius est quam in honorare Regem. 55. Ab Irenæo vocantur Presbyteri ibid. His communicatur omnis potestas quæ communicatur cuilibet humanæ potestati naturali. 57. Vngūtur per ordinis vnctionem & participes fiunt bonitatis, scientiæ, & potentiæ diuinæ. 57. ex natura primatus dæmones iudicant. 58. regia purpura simul cum potestate Regia vestiuntur. ibid. In his omnes ordines sunt 81. sunt in statu perfectionis exercendæ. 103. Instar Moysis, Aaron, Samuelis, & Dauidis sunt in sua diœcesi. 106. 316. Sunt forma patris, regimen ac munimentum tā actiuæ, quàm contemplatiuæ vitæ obtinent, & formā Christi habent. 185. 314
Episcopi est iudicare an lex sit iusta vel iniusta. 420. possunt iudicia etiam Imperialia rescindere, & eos excommunicare. ibid. Iure diuino & ex iudicio diuino, ibid. excommunicare ac depellere à dignitatibus. 425
Episcopis debentur multa quibus se Clericos, & quæcumq; ad diuinum cultum pertinebant tueri poterant, inopes alere, & hospites excipere. 582. Iudicare poterant quodlibet inter Christianos. 588
Episcopi ius habent Regem suæ ciuitati priuandi, si in vnum conuenerint. 258

Episco-

Episcopo licet iure suo habere armatam familiam. 37.299
Episcopo magis licet arma habere, vbi opus est pro diuinis rebus, quàm saeculari pro saecularibus iure naturali ac diuino, ibid.
Episcoporum liberae administrationes, & bona libera, libera legum executio, & excommunicandis. 589
Episcoporum sunt omnium rerum iudicia 667
Epistolam scriptam appellat S. Paulus Christianos 186
Equites Hierosolymitani Templarij, & Theutonici, à quibus instituti & quando. 256
Equitum Templariorũ, & Theutonicorũ ordo extinctus propter haereses. 257
Equus lædit Heliodorum violatorem libertatis templorum. pag. 573
Eruditio Principis quid. 338
Eruigius Rex deuotus prosternitur coram pontificibus. 670
Decernit contra Ecclesiasticos non punientes Iudaeorum scelera. 671
Esse ad manendum refertur & vnum est. 31
Essentialiter pẽdere, quomodo accipiatur. 23
Etrusci de cælo tacta sciebant. pag. 548
Eua cecidit, quia stabilem fidẽ non habuit his quae sibi dicta fuerunt. 619
Euangelium columna & firmamentũ Ecclesiae & quare quadruplex 179.80
Eucharistiae effectus. 81. *& seq.* 323. *Ignis à Sanctis appellatur.* 517
Eudoxia vxor Arcadij prohibetur ingressu templi à S. Chrysostomo. 419
Eudoxia procurat Chrysostomũ mitti in exilium. 297
Eudoxia è Constantio & Placidia viros habuit Valentinianum III. Max. Imp. & Vandalorum regem. 641
Exceptio nequid recipiatur quasi à Deo praeceptum, nisi explicetur veteri aut nouo testamento, est haeretica. 457
Excommunicatur, obit. 680
Excommunicatio timenda exẽplo Theodosij II. Imp. 196
Exorcistae supernaturalis potestas ad expellendos Daemones pag. 80.170
Externa naturali iure magis sunt, vt seruiant humanae naturae, quam sibi. 14.35

F

Facere regis est, & potestatẽ habentis. 78
Faeciales sacerdotes. 532
Fidei omnia subordinata & subiecta. 314
Fidei Christo innixae debetur incolumitas mortalium, cũctorũq; ad eos pertinentium bonorum epist. Aldob. 5. *Ad fidem non licet cõpellere.* 321

Fideles infidelibus non sunt subiecti in aliquo ad scandala tamen vitanda sic. 379

Fieri non potest, quod iuste fieri non potest. 27. *Iure fit quod ordinatur in Deum.* 28

Filij domestici & ministri immunes. 398. *Eodem iure adoptiui, quo naturales regulantur.* 349

Filij Dei sumus quoad corpus et animam. 350

Finis hominum naturalis à supernaturali diuidi non potest 16. *Quanto eminentior, vniuersalior eo potentius, immediatius, ac principalius agit per causam particularem, quam ipsa causa particularis.* 53. *Fines omnes ad voluptatem questum, & honores reducuntur.* 12

Finis dat medijs amabililitatem mensuram & ordinem. 11

Finis naturalis non potest haberi absq; ordinatione supernaturali 1. 5. *Dependet enim ex institutione diuina essentialiter ab hoc* 6. 36. 65. *Quod sic oportuit constitui, vt humanus intellectus Deum perfectè cognosceret, ac participaret.* 6

Finis & efficens coincidunt. 17 *Est prior in intentione.* 92 *Actionum nostrarum, principium mentium humanorũ est Deus.* 198. *Vltimus vt requirit aliquid habere & administrare est per illud peruenire ad vltimum finẽ.* 102 *Ob supernaturalem finem omnia creata.* 77. *A quo vbi se homo abiungit vel vsum, dominiũq; temporalium, vel naturalium, rumpit ordinem illum à quo est esse, frangit totius orbis concatbenationem, extenuat defluxum dominij Domini.* 46. 48. *Natura hunc appetit: Deus Angeliq; ad hũc cuncta ordinant.* 77. 96. 313

Florianus Dalmata. 628

Fœlix Papa suffectus Liberio occisus, quia noluit subscribere sententiæ contra Athan. 680

Forma quo est abstractio, eo maiorem potestatẽ habet. 91 *Dans formam, dat & consequentia formæ.* 79

Felicitas ex Arist. essentialiter consistit in habenda diuinorum veritate &c. 4. *Quid gentes senserint de hoc ibidẽ. in tẽporalibus non est ponenda.* 66. *quid sit.* 99

S. Franciscus astantibus Angelo, & sacerdote prius huic se osculaturũ manum dicebat. pag. 197

Franci confirmãt legem Constantini. 448. *Multa loca Orientis occupant.* 683

Fridericus I. Aeneo ecclesiasticæ potestatis & libertatis violator infeliciter flumine est submersus. 655. 662

Factiones Guelphorũ & Gibelliorum excitauit. 663

Frui quid, & quibus frui debemus

mus. 29. fruimur sola Trinitate, cæteris vtimur per Christum sponsamq; eius Ecclesiam. 24
Fugatius & Damianus, Lucium Britanniæ Regem Christo adiungit. 226

G

Galerius acerrimus hostis Christi. 595. Pannonius alius Dacus. ibidem
Galliæ Regnum ab Episcopo Rhemensi conferebatur. 62. 72 Clodoueo collatum est de consensu R.P. & Episcoporum pag. 72
Gallia Pontificis Romani auctoritate innumeris bonis amplificatur. 237
Gallorum Sacerdotum immunitas & auctoritas. 529.30 Regum vngendorũ mos. 674
Gallienus rescripsit religiosa loca christiandis restituenda. 594. sub eo 30. tyranni.
Gensericus Vandalorum Rex pepercit thesauro sacro basilicarum SS. Petri Pauli, & Ioannis ad Lateranum. 455
Gentiles multi beatitudinẽ supernaturalem sunt consecuti 5.47. Cognoueruno enim aliquo modo supernaturalem directionem. 5. Summus Sacerdos & Rex. 71
Gentes dessidebãt quatenus multi diuinitatem attribuebant ijs, quibus non erat attribuenda & multa non attribuenda attribuantqe eidem, conueniebant tamen de voluntate Dei per Sacerdotes annunciata quiduis transigendum, ijs regiam supremamque in omnia potestatem deberi: in templis esse cuilibet tutum perfugium tutamque rerum custodiam, viros Deo dicatos resq; illi seruientes esse immunes atque exẽptos. 508. 534. 550 Asserebant esse diuinitatem quandam regentem vniuersa. 508. Esse vnum Deum regem Deorumque hominũ, &c. omnipotentem: & futurum, vt fieret homo. 142. 148 49. Et sapientissimi esse trinum. ibidem. Iura naturalia seruantes adiuuante gratia saluari, atque æternam beatitudinem consequi poterant. 551. Propheticis oraculis attendentes non latuit Romanos omnes imperatores fore Christanos. 594. In vniuersum seruari volebant quæ naturali æquitate comprobãtur. 467. His Sacerdotes nostri, & Clerici non fuerunt. 462. Non attingebant sacra 334. Templa venerabantur. 335. Sacrum dicunt quod sua natura Deo dicatum sanctũ, quod huic est proximum. ibid
Genuenses Vrbani II. hortatu plurimas Hispaniæ ciuitates à Saracenis liberant. 245
Germanorum Sacerdotum pote-

ſtas. 529. Ex quo tempore Germani non mouerunt arma in Pontificium Sedem 665. Regnum auctum. 684 Status antiquus. 367. Status ex quo Christiani. 369
Getarum Sacerdotes immunes. pag. 528
Geysas Hungarorum Rex Christo adiungitur. 230
Gladiatores apud Romanos causa multorum malorum. 109
Gladius materialis iure diuino, magis eſt Pontificis quàm Imperatoris. 298
Godolias præponitur terræ Iudæorum toti regendæ. 564
Gordianus Gordiani Imperatoris filius à Philippico occiditur. 417
Gorgonius ad verbũ Dei dignitatem conſequitur. 587
Gothi hæretici Arriani. 634
Gratia totum hominem gratum facit. 350. Ad gratiam diſpoſitio qua vis eſt per Christum 79. Eadem qua cõformamur Christo per characterẽ penetrat ad omnes creaturas per Eccleſiaſticos. 178
Gratianus ſtatuit neq́ viduæ Clericis, aut Eccleſiæ legari poſſent, à Clemente maxime Lugduni occiſus. 630
Græcis mala euenerũt, ob immunitatem Sacerdotũ violatam. pag. 523
Gregorius II. Philippico abrogat Imperium. 617
Gregorius VII. pro Eccleſiaſtica poteſtate miſſus in exilium Salerni deceſſit, floruit miraculis. 682
S. Gregorij epiſtola 54. libro 11 examinatur. 468
Guido papa eſt pro nobis deciſione Gratinopolitana. 381. 422
Guido Tarlatus, qui coronauerat Bauarum eodem anno decedit. 663
Gundebertus Rex longobardorum occiſus. 644
Guntherus Cancellarius viſionem vidit. 657

H

HAdrianus reſcripſit pro Christianis contra calũpatores. 191. Retulit Antinoum in Deos. 190 Voluit Chriſto templa conſtituere. 594. Miſerrime interijt. 627
Hiſpanienſis. 628.
Hadrianus Imp. mortem ſibi cõſciuit. 2
Hebræorum Sacerdotibus conſeruata fuit ſua libertas, regiaque in ſuos poteſtas. 554 cum ſeq. 564. In Ægypto alitur à Ioſeph, poſt quẽ male habentur vſque ad Moyſen 557. Pontificum ſucceſſio, & Sacerdotalis poteſtas perſtitit. 558. Fuerunt Iudices penes quos eſſet vitæ ac necis poteſtas. 564. Præpoſiti in Iudæa qui permanſerunt Pontifices Summi Ieſus Ioachim, &c.

&c. 568
Heli Sacerdos, & Iudex erat primarius. 281
Hæresis est defendere inuestituras Episcopatuum à laicis fieri debere. 317. *Licere iura Ecclesiastica imminuere. ibi. an sit negare Ecclesiæ dominiũ in temporalia & directũ.* 318. *Et ibid. vide alias hæreses ex hac. est in assertione pertinaci.* 319
Hæreticus apud Sanctos qui nõ prorsus se abiungit ab hæreticis, aut ecclesiastica iura imminuit. 631
Heliodorus volẽs auferre à templo Iudæorum aurum & argentũ penè occiditur ab equo, & duobus iuuenibus orat pro eo Ozias sacerdos, Seleuco dicit templum esse sub custodia Dei. 573.74
Heliogabalus nihil in christianos est molitus. 593. *Asiaticus Syrus.* 628
Henricus Comes Bisuntinus Vrbani II. hortationem sequutus Hispaniam cũ militibus suis appulit, Regibusq; Castellæ affinitate iungitur. 244
Henricus Portugalliæ Regis filius militũ S. Iacobi magnus magister, impetrat à Martino V. vt quæcumque Lusitani loca detegerent, eorum forent. pag. 247
Henrico II. Imp. fames, veniã petijt à multis, & ablata restituit. 654
Henricus III. contendit cum Gregorio VII. ius dandi inuestituras Episcoporũ, & iura regalium ad se pertinere miserrimè defungitur. 428 *Iacet inhumatus quinque annis.* 654. *Simoniacus* 658. *Immittit, qui Adeleidam vxorem violent, etiam filiũ.* 659
Henricus IIII. Paschalem Romæ cœpit in monte Soractis cogit, vt ius inuestiturarum Episcopalium &c. sibi permitteret. 429. *Anathemate rescinditur priuilegium, ac bis excommunicatur. ibidem. Deijcitur Imperio.* 628. *Absoluitur à Calisto.* 655. *Resipuit.* 660
Henricus Tertius Paganicis auspicijs addictus illa die victus & mortuus qua cuncta auspicabatur prælia, simulque Ecclesiam cœpit infestare. 655
Hẽricus Auceps Germaniæ rex simoniam expellere cum populo vouet. 657
Heraclius Monothelita aqua intercute perijt. 640
Heracleonæ nasus amputatus. ibidem.
Hercules Aegyptiacus Iouis ætate & Iacobi sæculo vixit. 537 *Cur multi decimam suorum bonorum ei consecrabant. pag.* 544
Hermãnus victoriam habet de Henrico Tertio. 659
Herodes inter Iudæos dominus omnium in speciem voluit esse

alium Pontificem. 552. Occidit Hircanum summum Pōtificem & Aristobolum suffocauit: abstulit collegium septuaginta duorum, cui subijciebatur anno eodē, quo Christus conceptus est. 553. 577 Ei delatum fuit Imperium rebus ad trium viros redactis. 576. Cruciatibus intimis confectus mortem sibi machinatus. 2
Heroes qui exculti virtutibus diuino flamine impelluntur. 616. Sacerdotes summi & Reges. 47
Hierarchia nostra cælestibus similes. 161
Hildebrandus Rex longobardorum Catholicus. 643. Regno expulsus. 644
Hyrcano fauere Pompeius & Cæsar, & immunitatem libertatemque suam relinquere. 575
Hispania Regnum floruit dū Episcoporum consilio, & decretis administrabatur. 72
Hispanos vetustiores ijdem Sacerdotes & Reges. 530
Hispaniarum cladis euenta causeq; illorum cum fuerunt ab Arabibus occupatæ & cur ex alijs in alias agnationes germinave illarum regna transferantur 666
Hispaniam Arabes in potestatem redigunt. 683
Hispania antiquitus quos incolas habuerit. 240. A decem & nouem nationibus detenta. ibid. Plurimæ vrbes per Tiberium Graccum euersa plurimeqae mœnibus priuatæ. 241. 41. à Priscianistis conturbatur. ibid. Romani Pontificis studio ad Christi cultū perducta. 242. Qua pace & tranquillitate per Clericos romanosque Pontifices donata. 244. In ea qui potissimum Pontificiæ authoritatis studiosissimi fuerunt. ibid.
Homerus vetustissimus omniū scriptor. 522
Homo sine Ecclesia non potest peruenire ad finem adquem tendit ideo sese illi subijcit. 1. 20. Quilibet magis vult Deū quam se. 12. in natura perfecta. ibid. finis omnium. 14. vt s. illum perducant ad Deum. ibid.
Homines vt homines congregantur ob optimum mentis ipsius bonum 18. virtuosus dicitur qui omnes virtutes habet. 23 animalis disciplinas nisi spiritualiter intelligat scire non potest. 85
Hominis quatenus homo est prima inclinatio vt veritatem cognoscat de Deo, & hoc ius naturale. 503. vt in ipsum tendat. 1. 19. 55. 503
Homini commune est cum omnibus, vt agat secundum propriam formam motam à Deo 512. Omnibus dominatur propter intellectum. 314. Spiritua-

tualis homo omnia iudicat, vt à nemine iudicatur 317
Homicidæ cur in tẽplo tuti. 416 *Reijciuntur per Sacerdotes. pag.* 417
Honorij tutor Stilicho minuit Ecclesiasticam potestatem sub hoc Barbari occidentale Imperiũ varie discerpserũt sed Honorius occiso Stilichone omnia pacauit. 631
Hugonis Capeti agnatio capetica. 674. *Adhuc rerum potitur, post Philippum pulchrũ quater potestas regia transijt ex vno in aliud stemma cognationis eiusdem.* ibid.
Humanitas Christi proximum, primũque diuinitatis instrumentum. 15
Humana natura magis est vt seruiat humanæ naturæ supernaturali quam sibi. 14. *Vult esse ex optima Republica.* 18. 313. *Titubat in cunctis nisi infallibili veritate corroboretur.* 24. *A supernaturali ductu recedens corruit in omnia mala, & in Dæmonum potestatem.* 187
Humanus intellectus cur non est creatus, immediate & immobiliter Deo cõiunctus. 7

I

Iacob visio declaratur. 164
Iacob habitat in terra Palæstinorum immunis cum liberis, & vti Rex. 556. *Expauit vbi cognouit locũ in quo dormierat Deo sacratum.* 323
Iehu vnctus ex mandato Elisei, arma sumpsit contra Ioram eumque cum septuaginta fratribus interfecit. 283
Ieremias predicans euersionem Hierusalem capitur. 561. *Post euersionem dimittitur cum muneribus.* ibid.
Ieroboan iubenti Sacerdotem apprehendi exarescit manus.
Iethro princeps & Sacerdos fuit. 528
Ignis è cælo demissus, solitus in sacrificia delabi significabat Christum Deum simul & hominem, è virgine nasciturum 142. 515. *& inde omnino plura notabilia.*
Ildobaldus occisus. 636
Imperator Orientalis nisi qui coronaretur à Patriarcha. 72. 73. *Imago mittebatur ad Papã ibi. dici potest quo ad Orbẽ suum, totius Orbis dominus.* 22. *Vti Imperator non habet nisi Imperium, cuius domina possit esse Ecclesia.* 61. *Imperatoribus, &c. sunt vere iura sua, potestates, &c.* 21. *multi ab Ecclesiasticis electi & expulsi.* 73. *felicissimi qui.* 99
Imperatores aliquid Sũmis Põtificibus dantes intelliguntur restituere non dare, ait Triump. 277
Imperia & Regna non recognoscentes à supremo Hierarcha sunt Tyranni. ibid. Plurimi

rimi ab Episcopis Imperio deiecti. 588. Inimicissimi Christianæ religioni qui. 596. Ferè omnes interfecti. 627. Quicumque infensi fuerunt Ecclesiasticæ potestati et libertati, pro modo culpæ exciderunt à statu fælicitatis quo ad se liberos agnationem nobilitatem subiectorum populos subiectos lib. 6. cap. 10. 632.33
Imperium Tyrannicum ante sacerdotium sub Nembrot. 472. Naturale & iustum à Moise. 473. Translatum è gente in gentem cum Christiani interimebantur. 628
Imperij occidentalis diminutio. pag. 653
Imperium Regium bona subditorum quærit Despoticum, & Tyrannicum sua. 314
Imperium sæculare comparatur terrenis: spirituale, & Ecclesiasticum cælestibus. 58
Imperfectum tendit ad suam perfectionem naturalem. 90
Incarnationis causa materialis & finalis Ep. Aldob. 3
Inclinationes omnes secundum rationem dirigi debent. 505 Ratio naturaliter apprehendit vt bonum &c. Omnia ad quæ homo habet naturalem inclinationem, & secundum ordinem earum naturaliter est ordo præceptorum legis naturæ. 504. Et quæ sint & ad quæ.
Indiæ orientales & occidentales regibus Castellæ & Lusitaniæ adiudicatæ. 50.259
Indi proprios filios ex ancillis susceptos comedebant. 214
Infidelis obedit Christo quando aliquid boni agit. 21
Infideles quomodo habere potestatē & nō habere dicātur. 7 et quæcūq; est ijs vult Christ' esse. 51. Veri & iusti domini: 28. Ecclesiæ pedibus subiecti pag. 65.182
Infidelibus beneficia quædam neganda, aut seuerius puniēdi vt Christo obediant. 52. Tolli possunt dominia ab Ecclesia. 65.321 Circa omnia eorum non est necessarium nobis mentes occupare. 476. Nisi sint in contemptum vel perniciem Ecclesiæ. 477. Sanctificantur per mulieres fideles. ibidem.
Inferiora per prima ad diuinissimum lucem deducuntur. pag. 54.66
Innocentius III. Otthonem deposuit. 618
Innocentius IIII. Federicum deposuit. ibidem.
S. Innocentius excommunicauit expulsores S. Chrysostomi. pag. 411
Innocentes occisi pro Christi regia potestate. 678
Inspiratio quod sit. 169
Instrumentum separatum dependet à coniunctio. 89
Intellectus est videre nequid male agatur & vt optime quid

quid agatur. 30
Intellectus omnibus dominatur pag. 614
Intellectus practicus pendet à speculatiuo. 611. Donum intellectus se habet ad ea, qui primo & principaliter cadit sub fide, & ad eam ordinatur pag. 506
Institutio quid 431. Non potest laicis communicari. ibid.
Inundationes pluribus in locis Dei religione repressa. 231
Iob obtulit sacrificia. 528
Ioab iussit Salomon in taberna culo ad cornu altaris occidi. pag. 324
Ioannes Bacconus est pro nobis in quartum in proœmio q. 11 art. 4. 472
Ioannes à Capistrano est pro nobis tractatu de potestate Papa par. 2. secunde partis principalis. 475
Ioannes Conenus nostris fauet. pag. 648
S. Ioannes Papa occisus ob templorum libertatem tuendam. pag. 681
Ioannes VIII. captus ob Ecclesiasticam potestatem. 682
Iannes X. interfectus. ibidem.
Ioannes XIII. aufugit ad Pandulphum Capua Principem. ibidem.
Ioannes Andronici filius ab Andronico filio luminibus est orbatus, & hic vicissim a patre sicuti etiam frater Emanuel. pag. 648
Ioãnes Emanuelis Concilio Florentino interfuit, & subscripsit. ibidem.
Ioachaz captiuus ducitur à Nechao Rege Aegypti. 561
Ioachim Ioachaz adducitur in seruitutem à Nabuchodonosoro. ibidem.
Ionam, quia religiosus esset non audet saeculares in mare proijcere, licet ex causa ipsius esset tempestas, & ipse iuberet, &c. pag. 335. 558
Ioseph subijcit Pharaoni omnẽ terram Aegypti excepta sacerdotum. 337. Quidquid fecit quantum ad sacerdotum immunitatem fecit ex spiritu diuino. ibid.
Iota quid significet. 167
Irene & Constantinus filius inuicem sese oculis priuarunt. pag. 646
Ireneus scribit de vna fide & traditione omnium Ecclesiarum. 584
Isaacius Ang. ab Alexio fratre Imperio & oculis priuatus. pag. 648
Isaacius Comnenus sacrilegus visum horribile in venatione videt ex quo egrotat, designat alium Imperatorem, & in monasteriũ se confert. 647. 48
Isaac bene habetur ab Abimelech. 556
Italiæ status ob religionem melioris conditionis. 366. & 67 Ex quo tempore pertinuit ad Romanos Pontifices. 72

Italia Reges.629.635. Possidetur ab Ostrogotis. ibidem. Inuaditur à longobardis.642 Anno 774. Stare cœpit, & quare. 645
Italica nobilitas sub Longobardis tutata est sese in vrbes ex Arcatus Rauennæ, & oppida Romani Ducatus. 644
Iudas Iacobi regiam potestatem habebat. 556
Iudas semetipsum laqueo strangulauit. 620
Iudicium de minori ad iudicem primum reduci debet. 68
Iudicij extremi sunt imagines quædam tempora illa quibus Ecclesiam tyranni persecuntur. 49
Iudicia calumniantium iure diuino ad Sacerdotes prius deferenda. 281
Iudices antiquæ legis cuncti per Sacerdotes eligebantur. 279 *cum seq.*
Iulianus Comes propter vim à Roderico Rege Hispanorum illatam Hispaniam miserrima seruitute opprimet, Regemque bello vincit. 242
Iuliani Imp. sacra facientis memorabile factum. 193
Iulianus Imperator in prœlio Persico interfectus. 631
Iulius Cæsar fauit Hyrcano. pag. 576
Iuppiter exortus temporibus Sem 71
Ius naturale, ac diuinum est ordo naturæ, Deique rebus ipsis innatus. 18. *Ius quid.* 437. *Diuisio.* 440
Ius naturale triplex. 503. *Commune cum omnibus substantijs, commune cum omnibus animalibus, commune omnibus hominibus quod & gentium dicitur.* 504. *Ab hoc alia diriguntur & perficiuntur, nisi gentes sint deprauatæ naturæ.* 505. *Tolli non potest.* 578. *Stat & aduersa infringit.* 579
Iuri naturali cōsona multo magis quàm a gentibus fuerint obseruata præcipimur obseruare. 479. *Quod est commune alicui cum rebus omnibus est maxime omnium iuris naturalis.* 511. 12. *& eius multa propria.* 510
Ius diuinum quod est ex gratia, non tollit humanum quod est ex naturali ratione. 65
Ius diuinum est quidquid constituitur è Spiritu diuino uniuersali constitutione. 338
Iure diuino in conscientia cuncti obligamur ad ea quæ naturalem æquitatem habent. 467. *Plurima ex traditione sunt iuris diuini.* 457
Ius gentium sæpe dicitur ius naturale quod non tollit, sed perficit ac ipsi naturæ intellectuali integre in multis est coæuum. 505. *Diuiditur in primæuum & secūdarium illud est maxime naturale hoc ex suppositione.* 511. *An quæ sūt*

iuris gentium sint etiam iuris naturalis. 597
Iura sacra nec summus Pontifex imminuere potest. 563. Immutabilia. 418. Ecclesiastica mutabilia pro temporũ locorumq; varietate. ibid.
Ius ad rem & in re quid faciat. pag. 431
Ius status est in ordine diuino ac naturali seruando vt diuinior & altior potestas minus diuinæ & inferiori dominetur. 77. 87. 313. Id quod in armis ponitur, vt spiritui seruiat. ibid.
Iustinianus profitetur sanctiones ad clericos pertinẽtes sancire iuxta canones Ecclesiasticos. 461. Breuis vitæ et mortis narratio. 639
Iustinianus Sergium Papam comprehendi imperat: naso præciso in exilium missus. 640. Reuersus occidit Leontium & Tyberium: occiditur cum filio. ibidem
Iustinus scribit de propagatione Christianæ religionis. 584 Phreneticus & pedibus æger decedit, 639
Iustitia originalis quid. 4. & duæ amicæ. 98
Iustum quod est voluntati diuinæ conforme. 16. 28

L

LAban persequens Iacob corripitur a Deo. 328
Leuitæ habebant septuaginta duas vrbes quarum qualibet duobus milliarijs in omnem partem patebat in vnaquaq; tribu trei. 344. Immunes immunitaque eorũ bona. 478
Laici non habent potestatem ordinandi alios in finem naturalem, vel supernaturalem, nisi ex participatione spiritus vnius quo regitur Ecclesia. pag. 8. & 9
Laici possunt quæ pertinent ad Clericos tueri imperare eis aliquid non possunt. 469. Non administrent, vel iudicet res Ecclesiasticas etiam de cõsensu Episcoporum. 669. Non tangant, siue immisceant sese inuitis Clericis vlla in re ad hoc pertinente. 337. Nec vllam in partem gubernationis spiritualis aduocentur. 358. Respectu Clericorum locum filiorum tenent. 390
Lambertus Vvidonis fuste in caput impacto occisus. 652
Latrocinium apud Germanos, olim non reputabatur iniquũ pag. 518
Laurentius potius elegit in tormentis vitam ponere quàm sacris pecunijs seruare. 679
Leo restituit Imperium Romanum & Carolo Magno contulit. 451
Leo Armenus à Michaele Balbo occisus filij relegati. 451
Leo III. exagitatus ob Ecclesiasticam potestatem. 682

Leo Copronymi dum coronatur infirmatur. 640. Occidit plures proceres, ob cultum imaginum. 645
Leo Isauricus hæreticus ex morbo intestinorum animam infeliciter eructauit. 640. Societatem habet cum dæmone & fundamenta Ecclesiastica potestatis euertit. 642
Leo prophetam necat asino insidentem nec cadauer, nec asinum lædit. 559
Leontij Episcopi præclarum responsum Imperatrici Eusebiæ circa honorem Episcopis debitum. 196
Leotius naso præciso in carcerē coniectus. 640. Occiditur ibid
Lex supernaturalis debet sub se trahere omnia quæ sub sunt natura. 67. Deo enim assimilari debet.
Lex Christi est dominatiua super omnib': assimilatur enim lex legislatori. 187
Lex æterna est regula humanorum actuum, & naturalem rationem excedit. 506
Lex facit, vt peccatum, fit maius pag. 441
Lex antiqua quantum ad Ecclesiasticorum potestatem, & dignitatem pertinet, non est correcta, sed potius amplificata sicut nec in ijs quæ sunt iuris naturalis. 281. 82
Leges Imperatorum manifestāt Ecclesiasticis deberi immunitatem non de nouo tribuūt. pag. 464. 65
Leges vllius Imperatoris, vel Regis alicuius roboris non sunt nisi quatenus sunt auctoritate Papæ conformatæ. 13 68. 85. 274. In legibus sacris nullum verbum est ociosum, aut frustra positum. 431
S. Liberius Papa in exiliū missus, quia irrita dixit acta conciliabuli Tyrij. 680. Reiecit dona oblata Ecclesiæ sancti Petri ab Eunucho Imperatoris. ibidem. Vrbe expellitur ibidem.
Liberum est quod non est alterius gratia sed alia propter ipsum 25. & hinc collige qd sit libertas Ecclesiastica. 27
Libertas ac potestas sacra fuit ante genus humanū. 513. 15 Est connaturalis iuri naturali. 467. Ecclesiastico iure simul, & diuino inducta. 417 18. Quod ad templa, & cuncta quæ in terris fiūt iure diuino maior est quàm Imperatorum. 416. Resident in Sacerdotibus. ibidem. Tuenda vsque ad mortem aduersus quoscūque etiam si alij in flagitia labantur. 418. Ob ineuitabilem necessitatem permittitur violari, sed ius dari vt violetur, vel vt in potestatē redigatur laicorum haud potest. 430. Euehitur cum opprimitur. 563. 64. 575 Fuit & est imperitissimis gētibus notissima. 513. 597 Agno-

Agnouerunt eam quoad personas loca & res leones equi elementa animalcula. 579 Ecclesiasticarum personarũ pertinet ad omnia personas ipsas tangentia. 4:8. Quicumque principes illi infensi fuerunt pro modo culpa exciderunt à statu fęlicitatis, quoad se liberos agnationem nobilitatem subiectorum & populos subiectos. 622. Violatorũ infelices exitus. 460. Quia apertam, vel tacitam cum dæmonibus societatem ineunt. 618. 642. 649. 665. 673. Nihil potest atrocius desiderari ab hostibus aduersus hostes suos, quàm vt hi violent Ecclesiasticam libertatem. 578. Semper extiterunt, qui pro ea vitam posuerunt præ oculis habentes Dei voluntatem leges eius immutabiles, atque æternas ordinis diuini tuitionem. 676. Nihil vitam facientes ne sponte subijcerent potestati sæculari temporalia sua. 679. Hi inter martyres habentur. 681. Libertas personarum seruorũ iuris est diuini diuinoque in diuina scriptura expresso est præcepta late à 326. ad 450.

Locus liber qui. 43

Locus sacer qui. 43

Loca plurima à diuersis detecta & reperta. 246

Loca plurima inculta prorsus, & maxime feritatis Christi religione ad summam elegantiam euecta. 230

Longobardis Regem crearat Archiep. Med. 72

Longobardi Italiam occupant. 641. Reges recensentur. 643 Duodecim Catholici. ibidem.

Lotharius ab initio plura abstulit Ecclesiæ ac Pontificiæ potestat resipiscens monasterio se monachus effectus sponte inclusit, regna omnia reliquens filijs Ludouico Imp. Italiam Loth Lotharingiam, Carolo prouinciam. 651

Luci publica auctoritate dicati asyla. 538. Apud Latinos nemora erant sacra. 539 Lucos Deus iubet exsciendi. ibidem.

Lucinus Vicecomes, & Ioannes Episcopus Nouariensis promittunt Ecclesiæ Flo. Cẽtum millium annua. 663

Ludouicus Pius plurimos Episcopos vexauit extremis diebus resipuit. 651

Ludouicus Prouinciæ Rex necatus. 652

Ludouicus Bauarus coronatur Mediolani conijcit in vincula Galeatium filium & fratres. 663. Eijcitur Roma. 664 Imperio. 618. Pisis cum Antipapa concilium conuocat diũ habetur concio maxima tempestas. ibidem. Equo precipitatus repente decessit. 655

Ludouicus Gonzaga occidit Passerinum Mantuæ ducatum sibi

sibi assumit. 663
Lumen naturale actiones nostras, &c. perficere in genere suo non potest. 45
Lusitanorũ regni extinctio vnde. 674
Luitpertus Longobardorũ Rex regno expulsus. 644
Luitprandus Rex Longob. Catholicus. 643. Capit oppida pontificiæ ditionis restituit. pag. 644

M

Machabæi latissime omniũ quicumque vnquam fuerunt Hebraici sanguinis Regum dominati sunt. 575
Magi Christum colunt, & munera offertur, & quid illa significent. 140. E quibus ortũdi. 142. 517
Magi assistebant Regi: honores & Imperia habebant. Ep. Aldob. 6. 526
Mahometani stirpitus nobilitatis genus extinguũt, &c. 645
Mala efficere est defectus potẽtiæ. 27
Mandata cur decem. 167
Manfred. Frid. II. patrem strangulauit Conradum fratrem Germaniæ Regem Clystere venenato interfecit: bello superatus à Carolo S. Ludouici Francorum Regis fratre interemptus. 662
Manuel Comnenus nostris fauit extremis temporibus. 648
Mãtua dominatum assumit Ludouicus Gonzaga. 663
Maria quia Moysi detraxit lepra percussa. 330
Maria Steph. V. Hung. Regis Carolo Regi Neap. nubit. 239
Martinus Lutherus confitetur se colloquia cũ dæmone miscere solitũ Maximilianus Imp. illius humeris insidentem dæmona conspexit Carolus V. dixit ipsum fuisse Dæmonem figura humana obtectum. 621 Vitam laqueo sibi eripuit. ibi.
Martina accipit Imperium post Constantinum à se veneno necatum lingua abscissa. 640
Martinus Sanctus Maximi Imperatoris conuiuium accipere renuit. 197. Idem Rege præ lætitia gestiente ad conuiuium venit inter fratrem & patruum Regis discũbit. ibid.
Martyres sunt qui pro Ecclesiastica potestate tuenda vitam posuerunt. 690
Mas imperare, fœmina obedire debet. 373
Masinissa rex Numidarum remittit in fanum Iunonis inde ablata ipso ignorante. 540
Mastinus Scaliger ob Veronæ principatum quinquaginta millia Flo. Pont. promittit. pag. 663
Maximi Imp. reuerentia in sanctum Martinum. 197
Mauritius conatur, fert legem ne milites monachi inducerentur, occiditur cum filijs à Phoca

ea. 639
Mauritij Chartularij militibus conantibus diripere Ecclesiæ Lateran. Thesaurum obsistũt Clerici Romani. 681
Maximinus inimicissimus Christianorum, & generi humani. 594. Rescripsit ne impedirentur sequi volentes Christi religionem: vt possent refici ædes sacræ. 595. & restituerentur bona confiscata & ablata, 627. miserrime interijt pag. 628
Maximianus acerrimus hostis Christi Pannonius. 595
Medium secundum dependet à primo. 89
Mens in appetitum imperium ciuile & regium habet. 313
Messia ob amorem omnia creata idcirco appellatus germen fructus: imago Dei: primogenitus omnis creaturæ. 38
Michael Ducas in monasteriũ detrusus. 648
Mich. Paphlago miserabiliter uiuit. 647
Mich. Paleologus Latinos Græcis in Concilio Lugdun. cõiũxit posteritas diu durauit. 648. Michael Paleologus Balduino orientali Imperatore iniuste pulso à summo Pontifice bono publico confirmatur pag. 258
Michael Porph. miserabiliter decedit. 647
Michael Rangabe Imperio spoliatus in monasterio sese includit: sic Theophylactus cum matre & fratribus. 647
Michael Stratioticus regno est deiectus post annum. ibid.
Milites S. Iacobi quando constituti, & eorum priuilegia. 246
Milites seculares respectu Clericorum parum conferunt ad bonum commune 384
Miracula necesse non est, vt sint super totius naturæ vires, sufficit consuetum naturalem modum excedere. 55
Momyllus Augustulus deiectus ab Imperio per Odoacrem Herulorum Regem. 632
Monarcha supremus totius Orbis vnus. 107
Montes Riphæi Scythiæ sacrosancti. 538. in montibus sacrificabatur, & constituebãtur aræ. ibid. Hæc Noe primus. ibidem
Mouere per rationem, & voluntatem principe. 54
Moyses Sacerdos. 48. datus coadiutor Aaron elementis cunctis p Christũ imperauit. 50
Moyses adoptatus à filia Pharaonis Lenit persecutionem Hebræorum: ob metum Pharaonis & Aegyptiorum aufugit, debellat Aethiopes. 557 Iussus est calciamenta soluere calcaturus tellurem, in qua Deus potentiam suam prodiderat. 323
Munera temporalia sunt. 51
Mutari in melius est tendere adesse. 31

Na-

N

NAbuchodonosoris, visio status & lapidis declaratio 14. Itemporeeius tēplū omniū idolorum erat. loca & res prophanata. 560. Veri Dei cultū sequutus est, & filium Dei agnouit. 512. 565. Regnum. 585
Natura impetu coessentiali, & naturali fertur in Deum. Ep. Aldob. 3. 313. Non potest sine Ecclesia peruenire ad suum finem naturalem, nec supernaturalem ibid. 36. 45. Ius status, diuinæ ipsius 5. progressus in rebus 89. 90. Integritas est in quodam dirigente extrinseco 5. Vulnerata per hominis primi peccatum 6. Non consistit in percepta veritate, nec eam moribus assequitur. 191 Natura supernaturali tota defecerio. 80. Cui dat facultatem, dat & instrumentum. 103. Naturali potestate dominatur Dæmon. 170. Lex natura quantum ad prima principia est eadem apud omnes, &c. 511
Naturalium, temporaliumque dominia, illorumque vsus pendent omnino à supernaturali ordinatione. 35. 43
Naturalis perfectè & infallibiliter cognoscere naturalia non potest absque directione supernaturali. 6
Naturalis potestas sana & perfecta summo suo coniungitur inferiori supernaturali, & ab eo mouetur. 307
Naturalis creaturæ perfectio cōsistit in perfectione naturali ac supernaturali. 505
Natura non corrupta est vox quædā diuina nos constituens ad rectum sequendum. 457
Natura rationalis habet ordinē immediatum ad Deum. 504. A supremo inferioris naturæ attingitur infimum superioris. 521
Natura consideratur in ijs quæ magis se habent secundum naturam non in corruptis. 514
Natura semper quod melius est desiderat. 86. 97
Neapolis capitur. 636
Nero legem tulit quà vir viro nubere posit quod ipse fecit. pag. 190
Nero primis quinque annis bonus. 625. Arma mouit in Ecclesiam. 590. Magicis artibus & dæmonum societati addictus 620
Nerua Christianorum fautor. 591. Narniensis. 628
Nicephorus Botoniates in monasterium detrusus, 648
Niceph. sacrilegus veneno sublatus. 647. Eius filius in monasterium detrusus. ibid.
Nicolaus Lotharium de adulterio reprehendit. 474
Noe tradita potestas, ob diuinū cultum sacrificiumque oblatum. 534. Summus Sacerdos diuisit

diuisit orbem terrarum. 16. 45. 50. 77. 519. Obtulit Deo optima: & optima dedit Sem primogenito. ibid. Quingentorum annorum dedit operam suscipiendis liberis. 520. Venturi Christi doctrinam ritus, ac fidem tradidit. 47

Nuncium Pontificium honorauit Mahometanorum Sultanus. 197

Numa Sacerdos, & Rex. 532

Vicarium creat. 417

O

Oblationes singulæ Christi corpus respexere. 82

Obiectum potestatis Ecclesiastica 25. animalium est particulare, &c. hominum vniuersale, &c. 194

Occidentale Imperium ad Italiam redactũ sub Valẽtiniano Tertio. 632. Imperatores à Carolo Magno ad Rodulphũ Secundum. 650

Octauianus vocatus Augustus primus rerum temporalium & sacrarum. 552. Ab initio triumuiratus numerãtur anni illius: factus est S. P. anno vno ante Christum natũ, vel eodem anno, &c. 553. Rescribit plurima pro Iudæis. pag. 577

Odoacris Regis edictum ne P. R. eligeretur absque eius consultatione, & ne quid Ecclesiæ res alienaretur irritatur à Concilio Roman. IIII. 427. Eiecit ab Imperio Momyllum. 632. Necatur à Theodorico. 635

Offerimus Deo vt illi coniungamur. 42

Oleo antiquitus Sacerdotes, ac Reges vngebantur, &c. 56 *quod Christi vnctionem significabat.* 163

Operationes bonæ, habent quendam ordinem ad fidem. 506

Orbes planetarum mouẽtur primi motu. 505

Ordinis definitio 8. Hunc omnia volunt. 14. Ad hunc tendunt quæ tendunt ad esse. 31. Cogit esse. 31. Ab hoc dominium. pag. 15

Ordinis sacramento insignitis est Regia potestas. 169. attribuitur à scriptura nomẽ Dei, Domini Regis, Sancti. 194 *Gradus nouem à Christo instituti 161. adumbrati in antiquo testamento. 16. per eos imprimitur character. 163. datur Regia potestas etiã minoribus. 169. Purgat enim & illuminant 170. Quid significetur per traditionem exteriorum instrumentorũ. pag.* 171

Ordo Ecclesiasticus Sanctus & non errat in suis decretis. 33 *Vbi priuilegia plura.*

Ordo supernaturalis gratiæ imperat ordini naturalium, moraliumque bonorum, deriuaturque a Deo per Christum

Zzzz spon-

sponsamque eius Ecclesiam in terras quod & gentes noue re. Ep. Aldob. 6. In statu innocentiæ, & nunc naturã rectam tuetur & attollit suprà se ipsam 5. cõparatur honori, vestibus ibid.
Ordinem concathenationis post Deum scit sola anima Christi, & eius sponsa. 20
Ordinare pertinet ad Patrem luminum per Filium splendorem &c. 58
Ordinans supremus vnus totius orbis & necessarius. 107.108
Ordinata ad vnũ finem ad aliũ transferri non debent. 513
Orestes Gothus, Arianus Iuliam nepotem deiecit Imperio, Momyllumque Augustulum filium euexit. 634
Orientales Imperatores. 638.39 646.648.
Osius Cordubensis Romanam sedem clarissimis decretis stabiliuit. 241.243
Ostiarij quàm potestatem habet. pag. 170.172.448
Ostrogothi posident Italiam ad annum. 552. 635. Extincti. pag. 638
Otho primus ab initio fœlicissimus iurat se exaltaturum R. sedem Io. P. & inuestituram Episcoporum: fatigatur perpetuis domesticis bellis filiorum dissidij: repetina morte in die Pentecostes est sublatus. 653. Otho II. Romæ tedio & angore animi deficiens moritur. ibidem. Otho III. veneno hausto decessit. 654
Otho IIII. cladem accipit à Philippo Francorum Duce. pag. 661
Oza tangit arcam, & interficitur à Deo. 334

P

Panes duodecim Apostolos præfigurabant. 178
Papa est fidelium, & infidelium Pastor summus. Epist. Aldob. 8. Debetur regnorum statum meritum. ibidem. Habet ius in ordine ad Deum 21. Est in mundo vti Deus in mundo, & anima in corpore. 21.23. Est caput in corpore mystico omnium fidelium Christi. 64. Præest iustitia declaranda &c. 22. Cur in quibusdam causis non cognoscit. ibidem. Ad hunc solum singulariter est dictum Pasce oues meas. 34. pertinent omnia Regna mundi. 318. Pro libito non licet Imperia, Regna, Principatusque sæculares auferre &c. 35.75.318. Quando id facit. 37. Eius est spiritualia & temporalia custodire. 61. Omnium maxime participat Regiam potestatem Christi. 62. Tenet summum locum petræ Danielis. 66
Huic cõmunicauit Christus potestatem quam habebat. 64 66. ita vt vtriusque potestatis api-

tis apicem teneat. 65.68. Multos Deus, Reges, Imperatores elegit, deiecit &c. 73.74. Sanxit ad prolixitatis euitandas eaque sunt mere temporalia à sæcularibus administrari. 65 318. Status est sanctissimus & spiritualissimus 66. Difficilia, & ambigua temporalia ad eum referenda. 68. Nullæ leges &c. recipiendæ nisi ab eo approbatæ ibidem. Datur eadem potestas quæ Moysi, Samuel, Dauid, Aaron. 106
Papæ est declarare, quibus in causis sit necne iuri diuino locus non id tollere. 428. Quod Pontificij iuris est, aut abrogare, aut largiri potest. 430 Potest decidere, & interpretari omnia iura etiam ciuilia 471. Imperatore maior est dignitate plusquàm aurum plũbo. 473. Est dominus mundi, quoad iurisdictionem & protectionem. 474. Quæ potestas in Imperatorem. 472. In alios Reges, & Principes Christianos. 473. Quæ potestas in contractibus. 474. In obligationibus ibidem. In leges ciuiles. 616. 617. 475. Excommunicat, qui volunt cognoscere de litteris ipsius & mandatis, eorúmque, ob id executionem retardare. 392. Potest quandoque iudicari. ibidem.
Papa de iure dare debet imperia Imperatori. 277
Papa super omnibus temporalibus potestatẽ habet. 274.287
Paradisus terrestris fuit Adamo pro templo. 515
Paschalis II. capitur ab Henrico IIII. in monte Soracte, & promittit ius inuestiturarũ Episcoporum & regalium ad illum pertinere, Romæ in concilio confitetur peccatum, priuilegium cum anathemate rescindit. Imperator excommunicatur. 429
S. Pauli appellatio ad Cæsarem discutitur. 457
Paulus Samosatenus Antiochiæ Episcopus hæreticus spoliatus non vult migrare è domo Episcopali. 453. Appellat Valerianũ & reijcitur. 189
Pastores & pascere significant potestatẽ Regiam in temporalia. 71
Pastor vnus fiet &c. intelligitur de visibil. 112
Patriarchæ tres cur tantũ celebrentur in scriptura. 106.7
Pax est tranquillitas ordinis. 13 non est absque virtute. 98 finis est præcipuus Reip. ibid.
Peccator ex rigore iustitiæ meretur ad nihilum redigi Epi. Aldob. 5. 311. Est in dæmonum potestate ibidem. 6. 84 312
Perfectio est in charitate. 25. Naturalis & supernaturalis. 505. Essentialis. 11. de qua hic. 31
Personalis, & secundũ statum. 66. Optima est causa minorum.

rum. 90. Perfectus esse nemo cogitur. 30
Perfectum bonum sufficiens est pag. 1.90.103
Perfectum non permanere destruit. 31
Peruersitas est contraria dominio. 31.
Personæ sacræ, & res ad illas pertinentes iure diuino liberæ. lib. 4. cap. 2. & 340. Quia seruiunt Christi corpori ad omnium rerum glorificationem. 342. Non subijciuntur iudicio principum sæcularium ex constitutione Dei, et eorumdem. 341. Nostris multo pauciora datur, quàm priscis, & quæ illis & his. 344 In rebus eorum duo spiritualia, & duo temporalia sunt ibidem.
Persarum mos in eligendo successore Imperio, & quantum deferebant magis. 527
Petra significat Petri potestiam pag. 64.53.57
Petro eadem potestas data in Ecclesia quæ Moysi fuit. 287
Petro non modo anima, & corpora regenda, sed mundus totus traditus. 16
Et eius potestas se extendit ad totum Eccl. militantē, & triūphantem. 64.68
Petrus Romæ sedem fixit anno, ab ortu Christi. 44. 625 Infert mortē Ananiæ & Saphyræ. 977. Reprehenditur à S. Paulo. 392
Petrus de Vincis, vitam sibi abstulit. 662
Pharao agnouit Deum verum. 432. Dedit terram Sacerdotibus immunem à tributis, & alimenta ex horreis publicis. 337.338. & 467.
Passus eum domo sua propter Sarai vxorem Abrahami. 555 Regnum. 585. Fuit Rex & Sacerdos. 339. Solum ius diuinum ei obstitit, ne Sacerdotes in aliquo grauaret. ibidem.
Philippicus Bardans interficit Iustinianum, & eius filium Thiberium Imp. 640
Philippicus priuatur Imperio. pag. 617
Philippo Imperatori prohibetur ingressus templi à S. Babyla ob homicidium: à Fabiano P. nisi confessus, & in loco pænitentiam agentium præstituto collocatus non admittitur in illud. 416.7.534. Arabs. 628 Propter ingentia & multa facinora non ponitur primus Imp. Christianus. 418
Philippus Præfectus Augustalis Aegypti. 586
Phocas veneno sublatus. 647
Phocas obtruncatus ab Heraclio. 640
Photius Santabareno Mago, & præstigiatori addictus, Patriarchatu Constantinopolitano deiectus in monasterio infæliciter vita migrat. 621
Pietas quid respiciat. 273

Pilati poteſtas in Chriſtum fuit facti tantum, & tenebrarum pag. 458
Pipinus fit Rex à Zacharia. 474
Agnatio Chronologia. 674
Piſani auerſantur Concilium ab Antipapa, & Bauaro congregatum: mittunt Antipapã vinctum ad Io. 664
Placidia è Coſtantio, & Placidia Olybrium Senatorem virum habuit. 641
Plinius ſcripſit ad Traianum de religione Chriſtiana amplificata, & impietate Gentilium prope extincta. 583
Polonorum Regnum in multas partes diſcerptum ob occiſum Staniſlaum. 687. *Caret titulo, & honore regio vſque ad Io.* 22. 689
Pompeius Hircano fauit, immunitatem libertatemque ſuam reliquit. 576
Populi quidam occidebant & comedebant parentes ſuos. 599
Pontifex Romanus Moyſen refert. 287
Pontifex in veteri lege Regem poterat, ſibi ſuoque iudicio ſubÿcere. 285
Pontifex Romanus pater patrũ Rex omnium à Chriſto creatus. 209. *Principaliter eſt Sacerdos ſuper ſpiritualia & principaliter Rex ſuper temporalia.* 210. *Nemini poteſt ſe ſubÿcere.* 255. *Numquam legitur membrum obtruncaſſe.* 256. 308. *Vide Papa.*
Pontifices Sãcti plures, & Martyres, 33. *vbi vide notabilia.*
Pœnitentia eſt ſacramentum iuriſdictionis. 69
Portæ inferi ſunt perſecutores Eccleſiæ. 64
Poteſtas Eccleſiaſtica poſt obitum Chriſti latè amplificata. 580. *Quicumque ab ea maximè recedunt, maximè dæmonibus appropinquant & inferorum portas aperiunt diaboli ſunt & iniquitatis myſterium.* 618. *Quicumque Principes ei infenſi fuerunt pro modo culpæ exciderunt à ſtatu fælicitatis, quoad ſe, liberos, agnationem, nobilitatem ſubiectorum & populos ſubiectos.* 622
Poteſtas ſæcularis habet in dominio ſuo actum, quatenus illa maieſtatem Sacerdotalẽ illuſtrat. 182. *Nec tempore nec conſuetudine poteſt in Clericos poteſtatem acquirere* 201. *Non poteſt de Clericis cognoſcere etiam ſi Papa mãdaret.* 199. *In maximum bonum Deo ſupra creata omnia ſeruit ad illud inducens iure diuino.* 383. *Finis eſt ſublimiſſimus. ibid. Timore maiore impellit ad exhibẽdum ex animo debitum Deo cultum. ibid. Habet enim coercitiones ſpirituales & corporales.* 384. *Magis confert ad cultũ Dei, vel nuda & deſtituta quàm ſæcularis.* 386

Potestas Ecclesiastica & super naturalis, cuius caput Christus. 45. Est ea cuius efficientia Regi & eminenti est omnis potestas humana Deo, & stat. Ep. Aldob. 7. 8. 322. In Ecclesia sola est, fuitque semper ab Ortu mundi, Angelorumque creatione. 63. Præcedit sæcularem honore ac dignitate, vt spiritus corpus, &c. item tempore. 63. Nec ab homine iudicatur. 64. Residet in Sacerdotibus, Episcopus, atque vt in fonte, Sole, & apice P. S. 9. Ab hac iure diuino, & naturali directè in omnibus est essentialis perfectio totius humanæ naturæ. 11. Præscribit omnibus medijs quatenus appetenda, & habenda sunt, vel fugienda. 11. 12. Directe dominatur naturali, ac diuino iure toti naturæ humanæ in quolibet bono naturali habendo, aut vtendo 13. Similis Deo. 54. Dominatur omnibus. 14. 67 513. 14. Hanc qui nolunt, Deum nolunt dominari. 16. Huic qui repugnat toti naturæ repugnat. 16. 20. & qui nõ vult se subijcere, magis subijcitur. 16. Ad hanc sæpius reuocauit Deus omnium rerũ gubernationem, dominiumque 76. Quoties vexata est extiterunt prodigia, &c. 17. Absque hac non est perfectus cœtus humanus, populusque. 18. Ob hanc directius naturali, ac diuino iure facta sunt, ac fiũt omnia, quam propter semetipsa, & quidvis aliud. 19. Est supernaturalis inter homines. 20. ideo omnibus dominatur. 23. 85. 321. Initium & finis omnium. 20. Differt à temporali, vt continens à cõtento, independens, &c. 23. Obiectum materiale est quicquid ordinari in Deum ab hominibus potest: formale quatenus potest: principale humana natura. 25. Efficit vt homines à Deo mereantur, acquirãt, ac teneantur, &c. 26. Directe ordinat licet ꝑ alios. 21. 90. 321. 22. 87. Per hanc dantur virtutes, bona, &c. 21 Directè imperat omnium rerum vsibus quatenus in humanam naturam cadunt. 29 Quomodo imperat gratiæ, vel charitati. 30. Directè continet omnem dominij iusti rationem ad naturalia, temporaliaque omnia regenda. 31. Ex natura sua se cum ducit omnem bonitatem, scientiam, &c. 33, 98. cum seq.

Lex temporibus maximè omnibus dominata est. 39. Extra hanc non est alia. 62. Dei voluntatem scit in omnibus. 85. Iudicat de omnibus. 37. Ex prima causa. 85. 321. Est magis abstracta & ob eminẽtiam suam distincta ab alijs. 91. 109. 176. Potest esse sine alia

alia, sed alia non sine ipsa 92. Imperatores, &c. qui obedierunt fuerunt in temporalibus fælicissimi. 99. Præest religioni 102. Est in culmine actiuæ & contemplatiuæ vita. 102. Huic qui resistunt ad extremum cum sua naturali potestate, ac suis omnibus miserrime cadunt. 104. Porta inferi appellantur. 170. Perficit intellectum ad intelligenda supernaturalia. 105. Hominem totum semper extrinsecus, & intrinsecus complectitur. 198

Potestas omnis primum residet in anima Christi, deinde in Ecclesia, ab hac in alios, vel fideles, vel infideles deriuatur. Epist. Aldob. 4. 56. Ea sola quæ iusta. 28. & quæ iusta est Regiam appellamus. 83

Potestas Ecclesiæ ordinis & iurisdictionis. hæc 2. In foro interiori, & exteriori: hæc item. 2. 69.

Potestas humana est participatio diuinæ. 89. Est fallibiliter & secundum aliquam partem iusta. 30

Potestas temporalis habet à spirituali, esse, vitam, mentis vsum qualemcumque, bonum mentis vsum, finem propriũ, finem supremum 64. 90. 311. 112. 314. Non est immediatè à Deo. 91. Eo ipso quod aliquid boni agit, aut scit est imperfecta. 90. Supernaturali subiecta extollitur secus deijcitur. 193. Prius, principalius, immediatius vult Deum, &c. 97

Præcepta hæc diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. & proximum &c. sunt prima à quibus deriuantur veluti conclusiones à notioribus præcepta decalogi. 508. Naturæ habent ordinem secundum ordinem inclinationum naturalium. 504

Prælati iudicium, & dominatum duplex habent. 63. 65

Præsentationem ius ad rem, vel in re tribuentem non habent laici. 431

Primitiæ & optima quaque Deo, & Sacerdotibus eius loco à primis temporibus offerũtur. 519. 541

Primogeniti filij Deo consecrabantur. 542

Principes sæculares, & Iudices antiquæ legis à Sacerdotibus deligebantur nihilq; agebãt, nisi Sacerdote consulto. 279 cum seq.

Principes bella numquam moue re debent, nisi synodo aduocata, & cõsulta, vbi potest. 297

Principe sæculari & Episcopo contraria iubentibus, Episcopo erit obediendum. 299

Principium practicum primũ per se notum actionum intellectualium, vel humanarũ, vt humanæ sunt, & in vltimum finem referuntur, est:

Deus est colendm principiũ vnum ponendum quare. 68
Principia plura mundi constituere est hæreticum. 67
Principes sæculares quomodo in sæcularibus a Sacerdotibus iudicandi. 53. Sunt instar artificum mechanicorum, vel famulorum, &c. respectu Sacerdotum. 68. Debent esse sub spiritualibus multiplici ratione. ibid. Multi ab Ecclesiasticis electi, & expulsi. 73
Principibus per sacerdotes voluntas Dei patefit, cunctaque ad eos spectantia in Deum referunt, ac sunt referenda. 445 Tributa recipiunt ad sustentationem, laborant enim ad communionem omnium pacem. ibidem. Obligati sunt iure diuino dare debitum mercedem Clericis, ob ipsorum ministerium. 467
Principatuũ pluralitas non est bona. 107. vnitas optima. pag. 110
Probus Dalmata. 628
Prophetæ duplices futura dicentes scripturas interpretantes. pag. 81
Propheta necatus à Leone, & custoditus. 559
Prouerbium confugere ad aras. 535. Ab ipso Lare. 542. Cœnæ Pontificales. 546
Proxeni sacerdotes. 524
Prudentiæ finis. 26. Corroboratur a supernaturali directione. ibidem
Prudentia sapientiæ seruit. 515
Ptolomeus Lagi filius Syriæ rex Iudæis ab initio infestus post amicissimus sua sacerdotibus iura illæsa dimisit. 569
Ptolo. Philadelphus tanta præstitit hebræorum sacerdotibus quanta neque ipsi Hebræorũ reges, remisit plusquã cẽtum millia captiuorũ dominis precium persoluens: translata in Græcam linguã biblia in sua bibliotheca reposuit, maxima magnificantiæ mensam auream templo donauit. 570
Pulchra cur delectant. 87
Pulcheria Augusta quam prudenter Imperium occidentale gubernauerit. 286
Purum, idest, non cructum. 82
Pythÿ sacerdotes. 524

Q

QVintillus Illyricus. 628

R

RAchis Rex Longob. Catholicus. 643. Adimit R. p. Alpium Cottiarum patrimonium. ibid. Ratio in homine dominatur, & imperat aliÿs potentÿs. 505. Et secundum hanc omnes hominum inclinationes dirigi debent. ibid. Est enim proprium principium humanorum actium. 547. Omne rationis humana iudicium aliqualiter à naturali ratione driuatur. 598

Huma

Humana non potest comprehendere singularia & contingentia. 506
Rauenna exarchatus nunquam potuit à Longobardis teneri. pag. 644
Recharedus ampliauit Ecclesiasticam potestatem. 667 *Fit catholicus.* 421
Recessui Indus Ecclesiastica tractat. 671
Rex primus post diluuium Nembrot. 472
Regia potestas ad nihilum redigitur, vbi quid facit iussu, aut gestu solo contra religiosos. 559. *Et tunc fit sana. Vbi subijcit se illis.* ibidem.
Reges multi ab Ecclesiasticis electi & expulsi &c. 73. *cum seq. Cur tres celebrentur in scriptura.* 166.7. *Antiqui fuerunt typus, & vmbra comparati Episcopus nostris.* 169. *A solo proprie rege, idest per vnctionem, quae est in Ecclesia per Eucharistiam.* 181
Reges dicuntur quicunque summa auctoritate regunt mortalium coetus vllos. 349
Reges Christiani & omnes obli referre omnia ad vtilitatem gati sunt subiectorum. 359
Reges regiaque potestas effectus, & germen est sacerdotalis potestatis. 549. *Constituebantur à sanctis, & primatibus.* 669. *Antiquo tempore erant sacerdotes.* 523. *Confugiebant ad sacerdotes, vt sciret quomodo res erant transigendae.* 523.669
Reges infideles suos sacerdotes immunes esse voluerunt, ijsq. primas in omnibus dederunt. pag. 460
Reges Francorum à Zacharia depositi. 474
Regum Spartanorum duo propria sacerdotia, &c. 524
Regiae potestatis iura pro ratione Sacerdotij distributa. 534
Regnorum multarum gentium termini. 585
Regnum quid. 194. *Christi hominis idem quod Dei: hoc Ecclesiae communicatum.* 165
Reges quo olim vngi soliti. 165
Reges ab initio nulli à Deo, nisi sacerdotes constituti. 208
Reges & Principes respectu Pontificis summi in legibus ferendis sunt tanquam artifices respectu Architecti. 210
Regna ex iure Pontificis summi & Episcoporum pendent. 72. *Plura tributaria sedis Ap.* 73.4.
Regnare ex natura sua debent sapientes, senes, uiri. 101.
Regimen naturale & intellectuale à quo dependeat. 35
Regiones plurimae ab antiqua dignitate exciderunt, ex quo à sacerdotum nostrorum obedientia recesserunt. 225
Regiones aliquae propter obedientiam summorum Pontificum, quàm elegantes euaserunt, & contra splendidissimae per ino-

inobedientiam horreant. 285
Regula debet esse Recta, prima, simplicissima. 86. *Rationis humanæ, & legis diuinæ regulantur actus humani. ibid.*
Religio uirtus sine gratia nõ perducit ad finẽ naturalem. 102
Religionem Christi Imperatores X. conati sunt exscindere 580. 596. *Dat modum secularibus veluti finis.* 450. *Primum iuris gentium præceptũ* 508. 547. *Dato quod religio sit vera, sequitur posse Episcopum, & sacerdotes in subiectos ipsis homines.* 580. *Summa est ratio, quæ pro religione facit.* 508. *De augumentatione religionis Christianæ cap. 6. lib. 6. Impietas olim appellabatur.* 590
Religiones plurimæ militares à summis Pontificibus institutæ ad Christi fidem tuendam pag. 256
Res alias res producunt vt perfectæ sint, Deus per eas representetur & cognoscatur. pag. 174
Res inanimatæ participant diuinam pulchritudinẽ tenuẽ, piorum præsertim, & seruientium Christiano Sacerdotio. 366. *Vnde hoc.* 369
Respublica perfecta omnes virtutes habere debet. 23. *Tunc bene instituta cum sequitur ordinem vniuersi.* 54
Respublica absque Ecclesiastica perfecta esse non potest. 61
Respublica non est apud omnes eadem, sed vna tantum vbique ea est secundum naturã, quæ optima est. 18 [illegible] 110 550.
Rex à supernaturali potestate pendet. 71. 105. *Electus contra primariam Dei voluntatem.* 105. *Duplici causa subijcitur Ecclesiæ potestati.* 24 *Est qui domitis vitijs cum virtute regit.* 18. *In cunctis ferè catholicis ab aliquo Archiepiscopo vngitur coronatur &c.* 75
Rhotaris rex Longobardorum Catholicus. 643
Ricimer Gothus tres Imp. occidit. 634
Rodericus Hispaniarum rex propter vim filiæ Comitis Iuliani illatam bello vincitur. pag. 66. 242
Rodericus Vvitizan expellit, sed ei in moribus consimilis. 672. *Ab Arabibus occisus.* 673
Rodoaldus rex Longobadorum occisus. 644
Roma à Vandalis diripitur. 632. *Item ab Alarico Gothorum rege.* 633
Romanorum Pontificum studio in Anglia Scotia locisque omnibus supra Danubium Rhænumque positis cultus Christi disseminatus. 230
Romanorum Sacerdotes quales. 532. *Aetate Constantini ex antiquo patritio & Senatorio sanguine Romanorũ II*

uperstites, qui Christo nomē dederunt. 629. Senatus contradicit Tiberio cogitāti Christianam religionem recipere. 633. Odio habuit Constantinum. ibidem. Obstitit ne antiqua sacra destruerentur. ibidem. Cum Roma obsideretur ab Alarico dijs sacrificat. 624. Item Christianus eligit Laurentium aduersus Symmachum, ibidem. A Vvitige, & alijs multi ex illo occisi. pag. 637

Romanorum Imperium a Daniele ferro comparatum &c. 62. leges multa execrandæ & generi humano exitialissimæ lib. 6. 2. cap. 15. Ludos publicos in honorem Floræ meretricis instituerunt, & pro Deo coluerunt. 190

Romanus Diogenes oculis effossis est Imperio deturbatus. pag. 684

Romulus rex & prius Sacerdos. 532. Constituit vt è singulis curijs sacerdotes eligerentur immunes & exempti. ibidem.

S

SAcerdotum regia potestas in suos est iuris naturalis, & primæui gentium. 598. 549 Vide immunitas.

Sacerdotes Christiani Pontifi. summ. obedientes præsunt in vniuersum Regū, vel Imperatorū vita & corporibus regendis, itē liberis agnatisq; eorumdem, quin immo, & proceribus, ac nobilitati regnorū. Denique populis ipsis, horum que omniū bonis animi corporis atque externis: conseruāt enim hæc omnia immutabiliter, dum illis obeditur. 649

Sacerdos & Clericus Dei serui sunt ex Christi Deique lege. 434. Primus sacerdos post diluuium Melchisedech iuxta aliquos. 422. Apud omnes gentes primum fuerunt sacerdotes. 549. Præcipuum munus erat diuinatio per sōnia, & alia. 557

Sacerdotibus, vt cōueniat dictū Iere. cap. 1. Ecce constitui te hodie super gentes. 563. Quod Sacerdoti datur obmeritum debetur iure diuino D. iuris est. 445. Solicitudinem habēt de bono publico in spiritualibus. 466. Quandoque debent tributa ad bonum publicum quod iudicat præsul. 476. Debent esse mansueti & casti. 519. Ad summum flagellis percutiunt. 574. Cum reuerentia attingendi, quia sunt ipsius Dei tēpla viua & alia. 325. Ante legem latam cuncti sacerdotes. 328. Vngebantur spiritualiter, vt Abrahā, Isaac, & Iacob, & corporaliter. 341. Non accusantur, aut iudicantur à laicis. ibid. Alendi cum tota familia, nec in maximis necessitatibus li-

cet regibus eorum bona tributis onerare. 339. *Et quicquid ad eos alendos consecratur iure diuino est ab omni iure liberum atque exemptum.* 342 *Tanta debetur, vt nihil æquale ijs reddi possit.* 343. *Dij & Angeli appellantur.* 388. *Dantur decimæ primaque & optima in rebus & honoribus.* 549. *Publicis ex publico alimenta dantur.* 544. *Ex sacrificijs & libaminibus abunde habebant, vnde alerentur.* ibidem. *Honos maximus & potestas data ab omnibus in singulis agendis.* 546. 549. *Minores liberi, & exempti à publicis oneribus, & tributis.* 549. *Patrimonialia non recipiunt nouos census.* 471. 574 *In Repub. Spartanorum adiuncta fuit regia summaque potestas.* 524. *Idem in Rep. Atheniensium.* ibidem.

Sacerdotis est homines Deo Christoque per fidem, gratiamque coniungere. 42. *Respectu secularium est vt spiritus respectu carnis.* 57. *Penes hos terræ, & eorum, quæ in terra fiunt iura & præfectura verius residet, quam penes Imp.* 59. *Sunt parentes per quos ad veram fœlicitatem regeneramur.* 219. *Cur tres in scriptura celebrentur.* 166 *Ministerio sacramentorum peruadunt essentiam mentiũ nostrarum.* 176. *Militant aduersus dæmones.* ibidem. *Quãtus honos debeatur.* 196 *& seq. Rectitudine iudicij ex participato charactere Christi rite gubernant.* 178. *Quadam facies Ecclesiæ.* 185. *Vultum characteris gestunt.* 187 *coaptantur Patri per sigillum seu potestatem characteris et clauis.* 317

Sacerdotium prius regno. 321 554. *Ab ipsis scriptoribus subnectitur regia potestas.* ibid. 44. *Defuncto Adamo primo loco vna cum suprema potestate in omnia secularia deuolutum est in posteros Seth.* 518. *Finis eius ex natura sua Deus ad quem per summum qualibet potestas perducitur.* 534. *Erat ante hominis natos, ac virtute continebatur, in primo Angelorum & Adami sacerdotio, ab eo differunt vt perfectæ ætatis vir ab infante* 321. *Est Thronus Dauid & Regia sedes* 54. *Summa omnium bonorum quæ in hominibus consistunt.* 54. *In cælestium classem, ordinemque referendum.* 59. *Christianum defluit a Christo totius Ecclesiæ capite.* 41. *Ab Angelis participatur & Adamo.* 43. *Sacerdotio Ecclesiæ Sãcta Plura debentur quam antiquo.* 105. *Quãm sit Imperio præeminens.* 209. *Homines regenerantur.* 219

Sacra res in ambiguo definitur. 9. 1

19. Ad sacra non licebat sine licentia Sacerdotis accedere. pag. 47
In sacra potest ex ipso gentium primaeuo, & naturali iure, nisi Sacerdos. 341. 531
Sacra tangens sanctificabatur. 339. Sacrum quid. 317. 322. 335. Quomodo fiebat qd. 338
Sacro debetur reuerentia. 322. Antiqua sacra voluit vmbra prae nostris. 322
Sacramenta solus Christus Deusque instituere potest. 434 Summum locum sanctitatis inter res tenent. 322. Sunt sacramenta tantum dum conficiuntur excepta Eucharistia. 323. Nulla fit rerum quae consacrantur immutatio, quoad intimam naturalemq; formã Eucharistia excepta. ibid. Conficit sola Ecclesiastica potestas 42. eorum virtus. 81 323. Ministerio deriuatur quicquid diuini homines habent. 174. Conficimus administramus vt Diuinae potestatis participes. 141. Animae assentiã peruadunt, & non aduertentem Deo coniungunt. 105.
Sacrilegiũ eò grauius quãto res sacra in quã peccatur maiorẽ obtinet sanctitatem. 322. De sacrilegis mira recitat Valerius maximus. 540
Sacrificia frugalia constituit Romulus. 345
Sacrificia in lege naturae pro tota familia, pro toto populo qui offerebant. &c. 43
Sanctificare quid. 333. & 336 Relatum ad hominem duobus modis capitur. ibid.
Sanctificata non ad alios vsus & à nullo nisi sacerdote tangantur. 333. Etiam de voluntate sacerdotum. 335
Sanctitas attribuitur personis sacris, laicis & rebus quibusdam. 322. Quid. 194
Sancti plures Pontifices quàm Episcopi, plures Episcopi quã sacerdotes. 33
Saecularis à supernaturali potestate diuisus est ex mero beneplacito humano. 10. Refert omnia ad Ecclesiasticos vt hi decernant quid agendum sit. 13. Vt saecularis si à supernaturali disiũgitur protinus est corruptae & vulneratae naturae. 33. Rex & Princeps non est immediate à Deo. 37
Saeculari potestati obediendum in his quae ad bonum publicũ spectant. 65
Saecularia tunc recte administrantur cum iuxta Ecclesiasticas regulas fit. 61
Saecu lares Deũ, diuina, praemia que aeterna non cognoscunt lumine naturali. 385. Inditionibus suis de saecularibus iudicant. 316. Non licet leges statuere ad Clericos licet ijs vtiles, nisi consentiant. 331. Non ingrediantur in loca altari vicina & secretiora tẽpli nisi venia petita. 390. Non est fas mit-

tere manum in religiosos,licet bi velint,sint mortis rei et pro voluntate Dei,quamuis vitæ & omnium rerum discrimen adeatur,ob id ipsum,et aliter possit euitari.558. Quomodo sit potestas in temporalibus Deo sacratis.432. Arceantur à potestate in loca res & personas diuinis actibus consecratas, quòd magis à perfectione intellectus & voluntatis ordinatæ in Deum diuinaque absint. 517
Salmanasar captiuos adduxit omnes Hebræos. 559
Salamonis Regni termini. 585
Vult occidit Ioab ad cornu altaris. 324
Samaria habitari cœpit,vbi subiecta est potestati sacerdotali. 558
Samuel sacerdos, & iudex erat primarius. 281
Sapiens ex Augustino quis, qui infallibiliter. 32
Sapientum duo gradus ex Hesiodo. 4
Sapientia est in diuinorum cognitione,per sapientiæ donum contemplamur diuina,& habet gradum,qui potest partici pari per gratias gratis datas. pag. 506
Saul initio innocẽs Samueli inobediens ruit in extrema mala. 192
Saracænorum idem Rex,& Põtifex summus. 628. Occupant plura loca. 641
Sarmatarum status antiquus. pag. 368
Scandalum duplex. 321
Sciarra Collinensis Roma exijt. pag. 664
Scire opus est non modo iusta,& iura, sed quomodo ijs vtẽdum pag. 24
Scimus cum primam causam scimus. ibid. Quæ Deo reuelante scimus Eccl. approbationi subijcimus. ibid.
In scriptura sunt duo sensus litteralis & spiritualis; nec vnus aliũ tollit. 53
Scoti Deo nomen dedere Palladio Episcopo viuente. 227
Sedecias erutis oculis in Babylonem abripitur. 561
Seleucus Nicanor Iudæos bene habet. 572
Seleucus Antiochi successor de redditibus suis præstabat omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes: mittit Heliodorum, vt afferat aurum & argentum, de templo Iudæorum existimans pertinere ad ærarium publicum. pag. 573
Senatores à Constantino Constantinopolim ducti ciuitatẽ amplissimis illustrant beneficijs. vide verb. Roman. 234
Septimius Seuerus Christianis iniquus. 593
Serui apud Romanos impunè occidebantur, & vide multa mala. 189. et ad omne impudicitiæ genus abuti licebat. 190

Seth

Seth ad posteros sacerdotium defuncto Adamo primo loco, vna cum summa potestate in omnia sæcularia deuolutum est. 43.70.518

Ex e ius liberis ortus est Christus 71. Eo defuncto maxima rerum humanarum conturbatio. 111

Signacula omnem impressæ in se speciei explicãt formam. 179

Simon Magus primus hæreticorum dæmonum familiaritate vtebatur. 620. Vita priuatus. pag. 375

Simplicia per se sunt, quia vna sunt. 31

Sinas inter sacerdos maximus principem omnium locum tenet. 523

Sisenandus coram Sacerdotibus Dei humi prostratus cũ lacrymis & gemitibus pro se interueniẽdũ Deo postulauit. 670

Soluens non quod alij debetur, eo tempore, quo cuncti soluũt, & lex solui iubet nisi sit immunis peccat. 348

Somnia bona futurorum immittuntur per Angelos bonos à Deo bonis: falsa à dæmonibus. 610. Non dissimilia his Aristoteles. ibid.

Spiritus exigit à carne ne erret & ad virtutem seruiat. 58

Spirituales nisi simus vllas artes &c. non intelligimus. 85

Spartanorũ sacerdotũ plura genera & potestas. 524. In spectaculis publicis qualis consessus. 346

S. Stanislaus reducit ad vitam Petricum, occiditur, corpus custoditur à quatuor Aquilis: apparent lucernæ, membra dissecta coalescunt. 686

Stephanus Colũna eijcit Roma Bauarum & Antipapã. 664

Stephanus VIII. occisus. 688

Stulti ex Aug. qui. 32

Stilicho tutor Honorij minuit Ecclesiasticam potestatẽ. 631 Occiditur. 632

Subijcere se illi cui forma potentia & actus efficacior ad maxime perficiendam naturam est cõmune omni naturæ. 513

Subijcere sibi velle liberum vitium est. 553

Superiores in humana natura quibus obediamus necessario dandi. 54

Supernaturalitas est causa formalis libertatis, & potestatis Ecclesiastici ordinis in omnibus & super omnia. 34

Supernaturalibus assentimur licet demonstrari non possint. pag. 512

Sultanus Maumethanorum Imperator Papæ nuntio assurgit, & reuerentiam exhibet. pag. 520

Sybillæ vaticinium de Christo. 112. 142. Erythrea quo tempore fuerit. 516

Symmachus electus ab Ecclesiasticis contra Laurentium electum à Senatu Romano, multi occisi, vt Ecclesiasticam potesta-

testatem tutarentur. 681
Synesius Ptolomaeidis Archiepiscopus Andromium Berenicensem praefectum coacto Concilio Episcoporum excommunicauit, nisi reiecta omni potestate absoluit. 425

T

TAbernaculi partes tres cuius forma retenta in Templo Salamonis. 323. Prima pars laicis omnibus patebat. ibidem. Secunda sacerdotibus, & vocabatur sancta. ibidem. Tertia summ. Pontif. & vocabatur Sācta sanctorum. ibid. In quam ablutus & sacris vestibus indutus ingrediebatur pag. 324
Tacitus Dalmata. 628
Tamar producitur vt comburatur. 556
Tangi cum quid probibetur, intelligitur etiam probibitū nequid in res ad id quocūq; modo pertinentes moliatur, & quae tangi possunt, et quae non. pag. 327. & 328
Teia occisus. 636
Templa quae. 39. Per templa nostra referuntur Coeli. 40
Templa iure antiquo diuino exēpta, & multo magis nostra. lib. 4. c. 2. 322. Ad templum confugientes tuti. 325. Nulli licet in parte augustiore templi considere, vel aliquid ex eis mouere. ibid. & 329
Temporale saeculare naturale à spirituali Diuino Ecclesiastico ac supernaturali diuidi non potest. 13. 67. 88. Non nisi secundum spirituale iudicari, & regulari debet. 67 Directe omni iure ex tota sua essentia ordinandum in Deū. pag. 69. 88
Temporalium Ecclesiam non habere dominium directum asserere haeresis. 318. ex qua aliae. 320. Curam remittunt Ecclesiastici ne maiora dimittantur. 318
Temporalia à Deo producta, quemadmodum spiritualia. 375. Cuncta Ecclesiastica potestati subiecta. cap. 11.
Terraemotus tempestatesque saeuissimae in Indijs cobibita propter Eucharistiae Sacramentum. 224
Tertullianus scribit de propagatione religionis Christianae. pag. 584. & 585
Testamento nouo maxime volūtas intima hominis ordinatur, veteri plurima spectabāt ad externam hominis munditiam. 327
Theodosius Imperator arcetur ab ingressu tēpli à sancto Ambrosio, cui omnino se subijcit, & commendat. 423. 424. Sub eo Damasus electus aduersus Vrsicium. 605. Restituit in integrum omnia pertinentia ad ecclesiasticam potestatem. 631. Tractat cum Senatu Romano

mano vt antiqua sacra deserantur. 633

Theodosius Iunior excommunicatus à monacho non accedit ad mensam, nisi declarata irrita excommunicatione à Patriarcha, & habita absolutione à monacho. 196.424. *Asserit Ecclesiasticam libertatem diuino iure etiam quod omnia* pag. 448

Theodosius Adramytenus in monasterium detrusus. 640

Theodabatus iussu Vuitigis occisus. 636

Theodoricus Arianorum Rex Symmachum *fouet ab Ecclesiasticis electum contra Laurentium.* 606

Theodoricus Ostrogothorũ Rex confessus est ad Ecclesiasticos pertinere quicquid inter eos oboritur ob res etiam prophanas. 455. *A principio Rex optimus:* Symmachum, *Boetiũque obtruncari iubet, cænanti caput Piscis appositi videtur caput* Symm. *deflet peccatum decedit.* 635. & 636. *In Lipari Insula monachus edicit, quid illa, acciderit. ibibem.*

Theraphim statuæ è quibus dæmones responsa reddebant. pag. 619

S. *Thomæ auctoritas in epist. ad Rom. cap. 13. discutitur.* 465 *Item in 2. dist. 44. q. 2. art. 2. ad primum.* 359

S. *Thom. Canthar. occisus ob Ecclesiasticam potestatem.* 689

Thronus Dauid fuit in terris & rerum temporalium, in hoc Christus sedet cum Ecclesia. pag. 51

Tiara insigne regium. 527

Titus mitissimus Imperator. 590 *interfectus à Domitiano.* 627

Tonsura prima disponit ad internam abdicationem. 364. *Clerici primæ tonsuræ participes sunt Regiæ dignitatis Epist. Aldob.* 2.173.194. *Medij sunt inter laicum & clericum.* 170 *Accipiunt tantum dispositionem passiuam.* 122

Totila occisus. 636

Traianus Christianis iniquus à principio. 591. *Hispaniensis.* pag. 624

Tributum quod soluit Christus quod non esset redemptionis, nec restaurationis templi, sed id quod certo tempore solui solebat in singula capita ex descriptione censuum. 347

Turci orientem capiunt. 647 *Constantinopolim.* 1453. 648

Tyberius Absimarus interfectus - pag. 640

Tyberius Graccus plurimas vrbes in Hispania subuertit. 240

Tyberius Imperator Orientis optimus. 639

Tyberij tempore Christus cruci affixus est comminatur accusatoribus Christianorum. 590

Tyriorum Sacerdotes & Reges. pag. 528

Tyranni 30. 626

Valens

V

Valens statuit ne quid viduæ clericis, aut Ecclesiæ legaretur, à Gothis combustus. 631
Valentinianus statuit ne quid viduæ clericis aut Ecclesiæ legaretur, miserabiliter moritur. ibidem.
Valentinianus III. apud Viennam laqueo ab Arbogaste suffocatus, fuit molestus S. *Ambr.* ibidem.
Valentiniano III. Imp. occidentale Imperium ad Italiam solum redactum; à Maximo occisus omnium maxime Ecclesiastica iura euertit 632. *Incantationibus deditus.ibidem.*
Vandali Romam diripiũt. ibid.
Veritas iudicat omnia. 87. *Super naturalis infallibilis.* 24. *Vera sciri omnia non possunt absque gratia Diuina.* 6
Veronæ dominatum potiturus Mastinus Scaliger *promisit quinquaginta millia florenorum annua Pont. Rom.* 66;
Vespasianus Reatinus. 628
Victericus conatur reuocare hæresim Arianam inglorius semper à bellis discessit. 672
Inter epulas occiditur. 642
Vigilius indignißime habitus à Iustiniano. 642
Violentum quid. 27
Viris diuinioribus primæ danda, & ab his habetur quinam sit, in singulis quibusque ordo seruandus. 312
Virga Moysis designabat sacerdotes, regiamque potestatem 557. *Christum potestatemque ipsius in omnia temporalia.* pag. 47.164.
Virgines ignem æternum custodiebant. 520
Virtutes humanæ, acquiruntur vt per eas Deo coniungamur, & illi placeamus. 314
Virtus donũ quid et eius effectus 81. *Sine virtute nil stat.* 98
Virtutes perfectas simul iunctas sola elargitur S.E. 98. *omnes necesse est homo habeat perfectas in statu suo atque ordine vt bona animi &c. Acquirat &c.* 26. *haberi autem nõ possunt absque Spirituali directione.* ibidem.
Vita actiua potestatem temporalem habet 203. *In hac sunt clerici omnes in culmine.ibid.*
Vitia cur quædam permittãtur 27. *Omnia perdunt.* 84
Visigotbi confirmant Constantini legem. 448. *Reges Visigothorum recensentur.* 666
Vitiza præcipit clericis, vt vxores & concubinas vnã & plures haberent, à Roderico excæcatus à Regno pulsus. 672
Superstitiosus. ibidem.
Vmbra antiqua, & figura præ nostris. 323
Vngi solebant sacerdotes, Reges, & Prophetæ. 328
Vnctio quid significet. 56
Vnctione Dauid Regale Sacerdotium

dotium Eccl. præfigurabatur 60.182 315. Ob participatã Christo data est potestas Regia Angelis Sacerdotibus &c. 164. Episcoporum, clericorumque speciatim potentiæ paternæ asscribitur ab ea omnes Regiæ potestates, & coronæ: eademque est quæ Christi. 183. Regum Sacerdotum quomodo fiebat: & quod illius consuetudinis insigna clerici gestant. 195

Vnitas & trinitas continetur in illa. 166

Vnitatem omnia appetunt. 87 Huius est operatio, conueniẽtia, concordia. 31

Vnum ex duobus in actu non fit. 67. Vnius vnum per se est causa. 111

Voluntas humana quoties ponitur in vllo bono extra ordinationis Eccl. lineam facit contra ius sibi coessentiale, nullus ei status, & pax. 13

Voluntarium quid. 27

Vrbs quæ constat ex plurium bonorum coniunctione cum templo. 18

Vrbanus II. Regem Philippum ob illicitas nuptias excommunicat. 238. Idem primus signo crucis milites signauit. pag. 244

Vrbanus IIII. Carolum Neap. & Siciliæ Regem elegit. 239

Vrbes sex refugij homicidis in voluntarijs 324

Vsuræ multæ apud Romanos & mala inde. 188

Vti quid sit: & quibus vti debemus. 29

Vuamba Rege Episc. non licebat consilia cogere absque Regis permissu. 671

Vvido Tusculanis Comitibus fauit aduersum Formosum P. bello victus ab Arnulfo, vomitu sanguinis repentino oppressus interijt. 652

Vvigbertus qui & Clemẽs, schismaticus. 683

Vvitiges Rex iubet occidi Theodabatum. 336. Captus à Bellisario. ibid.

Z

Zacharias deposuit Reges Francorum, substituens Pipinum. 474

Zeno hæreticus Imp. anno 476. 632. In sepulchro obit. 639

Zimisces veneno necatus. 647

Zoroastes tempore Noe contaminauit doctrinam veritatis pag. 620

Zuinglio adsistit dæmõ, moritur pag. 621

FINIS.

ERRATA.

Epist. Ald. 11. cathechesis, catheches. pag. 3. b. lin. 30. filios Dei, dele, ac pone supra post verbū positos. 4. 32. principalias, principalia 5. pen. Sacerdotis, Sacerdotij. 6. b. 30. post verbū belluæ. adde, ridédiq; essemus dicentes nō esse in rerū natura essentialē dependentiā, nisi eorū, quæ neq; per intellectum diuidi possunt. 7. b. 21. veste, verò. 23. vt sit, sit. 15. b. voci, vocibus. 16. b. 10. interprætantur, interpretantur. 17. 6. nec, hæc. 33. aut cui datur, aut cui sit, dele. 19. b. 18. diuilli, diuelli. 20. b. 12. Reginæ, Regina. 22. 31. non est adde Rex. 32. b. 16. gremio, adde, dubitamus. 36 b vlt. perturbari, perturbare. 37. b 18 cogi, dele. 37. b. 19. præsta, præsto. 22. veris, viris. 38. 4. liberumque, liberamque. 42. 14. nati, nacti. 43. b. 29. occidis Abel &, occidisset Abel. 50. 12. eumdem, per eumdem. 51. 32. tertius locus, tertius modus. 53. pen. modo, modos. 56. 17. singulis sunt, Deo sunt, 11. ait, at. 89. 38 in feriorum, superioaum. 70. Durandus, dele. 70. b. 23. quasi irregulari, ob fratricidiū, pone hoc supra post verbum, primogenito. 70. b 26. 1556. 1656. 88. b. 8. superque, superisque. 110. 16. Resp. Reip. 115. banc, hanc. 123. 8. post dicere, potest dicere. 129. 8. casta fauo, casta faue. 135. 28. insensiue, intensiue. 144. 28. Hebræorum, Hebræorum. 159. 2. quia vidisti, quia vidistis. 165. caput ad. ad caput. 239. 9. seriesè, seriosè. 251. 16. habet, habent. 258. 12. si bene esset. 264. 22. adrpti, adepti. 280. 17. superbire, obedire. 280. 17. cap 16 cap. 17. 299. 20. ff. de off. præfect. ff. de off. præfect. vig. 367. 21. Ionnessis, connexis. 387. 5. à nomine, à nemine. 400. 33. canonas, canones. 403. 17. gentibus, gentilibus. 416. 9. ae, ac. 418. 3. temper, semper. 419. 4. l. eo, Leo. 423. 28. sæcularum, sæ culare, 429. 9. Romanus, Romanis. 436. 25. ae, ac. 442. in sum. è. estimonii, è testimoniis. 445. 1. actio, exactio. 445. 5. ixit, dixit. 454. 7. Episcqpo, Episcopo. 455. 14. alicnis, alienis. 494. 1. fæcurla, sæcularia. 515. 29. supernaturales, dele 542. 30. dcirco, idcirco. 550. 37 post verbum naturalis. adde, quod si quæ hæc non seruant, nil obest. nam multis non est matrimonium certum, non patria, vt palanter viuentibus sine cætu, multaque huiusmodi. quæ tamen sunt iuris naturalis primæui. ac ius desumitur à recta natura. 575. 5. Pontificumque Pontificum. 594. 13. humanis, humani. 598. 23. eano, cano. 618. vsaximè, maximè. 642. 34. imaginem, imaginum. 653. 37. 1983. 983. 676. dementiam, clementiam.

ROMÆ,
Ex Typographia Bartholomæi Bonfadini.
M. D C.

